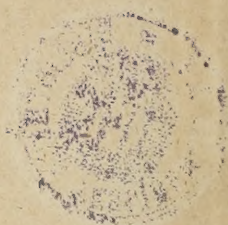

3 1761 08116740 5

HLÍDKA.

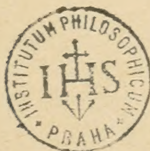

ROČNÍK XXVIII.

SPOLUPRACOVNÍCI:

Prof. Dr. Karel Černocký, Stanislav Fiala, Prof. Dr. Jan Hejčl, Vojtěch Horák, Antonín Hrůza, Prof. Dr. Karel Hubík, Leoš Janáček, Alois Koudelka, Prof. Dr. Josef Kratochvil, Václav Kubíček, Dr. Tobiáš Kudela, Václav Lankaš, B. Malý, Prof. Dr. Josef Samsour, Prof. dr. Jan Sedlák, Prof. Dr. richard Špaček, Prokop Šup, Jan Tenora, Bedřich Vašek, Dr. Josef Vrchovecký, Augustin Vrzal, Dr. Pavel Vychodil.

V Brně 1911.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

LIBRARY
AUG 25 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

OBSAH.

Strana

Dr. Karel Černocký, Sny a pocity organické 314
Antonín Hrůza, Půl století telefonu 39
— — Automatický telefon 167
— — Telegrafie obrazů a písma 392
— — Radiotelefonie čili telefonie bez drátu 457, 519
Dr. Karel Hubík, První křesťané a Sokrates . . . 462, 526, 611, 676, 756
Leoš Janáček, Píseň 774, 839
Al. Koudelka, Z lotyšského písemnictví 175
— — Něco z moderního tureckého písemnictví 297
— — Z francouzského písemnictví 535
— — Z vlašského písemnictví 607
— — Z norského písemnictví 673
— — Z anglického písemnictví 769, 850
Dr. Josef Kratochvil, Intuicionism 388
— — Vývoj a snahy české filosofie 667, 751, 827
Václav Kubíček, Z dějin města Loštic 7, 73, 158, 217, 289, 361, 433,505, 585, 683, 745, 831.
Dr. Josef Samsour, Církev a ordalie 1, 89, 145
— — Prodej věcí movitých a zvláště klenotů ze zrušených klášterů za Josefa II na Moravě 698, 781, 855
Dr. Jan Sedlák, Několik textů z doby husitské 15, 95, 152, 227, 321, 396, 467, 541, 617. 691, 787, 861.
Jan Tenora, První zánik cisterciensképo kláštera ve Žďáře r. 1614 303, 380, 442, 548, 592, 657, 762, 821.
A. Vrzal, Hrabě Lev Nik. Tolstoj 25, 81
— — Z ruské literatury posledních let 371, 451, 514, 600

Posudky a rozhledy ze života náboženského, vědy a umění, hospodářsko-sociální, školské a vojenské v každém čísle.

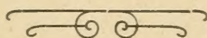
Přílohy:

Číslo

Johannis de Holešov O. S. B. An credi possit in papam . . 1— 3
Magistri Mauritii O. Min. Tractatus de indulgentiis . . . 4— 6
Mgri. Stanislai de Znoyma contra 5 articulos Wiklef . . . 7— 8
Mgri. Stephani de Páleč Sermo contra aliquos articulos Wiklef . 9—10
Mgri. Stanislai de Znoyma Tractatus de romana ecclesia . . 11—12

Ročník XXVIII. Číslo 1.

HLÍDKA.

Církev a ordalie.

Dr. Josef Samsour.

Jest dokázáno a také téměř vůbec od nestranných historiků se uznává, že ordalie čili tak zvané soudy boží nejsou vynálezem církve, nýbrž původu pohanského.[1]) Mají-li některé ordalie, jako zkouška eucharistií, soud kříže a přísaha na ostatky svatých, ráz podstatně křesťanský, jsou všecky ostatní, abychom jen uvedli hlavní, souboj, zkouška rozžhaveného železa, losy, zkoušky vody vřelé a studené, původu zřejmě germánského; bylť soudy boží u Germánův institucí právní, kterou nevina obžalovaného z přečinu měla býti dokázána nebo otázky sporné rozhodnuty. V kriminálním processu starogermánském nenáleželo žalobci dokázati vinu žalovaného, nýbrž obžalovaný musel dokázati svoji nevinu a svobodný muž mohl ji dokázati slovem přísahou slavně potvrzeným, původně sám, později přibrav si pomocníky přísahy, t. j. příbuzné, sousedy nebo druhy téhož stavu, kteří přísežně vyslovovali svoje morální přesvědčení, že obžalovaný přísahal dle pravdy. Netroufal-li si obžalovaný přísahati, nebo netěšil-li se dobré pověsti a jeho povaha zavdávala příčinu k obavě křivé přísahy, nebo nemohl-li, jak se u cizinců snadno mohlo státi, nalézti potřebného počtu pomocníků přísahy, musel podstoupiti soud boží, a to svobodný muž souboj, služebníci nebo ženy, které nemohly nalézti bojovníka za sebe, jiný soud boží, který buď již zákon pro onen případ předpisoval, nebo soudce určil, nebo jedna ze sporných stran zvolila. Příznivý výsledek soudu božího považován byl za neklamný důkaz neviny a obžalovaný byl osvobozen; nezdařila-li se zkouška,

[1]) Realencyklopaedie für protestantische Theologie und Kirche. VI. Bd. str. 34.

byla rovněž tak neklamně dokázána vina a soudce stanovil zákonný trest; ano stávalo se, že strana protivná byla přítomna soudu božímu se zbrojí, a nezdařil-li se, sama usmrcením obžalovaného trest vykonala.[1]) Tyto zákony a zvyky barbarské ponenáhlu a postupnou infiltrací přešly do obyčejův a zvyků národů pokřtěných, ano i do kanonů koncilů. Církev nezdála se s počátku je naprosto odmítati. Zázračné skutky, jejichž svědky byla první století, ji pohnuly k tomu, že přijímala beze zvláštního odporu patrné známky mimořádné intervence Prozřetelnosti ve prospěch nevinných, v případech, kde spravedlivost lidská nedostačovala. Zkoušky vody vřelé a rozžhaveného železa nenaplňovaly podivem křesťany, kteří tak často slýchali vypravování o uvržení sv. Jana Evangelisty do vřelého oleje před branou latinskou a slyšeli o jiných zázračných skutcích svatých mučedníků. Nadpřirozený ráz ordalií měl zajisté na mysli středověké zvláštní přitažlivost, a nemůže proto býti s podivem, že mnohdy rozhodnutí sporných otázek vůbec bylo ponecháváno soudu božímu.[2]) Řehoř Tourský vypravuje velmi názorně o ordale, kterým katolický jáhen a haeretický kněz o pravdě obojí nauky bezprostředně božský výrok žádali, který konečně prostřednictvím ravennského jáhna Jacinkta katolické dogma potvrdil. Otto I dal roku 941 právní otázku, až dotud spornou, zda mají děti zemřelých bratří nebo synů spolu děditi nebo ne, rozhodnouti soudem božím a rozhodnutí znělo ve prospěch synovcův a vnuků. Když ve Španělsku v době Řehoře VII šlo o to, zda má býti dosavadní liturgie mozarabská nahrazena římskou, a pro obojí liturgii mocné byly strany, které se nemohly dohodnouti, bylo dvakráte vzato útočiště k soudu božímu.[3]) Že křesťanští věrozvěstové, kteří evangelium k cizím národům přinášeli, jeho pravdu soudy božími potvrzovati museli, poznáváme ze zpráv o biskupu Poppovi, jenž od pohanského krále dánského Haralda vyzván, aby nesl rozžhavené železo, ochotně zkoušku podstoupil a šťastně provedl.[4])

Za těchto okolností nemůže býti s podivem, že jisté církve, když byly soudy boží přijaly, uspořádaly jejich používání, nebo se pokusily je jistým způsobem pokřesťaniti modlitbami a benedikcemi, jejichž formuláře nám v hojném počtu zachovaly Ritualy a Ordines.[5]) Po mši

---

[1]) Kirchenlexikon V., col. 916.

[2]) De mirac. 1, 81.

[3]) *Hefele*, Cardinal Ximenes. 2. Aufl, str. 154.

[4]) Widuk. Corb. Annal. 3, 65. Thietmar Merseburg. Chron 2, 8; Monum. Germ. Ss. III. 463. 744.

[5]) Formuláře pro ordalie počínají tu slovy: Incipit ordo ad iudicium.

svaté ordale ponejvíce zahajující, při níž obviněný přijal tělo Páně, následovalo zapřisáhnutí jeho, aby pravdu řekl, pak exorcismus, konečně benedikce kotla atd. a vzývání Boha. I rozhodnutí o, tom, zda důkaz se zdařil nebo nezdařil, příslušelo duchovenstvu. Jen o výsledku souboje rozhodovali soudcové světští; pro něj také nebylo liturgických formulářů.

Abychom mohli určiti, jaké stanovisko zaujímala církev k ordaliím, třeba rozeznávati mezi naukou jednotlivcuv a papežuv. A učiteli jednotlivými nerozumíme tu jen prosté kanonisty, nýbrž i jednotlivé biskupy a synody provinciální. Souboj, který vedle povahy soudu božího má ještě ráz soudu krvavého, byl v dějinách práva kanonického vždy zvláště uváděn; proto o něm také promluvíme zvlášť.

Na synodách církevních byla otázka ordalií probírána teprve od století osmého; než v této době jsou jim bez výjimky všechny kanony synod příznivy. Jsou to kanony synody Heristalské z roku 779, Riesbašské roku 799—800, Dilgolfingeuské roku 769—771, Neuchingenské roku 771. Ano některé zkoušky soudní konány byly mnohdy před koncilem samým. Na koncilu Frankfurtském, konaném roku 792 apostolica auctoritate za přítomnosti Theofylakta a Štěpána, legátů papeže Hadriana, služebník očistil soudem božím biskupa Verdunského, obžalovaného z velezrády. Třeba však míti na paměti, že všechna tato rozhodnutí jsou učiněna a všechny tyto věci se udály nedaleko Rýna a Dunaje a na půdě, kde vládly obyčeje germánské.

Ve století 9. naproti tomu objevují se již pochybnosti vážné o oprávněnosti ordálií. Učený arcibiskup lyonský Agobard († 840) jeví se nám rozhodným jejich odpůrcem a potírá je důvody, které teprve o tři nebo čtyři století později dosáhly vítězství. V traktátu De sententiis hájí názor, že soudy Boží jsou nevyzpytatelny[1]) a snaží se dokázati, že ordalie, zvláště souboj, odporují nauce Kristově reconciliationi generis humani ac reconciliatori Christo. Ve spise Liber adversus legem Gunobaldi et impia certamina, quae per eam geruntur[2]) ukazuje, že chtíti nutit někoho k přísaze, je totéž jako usnadňovati křivou přísahu a ukládati souboj starcům nebo nemocným, je totéž jako vydávati je na smrt a dávati příležitost k pravým vraždám. S ozvěnou této nauky setkáváme se na synodě ve Valencii r. 855 v jižní Francii konané. Synoda tato netoliko energicky odsuzuje soudní souboj, prohlašujíc jej za crudelissimum specta-

[1]) Apparet non posse coedibus, ferro, vel aqua occultas et latentes res inveniri. Nam si possent, ubi essent occulta Dei iudicia. (Migne Patr. lat. t. 104. c. 250.)

[2]) *Mgine*, Patr. lat. t. 104 str. 125.

culum, za pugna iniqua et christianae paci inimica, nýbrž považuje také za nesprávno ukládati přísahu oběma stranám v procesu účastněným, neboť tím při nejmenším vydávány jsou v nebezpečenství křivé přísahy.[1])

Než v téže době jiný arcibiskup neméně učeností vynikající, Hinkmar Remešský, jeví se nám rozhodným zastancem ordálií, ač ovšem dobře věděl, že mnozí nejsou téhož názoru. Ve svém spisu De divortio Lotharii výslovně praví: „Quidam dicunt nullius esse auctoritatis, sive credulitatis iudicium, quod fieri solet per aquam callidam sive frigidam, neque per ferrum callidum, sed adinventiones sunt humani arbitrii, in quibus saepe per maleficium falsitas locum obtinet veritatis et ideo credenda esse non debent." Tyto námitky nikterak v rozpaky neuvádějí učeného kanonistu, odpovídáť na ně široce, třebas ne jasně. Zvláště bylo poukazováno na kapitulare Ludvíka Pobožného, jež zapovídalo zkoušku vody studené.[2]) Tato zápověď, odpovídá, vyskýtá se in Capitulis Augustorum, sed non in illis synodalibus, quae de certis accepimus synodis; a snaží se podati výklad jeho přijatelný. Nicméně sám cítí, že jeho důvody jsou slabé a proto vyhýbá se věci tím, že používaje slov sv. Řehoře Velkého tvrdí nadpřirozený ráz soudů Božích: „Divina operatio, si ratione comprehenditur, non est admirabilis, nec fides habet meritum, cuius humana ratio praebet experimentum."[3])

Bylo by zajímavo věděti, kterých kanonů, capitulis synodalibus, Hinkmar se na obhájenou svého tvrzení dovolával. Patrně myslí na krajiny u Rýnu. V těchto krajinách setkáváme se tehdy se soudy synodálními, jež používají pravidelně ordalií. Synoda Mohučská z r. 847 a Triburská z r. 895 měly určiti zkoušky, kterým mají býti podrobeni obžalovaní před těmito soudy, jež zasedaly jednou v roce v hlavních městech každé diecese. Rozhodnutí synody Triburské, jež bylo později častěji citováno, zní: „Nobilis homo vel ingenuus, si in synodo accusatur et negaverit, si eum fidelem esse sciunt, iuramento se expurget. Si autem deprehensus fuerit in furto atque periurio, ad iuramentum non admittatur, sed sicut qui ingenuus non est, ferventi aqua aut candenti ferro se expurget.[4]) Z tohoto kanonu patrno, že

[1]) Conc. Valent. c. II. Quia impia et Deo inimica ... consuetudo invaluit ut in forensi iudicio litigantes ex utraque parte contendentium aequaliter iuramentum dare cogantur, ubi sine dubio duobus contra se iurantibus unus periurus efficitur.

[2]) Cap. an 829 c. XII. *Labbe* t. VIII. col. 1587: »Ut examen aquae frigidae, quod hactenus faciebant, a missis nostris omnibus interdicatur, ne ulterius fiat.«

[3]) Gregor. Mag. Homilia 26 in Evang c. 1. *Migne*, Patr. lat. t. 76 col. 1197.

[4]) *Labbe* IV. 542.

nevolníku obžalovanému ukládán byl soud Boží v každém případě, muži svobodnému naproti tomu jen tehdy, jestliže dopustil se krádeže nebo křivé přísahy. Jinak mohl se očistiti přísahou. Druhý kanon (22) téže synody, jehož textu staré sbírky sice neuvádějí doslovně, který se však nelišil zajisté značně od textu jimi podaného, obsahuje formuli obecnější: Si quis fidelis, libertate nobilis aliquo crimine aut infamia deputatur, utatur iure iuramento se excusare. Si vero tanto talique crimine publicatur ut criminosus a populo suspicetur et propterea superiuretur, aut confiteatur et poeniteat, aut episcopo vel suo misso discutiente per ignem, candenti ferro, caute examinetur." Ze znění kanonu tohoto vysvítá, že muž svobodný má býti podroben očistě kanonické při velkých zločinech, z nichž vznikla veřejná diffamace; přísahou má se očistiti v ostatních případech, t. j. tehdy, když provinění je menší nebo podezření méně oduvodněné.[1])

Podvržené spisy kanonické, jež povstaly ve Francii ve století 9. pode jmény Capitularia Benedicti, Capitula Angilramni a Decretales Isidorianae, nemluvě o ostatních menší duležitosti, nezustaly bez vlivu na osud ordalií. Nestavi-li se přímo na odpor jurisdikci soudu civilních, měly přece zřejmě účelem vyňati z ní osoby církevní. Dříve klerikové byli mnohdy podrobeni právu obecnému a dostavovali se před soudy světské. Koncil Epaonský z r. 517 potvrzuje (can. VI.) tento zvyk. V Pseudo-Benediktovi setkáváme se naproti tomu s tímto ustanovením: Peregrina iudicia generali sanctione prohibemus; quia indignum est, ut ab externis iudicentur, qui provinciales et a se electos debent habere iudices. Toto kapitulare je vzato z konstituce kodexu Theodosianského, jež zapovídá soudum vykonávati právomoc mimo hranice své provincie. Je patrno, jak slova peregrina iudicia, použitá na světské soudy oproti soudum církevním, jsou zbavena svého přirozeného smyslu. Přes to pravidlo Pseudo-Benediktovo opakuje se v Capitula Angilramni a pětkráte nebo šestkráte v Pseudo-Isidorovi, jenž je přičítá papežum Anacletovi, Vigiliovi, Fabianovi, Felixovi I., Eusebiovi a Sixtu III. V domnělém listu Anakletově čteme: Leges ecclesiae apostolica firmamus auctoritate et peregrina iudicia submovemus, text, jehož doslovně používá synoda z r. 916, konaná za přítomnosti Konrada I a legáta papežského. Tento legát zdá se takto dávati autentickou approbaci podvrženým dekretálkám. Než věc zvláštní, kterou tu třeba vytknouti: ponenáhlu byla pod slovem iudicia peregrina

[1]) *Tanon*, Hist. des tribunaux d'inquisition en France. Paris 1898, str. 298.

rozuměna i ordalia sama, a to tím zpusobem, že na konci století 12. peregrina iudicia neznačí již soudy, nýbrž ordalie.

Století 10. skýtá nám jen málo zpráv o soudech Božích. Kanonická sbírka Regina Prümského († 915) zasluhuje nicméně přece zvláštní zmínky. Nalezáme v ní téměř všecky tehdy známé texty koncilu o ordaliích.

Ve století 11. počíná řada zajímavých rozhodnutí netoliko v Německu, nýbrž také ještě ve Španělsku a v Italii. Synoda roku 1022 v Seligenstadtu konaná přepisuje soudy Boží pro osoby obžalované z cizoložství.[1]) Jistý šlechtic obžalovaný z úkladné vraždy podstoupil rovněž, a to nikoli bez úspěchu, před synodou v Geislebenu r. 1028 zkoušku rozžhaveného železa.[2]) Synody v Burgos r. 1077 a v Toledě r. 1091 chtěly rozhodnouti soubojem a zkouškou ohně volbu mezi liturgií mozarabskou a liturgií římskou.[3]) Petr z Albano dosáhl od koncilu římského r. 1098 dovolení dokázati simonii biskupa Florenckého přechodem přes hořící hranici;[4]) odtud zustalo mu jméno Petr Igneus, pod nímž je vubec více známým. Konečně ve známém boji mezi Jindřichem IV a Řehořem VII opat Montecassinský a jiní členové kleru vzali útočiště ke zkoušce vody studené prostřednictvím dítka, aby věděli, na které straně je právo; shledalo se, že císař je v právu proti papeži.[5]) Z uvedených těchto příkladu patrno, že ordalie ve století 11. byly na postupu, neboť byly používány netoliko v Německu, nýbrž i schvalovány v Italii a ve Španělsku. (P. d.)

[1]) *Mansi* XIX. 397. *Hefele* IV. 672. Can. 14: »Statuit quoque sancta synodus, si duo de adulterio accusati fuerint et ambo negaverint et si orent sibi concedi, ut alter illorum utrosque purget iudicio; si unus deciderit, ambo rei habeantur.«

[2]) *Mansi* XIX. 485, *Hefele* IV. 686.

[3]) *Mansi* XX.: *Hefele* V. 158, 200.

[4]) *Hefele* V. 117.

[5]) Mon. Germ. Script. t. VIII. p. 460: *Hefele* V. 117.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. 1.)

3. Boček Poděbradský z Kunstatu a synové.[1]

(1414 až asi 1430.)

Dědická smlouva z r. 1408. — Tehdejší obvod búzovského panství a stav jeho po smrti Heraltově. — Boček starší přívržencem Husovým. — Boček mladší po smrti otcově správce dědičných statků moravských roku 1417. — Pychy jeho v Moravičanech. — Držitelé vsi Doubravice. — Majetkové spory búzovských pánů Bočka a Viktorina — Sledy husitského hnutí v okolí Loštic. — Nepokojný pán vranolhotský. — Loštice a Moravičany r. 1418. — Bratří Viktorin a Hynek z Kunstatu ve válce proti králi Zigmundovi. — Búzovský pán Boček přidává se k odboji. — Dobytí Unčova r. 1422. — Záhadné zprávy o Bočkovi búzovském. — Jeho válčení na Vizovsku a mír s biskupem olomuckým. — Zkáza Mohelnice r. 1424. — Smrt bratří Hynka a Viktorina z Poděbrad. — Poslední zvěst o Bočkovi búzovském r. 1427.

Po smrti Heralta z Kunstatu roku 1414 nastoupil vládu na zadluženém panství búzovském strýc jeho Boček z Kunstatu seděním dosud na Poděbradech. Bylť už roku 1385 od nebožce Heralta staršího pro případ smrti bez potomkuv ustanoven dědicem všeho zboží Heraltova, v případě pak, že by Heralt zanechal děti, měl jim býti strýc Boček ochráncem a poručníkem.[2] Roku 1408 založil mladého pana Heralta v jeho peněžní nesnázi značným obnosem strženým za panství podstatské,[3] začež prodali mu bratří Heralt a Jiří Búzov s Lošticemi a zbožím bráneckým dědičně, ale jak se podobá — s tichou, do desk nevloženou výminkou, že si ponechávají užívání těch statku do smrti. Odškodnili za to strýce Bočka z Poděbrad tím zpusobem, že ho současně přijali na spolek veškerých statku svých v obvodě zemského soudu olomuckého s právem dědičným pro případ, kdyby zemřeli bezdětni.[4] Vyznívala tedy úmluva v ten asi smysl: Zanecháme-li dědice, převezmeš po nás zakoupené panství búzovské, jehož budem užívat do smrti; umřeme-li však bezdětni, zdědíš po nás všechno zboží v cúdě olomucké. Byl tudíž Boček za to, že přenechal mladým strýcum svým doživotní užívání búzovského panství, odškodněn duvodnou nadějí na velké dědictví. Pro jistější platnost těchto smluv vymohl si Heralt z Kunstatu roku 1412 od krále povolení, aby své zboží, jež

[1]) Viz »Hlídka« 1910.

[2]) Desky zem. olom. II. č. 539.

[3]) l. c. VII. č. 660.

[4]) l. c. VII. č. 621. 622.

dosud má nebo jehož nabude s pomocí Boží, mohl krom osob duchovních komukoli dáti, darovati nebo s ním naložiti, jak by se mu líbilo.[1])

Boček starší z Poděbrad a tím časem i pán náchodský[2]) zděditakto po smrti Heraltově roku 1414 veškeré zboží jeho zapsané v deskách olomuckých, převzal v polovici téhož roku osobně panství třebovské, nedílný pak syn jeho Boček mladší se usadil na hradě Búzově.[3])

V obvodě panství se nestaly od posledního zápisu dle darovacího listu z roku 1396 během času žádné změny — jen deskový vklad z roku 1408 sám je poněkud úplnější. Vojtěchov vynechaný v předešlém vkladu jakožto pustý byl opět už obydlen. Výslovně se znamená, leč bez určení kde, že k panství náležejí poplužní dvory, mlýny a podací právo k farním kostelům patrně v Lošticích a pod Búzovem. V obou místech byly jistotně též poplužní dvory uvedené v zápise, mlýny pak kromě Loštic i ve Vojtěchově a Bezděkově. Ze statečku branického, kdež se uvádí hrad Spránek tehdy ovšem zbořený, ubyl podíl na vsi Soběčově odprodaný roku 1406.[4]) Ve dřívějších vkladech psávalo se Buzaw, jak se kolem polovice 14. sto-

---

[1]) Arch. český XIV. p. 551. — Rozrod pánů z Kunstatu a z Búzova:

Heralt z Kunstatu 1308—1350.
m. Klára.

Smil † před 1360, m. Eliška ze Skubrova. — Boček z Poděbrad 1350—1373, m. Eliška z Lichtenburka. — Kuna z Lysic 1351—1365. — Vilém z Bolehradic 1350— † 1373.

(Smil:) **1. Heralt** 1360— † 1406, m. Jitka.
(Boček:) **3. Boček z Poděbrad** 1374— † 1416, m. Eliška (1377).

(Heralt:) Boček 1398. — **2. Heralt** 1398- † 1414, m. Jitka z Mezříčí. — **2. Jiří** 1407-1412. — Eliška, Jitka, Markéta, Žofka.
(Boček:) Jan 1396—1407 †, m. Eliška z Wartenberka. — **4. Boček** 1396-1427. 1430 †. — **5. Viktorin** 1417- † 1427. — Hynek 1420- † 1426.

(Viktorin:) **6. Jiří z Poděbrad** 1420— † 1471.

Búzovským panstvím vládli po řadě: 1. Heralt 1396—1406. — 2. Heralt a Jiří 1406—1412. Heralt sám 1412—1414. — 3. Boček 1414—1416. — 4. Boček ml. sám 1416—1417. — 5. Boček a Viktorin 1417—1427. — Boček sám 1427 až asi 1430. — 6. Jiří 1430—1463. — Křížek před letopočtem značí, že dotyčný zemřel toho roku, za letopočtem, že toho roku nebyl už na živě.

[2]) Arch. český III. p. 485 Srv. *Palacký*, Dějiny (jubil. vyd.) VI. p. 465 č. 340.

[3]) *Brandl*, Půhony II. 428. 429. č. 323. 324. p 480. 513. Vlastní správu vedl ovšem purkrabí podobně jako r. 1415 Hynek z Lukavce byl Bočkovým purkrabím na Boskovicích. Půh. II. 347. 460. 566. 605.

[4]) Byl to dvůr, tři podsedky s mlýnem a čtvrtlán, což prodal toho roku Heralt z Kunstatu. Desky zem. olom. VII. č. 53.

letí ještě i vyslovovalo, roku 1408 psal zemský úředník dle souvěké výslovnosti už Búzov.

Zboží osiřelé smrtí Heraltovou, zejména Slavkov,[1] Kunstat a Búzov se ocitlo v nepořádku. Příbuzní zesnulého: Aleš z Kunstatu seděním na Rájci a Smil téhož jména zástavní pán bludovský[2], vpadli ve statky, rybníky a sádky vylovili, pobrali klenoty i roucho rozličné, úroky od poddaných vymohli a rozličně užívali k své vuli, kdežto Boček měl z toho podle rozkazecího listu strýcova vyplnit jeho poručenství. Čítal si veškeré škody na 2000 hřiven groší, o než oba násilníky pohnal koncem října roku 1414 před zemské právo.[3])

V čas, kdy tento puhon se vpisoval do knih zemského soudu v Olomouci, myslemi všech po Moravě a v Čechách hýbaly věci náboženské, uvedené do proudu dějin řetězem příčin, jehož posledním článkem byl mistr Jan Hus. Starý pan Boček poděbradský, nový držitel búzovského panství, stál v čele toho ruchu. Kazatel betlemský byl právě na cestě do Kostnice. Dne 7. října roku 1414 Čeněk z Wartenberka, nejvyšší purkrabí pražský, Vilém téhož rodu, a Boček z Kunstatu psali králi Sigmundovi, poroučejíce Husa na příštím sboru kostnickém králově ochraně, „aby nebyl pokútně pohaněn k hanbě jazyka našeho i země české.“[4] S rostoucím zájmem bylo sledováno jednání na církevním sněmě, a čím nebezpečněji se utvářelo postavení Husovo, tím dutklivěji doléhaly na krále prosby českomoravského panstva v jeho prospěch. V únoru roku 1415 páni moravští na sjezdě v Meziříčí, jmenovitě zemský hejtman Lacek z Kravař, Boček z Kunstatu a z Poděbrad a jiní přimlouvají se u krále, aby mistr Jan byl propuštěn z vězení. Počátkem května titéž páni z Brna žalují u krále, že Hus dán ještě do tužšího vězení, a prosí, aby se král přičinil o jeho zproštění.[5] Po smrti Husově vznikly v Čechách a na Moravě nepokoje, předzvěsti to nastávajících bouří. Aby se jim předešlo, byl vypsán na den 2 září sněm do Prahy, při němž usneseno, jednati ve všem společně a hájit na svých statcích „svobodu slova Božího.“ Výbor tří pánu: Čeněk z Wartenberka, Lacek

1) Půh. II. p. 53.

2) Bludov s příslušenstvím obdržel od markrabí Jošta zástavou v 500 hřivnách Procek Lysický z Kunstatu, jenž z druhé ruky svěřil zboží i zápisné listiny naň Prockovi Búzovskému z Wildenberka. Půh. II. p. 537, III. p. 610. Někdy od let 1412 seděl na Bludově Smil Loučanský z Kunstatu Půh. II. p. 398.

3) Půh. II. p. 421 v sobotu před sv. Šimonem a Judou (27. X. 1414).

4) Arch. český III. p. 181.

5) l. c. p. 182. 183.

z Kravař a Boček starší z Poděbrad měli usnesení provést.[1]) Stížný list česko-moravské šlechty ke sboru kostnickému obsahuje na třetím místě jméno páně Bočkovo. V únoru roku 1416 usnesl se sbor, všech 452 pánu, kteří stížné listině přivěsili své pečeti, předvolati před svuj soud, a když nepřišli, stížil je klatbou. Měsíc na to psal král Sigmund pánum českým a moravským strany podobojí, aby pro Jana Husa nečinili ruznic a vlast jimi neuváděli do záhuby. Dopis adresován hejtmanu moravskému Lackovi z Kravař, Čeňkovi z Wartenberka, Bočkovi z Kunstatu a z Poděbrad a všem jiným pánum a panoším, „kteří sú se k tej straně zapsali.“ [2])

Pro pana Bočka, jenž hned předešlého léta byl delší dobu nemocen,[3]) byl to poslední rok vezdejšího života. V lednu roku 1416 byl přítomen na sněmu brněnském a prodal panství týnecké s Podivínem a Landshutem.[4]) V červnu na to se ještě podpisoval, v podletí 1417 slove nebožtíkem.[5]) Byl pochován v klášteře kanovníku v Sadské.[6])

Celý rok uplynul od smrti Bočkovy, než tři jeho synové Boček, Viktorin a Hynek se usjednotili, jakým zpusobem budou vládnout četnými statky po něm zustalými.[7]) Zatím spravoval dědičné statky na Moravě nejstarší syn Boček, jenž prodal odlehlé příliš od ústředí poděbradského zboží Bilovice.[8]) Dědičný statek v Chornicích pustil

[1]) l. c. p. 187. 193.

[2]) Arch. český I. p. 6.

[3]) Půh. II. p. 318. 332. 347. 446. 460. 488.

[4]) Desky zem. brn. XI. č. 218. 328. — Desky zem. olom. VIII. č. 545. Půh. II. p. 562.

[5]) Arch. český III. p. 489. Půh. II. p. 513. č. 617.

[6]) Prameny dějin česk. II. p. 551.

[7]) Že byli tehda tři na živě a v jakém pořadí: *Sedláček*, Ještě o rodišti Jiřika z Kunstatu v Čas. Mat. Mor. 1906 p. 57. S ním se shoduje *Krones* ve článku Das Cistercienser kloster Saar, Arch. für österr. Gesch. sv. 85 p. 102 na základě kratšího letopisu žďárského v Pram. děj. česk. II. p. 552. K tomu dalo by se ještě dodati, že Viktorin nazývá v Půhonech na př. II. p. 541. č. 707. 709 Bočka »bratrem svým starším nedílným« a proto se uvádí v zápisech vždy napřed Boček a potom Viktorin, kdežto v záležitostech českých napřed Viktorin a potom Hynek (Čas. Mat. Mor. 1906 p. 58. 59.) — důkaz to, že bratří byli tři: Boček, Viktorin, Hynek. Nejstarší bratr jejich Jan seděním na Kosti byl r. 1410 mrtev. Arch. český XIV. p. 549. — Marketu, choť Hynka z Ronova jmenuje sice Viktorin r. 1418 sestrou, byla mu však skutečně jen strýčenou sestrou, jsouc dcerou Heralta staršího z Kunstatu. Desky zem. olom. IX. č. 156. VII. č. 625. — Že se bratří teprv po roce rozdělili, Půh. II. 507. 513. 517. 527. 528. 532. 534. 536.

[8]) pánům z Lichtenštejna za 1000 kop gr. Desky zem. brn. XI. č. 366. — Desky zem. olom. IX. č 293. Půh. III. p. 3.

Janu Brandýsskému z Boskovic, jenž tam větší část už dříve měl jako věno své choti Elišky Kunstatovny.[1]) Za dluh nebožce Heralta mladšího 600 kop groší byly mu soudně zabaveny příjmy z panství pišeleckého.[2]

Hned za živobytí otcova sídlel Boček na Búzově, odkudž se ostře utkal s pánem Moravičan převorem Štěpánem. Příčinou pomezních třenic byl dávný bolestin — moravičanský mlýn. Záležitost stavby jeho jak tak urovnaná posledně před pěti lety — v nastalém víření náboženském nabyla znova ostrých hran. Štěpán, první převor dolanské Kartouzy, jejíž hospodářský rozkvět byl mu životním úkolem,[3]) proslul zároveň jako neúnavný protivník husitského hnutí, šířeného na Moravě spisy Vikleřovými. Vydal proti tomu několik obranných knížek.[4]) Mistr Jan Hus tak dutklivě cítil rány Štěpánova slova i péra, že roku 1412 se zvláštním listem obrátil v té věci na klášterníky dolanské.[5])

Leží tudíž na snadě domněnka, že mladý Boček, jenž tehdy s otcem bral činný podíl na zápasech náboženských ve smyslu příznivém Husovi,[6]) použil nejbližší příležitosti, aby účtoval s převorem Štěpánem. Podnět zavdal nedostavěný panský mlýn v Moravičanech. Mladý Boček, ačkoliv otec při nástupu panství byl v té věci učinil s převorem úmluvu před hejtmanem a pány, překážel stavbě a hrozil lidem převorovým, „kohož by popadl an tu dělá na tom mlýně, že by jej chtěl obrúbati a oči jim lúpati.“ Pro ty hrozby a násilí ležel mlýn pust se škodou 200 hřiven groši. První puhon o to v červnu roku 1415 vyzněl na plano, jelikož neměl býti pohnán Boček, nýbrž otec s ním nedílný. Po nové žalobě téhož léta v prosinci oba soupeři „poklid jsú vzali i a to“: Kartouzšti, aby mohli na svém mlýn stavěti a pan Boček nemá na tom více překážeti.“ [8])

Novým sousedem stal se búzovskému pánu v Doubravici Jan z Roketnice. Puvodně měl tam Procek z Wildenberka jakožto majitel búzovského panství tři lány, na nichžto seděl roku 1382 Vlček

---

[1]) Desky zem. olom. IX. č. 233. Půh. II. p. 562.

[2]) Půh. II. p. 529. 540. — III p. 8.

[3]) »quam minus rexit, quam erexit« — zaznamenaly o něm staré paměti.

[4]) Zeitschrift des Vereines für die Gesch. Mährens. 1897. IV. p. 7. — *D'Elvert*, Geschichte des Bücher- und Steindruckes, Schriften der histor.-stat. Section VI. p. 235. Zvali ho současníci proto »kladivem husitů«.

[5]) *Palacký*, Documenta M. Joann. Hus p. 31. 32.

[6]) Přítomen s otcem na sněmu pražském v září 1415 a jako „Boček mlazší“ pečetí stížný list.

[7]) Půh. II. p. 437. 445. 480. 488

z Doubravice.[1]) Když Búzov téhož roku přešel ku komoře zeměpanské, ponechal Procek ony tři lány otci Benešovi.[2]) — Druhou část Doubravice asi dvojnásobně tolikou s dvorem, mlýnem a tvrzí držel současně vnuk dřívějšího pána hradu — Búza z Búzova Hynek ze Žeranovic, tehdy majitel polovice Vlkoše.[3]) Na jeho místě hospodařili v Doubravici nevědomo jakým právem bratři Soběhrd a Vlasák ze Stříteže, kteří roku 1399 s jinými přívrženci markrabí Prokopa pustošili statky olomucké kapitoly a byli za to stiženi církevními tresty.[4]) Když Hynek Búzovský ze Žeranovic roku 1405 zemřel zustaviv kromě syna záhy zvěčnělého dceru Kateřinu provdanou za Kunata řečeného Habarta ze Sulejovic, zmocnil se osiřelého zboží doubravického hejtman litovelský Přibík z Odlochovic.[5]) Markrabě Jošt dal však to zboží právem odúmrtním na sebe spadlé Kunatovi ze Sulejovic, jenž svou choť Kateřinu přijal naň roku 1408 do spolku.[6])

Též na oba dvory pálonínské, které markrabě roku 1392 byl daroval kartouzskému konventu v Dolanech, činil Kunát nároky, uváděje roku 1410 v puhoně proti klášteru, že mu drží „zástavné dvory tu v Páloníně a věno ženy jeho.“[7]) I když bývalý zástavní držitel Mikuláš Morava z Otoslavic se vzdal roku 1411 obou dvoru ve prospěch řádu, trval Kunát nicméně na svém a dal následujícího léta vepsati v desky svuj odpor proti zápisu na jméno řádu. Nabízel dukaz listem samého markrabí, „že má na těch dvořích 200 hřiven groši a žena jeho má na tom spravedlivé věno, a ten list ukázal před úředníky.“[8]) Věc byla jistotně dosti vážná, když páni shromáždění na tříkrálovém sněmu v Olomouci neměli chuti pře rozhodovat, nýbrž ji odložili „do více pánuv do Brna,“ kdež hodlali soudit obě strany podle listuv a jiného svědomí, ponechali jim však zatím na vuli, chtějí-li se smluviti sami.[9]) Prostřednictvím některých pánu se domluva krátce na to zdařila

[1]) Půh. I. p. 57. Procek pohání ho z 50 hř., že mu z vlastního dědičného zboží neplatí berně. Berni totiž byl povinen spravovat dědičný pán. Srv. Půh. II. p. 443 č. 26.

[2]) Desky zem. olom. V. č. 24 k r. 1386.

[3]) Půh. I. p. 269. 375. 401.

[4]) Cod. dipl. Mor. XII. č. 524.

[5]) Půh. II. p. 498. I. p. 290. 229.

[6]) Desky zem. olom. VII. č. 723. 725.

[7]) Cod. dipl. Mor. XII. p. 81. Půh. I. p. 360.

[8]) Archiv zem. brn. Repertorium carthusiae vallis Josaph. č. 676. Desky zem. olom. VIII. č. 296. Půh. I. p. 401.

[9]) Půh. I. p. 381.

a oba dvory páloninské byly přiřčeny klášteru, jenž je spojil v jediný dvur.[1]) Druhou, menší část Doubravice po Beneši z Wildenberka zapsal markrabě Jošt roku 1397 dědičně Janovi Klamošce z Lomnice,[2]) po němž ji zdědila jeho dcera Anna, choť Artleba z Lipiny. Búzovský pán Heralt mladši z Kunstatu nastoupiv otcovské dědictví roku 1406, zmocnil se neprávem také tohoto statečku a pobíral pět hřiven platu z doubravických lánu. První i druhý puhon o to zůstal nevyřízen, jelikož pan Heralt roku 1409 byl na cestách v poselství markraběcím.[3]) Vrátiv se, zabral v Doubravici též lány patřící Habartovi ze Sulejovic.[4]) Oba spory rozhodli páni v Brně ve prospěch skutečných majitelu,[5]) načež Anna z Lomnice domohši se roku 1415 novou žalobou práva proti Habartovi, jenž jí překážel na dědictví v Doubravici, prodala brzy potom své tři lány s poplatnými lidmi olomuckému měšťanu Konradu Foglovi, od něhož to zboží hned převzal Jan z Roketnice.[6])

Loštičtí drželi novému pánu doubravskému neprávem louku. Když stížnost Jana z Roketnice u pana Bočka vzdor slibu jeho, že své poddané přidrží k narovnání, zustala bez výsledku, přišla věc až k zemskému soudu.[7]) Soud nalezl, „že pan Boček má své držení té lúky na podsudku vyvésti dobrými panošemi a jinými usedlými a podle toho svědomí páni chtí súditi.“ [8]) Ostatek domluvily se strany soukromě vzavše „poklid na ten nález.“

Všeborovi z Dubčan vzal Boček „člověka“, totiž poddaného na své panství. Za to měl Všeborovi purkrecht osadit jiným člověkem.

---

[1]) Půh. I. p. 396. R. 1460 bylo při dvoře 6 lánův a cenil se na 200 hřiven. Půh. IV. p. 294. 331.

[2]) Desky zem. olom. VI. č. 636.

[3]) Půh. I. p. 292. 314.

[4]) Půh. I. p. 360. Půhon ze 100 hř. — nesly tudíž ony lány asi 10 hř. úroku.

[5]) l. c. I. p. 386.

[6]) Půh. II. p. 397. 457. Desky zem. olom. IX. č. 26. 49. k r. 1417. ačkoli skutečný prodej jistě už r. 1416. Půh II. p. 502. Přehled držitelů vsi Doubravice: 1. Tři lány v ceně 50 hř. s ročním platem 5 hř. r. 1382 Procek z Wildenberka (Vlček z Doubravice). od něhož otec Beneš do smrti. R. 1397 Jan Klamoška z Lomnice, po němž dcera Anna. choť Artleba z Lipiny. Od ní Konrad Fogl, jenž postoupil Janovi z Roketnice (1416). 2. Šest lánů s tvrzí, dvorem a mlýnem v ceně 100 hř. a roč. výnosem asi 10 hřiven vnuk Búza z Búzova — Hynek Búzovský (1399 Soběhrd a Vlasák bratří ze Stříteže). po jehož smrti uplatnila své právo proti Přibkovi z Odlochovic dcera Kateřina, choť Kunata Habarta ze Sulejovic. Po něm syn téhož příjmění Smil.

[7]) V sobotu před sv. Martinem r. 1416. Půh. II. p. 502.

[8]) l. c. p. 517. Starý Boček z Poděbrad byl tehdy patrně už mrtev. jak i vysvítá ze str. 517 č. 216.

Slíbil, ale neosadil aniž člověka vrátil. Byl proto pohnán z desíti hřiven.[1]) Podobnou rozepři měl Boček roku 1417 s pánem zástavy bludovské Smilem z Kunstatu, jehož několika lidem ze Senice a z Chudobína dáno jest odpuštění na panství búzovské. Za to byli se zárukou nového pána povinni osadit opuštěné grunty jinými „člověky“. Že neosadili, pohnal Smil pana Bočka ze 200 hřiven.[2]) Trojnásob tolikou škodu zpusobil Boček Smilovi, že „přijevše jeho lidé“ pobrali mu za 600 hřiven dobytka.[3]) Byla to snad vynucená splátka na škodu 2000 hřiven, již byl bludovský pán učinil svým loupežným vpádem na búzovské zboží po smrti Heraltově roku 1414. Při o tuto náhradu svěřily sporné strany přátelum, „aby je smluvili beze všech souduv a puhonuv.“ Na to je odkázal i nález panský, že „poněvadž se obě straně na obrmany táhnú, mají na nich dosti míti.“[4])

S Heraltem Puškou z Kunstatu odjinud z Otoslavic, bratrem kdysi zástavního držitele Búzova, se Boček o rozličné záležitosti peněžní[5]) tak znepřátelil, že Heralt přepadl lidi třebovské jedoucí z kroměřížského jarmarku, pobral jim zboží na svobodné cestě a ochromil je. Škody načteno při tom 300 hřiven.[6]) Nad to pak Heralt Bočkovi i bratru jeho Viktorinovi listem opověděl válku, „tak že vystřihajíce se jeho“ museli „hrubé náklady činiti na města i na hrady.“[7]) Stížnost o to k zemskému právu podali v prosinci roku 1417 bratří Boček a Viktorin, kteří krátce před tím dle rodinné dohody převzali nedílně do správy dědičné statky moravské.[8]) Bývali oba pravidelně přítomni na panských sněmech v Olomouci i v Brně a psali se někdy po Třebové, jindy po Boskovicích, nejčastěji však až do let 1420 po Búzově, z čehož jde, že toho času na Búzově též sídlívali.[9])

(P. p.)

---

[1]) Takovou cenu měl ten »člověk«. Platil asi 1 hřivnu ročně. Půh. II. p. 507.
[2]) l. c. p. 538. 541. č. 710. p. 542. 561. č. 760.
[3]) l. c. p. 542.
[4]) l. c. p. 447. 541. 561. 563. 573.
[5]) l. c. p. 579 č. 827. 828.
[6]) Půh. II. p. 579.
[7]) l. c. p. 540. 541.
[8]) l. c p. 541 č. 707.
[9]) Pinkava, O rodišti krále Jiřího z Poděbrad, Čas. Mat. mor. 1905 p. 395.

Několik textů z doby husitské.

DR. JAN SEDLÁK.

Textu z doby husitské, zvláště českých, všímá si moderní práce badatelská tak pečlivě, že není mnoho naděje nalézti něco nového. Ale některé sbírky rukopisné jsou tak málo přístupny a proto i tak nedokonale prozkoumány, že se přece tu tam vyskytne novum. Studuje v manuskriptních sbírkách traktáty 15. století připadl jsem na několik takových textu, jež zasluhují býti uveřejněny.

I.

V kod. benediktinského kláštera rajhradského č. 427 z počátku 15. stol., v němž jest Passio s. Apollonie (1—4b), Tract. „Quodcunque ligaveris... 5a—14a) De corpore Christi (14a—16a), Confessionale (17a—66b, Sermo in dedic. (66b—68a), Jakobus de Cessolis de ludo scathorum (69a—99b), de confessione (99a—107a) a Visio Tnugdali (107b—147a), jest na posledním listě 148b neúplná báseň česká proti Husitum. Spisovatel naříká na Viklefisty, že zabrali neb rozbořili jejich sídla, kněží že jsou oloupeni, spáleni neb vypuzeni; zdá se mu, že Husité proto „přijali zákon", aby mohli loupiti kněžský majetek. Popuzují je k tomu ženy. Když psali do Kostnice, že v Čechách není bludu, lhali. Trest Boží jich nemine.

Autorem jest nepochybně některý řeholník rajhradský, snad Jan z Holešova, jenž dle Kintra z Břevnova odešed dlel v Rajhradě, nebo pozdější probošt Marek, jenž v tomto kodexu abatyši B. posílá vidění Tnugdalovo.[1]) Báseň byla patrně zamyšlena ve formě trojdílné, tak že po dvou versech měla následovati repetice, ale provedeno je to jen v prvé a čtvrté strofě, kdežto v druhé a třetí chybí repetice a za to třetí a šestý versus má označení R. Autor jest veršovníkem až ku podivu obratným. Versy jeho jsou osmiřádkové a mají rým a b a b c d d c, jen v prvním versu a a b b c d d c, a jednotlivé verše mají počet slabik 4 6 4 6 7 3 3 5, odčehož jsou arci výjimky, někde zaviněné písařem[2]). Repetice jsou čtyřřádkové o rýmu a a b b a počtu slabik 7 7 7 5, jenom že

---

[1]) Cf. *Kinter*, Vitae monachorum in monasterio S. Ben. Raihradensi (Brunae 1908), str. XIII, str. 161.

[2]) Tak druhý versus má 4 6 4 6 7 4 4 5. třetí a pátý 4 6 6 6 7 3 3 5, šestý a devátý má třetí verš pětislabičný, ostatní zavinil písař.

v prvé repetici chybí poslední verš. Forma tedy jest velmi umělá; také přízvučně se verš častěji podařil než v jiných básních. Píseň zní[1]):

I. Truchlě k nebi
volám také (i) k zemi,
té nehody,
majíc mnoho škody;
kněžie ot těch Viklefuov
zlúpeni,
zspáleni,
nenie kam domuov.

℣ Rozbořena
naše všeckna bydla,
umořena
bud[iž] od osiedla
ta jich nevěrná rota;
od nich nás
tento čas
popadla psota.

R⁰ Co sme[2]) měli, pobrali
a s země nás vyhnali
a když kněze zahubie,
— — — — — — —

II. R⁰ Hlas náš uslyš,
milý pane bože,
tuto búři utiš,
toť tvá milosť muože.
O životy nám běží,
jest nás strach
chce na prach
spáliti kněžie.

℣ Obci české
v nenávist sme dáni,
platy knězke
role drží páni,
proto zákon přijali,
za to nám,
ať by nám
všetkno odjali.

[1]) V rukopise jest psáno in continuo, rozdělení na verše jest moje. Do závorky dávám slabiky přebytečné, slabika mnou přidaná jest v závorce hranaté.

[2]) Psáno: czozmie.

III. ℣ Oč[1]) ste stáli,
již to všechno máte,
což ste nám pobrali,
když to ohledáte,
hanba, řiech vám ostane,
mine blud,
hrozný súd
na vás přivstane.

R° Ženy vašie
k zákonu vás vedly,
pro jich určenie
hlubúce zavedly,
jakžto Eva Adama;
ta svú lstí
jeho cti[2])
zbabví, oklamá.

IV. R° Rozumějte[3])
proč sú zbili zvony,
za to (vy) mějte[4])
zvonť sú slili oni,
po všem světě slyšeti
jeho hlas,
zlýt jest kvas
Husóm chyběti.[5])

℣ Jak poslali
do Konstancí[6]) listy
(i)hned sú řekli:
všech sme bluduov čisti,
v Čechách kacieře nenie;
tu dáchu
bez strachu
obci zelhánie.

R° Běda pánóm zemanóm
i těm mistróm Viklefóm,
zle[7]) se spolu tázali,
svú čest zmazali.

V. ℣ Vytrpíte
hanbu i nesnáze,
kněžstva hubíte,
které v drahé vaše
vám od boha dáno jest . . .

---

[1]) Psáno: oczto — [2]) ps.: lsczy — czsczy — [3]) ps.: rozumyete — [4]) ps.: myete — [5]) ps.: hýbietý — [6]) ps.: konſtanczyy — [7]) ps.: zsle — zmasaly.

Báseň byla napsána po ohražení šlechty české a moravské, poslaném do Kostnice, nejspíše až v letech dvacátých, kdy se boří kláštery a zapuzují katoličtí kněží.

II.

Pěkný text marianský našel jsem v minoritské knihovně ve Vidni v rukopise č. IX. V kodexu jest nejprve kalendář, kdež u některých dnu jsou poznamenány české svátky, na př. 4. března „translacio beatissimi Wenczeslay mr.“, 30. září „dedicacio ecclesie prag.“, 5. října „Palmacii mr. et sociorum eius in Karlsteyn“, 12. října „dedicacio capelle in Karlsteyn s. Palmacii“; jinde jsou záznamy časové: 27. listopadu „eodem die in nocte combustum est hospitale in ponte prag. a. 1377“, 29. listopadu „eodem die obiit Karolus imperator a. ab inc. d. 1378“, 3. srpna „a. d. 1401 obiit Jacobus Faber dictus Prassye“, 10 srpna „a. d. 1401 obiit Wenceslaus sacerdos de Zolenecz“, 16. září „obiit Petrus filius Herthlini“, nejpozdější u 7. června „a. 1415 fuit eclipsis solis“. Na konci kalendáře jest na zadní straně česky Věřím v Boha. Potom následují latinská kázání nedělní, psaná roku 1374, a za nimi jest druhá verse Creda. Na posledním listě pak je česká báseň marianská. Jest konstruována v podobě trojdílné písně.[1]) Versus je čtyřřádkový, rýmován a b a b, o nestejném počtu slabik (6 5 6 5, 6 6 6 6, 6 5 6 6, 7 5 7 6), repetice je trojřádková, rýmována a a b a typické délky 7 7 5 (dvakrát 7 6 6). Avšak strofická skladba je zvláštní. Po prvním versu je totiž správně dvojí repetice (šestiverší), po druhém a třetím jedna a po čtvrtém tři. Tuším, že se to stalo chybou písařovou. První repetice po čtvrtém versu patří obsahem i rýmem za repetici třetího versu (rýmování jest pak všude: a a c, b b c) a po druhém versu druhá repetice jest vynechána. Báseň svědčí o značné obratnosti autorově. Psána jest pravopisem spřežkovým, má důsledně všude *y*, někde s bodem, jednou jest v ní německé slovo: vunš. Vznikla asi na počátku 15. století v Praze, odkud se kodex dostal do Vídně. Latinské předlohy u Drevesa nenalézám.

I. ℣ Zdráva, děvko šťastná,
matičko božie,
tys nad sluncem jasná,
andělské zbožie.

[1]) Cf. *Nejedlý*. Dějiny předhusitského zpěvu (v Praze 1904), str. 125 n.

R. A ktož móž vymluviti
aneb smyslem spraviti
tvé dóstojenstvie,

R. jehožt[1]) ves svět sochnati (!)
nemol (!) sě přirovnati
žádný tvé panenstvie.

II. ℣ Před věkys vydána
smutným k utěšenie,
tobě ta moc dána
na nebi i v zemi.

R. Ktož tě koli zachová,
toho tvé křídlo schová
k věčné pamĕti.

III. Což nás ot počátka
až do skončenie,
všechs ochotná matka,
ktož v tvé službě stojie.

R. Buď tobě píle námi,
daj ať smy tvého známi
syna milosti.

R. Daj s ním bydlo na nebi,
zbaviec hřiechóv na zemi,
býti v radosti.

IV. ℣ Nebuď milosti skúpá,
však jie nazbyt máš,
znaj svých sluh srdcě hlúpá,
dař jakž jich vunšy znáš.

R. Tys ta studnice rajská,
z niežto milost andělská
světa vychodí.

R. Ktož jie koli zakusí,
svěcké ostati musí,
radost sě v něm plodí. Amen.

III.

Snahy o reformu církevního zpěvu v počátcích husitství v Čechách a jich výsledek vylíčil Nejedlý Počátky husitského zpěvu (Praha 1907). Cenným příspěvkem je tu malý, posud nepovšimnutý traktát v rukopise vídeňské dvorní knihovny č. 4546 fol. 64b—66a nadepsaný „Contra

[1]) Psáno: yechost.

cantores francigenas in ecclesia." Autor začíná dlouhým citátem ze sv. Bernarda a dovozuje z něho, jaká nebezpečí hrozí z divadelního zpěvu kostelního a rondelu zpěvákum i věřícím. Proto jest nutno z kostela je odstraniti, jako vyhnal Kristus Pán pištce z domu Jairova. Dobře tedy učinili arcibiskupové Arnošt, Jan a nyní žijící Zbyněk, že takové zpěvy zapověděli.

Traktátek je tedy z doby Zbyňkovy. Kterého roku zakázal Zbyněk rondelly, nevíme. Höfler (Concilia Prag. Prag 1863) má jen zákaz Arnoštuv z roku 1366 a Januv z roku 1371;[1]) mezi dekrety Zbyňkovými uvádí jen zápověď českých písní mimo čtyři na synodě roku 1408, již klade do roku 1406. Zápověď rondellu stala se asi dříve. Autorem traktátce jest pravděpodobně Hus. Zbyněk mu svěřil, aby upozorňoval na zlořády, a Hus jej těmito argumenty a poukazem na zákazy dřívější pohnul k vydání dekretu, jako se snažil pohnouti jej k zápovědi štoly odkazem na zápověď Arnoštovu. Autorství Husovu nasvědčuje citát z Bernarda, jehož v kratší poněkud formě užil Hus v synodálním kázání „Diliges" roku 1405 ke stejnému účelu, zpusob argumentace (vypočítávání celé řady duvodu) a fraseologie („istius magni sancti" „dies iudicii... declarabit"). Možná, že byl postup tento: Husovo synodální kázání pohnulo Zbyňka, by vydal zákaz (roku 1406), a Hus jej tímto spisem chce pochváliti a zákaz zdurazniti. Tak by se hodil reformní tento traktátec do roku 1406.

65a **Contra cantores francigenas in ecclesia.**

Beatus Bernhardus, fistula celestis, nacione Clavenensis (!): *Sunt quidam in choro mente vagi, oculis attoniti, gestu dissoluti, in cantu absoni et lascivi. Cantant enim magis, ut placeant populo quam deo... consolacio, oracio, caritas.* Hec Bernhardus.

Ex hiis dictis huius magni sancti patet primo, quod per cantus huiusmodi histrionicos, rondelos et lascivos deus inhonoratur; secundo quod ordo ecclesie in cantu per sanctos patres inwentus destruitur; tercio quod populus in devocione impeditur; quarto quod mulieres ad luxuriam clericorum cantancium inclinantur et hinc cantores frequenter fiunt homsatores seu procatores et si veritatem vellent dicere, faterentur quod plus canunt, ut placeant hominibus et presertim mulieribus quam ipsi deo et domino Jesu Christo. Et velint nolint

[1]) Str. 13 a 15.

dicere, dies iudicii eorum intencionem omnibus declaravit. Quinto quod cantores supra alios in superbiam elevantur et fiunt instabiles iuxta illud / wlgatum dictum: 65b

Cantores, scriptores
et pulchras mulieres
vox, manus et species
hos faciunt instabiles.

Vox facit instabiles cantores, manus scriptores et speciei pulchritudo mulieres. Sexto quod sacerdotes in officio impediti sepius errant, qui tunc deberent circa sacramentum venerabile devotissime occupari. Septimo quod scolares tempus inutiliter in illis cantibus consumunt et in aliis utilioribus negliguntur. Octavo quod ipsimet cantantes ad dissolucionem in choro, ubi deberent esse devotissimi, et ad risum illicitum convertuntur. Nono quod nullus fructus anime in illis cantibus invenitur et per consequens sunt nocivi anime et sic de ecclesia domini ad synagogam curiensium thabernariorum et lasciviencium cum tibicenis instrumentis ad lasciviam provocantibus expellendi. Nam scribitur Mat. 9: *Cum venisset Jesus in domum principis et vidisset tibicenes et turbam tumultuantem, dicebat „Recedite, non enim puella est mortua, sed dormit." Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius et dixit „Puella, surge". Et surrexit puella.*[1] Christus Jesus veniens in domum principis, quia in ecclesiam dei patris, et videns tibicenes et cantores et turbam exinde tumultuantem et (!) dicit: Recedite sc. de domo patris mei, quia etsi non mori, tamen dormire facitis i. e. tepescere in devocione puellam i. e. animam fidelem et deridetis me dominum / Jesum Christum. Ego tamen teneo manum 66a quia puelle, ne cadat in vestris lascivientibus melodiis, sed surgat per contemplacionem in suum sponsum.

Istis et aliis pensatis bone memorie archiepiscopi Pragenses Arnestus et Johannes et dominus presens archiepiscopus dominus Zbynko sub pena excommunicacionis cantus huiusmodi sc. mensuram sive rundelos prohibuerunt in sua diocesi decantare et ex illo omnipotens deus, pater et filius et spiritus sanctus, tribuat eis vitam eternam una cum illis, qui in hoc ipsis obedierunt et obediunt in finem. Amen.

IV.

Z literatury protihusovské jest posud neuveřejněn list Haškuv Husóvi.

[1]) Mat. 9, 23—25.

Souvisí, jako list Maříkuv, s jedním kázáním Husovým. Hus, vykládaje evangelium o Kristově pláči nad Jerusalemem a vyhnání prodavačů z chrámu,[1]) tvrdil, že Kristus plakal pro hříchy kněžstva a lidu a vyhnav prodavače, dal příklad králům a vladařům, že mají svatokupce vyháněti. Mařík mu proto vytýkal, že takovým kázáním ničí kněžstvo a ničí církev; hledí tedy více se stanoviska praktického na možné následky. Naproti tomu Hašek posuzuje kázání s hlediska právnického a dokazuje Husovi, že světští vladaři nemají pravomoci na osoby duchovní a že tedy Hus přestřelil uče: „Auferatis eis bona, expellatis eos." Také není pravda, co řekl Hus, že kněží v těžkém hříchu nemají moci boží, a chybil nepodrobiv se exkommunikaci biskupově i papežově. Nechť se obává věčných trestů, kteréž mu připomíná jeho jméno Hus, jež prý v hebr. znamená „spěchající ke zkáze."

List začíná tonem urážlivě povýšeným a končí narážkou na jméno Hus, jež chce býti vtipná, ale jest nepříliš chutná. Takové „kamarádské" dopisy jen dráždily a zatvrzovaly. Nového pro objasnění vnitřního hnutí nepodává list nic. Leda že se proti Husově sekularisačnímu plánu staví pevně církevní stanovisko immunity a že z listu viděti, jak úmysl provésti reformu pomocí vlády světské zabráním statků církevních plnil protivnou stranu hněvným, ovšem pochopitelným odporem. Nazývali mistra „škodnou husou".

Pisatel jest patrně totožný s mistrem Haškem z Roudnice, jenž dle Monum. hist. univ. I. 297 determinoval na fakultě filosofické 28. října 1384, snad také i s farářem Haškem u sv. Jakuba Menšího, jejž uvádí Tomek D. P. V. 229.

Zachován jest list Haškuv, spojený s Maříkovým, v kod. univ. praž. Truhl. 1936 54b—56b a ve vyšebrodském kodexu č. 83 f. 146. Uveřejňuji jej z prvého.

(Magister Hassko contra Hus.)

54b Item. Et ego Magister Hassko dico tibi, Hus, quod modicum legisti; si autem legisti, non intellexisti; si autem intellexisti, ex malicia tenere noluisti. Audi apostolum I Cor 2 prope finem capituli: *Spiritualis homo omnia iudicat, ipse autem a nemine iudicatur.*[2]) In

[1]) Evangelium to čte se na 10. neděli po sv. Trojici. Ten den roku 1410 asi měl Hus ono kázání, neboť replika Husova »contra adversarium occultum« (proti Maříkovi) má v Opp. I. 193b datum: finita a. 1411 in die s. Scholastice.

[2]) 1 Cor. 2, 15: Spiritualis autem iudicat omnia et ipse a nemine iudicatur.

quo verbo omnes doctores consistunt dicentes, quod nec imperator nec aliquis rex nec dominus nec collator secularis habet aliquam iurisdiccionem in sacerdotes: igitur quidquid faciunt violencie eis vel potestatis, mortaliter peccant, ut dicit Augustinus super illud Ps. XVIII *Dies diei eructat verbum i. e. spiritualis spiritualem instruat et corrigat et nox nocti i. e. secularis* 55a
secularem. Idem super illud Gen. 1: Fecit deus duo luminaria, maius ut preesset diei i. e. solem, per quod signatur apostolicus, episcopus etc., qui aliis presint spiritualibus, lunam ut nocti presit: imperatorem et stellas i. e. minores et officiarios tam spirituales quam seculares, qui quilibet in suo gradu presit sua auctoritate sibi subditis et commissis.

Et dixisti, quod sacerdotes in peccatis mortalibus existentes non habent potestatem dei. Numquid non legisti illud Joh 19, ubi Christus dixit Pilato: *Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper.*[1]) Unde apostolus Rom XIII: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a deo, que autem sunt a deo ordinate sunt; itaque qui resistit potestati, dei ordinacioni resistit, qui autem resistit deo, ipse sibi damnacionem acquirit.*[2]) Unde beatus Thomas super II. Sent.: *Peccatum non auffert sapienciam neque potestatem neque pulcritudinem dyabolo.* Sic nec homini auffert potestatem, dum est electus iudex, etsi in peccato mortali est, debet ei obedire, si citatur. Non dicas: Non habent potestatem racione peccati.

Item tu Hus excommunicacionem non advertisti nec episcopi nec pape. Audi beatum Augustinum contra Faustum: *Qui non credit, hereticus est; qui inobediens, scismaticus est; qui in mortali peccato, a deo excommunicatus est, extra caritatem positus est.* Et in Decreto habetur: *Omnis Romane ecclesie publicus iniuriator hereticus est* (habetur dist. XXII. cap. Omnis)

Igitur male docuisti dicens: „Aufferatis eis bona, expellatis eos“ cum nullam iurisdiccionem habeant layci supra clerum de iure, ut supra dictum est per apostolum. Ideo sic male docens iusto nomine et appropriato Huss appellaris et nociva huss ubique clamoribus famaris.

Sed diceres: Et quid est Huss? Ecce Jeremias Tren. IV. dicit: *Gaude et letare, filia Edom, que habitas in terra Huss, ad te*

[1]) Joh. 19, 11.

[2]) Rom. 13, 1. 2... qui autem resistunt, ipsi sibi damnacionem acquirunt.

quoque veniet calix et inebriaberis ignominia et nudaberis.[1] Filia Edom peccator in peccatis intelligitur appellaturque[2] Edom: Esau pro medio edulio vendidit primogenita, qui alio nomine vocatur Edom — sic peccator pro modica delectacione vendidit eterna gaudia. Gregorius: *Modicum est quod delectat, sed eternum quod cruciat.* Igitur habitavit in terra Huss i. e. in mundo ad ruinam festinanti, quia Huss interpretatur festinans ad ruinam. Dicitur igitur yronice „Gaude et letare“, in corpore et anima hic in terra temporaliter, ut crucieris eternaliter. Ad te quoque veniet calix eterne dampnacionis et inebriaberis propter infernales penas absinthio sulphure et nudaberis propter
55b confusionis ignominiam. Daniel X: *Ostendam / gentibus nuditatem tuam et regnis ignominiam tuam et proiciam super te abhominaciones et contumeliis te afficiam et ponam exemplum omnibus.*[3])

Huss volatile nocivum ante se corrodit semina ore, sub pedibus calcat, post se stercoribus defedat omnia, sic quod nil boni facit in deambulando. Sic fetor huius Huss et doctrine eius prave fetet per totam christianitatem.

---

[1]) Lam. 4, 21... perveniet.

[2]) Psáno: polluiturque.

[3]) Je Nahum 3, 5; poslední slovo »omnibus« ve Vulgatě není.

Hrabě Lev Nik. Tolstoj.

(Narozen 28. srpna 1828, † 7. listop. 1910.) Píše A. Vrzal.

Nedávno zesnulý hrabě L. N. Tolstoj mezi románopisci ruskými zaujal první místo, ač sám v poslední době svou činnost uměleckou zavrhoval, věnuje se pouze otázkám nábožensko-filosofického rázu.

Srovnáme-li Tolstého s dvěma nejgeniálnějšími jeho soupeři v oboru umělecké tvorby, totiž s Turgeněvem a Dostojevským, vyniká Tolstoj nad Turgeněva geniální silou talentu, rozmanitostí tonu, nálad i barev, bohatstvím fantasie, živostí charakteristiky, napínavostí děje a hloubkou psychologické fantasie, ač eleganci vnější formy a lahodnou hudbou řeči se mu nevyrovná. Hloubkou psychologické analyse Tolstoj připomíná Dostojevského, ale nepůsobí tak těžkého, trapného dojmu, jako Dostojevskij svou chorobnou soustrastí s trpkým osudem chudých, „ponížených a uražených.“

Ze všech ruských románopisců, kteří zcela se skrývají za svými díly, je Tolstoj nejsubjektivnější. Téměř všecky jeho spisy jsou autobiografického rázu, ve všech mluví o sobě; hrdinové jeho spisů, jako Irtěnjev, Něchljudov, Olenin, Levin atd. jsou on sám. Jejich ústy šířil autor své názory, až ku konci života odhodil od sebe všeliké přestrojení, a otevřeně ve svých „zpovědech“ hlásal své učení. Již v umělecké trilogii „Dětství, chlapectví a jinošství“ na počátku padesátých let popisuje špatné vychování a škodlivý vliv lehkomyslné společnosti, v níž vyrostl chorobně citlivý, blouznivý a velice nadaný hrdina Nikolinka Irtěnjev, popisuje své vlastní vychování. Povaha jeho hrdiny byla v podstatě ideální, plná šlechetných vznětův, ale vychování rozvíjelo v něm samolibost, snahu, všem se líbiti a státi se slušným velkosvětským mladíkem. Dav se unésti ideálem „comme-il-faut“, pohrdal prostým lidem, ba všemi, kdo neuměli dokonale francouzsky, nenosili čistých nehtů, nedovedli dělati poklony. Ale již v tomto lehkomyslném mládí sbliživ se na universitě s idealistou knížetem Něchljudovem, který vyrostl v témž okolí jako Irtěnjev, ale nespokojen společností, která ho obklopovala, hledal nový ideál životní a nalezl zárodky skutečně rozumného života v prostém lidu selském. Irtěnjev-Tolstoj pocítil, že má také povinnosti vůči svým mužíkům i umínil si, že bude pracovati ve prospěch prostého lidu lidu selského. „Vystupuji z university“, píše hrabě Tolstoj v době té, „abych se věnoval životu na vsi, protože cítím, že jsem se narodil pro ni. Hlavní zlo záleží v nejnešťastnějším, politování nejhodnějším

postavení mužíku... Není-li mou svatou povinností starati se o štěstí těchto 700 lidí, za něž budu odpovídati Bohu?"

V téže době na universitě Tolstoj přišel k přesvědčení, že úkolem člověka jest, aby se snažil dosíci mravní dokonalosti, i začal s odporem a lítostí vzpomínati na své lehkomyslné mládí. Tento vnitřní hlas lítosti a touhy po vnitřní dokonalosti položil nové základy jeho názoru na lidi a svět. Kdežto dosud pohrdal lidem selským, nyní vida ubohý lid těžko pracovati, pocítil bezdečnou rozpačitost, počal pohlížeti na mužíka jako na člověka, k němuž má povinnosti jako jeho pán. A toto poznání člověka v mužíkovi bylo prvním stupněm v processe sblížení Tolstého s mužíkem, prvním krokem k lásce vůči mužíkovi a k úctě před jeho mravními ideály života. Ale tato lidumilnost vůči mužíkům byla spíše plodem rozumu, theorie, než upřímného citu a nepřinesla lidu žádného užitku, jak viděti z povídky „Statkářovo jitro", kdež Tolstoj v osobě knížete Něchljudova popisuje vlastní nezdařilé pokusy oblažiti selský lid podle programu osvíceného statkáře v Jasné Poljaně, na svém statku, kamž se odebral, nedokončiv studií na universitě v Kazani, poznal, jak málo prospěl lidu svou lidumilností, která ostatně nenaplnila jeho celé bytosti, ježto spočívala spíše na theorii než na upřímném citu. Snažil se přilnouti k lidu, ale lásky jeho a důvěry nezískal, pociťuje, že těžko je žíti pro jiné, jež milujeme jen v theorii, rozumem, nikoli srdečnou upřímností. Nenaleznuv štěstí na vsi, začal je hledati brzy na Kavkaze mezi Kozáky, brzy u Sevastopole, brzy v Moskvě, brzy v cizině.

Na Kavkaze byl Tolstoj ustavičně ve styku s kozáky a vojáky, vůbec s prostým lidem, v jehož duševním životě nebylo odporu, rozdvojenosti, i zamiloval si prostý lid již i srdcem, nikoliv jen rozumem, jako dříve pod vlivem Rousseaua a ideí osvícenské literatury. V naivní prostotě života kozáků, žijících bez affektací a vnitřních rozporů, v životě uprostřed klidné přírody Tolstoj našel prý štěstí a počal prostý život lidu stavěti proti strojenému životu sobecké intelligence a proti pokryteckým formám kulturního života. Na Kavkaze jeho snahy tvůrčí hledaly výraz, i napsal tehdy kromě jmenovaného „Dětství" a „Statkářova jitra" „Příhodu" a sestavil plán delší povídky „Kozáci", kde v osobě důstojníka Olenina nakreslil opět sebe sama, hlásaje, „že štěstí záleží v tom, abychom žili pro jiné." Zvláště milý dojem učinili naň vojáci a jich tiché hrdinství. Vida tu bojovati prosté vojáky, změnil Tolstoj svůj názor na pravé hrdinství. Kdežto dříve viděl hrdiny v oněch,

kde se hnali do boje, toužíce po slávě a vyznamenání, spatřil nyní ideál chrabrosti v „rozumném počínání si v nebezpečenství.“ Tak setník Chlopov v kresbě „Vpád“ nazývá chrabrým toho, „kdo si počíná tak, jak má,“ kdo koná za všech okolností svou povinnost, to, čeho třeba, nemaje při tom ješitné touhy, by na sebe upozornil a byl za statečnost vyznamenán, kdo se nedere ze ctižádosti na nebezpečná místa, není-li toho třeba. Za války krymské Tolstoj ještě více si oblíbil toto mlčelivé hrdinství prostých vojáků, kteří bez planých frasí, bez ctižádostivé touhy po vyznamenání konali pravé divy hrdinství, oblíbil si něžnou prostomyslnost vojáků, jíž tak krásně vypsal v „Sevastopolských povídkách“, jichž hrdinou je „pravda“, kterou hledal náruživě po celý život V povídkách těch jasně vynikl kontrast mezi duchem lidu i duchem intelligence, tichým hrdinstvím lidu a ctižádostivým shonem samolibých intelligentů po vyznamenání. Pod hradbami Sevastopole upevnila se v Tolstém jeho víra v lid, a něchljudovština, t. j. theoretické uznání odpovědnosti před lidem, změnila se ve vznešenější cit, v upřímnou lásku a úctu ke kráse duše lidu i jeho utrpení.

Kdežto na Kavkaze i u Sevastopole Tolstoj poznal prostý život lidu, jeho bodrou povahu, tiché hrdinství, po návratu do Petrohradu narazil naopak na neupřímnost, sobectví a marnivost, lehkomyslnost i znemravnělost vyšších kruhů společenských, k nimž sám náležel, zděděnou staropanskou krví, podáním rodinným, vychováním i okolnostmi života. Rozešed se i s tehdejšími spisovateli, hledaje pravdu a snaže se žíti pro jiné, odebral se 1856 na svůj statek, kdež se obíral polním hospodářstvím, ba sám oral. Ale ani to ho neuspokojilo. Jedinou vírou, kterou si tehdy zachoval, byla víra ve zdokonalování vůbec, v pokrok, v touhu býti lepším před ostatními lidmi R. 1857 odebral se do ciziny a viděl v Paříži popravu, jež odhalila mu kolisavost víry, či jak praví „pověry v pokrok“. Těžké dojmy z cesty té vylíčil v kresbě „Luzern“. V témž čase zemřel mu i vřele milovaný starší bratr Nikolaj, i upadl v těžkou náladu duševní. Od té doby myšlenka na smrt počala ho mučit, strach před smrtí dodával každé jeho myšlence pessimistický odstín, jak pozorovati na dalších dílech jeho. Vykonav ještě jednu cestu do ciziny, kde studoval vychovatelské methody, opovrhnuv ruchem a hlukem velkoměstského života, usadil se na dobro v Jasné Poljaně, věnuje se povznesení školství, vyučuje selské děti, zakládaje školy, vydávaje paedagogický časopis, obíraje se hospodářstvím a spisovatelstvím. Nikdy dříve ne-

stýkal se tak blízko s lidem jako nyní, vyučuje ve škole a jsa smírčím soudcem. Ale sblíživ se s lidem, počal prohlížet své kulturní theorie se stanoviska prostého lidu. Uznav, že „umění je lží“, že spisovatelství je hloupostí, protože ho lid nepotřebuje, ano, že spisovatelství je škodlivým, nemravným vykořisťováním lidu, octl se v tragickém postavení: s jedné strany uznával, že toho, co píše, lid nepotřebuje, a zároveň chtěl svým tvurčím talentem sloužiti lidu, býti spisovatelem lidovým, s druhé strany pak tvurčí talent nutil jej k poetické reprodukci zájmuv, obrazuv a idei, nepřístupných prostému lidu svojí šířkou a vznešeností. Tyto pochybnosti a vnitřní rozpory byly v něm na dobu 15 let utlumeny novým slovem, „rodinným štěstím“, jež nastalo po sňatku jeho se Zofií Bersovou roku 1862.

V době té Tolstoj věnoval se rodinnému životu, který lze nazvati šťastným, hospodářství a spisovatelství, i obohatil literaturu ruskou svými dvěma nejslavnějšími romány „Vojna i mír“ (1867—1869) a „Anna Karenina“ (1874—1876), proti nimž dřívější literární práce jeho jsou jen jako přípravnými pokusy péra. „Vojna a mír“ je široce založený obraz národní ruské války s Napoleonem I v letech 1805—1813. Pozadí románu a částečně i hlavní děj jeho tvoří politické i válečné události oné doby. Napínavé rodinné romány přerušují místy umělecký letopis napoleonských válek a světových událostí. Líčení boju jest nádherné, úchvatné, ale věrné. Vrcholem románu jest požár Moskvy a zpáteční pochod Francouzu. Jakkoliv hrdinové této světové tragedie jsou charakterisováni mistrovsky, přece hlavní pozornost věnována nikoliv světovým osobnostem doby té, nýbrž národu ruskému, jenž s nábožensko-vlasteneckým nadšením účastnil se tohoto boje za svou existenci, za život svuj. V té příčině Tolstoj takto se vyjadřuje o zkoumání nejhlubších příčin a zákonu světových událostí: „K poznání zákonu dějin musíme předmět pozorování úplně změnit a nesmíme se starat o vladaře, ministry, generaly atd., nýbrž musíme studovat stejnorodé a nekonečně malé části, jež řídí massy“, lid. A skutečně hrdinou románu, jenž nemizí téměř s jeviště, jest ruský národ, jenž ve všech vrstvách svých byl vtažen do této světové tragedie, v nouzi společně hledal útočiště u Boha a v pádu Napoleonově viděl prst Prozřetelnosti boží. Jako zástupcové národu jeví se general Kutuzov a prostý vojín Platon Karatajev. Tolstoj idealisuje Kutuzova za to, že rozuměl duchu lidu a podroboval se vuli lidu, znal vuli Prozřetelnosti a se sebezapřením podroboval jí svou osobní vuli, byl prost osobní marnivosti,

„vůbec ničeho nemluvil o sobě, nehrál žádné úlohy, zdál se vždy nejprostším a nejobyčejnějším člověkem", jsa jen vykonavatelem vůle lidu. Za dvě hlavní moci uznával tento Fabius Cunctator „čas a trpělivost"; věděl, že nelze řídit lidí, nelze tvořit události a dobývat vítězství dispósicemi, taktikou a strategikou. V boji podle jeho názoru není důležit počet vojska, plány a zařízení, ale duch vojska, t. j. schopnost každého vojáka k úplnému sebezapření a sebezapomenutí. Pramen jeho neobyčejné prozíravosti ve smysl událostí ležel v onom lidovém citu, který měl v sobě, i věděl, že bitva u Borodina je vítězství a byl přesvědčen, že zvítězí a vyžene Francouze z vlasti. Uslyšev, že nepřátelé opustili Moskvu, obrací se k svatým obrazům se slzami v očích: „Pane Bože, Stvořiteli! Vyslyšel jsi prosbu naši! Rusko je zachráněno! Díky Tobě za to, milý Pane Bože!"

Vojín Karatajev je neuvědomělým projevem ducha lidu, vtělením tichého, pokorného hrdinství lidu. Tolstoj byl nadšen Karatajevem, zvláště jeho neuvědomělostí a naivním fatalismem. A tuto neuvědomělost snaží se Tolstoj povznésti za mravní zásadu, řka: „Pouze jediná neuvědomělá činnost přináší ovoce a člověk, jenž hraje úlohu v dějinné události, nikdy nechápe jejího smyslu. Snaží-li se poznati smysl její, je překvapen bezplodností." A na jiném místě ještě určitěji dí: „Připustíme-li, že život lidský může se řídit rozumem, ničí se tím sama možnost života." Z toho vidět, že podle Tolstého pramenem utrpení je rozum, i třeba pramen tento zničit, bychom mohli žít plně; k úplnému štěstí je třeba jen pudu, bezvědomí. S tohoto stanoviska ovšem Karatajev je ideálem. Neměl vlastní vůle, sloužil místo bratra u vojska a plnil přikázání cizí, vším byl spokojen, vždy vesel, všecky stejně miloval. Cítě, že jednotlivý člověk nemůže ničeho vykonat, řídit běh události, podrobuje se čemusi hroznému, mohutnému — životu. „Každé jeho slovo," praví Tolstoj, „a každý skutek jeho byl projevem neznámé mu činnosti, jež byla jeho život. Ale život jeho... neměl proň smyslu jako jednotlivý život. Měl smysl jen jako částečka celku, který neustále cítil v sobě. (P. d.)

Půl století telefonu.

Napsal Antonín Hrůza.

O prvenství na vynález telefonu soupeří spolu Francouzi, Italové a Němci; prvnější mají Karla Bourseula, který již r. 1849 zhotovil přístroj, jímž bylo lze pomocí proudu elektrického přenášeti hovor na dosti značnou vzdálenost, ale tehdejší správa francouzských telegrafů, kterou vynálezce žádal o realisovaní své ideje, nechala věc bez povšimnutí, ač článek uveřejněný vynálezcem v časopise „Illustration de Paris“ r. 1854, ve kterém Bourseul upozornil na nesmírné výhody svého aparátu, vzbudil všeobecnou pozornost.

Ital Antonio Menci zhotovil prý podobný přístroj snad v tutéž dobu; než ani jeho jméno neproniklo, aniž vynález jeho oceněn. Po obou následoval německý učitel Filip Reis (nar. 7. ledna 1834, zemřel 14. ledna 1874), jehož puvodní telefon dostal se darem říšskému poštovnímu museu v Berlíně, kde jest až do dneška uschován. Reis psal o svém vynálezu, že pokoušel se zhotoviti přístroj, který prý znázorňuje sluchové orgány v jejich funkci, a přiznává s radostí, že se mu dílo podařilo. A píše dále, že dostalo se mu z mnoha stran uznání za vynález tento, slibuje zároveň, že dalším studiem v oboru tomto přičiní se, aby stal se hodným štěstí, které jeho dosavadní práci provázelo.

Vynález Reisův spadá do r. 1860. Je tomu tedy letos padesát let, kdy našim nejbližším sousedem byl telefon vynalezen.

Puvodní aparát Reisův pozůstával ze dvou skřínek; místo nynějšího mikrofonu užil Reis dřevěné skřínky pro přijímání zvukových vln. Skřínka tato měla dva otvory; postranní, do kterého se mluvilo, byl opatřen nalevkovitou nádobkou bez dna, která vlny zvukové soustřeďovala; druhý otvor zakrývala pružná blána, která za hovoru reagovala na chvění vzduchu hovorem zvlněného. Platinovými kontakty a články galvanickými převedl Reis záchvěvy tyto druhé skříňce resonanční, na kteréž nalézala se cívka ovinutá drátem, kterým probíhal proud, zvukovými vlnami sem občasně vysílaný. Osou cívky procházel ocelový drát, který za hovoru a tedy pod vlivem měnivého proudu elektrického tu méně nebo více se magnetisoval a následkem proměny svého magnetismu se chvěl obdobně jako blána ve skříňce první. Změnou magnetické síly v tomto drátě povstávaly tóny, které rovnaly se zvukům sdělovaným skříňce prvé.

K praktickému používání se aparát tento arci nehodil, ač jím byla možnost přenášení zvuku — ať již hudebních tónu či lidského

hlasu nade vši pochybnost dokázána. Dán byl přístrojem tímto pouze základ k dalšímu studiu a k další práci — otevřeno tu pole v oboru elektrotechniky tak rozsáhlé, že nescházelo stoupenců idey Reisovy, kteří dík neúmorné činnosti ducha svého a příznivějším poměrům zdokonalili vynález tento, že dnes lze telefon počítati k nejdokonalejšímu prostředku dorozumívacímu, jemuž v první řadě prumysl a obchod, pak věda a všecky složky lidského snažení vůbec děkují za svoji dosavadní vyspělost, mohoucnost a dokonalost, v níž opět rychlost, bezpečnost a spolehlivost zaujímají místo ne poslední.

K oficielním vynálezcům telefonu řadí se také Angličan Bell, jehož naslouchátko bylo v užívání dosti dlouho. Jemu následoval Siemens, pak Ader, Dolbear atd. V konstrukci mikrofonu známa jsou jména jako: Hughes, Crosley, Ader, Gower-Bell, Mix & Genest, Berliner, Blake, Hunning, Deckert, Edison, Egnér a Helmström, Foss, atd.

Od doby vynálezu až ke dni praktické upotřebitelnosti telefonu uplynula ovšem drahná doba. V Praze na př. setkáváme se s telefonem teprve r. 1883, kdy anglická společnost otevírala tu první stanice — tedy po více než dvaceti letech, kdy v jiných zemích, zejména v Anglii, již dávno před tím těžili z jeho užitku. Stroje společnosti dodávané, ovšem že anglického původu, nebyly zrovna nejlepší, tehdejším požadavkum arci vyhovovaly, ale později, po deseti letech, kdy telefon byl převzat státní správou, bylo nutno je vyměniti za druh státem v upotřebení daný, který s jistou obměnou udržel se až do dneška.

Zatím co v Evropě nedůvěřovalo se telefonu a co nechápala se jeho důležitost pro vývin průmyslu a obchodu, státy severoamerické jaly se ideu praktické telefonie uplatňovati s veškerou vehemencí a není tedy divu, že dnes Amerika počtem telefonických stanic předčí úhrnnou sumu stanic ostatních dílů světa.

Z dotyčné statistiky lze dočísti se následujících údaju. Zařízen byl telefon r. 1878 (ve Spoj. Státech) a již roku 1880 je v užívání 61.000 aparátů; 1. dubna 1881 vzroste počet tento na 133.000. Roku 1884 je tu již 45 privátních společností s 835 sítěmi a 314.000 přístroji. Naproti tomu bylo téže doby v Evropě jen asi 70.000 stanic, na nichž participovalo Německo a Anglie po 15.000, Švédsko pak 11.000 stanicemi.

Dle posledního výkazu[1]) mají Spojené Státy severoamerické 6,600.000 telefonických stanic, ostatní díly světa pak toliko 2,977.000. Z toho připadá na Evropu 2,500.000, na druhé státy americké 300.000, na Asii 100.000, Australii 70.000 a na Afriku 7000 telef. stanic. Na

[1]) Srov. Zeitschrift für Schwachstromtechnik 1910, 13.

1000 obyvatelů připadne telefonických stanic: Ve Spojených Státech severoamerických 82·7, v Dánsku 31·4, ve Švédsku 31·0, v Norsku 22·3, ve Švýcarsku 21·0, v Německu 14·2, v Anglii 13·6, v Nizozemí 8·7, ve Francii 5·0, v Belgii 5·3, v Rakousku 3·9, atd. až na nejmenší v tomto oboru Španělsko s 1·1 stanicí na 1000 obyv.

Úžasný je počet rozhovorů sprostředkovaných ročně centrálami a sice:

Ve Spojených Státech severoamerických: 11.373,000.000, v ostatních zemích pak 5.633,000.000, kde opět Spoj. Státy vykazují číslici více než dvojnásobnou veškerých říší světa.

Telefon řadí se dnes vítězně po bok telegrafu, který v bezdrátové telegrafii, zdá se, že vyvrcholil jak ohledně technické dokonalosti tak i ohledně snadnosti sprostředkování telegrafických značek. V praktické telefonii, ač dnes nalezá se na výši tak pokročilé, že ani nejstřízlivější státy neobávají se investovati kapitál k jejímu, pokud poměry dovolují, největšímu a nejlacinějšímu rozšíření, dlouho ještě v ohledu ideální dokonalosti nebude promluveno slovo poslední. Od primitivních soustav jak přístrojů samých tak i přeřaďovačů v ústřednách přechází se rok co rok k dokonalejším systémům, z nichž zejména provoz společenský (party line) a pak soustavy dle centrálních baterií upozorňují na sebe důmyslností své konstrukce a snadností a jednoduchostí v používání, nehledě tu ani k výborné výkonnosti a srozumitelnosti přístrojů samých.

Telefony automatické, beze sprostředkování člověka v ústředně, kdy tedy volající sám se spojí se stanicí volanou, jsou také již na vítězném postupu, třeba že evropské obecenstvo není dosud systému tomuto nakloněno a že ohroženy jsou jimi tisíce existencí telefonických úřednic. R. 1908 zařízena byla první automatická ústředna v Hildesheimu v Německu, které letos následovala centrála v Mnichově-Schwabingu; u nás Vídeň, Krakov, Innomostí a Štyrský Hradec dokazují, že není tu obav, že by se systém tento neosvědčil. Amerika má již přes 200.000 automatických stanic.

I v bezdrátové telefonii došlo se již k výsledkům, jichž upotřebitelnost v praksi nedá se dlouho odkládati. Vynalezením mikrofonu, jehož sprostředkující massu tvoří kapalina a nikoliv uhel a zároveň jej tedy ochlazuje, učiněn tu jistě značný pokrok, třeba že bude tu dlužno překonati ještě i různé jiné překážky, které se teprve při používání v praksi objeví.

Telefon zdomácněl dnes již v každém odvětví lidské činnosti jak kulturní tak i hospodářské; používá ho stejně jak lékař, umělec

a obchodník tak i maloživnostník od doby, kdy zavedením společenského zařízení sleveno bylo na tarifech za jeho upotřebení. Kde provoz podniku telefonických je dosud v rukou soukromých společností, stal se bohatým zdrojem příjmu; k obmezení konkurence na tomto poli výdělkovém slouči se v dozírné době největší společnosti severoamerické v trust, který méně zdatnější konkurenci potře. Western Union Telegraph Co., American Telephone a Telegraph Co a American Bell Telephone Co., nejsilnější to sdružení zaoceanská, zahájily již v tomto směru vyjednávání a je tudíž pravdě nejvýš podobno, že k americkým trustům kovu, cukru, oleju, kávy atd. přidruží se trust telegrafu a telefonu, tedy trust, který ovládne veškero sprostředkování zpráv. Protesty a obranné kroky proti tomuto tak mohutnému sjednocení kapitálu nepomohou jistě pranic, jako nepomohly ani zákony proti trustům vůbec.

Příznivá prosperita podniku soukromých oproti podnikům financovaným buď zeměmi nebo státy má základ svůj v první řadě ve vysokém tarifu, kterým podniky soukromé používání telefonu zatěžují. Roční předplatné za telefon, s právem mluviti v obvodu vlastní sítě a 6000krát do roka, činí asi: v Bostonu 1660 k, ve Filadelfii 1440 k, New Yorku 1200 k, v St. Louis 1088 k, v Baltimore 1020 k, v Chicagu 910 k. Za rozhovor mezi Chicagem a New-Yorkem (vzdálenost 1548 *km*) platí se za tři minuty 25·20 K.

Byl by tudíž mylným úsudek, že příčinou mohutného rozvoje telefonu ve Spojených Státech severoam. je levné předplatné; rozmach jeho souvisí jistě s povahou obchodního života amerického vůbec a s povahou obchodníků tamějších tím více, že Američan zná cenu času a umí využiti každé novotiny ve svůj prospěch.

Výtka, jakoby opozdělým vývinem telefonu v Evropě vinny byly okolnosti, že telefonický provoz je tu většinou ve správách státních, byla by taktéž neoprávněna, ač provoz státní je dražší. Stát má dražší zaměstnance než společnost soukromá, kde jeden nebo dva nejvyšší úředníci jsou honorováni až příliš, ostatním zaměstnancům menšího počtu ovšem na úkor. Státní správa používá přebytku plynoucího z aktivního podniku ku krytí passivity podniků jiných, neméně potřebných — soukromá společnost těchto povinností nemá a může tedy vedle dividend přebytku těchto použíti ku zlepšení technických zařízení svého podniku. Státní správy přičiňují se, aby používání telefonu stalo se více méně každému možným, proto zařizují a zavádějí telefon i do měst obchodně a průmyslově dosud slabých, aby výhody telefonu

mohli využíti i lidé mimo okruh hlavních sítí usazení. Soukromá společnost muže libovolně poplatky za telefon zvýšiti, nejsouc zodpovědna sborum zákonodárným, kteréžto volnosti v určování tarifů státní správy postrádají, jsouce více nebo méně nuceny pohybovati se v mezích těmito sbory kontrolovaných.

Ač obchodní poměry americké a s nimi v úzkém vztahu jsoucí tarify telefonní nelze měřiti loktem evropským, tím méně pak středoevropským, přece k vuli přehledu uvádím některá data týkající se předplatného, po případě tax za telefon v Evropě:

V Berlíně platí se ročně 180 marek bez omezení počtu hovorů; ve Švédsku 14·40 K jednou pro vždy při zařízení stanice, pak ročně 43·20 K do 600 hovoru; za každý hovor přes tuto číslici dalších 6 h; Švýcarsko účtuje první rok 100 fr., druhého 70 fr. a III. roku 40 fr. základní taxy, kteráž poslední zustává beze změny po další léta; jednotlivý hovor účtuje se kromě toho 5 centimy. Taxa v naší říši je každému známa a neodchyluje se okrouhle nikterak od sazby druhých říší.

Úprava tarifu telefonního je věru oříškem náramně tvrdým; v odborných listech lze se dočísti množství ruzných návrhu, ale upraviti věc tak, aby v přímém byla poměru k používání telefonu, je přece jenom nesnadno.

Zavedením společenských telefonu přiblížil se problém tento aspoň poněkud svému rozřešení: dána tu možnost lidem telefonu méně používajícím, aby přece jen stali se účastníky telefonických sítí, protože tu dosti určitě vymezena hranice telefonických rozhovoru.

Věc řešena v jiných státech i zpusobem, že účastník zařaděn do třídy platební dle počtu stanic, s kterými rozmlouvá. Systém tohoto tarifu by jistě nebyl nevhodný, kdyby tu byla snazší možnost kontroly, teoreticky byl by snad nejsprávnější. Nejspravedlivějším bylo by arci, kdyby účtoval se každý jednotlivý rozhovor — než zpusob tento je u větších ústředen neproveditelný, protože měl by v zápětí ochromení rychlého sprostředkování jednotlivých rozhovorů, nehledě tu ani k technickým nemožnostem, s jakými by mu bylo se utkati.

Telefon — metla nervosních a netrpělivých — slaví padesátileté jubileum.

„Ich nannte das Instrument ‚Telephon'" psal Reis ve své vlastní biografii; roku 1863 pak uvádí v dopise vládnímu radovi Dru F. J. Piskemu ve Vídni: „Navštivíte-li mne, ukáži Vám, že přístrojem mým lze i slovům rozuměti . . ."

Jméno aparátu se zachovalo, ale jméno Reisovo nezdomácnělo tak jako jména druhých vynálezců. Morsé, Hughes, Marconi atd. žijí a připomínají se obchodnímu a „oficielnímu“ světu den ze dne, ale v osudu Reisova vynálezu zračí se všecka skromnost jeho jako člověka a jako vědatora, který zřejmě nepřál si, aby žil jinak, než jen v díle svém. Přišel s vynálezem svým velmi záhy; mužové vědy tehdejší doby prý neradi viděli, že docela obyčejný učitel, bez hlubšího studia a bez oprávnění „úředního“, počítati se má k vědcům, je předčil a o ceně svého vynálezu dovolil si vyjádření, že přístroj jeho a jeho idea i bez oficielního popisu v análech vědeckých přece se uplatní a bude žíti. A je jistě ironií osudu, že právě krajané Reisovi systematicky překládají název „Telephon“ slovem „Fernsprecher“, kdežto ve všech jiných jazycích zůstává telefon telefonem, jak vynález byl původně nazván. V tomto ohledu jsou praktičtí jinak Američané přece jen svědomitější; uvádějíce ideje velkých mužů—vynálezců v život, dávají aspoň kapitalistickým sdružením, která myšlenky tyto financují, jména vynálezců, jak lze souditi dle názvu: Edisonova společnost, Bellova společnost atd.

Mimochodem podotýkám, že Reis byl člověkem věřícím v Boha, neboť sám napsal, že Jemu jen děkuje, že mu v povolání jeho a celé jeho rodině žehnal více, než si byl vyprosil.

Sítě telefonické obepínají dnes celý svět. I státy, které dřív uzavíraly kultuře evropské své brány na sto zámků, zlákány výhodou, jak se osvědčila v krajích civilisovaných, zvou odborníky, aby telefon zde zařídili, přenechávajíce ovšem risiko finanční kapitálu cizímu.

Peking v Číně bude za nedlouho míti svoji síť; o koncessi v Turecku ucházelo se několik společností; dvacet továren se nabídlo, že tu telefon zařídí. Síť turecká bude prozatím rozprostřena přes Cařihrad vlastní, pak přes Peru, Galatu, Stambul, San Stefano, asijský a evropský Bospor, obě až k Černému moři, pak Skutari, Pendik na anatolské dráze atd.

O podnicích druhu tohoto na černé pevnině chybí bohužel až dosud podrobnější zprávy: než jisto je, že ani nejnepřístupnější pouště africké nevyvzdorují dlouho modernímu sprostředkovateli živého slova a že telefonní drát brzo překlene vzdálenost a rozlohu krajů, kde dnes jen bludný pastýř se stádem svým vegetuje, jako zjednal si přístup k nebetyčným horám [1]) v kraj věčného ledu, aby zas v pláních moř-

[1]) Chata Guifettiho ve skupině hor Monte Rosa (3647 m. nad mořem) má svůj telefon a připojení k severoitalské síti.

ských byl tlumočníkem rozkazů udílených s korábů člověku hledajícímu v hlubinách vodních svoji výživu.

Mluvené slovo soupeří tu a zvítězí nad značkou telegrafů, výměna myšlenek proudem elektrickým uvede národy v užší styk, otupí zbraně rozporů kulturních, vyrovná rozdíly vzdělání, ku prospěchu a zdaru veskerenstva. A tomuto obrodnému hnutí podrobí se i kmeny stojící dosud mimo všecku kulturu, neboť kapitál a zas jen kapitál ve své expansivnosti nelekne se žádných obtíží, jako neustoupil a zvítězil v dopravnictví parou za použití drah a elektřinou při soustavě bezdrátové telegrafie, dnes tak mocné, že ani nebetyčné Alpy nejsou jí překážkou, aby zprávy nejzazšího severu nestihly kolonie na nejkrajnějším jihu pevniny.

Posudky.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Vydává Královský český archiv zemský. XI. Sněmy roku 1605. Vydal *Kamil Krofta*. Část prvá. V Praze 1910. Nákladem zemského výboru království Českého. Str. 356.

Nebezpečný pro Habsburky, pro Rudolfa II rok 1605, kdy z Uher nejen turecké, nýbrž i domácí útoky hrozily (povstání Bočkajovo), vykazuje mimořádným způsobem trojí zasedání českého sněmu: hromničné, letniční a bartolomějské. V popředí těchto i jiných panských porad byla ovšem otázka vojenská, spletená s potížemi peněžními i náboženskými; otázka náboženská, jež se stávala čím dál hrozivější, zvláště v prvých dvou zasedáních vrhala své stíny. Stolec papežský, jako jindy, horlivě ujímá se věci křesťanské proti nájezdům tureckým; nedoceněné dosud zásluhy tyto papežské o Uhry a Rakousy, vůbec o vzdělanost středoevropskou, zásluhy, jež poněkud můžeme tužiti ze žalostných poměrů balkanských až do nejnovějšího věku, pokud sahala moc turecká, každým krokem v bádání čím dál více ozřejmují.

Pan vydavatel předesílá výstižný přehled jednání sněmovních (— str. 80), pak otiskuje pečlivě příslušné listiny dle pravidel pro sbírku platných.

Druhý díl bude obsahovati zprávy o provádění usnesení sněmovních a j., též vědecký apparát.

Monumentální podnik historiografie české dílem tímto v pravdě obohacen.

Základy theorie mezinárodních směn. Napsal *JUDr. Jan Koudela.* Nákladem „Sborníku věd právních a státních“ (Bursík a Kohout v Praze). Cena 2 K.

Touto studií vytknul si autor, docent národního hospodářství na české universitě v Praze, jak sám praví, za úkol „zachytiti abstraktním rozborem pouze nejdůležitější hospodářské síly, působící při mezinárodních směnách na rozdíl od směn domácích a stopovati jejich působení ve složitých poměrech mezinárodního trhu světového.“

Mezinárodním obchodem rozumíme veškery hospodářské styky mezi státy, tedy nejen přívoz a vývoz zboží, nýbrž vůbec převody hodnot způsobené poměry hospodářské povahy. Obchodem pak domácím rozumíme převody hodnot uvnitř téhož státu. Rozdíl mezi směnami mezinárodními a směnami domácími záleží z největší části v poměrné pohyblivosti výrobních činitelů, t. j práce a kapitálu uvnitř hranic téhož státu a v poměrné nepohyblivosti jejich za hranice. Poměrná pohyblivost práce a kapitálu uvnitř hranic téhož státu má v zápětí, že následkem snahy, uplatniti se v tom oboru hospodářské působnosti, kde kyne nejlepší odměna, vyvine se soutěž, která upraví normální ceny tak, že se rovnají nejvyšším výrobním nákladům, které za daných poměrů spotřebních jsou nutny k výrobě potřebného množství zboží. Poměrné pohyblivosti práce a kapitálu mezi různými státy však není,

pročež není volné soutěže, která by mezinárodní ceny regulovala takovým způsobem, jak tomu jest uvnitř hranic téhož státu. Mluví se zde o poměrné pohyblivosti a nepohyblivosti výrobních činitelů, poněvadž nejsou tito ani v jednom státě absolutně pohyblivými, ani mezi různými státy absolutně nepohyblivými. Na rozdílu oné poměrné pohyblivosti výrobních činitelů v tuzemsku a poměrné nepohyblivosti jejich do ciziny založena je theorie mezinárodních směn.

Aby mezinárodní směny vubec byly možny, jest nutno, aby byly též z hospodářského hlediska prospěšny. Prospěšnými budou tehdy, panuje-li ve státech, mezi nimiž se směny díti mají, ruznost ve výrobních nákladech zboží směňovaného. Ruznost ta nemusí býti absolutní, a může stát zboží s většími náklady vyrobené vyvážeti do státu, jenž vyrábí totéž zboží s náklady menšími, obdrží-li stát vyvážející za své zboží výměnou zboží jiné, jež by ještě s většími náklady sám vyráběti musel, aneb zboží, jehož si sám vyráběti nedovede. To objasní nám příklad: Rusko produkuje obilí snad dráže nežli západní státy mající pokročilejší zemědělskou techniku, a přece vyváží je na západ, aby za ně obdrželo průmyslové výrobky, jichž samo vyrobiti nemůže, anebo by vyrobilo s náklady ještě vyššími. Tvoří tedy podmínku směn mezinárodních poměrná ruznost výrobních nákladů.

Ze směn mezinárodních vyplývá jakýsi hospodářský prospěch, a to buď pro oba státy nebo jen pro jeden z nich, podle toho, jak se utvoří ceny, v nichž se zboží směňuje. Ceny ty nebudou odpovídati nejvyšším nákladům výrobním, jak by tomu asi bylo při směnách domácích, nýbrž utvoří se ceny mezinárodní toliko vlivem nabídky a poptávky. Náklady výrobní uplatní se ovšem v jisté míře též, neboť země dovážející nebude platiti za zboží cizí ceny, jež by převyšovala výrobní náklady, za které by si mohla sama zboží to vyrobiti, a země vyvážející nebude moci trvale pod vlastními výrobními náklady prodávati. Máme na mysli pouze jeden druh zboží a jen mezi dvěma státy. Ve skutečnosti děje se obchod mezinárodní mezi více státy a zbožím nejrůznějším. Následkem toho jest možný trvalý vývoz i pod vlastními výrobními náklady do jednotlivých státu neb i jednotlivých druhu zboží, když ztráta tím zpusobem povstalá vynahradí se jiným zpusobem, na př. cenami domácími nebo vývozními prémiemi a pod.

Obchod mezinárodní směřuje k tomu, aby cena dovozu kryta byla cenou vývozu. Poruší li se nějakým zpusobem tato rovnováha, uplatní se síly, které působí k tomu, aby rovnováha byla zase zjednána. Nejdůležitější silou tou je změna mezinárodních cen, již zpusobuje změna poptávky po cizím zboží, neboť bylo-li dovezeno více zboží cizího než jest poptávky po něm, klesnou jeho ceny a dovoz se musí obmeziti. Podobně oslabí li se v cizině po dováženém zboží poptávka, nahromadí se na domácím trhu množství zboží, které stlačí ceny na takový stupeň, až cizina bude ochotna za nově utvořené nižší ceny zboží to opět kupovati.

V předcházejícím předpokládaly se směny naturální, t. j. směny zboží za zboží, a pokud byla řeč o ceně, rozumělo se tím množství jednoho zboží, jež možno obdržeti za určité množství zboží jiného.

Ve skutečnosti však prostředkují při směnách mezinárodních peníze, t. j. zboží, jež stalo se všeobecným platidlem a měřítkem hodnot. Funkci peněz zastávaly v různých dobách ruzné věci: vývojem doby přejaly funkci tu drahé kovy, po většině zlato. Jednotlivé státy upravují pro sebe platnost peněz, avšak pro mezinárodní obchod tak činiti nemohou a jsou proto v mezinárodním obchodě peníze zbožím jako vše jiné. Cena zlata (výhradných to peněz v mezinárodním obchodě) vytváří se tak jako jiného zboží, ať již má ten který stát své vlastní zlaté doly, aneb musí-li zlato dovážeti. Zlato pak rozdělí se mezi jednotlivé státy působením mezinárodního obchodu tak, jako každé jiné zboží. Zustane-li zlato i ve funkci peněz v mezinárodním obchodě pouhým zbožím, pak arci nečiní užívání peněz jako prostředníka rozdílu od změn naturálních.

Srovná-li se za určité období cena dovozu s cenou vývozu zboží, nazýváme rozdíl tržební bilancí. Je-li hodnota vývozu větší, sluje bilance aktivní, naopak, jest-li totiž hodnota dovozu větší, passivní. Poněvadž dle dřívějších učení národohospodářských soudilo se z množství drahého kovu v zemi na její bohatství a poněvadž se předpokládalo, že se rozdíl v bilanci tržební vyrovnati musí drahým kovem, slula bilance aktivní příznivou, bilance pak passivní nepříznivou. Oproti bilanci tržební mluví se o bilanci platební, již nabudeme, srovnáme li veškeré splatné pohledávky na cizině se všemi splatnými závazky do ciziny za určité období, na př. za jeden rok. V této bilanci platební tvořiti bude bilance tržební pouze jedinou, třeba nejduležitější, složku vedle složek jiných na příklad z mezinárodních pujček, dluhu, z podniku v cizině, z turistiky a pod. Platební bilance, která vykazuje větší příjem než vydání, sluje aktivní, naopak passivní. Země mající aktivní bilanci tržební múže míti passivní bilanci platební, a naopak. Aktivní bilance platební svědčí vždy o dobrých hospodářských poměrech toho kterého státu. O passivní bilanci platební nelze však předem říci, že svědčí o špatných hospodářských poměrech. Právě státy stojící u vývoji svého hospodářství mívají sklon ku passivní bilanci platební. Bylo-li totiž užito cizích kapitálu, jež nyní třeba úrokovati a úroky ty právě pusobí sklon k passivní bilanci, k produktivním podnikum, jež budoucně přinesou zemi větší užitek, než činí úrokové závazky do ciziny, nemůžeme právem říci, že by hospodářství toho státu bylo nepříznivé.

Doveze-li se cizí zboží do země, nastává ovšem povinnost, zboží to zaplatiti. Při objemu nynějšího obchodu zahraničného nestačila by zásoba hotových peněz k tomu, aby každý závazek do ciziny byl placen penězi, t. j. zlatem. Bylo by to konečně spojeno s výlohami a se ztrátou úroku, neboť peníze na cestě jsoucí leżely by ladem. Musíme míti na mysli, že není státu, který by toliko z ciziny zboží dovážel a ničeho nevyvážel, nýbrž že dovoz zboží z ciziny má nutně za následek i vývoz do ciziny, tudíž i pohledávky proti cizině. Byla by tedy i cizina nucena peníze k nám posílati. Byla by tudíž při každé směně zboží v mezinárodním obchodě nutna dvojí zasílka peněz. To se neděje. Platy mezinárodní dějí se po většině směnkami. Na příklad: A v Berlíně prodá

B ve Vídni zboží za 1000 K splatných za tři měsíce. Vystaví tedy A na B směnku, již dle potřeby prodá v bance. Za tři měsíce prodá C ve Vídni osobě D v Berlíně zboží též za 1000 K splatných ihned. C dojde k bance, koupí směnku, již tam A prodal, zašle ji svému věřiteli C do Vídně, ten ji předloží dlužníku B k výplatě a ten ji beze všeho zaplatí. Tak došli oba věřitelé zaplacení, aniž by se byly hotové peníze zaslaly. To byl ovšem příklad do základu zjednodušený. Ve skutečnosti přichází takových na cizinu znějících směnek na trhu peněžním značné množství a mají též svou cenu — kurs — rozdílnou od ceny peněz hotových. Cena peněz ruzných státu jest k sobě v poměru obsahu zlata. Na příklad rovná se jedna dvacetimarka 23 K 51·2 h, 20frank = 19 K 04·5 h. Prodávají-li se cizozemské směnky — devisy — v tomtéž poměru, říkáme, že jsou al pari, jinak že jsou pod pari nebo nad pari. Difference zde povstávají nabídkou směnek těch a poptávkou po nich. Je li na trhu více devis na prodej nežli se najde kupcu, klesá jich cena a naopak. Kurs pod pari sluje příznivým, poněvadž to svědčí, že bylo víc tuzemského zboží vyvezeno než obnášel dovoz, a že tedy cizina má víc platiti než dostati; kurs nad pari svědčí o opaku a sluje nepříznivým. Lze proto z kursů devis souditi na bilanci platební toho kterého státu. Bilance tržební tu méně padá na váhu, poněvadž i ti, kteří mají jiné závazky do ciziny nežli z dovozu zboží, budou kupovati cizozemské směnky, aby nemuseli posílati hotových peněz.

Směnečné kursy tyto jsou samočinným regulátorem platební bilance. Vysoký kurs směnečný nepříznivý má za následek, že vývozce zboží do ciziny obdrží vedle své řádné pohledávky ještě jakousi prémii, což jej bude pobádati k většímu vývozu, a naopak při kursu nízkém (příznivém) obdrží vývozce za směnku méně nežli zač prodal zboží, což jej přiměje k obmezení vývozu.

Jiný regulátor zahraničných obchoduv a udržení rovnováhy v platební bilanci mají v rukou ústřední cedulové banky (u nás rakousko-uherská banka). Banky ty mají zájem na tom, aby měly co možná velký zlatý poklad, neboť dle něho mohou vydávati se ziskem větší nebo menší počet bankovek. Utvářily li se poměry tak, že jest nutno na vyrovnání passivní bilance zasílati zlato do ciziny, obracejí se ti, kdož jsou nuceni zlato do ciziny posílati, na banku jako hlavní pramen, u něhož lze kdykoli zlato obdržeti, předkládajíce bankovky k výměně za zlato. Tím zmenší se zlatý poklad banky a ona nemuže již tolik bankovek se ziskem vydávati. Aby tomu předešla nebo již nastalou takovou tendenci přerušila, zvýší míru úrokovou. Tím zdraží se následkem úzké souvislosti ostatních peněžních ústavu s cedulovou bankou úvěr vubec, a poněvadč nyní skoro veškeré podnikání zakládá se na úvěru, omezí se hospodářský ruch podstatně, což vede opět ku zmenšení poptávky, následkem čehož klesnou ceny zboží, tak že nastává možnost většího vývozu do ciziny a s ním spojeného většího přítoku zlata. Též láká vysoká míra úroková cizí kapitál do země.

Ovšem muže se státi, že všecky zde uvedené regulátory, t. j. změna cen, vysoké kursy devis a vysoká míra úroková nedovedou zjednati

rovnováhu v platební bilanci země. Pak ovšem nastává trvalé zadlužení do ciziny a následek toho další trvalé zatížení platební bilance. Stálé zadlužování do ciziny má též své meze, neboť vedlo by nutně k insolvenci, a konečně by cizina též další půjčky nepovolovala, kdyby země neposkytovala s dostatek záruk za zúročení a splacení kapitálu. Že by pak nastal úpadek, je samozřejmo.

S theoretického hlediska jest volný mezinárodní obchod nejlepší, avšak prakticky nedá se uskutečniti, neboť proti němu mluví mnoho okolností, na něž theoreticky nelze bráti zřetele.

To by byl obsah díla Dra Koudely. Theorie zde zbudovaná zakládá se na učení Ricardově o tvoření mezinárodních směn na základě ruznosti v poměrných nákladech a o rozdělení drahých kovů jako zboží mezi jednotlivé země.

Proti tomuto učení namítá se v poslední době leccos, ale nepodařilo se dosud vybudovati theorii novou. Tak učí Menger, že ceny zboží neřídí se výrobními náklady, nýbrž že právě naopak cena výrobkuv určuje výrobní náklady, hlavně mzdy. Toto učení ve své všeobecnosti je též nesprávným. Též správnost věty o rozdělení peněz mezi jednotlivé státy, jakoby peníze (zlato) bylo pouhým zbožím, se popírá a tvrdí se, že zlato stavši se penězi pozbylo úplně povahy zboží.

Professor Koloušek popírá v kritickém rozboru theorie Dra Koudely v „Naší Době“ 1909 (Liberalistické a individualistické theorie směn mezinárodních a mezinárodní platební bilance) přímo základ, na němž spočívá theorie ta. t. j. správnost učení o poměrné nepohyblivosti výrobních činitelu za hranice, a to, jak se nám zdá, neprávem. Že by dělnictvo, jako nositel práce, tak snadno překračovalo hranice, aby si v cizině našlo lepší obživu, nemyslíme, máme li na mysli, že většina státu tvoří národnostní celky, tak že tvoří zde překážku též jazykové obtíže. Z počtu vystěhovalcu nedá se pohyblivost práce přes hranice dokázati, vždyť přece vystěhovalci pocházejí z převážné většiny z krajin, kde vubec práce není, nikoli z krajin prumyslových. A spor jde přece o to, přechází-li dělník zaměstnaný snadno ze státu do státu. Ostatně professor Koloušek sám doznává, že i ruzné státy brání se přílivu cizího dělnictva. Nedá se tedy popříti, že přechodu práce ze státu do státu staví se v cestu více překážek, než přechodu práce s místa na místo uvnitř téhož státu. Že kapitál v podobě peněz proudí valně i do ciziny za lepším ziskem, dlužno přiznati, a Dr. Koudela sám to na mnoha místech výslovně uvádí. Avšak peníze nejsou výhradným kapitálem ve smyslu výrobního činitele. V tomto smyslu dlužno za kapitál považovati též suroviny, stroje atd. Že by i ta část kapitálu snadno přecházela do ciziny, nedá se tvrditi. A za samotné peníze nedá se vždy a všude výroba zboží zaříditi.

Práce Koudelova svědčí o veliké píli a znalosti světové literatury národohospodářské. Na základě jejím habilitován p. spisovatel docentem národního hospodářství na české universitě. *JUDr. Tobiáš Kudela.*

Dr. Wilhelm Schneider, Göttliche Weltordnung und religionslose Sittlichkeit. Zweite, durchgearbeitete Auflage. Paderborn 1909. Schöningh. Str. 611. Cena 13 K 20 h.

Názor o světě úzce souvisí s názorem o mravním životě. Světový názor, který vylučuje osobního Boha, jest nucen vybudovati system mravnosti bez podkladu náboženského. Hlavní podíl na vybudování světového názoru patří filosofii, která má výsledky ostatních věd spojit v harmonický celek. Kam však dospěla moderní filosofie? Falckenberg, Spicker, Volkelt, Lasson, Seydl, Steudel, Wahle a jiní uznávají otevřeně velikou rozháranost ve filosofii. Žádný učenec, který se ve filosofii vyzná, není tak optimistickým, aby tvrdil, že filosofie je skutečně s to vybudovat jednotný názor, na němž by se učenci sjednotili. „Nemá-li věda (filosofická) vůbec propadat osudu stavby věže babylonské" dí filosof Stein, „pak bychom musili zjednat ucelenou, všechny obory vědy ve svých zástupcích representující organisaci, tak asi nějaký druh universální akademie. Ihr fiele alsdann die Aufgabe zu, die Summe alles menschlichen Wissens in ehrfurchgebietender Einheit in sich darzustellen und solchergestalt ihre wissenschaftlichen Gutachten über alle schwebenden Fragen des socialen Lebens autoritativ abzugeben.... Die Dekrete einer solchen Universalakademie... das sind eben jene wissenschaftlichen Imperative, welche wir fordern" (str. 35.). Věřit v uskutečnění tohoto plánu nelze, neboť každý učenec by chtěl svoje názory uplatnit. Tak jako ve filosofii theoretické, tak i ve filosofii praktické jest anarchie. V jednom shodují se moderní systemy mravnosti, že zavrhují podklad náboženský. „Prvním problemem nové ethiky jest emancipace mravního od theologie," dí štrasburský professor Theobald Ziegler. (str. 40.) Comte shrnul účel svého positivismu slovy: „Obnovení lidstva bez Boha a krále." (str. 40.) Všichni ostatní ethikové s nimi souhlasí. Ano někteří šli tak daleko, že prohlásili škodlivost náboženských představ pro mravní život.

Probíráme-li se mravními názory moderních filosofů, pak poznáme, jak velikou nesnáz jim působí pouhý výměr, co je mravně dobrým, co mravně zlým. Jinou definici podávají zastanci individuelního eudaimonismu, jinou přivrženci socialního eudaimonismu, jinou Kant, jinou Schopenhauer, jinou Paulsen, Jodl, Stirner, Nietzsche a jiní. Jhering, učenec jinak vážný, tvrdí, že měřítko pro mravní dobro a zlo se různými potřebami mění a že vlastně není skutku, který by byl sám o sobě zlým. Pavel Rée dí, že surovost a vražda nejsou zlými nýbrž jen škodlivými. Socialní eudaimonisté mají za to, že pojem „celku prospěšné" se úplně kryje s pojmem „mravně dobré". Wundtovi je všechno mravně dobrým, co podporuje pokrok. Skoro každý učenec si však pokrok jinak představuje a má proto také jiné mravní názory. Darwinistická morálka, jejímž cílem je zvýšiti typ člověka, vede důsledně k panské morálce Nietzscheově. Jeví-li se velký zmatek již při pouhém výměru mravní hodnoty, pak jest onen zmatek ještě větším, jedná-li se o zdůvodnění té které ethiky. Pravdu děl Schopenhauer, že morálce učit je dosti snadným, avšak morálku zdůvodnit, nesnad-

ným. Skoro všechny duvody zdají se být při moderní ethice za vlasy přitaženy. Všechny systemy moderní ethiky zavrhují mravní zákon přirozený; jediný Kant ho uznává. „Eine Wahrheit wird höchstens 20 Jahre alt“ řekl jeden pravdu hledající badatel. A mnohým mravním názorum moderním ani tak dlouhá doba trvání není popřána; za krátký čas vystřídají je jiné namnoze zcela opačné zásady. „Morálka beznáboženská“ dí autor, „zná jen účel a cíl, který patří konečnosti, odmítá tedy nejvyšší měřitko mravnosti z věčného určení člověka. A proto není s to, aby zjednala jistý a pevný pojem dobra a zla, ctnosti a neřesti, aby podala všeobecně platné zásady mravní“ (str. 130.)

Tvrzení, že puvodně byla mravnost bez podkladu náboženského, muže si dovoliti, kdo se v dějinách lidstva nevyzná. Žádný systém mravní ethiky nemuže se ani zdaleka vykázat takovými výsledky jako morálka křesťanská. „Wie der eigenartige Charakter der sittlichen Gutheit und Verpflichtung ohne deren Beziehung zum unendlichen Gute und zum heiligsten Willen unverständlich bleibt, so schweben die sittlichen Werturteile und Pflichtgebote in der Luft, sobald sie vom Urgrunde aller sittlichen Gutheit, Gesetzgebung und Verpflichtung abgelöst sind.“ (str. 687.) *Dr. Josef Vrchovecký.*

P. Alois Kroess S. J., Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. I. Geschichte der ersten Kollegien in Böhmen, Mähren und Glatz von ihrer Gründung bis zu ihrer Auflösung durch die böhmischen Stände 1556—1619. Wien 1910. Leo-Gesellschaft.

Rozsáhlá kniha je prvním dílem dějin české provincie Tovaryšstva Ježíšova, která ovšem v době, o které spisovatel jedná v tomto spise, neměla ještě tohoto názvu, a obsahuje dějiny prvních kolejí v Čechách, na Moravě a v Kladsku do r. 1619. Všude se vypisuje vznik a založení kolejí, jejich vývoj a řeholní život v nich, práce na místě, kde byla kolej, i jinde, vylíčují se školy a ústavy jesuitské, pusobení jesuitu jako spisovateluv a snaha jejich o rozšíření dobrých knih atd. atd. Historická látka v knize je převeliká a je velmi dovedně zpracována na základě pramenu, jichž užil spisovatel vydatnou měrou. S literaturou je dobře obeznámen, a to i s literaturou českou, což jest velikou předností spisu německého, tak že nebylo opomenuto mnoho duležitějších knih českých, které zasahují do látky. Hlavní však a význačné ceny dodávají knize původní rukopisné prameny, které jsou již svou povahou jinému nesnadno přístupné, ba vubec nedostupné. Spis jest tedy vybudován na solidních základech znaleckou prací, a proto již na pohled se zamlouvá.

Zájem ještě roste, přihlédneme-li k vnitřnímu zpracování. Spisovatel hledí psáti úplně objektivně; nezamlčuje nehotovostí a nedostatkuv, a nezveličuje a neupřílišuje prací a záslub. Zprávy jeho o kolejích a konviktech a o životě v nich jsou tedy příznivé i nepříznivé; střízlivě poukazuje, že nebylo všeho hned, nýbrž byl jen znenáhlý vývoj a mnohdy za kolikých překážek; jako u každého lidského díla vnikly někdy také nepořádky do vnitřka kolejí a ukazovaly se slabosti, — ale na druhé straně překonávala překážky zdárného pusobení kázeň

cíle vědomá a proto přísná a neústupná. Bylo zápasiti jesuitům s nedostatkem jak hmotným, tak nedostatkem vhodných pracovníků, přátelé prvotní je někdy opouštěli a odvracovali se od nich, a proto pochopujeme, že nechtěli se jesuité pouštěti do podniků překotných a dobrodružných, a tím již v zárodku pochybených, nýbrž že napřed budovali základ starajíce se jak o schopné síly, tak i o hmotné zabezpečení. Snahou jesuitů za nepřízně poměrů bylo kolikrát jen udržeti se, a proto působení jejich na venek nebylo bojem, nýbrž obranou; jen málokde postupují útočně. Proto ani výsledky jejich působení nebyly skvělé; ač se přičiňovali a školami stáli nad svými odpůrci, obrátili poměrně jen málo Čechů, třebas byli čeští jesuité k svým krajanům velmi příchylni a snažili se a pracovali o potřeby jejich i o české knihy pro ně. Se všech stran podává spisovatel o působnosti jesuitů v těch dobách pěkný instruktivní obraz, který ovšem v celku byl již znám, ale dovedně provedenými podrobnostmi nabývá tu jasnějšího osvětlení a silnějšího zbarvení, tak že působí novým dojmem, který ještě zvyšují kulturní drobnosti často uváděné v knize. Ze zpráv zasílaných od jesuitů představeným řádovým viděti, jak byli bystrými a podrobnými pozorovateli; všímají si všeho, co dovedlo buditi jen nějaký zájem a co bylo na vysvětlenou prací jejich, vyličují poměry jak v zemi a městech, kde se usadili, tak i v kolejích, kde působili, mají zřetel na otázku národnostní — tu jejich výroky nejsou k chvále Čechům — i náboženskou a na zvláštní poměry u nás, které nedovolovaly zaváděti všelijaké řády a ustanovení v římské koleji sice obvyklé, ale se zvyky a životem naším se nesrovnávající. Tak na příklad, když neměly se ozývati zpěvy v kostelích jesuitských a zakazovaly se nástroje hudební i varhany, jaký odpor vznikl proti tomu, až zvítězilo přizpůsobiti se zálibě a obyčejům našim. Vůbec přizpůsobovati se lidu ve všem, co jest dovoleno, bylo snahou jesuitů také za činnosti missionářské; aby mohli pracovati mezi českým lidem, učí se cizozemci česky, a teprve když vidí, že neprospívají mnoho mezi českým lidem, ochabují, až mění se úplně poměry, když domácí vstupují do řádu a pracují v něm. Jakým duchem nesl se pak řádový výchov u nás, poznati z toho zařízení, že v brněnském noviciátě všichni, jichž jazyk je příbuzný s českým, jako Poláci, Dalmatci, Slováci atd. cvičívali se hodinu v češtině za návodu schopného učitele a mluvívali spolu česky; všichni, kteří by se tomuto jazyku posmívali, měli býti přísně potrestáni. Nejsou jesuité nikterak našimi nepřáteli, ale za to vystupují proti nim naši nekatolíci skoro vždy nepřátelsky, což vysvítá jak z jednání jejich tak i ze zpráv jesuitův; jesuité jsou jim velmi neoblíbeni a na ně svádějí všecko, jim podkládají úmysly germanisační atd.

Spisovatel vypisuje spravedlivě tu dobu podle svých hojných a důležitých a závažných pramenů; namítnouti ovšem možno, že píše pro domo sua, že prameny, jež spisovali sami jesuité, jsou po jejich stanovisku pojaty a zbarveny, tak že teprve po rozvaze pro a contra možno si učiniti konečné úsudky, — ale rovněž nesmí se zapomínati na .stranické a příkřeji posuzující a šmahem odsuzující stanovisko

odpůrcův a protivníků jesuitských, kteří brojíce horlivě proti jesuitům přepínají nade všecku slušnou míru.

Nemožno prodlévati a zastavovati se u jednotlivých kapitol knihy a podávati podrobněji obsah; velká kniha je příliš bohata látkou, než aby bylo lze naznačiti zkrátka obsah. Jest vážnou, velecennou prací a bude nezbytnou pomuckou pro studium té doby, kterou jakož i představitele její dovedně charakterisuje. Kniha tato bude výborným pramenem k lepšímu poznání řádu jesuitského i zařízení jeho, lidí v něm žijících i povah jejich, i osob, s nimiž se jesuité stýkali. Že někde spojitost ve vypravování není přesně zachycena, nebudiž závažnou výtkou dílu, které bude míti čestné dílo v literatuře.

Ani tyto drobné poznámky nemohou býti na úkor dílu velezáslužnému: na str. 115 je v textě datum 21. března, ale doklad v poznámce datuje 21. ledna; na str. 295 je v poznámce chybné datum 30. července 1561 místo 1566; na str. 311 bude nedorozuměním zpráva, že byl přítomen probošt z Vyškova; na str. 315 býti má Schölschitz (Žilošice), nikoli Schöschitz (Zeluczicz), a Trschitz nikoli Trschnitz; na str. 341 je nesprávný výraz: auf dem bischöflichen Pfarrdorfe Wischau; na str. 365 Urhau (Ořechov) a nikoliv Urhau (Hořekov); na str. 482 datum 21. července není správné; na str. 559 chybně Brillius, místo Brictius; na str. 639 má býti Skotschau místo Kotschau; na straně 641 děkan Mikuláš Sarkander nebyl odvolán z Vel. Meziříčí r. 1599 do Vyškova, nýbrž zustal v Meziříčí delší čas a stal se pak kanovníkem v Brně; na str. 881 za slovem „Hradisko" má býti vysvětleno, že se rozumí Uh. Hradiště; na str. 897 chybně uvedeno, že Boskovice leží od Brna „südlich"; na str. 903 má býti Sluschowitz místo Sluchowitz, atd. *J. Tenora.*

L'Église et la Critique. Par Mgr. *Mignot.* Paris. Lecoffre. Cena 3 fr. 50 c.

Zřídka bude doba tak krátká tak bohata a plodna na náboženské kontroversy, jako doba posledních let; a bylo by věru podivno, aby duch takového rázu, jakým jest arcibiskup z Albi, nezaujal jistého stanoviska k ruzným časovým otázkám, dotýkajícím se náboženství a církve. Zasáhl proto, ač absorbován svým úřadem, tu a tam, aby v jednoduchém, klidném a jasném zpusobu vyložil své stanovisko proti jistým výstřelkum, jež se na tom neb onom poli objevovaly, nebo proti nebezpečenstvím, jež se mu jevila pro život církve hrozivými.

Sabatier jest dozajista zjev význačný na poli náboženské filosofie, a Mignot nemohl ho tudíž přejíti mlčením; ješ Sabatier jediný křesťanský autor, který podal publiku před encyklikou „Pascendi" dokonalý pokus náboženské filosofie v pravdě „modernistické". A Mignot, leckde za novotáře prohlašovaný, 10 roku před encyklikou signalisoval též bludy obsažené ve svudné knize protestantského theologa. „L'Évolutionnisme religieux" je titul této krásné studie Mignotovy o filosofii Sabatierově, v níž rozebírá jeho názory v kapitolách: Psychologická base náboženství, zjevení a zázrak, proroctví, Kristus, dogma, a dochází k výsledku,

že Sabatier ztratil živoucího Krista a je representantem intelligentního světa, který zdá se ještě míti víru a jí už nemá.

Critique et Tradition, L'Église et la Science, La Bible et les Religions jsou další kapitoly, jichž účel nastiňuje Mignot v předmluvě takto: „Později, po bolestných hodinách, pokusil jsem se ochrániti nepokojné duchy před poklesnutím mysli a smutkem, jichž příčinou mohlo snad býti odsouzení modernistických nauk. Každé zneužití má v zápětí reakci: zneužití kritiky, nepopěrné výstřelky jisté systematické exegese mohly kompromitovati, probuzením přemrštěné nedůvěry, kredit pravých method a opravdové vědy. Ve zklamání způsobeném škodou hlásící se z příliš odvážných theorií byli jsme blízko toho, zapomenouti na skutečnost historických a kritických problemů, jež obklopují zdroje náboženství, na oprávněnost bádání, na nutnost vytrvalé práce i v nitru katolicismu vzhledem k zdokonalení obrany víry, na důležitost služeb současnou vědou již prokázaných apologetice a theologii. To vše zasloužilo, aby bylo připomenuto a podrženo, a bylo důležito, aby v boji vedeném církví proti naturalismu ztráta několika vojínů neměla za následek ústup armády. Církev nikdy nesnažila se oslabiti práva myšlení v oboru náboženského poznání. Daleka toho, aby jich zneuznávala nebo popírala, vždy žárlila na oprávněné prerogativy rozumu a stále jich chránila proti všem formám fideismu. Výstřelky mysticismu jsou jí neméně podezřelé než odvážné negace racionalismu. Též nikdy nevěřila, že rozhodnutí jejího učitelského úřadu ve věcech učení mohou dispensovati katolickou vědu od bádání a šetření racionelních a historických základů naší víry. S tohoto stanoviska odsouzení nějakého bludu není ještě nikterak rovno důkazu pravdy. Akt, jímž náboženská autorita chrání poklad zjevení a určuje víru, je zároveň uzdou a podnětem ke kritické a apologetické činnosti."

Toť hlavní idea citovaných kapitol. Připojeny jsou ještě dvě pohřební řeči: o biskupovi Le Camusovi a biskupovi Eduardovi.

Kniha Mignotova není psána pro odborníky, je tudíž prosta veškerého učeného apparátu, ale je psána pro vzdělanější publikum, jež „cítí důležitost těchto otázek a spolu i potřebu obrniti se jednak proti útokům negativní kritiky a jednak proti výpadu neustále opakovanému na intellektuelní disciplinu církve, jakoby byla nesrovnatelna se zákony myšlení." *V. Lankaš.*

Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae, quod in usum scholarum collegit *Conradus Kirch S. J.* Friburgi, Herder 1910. Str. XXIX a 136. Cena 10·80 m.

Je to sbírka míst „klassických" pro dějiny starověké církve (až do polovice 8. století) nějak významných a zhusta nesnadno přístupných; zvláště šlo o některé otázky sporné, aby příslušné výroky o nich čtenáři podány byly věrně a v souvislosti s ostatním textem. Výběr, kde začíti a kde přestati, byl ovšem nesnadný, ale zdařil se;

ze světské literatury jest úplný, z patristiky velmi vhodně volený. Řeckým textům připojen latinský překlad.

Dílo prokáže všem, kdo citátu takových z jakékoli příčiny potřebují, velmi dobré služby.

* * *

Dr. Fr. Herman, **Železný kruh**. Drama ve 4 jednáních. Nakl. V. Kotrba v Praze 1910.

Kus stinné stránky společenského života vyšších tříd zobrazuje tato divadelní hra způsobem velmi výstižným. Mladý právník Dr. Švehla, stojící na prahu svého životního úkolu, talentovaný a bystrý jurista, pronikne překážkami a dosáhne vlivného místa v bance přízní bohatého soukromníka Krehana. Přízeň Krehanova není však nezištná; pozoruje náklonnost Dra Švehly ke své dceři Otilii a využitkuje ji. Ví dobře, že není čistá, že baron, bývalý její milovník, v necti ji opustil, a vyhledá jí proto v Dru Švehlovi intelligentního, čestného a také milujícího manžela. Sotva však zbavil mladý manžel tuto povýšeneckou rodinu starostí o zevní decorum, již dává mu tato společnost pociťovati, že není z nich, pohrdá jím a svírá jej ve svých falešných formách, názorech a způsobech kruhem železným. Ale zdravý duch Švehlův nedá lesklou formou společenskou udusiti svých poctivých zásad. Dopátrav se příčiny, proč byl tak rád přijat do rodiny, střetne se svými charakterními názory o manželství s frivolními názory této licoměrné společnosti a zjedná si svým rozhodným vystoupením zadostučinění a váhu, která jeho čestnosti a intelligenci přísluší. Těžiště dramatu leží v charakterních názorech na manželství a jeho nerozlučnost, které jsou tu formou nad jiné vhodnou a živým příkladem bystře zdůvodněny a propagovány.

Ve směru dramatickém jest hra napsána velice bystře, v krátkých, pestře se měnících výstupech, v nichž nepohřešujeme dramatické živosti a spádu; doufejme, že nezůstane na dlouho jen dramatem knižním.

Jan Křt. Menčl-Libišský, **Filosofie války**. Obraz o jednom jednání z bitvy na Bílé Hoře 8. listopadu 1620. V Praze 1910. Nákladem vlastním.

O příčinách odboje stavů českých a porážky vojsk stavovských na Bílé Hoře bylo již velmi mnoho bádáno, a nemůže autor přinésti nic nového. Nelze však ani říci, že by to, co jest o tom známo, podařilo se mu nějak dramaticky ztělesniti pro scénu. Okolnost, že v bitvě bojoval jako důstojník vojska bavorského filosof Descartes, využitkoval, aby tomuto vzdělanému cizinci, který nerozumí tomu, co se tu děje, dal českým zajatcem vysvětliti příčiny povstání, neúčast lidu a kus českých dějin a reformace. Dále pokouší se vylíčiti náladu vůdců a vojsk císařských před bitvou, subjektivní city a nálady jednotlivců v předtuše smrti a vliv náboženské útěchy na odhodlanost a oddání se osudu. Celá však zvolená látka a účel, podati jakousi filosofii toho všeho, není dosti způsobilá k rušnému dramatickému zpracování. Ostatně nelze vůbec říci, že by se autoru podařilo podati nějakou „filosofii

války“, jak pyšně svou aktovku nazval, vystihnouti nějaké vyšší hledisko, z něhož by se dala příčina neb nutnost války vysvětliti.

Autor, zdá se, nemá se svými dramatickými náměty štěstí. Před půl rokem musili jsme totéž konstatovati o jeho dramatě „Torquemada“; tehdy se autor ovšem jmenoval Menšl-Orlický a tentokráte Menčl-Libišský, a nebýt to na knize výslovně podotknuto, ani bychom toho po takové dumyslné metamorfose jména nepoznali.

Levná illustrovaná knihovna. R. XI. sv. 13. *Antonín Nečásek*, **Nápady a rozmary**. Drobné práce humoristické. Nakl. E. Beaufort v Praze.

Humor je vzácné koření, a nedaří se v každé zahrádce. V těchto desíti črtách není ho sice mnoho, ale je to humor klidný, zdravý a svěží, nehledaný. Vypravované historky jsou rozhodně samorostlé, bystře odpozorované nebo dobře vymyšlené, od běžné šablony takových humoresek ochráněné. Nepachtí se po sensačnosti, nečiní nárokuv, aby se čtenáři při nich usmáli, ale jsou vtipné a umí pověděti něco nového. Tím, co tu o nich pověděno, jsou s dostatek charakterisovány proti záplavě „humoru“ pikantního a lascivního, který dnes všude se roztahuje a proti němuž nelze se dosti brániti. Některé obrázky jsou i psychologicky zajímavým pohledem do povah a citu lidských. Celá knížka jest osvěžující četbou, lehkou a při tom dobrou, které u nás právě potřebujeme.

— Svazek 15. a 16. **Zemí**. Román. Napsal inženýr *Xyx Pavlovský*.

Na poli fantastických, dobrodružných románů, jejichž podkladem jsou vědecké znalosti, teorie a domněnky, lze dnes po slávě románů Verneových a Laurieových jen těžko vyniknouti. Našemu autorovi se podařilo podati myšlenku zcela puvodní, překvapující originalitou. Cestuje se svými čtenáři v ocelovém stroji „Geotrombu“ podobném žížale, kterým se provrtává libovolně vnitrem zemským. Co tu příležitosti k výkladum z geologie, všechny vyčerpává autor svědomitě a přece instruktivně a poutavě. Provádí své hrdiny kouzelným podzemím, vyličuje cestu středem země, vydává je četným a hruzným nebezpečím. Cestovatelé Američan Marchison a Rus Geroj jsou zajatci velitele a tvurce stroje Pankrasita; z nich Marchison prozkoumá záhadu a řízení stroje a použije jich i k záhubě jeho.

Na jeden nedostatek nutno přece jen upozorniti při zdařilé jinak práci, totiž chudost děje, která činí líčení vědecká přece jen poněkud zdlouhavými. Romány Verneovy právě svým bohatým a živým dějem nabyly takové poutavosti a staly se světoznámými. Možno však přes to nazvati pokus anonymního autora za venkoncem zdařilý a lze doufat, že dojde u čtenářských kruhů, pro které je určen, živé obliby.

— Svazek 18. **Lidé a lesy**. Skizzy a obrázky *Vlasty Pittnerové*. S 2 illustracemi.

Byla už vícekráte příležitost na tomto místě promluviti o tom, jak dovede autorka všestranně těžiti ze své znalosti žďárských hor

a života na nich. V těchto pěti drobných povídkách vyličuje život těch nejchudších z chudých horalu, jimž domovem je les, radostí i strastí les, živitelem i hubitelem les, tmavý, věčně zelený, jehličnatý les horský. Život pytláků, které dohání ke krádeži nouze a hlad četných rodin, trudná služba neméně chudých a ubohých hajných, trpký život drvařů a houbařu, kteří však všichni nade vše milují svuj les, rozumí jeho poesii, jako miluje a rozumí plavec klidnému i hlučícímu moři. Toť obsah poutavých obrázků. Vypravovány jsou plynně a každý jest lidským dokumentem ze života autorčiných milovaných horalů.

Přítel domoviny. R. XXVI. Sv. 8. a 9. *Dr. K. Kolman,* **Zámecké povídky**. Řada II. Nakl. E. Beaufort v Praze 1910.

O první řadě těchto povídek bylo zde referováno právě před rokem. Z rámce nadpisu vymykají se už úplně. Je to 11 kratičkých povídek o čemkoli, co se autoru naskytlo — o malířích, o novomanželích, o pilných a lenivých, praktických i snivých úřednících, vše pêle-mêle, ve formě realistické črty až po sentimentální pohádku, a možno konstatovati, že to dobře baví a je svěžejší než byla řada první. Humorem kypí črta „Pan Matěj Brouček a mistr Kondelík“, v níž myšlenka, setkati tyto dvě populární postavy českého humoru u jednoho hostinského stolu a dáti se jim pobaviti, jest opravdu šťastná a zábavně povedena. —*f*—

Ze života náboženského.

Guibert (v Revue pratique d'Apologétique, 15. října) praví, že Pius X soustřeďuje život církve. Dílo Lva XIII vnější, politické a socialní, cele rozpínavé, rychle budilo pozornost a bylo velmi vynášeno jak uvnitř tak vně církve; dílo Pia X vniterné, náboženské, koncentrující, jdoucí do hloubky, nebylo tak rychle chápáno a i dosud ještě jest diskutováno některými duchy, kteří nevidí dosti z blízka... Očekávajíce, píše Guibert, že budoucnost ho plně ospravedlní, mužeme snadno, jen poněkud-li přemýšlíme, viděti, že jeho koncentrující dílo, daleko, aby obmezovalo vládu Ježíše Krista na duše a svět, připravuje naopak její širší a hlubší rozpjetí.

*

Poměr křesťanství k orientálním náboženstvím je často vykládán tak, že křesťanství bralo články své víry ze zdroju pohanských. Lagrange dokazuje (v Le Correspondant, červenec 1910), že křesťanství nevypůjčilo si od orientálních náboženství ani jednoho článku svého Credo. Jediný bod skutečně společný jest naděje zmrtvých vstání, potvrzený pro kult Mithruv Tertullianem... Nikde neshledáme se

s monotheismem opravdovým, tak jak existoval u židu. V době římské vytvořil se ovšem ten nový fakt, že náboženství stalo se individuelním i universálním. Náboženství lámou týmž rázem hranice státu a stávají se universálními náboženstvími, vyššími v tom samého judaismu, který nikdy nesouhlasil, aby náboženství překročilo rasu. Z Řecka ve 4. stol. vyšel onen mohutný individualismus, který jedině mohl uvésti na stopu jakéhosi universálního náboženství. Idea, že spravedlnost je absolutní, že má své pravidlo mimo a nad instituce státu, že jednotlivec musí ji následovati pro ni samu, tato idea přichází od Sokrata, nebo aspoň od Platona... Tato myšlenka mnohem více než materielní fakt rozpjetí státu, byla s to, aby popohnala rozkvět universálního náboženství, jež připoutávalo všechny lidi k témuž Bohu. Jedině křesťanství však mělo a mohlo dáti tomuto rozumovému principu veškeren jeho náboženský dosah.

*

Dr. M. Spahn nastiňuje v „La Revue apologétique“ (10 čc.) fysiognomii sv. Klementa Hofbauera a spolu i úlohu, již hrál v Rakousku za Josefa II. Spahn ukazuje ve sv. Klementovi „hluboký katolický smysl“, který proti nárokum triumfujícího statismu uplatňuje a uchovává práva křesťanského svědomí. Zároveň, aby charakterisoval jeho stanovisko a dal poznati jeho nepředpojatost ducha a dobrotu duše, cituje jeho slova, na př.: „Od té doby, co jsko vyslanec papežuv mohl jsem zjistiti náboženskou situaci katolíku Polska a protestantu Německa, jsem přesvědčen, že jednota církve zahynula u nás následkem potřeby zbožnosti u Němcu. Reforma nebyla rozšířena a neudržuje se filosofy a heretiky, ale lidmi, kteří skutečně toužili po náboženství srdce. Řekl jsem to v Římě, papeži a kardinálum, ale nevěřili mi a dále měli za to, že reforma vyvolána byla nepřátelstvím k náboženství.“ Spahn cituje i to, co I. E. Veith o něm praví: „Svatý Klement cítil živě potřebu nových forem kázání, jichž vyžadovaly nové potřeby duše. Slyšel jsem ho často, velmi často, skoro denně, slavnostně a durazně pronášeti slova: Evangelium musí býti dnes kázáno způsobem zcela novým!“

*

Známému zázraku sv. Januaria, přetřásanému u nás i v listech nepřátelských, věnoval L. Cavène (Paris, Beauchesne, 5 f.) celou knihu „Le célèbre miracle de St Janvier“; kniha přináší zajímavé dokumenty o pověstném zázraku a ještě zajímavější o psychologii mnohých apologetuv. Dle Cavèna je zázrak tento jistý a dokazuje nebo potvrzuje: 1. existenci Boha; 2. nesmrtelnost duše; 3. oprávněnost kultu svatých; 4. božské poslání katolické církve. V „Revue du Clergé Fr.“ (červen 10.) zkoumá ještě jednou otázku tuto. Po předvedení faktu uzavírá, že dvojí zkouška spektrální analysy a tíže poukazuje na zjev nadpřirozený. Pak přechází na otázku zázraku a vykládá, jak — dle něho — vědecké methody mohou, ne-li přímo, tedy alespoň nepřímo odkrývati božskou činnost. V našem případě tři kontrolované fakty odporují 3 přírodním zákonum. „Co uzavírati, ne-li, že pří-

roda nemuže poskytovati odporujících si faktu, jež tu našim očím se objevují, že jsou **mimo přírodu**, vytvořené silami mimopřírodními, předpokládají tudíž přímé zakročení bytosti mocnější nad přírodu — jsou krátce zázraky.“ — Wintrebert v téže revue chválí dílo Cavènovo, ale klade několik nových otázek. Obzvláště se zastavuje nad rázem tohoto zázraku, který se zdá býti v nepoměru s mravním účelem: „Zázraky, tak se množící, zarážejí ducha a člověk se bezděčně táže: „Cui bono?“ Poznovu uzavírá, že „i když pokus ten je velmi chvályhodný a opravdu pozoruhodný“, dílo Cavènovo hřeší „nedostatkem vědeckosti“. Cavène odpovídá číslem dalším, že nevedl-li své zkoušky dále, netřeba proto s ním tak přísně nakládati. On se snažil o všemožné dovolení k tomu, ale byl posílán od Kaifáše k Pilátovi a i sám papež mu odepřel audienci. Ostatně doufá, že zkoušky a dukazy jím podané jsou dostatečny.

*

Theolog Lebreton vydal nedávno významné dílo: **Les origines de dogme de la Trinité**. Didier promlouvaje o něm v „Le Correspondant“ (čč. 10.), píše správně: „Protože nijak se nechápe pravá povaha našeho náboženství, slyšíme s úžasem mluviti „o pozdním prohlášení“ a „postupném rozvoji“ nejzákladnějších z našich dogmat... Křesťanství, než bylo spekulativní theologií, bylo **theologií živou**... Jako všechny ostatní dogmatické nauky, byla i víra v Trojici zprvu kon a život.“

*

Stav anglikánské církve a církví vubec studuje H. Scott Palmer ve své knize „The Church and Modern Men“. Praví, že svět je dnes náboženštější, než kdy jindy; náboženství se již nikdo neposmívá [?]; naši racionalisté dnes ho již nepotírají, naopak počínají se seskupovati v náboženské společnosti; někteří z nejznámějších řídí mravní spolky (ethical societies), jichž organisace je špatně olkoukaná organisaci starých církví. Pokročili jsme o 50 let, a přece před 50 lety byly kostely navštěvovány muži, kdežto dnes je dosti kostelů, kde vyjma kněze je obecenstvo čiře ženské. Odkud tento zjev, do něhož si stěžují i anglikáni i katolíci i konformisté? Poněvadž odpadání není zjevem příznačným jen té neb oné sekty, musí býti výsledkem jakési chyby, jíž se provinily všechny církve. Dle Palmera veliká chyba kleru je, že přílišně chtěl šetřiti toho, co nazváno bylo vírou uhlíře (prosťáka), a oddaloval poučování ze strachu, aby nevyvolal neklidu u prostých lidí. Je pravda, že v nových otázkách, kde nauka se dotýká historie, je těžko říci otevřeně pravdu a neotřásti vírou malých, ale co na tom záleží? Palmer míní: buď tito prostí lidé jsou schopni plnějšího pochopení pravdy, nebo nejsou; v prvním případě získají tím, že budou zbaveni svých předsudku, v druhém pak je možno, že utrpí škodu, ale tato škoda zcela hypothetická smí zjednávati rovnováhu škodě a to velmi citelné škodě, jíž trpí církev odpady den ze dne četnějšími svých nejlepších dětí? Je k tomu třeba odvahy, pravda, ale nebylo jí třeba i Ježíšovi, aby se postavil proti učitelům synagogy?

Proto žádá Palmer po anglikánském kleru, aby vyšli z dosavadního osamocování se, aby se učili znáti potřeby svých ovečck a proto aby šli do školy modernistů římské církve (!) a tak s nimi pak mohli pracovati na proniknutí intelligentní víry ve společnosti. Palmer se tu ovšem obrací asi na špatnou adressu.

Lilley, vážený náboženský spisovatel v Anglii, srovnává „Církev anglickou s církví franc.“ (v. jeho knihu „Modernism, a record and review“), co by si byl málokdo před několika lety dovolil. Od té doby, co oboustranné poznání vzrostlo, poznalo se, že náboženský problem na obou březích průplavu je týž. Lilley konstatuje, že i ve Francii i v Anglii massa lidu není již církvi věrna; není k ní nepřátelská, ale stává se k náboženství — tak jak mu je církev podává — lhostejna, jako k nějaké věci cizí; prokazuje-li ještě někdy úctu církvi, děje se to jako matce příliš staré, jíž netřeba již poslouchati. Dle Lilleyho církev chybuje, zlobí-li se a vyděďuje-li ty ze svých dětí, jež jí následovati nechtějí, místo aby se adaptovala novým potřebám. Je se co diviti, že mnozí docházejí k názoru, že církev vyšla z mody, když vidí, jak velikou důležitost přikládá institucím minulosti? Když vidí, že podpírá vší svou autoritou vědu, která je zastaralá, nebo politická mínění, jež svět již dávno opustil? Ve Francii mínila církev, že jest její povinností odpírati vůli země; v Anglii zdá se, že je neodlučitelně spoutána s reakcionářskými Toryovci. Na té i na oné straně se připravují pohromy; na té i oné straně množí se praktické pobožnosti, jež budou míti za výsledek jen posílení její v posici sekty. Ani anglický ritualismus, ani malé pobožnosti, jež jsou ve Francii v modě, nejsou prostředky přivésti zpět k církvi lidi, jež k ní už nepatří, nebo udržovati jí ty, kteří odcházejí. Apoštolát musí se dnes oděti v jiné formy. Že ten neb onen moderní apoštol odchylí se od pravé cesty, je možno. Víme, že od počátku bylo mnoho různých náhledu: Pavel nebyl absolutně náhledu Petrova a ne Petrovi pak, ale Pavlovi bylo dáno za pravdu. Nutnost reformy volá den ze dne hlasitěji a konec koncu vnutí se církvi. Pak prý se pozná, že domnělé odvážnosti modernistů byly méně nebezpečny než netečnost a lenost vedoucí třídy.

Myšlenky Lilleyovy jsou zajímavé, byť i ne nové. Ale jako hlas z tábora anglikánského rozhodně pozoruhodné; jeť Lilley anglikánem katolicismu velmi nakloněným.

*

Výsledkem biskupské konference rakouské bývá společný pastýřský list k věřícím rakouských diecesí. Tentokráte vydány listy dva, jeden k věřícím, druhý ku kněžím. List k věřícím datován jest dne 17. listopadu. Promlouvá o agitaci „Volné školy“ a vkládá rodičům na srdce péči o náboženský výchov dítek. Na druhém místě mluví o rozmáhající se nemravnosti veřejné a následující odtud rozvolněnosti rodinné. List klade vinu této všeobecné lascivnosti přímo v nevěru a chladnost náboženskou. „Jednotlivec silné povahy — praví se v listě — snad z esthetických ohledu přemuže sílu a přirozenost

zlé náklonnosti v něm kořenící, ale celý národ aby se udržel mravně bezúhonným, k tomu potřebuje živé víry v Boha všemohoucího a nejvýš svatého pevné víry v božský zákon mravní...“ Druhá příčina je záplava města i venkova spisy a obrazy necudnými. Stát a obce mohou a mají této záplavě brániti. Stát také vydal zákony, které by stačily na zdolání tohoto zla, kdyby se zachovávaly. Proto list vyzývá zvláště křesťanské muže, aby vždy a všude dávali rázně svou nelibost na jevo nad každým porušením slušnosti. Třetí na řadu přichází „základní zlo naší doby“ nezřízená touha a snaha po nezávislosti, která se jeví bojem proti autoritě, neposlušnosti vůči vrchnosti Bohem stanovené. V tomto boji se podrývají všechny ony základy, na nichž spočívá blahobyt národu. Sotva je ještě který veřejný řád, proti němuž by se nebyly postavily celé mohutné strany. List vzpomíná tu zase odbojné agitace Ferrerovy, ač ho nejmenuje. (Sem by se hodila nejlépe narážka na naše národnostní rvačky, které nejsou nejen křesťanské, ale už ani lidské vůbec). Vedle Ferrera slouží tu za druhý odstrašující příklad odboje modernisté. Katolické nauky víry a mravů promíchali ideami nevěrecké filosofie a falešné světské moudrosti, tím je přeměnili a k nepoznání znetvořili. Ale snaží se ještě i setřásti jho církevní autority, již považují za nepříjemné zúžení lidské svobody. Modernismus není prý zdánlivým nebezpečím naší doby, nýbrž už skutečnou náboženskou škodou doby a působí nesmírné spousty na mravech a víře. Propadlo-li mu u nás dosud málo věřících, není přece obava všeho nebezpečí vyloučena. Nebezpečí to roste totiž s pěstováním věd, jak se právě dnes všude pěstují, a s pýchou lidskou, která klade důraz na vlastní já a zpěčuje se proti všemu poručníkování, tedy i proti vší autoritě. — Po modernismu obrací se list proti římskému starostovi Nathanovi a jeho řeči z 20. září, jíž vytýká převrácení pravd dogmatických i historických a výsměch nad papežstvím, a zlehčování i zneuznávání jeho významu a působnosti.

V latinském listu ku kleru hovoří se o povinnostech kleru k církvi, o čistotě víry a mravu, a především o nebezpečí modernismu, jehož se má co nejpečlivěji vystříhati.

*

Biblický ústav, loňským školním rokem v Římě započavší, letos už znamenitě se zakotvil. Nastěhoval se do vlastního domu pod Kvirinálem na Piazza del Pilotto podle kostela 12 apoštolů. Dům je starožitný palác rodiny Muti-Papazzurri. Installace potrvá ovšem ještě celý rok letoší. Hned vloni (1909) v červenci počal ústav vydávati svoje „Acta“, jichž vyšla čtyry čísla. Koncem a počátkem roku vždy jedno. Professorů přednáší letos na ústavě 12 (vloni 10 — letos 5 nových), podle jména z hlavních národů evropských vybraní: tři Němci (Dr. Fonck, Ehrle a Deimel), jeden Polák Ladislav Szczepański, jeden Flám (?) Herm. van Laak, ostatní asi románského původu: Alexis Mallon, Henri Lammens, Sebastian Ronzevalle, Henricus Gismondi, P. Virani, Andr. Fernandez a L. Murillo. Tito poslední přednášejí většinou jazyky, vyjma dva Španěly, kteří mají introdukci specialní, kritiku textu

a starší historii, zvláště Fernandez vedle Foncka má nejširší pole přednášek. Nejzávažnější látku přednášejí Dr. Leop. Fonck (metodologii, obtíže a polemiku exegetickou, exegesi a kritiku v theorii i praksi) a v. Laak (inspiraci a neomylnost). Učebných hodin je 25 týdně. Rok letoší počal 4. listopadu. Vloni posluchačů bylo 117, z nich už doktorů theologie 62 (v tom 18 řeholníků); jako alumnů bylo zapsáno 47, jako hospitantů 52, jako posluchačů 18. Nejvíce bylo jich rodem z Italie (38), pak z Francie (24). Z Německa bylo 12 (skoro sami řeholníci!), ze Španěl 10, z Belgie 7, z Rakouska a Nizozemí po 5; řeholníků celkem 52, světských 65. Patrno z tohoto výčtu, že posluchači rekrutují se většinou ze zemí „zanedbaných“. Říše s dokonalým studiem theologickým domácím jako Německo a Anglie nevysýlají buď nikoho, nebo jen řeholníky jako Německo! Italie a Francie vždy tíhnoucí nejvíce k Římu, jak přirozeno poloze jejich, vyslaly polovičku všech žáků.

*

V Praze vydána konečně zpráva II. unionistického sjezdu velehradského z r. 1909. Jest, jak přirozeno, mnohem obsáhlejší než zpráva o prvním sjezdě z r. 1907. Už pro hojnost referátů, tam 6, tu 14.[1]) K druhé zprávě přidán kromě toho seznam autorů a děl jejich obsažených za pětiletí (1905—1909) v pražských „Slavorum litterae theologicae“. Spolu se seznamem knih biblioteky cyrillo-methodějské je takto druhá zpráva velmi cenným dokumentem snah theologie sjednocovací, a co potěšitelno zvláště pro nás dokumentem snah a prací především českých. Čechové tu na obou polích — světském i duchovním — poslední léta zaujali vůdčí smiřovací úkol. Doufáme, že duchovní pole bude šťastnější než světské; to vyjalověno politickou nedospělostí a zklamání zrodilo pro všecky ty, kdož bez práce chtěli jen pouhým nadšením dociliti velkých úspěchů. Na poli duchovním počíná se jinak. Počíná se drobnou a těžkou prací; prací, jež nekřičí, nepřináší oslavných vavřínů, o niž se nemluví. Ale plody její zatím rostou a budou nuceni všimnouti si jich všichni, kdo kdy o theologii slovanskou se budou jakkoliv zajímati.

*

Velkou sensaci vzbudily zprávy denním tiskem šířené o censuře římské kongregace indexu, jež vydala proti článku švýcarsko-frýburského professora ThDRa prince Maxa saského. Tento přispěl do nově založeného časopisu „Roma e l'Oriente“ článkem o příčinách roztržky církevní na východ a západ, při čemž i Římu přičetl značnou částku viny. — Časopis vydávati počali Basiliáni v Grotta Ferrata jako časopis unionistický. První číslo s tímto článkem už bylo rozesláno, ale po censuře bylo zničeno a rozeslané požádáno zpět. Opat basiliánský Pellegrini za celý klášter odmítl podobné názory a litoval, že došlo k uveřejnění. Redaktoři pak praví, že před censurou v názorech těch nespatřovali nic závadného. To je příznačné!

[1]) Referát kan. franc. A. Gracieux nalezáme v letoším 7. svazku »Bessarion« otištěný po francouzsku. (»Mravní prvky theologie Chomjakova«.)

Ze změti zpráv novinářských, jež ovšem daleko více zvěstovaly, než co „Osservatore Romano“ uveřejnil a co sám článek pravil, vyniká jako nápadný fakt zvláště ona prudkost odmítnutí, s jakou se článek princův potkal. Ale prudkost vychází vlastně od redaktora časopisu, opata Grotty Ferraty Pellegriniho. Také censor, kanovník a apoštolský vikář z Frascati msgr. Lupi, se článku zříká, že ho nečetl, že by ho nikdy nebyl propustil. Redakce ostatně prý své mínění o unii projevila v redakční části a za články že odpovídá podepsaný autor. Princ Max už drahně času zabývá se studiem východní církve a snah unionistických. Měl se býti povolán k úkolu pracovati pro spojení obou církví. Podnikal cesty na východ, konal studia, získával stoupence unie. Jmenovitě na východě. Vloni byl v Řecku jako host rodiny královské a hovořil o unii s řeckými biskupy. Jeho rod, učenost a milost povahy získávaly mu přístup do všech směrodatných a vlivných vrstev na východě, občanských i církevních. Spis jeho před třemi lety vydaný „Přednášky o otázkách unie s východní církví“ vzbudil prý už podezření v Římě. Teď pak už rozešel se nadobro s officielním „unionismem“, ač li co takového existuje.

Katolický list švýcarský „Neue Züricher Nachrichten“ obrací se proti výtce „kacířství“, jaká princi Maxovi byla vyslovena. „Zavinil-li nějaké vybočení z mezí, pak nesmí se připsati na vrub necírkevnímu smýšlení, ale převeliké horlivosti jeho v záležitosti unie, jež mu k srdci přirostla. Jeho puvod a dosavadní pusobnost, jeho bezvadná minulost a příkladná zbožnost, jeho ascetický život a jeho neunavná horlivost o spásu duší, bezpříkladná dobročinnost a jeho veliká pokora měly by jej ochrániti před výtkou necírkevního smýšlení. Kacíři se vyrábějí z jinakého dřeva.“

Obsah článku, který vyšel v listopadovém prvním čísle nové revue unionistické „Roma e l'Oriente“ Rivista Criptoferratense per l'Unione delle Chiese na str. 13—29 francouzsky pod názvem „Pensées sur la question de l'union des Églises“ (Myšlenky o otázce spojení církví) podává z hlavního dopisovatel „Köln. Volkszeitung“ v č. 1070.

Poukazuje předně na násilí, s jakým latiníci chtěli návrat Řeku uskutečnit v 12. a 13. století (císařství latinské v Cařihradě). Orientálové zase vidouce v unii politiku pronásledovali uniaty, jako Rusko po připojení Polsky.

Prvním krokem ku spojení musí býti sama definice „unie“. Latiníci bez dlouhého ptaní a smlouvání svuj pojem unie vnutili své východní sestře. Římská církev se postavila na stanovisko: já dělám zákony. Unie znamenala západu úplné podrobení východu. Východní církev považována prostě za odbojnou dceru. Orientální církvi však unie je přátelstvím, svorností, sesterstvím, nikoliv podrobením. Považuje obě větve církevní jako sestry, rovné sobě právem a dustojností. Je také toho názoru, že má-li dojíti ku spojení, musíme se vrátiti k době před roztržkou. Obě větve prý musily by jen ty pravdy vyznávati, jež tehdy vyznávaly. Na nová dogmata latinská ze středověku a 19. století dívá se východ jako na poblouzení. Kdyby církev západní

se těchto nových nauk zřekla (! praví východ), pak bude dohoda velmi snadnou...

Vzájemně se obě větve obviňují z pýchy. Pýcha té a oné strany má býti překážkou. Skutečně však východ vždy se zpečoval přijati římský názor unie, a jen jednou z politických příčin a z nezbytí zdálo se, že sblížení se povede na tomto základě (v 15. stol. po rozbití říše řecké od Turků).

Autor sám pod unií nechce rozuměti úplné podrobení, což i samému slovu unie odporuje. A také západ nikdy nevzdal se té myšlenky, že spojení západu a východu nesmí se státi po způsobu tom, jakoby nějací heretikové (kacíři) se vraceli do církve. Obě větve jsou pravé sestry, není privileje, není práva zákonodárného, jež by západní církev měla jako taková. Dnešního zřízení církevního nebylo v starověku. Teprve v IX. století změnila se tvářnost západu. Církev stala se absolutní monarchií a sorganisovala se jako stát. Zřízení to vzalo původ v dekretaliích pseudo-isidorských. System tento prospěl západu, sjednotil jej a ukáznil. Avšak chtěli jej vnutiti i východu a tu se východ vzepřel. A to byla příčina roztržky. A my si dnes církev bez dnešního zřízení nemůžeme mysliti. Ponecháváme-li orientalům zcela jejich obřad, chceme je podříditi zároveň úplně pravomoci papeže, ba dokonce i římských kongregací. Musí přijati celou řadu římských zákonů a celou latinskou theologii. Nejsou pak nic jiného než latiníci v řeckém rouše, často ani to ne, a s východními modlitbami, ale nikoliv zástupci pravé východní církve. Jsou pravou živou negací celých dějin staré církve a východu. Uniaté dnes místo aby spojení církví podporovali, jen mu škodí a oddalují je.

Chceme-li východní církev získati, musíme docela jiný system zvoliti. Východní církev musí zustati tím, čím je dnes; nesmí se na ni nazírati jako na frakci, jako na provincii římské církve. Styky a poměry musí nastati takové, jaké byly ve starověku. Východní církev by se jistě nezdráhala přiznati ta práva papeži, jaká tehdy vykonával. Řím by musil upustiti ode všech tax a poplatků vůči východu, aby se nezdálo, že sleduje zištné cíle.

Nejtěžší bod jsou dogmatické difference: pocházení sv. Ducha i od Syna; nauka o očistci; neposkvrněné Početí P. M., neomylnost papežská a j. menší. Vnucovati východní církvi tyto nauky, jako se stalo v Lyoně a Florencii (v 15. stol.), prý není správno. Tím se jen pokrytectví podporuje. Jest věcí západní theologie, aby dokázala východu, že není rozdílu v nauce, ale jen ve formulkách. Dokáže-li se to církvi východní, pak ať ona zustane při své neformulované nauce, my při své formulované. Snad by pak jednou všeobecný koncil církevní samochtě a bez nucení jednomyslně i ve formulování stejné nauky se shodl, a pak by i východ hlásal a vyznával totéž co západ.

Toť smysl unie, jak si ji autor představuje.

Cesta k ní vede láskou a pravdou. Pravdu třeba si přiznati i o vzniku roztržky i o vývoji rozdílů mezi oběma církvema. Autor líčí pak historický vývoj obou církví svým způsobem, jímž narazil

neméně jako předešlými názory. Zvláště, že mu z historického jeho duvodění vyplývá, že „studuje-li člověk dějiny, pozná, že západ vždycky chtěl míti vliv na církev východní, aniž by ji znal. Její duše byla mu cizí. Jistě byla často římská opatření prodchnuta výtečným duchem a úmyslem, ale Řím neznal nikdy Orientu a hlásal mu proto velmi často nejnevčasnější věci . . .“

Tyto názory rozhodně nové — u nás — o unii, patrně jsou autorovi suggerovány Východem. Jsou to názory, jež theologové východní projevují, kdykoli vážně mluví o sblížení. Zmírněny jsou jen po té stránce, že autor při dogmatických rozdílech nekáže církvi latinské zříci se pozdějších dogmat, nýbrž jen radí jí nechat si je pro sebe a Východu jich nevnucovat; jen mu je vysvětlovat, aby si na ně zvykl a později snad sám se k nim přiklonil. Autor prý odvolání podepsal.

*

O náboženské výuce bezkonfesních dětí nalezl nejvyšší správní dvůr 8. listopadu 1910, že dle zákonného úkolu obecné školy (mravně nábožensky vychovávati) i dítě, jež v matrice zapsáno za bezkonfesní, musí v nějakém státně uznaném vyznání vyučováno býti, jakmile do školy vstoupí a dokud 14. roku neukončí, kdy totiž samo o svém náboženství může rozhodnouti.

*

„Acta S. Sedis“ ze dne 30. listopadu překvapily dekretem konsistní kongregace římské (z 18. listopadu) „de vetita temporali administratione“, jímž se zakazuje kněžím říditi spolky peněžní. Odvolává se na výrok sv. Pavla (2 k Timot. 2, 4) a na Tridentinum. Výslovně mluví jen o peněžních ústavech. Neboť praví v druhém odstavci dekretu: „Ježto však za našich času v křesťanské obci s pomocí boží velice četné ústavy vznikly na podporu časných zájmu věřících, a to zvláště záložny (arcae nummariae), banky (mensae argentariae), Raiffeisenky (rurales arcae), spořitelny (parsimoniales), tyto všecky ústavy možno kleru co nejvíce doporučiti a jim přáti; ne však tak, aby jej to odvádělo od povinností jeho stavu a úřadu, zaplétalo do pozemských záležitostí a zahrnovalo starostmi, dychtivostmi a nebezpečím, jež s těmi věcmi je vždy spojeno.“ Pročež sv. Otec vyzývaje sice a přikazuje, aby klerus skutkem i radou nápomocen byl při zakládání, chránění a rozvíjení těchto ústavu, tímto dekretem přece jen naprosto zakazuje, aby kněží ať světští, ať řeholní, přijímali nebo podrželi přijaté už úřady takové, které spojeny jsou se starostmi správy, se závazky a s nebezpečím, jako jsou úřady předsedy, správce (moderatoris), sekretáře (jednatele), pokladníka a jim podobné. Proto všichni klerici, kteří takový nějaký úřad zastávají, do čtyř měsícu mají jej složiti, a na příště nikdo z kleru nesmí takový úřad přijati, leč by dosáhl k tomu zvláštního svolení sv. Stolice.

Ze všech dosavadních dekretu vzbudil tento snad největší poplach a pozornost. Vzbudil také největší škodolibost a radost u ruzných nepřátel církve a — lidu. Pusobení v ústavech těch bylo namnoze základem vlivu kněžského na venkově. Tak se aspoň zdálo! Nepřátelé

kněžstva těší se, že vlivu toho nyní pozbude. Zdejší „Lidové Noviny“ ušklepačně podótkly, že kněží shodí se sebe jen odpovědnost, na zodpovědná místa nastrčí své lidi, ale spolky zmíněné přece jen sami povedou dále. Tak i dekret vybízí: radou a skutkem zustati spolkum finančním nápomocen, jen funkcí odpovědných se vzdáti!

V pravoslavné církvi ruské do roku 1905 kněz rovněž nesměl se věnovati nijakým funkcím v lidových spolcích peněžních. Teprve potom sv. synod nejen nezakazoval, nýbrž přímo vyzval kněžstvo spolupusobiti ve spolcích a družstvech pro lid. Zvláště hojně bylo kněžstvo činno tímto zpusobem mezi Poláky v Německu a v zemích slovinských. Mezi Poláky vedlo skoro výlučně samo celý život národní a tím i obranu proti pruské germanisaci. Tato doufá tedy, že dekretem mnoho získala. V národech s hojnou konservativní intelligencí, jako u Poláku, není nijaké obavy potřeba. Nejvíce ztratí zákazem tímto jistý druh spolku — Raiffeisenky. Tyto bez kněžstva nebyly by se rozšířily tak jak dnes jsou rozšířeny, a také bez jeho přímé a aktivní pomoci ani dále nebudou zkvétati. Dekret zdá se, že nezakazuje aspoň knězi místo ve výboru, ve správní a dozorčí radě, aspoň ne výslovně. Leda by se „horumque similium“ o takových funkcích rozumělo. Ale z kontextu míněny tím funkce vedoucí; ovšem těžko bude knězi podniky takové podporovati „radou“, když ničemu z těch věcí nebude rozuměti. A odkud pak?

*

V témže čísle „Act“ „kongregace koncilu trid.“ rozřešila stížnost biskupa francouzského Adr. Fodéré, kterýž, jakož už více biskupu fr. a ital. před ním, stěžoval si v Římě na své kněžstvo, že nechce jíti do duchovní správy, že se vymlouvá těžkostí postavení. nedostatkem příjmu, na nepřátelství obyvatelstva vuči kněžstvu, na obtížnost úřadu, v němž si musí farář mezi farníky na sebe a kostel chodit žebrat, a konečně i na chatrné zdraví. Táže se proto, smí-li takovéto kněze nutiti tresty církevními, aby vstoupili do duchovní správy? — Jedná se o tak zv. „desservants“, to je prozatímní faráře, zavedené konkordátem Napoleonským ve Francii. Tito nebyli plně placenými, nebyli investováni a kdykoliv mohli býti odvoláni; byli to tedy pouze kaplani ve správě farní samostatní. Tito často sami opouštěli už i dříve místa svá, odcházeli do měst a tu se potulovali. Biskupové už i dříve měli s nimi potíže, teď pak teprv často z takových míst utíkají. Dříve měla Francie kněží dosti, jednalo se tedy více o decorum, než o obsazení místa. Dnes však biskupové francouzští jsou v nesnázích, kým mají farnosti succursální i vlastní fary obsaditi; nemajíť už dostatek kněží. Kongregace koncilu probrala celou otázku moci biskupské nad kněžími od počátku církve až po koncil tridentský a výnosy vlastní a dekreta papežu minulého století a přišla k tomu úsudku, že biskupové vždy měli moc a také jí užívali donutiti kněze k práci pastorační, byl-li jinak hodný. A to i za poměru jinak těžkých a nepříznivých.

*

Zajímavý případ u soudního dvoru Kurie („Rota“) přináší 21. svazek Akt sv. Stolice. Jednalo se před ní o neplatnosti manželství nějakého Tadeáše Siehen s Kateřinou Kościelskou z Poznaňska. Případ byl, jakých se u nás stává po venkově i v městech hojně. Kościelska zamilovala se do ženatého muže a nechtěla od své lásky upustit. Matka jí tedy namluvila svobodného Tad. Siehena a tak dlouho ji přemlouvala a nutila a vyhrožovala jí, až Kateřina přes vnitřní odpor a mnohokráte osvědčivši Siehenovi i matce, že ho vystát nemuže, že Siehena nechce, konečně přece dá se s ním vnutiti do kostela a 22. června 1907 v Miloslavi s ním uzavře sňatek. Ale její odpor se po sňatku ještě stupňoval. R. 1909 od něho utekla, přišla do Varšavy a žádala, aby manželství bylo prohlášeno neplatným. Varšavská kurie však manželství prohlásila platným, i odvolala se Kościelska k lublinskému apošt. delegátu. Ten pak vynesl rozsudek, že sňatek je neplatný. Defensor manželství podal odvolání k Rotě římské. A ta uváživši všechny podrobnosti rozhodla 21. čce 1910, že sňatek je neplatný, poněvadž jedna strana nepokrytě neustále projevovala svůj nesouhlas a osvědčila před ženichem také, že nesvoluje, k oltáři přistoupila jen na hrozby matčiny, že ji vydědí. Zde ovšem bylo mnoho svědku na straně Kateřiny Kościelské. Ale případ je takový, že se podobá navlas našim sňatkum venkovským, kde dcerka nechce a nechce a rodiče nutí. Mrštíkova „Maryša“ založena na takovémto neplatném sňatku, a že sňatky ty nebývají vzácností, ví každý. Ovšem naše venkovské donucené přijmou pak svuj osud a trpí. Kde není žalobce, soudce křivdy napravit nemuže.

*

Přísaha protimodernistická rozžehla ve starokatolících a protestantech německých nový plamének naděje, že se k nim pohrnou noví apostaté. Starokatolíci bavorští zařídili si fond podpurný v Kempten pro ty katolické kněze, kteří nebudou chtíti přísahy skládati. Sděluje se jen ze dvou diecesí, že odřeknuto bylo složení přísahy: v milánské a v mnichovské a hnutí prý jest i v tübinské. Tyto už dříve také byly kárány jako modernistické, ač se tomu officielně i neofficielně vzpíraly. Také ti, kteří se zpěčují, tvrdí, že nejsou modernisty.

*

P. Cyrill Karalevskyj uveřejňuje v „Bessarioně“ dva doklady k historii graecoitalské z archivu řecké kolleje v Římě. První je soustavný popis Řekuv italských od biskupa Jos. Schirò v Drači a Čimařře v Epiru) z roku 1742, druhý jest kronika kollegia římského z let 1591 až 1595 (kollej založena 1578 od Řehoře XIII.). Biskup Schirò píše jako dukladný znalec poměruv. A dobře rozeznává usedlé staré kolonisty řecké na jihu Italie a na Sicilii, a „moderní Řeky“, přicházející za obchodem jen na čas; a konečně poučuje, že Albánci nejsou Řekové, ale docela jiný národ, žádnému evropskému národu nesourodý, že tedy nesmí se k Řekum počítati. Biskup Schirò při svém popise Řeku těší se, že se čím dál více přizpusobují latinské církvi a latinskému obřadu, takže kromě řecké řeči není na nich nic

řeckého, a i tu, zvláště na Sicilii a v Neapolsku mnozí už jen mezi sebou hovoří řečtinou, a to lámaně a míchanou italskými výrazy. Dnes s řečí jest ovšem ještě huře. Ale ne tak s ritem. Církev sice nerestauruje ho násilně tam, kam už se nehodí — do poitalštěných vesnic a městeček, ale za to přísněji a čistě jej káže zachovávati v samé kolleji řecké a v řeckých klášteřích, které se v Římě a na jihu udržely. Co se zvláště „Filioque" týká, ve vyznání víry ho neměli ani v řecké kolleji v Římě, až po poslední visitě apoštolské (v letech 1730—1740) bylo jim rozkázáno bráti je. Autor Karalevskyj dodává, že dnes „Filioque" v symbolu berou nejen Řeci italští, ale i katoličtí Rusíni, Rumuni, Srbové, Rusi (o Bulharech toho neví jistě), také Melchité (arabsky) a jiní Orientali sjednocení, vyjma jediné Řeky cařihradské, kteří v té věci trvají při starém.

*

Socialistická theologie po způsobu našich „Červánků" kvete i jinde na malou radost samých socialistu. Berlínský „Vorwärts" vydal nedávno známého nábož. debatteura Maxa Maurenbrechra „Biblische Geschichten" v 10 svazcích. O této theologii, která ukazuje vznik židovství a křesťanství, píše B. Sommer v liter. příloze (Liter. Rundschau) soc. dem. denníku „Vorwärts", když byl citoval místo o původu náboženských idei: „Péro se zrovna příčí při opisování takového nesmyslu. Každý, kdo se opováží tvrditi, že si pod tímto cancáním (unter diesem Bimbam) dovede představiti něco rozumného nebo logického, jest docela obyčejný tlampač (Aufschneider). Na každých šest řádků tohoto díla musil by člověk napsati celou stránku oprav a vyvrácení." — Možná dost, že naši „vědci" a to nejen socialističtí, budou co nevidět Maurenbrechrova díla hojně používat!

*

Hlavní bojovnou četou katolicismu v Uhrách je tak zvaný „lidový spolek", vyšlý z politické lidové strany jako nepolitická organisace po vzoru německého „Volksvereinu". Biskupové uherští i šlechta uherská katolická pro spolek tento velmi jsou nadšeni a jej podporovati kážou a věřícím jej také doporučují. Jakýsi jihouherský Němec píše vídeňskému „Vaterlandu" (580) o tomto spolku, že členstvo jeho, které čítá už na čtvrt milionu, skládá se většinou z národností; Maďaři jsou v něm nejslaběji zastoupeni. Němců prý je tam úředně čítaných jen 52.173, ale Maďarů za to 144.515. Přes to prý v těchto Maďarech jsou započteni všichni Němci a Slováci a jiní z měst většinou maďarských. Ve městech s nátěrem maďarským praví Maďaři jsou buď židé nebo liberáli, a do lidového spolku hlásí se jen Maďaři „nově dělaní". Jsou to staří usedlíci němečtí z měst jako na př. Prešpurk, Šoproň, Ráb, Kamenec a j. Němců jest proto v lidovém spolku jistě přes 100.000 duší. Slováků jest vykázáno 40.247 duší, ale i těch bude podobně o některý tisíc více, Charvatův a Rusínů je 4745 duší. Vlastní Maďary nemožno páčiti leda na 60 až 70 tisíc. — Z toho viděti, že i v Uhrách církev katolickou vlastně živí a věrný jí zustává slovanský a německý lid. Vládnoucí národ jest buď kalvinský nebo liberální!

*

Dne 4. listopadu navrácena obec ricmanská u Terstu opět katolické církvi po osmiletém vzdorování. Obrat způsobil nový duchovní správce J. Zega svou milou povahou a zajisté i čas sám, jenž dal starým zdrojům sváru a roztržky vyschnouti. Vlastní navracení dělo se znenáhla už před tím a bez hluku. Občané počali choditi do kostela a na kázaní, svátosti zatím vynechané doplněny sňatky požehnány, dítkám křest doplněn, uděleno asi 200 mladým lidem svaté biřmování a stu první svaté přijímání. Obyvatelstvo novou horlivostí nahražuje dosavadní odloučení. — Za to přiostřují se poměry v obci Lůčkách v diecesi biskupa Párvyho, kde obec stále nechce uznati vnuceného faráře renegáta Šmižára. Tento také nesnaží se mysli uklidniti, ale ještě i s biskupem oleje do ohně přilévají. Ač obyvatelstvo nedá si nijakými svátostmi a obřady od faráře přisluhovati, farář přece soudně vymáhá štolové poplatky za každý ušlý obřad — a soudy mu dávají za pravdu! Tak stíhá exekuce exekuci a sváry se teprv množí.

*

Stanislavský biskup rusínský rozeslal svému kněžstvu dotazník o jakosti rusínských denníku, a žádá krátké a svědomité odpovědi na tyto otázky: není li „Dilo" listem liberalismu a atheismu, který časem až i rouhání se dopouští? Nešíří-li „Prikarpatskoja Rus", „Golos naroda" a „Russkoje Slovo" soustavně a vědomé schismatické názory? Není-li „Haličanin" v ohledu náboženském a zvl. katolickém podezřelý? Je-li vůbec rusínský denník, jenž by podporoval rozvoj lidu na základě křesťanském a katolickém. — Pět zde vyjmenovaných denníku už dávno odsouzeno kněžími. „Dilo" je nejvysloveněji protináboženské jako orgán ukrajinských radikalu. „Haličanin" býval konservativní rusofilský denník, ale dnes už též zliberalisován. „Russkoje Slovo" si asi před deseti lety založili kněži strany rusofilské, „Prikarpatskaja Rus" je orgán z Ruska v duchu pravoslavném založený a vedený. Katolické kněžstvo ukrajinské má tedy jediný deník „Ruslan", jejž může považovat za orgán svůj.

Zpráva minule námi přinesená podle lvovského „Przegladu" o schuzi katechetu jest podle rusínského měsíčníku „Niva" úplně nepravdivou. Nejednalo se o žádosti do Říma, aby odstranil staroslovanskou řeč liturgickou a nahradil ji ukrajinskou. Nýbrž jeden z referentu P. Ščepanjuk stěžoval si na těžkost naučiti malé děti modlitbám v staroslovanském jazyku církevním a navrhl, aby pro děti vydána byla modlitební kniha v řeči lidové s překladem autorisovaným. Jednalo se tedy pouze o pomucku školní, nikoliv o odstranění řeči církevní vubec, na což nikdo nepomýšlí.

*

Na nedávné schůzi krajského Pomořanského konventu evangel. referováno s hrůzou, že počet katolíku hrozivě vzrustá zároveň s živlem polským. R. 1870 bylo v Pomořanech jen 9400 katolíku, r. 1895 už 28.600 a r. 1905 dokonce 38.309 duší. Příčinou toho je, že Poláci v Poznaňsku a Záp. Prusích vykupovaní stěhují se do sousedních Pomořan, tam se zakupují a tak zemi tu popolšťují a pokato-

ličují. V Rokytě u Kozomile statkář polský odebral místním evangelíkům chrám, v němž přes 350 let už se modlili.

*

Známý podněcovatel ostrého režimu v církvi ruské volyňský biskup Antonij dal sestaviti od svého duchovenstva zprávy o povaze a příčinách odpadu od pravosla ví a přechodu k němu v letech 1905—1910. Z 1115 zpráv zaslaných z diecese vysvítá, že v 6 letech odpadly od pravoslaví a přešly ke katolictví 2804 osoby. Z těchto odpadu byly příčinou smíšené sňatky v 1871 případech. K pravoslaví smíšené sňatky přivedly 1059 katolíku a katoliček Poněvadž církev pravoslavná má zde rozhodné minus, tedy biskup Antonij radí nedovolovati vubec smíšených sňatku a zvláště pravoslavné rodiny hledět udržeti čisté, jen tak že pak se uchová i nezkaženost víry. Žádost zakázat po celém Rusku smíšené sňatky podal také sv. synodu. — Kdyby takový zákaz se skutečně vydal, vyzískaly by jím obě církve, neboť ze smíšených sňatku ani katolická církev nemá žádných výhod, i když jí o 800 osob více získaly. Byly to však vesměs sňatky už dříve uzavřené; při nově uzavíraných sňatcích přešlo 1088 katolíků, z nichž později 29 se vrátilo. Dnes tedy za větší volnosti bude katolická církev trpívat větší škodu ze smíšených sňatku, než pravoslavná Zákaz sňatku těch přišel by spíše katolíkum vhod. Obyvatelstvo samo by ovšem tím zákazem bylo obmezeno značně ve volnosti své, zvláště ve smíšených krajích západních.

*

Ruské kláštery bývají často ve statích nespokojencu všech stran a směru obmýšleny úkoly, které jsou často velmi pestré. V „oktabristském“ (střed. str.) „Golose Moskvy“ nějaký Nikanorov mluvě o nedostatku vosku a oleje v kostelích ruských, praví, že potřebný vosk a olej mohly by by Rusku dodávati kláštery. Dnes je Rusko musí z ciziny draho dovážet. A přece včelaření a olejářství by bylo zaměstnáním, jež by se do klášteru jak mužských, tak i ženských výtečně hodilo. Kdysi si Rus v tom ohledu stačila sama, muže to i dnes i na příště, ale kláštery by musely vypomoci.

Často mezi navrhovanými reformami církevními bývá pro Rus sic nová a nezvyklá myšlenka, ale nám to připadá jako něco samozřejmého a myslíme si, že už dávno se to mělo provésti. Tak ve šlechtických mladokonserv. „S. Pet. Vědomostech“ navrhuje někdo, aby se zrušily nepotřebné služby kostelní, tak zvaných „psalomščiků“ (zpěváku, kteří s knězem při mši se doplňují). Je jich v Rusku na 50.000. Dnes už v každé osadě kněz si snadno celý sbor pro bohoslužbu vycvičí, není třeba pro to zvláštních služebníků, kteří patří k farnímu duchovenstvu a z obročí farního podíl berou. Vždyť jací jsou to lidé? Studenti z duchovních škol a seminaristé, kteří sami sběhli, nebo musili býti ze školy propuštěni, vesměs tedy lidé, kteří nemohli a nesměli výš, kterých jinde nechtěli. Tedy nikterak čestná individua A tito tvoří společníky kněží! Kněži se s nimi ostouzejí po celý život. Psalomščíci pijí, hrubianí, neposlouchají, reptají

a jsou věčně nespokojeni. A dosazováni jsou stejně od konsistoře jako kněží. Jsou i stejně těžko odstranitelni. Kněz musil by prodělat dlouhou cestu stížností a kanonických processu, aby se zlého společníka ve službě zbyl. Aspoň kdyby sám si volil psalomščika a sám jej propouštěl. Tedy psalomščici bohoslužbě neprospívají pastoraci namnoze kazí, stavu k ozdobě neslouží a socialně jsou stále křičící bídou duchovenskou. Kromě toho zvyšují náklad bohoslužebný bez užitku. Tedy odstranit je!

U nás by opravdu tento druh „služebníkuv božích" byl nemožný!

*

Všecek volnější a radikálnější duch zákonodárný, když se k němu duma ruská odváží a vláda snad i souhlasí, utlumí se na konec přece v říšské radě, která jest jmenovaným a voleným sborem hodnostářuv a vysokých poplatníku. Toto dušení volnějších usnesení dolehne někdy i na vrstvy, jež jinak by s říšskou radou souhlasily. Nedávno přijala říšská duma zákon, jímž se zrušují všecka politická obmezení a všecky civilní tresty ukládané těm duchovním, kteří se vzdají nebo musí vzdáti duchovního stavu. Duma zákon přijala, ale „sovět" nebyl srozuměn s tím, aby takový duchovní před státem hladce vyšel, a usnesl se apostaty a sesazené ještě i politicky trestati a stíhati. V komisi sovětu postavil se proti takovému dvojímu trestání lidí, mnohdy docela ničím neprovinilých, nejlepší kanonista ruský, nyní už nebožtík profesor M. J. Gorčakov, jehož referát vydán tiskem. Autor odmítá politické stíhání takových exkněží z duvodu historických, právních, a to světského i kanonického práva, z duvodu lidskosti a občanské rovnosti i socialní výhody. V Rusku je to však následek spojení státu s církví, vlastně nadřízení státu nad církev a vpletení se ve všechny její záležitosti. Odpadnutí od stavu v Rusku značilo i odpadnutí od státního úkolu a nečítalo se jako pouhé odejití do pense; neboť i stát i církev říkaly, kněz světí se na věky a hřeší proti milosti boží, dává pohoršení, uvádí církev i stát v nebezpečí, že neužívá-li své moci, bude ji zneužívati. Názor ten ostatně i u nás dříve přicházel k platnosti, dokud stát pujčoval církvi rámě své. Dnes, kdy stát se od církve odvrátil, u nás už tyto názory pro stát neplatí; pro církev je vždy každý exkněz trestnou osobou, zavinil-li své sesazení nebo odchod. Zajímavo jest, že v Rusku skoro veškero kněžstvo, aspoň světské (neřeholní), ale i toto jest pro zrušení politické viny a pokuty!

Věda a umění.

Na slavnostní schůzi České Akademie dne 4. prosince rozhovořil se předseda její, kníže Ferd. Lobkovic o dobrém finančním postavení Akademie, jež od tohoto roku vchází v plné užívání tak zvaného nadání Hlávkova. Kromě toho architekt Wiehl učinil Akademii universalní dědičkou a tak znovu přibyl jí milionový fond Wiehluv. Na podpory věnováno z nadání každé třídě kolem 15.000 korun, a kromě toho všeobecnou soutěží rozdáno každou ze čtyr tříd na 14.000 kor. podpor. Výročních cen rozděleno, jako dosud na tři odbory: literarní, výtvarný a hudební po 9300 kor. (9900). Vyznamenáni literáti Fr. X. Svoboda, Kar. Červinka, Václav Hladík a F. V. Krejčí; výtvárníci: Fr. Kupka, Jak. Obrovský a hudebníci: Josef Suk, Rudolf Karl, Otakar Šín. Z různých fondu rozdáno ještě podpor a premií 7200 korun; z dotací třídních uděleno stipendií a podpor 26.048 korun. Celkem tedy vydáno na 100.000 korun na podporách a premiích. Akademie vykazuje jmění základního 598.421 korun; reservní fond s devíti jinými fondy zvláštním účelum věnovanými má 447.150 korun, národohospodářský ústav má své dotace 371.200 korun. Celkem tedy má Akademie jmění 1,416.771 korun, v čemž Wiehlův odkaz a některé fondy dosud nedošlé své lhuty nejsou započítány. S nimi bude Akademie spravovati už na 3 miliony korun jmění. Stává se tak ústavem pro kulturu českou čím dále významnějším a také platnějším. Za nové členy zvoleno deset professorů z vysokých odborných a středních škol (z vysokých škol 7) a kustos musea washingtonského, krajan Dr. Hrdlička. Na Moravě pusobí dva členové, ostatní v Praze, v tom pět doktorů práv. Členu měla Akademie 243 (2 čestné, 45 přespolních, 53 řádných, 52 mimořádných a 91 dopisujících. Jednotlivé třídy mají: I. 72 členů, II. 60, III. 53, IV. 56. První tři třídy jsou vědecké (historie, přírodověda, filologie) čtvrtá obsahuje všecky odbory umění (literního i výtvárného a hudebního).

*

Ve schuzi Akademie české ohlášeno vydání „slovníka jazyka českého." Česká Akademie podjímá se tu úkolu, jaké berou na sebe též akademie jiných národu. Vydáno už prohlášení, aby se hlásili přispěvatelé filologové, kteří by chtěli lexikograficky vyčerpávati jednotlivé české spisovatele XIX. století. Na přípravné práce věnováno 5000 korun. Od slovníku slibují si očistu a zvelebení jazyka českého, který dnes už zcela jeví se zanesen cizomluvy a znetvořen je politicky řečnickou a novinářskou hantýrkou. Ale slovník to sotva napraví. To by měla napraviti nějaká veřejná škola, proud a směr veřejný, který by se nesl za tím, aby se dbalo na uhlazenost a správnost řeči. Mezi svými mnoha premiemi by měla česká Akademie odměňovat i pěkné a dovedné řečnické výkony a čistou literarně i jazykově cennou práci novinářskou, třebas i bez ohledu na věcnou hodnotu její — anebo společně s touto ji odhadovati. Dnes však nikdo si výkonu těch ani nevšimne, ani jich nepochválí, ani nepohaní. Leda se mnohdy lidé

ještě vysmějí způsobu řeči, když novinář purista přebrousí, jako se stávalo nebožtíku Spáčilovi-Žeranovskému, který měl tyto snahy a vědomě je pěstoval.

V Praze se zanášejí úmyslem zříditi „vysokou školu pro vědy politické.“ Byla by to akademie novinářů a politiků. K jejím učebným předmětům by měla náležeti i tato stránka jazykového krásna. Velmi nám škodí v řečnickém ohledu, že naši politikové řečníci musí nejsilnější své výkony podávat v cizím jazyku. Řeči říšské rady svým významem a účelem zajímají u nich první místo — doma už se to poví lecjak. Řečníci političtí a veřejní u jiných národů přirozeně vynikají i krasomluvou, ježto mluví jen svojím jazykem. Tak se to chválívá na řečnících francouzských a krásný jazyk se zvláště oceňuje. Rozdíl na př. mezi břitkým a strhujícím řečníkem socialistou Jaurèsem a mezi řečnicko-jazykovým umělcem konserv. hr. de Mun ve francouzské sněmovně zcela dobře Francouzy oceněn a uvědoměn. Kritika nikdy nevynechá stránky jazykové a pečlivě ji stopuje ve všech dílech. Kdy u nás podobná pozornost se věnuje řeči autorově? Nemáme pro to citu a pochopení! V tom ohledu Poláci nad nás vynikají. A zásluhu tohoto svého výchovu pro krásnou řeč Poláci páipisují salonu svému — věc, která nám schází. V salonech naší šlechty a povýšené buržoasie mluví se buď německy anebo špatně česky! Jakkoliv česky mluvit už bývá pro velké pány velkou předností v našich očích. Ne tak abychom po nich žádali krásu a čistotu řeči české!

*

České operetty, zboží dříve neznámé, se rodí i v české hudbě, ale co je příznačno, rodí se ne pro nás, ale pro německá jeviště. Současně s českým textem vychází i německý. Tak stalo se u Nedbalovy „Cudné Barbory“, a nyní znovu u Weissovy „Sultánovy nevěsty“ — Otakar Ostrčil složil třetí operu svou, jež se připravuje v lednu, na Svobodův idyllický obrázek „Poupě“. — Srbové nedávno vítali na svém jevišti a přijali příznivě novou svou operu „Matka“ od Jana Urbana (libretto od Rad. Kosmajce). Skladatel se zdá býti původem Čech, takto kapelník vojenský v Srbsku, také librettista je důstojník.

Na charvatských středních školách zavedena slovinčina do cvičení a nauky jazyka charvatského, jako doplněk kulturní. Tím vzájemnost a jednotnost kultury obou národů má býti dosvědčena. Pro vzájemnost a společnost zájmu v obou národech poslední dobu už mnoho učiněno. Počaly obě Matice a za nimi různé spolky, teď i školy.

Slovinci počnou novým rokem vydávati filosoficko-kulturní sborník vědecký pod názvem „Věda“ (Veda), který má slučovati všecky politické, socialní, národohospodářské, přírodovědecké a filosofické pracovníky Jihoslovanstva. Tedy program co nejširší, a také směr a názor není vytčen. Všecky názory jsou stejně připuštěny, pokud jsou vědecky exaktní. To značí, že tak zvaná „katolická věda“ je zásadně

vyloučena. List jakožto dvouměsíčník jest už sám sebou odsouzen k chabé a málo pronikavé pusobnosti.

*

Ve štuttgartském sborníku věnovaném „Výzkumům německé zeměvědy a lidovědy" vyšel letos jako druhý svazek od F. Curschmanna rozbor „místopisných názvů ze severovýchodního německého pásma osadnického." Tímto „Kolonialgebiet" míněny totiž dříve slovanské země polabské. Západní hranice jeho Curschmannem určeny Labe, Sála, České pohoří pohraniční. Autor drží se známé theorie německé, že ze Zálabí odešly za stěhování národů německé kmeny Gotové, Vandalové, Burgundové a j. a na jejich místo vtlačili se pak Slované a ostatky národů germánských do sebe vstřebali. Rozeznává čtverou osídlovací periodu, gotskou před 2. a 3. stoletím, z níž pochází staré názvy řek Havel, Elster, Ihle, Silingen (Slesien Slezsko), Brandenburg, Mecklenburg a j. Na to následuje slovanská kolonisace. A po ní nová německá kolonisace hned od 5. a 6 století (jmenovitě jména končící na „leben" a pocházející od osadníku kmene Warnen). Na to kolonisace vojensko-rytířská 12. až 14. století a konečně novodobá kolonisace, která vykazuje velikou ruznorodost jmen, a jména symbolická, památná, celá hesla a politické směry zavírající.

Svými pracemi o zálabských krajích a krajích slovanských buď bývalých nebo dosud slovanských, ale smíšených Němci stále více si namlouvají právo svého rostění a nároku svých na tyto kraje Sta a sta hlav myslitelů jejich neustále rozbírá problemy splývání a zabírání nových kmenův a krajů slovanských.

Mnoho sensace vzbudil „čáslavský nález", při čemž z počáteční radosti nad nalezenou kostrou Žižkovou se vyvinulo na konec roztrpčení a zklamání. Čáslavští nálezci se totiž dopustili naivnosti, že dokumentovali nález jako hrob Žižkův na honem zhotoveným a podvrženým nápisem. Samo ohledání kostí vedlo také jen k neurčitým podobnostem se Žižkovou možnou lebkou a zanechalo mnoho pochybností. Žižka v čáslavském chrámu Páně pochován byl, ale hrob jeho rozmetán byl Vilémem z Vřesovic po roce 1620. Mimo to ani poloha hrobu neshodovala se se starými zápisy. To jest už u nás v naší minulosti a také v přítomnosti všeobecným zjevem. Památky a tradice se pustě ničí, cizinectví stále vsákající do země a národa nedá se jim široko uchytiti; jedna strana zatírá všecky stopy po druhé. Jsme svou povahou pustošitelé a ne konservatoři.

*

Zemřel 9. prosince Laza Kostić, srbský básník, dramatik, románopisec, překladatel, divadelní kritik a esthetik (* 1841).

Rozhled hospodářsko-socialní.

Nejdůležitějším předmětem jak debatt tak i starostí byla poslední dobou výsada rak. uherské banky, její obnovení. Neboť privilej dává se bance od vyrovnání k vyrovnání. V letech 1898 a 1899, kdy vlády se nemohly dohodnouti, nastal ex lex a privilej zatímně prodloužena až do konce roku 1910. Pro naléhání Uher zříditi si samostatnou banku nedošlo tentokrát opět k nijakému dohodnutí a banka zase nastoupí stav mimozákonný. V Rakousku usneseno 6nedělní provisorium, v Uhrách vláda nemohla na oposici ani toho dobýti. Po dlouhém vyjednávání vlády domluvily se o dovršení zlaté měny, o povinné výplatě banky svých poukázek zlatem. Bylo to od r. 1892 stálé přání Uher, aby banka k povinné výplatě přistoupila. Podle zákona z roku 1892 mělo to už nastoupiti r. 1900, ale banka sama se tomu vyhnula. Místo vyrovnání differencí hotovou výplatou zlata navykla si banka vyrovnávati směnkami, jež z ciziny stahovala a pak místo zlata do ciziny posílala. Banka přivedla totiž k veliké dokonalosti tak zv. devisovou politiku, již dělají i jiné banky, jmenovitě ruská, ale žádné se na ni tak neobmezují, jako naše. Tato jednostrannost nebyla zatím nevýhodnou, naopak přinesla mnohé výhody, především stálost úrokové míry, která u nás byla větší než v Německu a Anglii. Uhry však od hotového placení slibují si úlevu pro úvěr státu, zdražení uherské renty státní a otevření trhu francouzského rentám uherským. Přesvědčováno Uhry, že jsou to marné naděje, že je nám takto lépe; uváděny různé theorie o přežilosti bankovního principu s krycím pokladem kovovým, politika obezřetného vyrovnávání závazků, jak je banka naše zavedla, prohlašováno za pokrok, za novou zkušenost, ale konečně přece stanovisku uherskému stalo se zadost. Dohodou usneseno, že banka může v budoucnosti, až uvidí vhodnou dobu k tomu, začíti s povinným placením hotovými. Ježto privilej nová bude platiti jen do konce roku 1917, může se státi, že v letech těch se banka k tomu vůbec neodhodlá.

Zvláštně se opět zachovala česká politika. Od několika let se bijí Češi v bance o zastoupení ve správní radě. Ježto mají jen třetinu akcií a hlasů, Němci je vždy přehlasovali a správní radovství rozdělili mezi sebe a Maďary. Češi se tedy chystali, že v příštím statutě bankovním musí zastoupení menšin býti pojato už zákonem. Ale vláda statut sestavila po starém, nikdo jí nepožádal ani zavčas nezakročil, aby statut v tom smyslu sestavila. Ježto statut bankovní, jako všecky společné zákony rakousko-uherské těžko je později měnit, je patrno, že tu vhodná chvíle propasena. Ač vláda, která boje ty zná a sleduje od let, dobře by byla posloužila bance samé i říši, kdyby beze zvláštního zakročování byla jej sama sestavila, jak spravedlivost toho žádá.

*

Dokonávající svou zákonodárnou úlohu republikánská většina Spojených Států míní ještě využiti moci své proti přistěhovalcům z Evropy. Příštím prosincem (1911) započne totiž svou práci kongres

v říjnu zvolený a většinou demokratický. Ten vystěhovalectví přeje a nebude ho asi chtít omezovat. Nynější republikánská většina usnesla se roku 1907 posledně o obmezení vystěhovalectví. Ale právě ten rok vystěhovalectví nabylo ohromných rozměrů. Komise kongresem tehdy zvolena, aby studovala otázku. Vydala se do Evropy a prošla země, které nejvíc vystěhovalcu vysílají. Nedávno podala zprávu svou. Radí, aby příliv necvičených dělníku byl úplně zakázán. Jsou ve Spojených Státech stlačovateli socialní a hospodářské úrovně. Příliv obrací se výhradně k prumyslu, ač přistěhovalci, kteří se zemědělství věnují, mnohem lépe si stojí. Vystěhovalectví z Evropy není zpusobeno bídou a nouzí, ale pouze snahou přilepšiti si. Práce i doma mají vystěhovalci dosti, utíkají od ní, aby v Americe si více vydělali a pak vracejí se domu a klidně doma úspory prožívají. Dnes prý není třeba dívati se na proud vystěhovalecký se sentimentálního hlediska, je to zjev čistě hospodářský a jako takový třeba jej i hospodářsky regulovati. Proto komise navrhuje: zakázati úplně příliv žlutého plemene, anglickou vládu požádati, aby Indy asijské nepouštěla do Ameriky. Z Evropy pak dovoliti pouze příliv sil cvičených do prumyslu nebo kolonisty zemědělské.

*

V dolnorakouském zemském sněmě navrženy pro zamezení „útěku z venkova do měst“ a pro udržení čeledi na venkově premie roční, které by se dávaly po 3, 6, 10, 20 letech věrné služby. Že tento prostředek jest velmi slabý, leží na bíledni. Až někdo vydrží jako čeledín 10 a 20 let, toho už nepotřeba ani premiovat! Ten už vydrží i dále. Ale umožnit mu, zpusobit, aby tak dlouho vydržel! Ta naděje, že dostane pak snad 20 až 50 korun, ta nikoho neudrží na venkově! V Čechách a na Moravě tyto premie už dosti dlouho se dávají, ale venkovské zemědělské otázky nerozřešily.

Že „lepší jest nepřítelem dobrého“, jak říkají Francouzi, osvědčilo se na našem zákoně o zákazu noční práce žen. Zákon měl býti do konce 1910 vyřízen, a podle usnesení mezinárodního v Bernu mají zákony mezinárodní ochrany dělnické zajednou v život vstupovat. Rakousko však už své připovědi nedostojí. Poslanecká sněmovna ochranu „sesílila“ a panská sněmovna ji zase „seslabila“, berouc ohled na ruzné prumysly s noční prací (mezi jinými i novinářské tiskárny žádaly si výjimku). Tak zákon už nemuže býti dovršen, neboť poslanecká sněmovna nezasedá a změn odvrátit nemuže.

*

Francie jako národ nedostatkem dostatečných porodu upadává. Po jiných i H. Clément (v jeho díle „La dépopulation en France“, cena 3 fr. 50 c.) na základě statistických dat rozbírá tuto pro Francii palčivou otázku a promlouvá o přímých příčinách odlidnění Francie. Pravá a hluboká příčina uniká však statistice, a sice je to, že „l'egoisme a tué la notion de devoir“ (sobectví zabilo pojem povinnosti). Tato příčina projevuje se v ruzných formách: opouštěním venkova, rozvratem rodiny, alkoholismem, pornografií a konečně propagandou novo-malthusia-

nismu. Pracuje se na odvrácení tohoto zla na mnohých stranách, ale ale těžko bude asi přivésti lid, vychovaný k egoismu, k obratu prostředky, z nichž ten, který nejvíce přispívá k obmezení tohoto socialního zla a k vypěstění citu povinnosti, náboženství, se ze srdce národa radikálně odstraňuje. Ztrátě mravní síly odpovídá vždycky stejná ztráta síly fysické. To konstatoval dokonce Francouz, filosof křesťanství málo nakloněný, E. Pelletan: „Budeme-li pokračovati na této nakloněné ploše, budeme brzo míti Francii tuberkulosní, rachitickou, Francii, která nebude schopna udržeti ve svých rukou ani rýč ani meč." A taková generace byla by schopna regenerace?

Školství.

V pražských „Nár. Listech" táhne se už tři měsíce debatta o škole obecné na jednu zápřež — o vyučování od 8 do 1., nebo od 9. do 1. hodiny odpol., odpoledne by pak zustalo úplně volno. V debattě vystupovali zprvu skoro sami příznivci této soustavy — učitelé. Teď teprv objevují se hojně i opponenti ze stavu občanských. Učitelé skoro bez výjimky jsou pro vyučování s jednou docházkou. Jen jeden starý vysloužilý z toho zrazoval. Uvádějí pro jednu docházku mnoho důvodů: zdravotní, socialní, peedagogické, humanitní, ekonomické. Nejen pro města ale i pro venkov jednoduchá docházka má význam — pro venkov s přespolními dětmi ještě větší než pro města. Hlavní duvod, jenž všemi prosvítá, je větší pohodlnost životní pro takové vyučování. Vyziská se více prázdného času. Z opponentu mluví však nejen duvody dnešního rozdělení životního, do něhož se hodí jen dvojitá docházka školní, ale zřejmě i nechuť k učitelstvu, a nedůvěra k rozumným duvodum celé reformy. Z obecenstva přejí jí jen ti, kdo už ji mají v životě zavedenu: úřednické rodiny, matky mající odpoledne prázdno, vubec zámožnější rodiny. Ti by souhlasili, aby měly dítky celé odpoledne od 1 či 1½ hod. doma u sebe. Řemeslníci, obchodníci, dělníci a jiní lidé, sami zapřaženi od 8. do 12. a od 2. do 6. večer nechtějí o jednoduché docházce ani slyšet, protože by pak dítek o polední své přestávce vubec neviděli, a večer už, když dítky jsou ospalé, též by z nich mnoho neměli. Tam pak, kde chodí muž i žena po práci, jsou rádi, když dítky mají školu dopoledne i odpoledne, mají aspoň o ně méně starostí. Venkov nepromluvil. Ale při jeho konservativnosti a nechuti k novotám je možno jeho odpověď si domysliti. Jeden z duvodu by však na venkově přece nakláněl k takové reformě — děti by celé odpuldne byly dobrými pomocníky v domě či na poli, aspoň větší. Ze všeho však je patrno, že zde mluví dvě zcela ruzné socialní vrstvy, jejichž poměry životní nedají se

spřáhnouti dohromady jedním školním opatřením. Poukaz na to, že dítky chudých nemající odpoledne dozoru mohly by jíti do útulen a heren, jež město (Praha) pro děti vydržuje, odmítá se proto, že útulen není tolik, aby všecky dítky pojaly, že útulna nenahradí dozor a výchov školní, a že je to vlastně zavádění dvou výchovných ústavu místo jednoho a tedy zdražení celého výchovu dítek. Pak by třeba bylo zřizovat dvoje ústavy a držeti pro ně dvoje lidi. Jedny pro školu, druhé pro prázdno. Jeden z opponentu navrhuje, aby učitelé provedli to, co dříve pro děti navrhováno z paedagogických a zdravotních důvodu. Dopoledne školu v místnostech, odpoledne vycházky do přírody. O tomto návrhu reformním však učitelstvo zcela umlklo, protože je mu nepohodlný.

*

Návrh podaný liberály korutanskými na zkrácení povinné doby ve škole obecné překvapil tak naše i německé liberalní filistry, že Korutany odsoudili ihned jako nejklerikálnější zemi rakouskou. Zatím z dávna a dávna zastupitelstvo Korutanské je z nejliberálnějších v říši, a konservativci v zemi té měli vždy vliv pranepatrný. Liberalismus rakouský (německý) a hlavně liberalismus v učitelstvu byl po dlouhou dobu právě z Korutan ovládán a řízen.

Ve spojení s tímto „překvapením“ vyrojily se řady návrhu všelikých, kterými povinná návštěva školy se reformuje. Ve vídeňské konservativní „Freistatt“ (49) Dr. Engelmann praví, že povinnost školní měla by se státi pohyblivější, nikoliv pro všecky stejná, ale podle potřeby dítěte měřená (od 6 do 8 let trvající). Školní povinnost ať počíná až 7. rokem a před ním ani dobrovolně ať se dítko nepřijímá. Povinnost končí 13. rokem, ale v čas potřeby se muže prodloužiti do 14 nebo do 15 let. Školy ať jsou organisovány jako šestitřídné (šest ročníku), dnes jest na 5 ročníkuv osnova rozdělena, a počet žáku ve třídě ať se obmezí na 60 místo na 80. Ke škole obecné zdola se přivinou reformované zahrádky dětské a nahoře reformované měšťanky, po případě jiné odborné školství. Škola měšťanská však i zahrádka leží mimo povinnost školní.

V zákoně ruském, jenž právě v dumě dokončen, zavádí se povinnost školní pouze tak, že by nutila mezi 8. a 11, rokem před tím a potom však dítko chodilo by dobrovolně a podle potřeby, po případě věnovalo se už praktickému výcviku. Nemyslíme, že by tento zpusob ruský byl nějakým pokrokem a z výše ruského školství a života vyplýval. Spíše je to znamením nedostatečnosti školy ruské, která se neodvažuje při svém dnešním stavu děti na sebe déle vázat, protože jim na osm nebo šest let nedovede poskytnouti zaměstnání!

*

Při slavnostní prvé immatrikulaci (zápisu) v nové brněnské technice (10. pros.) rektor dr. Novák studentstvo techniky příliš nepochválil. Průměrná návštěva přednášek činí prý 60 až 70 procent zapsaných. A prázdninami se školní rok ještě zkrátí na půl roku kalendářního, takže práce studentstva techniky už i tak je-

sama sebou zkracována; výsledek této práce je pak teprv smutný, neboť počet vykonaných zkoušek není v žádném poměru k počtu posluchačů! Je prý to povážlivý zjev, který nemožno omluviti snad nedostatečnými místnostmi dosavadními.

Takovéhle „studentstvo“ pak ve jménu „vědy“ protestuje proti bohosloví, jakožto ústavu nedosahujícímu úrovně vědecké. Stalo se to zase v Praze na schuzi studentstva vysokoškolského dne 10. prosí Podnět zavdaly krakovské bouře proti prof. Kaz. Zimmermannovi. „Studentstvo“ krakovské poslalo deputaci do Prahy a pražští polšt. studenti se ho zastali svou resolucí, protestujíce proti zklerikalisování škol v Haliči vubec a proti zklerikalisování krakovské university zvláště. Podporují žádost za dosazení řádného světského professora sociologie a odmítají zřízení slovinských stolic při krakovské universitě.

Slovincum totiž vláda nabízí jako náhradu jejich university či spíše přípravu k ní, zřízení několika stolic na universitě buď pražské či krakovské. Slovinci katolicko-národní jsou pro Krakov, liberální pro Prahu. A tak se také studentstvo vyslovuje: Katol. spolky pro Krakov, liberální pro Prahu! Také zvláštní rozpor.

Na vysoké školy zasáhla však už nejen rozdělenost podle názoru světového — na liberalní s pododdílem socialismu — a klerikální, ale vubec všecky strany verbují si v samém studentstvu své stoupence. Nedávno toto stoupenectví se projevilo velmi nepěkným zpusobem na pražské technice: studentstvo nechtělo přijati ustanoveného professora, že není jeho smýšlení! A jednalo se o smýšlení dvou liberalních stran: agrární a mladočeské! Při tom odhalily se i nepěkné rozpory a sváry stranické v professorstvu techniky samé. Vidět, že v Praze začíná už i nejdrobnější boj o školu: mezi stranami a stranečkami a žene se až do krajnosti. — To je také asi ze samé péče „o svobodu vědy“ a o „vědu“ samu!

Vojenství.

Úlohy Ruska a ruské armády ve 20. století jest název III. dílu studie bývalého vrchního velitele ruské armády ve válce rusko-japonské, generála Kuropatkina. Studie sama byla tímto generálem pojmenována „Rusko pro Rusy.“ Kuropatkin spatřuje hlavní úlohu ruské armády ve 20. století v udržení neztenčeného nynějšího rozsahu ruské říše. Tato úloha jest dle jeho názoru úplně ve shodě s národní politikou ruskou. Nynější lidové armády, i v jiných státech, možno prý upotřebiti účinně jen ve válce, ve které se jedná o existenci celého národa a státu. Proto prý jest i pro Rusko potřebno vrátiti se k čistě národní politice a v tomto smyslu musí býti ve státním svazku Ruska vždy uplatněn v prvé řadě ruský živel. Všechny vyšší správní úřady ve všech oborech státní správy musí býti obsazeny jen Rusy, kteří jsou řecko-východního vyznání (!) a cítí jen ruskonárodně. Zákonodárné sbory musí též zustati převahou národně ruskými.

K sesílení zahraniční politiky Ruska navrhuje Kuropatkin na evropském východu docílení dohody Ruska s Rakousko-Uherskem a Německem. Autor se domnívá, že když v naší říši dosáhnou Slované stejného práva s Němci a Maďary, což má rakouská politika si obrati za účel, poněvadž potom v Rakousku Uhersku nastalo by uklidnění národu, nenarazí uzavření dohody Ruska s naší monarchií na žádné velké překážky. Cařihrad má buď zůstati tureckým nebo státi se ruským, Soluň má býti buď v moci Turecka nebo Rakousko Uherska. Rusko a Rakousko-Uhersko mají na blízkém východě postupovati v dohodě.

Na dalném východě měl by se anglo-japonský spolek nahraditi dohodou anglo-ruskou, která by měla platnost jen pro Asii. Evropané nesmí nikdy zapomenouti, že Asiaty udržuje na uzdě jen myšlenka o nepřemožitelnosti Evropanu. Že se Anglie ve válce rusko-japonské postavila na stranu Japonska, které následkem toho mohlo celou moci se obrátiti proti nepřipravenému Rusku a zatlačiti toto z Koree a jižního Mandžurska, nepřispělo k utužení myšlenky o nepřemožitelnosti Evropanu. Sebevědomí Asiatu po válce rusko-japonské stouplo. Tím zvýšilo se žluté nebezpečí, které ohrožuje postavení evropských státuv a Ameriky v Asii a v Tichém oceáně. Jen spojené evropské státy mohou čeliti rozpínavosti žlutého plemene. Proto by měly evropské státy uzavříti všeevropský spolek proti Japonsku a Číně.

V Indii musí Rusko podporovati anglické panství proti vzmáhajícímu se hnutí domorodcu. Rusko musí činiti přípravy, aby pro budoucí válku na dalném východě mělo všechny svoje válečné síly pohotově. První podmínkou pro obranu ruských zájmu naproti žlutému plemenu jest docílení dohody o evropském východě s Rakousko-Uherskem a Německem, aby mělo Rusko v Evropě záda kryta.

První podmínkou k zachování vnitřní síly Ruska jest dle Kuropatkinova náhledu zachování neztenčené moci carovy; ve správě říše má však místo tuhé centralisace nastoupiti politicky přiměřená decentralisace. Ruská společnost musí energicky začíti boj proti opilství, vzdělanost duchovenstva a učitelstva má býti zvýšena, všechny školy mají být nově upraveny na národním podkladě a vyučování ruské řeči i ruských dějin má vstoupiti více do popředí. Školy nemají býti hromaděny ve velkých městech, nýbrž stejnoměrně (i vysoké školy) rozděleny na celou říši; na všech ústavech musí panovati přísné udržování pořádku a kázně. Vojensko-sportovním cvičením žactva má se věnovati větší zřetel. Ruský stát musí se postarati však nejen o školské vzdělání ruského lidu, nýbrž též o další rozvinutí zemědělství a průmyslu. — Židovstvo, které soustřeďuje v Rusku velké kapitály ve svých rukou, má se bezohledně potírati. (P. d.)

Johannis de Holešov O. S. B.
An credi possit in papam.

(Z kod. rajhradského $\frac{D}{K}$ I b 21)

Scriptum cuiusdam religiosi de Brzewnow[1]: An credi possit in papam. 2a

Queritur, utrum dici possit: Credo in sanctam ecclesiam vel sanctam ecclesiam katholicam. I. Credo in ecclesia

Pro quo Allexander Magnus Halis doctor et aput magistros acceptus super III. Sent. parte de virtutibus et gracia dist. VIII. vel citra scribit ita dicens: *Credo in Spiritum sanctum, sanctam ecclesiam etc. Leo papa: non debet dici in sanctam ecclesiam, sed sanctam ecclesiam katholicam.* Sed Anzhelmus sc. episcopus Cantuariensis[2]), in libro de articulis fidei cap. 19 in fine sic concludens: *Bene ergo dictum est in sanctam ecclesiam katholicam, ut habetur in ep. ad Philem.: Audiens fidem et caritatem, quam habes in domino Jesu et omnes sanctos eius.*[3]) Glossa: caritatem suam et fidem i. e. fidei commendacionem et caritatis, quam fidem et caritatem habes in domino Jesu et in omnes sanctos eius, quia in Christum credebat et diligebat et per opera fidei et caritatis Christo serviebat et sanctis. Hec glossa, quasi diceret: huiusmodi actu fidei Christo principaliter intendens consequenter et sanctis quasi membris eius propter Christum intendebat, et hoc actu fidei per caritatem operantis. Quo intelligitur non diversitas intencionis in se, que una et eadem tantummodo est, sed diversus modus eius propter intenta obiecta diversa, quoniam intencio fidei et caritatis in Christum (est) simpliciter propter se et ut ultimum finem, in sanctos vero non simpliciter propter se, sed propter Christum Jesum et ut quedam media ad Christum finem ultimum. Et hoc est, quod prosequitur Halis dicendo: *Per hoc patet, quod aliter intelligitur credere in deum et credere in sanctos. Unde ibi dicit glossa: Quis*

[1]) ps. Brzenow. — [2]) ps. Cammariensis. — [3]) Philem. v. 5.

motus notatur, cum dicitur in sanctos? Dicitur, quod motus in conformitatem sanctorum quantum ad perfeccionem vite. Hec Halis ubi supra.

Ad hoc est, quod symbolum Niceni concilii in ecclesiis canit dicendo: et unam, sanctam, katholicam et apostolicam ecclesiam. Allexander Halis: *Et in unam,* ait, *sanctam, katholicam et apostolicam ecclesiam, unam sc. fide et caritate, katholica grece i. e. universalis latine, item una est sacramentorum percepcione.* Unde ergo intelligitur in hoc eciam sanctorum communio, in qua remissionem peccatorum, carnis resurreccionem et vitam eternam consequimur, ut ibi deducit, ubi dicit: Katholica i. e. universalis. Pro quo Augustinus in sermone de symbolo: *Katholicam dicit, quia toto orbe diffusam, quia diversorum hereticorum ecclesie katholice non dicuntur, hec vero a solis*
2b *ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur.* Hec Augustinus. Quo patet, quod wlt hic universalem ecclesiam intelligi contra illos, qui in contrarium non hic tantum, sed eciam in purgatorio et in celo universalem intelligi contendunt.

Item quod dictum est in quadam pulcra exposicione symboli Niceni et dicitur: *Et in unam sanctam* etc. sequitur: *nec est ita exponendum, ac si nos credere iubeat in aliquid, quod non est deus, quia hoc esset ydolatria*[1] *et non fides. Dupliciter ergo potest intelligi in unam sanctam etc. i. e. Credo in Spiritum sanctum suis donis vivificantem et sanctificantem ecclesiam; alio modo: Credo in unam sanctam etc. i. e. Credo in filium per conformitatem nature caput ecclesie et sanctificantem in se ecclesiam. Primo est articulus de Spiritu Sancto, secundo de filio.* Hec ibi.

Et wlt dicere, quod in ecclesiam credere debemus propter Christum ei iunctum sicut caput eius vel spiritum sanctum, cuius operacioni proprie iungitur.

Item Bonifacius papa dicit in constitucione (que) incipit Unam sanctam: *Ecclesiam katholicam et ipsam apostolicam ingenti fide credere cogimur et tenere, nosque hanc fideliter et simpliciter confitemur, extra quam non est salus nec remissio peccatorum.* Hec glossa ibi: Iste sex condiciones continentur in magno symbolo, ubi dicitur: „Credimus in ecclesiam unam, sanctam, katholicam, apostolicam, unum baptisma in remissionem peccatorum et resurrectionem mortuorum" etc. Ecce glossa magni doctoris cuiusdam, qui exposuit Extravagantes Johannis XXII, expresse textum symboli Niceni ponit dicendo: Et in unam, sanctam etc.

Ad hoc est liber conciliorum, ubi invenies ipsum concilium Nicenum maius, quod in missa dicitur, in quo habetur: et in unam sanctam, katholicam et apostolicam ecclesiam. Vide in antiquis missalibus romanis.

Propter hoc s. Thomas in libro de articulis fidei et Magnus Adalbertus in opere de corpore Christi et Super missa eciam expresse ponunt: Et in unam sanctam, katholicam et apostolicam ecclesiam.

---

[1]) ps: ydolatrie.

Quere et certe sic invenies. Sic ergo invenies in pluribus exemplaribus antiquis, presertim missalibus romanis.

Quod vero quedam exemplaria habent: „*Et unam, sanctam ecclesiam,*" hoc contigit per correccionem lectorum imperitorum. Quapropter eciam in boemico et theutunico ydi mate bene stat, quod translatores posuerunt in simbolo apostolorum: Credo in Spiritum sanctum, in sanctam ecclesiam et non sanctam ecclesiam. Patet de hoc interrogantibus antiquos, presertim boemos / et theutunicos, puta qui 3a
non sunt per novas curiosas et affectatas correcturas corrupti.

Item bene eciam est, quod pro descendit ad inferna in boemico et theutunico translatum est: descendit ad infernum, quia unus scil. infernus est, tres vero partes eius, propter quas in latino est positum: ad inferna. Mos enim est in latino sic loqui, sed non in boemo vel theutunico ydiomate. Unde contra consuetudinem moris male sonaret, si interpretes posuissent similiter in dictis ydiomatibus sicut in latino: do pekel — in inferna. Eciam cauta provisione hoc factum est, ne simplices ex hoc de facili crederent plura inferna loco esse distincta et non partibus.

Secus qui volunt omnia sibi de verbo transferri, audiant b. Jeronimum in epistola de optimo genere interpretandi dicentem: *Ego libera voce profiteor non verbum e verbo, sed sensum exprimere e sensu.* Et infra prope finem: *Aquila autem proselitus interpres, qui non solum verbum e verbo, sed et ethimologias quorundam verborum transferre conatus est, iure proicitur a nobis.* Et ibi assumit eciam Tulium et alios philosophos plures, qui non verba ex verbis, sed sensum ex sensu transferre utilissime conati sunt.

Amplius ad predicta eciam Augustinus de cons. dist. IV. cap. 1 etc. in fine ita dicit: *Quod autem interrogaverimus: Credis in sanctam ecclesiam et remissionem peccatorum, carnis resurreccionem, non eo modo interrogamus, ut quo modo in deum creditur, sic in ecclesiam sanctam katholicam: preterea sancta et katholica est, quia recte credit in deum, non ergo diximus, ut in ecclesiam quasi in deum credatis, sed intelligite nos dicere et dixisse, ut in ecclesia sancta et katholica conversantes in deum crederetis, crederetis eciam resurreccionem mortuorum, que futura est.* Hec Augustinus ubi supra; dicit: „conversantes" sc. perfecte vite actu, motu et qualitate. Quibus patet (quod) supra glossa dicens: motum in sanctos, motum ad conformitatem perfecte vite hoc ab Augustino accepit.

Ad predicta eciam concordat quidam antiquus expositor Parisiensis dicendo: *Credere in ecclesiam et sanctos est ut in terminum credere in deum ut in ultimum finem,* quasi dicere velit: Qui credit in deum, necesse habet credere et in media ad ultimum finem; terminum vero hic intellige finem medium ad ultimum vel propter ultimum positum. / Quod vero sic duo fines poni possunt unius 3b
actus fidei et intencionis eius per caritatem agentis, probat Magister libro II. Sent. dist. 38.: *Augustinus lib. XI. de Trinitate dicit: Recte sunt voluntates et omnes sibimet religate, si bona est illa, ad quam*

cuncte referuntur i. e. caritas, que est finis precepti[1]) secundum apostolum i. e. deus. Ibi magister disputat plures fines esse plurium bonarum voluntatum et respondet quod alibi idem Augustinus prohibet, ne duos fines nobis faciamus dicens: *hoc autem sibi non repugnare animadvertit, qui verbis premissis simplici oculo diligenter intendit. Qui enim dicit, ne duos fines nobis constituamus, sed omnia propter regnum dei faciamus, ipse premisit quod debemus manducare, ut ewangelizemus. Cum hoc autem ita facimus, accionis illius finem ewangelium constituimus, sed et hunc finem ad regnum celorum referimus; manducamus enim propter ewangelium et manducamus et ewangelizamus propter regnum dei. Duos itaque fines in manducando constituimus, sed ista faciendo numquid peccamus? Absit! Nam et ipse Augustinus facere sic suadet, si diligenter verba sua inspiciamus. Cum ait ergo, ne duos fines nobis constituamus, fines in diversa tendentes intelligere wlt, sed quorum alter ad alterum referatur.* Et infra: *Ita si petimus vitam eternam petimusque eciam temporalia ad eam.* Hec Magister ubi supra.

Unde argumentum est ad predicta, quod simpliciter duo fines actus caritatis (et) fidei possunt esse veraciter, si tamen sic sunt coordinati, quod unus sit propter alium, sc. medius propter ultimum, ut secundum hoc *credamus in ecclesiam propter credere in deum, finem ultimum.* Patet per simbolum Nicenum, quo expresse dicitur: et unum baptisma in remissionem peccatorum i. e. propter remissionem peccatorum ut finem baptismi etc Et simbolum *Athanasii* ait: Qui bona egerunt, ibunt in vitam eternam; ecce expresse in eciam preponitur. Patet: ibunt sc. fide per caritatem agente hic in via, unde sequitur: hec est fides catholica.

Item Maximus episcopus in sermone de simbolo Cum aput patres etc. et infra: *Sanctam*, ait, *ecclesiam quia per hanc sanctificacio fit mortalibus;* et infra: *Carnis resurreccionem* et sequitur: *hic religionis nostre finis, hic summa credenda est.* Ecce expresse finem medium sanctus ponit resurreccionem mortuorum, unde in hanc et a simili in alia salutis nostre media credere i. e. credendo intendere possumus.

Ad predicta adhuc Augustinus III. Sent. dist. 23 cap. 4. dicit: *Credere in deum est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adherere* — ecce primus et ultimus finis; sequitur: *et credendo eius membris incorporari* — ecce secundus i. e. medius finis ad primum ultimum tendens. Quo eciam patet: actus fidei duos fines habet. Sequitur Aug: *per hanc fidem iustificatur impius, ut demum ipsa fides*
4a *in | cipiat per dileccionem operari; ea enim opera sola dicenda sunt bona, que per dileccionem fiunt, ipsa eciam dileccio opus fidei dicitur.* Hec Augustinus. Et ita Augustinus hic wlt credere *in* i. e. actum fidei per dileccionem operari in medios fines, quod eciam fundatur in ewangelio, quo iubemur et diligere proximum et alia nobis salutaria propter et ad deum.

[1]) I Tim. 1, 5.

Ex predictis posset vere dici et videtur argumentum a simili. (quod) sic in ecclesiam sanctam et iustorum communionem, (sicut) in remissionem peccatorum, in resurreccionem mortuorum et in vitam eternam credere debeamus. Nimirum hec omnia sunt creature sive creata media salutis nostre ut ecclesia. Unde Augustinus in exposicione simboli: *Ecclesia*, ayt, *non est deus, sed domus dei*. que patet quod est creatura Credere vero i. e. actu fidei per caritatem in ea ut terminos vel fines medios positos ad deum ultimum finem (ire) hoc eciam necessarium esse videtur, eo quod nonnisi per hec media ad ultima de communi lege divina venire oportet.

Patet secundum hunc sensum posset sic simbolum exponi: Credo in spiritum sanctum, sanctam ecclesiam i. e. in sanctam ecclesiam, quod videtur Augustinus exponere et Nicenum concilium et alii supra ponentes credere *in* sanctam ecclesiam, sanctorum communionem i. e. in sanctorum communionem etc., ita ut singulis particulis, que sequuntur, preposicio *in* preponi subintelligatur. Si eciam in antecedentibus, cum dicitur: Credo in deum patrem omnipotentem, potest veraciter dici: credo in patrem omnipotentem, credo in creatorem celi et terre et credo in Jesum Christum, credo in filium dei unigenitum, credo in dominum nostrum etc., non tamen expresse additur predictis singulis *in*, sed subintelligi potest: igitur et in sequentibus veraciter ly *in* addi sive subintelligi potest dicendo: Credo in spiritum sanctum, in sanctorum communionem, in remissionem peccatorum, in carnis resurreccionem et in vitam eternam Amen. Et sicut in antecedentibus sua propria patri et Jesu Christo filio eius, ita et in sequentibus dicta quinque sc. sancta ecclesia, sanctorum communio etc. spiritui sancto propter bonitatem appropriata ponuntur, ut dicit auctor Summe virtutum cap. 7. et Crisostomus in sermone de simbolo (incipit: Supra fabrica tocius ecclesie in libro omeliarum ante dominicam 23). Sic et alii hoc idem docent. Quo videtur: sicut propriis ita et appropriatis eis pertinentibus *in* preposicio ab apostolis subintelligitur.

Quare vero ipsa preposicio *in* expresse non preponitur? Quia sc. superfluum fuisset hoc, cum subintellectum satis fuit. Eciam preposicio *in* sic resumpta ad singula male videretur sonasse. Predictum sensum Augustinus tangit et insinuat supra dicens: *Credere in deum est credendo membris eius incorporari*. Talis enim in/corporacio 4b fit et fiet persanctissime per predicta omnia pro posse intenta et apprehensa sive habita, per graciam fidei vere in presenti et in futuro per gloriam caritatis eius. Licet enim fides transeat secundum apostolum h. e. non sit in futuro, hoc tamen verbum intelligitur secundum modum cognicionis eius vel actum eius inperfectum in via. Sic intelligit apostolus dicens: *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*[1]) etc. Unde ita inperfectus modus credendi vere cessabit, non tantum fidei sed et caritatis et aliarum virtutum. Non tamen ipsa fides secundum sua substancialia i. e. habitum intencionis et creditum in quibus est et

---

[1]) I Cor. 13, 10.

essencialia sc. caritatem se informantem, que dat fidei esse perfectum et actum cognicionis eius. Nam videtur: sic fides secundum doctores et sanctos manebit in futuro multo perfeccius quam hic in via, sicut et cetere alie virtutes, spes, caritas et humilitas etc. Apostolus: *Nunc ex parte cognoscimus, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum.*[1])

Predictum sensum sc. quod ad singulas particulas subintelligatur in, videtur innuere et simbolum. Nam cum expresse doceret credere in unam sanctam ecclesiam, sequitur: Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Confiteor ait i. e. credendo recognosco unum baptisma et eciam alia sacramenta communionis christiane. Quod vero hec non simpliciter confiteatur, sequitur in remissionem peccatorum. Quo patet expresse, (ut) dictum est supra, quod ponit finem medium fidei[2]) terminum remissionem peccatorum ad deum finem ultimum, quod est credere in (ut) supra. Et infra de hoc sequitur: et expecto resurreccionem mortuorum et vitam venturi seculi Amen. Expectare hic non aliud videtur bene et proprie intelligentibus quam credendo cum mora prestolari et intendere ad resurrecctionem futuram et vitam eternam et hoc fide sc. per caritatem operante, quod est iterum credere in supra et infra per Aug. Unde hac preposicione videtur exponere simbolum Nicenum simbolum Apostolorum, volens subintelligi ad singulas particulas in preposicionem. Expresse autem in noluit ponere ad singula, ne videatur eciam in hoc mutare tenorem simboli et per hoc contradicere apostolorum auctoritati. Item ne sic simplices decipiantur putantes similiter creature ut deo addere cultum latrie, qui soli deo debetur, pro cultu dulie, qui creature in predictis articulis debetur, sc. ecclesie sancte, resurreccioni mortuorum et vite eterne, (quod) fieri sine peccato potest et hoc per cultum sc. fidei per caritatem agentis quantum ad presens.

Item ad hoc est eciam Allexander Halis ubi supra exponens canonem Augustini ad neophitas supra dicens: *Non sic credimus in*
5a *ecclesiam sanctam sicud in | deum, sed credimus in sanctam ecclesiam, dum in ecclesia conversantes et in deum credimus et que sequuntur, nos inde consequi firmissime profitemur sc. sanctorum communionem, remissionem peccatorum* etc. Hec ibi. Consequi ait quod utique supponit penitencie festinanciam et conatum fidei nostre per caritatem operantis. Cum vero hoc sit credere *in* — supra — videtur, quod Augustinus et Halis eciam volunt subintelligi posse hanc preposicionem in in predictis.

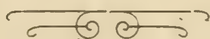
Item predicta suaderi possunt eciam hac racione: Christus dicit *Ego sum resurreccio et vita,*[3]) resurreccio sc. mortuorum et vita sc. eciam perpetua sive eterna. Item: *deus caritas est et qui manet in caritate, in deo manet et deus in eo.*[4]) Et iterum: *caritas operit multitudinem peccatorum*[5]) — caritas singulariter Christi: *Vade et amplius noli peccare;*[6]) eciam caritas Christi in nobis, unde *dimissa* ait *sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*[7]) Sic ergo Christus

---

[1]) I Cor. 13, 12. — [2]) ps. finem. — [3]) Joh. 11 25. — [4]) I Joh. 4, 16. — [5]) I Pet. 4, 8. — [6]) Joh. 8, 14. — [7]) Luc. 6, 47

Ročník XXVIII. Číslo 2.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

Mezitím, co na panství búzovském vznikaly a mřely drobné potyčky majetkové, ujímaly se v zemi ponenáhlu trvale nové myšlenky náboženské. Hned roku 1414 netoliko v Čechách, nýbrž i na Moravě ve mnohých městech, hradech a vsích obecný lid v zástupech přijímal svátost oltářní pod obojí zpusobou. Správce olomuckého biskupství Václav vida, že král nic nepočíná proti husitum, choval se k novému učení také lhostejně. Po jeho smrti v září roku 1416 zvolila část olomucké kapituly na prázdný stolec biskupa Jana z Litomyšle, ostatní pak členové za několik dní potom vyšehradského kanovníka Alše z Březí Mezi.[1]) třinácti voliteli biskupa Jana byl na předním místě kanovník mistr Jan z Dubčan, farář moravičanský.[2]) Patrně byl to v Moravičanech nástupce kanovníka mistra Jana ze Slavonic, jenž roku 1411 se naposledy připomíná.[3]) Konventu dolanskému daroval farář Jan ze Slavonic roku 1408 výklad nedělních epištol.[4]) Duchovní

[1]) *Brandl*, Spor o biskupství olom. Čas. Mat. mor. 1877. p. 48. 49.

[2]) Bližší údaje o něm *Pinkava*, Okres Litovel ve Vlastivědě p. 172. Ředitelem škol olomuckých byl však hned roku 1406 (Cod. dipl. Mor. XIII. p. 446) a jak tamtéž p. 219. 220 vysvítá, i kanovníkem. Otec jeho Zbyněk s bratrem Medvídkem, jenž měl za manželku Elišku, snad neteř Beneše z Wildenberka-Búzova, domáhali se roku 1381 dědičného platu z Moravičan. Desky zem. olom. IV. č. 6.

[3]) Cod. dipl. Mor. XIII. 169.

[4]) V c. k. studijní knihovně olomucké pod číslem ruk. 431 rukopis »Bertrandi ord. minorum super epistolas dominicales« s poznámkou: »Liber domus vallis Josaphat ord. carthusianorum prope Dolan datus per Mag. Joannem canonicum olomuc. et pro tunc plebanum nostrum in Moraviczan ann. Dom. 1408. Cerroni chybně četl 1413, oprav *Volný*, Círk. Top. Olom. IV. p. 34.

správu v Moravičanech vedl místo něho kněz Filip.[1]) Když mistr Jan ze Slavonic někdy po roce 1411 zemřel, nastoupil faru moravičanskou ředitel biskupských škol v Olomouci kanovník mistr Jan z Dubčan, kteréhož roku 1415 zastupoval kněz Jan Fráně, syn knihovního malíře z Prahy, zapsaný tamtéž na universitě.[2]) Skutečný držitel obročí, kanovník Jan z Dubčan měl tehda plno práce v záležitostech veřejných. S kanovníkem Ráckem z Trpěnovic byl od strany oddané biskupu Janovi zvolen správčím stolního majetku biskupského.

Současně král Václav, jenž v souhlase s arcibiskupem pražským chtěl míti v Olomouci Alše z Březí, nařídil hejtmanu města Litovle Přibíkovi z Odlochovic, aby se násilně uvázal v biskupské statky a držel je, dokud nebude vyřízen spor mezi oběma soky biskupy.[3]) Ničivé boje, ve kterých strana straně hleděla statky odejmout, pojily se s pronásledováním katolických kněží starověrných. Odbíral se jim majetek, zakazovalo se dávat jim důchody, tak že, i když třeba nebyli z far vyhnáni násilím, museli sami odcházet pro nedostatek výživy.[4]) V onu dobu zbrojnoši Přibíka z Odlochovic přepadli městečko Lišnici, oloupili poddané, obrali a zbili služebníky lišnického pána Oldřicha z Kunstatu, jenž dle všeho pomáhal biskupu Janovi Železnému. Měli hlavně namířeno na Vyšehoří, kdež ve faře „vybivše komory pobrali kostelní zbroji, knihy i hotové penize", faráře pak samého jali a zavezli až na Příbkův hrad Freinstein.[5])

Správu biskupství vedl od konce listopadu roku 1416 husitismu nakloněný Aleš, pod nímž se rozšířilo na Moravě kněžstvo novému ruchu přizpusobilé. Dle příkladu Petra ze Strážnice, tehda hejtmana zemského, též jiní páni nutili kněze, kteří se zdráhali podávat pod obojí, opustit fary a zadávali je kněžím husitským. Netěžko dá se myslet, že i na búzovské panství a v okolí proniklo nové ovzduší náboženské. Jan ze Zvole, biskupský man na Skaličce, Jan z Řimic, Oldřich ze Lhoty Červené, Drslav z Nákla, Petr ze Sovince

---

1) »Viceplebanus« r. 1410. Cod. dipl. Mor. XIV. p. 127.

2) Monum. hist. univers Caroloferd. sv. II. p. 56 k r. 1415 na fakultě právnické: »intitulatus Joannes Ffrane illuminatoris de Praga, plebanus in Moraviczan.«

3) *Brandl*, Spor o bisk. olom. Čas. Mat. mor. 1877 p. 49—55. Hradu Mírova, kapitulou právě vyplaceného ze zástavy (Arch. arcib. v Kroměř. O. I. b. 1/5), zmocnil se Příbek Šíp ze Šelmberka.

4) *Bretholz*, Die Übergabe Mährens an Herzog Albrecht, Archiv für österr. Gesch. LXXX. p. 313.

5) Půhon v pátek před Božím narozením roku 1418, kdy spor mezi oběma biskupskými kompetenty už byl urovnán. Půh. III. p. 39. 40. č. 190—192.

a Jan z Vlašimě později na Úsově[1]) přivěsili roku 1415 pečeti ke stížnému listu stran Husa na kostnický sbor. Hynčík z Frýwalda, hejtman hoštýnský,[2]) a Přibík z Odlochovic, královský hejtman na Litovli, podporovali činně husitské hnutí. V šlépějích nebožtíka otce, jemuž soudobý ruch náboženský byl přirostl k srdci, kráčeli také búzovští páni Boček a Viktorin bratří z Kunstatu a z Poděbrad. Nový farář třebovský, jenž se připomíná roku 1417, byl jistotně knězem podobojí.[3])

Stejná změna v náboženství udála se pravděpodobně ve Vranové Lhotě.[4]) Pán vranolhotský Procek z Wildenberka byl roku 1410 pro násilnické činy svoje v sousedstvu na rozkaz markraběcí už potřetí v zemském vězení. Byv propuštěn, slíbil pod propadením tisíce kop groší a s pečetmi osmnácti rukojmí „žádnému škody nečiniti a co na něm od markraběte nebo jeho lidí dobyto, nazpět nežádati.“[5]) Od té doby několikrát byl upomínán o dluhy a držel někdy před rokem 1412 za 500 hřiven v podzástavě od Procka Lysického z Kunstatu hrad Bludov[6]) a od Heralta Pušky z Kunstatu zboží mladecké.[7]) Když se roku 1417 ujal správy kunstatského majetku vedle nedílného bratra Bočka Viktorin z Poděbrad, pohnal Procka Búzovského ze šesti set kop groší — takovou cenu mělo zboží vranovské — že mu drží Vranovou Lhotu i což k tomu přísluší, ježto naň spravedlivě spadlo jako dědictví po nebožci panu Heraltovi, strýci jeho.[8]) — Počátkem

---

[1]) Po Albrechtovi z Krhovic, jenž držel v letech 1412—1413 panství úsovské zástavou ve 4000 zl. (Půh. II. p. 396. 404. 405. 411) a za své služby králi Zigmundovi je dostal lénem, převzal panství opět zástavou se svolením krále Václava roku 1416 z rukou Oty strýce Albrechtova Jan z Vlašimě. Arch. český VII. 572. *Sedláček*, Rozletité kapitoly, Čas. Mat. mor. 1895 p. 127. Po smrti Jana z Vlašimě seděl na Úsově (roku 1418) jeho syn Arnošt (Půh. II. p. 582) s nedospělými bratry Janem, Karlem a Václavem a mateří Margaretou. Arch. český VII. p. 573.

[2]) Arch. český I. p. 209, kdež místo Holštejna dlužno čísti Hohstejna.

[3]) Půh. III. p 1. Roku 1427 píšou měšťané olomučtí, že Třebovští mají u sebe »die husischen Pfaffen.«

[4]) Kostel s obročím se tam připomíná sice až roku 1507 výslovně, nedá se však snadno myslet, že by duchovní správa byla zřízena během válečného století XV. a lze důvodně míti za to, že tam byla již počátkem století.

[5]) Cod. dipl. Mor. XIV. p. II. 136. Srv. Půh. II. 581 č. 842. III. p. 438. Jméno Procek píše Brandl a jiní Proček. Že se vyslovovalo Procek, jest důkazem dosavadní příjmení Procek, Průcek ve farnosti cholinské.

[6]) Půh. II. p. 537. III. p. 610.

[7]) Půh. II. p. 593. 594.

[8]) l. c. II. p. 510.

následujícího roku Procek, jenž Michalovi z Uněraz byl vpadl do dvora, Štěpánovi pak z Vartnova nadělal škody na 500 hřiven a poranil sestry jeho, seděl opět u vězení.[1])

O Lošticích z té doby se nic nezachovalo, leda že kněz Ješek z Poruby ještě roku 1418 byl tam farářem. Koupiltě toho léta se svými bratry Benešem a Ondřejem z Příluka čtrnáct lánuv a tři podsedky se zahradou i štěpnicí od Jana z Boskovic.[2]) V lednu toho roku dlel búzovský pán Boček mimo zemi v královĕ službě.[3]) Vrátiv se do Třebové dopustil se nového pychu v Moravičanech tím, že „kázal svým lidóm splav zrúbati" na řiece v území moravičanském, tak že skrze to kartouzský mlýn stál pustý mnoho času. Nežli se o při jednalo před soudem, srovnal se Boček s převorem Štěpánem v dobrotě.[4]) Jak velice v ty časy trpěl dolanský převor Štěpán, vysvítá z toho, že jenerální kapitula řádu kartouzského zvláštním listem opětně ho prosila, aby v útiscích, úzkostech a souženích svého úřadu pro Boha měl trpělivost. Roku 1419 prodal řád svým poddaným v Moravičanech pastviny.[5])

V srpnu roku 1419 umřel král Václav. Pánem Moravy stal se bratr jeho Sigmund. Ačkoli byl nesmiřitelným odpůrcem náboženských novot, nicméně šlechta moravská, byť většinou smýšlení husitského, neodvážila se odepřít mu poslušnosti, ba přidala se k němu proti Čechům. V krvavý den Všech svatých roku 1420 stála zároveň s voji vyslanými od královských měst, zejména též z Olomouce, Unčova a Jevíčka v řadách Sigmundových pod Vyšehradem.[6]) Viktorin z Poděbrad, jenž tímto rokem ne sice skutečně, ale v pramenech dějin mizí s jeviště moravského, povolán byv od Pražanů listem na pomoc, přispěl tam hned v září a jmenuje se mezi vůdci,

1) Půh. II. p. 599. 510. 548.

2) Desky zem. brn. XI. č. 490. Olom. IX. č. 158.

3) Půh. II. p. 550.

4) Půh. III. p. 216. — II. p. 568.

5) Archiv zemský brn. Repertorium carth. vallis Josaph. č. 676.

6) Arch. český III. p. 388. — IV. p. 380. — Markraběcí město Jevíčko měl po smrti Heralta staršího z Kunstatu (Archiv český XIV. p. 515) v zástavě Heralt Skalský z Kunstatu (Půh. II. p. 43 č. 205), jenž zemřel roku 1415 (l. c. p. 431. 475) učiniv poručníkem pozůstalosti Heralta Pušku z Otoslavic (Půh. III. p. 701. 702), tím časem držitele blízkého hradu Hrádku s příslušenstvím (l. c. I. p. 285. 286. 307) jakož i zbořeného Plankenberka a vsí Biskupic i Březinek (Desky zem. olom. VIII. č. 35). U něho se město téhož roku složením 300 kop gr. vykoupilo ze zástavy (*Volný*, Mähren, V, p. 645). Asi za pět let na to zastavil je však král Zigmund poznovu Janovi Brandýsskému z Boskovic (Arch. český VII. p. 575).

kteří s obleženou posádkou vyšehradskou dne 28. října zavřeli úmluvu o vzdání hradu. V bitvě dne 1. listopadu bojoval tak statečně, že byl s jinými stejně udatnými pasován na rytíře.[1]) Za trest, že byl s Pražany, pustošilo pak poražené vojsko Sigmundovo statky nejenom jeho, nýbrž také mladšího bratra Hynka, jenž dosud držel s králem a byl nepřítelem kalicha. Proto i pan Hynek vypověděl králi službu a spojil se proti němu s Pražany.[2]) Když dne 14. listopadu ve hromadě „obce veliké" jednalo se o vypravení slavného poselství k polskému králi, aby přijal českou korunu, měl tam duležité slovo Viktorin Boček z Kunstatu. Sídlel té doby na Liticích.[3])

Porážkou Sigmundovou pod Vyšehradem a vítězným postupem Žižkovým v Čechách probudil se husitismus na Moravě novou silou. V únoru roku 1421 kněží Bedřich ze Strážnice a Tomáš z Vizovic, kdež byl patronem kláštera búzovský pán Boček z Kunstatu,[4]) zřídili „nový Tábor" na moravním ostrově u Nedakonic, odkudž spojeni s vladyky stejně smýšlejícími dobyli Velehradu a spálili klášter s několika mnichy. Biskup Jan Železný a s ním sdružení páni moravští přes pomoc rakouského vojska nedovedli si poradit s nimi.[5]) Jejich voje se tudíž rozešly poplenivše napřed celé okolí, zejména statky Petra z Kravař, Haška Ostrovského a Bočka z Kunstatu, jenž patrně vzhledem na zpustošení osad českých bratří svojich byl se zjevně přidal na stranu odboje.[6]) Dva mladší bratří jeho Viktorin a Jindřich čili Hynek účastnili se v to jaro válečného tažení Pražanu zvláště při do-

---

[1]) Vavřinec z Březové, Fontes rerum austr. I. sv. 2. p. 414. 418. 423. Mimo Viktorina z Kunstatu bojovali na straně Pražanů pod Vyšehradem z okolní šlechty Hynek Goldštýnský z Waldštejna, Vok z Holštejna, bratr Anežky z Leznice a Hynčík z Frýwalda, hejtman hoštýnský. Malenovský pán a spoludržitel Brníčka Hynek ze Šumvaldu tam padl. *Palacký*, Dějiny. VI. p. 353 č. 147. *Beckovský*, Poselkyně starých příb. česk. I. p. 669. Posádce vyšehradské velel královský hejtman Jan Brandýsský z Boskovic, manžel Elišky Kunstatovny, dcery † Heralta st.

[2]) *Palacký*, Dějiny, III. p. 228. 229.

[3]) Vavřinec z Březové l. c. p. 429. 431. Arch. český I. p. 199. 201.

[4]) Že patronát kláštera Smilheimu ve Vizovicích náležel této linii Kunstatu, srv k r. 1388 Cod. dipl. Mor. XV. p. 243, k r. 1415 Scriptores rerum bohem. II. p. 96. 228.

[5]) Vavř. z Březové l. c. p. 45I.

[6]) Prameny dějin česk. V. p. 513. *Pešina*, Mars moravicus, I. p. 472. *Palacký*, Dějiny, III. p. 275. Bočkovi zpustošeno bezpochyby zboží kláštera vizovského.

bývání Českého Brodu a Jaroměře.[1]) Dne 3. června byli oba přítomni na sněmu čáslavském.[2])

Král Sigmund zajistiv si koncem září téhož roku pomoc vévody Albrechta, jal se v říjnu hájit zděděnou korunu dvojím směrem. Přes Moravu vtrhlo do Čech vojsko lužické. Dobyvši cestou, jak se vykládá, Mor. Třebové, jejíž brány prý zrádně jim otevřel Bočkův purkrabí Jan Černý z Domamyslic,[3]) pálilo a loupilo potom v Čechách zvláště v kraji chrudimském na statcích pana Viktorina poděbradského z Litic.[4]) Stejným časem lehlo vojsko rakouské kolem Znojma, uherské pak začalo drancovat statky oněch pánů, kteří přistoupili k usnesení sněmu čáslavského. Zboží páně Bočkovo z Búzova jmenuje se mezi těmi, kde nejvíc bylo páleno, vražděno a loupeno.[5]) Tím zastrašeni odbojní páni moravští skoro všichni poddali se králi sněmovním zápisem v Brně dne 17. listopadu roku 1421 Z osmi členů stejnojmenné rodiny zejména se zapsali bratří Heralt z Kunstatu na Lišnici a Boček z Opatovic jakož i búzovský pán Boček z Kunstatu odjinud z Poděbrad.[6]) Leč ten pouze na oko. Když Hašek Ostrovský a Václav z Kravař, kteří se byli králi nezapsali, se zbrojným lidem svým hledali útočiště v Čechách, přidal se k nim též pan Boček z Kunstatu,[7]) všichni tři pak spojili se dne 20. prosince s vojskem Žižkovým, jenž počátkem ledna roku 1422 porazil na hlavu Sigmunda krále u Německého Brodu.[8])

---

[1]) Archiv český I. p. 199.

[2]) Podle zápisu dto 10. května 1421, v němž jmenuje se Viktorin z Kunstatu odjinud z Litic a Hynek z Kunstatu seděním na Poděbradech, zdálo by se, že Boček sídlel stále na Moravě, a sice v Třebové a na Búzově. Pozdější vypravování přinese k tomu více důvodů.

[3]) Brünner Wochenblatt 1824 p. 246.

[4]) Vavř. z Březové l. c. p. 498.

[5]) l. c. p. 496. 497. *Bretholz*, Übergabe l. c. p. 390. Mohlo to být i zboží na severní Moravě, neboť hromady vojska, v němž se počítalo na 24.000 jezdců, rozjížděly se daleko. *Pešina*, Mars moravic. I. p. 472 nechává pustošit statky Petra ze Strážnice, Haška Ostrovského a Bočka ml. z Kunstatu vojskem, jež na jaře se vracelo s nepořízenou od Nového Tábora.

[6]) Archi český, III. p. 234. X. p. 247.

[7]) Vavř. z Březové l. c. p. 525. *Tomek*, Jan Žižka, p. 121, a *Sedláček* v Čas. Mat. mor. 1906 p. 58 míní, že to byl Viktorin, kdežto v Dějepise Prahy IV. p. 223, že »tři páni moravští, kteří se nepoddali králi, Hašek z Waldštýna, Václav ze Strážnice a pan Boček z Kunstatu.« Též *Palacký*, Dějiny III. p. 302 nechává věc bez rozhodnutí a klade zprávu Vavřince z Březové beze změny a bez výkladu. Nejpřirozenějším zdá se výklad, že to byl Boček búzovský.

[8]) *Palacký*, Dějiny III. p. 304.

Prvním následkem nešťastné porážky Zigmundovy bylo, že Čechové se shodli, dosadit na trůn jiného panovníka. K uskutečnění těchto záměrů táhl do Čech kníže Sigmund Korybut. Na pochodě Moravou marně se pokoušel dobýt Olomouce, obrátil se tudíž k Unčovu. Unčov spolu s ostatními královskými městy, ač valnou většinou český, od prvních počátků nepřál husitskému hnutí a pomáhal králi Sigmundovi brannou mocí při jeho první — vyšehradské — výpravě do Čech. Zastaven jsa roku 1421 králem Petrovi ze Sovince,[1]) byl od téhož roku spolu s Litovlí, Olomoucem a klášterem Hradištěm pod vrchní správou biskupa olomuckého.[2]) Koncem dubna roku 1422 stanul před hradbami jeho kníže Korybut a když se mu neotevřelo dobrovolně, dobyl města útokem bez velikého krveprolití a poplenil je.[3]) Pobyv tu některý čas přijímal svátost oltářní pod obojí zpusobou.[4]) Unčov od té doby zustal několik let v rukou strany pod obojí.[5]) Též jinak vedeny toho času mezi stranami boje, jejichž podrobnosti nedostatek zachovaných zpráv kryje tmou nepaměti.[6])

Na jaře roku 1423 dobylo vojsko biskupa Jana Železného hradu Černé Hory, načež se rozložilo kolem Kunstatu, ustoupilo však, když se roznesla zpráva, že několik tisíc husitu míří na Moravu.[7])

[1]) Archiv český VII. p. 576.

[2]) Od 30. března roku 1421. Notizenblatt 1897 p. 71.

[3]) Žižka odpovídaje Korybutovi na vyčítavé psaní jeho, poukazuje, jak on sám — Korybut — byl si zle počínal v Uničově. (*Nejedlý* v Naučn. Slovn. Ott. XIV. p. 902.) Snad toto plenění má na mysli Markvart ze Zvole, když roku 1436 obnovuje Želechovským list, »kterýž byl jim vzat od mocné ruky, když město Uničov utraceno bylo v ruce jich nepřátel.« Listinář Praskova Selského archivu, II. p. 4.

[4]) *Palacký*, Dějiny III. p. 315.

[5]) Ještě roku 1424 počítá se Unčov za město Husitům oddané. *Palacký*, Urkundliche Beiträge zur Gesch. des Hussitenkrieges, I. p. 324.

[6]) *Pešina*, Mars moravicus, I. p. 480—482 vykládá, že v srpnu roku 1422 Bořek z Dohalic a Viktorin z Poděbrad pustošili na Moravě biskupské statky, ale byvše odraženi, ustoupili do Litomyšle. Spojené vojsko rakouské a biskupské se pak prý obrátilo proti pánům, kteří byli podporovali husity. Byl to zejména Boček z Kunstatu, jejž prý na Brumově po tři týdny marně obléhali pod osobním velením biskupa Jana Železného. Za to biskup dobyl hradu Račic, při čemž byl zajat tamější purkrabí Mikuláš z Búzova. — Že by Boček byl zástavním držitelem Brumova, se odjinud neví. Dne 26. října 1421 dlel na svém zámku Brumově král Sigmund, jenž i ve smlouvě ze dne 1. ledna 1423 si vymiňuje své zámky Brumov a Světlov. *Bretholz*, Übergabe l. c. p. 290. 306. 349.

[7]) *Pešina* l. c. 484. *Sedláček* v Čas. Mat. mor. 1894 p. 12 pochybuje o tom obležení, *Kubeš* v tomtéž časopise 1902 p. 221 1 míní, poněvadž Pešina dovolává se při tom letopisů kláštera třebického, jichžto část měl v rukou, že mužeme snad věřit jeho vypravování.

Skutečně blížilo se české vojsko, v němž mezi vudci byli též dva bratří z Poděbrad, Viktorin a Hynek, překročilo v červnu moravské hranice[1]) a pozdrževši se krátce u Kunstatu zahnulo k Boskovicům, kdež se připojil třetí bratr kunstatský Boček z Búzova[2]) Zplenivše cestou snad Jevíčko, dobyli mimo jiná sídla Přerova, Kvasic a po krvavé bitvě, v níž vojsko biskupské bylo potřeno, též Kroměříže.[3])

[1]) *Tomek*, Dějepis Prahy, IV. p. 282.

[2]) *Pešina* l. c. p. 486.

[3]) Chron. veter. coll. Prag. ve Fontes rerum austr. I. odd. 2. sv. p 86. — Script. rerum bohem. III. p. 56. O Jevíčku *Volný*, Mähren. V. p. 645.

Hrabě Lev Nik. Tolstoj.

(Narozen 28. srpna 1828, † 7. listop. 1910.) Píše A. VRZAL. (O.)

Podle těchto historicko-filosofických a mravních názoru Tolstého člověk jednotlivý neznamená nic. Bychom dosáhli štěstí a plnosti života, musíme zříci se sebe, své vule, splynouti s lidem, rozpustiti svou osobnost v lidu a žíti jeho neuvědomělým instinktivním životem. Intelligent je proto nešťasten, že příliš stará se o své já, chce hrát úlohu v dějinách, řídit lidi a události. Ale lidské „já" není silou, nýbrž jen přízrakem síly. Síla dějin je souhrn velikého počtu nekonečně malých tužeb a snah lidí . . . Filosofie tato, podle níž osobní život lidský nemá smyslu a významu, rozum ničeho neznamená, nýbrž jednotlivec i rozum znači něco jen tehdy, zmizí li v masse, podřídí-li se celku, celému životu — je filosofií čistě pessimisticko-fatalistickou.

Platonu Karatajevu připisuje se v romaně veliký význam v duševním obrození Pierra Bezuchova, v němž autor vtělil svuj ideal. Bohatý a dobrosrdečný tento muž, plný šlechetných vznětův a lidumilnosti, dlouho hledal smysl života ruznými směry, brzy v hýření, brzy v rodinném životě s koketnou ženou, brzy v zednářství, až konečně pod vlivem Karatajeva nalezl duševní klid v pokoře, křesťanské trpělivosti a bezprostředním životě „bez vlastní vule", a konečně uvěřil v živého všudypřítomného Boha. Toto vážné, náboženské zakončení romanu trpí ujmu tím, že Tolstoj nepřišel tu od neurčité a nejasné víry v Boha k jasnému křesťanskému vyznání, a že katolickou církev v romaně p o m l o u v á, popisuje na př., jak lehkomyslná manželka Pierrova, rozešedši se po druhé s manželem, pod vedením jesuity stává se katoličkou, by se mohla za života manželova provdat!

Po „V o j n ě a m í r u" Tolstoj chtěl napsati roman z dob Petra I, ale brzy osoba jeho stala se mu nesympathickou, poněvadž Petr v tak zvaných reformách neměl na mysli státní výhody, nýbrž osobní, sobecké. Podobně nedokončil roman „D ě k a b r i s t é", tvrdě, že vzbouření prosincové bylo výsledkem přistěhovalé francouzské aristokracie, i nemohl mu sympathisovati. Konečně Tolstoj umínil si zachytiti náladu společnosti let sedmdesátých s jejím přemrštěným nadšením pro mužíka, pro jeho poměry života, tradice i obyčeje, s její touhou splynouti s lidem. Ale Tolstoj nemohl tak volně mluvit o zákonodárství a politice, o generálech a státnících současných, jak o událostech a mužích za válek s Napoleonem. Také liberalismem a nihilismem podkopané národní vědomí nemělo onoho vzletu a nadšení, jež kdysi

vzdorovalo Napoleonovi. I vzdal se širokého kulturního obrazu a v „Anně Karenině“ podal tragickou historii hříšné lásky cizoložné ženy k sličnému důstojníkovi a proti ní postavil obraz relativně šťastného manželství Levina i Kiti Ščerbatské. Mistrovsky rozvíjí se psychologický process hříšné lásky Anny Kareniny k Vronskému; úchvatně líčí se kletba a trest, která následuje hned po hříchu až k tragickému konci, kdy Anna vrhá se pod vlak. V této rodinné tragedii Tolstoj vidí trest za odpadnutí od Boha i křesťanských zásad a jednu z hlavních příčin, pro které společenský život pozbyl dřívější idealnosti. Velmi podrobně Tolstoj líčí duševní obrození svého hrdiny Levina, v němž vtělil svůj ideal lidumilného statkáře, jenž pohrdnuv blaseovaným životem vyšší společnosti, z hluku velkoměstského a z bahna zvrhlosti hledá útočiště v prostém životě venkovském. Levin právě tak jako Tolstoj byl dlouho nevěrcem a racionalistou, byl trápen náboženskými pochybnostmi, zmítán pessimismem, nikde nenalézal pravého štěstí — i byl blízek samovraždě. Konečně slova prostého mužíka, že „nemá člověk žít pro sebe . . . nýbrž pro duši, podle pravdy, jak Buh velí,“ vyhojí ho ze světobolu i duševně obrodí.

Poněvadž hrdinové jeho velikých románů, Pierre Bezuchov a Levin, v něž Tolstoj vtělil svůj ideal, po dlouhém bloudění a hledání smyslu života navracejí se k víře v Boha, soudili bychom, že i Tostoj — jenž neustále hledal pravdu a smysl života — konečně nalezl pravého Boha, navrátil se k víře svých otců a pak ku pravé víře křesťanské, katolické. A skutečně Tolstoj ve svém článku „V čem je má víra“ (1883) praví, že pozbyv víry hned v mládí, stal se nihilistou, nevěrcem, i nevěřil v pranic až do padesáti let. Ale tu najednou prý „uvěřil v učení Kristovo . . .“ Ale mýlil by se, kdo by myslil, že Tolstoj stal se pravým křesťanem.

Pozbyv víry a nemoha žíti, neznaje smysl a konečný cíl života, počal Tolstoj studovati ruzné soustavy filosofické, ale nikde nenalézal uspokojivé odpovědi na mučící ho otázku: proč žije? V tomto zoufalém stavu nemoha nalézti rozřešení záhad života ani ve filosofii, ani u lidí svého kruhu, byl blízek samovraždě. Tu však před zrakoma jeho objevil se život pracovného lidu, jenž snáší nedostatek, bídu, nelidské trampoty s neobyčejnou trpělivostí, sebezapřením, a přece nepomýšlí na to, aby si vzal život. I usoudil, že „pravdivým je ten smysl života, který dává životu křesťanský lid pracovný,“ i podrobil se vyznání pravoslavné církve, chtěje věřit i žít, jak věří i žije prostý lid, jenž ví, proč žije a jak má žít. Ale záhy Tolstého jako positivistu

začala zarážeti nadpřirozená stránka křesťanství, tajemství, zázraky Kristovy, svátosti, křesťanská zařízení, náboženská dogmata. Jeho „od prvních dob dětství v celém evangeliu dojímalo nejvíce ono učení Kristovo, kde hlásá se láska, trpělivost, sebezapírání a odpláceni dobrým za zlé. Hledaje jen smysl života, mravní ideal, mravní pravidla v učení církve, odvrhl všechna ostatní pravidla, která ho nepřibližovala k drahé mu náladě křesťanské, v níž viděl podstatu, jádro křesťanství. Pravidel, dodávaných církví o víře v dogmata, o zachovávání svátostí, postu, modliteb, nebylo mu třeba. A pravidel, založených na křesťanských pravdách, nebylo (v církvi pravoslavné). A na tom nebylo dosti: církevní pravidla oslabovala, mnohdy přímo ničila onu křesťanskou náladu, která jediná dávala smysl mému životu. Nejvíce zaráželo mě ze všeho to, že všeliké zlo lidské — odsuzování jednotlivých lidí, odsuzování celých národů, odsuzování ostatních věr a všecko, co z takového odsouzení vyplývá: popravy, vojny — všecko to schvalovalo se církví. Učení Kristovo o pokoře, neodsuzování, odpouštění křivd, o sebezapření a lásce vynášelo se od církve slovy, a zároveň s tím schvalovalo se ve skutečnosti to, co bylo s tímto učením nespojitelno.“ Tak praví Tolstoj ve své knize.

Odhodiv tedy autoritu církve, počal samostatně zkoumat evangelia, hledaje ovšem podle své křesťanské nálady v nauce Kristově jen zákon lásky, který podivně odvozuje ze slov Kristových z kázání na hoře: „Vám bylo řečeno: oko za oko, zub za zub. Jáť pak pravím vám: neodpírejte zlu!“ Slova ta vysvětluje Tolstoj jako základní zákon křesťanství proti židovství, zákonu Mojžíšovu, a diví se, že „po 1800 letech, co vyznáván zákon Kristuv milliardami lidí, po tisících lidí, kteří zasvětili život svuj poznání tohoto zákona, nyní na něho došlo jako něco nového objevit zákon Kristuv.“ Prohlásiv tento zákon Kristův jako naprostý opak zákona Mojžíšova, vyloučil ze specifického učení Kristova osmero blahoslavenství, dvojí zákon křesťanské lásky, 10 Božích přikázání a přišel k těmto 5 přikázáním: 1. Buď v pokoji se všemi lidmi, neopovažuj se jiného člověka míti za ničemného nebo nerozumného. 2. Každý muž měj jedinou ženu a žena jediného muže, a pod žádnou záminkou neopouštěj druh druha. 3. Nepřísahej (nikterak) nikdy nikomu pranic. 4. Nikdy mocí neodpírej zlému, násilím neodpovídej na násilí: tlukou-li tě — trp, berou-li — dej, nutí-li tě pracovat — pracuj; chtějí-li vzíti tobě to, co považuješ za vlastní — nechej. 5. Miluj všecky bez rozdílu národnosti, k níž náležejí. Věz, že všichni lidé jsou bratři a synové jednoho Boha i neporušuj míru ve jménu

národních účelu . . ." „Nesplní-li lidé," pokračuje Tolstoj, „jediné z těchto přikázání, mír bude porušen. Splní-li lidé všechna tato přikázaní, nastane království Boží na zemi, t. j. pokoj všech lidí mezi sebou. Přikázaní ta vylučují zlo ze života lidského."

Největší překážkou, že pokoj věčný podle úmyslu Kristova na zemi dosud se neuskutečnil, je dle Tolstého všeobecné mínění, že nelze plnit všech 5 přikázaní. A mínění to Tolstoj odvozuje z klamné představy, dogmatické víry křesťanské, „které od dětství učí všechny vyznavače církevní víry křesťanské podle ruzných pravoslavných, katolických i protestantských katechismuv." Základní bludy této křesťanské víry dogmatické podle názoru Tolstého jsou prý dogmata o dědičném hříchu a vykoupení. „V učení o vykoupení," praví Tolstoj, „jsou dvě základní věty, na kterých všecko spočívá: 1. Normalní život lidský je život blažený, život pozemský však je život špatný, nenapravitelný úsilím člověka. 2. Vykoupení z tohoto života (na zemi) je ve víře... Tyto dvě věty staly (prý) se základem světového názoru věřících i nevěřících naší lžikřesťanské společnosti. Z druhé věty vyplynula církev se svými řády. Z první vyplývají naše veřejná mínění a naše filosofické i politické theorie." Z těchto vět Tolstoj odvozuje též hegelianismus, pessimismus, materialismus, spiritismus.

Abychom přišli k pravému učení Kristovu, třeba prý se vzdáti víry v osobní, tělesné vzkříšení, v nesmrtelnost duše, v osobní věčný život, v osobní zmrtvých vstání Kristovo, v božství Kristovo. Neboť „Kristus (prý) zavrhuje osobní tělesné vzkříšení a uznává z mrtvých vstání života v tom, že člověk život svůj přenáší v Boha." Jednotlivec nežije po smrti osobně, nýbrž jen v synu člověka, jenž žije v člověku, t. j. v životě člověčenstva samého. Musíme se tedy vzdáti touhy po osobní blaženosti po smrti a cíl svůj hledati pouze v životě na zemi. Cíl ten ovšem neleží v nás, ale v našich dětech, v naší rodině, v našem národě, v člověčenstvu, t. j. v tom, co neumírá s osobním životem. K tomu je oněch 5 přikázaní, jichž zachováváním jednotlivec podřizuje se celku a celek i jednotlivec dosahuje již zde na zemi nejvyšší blaženosti.

Do takového chaosu pojmu sobě odporujících došel tento veliký umělec, jenž nespokojen slávou, již mu zjednaly romany, myslil, že básnické jasnovidění stačí k řešení takových otázek, na jejichž studium jiní vynaložili mnoho a mnoho let. Nemaje odborných vědomostí, počal studovati písmo sv. více citem a fantasií než rozumem a vytrhnuv ze souvislosti místo o „neodpírání zlu", jemuž přikládá

ohromný význam, kritisuje s tohoto stanoviska celé učení Kristovo, zavrhuje, co se mu nehodí, a natahuje do nemožných rozměrů zákon křesťanské lásky. Uče zvláště lásce a pokoře, velice sebevědomě a pohrdlivě mluví o sv. otcích i církevních spisovatelích, že nepoznali smysl učení Kristova, až on za několik hodin odhalil pravdu učení Kristova „s jasností a přesvědčivostí, jež vylučují pochybnost.“ Je sice mnoho krásných tahů v jeho theorii o lásce k bližnímu, o trpělivosti, pokoře, ale všecko to je v učení Kristově a dávno bylo známo lidem před Tolstým, který jen do výstředností krásné tahy křesťanství natahuje, tak že jich nelze provést. Tak na př. slova o „neodpírání zlu“, jež učinil základním kamenem svého učení, a z nichž odvozuje nepochopitelným způsobem přikázaní činné lásky, natahuje tak, že neuznává žádných ohraničení „neodpírání zlu“. Tak v listě k Engelhardtovi píše, kdyby Zulus vedral se do jeho domu a před zraky jeho zabíjel vlastní dítě jeho, že by neodpíral. Z povídky „Kmotřenec“ plyne, že člověk, který by v prchlivosti zabil lupiče, jenž už drží sekyru nad hlavou jeho matky, těžce hřeší. V pohádce „Carevič Ivan“ manžel vida, že druhý činí násilí jeho manželce, pokorně ho ještě prosí: „Zůstaň, drahoušku, na dobro u nás!“ Vůbec nesmíme-li zlu nikterak odpírati, musíme nechati zlo v životě svobodně bujnět, nesmíme léčit nemocí, nesmíme odpírat zlu, umírá li kdo hladem atd. A skutečně Tolstoj v theorii, když nastal na Rusi hlad 1891—1892, vystoupil se článkem, kde uznal peněžité podpory hladovým za nepotřebny (Tolstoj učí, že vůbec penězi nemáme podporovati bližních, peníze jsou zlo!) a vůbec zavrhoval účinné míchání se v život hladových. Ale srdce lidské nedalo mu pokoje, až konečně sám zařídil jídelny pro hladové. Jinak v theorii, jinak v praxi.

A podobně, jako toto hlavní přikázaní o neodpírání zlu, výstřední je též přikázaní třetí, zapovídající všelikou přísahu, a druhé, zapovídající coelibát. Zvláště v této věci Tolstoj neustále si odporuje. V době svého rodinného štěstí vystavoval ve „Vojně a míru“ osobní rodinné štěstí za ideal štěstí pozemského, ba ještě v letech 1884—1886 mezi podmínky pozemského štěstí kladl rodinu a idealní ženou nazýval tu, která porodí a vychová co největší počet dětí. Ale z jedné protivy upadl do druhé a již roku 1889 v „Kreutzerově sonatě“ dí, že nejlépe je vůbec dětí nerodit, a v Doslově ke „Kr. son.“ vystupuje proti manželství vůbec. Ano v „Kr. sonatě“ došel tak daleko, že hlásá sebezničení pokolení lidského, schvaluje smrt pro lidstvo. Tak aspoň jí všichni rozuměli. Tolstoj ústy svého hrdiny

Pozdnyševa rozumuje tu takto: „Blaho člověčenstva je jedno se sebezničením... Účel i člověka i člověčenstva je — blaho. K dostižení blaha je dán člověčenstvu zákon, který musí ono vyplnit. Zákon ten je sjednocení lidí. Tomu překážejí vášně. Z vášní nejsilnější a nejhorší jest pohlavní smyslná láska a proto, zničí-li se vášně i poslední z nich, smyslná láska, sjednocení to se vykoná, člověčenstvo vyplní svůj zákon a nebude mít, proč by žilo.“ Fanaticky přemrštěný požadavek čistoty a bezmanželství ode všech lidí bez výjimky vedl pravidelně k rozpoutání vášní a nikoli k čistotě, jakou žádá Tolstoj.

Vůbec Tolstoj upadá z jedné krajnosti do druhé. Tak v době, kdy psal „Vojnu i mír“, úplně zavrhoval sílu lidského rozumu i vůle a jednotlivého člověka měl za nekonečně malou veličinu dějin a najednou tato nekonečně malá veličina proměnila se v obra, jenž ohromnou silou svého rozumu i vůle hýbe horami a pudy a vášně tak snadno ovládá, jako člověk mravence. Člověku stačí, by poznal rozumem, že život, kterým žijí lidé tohoto světa, je špatný — a bude hned čistým uprostřed životního bahna, mravným mezi nemravnými, pravdivým uprostřed lži, křesťanem uprostřed vítězícího učení světa. A takovým nejspíše a nejsnáze se stane, opustí-li ruch tohoto světa a na lůně přírody bude se obírati polní prací a zdokonalovati se v křesťanské lásce.

Tolstoj svým učením rozešel se na dobro s křesťanstvím, neuznával Krista za Boha, ano strhl s něho i poetickou aureolu a vystavil ho v takové nehistorické chudobě a nahotě, v jaké ho nevylíčili ani Strauss a Renan, ba snížil ho pod Konfucia a Mahomeda. Se stanoviska společenského zavrhuje Tolstoj kulturu, vědy a všecko společenské i státní zřízení, zapovídaje nosit zbraň, bojovat proti nepřátelským vojskům, přísahat, soudit, přišel v rozpor s celým nynějším společenským a státním zřízením a ačkoliv nenavádí ke vzbouření, nýbrž učí pokoře a lásce, přece učení jeho v důsledcích svých je revoluční, nihilistické, anarchistické, jako učení mnohých bludařů ruských — k nimž Tolstoj nápadně se blíží.

Od té doby, co Tolstoj počal se věnovati propracování své mravní soustavy a schvaluje jen umění čistě didaktické ve stati o Umění, nenapsal žádného pozoruhodnějšího díla uměleckého, které by se mohlo postavit po bok jeho velikým romanům. Všecky pozdější povídky, novelly i dramata jsou pouze illustracemi, výkladem jeho zásad mravní theorie. Pravili jsme, že Tolstoj již v šedesátých letech sblíživ se s lidem venkovským počal pohlížet na svoje spisy se stanoviska

prostého lidu i uznal, že lid takových spisů nepotřebuje, i chtěl svým tvůrčím talentem od té doby sloužit lidu a jeho potřebám, státi se spisovatelem lidovým. Když nyní uvěřil v „učení Kristovo“, učení lásky, jež postavil proti učení světa, hlásajícímu sílu, a poznal, že svými dřívějšími spisy hlásal také učení světa i sloužil síle, zavrhl spisy své jako škodlivé i počal psát povídky pro lid, v nichž neustále učil lásce, pokoře, trpělivosti, neodpírání zlu, prospěšnosti práce tělesné, jíž člověk nejsnáze nabude duševního štěstí a klidu. V lidovém dramatě „Vláda tmy“ (1886) Tolstoj, jenž chtěl dokázati vítězství pracující prostoty nad kulturou, podvrací své theorie v základě, názorně ukazuje, že člověk i na lůně přírody, nenakažen kulturou, jest obtížen následky hříchu dědičného, jehož Tolstoj ovšem neuznává, náklonností ke zlému a je schopen takových zločinu, jaké vidět i ve společnosti vyšší. Proti zlým náklonnostem a pudum nestačí 5 přikázaní, jak je uvádí Tolstoj. Neméně než vzdělanci potřebuje lid náboženství, víry v osobního Boha, spravedlivého soudce, náboženského vychování, autority církevní i státní. Se stanoviska uměleckého, Tolstoj nahromadil tolik hrůzy a mravní zvrhlosti, že divák je na rozpacích, má-li před sebou selský lid, který dle Tolstého zná smysl života, či divochy a mravní nestvůry, jimž není nic svato, v nichž není lidských rysů. Provedení hnusného zločinu mladého mužíka Nikity, jenž své nemanželské dítě vraždí s takovou raffinovaností, že totiž podloží dítě pod desku, na niž sedne a tlačí, až „kostečky chřestí“, hrubě uráží i cit esthetický. V komedii „Plody osvěty“ Tolstoj, nepřítel osvěty, snaží se dokázat, jak hloupí jsou lidé vzdělaní proti prostým mužíkům. Rozvoj děje i rozuzlení je holou nemožností. Zvláštní je, že i tato komedie měla úspěch na jevišti: obecenstvo se smálo hrubým žertum mužíkuv a hloupým kouskum pánuv. Jiné stránky učení Tolstého illustrují povídky „Julius“, kde autor chtěl ukázati na shodu svých zásad s životem prvých křesťanuv, a „Hospodář a čeledín“, kde opět staví proti sobě život prostého mužika, plného lásky a sebezapření a život sobeckého pána. Poměrně nejumělečtější z posledních prací jeho je „Smrt Ivana Iljiče“, ač hrubě naturalistický popis této smrti pokulhává za poetickým popisem smrti Andreje Volkonského ve „Vojně a míru“.

Úpadek umělecké tvorby a slabé opakování starých motivu nalézáme v posledním jeho silně tendenčním romanu „Vzkříšení“. Kníže Něchljudov je známý již dvojník Tolstého, kdysi idealní mladík, plný šlechetných vznětův, ochotný obětovat se pro každou dobrou věc,

rozdělit otcovský úděl mezi mužíky. Ale velkoměstský vír strhl ho v hýřivý život, jenž mu nahradil idealismus mládí, tak že se vyzul ze všech pout mravnosti i strhl k pádu nevinnou dívku Katuši, která potom opuštěna padala víc a více, stala se prostitutkou a dostala se před porotní soud pro domnělé zavraždění bohatého kupce. Morální příčinou toho všeho je Něchljudov, jenž je mezi porotci a má pronášet nad ní rozsudek. Tu je bod obratu v jeho životě. Něchljudov poznává špatnost dosavadního života, lituje toho, chce pozvednout i Katuši z pádu, duševně ji obroditi a vida, že omylem byla odsouzena na Sibiř, chce ji následovati a dáti se s ní oddati. Když však Katuše se zamilovala do politického trestance, Něchljudov přemýšlí opět o tom, jak odstraniti zlo ze světa, bere evangelium a opakuje známou již theorii s 5 přikázaními, hlásá vnitřní sebezdokonalování, pokoru, sebezapření, trpělivost a lásku k nepřátelům. Tmavými, zhuštěnými barvami Tolstoj maluje nynější společenské a státní zřízení, odsuzuje války, soudnictví, s fanatickou rozhořčeností zavrhuje obřady církevní, mši sv., kde upadá přímo v rouhání. Podrobným, naturalisticky věrným popisem hampejzů, oplzlými popisy nemravnosti illustruje své mravní učení, chtěje takto poučovati a napravovati.

Vůbec Tolstoj poslední dobou úplně se zřekl čistého umění, pro něž 1859 horoval, stal se „moralistou“, příkře vystoupil proti státu i církvi pravoslavné, která jej konečně pro jeho učení vyobcovala, a státní vláda, která tisíce Rusů žalářovala i vypovídala na Sibiř, Tolstého, tohoto nihilistu, atheistu i anarchistu, jenž mnohem více prohřešil se proti státu a společnosti, než kterýkoliv politický odsouzenec, nechávala na pokoji jenom ze studu před Evropou a Ruskem samým. Neboť odbojné snahy jeho odpovídaly tak pádně revolučním náladám doby, zvláště vrstev nevázaných a nekázaných — „silné“ pak kresby z animálního života lidského dráždily a lákaly blaseované i „nejvyšší“ obecenstvo, jež libovalo si, jak obyčejně, právě jen v tom, čím Tolstoj lichotil nízkým pudům, nevšímajíc si dále toho, čím skutečně chtěl a mohl povznášeti. Ušlechtilé stránky působnosti jeho přijímány jen s jakousi pohrdlivou nonchalancí jako idealistické přemrštěnosti velikého ducha, kdežto ony modní stránky bezuzdného, ač docela mělkého kriticismu a hrubého naturalismu zjednaly mu nezaslouženou pověst hlubokého myslitele, ba proroka. A s módou silno počítá se bohužel nejen v tretách, nýbrž i v otázkách nejvážnějších.

Církev a ordalie.

DR. JOSEF SAMSOUR. (Č. d.)

Ve století 12. spisy biskupa Ivona ze Chartres, zvláště pak jeho listy, jež téměř všeobecně byly pravidlem církve francouzské, vykládají velmi zřetelně theorii ordalií neboli soudů božích. Z nich poznáváme, že ordalia jsou zakázána ve sporech církevních,[1]) ano ve všech sporech, možno-li jiným prostředkem poznati pravdu, poněvadž quamdiu homo habet, quid faciat, non debet tentare Deum suum.[2]) Scházejí-li lidská svědectví, pak jest ovšem dovoleno, ano i nutno uchýliti se k svědectvím božím: Non negamus quin ad divina aliquando recurrendum sit testimonia, quando praecedente ordinaria accusatione omnino desunt humana testimonia.[3]) Zákon boží však ordalií neustanovil, nýbrž pouze lidská nedůvěřivost je vyžaduje: Non quod lex hoc instituerit divina, sed quod exigat incredulitas humana.[4]) Bere-li se ostatně k ordaliím útočiště, má předcházeti nález soudní a má býti použito všech prostředkův opatrnosti, jinak pozbývají všeho významu.[5]) Ano i když je soud boží úplně oprávněným, není naprostým důkazem neviny nebo viny obžalovaného; neboť Bůh připouští ve svých nevyzpytatelných cestách, že zkouška železa rozžhaveného zachraňuje vinníky a odsuzuje často nevinné: Nullum tibi praebet argumentum (cauterium militis), cum per examinationem ferri candentis occulto Deo iudicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes saepe damnatos.[6]) Nicméně skončí-li ordale ve prospěch obžalovaného, třeba se ho přidržovati, ježto tu není možno žádného soudu proti svědectví božímu. Audivi enim quod vir ille, de quo agitur, de obiecto crimine examinatione igniti ferri se purgaverit... Quod si ita est.... contra divinum testimonium nullum alterius investigandum intelligo esse iudi-

---

[1]) Ep. 74: Monomachiam enim et ferri callidi examinationem nec consuetudo ecclesiastica in discutiendis causis ecclesiasticis recipit, nec canonica auctoritas instituit... Taliter namque innocentiam defendere est innocentiam perdere.

[2]) Ep. 183: In huiusmodi autem causis monomachia nullo modo admittenda est, quia secundum B. Augustinum, quamdiu homo habet...

[3]) Ep. 252.

[4]) Ibidem.

[5]) Ep. 205: Cum talis examinatio sit in Deum tentatio, non est mirum, si divino auxilio deseritur, cum incaute et sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur. — Ep. 252: Tunc enim tentat homo Deum suum, quando postposito ordine iudiciario per examinationem candentis ferri vel aquae frigidae divinum requirit testimonium.

[6]) Ep. 205.

cium.[1]) Co se pak zvláště týče souboje, klerikové nesmějí ho použiti, ano nesmějí mu ani býti přítomni, ne že by byl souboj naprosto zakázán, nýbrž proto, že je to soud krve, a protože církev římská, která má jiné prostředky dukazné, ho nepřipouští.[2])

Tato theorie osvíceného biskupa chartreského je takořka mezníkem v dějinách ordalií. O několik let později Gratian, autor známého Decreta, složeného kolem roku 1150, sebral v díle svém, jež se stalo základem ke Corpus iuris canonici, vše, co nalezl o ordaliích neboli očistách obyčejných.[3]) Jeho názor není však již tak určitý jako Ivonuv, nicméně směřuje přece více k jejich omezení než generalisování. V příčině zkoušky vřelé vody a rozžhaveného železa uvádí text papeže Štěpána VI, ku kterému se později sice ještě vrátíme, který však třeba již tu citovati: Nam ferri candentis vel aquae examine confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent canones, et quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est praesumendum. Spontanea enim confessione vel testium approbatione publicata delicta... commissa sunt regimini nostro iudicare, occulta vero et incognita illius sunt iudicio relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum.[4]) Lze spatřovati v tomto rozhodnutí papežově zavržení všech ordalií? Gratian se domnívá, že o tom lze duvodně pochybovati, non immerito dubitatur, pro biblickou zkoušku vody hořké, stanovenou zákonem mosaickým, a soud boží, jehož platnost uznával Řehoř Veliký.[5]) Je ovšem pravda, že kanon sv. Řehoře, jehož se dovolává, jest podvržený. Nicméně Gratian kloní se na základě autority Štěpána VI k víře, že pro budoucnost jsou zakázány všecky soudy boží. Ve prospěch tohoto názoru uvádí ještě pod rubrikou: In Novo Testamento monomachia non recipitur dekret papeže Mikuláše I.[6]) Přes to učený kanonista nepopírá, že jisté kanony synod partikulárních, na př. synody wormské a seligenstadtské, odporují nauce, která se zdá převládati v Římě, a

---

[1]) Ep. 232.

[2]) Ep. 168: Quia iudicium sanguinis nobis agitare non licebat (iudicatum est) ut utraque pars in curiam iret comitissae. — Ep. 247: Cum iudicium sanguinis servanda patrum auctoritas clericos agitare prohibeat et Romana Ecclesia in legem non assumat.

[3]) C. II. qu. 5.

[4]) c. 20. C. II. qu. 5.

[5]) Hoc autem utrum ad omnia genera purgationis an ad haec duo tantum quae hic prohibita esse videntur pertineat non immerito dubitatur, propter sacrificium zelotypie et illud Gregorii: Si vir, qui frigidae naturae esse dicitur, per verum iudicium probare potuerit uxorem suam numquam cognovisse, separetur ab ea.

[6]) c. 22. C. II. qu. 5.

předpisují v určitých případech soudy boží, jako na př. zkoušku s eucharistií. To nám s dostatek vysvětluje, proč Gratian váhá vysloviti se rozhodně proti ordaliím. Nicméně celek jeho článku, jak už zmíněno, činí dojem, že je spíše jejich odpurcem než příznivcem.

Každým zpusobem autorita Gratianova nenabyla ve Francii nad autoritu Ivona ze Chartres vrchu před koncem století 12. To nám vysvětluje, že Hildebert z Mansu, Geoffroy z Vendôme a sv. Bernard, opat z Clairvaux neodvažují se kárati používání ordalií nebo je i schvalují. Mlčení sv. Bernarda o správnosti souboje v listě,[1]) v němž litoval jeho následků, dosvědčuje, že se nepovažoval za oprávněna odsouditi naprosto tento způsob soudu aspoň, když jsou ti, kdož ho používají, laiky. Důkaz, jejž vyvozuje proti Manichejcum kolínským (nebo soissonským) ze zkoušky vody studené, které byli podrobeni, ukazuje ještě zřetelněji, že připisoval skutečnou platnost právní tomuto ordale.[2]) Rozhodnutí sněmu remešského, jenž byl konán, jak známo, roku 1119 za předsednictví Kalixta II, obsahuje rovněž formální schválení soudu božích.[3]) Synoda v témže městě roku 1157 konaná ukládá zkoušku rozžhaveného železa každému člověku, podezřelému, že náleží k sektě kataru.[4]) Naproti tomu Petr Cantor († 1197) odsuzuje ordialie zcela rozhodně jako nespravedlivé, směřující mnohdy k nálezům mrzkým.[5])

Také u prvních kommentátoru Decretu Gratianova setkáváme se s ruznými názory o ordaliích. Rufin[6]) prohlašuje, že očista obyčejná (purgatio vulgaris) muže býti pouze uložena otroku nebo člověku jemu na roveň postavenému. Člověk svobodný muže býti pouze podroben purgaci kanonické. Štěpán z Tournay († 1203) předpokládá, že ordialie jsou určeny zvláště na postrašenou a že jich nelze užíti leč při zločinech zřejmých, které puvodcové však přece tvrdošijně popírají.[7]) Sicard († 1215) zapovídá jich používati soudci církevnímu,

[1]) Ep. 39 n. 3.

[2]) In Cant. Sermo 66 n. 12: Examinati iudicio aquae mendaces inventi sunt. Cumque iam negare non possent, quippe deprehensi, aqua eos non recipiente.

[3]) *Mansi* t. XXI. p. 237: Si quis appellatus fuerit de infractione huius treviae et ipse negaverit, si miles est, purgabit se septima manu; reliqui vero Dei iudicio examinabuntur.

[4]) *Martène* et *Durand*, Ampliss. Collect. VII. 75.

[5]) Verbum abbreviatum c. 78.

[6]) C. II. qu. 5: Vulgaris purgatio non est exigenda nisi a servili persona, vel ab eo, qui tamquam servilis persona suspectus habebatur, ab ingenuo autem non nisi canonica.

[7]) c. 7. C. II. qu. 5: Sic ubi invenitur in canonibus, quod ferro vel aqua aliquis se purgare debeat vel sup[illegible]ntes vomeres nudis pedibus incedere, dictum est ad terrorem vel secundum Lombardum vel loquitur de manifestis sive scelus inficiantibus.

neformuluje však zápověď způsobem absolutním, leč jen v příčině kleriků. Pro soudce světské je dovoluje, domnívá se však, že by bylo lépe neužívati jich, poněvadž pokoušejí Boha.[1] Huguccio († 1210) zakazuje tento způsob zkoušky naprosto a bez omezení při soudech církevních pro laiky jako pro kleriky, pro otroka jako pro svobodného a prohlašuje formálně, že kanony, které se zdají jej schvalovati, jsou zrušeny.

Možno tudíž říci, že na západě názor o ordaliích kolísá. V některých církvích partikulárních bylo jim dosti obecně smýšlení příznivé. Než jaký byl v této příčině názor římských papežů?

Před Mikulášem I (858—867) nelze uvésti žádného rozhodnutí papežského, jež by se týkalo ordalií. Toto mlčení zdá se býti známkou, že papežové trpěli tehdy jejich užívání, není však ještě důkazem, že by je byli papežové officielně schvalovali. Uvádí se ovšem rubrika četných formulářů 9. a 10. století, které připisují papeži Eugenevi II (824-827) Ordo iudicii, jenž začíná slovy: Si homines vis mittere ad iudicium.[2] Stoupenci jeho authenticity mají za to, že Eugen II schválil na žádost Ludvíka Pobožného požívání zkoušky vody studené,[3] aby zabránil častým křivým přísahám, k nimž zavdávala příležitost očista přísahou. Než jest jisto, že Ludvík Pobožný zakázal tuto zkoušku roku 829. Na druhé straně Hinkmar tvrdí, že divini viri invenerunt iudicium aquae frigidae. Může se tento Hinkmaruv název viri divini vztahovati na Eugena II a Ludvíka? Některé Ordines století 11. připojují ku jménu Eugenovu jména Lva a Karla, Beatus Eugenius et Leo et Carolus.[4] To přivádí některé spisovatele, jako na př. Patettu,[5] na domněnku, že zpráva kanonistův, ať již legendární nebo z části pravdivá, původně se vztahovala na Eugena I († 657), jenž zavedl kropení vodou svěcenou, a na Lva II († 683), kteří oba byli kanonisováni. Tím by se vysvětlovaly

[1]) C. 2. De purgat. Haec ecclesiastico debet esse relegata iudicio maxime in clericis... Quaeritur si saeculares iudices licite vulgaribus utantur purgationibus. Videtur tum propter constitutionem, tum propter institutam ab ecclesia benedictionem. Respondeo: Laudarem, si non fieret, quia Deus ibi temptari videtur, cum et apostolus dicat: Iuramentum est finis omnis controversiae.

[2]) C. II. qu. 5: Vulgaris est, quae fit per aquam ferventem vel frigidam vel tantum ferri candentis vel monomachiam et huiusmodi. Haec ex toto relegata est ab Ecclesia nec est indicenda alicui clerico vel laico, libero vel servo. Et si qua capitula videntur indicere talem purgationem... abrogata sunt.

[3]) *Mabillon*, Vetera analecta, str. 161.

[4]) *Jaffé Loewenfeld*. Regesta Rom. Pont n. 2565.

[5]) *Patetta*. Le Ordalie. Torino 1890, str. 344 n. 2

výrazy divini viri, název beatus a pořadí jmen odpovídající chronologii, poněvadž Eugen I předcházel Lva II na stolci sv. Petra. Stejně pochopujeme, jak počátek kropení vodou svěcenou byl zaměněn s počátkem žehnání vody studené při soudech božích. Vysvětlení toto je sice dosti hypotetické; oprávňuje nás však k pochybnosti, že papež Eugen II je vskutku autorem Ordo iudicii, jemu připisovaného.

Třeba ještě z diskusse vyloučiti řadu listů papežských příznivých ordaliím, avšak zřejmě podvržených, jako listy sbírky Pseudo-Isidorovy, citované již místo Řehoře Velkého, list papeže Zefyrina a konečně sbírku listů papeže Mikuláše I a Jana VIII, v novější době v rukopise Turinském objevenou, kterou Pflugk-Hartung prohlašuje za velkou falsifikaci kanonuv, „eine große Fälschung von Canones.“ [1]) Tak konečně dospíváme k authentickým textum papežů Mikuláše I, Štěpána VI a Alexandra II, kteří v určitých případech byli vyzváni, aby officielně projevili svůj názor o soudech božích.

Dekret Mikuláše I Monomachiam vero in lege non assumimus, quam praeceptam fuisse non reperimus...[2]) zapovídá soudní souboj Lze však spatřovati v konečných slovech: Cum hoc et huiusmodi sectantes Deum solummodo tentare videantur formální odsouzení všech ordalií? Kanonisté Regino, Ivo ze Chartres a Buchard nedomnívali se tak. Možná, že dekret má na zřeteli jen osoby církevní. Ostatně Mikuláš sám za okolnosti závažné, kdy měl se vysloviti o oprávněnosti ordalií, zachovává reservu. Jde při tom o rozluku manželství Lotharova, provedenou zapuzením Theutbergy. Roku 856 služebník dokázal zkouškou vřelé vody nevinu královny, obžalované od krále z cizoložství. Později, když proces dostal se ke stolici apoštolské, papež činí zřetelnou narážku na tuto zkoušku, a místo aby káral její použití, zdá se uznávati její platnost; píšeť královně: Siquidem tu, quantum humanus intellectus sufficit invenire, non solum innoxia saepe comprobata es, verum et ecclesiae semper auxilium provocasse dignosceris[3]), a vytýká biskupům, kteří stranili královi: Qualiter primum quidem Theutbergam per electum ab illis iudicium (vody vřelé) purgatam, denuo impetere contra divinam humanam legem minime formidaverint.[4]) V okamžiku, kdy Hinkmar v pojednání De divoritio Lotharii et Theutbergae prohlásil tak zřetelně oprávněnost ordalií, třeba považovati reservu Mikulášovu za

---

[1]) Zeitschrift für Kirchenrecht, vol. XIX. p. 361.

[2]) c. 22. C. II. qu. 5.

[3]) *Labbe* t. VIII. Nicol. ep. 48, col. 427.

[4]) *Labbe* t. VIII. col. 451. *Jaffé-Loewenfeld*, Regesta, n. 2866.

úmyslnou. Papež nechce souboje soudního, ježto však dosaženo bylo příznivého výsledku zkouškou vody studené pro jeho chráněnku, zdá se přece připisovati jakousi cenu této zkoušce, obratně používaje tak zbraní poskytnutých od odpůrců, jakoby jim chtěl říci: „Poněvadž po zkoušce vámi nařízené Theutberga jest nevinna, nakládejte s ní jako s nevinnou a nepronásledujte jí.“ (O. p.)

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr. Jan Sedlák.

V.

Dokumenty, týkající se bouřlivých let 1412 a 1413, jsou Palackým a Loserthem (Archiv 75) vydány relativně nejúplněji. Ale i zde bude možno leccos doplniti. Tak hned pro spor odpustkový jest posud neznám Maříkův traktát proti Husovi. Podařilo se mi zjistiti jej a uveřejním jej později v příloze „Hlídky". Sem patří také časově replika proti Husovi v kod. třeboňském fol. 116 n.[1]) Odpůrce Husův staví se tu na stanovisko kanonického práva a dovozuje z něho, že klatba církevní stíhá zatvrzelé, kteří upadli v kacířství již zavržené neb nové smyslili nebo mu přejí, kteří tvrdí, že římská církev není hlavou církve obecné, nebo se dopouštějí násilností proti osobám duchovním. Potom se obrací proti Husovu tvrzení, že papež není náměstkem Kristovým a nemá práva hříchy odpouštěti a dávati odpustky, a dokazuje známými místy Písma sv. primát a moc odpouštěti hříchy, jež jest dána kněžím a trvá i ve špatných duchovních. Na konec zase z kanonického práva uvádí místa svědčící, koho jest považovati za kacíře. Zdůrazňuje zvláště, že i podezřelé stíhá církev, v čas-li se neočistí, a že disputace s kacíři jsou nebezpečny.

Replika tato není sice datována, ale v úvodním citátu naráží patrně na vystoupení tří mladíků proti kázáním odpustkovým[2]) a obsahem se hlásí ke sporu odpustkovému.[3]) Týká se asi kázání Husova po bouřích červencových, kdy se již očekává z Říma trest na Husa. Protivník Husův má z církevního práva přesvědčení, že jest Hus kacířem a že zasluhuje trestu exkommunikace. Snad vzhledem k této replice ujímá se Jesenic Husa svou Repetitio pro Mag. Joh. Hus 13. prosince 1412.

Autor repliky jest neznám; mohl by to býti kanonista Jiří z Boru, jenž stojí s mistry theologie proti Husovi.

Replicacio contra Hus.

Item. Ne autem solos[4]) violencie huius auctores aliqua credat presumpcio puniendos, facientes et consencientes pari pena plectendos

[1]) Opis Bočkův jest v mor. zemsk. arch. č. 399, odkudž uveřejňuji.

[2]) ne autem solos violencie huius auctores aliqua credat presumpcio puniendos . .

[3]) Magister Hus ausus fuit in sermone asserere . . . — [4]) ps. solo.

katholica condempnat auctoritas. Ut igitur plane liqueat tibi processus iste summopere utilis et necessarius:

Nemo excommunicatur nisi pro contumacia et contumax non auditur appellans (II. q. VI. Sunt eciam quorum.[1]) Johannes Cris: *Nemo contempnat vincula ecclesiastica; non enim est homo qui ligat, sed Christus, qui hanc potestatem dedit Petro et suis successoribus et homines fecit dignos tanti honoris* .(XI q. III. Nemo[5]) Apok. XIX: *Apprehensa est bestia et cum illa pseudo (falsi) prophete et qui acceperunt caracterem bestie et qui adorabant ymaginem eius, missi sunt hii in stagnum ignis* etc.

In hiis casibus excommunicacio maior a iure infligitur:

Primus casus: cum quis inciderit in heresim iam dampnatam, ut Arrii, Nestorii, Manichei, Wiklefiste (XXIV q. 1. c. 1.)

Secundus: cum quis confingit novam heresim. (Extra de heret. Ad abol.[2])

Tercius: cum quis est credens, receptor vel fautor hereticorum t alii, de quibus tractatur supra de heret. cap. Puniuntur autem heretici.[3])

Quartus: cum quis asserendo dicit romanam ecclesiam non esse caput ecclesie nec ei obediendum (dist. XIX Nulli phas.[4])

Quintus: cum quis verberat clericum vel monachum vel conversum vel quamcunque personam religiosam ut monialem (XVII q. IV Si quis suadente dyabolo.[5])

Et hec pena videtur extendenda ad omnes consencientes Extra Quante presumpcionis,[6]) ubi Augustinus: *Scio dominum esse inimicum omni criminoso.*

Hii excommunicati sunt. Excommunicacio est[7]) a qualibet licita communione vel legitimorum actuum hominum separacio. Unde dicitur Adam excommunicatus ab esu ligni vite dicente domino: *Videet, ne forte sumat de ligno vite* (XI q. III c. Evidenter.[8])

Item. Magister Johannes Hus ausus fuit in sermone asserere et dicere publice, quod papa non sit immediatus vicarius Christi nec potest peccata dimittere aut indulgencias concedere.

---

[1]) c. 41 § 11. Gratian. — [2]) c. 9 X 5, 7. —

[3]) Tak začínající cap. v dekretálkách není. O trestech jedná Ad abol. v oddíle Praesenti.

[4]) c. 5. — [5]) c. 29. — [6]) c. 47 X 5, 39. — [7]) ps. excommunicacione. — [8]) c. 24 Gatian. —

Dico quod dominus dixit Petro Mat XVI *Pasce oves meas, tibi dabo claves regni celorum* et *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis* etc. Et in Petro omnibus suis successoribus est dictum. Ex hac enim sentencia domini proferentis arbitrati sunt omnibus apostolis et suis successoribus totique ecclesie Petrum esse prelatum. Quilibet enim successor Petri eandem habet potestatem, quam habuit Petrus, quia Christus voluit esse unum ovile, unum et unicum esse ovium pastorem. Unam sanctam ecclesiam catholicam et ipsam apostolicam in fide credere cogimur ac tenere, quam firmiter credimus et simpliciter confitemur, extra quam non est salus nec remissio peccatorum. Unde apostolus: *Non est potestas nisi a deo.*[1]) Eph. 1. dicitur: *Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam*[2]) vid. romanum pontificem, ut sit unus principans, infundens omnibus inferioribus virtutem et potestatem ad dominandum, ut omnes a Petro et a quolibet successore eius acciperent sue potestatis originem eique in omnibus tamquam membra capiti obedirent (XXIII q. 1.)

Item nota, quod apostolis et in apostolis omnibus sacerdotibus est data potestas: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis et quorum retinueritis, retenta sunt.*[3]) Solis autem sacerdotibus data est a domino potestas solvendi peccata atque ligandi. Deus mundat animam a macula peccati, sacerdos autem solvit eam a vinculis eterne pene. De sacerdotibus non est dubium, quin habeant potestatem a domino deo dimittendi et retinendi peccata. Augustinus: *Sacerdotes possunt confitentibus peccata parcere; quibus enim remittunt, remittit eis deus.* Dicuntur autem sacerdotes ligare et solvere tribus modis: Primo ligant et solvunt i. e. ostendunt aliquem ligatum vel solutum. Unde dominus per se leprosos prius restituit sanitati, deinde ad sacerdotes misit, quorum iudicio ostenderentur mundati; item Lazarum primo resuscitavit, deinde discipulis mandavit solvere resuscitatum. Nam etsi aliquis aput deum est solutus, non tamen in facie ecclesie solutus habetur, nisi per iudicium sacerdotis (de penit. dist. 1. Quantuslibet[4]) Secundus modus ligandi est, cum satisfaccionem penitencie confitentibus imponunt, ut per eam purgatos ad sacramentorum communionem per ianuam reconciliacionis admittant. Unde Leo papa: *Christus hanc prepositis ecclesie tradidit potestatem, ut confitentibus penitencie satisfaccionem indicerent et eosdem salubri satisfaccione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliacionis admitterent.* Quod autem hoc

[1]) Rom. 13, 1. — [2]) Eph. 1, 22. — [3]) Joh. 20, 22. — [4]) c. 53.

pertineat ad claves ecclesie, dicit Augustinus: *Frustra sunt claves ecclesie, qui sine arbitrio sacerdotis penitenciam agit; non enim sine oris confessione criminis indulgencia impetratur.*

Tercium est virtute clavium Petri: *Quodcunque ligaveris super terra, erit ligatum et in celis*[1]) sc. per approbacionem celestis curie, quia quod in hiis ecclesia militans facit in terris, approbat ecclesia triumphans in celis. Hunc intellectum probat Gregorius et Leo (XI q III.) *Manet Petri privilegium, ubicunque ex ipsius auctoritate fertur iudicium* etc. (XXIV q 1.[2])

Restat videre de secundo, utrum remissio fiat per malum sicut per bonum ministrum, sicut patet secundum Origenem, quod potestas hec soli Petro concessa est et imitatoribus Petri. Quidam dicunt, quod irati animus ad deteriora provocatur, dum suis gravibus peccatis premitur, aliena non diluit; aliorum vero sentencia est, quod boni remittunt ex officio et vite merito, mali vero non ex vite merito, sed ex officio remittunt. Sicut Cayphas licet in se malus, tamen ex officio ex spiritu sancto prophetavit dicens: *Expedit ut unus moriatur homo pro populo et non tota gens pereat*[3]) et in ewangelio: *Super cathedram Moysi sederunt scribe et pharisei, que dicunt facite*[4]) vid. propter nomen domini, quod ibi non ignoratur et semper est factum. *Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit,*[5]) non aliis sed sibi, quia omnia sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus, dummodo in forma ecclesie conferantur. Peccant tamen omnino, qui accipiunt sacramenta ab hereticis vel scismaticis preter baptismum in necessitatis articulo sc. in articulo mortis, cum presbyter catholicus non invenitur. Et idem credo de excommunicato, quod ab eo nullum sacramentum debeat recipi nisi baptismus in necessitate, ut dictum est de heretico.

Item si quis wlt fidem scire, legat symbolum, quod cantatur in missa et Quicunque wlt salvus esse, ante omnia opus est usque in finem (XXIII dist. Qui episcopus; Extra De summa Trinitate et fide catholica cap. Firmiter credimus.[6])

Item errans a fide est, qui falsam de fide opinionem gignit vel sequitur vel imitatur, vel errans a fide est, qui aliter sacram scripturam intelligit et exponit, quam sensus spiritus sancti flagittet, a quo scripta est, ut XXIV q. III Heresis.[7])

---

[1]) Mat. 16, 19. — [2]) c. 5. Leo papa. — [3]) Joh. 11, 50. — [4]) Mat. 23, 2. — [5]) I. Cor. 11, 29. — [6]) c. 2 d. 23: c. 1 X 1, 1. — [7]) c. 27. —

Item hereticus dicitur a sacramentis ecclesie vel communione fidelium divisus (IV q. 1) et debet deponi ab omni dignitate, ut XI dist. Si papa, XXIV q. 1 Qui contra pacem, Extra Ad abolendam.[1]

Item qui publice predicat contra fidem catholicam vel publice profitetur vel defendit errorem convictus de heresi vel sentencialiter dampnatus. (Extra de verb. signif. Super quibusdam.[2])

Item credentes, receptatores, defensores et fautores eorum sunt ipso iure excommunicati maiori excommunicacione (Extra cap. Excommunicamus § Credentes et Excommunicamus 2°.[3])

Item si fuerit excommunicatus ab ecclesia et notatus et non satisfecerit infra annum, ex tunc ipso iure factus est infamis nec potest exercere aliquod legittimum officium et si fecerit, non valebit; si vero clericus fuerit, ab omni officio et beneficio suspendatur.

Item qui fuerint inventi sola suspicione notabiles, nisi canonice se purgaverint, anathematis gladio feriantur et ab omnibus evitentur.

Item quodsi per annum in excommunicacione perstiterint, ex tunc velut heretici condempnentur.

Proditor est veritatis, qui transgrediendo veritatem palam loquitur mendacium (XI q. III Nolite.[4]) Qui enim rebelliter vivit et discere atque agere bona recusat, magis dyaboli quam Christi membrum esse ostenditur et pocius infidelis esse monstratur, nam in principio sui habet perversum dogma (XXXVIII dist. Nullus.[5])

Disputare enim cum hereticis coram populo vix potest esse sine periculo, cum tales non intendant ad aliud, nisi ut reprehendant et possint rumpere tunicam domini (dist. XLIII).

Scisma est illicitus ab unitate seu universitate discessus. Dicitur autem scisma a scissura, quia per scisma fit in unitate scissura (XXIV q. 1. Scisma.[6])

Et sic est finis replicacionis contra Hus. (P. d.)

[1]) c. 6 d. 40; c. 32 XXIV 1; c. 9 X 5. 7. — [2]) c. 26 X 5, 40. — [3]) c. 13 § 5 X 5. 7; c. 15 ibid. — [4]) c. 22. — [5]) c. 16. — [6]) c. 34.

Posudky.

ThDr. Antonín Brychta, **O jmění církevním a jeho správě.** V Hradci Králové. Nákl. vlastním. Str. 654. Cena 11 K.

Dílo jest výsledkem mnoholeté práce a zkušenosti. Nese se směrem apologeticko-právním, směr právní ovšem převládá, a kniha jeví se po přednosti praktickou. Stránka apologetická vyniká, ač ne přemrštěně, na př. v úvodě (str. 9—63), pojednávajícím o původě církevního jmění, jakož i v další stati části I. (63—303), jednající o jmění církevním vůbec, o oprávněnosti církve míti a nabývati majetek.

Při sporné otázce, kdo že jest vlastníkem církevního jmění, rozvíjí rozličné theorie a na konec kloní se k názoru, že vlastníkem jsou kostely a církevní ústavy.

Rovněž s velikou pílí jsou sebrány vývody článkuv: O zákonech amortisačních a Pohromách církevního jmění (219—303). Autor důvodně dovolává se svědectví dějin, dle nichž ukazuje, jak ruznými způsoby církev o svůj majetek byla připravována. Neopomíjí ovšem také z dějin ukázati, jak církev obětavě svého majetku užívala na prospěch lidské společnosti a jednotlivých národův a státu.

Část II. (308—422) jedná o jmění církevním zvlášť. Vykládá jednotlivé druhy církevního majetku (prvotiny, desátky, kongrua, štolové poplatky), mluví o církevních obročích, mešních nadacích, o majetku duchovních a posledním jich pořízení. Část tato má ráz po výtce praktický. Jmenovitě článek o mešních nadacích je zvláštní informační ceny a poslouží knězi v duchovní správě znamenitě. Partie o majetku duchovních a posledním jejich pořízení neměla by zůstati žádným knězem nečtena a nepovšimnuta.

Část III. (422—636) pojednává o správě církevního jmění dle práva církevního a dle nařízení státních. Přesně je tu vymezena působnost v této věci faráře, vikáře (děkana) a biskupa, jakož i světského patrona. Partie ty pro svou odbornou důkladnost jsou velmi instruktivní. Stejně tak i články jednající o ukládání zádušních jistin, o zádušních a farních lesích, jakož i o zádušních účtech chovají množství vzácných rad a praktických pokynů. Část tato končí povšimnutí hodným pojednáním o náboženském fondě a zavazení i zcizení jmění církevního. Na konec knihy je přidán dodatek nejnovějších státních zákonů k věci hledících a věcný ukazovatel.

Dílo budiž tímto kněžím i právníkům co nejdutklivěji doporučeno. *K.*

Aur. Palmieri O. S. A., Theologia dogmatica orthodoxa (ecclesiae graeco-russicae) ad lumen catholicae doctrinae examinata et discussa. Tom. I. Prolegomena. Florentiae 1911. Libreria Editrice Florentina. Str. 808. Cena 20 lir.

Spisovatel dobyl si v oboru katolické věrouky zvučného jména vydav „Il progresso dogmatico nell concetto catholico" (1910, str. 304) a proslul jako důkladný znalec nynějších poměrů církve ruské ve spise

„La chiesa russa“. Le sue odierne condizione et il suo riformismo doctrinale (1908, str. 759). V časopisech odborných pro snahy unionistické L'Echos d'Orient, Revue de l'Orient, Bessarione (srv. Litterae Slavorum theolog. 1910, str. 253) uveřejněna je celá řada statí z péra téhož učence, jimiž důležité otázky z patrologie řecké, z věrouky, z filosofie a ze současných poměrů církví východních důkladně jsou osvětleny. Účastníci sjezduv unionistických na Velehradě konaných právem se podivili hluboké učenosti, širokému a nepředpojatému rozhledu, jež za diskussí o otázkách církví východních se týkajících projevoval.

Svrchu zmíněné dílo, ač samo o sobě rozsahu značného (str. 808), jest pouze prvním dílem, úvodem do vědeckého podniku, jenž i co do vznešeného účelu i co do přehledně rozčleněné a výstižně probrané látky jest přímo velikolepým. Kdo dílo toto přečte, rád dá za pravdu spisovateli, že „bylo pořízeno za přemnohých námah a bdění“ (Prooemium XV). Neúmornou pílí, již Palmieri práci této po deset let věnoval, byla katolická literatura bohoslovná nejen vzácně obohacena, nýbrž nabyla i spolehlivého rádce a vůdce na poli theologie církví východních.

Spisovatel probírá úvodní a základní otázky theologie dogmatické v jedenácti kapitolách. V I. o výměru theologie dogmatické; v II. o pojmu, výměru a rozdělení dogmat v orthodoxní theologii; ve III. o pokroku dogmatickém u bohosloveu katolických a orthodoxních; ve IV. o potřebě, methodě a rozdělení theologie u bohosloveuv orthodoxních; v V. o příručkách bohovědných v církvi orthodoxní; v VI. o theologii scholastické a užívání rozumu u věcech víry; v VII. o theologii symbolické a o dřevních památkách symbolických v církvích východních; v VIII. o novějších památkách symbolických; v IX. o povaze, výměru a vadách theologie polemické; v X. o vědomostech potřebných k řádnému pěstění této theelogie a v XI. o všeobecné theologii polemické u Řekův a u Rusů.

Palmieri orientuje čtenáře jistě a snadno; názory bohosloveuv orthodoxních srovnává s naukou bohoslovcu katolických, přesně vymezuje, v čem oni s těmito se srovnávají a v čem se odchylují. Odchylky a mylné názory duchaplně, věcně a břitce vyvrací, používaje k tomu dokladu z literatury bohoslovecké východní, již ovládá s přesností obdivuhodnou. Nelze tu než několik význačných příkladu podati. Orthodoxní bohoslovci celkem se shodují u výměru theologie dogmatické s katolickými, než požadují, aby tyto soustavné výklady o věroučných pravdách od Boha zjevených proniknuty byly duchem orthodoxním čili aby se řídily dle učitelského úřadu církve orthodoxní (str. 5). Přísluší církvím východním, tak táže se Palmieri, název, že jsou pravověrny, právem? Název tento odmítají i bohoslovci orthodoxní, na př. Celzov jako nepříslušný. Než ani dějiny názvu tohoto církvím východním přiznati nemohou. Bohoslovci rozkolných církví kolísali i v základních naukách víry a často až příliš blízko se k protestantům přiklonili. I co do vyznání víry na př. Dosithea, patriarchy jerusalemského († 1707), až nápadné rozpory se objevily; jedni je uznávali za směrodatné, druhým pak bylo příliš římským. Katechismus vydaný od

Filareta, metropolity moskevského († 1867), uznáván mezi klerem ruským za knihu symbolickou, a přece jej Antonius, arcibiskup volyňský, označil jako „oplývající bludy latiníků.“ Ruská církev neuznává usnesení církve řecké, vydaného za patriarchy Cyrilla V (1752—1757), dle něhož latiníci mají býti mezi pohany počítáni a jejich kněžství jako neplatné zavrženo. Řecká synoda v Cařihradě roku 1872 konaná prohlásila Bulhary za odpadlíky a schismatiky a kněžstvo jejich za vyobcované z církve; ruská církev, ač je cařihradské církvi podřízena, těchto ustanovení nedbá. Učitelský úřad církve orthodoxní je tedy, jak píše Palmieri (str. 10), výmyslem a theologie orthodoxní podobá se lodi, jež bez kormidelníka na vlnách se zmítá.

S úspěchem nemenším rozebírá Palmieri kriticky další troufalý název, který si východní církev přikládá (viz Encyclica Anthimi VII, ed. 1895), totiž Ἡ Ἐκκλησία τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων, t. j. církev sedmi všeobecných sněmů (str. 23). Co to znamená, církev sedmi všeobecných sněmů? Buď že ve zjevení božím, v tradici nebo prohlášením církve bylo ustanoveno: pouze sedm sněmův obecných, jimž přísluší za sporův u víře dogmata prohlašovati, bylo právoplatně svoláno, takže další sněmy svolány býti nesmějí. Než nikde nebylo zapovězeno pravé církvi, aby sněmy obecné svolávala, tedy ani aby články víry prohlašovala. Toto právo přísluší tedy té církvi, která majíc pravomoc všeobecnou, může biskupy celého světa na sněm svolati. Dějiny to dosvědčují. Od 9. století nesvolala východní církev obecného sněmu; za to však konala církev katolická sněmy obecné florencký, tridentský a vatikánský. Nebo má li onen název ten význam, že církvi po vykonaném sedmém obecném sněmu již nepřísluší právo svolávati obecný sněm a tu hlasu svého na obranu víry bludy ohrožené povznésti, pak by byla církev bezduchá, němá mrtvola, loď bez kormidelníka, jež uprostřed dravých vln odboje a odporu zahynouti by musela. Má-li tedy pravá církev i nadále úřad učitelský od Ježíše Krista jí svěřený vykonávati, pak musí míti i právo prohlašovati články víry, a všeobecná církev právo toto nejen na sedmi obecných sněmech, nýbrž i později vykonávala a vykonávati může.

Řízně odbývá Palmieri ony orthodoxní bohoslovce, kteří pohrdlivě a s nevážností na scholastickou theologii pohlížejí, ji za čistě římskou prohlašují a že původní čistotu a zář víry křesťanské zatemnila, ji obviňují. Scholastika, jak Palmieri (str. 29 51) píše, jest původu mnohem staršího, než jaký se jí obyčejně připisuje, a byla ve svém dětství nikoliv latinským, nýbrž řeckým mlékem odkojena, až pěstována jsouc od učitelů latinských dospěla k silnému a jasnému mládí. Methoda znamenitými scholastiky ve středověku s takovým úspěchem a zdarem pěstěná, aby se pomocí filosofie pravdy křesťanské vykládaly a objasňovaly, byla do jisté míry známá a obvyklá ve škole alexandrijské, a nezanedbávali jí ani jiní Otcové řečtí. Tu byly ovšem počátky, tam pak již velikolepá budova. Na důkaz, že scholastika je řeckého původu, uvádí Palmieri spisy Leontia Byzantského († kolem roku 543) a Jana Damašského. První zavedl pojmy filosofie aristotelské do christologie

a proto zasluhuje název „prvý scholastik“ (Ehrhard, Geschichte der byzant. Literatur, München 1897, str. 54). Jana Damašského nazval Eugenius Bulgacis „otcem scholastiky“, a čestný název tento jemu i novější čelní bohoslovci přiznávají. Je tedy strannickým tvrzení oněch řeckých bohoslovcu, že scholastiku teprve římšti papežové zavedli. Filosofie Aristotelova, jíž užívá scholastika, jest puvodem řecká a rovněž methoda, dle níž se soustavně nauka křesťanská probírala a vykládala, pochází z východu, od sv. Jana Damašského.

Spisovatel probírá otázky svrchu zmíněné vesměs nejen důkladně, nýbrž i poutavě a přehledně. Doklady, jež uvádí, jsou takořka nesčetny. Písmo sv. a spisy sv. Otcu, bohoslovná literatura katolická počínajíc od scholastické až do nejnovější, latinsky, francouzsky, vlašsky, německy sepsaná, dále literatura protestantská, ruská, řecká starší i novější poskytly znalci tak výborně orientovanému vydatnou žeň případných citátu Co do znalosti odborné literatury bohoslovné jakož i co do případného používání jejího bude asi těžko s Palmierim se měřiti.

Sloh díla jest plynný, latina, ač nebylo právě snadno novější terminy z ruzných jazyku překládati (Prooem. XXI.), správná a lehká. Spisovateli, jenž dílo epochální tak skvěle započal, přejeme ze srdce tolik síly, aby je se stejným zdarem dokončiti mohl.

Dr. R. Šmucl.

Ze života náboženského.

Lonské římské dekrety v provádění tu a tam zmírněny. Tak dekret o časném sv. přijímání dítek, ba i dekret proti modernismu, neboť z přísahy vyňati byli všichni professoři státních fakult. Na odepření přísahy dosud nenásledovalo více nežli složení s úřadu, jenž přísaze podřízen.

Také dekret konsistorní kongregace, zakazující finanční odpovědné funkce, zmírněn na žádost biskupu, ba v mnohých diecesích úplně suspendován. Tak prý krckému biskupu Dru Mahničovi řečeno, že kněží jeho diecese se dekret netýká, když zatím jeho provedení by obyvatelstvo těžce postihlo. O zmírnění nebo zastavení dekretu toho žádáno ostatně skoro ze všech rakouských diecesí; také z jiných zemí a říší. Tak se zdá, že tedy dekret bude příčinou leda přísnější kontroly a přísnějšího výběru schopných spolkových lidí v každé diecesi, že však nebude všeobecného skládání odpovědných funkcí.

Vydáno nařízení vídeňské konsistoře, jímž se všecky katolické spolky všeho druhu v celé diecesi podřizují vrchní kontrole biskupské. Každý spolek katolický má dříve nežli se založí podati stanovy své ku schválení a teprv až je konsistoř schválí, má žádati o schválení úřadu politického. Spolky už existující mají stanovy své dodatečně zaslati konsistoři. Každý rok spolky podávají

zprávu o své činnosti, o stavu svém, o smýšlení členů svých, o pokladně a způsobu kontroly. Diecesní úřad sám vyšle čas od času svého kontrolora, aby jak činnost spolkovou tak i pokladní správu prohlédl. Konsistoř i její kontroloři spolkoví budou všemožně nápomocni spolkům radou i skutkem. Vyzývá zároveň duchovní správce, aby měli seznam spolků katolických farnosti své, aspoň jednou v roce každý navštívili, radou i jinak životu spolkovému napomáhali. Také všichni kněží vůbec vyzývají se ku hmotným i osobním obětem pro život spolkový.

Tímto způsobem má býti tedy všechno spolkařství jaksi soustředěno. Má se státi vhodným a vydatným nástrojem pastoračním v rukou faráře a biskupa. Dohledem konsistorním mají se funkcionáři spolků mravním nátlakem (jiný není možný) nutiti, aby čestně a účinně spravovali funkce své, aby i činnost stanovami určenou rozvíjeli i dobře hospodařili. Aby nařízení spolkům šlo skutečně k duhu, bude záležeti na konsistorním spolkovém úřadě, jak spolky povede a v jakém duchu svou kontrolu bude vykonávati: bude-li dozor jen policejní či též poradní, pomocný; bude-li konsistoř a její kontrolor jen obávaným inspektorem či otcovským instruktorem.

Nařízení vídeňské konsistoře nepřijato nikterak vděčně. Ohradily se proti němu katolické spolky studentské, a také občanstvo vídeňské smýšlení křesťansko-socialního ohražovalo se na schůzi proti všelikému obmezování volnosti. Také se zamíchali i socialní demokraté do věci, kteří interpellovali v poslanecké sněmovně ministra vnitra, bylo-li mu nařízení biskupské předloženo, je-li ochoten zakročiti proti tomu, aby biskup-koadjutor vídeňský nezřizoval takto „stát ve státě“, je-li ochoten nařízení biskupské zrušiti a vzíti svobodu spolkovou v ochranu i brániti ty faráře a spolky proti biskupovi, kteří se nařízení nepodrobí.

Dekret vídeňský šel ještě za římský dekret konsistorní kongregace. Třebas mírný ve formě, přece jenom ukládá spolkům katolickým takové formální povinnosti, jakých ani státní policie spolkům neukládá, ač v tom ohledu říše naše jest dosud velice policejní, takže snad jen Rusko ji ve spolčovacím a shromažďovacím právu svou přísností převyšuje. Zvláště studenti, kteří i dnes tolik trpěli za své katolicko-spolkové „barvy“, obávají se, že budou ještě většímu posměchu a útokům vystaveni. A ježto se jedná nejen o spolky náboženské, ale všecky spolky katolické vůbec, tedy i politické a hospodářské, bere prý na sebe konsistoř velikou odpovědnost, když se povyšuje sama na kontrolní a řídicí úřad jejich. Jde se tu absolutistickým dokročením shora na organisace občanů zcela dobrovolné a svobodné, kde lépe a účelněji by bylo prý bývalo utvořiti při konsistoři autonomní svazový úřad nebo radu ze spolků samých vyšlou pro potřebnou a žádoucí kontrolu i instrukci spolkovou.

Modernistickou přísahou zabýval se nedávno lipský sjezd vysokoškolských professorů německých, vyslovil se totiž proti přísaze té, že prý obmezuje volnost přesvědčení a bádání; a usnesl se, že professoři, kteří slib ten složili, nemohou nadále zůstávati členy

spolku, protože se vzdali takto nezávislého poznávání pravdy a uplatňování svého vědeckého přesvědčení a nejsou hodni býti ve sboru nezávislých badatelův a učenců. Liberální učenci vzali si tedy záminku utvořiti novou přehradu mezi sebou a katolickými učenci.

V brněnské diecesi zostřena tisková censura i pro belletrii. Časopis „Meditace“ zakázán, některé práce kněží A. Chlumeckého, O. S. Vettiho a Giuseppovy v lon. ročníku „Knihovny našeho lidu“ odsouzeny.

V pražské diecesi vydáno poručení katechetům, aby prováděli dekret o včasném svatém přijímání dítek tak, že budou dítky po osmém roce (v třetím školním roce) věku bráti k první zpovědi a přijímání. Na školách jednotřídních a málotřídních je však katechetovi dáno na vůli, jak a které oddělení pokládá už za schopno. Zůstává tím tedy celkem při dosavadním zvyku.

V Rusku vláda zakázala prohlášení motu proprio a provedení dekretu o přísaze proti modernismu a to z toho důvodu, že papež dekret a list svůj vládě nepředložil, a přímo prý nemá práva s biskupy katolickými v Rusku jednati. Rusko že má svého vyslance v Římě, a že tedy všechna úřední akta mají jíti touto cestou.

Pařížský list přinesl dokonce zprávu, že římská kurie se zanáší úmyslem, zrušiti všecka svá vyslanectva u cizích mocností, tak zv. nunciatury, pro neúspěchy jejich, jaké je všude stihají. Po Francii Španělsko a Portugalsko přišlo ve spor se sv. Stolicí, a teď odchází prý i nuncius rakouský, poněvadž se stal nemožným. Tedy zastupitelstva sv. Stolice právě ve čtyrech katolických státech Evropy se tak či onak uprázdnila a některá z nich není radno nebo možno obsadit (Francii a Portugalsko), dokud nynější nepřátelský duch trvá. — Orgán rakouského zahran. ministerstva „Politische Korrespondenz“ však tuto zprávu vyvrátil. Sv. Stolice nejen nepomýšlí na zrušení nunciatur, naopak snaží se ještě i tam dosíci zastoupení, kde ho dosud nemá (Rusko, Turecko a j.) — Svět je tu stejně přísný k církvi jako všude jinde: co si sám dovoluje ve velké míře, toho i stín už na církvi káře. Hejskovské kousky, jaké prováděl ve Vatikáně náš rak.-uh. vyslanec, — rodem Maďar, neboť toto místo mají Maďaři zdá se vyhraženo — Vatikán trpělivě snášel se všemi nepřístojnostmi, nad nimiž se často i cizí vyslanci pozastavovali! Ale samostatný názor vídeňského nuncia o poměrech rakousko-uherských Vídeň a Pešť snésti nemohly!

V rozpočtě zahraničního ministerstva našeho jest letos poprvé položka 10.000 K pro kanonického konsulenta u sv. Stolce. V odůvodnění praví se, že rakousko-uherský auditor u Rota Romana, pro nějž v rozpočtě předlitavském místo systemisováno, zastával dosud také onen úřad konsulenta vyslanectví. Konstitucí De romana curia (6. července 1908) kumulace tato zakázána. Proto vidí se zříditi u vyslanectví místo kanonického poradce a vzhledem k jeho úřadu zařaditi jej do 6. hodnostní třídy s příjmem 7000 K a místním přídavkem 3000 K

*

Plytké a věčně stejné pozorování o proudech při kurii vládnoucích přinášejí listy liberální všech národu Oživl prý opět — vliv jesuitu — za papeže Lva XIII. odstavený. Nikdy toho ty listy nekonstatovaly, že vliv jesuitů v církvi je odstaven. Naopak vždy a za každé doby je vliv tento strašil. A nyní najednou obživl. V méně liberálních listech zase místo jesuitů viděli vliv španělských kardinálu u kurie a konečně jiní z katolických kruhů zase dohadují se vlivu dominikánu (Msgra Oeseho). Slídění po modernismu přičítá „Korrespondezblatt f. d. kath. Klerus“ vlivu university frýburské (dominik.), připojuje poznámku, že tím otázka katol. university v Rakousku se oddaluje.

*

Biblická komise vydala minulý rok dekret o žaltáři, autoru a době sepsání žalmu Shrnuje v osm bodů všeobecné poučky o žalmech na základě dnešní exegese: Ač žaltář se vesměs nazývá Davidovým, přece není celý od Davida složen. Žalmy jsou vesměs starší než překlad Septuaginty. Nadpisy Septuaginty a hebrejského textu udávající autora žalmu třeba bráti za správny, dokud jiné vážné duvody nemluví proti tomu. Žalmy připisované všemi texty a celou židovskou tradicí Davidovi dlužno též jako jeho přijímati, a není možno jen několik snad málo zpěvu mu přisouditi. Zvláště není správno žalmy vždy za davidské pokládané (především 2, 15, 17, 31, 68 a 109) někomu jinému přisuzovati. Je však možno, že žalmy ať Davidovy, ať jiných autorů byly staženy nebo rozděleny, přizpůsobeny bohoslužbě (jako žalm 50), přizpusobeny době a poměrům, přepracovány, doplněny a změněny, aniž by však inspirovaný ráz jejich utrpěl. Názor mnohých nových badatelu, že některé žalmy povstaly až po Ezdrášovi a Nehemiášovi, ba až v době Makkabejské, nezdá se pravděpodobný. Podle novozákonných dokladů, názoru sv. Otcuv a židovských spisovatelů třeba ty žalmy, jež mluví o příchodě, království, kněžství, utrpení, smrti a vzkříšení příštího Vykupitele, jako messianské a prorocké považovati, a je zcela mylno vztahovati to vše na osudy národa vyvoleného.

*

V pasovském „Bohosl.-prakt. měsíčníku“ v prosincovém čísle podává Dr. A. Ludwig ocenu pramenuv o zřízení „kněžek“ ve staré církvi. Pojednav o téže látce dříve, v prosincovém svazku bere hlavně zřetel na nález syrského patriarchy Rahmaniho, jejž učinil v Mossulu roku 1898. Rukopis nazvaný „Zákon Páně“ (Testamentum Domini) pochází z 5. století a je to pravděpodobně (podle autora) disposice nějaké schismatické obce tehdejší, která uvádějíc slova Páně a apoštolů jako vlastní příčinu svých zřízení církevních, chce je takto lépe podepříti. V jednom pak jsouc odlišna od všeobecné církve tehdejší, tím lépe i její ústavu prokazuje. V „Testamentum Domini“ nalezá se popis svěcení vdov kněžek, vymezují se funkce jejich i hodnosti a úděly. S církví všeobecnou neshodují se jen jména, jež se tu zaměňují právě obráceně; věcně se však i „Test. Domini“ shoduje s tehdejší církví. Církev od dob apoštolských ponechala také ženy pro službu církevní, jen že zřízení to rozšířila a přizpusobila poměrům pozdějším.

Tak zvané diakonisky (jáhenky), zprvu vdovy a stařeny, později brány i z mladších vdov a žen aneb i ze svobodných. Dostávaly svěcení tak jako jáhnové a byly stupněm kleriku nižších, majíce místo své mezi jáhny a podjáhny. Pomáhaly při křtu žen, při oltáři, při čištění a pořádku v kostele, chodily k nemocným s tělem Páně. Službu chudých a nemocných, kterou nejpříze dostaly vyvolené vdovy v době apoštolské, tu vykonával jiný sbor žen, zvaných vdovami, které neměly svěcení jáhenského, a byly podobny tak asi dnešním kongregacím ženským nebo členkám třetích řádu. Pro ony vyšší má syrské „Test. Domini" název „vdovy", „kněžky" (presbyterai), „vdovy kanonické", kdežto pro ony druhé má název „diakonisky". Církev všeobecná obyčejně kladla názvy naopak: diakonisky sluly ženy přijavši svěcení pro jáhenské funkce (vyjma kázaní) a nižší sbor žen slul „vdovy", ač mezi nimi nebyly jen vdovy, ale ženy všech stavuv. Autor má za nezvratně prokázaný tento „ordo" žen jáhenek ve staré církvi a odmítá a vyvrací jeho odpůrce „Testam. Domini" nad jiné prameny jasněji ukazuje, že ženy chismat. biskupem byly vysvěcovány spolu s jáhny a stejně jako tito že počítány skutečně ke „kleru", místo měly při bohoslužbě u oltáře, stojíce proti jáhnum za kněžími a řadíce se v průvodě, při přijímání a jinak hned za jáhny a před podjáhny a ostatní nižší kleriky. „Testamentum Domini" určuje, aby biskupský chrám neměl více jako 12 kněží, 7 jáhnu, 3 vdovy a 4 lektory.

I K. H. Schäfer v Röm Quartalschrift zastává názor, že ordinace diakonisek náležela k vyšším svěcením. Jiní tomu odporují: Sägmüller v Tüb Quartalschrift poukazuje na odpor, že by jen ordinace t. zv. abbatissae canonicae a ne též abbatissae monasticae byla měla takový účinek. Ludwig nahoře jmenovaný aspoň nižší svěcení diakoniskám přičítá, však, jak podotýká opět Sägmüller, pro západ jistě neprávem.

*

Mezi vídenskými katolíky přetřásá se otázka: stavěti nové školy (katolické) či kostely? Zastanci škol praví, že třeba napřed vychovávati návštěvníky kostelu, tyto pak přijdou samy. Nejjednodušší, na pohled, jest odpověď jiných: školy *i* kostely.

V téže Vídni zřízen na vlečném voru plovoucí kostel pro obecenstvo Freudenavského přístavu (asi 1300 osob), aby aspoň v neděli to dělnictvo ruzných plavebních společností, které na vodě v přístavu tom přezimuje a jindy stále po vodě jezdí, mohlo obcovati službám božím. V únoru bude v tomto „kostele" asi 50 dětí biřmováno.

*

Dle nových výkazu mají jesuité 7848 kněží (o 120 více než vloni), 4385 scholastikuv (o 31 méně) a 4060 bratří laiku. 3272 členu činno v missiích. Rakouská provincie má 593 údu ve 20 domech.

*

Vyšší i nižší soudy pomalu uvolňují a liberalisují judikaturu rakouskou. Zvláště co se manželství týká. Manželství kněží apostatů prohlašují poslední dobou napořád za platné před státem.

Tam, kde shledá se nezvratné porušení dnešního zákona, vyměřuje se trest co nejmenší. Nedávno soud vídeňský za bigamii odsoudil pouze na 14 dní do vězení, ač zákon určuje 1—5letý žalář. Čalounický pomocník nějaký oženil se, ale žena po svatbě ho klamala a konečně mu utekla. Když tři léta o ní ničeho nezvěděl, oženil se znova — a tentokráte šťastně. Ale tu se žena vrátila. Čalouník se sám udal na policii pro dvojženství. Soud mu přiřkl řadu polehčujících okolností: nevinu na rozrušení prvního manželství, útěk ženy, její nezvěstnost, druhý sňatek uzavřen bona fide, že první žena zemřela (!), a příkladný život v druhém manželství.

Tím však případ nerozluštěn. Co s první ženou lajdačkou a co s druhou hodnou ženou bude? A je-li takový případ možný, nač tolik těch formalií před svatbou? Bez oklamání faráře a úřadu obč. druhý sňatek nebyl možný! — Judikatura berouc ohled na život a jeho okolnosti a upouštějíc od zákona, sama pomalu hromadí „důvody“ pro reformu zákona. Spolek „rozvedených manželů“ té reformy se asi přece jen dočká.

*

V Uhrách zdvihl se opět skrytý boj proti biskupu Dru Prohászkovi, že podrývá autoritu biskupů, že seje nenávist proti majetku „mrtvé ruky“, že šíří modernistický laicismus a pod. Vláda totiž sestavuje velmi zevrubnou statistiku církevních obročí, a to s úmyslem — prý — použíti velikých přebytků z některých statků církevních na všeobecné státní účely, jež by ovšem označila jako „také církevní“. Uvolněných tím fondů státních použito by pak bylo jinak. A tu biskup stolnobělehradský poukázal na to, jak by bylo pro církev výhodno, kdyby ohromné prebendy uherské spravovány byly účelně a přebytečné výnosy jejich na dobré a všeužitečné zájmy byly vynakládány. Kdyby církev sama to učinila, měla by ona z toho vděk a zásluhu, tak učiní-li to zas proti vůli hodnostářů církevních stát, na církev spadne pak jen odium za vlastní její přínos! Známo, že o tuto nechuť církevních magnátův uherských, dáti něco z výnosů statků na všeobecné účely, rozbilo se několikrát zahájené jednání o autonomii katolické církve v Uhrách. K velikým statkům dochází se totiž po dlouhých službách vládě a stranám vládnoucím prokazovaných a se závazkem dalších služeb!

Jak bezohledně umějí si peštští vládcové počínat při obsazování stolců církevních, ukázalo se opět v Charvatsku. Ďakovský stolec biskupský byl po pět let neobsazen, až vloni konečně vybrán naň záhřebský kanovník Krapac ze záhřebského katolického tábora. Záhřebský tábor byl vždy dosud bližší a příznivější peštské vládě než venkovské směry. Když konečně z Říma po nedávné visitaci naléháno, aby starý a nemocný arcibiskup záhřebský dostal koadjutora, vybírala peštská vláda dlouho a vybrala konečně přívržence zase druhého tábora, Dra Bauera, poslance koaličního. Ale vynalezena nová forma pro něho — jmenován „cum spe“, nikoliv „cum iure successionis“. Ne právo následnictví, ale jen naděje mu dány — má se asi teprve svým dalším chováním osvědčit. Vláda peštská chce ho míti v rukou!

*

Do Bosny vyslán z Říma zvláštní delegát papežský Petr Bastien O. S. B. na vyšetření poměrův a sporů mezi arcibiskupem Stadlerem a františkány a pravděpodobně i na vyšetření situace pro obsazení osiřelého stolce mostarského. Zemřelý biskup Buconjić byl františkán, arcibiskup Stadler však usiluje dostati do Mostaru biskupa ze světských, a to svého světícího biskupa Šariće. Tak se boj mezi světským a řeholním klerem přiostřuje ještě o jeden stupeň — máť o jeden cíl více.

Po delším boji mezi Vlachy, Němci a Slovany o biskupský stolec terstský, zvítězili na konec Slovinci, jmenován jejich člověk Dr. Ondřej Karlin, ředitel semináře lubl., ovládající vlaštinu i němčinu vedle obou řečí slovanských. Tím tedy zachována diecese terstsko-koparská v původním majetku: jeť až na Terst a Kopar, kde jsou však silné menšiny slovinské, úplně slovinsko-charvatská. Předchudci na stolci tom bývali vždy Slované, neboť jiného kleru nebylo jak slovanského. Vlaši zvláště v druhé polovici minulého století se stavu tomu vyhýbali — živel městský a liberalní činí tak všude!

*

Vyjednávání o smír mezi Řeky a Bulhary se nedaří. Oba národy ze smíru toho chtějí zlepšiti situaci svou a zvl. Bulhaři nic z dobytého neztratit, tedy podržeti i svůj exarchát v Turecku. Bulhaři nabízejí smír za cenu podřízení svého exarchátu církvi řecké, ale s uchováním plné své samosprávy. Řekové pak vůbec bojí se, že Bulhaři dnes už příliš sesílivši, ať s exarchátem nebo bez něho, poruší čistě řecký charakter patriarchátu cařihradského a zkalí národní jeho odpornou sílu proti Turkům. Bulhaři úplně přivtěleni řecké církvi musili by dostati místo v synodě biskupském i smíšeném a tedy by synody ty ztratily čistě řecký charakter. Bulhaři, dnes bojující se Srby, pak by se s nimi spojili a společně měli by pak více biskupů (10) v evropském Turecku než Řekové. Dnes náležejíce ruzným církvím stojí proti sobě. Také Srbi bojí se Bulharů po splynutí s řeckou patriarší. Dnes je vidět rozdíl na Bulharu a Srbovi — ruznou organisaci školní a církevní. Kdyby ta byla stejná, pak nezbude jiné ruznosti než libovolné pojmenování — neboť jazyk je beztoho tentýž, dialekty macedonské, stejně od srbštiny jako bulharštiny odlišné — podle místa ovšem té či oné bližší. Střetly se tu tedy tři zájmy politické a ty nechtějí církevnímu míru. Řekové v prvním stadiu vyjednávání tázali se dokonce i Srbů, co by oni říkali smíření. A také Bulhaři hleděli v nich dostati orodovníky pro smíření. Srbi veřejně se prohlásili pro smíření (konsul srbský v Cařihradě), ale přes to orgán jejich „Cař. Glasnik“ stavěl se proti němu.

Naděje na smír obou církví vzešla odtud, že urovnány dva spory mezi Řeky a domorodými věřícími v Asii: Cařihrad smířil se s Antiochií a turecké vládě podařilo se v září učiniti narovnání mezi řeckým patriarchou jerusalemským a jeho věřícími — Araby. O sporu věřících s církevní vrchností v Jerusalémě, jenž ode dvou let zvláště ostře propukl, jsme se zmínili. Řekové, ač kromě několika

obchodníků nemají v celé Palestině svého lidu — v církvi pravoslavné, jejíž věřící jsou domorodci arabští, drželi otěže vlády v rukou jako své odvěké právo. Pomocí klášterů, jež doplňovali z Malé Asie, Řecka a Cařihradu, pomocí škol vyšších, jež byly řecké, i pomocí theologie a kněží, jejichž výběr sami měli v rukou, udržovali si klerus většinou a hierarchii úplně řeckou. Konečně se převratem v sousední patriarchii antiochijské, kde arabský domorodý živel před několika lety prorazil, vzbudili duchové i v obyvatelstvu palestinském. Zvláště když Řekové sami se počali tříti mezi sebou — patriarcha octl se ve sporu s předsedou „svatohrobského bratrstva", který maje v moci veliké důchody Božího Hrobu, zneužíval jich ku zvelebení svému a nad patriarchu se vypínal. Arabové použivše sporu obrátili se proti svatohrobskému bratrstvu a v boji, který došel až na nože a klacky, zvítězili. Řeky i se „skeuofylaksem" (strážcem) Božího Hrobu archimandritou (opatem) Euthymiem a řecké kněze povybáněli z kostelu a jen svoje arabské kněze přijímali a poslouchali. Narovnání, jež turecká vláda v Cařihradě ve prospěch Řeků v Jerusalémě mezi oběma stranama sprostředkovala, netrvalo dlouho nezkalené. Poslední měsíce minulého roku boj začal znovu. Dosazena tedy nová smíšená komise vyrovnavací v Jerusalémě, která má stížnosti vyšetřiti. Řekové se ponavraceli: vrátili se mniši ze svatohrob. bratrstva, archim. Euthymios a jiní. Škola řecká v Jerusalémě (nižší gymnasium) znovu otevřena a povýšena na celé gymnasium. Také biskup řecký Theofan z Nazareta, po dvě léta ve vyhnanství prodlevší, znovu se vrátil. Ale řecké školy po ostatních místech Palestiny zůstaly zavřeny, také bohosloví řecké v Jerusalémě dosud neotevřeno. Není pochyby, že Řekové i tu prohrají a budou poznenáhla vytlačeni, ač jistě obtížněji, neboť příliv svěžích sil do Jerusaléma stále jest hojný. Sousední Antiochie spíše se dala dobýti.

Řecký patriarcha cařihradský po zvolení Syro-Araba Gregoria IV. za patriarchu antiochijského nechtěl ho uznati, prohlásil jeho volbu za nekanonickou a všecko společenství s ním přerušil, a doporučil totéž ostatním církvím východním. Rusové ovšem první toho neuznali, neboť prý tajně Arabům k vítězství pomáhali (jak Řekové je podezřívají) a také balkanské církve Cařihradu neposlechly. Proto se vloni Cařihrad volky nevolky s Antiochií smířil, když už dříve byli i Alexandrijský i Jerusalemský patriarchové — ač oba Řeci — ochotu ke smíru projevili.

Zůstává tedy jediný ještě spor řecko-bulharský, jako nejtěžší, trvátě nejdéle, a Bulhaři ubírají svou autonomní církví Řekům nejvíce a v samé stolici řecké církve postavili schismatický stolec svůj. Vedle škody i ponížení a porušení všech kanonických zákonu — a to už trvá 40 let! A Řekové dosud cítí se ještě dosti silni sami proti Turkům, než aby potřebovali hledati spojence mezi ostatními křesťany. Jenže vývoj v Turecku ubírá a bude jim ubírati stále. Za nějaký čas se může státi, že nebude proč se smíru u Řeků dožadovat. Klesnou na bezvýznamnou památku minulosti!

*

Princ Max saský sám osobně papeže odprosil a odřekl se názoru sv. Stolici nemilých, časopis „Roma e l'Oriente" přestal vycházet, censoři a redaktoři se omluvili a podrobili. Papež svým listem k apošt. delegátům katol. východních provincií církevních dal výraz úřednímu stanovisku katolické církve v záležitosti spojení a smíření obou velikých církví (v Osservatore Romano vyšel list ten v č. 3. z 3. ledna — datován ze dne 26. prosince).

Papežský list zmiňuje se o snahách po sjednocení obou církví, zvláště papežů Řehoře IX., Innocence IV., Klementa IV., Řehoře X., Eugena IV., Řehoře XVII., Benedikta XIV. a pak papeže Lva XIII., z něhož i cituje několik myšlenek o snaze římské církve po spojení. Na to obrací se k článku „Pensées sur la question de l'union des Églises" vypočítává chybné jeho názory a bludy a vyvrací i zamítá je a opakuje dvě všeobecné zásady: aby všichni o spojení se modlili a pracovali, a aby základem jeho byla pravá, čistá a neporušená víra katolická. Sem totiž vztahují se tato místa listu:

„Nemenší touhou naplněni jsme i my, jak dobře víte, ctihodní bratři, touhou, aby co nejdříve zasvitl den, tolika svatými muži v horoucích modlitbách žádaný, aby až v základech shroutila se ona zeď, která tak dlouho dělí oba veliké národy, a aby konečně jednou zkvetl mír lidu spjatému jednou páskou víry a lásky a nastal jeden ovčinec a jeden pastýř..." „A prosíme vás vroucně, abyste věřící své přesvědčili, že nám nic více na srdci neleží, než aby všichni lidé dobré vůle neunavně všecky síly napínali, aby žádoucí spojení rychleji bylo uskutečněno, aby všecky ovečky, jež rozdvojení rozptýlilo, v jednotném vyznávání jediné víry katolické pod jedním pastýřem spojeny byly. Toho se tím spíše dosáhne, budou-li se vroucí modlitby vysílati k Duchu sv., Utěšiteli, jenž není duchem rozbroje ale míru a pokoje..."

„To ať si všichni pamatují, že při této práci je všecka námaha marnou, není li základem především pravá neporušená víra katolická, jak v písmě sv., v podání Otců, v souhlasu církve, na všeobecných sněmech a v nařízeních papežů převzata a uložena jest."

O spojení církví vyjádřili se při té příležitosti i mnozí vážení mužové v církvi i mimo církev stojící. Tak americký primas kard. Gibbons odpovídaje na výzvu z americké episkopalní církve (protest. anglik.), dokládá, že jen pod jednou společnou hlavou, s jednou společnou naukou možno je mluviti o sjednocení. Zustanou li církve s odchylnými naukami pod různou správou, není to jednota, není to ona církev, již Kristus chtěl. Na jednotu třeba duraz klásti a v ní právě na jednotu správy a jednotu nauky. Tuto jednotu má dnes 250 milionů katolíků a v této jednotě po celém prostoru země roztroušeni všude stejně věří, stejně vyznávají a stejně jsou obsluhováni. Ke které jednotě jiné možno se přidati než-li k této a jakž jinak, než přijetím toho, co ji jednotí a vespolek silnou a šťastnou činí!

V řeckém listě „Neon Asti" koncem prosince uveřejněn byl interview s řeckým patriarchou cařihradským. Patriarcha přiznává, že názory prince Maxa musily býti Piem X zavrženy, že

pro církev katolickou staly se pohoršením a spojení církví neposloužily, východní církvi pak nikterak neprospěly. Pravil, že těší ho, že autor se podrobil a že tak nemilý případ jest odklizen právě s cesty k jednotě církví. Jednoty nedocílí se rázem a nijakým usnesením a zvláště ne způsobem od prince Maxa označeným, ale dlouhou, trpělivou přípravnou prací obou církví. Velikou překážkou při tom jest, že církev východní má demokratické složení a nejde to tak rychle odložiti je. Pius X právě však pro naši demokratickou ústavu váží si naší východní církve. Ne tato organisace sama, ale její těžkopádnost a konservativnost je tedy tou překážkou. Papež i pro východní církev zůstal a zůstává „primus inter pares“, první mezi rovnými, a nijakým odloučením jedné části církve tato výsada a hodnost jeho nepřestává. S papežem Lvem XIII už započaly rozhovory, jichž patriarcha řecký v Cařihradě se súčastnil, ale nic z jednání toho nevyplynulo. Není však ani pomyšlení, že by se církev východní sjednotila s episkopální církví anglickou neho jinou protestantskou, poněvadž tu rozdíly jsou nekonečně větší než mezi řeckou a římskou církví.

*

Za posledních 12 dní v roce (20.—31. prosince) bylo v Petrohradě napočítáno 131 sebevražd a pokusů sebevražedných. Tedy 11 každý den mezi 2 miliony obyvatel. Častěji a častěji se objevuje sebevražda společná, po vzájemné dohodě. Bohatí i chudí, mladí i staří, vzdělaní i nevzdělaní se vraždí. „Cerkovnyj Věstnik“ podotýká, že příčinou není vždy bída, neštěstí, zklamání, ale velmi často zvláštní ruská příčina, nepokoj duševní, rozervanost duše, rozbití ideálu. Možno a dlužno případy ty léčit — takové nešťastné vyhledávat, těšit je, zlomenou, rozbitou duši znovu stavět a podněcovat. Vybízí k tomu církev, duchovenstvo.

Ale jak ty rozbité a zlomené duše hledat ve 2milionovém městě? Ve společnosti o kněze a církev se nestarající? A zoufalství už má tu povahu, že se tají, skrývá a utíká před lidmi. Nedá se léčit, i kdyby lékaře v domě mělo. — Léčiti bude asi třeba dřív — profylakticky!

*

Novoroční číslo téhož „Cerk. Věstniku“ naříká nad úpadkem duchovní a církevní publicistiky v Rusku. Duchovní časopisectvo ruské má za sebou dvě skvělé epochy, leta volnosti a nových vznětů 1860—1870 a pak 1904—1906. Tehdy i měsíčníky, v Rusku tak zv. „tlusté žurnály“ plny byly aktualních věcí, ozývaly se k životu. Zvláště moskevský „Bohoslovný Věstník“ a „Trudy (Práce) kyjevské duchovní Akademie“ bývaly na výši doby. A tyto častěji i krom oněch dvou epoch. Ale vloni prý už nikde ani v nich není po té vlně z let 1904—1906 ani památky. Jediný moskevský měsíčník „Christianin“ ještě se udržel v toku otázek životních. — Měsíčníky snad pro těžkopádnost bylo by možno omluvit, ale ani týdenníky nevypadají lépe. Forma týdenníku dnes tak oblíbená a vhodná pro agitaci u všech stran a směrů stojí výše než v církvi pravoslavné. Ta má velice mnoho

týdenníku sice, ale jen místních a úředních (Diecesní Vědomosti). A ty jsou většinou na tak nízkém stupni, tak plytky a bezvýznamny, že nemůže býti huře. Jediný časový, nezávislý týdenník, obírající se životními všeobecnými otázkami, je pro celé Rusko „Cerkovnyj Věstnik“ petrohradský. — Denníky jsou dva: „Kolokol“ v Petrohradě a „Podolia“ v Kamenci Podolském, orgán bojovného biskupa Antonia. Tento pro své okolí velmi dobře vyhovuje, ale právě proto nemá širšího významu. A „Kolokol“ se stal tak jednostranným a stranickým, že nemá smyslu pro nic jiného, než pro své těsné názory a zájmy. Jednostranny jsou v tom ohledu i světské denníky a zvláště liberální (Řeč, Ruské Vědomosti, Ruské Slovo) a staví se k církevním otázkám veskrze stranicky. „Novoje Vremě“ přináší co kdo chce a o církevních a náboženských věcech v něm nejčastěji hovoří Menšikov a Rozanov se svými nemožnými názory. Nejobjektivněji a nejvážněji o náboženských otázkách hovoří moskevský oktabristský orgán „Golos (Hlas) Moskvy“ a vládní petrohr. „Rossia“. Ale i těmto se stává, že hovoří často o něčem, čemu nerozumějí. Jako všecky ostatní listy i ony mají pro všechny obory specialisty — jen pro církevní obor nikoliv.

*

„Nic se neděje ani se strany církevní správy, ani se strany missionářův, ani duchovních pastýřův, aby utvrzeny byly ve víře a v duchu pravoslavné církve intelligentní třídy společnosti, buď indifferentní nebo přímo nepřátelské pravoslavné církvi.“ A mnžno by je bylo mnohdy velmi lehko získati; jako příklad k tomuto hořekování svému uvádí ruský přehlížitel minulého roku 1910 v „C. V.“ případ se smrtí hraběte Lva N. Tolstého. Vůbec život duchovenstva ruského stal se zase ospalým a beze vší iniciativy. Před čtyřmi a pěti lety všude to vřelo, na sjezdech diecesních, ba i v těch „Eparch. Vědomostech“ kypěly otázky všeho druhu, nespokojenost drala se všude na povrch, smělé myšlenky reformní všude se rojily. A dnes? Nestalo se sice nikde nic, nic se nenapravilo, ale ani nějakého pronásledování a okřikování nebylo, a přece dnes zavládá klid a spánek na všech stranách. Žádná otázka veřejná nezmítá myslemi duchovenstva, nic ho nepodněcuje k nějaké živější akci; neukládá nic ani svým delegátům na sjezdech, nic svým blahočinným (děkanům), nic „přeosvíceným vladykám“ (biskupům), ale také tito mu dají svatý pokoj. Jedině tu a tam se zavádí akce proti lidovému opilství, a to je vše!

Tuto protialkoholickou akci začal také v moskevské metropolii arcibiskup Vladimír. Poukazuje na časté výzvy sv. Synodu: 1859, 1889 a 1909 i 1910, jakož i na svou řeč z 15. září 1908 o témže předmětě. Káže jako účinné prostředky proti alkoholismu používat: stále hlásat škodlivost opilství a vychvalovat zdrželivost; předcházeti vlastním příkladem; zařizovati bratrstva střídmosti, získávat pro pusobení střídmostní učitele místní i jinou intelligenci; školu pro ně angažovat, žáky pro střídmost získávat neustálým poučováním; knihovny zakládat, spisky střídmostní šířit; při diecesním spolku protialkoholistickém bude vycházeti střídmostní časopis, přispívat do něho, odbírat ho, šířit jej,

působit jím na okolí své; přiměti aspoň všecky členy kostelního příčtu (kněz, kostelník, zpěvák, hlídač kostelní atd.) a církevní starosty (kostelní hospodáře) a vážné občany z místa aby vstoupili buď do místního, buď do diecesního spolku střídmosti.

Penzenský sjezd eparchialný na podnět biskupa radil se o prostředcích, jak přiměti věřící, aby plnili velkonoční povinnosti své (zpověď a přijímání). Sjezd se usnesl: liknavé stále napominat a upomínat; kdo nebyl u velkonoční zpovědi, nepřipouštět ho za kmotra; podle nařízení sv. synodu z r. 1858. vésti seznam všech těch, kdo po tři léta velkonoční povinnosti nevykonali a spolu se všemi opatřeními, jaké duchovní správa vůči nim zařídila, aby je k povinnosti přiměla; seznam ten pak uveřejniti v duchovních zápisech; biskup ať sám upozorní státní, zemské i soukromé úřady na všecky ty úředníky, kteří u velkonoční zpovědi nebyli. — Opatření sjezdem navržená jsou kromě prvního málo „duchovní!" Může jich ovšem navrhovat církev, která se cítí se státem ještě jedno a smí jeho ramene používat jako svého. Tak už by to na západě nešlo. A církvi pravoslavné takové prostředky také asi dlouho sloužit nebudou.

O návrhu zákona, jímž se měly upraviti církevní poměry „staroobřadců" (rozkolníků), neshodly se duma se senátem. A „komise souhlasovací", z obou společně ustavená, jež 24. prosince o zákoně jednala, také se neshodla. Duma chtěla staroobřadcum popřáti skoro týchž práv, jaká má pravoslavná církev, ale panská sněmovna jen některé maličkosti nabízela. O ty pak staroobřadci nestáli, to že se spokojí raději všeobecnou svobodou r. 1905 nabídnutou všem a ústavními normami z 30. října 1906. Tím zákonná úprava církve, jež spolu s pravoslavnou je podporou státu, zmařena

Na chlumském eparchialném sjezdě (Chlumsko ono má se odloučit od Polsky a připojit ke Kyjevsku) stěžovali si ruští duchovní, že učitelstvo jak ministerských tak církevních škol staví se všude proti kněžstvu a šíří liberální a socialistické nauky v lidu. Druhý jich nepřítel že je židovstvo a třetí nejhorší — katolíci, především kněží a místní páni polští. Na posílení pravoslavné církve žádali popi na sjezdě tyto dvě věci: zavedení starých servitutů panských (aby sedláci směli pást na panském a sekat dříví na panském), čímž prý by se lidu pomohlo. Ale účel je zničit polské pány, neboť servituty byly a jsou bičem lepšího hospodářství. Za druhé pak žádali zavedení starého kalendáře do chlumské diecese a gubernie, poněvadž jinak prý musí pravoslavní světit všecky svátky s katolíky (ti jsou ve většině).

Žádali tedy pravoslavní duchovní za „silné prostředky"!

*

O malomocnosti pravoslaví hovoří tisk ruský velmi často. Ona se totiž velmi zhusta a nápadně jeví, nejen kde se pravoslaví stýká s katolictvím a protestantstvím, ale i kde se stýká s vlastními svými sektaři. A tito se stále noví a noví vynořují. Tak v Petrohradě povstal opět nějaký „bratr Ivanuška", který napřed shromažďoval věřící k náboženským besedám se schválením a za vedení duchovních

pravoslavných. Později však vida, že jeho posluchači a posluchačky jdou za ním a jeho slovem, a chtěje býti samostatným, učinil si církev pro sebe. A tak povstala nová náboženská obec, s novým učením, a jak petrohradské listy sdělují, čítá prý už na 70.000 stoupenců. I kdyby jen desátý díl, je to smutný zjev. Ba i tisící díl toho byl by jistě zvláštností, která jen na Rusi se stále znova a znova opakuje. „S. Peterburské Vědomosti" vysvětlují toto sektářství pravoslavné tím, že lidé jsou dosud bouřemi posledních let celí pomatení a ustrašení a tak hrnou se tam, kde se vyskytne silnější individualita, která dovede těšiti a nitro jejich mírem naplniti. — V moskevském „Ruském Slově" však Petrov vysvětluje to ještě „hlubší psychologií". Církve prý vůbec dnes ztrnuly. A duch lidský přece neustále touží po novém tvoření. V této tvůrčí snaze je také základ všeho pokroku. A vidíme, že všecky obory konání lidského: učenci, lékaři, ba i státníci a správcové státu pořádají sjezdy, radí se, stále nové a nové cesty hledají, jak by co nejlépe svou činnost životu přizpůsobili. Pouze křesťanské církve celého světa jakoby byly zapomněly na tohoto ducha družného a společenského, princip sbornosti (sněmování) odstavily. Není u nich už všeobecného náboženského tvoření a proto tvůrčí duch si hledá stranický výraz v rodě různých těch „bratří" Ivanušků, Kornějevých, kteří budují něco svého, nového, a lid jde za tím, třebas to nové nemá v sobě žádné vnitřní ceny. — Snad i něco v tom pravdy jest, v tom i onom, z duše lidské rodí se blud i pravda a příležitosti k tomu jsou v dnešní složité společnosti tisíce, takže jich „strážce pravdy" — duchovní — ať té, ať oné církve, a kdyby byl sebe horlivější, nevystihne a neuhlídá.

Takovou mnohdy nepochopitelnou změť duševní vyplavuje i život kulturních západních národů. Dne 4. prosince zemřela v Bostoně Miss Mary Baker Eddy, zakladatelka sekty „scientistů", která léčila modlitbou. Zakladatelce sektářství její vyneslo 10 milionů dol. Jiným veličinám ze sekty té neslo též hojně. — V Belgii vynořila se podobná sekta „Antoinistů", z katol. prostředí. Horník Antoine rovněž uzdravuje svou modlitbou — ale činí to zdarma. — Protestantský svět má pak novou sektu „Svatodušníků", lidí, kteří ve shromážděních svých cítí sestupovati na sebe Ducha svatého a počnou „mluviti jazyky", to jest bláboliti. Sekta přešla z Ameriky z Kansasu a Los Angelos do Anglie a do Norska a odtud do Německa. Je to, jak protestantský „Christliche Welt" přiznává, náboženský alkoholismus nejhoršího druhu. A přece nalezá stoupence a to v městech a městském publiku. — „Journal de Bruxelles" sám ultraliberální, podotýká, že sekty povstávají obyčejně tam, kde liberalismus a socialismus své osvětné dílo dokonal a náboženství ze srdcí lidu vyrval. Pak přichází nějaký bratr nebo sestra po tom osvěcování a zasazuje do srdcí svou hloupou sektářskou nauku, a lidé ji přijímají, neboť bez náboženství býti nemohou.

*

O úpadku náboženství (buddhismu) v Japonsku přinesl nedávno anglicko-japonský denník „Japan Mail" zprávu od jap. buddh. kněze psanou. V Japonsku podle něho může se dnes mluviti

jen o dvou náboženstvích: o buddhismu s 28 mil. vyznavačů a o křesťanství. Oboje dnes jeví velmi nepříznivý vliv na lid — obojí pozustává z mnoha sekt navzájem se potírajících. Hůře však, než sekty křesťanské, stojí buddhismus. V tomto bojují proti sobě hlavně dva směry: moderní novobuddhismus, převracující vše v pouhou ideovou filosofii, a staré směry, lpící na tradici. Jednoho však je rozhodně potřebí i starým směrům, mají-li vůbec se udržeti: vzdělání a umravnění bonzů (kněží) a zanechání modloslužebných úkonů, hrubého uctívání soch a památek. Bonzové prodávají tyto bůžky, jimiž chrámy jsou přeplněny, tajně cizincům, kteří jich už dnes mají plno ve svých museích. Kněží, kteří „bohy" své prodávají, a peníze za ně prohýří, nejsou jistě k povznesení lidu svého schopni. Věřící už také nepohlížejí na chrámy jako na sídla bohů, nýbrž jako na musea, v nichž se chovají památnosti. Do chrámů se chodí zevlovat za vstupné! I sama socha Buddhova už není lidu nijakou „svatostí". Buddhismus ulpěl na starých formách a nemá síly v sobě, se s duchem času a nových názorů přerodit a přetvořit.

*

O přírustku křesťanů — katolíků — v Číně, Korei a Japonsku přinášejí lednové „Katol. Miss." takovéto údaje: Roku 1889 bylo v 21 miss. oblastech čínských 542.664 věřících (kněží evrop. 600, domorodých 329) a roku 1909 bylo už v 22 miss. oblastech 1,210.054 věřících (kněží evrop 1379, čínských 631). V Korei bylo r. 1889 věřících 15.416 (14 kněží evropských) a r. 1909 68.016 věřících (46 kněží evropských a 10 domorodých). V Japonsku bylo roku 1889 věřících 37.560 (kněží evropských 46 a japonských 8), r. 1909 bylo věřících 65.741 (kněží 61 evrop. a 34 jap.). Pokrok missie korejské relativně vzat je tedy vlastně nejsilnější, nejslabší pak je pokrok missie japonské. Čím výše stojí země a lid kulturně, tím je missijní působnost méně úspěšná — toť známé faktum!

Věda a umění.

V nedávném (21. ledna) sezení I. tř. (histor.) České Akademie sděloval prof. Šusta výsledek své studijní cesty do Paříže, kde sbíral material ke své monografii, již v brzku vydá, „O náboženském vývoji Ignatia z Loyoly". Možno býti zvědavu! Pro 500letou památku upálení Mistra Jana Husi chystá I. tř. s III. tř. (litr. uměl.) prémie na nejlepší spis o J. Husovi. Cena určena 2400 K. Přijato devět spisů dosti objemných k vydání pro letoší rok. Vloni zakoupeno Drem J. Zíbrtem 17 exulantských tisků, namnoze vůbec u nás neznámých a vesměs důležitých. V zakupování těchto

exulantských tisku bude se i dále pokračovat. První třída České Akademie od založení vydala za 19 let 326 podpor vědeckým podnikum: 14 časopisum, 17 spolkum, 54 historikům, 20 právnikum, 11 zeměpiscům, 10 filosofum, 4 žurnalistum, 3 cestovatelum, 3 filologum. Všechny podpory činí úhrnem 171.754 korun.

*

Vědecký sbor, jenž vyšetřoval čáslavský objev Žižkovy kostry, sešel se k první schuzi 26. ledna. Podána zpráva o celé události ze dne 21. a 27. listopadu. (První den nalezeny kosti, druhý výklenek a padělané dokumenty. Architekt Hilbert tvrdí o výklenku, v němž kosti nalezeny a zazděny, že zazděn byl někdy v druhé polovici 17. století. Professor Koula udává stáří misy, z níž střep nalezen, ze 17. století. Professor Němec o zuhelnatělých částkách rostlinných praví, že zuhelnatění takové vyžadovalo doby velmi dlouhé. Dr. Matiegka o lebce praví, že náleží muži ne přes 50 let, pochází ze 14. či 15. století; muž ten byl jednooký, levé oko záhy z mládí po nějaké ráně, z níž zustala jizva, vyteklo a očnice se stáhla a celá ta strana lebky se súžila. Úsudek professora Matiegky zní, že podle vší pravděpodobnosti lze tvrditi, že nalezeny byly pozustatky hrdiny Jana Žižky. Bádání o nálezu tom však není dosud skončeno a jiní lékaři a učenci ještě zvláště lebkou se budou obírat, aby úsudek professora Matiegky přezkoušeli.

*

Poláci zakládají si nový měsíčník filosofický. Vedle varšavského „Przegladu Filozoficzného", jenž vychází od r. 1898, založen letos ve Lvově měsíčník „Ruch Filozoficzny". Onomu v čele stojí Dr. Vlad. Weryho, tomuto Dr. Kaz. Twardowski, ale do sboru redakčního přibráni všichni zástupcové vědy filosofické ze všech tří universit, i sám redaktor Weryho. Orgány nebudou konkurrenčními, ale navzájem se chtějí doplňovat, při čemž „Przeglad Fil." zustane více positivní, a „Ruch" bude více informativní. Předplatné obou je stejné, 18 korun ročně.

*

Na slavnostní schuzi petrohradské „Akademie nauk" dne 29. prosince (11. ledna) professor V. J. Vernadský upozorňoval na potřebu prozkoumati radioaktivní rudy na Uråle, Kavkaze a v Altaji i jinde v Sibiři a ve střední Asii. Prohlásil to vubec za úkol dne v radioaktivním bádání: postaviti na jisto minerály radioaktivní a založiti mapu jich po celém světě. Premií rozděleno bylo devět, jedna z nich udělena zemřelému nedávno krajanu našemu V. A. Fouskovi; E. F. Karský obdržel premii Baťuškovu za své dílo „Bělorusové".

*

Spasitelé dělnictva v Rusku svobody tiskové využívají k tomu, že šíří mezi dělnictvem nejodpornější pornografii. Tam totiž dospělo literární bosáctví ruské: Arcybašev a Sollogub a j. psali pro intelligenci a poněvadž intelligence nemohla z tohoto dobra neuděliti lidu, povstala podobná osvětná práce i pro lid. Hlavní hybnou pákou směru toho

stali se na konec špinaví nakladatelé, ne tak ani duševní poblouzení literátů nebo čtenářů. Ti pouze začali, a ježto se to líbilo, přišli nakladatelé a záliby využívají, vykořisťujíce tu i onu stranu. Nejvíce si na tento vřed stěžují v Moskvě, v té dělnické Moskvě, jež se r. 1907 bila za svobodu!

Jisté petrohradské noviny uspořádaly anketu „o kráse v literatuře" a vybídly spisovatele a dramatické umělce, by zvláště pronesli své mínění o kráse v literaturních pracích mladých koryfeů krásné literatury ruské. Starý liberalní spisovatel, D. Mamin Sibirjak, jenž nyní téměř odložil péro, podal takovou odpověď o nových proudech v ruské literatuře: „Ji (t. j. nynější literaturu) je jednoduše protivno vzíti do rukou; i jak lze mluviti o kráse současných děl? Krása v literatuře dávno zemřela, zbyly pouze oplzlé řeči a neslušnost. My — staří literáti — chuligánského žvanění mladých nečteme." A rozvíjeje tuhle myšlenku, pokračuje: „Podle mého mínění všecky tyto Kuprinovy „Jámy" (román o prostitutkách) a Andrejevovy „hlady" (narážka na roman „Cář-Hlad") jsou jednoduše — smrad, kanální, špinavý smrad, hrozící mladému pokolení více, než krvavé romany. Za takové kažení myslí dříve spisovatele soudili, nyní však i gymnasistky vypravují, že jim dali čísti povídku o zprznění... Nebožtík professor Pirogov (slovutný lékař) říkal, že v každém člověku jsou ‚duševní záchodky', a současný mladý spisovatel jako zlatokop hrabe se tam a špinavým stříkáním znečisťuje čistou duši čtenářův. Není krásy v současné literatuře, nýbrž špína, bláto a břečka."

*

Všeobecné a staré jsou nářky nakladatelův a spisovatelů na českou Ameriku. Nikdy se nikoho neptá a otiskuje vše, co se jí zlíbí. Ještě by tak scházelo, aby otisknuté věci posílali do Evropy a dělali jimi konkurrenci domácí dražší knize! To se zatím neděje, ale i na prvním jest dosti. Čeští autoři z Ameriky nedostávají honoráře a jsou tam často hojněji čteni a prodáváni než doma v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Jelikož s Amerikou — Spojenými Státy — není žádné literární smlouvy, není náš majetek literární chráněn v Americe a ani americký ovšem u nás ne. Ale my máme velmi málo příležitosti Američanům oplácet. V debatě, jež se o tom předmětě poslední dobu rozvinula v Čechách a na Moravě (vydány totiž v Chicagu touže cestou Bezručovy „Slezské písně"), navrženo, aby nyní zástupkyně českých styků finančních banka „Bohemia" sprostředkovala nějak a také zastupitelství literární převzala. Banka ovšem úkol tento prohlašuje jakožto nemožný pro ni doposud, ale vysvětluje literární právo americké a radí českým autorům, aby doma se podle něho zařídili. Spojené Státy poskytují totiž ochranu literárního majetku těm státům, jež jim zaručí vzájemnost. Aut r dotyčného státu, jenž ochranu v Americe žádá, musí se však podrobiti podmínkám amerického zákona, z nichž jedna jest, aby autor nejdéle do měsíce po vyjití poslal knihu svou literárnímu úřadu ve Washingtoně. Neučiní-li toho a nevyžádá-li si tu

práva výlučného vlastnictví, jest kniha jeho považována za majetek veřejný a muže ji každý po vuli otiskovati.

Benediktini čeští v Chicagu v severoamerických Spojených Státech vydali pamětní spis („Pětadvacet let práce") na památku svého lonského jubilea, k ly na sv. Prokopa 4. července slavili 25letou památku svých počátku v Chicagu. Roku 1885 dne 2. března převzali totiž duchovní správu v české osadě chicagské sv. Prokopa už s tím posláním, aby zde zbudovali klášter benediktinský. Vlastním osnovatelem kláštera jest arciopat amerických benediktinů Bonifác Wimmer, jenž jako bavorský benediktin přišel (z Metten) do Ameriky s úmyslem klášter v pustých tehdy ještě krajinách pennsylvanských založiti. A založil nejen jeden, ale sedm jich. Čtvrtý z nich byl český klášter. B. Wimmer, ač sám Němec, chtěl výslovně klášter český, a když v Římě mu dělali těžkosti právě pro tuto národnost kláštera tvrdíce, že řeholní společnosti v Americe lépe budou pusobit jako všenárodní, naléhal na to, aby klášter byl povolen jako český, a také toho dosáhl. Zprvu klášter byl podřízen (od 22. září 1887, kdy listina zakládací vydána) arciopatu Wimmerovi, ale dnes je samostatným opatstvím, v němž žije 55 členů kněží (17) a bratří. Klášter vydržuje seminář pacholecký a přispěl nemálo k rozmnožení řad kněží českých z domorodých Američanu. Památník P. Prokopem Neužilem O. S. B. sestavený jest duležitým příspěvkem k historii církve vubec a k historii církve a národa českého v Americe zvláště.

*

Do konce lonského roku ustavily se dvě župy pěvecké, brněnská a moravsko-slezská. Župy mají slučovat pěvecké spolky jednotlivých přirozených okrsku. Se sídlem v Olomouci nebo Kroměříži měla se ještě ustaviti župa hanácká. Právě asi bojem měst o vedení se ustavení zdrželo. Brněnská župa, přezvaná župou „Křížkovského" měla už v pol. ledna první svůj společný koncert, v němž spoluúčinkovalo šest místních spolku.

V sekci pro moravskou píseň sděleno předsedou jejím, ředitelem L. Janáčkem, že nasbíráno na Moravě na 8000 písní částečně zcela nových a namnoze cenných. Z vydáváním počne se I. seš. milostných písní už letos. Pan předseda míní, že by bylo záhodno, aby písně toho kterého kraje vydávány byly ve zvláštních sešitkách a po kraji tom rozhozeny, aby se staly tak znovu majetkem širokých vrstev mládeže.

Dne 25. ledna dávána -- prý s úspěchem — nová opera Otak. Ostrčila „Poupě" na Nár. divadle. Opera si vzala text skoro nezměněný Svobodovy stejnojmenné veselohry, tak jako to učinil L. Janáček s dramatem Preissové „Její Pastorkyňa." Je to už v české hudbě třetí pokus o novou operní tvorbu: slovo mluvené přetváří se v hudební konversaci místo v melodii a orchestr doprovází a illustruje situace. Smělý pokus Janáčkův našel napodobitele v Neumannovi („Milkování") a Ostrčilovi. Oba tito vzali si lehké motivy pro svou hudbu, a líbili se: Janáček snad právě proto neprorazil hned

na poprvé, že si vybral takové těžké ponuré drama jako jest „Její Pastorkyňa“. Na lehkém zámluvném námětu se takový nový a těžký pokus spíše zamlouval.

Mnoho reklamy dělaly i vídeňské něm. listy opeře záhřebského divadla „Oganj“ (Oheň), jíž složil Blagoj Bersa. Snad proto, že libretto k ní vzato je z německého života a také hned německy složeno a upraveno i s operou. — V Bělehradě dávána opera Isy Bajiće „Knez od Semberije“, hudební zpracování zdařilé historické komedie Vojnovićovy téhož jména.

Jihoslované pracují dále vytrvale o svém kulturním spojení. „Matice Hrvatská“ spojivši se se „Slovinskou Maticí“ vydávajíce totiž každá po jednom svazku druhého národa, spojila se touže vzájemností se „srbskou kniževnou zádruhou“ v Bělehradě, jež zastává týž úkol co Charvatská Matice, totiž vydávání knih vědeckých i belletristických. Spojila se také s Maticí Dalmatskou, která přestala vydávati vlastní knihy a přidala své členstvo vlastně jako samostatný oddíl dalmatský k „Záhřebské Matici“. Tato za poplatek 1500 korun ročně rozesílá své publikace jako členský podíl i členům Matice Dalmatské Zbývá tedy ještě spojení s „Maticí Srbskou“ v Nov. Sadě. Tu překážkou největší všehkého spojení bude vláda maďarská v Pešti, pod jejíž kuratelou a to velmi macešskou stojí zpráva „Srbské Matice“ novosadské. Bulharsko, Macedonie a Černá Hora podobného ústavu nemají, že by i s nimi možno bylo vzájemnost takovou počíti.

Kulturní spor vedou Srbi s maďarskou vládou o odkaz knížete Alexandra Karaďorděviće (otce nynějšího krále Petra), který ve své závěti odporučil větší obnos na stipendia pro chudé studující z Bosny, Hercegoviny a Starého Srbska (v Turecku). Odkaz a jeho správu svěřil Matici Srbské v Novém Sadu a kdyby tato nemohla nebo nechtěla jí používati v duchu závěti, pak ruskému ministerstvu osvěty v Petrohradě! Fond dodnes vzrostl na 316.000 K, ale Matice z něho stipendií nevydává, pouze za „správu“ fondu sráží si ročně několik tisíc korun náhrady (!). Bosňáci nyní upozorněni na onen fond, požádali Matici Novosadskou, aby tedy vydávala z něho podpory chudým žákům bosenským; žádost podala srbská „Osvětová Rada“ v Sarajevě. Vláda maďarská vidouc, že nyní se musí vysloviti, přivoluje-li k vykonávání závěti a jak to dovolí, obrátila se do Bělehradu, aby královská rodina Karaďorděvičů svolila k tomu, aby odkaz jejich předka směl se spojiti s fondem Tekelyovým, který vláda „Matici Srbské“ odňala a zřídila z něho srbskou fundaci školskou (internát) v Pešti, jejž řídí Steva Popoviç, Srb Maďaron, a ovšem tak, jak vládě pešťské je příhodno. Tekelianum vychovává ze srbské mládeže víc Maďary než Srby. Fond Karaďorděvičův stal by se tedy takto šiřitelem maďarského ducha a vlivu mezi žáky bosenskými a macedonskými. Nuceni by byli studovati v Pešti, kdežto podle závěti mohou žíti a studovati, kde chtějí. Srbské listy bělehradské se tedy zámyslu vlády opřely. Ostatně podle závěti má ruské ministerstvo osvěty právo, aby též o osudu fondu promluvilo. Dosud se nijak ne-

projevilo, nebylo ještě se žádné strany podpichnuto, a toho je u ruských ministerstev potřebí, když se jedná o slovanskou věc!

*

Zemřeli: 23. prosince mladý český spisovatel Louis Arleth. — 25. prosince professor Antonín Bělohoubek, český badatel a spisovatel z chemického odboru. — 28. prosince Jan ryt. Purkyně, český spisovatel technicko-hygienický. — 3. ledna J. E. Šlechta, popularní dramatik a překladatel český. — 7. ledna Jan Aug. Zoba, srb. lužický poslanec, jediný ze Srbů na sněmě saském. — 9. ledna Emanuel Miřiovský (* 24. prosince 1846 v Jindř. Hradci), redaktor a žurnalista, literární kritik a básník i povídkář český. — 11. ledna Alexander Michajlovič Skabičevskij, literární historik ruský (*1838), jehož historii literatury ruské XIX. stol. v češtině zpracoval a doplnil A. G. Stín. — 13. ledna Wlad. Czachórski, (* 1850) polský malíř historicko-genrový, kdysi z nejslavnějších polských. — 15. ledna Julius Pažout, ředitel zemského archivu českého, historicko-archivalní badatel a spisovatel český. — 20. ledna professor Jos. Apih (* 1853), historický a belletristický spisovatel slovinský.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Výtka, která v předešlém čísle byla učiněna českému poselstvu pro opomenutí vymoci opravu bankovního statuta, byla výtkou „Národohosp. Obzoru“ pražského. Nutno ji však zmírniti v ten smysl, že vláda měla před sebou české požadavky podané jí z ankety, již uspořádala „Národohospodářská společnost“ spolu s jinými hospodářskými korporacemi českými. V této anketě požadavky české sestaveny v pamětní spis a podány vládě i bance zavčas. Věcí českého poselstva by tedy leda bylo durazně vládě stále připomínati tyto české požadavky. V předloženém bankovním statutě ovšem nic o tom není. Bankovní statut je z většího opakováním starého. Ale změny jsou v něm přece. Požadavky české ostatně jen v jednom případě mohly by projeviti se i ve statutě, totiž změnou firmy. Firma však zustala po starém německo-maďarská. Co se filiálek v českých městech týká, tu do nového ujednání pojata podmínka, aby banka zřídila v rak. polovici 10 a v uherské též 10 filiálek. Na české země, hádají, má připadnouti 5 filiálek. Českých měst však, jež se o filiálku ucházejí, jest mnohem více, na samé Moravě žádají ji tři česká města, ale i tři německá. V Čechách dnes je filiálek 14, v městech s německou většinou 8, v městech s českou většinou 6, na Moravě jsou 4 vesměs v městech s něm. většinou, nebo aspoň vládou (Brno, Olomouc, Jihlava, Mor. Ostrava). Celkem má

banka filiálek v Rakousku 46, v Uhrách 33, tak zvaných podružnic v Rakousku 79, v Uhrách 103. Za minulé desítiletí počet filiálek vzrostl o 10 (6 v Rakousku, 4 v Uhrách), počet podružnic o 50 (v Rakousku o 20, v Uhrách o 30). Ostatní požadavky memoranda patří už více do prakse bankovní: vydávání tiskopisů ve všech jazycích, poměrné zastoupení v úřednictvu, spravedlivé censorství a pod. Do statutu mohlo ještě přijíti leda poměrné zastoupení menšiny ve správní radě. Avšak tu vláda se odvolává na zákon o akciových společnostech, tam poměrné zastoupení nepředurčeno, a banka tedy jako podnik akciový řídí se pouze stávajícím zákonem. Avšak poměrné zastoupení ve správní radě i takto je možné. Správní rada se může o něm prostě usnésti a zavésti je buď pro rakouskou polovici (6 členů), či pro obě. V tom směru také navrhuje německý akcionář Lucian Brumer, náležící ku starým kritikům a opponentům dnešní správy bankovní, změnu stanov, (čl. 24. a 31.) jíž by se zavedlo zastoupení poměrné. Volí se totiž podle listin kandidátních, listiny musí býti 14 dní před valnou hromadou ohlášeny. Každý člen má právo listinu takovou podati, buď sám či se skupinou jiných. Uherská polovice má svou zvláštní, rakouská též zvláštní listinu či řadu listin kandidátních. Hlasovati možno pouze pro jednu z listin. Odevzdané hlasy dělí se počtem funkcionářů. Tento podílný počet jednoho kandidáta určí nejmenší číslo, jakého listina musí dosáhnouti, aby aspoň jeden kandidát z ní byl zvolen; kolikrát takový podílný počet obsahuje, tolik kandidátů v pořadí shora dolů z ní jest zvoleno. Ze zlomků se počítá největší jako celý podíl. Náhradníky jsou osoby za zvolenými kandidáty kdždé listiny přímo následující.

Návrh tento ohlášen pro valnou hromadu 3. února. Už před třemi lety chtěly prý vídeňské banky dohodnouti se s Čechy a dáti jim zastoupení, avšak spořitelny německé z Čech dílo smíru zmařily. Spořitelny ty mají totiž většinu akcií z německé strany. Bude-li Vídeň tentokrát pro návrh Brumerův spolu s českými akcionáři, byl by v rakouské polovici přijat, a Uhři se přidají asi k většině, ač-li vůbec nebudou ze zásady proti jakékoliv změně volebního způsobu. Pro valnou hromadu na 3. února bylo přihlášeno 1273 akcionářů (vloni 1204) z toho rakouských 1064 (1039) z Uher 209 (171). Mezi rakouskými je českých 359 (343) a německých 705 (690). Česká účast vzrostla absolutně i poměrně.

Ve statutu banky obsažen článek, jímž se banka na zatím zbavuje povinnosti zaměnit zlatem své poukázky bankovní. Ale zvláštní článek (pátý) hlavního zákona určuje, že banka vidouc čas příhodný, může tento § stanov (111.) zrušiti a pak vstoupí v platnost § 84., ukládající jí za povinnost zlatou výplatu na požádání. Musí však toho usnesení banky býti domluveno s vládami a tyto je musí předložit sněmovnám, a obě sněmovny je musí schválit; vysloví-li se jen jedna polovice říšská do 4 neděl proti tomu, zůstává při starém. V debattě v bankovním výboru čeští poslanci vyslovovali se proti hotovému placení a proti článku V., poslanci němečtí a polští jen na polovici s ním souhlasí k vůli vládě, jinak i sám finanční ministr Mayer vyslovil se, že svou

dosavadní politikou bez povinné výplaty zlatem, svou politikou cizích směnek banka zavedla nový pokus vyrovnávací, který se osvědčil lépe než hotové placení. Ostatně osud celé předlohy je nejistý v Uhrách i u nás. V Uhrách je stav úplně bezzákonný, u nás prozatímně prodloužena platnost starého privilegia do 15. února. Do té doby však bankovní úprava ani u nás nebude vyřízena. — České poselstvo dosud se nikde nevyslovilo pro rozluku bankovní, naopak hájí její jednotnost. Je však jisto, že by v bance, která by sloužila pouze naší polovici, byl vliv náš mnohem větší než dnes ve společné, a že by v samostatné pouze rakouské bance zájmy všech neněm. národů byly lépe respektovány než dnes. Hospodářsky by banka pouze rakouská také nebyla nevýhodnější, jen že by se styky hospodářsko-obchodní s Uhrami potom stížily. Ale tím bychom my ani tolik netrpěli, co Němci, a stížení to nebylo by takové, aby obchod s Uhrami byl méně možným a snadným než dnes.

Zlatý poklad banky obnáší podle posledního výkazu skoro 1682 mil. korun, v čemž je 542·65 milionů složených vládami za papírové státovky. Rakousko vůbec složilo bance 439·86 mil., Uhry pak 162·8 milionů korun. Banka má právo vydati tolik bankovek, že jen dvě pětiny z nich jsou kryty zlatem. Nekryté bankovky jsou dvojího druhu: volné, jichž dříve bylo 400 mil., příště má býti 600 mil., a zdaněné. Na bankovkách zdaněných banka málo vydělává, proto žádala o zvýšení kontingentu volného. Volný kontingent počal nedostačovati bance poprvé roku 1905, tehdy zdaněné bankovky vydala dvakrát v roce, roku 1906 už 8krát, 1907 pak už 21krát, 1908 16krát, 1909 jen 7krát, ale 1910 už skoro zase 20krát. Zprvu jen malou sumou kontingent překračován, ale roku 1910 už překročen až 350 miliony! Výdělek banky (hrubý) obnášel v minulém desítiletí od 18·16 do 46·3 mil. korun (1902 a 1907). Průměrně k němu Rakousko přispělo 60·4% a Uhry 39·6%. Hypothekární úvěr hlavně v Uhrách poskytovaný (z 83%) měnil svou tvářnost v minulém desítiletí tak, že v Rakousku stoupal, v Uhrách klesal. Uhry za to velmi čile zvyšují svůj směnečný (obchodně-průmyslový) úvěr. Eskontováno bylo rakousko-uherskou bankou r. 1900 směnek rak. 838·520 sumou 1875·84 mil. korun na lhůtu 38 dní, r. 1909 směnek rakouských 1463 800 sumou 3167·32 milionů korun na lhůtu 25 dní.

Ale proti tomuto vzestupu rakouského obchodu a průmyslu stojí ještě nápadnější vzestup uherský. Bylo totiž eskontováno roku 1900 směnek uher. 706 843 na obnos 992·26 milionů korun na lhůtu 51 dní, roku 1909 směnek uher. 1512.490 na obnos 2031·70 milionů korun na lhůtu 42 dní. Uherské směnky jsou průměrně menší než rakouské, jsou i na delší lhůtu, ale Uhry banky už užívají častěji dokonce než Rakousko. Za to Rakousko, vlastně hlavní ústav vídeňský vede vysokou bankovou směnovou politiku a obchody s cizinou skoro výlučně sám. Na tyto operace bankovní připadá v Rakousku obrat 5416·77 milionů korun (roku 1900 2753·94 milionů korun), kdežto v Uhrách pouze 620·24 (roku 1900 111·48) milionů korun.

Podle Zikmunda Wintra měla Praha (tři města pražská) v roce 653 jen 2320 obydlených domu (r. 1562 bylo 2918 a r. 1594 dokonce 122 domů), ale mezi těmito domy 335 hospod, takže na 7 domu řipadla jedna. Dnes v Praze mezi 6700 až 6800 domy čítá se něco řes 800 hospod, tedy jedna na osm domu. A dnešní mnohobytové tehdejší jednobytové nebo dvou až tříbytové! Roku 1900 připadlo a jednoho Pražana 99·45 litru piva. Podle daně z piva v r. 1646 ybrané v Praze za tři roku (1 zlatý ze sudu piva placeno a vybráno vybráno 144.779 zlatých, čili 48.259 zlatých za rok) vypito tehdy Praze ročně 48 259 sudu, každý o 4 vědrech, tedy 193 036 věder iva. Na jeden dum připadlo 83 vědra. A poněvadž ohlášena jen asi olovice navařeného piva a ostatní zatajeno, možno počítati na jeden ražský dum vypitého piva ročně na 150 věder! Tedy na obyvatele řece jen mnohem více, než ten hektolitr z r. 1900. Byli tedy naši ředkové chlapíci i v tom ohledu. A to bylo v době zlé po válkách védských! Jak pak teprve v době hojnosti, blahobytu a všeobecného ozkvětu!

*

MUDr. Jan Dvořák vyvrací v prosincové „České Revue“ názory dukazy německého lékaře professora Epsteina „Über Kinderschutz nd Volksvermehrung“, jenž dovozuje, že německý lid v německých kresích prumyslových severních Čech má jiné názory rodinné mateřské a tudíž liší se značně ve výsledcích populačních od eských okresuv. A dokazuje tuto plemennou rüznost českého a něieckého kraje statistikou o úmrtí kojencu. Zemědělské kraje, tedy ětšinou české kraje, vykazují prý sice větší procento nemanželských ítek, ale přece prumyslové a německé okresy vykazují nadpoměrnou mrtnost kojencu: 33—39% všech živě narozených. Podle Dra Dvořáka emají české okresy vyšší počet nemanželských dítek, ale německé kresy; v pruměru desítiletém české okresy 12%, německé 18% všech arozených. Úmrtnost kojencu v pruměru desítiletém je v českých kresích 24%, v německých 30%. Avšak prohlížíme-li okresy jednotlivé ne souhrnně, vidíme, že to není českost a německost (ta jest na nohých prumyslových německých okresích velmi pochybná!), ale jiné oměry, hlavně prumyslovost a zemědělskost okresu. Prumyslové české kresy chovají se tu stejně jako německé, a zemědělské německé stejně ako české. Není to plemenný charakter, jsou to socialní poměry, jež mají hlavní vliv na utváření života rodinného. Všecky ostatní vlivy spoň zanikají před tímto nadobyčejně silným a rozhodujícím faktorem.

*

Křesťansko-socialní slovinská organisace dělnická má podle oslední statistiky z 1. ledna 1910 545 skupin (roku 1905 bylo jich en 116), v nichž soustředěno na 35.000 členů. Vykázalo 416 spolků lenstva 17.523 dělníkův a 9394 dělnic. V knihovnách spolkových je 3.156 svazků, přednášek pořádáno minulý rok 1544; 29 spolku má vuj dum; zpěvních odboru je při spolcích 161, tělocvičných odboru Orlů) je 128 ce 3691 členy.

*

Nový společný rozpočet podán obnosem 448·6 milionu korun, o 25·13 milionů korun více než loni (v říjnu a listopadu projednávaný). Kromě toho však požaduje se na zbrojení námořní (na dreadnoughty) ještě úvěr celkový 312 milionu korun, na 7 let rozložený, z něhož na letoší rok padne 55 milionu korun. Tak překračuje rozpočet společný už pul miliardy, a v tom na vojsko pozemní i námořní už přes 482 milionů korun.

*

Pro dnešní citelný nedostatek dobytka masného podal ve „Vídeňském hospodářském listě" praktický a velmi iniciativní hospodář a spisovatel Vincenc Till návrh, jenž ze všech objevivších se byl by nejúčinnější, kdyby byl proveden. Radí totiž Vídni a rada platí všem větším městům, aby si zřídila výkrmnou stanici pro dobytek. Ročně se poráží ohromné množství hubeného dobytka ve Vídni (týdně na 1500 kusů). Tyto kusy porážet znamená plýtvat dobytkem. Na každém z nich by výkrmem mohlo přirůsti ještě 100 až 300 kilogramu masa. Vloni na příklad přihnáno do Vídně 193.100 kusu krmených, 11.600 vypasených a 53.300 hubených dobytčat. Hubený dobytek tedy tvořil čtvrtinu přihonu vykrmeného. U vepřu jest poměr ještě horší. Ze 744.200 vepřu bylo jich 357 800 nekrmených, 130.500 prostředně krmených a 255 900 vykrmených. Tu tedy celá polovička je zvířat nedokrmených. Porážeti takový dobytek značí ztrátu masa a tuku 500.000 metráků čili skoro dvakrát tolik, co dovoleno Rumunsku a Srbsku podle nových smluv k nám ročně masa dovážeti. A tolik promrhá jediná Vídeň, kam se sváží přece dobytek nejlepší a nejtučnější. Kolik teprve promrhají toho jiná města, která se živí většinou jen hubeným dobytkem! Proto V. Till radí městu Vídni, aby zřídila na písčitých pláních dolnorakouských mezi Mostem nad Litavou a Vídeňským Novým Městem několik velikých krmnic na 10.000 až 20.000 kusu dobytka hovězího. Výkrm by trval průměrem 100 dní, takže by do roka všechen hubený dobytek bylo možno přetvořiti v tučný. Kdyby ročně bylo vykrmeno třikrát po 10.000 kusech, dalo by to při nejnepříznivějších výpočtech už čistý užitek $1^1/_2$ milionu korun, mléko při tom získané v to nečítaje. Vídeň by tímto způsobem nejen přispořila městu masa a mléka, ale také by se stala pánem trhu dobytka a regulátorem cen masa. Zúrokování vloženého kapitálu v tyto podniky bylo by ještě lepší jak v pochybeném podniku vídeňské „velkojatky", jež rok co rok prodělává, a to tolik, že činnost její nadlouho jest nemožná.

*

Panská sněmovna zvrátila usnesení poslanecké sněmovny o zákazu noční práce žen, chtějíc předlohu obnoviti ve znění vládním a vymýtiti v ní všecka zostření zákazu noční práce. Zákon je prvním z pokusův o mezinárodní ochranu dělnickou, která rokem 1911 měla vstoupiti v život. Rakousko tedy v tomto ohledu už se opozdí za jinými státy.

Idea mezinárodních smluv ochranných vznikla poprvé na konferenci socialní v Berlině roku 1890. Zustalo to však při pouhé

myšlence až do pařížské výstavy roku 1900. Tam tehdy utvořeno mezinárodní sdružení pro zákonodárnou ochranu práce. Ve sdružení tom jsou všechny státy evropské vyjma Rusko a balkanské státy. Sdružení toto od roku 1904 vzalo si do práce zvláště dva body: ženskou práci v noci a výrobu zápalek z bílého kostíku. Usnesení o zákonech těchto stala se konečně po dlouhých úradách v Bernu ve Švycarech roku 1908. Při čemž ještě se stalo, že některé důležité státy se odloučily od ostatních, jako na př. Anglie a skandinavské státy při zákazu noční práce žen. Nyní také ke sdružení hodlá přistoupiti i Rusko, aby příští zákony socialní, jež chystá, sblížilo tak se zákonodárstvím států západních.

*

V Haliči od podzimu rozvířila se agitace ve prospěch hospodářského povzneseni židu. S novým rokem zrušeno staré panské výčepní právo a zavedena koncessovaná živnost hostinská, jako jest u nás. Pod právem propinačním bylo 17.800 „šenkýřů"; teď za nových poměrů jest jich jen 10.500. A na mnohých místech musily býti koncesse zrovna vnucovány obcím, jak se protivily a žádné hospody nechtěly! Starých hospodských zůstalo 7700. Poněvadž „šenky" propinační byly dávány skoro vždy židům v nájem a i jinak hostince a „hotely" a „sklepíky" (obchody s právem výčepu) zřizovali si výhradně židé, jest patrno, že mnoho jich přišlo o živnost. V anketě, jíž si židé při zemském výboru vymohli, tvrzeno, že ze židovských pachtýřů propinačních zůstalo dosud bez zaměstnání jen 1800, ostatní už se někde nějak uchytili. V anketě, jež obdařena hojným materialem, i od židů samých doznáváno, že křesťanum nedaří se lépe nežli židům, a že všeobecně nutno mluviti o úpadku a zchudnutí v Haliči. Ba někteří experti dovozovali, že židům prumérně daří se lépe než křesťanum. Jejich stížnosti stále jdou jen tam, že křesťané je vypírají ze starých jejich živností (obchodu i řemesla), že se spolčují proti nim, že antisemitismus se šíří a oni že při nejlepší vůli nikde se nemohou uchytit. Ale odpověděno jim, aby využívali též práva sdružovacího na svou obranu a své posílení. Že statistiky anketě předložené vysvítá na příklad, že ve velkostatku židů bylo roku 1861 jen 38, roku 1870 68, ale roku 1889 už 314 a roku 1908 zas už 478 mezi 2187 velkostatkáři. Vlastní tedy židé už dnes 20% všech velkostatků jako majitelé. Ve Lvově mezi 278 advokáty jest jich 174 židův a jen 84 Polákův a 20 Rusínů, tedy židů je 62%, v obvodě komory lvovské na venkově však je židův advokátů dokonce 75%!

*

O české diaspoře na Kavkaze ruském podává v „Národopisném Věstníku" zprávu K. Chotek. Čechové obývají na Kavkaze jednak rozptýlení po městech, vesnicích a „stanicích" (kozácká sídla), jednak tvoří u Novorossijska na Černém Moři ryze české vesnice, jako starší kolonisté. První skupina je povoláním velmi rozmanitá, nejvíce jsou to průmyslníci a mezi těmito na prvním místě pivovarníci. Do let 70tých bylo pivovarnictví kavkavzské výhradně v rukou německých,

dnes mají v něm Češi převahu. Hmotné poměry těch, kteří přišli první, jsou nyní velmi dobré; někteří mezi českými sládky na Kavkaze jsou dnes milionáři. Jsou však na Kavkaze i chudé rodiny české, a to takové, jež přišly buď nedávno, a s prázdnem, nebo neumějí se uchytit, nejsou houževnatí a šetrni. Čeští prumyslníci za sebou volají české dělníky, v tom přesvědčení, že nad českou práci lepší nedostanou. Konečně mezi kavkazskými Čechy je též mnoho učitelů, úředníků, inženýrů, ano i hodnostáři církevní, ovšem kdož přijali pravoslaví a ruské poddanství. R. 1897 odhadnut počet Čechoslovanu na Kavkaze na 3200 osob. Z nich 2000 žily v gubernii kubanské a černomořské. Národní vědomí v některých je slabé nebo zcela žádné — myslí jen na obchod. U většiny však vědomí české je živé. Ale i uvědomělí Češi tíhnou společensky ku zdejším Němcum. Znalost němčiny a jednota kultury je pojí. Poláci raději obcují s Čechy než s Rusy. Intelligence vubec si Čechu váží. Ale lid i Čechy počítá k Němcum, ač Němec mu značí vůbec cizince. Ale Poláky rozeznává! — U Novorossijska je osm vesnic českých (L. Niederle uvádí jen tři), a kromě nich jsou i české chutory (chotáry, jednotlivé dvorce) mezi ruskými roztroušené. České osady jsou Glěbovka 217 obyv., Kyrilovka 338 obyvatel, Vladimirovka 211 obyv., Varvarovka 350 obyv., Pavlovka 161 obyv., Anastasijevka 200 ob., Tekos 116 ob., a Tešebs 108 ob. Na chutorech bývá asi 150 až 200 obyvatel českých.

Osadníci jsou puvodu jihočeského. Na první pohled poznati domy rázu českého: s kůlnou, stodolou, hnojištěm, jež na Kavkaze jinde člověk neuvidí. Zvyky české se zachovávají pečlivě, kroj však už se odložil. Mluví čistě česky, sem tam s ruským výrazem, pro něž českého slova nebylo. Rusky neumí dobře nikdo. Než by se učili rusky, raději své sousedy ruské učí česky (Je to přirozené, že výše stojící živel se neučí řeči níže stojícího, ne z pýchy nebo nechuti, ale nemožnosti pochytit od toho níže stojícího něco nebo tolik aspoň, co potřebuje. I k tomuto učitelství jest potřeba jisté schopnosti, a více jí jak vidět mají Češi než Rusi!) Náboženství jsou vesměs katolického až na malé výjimky, někteří z prospěchu pro úřad přešli k pravoslaví. Fary jsou však jen dvě. Ostatní osady mají jen zvonice a chodí až do Novorossijska. Ostatně se o náboženství málo starají. Rodinný život jest velmi spořádaný; dětí 2 až 7. Žení se jen mezi sebou. Hospodáři jsou dobří, zvláště od okolí svého liší se nápadně Ale podle našeho přece jsou ještě neracionelní. Řekové i Rusové okolní jsou proti nim chudáci. Češi jsou nejen dovední zemědělci, ale i dovední řemeslníci. Na výstavkách jejich práce vždy vynikají. Ale povahou jsou slabí, nedrží slova, jsou chytráčtí a namnoze příliš pijí. A kromě toho, ač rádi čtou a daleko si chodí vypůjčovat knih a novin, sami si nic nekoupí a ničeho neodbírají, ač by mohli. Němci osadníci za to vždy skoro každý každý mají svuj „Zeitung". Osada Tekos byla kdysi většinou polská, ale česká menšina ji počeštila. Sem tam čeští osadníci mají své hudební sbory a kapely, jež jsou zvány do celého okolí.

Viděti, jak přese všecko popírání jednolité nějaké povahy národní přece jsou tu jisté známky, jež možno nazvati všeobecně českými!

*

Vyměřil se plán přímého spojení Londýna s Bombayem v Indii. Už i dnes, až na malé mezery, dráhy vedou zeměmi mezilehlými, jen mezi asijskou državou ruskou a mezi Indií nedostavěno ještě železniční spojení vinou Anglie, ač Rusi se často nabízeli. Nyní plán vyšel z Anglie samé. Rusko by mělo na svém území dostavět několik spojovacích tratí a dráha by šla z Ruska do Persie a odtud do ruské stř. Asie a pak Afganistanem do Indie. Byla by dlouhá na 8500 kilometru a vlak by jel 7—8 dní; cesta by stála 392, 237 rublu (I. a II. tř.). Dnes jede se lodí 21 dní za 480—540 rublu, nebo drahou do Brindisi v jižní Italii a odtud lodí $12^1/_2$ dne za 590—600 rublu. — Doufáno však i od sibiřské dráhy, že ulevní a zkrátí cestu do Číny a Japonska, dosud však nijakého živějšího spojení tímto směrem nenastalo; Rusko však má jiné duležitější plány železniční domácí. Majíc hlavní spojovací trati už postaveny, hledí je nyní jen doplňovati, zkracovati, přechody tvořiti, nové kraje k nim pobočkami připojovati. Je to jedna z nejduležitějších hospodářských prací jeho. Neboť dnes bez dráhy není hospodářské povznesení kraje možné. Vidíme to všude: čím živější a výrobnější kraj, tím hustější dráhy. Ovšem že dráhy sledovaly v záp. Evropě (Anglie, Belgie, Porýní a Vestfalsko, sev. Francie, sev. Čechy) už hotový vyvinutý prumysl — ale také ho ještě znovu sesílily a kde ho nebylo, vzbudily ho, což platí zejména o nových krajích — jako Spojené Státy v Sev. Americe. Železniční komisse ruská vypracovala plán nových drah na delší dobu a navrhuje: letos vystavěti 4180 verst (versta = 1·067 km.) drah, a to na 10 tratích, z nichž 4 na severovýchodě Rusi, 3 v západním kraji, 1 na Kavkaze a 2 v Sibiři. Nejvíce přišlo by stavěti v záp. Rusi: 1570 verst. V roce 1912 stavěti by přišlo 4920 verst na 11 tratích v různých končinách Ruska: V Sibíři r. 1911 stavělo by se 660 a r. 1912 570 verst. V roce 1913 mělo by se postaviti 3890 verst na 9 tratích, z nich 3 v Asii v délce 1690 verst. Po roce 1913 navrženo 14 tratí v délce 6050 verst, z nich 5 v Sibiři v délce 1890 verst. — Komisse praví, že dříve dráhy v Rusku stavěly se bez plánu a proto jednotlivé trati neslouží stejně celkovému všeobecnému prospěchu. Třeba tedy dnes pracovati plánovitě a řiditi se životem samým a jeho potřebami i pokyny.

*

V Paříži zřízená vloni „banka radiová“ pro obchod s radiem podává v první výroční zprávě své, že prodala celkem radia 1·92 gramu. Gram radia čítá se za 400.000 franku. Z prodeje strženo tedy celkem 768.000 franků. Francie sama odebrala radia za 254.000 franků, tedy přes čtvrtinu; k prumyslovým účelům koupeno za 73.000 frankuv, ale za to za 695.000 franku k účelum vědeckým a léčebným. Nové zboží toto nehodí se do obyčejného kupeckého života. Banka obchodující s ním je spíše vědeckým ústavem, ale ústav tento zároveň musí býti finančně silný. Na štěstí je sama a ztrát ze soutěže se obávat nemusí.

„Novým socialismem“ nazývá anglo-amer. „Forum“ směr socialismu amerického, jaký v Milwaukee domohl se té cti, že předák jeho zvolen starostou tohoto milionového města. James Boyle popisuje tam přerod socialismu marxistického, jeho úpadek v celé Evropě a zvláště jeho nepovedení na anglické a americké půdě. V obou těchto zemích prorazil „opportunismus Fabianů“. V Anglii nazvali ho posledně „konstruktivním socialismem“ (soc. budující). Je to směr praktický a reformní, který odložil německou filosofii, materialistické pojetí dějin, theorii o vícehodnotě a zproletarisování společnosti a konečném krachu všeho dnešního řádu. V Německu je třeba na zmožení tohoto starého doktrinarismu zvláštního proudu a úsilí t. zv. „revisi nismu“ — v Anglii a v Americe přecházejí přímo k praksi životní — za to v romanských zemích, jmenovitě ve Francii nejsou dosud ani u toho klidného nazírání, jež marxismus přinesl!

Školství.

Ve „Věstníku českých professorů“ ohražují se, že jim bez všeho z ministerstva vyučování poručeno, aby měli dozor při střelbě žáků. Nařízení to odporuje prý smlouvě služební, neboť přidává nový způsob práce, který v dosavadní smlouvě nebyl obsažen, přidává jej jednostranně a bez náhrady. Přidává úkol professorům, který je cizí jejich povolání, mají totiž vyučovati a vychovávati, ale dozor při vojenských cvičeních nikterak v tento druh činnosti nespadá. Kromě toho snižuje prý se tím způsobem vážnost a autorita učitele, když se podřaďuje jako pouhý policajt cvičícímu důstojníkovi. „Věstník“ ovšem této novotě ze zásady odpírá, a prakticky ji odsuzuje jako rušící. Vojenská správa však se odvolává na jednoroční voj. výhodu žáků středoškolských a chce takto už ve školním období počíti s vojenským výcvikem. Chystá se ostatně opatření, aby právo jednoroční bylo valně obmezeno, a zvláště školám odborným má býti vzato, a jen akademickým stupňům ponecháno.

*

První pokus moderního vychovávacího a vyučovacího ústavu na české půdě chystá pražský inž. František Hofmeister — totiž venkovskou kolonii vychovávací u Rožmitálu, zcela o samotě v lese postavenou, podle vzorů anglicko amerických a také už v Německu se ujavších. Snahy školské u nás byly dosud obráceny dvěma směry: k národní obraně — a k vymanění školy z pod vlivu církve a vůbec z pod vlivu jakékoliv autority. V první se utápěl celý národ a kromě vnější extensivnosti školství nepřipouštěla starostí ani smyslu pro vnitřní

zdokonalení a přeformování. Druhý směr se pak proměnil v prostou politickou agitaci, v níž lepší idey zasuty jsou hrubými nic neznačícími banálnostmi.

*

Ministerstvo vyučování míní cestou nařízení učiniti dnešní inspektory obecných škol definitivními. To značí přidělati tolik úředníků školských, kolik je okresů politických v říši (na 400). Reforma tato státi by měla na 3 miliony korun nového nákladu. Proti ní vyslovují se pokrokové směry učitelské. A to z toho důvodu, že by tím školství bylo ještě více zbyrokratisováno, že by učitel byl ještě více vydán na milost a nemilost inspektorovi, jehož moc by definitivou vstoupla. Výhody, jež definitiva ona stavu přinese v zájmovém a společenském ohledu, se tentokrát pomíjejí, ač jinde se kladou velmi vysoko. Pokrokový tábor by proti definitivě nebyl, kdyby měl vrchní moc a správu v rukou — ale dnes jí ještě nemá a proto ji zamítá.

*

Aventury proti professoru Zimmermannovi, křesťansko-socialnímu professoru sociologie na krakovské universitě, krakovskými socialisty a židy uspořádané, měly za následek, že senát universitní 3 posluchače vyloučil a asi 70 udělil důtku. Studenstvo žádalo za prominutí po první a druhé bouři proti přednášejícímu, a to studenstvo všech stran, a slíbilo, že už přednášek dále rušiti nebude. A také jich už nerušilo. Ale senát krakovské university vida, že menšina studenstva dopustila se skutku na krakovské universitě dosud neslýchaného, umínil si exemplárním trestem zastrašiti od dalších podobných aventur. Při tom rektor university dal studenstvu znáti, že nesouhlasí s tímto trestem, a tak došlo k věcem ještě horším. Studentstvo usneslo se nepřipustiti teď vůbec žádných přednášek a zahájiti stávku. Stávková iniciativa vyšla ze Lvova a míní polští studenti pozvati také studenty všech rakouských universit k solidárnímu jednání. Liberalní listy omlouvají demonstranty, že protestovali proti prof. Zimmermannovi pro jeho povídku „Moje baba“, (v níž popisuje svou hospodyň — stařičkou ženu služebnou!), chtíce tím naň vrhnouti jakousi mravní úhonu a mládež vynésti na vyšší stanovisko. Křesťanští demokraté krakovští ostatně též na konec prohlásili se za zklamány vědou nového sociologa.

Ruská vláda stále stejně příkře vystupuje proti soukromým pokusům školským v Polsku. Rozpustivši „Matici školskou“, nepovolila teď ani jiný spolek, jejž bývalý hlavní mecenáš školský a předseda matiční Osuchowski chtěl založiti pode jménem „Osvětové společnosti“. Vláda vytkla pokusu tytéž cíle co spolku rozpuštěnému a nepovolila ho. — Vláda ostatně přece ustupuje. Nabídla Polákům dvě ženské obchodní školy s vyučovacím jazykem polským — na zkoušku, jak se osvědčí. Podle nově přijatého zákona školského (v dumě aspoň přijat) mělo by se vyučovat polsky aspoň v 1. a 2. tř. obecných škol. Snad tedy aspoň toto ustanovení zůstane, vláda se nezdá býti proti němu, ač strany pravice proti němu brojí.

V Liège v Belgii konala studující polská mládež koncem roku 24. schůzi svého „zjednoczenia“, jednoty studentské, v níž zastoupeno jest 12 organisací polské mládeže z měst universitních celé Evropy. Sjezd usnesl se proti politickému dělení mládeže podle stran občanských a vyslovuje se pro to, aby mládež sice politicky se vzdělávala, ale se nedělila na strany. Mládež má pracovati národně a kulturně ve společnosti jako jeden celek. Z usnesení toho patrno, že „socialistická“ mládež tam nebyla zastoupena, ale jen staré směry. Mladší směry pokrokovcův a socialistu by výzvu nestrannosti ovšem odmítly.

Česká pokroková mládež odebrala se nedávno k Dru Kramářovi a předákům mladočeské strany, aby zastavili vyučování na své politické vysoké škole, které už bylo ohlášeno s celým rozvrhem a podmínkami. Že by prý škola politická, jednou stranou pouze řízená, nebyla ku prospěchu celku. Aby tedy dosavadní osnovatelé školy posečkali a domluvili se s národní radou, která míní zříditi školu politicko-žurnalistickou, úplně nestrannou.

O pravoslavných vánocích 7. až 9. ledna konán v Petrohradě sjezd pro experimentální paedagogiku. Přijal několik návrhů, jimiž se má ruská škola přiblížiti osvědčeným methodám vychovávacím ze západní Evropy; hlavně žádána ruční práce a fysický výchov (pro hochy i dívky), zvláštní školy pro zanedbané a méně schopné děti, volnost v zakládání ústavů soukromých, nové pokusy výchovné provádějících. Usneseno se na širokém programě, podle něhož má se sbírati materiál pro pokusný výchov.

Počátkem ledna sešla se v Sarajevě anketa mohamedánských předáků radit se o reformě školství mohamedánského v Bosně. Ustřihnut aspoň jeden starý cop. Ze škol mohamedánských odstraněna arabština a turečtina, kterou se vyučovalo na středních i lidových školách! Nebylo už teď ani učitelů, kteří by ty řeči dobře ovládali. Zavésti tedy se má konečně národní řeč do škol mohamedánů bosenských. Jen něco podrženo: srbština mohamedánská se má psáti arabskou abecedou! Tak Slované bosenští budou míti tři abecedy pro jednu a tutéž řeč: jako katolíci latinku, jako pravoslavní cyrillici a jako moslemíni arabské písmo. To jest opravdu slovanské!

* *

„Korutanský Faraon“, jak nazývá „Slovenec“ zemského tamějšího hejtmana barona Heina, vydal nařízení, jakoby ze zemské školní rady, hodné ovšem pověsti faraonské. V Korutanech je totiž ve slovinské části školství úplně poněmčeno, zbývalo jen náboženství, jež se vyučovalo ještě tu a tam slovinsky. A tu prý seznala zemská školní rada, že v 30 ze škol smíšených se vyučuje i náboženství po německu, v 20 po slovinsku a německu a v 8 jen po slovinsku. Proto zemská školní rada nařizuje 1. aby se dítky německé jen po německu vyučovaly v náboženství. 2. Aby se dítky slovinské učily náboženství též pokud možno německy už v I. třídě, slovinsky ať se jim jen vypomáhá a vysvětluje; v II. třídě ať už se slovinčiny jen výjimkou

užívá, a v III. třídě ať už se nikdy ani v náboženství slovinčiny nepoužívá. A nařízení končí takovouto drzostí: „Veledůstojný ordinariát ať ráčí vydati příslušné nařízení a oznámiti zemské školní radě, co ve věci té podnikl.“ V oněch zmíněných 30 školách, kde se náboženství německy vyučuje, je slovinských dítek v 23 většina a jen v sedmi menší polovice. Většina pak nad 70% obnáší v 15 školách a tři školy jsou až na jednoho a dva žáky úplně slovinské! Baron Hein může prý si takových úkazu vydati sto každý rok, kněžstvo slovinské bude se říditi svou povinností pastorační a svým svědomím, praví autor zprávy „Slovence“.

*

O právnickém doktorátě rozhovořily se nedávno německé noviny, když jednoho dne ve vídeňské universitě promováno neméně než 115 doktorů. R. 1905 bylo tam 304 právnických promocí, 1015 rigoros, r. 1907 356 promocí, r. 1910 přes 400. Čítejme studijních (a zkušebních) dnů na universitě ročně asi 200, tedy lze si snadno též vypočítati, kolik rigoros (třikrát tolik co promocí) přijde na den, a jaké to „rigorosní“ zkoušky mohou býti! Dle řádu z roku 1872 trvá rigorosum 2 hodiny, celá komise po celou zkoušku jest jí přítomna a každý komisař o celkovém výsledku hlasuje. Jelikož to však teď není možno, hledí si komisař své otázky „odzkoušeti“ a utíká k jiné zkoušce neb do přednášky neb jinam. Není sice o sobě žádným neštěstím, když i nevědomec dosáhne doktorského titulu, avšak přece, mimo poměrnou nespravedlivost naproti jiným fakultám, jsou jím jakési společenské i odbornické výhody mnohému nezaslouženě dány (na př. podmínka k advokacii, k professuře), ačkoliv od r. 1893 vzata mu výsada nahraditi státní zkoušky. Opravné návrhy odborníků směřují k tomu, by zkoušky státní a rigorosní i dále zůstaly rozděleny, tyto však aby byly skutečně „rigorosní“ a to se zřetelem ku přípravě vědecké.

*

Správní soud opětovně rozhodl na stížnost notáře vídeňského barona Lapenny proti školní radě a ministerstvu vyučování, že není potřebí súčastňovat se náboženských úkonuv, aby žák vyhověl požadavkům vyučování náboženského na něho kladeným. Nemožno tedy pro neúčast dítka odpírati mu známku z náboženství. Notář Lapenna své dvě dcerky dal vyučovati soukromě, na konci roku pak podrobovaly se zkoušce na veřejné škole ve Volkersdorfu u Vídně. Farář tamější odřekl zkoušeti dítky z náboženství, protože nesúčastňovaly se náboženských úkonů. Notář však stížnost svou proti němu vyhrál u nejvyšší instance.

Dne 9. a 10. ledna konána ve Vídni porada o dívčích lyceích, jež ministerstvo vyučování chce přeměniti v ústavy dávající středoškolské vzdělání, tak aby nebylo potřeba dívkám navštěvovati gymnasia a reálky, jež dosud jen pro hochy zřizovány. K anketě povoláno 42 osob (jen 16 žen mezi nimi). Experti měli zodpovídati tři otázky vztahující se vesměs na povýšení lyceí na rovnovážné ústavy se školami

středními. V tom směru pak žádala by se od sil učitelských kvalifikace středoškolská, a osnova učebná lyceí doplnila by se o latinu, aby žákyně schopny byly vstoupiti na universitu.

*

Ve spisku „Die bezopfte Paedagogik“ kritisujícím dnešní methodu školního vyučování würcburský učitel Pavel Lang před třemi lety ztepal nejen světské předměty, ale i náboženství („Methodische Rückständigkeit der Religionslehre“). Přinesl však zároveň několik návrhův opravních, jak by se methoda vyučovací měla změniti. Pasovský měsíčník bohoslovný shrnuv hlasy kněží i učitelův o tom předmětě praví: 1. Katechismus musí ze své nadvlády ustoupiti něco biblické dějepravě. Učení nazpamět v náboženství se musí omeziti na nejmenší míru. Duchamorné otázky a odpovědi jsou hanbou katechismu ve 20. století. Vyučování náboženské se musí při veškeré látce obraceti vždy na cit a ne na pamět. Čemu děti nemohou rozuměti, ať se toho též neučí. Definice nemají v náboženském učivu nijakého místa. 2. Dětská mysl má odpor proti všemu systemisování. Žádá si za to, místo systemu, koster a vědeckých schemat jednotlivostních pozorování, v nichž se život jeví. Tři první ročníky školní zvláště se hodí jen pro biblickou dějepravu a obrazy její. Poučky katechismu dají se k dějepravnému vypravování připojiti a na něm znázorniti. 3. Chybným prostředkem jsou zkratky dějepravné, jež všecku živost a krásu biblické řeči a děje ničí. 4. Zcela proti přírodě a duchu vyučovacímu jsou tak zvané koncentrické kruhy (v Bavorsku, jmenovitě v augsburské diecesi odstraněny). Každý rok má svou vlastní část látky. 5. Také biblické dějepravě musí býti jinak vyučováno. Jako při katechismu tak i tu se vyučuje stejně duchamorně: vysvětluje se a vykládá přečtené, pak se uloží odtud až potud a příště vyslýchá. To musí přestati, má-li biblická dějeprava působiti svou živou silou na mysli dítek. I malé dítky ať mají celé nezkrácené vypravování, ovšem vybrané částky. Zkrácené a stažené podání je zcela nevhodno. I malé dítky čtou příběhy z vydání pro vyšší ročníky. Příběh se čte a osvětluje, akkomoduje dítkám a životu jejich, vybírají se z něho poučky a návody životní i náboženské a staví se tak v mysl jejich jako událost zažitá nebo pro ně především sběhlá. Ne pamětí, ale srdcem a rozumem se ovládne obsah příběhu. 6. Dnešní zpusob vyučování zatěžuje hodně dítky a těm ukládá mnoho práce s memorováním. Zpusob nový uvolňuje dítky zcela, za to však zatěžuje katechetu, který musí dobře látku pro celou hodinu připraviti a promysliti. Ale za to by se stal pak katecheta ne „ukládačem a vyslýchačem“ učiva náboženského, ale skutečným náboženským učitelem, který své dítky vede k samočinnosti a přemýšlení.

*

Ve Lvově nedávno odhalili na střední škole sdružení studentské pro pořádání orgií nemravných, tedy věc navlas podobnou ruským „oharkům“, které přede dvěma a třemi lety překvapovaly svět. Poláci jako nejbližší sousedé mají vždy ze všeho, co Rusi mají. Vliv kultury ruské není však u nich povznášející!

Na ruských vysokých školách povstaly nové bouře a nové stávky proti — bití vězňů ve vězeních ruských!

Charvatské studentstvo v Záhřebě pořádalo demonstrace pro zavedení reciprocity university záhřebské s rakouskými. Němci rakouští a Maďaři se jí stále brání.

Reforma školy obecné v Rusku přijata v dumě 200 proti 119 hlasům i s odstavcem, jímž církevní školy se podřizují ministerstvu vyučování. Překvapilo, že selská skupina poslanců hlasovala pro podřízení toto. Církevní školy jsou totiž většinou venkovské!

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. C. k. železniční ministerstvo povolilo pro všechny generály, důstojníky bojového stavu, vojenské duchovní, auditory, vojenské lékaře, vojenské úředníky, vojenské kapelníky a pro všechny ostatní gažisty ozbrojené moci při jízdách na železnicích přes vzdálenost 20 km. 50% slevu jízdného (poloviční cenu civilního jízd. lístku). Do 20 km. platí dřívější ustanovení. Nárok na tuto slevu mají výše uvedené osoby, patří-li k aktivnímu stavu, jsou-li v příkaznosti anebo na odpočinku. Pro záložní důstojníky a záložní vojenské duchovní a úředníky tato sleva neplatí; též ne pro gažisty mimo službu. Aktivní důstojničtí a vojenští úředničtí aspiranti mají tu stejnou slevu jako důstojníci pro II. tř., gažisté mimo hodnostní třídu v akt. službě i na odpočinku mají 50% slevu jízdného jen pro III. třídu. Ženy a nezaopatřené děti všech nahoře uvedených osob, dále jejich vdovy mají též nárok na 50% slevu, o kterou si musejí ale v každém případu zvláště zažádati.

Vojenští gažisté na odpočinku obdrží nyní na požádání jich pensi poukázanou šekem poštovní spořitelny; tím odpadá zaslání kvitance a potvrzení, že gažista jest ještě na živu a kde se zdržuje. — Roční subvence pro zaopatřovací fond pensijního spolku vojenských kapelníků byla zvýšena z 20.000 K na 60.000 K.

Mzda a ostatní přídavky mužstva byly od 1. prosince 1910 zvýšeny. Mzda jest nyní u všech druhů zbraní stejná. Důstojničtí aspiranti, vojenští úředničtí aspiranti bojového stavu, šikovatelé a poddůstojníci stejné hodnosti ostatních zbraní obdrží nyní denně 70 h a po jistém čase 90 h (dříve jen 70 h, u dělostřelectva a u technického vojska měli všichni výše naznačení 90 h), četaři a poddůstojníci stejné hodnosti obdrží 48 h a 70 h (dříve 40 h), desátníci a poddůstojníci stejné hodnosti 36 h a 40 h (dříve 30 h), svobodníci a stejné hodnosti 24 h (dříve 20 h), pěšáci a stejné hodnosti 16 h (dříve 12 h). Na snídaní počítá se nyní pro muže 7 h denně (dříve 5 h). Šarže naddělostřelce a nadzákopníka byla zrušena. Dříve nedostávali důstojničtí

aspiranti, vojenští úředničtí aspiranti bojového stavu a muži, když byli v nemocnici, žádné mzdy. Nyní obdrží dustojničtí aspiranti, vojenští úředničtí aspiranti bojového stavu a šikovatelé (poddustojníci stejné hodnosti) denně 20 h, četaři (poddustojníci stejné šarže) 15 h, desátníci (poddůstojníci stejné šarže) 10 h, svobodníci (stejné hodnosti) a pěšáci (stejné hodnosti) 6 h jako mzdu nemocných.

Ministerstvo války vydalo nařízení týkající se příštího upravení služebního upotřebení nižších důstojníku (setníka, nadporučíka a poručíka). Toto nařízení vztahuje se hlavně na pěchotu a myslivce. Hlavním pravidlem bude, aby nadporučíci a poručíci (podřízení dustojníci) konali službu jen u setniny; ostatní specialní služby jen výjimečně. K specialním službám má býti užito zpravidla jen setníku, kteří nejsou pověřeni velitelstvím setniny. Do 1. května 1911 musí býti místa plukovních pobočníkův a prvních okresních doplňovacích důstojníkuv obsazena setníky (místo nadporučíkû). Do 1. listopadu 1911 musí býti veliteli oddělení strojních pušek, přidělených plukovnímu štábu, jmenováni setníci; dosud byli jich veliteli nadporučíci nebo poručíci. Mimo to mají setníci převzíti všechna velitelství a služební výkony, které vyžadují služební rutinu, jako velitelství zákopnických oddělení pěchoty a myslivcu (byla dosud obsazena nadporučíky a poručíky), řízení telegrafní, telefonní a signalní služby, velitelství poddílu kádrového, mobilisační referáty, učitelů na školách jednoročních dobrovolníků a poddůstojnických vzdělavacích školách; dále se užije setníků jako staničních a správních důstojníků (těchto při vojenských nemocnicích), velitelu střelnic, správců vojenských budov, důstojnických menáží a knihoven, pobočníků sborových důstojnických škol atd. Štábních důstojníků možno v budoucnosti upotřebiti jako velitelu silných jednoročních dobrovolnických škol (dosud jen setníků).

V rozpočtu ministerstva války pro rok 1910 bylo zařaděno zvýšení stavu vojenských lékařů o 1 vrchního generálního štábního lékaře, o 3 generální štábní lékaře, 5 vrchních štábních lékařu I. třídy, sedm vrchních štábních lekařů II. tř., o 26 štábních lékařů více a o 42 nadlékařů méně, aby se postup vojenských lékařů zlepšil. Poněvadž ještě tento stav dosažen nebyl, musí býti v roce 1911 jmenován jeden generální štábní lékař, 1 vrchní štábní lékař I. tř. a 11 štábních lékařů. Obnos pro lékařská stipendia posluchačů mediciny, kteří se chtějí věnovati vojenskému povolání, zvýšen byl ze 196.000 na 246.000 K.

Ručniční střely s ocelovým zrnem, které mohou proraziti až do 1000 m. ochranný pancéř 3 mm. silný, osvědčily se při zkouškách v armádní střelecké škole v Mostu n./Lit. tak, že vojenská správa pomýšlí na jich zavedení v armádě. — V ženijním oddělení vojenské technické akademie byly rozděleny všechny 3 ročníky na třídu pro pro zákopnictvo a na třídu pro dopravní vojsko. Od roku 1912-1913 nebudou již ze zákopnické kadetní školy v Hainburgu praporečníci přidělováni k dopravní brigádě, nýbrž jen jmenovaní poručíci dopravních tříd ženijního oddělení vojenské technické akademie.

V Tyrolsku (Val Sugana) byla vystavěna nová kasárna ve Strignu pro tyrolské zemské střelce, kterým přísluší ochrana říšských hranic proti Italii. Tamtéž byly dosud posádkou dvě setniny druhého praporu od 1. pluku tyrolských střelců (Trident) s oddělením strojních pušek; po jedné setnině druhého praporu bylo posádkou v Scurelle a v Grignu. Nyní bude sloučen celý prapor ve Strignu.

Jako od stálého vojska budou nyní též od zeměbrany posíláni dustojníci k výcviku v zákopnické službě u jednotlivých zákopnických praporův. U 16. armádního sboru (Dubrovník) přidělí se tito dustojníci též na čas partiím, které staví v Krasu silnice, aby se obeznámili se stavbou silnic v kamenité půdě.

Při vozotajstvu jeví se nedostatek záložních dustojníku. Proto mohou se k vozotajstvu hlásiti záložní dustojníci a praporečníci všech zbraní vyjma zákopníku, dopravního vojska a zdravotnictva, znají-li jezditi na koni. Uchazeči musí se podrobiti osminedělnímu cvičení ve zbrani na vlastní útraty (v dubnu a květnu) u vozotajských divisí č. 2, 4, 8 a 9 (Vídeň, Budapešť, Praha, Josefov).

Rozpočet uherské zemské obrany pro rok 1911 obnáší řádně 57,617.366 K, mimořádně 3,040.450 K (řádný jest o 9,068.643 K, mimořádný o 1,167.229 K větší než roku 1910). Ministerstvo zemské obrany odůvodňuje zvýšení rozpočtu zvýšením personálu a platu, většími cvičeními ve zbrani, zřízením nových oddělení strojních pušek, zdražením potravin a krmiva, oděvu a výstroje, nakoupením strojních pušek, mezkův a povozů.

Poněvadž ještě nebylo možno pro dustojníky, vojenské duchovní a úředníky zavésti 35 letou službu, započítává se cestou milosti pro dustojníky vojskového stavu 16 měsíců za 12. Nanejvýše smí býti na tento zpusob započítáno 60 měsíců čili 5 let, takže tito dustojníci po ukončení 35. služebního roku obdrží cestou milosti již úplnou pensi. Pro generály a štábní dustojníky ale toto ulehčení dosud neplatí, jen pro dustojníky od setníka dolů. Zavedení 35leté služby činí se těžkosti ze strany uherské vlády a má u ozbrojené moci teprve vstoupiti v platnost, až 35letá služba bude zavedena též u uherských státních úředníku. Též vojenským gažistum, kteří byli již dříve dáni na odpočinek (před rokem 1869 a 1900), bude cestou milosti pouze zvýšena. Tak konečně Rakousko-Uhersko splatí čestný dluh těmto starým vojínum, z nichž většina bojovala před nepřítelem. Vojenským pensistum, kteří byli dáni na odpočinek před upravením platu v roce 1909 (od roku 1900—1909), se pense prý nezvýší. — Dle ustanovení o organisaci sboru vojenských inženýrů čítá tento sbor nyní v míru 1 přednostu v hodnosti polního podmaršálka, 2 generálu, 14 plukovníku, 16 podplukovníku, 22 majoru, 75 setníků a 23 přidělených dustojníku. — Aby mělo horské dělostřelectvo dostatečný počet záložních dustojníků a důstojnických aspirantů, zřídila se u 4. pluku horského dělostřelectva v Sarajevě škola pro jednoroční dobrovolníky pluku horského dělostřelectva č. 4., 5. a 6. (rozložených v Bosně, Hercegovině a Dalmacii). Při každém z těchto pluků byl sestaven kurs pro bosensko-hercegovské

domorodce, s příslušným předběžným vzděláním, kteří vycvičí se v záložní důstojníky a důstojnické aspiranty. — Ženijnímu štábu byl přidělen opevňovací pomocný personál, skládající se ze záložních opevňovacích důstojníků a praporečníků, opevňovacích úředníků a ohněstrůjců. Důstojníci a praporečníci doplní mírový stav ženijního štábu na válečný stav a jsou přiděleni ženijním a opevňovacím ředitelstvím, při kterých pod dozorem ženijních důstojníků provádějí stavby opevnění. Opevňovací úředníci a ohněstrůjci jsou pověřeni obstaráváním technicko-administrativních záležitostí.

Rakousko-Uherské podmořské loďstvo čítá nyní 6 podmořských člunů. 4 z nich jsou ve službě, s 2 konají se ještě pokusné zkoušky. Italie má 7, Německo 8, Japonsko 15, Spojené Státy severoamerické 28, Rusko 29, Anglie 70 a Francie 80 podmořských člunů.

*

Úlohy Ruska a ruské armády ve 20. století. (O.) Ve vojenské organisaci jest nutno podporovati samostatnost velitelů, rozšířiti obor jejich působnosti, obmeziti dopisování vojenských úřadův a zavésti časté zkoušení vyšších velitelů ve vedení vojska. Výcvik mužstva má se díti dle možnosti na základě povahy a schopností jednotlivců. Proti šíření revolučních idei do armády má se rázně zakročiti a mužstvo se má v tom směru pokračovati. Vojska nemá se užívati k policejním účelům. Zdatnost záložníků má býti zvýšena lepším a pečlivějším výcvikem, udržováním spojení mezi záložníky a příslušnými pluky, poučovacími shromážděními záložníků v doplňovacích okresech.

Branný zákon má býti změněn v tomto smyslu: Snížením hranice stáří budoucně z 21 roků na 20. Zavedením vojenské taxy pro neschopné. Na základě národní politiky, jejímž vodítkem jest vyhnouti se každé srážce Ruska s evropskými státy, snížením mírového stavu vojska a vybudování čistě národní ruské armády. Zavedením delší aktivní služby. Obmezením výhod pro brance, které mnohým z nich skýtá nynější branný zákon.

Dle úsudku autorova jest nynější mírový stav ruské armády (přes $1^{1}/_{4}$ milionu mužů) k poměru finančního stavu říše veliký; proto nelze tak velikou armádu opatřiti vším potřebným, zvláště technickými pomůckami, kterých nyní každá armáda potřebuje. Dle názoru Kuropatkinova má býti mírový stav jen tolikým, aby na 150—200 obyvatelů přišel v míru jeden voják (nyní asi na 110 obyvatelů).

Snížením činné služby u pěchoty a pevnostního dělostřelectva z 5 na 3 leta a u ostatních zbraní z 5 na 4 roky, které bylo po ukončení války rusko-japonské provedeno, trpí důkladný výcvik ruské armády. Kuropatkin jest pro zavedení dřívější pětileté činné služby u všech zbraní; po ukončení 4 roků může se vojín dočasně poslati na dovolenou, aniž by byl však již přeložen do zálohy. Celá branná povinnost má trvati od 20 do 40 roků (5 roků v činné službě, z nich 5. rok na dovolené, 5 roků v první záloze, 5 roků v druhé záloze, naší zeměbraně, a 5 roků v zemské hotovosti).

Co do organisace praví Kuropatkin: Pěchota jest hlavní zbraní armády; význam ostatních zbraní pozustává v tom, že mají podporovati pěchotu v dosáhnutí vítězství nad nepřítelem.

Jízda má tak tvrdošíjně na bojišti bojovati jako pěchota, třeba při tom utrpěla velké ztráty. Dobrý výsledek jízdy záleží od ráznosti a obratnosti jejího velitele. Plukovník jízdy jest v 55. roce svého věku již starým. Velitelé jízdeckých brigád musejí se učiniti samostatnějšími. Jízdné vojskové divisi o třech brigádách má býti přidělena baterie jízdného dělostřelectva o třech četách (dohromady 12 děl). Armádní sbor o třech pěších vojskových divisích obdrží jízdeckou brigádu; jízdecký pluk této brigády obstarává službu divisijní jízdy pěších vojskových divisí (u každé divise dvě škadrony, které mají býti již v míru podřízeny veliteli pěší vojskové divise), druhý pluk jízdy zustane k disposici velitele armádního sboru.

Počet děl má býti tak velikým, že tři děla připadnou na 1000 mužů pěchoty. Každá pěší vojsková divise armádního sboru má míti 1 pluk polních děl o 4 bateriích po 3 četách (baterie po 12 dělech). Horské dělostřelectvo má býti organisováno jako polní. Každému armádnímu sboru má býti jako sborové dělostřelectvo přidělen 1 pluk polních houfnic (24 houfnic). — Zákopnické prapory mají býti podřízeny pěším vojskovým divisím (na každý pěší pluk přijde 1 zákopnická setnina). Každé pěší vojskové divisi přidělí se 1 telegrafní setnina (každému pěšímu pluku 1 telegrafní četa). Proto měly by se každému armádnímu sboru přiděliti: 1 zákopnická brigáda (pro každou pěší vojskovou divisi armádního sboru 1 prapor zákopníků), 1 telegrafní prapor, 1 setnina podkopní, 1 vzduchoplavecké oddělení, 1 železniční prapor a materiál pro 50 verst polní dráhy. Všichni velitelé mají se o to starati, aby bylo stále udržováno spojení mezi jednotlivými vojskovými oddíly. Telefonická oddělení mají proto pochodovati s nejprednějšími oddíly, aby mohla v čas položiti kabel pro telefonická vedení. — Strojní pušky mají býti lehké, aby mohly se snadno dopraviti do nejpřednější bojující čáry. Místo samostatných baterií strojních pušek mají se přímo každému pěšímu praporu přiděliti 4 strojní pušky.

O prostředcích ku zvýšení zdatnosti a odporu vojska v boji vyslovuje se generál Kuropatkin takto: Dobrý výsledek války závisí od mravní síly a nadšení vojska, dále od rychlého soustředění vlastního vojska, majícího přemoc nad nepřátelskou armádou Politické přípravy k válce mají umožniti upotřebení všech válečných sil proti jednomu nepříteli. V boji již jsoucí voje mohou býti sesíleny, nikdy ale nahrazeny po čas boje novými vojsky. S bojiště nesmí se nikdy odesílati vojska pryč, dokud boj nebyl vítězně rozhodnut, za účelem vykonání jiného válečného úkolu. Odeslání vojenských osob. které se neosvědčily, s bojiště má platiti za jeden z nejtěžších trestů a má míti pro tyto osoby v zápětí všechny právní následky. Zbabělost má se vždy potrestati smrtí. Ve válce má platiti jen jeden hodnostní pořad a sice způsobilost, upoutati vítězství na vlastní prapory; neschopní a staří velitelé mají se proto bez ostychu nahraditi ihned mladými generály,

kteří se ve válce vyznamenali. — U každého armádního sboru, u každé armády a u každého pluku mají se zříditi čestné soudy, posuzující chování se důstojníků před nepřítelem. Pro mužstvo mají se sestaviti u pluků a setnin čestné soudy pro mužstvo, které mohou uložiti i tělesné tresty. Ranění mají se z boje odnášeti jen zvláště k tomu účelu ustanovenými vojáky. Všichni, kteří bez poranění upadnou do nepřátelského zajetí, ztratí všechny vojenské hodnosti a všechna vyznamenání. Kuropatkin myslí, že nynější všeobecné nedostatky armády a nedostatečná železniční síť mohly by míti za následek, že by v budoucí válce bylo Rusko z počátku nuceno zůstati v obraně. Teprve po shromáždění všech válečných sil mohlo by Rusko přejíti k útoku, který, jak Kuropatkin praví, vede jen k vítězství.

Rusko. Zavedena byla hranice stáří pro jednotlivé velitele, ve kterém hned musí vystoupiti z aktivní služby. Hranice stáří pro sborového velitele končí 67. rokem, pro velitele pěší vojskové divise 63. rokem, pro velitele jízdecké vojskové divise 61. rokem, pro brigádníky pěchoty, technického a železničního vojska 60. rokem, pro brigádníky jízdy 59. rokem, pro plukovní velitele mimo u jízdy 58 rokem, pro plukovníky jízdy 56. rokem, pro štábní dustojníky jako velitelé samostatných divisí nebo baterií 56. rokem, pro ostatní štábní dustojníky 58. rokem, pro dustojníky od poručíka až k setníkovi 55. rokem. Vojenská správa doufá tímto nařízením docíliti v brzku omládnutí důstojnického sboru.

Ve všech vojenských školách (mimo pro jízdu) zavede se pro chovance vyučování o vzduchoplavbě.

*

Francie. V pevnosti Epinálu zřídí se zase nová stanice pro bezdrátovou telegrafii a přístav pro řiditelný balon Republique, který byl dosud posádkou v pohraniční pevnosti Belfortu.

Francie zavedla jako první stát rychlopalné horské dělo, při kterém se roura v lafetě pohybuje při výstřelu místo dozadu napřed. Roura děla váží se závěrkou 105 *kg*, kalibr jest 6 5 *cm*, počáteční rychlost obnáší 330 *m* a dělo střílí až na vzdálenost 5000 *m*. Dělo, které jest chráněno pancéřovým štítem, možno rozložiti v šest nákladů, které se naloží na mezky.

Vojenská správa uveřejnila zkušenosti nabyté v bojích francouzského vojska s domorodci v Maroku. Dle těchto zkušeností se pěchota francouzská vždy výborně bila, neklesajíc na mysli ani po velikých námahách a při nedostatku. V boji zachovala vždy kázeň a klid i v kritických okamžicích, využívajíc správně krajinu pro své krytí před střelbou Marokánův a k postupu v útoku. Proti malým cílům, které dobře krytí Marokáni střelbě francouzské pěchoty skýtali, nemohla býti rychlopalba z opakovaček soustavy Lebelovy vzoru 86 93, kterými jest francouzská pěchota vyzbrojena, úplně využita. Úzký bodák ručnice se často v boji může proti muži ohnul, a poněvadž je slabým i úzkým, neučinil vždy Marokány boje neschopnými, působě jen slabé krvácení. Jízda se též osvědčila. Marokáni vyhýbali se boji šavlí s jízdou

francouzskou. Při způsobu boje Marokánu, kteří hleděli vždy menší oddíly vlákati do zálohy, směly se slabší francouzské jízdecké hlídky vzdáliti ve výzvědné službě na větší vzdálenost od hlavního voje jen když byly kryty jich následující pěchotou. Jinak padly často do nástrahy a byly zničeny.

Od účinku dělostřelectva očekávaly se větší účinky. Francouzská rychlopalná děla měla málokdy větší cíle, poněvadž Marokáni nikdy ve větších massách nebojovali, jen v řídkých a rozvinutých čarách nebo v malých skupinách Jakmile francouzské dělostřelectvo zahájilo střelbu, využili domorodci každý záhyb krajiny k svému úkrytu. Proto nemohlo francouzské dělostřelectvo přijíti úplně k platnosti. Nynější 75 *mm* rychlopalné dělo ukázalo se pro neschůdné Maroko příliš těžkopádným.

Následkem častých nepokojův a velké rozlohy francouzských západoafrických i středoafrických kolonií bylo tamější domorodé vojsko rozmnoženo.

*

Italie. Vojsko určené pro službu v horách bude nositi jak v poli tak i v garnisoně jen nové šedozelené stejnokroje. Dosavadní tmavomodré stejnokroje pro toto vojsko odpadnou. Pluky alpských myslivcu a 2. pluk horského dělostřelectva začaly již novou šedozelenou uniformu nositi. — Vydáno bylo vyzvání k dobrovolnému předčasnému nastoupení činné služby pro nováčky ročníku 1890, kteří chtějí dosáhnouti zrychleného výcviku za desátníka. Předčasné nastoupení má se všeobecně státi 3 měsíce před všeobecným nastoupením k činné službě. Vojíni, kteří předčasně nastoupí, propustí se po 2. roce jich činné služby dříve na dovolenou. Opatření toto souvisí se zavedením 2leté činné služby v Italii a má za účel vycvičiti potřebný počet poddůstojníků pro výcvik nováčků.

Dreadnoughty „Leonardo da Vinci“ a „Giulio Cesare“ spustí se už v červnu 1911 na vodu, „Conte Cavour“ ku konci listopadu 1911. Stavba těchto lodí byla proto urychlena, poněvadž Italie chce ihned přikročiti ku stavbě ještě větších 4 dreadnoughtů, jichž plány jsou již hotovy. Potom by měla Italie 8 dreadnoughtů proti 4 dreadnoughtům rakousko uherským. Italie si chce každopádně zachovati dvojnásobnou převahu na moři proti naší říši.

Při loňských manevrech v adriatickém moři útočily 3 podmořské čluny pod vedením podmořského člunu „Foca“ proti panceřovému loďstvu, které obléhalo námořní pevnost Anconu. Čluny pluly při neklidném moři 15 m. pod hladinou moře a přiblížily se až na dostřel ku 3 panceřovým bitevním lodím a k panceřovému křižníku „Garibaldi“ Z vystřelených torped, kterými útočily podmořské čluny na pancéřové loďstvo, trefila 2 torpeda a panceřové loďstvo bylo donuceno od obléhání Ancony upustit.

*

Německo. Pro polní dělostřelectvo byl vydán k vyzkoušení návrh nového cvičebního řádu. Dle něho má dělostřelectvo dle povahy krajiny

otevříti střelbu proti nepříteli buď nekryto nebo jsouc úplně kryto terénem. Ač jest nekryté dělostřelectvo proti ručničním střelám a úlomkům dělových střel i v otevřeném postavení dostatečně kryto ocelovými štíty, skýtá kryté postavení děl mnohé přednosti. Poněvadž nepřítel může těžko vyzvěděti, jak daleko se děla za úkrytem nacházejí, musí rozděliti svoji střelbu na velkou prostoru za úkrytem, aby přece některými střelami děla zasáhl. Tento způsob střelby vede však k zbytečnému mrhání střeliva a zmenšuje výsledek nepřátelské střelby. Káže-li toho nutnost, může velitel dělostřelectva vždy přejíti od krytého postavení děl k otevřenému pomocí předsinutých děl navrch úkrytu. Proti novým a pohyblivým cílům doporučuje se užití nekrytého postavení děl, poněvadž řídícím dělostřelcům otevřené postavení lépe umožňuje přehled krajiny a proto rychlejší změnu cílů.

Německo zavedlo, aniž o tom zprávy do veřejnosti pronikly, pro armádu nové 21 cm. rychlopalné moždíře, které mají tvořiti část výzbroje těžkého dělostřelectva polní armády.

*

Nové seskupení a organisace švycarské armády. Neutralita Švycarska jest sice evropskými velmocemi garantována, není ale vyloučeno, že při válečné srážce velmocí, se Švycarskem hraničících, mohla by se přenésti válka na neutrální území švycarské. Dokladem toho jest válka německo-francouzská v roce 1870—71, kdy armáda francouzského generala Bourbakiho pod vedením nástupce tohoto vojevůdce, generála Clinchauta, 1. února 1871 byla německým vojskem donucena přestoupiti na švycarské území. Tenkráte zabránilo sice švycarské vojsko přenesení války na území švycarské republiky a 85.000 Francouzů bylo donuceno složiti zbraň. v budoucí válce mohlo by se ale státi, že část válečných události by se odehrávala na švycarské půdě, kdyby Švycarsko nemohlo silnou armádou vynutiti od bojujících velmocí respektování své neutrality.

Švycarská armáda dělí se v tak zvaný výtah (naše stálé vojsko), zeměbranu a domobranu. K výtahu, který tvoří polní armádu, patří každý zbraně schopný Švycar od 20.—32. roku. Podle toho ku které zbrani náleží, vycvičí se nováček 65—90 dní a povolává se potom ročně na 11denní cvičení. Povinnost služby v zeměbraně trvá od 33.—40. roku. Zeměbranec koná každý 4. rok 11denní cvičení ve zbrani. Povinnost služby v domobraně trvá od 41.—48. roku pro vojáky, kteří sloužili ve výtahu a v zeměbraně, pro zbraně schopné, kteří nebyli zařaděni do výtahu a zeměbrany, od 20.—48. roku.

Dosud byla celá ozbrojená moc švycarská seskupena ve 4 armádní sbory a ve dvě samostatná velitelství sloužící k obraně velkých ústředních opevnění na Sv. Gotthardě a u Sv Mořice na řece Rhôně. Nová organisace zrušuje svazky armádních sborův a ustanovuje za nejvyšší armádní jednotku vojskovou divisi. Za důvod udává se že pro malé armády hodí se lépe samostatné vojskové divise nežli armádní sbory. Samostatné vojskové divise jsou v horské nebo aspoň kopcovité švycarské krajině pohyblivějšími a jejich mobilisace i upotřebení jsou zjednodušeny.

Proto utvoří se nyní 6 samostatných pěších vojskových divisí po 3 pěších brigádách výtahu. Těmto divisím přidělí se potřebná jízda, dělostřelectvo, technické vojsko a pomocné oddíly. Místo 4 velitelství armádních sboru zřídí se 3 armádní velitelství.

Pevnostem přidělené pěší oddíly výtahu se dle možnosti obmezí. Na Sv. Gotthardě zustane jen $1\frac{1}{2}$ setniny pěchoty, u Sv. Mořice jen pěší setnina výtahu. Tato opevnění obsadí se pěchotou zeměbrany, která jest vlastně určena k obraně pevností. V Andermattu a u Sv. Mořice zřídí se nová opevnění.

Strojní pušky, přidělené pěchotě a střelcum, tvoří v budoucnosti pohyblivou střeleckou zálohu velitele divise. Strojních pušek užije se buď v celých setninách nebo jen jednotlivých čet strojních pušek tam, kde nutno soustřediti na malém místě velkou střeleckou sílu, nebo kde jedná se o rozhodnutí boje. Strojní pušky přidělí se dle toho buď jednotlivým brigádám nebo plukum; dopravují se buď na vozech nebo na mezcích.

Z jízdy užije se dragounu pro strategické vyzvídání (na větší vzdálenosti), kdežto guidum připadá dle nové organisace taktická výzvědní služba (na malé vzdálenosti, v okrsku vojskových divisí). Tím jest vlastně provedeno specialisování služby jízdy v poli.

Těžké dělostřelectvo polní armády bude složeno ze 3 oddělení po 3 bateriích; vyzbrojeno bude 12 *cm* dělem.

Reorganisace zemské obrany hraje hlavní úlohu. Dosud postavil pluk pěch ty výtahu prapor pěší zeměbrany. V budoucnosti postaví vždy dva praporv výtahu prapor pěší zeměbrany. Tak bude poměr pěších praporu výtahu k zeměbraně místo 3 : 1 budoucně 2 : 1.

Domobrana bude v každém kantonu, dle počtu mužstva, tvořiti samostatné prapory, setniny a čety. Setniny na válečném stavu budou čítati 180 mužu. Švycarské vojenské kruhy doufají, že v 10—12 letech celá reorganisace bude provedena a se užije. Nutno bude zakoupiti mnoho nového válečného materiálu. Touto reorganisací a novým seskupením získá zdatnost švycarské miliční armády, jejíž účelem jest zabrániti každé porušení švycarské neutrality se strany sousedních státu. Švycarská polní armádc čítá ve válce 285.000 mužů, domobrana jest 289.000 mužu silná. S ohledem na hornatou krajinu Švycarska bude ozbrojená moc švycarské republiky vždy vážným činitelem v rozpočtech evropské diplomacie, poněvadž při strategické poloze Švycarska nemuže nikdy býti válčícím státum lhostejno, na kterou stranu by se, po porušení své neutrality jedním z protivníku, republika švycarská přiklonila.

*

Španělsko. Zakoupí se u firmy Kruppovy 9 baterií těžkých polních děl o kalibru 12 cm. a 25 baterií těžkých 15 cm. polních houfnic. Mimo to dodá Krupp vzory pobřežních a pevnostních děl, dle kterých se tato děla budou vyráběti ve španělských arsenálech. Též objednáno bylo řemení pro koňstvo horského dělostřelectva a stroje pro výrobu 120 milionu ručničních patron. Větších obnosu upotřebí se

na stavbu kasáren a nemocnic. Válečný materiál zakoupí se pro zákopníky, pro válečné mosty, pro polní dráhy; pro vzduchoplavecké oddělení objednány byly aeroplány. Dále zakoupeny byly elektrické osvětlovače a telegrafní aparáty.

Pevnostní stavby provádějí se podél francouzských hranic, na Baleárech, ve Ferrolu a Cartageně.

Posádka v pevnosti Ceutě byla sesílena, poněvadž prý Španělsko pomýšlí na obsazení města Tetuanu v Maroku.

*

Švedsko. Pro pevnost Boden v severním Švedsku, která má chránit severní Švedsko proti vpádum Ruska, byly zřízeny 4 inženýrské setniny. Tyto obstarávají opevňovací práce, službu v opevněném ležení bodenském, zřizují minové podkopy, konají spojovací a železniční službu, dále jsou ustanoveny pro telefonní, osvětlovací a optickou službu.

*

Turecko. Německým generálem, svob. pánem z Goltzu, minulého roku navržená organisace armády byla přijata a letos již začíná se prováděti. Ačkoliv generál z Goltzu byl pro zrušení sborových velitelství a pro zavedení jen samostatných vojskových divisí pod přímým velením armádních (nebo skupinových) velitelu, zustala přece sborová velitelství zachována, za to však byla zrušena brigádní velitelství.

Dosud byla turecká armáda rozdělena v 7 ordů (armádních sboru) a 2 samostatné pěší vojskové divise. Počet jednotlivých pěších a jízdných vojskových divisí, jednotlivým armádním sborum přidělených, byl nestejný. Nejsilnějším byl 3 armádní sbor v Soluni. Sídla sborových velitelství byla: 1. Cařihrad, 2. Drinopol, 3 Soluň, 4. Erzerun, 5. Damašek, 6. Bagdad, 7. Sanaa (Jemen v Arabii). Samostatné pěší vojskové divise byly v Mekce (pro Hadžu) a v Tripoli (pro Tripolis a Fesan v sev. Africe). Po provedení nové organisace, která se už provádí, bude míti Turecko 14 armádních sboru a pět samostatných vojskových pěších divisí Sídla sborových velitelství jsou: Cařihrad, Drinopol, Kirk Kilisse, Rodosto, Soluň, Monastir, Skoplje, Ersingjan, Erzerum, Van, Mossul, Bagdad, Damašek a Sanaa. Samostatné pěší vojskové divise budou míti svoje velitelství ve Skutari, Janině, Kozani, Mekce a Tripolu. Dle seskupení jsou určeny armádní sbory v Cařihradě, Drinopoli, Kirk-Kilisse a Rodostu k obraně Cařihradu proti Bulharsku, makedonské armádní sbory v Soluni, Monastiru a ve Skoplji k obraně Makedonie proti Řecku, Bulharsku a Srbsku, divise ve Skutari proti Černé Hoře, divise v Janině a Kozani (jihozápadně Soluně, poblíž řeky Vislrice) proti Řecku, armádní sbory v Ersingjanu, Erzerumu a Vanu k obraně turecké Armenie proti Rusku, armádní sbory v Mossulu a Bagdadě chrání Mesopotamii proti Persii, armádní sbor v Damašku jest určen k obraně Syrie proti Egyptu, divise v Mekce a armádní sbor v Sanaa zabezpečují turecké panství proti arabským kmenum v turecké Arabii a divise v Tripoli jest určena k obraně Tripolisu a Fesanu.

*

Veká Britanie. Anglické vzduchoplavectví, které bylo dosud stíháno nepřízní osudu, zaznamenává konečně úspěch. Starý řiditelní balon „Baby“ byl zlepšen a zvětšen; obdržev nové jméno „Bêta“, vystoupil šťastně do vzduchu a manevroval s úspěchem. „Bêta“ je 31·5 m. dlouhá vzducholoď o obsahu 900 m³ a opatřena motorem o 35 koňských silách. Lehká ocelová loďka pojme 5 osob. Vzducholoď je přidělena k výcviku personálu vzduchoplaveckého oddělení ve Farnboroughu. Ve Barrow-in-Furness staví se pro vojenskou správu velký řiditelný balon. Za rok doufá míti vojenská správa k disposici tři vzducholodě.

Po ukončeném jednání čtvrté britské říšské obranné konference rozhodla se Australie zříditi svoje vlastní válečné loďstvo jako doplněk anglického loďstva v Tichém oceanu. Zatím se vystaví 1 křižník typu dreadnoughtu o nosnosti 18 000 tun, 3 chráněné křižníky typu anglického křižníku Bristol, 6 torpedoborcu a 3 podmořské čluny. — Též kanadská vláda prosadila po delší debatě v parlamentu stavbu 5 křižníku a 6 torpedoborcu. Mimo to vystaví se velký suchý dok ve Vancouveru a plovoucí v Montrealu. Doky v Quebecu a St. Johns se rozšíří, aby mohly pojmouti dreadnoughty.

*

Spojené Státy severoamerické. Nové pancéřové bitevní lodě, z kterých 2 budou zadány již do stavby, mají míti nosnost 27.000 tun; jich těžké dělostřelectvo bude zastoupeno deseti 35.6 cm. děly. Tato děla budou prvními tak velikého kalibru, kterých se v moderním válečnictví užije

Aviatik Curtiss demonstroval před komisí dustojníku válečného loďstva boj aeroplánu proti pancéřové bitevní lodi u Hammondsportu. Na rovině byl nakreslen obrys pancéřové bitevní lodě, na který vrhal vzduchoplavec z aeroplánu v rychlé jízdě bomby. Z 20 bomb trefilo cíl 18 z výšky 300 m Ve válce by musel aeroplán vystoupiti asi na 1000 m., aby byl chráněn před střelbou, pročež by se jistota v trefení pohyblivých lodí o mnoho zmenšila.

est veraciter et summe ecclesia, quia capud principale eius, vera communio, resurreccio, peccatorum remissio et vita eterna. Si ergo credimus in Christum, in spiritum sanctum, et in predicta credere possumus et debemus, puta quia ipsa omnia est Christus et spiritus sanctus veracissime.

Amplius si verum est supra per Augustinum, Anshelmum et Nicenum concilium in ecclesiam nos credere et ecclesia sit congregacio fidelium secundum b. Aug. sc. principaliter viri ecclesiastici, primo dominus papa, post cardinales, patriarche, primates, archiepiscopi et episcopi et alii usque ad inferiores presbiteros et sacerdotes — isti enim principaliter sunt ecclesia, secundum quod Veritas dicit Mat. 18: *Si te non audierit, dic ecclesie*[1] i. e. hiis qui presunt ecclesie secundum b. Augustinum et alios: sic si in ecclesiam, ergo principaliter in papam cum universo clero eius credere verum est. II. credere in papam.

Item ad idem est, quod supra Apostolus admonet *fidem habere in omnes sanctos* h. e. fideles Christi, primo per predicta sc. in personas ecclesiasticas et secundum quod sacros ordines ecclesie acceperunt et ut taliter sunt, vivunt et operantur in ecclesia dei. Nimirum sic non tantum sancti, sed et dii vocati sunt Psalmista dicente: *Ego dixi dii estis*[1] etc. Eciam cum in hiis dominus papa, si non vita, saltem dignitate potestatis et officio sit sanctissimus, unde et ei scribitur: sanctissimo in Christo etc. — patet — (quod) videtur, sic sicut in alios fideles sanctos, ita principaliter in dominum papam sanctissimum ut romane sancte ecclesie pontificem summum, omnium secundarium Christoque immediatum vicarium h. e. mediatorem dei et hominum a Christo principali capite positum ad se ipsum finem salutis nostre ultimum, post eciam in ceteros ministros cardinales et episcopos nostros et vicarios eorum credere debeamus, / 5b
credere autem *in* secundum Aug. supra i. e. credendo eos amare et ita per fidem caritatis in eos ire i. e. ad eos aspicere, eorum preceptis obedire, eis adherere et eorum corpori i. e. universitati sue et Christi fidelium incorporari h. e. per caritatem fidei convenire cum eis et universis fidelibus in unum corpus spiritualis perfeccionis.

Quamvis enim Christus proprie et principaliter sit capud ecclesie, tamen eciam dominus papa secundarium est capud ecclesie militantis. Evangelium: *Tu vocaberis Cephas i. e. caput,* ut I. Cor. 9 et Joh 1.[2] dicitur, quod interpretatur Petrus i. e. firmissima pre aliis fide Christi ut petra firmatus, propter quod et Cephas i. e. capud tu Petre et alii successores tui es vocatus. Unde et XXIV. q. 1. Augustinus super Joh. Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis, ibi dicit, quod hec dictum est Petro et successoribus eius. Item ibidem in cap. Rogo vos Marcellinus papa expresse ait: *Ipse*

[1]) Mat 18, 17. — [2] Ps. 82, 6.
[2]) I. Cor. 9, 5; Joh. 1, 42.

sc. Petrus *est capud tocius ecclesie, cui ait dominus: Tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Eius enim sedes fuit primo apud vos, que postea iubente domino Romam translata est, cui aminiculante domino presidemus. Si vero vestra Anthiocena, que aliquando prima fuit, romane cessit sedi, nulla est que non sit eius subiecta dicioni nec ab eius debet potencia deviari* etc.[1])

Sic ergo ad precepta romane ecclesie et pape capitis nostri secundarii decreta, statuta, concilia, indulgencias, peregrinaciones, reliquias sanctorum et cetera alia facta canonica ecclesie tamquam quosdam medios terminos et fines, a deo saluti nostre positos ad ipsum deum finem ultimum, credere in hec omnia debemus.

Nam s. Scriptura attestante *nec iota unum vel apex ex omnibus mandatis peribit,*[2]) sed necesse est omnia fieri. *Celum et terra transibunt, verba autem mea,* ait dominus, *non transibunt.*[3]) *Et qui* ex omnibus *in uno offendit, reus omnium erit.*[4])

Quomodo ergo quidam dicunt verum esse, se posse sine papa et aliis predictis salvari? Certe hoc falsum est de communi lege et dei ordinacione!

Quod vero predicta omnia sunt a deo posita ut quidam termini i. e. fines medii actus salutis nostre ad se conterminantes et diffinientes et post ulterius dirigentes ad deum finem ultimum, veritas met docet dicens: *Tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam et tibi dabo claves regni celorum. Quodcunque ligaveris vel solveris super terram, erit ligatum vel solutum in celis.*[5]) Ne vero quidam hoc sinistra intencione exponentes non ad Petrum, sed tantum ad Christum referrent et sic papam capud ecclesie et successorem (!) Christi non multum curare faciant, ideo audiant Aug. in sermone, qui in ecclesiis legitur in festo Cathedre s. Petri, sic dicentem: *Insti-*
6a *tucio solempnitatis hodierne a senioribus | nostris cathedre nomen accepit, ideo quod primus apostolorum Petrus hodie episcopatus nomen accepisse narratur.* De hoc lege dist. 21 in nono. Sequitur Augustinus: *Recte ergo ecclesie natalem sedis illius colunt, quam pro salute animarum apostolus suscepit dicente domino: Tu es Petrus et super hanc petram* i. e. Petri fidei Christi firmamentum . . . *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* Luc. 22.[6]) Sequitur Augustinus uti supra: *Edificabo ecclesiam meam. Petrum itaque dominus fundamentum ecclesie nominavit et ideo digne hoc fundamentum ecclesia colit, super quod edificii ecclesiastici altitudo consurgit. Inde convenienter Psalmus qui lectus est dicit: Exaltent eum* sc. Petrum et successores eius *in ecclesia plebis* i. e. in congregacione universalis ecclesie Christi *et in cathedra seniorum*[7]) i. e. matura doctrina fidei Christi, hoc est

---

[1]) c. 6 a 15, citováno volně.

[2]) Mat. 5, 18. — [3]) Luc. 21, 33. — [4]) Jacob. 2, 10. — [5]) Mat. 16, 18 n. — [6]) Luc. 22, 32. — [7]) Ps. 106, 32.

magistrorum et doctorum etatis debite provecte et sciencie mature et perfecte laudent eum, quia minores eciam magistri non bene docti ac inexercitati disciplina et moribus predicatores, licet quandoque scienciam maiorem habeant, tamen in docendo eam, quia adhuc nondum purgati sunt a passionibus suis, presertim propter iuventutem suam inmature docentes plurimum excedunt, errant et insolescunt. Ita contra papam et ecclesiam docentes festum cathedre non celebrant nec b. Petrum laudant et sic volentes multum bene instruere, se et alios destruunt, conturbant et confundunt.

Sequitur Augustinus ubi supra: *Bene enim eum* sc. Petrum ut papam *in ecclesiis exaltare fecit, quia dignum est, ut fundamentum hoc in ecclesia honoretur, per quod ad celum ascenditur. Quod natalis cathedre hodie colitur, sacerdotale officium honoratur. Hoc enim sibi ecclesie prestant quoniam tanto necesse est, ut plus habeat dignitatis ecclesia, quanto sacerdotale officium dignius est ceteris sive solempnius celebratur. Igitur, fratres carissimi, festivitas hodierna a nobis honoretur, quia dum natale cathedre colimus, episcopatum Petri veneramur.* Hec b. Augustinus ubi supra. Dicit sanctus supra Petrum itaque fundamentum etc. Quod est expresse contra illos, qui solum hic exponunt fundamentum Christum et non Petrum. Licet enim Christus fundamentum est principale, secundum quod dicit Ap.: *Petra autem erat Christus*[1]) et *Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.*[2]) est tamen eciam fundamentum secundarium Petrus, quia firmior in fide Christi. Nimirum eciam alii apostoli fundamentum sunt iuxta illud Apoc 21: *Civitas* sc. sancte universalis ecclesie *habebat duodecim fundamenta et erant ibi scripta nomina duodecim apostolorum.*[3]) Psalmista ergo dicit: *Fundamenta eius in montibus sanctis*[4]) i. e. apostolis et aliis sanctis eorum successoribus ad minus dignitate potestatis et officii eius, si / non eciam vita. 6b

De hoc in 24. q. 1 Ciprianus papa: *Loquitur dominus ad Petrum: Tu es Petrus* glosa i. e. fidelior, *et super hanc petram* glosa i. e. super te Petrum fide Christi solidatum, *edificabo ecclesiam meam.* Et sequitur bene notabile: *Quamvis apostolis omnibus post resurreccionem suam parem potestatem tribuat, tamen ab uno Petro hanc sua auctoritate disposuit*[5] etc. Glosa: ante dictum est Tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Responsio: ante resurreccionem dictum est, sed post resurreccionem factum est, propterea dicit dabo in futuro et non do in presenti. Item ubi supra Gregorius in Moralibus in cap. Quia ex sola ita dicit: *Nisi quis soliditatem fidei Christi tenuerit, dei presenciam non agnoscit, de qua soliditate*

---

[1]) I Cor. 10, 4. — [2]) I Cor 3, 10. — [3]) Apoc. 21, 14. — [4]) Ps. 87. 1. — [5]) c. 18.

dominus dicit: Super hanc petram edificabo ecclesiam meam.[1]) Item b. Augustinus 3. Sent. dist. 23.: Fundamentum eius Christus i. e. ait Augustinus *fides Christi* sc. *que per dileccionem operatur et per quam Çhristus habitat in cordibus nostris, que neminem perire facit.* Hec Augustinus.

Ecce non tantum apostoli, sed eciam alii fideles sic possunt esse fundamentum per fidem Christi in se habitam, in qua superedificent fabricam sue perfeccionis. Inter hec tamen Petrus singulariter fide Christi firmatus singulariter eciam testimonio Christi est fundamentum, puta a quo alii ut a vicario immediato Christi firmantur et perfecte confirmantur.

Unde ad predicta eciam Beda in omelia Venit in partes Cesareė de prope finem dicit: *Omnium electorum ecclesie iuxta modum culparum et penitencie ligandi ac solvendi datur auctoritas, sed ideo Petrus, qui Christum verá fide confessus, vero amore est sequtus, specialiter claves regni celorum et principatum iudiciarie potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicunque ab unitate fidei vel societate illius quolibet modo se segregant, nec vinculis peccatorum absolvi nec ianuam possunt regni celorum ingredi.* Hec Beda. Sic eciam secundum Augustinum Petrus principaliter servat ecclesiam fidelium, totam sc. ab unitate fidei Christi in Petro dictam, ut post de hoc dicetur.

Ex quibus omnibus habes, quod Petrus et papa successor eius sunt et quomodo sunt fundamentum ecclesie, contra illos, qui hoc simpliciter et omnimode negant.

Item dicit ultra ubi supra b. Augustinus: *Ideo digne hoc fundamentum ecclesia colit* etc. i. e. honorat et celebrat, ut post se b. Aug. declarat, quod non est utique tantum credere, sed credere *in* i. e. credendo amare et adorare. Pro quo nota, quod Augustinus lib. XI. de Trin. dei dicit: *Pietas dei proprie latrie* i. e. cultus dei
7a est sc. pietate h. e. pia caritate fidei solus deus colitur. / Apostolus: *Quod ex fide non est, impium est.*[2]) Ergo Augustinus libro 50 omeliarum omelia 17. dicit: *Non enim orat nisi fides. Quomodo enim,* ait apostolus, *invocabunt, in quem non crediderunt?*[3]) *Unde pietas oracionum et invocacionum dei fidei est, quia ex fide est.* Item Augustinus in lib. de verbis domini pulcre dicit: *Colimus deum orando et ut colonum nostrum invocando, colit nos deus arando tamquam agricola, quia agricultura eius in nobis est, eo quod non cessat exstirpare mala semina de cordibus nostris et aperire cor nostrum tamquam aratro sermonis sui plantareque semen preceptorum et expectare pietatis fructus.* Hec Augustinus. Ecce supra: colere i. e. adorare est.

Item si deus nos colit summe maiestatis et omnipotencie, quomodo inpium vel indignum est nos papam

[1]) c. 22. — [2]) Rom 14, 23: Omne autem quod non est ex fide, peccatum est. — [3]) Rom. 10, 14.

colere et nostros superiores? Nam utique sanctissimum est, si ipsi superiores nostri nos colunt salubriter procurando, et nos colere debemus eos aspiciendo, obediendo, amando, desiderando et debite honorando et adorando. Si autem in hiis omnibus pietas fidei supponitur proprie dicta, utique hoc non tantum credere pape vel papam, sed credere in papam erit, suo sc. modo i. e. ut mediatorem et vicarium Christi salutisque nostre dispensatorem et ministrum principalem.

Itaque habes aliqualiter, quid sit colere et quomodo colere deum et papam debeamus. Habes eciam per predicta, quod dominus Jesus, Augustinus beatus et alii docent papam cum vicariis esse dispensatores secundarios regni dei et nostre salutis, propter quod in eos credere oportet eciam malos, secundum quod dominus precipit dicens: *Supra kathedram Moysi sederunt scribe et pharisei* et sequitur: *omnia quecunque dixerint vobis facite,*[1] quia sc. ut sic omnia sunt vera que docent nec falsa esse possunt, quia spiritu sancto ut doctrina Moysi probata ac scripturis, que dicta tantum cathedre i. e. doctrine dei et Moysi sunt et non doctrine nostre proprie. Nam *qui* ait *ex propriis loquitur, mendacium loquitur et mendax est et pater eius.*[2] Propter quod sequitur: *secundum vero opera* i. e. opus eciam proprie doctrine *eorum nolite facere.* Unde Augustinus in omel. Ego sum pastor bonus dicit: *Sedendo enim super cathedram Moysi legem dei docent, ergo deus per illos docet; sua vero si velint docere, nolite audire, nolite facere. Tales enim certe sua querunt, non que Jesu Christi.* Hec Augustinus.

Sic alibi eciam dominus docet dicens: *Qui vos accipit, me accipit et qui vos spernit, me spernit,*[3] licet eciam malos. Apostolus ergo Petrus / precipit obedire prepositis *eciam discolis;*[4] alias qui resistit, potestati dei resistit, dampnatur. Rom 13: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas dei nisi a deo, que a deo sunt, ordinata sunt; itaque qui resistit potestati, dei ordinacioni resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi dampnacionem aquirunt.*[5] Augustinus: *Spiritus nequicie non habent potestatem, nisi a deo acceperint.* B. Gregorius lib. 2. cap. 7. in Mor.: *Sathane voluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta, quia a semetipso voluntatem habet, sed a deo potestatem; quod enim ipse inique agere appetit, hoc deus fieri nonnisi iuste permittit. Unde in libris Regum dicitur: Spiritus domini malus irruebat in Saul. Ecce unus idemque spiritus et domini appellatur et malus; domini vid. per licenciam potestatis iuste, malus autem per desiderium voluntatis iniuste. Formidari non debet, qui nichil nisi permissus valet.* Hec Gregorius. 7b

---

[1]) Mat. 23, 2n.
[2]) Joh. 8, 44.
[3]) Luc. 10, 16.
[4]) I Petr. 2, 18.
[5]) Rom 13, 1n.

Que potestas sola principaliter attendi debet diligenterque adverti pro voluntate dei servanda et in omnibus custodienda et non tam vita sancta vel malicia prelatorum nostrorum. Nam cum voluntatem dei solam in omnibus debemus principaliter aspicere, cuius est potestatem bonis vel malis indifferenter conferre: patet quod sicut voluntatem dei, ita et potestatem eius principaliter debemus attendere, et non vitam vel merita nostra. Racio autem huius est, quia ipsa potestas a deo existens non errat nec errare potest; operatur enim necessario tantum salutaria in nobis spiritu sancto officio in nobis agente. Unde Crisostomus super Joh. Mor. 86 sic dicit: *Non enim sacerdos, sed nec angelus aut archangelus operari possunt in hiis, que sunt data a deo, sed pater et filius omnia dispensant, sacerdos autem linguam suam et manum tribuit. Non enim iustum esset propter alterius maliciam* sc. sacerdotis *circa simbola nostre salutis ledi eos, qui ad fidem veniunt.* Hec Crisostomus dicit sanctus. Linguam et manum apponit h. e. applicat per sacramentorum collacionem donatam potestate spiritus sancti, secundum quod dicit dominus: *Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*[1]) etc. Et sic dispensare dicuntur eciam sacerdotes secundarie ut ministri salutem nostram, et hoc ex dono dei et non per proprietatem. Hoc eciam testatur dicens: Ego te baptisto, ego te absolvo etc.; auctoritate enim hec sunt sive potestate dei, que quia unita est deo per proprietatem et sacerdotum (est) ex dono dei: ideo sic deo dispensante et sacerdotes dispensant, presertim qui cum deo unus eciam spiritus sunt.
8a Nam tunc quod deus, / utique et ipsi agere cum deo dicuntur propter unitatem spiritus. Unde Crisostomus ubi supra premittit dicens: *Sacerdos etsi propria bene dispensaverit aliorumque non cum diligencia curam habuerit, cum perniciosis in gehennam ibit.*

Unde patet falsitas illorum, qui dicunt: Sacerdos non aliud facit, sed tantum ostendit esse absolutum. Certe eciam absolvunt sic sicut dictum est. Ideo Magister Sent. in IV. ad hoc dicens non tenetur. Nam *alias,* dicit Gorra super illud Mat. 16 Tibi dabo claves regni celorum, *sacramenta Nove Legis applicata non efficerent, quod figurant.* Et ibidem premittit: *Et ego, qui sum veritas immobilis, dico tibi, cuius dicere facere est, quia tu es Petrus a me petra dictus et super hanc petram i. e. huius veritatis firmamentum tamquam fundamentum edificabo ecclesiam meam. Ephes. 3: Superedificati super fundamentum apostolorum etc. Est ergo fundamentum ecclesie Christus per auctoritatem, apostoli per administracionem, prelati per ministerii participacionem.* Hec Gorra.

Non eciam sufficit predicta omnia credere tantum, quia hoc est tantummodo ea simpliciter confiteri esse vera, quod eciam mali facere possunt, sed ad salutem oportet eciam ea talia credendo eciam fide per caritatem agente amare et sic amando et credendo in ea moveri et ire ac intendere usque ad perfeccionem vite in deum finem ultimum. Supra per glosam et Augustinum.

[1]) Joh. 20, 22.

Predictam vero differenciam sc. quid sit credere deo et credere deum et credere in deum, docet Magister Sent., Beda et Augustinus III. Sent. dist. 23. cap. 4. Dicitur enim ibi sic: *Aliud est credere in deum, aliud est credere deo, aliud credere deum. Credere deo est credere vera esse que loquitur, quod et mali faciunt, et sic nos credimus homini et non in hominem* (Beda); *deum credere est credere, quod ipse sit deus; quod eciam mali faciunt* (Augustinus); *credere in deum est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adherere et eius membris incorporari.* Ista et predicta omnia Magistri verba ponit Beda simul super illud apostoli Credentes in eum, qui iustificat inpium etc. Mirabile est: in tota Ytalia est modus loquendi, quando recedunt ab aliquo rege, dicunt sive dicere consueverunt: Nos non credimus in regem hunc vel in papam; et sic eciam circa Bohemos, si quis debet aspicere ad aliquid pro vita vel salute temporali sua tuenda vel propugnanda, si tunc eam non obtinet sed erit defraudatus, dici solet et conqueri: Ecce quantum credidi in hominem hunc et fraudatus sum nec obtinui quod credidi. Ista ut vera concedunt et credere firmiterin papam, salutis nostre clavigerum, salutis vero eterne dispensatorem, quod multo / plus est, 8b negant nec concedere volunt.

Sed insipientes sic negando se ipsos inculcant. Quod sic probari potest. Quero ab eis, si papam credendo amant? Utique hoc oportet. Nam precipitur proximus, plus vero papa proximorum prelatus diligi sicut quilibet solus. Unde eciam necessario oportet pape credendo adherere, in eum ire i. e. preceptis eius, decretis et conciliis efficaciter et facto obedire, omnia facta eius et ecclesie pro posse observare et agere sic(que) corpori eius i. e. Christi ecclesie incorporari. Utique hec omnia se facere respondent et negare non possunt. Hoc autem est credere in supra per Augustinum. Ergo credunt et credere se confitentur facto in papam et vicarios eius ut salutis sue mediatores i. e. medios dispensatores, negantes vero id verbis patet se ipsos inculcant.

Nemini, ait apostolus, *quidquam debeatis quam ut invicem diligatis.*[1]) Et quare hoc, nisi quia credimus nobis esse salubre, quia propter deum, cui credimus, hoc facimus? Ita credendo omnia nobis esse salutaria et proximos diligimus et facta eorum bona diligimus et cum debita devocione eorum participes esse credendo et amando desideramus. Si autem hec, ymmo quia sunt hec credere in supra per Augustinum, satis videtur insipientis esse factum, cur nobis ipsa fidei salutaria facta et merita eorum nobis multum desiderabilia ac caritatem et reverenciam singulariter agentem in hiis inutiliter per argumenta vel ea negando submovemus. Et utique credere (debemus in deum) suo modo et in alia propter deum suo modo, maior fides est in utrisque quam in uno tantum; patet, et hoc sc. quoad nostre perfeccionis exercicia presertim in via intellige. Non ergo rogo huius fidei utraque merita negligamus vel submoveamus ea insipienter negando.

[1]) Rom. 13, 8.

Qui vero **insuper** tenerent vel docerent contumaciter predictis contrarium ac eciam prohiberent predicta predicari, videtur et timendum esset, ne essent suspecti vel se suspectos facerent, quod per hoc averterent se et **alios** a debita obediencia pape et ecclesie romane, ne curaretur, quod esset privilegium romane ecclesie auferre et incidere in heresim dampnabiliter.

Unde Nicolaus papa ad Mediolanenses dist. 22.[1]) scribit dicens: *Omnes sive patriarchii cuiuslibet apices*[2]) *sive metropoleon primatus aut episcopatuum cathedras vel ecclesiarum cuiuscunque ordinis dignitatem constituit ramana ecclesia, illam vero solus fundavit et supra petram fidei mox nascentis evexit, qui bona eterne vite clavigero terreni simul et celestis imperii iura commisit. Non ergo quelibet sentencia terrena, sed illud verbum patris, quo constitutum est celum et terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, romanam fundavit ecclesiam. Illius certe privilegio fungitur et auctori-*
9a *tate | fulcitur. Unde non dubium est, quia quisquis cuilibet ecclesie ius suum detrahit, iniusticiam facit, qui autem romane ecclesie privilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in heresim labitur, et cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hereticus. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, que est fidei mater et ille contumax invenitur, qui eam cunctis ecclesiis pretulisse non cognoscit* et infra. *Unde ipse s. Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam romanam ecclesiam profitetur.* Hec ibi.

Ita eciam et b. Jeronimus positus in medio episcoporum circum Bethleem heretica pravitate deviancium, eos abrenuncians ad sanctam romanam ecclesiam se confert et confugit (24. q. 1. Quoniam vetus oriens).[3])

Augustinus eciam in Enchiridion confitetur dicens: *Ego nec ewangelio crederem, nisi me ad hoc sancta romana ecclesia commoveret.*

Item ad predicta eciam b. Gregorius dist. 81. cap. Si qui sunt[4]) in fine dicit: *Peccatum ariolandi est non obedire et scelus ydolatrie non aquiescere* et sequitur: *Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum christianum se esse asserit, sedi apostolice obedire contempnit.* Hec Gregorius.

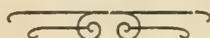
Pagani secundum quosdam et Judei sunt heretici, sic peccatum paganitatis heresis est. Sed proprie loquendo videtur, quod hereticus est, qui errorem suum putat esse ut fidem Christi et confitetur ut fidem Christi sive contendit. Propterea notanter addit supra canon dicens: *dum christianum se esse asserit* etc. Alias pagani, Judei et alii non christiani infideles simpliciter et proprie, non autem heretici ab ecclesia communiter vocantur.

---

[1]) c. 1. — [2]) ps. apicem.
[3]) c. 25. — [4]) c. 15.

Ročník XXVIII. Číslo 3.

HLÍDKA.

Církev a ordalie.

Dr. Josef Samsour. (O.)

O něco později Štěpán VI (885—891), tázán byv arcibiskupem Mohučským, zda mají býti rodiče, kteří zadusili své dítko na lůžku, podrobeni zkoušce rozžhaveného železa nebo vřelé vody nebo jiné zkoušce,[1]) odpovídá na dotaz nepřímo. Zakazuje zřetelně zmíněné zkoušky soudům církevním, neboť nejsou schváleny kanony, odporují tradici Otců, a byly vynalezeny pověrou. O soudech světských zmínky nečiní a nic též nedokazuje, že zákaz na ně také chtěl rozšířiti, spíše naopak patrno, že věc ponechává jejich vůli. Tak aspoň rozuměl Ivo ze Chartres jeho dekretu: Nam ferri candentis vel aquae ferventis examine confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent canones, et quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitionis adinventione non est praesumendum.

Po dvě století po té neprojevuje žádný papež svého názoru o používání ordalií, které se šířily více a více po celém západu. Roku 1049 na sněmu mohučském, konaném za předsednictví papeže Lva IX, biskup špýrský Tibicho, obžalován byv z cizoložství, nabízí se, že se ospravedlní zkouškou eucharistickou. Papež schvaluje svojí přítomností v jistém smyslu zkoušku tuto.[2]) Alexander II (1061—1073), byv dotazován v příčině zkoušky, kterou kterýsi církevní soud chtěl právě uložiti knězi obžalovanému z úkladné vraždy, zakazuje zkoušku železa

[1]) De infantibus, qui in uno lecto cum parentibus dormientes mortui reperiuntur, utrum ferro candenti an aqua ferventi seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse.

[2]) *Wibert Toulský*, Vita Leonis IX. *Watterich* Pontific. Roman. Vitae. t. I. p. 156.

rozžhaveného, studené vody a vřelé vody, ježto nebyla schválena žádným zákonem kanonickým: Vulgarem denique legem ac nulla canonica sanctione fultam, ferventis scilicet sive frigidae aquae ignitique ferri contactum aut cuiuslibet popularis inventionis (quia fabricante haec sunt omnino ficta invidia), nec ipsum (presbyterum) exhibere, nec aliquo modo te (episcopum) volumus postulare, immo apostolica auctoritate prohibemus firmissime.[1]) Výrazy obdobnými je tu opakován dekret papeže Štěpána VI. Třeba postoupiti až ke sněmu remešskému, roku 1119 konanému, abychom nalezli rozhodnutí, opatřené schválením papežským, příznivým ordaliím. Než v které míře papež Kalixt II schválil tento partikulární dekret, svrchu již uvedený, nemožno stanoviti. K náležitému ocenění tohoto dekretu pouze připomínáme, že není součástkou kanonů synodalních, že vydavatelé pouze jej nalezli v jednom rukopise u Panny Marie ve Verdenu,[2]) a že tento statut, statutum, byl již prohlášen na synodách partikularních, jako na př. na synodě lillebonnské v Normandii r. 1080. Z toho zdá se plynouti, že Kalixt II mohl se prostě zdržeti prohlášení proti ordaliím. V této příčině byl by pouze následoval příkladu svých předchůdců, kteří nepronesli úsudku o tom neb onom soudu božím, leč byli-li k tomu přímo vyzváni.

V příčině souboje soudního nechceme tu podávati jeho dějin, nýbrž omezujeme se na uvedení účasti, kterou církev na něm měla. Pohanský původ tohoto ordale je nesporný.[3]) „Si quis autem usus fuerit testis, praví zákon bavorský, et ille alter negaverit, tunc Dei accipiant iudicium... exeant in campo, et cui Deus dederit victoriam, illi credite.[4]) Zákon německý a burgundský obsahují formule podobné. Agobard Lyonský dosvědčuje, že arcibiskup viennský Avitus káral vážně krále Gondebalda, protože svým zákonodárstvím podporoval souboj soudní. Císařské konstituce Oty I, Jindřicha II a Jindřicha III uspořádaly podmínky těchto soubojů: dítky, starci, nemocní, kněží a někteří šlechtici mohli se dáti zastupovati zvláštními bojovníky. Tato pravidla nebo jiná jim podobná nabyla konečně převahy u všech civilních soudů středověkých.

Jak pohlížela církev, která prohlašovala, že zavrhuje soudy krve, na tyto zvyky a zákony? Někteří z jejích učitelů,

[1]) *Jaffe-Loevenfeld* n. 4505. *Mansi* XIX 983 n.
[2]) *Labbe* X, 805, *Harduin* VI, 1986; *Mansi* XXI, 237.
[3]) Srv. *Patetta*, u. d. str. 171 n.
[4]) Text. leg. primus. II, 1. ap. *Pertz* Mon. Germ. Leges III.

jako Avitus Viennský,[1]) Atto Vercellský,[2]) jsou rozhodnými odpůrci soudního souboje. Agobard, arcibiskup lyonský, napsal, jak už zmíněno, zvláštní traktát proti tomuto ordale: Liber adversus legem Gundobaldi et impia certamina, quae per eam geruntur. Zavrhuje-li souboj, je to proto, že tento soud boží odporuje lásce křesťanské, a že výsledek jeho je právně pochybný, neboť Bůh může připustiti, aby nevinný podlehl pro své chyby dřívější nebo tajné: Vere hoc non est lex, sed nex.[3]) Koncil valenský r. 855, jehož se účastnili biskupové tří provincií, Viennské, Lyonské a Arelatské, rozhoduje rovněž, že přísaha a nikoli souboj, mají zakončovati všechny spory. Souboj odporuje míru křesťanskému[4]) a ničí zároveň duše a těla. Proto koncil připomíná starý obyčej církevní, iuxta antiquum ecclesiasticae observationis morem, dle něhož každý člověk v souboji usmrcený je považován za sebevraha, a ten, kdo ho usmrcuje, za úkladného vraha.[5]) Bylo by zajímavo věděti, na který obyčej nebo na který kanon činí Otcové Valenští narážku. Možno, že dekret je pouze výrazem nauky Agobardovy.

Tato nauka získávala si těžko vážnosti u soudů světských; a když Ivo ze Chartres vyslovoval svůj názor o soudních soubojích, nepřipadlo mu na mysl odsouditi jejich používání, leč při soudech církevních; tak byl obyčej tento zakořeněn v myslích a zvycích. Církev římská, praví, nepřijímá tohoto zákona, náležíť do oboru soudců, kteří nosí meč. Celé toto místo zasluhuje býti uvedeno. Ivo si stěžuje do toho, že církev Orleanská potvrdila nálezem dovolávání se souboje a ustanovila den, kdy souboj měl býti konán. „Hanc provocationem, píše biskup, ecclesia vestra iudicio confirmavit... Quod audientes valde mirati sumus, cum monomachia vix aut numquam sine sanguinis effusione transigi valeat, iudicium vero sanguinis servanda patrum auctoritas clericos agitare prohibeat et Romana ecclesia in legem non assumat... Faciant hoc cincti iudices, qui ad malorum vindictam gladium materiale portant, non qui contra nequitias spirituales gladio spiritus pugnant... Alioquin si alieni ordinis usurpatores fuerimus nec nostri officii, quod postposuimus, nec alieni, quod usurpavimus, meritum obtinemus.[6])

[1]) Patr. lat. t. 104. p. 254. — [2]) Libellus de pressuris ecclesiasticis. *Migne*, Patr. lat. t 124 p. 58.

[3]) *Agobardi*, Opera Patr. lat. t. 104 c. XI.

[4]) Pugna iniqua et christianae paci inimica.

[5]) *Mansi* XV. 9.: homicida nequissimus et latro cruentus.

[6]) Ep. 247. Patr. lat. t. 162 p. 254.

Vskutku kdyby klerikové súčastnili se procesu, který by se rozhodoval pravidelně soubojem, jejich jedinou záchranou bylo by svěřovati svoji při bojovníkům.[1]) Tento obyčej má zajisté na zřeteli Innocenc III v jednom ze svých listů: Verum, quoniam huiusmodi duellorum iudicia iuxta pravam quarumdam consuetudinem regionum non solum a laicis seu clericis in minoribus ordinibus constitutis, sed etiam a maioribus ecclesiarum praelatis consueverunt, prout multorum assertione didicimus, exerceri[2])...

Než zda schvalovala nebo aspoň trpěla církev římská souboj soudní před stoletím dvanáctým? Co se týče soudů církevních, nemůže býti žádné pochybnosti o její nauce. Dekret Mikuláše I Monomachiam atd. jest jejím authentickým výrazem; a žádný z papežů nikdy neformuloval jiné nauky. Zavrhovali stejně v této příčině zvyky a rozhodnutí soudů laických? Jest jisto, že ani Regino ani Ivo ze Chartres neapplikovali dekret Mikuláše I na zákonodárství světské. Není třeba zajisté vysvětlovati tuto reservu papežů ve smyslu přímé approbace soubojů soudních. Možno však v tom spatřovati známku jejich trpění. Za Innocence II řeholníci fontevraultští se zpěčovali hájiti svá práva soubojem nebo zkouškou žhavého železa, poněvadž používání těchto prostředkův odporuje zákonům církevním. Papež schvaluje jejich zpěčování se, vystříhá se však zamítnouti souboj mezi laiky.[3]) Ano existuje officielní akt Innocence III, který značí positivní toleranci souboje. Je to schválení municipialních statut města Beneventu. V textě těchto statut se prohlašuje na počátku jako obecná zásada, že každému má se dostati spravedlivosti dle práva zvykového a dle zákona lombardského, a jen, když případ nebyl předvídán v žádném z obou zákonníků, dle práva římského; pak čteme tam dva zvláštní předpisy, jež předpokládají obvyklé používání souboje a ordalií; první stanoví poplatek, který platiti musejí ti, kdo urovnávají svůj spor soudy božími, druhý nařizuje, že tyto způsoby soudu smějí býti konány jen po nálezu soudce.[4]) Předpokládaje, že papež četl pozorně text zvykův, a že proto tento akt jeho světské správy byl podepsán za plné známosti věci, následovalo by z toho, ať bylo jakékoliv osobní jeho smýšlení a rozhodnutí jako nejvyššího pastýře v příčině souboje, že byl povinen jej trpěti jako panovník světský v jistých částech svého území.

---

[1]) *Patetta*, u. d. str. 172, 289 atd.

[2]) Ep. lib. XI. ep. 6.

[3]) *Migne*, Patr. lat. t. 179. str. 118.

[4]) *Borgia*, Memorie storiche della pontificia città di Benevento. Roma 1764 t. II p. 433.

Zběžný pohled na dějiny ordalií vůbec a souboje zvlášť v periodě předcházející století 12. vede nás k těmto závěrům:

Ordalie, vyjímaje řídké případy, byly učiteli a partikulárními církvemi po celém západě dobře přijaty. Byli-li papežové vyzváni, aby se officielně vyslovili o oprávněnosti zkoušek vody a žhavého železa, zapovídali výslovně jejich používání jen soudům církevním; a toto používání trpěli při soudech laických, buď že duchové nebyli připraveni přijati jejich potlačení, buď že takový postup nezdál se jim podstatně špatným.

Souboj soudní pro svou povahu soudu krve setkával se hned od počátku u učitelů církevních a v církvích partikulárních s odporem; přes to u soudů laických konečně nabyl převahy a nikdo ve 12. století nepopíral jeho oprávněnosti, leč pro soudy církevní; členové kleru zapleteni do některé záležitosti, která se rozhoduje soubojem, berou útočiště k soudu laickému bojovníky, aby hájili svoji při. Papežové, počínaje Mikulášem I, zapovídají v zásadě soudům církevním soudní souboj, v praxi však zdá se, že někdy trpěli jeho používání z ohledu na zákonodárství laické.

Proto nelze se diviti, jestliže sv. Bernard zachovával o souboji opatrné mlčení, a uznal-li právní platnost rozhodnutí soudu církevního, který podrobil bludaře Manichejské zkoušce vody studené.

O sto let později byl by zajisté mluvil zcela jinak. Se stoletím 12. osud ordalií jest ohrožen. Tři nebo čtyři velcí papežové postupně byvše tázáni na oprávněnost těchto zkoušek a na účast, kterou klerus na nich může míti, připravují postupně jejich odstranění. V listě k biskupu upsalskému papež Alexander III (1159—1181) nazývá je iudicium execrabile a pronáší nad nimi tento soud: „Ferventis aquae vel candentis ferri iudicium sive duellum, quod monomachia dicitur, catholica ecclesia contra quemlibet etiam, nedum contra episcopum non admittit.“[1]) Lucius III (1181—1185), aniž výslovně odsuzoval ordalie, popírá jejich účinnost a klade proti iudicia peregrina purgatio canonica.[2]) Coelestin III (1191—1198) byv tázán, utrum super ecclesiarum possessionibus duella debent sustineri, že souboj nemá býti trpěn: Tuae duximus sollicitudini respondendum, quod in eo casu vel aliis etiam hoc debes aliquatenus tolerare.[3]) Názor papeže Innocence III

[1]) *Labbe*, XIII. 128 n.

[2]) *Patetta*, u. d. str. 365.

[3]) c. 1. X. V. 35.

(1198—1216) není tak rozhodný. V jednom ze svých listů zavrhuje jménem církve iudicia vulgaria: Licet apud iudices saeculares vulgaria exerceantur iudicia, huiusmodi tamen iudicia Ecclesia non admisit, cum scriptum sit lege divina: Non tentabis Dominum Deum tuum.[1]) Fakticky však schvaluje statuta Beneventu, jež dovolují souboj a ordalia. Koncil Lateranský IV roku 1215 za předsednictví Innocence III konaný přísně zapovídá kleru konati při nich obřady, zvláště žehnati kotel atd.: Ne quisquam purgationi aquae ferventis vel frigidae, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis aut consecrationis impendat: salvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis sive duellis antea promulgatis,[2]) opatření, jež mělo zajisté nepřímo i vliv na soudy světské. Honorius III (1216—1227) již rozlišuje mezi soudci církevními a laickými a zapovídá výslovně a rozhodně pod církevními tresty všecka ordalia jako frivolní pokoušení Boha. Huiusmodi iudicium secundum legitimas et canonicas sanctiones est penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur.[3]) Jménem Řehoře IX (1227—1241) sv. Raymund z Pennaforte přijímá do své sbírky Decretal listy Coelestina III, Innocence III a Honoria III a zařaďuje je pod rubrikou, jež nám podává jejich výklad authentický: Duella et aliae purgationes vulgares prohibitae sunt, quia per eas multoties condemnatur absolvendus et Deus tentari videtur.[4]) Nauka církve o ordaliích jest odtud, byť i byl odpor individuelní nebo lokální sebe větší, přesně stanovena a formulována. Nezbývá než aby vnikla do zákonů světských a obyčejů. To bude dílem knížat a času, dílem ovšem velmi obtížným.

Ptámeli se na konec ještě po příčinách, proč církev, ačkoli ordalií neschvalovala a dobře věděla, že se nedají spojit s čistým křesťanským pojmem Boha, je podržela po některou dobu, pak hlavní důvod hledati dlužno v tom, že jejich odstranění hned najednou jevilo se nemožným. Vždyť i mocní panovníci byli v témže postavení. Král longobardský Luitprand vyznává: Incerti sumus de iudicio Dei, et multos audivimus per pugnam sine iustitia causam suam perdere. Sed propter consuetudinem gentis nostrae Longobardorum legem impiam vetare non possumus. Vedle toho však byly ještě jiné důvody pro podržení ordalií. Soudním důkazným prostředkem pro pravdivost výpovědi byta přísaha, než mizením věrnosti a pravdomluvnosti stala se hrou a křivá přísaha

[1]) Ep. 138, lib. IV.; c. 2. X V. 35.
[2]) *Labbe*, t. XI. col. 172.
[3]) c. 3. X de purgatione vulgari V, 35.
[4]) c. 3. X. V, 35.

zjevem obyčejným. Multos in populo, praví burgundský král Gundobald, ita cognoscimus depravari, ut de rebus incertis sacramenta plerumque offerre non dubitent et de cognitis iugiter periurare.[3]) Zda nedoporučovalo se tu církvi k zamezení křivé přísahy ponechati staré ordalie jako méně nebezpečné prostředky důkazné v platnosti? Kromě toho byla přísaha jen svobodnému muži dovolena, nesvobodný nesměl ani přísahati ani soubojem se očistiti, byl tedy vůči každé obžalobě bezprávným. Jestliže tudíž učitelé křesťanští podrželi bezprostřední dovolávání se božského rozhodnutí, zřídili pro nevinu nesvobodných poslední útočiště a zmírnili aspoň jejich bezprávnost. Máme-li na zřeteli barbarskou instituci souboje, uvážíme-li, že i světští panovníci, jako Karel Veliký, souboj pokud možná hleděli odstraniti, byl zajisté i pro církev stejný úmysl důvodem ordalie ponechati a místo souboje k odhalení pravdy méně kruté prostředky zavésti. Konečně měla církev biblické vzory, aby ordalie ospravedlnila, a církev, jak ritualy ukazují, také na ně poukazovala: pro zkoušku ohněm na záchranu Lota ze Sodomy; pro zkoušku vodou na záchranu Noema z potopy, na přechod Israelitů Rudým mořem; pro ordalie vůbec na vysvobození Daniela z jámy lvové, na osvobození Susanny od nespravedlivé obžaloby atd. Kněží činili, co za daných okolností činiti mohli, a z tohoto praktického hlediska vycházeli všichni mužové, kteří ordalie hájili, jako H i n k m a r remešský nebo Otcové koncilu Friburského r. 895. Ostatně soudy boží nepřenesla na svoji půdu beze změny; spíše se horlivě vynasnažovala vtisknouti jim při současném odstranění všeho pohanského ráz křesťanský a postupovala při tom s moudrostí a opatrností, kterou také v jiných směrech pozorujeme, jako když slavnosti bohů byly podrženy, avšak nyní k poctě boží nebo svatých slaveny. Z této moudré umírněnosti vysvětluje se faktum, že ani tu ani tam neuplatnil se odpor národní.

[3]) Lex Burg. t. 45. *Walter*, Deutsche Rechtsgesch. 2. Aufl. I. 324.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr. Jan Sedlák.

VI.

Höfler SS. I. 563 uveřejnil dva varianty latinské výtky, činěné Praze, že zapudila starce a dává se vésti mladíky ku své záhubě. První zní:

Ó Praga doleas[1]) nunquam caritura dolore,
que olim fueras fato dotata decore;
defunctis senibus surrexit stulta iuventus,
cuius consiliis debilitata ruis.[2])

Druhý:

Ó Praga debeas nunquam carere dolore,
que tanto fueras plene ditata decore;
expulsis senibus surrexit stulta iuventus,
quorum consiliis debilitata ruis.[3])

Z obou variantů není jasno, kdy a z jakého důvodu popěvek vznikl. Mohla by to býti výtka německá pro vypuzení Němců z Prahy, ale také katolická pro vyhánění mistrů katolických. V kod. č 62 farní knihovny u sv. Jakuba v Brně nalézám na posledním listě vzadu tuto básničku obšírnější a výslovně vytýkající událost prvou. Praha nechť truchlí, protože je zbavena kleru, jenž jí byl ozdobou, Lipsko ať se raduje, neboť vcházejí do něho učené hlavy. Marně se snaží Praha z Viklefa učiniti kanonistu — mládež ji zahubí. Báseň zní:

Praga, modo doleas, nunquam caritura dolore,
en clero careas, qui te dotavit honore.
Lipczk exaltare, fers gaudia plurima; quare?
nam facis intrare elucencia[4]) lumina clare.
Pragensis civitas de Brunello[5]) citaristam
cicius efficeret quam de Wikleff canonistam.
Ó Praga doleas, nunquam caritura dolore,
que condam fueras cleri dotata honore,
destructis senibus surrexit stulta iuventus,
eorum consiliis precipitata ruis.

[1]) *Höfler:* dolens.

[2]) Z kod. Semansh. č. 39. — [3]) Z kod. univ. praž. IV. A 7.

[4]) Text má et elucencia.

[5]) Brunellus = osel. Název je z oblíbené satyrické básně Nigella Wirekera »Brunellus asinus seu speculum stultorum.« (Truhl. 469, praž. kapit. M 121.) V Truhl. 469 35a—39a má nadpis »Fabula metrica de asino citharoedo regis filio.«

Báseň je psána v hexametrech, poslední verš je pentametr. Zde má jasně na mysli exodus německých mistrů z Prahy r. 1409 a obrážejí se v ní spolu česko-německé boje o Viklefa.

Tato báseň je tedy původu německého. V třeboňském kod. A 16 fol. 94b je český útok na Prahu, obsahující jen řadu nepěkných titulů. Byl napsán později, asi v době husitských válek od některého katolíka jako opak oslavné básně „Tu Praga felix.“ [1])

Praha kacieřská škola,
mordéřská jeskyně,
zlodějské hniezdo,
Judášova komora,
ztracencóv útočiště,
kupecký sklad,
řaduov zrušitel,
neřáduov rozmnožitel,
mátie všie zlosti,
potupo všie ctnosti.

VII.

V theologických polemikách středověkých hrají soukromá zjevení důležitou úlohu. Tím více v době husitské, kde autorita církevní, svatých otců i učitelského úřadu církevního se zatlačuje do pozadí nebo přímo potírá. Někdy jsou to zjevení, obsažená v Písmě sv., zvláště u Daniela a v Apokalypsi, jež svou tajemností lákají a libovolným výkladem se mění v jakási soukromná zjevení, jindy privátní zjevení svatých osob, leckdy i smyšlenky, pia fraus spáchaná k potření odchylného názoru. Je známo, jak využitkoval Viklef apokalyptickou větu 20, 7: „Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo et exibit et seducet gentes.“ Ve zvláštním traktátu pojednává „de solutione sathane“,[2]) všecku polemiku na té větě buduje, i ve velkých spisech theologických ji opakuje stále. Z Viklefa stala se přesvědčením Husovým a Jakoubkovým. — Také majetek církevní byl Viklefem a vůdci českého hnutí potírán a sekularisační program rozšiřován takovým zjevením, zde však již pouhou legendární smyšlenkou, ovšem dosti starou.[3])

Když totiž císař Konstantin učinil papeži Silvestrovi první donaci a tak položil základ církevního jmění, bylo prý slyšeti s nebe

---

[1]) Má nadpis »Tu Praga felix per antifrasim.«

[2]) Buddensieg, Wiklefs Streitschr. 385—400.

[3]) Dle Viklefa (de eccl. Lond. 1886 p. 317 s) již doctor solemnis Jindřich de Gandavo napsal: quod ecclesiastici temporalium habeant iurisdiccionem, forte non multum expedit et erat forte venenum, quod dicitur cecidisse in ecclesiam tempore Constantini. Smyšlenka ta jest již v kronice Raunulfově (Polychronicon Cestrensis).

andělský hlas: „Hodie effusum est venenum in ecclesia sancta dei.“ [1]) Toho argumentu užívá Viklef často[2]) a reformisté čeští si jej oblíbili hned od počátku. Již r. 1408 paraduje v rozmluvě jejich s Jakubem z Nouviona[3]) a Hus jej uvádí ve spise de ecclesia hl. XVI (Opp. I. p. 230b) a v české Postille,[4]) naznačuje spolu, že se protivná strana bránila tvrdíc, že to byl hlas ďáblův. — Zvláště učení o antikristu opíráno bylo o tento slabý základ. O Husovi svědčí Protiva r. 1414, že v souvislosti s bullou Alexandrovou o spálení knih Viklefových (roku 1410, ne jak praví Protiva roku 1409) připomínal Belialovo proroctví, že toho roku přijde muž, jenž zničí zákon Kristův, a Hus se k tomu přiznává.[5]) Často se při této látce setkáváme se zjeveními sv. Hildegardy.

Což divu, že také katolíci spláceli Husitům stejnou mincí a užívali podobných argumentů. Také o Viklefistech se vykládají apokalyptická místa Písma sv. a sice tatáž, jichž oni užívají. Zvláště Příbram vyniká v tom oboru. Vidění sv. Hildegardy vykládá o Viklefistech převor Ebrbašský převorce u sv. Ruperta.[6])

Hlavně přijímání pod obojí jakožto čelný programový bod nového hnutí bylo tak potíráno a polemika proti němu usnadňována. V kod. mikulovském II 35 fol. 182b je proroctví mistra Dětřicha o Viklefistech, pod obojí přijímajících, a ranách, jež je stihnou. Stůj zde pro svou naivnost celé:

Prophecia magistri Theodrici fratris ord. Cisterc. de Monte S. Bernhardi de Wiclefistis sub utraque specie summentibus sive participantibus hec est et plaga.

Primum signum: facies eorum non ut christianorum sed quasi tortorum iudeorum depinguntur, et hoc propter illum sanguinem, quo ipsi abusive et supersticiose abutuntur.

---

[1]) Jinde: Hodie venenum spargitur per ecclesiam.

[2]) Cf. Trial. (Oxonii 1869) p. 309 s., Suppl Trial. p. 408 s.; De blasph. (Lond. 1893) p 54; de eccl. l. c, de pot. pape (Lond. 1907) p. 130, 148, odkud ji vypisuje Hus de ecclesia, a j

[3]) Cf můj článek v Hlídce 1990 seš. 1. a 4. Theologická rozepře Jakuba z Mouviona s Husity. — [4]) *Erben* Spisy II. str. 81.

[5]) Docum. p. 176. Je to spis Jakuba de Theramo Belial ve středověku velmi oblíbený. Pro posouzení vnitřního vývoje husitismu je to cenná poznámka. Již r. 1410 Hus v soukromné rozmluvě prohlašuje papeže za antikrista a teprve r. 1412 hájí tu větu Jakoubek veřejně. Jak dlouho se asi jednotlivé myšlenky skrývaly v taji, než vystoupily na povrch veřejnosti!

[6]) V kod. Seitenstettském č. CCLXII fol. 23[a]a—29[b]a. P. prof Dru A. Salzrovi jest mi vzdáti srdečné díky, že mi zapůjčil kodex do Brna.

Secundum signum, quia non humili corde, gressu et paciencia incedunt, ut decet sanctos, sed impetu ut canes et velut tortores et homicide discurrunt sangwinem innocentem sicientes. Tercium signum, quia nullus princeps coinquinabitur propter eos, sed mox cum sentenciati fuerint per apostolicum novum, multi ex ipsis morte turpissima morientur, alii in fluxu sangwinis, illi vero qui iam mortui sunt, ut cognoscatur eorum vra et perfecta dampnacio et ita non dubitetur, sangwis de sepulcris eorum scaturiet et hoc tot et tantis horis, quot Christus in sepulcro horis requievit Plaga autem primum incipiet a fullonibus et laustis. Partes autem oculte tenentes et ipsorum fautores ut cognoscantur, ante et post mortem signis et plagis eisdem punientur etc.

Doba, kdy „proroctví“ toto vzniklo, jest naznačena slovy „per apostolicum novum“ — tedy asi kdy se očekává volba Martina V.

Avšak nejsilnější podobnou zbraní proti utraquismu bylo zjevení z doby Silvestrovy, dle něhož již papež Silvestr zapověděl přijímati pod obojí. Je to fikce, patrně odkoukaná silvestrovskému důkazu proti církevnímu majetku. Smyšlené to faktum legendárně vylíčil písař v praž. kod. kapit. O 13 fol. 162a takto:

Et sic per b. Silvestrum prohibicio prima facta est. Temporibus illis, cum sacramentum eukaristie daretur populo sub utraque specie, Elinoxia, uxor Zaroe, qui fuit magus, sumpto Christi sanguine et ore retento et domum allato confecit panes exinde subcinericios et diversas incantaciones experimenta cum eis exercuit et graviter dominum sic offendit. Similiter et uxor cuiusdam prefecti in civitate et urbe romana vicina partui sanguine Christi sumpto et postea in spongiam emisso eo, nato infante in pelvim spongiam posuit et aquam desuper fudit, in qua puerum baptisavit. Sed ecce! ulcio subsequitur divina et in sanguinem mutatur aqua et puer mox suffocatur. In cuius rei memoriam turris edificatur, puerum et pelvim inponunt et turris sanguinis dicta est, et plage sunt innumerabiles subsecute et divinitus per puerulum vivum prius nusquam visi[1]) versus hii pape[2]) presentantur: Silvester attende etc. me se offendunt etc. prohibe potare meum etc.

Tak kapitulní kodex pražský. Jak z obšírnosti a přesnosti vypravování patrno, je tato verse pozdější. Tvořivá fantasie již vymyslila události i tresty a odůvodnila tak obsah veršův úplně.

Prostší a původnější výklad je ve víd. dvor. kod. 4941 fol. 240a: Hec acta sunt tempore Silvestri pape, quando tunc dabatur sub

[1]) ps: visus. — [2]) ps.: papa.

utraque specie, tunc deo disponente contigit ipsum in libro vertere et quocunque vertebat in libro et quociensccunque, hec metra semper invenit: Silvester etc.

Ještě jinou versi má Truhl. 1240 fol. 135a, kde jest odříznutý text s nadpisem: Angelus ad Silvestrem (!) in persona Christi. To jsou patrně tytéž verše a praví se tam o nich: Mag. Andreas de Broda, professor s. theol., invenit in antiquis libris. Tedy: anděl je pronesl, zcela jako „Hodie venenum" — a Ondřej z Brodu je našel ve „starých knihách!"

Verše znějí:

Silvester attende, ut cessent plage horrende,
me seque offendunt, meum sanguinem turpiter fundunt,
prohibe potare, meum sanguinem contaminare.[1])

Ke cti katolických polemiků proti kališníkům budiž řečeno, že ve spisech polemických těchto veršů není nikde užito. Ale lidová polemika si jich velmi vážila, v době pozdější více než v počátcích kalicha. Jsou ve vid. kod. 4941 fol. 240a, v praž. univ. XVII A 11 na dolním listu přídeštním neúplné, v praž. kapit. O 13 fol. 162a, třeboň. A 4 fol. 301b a v praž. univ. Truhl 250 fol. 295b, kde si je Oldřich Kříž z Telče poznamenal s českým primitivním překladem meziřádkovým:

Viz mé viděnie, ať přestanú rány hrozné,
mé jiezvy se raniec obnovují a krev mú vylévají,
nedaj zapověz píti a mú krev vylévati.

Kříž pak připsal po straně kritickou poznámku: non autenticantur metra ista a pod čarou dodává: Prage vidi in hostiis (= ostiis) scriptum cum creta in domo, ubi crocum et piper vel cetera mensurant, oppositum scriptum, nescio a quo:

Silvester attende, ut cessent plage horrende,
me seque ledunt, dum sanguinem bibere nolunt,
fac potare, sanguinem meum continuare.

Z toho viděti, že v hádkách 15. století ty verše uváděny byly často, psány kališníkům na zlost křídou na dveře a zase opak jich od kališníků katolíkům. Pěkný obrázek náboženské rozvášněnosti!

[1]) V té formě nenalézám oněch veršů nikde; všude je v druhém verši »me se« bez que, ale hexametr toho přídavku žádá a v opačném trojverší skutečně jest. Místo »contaminare« má třeboňský A 4 continuare, ale pod tím contaminare.

Témuž účelu odvrátiti od kalicha sloužila jiná legenda, kterouž ze starého kod. rožmberského vypsal Balbín a poslal ji opatu tepelskému.[1]) Když r. 1417 Oldřich z Rožmberka začal se odvraceti od katolické víry, tu zjevil se mu Kristus, na všech stranách ostrými kopími zkrvavený, a pravil mu: Těmi mne zbodli kališní kněží táborští, chtějící od mého božství odlučovati krev. Potom se objevil Hus, stoje u bažiny, a maje v ruce pochodeň, však pohltil jej pes jakýs. Na to sv. Václav vykládá pánu z Rožmberka, že ustanovil Bůh trestati zemi českou různými bludy po 247 let, a když hrozný jakýs muž na Blaníku zapálil veliký stoh slámy, zapřisahá sv. Václav pana Oldřicha: Memento dei, mei et S. Adalberti nec desere priorem gratiae divinae foecundam (vid. sub una specie) communionem. Oldřich odebral se hned s 500 jezdci k legátu papežskému na Zebrák a odpřisáhl blud.

Bylo by zajímavo věděti, ze které doby byl kodex, z něhož tuto legendu vypsal Balbín. Takto nelze si učiniti úsudku o jejím původu.[2])

---

[1]) *Patera* otiskl ji mezi listy Balbínovými v Sitzungsb. der böh. Ak. 1888 (143—280 na str. 158n.)

[2]) Nápadný je počet 247 let, který s předchozím zjevením nijak nesouvisí. Snad blud již 47 let trvá a 200 jest přidáno jako číslo jakési plnosti. To by vedlo na rok 1462, kdy zrušena kompaktáta. Tam by se legenda tendencí svou dobře hodila.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (O. d.)

Znova proslulo v Čechách jméno Kunstatů z Poděbrad počátkem jara roku 1424 vítěznými vpády do Lužice.[1]) Byl to bezpochyby Viktorin, oddaný přívrženec Žižkův, jemuž spolu s bratrem Hynkem prokazoval platné služby ve válce proti Pražanům.[2]) Na Moravě dal Zigmund král vévodě Albrechtovi, jemuž od října předchozího roku Morava patřila lénem, plnou moc, zdobývat zámků dříve biskupovi náležitých.[3]) Též biskup sám, pokud možno věřiti starým letopisům, vypravil se do pole s třemi tisíci mužů, a sice hlavně proti panu Bočkovi z Kunstatu. Ten spáliv biskupské město Hulín pustošil krajinu lukovskou. S Albertem ze Šternberka a s lukovským pánem Jiřím téhož rodu pronásledoval jej biskup a přinutil k bitvě u Slušovic. Bojovalo se krutě: s jedné strany o záchranu života a kořisti, s druhé o pomstění křivd. Řady Bočkovy již již počaly ustupovat, ale pan Boček osobní statečností svojí vzmužil je opět a zavedl k večeru do bezpečí v klášteře vizovském. Tam zanechav oddělení pěších posádkou, sám ustoupil až na Brumov. Biskup a Šternberští jali se pustošit vsi a dvorce na vizovském panství, hrozíce vypálit i klášter, nepoddá-li se. Boček vida, že posádka se neudrží, zvláště přispěje-li biskupovi na pomoc vévoda rakouský, vyžádal si dvoudenní příměří, v němž ujednáno, že Boček postoupí klášter biskupovi, vydá zajaté a dobytky ukořistěné, nikoho v zemi že nebude obtěžovat a nepřátelům zejména Táboritům že neposkytne pomoci. Ujednaný smír byl pak měsíc na to potvrzen vévodou, k němuž se pan Boček osobně byl dostavil.[4]) Tak a podobně dostal Albrecht během roku téměř celou

---

[1]) 25. ledna 1424 vpadl Boček do Lužice se 700 koní a 8000 drábů, porazil Žitavské a plenil. Dne 1. dubna Boček z Poděbrad zase v Lužici vojensky. *Sedláček*, Čas. Mat. mor. 1906 p. 59.

[2]) Hynek z Poděbrad v červnu vysvobodil Žižku z Kostelce. Hynek s Viktorinem bojovali u Malešova. *Palacký*, Dějiny III. p. 337. 342.

[3]) Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens 1899 p. 61.

[4]) *Pešina*, Mars moravic. I. p. 503—504. Dále se Pešina o Bočkovi nezmiňuje. Nazývá jej důsledně Bočkem mladším a příbuzným (cognatus) Viktorina z Poděbrad, kterýž je mu Bočkem starším, ale rozeznává jej od Hynka, o němž praví na str. 510: »Hynko de Podebrad Viktorini germanus frater.« Pramenem o bojích na Vizovsku byl mu rukopis klášterníka smilheimského nyní neznámý. — Podle Volného (Mähren, IV. p. 120. 277. 475) jest Pešinův Boček mladší z Kunstatu (omylem ve sv. IV. p. 129 Boček Kuna) totožný s pánem třebovským (Mähren, V. p. 778)

zemi ve svou moc. Když však na podzim, rozpustiv mužstvo, vrátil se do Rakous, stala se velká část Moravy opět kořistí Husitů.

V prvních dnech měsíce října vypravila se totiž spojená moc Žižkova, Pražan i panstva podobojí na Moravu pod vrchním velením Žižkovým. Ve vlastním vojště jeho byl též pan Viktorin z Kunstatu, spoludržitel búzovského panství. Ještě však než vykročili ze země, roznemohl se slavný vůdce při obležení Přibyslavě ranou morovou, jež v málo dnech předčasně učinila konec jeho životu. Starý letopisec vypravuje, že umírající „poručenství učiniv oddaným ctitelům svým panu Viktorinovi z Kunstatu“ i dvěma jiným pánům, kteří stáli kolem jeho lože, přimlouval jim, „aby milého Boha se bojíce stále a věrně bránili pravdy Boží pro věčnou odplatu.“ Na to poručil duši svou Bohu a skonal ve středu před sv. Havlem dne 11. října.[1]) Dle tohoto „poručenství“ Žižkova měl býti pan Viktorin jedním ze tří vůdcův osiřelých vojsk.[2]

Vrchním velitelem spojených vojů stal se kníže Zigmund Korybutovič, jenž překročiv moravské hranice, dobyl mezi jiným Ivančic, kláštera v Třebíči, posléze pak — o pevný Mírov se ani nepokusiv — též města Mohelnice. Mohelnice patřila ke stolnímu zboží biskupa Jana Železného, úhlavního potíratele Husitů. České vojsko přepadlo a slezlo slabé zdi městské v den sv. Šimona a Judy 28. října — právě v sobotu, kdy lid z okolí byl tam buď nic netuše na týdenním trhu, nebo hledal ochrany za hradbami města. Nejprudčeji bojováno v ulici Horní. Podle Žižkova pravidla, že v boji nemá býti nikdo živen, rubali Táborité všechny muže se zbraní v ruce napořád. Poslední hlouček byl dobit v kostele, kdež se byli zatarasili. Celkem zhynulo toho dne rozličným způsobem přes 700 mužů. Město lehlo požárem a zdi hradební byly pobořeny.[3]) Poplenivše okolí, vrátili se

---

a tudíž i búzovským. — *Steinbach*, Diplom. Sammlung histor Merkwürd. aus dem Archive des Cisterciensersstiftes Saar (Praha 1783) p. 52. vztahuje líčení Pešinovo na Bočka Kunu z Kunstatu a z Polehradic, ale páni z této větve nebyli tehdy patrony kláštera vizovského.

[1]) Script rerum bohem. III. p. 64.

[2]) *Toman*, Husitské válečnictví, p. 108. Druzí dva páni: Jan Hvězda z Vicemilic a Kuneš z Bělovic byli po smrti Žižkově skutečně nejvyššími hejtmany, jen Viktorin, neznámo proč, nepřevzal vůdčí místo mu poručené.

[3]) Povšechnou zprávu o tom zaznamenal starý kollegiat pražský (Fontes rerum austr. I. odd 2. sv. p. 88), podle něhož píše *Palacký*, Dějiny III. p. 353 i *Tomek*, Dějepis města Prahy IV. p. 312. Oba vztahují povraždění všech mužů pouze na Mohelnici, kdežto je dlužno vztahovat i na Boskovice a Letovice, jelikož záznam zní: »Postea castra Boskowicz, Letowicz per impetum lucrati sunt et civitatem Mohylnice et

Táborité do Čech. Loštice s panstvím búzovským vůbec byly jak dosud chráněny štítem jména kunstatského. V noci před svátkem Hromnic následujícího roku zmocnili se Husité pevného kláštera dolanského, odkudž velmi škodili Olomouci.[1])

Bratři Viktorin a Hynek z Poděbrad nepřáli výstředním snahám obce táborské. Z té asi příčiny se Viktorin neuvázal dle poručenství Žižkova ve vůdcovství bratrských rot. A Hynek míval s nimi rozmíšky, jež mu přivodily smrt. V krvavě slavnou neděli 16. června r. 1426 při Ústí nad Labem stáli oba bratři pod knížetem Korybutem na straně Pražanů.[2]) Brzy potom znesnadnil se pan Hynek s Tábory, načež tito se Sirotky „oblehli sú pana Hynka Bočka na Poděbradech. Kterýžto mužský se jest bránil a velikú jim škodu činil a mnoho jich zbil z pušek a stěkáním. A když sú nemohli dobyti Poděbrad leževše u nich třináct nedělí, s hanbú preč odtrhli.“[3]) Ale pan Hynek nedlouho přečkal vítězství své, an o sv. Havle chtěje ztéci město Nimburk tehdy táborské, když v čele vojska svého vskočil do předměstí, nebyv dosti rychle od svých podporován, byl střelou smrtelně

omnes in eisdem masculini sexus morti et incendiis tradiderunt.« — O způsobu Žižkova bojování píše *Toman* l. c. p. 61, že »všude v městech nebo hradech i mocným útokem dobytých bývalo ženám i nedospělým dovoleno, se skrovným statečkem svobodně odejíti.« Stran bojujících mužů bylo Žižkovi zásadou, že v boji nemá nikdo živen býti, aby energie lidu pro lakomství a loupežení netrpěla. Zvláště lid obecný a v boji se zbraní v rukou nebyl jímán (p. 65. 68). — Počet padlých udává biskup Protáz ve výsadním listě z roku 1460 »tam in domo Dei quam foris plures septingentis viris atrociter ac diversimode sunt perempti.« — Že to bylo v trhový den 28. října, zaznamenal premonstrát kláštera Hradiště, mohelnický rodák Jan Tecel *Teige* (Zpráva o pramenech dějin klášt. Hradišt. p. 67), ale uvádí to neprávem na středu a k roku 1433, kdy Táboři na Moravě nebyli, jen táhli Moravou, vracejíce se koncem května z výpravy uherské. Sobota, trhový den mohelnický, připadla roku 1424 právě na 28. října — Že byly městské hradby pobořeny, píše biskup roku 1561 a dodává roku 1562, že obyvatelstvo zhynulo »nelitujíc předkové Mohelnických pro víru křesťanskú prolitím krve, hrdel a statkuov svých při zkažení a vypálení toho města.« Arcib. archiv v Kroměříži. Kop. N fol. 244 a kop. IV. fol. 10. — *Pešina*, Mars moravic. I. p. 499. — *Bohuslav Balbin* (Miscell. hist. dec. I lib. IV. p. 153) viděl v mohelnickém kostele na pravé straně kryptu, kde — jak slyšel vykládat — byli zabití pochováni. O kryptě se mu vyprávělo, že je plna lidských kostí a že následkem toho dlažba kostelní je vyšší než venkovní půda.

[1]) *Palacký*, Dějiny III. p. 354.

[2]) *Palacký* l. c. p. 368. 369. V starověké písni zachovaly se o nich při té bitvě verše: »Viktoryn Kunstat, pan Boček, — věz, *žeť* byl každý pravý rek — kteří sú na to hleděli, tiť by o nich pověděli.«

[3]) Script. rerum bohem. III. p. 69.

raněn a zemřel málo dní na to bezpochyby v moci svých nepřátel.[1]) A když potom o Novém létě také bratr jeho pan Viktorin přirozenou smrtí sešel, utichla sláva hradu i rodu poděbradského na mnohá léta, až později Jiřím, synem Viktorinovým, stala se světodějnou.[2]) Viktorin umřel v Pardubicích, kdež byl i pochován.[3]) Jeho choť Anna z Wartenberka povila mu v dubnu roku 1420 syna Jiřího, jemuž dle pověsti byl křestním kmotrem Jan Žižka.[4])

Nedospělého sirotka i správy zůstalého zboží ujal se jakožto poručník nejbližší příbuzný, bratr nebožce Viktorina, Boček z Kunstatu, pán búzovský. Sídlel tehdy na Třebové, kdež choval husitské kněze a otvíral ochotně brány města vojenským houfům, jež znepokojovaly katolické statky.[5]) Je to poslední známá zvěst, která dochovala se nás o panu Bočkovi. Neotvíralyť se za těch let zemské desky ani se nezapisovaly soudní půhony, důležité to jinak prameny dějinné. Zemřel někdy před rokem 1430, jelikož toho léta byl už poručníkem sirotka i zboží kunstatského Heralt z Kunstatu a z Lišnice.

4. Jiří z Kunstatu a z Poděbrad

(od roku asi 1430 do 1463).

Lišnický pán poručníkem Jiříka z Poděbrad. — Táborské zájezdy v okolí Loštic. — Heralt lišnický »zhoubce zemský«. — Ustavičné rozbroje vladaře búzovského. — Přepadení Litovle roku 1437. — Jiří z Poděbrad přejímá statky otcovské roku 1437. — Smutná smrt pana Heralta z Kunstatu roku 1444. — Zásvit míru v okolí Loštic. — Pozůstalost Heralta z Lišnice. — Purkrabí búzovský a zástavní držitelé panství v letech 1447—1460.

---

[1]) *Palacký*, Dějiny III. p. 371. VI. p. 371 č. 311. *Tomek*, Dějep. města Prahy IV. p. 355. — [2]) *Palacký*, Dějiny III. p. 371.

[3]) Script. rerum bohem. III. p. 70. *Paprocký*, Zrcadlo p. 33. *Balbín*, Miscell. dec. II. lib. I. p. 119. Dle kratšího letopisu žďárského (Prameny dějin česk. II p. 552) zemřel Viktorin ve věku 24 let.

[4]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 59, kdež dodává: »aspoň jisté jest, že vůdce ten umíraje neměl věrnějšího přítele nad pana Viktorina z Poděbrad.« Že by hrad Búzov byl rodištěm Jiříkovým, jak se domnívá P. V. Pinkava v Čas. Mat. mor. 1905 p. 397, popírá Aug. Sedláček v následujícím ročníku téhož časopisu p. 61. Přirozeně však dá se myslet, že mladý Jiřík leckterý týden svého chlapectví prožil ne-li na hradě Búzově, jistotně na tvrzi svého strýce poručníka Heralta z Kunstatu v Lišnici.

[5]) *Palacký*. Urkundl. Beiträge zur Gesch. des Hussitenkrieges I. p. 513. Rada olomucká v nedatovaném dopise z roku 1427 prosíc vévodu Albrechta za přispění v nebezpečenstvích městu hrozících zmiňuje se, »das die zur Tribaw die hussischen pfaffen bei In haben und wie wol ir herre Boczko nicht entsagt hat, jedoch so gunnet er den veinden aws und ein zur Tribaw etc. zu reiten und die ketzerei do halten.« Dosud že Olomučané obchodovali s Třebovskými nevědouce o jejich kacířství. Nyní se táží o radu, mají-li s nimi vésti dál obchody a pouštěti je do města.

Nový poručník poděbradský Heralt z Kunstatu vládl do té doby dědičným statkem lišnickým sedě tam na tvrzi nedaleko městečka. Jakožto syn Smila z Kunstatu a Jeruše z Wartenberka, byl vzdáleně se strany otcovy, blíže pak se strany mateřiny spřízněn nebožtíku Viktorinovi, jehož manželka rovněž pocházela z rodu Wartenberkův.[1]) Byl tudíž mladému Jiříkovi strýcem a spravoval otcovské statky jeho. Zejména držel panství kunstatské,[2]) třebovské,[3]) búzovské[4]) a Poděbrady, kdež sídlel.[5])

Morava té doby opětovně byla buď průchodem nebo cílem husitských výprav z Čech. Jevíčko, zapsané stranníkům krále Zigmunda pánům z Boskovic,[6]) bylo jimi roku 1429 vydrancováno. Litovel, kdež byl od roku 1427 hejtmanem Jan z Lomnice, stála věrně při zeměpánu, začež vévoda Albrecht měšťanům v listopadu roku 1429 děkoval.[7]) V srpnu následujícího léta dobyl Prokop Holý po osminedělním obležení hradu Šternberka.[8]) Biskup Jan Železný tehdy umíral. Do Unčova, kterýž z rukou knížete Korybuta při jeho druhé cestě do Čech roku 1424 držel snad až do roku 1428 polský válečník Dobeslav Puchala zdráhaje se vydati město králi Sigmundovi,[9]) vložil vévoda Albrecht na obranu proti Husitum vojenskou posádku.[10]) Ale ta nedovedla zabránit, aby Táboři ze sídla šternberského nepodnikali loupežné zájezdy v celé okolí.[11]) Tehdy poznovu dobyli Jevíčka.[12])

Teprve v březnu léta 1432 města Olomouc, Unčov a Litovel vyčkavše příhodné chvíle, kdy hradní posádka šternberská z nedostatku špíže odtáhla větším dílem do Branibor, ohlehla v síle čtyr tisíc mužů se dvěma děly Šternberk. Velitel zbylé posádky Mikuláš z Drnovic

---

[1]) *Sedláček,* O mateři Jiříka z Poděbrad, Čas. Mat. mor. 1906. p. 63.

[2]) Archiv český XV. p. 196.

[3]) l. c. X. p. 250 k roku 1434 a Půh. III. p. 109 k roku 1436.

[4]) Archiv český XV. p. 191 k roku 1438.

[5]) l. c. VI. p. 422 k roku 1430 a tamtéž III. p. 416 k roku 1433 na sněmě svatomartinském v Praze »Heralt z Poděbrad odjinud z Kunstatu.« *Tomek,* Dějep. města Prahy IX. p. 642 míní, že zde pode jménem Heralt uveden vlastně Jiří z Poděbrad, ale těžce by se to dokazovalo.

[6]) Půh. III. p. 656.

[7]) Archiv český VI. p. 415. 416. *Kux,* Geschichte der Stadt Littau p. 37.

[8]) *Tomek,* Dějepis města Prahy IV. p. 468.

[9]) *Palacký,* Dějiny III. p. 340. *Dvořák,* Dějiny Moravy I. p. 307.

[10]) *Pešina,* Mars mor. I. p. 563.

[11]) *Pešina* l. c. p. 573.

[12]) Roku 1431. *Volný,* Mähren V. p. 645.

se vzdal dne 29. března.[1]) Za měsíc potom přepadl milotický pán Smil z Moravan klášter Hradiště, pobil mnichy, kteří nemohli uprchnout a usadil se tam. Když posádku hradišťskou hned na to oblehl vévoda Albrecht, přispěchal jí vybavit se spojenou mocí táborskou, sirotčí a pražskou, Prokop Holý a nadělal velikých škod kolem Olomouce.[2])

Nedivno tudíž, že ustavičné boje budily všeobecně touhu po klidu a míru. Na únorovém sněmu v Praze téhož roku se usnesly všechny strany vyjednávat s církevním sborem basilejským, jenž přicházel Čechům ochotně vstříc. Když jednání začalo se mařit odporem Táborův a Sirotků, došlo roku 1434 k bitvě u Lipan. Šlechta nabyvši převahy v národě, přála si míti králem císaře Sigmunda. Na říjnovém sněmě pražském roku 1435, když jednalo se o podmínkách k tomu, seděl též búzovský vladař pan Heralt z Kunstatu.[3]) Dne 14. srpna roku 1436 prohlášen Zigmund v Jihlavě za krále českého, Morava však zůstala pod panstvím vévody Albrechta.

Jako v Čechách proti novému králi Zigmundovi, tak na Moravě zůstala část panstva v odporu proti markrabí Albrechtovi. Z nejvytrvalejších odpůrců byl správce poděbradských statků pan Heralt lišnický. Roku 1434 ujednán na pět let zemský mír, dle něhož každý, kdo by v zemi zdvihl válku proti právu, měl býti pokládán za zhoubce a zboží na něm dobyté mělo připadnout markraběti nebo lennímu pánu. Búzovský vladař Heralt seděním tehdy na Třebové přiznal se sice spolu s jinými pány k zápisu zemskému,[4]) ale když po prohlášení Zigmunda českým králem vešlo ve známost obecnou, že vévoda Albrecht zůstane dále markrabětem, obnovil boje sotva ztichlé, pronásledoval markraběcí přívržence a plenením statků jejich „hubil zemi" s hradu jemu svěřených a jmenovitě s vlastní tvrze svojí lišnické.

Zejména pobral zboží Jindřichovi z Rájce v Radkové a Bernartovi ze Žerotína, jenž mu však odpustil pych bez soudu.[5]) Jana z Doloplaz poškodil ve Skrbeni na jeho díle za půldruha sta hřiven a Závišovi z Martinic „zahubil" zbožíčko jeho pobráním.[6])

---

[1]) *Stieł*. Geschichte der Stadt Sternberg p. 10. 11.

[2]) *Volný*, Mähren V. p. 399. *Tomek*, Dějepis města Prahy IV. p. 526.

[3]) *Bartoš* z Drahonic v Dobner. Monum. histor. p. 1[illegible].

[4]) Archiv český X. p. 247.

[5]) Půh. III. p. 428. 430. 474.

[6]) Půh. III. p. 449. Byl to svobodný dvůr v Pačově anebo v Rozstání. Desky zem. olom. X. č. 65. 90.

Na ujmu bratří Jiříka a Václava z Kravař, kteří od roku 1434 byli na straně markrabí Albrechta, „pobral" jejich lidem na zábřežském a plumlovském panství, mana pak jejich Albrechta z Kojišova a jiné many a poddané jejich „šacoval" udělav tím škody na tisíc hřiven groší.[1]) Byly tím časem půtky takového druhu na denním pořádku. V okolí Markvart ze Zvole, pán sudkovský a zástavní držitel hradu Hoštýna, pobral v Závořicích za 30 hřiven „na svůj zámek Hostajn" a Henrichovi z Frýwaldu v Zadlovicích za 24 hřiven.[2]) Na statku šumwaldském „pobrali" násilím Jiří Šternberský z Lukova a Boček Paklice z Pozořic.[3]) Ješek ze Lhoty Bílé se přihnal s čeledí na dědinu Všebora z Dubčan a poranil jeho služebníka.[4]) Ale to všechno byly maličkosti proti řádění Heralta z Kunstatu.

S přispěním pánu sobě věrných vytáhl markrabě proti Heraltovi jakožto zhoubci zemskému, dobyl na něm roku 1436 Kunstatu[5]) a tvrze lišnické, „protože odtud zemi hubil", a zapsal lišnické zboží zástavnímu pánu města Litovle, hejtmanu zemskému Janovi z Lomnice,[6]) ves pak Bolelouc po smrti matky Jeruše spadlou na Heralta, odevzdal k úřední správě pro komoru markraběcí olomuckému purkrabí Janu Zoubkovi ze Zdětína.[7]) Heralt tím rozezlen vpadl Janovi z Lomnice ve zboží lišnické a poškodil je značně.[8])

Všichni postižení podali proti němu žaloby k zemskému právu.[9]) Na zemském sjezdu v Olomouci, otevřeném v den sv. Petra a Pavla roku 1437, odložili páni všechny půhony na Heralta z Kunstatu a z Lišnice do Brna v ten zpusob, „což by se zde komu mělo státi právem, že se tam v Brně má státi od něho, neb tam řekl býti a odpovídati." [10]) Toliko ve prospěch Jana z Lomnice zabaveny panu Heraltovi počátkem srpna téhož roku důchody ze vsi Rozseče a z veškerého

[1]) Půh. III. p. 438.

[2]) l. c. p. 472. 474.

[3]) l. c. p. 454. 473. 496.

[4]) l. c. p. 500.

[5]) l. c. p. 480

[6]) l. c. p. 439. 210.

[7]) Půh. III. p. 407.

[8]) Půh. l. c. p. 439. Dne 13. dubna 1437 Jan z Lomnice pohoní »Heralta z Kunstatu a z Lestnice, že mi vpadl v Lestnice v to zboží a což k tomu sluší, mocí v landfridě a já to mám zapsáno od markrabiny milosti, jakož jeho milost toho na něm dobyl, proto že odtud zemi hubil a toho pokládám 500 hř. gr.«

[9]) Ve dnech 13. dubna a 11. května 1437. Půh. III. p. 439. 449.

[10]) Půh. l. c. p. 492.

panství hradu kunstatského do výše 500 hřiven.[1] Jelikož se pak Heralt před zemské právo do Brna nepostavil dle slibu svého,[2] byly mu právem země v prosinci ve prospěch Jana Škrbenského z Doloplaz a bratří z Kravař zabaveny též důchody do tisíce hřiven ze vsi Bolelouce a všech statků příslušných k Lišnici.[3]

Sousled těchto příběhů je zajímavý netoliko vzhledem k osobě pana Heralta, správce panství búzovského, nýbrž i proto, že se v něm zračí obrázek tehdejších poměrů v zemi. Zároveň svítá z něho paprsek na přepadení Litovle, jež mezitím se sběhlo.

Toho léta v pátek v noci před památkou dušiček přitáhl k městu táborský hejtman Jan Pardus z Vratkova s lidem kněze Bedřicha Strážnického z Kolina a Jana Hertvika z Rousinova v počtu přes tři sta jízdných a neznámo kolik pěších. Zabivše stráž u Horní brány na straně od Uničova, nechali tam koně, sami pak po skládacích žebřích slezli potichu hradební zeď. Když všichni byli v městě, dali se do křiku a dva trubači začali troubiti, tak že městský lid zastrašen a nepomýšleje na obranu, prchal kudy kdo mohl ven za hradby. Ve chvíli zmocnili se Táboři města, otevřeli kostel, zničili obrazy a cenné věci tam i po domech vyloupili. Zatím hrstka ozbrojených bránila se s věže blíže mlýna „u porážky“. Když o tom přišla zvěst do Olomouce, dala městská rada hned skoro ráno zvoniti na poplach, načež měšťané, biskupští zbrojnoši a páni s úředníky zemského práva spěchali k Litovli. Zatím co voj olomucký stanul před Dolní branou, Uničovští[4] už se před Horní branou bili s Tábory. Spojenými silami stekli pak město a přemohli vetřelce, kteří nalezli poslední útulek v kostele. Jen málokterým podařilo se prohnouti, mnoho jich bylo zabito na místě, kolem půldruha sta i s Pardusem jich padlo v zajetí, z nichž třiašedesát skonalo potom v Olomouci na šibenici schválně k tomu zřízené. Ostatní, patrně bohatší a vznešenější, byli od měšťanů olomuckých na zakročení

[1] Půh. III. p. 436.

[2] Ke dni 23. srpna 1437. Půh. III. p. 184.

[3] »Racione non paricionis in colloquio.« Půh. III. 438. 437. Proti zabavení v Bolelouci zapsal jménem markraběte odpor purkrabí olomucký Jan Zoubek, že markraběě »predictam villam et omnia relicta bona Lesstnicz in domino Erhardo gladio adsumit tamquam destructore terre et ad purgraviatum predictam villam Zubkoni tenendam deputavit.« Proto zabavení důchodů z Bolelouce nebylo provedeno a Jan z Doloplaz neobdržel nic. Půh. IV. p. 290 č. 137. p. 438 č. 832.

[4] Uničov tehda držel bezprostředně markrabí Albrecht. Půh. III. p. 155 č. 719. a p. 175.

podkomořího posláni markrraběti do Vídně. Tak výprava, jež mířila prý také na Unčov, Zábřeh a Šumberk, skončila nezdarem.[1]

Okolnost, že v době, kdy Heralt z Kunstatu pozbyl lišnického statku do rukou Jana z Lomnice, bylo přepadeno zástavní město téhož Jana z Lomnice a že mířeno bylo na statky pánů z Kravař, samých to tím časem protivníků Heraltových, dává tušit, že pan Heralt lišnický byl s přepadením nějak příčinně spojen. Jistotně v Čechách, jakožto bývalý vládce poděbradský, měl mocné styky a že náladě, v jaké byla strana táborská v říjnu toho léta,[2] stačil jen slabý pokyn k jakémukoli činu proti císaři neb Albrechtovi zeti jeho, je nepochybno. (P. d.)

---

[1] Zprávy o tom podávají: Půh. III. p. 497. Chron vet. coll. Prag. ve Fontes rerum austr. I. odd. 2. sv. p. 97. — Václav z Jihlavy, písař olom., v Olmützer Stadtbuch, Saliger p. 21. 43. — Bartoš z Drahonic v Dobner. Monum. histor. p. 199. — Staří letop. Scriptores rerum bohem. III. p. 104. — Pešina v Mars mor. I p. 605—609 podává v latinském překladě zprávu z olom. archivu měst. — Jiné prameny Palacký, Dějiny VI. p. 412 č. 249. — Počet Táborů v Půhonech l. c.: 300 jízdných, Václav z Jihlavy tolikéž a »mit tüchtigem gereisigen Volk«, Bartošek přes 300 jízdných a neznámo kolik pěších. Zajatých koní bylo dle Bartoška 293, osob podle téhož a starých letopisů přes 150. Popraveno bylo dle Půhonů a Pešiny 63, dle Václava z Jihlavy 64, dle Bartoška 20 a podle jednoho ze starých letopisců 44 (totiž 20 oběšeno třetího dne a 44 později). O Pardusovi, že byl zabit »occisus ibidem« zapsal písař půhonní na první zvěst a potom už neopravil, neboť Pardus, jak zaznamenal Bartošek, byl »sub castro« zajat druhého dne s 30 jinými a sice od čeledi biskupské (Václ. z Jihl.) Ze zajetí vykoupil se později postoupením Svitav biskupovi (Archiv český X. p 259.). — Že Táboři chtěli se spojit s 600 Poláků ležících té doby před Kralicemi a mínili táhnout proti jiným městům, uvádí Pešina. Stran kořisti po Táborech pohání Jan z Lomnice r. 1446. Půh. III. 210. Z kořisti odevzdali Olomučané čestný dar markraběti Albrechtovi, jenž městu za osvědčenou věrnost prominul zvláštním listem na věčné časy 50 kop gr. z ročního platu

[2] *Tomek*, Dějep. města Prahy VI. p 40. 41.

Automatický telefon.

Antonín Hrůza.

System automatického zařízení telefonického spočívá na principu umožňujícím účastníkům telefonické sítě, k níž připnuty jsou přístroje automatické soustavy, aby bez sprostředkování úřednice v ústředně telefonní spojil se s kteroukoli stanicí této sítě, aby sám tedy svým přístrojem vyhledal si číslo stanice žádané, její signální ústrojí přivedl k činnosti a potom s ní hovořil. Aby bylo možno představiti si složitost jak samých přístrojův automatických a zařízení centrálních, kde se toto spojování samočinně dle vůle volajícího abonnenta vykonává, tak i funkci těchto přístrojů veškerých, jest nezbytno zmíniti se dříve o postupu výkonů, které u obyčejných soustav telefonických svěřeny jsou úřednici v centrále a kteréž výkony, až na nepatrné výjimky, s důslednou pravidelností se opakující, činí z ní sílu řízenou rozkazy cizími, tedy automat živoucí, jehož práce však přece jen nedá se nahraditi přístroji technicky byť i ideálně dokonalými, čili automatický provoz telefonní neskýtá té jistoty ve větším dílu práce, jak vykonává ji sprostředkující síla lidská v ústřednách zařízených ku spojování ručnímu.

Úkolem účastníka této poslednější soustavy jest, aby uvědomil ústřednu, že přeje si rozhovoru s určitým číslem. Úřednice v telefonickém úřadě vidouc, že návěštní ústrojí volajícího účastníka ozřejmilo jí jeho vůli, zapne se svým přístrojem na jeho linii, aby vyslechla jeho přání. Tímto výkonem přesvědčí již volajícího, že jeho přístroj, jeho linie i návěštní ústrojí její v ústředně fungují bezvadně. Další povinností manipulantky jest, aby vyžádanou stanici vyzvonila, při čemž ovšem nutno provésti kontrolu, není-li žádané číslo již v jiné části ústředního přeřaďovače s některým číslem jiným spojeno. Při posledním případě odpoví volajícímu obvyklým „obsazeno", v opačném případě však uvede korrespondující část spojovacího kabelu do svěrky dožádaného čísla a vyšle do linie jeho elektrický proud, na který reaguje zvonek ve stanici volané. Svědomitosti úřednice neujde, přihlásí li se volaná stanice čili nic. Nehlásí-li se, zvoní opět a opět a teprve když její úsilí jest bezvýsledno, uvědomí o tom volajícího účastníka a sdělí mu současně, že se žádaná stanice ihned vyzkouší, aby se zjistila možná snad její porucha.

Vedlo by ovšem k přílišné obšírnosti popisovati zde, jakého druhu tyto závady mohou býti. V četných případech však zjistí aspoň částečné příčiny jejich úřednice sama a pokud jí lze přičiní se, aby telefonická

rozmluva přece jen byla uskutečněna, v mnohých případech aspoň na tolik, aby si oba účastníci aspoň nejdůležitější sděliti mohli. Telefonistka je tedy silou nejen hovor sprostředkující, nýbrž i silou řádný postup manipulace obou účastníků kontrolující a v neřídkých případech i telefonickou korrespondenci umožňující.

Jest ovšem samozřejmo, že jejím přehlednutím mohou vzniknouti také omyly. Mužeť jednak místo čísla žádaného spojit číslo jiné, tedy omylem vlastním, anebo spojí chybně, rozuměla-li nedokonale přání volajícího, zvlášť je-li linie jeho vadná, či mluví-li on nesrozumitelně, kteréž omyly se ovšem brzo vysvětlí a pokud možno opraví.

Z toho již vidno, že mnohé z výkonu telefonické úřednice jsou rázu ryze duševního a že nedají se nahraditi strojem.

Má-li však automatický systém telefonický vyhověti svému účelu, je nezbytno aspoň dva z těchto úkonu, a to nejdůležitější svěřiti systemu samotnému, to je, dáti možnost volajícímu účastníku, aby si číslo stanice, s kterou chce mluviti, svým přístrojem vyhledal a zároveň se přesvědčil, není-li snad již stanice tato s jiným účastníkem v telefonickém rozhovoru. Automatická soustava telefonická musí kromě toho vyhověti i podmínce, aby po ukončeném hovoru uvedeny byly pomocné přístroje v ústředně do svého puvodního, normálního postavení, aby každá jiná stanice mohla býti opět spojena, kdykoliv si některý z účastníku přeje.

Staniční přístroje automatické soustavy telefonické dají se snadno ovládati. Pozustávají ze stroje, který při žádoucím spojení se s číslem stanice volané se natáhne klíčkou Sstrojek tento při své funkci spojuje střídavě **a** a **b** drát telefonického vedení se zemí a vysílá tedy do linie proudové impulsy, na které reagují v centrále zvláštní aparáty sloužící ku spojení volající stanice s linií stanice volané. Počet těchto výboju proudových určuje se postavením 4 pák spojených ozubenými kolečky s kotouči, na jichž obvodu je číslování od 0 do 9. (U soustavy 10.000.) Jsouli všecky 4 páky v poloze normální, ukazují se v okénku na přístroji čtyři nuly, nalézají-li se pak na konečném bodu svých výkyvu, objeví se v kukátku číslo 9999. Z toho je zřejmo, že lze ruzným postavením těcho pák sestaviti ruzné skupiny čísel v mezi od nuly až do uvedených již 4 devítek. Prostřednictvím zvláštního s pákami těmito spojeného zařízení spojí se kontakty pro proudové výboje, rychle za sebou následujících.

Ústředna pozustává ze zvláštních kolmých nosičů, na nichž namontovány jsou automatické hledače linií. Každá linie, dřív nežli přijde k těmto hledačum, prochází svěrkami v hlavním rozdělovači, pak je

zavedena k svěrkám přeřaďovače návěštního, kde ji lze zavedením spojovacího kolíku odděliti od zmíněných již vyhledávačů vlastního zařízení automatického v centrále. Každá svěrka tohoto přeřaďovače spojena je s návěštní lampičkou, odpovídající tomu kterému číslu telefonické linie. Spozoruje-li některý účastník, že mu není možno docíliti spojení se žádanou stanicí zmíněným již postavením pák — tedy způsobem automatickým, stiskne u svého přístroje tlačítko zde zvlášť připevněné, načež zazáří u stolu návěštního lampička u jeho čísla, čímž upozorní úřednici zde službu konající, že přeje si rozhovor. Úřednice zapne se svým přístrojem do jeho linie, čímž zároveň odloučí průběh její od automatického zařízení centrálního a zavedením druhého konce spojovacího kabelu do svěrky čísla volaného a vysláním proudu volacího do příslušné linie a tudíž i do přístroje na jejím konci, uvědomí druhého účastníka, že je volán, aby telefonicky hovořil. Z tohoto návěštního přeřaďovače sprostředkují se také hovory automatických stanic se stanicemi meziměstskými, při kterýchž hovorech, jak vidno, automatické zařízení linie v centrále je odepnuto a tím všem účastníkům automatické sítě vzata možnost pokoušeti se vůbec o spojení se stanicí, která meziměstsky hovoří.

Každá svěrka tohoto přeřaďovače je, jak už povědeno, spojena se zvláštním předhledačem linií. Sestavením dotyčné skupiny čísel u aparátu staničního a natažením strojku a zvednutím naslouchátka z automatické páky staniční uvede se tento předhledač do pohybu následkem nárazů proudových a hledá si spojení k volnému hledači prvních skupin čísel, protože u zařízení tohoto musí býti o to postaráno, aby nezastavil se na hledači skupiny snad odjinud již obsazeném. Dalšími výboji proudovými uvede se teď do pohybu tento hledač a vyhledává volnou spojku k druhému hledači, který eventuelně opět spojí se s hledačem linií, který konečně spojí volající stanici s číslem vedení žádaného Jakmile se tak stalo, vyšle hledač linií do staničního aparátu proud, jímž rozezvučí se jeho zvonky, avisujíce volaného, že je žádán k telefonu. Toto zvonění slyší částečně i volající stanice ve svém sluchátku a trvá potud, pokud volaná stanice svůj mikrotelefon s automatické páky nezvedne.

Po ukončeném rozhovoru, když byla totiž jedna nebo druhá stanice své sluchátko zavěsila, vrátí se ihned všecky již zmíněné hledače do svých normálních poloh, čímž se spojení obou stanic v ústředně opět přeruší. Nehlásí-li se volaný účastník, je třeba, aby volající stanice jen opět sluchátko zavěsila, načež nastane ihned původní normální

stav. Je-li volané číslo už někde spojeno. slyší volající účastník ve svém sluchátku zvláštní bzučení; spojení v tomto případu je znemožněno a třeba opět jenom sluchátko zavěsiti, aby všecky hledače vrátily se do svých normál.

Při soustavě desetisisícové je třeba funkce čtyř hledačů — tedy předhledače, hledače I. skupiny, hledače II. skupiny a hledače linií.

Každý centrální stojan má 100 předhledačů (100 účastníků), 14 hledačů prvních, 10 druhých a 10 hledačů linií, K pohybu hledačů slouží proud o napjetí 56 Voltů, pro vyzvánění k stanicím 32 Voltů, k napájení staničních okruhů mikrofonových pak proud o 24 Voltech.

Přednosti popsaného zařízení (soustava Dietlova) proti druhým automatickým systemům jsou.

1. Provoz děje se z ústřední baterie accumulatorové.

2. Je slyšeti signal, kterým avisuje se volaný, ve sluchátku volajícího.

3. Znamení, že byl hovor ukončen, muže býti dáno z obou stanic.

4. Okruh mikrofonového proudu nemá za rozhovoru žádných vedlejších přípojek

Jako všechny moderní soustavy telefonické, tak i soustava automatická vyžaduje linie o dvojitém vedení a pečlivou isolaci jeho od země. System automatický je v ohledu tomto snad nejchoulostivější.

V automatickém provozu telefonickém sluší rozeznávati:

1. Děje-li se rozhovor z automatické stanice se stanicí vlastní ústředny, tedy se stanicí vlastního systemu. Za tohoto případu je možná bezzávadná korrespondence postupem čistě automatickým.

2. Děje-li se rozhovor z automatické stanice se stanicí připojenou k ústředně na provoz manuelní. Zde třeba, aby účastník automatický spojil se nejdříve s místem sprostředkujícím hovory těchto dvou systemu, což provede rovněž automaticky. Sprostředkovatelna vyzví jeho žádost a spojí jej ručně se stanicí žádanou.

3. Je li automatická stanice volána stanicí manuelního systemu; v tomto případu udá volající účastník úřednici ruční centrály číslo stanice automatické, s kterou si přeje hovořiti; tato úřednice sdělí číslo ono na sprostředkující linii úřednici v ústředně automatické. Sprostředkující dáma převezme nyní úlohu, jakoby byla volající stanicí automatickou a avisuje tedy volaného zpusobem čistě automatickým, načež se z okruhu vypojí a nechá oba hovořiti.

Automatisování těchto sprostředkujících linií pusobí dosud značné obtíže, zejména jedná-li se o spojení automatické stanice se stanicí soustavy společenské.

Z toho vidno, že ještě drahná doba uplyne, než bude sprostředkující síla lidská z ústředen telefonických úplně vyloučena. — — Povšechně vzato, má automatický telefon své výhody i své vady a tudíž i své příznivce a své odpůrce. Výhody jeho nejsou dosud tak četné, aby ze zřetele k nim bylo si telefonující obecenstvo vynutilo od ruzných správ podniků telefonických zavedení tohoto systému a naopak opět — správy tyto nejsou ještě dokonale přesvědčeny o těchto výhodách, jinak by jistě byly již přikročily k četnějšímu zavádění této soustavy.

Jednou z hlavních předností tohoto systému jest okolnost, že při spravné manipulaci volajícího vyloučena je možnost mylného spojení. Při tom dlužno také podotknouti, že doba spojení se žádanou stanicí je nezávislá od zatížení jednotlivých míst pracovních, jak tomu jest u soustav ručních, kde úřadující dáma za čilé frekvence je nucena vyhovovati jednotlivým tazatelům jednomu za druhým. Je samozřejmo, že za takovýchto případů obslouženi bývají různí účastníci nestejně, protože nemůže se žádati od úřednice, aby si pamatovala, v jakém pořadí jednotlivá zavolání ústřednu stihla.

Tyto přednosti automatických telefonu zastiňuje opět nevýhoda, že kterýkoliv automatický přístroj muže býti volán od každé stanice kdykoliv a kolikrátkoliv, aniž by bylo možno obtěžovanému zjistiti, z kterých stanic toto volání přišlo.

Z toho již vidno, že nelze do automatického provozu zapnouti stanici na př. vysokých osobností a korporací, jako jsou stanice dvorních nebo centrálních úřadů, dále stanice panovníků, předsedů ministerstev, ruzných presidentův atd., jichž příslušnost k zavolání, pokud děje se toto od účastníku soukromých, musí býti kontrolována dozorčím úředníkem dotyčné ústředny.

Kontroly této nelze prováděti u stanic automatických, aspoň ne tak snadně a spolehlivě, jako u systemu s ručním spojováním; tím méně ovšem lze zameziti, aby někdo zlomyslný netýral některého účastníka opětovným a opětovným vyzváněním.

Ohledně doby, za kterou automatická stanice s druhou téhož systemu muže býti spojena, dlužno dále podotknouti, že trvání její jest odvislo také od libovůle volaného účastníka, tedy od doby, kdy se přihlásí. A nehlási-li se tento ihned, ba naopak nechá-li volajícího čekati někdy dvě až tři minuty, pak je zajisté lhostejno, kolik vteřin volající ku svému spojení potřeboval. Jde-li o podobnou liknavost v provozu ručním, zví volající aspoň, že se volaný abonnent nehlásí, neboť úřednice, když byla marně zvonila, zpraví o tom volajícího;

u systemu automatického nezbude ovšem volajícímu, než aby trpělivě čekal a nedočká li se, aby telefon zavěsil a za chvíli opět volal. Tím jest naopak opět znemožněno volanému, který pro zaneprázdnění jinde nemohl se ihned přihlásiti, aby zeptal se ústředny, kdo přál si s ním mluviti.

Provoz automatickým telefonem činí dále úplně nemožným vypátrání podvodníku, kteří ve velkých městech nezřídka volívají telefon k provedení svých záměru. Lze dočísti se velmi často o rafinovaných podvodech, jichž provedení nejednou telefon usnadnil a kteréž opět v jiných případech byly prozrazeny, že manipulující dámě podařilo se zachytiti úryvek z řeči, když podvodníci dohodovali se o provedení svého činu.

Automatický telefon muže se státi kromě toho i dosti nebezpečnou zbraní lidem škodolibým a nepřátelsky proti druhým účastníkum zaujatým. Z hostincuv a kaváren lze jím vzbouřiti za kterékoliv doby noční ze spánku toho neb onoho účastníka, pokud týž ovšem by se nepostaral, aby telefon svuj za noci ze sítě vypnul. Než za takového případu jest opět i pro vážné a nutné rozhovory z provozu a z korrespondence telefonické odříznut, a jedná-li se tu na př. o bursy novinářské, o stanice lékařuv, o stanice bezpečnostní, požární atd., nezbývá než při každém zazvonění přece jen k telefonu jíti a zkoumati, není-li stanice opravdu k rozhovoru žádána. A nelze popříti, že lze stanici, o niž jde, neustálým voláním ze stanice jiné úplně znemožniti, aby byla odjinud také volána. Vždyť opakoval-li by někdo vytrvale svoje volání určitého čísla, je toto funkcí zmíněných již hledaču linií ustavičně okupováno, a žádal-li by někdo jiný toto číslo, nebude se moci zapojiti potud, pokud volající stanice od svého počínání neupustí, čili pokud cestu k číslu tomuto neuvolní.

Z toho již vidno, proč soustava tato má také své odpurce. Vždyť ani omylum ve vyvolávání stanic není tu položena jistá mez, uváží li se, že telefonu používají za našich dob nejen lidé jak manipulace s přístroji schopni, tak i vědomi si určité zodpovědnosti z následku, které by případným omylem snad zavinili, nýbrž že k telefonu přicházejí i sluhové, služky, děti, vubec lidé manipulace neznalí. A je-li dnes u ručních soustav slyšán a leckde i vyjádřován stesk na liknavost, neschopnost nebo na neochotu úřednic, které přece ku službě své jsou vycvičeny a jak theoreticky tak i prakticky vyzkoušeny a kde lze si při každém zjištěném případě stěžovati, tu jistě v provoze automatickém, kde větší díl funkcí dřív telefonistce připadajících účastníkum samým

je přenechána, aby jaksi sami sebe obsloužili, bude počet těchto nářkuv a stížností zajisté ne menší.

Je tedy přední podmínkou zdárného provozu automatického v první řadě cvičenost obecenstva tohoto telefonu užívajícího; a svědomitost a poctivost vedle vědomí, že „čeho sám rád nemáš, jinému nečiň“, jsou této podmínky složkami ne nepatrnými.

Na technickou nedokonalost soustavy samé nelze si dnes již naříkati: automatický telefon přestál již krisi dětských nemocí a razí si vítězně cestu v před. Na pařížském kongressu inženýrů telegrafních vloni pořádaném bylo praktické používání této soustavy právoplatně sankcionováno. A nepotrvá snad dlouho, že i v Evropě dočkáme se čilejšího ruchu v zařizování automatických centrál a že obavy, jakoby tyto nehodily se pro naše na staré systemy navyklé obchodní kruhy, brzo ukáží se jako bezduvodny. Tím ovšem nelze nikterak tvrditi, že by dosavadní ruční provoz telefonický ve svém nynějším rozmachu byl ohrožen a že by zavedením automatu ohroženo bylo postavení tisícuv a tisícu telefonních úřednic. Neboť automatický telefon nenahradí nikdy práce, kterou vykonává úřednice v centrále; jistou část její funkce nelze automatu svěřiti vubec, a to, co jest automatického v jejích úkonech, musí si při našem zařízení provésti abonnent sám.

V druhé řadě dlužno uvážiti, že automatická zařízení jsou až dosud příliš drahá přes to, že se zdá, že by se jimi ušetřilo na platě úřednickém. Neboť k automatické ústředně nelze připnouti, jak již bylo zmíněno, stanice, kterým musí býti dána jistá výlučnost ze všeobecného používání vubec — o meziměstských liniích, společenských a sprostředkovacích tu ani nemluvě — a je tudíž úplná výluka úřednického personálu ze služby telefonní více než illusorní.

Při menších sítích o úspoře vubec mluviti nelze; teprve u zařízení přesahujících číslici 10.000 stanic byla by dle výpočtu povolaných autorit jakási úspora možná; než i tu by šlo pouze o síť, která by se nově budovala, a nikoliv o rekonstrukci zařízení již stávajícího.

K vůli přehledu dlužno zmíniti se ještě o rozšířenosti automatického telefonu, a tu není bez zajímavosti, že Amerika, početně v telefonu nejsilnější, má sotva 1% všech stanic zařízených na provoz automatický. V Evropě byla první ústředna automatická zařízena v Hildesheimu v Německu; jí následovala roku 1910 centrála v Mnichově-Schwabingu, v Rakousku pak jedna centrála ve Vídni a dále ve Štyrském Hradci. Stanice v Innomostí a v Krakově nejsou dosud otevřeny

O Dánsku, kde v poměru k počtu obyvatel jest nejvíce telefonických stanic na provoz ruční, schází dosud zpráv, že by se jednalo o zařízení automatického telefonu; rovněž i o Švedsku. Praktická Anglie novinku tuto také dosud nezavedla; v Lyoně ve Francii podán byl loňského roku návrh na zřízení samočinné ústředny, který však propadl s odůvodněním, že by zařízením tímto ohrožena byla existence úřednic telefonních. Rusko a Italie rovněž vyčkávají, až jak se novota tato v praxi osvědčí.

Z lotyšského písemnictví.

Podává ALOIS KOUDELKA.

K národům v oblastech sv. Rusi žijícím, literně činným, a to neumorně činným, dlužno po Finech rozhodně připočísti Lotyše. Přede dvěma roky přinesla „Hlídka" celkový přehled jejich literárního vývoje, najmě v novější době, dnes pak míním se zmínit o pozoruhodnějších pracích lotyš. za poslední dvě leta (1909 a 1910) z krásné prosy a poesie.

Dramatická literatura. Nejoblibenější lot. spisovatel Rud. Blaumanis, jenž se zatím s tímto životem v nejkrásnějším věku byl rozžehnal, vydal v roce 1909 kromě nedokončeného dramatu „Genowewa" aktovku „Sestdeenas wakars" (= Sobotní večer). Hrdinou kusu jest Jahnis Bungantisch, obecní žebrák, jenž celý život svůj ve službě lásce bliženské ztráví, až zmořem prací a lety ode všech opuštěn zmírá, dochází svého život. svatvečeru. Po mém názoru, třebas vedlejší osobnosti více ruchu a života do kusu vnášely, přece jenom zdá se celý kus býti spíše psychologicky založenou studií, než činohrou.

Po Blaumanovi nejplodnější dram. spisovatelkou lotyšskou jest Anna Brigader-ova, jež r. 1909 vydala komedii (o 4 dějích) „Pec latweeschu miljonara" a aktovku „Swanigs Swahrgulits". Onen kus (U lotyš. milionáře) je satyrický kus, plný narážek a vtipu, hotová galerie různých směšných typu, bohužel — že nedost prohloubených, nýbrž jen tak načrtnutých, následkem toho postrádají jednající osoby reliefnosti a kus dramatického spádu, ba plavnosti a koncentrace. Aktovka (Rolnička) jest jakýmsi hymnem lásky. Ruta a Marta milují jednoho muže, každá, toť se ví, způsobem odpovídajícím jejich individualitě. Ruta — toť motýlek přelétavý, kdežto Marta — více myslivý, ideální duch. Z hrdiny Witolda, domělého ctitele ducha, ideálu, vyklube se na konec ctitel těla, smyslnosti.

J. Pałewitschs vydal roku 1909 čtyraktovku „Purwâ" (V bahně,) jež je spíše satirou, jejížto základní motiv vzat z Ibsenovy Nory, nežli dramatem. Postrádá hlubšího dramatického živlu, soustředěnosti a umělecké formy. O něco lepší jest jeho fraška „Preilenite" z německého Fräulein).

Emilija Krischjahnová vydala „Swejneeku zilts" (Rybářská čeleď), trojaktovku. Autorka při psaní zapomněla, že dramatem není a nikdy nebude epos. Autorku odsoudili lotyšští kritikové jejími vlastními slovy, jež napsala o jiném dramatickém spisovateli lotyšském ve své recensi: „Kus jest jalový, suchý, neživý a... k ničemu."

Zmínky pro krásnou formu a myšlenky zasluhuje Aspasijin dialog „Sokrates a bakchantka“, jakož i dramatická studie Haralda Eldgasta „Us Wenus altara“ (Na oltáři Venušině).

And. Upits vydal pod titulem „Pahrzilweki“ (Nadlidé) obrázky a karikatury ve třech oddílech. Je to vlastně celý jeden monolog a snad by mohl ještě činiti nároky na dramatickou karikaturu, kdyby se karikatury poněkud o skutečný život opíraly, ale tak jsou čirými jen výplody autorovy fantasie.

Jul. Petersons vydal pětiaktovku „Sastinguschàs dwehseles“ (Zmámené duše). Autorovi vytýká se, že nedovede hospodařiti nebo využiti svých schopností a daru na celý kus, ježto již v druhém dějství dosahuje kulminačního bodu své hry, další pak tři akty jsou už prázdny.

Jménem pouze uvádím Wlbda (Bergmana) „Kalnu gaiss“ a „Doru“ od Mar. Priwkové.

V roce 1910 vyšly samostatně tyto dramatické práce. J. Wainovskis vydal aktovku „Leeìais winnests“ (Hlavní výhra), o níž se vyslovuje lotyšský kritik v „Jauna rascha“, že budí naději, že by autor dovedl napsati něco lepšího.

Za to Andreje Upische odbývá týž kritik u příležitosti jeho veselohry „Ragany“, že by lépe udělal, kdyby zanechal dramatického spisování.

And. Dselsskans vystoupil po prvé na veřejnost činohrou „Sehtà un gaità“, ale vytýká se mu plačtivý sentimentalismus a naivnost psychol.

Ed. Treumanis je znám jako znamenitý epigrammatik a satyrik, jako rhetorický básník, jenž si nelibuje nořiti se do hloubek, proto také jeho dramatická báseň (o 3 aktech a prol.) „Milda“ postrádá života.

Dramatickou pohádkou nazval Jahnis Akuraters svou báseň o lásce „Nemirstigà“. Poeticky zpracována dokonale, ale bohužel ne dramaticky. Za to téhož „Lahtscha behrni“ řadí zmíněný už kritik k nejzajímavějším pracím dramatickým v roce 1910 vydaným, nejen po stránce formální, nýbrž i co do látky. Obral si tu totiž autor poměr čeledínu k hospodářům, kus tedy otázky socialní.

Pohádkou pro děti nazval J. Rainis svou práci „Selta sirgs“. Hrdinou pohádky Antinsch (náš asi Honza), typ to radosti, bujarosti a nezkrocené síly, a naivní a neuvědomnělý si svých vlastností. Třebas autor pohádkou tou nedostoupil výše, na kterou se vznesl ve své práci „Uguns un nakts“, přec i ona dělá mu všecku česť.

Kromě těchto puvodních dram. prací vydáno mnoho překladů z frančiny, němčiny, ale nejvíce z ruštiny. Přeloženy skoro všecky práce Andrejeva Leonida, Ant. Čechova. Také hojně překládán Henr. Ibsen a Björnstjerna Björnson.

Lyrická poesie. Tu předem v r. 1909 stojí bohaté anthologie z básní Damberga, Jaunsudrabina, Kľawina, Laizena, Strahla, Smilgy a jiných uspořádaná a opatřená orig. uměleckými kresbami K. Zeplische a A. Strahla, jež však nepřiléhají k obsahu (a kde by také!), a vydaná známým Edw. Treumansem „Juhtu Pasaub“ (Citový svět) a tomu podobná sbírka „Balwa“ uspořádána Pludonem, jenže tato sbírka má více tendenci didaktickou a je především zvláště určena mládeži. Ed. Treumans vydal sbírku básní (ruzných autoru, většina básní arci od něho) opěvujících specielně kraj Gaujaský. Samostatně vydal J. Akuraters sbirku svých básní pod názvem „Astry“ většinou rázu symbolistického. „Pehz negaiza“ (Po bouři) sluje sbírka básní J. Gubleja, v nichž převládá jako hlavní motiv stesk do společenské nesvornosti a nesjednocenosti. O menších a po časopisech roztroušených plodech básnických lze říci, že nevynikají žádnou novou notou.

Kr. Barons a Wissendorfs vydali jako pátý svazek lotyšských „dainas“ (lidových zpěvánek) o svatbách a veselkách, jakož i o loučení se nevěsty s otcovským domem, potom u příležitosti ruzných rodinných slavností a důležitých příhod.

„Ave sol!“ báseň Rainova (1910), jest venkoncem rázu symbolistického, kdežto A. Sauleets ve své sbírce „Dsimtene“ (Rodiště) podává dojmy, jež v něm zustavila návštěva rodného kraje. Z menších sbírek zmiňuji se o Karla Skalbeho „Emigranta dseesmas“, Ant. Austrina „Mahkona gaita“ a Antona „Seedona balsis“.

Poměrně nejslabší se jeví produkce na poli povídky, a to jak kvantitativně tak i kvalitativně

„Jauni Awoti“ (Nové prameny) nadepsal And. Upits svou práci. Práci nedá se upříti jisté vypravovatelské zručnosti a dovednosti, jenom že si autor libuje příliš v karikování, neboť od jeho postav (hrdin) těžko lze se nadíti čeho nového a dobrého pro společnost.

Nové vydání románu Aug. Deglawa „Zeltenite“ (Zlatohlávka) uvítáno obecenstvem v záplavě zpoladekadentských a romantických plodů jako pravé osvěžení. Pravda, že tužby a snahy jednajících v tom románě osob patří už minulosti, ale jsou to lidé z masa a kostí a ne moderní mátohy.

Sebraných spisů Sauleetových vydán třetí svazek. Všechny povídky toho svazku nesou se za vytýčením toho, že nynější pokolení nemá smyslu pro muka a strázeň duše. Roku 1910 vyšla větší povídka od téhož autora „Warawihksne“ (Duha). Je to historie člověka hledajícího ideál lásky a upadajícího do tenat obyčejné kokety městské.

Antona Austrina sbírka povídek „Puschelneeki un suselneeki“ nevyniká tak hlubokou psychologií, jako spíše bystrým vjemem skutečného života a pak snahou po originalitě. Náměty vzaty většinou ze života lidu.

Karla Skalba sebraných spisu vyšel druhý svazek, v nichž pozoruhodnější jsou povídky „Letargija“, v níž líčí dojmy zdánlivě mrtvého pohřbeného, a „Meesneeks“ (Řezník), líčící obrat nastalý v hrubém a krutém srdci řeznickém při vypuknutí těžké nemoci.

V třetím svazku sebraných spisův Antonových umístěny povídky, jež líčí samé mladé lidi, již nejsou spokojeni s oteckým domem ani s dosavadním způsobem života, a proto hledají štěstí ve světě, arci — marně.

A konečně koncem roku minulého vydal And. Upits román „Seeweete“ (Žinka), jehož hrdinka Elsa prapodivným věru zpusobem, totiž z milkování se čtyřmi muži a z ruzných schuzek prý čerpá sílu k novému zápasu životnímu. Zrovna tak nepřirozenými, na pouhý effekt — neboť vypravovatelského talentu nedá se Upitsovi upříti — vypočitanými jsou jeho „Drobné komedie“, jichž vydal druhý svazek.

Posudky.

Prof. *Pavel Váša*, **Katechismus dějin české literatury**. Brno, nakl. A. Píša. Str. 362.

Praktická příručka tato, po zvláštním zvyku katechismem nazvaná, rozděluje dějiny českého písemnictví ve tři období, z nichž prvé končí Štítným, druhé začíná husitstvím, třetí osvícenstvím. Prvá dvě období a prvá část třetího zpracována dosti zevrubně, byť ne příliš obšírně; nejnovější doba již jen velmi stručně, vlastně neúplně, jelikož kromě jednotlivých zjevů básnických pominuto i literatury naukové. Je pravda, co p. spisovatel na omluvu uvádí, že literatura tato v nejnovější době velice vzrostla, avšak právě proto bez ní dějiny literatury české jsou kusé a vzhledem ke starším dobám nesouměrné, nehledě k onomu již asi nevykořenitelnému zlozvyku, že dějepiscové literatury takovouto praxí vlastně sami učí obecenstvo přeceňovati belletrii — namnoze přece planou, bezcennou! — naproti práci vědecké.

Popisný způsob p. spisovatelův bude se zajisté zamlouvati. Charakteristika bývá stručná, ale z pravidla až na některá místa případná, výstižná. Podrobnosti jsou pilně sneseny a vhodně sestaveny. Stanovisko spis. jest, jak známo, pokrokářské, proticírkevní, což i zde dosti často se projevuje strannickými poznámkami o věcech i osobách.

Úprava kniby je slušná, přehledná.

Friedrich Klimke S. J., Die Hauptprobleme der Weltanschauung. Kempten 1910. Kösel. Str. 162. Cena 1 K 20 h.

Volání po jednotném, uceleném názoru světovém ozývá se stále víc a více. Lidstvo má na tom zájem, aby problemy světové byly rozluštěny. Nelze na delší dobu se spokojit s pouhou skutečností smyslům se jevící, a proto od nejstarších časů dály se pokusy odtrhnout roušku, jež oku neviditelné zastírá, a proniknout až za tento svět. Sebe větší pokroky ve vědách přírodních neuspokojují nás a neutlumí v nás touhy vznést se do výšin metafysických. Právem dí autor: „Zkušenost denního života, práce vědy podává nám skoro každým okamžikem do nekonečna se množící bohatost jednotlivých poznatkův. Avšak toto vědění neuspokojuje nás právě tak, jak nás neuspokojuje hromada kamení, jež zůstalo ze zámku někdy skvostného" (str. 121). Ani největší učenci nespokojí se s pouhým výsekem skutečnosti, který jest předmětem jejich specielního bádání. I když zásadně metafysiku zavrhují, přece jen zrovna mimovolně libují si v metafysických představách. Sám Kant praví, že se duch lidský nikdy metafysického bádání nevzdá. „Daß der Geist des Menschen metaphysische Untersuchungen einmal gänzlich aufgeben werde, ist ebensowenig zu erwarten, als daß wir, um nicht immer unreine Luft zu schöpfen, das Atemholen einmal ganz und gar einstellen würden" (22). A filosof tak zvaného pragmatismu James dí, že v otázce světového názoru nikdo nemůže zůstat lhostejným. „Kdo

tvrdí, že v té věci jest neutrálním, charakterisuje se sám jako blázen a lhář" (26).

Skoro každým rokem vycházejí pravé spousty knih a brošur, podávajících nové názory na svět. Nedbá se zde vždy na přesnost vědeckou, nýbrž jen na originelnost a modernost, což se ovšem často děje na úkor pravdy. „A tak jsme si zvykli na modu, nové názory na svět vynalézat, tak že ani u myslitelů, kteří nejvíc vynikají, se neptáme, jak k poznání pravdy přispěli, nýbrž jen, jestli jejich názor světový jest novým, samostatným, od jiných nezávislým. Může se skoro tvrdit, že dnes takoví filosofové platí za nejhlubší, kteří si nejoriginelnější, obyčejným názorum nejvíc se příčící názor světový vymyslili" (2, 3). Polovzdělané obecenstvo přijímá dnes ten, zítra onen názor na svět; dnes jest mnohý polovzdělanec materialistou a zítra snad již spiritistou. Kdo však věc vážně bere, pro toho je tento stav nesnesitelným.

K vybudování světového názoru není třeba poznat veškerou skutečnost v jednotlivostech. Pak by věru lidstvo dlouho musilo čekat a čekalo by snad marně, neboť tento ideál se sotva kdy uskuteční. Mnozí vážní učenci tvrdí, že každým novým objevem se nové otázky lidskému duchu skýtají; čím víc se pravdě přibližujeme, tím četnější jsou problemy. Co dosud o skutečnosti víme, jest dosti nepatrným; přece má náš duch tolik síly, aby to zpracoval v ucelený názor. Po dukladné kritice světových názoru, které vylučují ideu Boha, dí autor, že názor theistický jest již dosti starým. „A přece ani největší pokrok vědy nám nedovoluje, abychom skutečnost úplně novým... zpusobem (než theisticky) pojímali. Der Fortschritt liegt mehr in der Gewinnung einer breiten, empirischen Basis und in der besseren Ausbildung und Anwendung der Methode als in den letzten Ergebnissen" (13).

Positivismus a agnosticismus jsou vlastně pro své stanovisko vůči metafysice resignací na světový názor. Poněvadž zdravá, nepředpojatá filosofie nezbytně vede k poznání osobního Boha, jest každý světový názor, který na tento duležitý moment nebere ohledu, nedokonalým. „Die Religion gehört selbst zu den objektiven Faktoren der Weltanschauung; ohne Berücksichtigung der religiösen Probleme ist die Weltanschauung nur etwas Halbes, ein trauriger Torso" (97). Jediným světovým názorem, který vyhovuje oprávněným požadavkum a skutečnosti se báti nemusí, je theismus.

Dr. *Wilhelm Koch* und Dr. *Otto Wecker*, Katholizismus und Christentum. Religiös-wissenschaftliche Vorträge. Dritte Reihe. Rottenburg 1910. Bader Str. 88. Cena 1 K 48 h.

Tato brošurka zabývá se významem katolicismu a jeho zásadami. Co nejvíc naše odpůrce zaráží, jest autorita římské církve. Proti ní protestovalo se mnoho v minulých stoletích a protestuje se dosud. Je tento protest oprávněn? Netřeba takové autority, namítají protestanté; křesťanství prý jest něčím tak jednoduchým, že každému jednotlivci lze snadno poznat jeho podstatu. Avšak dějiny nedávají jim za pravdu.

Jak mnoho sekt vzniklo u protestantismu! Žádné náboženství neobejde se bez autority. Jest jisto, že bez ní by bylo křesťanství hned v prvních stoletích zaniklo. V tak důležité otázce, jakou jest náboženství, není jednotlivec poslední instancí. Zavrhne-li kdo autoritu církevní, pak přikloní se k autoritě jiné — buď ke Kantovi, neb Schopenhauerovi, Nietzscheovi, Haeckelovi neb k jiným. „Die wenigsten derer, die sich Freidenker nennen, sind freie Denker. In Weltanschauungsfragen bleiben die meisten Menschen Autoritätsmenschen; sie bringen ihr sacrificium intellectus, wenn nicht vor der Autorität der Kirche, so doch vor der Autorität der Zeitströmungen und der Modephilosophen" (str. 13.) Kdo v životních otázkách autoritu zamítá, propadá diletantismu, i kdyby byl velikým učencem ve svém odboru. Právem dí Förster, že mnohý učenec prvního řádu v životních otázkách jest velikým dítětem. Nemůže být proto „já" hlavní normou v otázce názoru o světě. „Autorita náboženská, nezávislá od libovůle jednotlivcovy a od diktátu vědy, bude musit vždy nejvyšší instancí v otázkách životních zůstat" (str. 16.). Ani věda nemůže býti v této věci posledním rozhodčím. Nemůžeme úplně na ni spoléhat, neboť kráčela již často bludnými cestami. Náhled, že každý člověk může problem životní sám rozluštit, jest velmi naivním. „Nur durch die Preisgabe des naiven Glaubens an das eigene Allesverstehen wird man frei und weiser und grösser und erfährt eine Erweiterung des Gesichtskreises, erlebt eine Entfaltung der Persönlichkeit" (str. 17.). Rozum sám dokazuje potřebu autority v náboženství. „Náboženství bez autority na nejistém základě neobmezeného individualismu jest nemyslitelným" (str. 18.). Pak se uvádí positivní důkazy pro autoritu, které podává Písmo. Protestantism nebyl ve svém odporu proti autoritě nikdy důsledným. I když zásadně každou autoritu náboženskou mimo Bibli zavrhoval, uznával přece v praksi ještě jiné autority.

V přednášce autorita a svoboda praví se, že i učenec katolický souhlasí s požadavkem, aby bádání bylo volným, volným pout neoprávněných. Spor vědy a víry ustane, jakmile věda nevybočí ze svých mezí. Nedá se ovšem upřít, že v této příčině chybili někteří representanté církve, omezujíce volnost vědy. Někteří odpůrcové zamítají křesťanství katolické pro jeho dogmata; moderní člověk takových pout nesnese. Směle můžeme říci, že každé náboženství má svá dogmata a že bez nich ani jediné se neobejde. Odstraňte dogmata z křesťanství a přenechejte křesťanskou víru svému citu, pak stane se křesťanství tak nejistým, že jest pro život neupotřebitelným. „Ohne die Zucht klaren Denkens könnte eine kirchliche Gemeinschaft nicht einen Tag bestehen, weil ihr der Kompaß fehlte... Undogmatisches Christentum führt zur dogmenlosen Sittlichkeit und damit zur Anarchie, zum Ruin des moralischen Lebens" (60, 61). Námitka, že mezi dnešním katolicismem a původním křesťanstvím jest rozdíl podstatný, vyvrací se samým Harnackem, jenž dí, že hlavní prvky katolicismu nacházíme již v době apoštolské. Poslední přednáška zabývá se důkazem, že pravé jádro křesťanství se zachovalo jedině v katolicismu. *Dr. J. Vrchovecký*

———

Ze života náboženského.

První letoší svazek „Akt sv. Stolce“ (Acta Sanctae Sedis, An. III.) 16. ledna vydaný, obsahuje tentokráte řadu věcí menší důležitosti. Dvanáct listů sv. Otce k ruzným biskupům, mezi nimi jeden kard. Gruschovi, děkující za projev biskupské konference rakouské, a důležitý list ku kard. kolín. Fischerovi, v němž sv. Otec schvaluje, že Fuldská porada něm. biskupů rozhodla dlouhé rozepře odborových organisací dělnických v ten způsob, že obojí směr (berlínský i kolínský) uznala za vhodný a dovolený, jen když řídí se jinak pokyny a radami církve; kromě toho uděluje v listě sv. Otec známé dovolení, aby professoři státních universit byli vyjímáni z přísahy proti modernismu, když jiného úřadu církevního nezastávají. — Jeden list týká se 100leté památky 40hodinné pobožnosti klanění (24. listopadu 1811, když papež Pius VII. Napoleonem byl vězněn, pobožnost ta zbožnými věřícími v Římě za blaho církve a šťastný návrat papežův počata). Jiným listem dávají se missionářum Františkánům v latinské Americe zvláštní výsady pro věřící

Dekrety zde uveřejňují: kongregace sv. officia dává dovolení, aby apošt. požehnání směl bratrstvům a kongregacím III. řádu udělovat každý kněz, jsou li členové shromážděni za tím účelem; též dává dovolení místo škapulířů z látky nosit penízky a medailky, a to za více škapulířu jen jednu (žádáno o to ze zdravotních a decentních duvodu). Kongregace konstistorní řeší několik dotazů stran přísahy proti modernismu u řeholníku, kteří mají býti vysvěcováni a jimž úřady v diecesi jsou svěřovány (skládají přísahu tu světiteli a tomu, kdo je vysílá, tedy ne svému představenému).

Mohylevský metropolita (Petrohrad) tázal se, smí li se sezdat žena vojáka Ondzula, jenž po bitvě mukdenské zustal nezvěstný a jehož vojenský úřad má za padlého. A smí-li se sezdávat ženy i po jiných vojácích takto od rusko-japonské války nezvěstných. „Kongregace svátostná“ uvádí dekret S. Officii z roku 1868 a podobná řešení po válce 1871 a po bitvě u Aduy (mezi Italy a Habešany) a dovoluje Ondzulově vdově nový sňatek, a také ostatním podobným vdovám za týchže kautelí.

Kongregace řeholní vydala dva důležité dekrety: o laicích a o vojácích řeholních. Laici za dnešní doby nestálosti a vrtkavosti nemají se tak snadno připouštěti ke slibum slavným jako dosud. Ale určuje se, aby byli po 2 léta kandidáty (postulanty), na to 1 či 2 roky v noviciátě, a po jednoduchém slibu teprv za šest let a ne dřív až po 30. roce věku připouštěni byli ke slavným slibum. Spolu se určuje jejich způsob výchovu: k pokoře, poslušnosti a modlitbě. Úřadu v klášteře nikdy nemají zastávat samostatně, ale pod vrchním dozorem staršího kněze. Tam kde řeholníci musejí sloužit u vojska, ať laici ať klerici, nesmějí býti vysvěcováni, ani k slavným slibům připouštěni, dokud si vojenské služby neodbyli. Na vojně mají býti kontrolováni z řádu, a po odbytí služby vojenské mají býti po celý rok znovu

zkoušeni, zdali vytrvali v původní kázni a stálosti, a teprv když se osvědčí, mohou býti připuštěni ku kroku, jenž pro vojenskou službu byl odložen. Neosvědčí-li se, mají býti beze všeho propuštěni.

Z prvního sešitu „Akt sv. Stolce“ vzbudil zase mnoho rozruchu a nepěkné politiky list papežův ke kolínskému kard. Fischerovi, datovaný z 31 prosince 1910. Zvláště tato místa z něho citována a hojně o nich debattováno:

1. O přijímání dítek se praví v listě (vydán totiž pastýřský list v Německu o poučení rodičů stran včasného sv. přijímání dítek): „Při tom musí věřící přijíti k tomu vědomí, že se tu ani nejedná tak o poslušnost vůči papežskému příkazu, jako spíše o splnění povinnosti, která sama sebou vyplývá z nauky evangelia, a o znovuzavedení starého a stálého obyčeje církevního tam, kde byl přerušen.“ Zřejmě tedy vytýká se účel dekretu Quam singulari jakožto dekretu restauračního, reformatorského!

2. Zvláště ostře zní místo o provádění dekretu o sesazování farářů, vyzývající biskupy sice k obezřetnosti, ale ke statečnému zakročení, i kdyby stát se nehodných farářův ujímal. Praví se tu: „S ohledem na právo dané od nás biskupům faráře administrační cestou sesazovati, nedivíme se, že se tomuto dekretu ti protiví, kteří se ho mají proč obávati, a že tito snad dokonce od státní správy požadovati budou, aby sílu a působnost dekretu zadržela. Ačkoli provádění řečeného práva vyžaduje veliké obezřelosti a rozvahy, přece si přejeme, aby tento rozumný ohled nevedl nikdy k úzkostlivosti slabošské povahy, takže by biskup znepokojen příliš naskytlými těžkostmi se neodvažoval nikdy toho kroku, jejž za důležitý pokládá pro spásu duší. Neboť vykonávajíce povinnost svou, zvláště když přímo na čest boží se vztahuje, nesmíme se báti boje, naopak statečně se ho podjati, neboť Bůh sám jako ‚silný bojovník‘ nám po boku státi bude.“ Tato výzva ke statečnosti označena hned v německém liberálním tisku jakožto výzva k odboji proti státu!

3. Nejvíce debatováno o místě listu, jež jedná o přísaze proti modernismu: „Co se týká potírání modernistických bludův a přísežní formule k tomu cíli předepsané, ústně jsme Ti sice dali mírný výklad zákona a prohlásili jsme, že příkazem z ‚Motu proprio‘ nejsou k přísaze zavázáni ti kněží, kteří jako professoři bohosloví na státních universitách jsou ustanoveni... Když však ti, kteří jen jako učitelé činni jsou a tedy přísahy skládati nemusí, i zevně ukazují, jak rádi tuto výjimku přijímají, nebudí tím snad ještě podezření proti pravosti víry své, ale jistě ukazují tím politování hodnou povolnost vůči názorům a řečem lidským, ježto se zbaběle sklánějí před autoritou těch, kteří nikoli z vnitřního přesvědčení, ale z nechuti ke katolické nauce vyhlašují, že přísahou se uráží důstojnost rozumu a překáží se jí svobodě bádání. Protož nemůžeme, vyjma zmíněný případ, žádného jiného ulehčení poskytnouti. Ostatně je to naším přesvědčením, že ti, jimž přísahu odpouštíme, na osvědčenou svého mužného charakteru první přijdou složit přísahy a nebudou se zdráhati i potupu za to nésti; vždyť by

se snadno pak sami sobě zdáti mohli nehodnými učitelského úřadu, kdyby se styděli býti připočítánu do řad učeníků našeho Pána Ježíše Krista . . .“

Výjimka se sic tímto místem neodvolává, ale její použití se stigmatisuje jakožto nemužné. Z celého znění tohoto místa je patrno, že do Říma přišly z Německa nějaké žaloby na professory universit a na jejich chování v tomto případě.

Na tato slova vrhly se liberální i protestantské konservativní listy. Při té příležitosti ptá se „Köln. Volkszeitung“ (č. 95) konservativců pruských (protest. starověrcu), jak se to srovnává, že tytéž bludy, jež v přísaze proti modernismu jsou uvedeny, na svých liberalních pastorech odsuzují, a mají-li se jich kněží katoličtí odřeknouti, mluví o znásilňování svobody!?

Přísaha přišla k řeči ve sněmovně pruské před vánocemi, 1. února pak ve virtemberské sněmovně. Ministr kultu Fleischhauer pravil, že i dosud vyučování na katolických fakultách podrobeno bylo jistému obmezení, ale přísaha proti modernismu že zatím professorům státních fakult neuložena. Až budou však v budoucnosti jen kněží touto přísahou vázaní k disposici, bude prý třeba uvažovat, muže-li se taková vázanost svobodného bádání spojiti se základnou státních universit. Stát se těžko odhodlá nevychovávati kněží sám, a nechati je vychovávati na soukromých ústavech, a také církvi nebude vhod, aby kněží úplně ztratili styk s duchovním životem přítomnosti. Dopis kardinálu Fischerovi prý nemilou situaci jen zhoršuje, ale vláda se zachová chladnokrevně. Ministr také o sesazení farářů administrativní cestou mluvil a pravil, že stát musí hájiti faráře proti libovuli biskupu a proto vláda vyjednává s biskupem o provedení tohoto dekretu.

Listy vytkly, že prý papež vybídkou, aby biskupové při trestání kněží nelekli se ani odporu státu, kdyby je bránil, sestoupil vlastně s náboženského pole na pole politiky, staví církev mimo stát a nutí prý stát takto k rozluce. „Reichsbote“, vlivný list konserv. navrhl, aby katolíkům zakázán byl přímý styk se sv. Stolcem, což však vládní „Köln. Zeitung“, třebas liberalní, odmítá jako nevhodné a neliberalní.

Všech třinácte professorů münsterské katolické fakulty podalo svému biskupovi osvědčení (za příčinou listu ke kard. Fischerovi), že měli že podle prvních zpráv a podle noty v „Osserv. Romano“ za to, papež z vyšších ohledu osvobozuje professory státních fakult od přísahy a že jí tedy proto neskládali. Bylo jich daleko, aby se osvobozením tím chlubili, anebo v přísaze viděli nutnost vzdáti se svobody ducha a pravé snahy badatelské, anebo změnu dnešních základu víry a nauky. Naopak jejich učitelská činnost i dosud vždy souhlasila se zásadami encykliky Pascendi proti rozvratným naukám modernismu namířenými. Tak bude i příště. S druhé strany však jsou si vědomi povinností a ohledu, jež jim ukládá zařazení do státních universit. Toto dvojité postavení je fakultě theologické ulehčeno úplnou samostatností, jíž v organismu universitním všecky fakulty se těší. Postavení fakult theologických v Německu přispívalo dosud nemálo „k úctě a vážnosti

vuči bádání theologu, a je významno pro všechen náboženský život Německa."

Čili smysl několika slovy: nejsme modernisté, protože jsme přísahy nesložili, ale lépe bude pro naše postavení a pro postavení církve v Německu, když k přísaze té nebudeme nuceni.

Zvláštní shoda vysvítá z pastýřského listu biskupu rakouských po loňské podzimní konferenci vydaného mezi jedním jeho místem a sděleným už dekretem konsistorní kongregace o zákazu finančně spolkovém. List datován je 16. listopadu a dekret kongregace 18. listopadu. I list biskupuv i dekret kongregační odvolává se na apoštolské heslo „Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus." Tato napomínka sv. Pavla k Timotheovi (II. 2, 4) jest ovšem tak výrazná, že bezděky se na ni připadne jako na oduvodnění téže věci. List biskupský, jak známo, jde jednak dále než dekret, jednak však jest mírnější. Jde dále, neboť se dotýká i politiky, v níž přikazuje kněžím úlohu prostředkovateluv a tišiteluv a prohlašuje dobrou pastoraci za nejlepší politiku církevní. Jednak však mírněji pohlíží na správu finančních věcí spolkových. Konference jednala pod dojmem krachu celoveckého a tento tedy nemohl se neobrážeti v listě biskupském. Přikazuje však, aby kněží jako předsedové a pokladníci spolku finančních jen po poradě s biskupem svým a jen s jeho svolením úřad ten zastávali a přijímali. Dekret kongregační o dva dny později funkce ty naprosto zakázal.

Jako vlastní příčinu k vydání zákazu konsistorní kongregace udaly i konservativní listy italské a mimoitalské pád florenckého ústavu „Banca del clero", jenž založen i veden byl klerem florenckým pod patronancí biskupa tamního, a při sdělávání bilance loňské ukázal se silno passivním, takže jej bylo potřeba sanovat. Sanace vyžádala si ke dvěma milionum lir a útraty její vzala na sebe kurie. Příčinou úpadku byla naivnost správcu banky, jíž využili lidé nepoctiví a firmy nesolidní. I padělané směnky byly hojně zastoupeny v portefeuilli banky.

Také puvod „motu proprio" „Sacrorum Antistitum" a zákazu k němu připojeného o četbě v seminářích dlužno hledati v poměrech italských. Tak aspoň pravil počátkem února mírně lib. list římský „Corriere della Sera": „Doposud četba novin a časopisu byla věcí ředitelu v seminářích; ale mnozí této moci své zneužívali a mezi dobrými listy, které byly povoleny, dostaly se tak do seminářuv i takové, jež nikterak nebyly pravověrny. Jediný prostředek, aby se nadále takové zneužívání překazilo, jest všeobecný zákaz novin a časopisu. Je to prostředek heroické oběti vyžadující, ale vina zaň padá na ty, kteří k němu donutili. Kdyby všichni seminarní představení byli konali svou povinnost, nebyl by býval papež nucen, užívati takových opatření. (List totiž mluví výhradně o Italii.[1])

[1]) Zajímá-li koho, jak se utvářily poměry v našich alumnátech po tomto dekretě, který u přátel kněžského dorostu budil nemalé obavy o potřebné vzdělání jeho, budiž mu poslouženo aspoň částečně, co do »Hlídky« totiž. V alumnátě budějovickém

Modernismus totiž není mrtev, ale jen se skrývá a na chvíli přitichnul. Vatikán má na sta přípisů, jež svědčí, že dnes v katolické církvi existuje tajná modernistická organisace, a že se založila jakási odruda svobodného zednářství, aby šířila modernismus. V některých seminářích vedli mezi sebou tajnou kolportáž listu modernistických. Ručním tiskem byly listy zhotovovány. Aby se takové propagandě zabránilo, na to nestačí obyčejné prostředky . . . "

Vzdělání katolického kleru v Italii při stísněnosti církve nebylo vždy a všude vyhovující. Nedostatek kandidátů v chudé a utiskované církvi nutil biskupy bráti uchazeče bez dlouhého výběru. Když pak laická společnost po vzoru jiných zemí počala si všímati náboženských otázek, uvedla do italské literatury velikou změť a spleť názorů radikalních a reformistických. Klerus italský neschopný intelligenci vésti byl jí samou stržen do tohoto víru. A to bona fide: viděltě v mladých intelligentech zápal náboženský a rád se jím dal tedy spolu unášeti. Byl to ruch plný sensace, novosti a neobyčejnosti pro Italii zplaněnou liberalismem proticírkevním a formalismem a tradicionalismem církevním. Když směr už dostal ostrý výraz a byl církevně odsouzen, zprvu jako Amerikanismus (Heckerismus), pak jako modernismus, bylo už na návrat a vystřízlivění pozdě. Způsobeno jen rozdělení tábora, vyrojila se literatura pro a proti a mysli bouřeny ještě více. Moderní ruch v Italii vydržoval si svoje organisace, svoje tiskárny a některá města byla už v pravdě ne katolická, ale modernistická (Perugia, San Cassiano, Città di Castello, Milan, Bologna, ba i Neapol). Gennaro Avaglio založil v jižní Italii ligu proticelibatní, Romoletto založil nakladatelství pro šíření laciných spisů modernistických a tak přeložen a vydán v tisících exemplářích Tyrrell a Loisy, Harnack a j. Ve Florencii sdružil se klub filosofů modernistických a klub historiků církevních v moderním smyslu. Odpadlí a vyloučení kněží činí dnes pronikavou propagandu a jsou stále ve styku s klerem italským (Murri, Minocchi, Scott, Battaini).

V takové záplavě literární i osobní agitace modernistické, jež přese všecky tresty dosavadní neochabuje, ale ještě více se rozohňuje, nevěděli si v kurii jiné rady než známá ostrá opatření.

O intellektuelních puvodcích modernismu praví „Köln. Volkszeitung“ (124), že jsou hlavně dva: Kantuv subjektivismus, agnosticismus a protestantská kritika biblická. Filosofie Kantova a stoupenců jeho byla rovněž vesměs protestantskou. Katolíci němečtí od počátku bojovali proti ní, a proto se jí nedali unésti, leda ve dvou případech: Hermesianismu a Güntherianismu v polovici minulého století, ale oba

»Hlídka« nyní za éry agrárnické v Čechách zakázána úplně, ovšem podle dekretu. V Praze, Hradci Králové a Litoměřicích odebírá se pouze po 1 výtisku pro knihovnu spolkovou. V Olomouci odebírají se 4 výtisky, v Brně 13. Uvádíme to jen pro zajímavost, jinak na tom konečně snad nezáleží. Snad aspoň bude tím ukojena »horlivost« p Demelova a j. pod., aby si už dali pokoj s těmi různými akcemi proti »Hlídce« po alumnátech a jinde podnikanými. — Naproti tomu pro radost přátel svých podotýkáme, že mezi kněžstvem se »Hlídka« letos značně rozšířila.

odsouzeny. A jako dnes proti modernismu musili v kolínské diecesi kněží po roce 1835 (26. září 1835 brevem „Dum acerbissimas“ odsoudil papež Řehoř XVI Hermesianismus) zavazovati se, že jsou bludu toho daleci. Ani biblická kritika protestantská od Straußa až po Harnacka Němců katolíků nesvedla, znalif její původ a ihned se ohražovali proti ní a jejím výsledkům. Dnešní modernismus německý jsou pouhé extravagance konfusních hlav, které nejsou nakaženy ani immanentismem, ani subjektivismem, ani agnosticismem atd., ale všeobecnou neposlušností, svévolností a rýpalstvím. Kritisují vše a s ničím nespokojeni, vše by chtěli jinak a podle svého a co chvíle jinak. Plány jejich směřují více proti disciplině než proti nauce. Za to ony dva intellektuelní původy zcela zřejmě viděti na modernismu italském. Italská intelligence a klerus dali se uchvátiti ideami novokantismu a racionalismu, jak se staly modou v protestantské církvi německé. Není proto divu, že liberální protestantismus, jenž ovládá veřejné mínění německé, tolik se cítí dotčen encyklikou a přísahou protimodernistickou Cítí, že vlastně jeho nauky to byly odsouzeny. Proto i tak vážní a jinak smířliví lidé jako professor Harnack ostře vystoupili; vidí, že oni a jejich věda to byli z Říma stigmatisováni. Ve Francii témuž vlivu podlehli Loisy a v Anglii Tyrrell, ač jinak se katolíci obou zemí šťastně uchránili před všeobecnou nákazou. Tato postihla jen Italii tak, že stal se modernismus v Italii skutečným nebezpečím. Ale třebas z Italie vyšel popud a příčina k opatřením kurie, rozšířena opatření ta na celou církev, neboť všude se jevily třebas ojedinělé zjevy a snahy podobné, a pak už proto, aby se vystěhování a ukrytí jeho za hranicemi Italie zamezilo.

Mezitím co protestantské listy německé se hrozily nad „násilím“ přísahy protimodernistické, chystala vrchní církevní rada evangelická v Berlíně proces pro bludy proti třem pastorům: kolínskému (K. Jatho), dortmundskému (G. Traub) a berlínskému (Dietr. Graue). Jathovi poslána obžaloba s 12 body jeho bluduv, aby se vyjádřil a ospravedlnil. Soudy proti bludům konají se na základě „zákona protibludařského“ (Irrlehrengesetz). Při tom pastora kolínského Karla Jatho prohlašují jeho věřící za velmi zbožného, řádného, duchaplného a nejvážnějšího všech farářů kolínských; že bude-li on odsouzen, neposlechnou a půjdou za ním. Tedy nejen v Římě, ale ani v Berlíně nepřipouštějí jakoukoliv zbožnost a nauku, ale chtějí jistou a takovou, podle předpisu. „Svoboda“ a anarchie není přípustna ve věcech víry — má-li církev býti církví.

Vídeňská „Freistatt“ volá v čísle z 11. února: „Genug des modernistischen Gezänkes“ — ale uvádí vlastně případy tohoto škorpení jen ze strany protestantův a jejich listů. Katolické listy — německé aspoň — nečiní nic víc, než vyvracejí překroucené anebo naivní názory protestantské. Na straně katolické dopouštějí se tedy chyby ti, kdož nyní odvážněji a s domněním, že v intencích Říma vystupují vůbec proti jakékoliv volnosti, jakémukoliv hnutí, proti modernitě všeho druhu, buď nechtějíce nebo nemohouce ani po dvou přesných projevech Říma pochopiti, co to vlastně Řím odsoudil. Nedávno Dr. Gisler ve „Schweizer Rundschau“ (seš. 1.) vyměřil negativně

i positivně pojem modernismu, odlišuje od něho starší i novější bludy jiné, odsouzené i neodsouzené. Přehorliví horlivci, papežštější než papež, udělali z honby na modernismus pravý sport, jenž jejich hlouposti a sterilnosti jde velmi k duhu, církvi však jistě ne.

Jak známo, rozeslal ministr vnitra Stolypin všem katolickým biskupum v ruské imperii cirkulář stran posledních dekretů papežských, týkajících se hlavně modernismu a církevní discipliny. Cirkulář zní doslovně takto: „Jeho Svatost nebo římská kurie vyhlašují občas ruzné encykliky, dekrety a jiná akta, obsahující ustanovení stran rozmanitých záležitostí římsko katolické církve. Předpisy ty rozesílají se někdy správcum římsko katolických diecesí v souhlasu § čl. 17. pravidel o jinověrných konfessích, t. j. prostřednictvím našeho posla při Vatikáně k předběžnému nahlédnutí ministra vnitra, ale v jiných případech vláda papežská se omezuje ohlášením jich v „Acta Apostolicae Sedis". Takovým zpusobem mimo jiné ohlášen v řečeném organu (číslo 16. z 31. srpna a číslo 17. z 9. září m. r.) dekret konsistorní kongregace o podmínkách přemístění římsko katolického farního duchovenstva z dosavadních stanovišť a papežské „Motu proprio" o modernismu. Následkem toho považuji za svou povinnost vystříci Vaši Excellenci, že v případech, kdy ohlášení předpisu Vatikanu nebude se díti v souhlasu s ustanovením o předběžném jich předložení předsednictvu ministeria vnitra, taková akta budou v ruském státě považována za neplatná a duchovní osoby římsko-katolického vyznání, které by se chtěly říditi takovými vládou neschválenými výnosy, zvláště v případech, kdy neodpovídají závazným, v říši uzákoněným předpisum, uvalí na se těžkou zodpovědnost jako přestupníci zákona. Ministerský předseda a ministr vnitřních záležitostí Stolypin." Officielní orgán římské kurie „Osservatore Romano" připojuje k cirkuláři poznámku, že po vyhlášení náboženské svobody se nenadáli, že ruská vláda bude ji uplatňovat takovým zpusobem. Ovšem, zlý příklad kazí dobré mravy — všude. Die Freiheit, die *ich* meine . . .

Středoškolští professoři, ať z oboru náboženského, ať předmětum světským vyučují, nebyli ovšem jak universitní professoři ani v Německu z přísahy proti modernismu vyňati. Tu ohlásila bádenská vrchní školní rada, že nadále nemuže dovoliti kněžím složivším tuto přísahu, aby vyučovali jiným předmětum než náboženství; jen náboženství že jim muže teď s dobrým svědomím ponechati. Před složením přísahy nabídla se všem i náboženství vyučujícím, že nesloží-li přísahy, bude je vláda chrániti proti jejich církevní vrchnosti a nižádným zpusobem jich místa nezbaví. Kdyby kněží byli tohoto lákání uposlechli, bylo by tedy došlo ke kulturnímu boji, neboť biskup by byl odňal „církevní poslání" professorum náboženství.

Celkem prý protimodernistickou přísahu odmítlo složiti: tři kněží v alpských zemích rakouských, jeden v Uhrách; v Německu pak šest kněží v Bavorsku, dva v Prusku a nejisté případy jednotlivé ohlášeny z Wirtemberska, Bádenska a Porýní. Ale opět odvolány. Rovněž několik

případu v Italii, ne více než v Rakousku a Německu. Renitenti jsou u nás, v Uhrách a ovšem i v Německu vesměs Němci.

Velké boje podnikati musí stále kardinál milánský Ferrari proti udavačum a obviňovatelum ze své vlastní i z jiných diecesí, kteří ho neustále očerňují jako propagatora modernismu. V celé diecesi však mezi více než 2000 kněžími jen jediný nesložil přísahy. Nedávno kardinál za veliké pochvaly kněžstva svého na konferenci kněží v Miláně (9. února) odmítal tyto bezdůvodné útoky a zvláště obvinění bregencské „Riscossy“ (vedené knězem), že Milán je pařeništěm modernismu, odkud se rozlézá po celé Italii. „Riscossa“ na vyzvání kardinálovo, aby uvedla pro své tvrzení duvody, mu odpověděla, aby jí tedy napsal, jak smýšlí on sám a jeho kněží!

*

Z nově chystaného „spolkového zákona“ ve Španělsku, jemuž mají býti podřízeny i všecky řády a kongregace církevní, přinesly ministerské listy „Mañana“ a „Imparcial“ koncem ledna výňatky, z nichž vysvítá, jak list první praví, že ministr Canalejas nikterak není řádum nepříznivý. Jen spolkovému zákonu se budou muset podrobit, jinak ve všem budou míti svobodu. Řády, ať charitativní, vzdělavací či kontemplativní, mohou kdykoliv a kdekoliv povstávati, jen že formality spolkové musí zachovati. Kromě toho členové řádu nesmí se věčně vázati. Neboť prý každému občanu musí býti zachována svoboda, aby kdykoliv mohl z řádu vystoupiti. Sliby řeholní, jež věčně vážou, jsou prý též ostatně snížením státní příslušnosti, neboť podrobují občana úplně a navždy cizí mocnosti. Ve Španělsku tedy pujdou dále, třebas zase jinou cestou, než ve Francii!

Eucharistický sjezd má letos býti v Madridě 22.—29. června, 30. a 1. července pouti do Toleda a Eskoriulu. Papeže, jenž letos pro velkoitalské demonstrace žádných katolických poutníku přijímati nebude, zastupovati bude na sjezdě kard. Vannutelli; súčastní se dvur, prý i vláda španělská, a čeká se veliké účastenství celého katolického světa.

Jesuité portugalští v ministerské radě nové republiky měli kritický den, neboť jen dvěma hlasy byl přehlasován návrh, aby všichni byli „na státní útraty“ — postříleni. Člověk by ani nevěřil, kam až surovost liberálnická může sahati. S druhé strany překvapuje, že i nyní při revolučních převratech takových vztek luzy, vzdělané i nevzdělané, intelligence i davu, obrací se nejprve proti těm, o kterých se říkalo, že jsou tak oblíbeni, že mají tolikrý vliv, že tak výtečně působí ve školách, na kazatelně atd. Nejsou v té vychovatelské činnosti nějaké háčky?

Jakmile se mylně proslechlo, že vypovězeni jesuité budou se usazovati také v naší říši, spustily židovsko-liberálnické noviny strašný křik proti tomu, a člověk by byl očekával, že puvodci jeho i skutkem všemožně budou tomu překážeti. Zatím jen vídeňský provinciál jesuitský krátce potom dostal několik set nabídek prodeje statku, pozemků právě z těch kruhů, jež se proti přistěhování jesuitu tolik bránily. Vypuzení jesuité obrátí prý se hlavně do katolické Belgie,

pak též do Anglie. Ameriky atd., jako kdysi francouzští řeholníci. Též italští a španělští jesuité zajišťují prý už majetek svůj v cizině pro případ vypovězení. Trpkou, ale snad i poučnou ironií osudu jest, že takto katoličtí řeholníci nejspíše docházejí útulku v zemích nekatolických, ale společensky svobodných.

*

Ústředí rakouské katolické organisace ve Vídni vybízí k založení „Katolické jednoty“ všech katolických spolků v Rakousku, bez rozdílu národnosti a politické příslušnosti. Sjednocení takové bylo by ovšem žádoucno, avšak předehry k němu, jak v církevním, tak v politickém vedení nezdají se býti právě nejšťastnějšími. Místo vzpružení zdá se zavládati na všech stranách jakási nechuť k veřejné činnosti. Vídeňské katolické listy pak, které nás pořád k jednotě a součinnosti vybízejí, píší jinak o Češích bez rozdílu vyznání, i o knězích, a o českých věcech kolikrát prapodivně, tak že našinci odpadne chuť, s takovými pány se spolčovati a příspěvky jim dávati. Křičí se pořád o víře a její obraně, avšak na květ a plod víry, na lásku křesťanskou se zapomíná; bez té pak je vše ostatní marno a i zbytečno, jak dí apoštol národu. To třeba si vždy a všude připomínati.

*

Na ubohost církve katolické ve Francii za nynějších poměrů upozornily prosebné listy biskupa diecese Digneské (alpské), jimiž sbírá na potřeby diecese po celé Francii, poněvadž chudý horský kraj si nemůže sám svůj náklad církevní sehnati. Sám spotřebuje na celý život svůj ročně jen 600 franků (570 K) a stejně uboze žijí i kněží diecese. — V poslanecké sněmovně 17. ledna interpelloval člen akademie francouzské a poslanec Barrès předsedu ministerstva o bořících se kostelích. Vláda rozlukovým zákonem kostely prohlásila za majetek státní a odevzdala je obcím — je tedy povinna se starat, aby budovy nepustly a nerozpadávaly se; umožniti třeba obcím náboženským, aby mohly potřebné opravy prováděti. Úřady obyčejně se chovají zcela lhostejně a někdy až vyzývavě, jako v případě se zbořenou věží v Cinqueux u Clermontu, kde prefekt se občanům prosícím o pomoc vysmál. Předseda ministerský na to odvětil, že od roku 1905, od provedené rozluky nezavřelo ani nezbořilo se více kostelů, než jak to bývalo za konkordátu. Na konec přijata resoluce progressisty Lefasa, aby se kostely pronajímaly katolíkům na delší dobu, tak aby mohli sami potřebné správky podnikat. — Stát si kostely přivlastnil, ale udržovati jich nemíní; to mají činiti ti, jimž je sebral! — Nemnoho hůře než učinil Josef II s kostely zrušených klášterů!

*

V jižním Německu provozuje volná myšlenka už přes rok zvláštní agitaci: sbírá všecky zločiny kněžské všech zemí a časů a opepřenou a zveličenou snůšku tuto posílá rodičům, aby je odvrátila od toho — dávat syny na kněžství. Toutéž methodou bojují však i protivníci celibátu, kteří odvracením kandidátův od kněžství pro tento závazek chtějí donutiti církev k odstranění jeho. — Četné schůze kněží a

spolky už proti tomuto boji protestovaly. Poslední lednovou neděli (29.) vydal biskup rottenburský (ve Virtembersku) k věřícím pastýřský list o celibátě, omlouvaje církev a odůvodňuje závazek její, odmítaje důvody a agitaci protivníků a prose věřící, aby nenutili synů, nemají li povolání ku stavu kněžskému, a za ty, kteří dobrovolně si jej zvolili, aby se modlili.

*

Mnoho rozruchu způsobila konverse duchovních anglikánských Ar. Cocksa, Oliv. Honly, Henry Hindea a H. R. Princea. Konvertovali z lásky k nejsv. Svátosti. V Anglii mezi protestantským klerem se totiž šíří úcta k nejsv. Svátosti, přechovávají ji, vystavují a klaní se jí jako v katolické církvi, ač protestanté nevěří v přepodstatnění chleba a vína, a způsoby nejsou jim než posvátný chléb a víno. Biskup zakázal jim totiž uctívání a vystavování velebné Svátosti a oni následkem toho přestoupili ke katolicismu, neboť zákaz takový, jak praví Cocks a Hinde ve svém prohlášení, rovná se popření nauky o velebné Svátosti. Oni pak bez víry v tuto svátost nedovedou si křesťanství mysliti. Poněvadž tedy viděli, že anglikánská církev je tu nerozhodná a nemá síly tuto víru vyznávati a hájiti, přešli ke katolické církvi, v níž vidí ji plně vyjádřenu a uplatněnu.

Gordon Goamans vydal v Římě dílko pojednávající o konvertitech anglických („Convertis à Rome"), v němž podává výčet konversí se životopisem nejznamenitějších konvertitů za posledních 60 let (1850 až 1910). Bylo podle něho v Anglii a Irsku 6584 konversí, mezi nimi 572 duchovních anglikánských. Doktorů bylo mezi nimi 731, z nich 346 z cambridgeské a 286 z oxfordské university. Šlechticů bylo mezi konvertity 432.

Poslední léta měsíčně konvertovalo v Anglii průměrem 600 až 700 osob. Roku 1910 však tento průměr vysoko překročen. Zvláštní jest, že konvertují většinou vyšší vrstvy. Mnozí kněží anglikánští poslední dobu se nežení, zůstávají svobodnými, aby se tak lépe podobali katolickým.

*

Anglické „Athenaeum" přineslo od G. Margolioutha (č. 4335) posudek a rozbor nálezu starokřesťanského, vlastně židovsko-křesťanského z druhé polovice prvního století po Kristu (Fragments of a Zadokite Work). Je to řeč, již má představený (kněz) obce k věřícím, líčí jim nauky a zásady pravé a odmítá bludy a protivníky. Mluví o třech osobnostech: O Messiáši z rodiny Aaronovy, o „učiteli Spravedlivosti" a o muži výsměchu či Belialovi. První dva zemřeli již, ale znova se objeví. Margoliouth po dobré úvaze praví, že Messiáš prvně jmenovaný jest Jan Křtitel, Messiáš druhý a učitel spravedlivosti jest Ježíš a Belialem třeba rozuměti sv. Pavla. Jedná se tu totiž o sektu Boethusianů, podle kněze Boetha zvaných, který své jméno ztotožňoval se jménem Ježíš. Boethusiani byli sektou sadducejskou; nazývala se též „novým zákonem", po roce 70. se vystěhovala z Jerusalema a Judska a bývala v Damašku a okolí. Uctívala jak Jana Křtitele tak

Ježíše, ale zavrhovala sv. Pavla s jeho názory, a to zvláště proto, že odstranil příkazy starozákonné. Sekta sama držela se obřadu Starého Zákona, ale z křesťanství též něco přijímala.

*

Úpadek katolických zemí bývá nepřátelům katolictví také duvodem proti němu. Je to důvod sám o sobě velice pochybné ceny — neboť co jest konečně „blahobyt“? je vždy spojen se spokojeností? má náboženství proň toliký význam? atd. — a ve skutečné applikaci pokulhává dukaznost jeho tím více, jelikož bez násilných konstrukcí se nikde neosvědčil; poukazuje se na Španěly, Italii, vubec romanské země, které přece po tolik století vévodily světu jak katolictvím, tak blahobytem, nyní ovšem jsou poněkud v pozadí, avšak kdo ví na jak dlouho? Nekatolické země některé jsou sice na výši slávy a blahobytu, ale opět kdo ví na jak dlouho? Neboť i tam jest mnoho zhnilého, právě jako v katolických zemích jest mnoho zdravého.

Tyto dny koluje tiskem bilance 26leté katolické vlády belgické: Belgie má nejdelší poměrně síť železniční, nejpohodlnější cestování, přední obchodní přístav celé pevniny (Antverpy), nejlacinější živobytí, nejpříznivější finance, nejlepší ochranu svého prumyslu, nejpokročilejší zákonodárství socialní, přes veliké nové výdaje za 26 let žádné nové daně, počet analfabetu o 12% menší (21% — 9·08%). Protestantský „Temps“ napsal 5. května 1909: Vláda pravice přinesla Belgii skvělou dobu blahobytu a bohatství. Zednářská „Tribuna“ (1907): Belgie muže ostatním státum Evropy býti vzorem a příkladem.

Opakujeme, že nám hmotný blahobyt není dukazem vlivu náboženského, an závisí mnohem více na jiných zcela přirozených a hmotných činitelích, ale proti lehkovážnému špinění katolictví jakožto moci blahobyt prý podkopávající možno tento příklad nejnovější zcela dobře uvésti.

*

V záležitostech kongruy katolického duchovenstva v Rusku vynesl senát nedávno dvojí zásadní rozhodnutí veliké váhy. Gubernialní správa odřekla jednomu knězi vyplacení služného ode dne, kdy ho biskup jmenoval farářem, tvrdíc, že muže míti nároky na služné teprve po složení homagialní přísahy. Věc došla do senátu a ten úkazem rozhodnutí gubernialní správy zamítl, přiznav, že knězi náleží gáže z chvíle, kdy byl biskupem ustanoven za faráře. V druhém případě nechtěla gubernialní vláda vyplatit faráři Dzierzgewskému služné za celou třetinu roku, poněvadž v průběhu těch čtyř měsícu byl na dovolené. Senát však úkazem výrok gubernialní vlády zrušil, rozhodnuv, že má býti faráři služné vyplaceno za celý čas jeho dovolené.

*

Professor Harnack zahájil 12 února všeobecné přednášky university berlínské, přístupné za příspěvek na vědecké účely co nejširšímu obecenstvu. Zahájil je přednáškou, jež měla lákati: „O vzniku papežství“. A také přilákala. Velká „nová aula“ berlínské university byla přeplněna vybraným publikem. Ale přednášející zklamal.

Zklamal protestanty, neboť neútočil na papežství, ale obdivoval se mu; zklamal katolíky, neboť nepodal nijakých důkazů proti božskému původu instituce samé a primátu jejího. Obmezil se líčením přirozeného vývoje papežství z politických a socialních poměrů hlavního města Říma. A z těchto poměrů ještě uváděl méně názorné a důvodné. Od Lva I, od r. 450 až do konce 13. století nazývá papežství požehnáním pro vývoj západu evropského. „Papežstvím ve spojení s císařstvím dostal západní život onu vnitřní pohyblivost, jež východu schází. Proti caesaropapismu (řím. císařství) jest papežství největší mocí. Bez těchto dvou sil nedaly by se mysliti ony veliké úkoly kulturní, jež vyznamenávají západ před východem, nedal by se mysliti individualisační vývoj historie. Až do konce 13. století šířilo papežství kolem sebe požehnání, bylo spásonosným činitelem. Jest ještě dnes požehnáním pro národy? Hegel by řekl: poněvadž tu bylo, bylo nutností. Odpověď na tuto otázku já však přenechávám laskavé úvaze svých posluchačů". — Řečník skončil a mnozí z posluchačů těch přišli asi k úvaze, že ústav s takovou minulostí a s tím významem po tolik věků nedohrál ani dnes své úlohy a musí i v budoucnu ještě býti činitelem velevýznamným.

*

Otázka nadhozená na katechetském sjezdě ve Lvově (1. listop. 1910), aby si Rusíni přeložili denní své modlitby z církevní slovanštiny do lidové řeči, stále ještě kalí pokoj — ovšem pokoj, který už dávno pokojem není. Ale nejen starorušti a moskvofilští stoupenci hájí teď slovanské znění; vedle hlavního staroruského odpůrce z oné samé schůze, O. Dorožyňského, vystoupil teď v „Nivě", orgánu ukrajinského kněžstva, i ukrajinský katecheta tryjský Julian Dzerovyč proti změně. Spolek sv. Jana Zlatoústého vyslal deputaci k biskupům, aby změny nedovolovali. Na schuzi apoštolátu rusínského (bratrstvo sv. apoštola Pavla) rovněž o věci debattováno a duchové dělí se na dvě strany. P. Dzerovyč přináší v „Nivě" pro ponechání nynějšího textu velmi vážné důvody: svornost a jednotu; větší odpor proti moskvofilské agitaci; vnese se do lidu zmatek, lidé nebudou pro podobnost textu držeti se přesně ani toho ani onoho, ale zmatou oba dohromady; v dnešním „otčenáši" slovanském jsou jen 4 slova jinak znějící než v „otčenáši" v jazyku lidovém, jak navržen a vytištěn v lidové knize modlitební „Prošvitou" vydané; také jiné národy mají v Otčenáši slova zastaralá, jichž se neužívá v řeči lidu, a nikomu nenapadne je vymýtiti; pro opravdu lidovou řeč nikdo se neodváží projeviti, neboť pak se musilo překládati frasemi trivialními, a přeloží-li se to vyšším slohem, už to nebude lidové; lid vkládá do svých modliteb už teď své přídavky, což teprv potom! Není správno mluviti o tom, že děti a lid nerozumějí modlitbě ve staroslovanštině a budou jí rozumět v lidové řeči. Děti a lid nerozumí modlitbám, leda až se jim řádně vyloží: jsouť modlitby ty pro lid příliš abstraktní. P. Dzerovyč sám se přesvědčil u katolíků v polské škole, že dítky nerozuměly slovům Otčenáše a komolily je a mátly. Změní-li se denní modlitby, nezůstane

to při té změně, ale půjde se dále a změní se brzy celý rituál. A Rusíni vypadnou z té spojitosti s východní církví, na niž i papežové tolik spoléhali (Urban VIII: Per vosmet Rutheni orientem convertere spero). Rusíni ztratí souvislost se slavnou svojí tradicí, povznešenost obřadův a modliteb zmizí, dnešní text hlásá tolik starobylosti — a nový text na jak dlouho bude případným a lidovým? Na jedno pokolení. Neboť příští už zas bude míti nové frase a nové výrazy. Mnohá slova církevně slovanská nedají se přeložiti, leda tvarem schválně nově tvořeným a tedy lidu stejně neznámým, tak na příklad ve „Věřím“ přívlastky o Duchu sv.: sopoklaňajema, soslavima, jedinosuščna (simul adoratur, conglorificatur, soupodstatný).

Celé to hnutí jest význačné pro ducha kněží Ukrajinců. Význačný jest i jeden důvod jednoho katechety na schůzi bratrstva sv. apoštola Pavla pronesený: že si mu žáci na gymnasiu sami text staroslovanský upravili na lidový a jinak se mu modliti nechtěli. P. Dzerovyč správně praví: Jestli se paidokracie (nadvláda hochů) dostala až do školy, do kostela že se bohdá nedostane.

Národní cítění stává se tu již psychopathickým, přechází v duševní chorobu! Na schůzi bratrstva sv. Pavla (20. ledna) Ukrajinci jsouce ve většině přijali si takovéto resoluce: požádati všecky tři biskupy rusínské, aby mladíků s rusofilským přesvědčením nepřijímali do semináře; aby kněžím rusofilským, když onemocní na faře, neposkytovala se výpomoc; ke kněžím rusofilským na patrocinium a pouť aby se nechodilo vypomáhat ani ke mši ani ke zpovědi! Tohle jest opravdu něco zvláštního! Bojkot kněží od kněží pro jiné přesvědčení, a to bojkot ne společenský, ale pastorální a náboženský! Menšina staroruská, která byla na schůzi, prý ani neprotestovala! Není to tedy už pravděpodobně mezi Rusíny nic zvláštního!

*

Polští katolíci těší se, že nemilý zjev náboženského pobloudení v národě jejich — mariavitismus — se rozpadá sám v sobě. Ve Varšavě působil totiž mezi mariavity kněz „bratr Štěpán“ zvaný, takto Václav Zebrovski, který horlivostí a kazatelským nadšením svým, poslední dobu pak i zvláštním mysticismem uchvacoval obec svou. S obcí svou nově sebranou vybudoval v ulici Karolkové kapli, již dali věřící připsati na jeho jméno, ač mariavitismus jakožto uznaná sekta má právo nabývati a vlastniti nemovitý majetek jako právní osobnost. „Bratr Štěpán“ však s osadou svou a nejvíce sám upadl úplně ve vliv nějaké přistálé slečny Marie Zieglerové, vlastně Cihlářové, rodem z Prahy z otce Čecha a matky Polky (nazýváno ji vůbec „Marya z Pragi“). Marie Zieglerová, osoba jinak bezvýznamná, vynikala přece nevyzpytatelným vlivem osobním na celé okolí své. Ve svém náboženském blouznění dovedla náladu svou sdělovat tak mocně svému okolí, že několik lidí se zbláznilo a ostatní byli aspoň úplně jí ovládáni. Ale vliv Marie z Prahy nebyl jen citový, než i nové nauky od ní hlásány. Zaváděna veřejná zpověď a bratr Štěpán poslední dobu nejvíce dojímal věřící své svou zkroušeností, v níž skoro každý den vystupoval na

kazatelnu, vyznával hříchy své, kál se z nich a oplakával je. Podobně činili i věřící. Maria z Prahy počala soupeřiti s „matečkou“ Marií Kozłowskou, sídlící v Płocku. Také ji už nazýváno ve Varšavě „matečkou“ Marií. Když tímto způsobem „general“ biskup Kowalski viděl, že ve Varšavě na ulici Karolkové začíná něco, co se vymyká z rámce mariavitismu, volal „bratra Štěpána“ k pořádku a zakázal mu skládati a zaváděti veřejnou zpověď. Ale Maria z Prahy neposlechla a s ní ovšem ani ti, kdo jíjbyli ovládáni. Naopak vypraveno do Płocka k staré „matečce“ poselství s ultimatem: „Matečka Kozłowská jest povolána k tomu, aby vedla lidi k mariavitismu, ale Maria z Prahy poslána jest Bohem, aby činila pořádek v duších lidských Zamkne-li se násilím kaple Marie Zieglerové, Bůh způsobí, že všecky kostely mariavitské budou zavřeny. Matečka Kozłowská přestala býti vůbec mariavitkou, protože neplní Vůle Boží, nechtějíc zavésti veřejné zpovědi. Taková jest Vůle Boží zjevená Marii Zieglerové, a nechce-li matečka této Vůle Boží uznati, pak jen z nenávisti anebo z ješitnosti.“ Matečka rozkázala Zebrowskému, aby lidu pověděl, že Marie Zieglerová ho navádí, a že nic z toho, co činí, není vůlí boží. Ale Żebrowski odřekl. Na to matečka poslala ultimatum biskupovi Kowalskému, aby zakročil mocí úřadu. Kowalski 7. února svolal lid do kaple v Karolkové ulici a vyzval Zebrowského, aby se odřekl Marie Zieglerovy. Żebrowski odřekl poslušnost, načež Kowalski ho vyobcoval a prohlásil, že přestává on i stoupenci jeho býti mariavity. Spolu vydal prohlášení s celou „církví“ a kněžstvem a dvěma ostatními biskupy, že jednání a učení Marie Zieglerové a Zebrovského jest bludné, a že Marie Zieglerová vyslána byla od katolických kněží, aby rozvrátila mariavitismus. Udržovala stále styky s římskou církví, chodila do katolických kostelův a snažila se stále přivésti mariavity nazpět ku katolicismu. Odvolal se Kowalski k policii ruské a s její pomocí zavřel kapli na ulici Karolkové i Mokotovské, jež Zieglerovci ovládali, a kostel na ulici Šeré, vlastní farní kostel osady Zebrovského odevzdal knězi Ryttlovi, jenž jako zatímní administrátor z Płocka povolán. Dne 12. února měla býti první Ryttlova bohoslužba, ale shromážděný lid jej odehnal od oltáře. Ani Kowalského s celou jeho příslubou nepustil ani ke kázaní ani k jiným obřadům a modlitbám, přerušuje vše řvaním, nářkem a kletbami. Ale pomocí policie přece jen podařilo se Zebrowského přinutit, aby kostela na své jméno zapsaného se vzdal na prospěch obce, aby vydal klíče a listiny; sestaveno nové farní družstvo a večer násilím vytlačeni Zieglerovci ven a kostel zamknut. Marii z Prahy pak slíbila policie vypověděti, kdyby dále sváděla lid k neposlušnosti. Stoupenci její ustavili se také ve zvláštní sektu. Mariavité však doufají, že brzy zaniknou, poněvadž jich není mnoho, jen několik set.

Co jsme už jednou pravili: z hlouposti a zvrácenosti lidu sekta vznikla, za pomoci hysterické ženy a novou hloupostí a novou hysterickou ženou pokračuje! Obojí svědčí o smutné úrovni náboženského vzdělání jak lidu tak kněžstva. Poláky samy stihá jen část viny, neboť poměry ty jsou následkem útisku úřadů ruských.

Konservativní kněžský list pravoslavný „Kolokol“ (Zvon) podává úřední statistiku odpadů od pravoslaví od vydání úkazu o svobodě vyznání od 30. (17.) dubna 1905 do 1. ledna 1910. Odpadlo od pravoslaví 316 812 osob, z nich ke katolicismu 237.033. V samém roce 1905 ke katolicismu odpadlo 183.824 osob, z toho bylo 93.124 duší z gubernie sedlecké a 40 859 z gubernie lublínské — totiž oni uniaté, kteří pravoslavným synodem vedeni byli stále jakožto úporní, kteří nechtějí se smířit s pravoslavím, k němuž násilím byli r. 1875 přičteni. Větší počet přestupů byl ještě v gubernii suwalské, vilenské a minské. V království polském samém přešlo ku katolictví 168.338 osob — a to vesměs v těch krajích, jež teď jako nepolské chtějí se od Polska odtrhnouti (Sedlecká a Lublínská gubernie jsou rusínské, Suwalki pak litevské aspoň velkou většinou). Na Litvě přestoupilo 31.814 duší, na Bílé Rusi 19.646 a na Kyjevsku 12.470 duší.

*

„Gazeta Kościelna“ vypočítává, jak draho přijde duchovenstvo polské a rusínské v Haliči fondu náboženskému. Katolické diecese polské: lvovská, krakovská, přemyšelská a tarnovská berou z fondu podle rozpočtu na r. 1911: 460.201, 419.277, 509.625 a 423 693 korun čili společně 1,812.796 a spolu s armenskou diecesí lvovskou 1,823.535 korun. Rusínské tři diecése berou z fondu: lvovská 1,328.933, přemyšelská 1,175.853 a stanislavská 789.572 korun, dohromady 3,294.358 korun. Největší část obou obnosů činí doplněk kněžské kongruy. Pro Poláky katolické činí 1,242.717 korun, pro Rusíny sjednocené však 2,972.460 korun. Pro tři největší diecese rakouské: pražskou, olomouckou a litoměřickou činí doplatek kongruy 2,228.767 korun. Z toho usuzuje „Gaz. Kośc.“, že Rusíni mají veliký počet farností poměrně snad největší v říši, kdežto polský lid prý si na všech stranách stěžuje na nedostatek kněží a far. — V debattách o rozpočtě prohodil Dr. Steinwender, že nás naše „milé vyšší duchovenstvo“ stojí ročně 7 milionů korun. Kolik však má vynášeti náboženská matice, kdyby byla řádně spravována, toho nikdo nechce říci.

*

Poslanec ruský, duchovní J. Titov, posuzuje v „Církं. Věstn.“ vývoj „ruské kongruy“ duchovenské. Stát platí na rozhraní národním a náboženském duchovenstvo nižší i vyšší a pravidelný plat bývá kněžím od 400 do 1500 rublů, diakonům a psalomščikům od 100 do 700 rublů. Průměrný příplatek po celé Rusi však činí 345 rublů na farnost (nejméně dvě osoby: Kněz a psalomščik). Činí totiž na letoší rok veškerý náklad státní na platy duchovenské 14,140.066 rublů. Podle normy ustanovené v r. 1901 doplňuje se ve farnostech nestátních plat kněze až do 300 rublů, plat jáhna do 150 a plat psalomščika do 100 rublů (norma doplňka v r. 1842 poprvé zavedeného činila 180, 80 a 40 rublů!) Dostává (r. 1910) vůbec státní plat nebo doplněk 29.984 far pravoslavných, nedostává ničeho 10.996 far. Aby všecko duchovenstvo státem bylo zabezpečeno aspoň do normy 300, 150 a 100 rublů, bylo by letos třeba k oněm 14·14 mil. rublů přidati

ještě 8,361.762 rublu. Ve 64 diecesích pravoslavných obdržely r. 1910 všecky fary příplatek státní v 11 diecesích, do 75% všech farností dostalo příplatek v 29 diecesích, od 50 do 75% všech far ve 12 diecesích a pod 50% ve 12 diecesích. Nových farností vzniká ročně kolem 300 (r. 1909 : 212, r. 1910 : 2793), tolik nových totiž jich žádá o státní příplatek ročně, ve skutečnosti jest jich mnohem více, mnohé o příplatek vubec nežádají. Jiné zase žádají o dvojnásobný podle nouze a potřebnosti osady. Sv. Synod obyčejně polovičku žádostí odmítá.

*

Tážou-li se příchozích osadníku v Sibiři, jaké jsou víry, dostanou prý nejednou v odpověď — já černigovské, já perejaslavské — odpovídají svou guberníí a svým okresem! Nevědomost lidu v ohledu náboženském je prý všude úžasná. Vinen je tím formální, úřední dohled církevní: zavaď o nějaký zákon, na př. o ohláškách a bude zle, ale naučil-li jsi ženicha a nevěstu před svatbou hlavním pravdám náboženským, nebo aspoň modlitbám, po tom se tě nikdo neptá. — Jakby ostatně dohled mohl býti jinaký, dukladnější, náboženštější, když biskupové ruští jsou obyčejně zajatci konsistorního činovnictva, to poukazuje jim neustále na ty a ony paragrafy a nedá jim svobodné vule projeviti a svobodně rozhodovati. A místo aby tato „úřední síla“ povolovala, ona ještě přitužuje. Úředníku je čím dál více, papírové a aktovní práce stále přirustá, náboženství a víra pod těmi akty čím dál více se dusí. Letos na rozmnožení úřednictva při konsistořích a při Synodě věnováno opět nových 730.425 rublu.

Volyňský arcibiskup Antonius poslal přípis patriarchovi cařihradskému, který čten na schuzi synodu 31. ledna. Arcibiskup v něm žádá Řeky, aby už jednou urovnali svuj spor synodu s Bulhary a na prospěch východní církve a na prospěch víry se s nimi smířili. Synod vyslechl přípis s velikou pozorností a usnesl se odpovědět arcibiskupovi Antoniovi, že „veliká Kristova církev (tak se titulují Řeci cařihradští!) vskutku si přeje zrušení bulharského schismatu, a jakmile nastoupí vhodný okamžik, bude upřímně spolupusobit, ale ovšem jen nebudou-li církevní kanony porušeny.“ — Arcibiskup Antonius je dnes vedle vologodského Nikona řídícím duchem v ruské církvi. Oba jsou i učení i energičtí, ale více konservativní, ač potřebu reformy v církvi uznávají — jen že chtějí reformu přitužením discipliny a povznesením církve, upevněním víry a mravu — nikoliv však jak by si to moderní reformisté ruští přáli. — Přání projevené arcibiskupem Antoniem cařihradskému patriarchovi značí tedy víc než přání pouhého biskupa ruského. Je tu hlas církve ruské hlas toho směru, jenž dnes vede a vládne.

Načaté jednání mezi Bulhary a Řeky nemá zatím dalších značnějších výsledku: zůstalo při osvědčení ochoty s obou stran. Řekové touží po tom býti vudci křesťanského lidu v Turecku, míti jej všecek za sebou, všecky poslance jeho, aby se mohli tím rozhodněji opírati turecké vládě. Řečtí poslanci svolali už dvakrát poradu všech křesťanských

poslanců parlamentu tureckého. Ale jednou nepřišli Srbi, podruhé Bulhaři. Turci by neradi viděli, aby se všichni křesťané proti nim spojili, a proto hledí Řeky usmířiti a od prvních zámyslů vzíti křesť. církvím svobodu a autonomii školskou, pomalu upouštějí.

Smíšená komise arabsko-řecká v Jerusalémě dokonala ve schůzi 1. a 2. ledna smíření mezi tuzemci a Řeky. Domácí arabský klerus a věřící vydali zas všecky chrámy a kláštery, jež uchvátili anebo drželi zavřeny, připustí v nich návštěvy a modlitby všech pravoslavných bez rozdílu národností. „Svatohrobci“ (Řekové držící klášter a chrám Božího hrobu) a patriarcha Damian slíbili za to tuzemskému živlu spoluvládu v církvi. Zdá se však, že šli tak daleko, že Cařihrad bude protestovati proti takovému vydání privilejí řecké církve.

*

V továrním městě Ivanovo-Voznesensku vyskytl se nový prorok, prostý dělník, převzděný Griška-Bosý, považující sebe za obnovitele lidstva. Byl několikráte z města vypovězen, umístěn i v blázinci, ale jakmile odtud vypuštěn, hlásal opět své zbrklé názory, získal mnoho přívrženců zejména z dělnických tříd a konečně se usídlil uvnitř města v místnosti zvané „Jáma“. Zde konají se noční schůze, při nichž palicí bijí do sudu, zpívají „Christos voskres“, čtou písma, která Griška vykládá svým stoupencům, dovozuje, že záhy se objeví „drak sedmihlavý“, kterého když Griška zabije, nastane konec světa. V čase těch proroctví, mezi 10—12 hodinou, vrhají se přítomní tváří na zem, ležíce tak nepohnutě, neboť jest to prý hodina ďáblova a chvíle jeho záhubného působení. Přese všecky jím hlásané nesmysly má tento blázniveс mnoho pošetilých ctitelů, kteří mají ho za svatého.

*

V ečmiadzinském veleklášteru (blíž Erivani na Kavkazu), zemřel právě nedávno nastolený patriarcha čili katholikos armeno-gregorianské církve, Izmirlian, jinak Matheos II. Katholikos považován nejen za hlavu armenské církve, nýbrž i za hlavního representanta armenského národa vůbec a jelikož církevní a společenský život Armenův úzce souvisí, jest tudíž i vliv armenského patriarchy v obojím směru veliký. Když po prohlášení ústavy v Rusku umožněno i ruským Armenům míti své poslance v říšské dumě, začala se ponenáhlu projevovati snaha, uvésti laický živel i do církevní správy a zvlášť horlivě jali se pro tu věc agitovati v posledním čase levé radikalní armenské strany. Znajíce politickou nevyspělost armenského lidu, nadáli se při obecních volbách obdržeti většinu a tudíž i rozhodující hlas v církevní správě, důležité nejen pro její vliv na armenské obyvatelstvo, nýbrž i ze zřetelů všeříšských. Půda k tomu upravována delší čas, ale záměr uskutečněn teprve nedávno, když se jim podařilo přemluviti zemřelého katholikosa, aby schválil a rozeslal všem správcům armeno-gregorianských diecésí zvláštní instrukci, kterou zaváděn jiný způsob církevní správy a v níž nově zvoleným laickým členům vyhrazena široká činnost. Instrukce ta však nebyla předložena ani k předchozí úvaze synodu katholikosovi přidělenému, aniž sdělena ruské vládě.

Katholikos Izmirlian byl ruského jazyka a říšských zákonu znalý jen dle výkladů zainteresovaných osob, i bylo tudíž snadno přesvědčiti ho, že v doporučených jím změnách církevní správy nejen že není ničeho nezákonitého, nýbrž že přímo vyplývají z ustanovení jeho předchůdce, proti němuž ruská vláda ničeho nenamítala. Byv ale později členy svého synodu lépe poučen, osvědčil ihned rozhodně, že rozeslanou instrukci odvolá a prohlásí za neplatnou, ale náhle jeho smrt záměr ten překazila a otázka zůstala nerozřešena. Roznesla se zvěst, že katholikos zemřel smrtí násilnou a za příčinu uváděna změna jeho názoru stran účasti laiků v církevní správě. Nyní nastává volba nového katholikosa, od něhož v první řadě očekává se zrušení zmíněné instrukce. Officielní orgán „Rossija“ uveřejnil v té příčině toto zřejmé osvědčení: „Nemísíc se rozhodně do výboru, závisících na svobodném projevu vule armenského národa, vláda je povinna míti spolu záruku, že příští zvolenec, jehož utvrzení předkládá se dobrozdání ruského mocnáře, bude nejen vřelým tlumočníkem potřeb armenského národa, ale též zevrubným vykonavatelem zákonitých požadavku ruské státní moci. Chybění takové záruky ztížilo by jen, a to bez jakéhokoli prospěchu armenského obyvatelstva, otázku o skutečných potřebách armenské církve. Při nejmenším zavdalo by duvod připomenouti, že výběr kandidáta na hodnost katholikosa ještě neznamená jeho schválení v tak vysokém důstojenství.“ — Patrno, že nastávající výběr nového katholikosa jest věcí veliké váhy pro celý armenský národ.

*

Obyvatelé městečka Ognina umínili si při sjezdě postaviti kamenný kříž, o čemž spravili místního „stanového“, ale zapomněli dodati, že pod křížem má býti nápis: „Boże, błagosław tej ziemi!“ Když pak začali klásti kamenný podstavec, na němž byl vyryt zmíněný už nápis, policie další stavbu zapověděla; ačkoliv podnikatelé zaslali žádost stran toho gubernatoru, sepsala policie protokol a pohnala k soudní zodpovědnosti místního faráře a statkáře Borkowského a Maruszewského jako iniciatory. Faráře uznal soud za nevinna, ale oba osadníky odsoudil k pokutě po dvou rublech. Kříž doposud stojí neukončen a gubernator na podanou žádost nedává odpovědi.

Farář Nikodem Vasperunas v Dvinsku za pokřtění dítěte, jehož otec Alexandr Józefowicz je pravoslavný a matka Karolina katolička, odsouzen k peněžité pokutě 100 rublu a k odstranění z duchovní správy na půl roku, manželé Józefowiczovi pak na 3 měsíce do vězení.

*

Mariani (Rivista storico-critica, říjen 1909) rozbírá při sporu o dogmatická fakta poměr Bellarminův k neomylnosti církve v dogmatických faktech. Je církev, dle tohoto velikého theologa, neomylna, když určuje — aby ji odsoudila — smysl nějaké knihy? Nestorius na př. popíral božství Kristovo, Jansenius učil pěti proposicím a p., toť tu quaestio facti. Jsou tu vlastně fakta dvě: osobní smýšlení autorovo, jež církev přenechává soudu božímu, a přirozený smysl knihy, o němž církev se vyjadřuje. Spor o věci

této není stár. Jansenistické vytáčky jej zplodily. Fénelon, aby snad chikanerie sekty krátce odbyl, formuloval a hájil tu thesi o neomylnosti církve. Ví dobře, že Písmo nemluví o Janseniovi, ale míní, že církev božsky osvícena nemohla se mýliti o přirozeném smyslu knihy jí odsouzené. Mezi autoritami, jež proti němu byly uvedeny, byl i slavný Bellarmin. Fénelon odpověděl na to, a to tak upřímně, jak bylo jeho zvykem, a po něm P. de la Servière (s nímž Mariani jest ve vědeckém sporu) míní, že Bellarmin připouští neomylnost církve v dogmatických faktech. Mariani jest náhledu opačného a tvrdí: Bellarmin zkoumal otázku tuto vzhledem k papeži Honoriovi, odsouzenému šestým ekumenickým koncilem, a na námitku vybranou z akt koncilu odpověděl: Buď ta akta byla nějak interpolována nebo Otcové koncilu se mýlili v textě Honoriově. (Quamvis enim generale concilium legitimum non possit errare, ut neque erravit hoc sextum, in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare potest in quaestionibus de facto. Itaque tuto dicere possumus hos patres deceptos ex falsis rumoribus et non intellectis Honorii epistolis immerito cum haereticis connumerasse Honorium.) Na námitku přirozeně předvídanou: „Ale pak rozumíš Honoriovi lépe než tolik Otců?“ odpovídá: „Nejen já sám mu tak rozumím, ale i někteří papežové a římský koncil.“ Tolik Bellarmin o této věci. Mariani připojuje s Contensonem, že kdyby byl Bellarmin učil opaku, byl by byl v rozporu s tradicí skoro jednomyslnou. Před pověstným rozlišením jansenistů každý byl o této věci téhož mínění. Debata tato není Marianovi nedůležita: odepřete-li jansenistům dobrodiní rozlišení, odepřete je i Honoriovi. Pro svůj názor mimo jiné závažné autority cituje i několik papežův a zvláště Pelagia II v otázce de tribus capitulis. Řehoř Veliký přijímá distinkci Pelagiovu: „Nam in synodo, in qua de tribus capitulis actum est, aperte liquet nihil de fide convulsum esse vel aliquatenus immutatum, sed sicut scitis, de quibusdam illic solummodo personis est actitatum.“ Tak později Sirmond neváhá hájiti Theodoreta odsouzeného obecným sněmem. Tak Petau též prý uznává, že velmi špatné knihy mohly býti schváleny koncily i papeži, a přes to tyto orgány nepochybily u víře. Nyní zobecněl co do facta dogmatica názor opačný.

Věda a umění.

Předseda brněnského „Klubu přátel umění“ (p. řed. L. Janáček) se při valné hromadě vzdal své funkce a dále předsednictví nepřijal, protože se mu nepodařilo urovnati neshody mezi Klubem a „Spolkem výtvarných umělců moravských“. Příčina neshody spočívá v tom, že „Spolek výtv. umělců mor.“ klade své sídlo

do Hodonína, tam chce míti svou výstavní budovu spolkovou a i příští akademii umění výtvarných na Moravě! Je to z lásky k tomu prostředí slováckému, z něhož umění výtvarné na Moravě ponejvíce vyrůstá a z něho první podněty bere. Praktické zřetele jsou však všechny proti tomu záměru. „Klub přátel umění“ se proto usnesl, ježto dohoda se spolkem zdá se nemožnou, vystavěti si svůj vlastní výstavní pavillon v Brně. Přijata také resoluce, jíž se Národnímu divadlu v Praze doporučuje provedení Janáčkovy „Pastorkyně“, protože opera při skrovných prostředcích brněnského divadla nemůže se ani uplatniti, ani správně posouditi. — „Klub přátel umění“ vstupuje do nové desítky působnosti své. (Zal. 1900.)

*

Vincenc Prasek, bývalý ředitel gymnasia opavského, ohlašuje vydání „Paměti“ svých. Pro dějiny moravského a zvláště slezského vývoje kulturního a národního od let šedesátých budou „Paměti“ ty vydatným pramenem.

*

Zvláštní společnost francouzská pro šíření hudby slovanské“ (l'Association pour la propagation de la musique slave) odhodlala se konečně uspořádati v květnu a červnu celou saisonu oper slovanských v divadle Sary Bernhardovy. Počne se „Prodanou nevěstou“, v Paříži už známou a tak trochu zdomácnělou.

*

Všecky skoro pražské listy s humorem zmiňují se o výstavce „Manesově“, totiž o jedné síni výstavky té, kam umístěny obrazy „imexpressionistů“ čili „novoprimitivistů“ českých. V čelo jim dány dva obrazy nor. malíře E. Muncha, jako doporučení. Soud návštěvníků se však shoduje všeobecně v tom, že tyto pokusy českých protiexpressionistů se vyjímají spíše jako karrikatura, jako výsměch celé té moderní školе, která vzala zase vznik ve Francii, a ne jako její vážné stoupenství. Francouzští imexpressionisté totiž před rokem uspořádali v „Manesu“ soubornou výstavku — a zbyla tedy po nich „nákaza“, která teď se objevila. — Mladá tato škola přijala název „neoprimitivistů“, a hledá své vzory v umění ranného středověku, 10. až 13. století, v klášterních většinou tehdy malířích a illustrátorech, lidech bez školy a zcela samorostlých. Ale ti právě byli samorostlí a beze školy. A to neoprimitivisté nejsou! Ale nescházi ani nadšenců pro nové umění, které prý je základním rysem budoucího rodícího se právě směru.

Dle zpráv novinových poprali se prý onehdy před Národním divadlem 2 příslušníci toho a onoho směru, až je policie rozbránila. Jen svéráznost, zvláště v umění!

*

Ředitel archivu čes. Dr. V. J. Nováček upozorňuje u příležitosti čáslavského falsa (deska lepenková s nápisem: „Ossa Inclyti Ducis Bohemiae Joannis Žiskae in muro aversario asservantur“) na práce tamního konservatora V. V. Jeníčka a jmenovitě na objevený prý

od něho „makulář exulanta Albrechta staršího Robmhapa ze Suché“, nadšeného ctitele Žižkova (z r. 1629). Makulář otisknut ve „Včele Čáslavské“ v r. 1903. V něm podává Robmhap zprávu svému příteli Samueli Zarybnickému o kostech Jana Žižky tajně uchovaných a uložených — a to dosti tajemnými slovy. „Makulář“ (česky psaný) psán však je tak nemožnou češtinou, že dr. Nováček pochybuje o jeho pravosti. Také jemu makulář na jeho naléhavou žádost neukázán! Tedy také prý asi falsum. A k objevení „makuláře“ zavdal asi podnět správní výbor „Včely Čáslavské“, jež r. 190l vyzvala městskou radu, aby dala ve chrámu Páně pátrat po kostech Žižkových. P. V. V. Janíček na toto podezření v „Čase“ odpověděl, že si makulář musil dáti opsati od najaté osoby z originálu ve Zhořelci chovaného, který byl leda za 150 marek na prodej. Výtah z něho uveřejněný byl pouhou ukázkou a neměl býti nikterak vědeckým převedením a pojednáním. — Po této odpovědi p řed. V. J. Nováček na svém podezření setrval.

V rok jubilea Hankova (50leté úmrtí — † 12. ledna 1861, 120leté narozeniny — * 10. června 1791) je to zrovna typické!

Ostatně dle „Zvonu“ (č. 22. let. r.) praví rukopisný životopis děkana čáslavského (1638—42) Anselma Cramsi, že „kosti přeukrutného Žižky . . . mezi zděmi děkanského kostela tajně ukryté . . . našed dal vykopati a vykopané z rozkazu veledustojné konsistoře pražské v nádobě vysmolené rukou katovou na náměstí čáslavském spáliti a popel do vzduchu rozmetati kázal, aby ani nejmenší památka nezbyla po tak krvavém ukrutníku.“

Další schůze komise vědecké o čáslavském nálezu kostí Žižkových konány 14. a 21. února. Ve schůzi 14. února podávali svá dobrozdání četní domácí i cizí lékaři a anatomové o nalezených kostech. Professoři z lékařské fakulty Dři. Slavík, Kimla, Weigner, Hlava, Janošík praví: „Nelze zjistiti pohlaví a stáří ze zachované lebky.“ Dr. Hlava líčil těžkost důkazu, že lebka náleží slepému od mládí. Dr. Haškovec připouští všecky možnosti a je přesvědčen, že lebka jest lebkou Žižkovou. Dr. Reinsberg opponuje, možno to jest, ale prokázáno to není. Dr. Slavík a Dr. Kimla (ze soudního lékařství) upozorňují opět na těžkosti důkazu. Není dosti materialu, o nějž by se tvrzení dala opříti. Otázkou, jak se vyvíjí lebka jednookého (jemuž oko v mládí vyteklo), nemá v literatuře dosud dokladů, nevšímáno si jí, nebyla aktuelní. Proto Dr. Kimla navrhuje, aby se definitivní rozhodnutí komise odložilo, až se sežene dosti průkazného materialu o jednookých. Dr. Matiegka jako nejlepší český kraniolog (badatel o lebkách) vyvrací pochybnosti jednotlivých referentův a uvádí dobrozdání také zahraničních autorit z oboru kraniologie: Hrynceviče, Manouvriera, Grosla, Hasse, Waldeyera, Kayserlinga a Schwalbeho; všichni souhlasí v tom, že se jedná bezpečně o lebku mužskou a pravděpodobně o jednookého. Dr. Matiegka a stavitel Hilbert tvrdí ještě, že podle zazdění výklenku a podle uložení kostí v něm i podle druhu kostí je zřejmo, že podvod je tu vyloučen. Že se jedná o uložení kostí z piety a v dávném čase. Celkově tedy vyznívá posudek takto: Není nic, co by značilo, že kosti

nejsou Žižkovy; negativní důkaz je tedy jednohlasný; o pravděpodobnosti, že jsou to kosti Žižkovy, rozcházejí se znalci jen ve stupni jejím, možnost všichni připouštějí — Dne 21. února podávali zprávu archeologickému sboru musea českého Dr. Píč a Dr. Matiegka. Byla to jen souhrnná zpráva, v níž opět dotvrzena pravděpodobnost lebky Žižkovy. Při tom Dr. Matiegka oznámil, že pro stáří kostí svědčí to, že stále praskají a se rozpadávají na vzduchu, takže i po impregnaci jest nejisto, dají-li se uchovati.

*

Ještě jiný spor starožitnostní znova ožívá. Museum české sdělilo, že dva staří vlastenci čeští věnovali 4000 korun, aby k stému výročí 1917 nalezení rukopisu Královédvorského vykonána byla revise celého sporu, dějiny jeho i výsledky zkoušek a všecky důvody pro i proti. Spolu však žádají, aby byl učiněn pokus na vyvrácení zbývajících námitek. Lhůta podání jest do 30. června 1915. A také už v literárním odboru „Umělecké Besedy“ pražské oznámena na 25. února přednáška professora Dra J. Hanuše „Nová obrana rukopisu Královédvorského“. Po 25letém pohřbení obou rukopisů tedy pokus o jejich znovuvzkříšení.

*

V „Osvětě“ (č. 3) připomínají se šedesáté narozeniny (27. února) Dra Albina Bráfa a jeho význam pro vědu národohospodářskou, 70leté narozeniny Jana Otty, nakladatele pražského a jeho význam pro literaturu českou (Dr. C. Horáček a Fr. Ad. Šubert). J. Božek přináší vzpomínky ze života Dra J. J. Hanuše, professora university lvovské, olomoucké a pražské, z níž propuštěn roku 1852 pro Hegelianismus a svobodomyslnost.

*

Pí. A. Vlčková uveřejňuje v „Osvětě“ paměti o vzniku „Osvěty“ (22. března 1871 vyšlo 1. číslo) a prvních dobách jejího vycházení. Sama byla její administrátorkou, manžel redaktorem. Jak sama přiznává, dráha „Osvěty“ nebyla trnitá, pracná sice a namahavá, ale vděčná. Vniterně i finančně od prvních sešitů stála „Osvěta“ dobře zakotvena. Vzpomíná některých přispěvatelův a poměru jejich k „Osvětě“. O Fr. Douchovi říkával V. Vlček, jaké má s ním boje, nežli přijme od něho honorář. Ač Doucha sám žil ve velmi stísněných poměrech. Ani číslo s prací svou nechtěl si podržeti, ale přečtené vracel je redakci.

*

Archivář Fr. Snopek v „Časopise Matice Moravské“ odporuje článku Dra Fr. Hýbla v „Českém Časopise historickém“ r. 1908 uveřejněnému „O slovanské liturgii na Moravě“ v 9. věku. Dr Hýbl měl za to, že slovanskou liturgii zavedl sv. Methoděj o své ujmě, a Řím jí nejen nepovolil, ale jí stále bránil. Zmínili jsme se svého času o těchto vývodech ve „Hlídce“ upozorňujíce na novotu jejich a bystré prozírání poměrů římských. Archivář Snopek naopak dokazuje pravdivost listiny „Industriae Tuae“, kterou se bohoslužba slovanská povoluje, jejíž pravost Dr. Hýbl popíral. Duchaplné vývody Dra Hýbla rozpadávají se pod kritickým poctivým důkazem p. archiváře Snopka.

Přispěly však k osvětlení okolnosti, která jak vidět ani českému badateli se nezdála jistou a pravděpodobnou.

Ředitel J. Klvaňa dokončil v 1. svazku „Časopisu moravského musea zemského“ svou obsáhlou studii o krojích hanácko-slováckých (od 1896 do 1911). Je to důležité dílo o lidové kultuře, jdoucí až do posledních podrobností. Dnes, kdy kroje ty už patří většinou minulosti (vyjma částečně slovácké) a známy budou leda z museí a z obrazů, je tento popisný doprovod krojů nadhrobním řečníkem jejich.

Týž autor zmiňuje se v témže časopise o národopisných pohlednicích z mor. Slovácka. Praví, že moda přinesla mnoho těchto pohlednic, ale většina z nich nejsou ani hezké ani umělecké. Je to zboží v cizině hotovené snad podle fotografií, nebo i náčrtků, ale bez pravdivosti a bez nadšení. Jsou-li kolorované, bývají obyčejně barvy zcela pomateny a převráceny, tváře jsou takové, že jich na Slovácku nenalezneš. Jako zdařilé a opravdu umělecké pohlednice slovácké udává autor: pohlednice malířky Gardavské (Promberger), Fenelovy (Uprka, Frolek, Köhler), pohlednice pražského „Máje“ (Uprka), Šilhánkovy z Velké (malíř Jóža Koudelka), Jedličkovy z Prahy. Kárá však nejmenované pohlednice nějakého akademického malíře jakožto hrubé, a hyzdící Slováky, jakých by se nebyl od umělce nadál.

V Časopise vlasteneckého spolku musejního v Olomouci přinášejí bzeneckou „ikonu“ malovaný podle východních vzorů starý obraz matky Boží. Jen letmo provozen je obraz theorií, že umění západní třeba stopovati na východ; z východu chodily podněty a myšlenky. Také bzenecká madonna je takovýmto obrazem podle východního způsobu malovaným, ale přece prý zcela odlišně, takže máme před sebou staromoravskou ikonografii. Snad prý i název Bzence souvisí s Byzancí!

*

Spolek turistů moravských a spolek pro povznesení návštěvy cizinců počaly vydávati zvláštní měsíční věstník pod názvem „Svaz“, jejž řídí známý podnikatel výletů a cest prof. Karásek. První sešit přináší řadu obrazů (hrad Helfštýn u Lipníka a kostelík z Tiché). Barevný obraz (kostelík z Tiché) označen i názvem německým a francouzským, takže „Svaz“ počítá asi i na propagandu v cizině. Také český svaz ku povznesení návštěvy cizinců v král. Českém počal vydávati svůj „Věstník“. Věstník má program velmi široký: turistický, umělecký, hospodářský, lidopisný, starožitnostní a historický. — Čechy mají též v tomto směru působící listy: „Časopis čes. turistů“, „Krása našeho domova“, konečně i „Český Svět“ a teď i „Světozor“ dal se toutéž cestou, aspoň v obrázkové části.

*

V „Časop. Musea království Českého“ pokračuje Jan N. Jelínek v luštění záhad ze života Jana Amosa Komenského. Tentokrát

si obral samo jméno Amos, o němž tvrdí, že je to český překlad či lépe doplněk jména Jan. Amos má za překlad jmena hebrej. Jochanan (Dei misericordia); volný překlad bible Kralické z r. 1596 je Miláček. A zlatinisované jméno to zní Amos. — Bylo by to tedy spíše bližší označení jména Jan. Není potřeba mysliti na překlad jména Jochanan, jež značí přece jen Dei misericordia — Boží smilování, ale na označení dosud užívané v Jan Baptista, Jan Evangelista. Při tom místo Evangelista vzat by byl druhý a vznešenější titul Jana apoštola — Miláček Páně. Ale tu by bylo třeba dokázati, že Komenský měl jméno Jana apoštola (podle blízkosti křtu k tomu a onomu svátku, či podle rodinné tradice). A tu bylo by to skutečně ojedinělé, takovéto označení, jindy neužívané. Ale přece vysvětlitelné.

*

„Slovanskou biblí“ nazývá Jos. Páta ve Slov. Přehledu Jagićovy „Dějiny slovanské filologie“. Vydala je vloni „car. akademie nauk“ v Petrohradě Zahájen jimi veliký podnik akademie: „Encyklopaedie slov. filologie“. První svazek je opravdu monumentalním dílem v každém ohledu. K dějinám těm budou se musit utíkat všichni, kdo se kdy slov. filologií obírati budou. Za zmínku stojí, že my Češi jsme dějiny této slov. filologie zahájili a to velmi čestně — Dobrovským.

*

Ze vzpomínek na Tolstého přinesla „švycarská revue“ („Revue Suisse“) zajímavou episodku o osobním sporu Turgeněva a Tolstého. Tolstoj na jaře r. 1862 byl návštěvou u Turgeněva. Ale urazil ho smrtelně. Předně usnul při čtení rukopisu jeho románu „Otcové a děti“ a pak nazval dceru Turgeněva za to, že chodí do chat selských a dělnických a spravuje v nich selské cáry, komediantkou. Turgeněv rozčilený napřáhl už, aby Tolstého uhodil. Vzpamatovav se ale, rozplakal se a odběhl. Tolstoj vyzval Turgeněva na souboj. Mezitím však Turgeněv odprosil listem Tolstého, ale když ten neodpovídal, dostavil se Turgeněv na určené místo k souboji. Tolstoj zatím listem usmířen, nepřišel.

*

Ve výtečném sborníku ethnografickém našich katolických missionářů „Anthropos“, jenž nastoupil už šestý ročník, nalezáme v prvním svazku jedenácte článku ze všech světa končin ve třech hlavních řečech světových: německé, francouzské a anglické. Pět článku provázeno je illustracemi. Mezi jinými přináši něm. miss. P. Raimund velmi důkladný popis z ostrovů australských hry i u nás známé: tvoření na prstech z provázku figur, při čemž přechycováním, podbíráním prstů vznikají vždy nové a nové obrazce. A nutno přiznati, že palavští domorodci znají to dokonaleji než naše děti. U nás popisem této hry se dosud nezabývali, ač svědčila by o vkusu i vynalezavosti a dovednosti dětské. — Přirozeno, že missionáři se nejvíce zabývají náboženskými názory domorodců. Tak shledáváme toho obsahu pět článků, což mezi jedenácti jistě není jednostranným zájmem. Redakce

vloni a letos přidává velmi obsažný přehled zpráv, časopisův a knih téhož oboru.

*

Zemřeli: 27. ledna Anton Bielek, učitel a redaktor „L'udových Novin“, vládou uherskou pronásledovaný. Zemřel v blázinci u Vídně. — 2 února Fedor Ivanovič Leontovič, prof. rus. univ. varš. — historik práva slovanského. — 5. února Mich. Matv. Stasuljevič (* 1826) nakladatel „Věstnika Evropy“ (1865), filosof. spisovatel ruský. — 10. února Đorđe Skopljanče, makedonský vojvoda srbský.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Veliké hořekování rozlehlo se poslední dobu ve sborech a listech dvojstátí našeho. Hořekování nad nemírným vzrůstem výdajů státních, při čemž nejnaléhavější potřeby hospodářské a kulturní jsou pomíjeny a obyvatelstvo zatíženo až po krajní možnost poplatnou. Všecky ty veliké výdaje jdou na tři věci: vojsko pozemské a námořní, na úroky z dluhův — a na osobní výdaje administrativy státní. Tentokrát nářky platí hlavně výdajům prvního druhu. Námořní správa přišla jak známo s požadavky na stavbu nového druhu bitevních lodí (dreadnoughtů) a s plánem na doplnění ostatní výzbroje moci námořní; a kromě toho ohlášeny i požadavky pozemní výzbroje, při čemž největší výdaj čeká říši zavedením dvouleté služby vojenské, kterou se počet mužstva ve zbroji značně zvýší, takže bude třeba utvořit mnoho nových pluku. Páčí proto výdaje vojenské i námořní v blízké budoucnosti na 800 až 900 milionů korun. Dnes dosahují už výše skoro 500 milionův. Ale nemenší jsou i výdaje na břímě úrokové, jež dosahují dnes už přes 500 milionů korun. Osobní výdaje administrativy státní rostou také přes míru a ještě úřednictvo naříká, že služné jeho nedostačuje na živobytí. Požadavky o zlepšení služného jsou stále znova a znova předkládány a úřednictvo jeví roztrpčenost, protože státní správa jim nevyhovuje. Přestálá a vlastně stále trvající doba všeobecné drahoty byla velikou příležitostí k nářkům a úsilnému domahání se nápravy. V Terstě úřednictvo celní a poštovní sáhlo k tak zvané passivní ressistenci, to jest službě podle předpisů, vlastně ku schválnému protahování veškeré manipulace. Nahromadilo se tak zboží na dráze, na poště a ve skladištích, takže zpozděním a často i zkázou zboží obchod si čítá na miliony utrpěné škody. Občanstvo se proto obrátilo s nevolí proti tomuto způsobu úřednictva domáhati se zlepšení služného. Úřednictvo terstské také asi po týdnu resistence upustilo od ní, nedosáhnuvši ničeho. Vláda tentokráte také se postavila na odpor hrozíc i tresty,

přesazujíc a dosazujíc a hlavně vysílajíc kontrolory, aby úředníci skutečně pracovali podle předpisů. Neboť tvrzení, že služba podle předpisu je zdlouhavou a musí vésti k zastavení práce, jest jen zástěrou schváleného zdržování a ničení práce. Tedy totéž, co v Anglii nazývají cacanny („jen pomalu“) a ve Francii mírnější sabotáží.

Nejen u nás, ale i jinde se opakující zjevy (Německo jich jediné dosud nemělo!) resistence úřednické na poště, na drahách, ve veřejných ústavech a úřadech, v závodech všeobecnosti sloužících dokazují velmi zřetelně, jak společnost stává se závislou na jednotlivých vrstvách svých a zvláště na vrstvách úředních od pošty a od dráhy. Bez těch dvou institucí, bez pošty a drah, je dnešní život hospodářský naprosto nemožný, zvláště ve městech, a stávkou těchto dvou vrstev úředních možno na společnosti vynutiti všecko. Postátněním jsou oba tyto ústavy privilegované, bez konkurrence. Zastati jich nemůže nic. Kdyby byly soukromé, mohl by v případě stávky zakročiti stát anebo svépomoc občanstva, vznik konkurrenčních ústavův. Ale takto nad státem už není, kdo by zakročil, a občanstvo samo nesmí; při dopravě železniční je také těžko, i když by byla soukromou, postaviti ihned podnik konkureční. To už tedy souvisí s povahou věci: postátněné závody jsou nejen drahé a nákladné, huře se vyplácejí než soukromé, ale jsou i nebývalou silou, pod níž občanstvo nejen neorganisované, ale i organisované i se všemi svými zástupci a poslanci jest vydáno organisovanému závodu na milost a nemilost.

Poslední zjevy zařadily naši říši mezi oněch málo státův evropských, v nichž vládne společenská i byrokratická anarchie: Francie, Rakousko, Rusko — výjimkou v letech revolučních — a státy románské a balkanské vůbec.

*

Finanční ministr německého souručenství, poslanec dr. Steinwender, jenž loni a předloni pomáhal plánu finančnímu svou černou podmalůvkou v referátě budžetním — letos vyslovil už před časem své hrůzyplné proroctví. Napravoval tím to, co ministr financí musil v delegacích pokazit. Pro delegace bylo totiž třeba optimistické finanční nálady, bylo třeba delegátům dokázat, že není tak zle, že peněz je dosti, že možno s dobrým svědomím povolit první splátky z úvěru, jenž pro armádu obnáší 418, pro námořnictvo 312 mil. korun. A tuto optimistickou zprávu přednesl nový ministr financí Meyer. Pro poslaneckou sněmovnu rakouskou však je potřebí zprávy pessimistické, tu zas obstarává generální zpravodaj rozpočtový, neboť ten na kollegy poslance lépe může působiti než ministr financí, a poslanecká sněmovna už třetí rok je k tomu odsouzena, aby povolila nové daně. Ale pessimismu dra Steinwendra nelze upříti oprávněnosti. Je jistě duvodnější než optimismus ministra financí.

Dr. Steinwender totiž na schůzi ve Vídni v polovici února vyvozoval: Roční náklad státní činí 2818 milionů korun, čili skoro 100 korun na hlavu obyvatele. Menší polovinu z toho (1379) tvoří výdaje na státní podniky, hlavně na dráhy, které vynášejí pouze

2·4% kapitálu do nich vloženého, jejž stát musí úrokovati 4½ až 5%. To činí ročně 105 až 125 mil. ztráty. Kromě toho dráhy rok co rok potřebují investiční půjčky kol 40 mil. na opatření a doplnění oboru, takže roční deficit jejich činí na 200 mil korun. Od r. 1882 až do r. 1906 doplatil stát na svoje železnice ohromnou sumu 1574 milionů korun.

Na vlastní veřejnou správu vydává (1911) stát 1439 mil. korun. Z toho pohltí vojsko a policie 449 milionů, státní dluhy 528 milionů, pense 111 mil., politická správa a soudnictví 263 mil., na školství zbývá jen 120 mil. a na hospodářské účely 163 mil. korun. Během čtvrtstoletí (od 1886) vzroztly státní výdaje ze 1044 na 2818 milionů korun. Tehdy před 25 lety stát vydával na paroplavbu a přístavy 7 mil., dnes 31·5 mil., na průmyslové školství tehdy 2·8, dnes 16·4 mil., na zemědělství tehdy 6·6, teď 27 mil., na střední a vysoké školy tehdy 19, dnes 51 mil. Ale na zemskou obranu tehdy 9·6, dnes 65·5 mil., na pense tehdy 32, dnes však 111 mil.

Letos schodek státní zase značně vzrostl, neboť příjmy proti výdajum jsou: státních podniků 1459 mil., výnos daní přímých a nepřímých 1130 mil., ostatní důchody 84 mil., výůjčky 40 mil. Tedy už schodek 100 milionů korun. Ale on ve skutečnosti dostoupil 145 milionů korun, neboť státní hotovost, která v r. 1909 ještě byla 620 milionů, dnes zmizela. Uhradí li se i zbrojní roční kvoty i železniční investice výpůjčkou, vzroste břemeno výdajů o 30 milionů, a tím schodek dostoupí 166 mil korun. Když i běžný schodek budeme opatřovat výpůjčkou, tu rok co rok učiníme na 180 mil. dluhů, čili v šesti letech celou miliardu. A už dnes činí státní dluhy (i se společným dluhem) 11.600 milionů. Nedovedeme-li však běžné státní potřeby uhraditi z pravidelných důchodů, spějeme ku katastrofě. A ta už skutečně blížiti se začíná. Státní a hypotekarní papíry letos u porovnání s r. 1907 ztrácejí celou miliardu, tak klesly v ceně. Kursy klesají a míra úroková roste — tak nelze hospodařiti dále!

*

U příležitosti úmrtí Alberta Rothschilda poukazovaly listy na to, že umřel v době, kdy moc domu Rothschildova byla zlomena a kdy úpadek jeho finanční síly začíná se jeviti nápadně i v poměru k státu. Poslední tři výpůjčky (1909, 1910 a 1911) odbyly se už bez Rothschilda, prostřednictvím poštovní spořitelny a bank z celé říše. S Albertem Rothschildem umřel prý poslední zastance bursovního loupežného systemu. Poslední bursovní porážku uspořádal Rothschild roku 1895, od té doby už věnoval se jen fotografii a ženským. Vývoj poměrů ho totiž sám odstrčil. Rothschildové všech čtyř větví měli totiž ve zvyku spolu s ostatními bankami, nebo sami, čas od času bursovní hrou podškubati drobné hráče, jež pomalu na bursu byli vlákali. R. 1895 bylo to na 10.000 drobných vkladatelů, kteří v bursovních komtoirech složili po 1000 až 20.000 korunách svých úspor a hráli s nimi na burse. Rotschild u všech bank vídeňských měl větší menší vklady a tak stále kontrolloval všecky a měl na ně vliv.

A tu když už suma uložených do hry asi 200 milionů zdála se mu dostatečnou, vyvolil si den před první volbou Luegrovou a srazil náhle kursy všech papíru. Vklady hráčů byli differencemi ztráveny a připadly tudíž bankám, jež je protihráčům -- a těmi byl Rothschild a ony samy, vyplatily. Získal prý tak Rothschild na 70 mil., ostatní banky na 30 mil. Ale od let devadesátých počínají z vídeňského života mizeti banky osobně vedené a zato vzmáhají se banky akciové. Bursovní systém bankovní byl možný dobře jen u osobních bankéřu — akciové ústavy tiže bylo proň získati. Byl přece jen riskantní a ředitelé vuči správní radě byli vázáni. Akciové banky od let 20 v Rakousku stále více mohutní a na konec úplně svou silou ovládají. Osobní banky jako malé ústavy zůstávají za nimi daleko vzadu vlivem svým. Akciové banky cele věnovaly se prumyslu, a bursovní spekulace tak stále více z programu jejich vymizely. Podobně i v Německu už dříve vývojem akciových bank soukromí bankéři odstaveni, a mohutný prumysl německý spolu s těmito akciovými bankami už dříve znemožnil systém pouze bursovní — Úmrtím Alb. Rothschilda systém tento mizí prý i v Rakousku docela, neboť nástupcové obrátí se rovněž k prumyslovému obchodu bankovnímu.

*

V „Čes. Lidě“ sděluje Dr. Josef Volf podivný případ nesnášelivosti hospodářské v Německu ze XVII. století. Ve slezském Freiberku usadili se čeští exulanti a provozovali rúzná řemesla. A tu pekaři freiberští r. 1640 postavili se proti českým koláčům. Německé cechy jaly se žádati od přišelcu českých, aby se znovu podrobili cechovnímu řádu, a zažádali o připuštění k řemeslu, složili zkoušku a zaplatili přístupné. Exulanti vykazovali se mistrovskými listy českými namítajíce, že neluší s nimi jednati jako s tovaryši, když v mistrovství v Čechách již zešedivěli, a zakazovati jim vyhnancům pro pravdu Páně svobodné provozování řemesla. Ale cechy německé nehleděly na společnou pravdu Páně, nýbrž na svůj hmotný prospěch. A tak městská rada na naléhání všech cechu a zvláště pekařů se usnesla, že čeští pekaři nesmějí na dále péci koláčů s tvarohem, ale koláče po českém způsobu že smějí i nadále hotoviti.

*

První a druhá sekce kasačního oddílu ruského senátu bude uvažovati o velice duležité předloze ministeria vnitra co do Litvy a Bílé Rusi. Za hrůzovlády hrab Michala Muravjeva usazovány od r. 1863 na Litvě k vuli jejímu úplnému poruštění na zabavených statcích polské a litevské šlechty výlučně ruští sedláci. Pruběhem času začali však ruští osídlenci ochotně prodávati své pozemky opět Litvínům i Polákům a koupě ty byli notářem právoplatně stvrzovány. Teprv nynější kovenský gubernátor obrátil na to zřetel a zpravil o tom ministra vnitra, následkem čehož záležitost ta se octne před forum říšského senátu.

*

Německá policie (min. vnitra) bez dlouhých ohledu vydala nový úkaz vypovídací, jenž nutí dělníky průmyslové, pomocníky a učně řemeslné, pokud jsou příslušníky cizími, opustiti na čas Německo. Řemeslničtí učni a tovaryši přišedší r. 1910 smějí zůstati do 1. září 1911; dříve přišlí až na další nařízení. Dělníci čeští v r. 1909 přišlí musí v čase mezi 20. prosincem 1911 a 1. únorem 1912 opustiti Německo a smějí se vrátiti do práce jen k těm zaměstnavatelům, kteří budou míti povolení zaměstnávati cizí dělníky. Dělníci čeští před r. 1909 přišlí smějí zůstati až na další opatření. Čeští řemeslníci na příště nesmějí býti zaměstnáváni.

Toto nařízení prohlášeno v delegaci něm. delegátem za protismluvní. Ale vláda naše i ruská už je trpí od mnoha let. Napřed zavedlo Německo podobné nucené přerušení pobytu pro Poláky (ruské i haličské), aby prý se neusazovali v Německu a nerozmnožovali tak počet jino národních obyvatel. Teď jsou mezi takové nežádoucí počteni i Češi! Řemeslníky domácí pak vláda německá chrání vůbec zákazem přílivu z ciziny. Proti nucenému přerušení vláda naše nebude moci nic podniknouti, když už je trpěla i dříve, ale naprostý zákaz řemeslného přílivu přece jen může protestovat; ač i v tom případě vláda německá, jistě než rozkaz vydala, našla si proň duvody, že jej vydati smí.

*

Proti italskému irredentismu a jeho chybnému pochopení budoucnosti Italie obrací se v „Deutsche Revue" Dr. Th. Fischer, znatel otázek středomořských. Irredentismus obrací zraky Italie na sever a východ, kde nemá docela žádné budoucnosti. Celý náklon Italie, její přirozená povaha obrací ji k západu. Všecka velká města, všecky cesty, celá minulost Italie leží při moři Tyrrhenském. Tamtudy dobývala si Italie moci a slávy, dnes tamtudy jezdí pouze italští vystěhovalci! Na východě leží jediné Benátky, město dnes úplně bezvýznamné, které i v minulosti jen proto se vyvinulo, že střední a jižní a celá západní Italie byla rozervána a v úpadku. Dnes pak dokonce už Italie nemá na východě ani jediného bodu oporného pro vývoj příští. Terstu jí nevydá Rakousko a Německo, Dalmacie jí nevydají Slované, Rjeky jí nevydají Uhry. V Albanii jen nepatrná čásť obyvatelstva je katolická (a ta stojí pod protektorátem Rakouska!). Řecko pak samo se stává duležitou hospodářsko-obchodní mocí, jež všemu cizímu vlivu napříště se ubrání. Na Adrii nemá Italie zájmu tak aktuelních, že by tím směrem musela se obraceti všecka její politika. K této politice však svádí Italii Francie, která se jí chce zbýti z moře Tyrrhenského a ze severní Afriky jako nebezpečné soupeřky. V r. 1898 jak Rakousko tak Německo nabízelo Italii Tunis, ale Italie odmítla a kula pikle proti Rakousku. Když Francie pak Tunis obsadila, Italie hořekovala, ale nezmoudřela. V Tunisu by Italie byla měla dobrou zálohu pro kolonisaci velikých svých zástupů vystěhovaleckých. Od r. 1876 do 1905 ztratila Italie 8,129.376 lidí a v samém desítiletí 1896 až 1906 celé 4,322.475 duší. Tyto zástupy odešly do Ameriky!

Školství.

Učitelstvo obecných škol a učitelstvo měšťanských škol postavilo se proti sobě v otázce definitivy okresních inspektorů. Schuze zemské jednoty měšťanských škol v Čechách (2. února) vyslovila se pro definitivu, ústřední rada českých učitelských organisací ze všech čtyr zemí s českými školami vyslovila se proti definitivě. Důvody proti ní uvádí tyto: 1. Není průkazu o kvalifikaci, dosazování bylo dosud nahodilé. 2. Definitiva byla by překážkou pro zautonomisování a znárodnění škol, vliv autonomních činitelů by se úplně ztratil; zodpovědnost inspektorů vůči autonomním snahám národa a učitelstva byla by seslabena, znamenala by především oslabení snah působiti pokrokově a svobodomyslně podle přání národa. 3. Spojení organické s učitelstvem bylo by přerušeno 4. Definitiva by navždy zabila požadavek učitelstva inspektory dočasně si voliti. 5. Inspektoři nezpůsobilí nemohli by býti odstraněni. Za to však ústřední rada učitelská žádá, aby všichni školní inspektoři měli stejné příjmy; aby služební pragmatikou jim byla zajištěna samostatnost; aby zbaveni byli všech jiných úřaduv, aby se mohli věnovati jen paedagogickému dozoru a organisaci i kontrole školství a studiím potřebným; jejich zástupci ať nejsou zkracováni v postupu svém.

Schuze jednoty měšťanských škol v Čechách konána až po schuzi ústřední rady a její odpor je tedy tím významnější. V ústřední radě jedině zástupce zemské jednoty měšťanských českých škol byl proti resoluci nahoře podané. Na schuzi jednoty se o ničem neusneseno, ale členové přece prohlásili, že proti definitivě ani pracovat ani vystupovat nebudou. Naopak trvají na svých důvodech pro definitivu. Veto však proti usnesení ústřední rady nepodali.

Táž jednota vyslovila se proti snížení návštěvy školní na šest let (návrh liberálů korutanských), naopak žádá zvýšení úrovně všeobecného vzdělání rozhojněním měšťanek, připuštěním dívek i do chlapeckých měšťanek (i hochů do dívčích), kdo počet žáků nepřesahuje v třídě 50. Žádají také za čtvrtou třídu při měšťankách a za praktický ráz školy měšťanské. Učitelstvo má býti akademicky vzdělané a nemá býti přetěžováno, hmotné poměry, disciplinární řád a postup obsazovací ať přesně určeny a významu učitelstva odpovídají.

Co se platu týká, žádá Jednota: učitelstvo obecných škol ať má platy státních úředníků kategorie II. a učitelstvo měšťanských škol kategorie III. (oni jsou v třídě XI. až VIII., tito v třídě IX. až V.).

Přede dvěma či třemi lety utvořen na Moravě spolek abiturientů českých středních škol. Spolek má v evidenci žadatele o různé služby, kteří po střední škole už vyššímu vzdělání se věnovati nemohou nebo nechtějí. Z 845 abiturientů roku 1909 žádalo jich do služby státní a zemské celkem 85 a přijato jich jen 17; jakoukoliv službu přijati chtělo 34. Roku 1910 počet abiturientů byl menší (769), dále jich studovat nemohlo 145, z nichž do služby státní a zemské hlásilo se 85.

do soukromé 15 a cokoliv přijati chtělo 29. — Letos zařízen byl při obchodní akademii kurs pro abiturienty a přihlásilo se jich 120, ač přijato býti mohlo jen 42.

*

Potrestání výtržníku na krakovské universitě vypadlo proti nadání demonstrantů přísně, proto zahájili stávku, která však skončila zavřením university a na ostatních vysokých školách vyšlo to jen na protesty. Demonstranti jeli do Vídně, ale nebyli přijati ani od ministra polského ani v ministerstvě vyučování. Obrátili se ostatně k nemalému pohoršení Poláku na něm. židovského poslance a socialisty. — Polské listy podezřívají krakovské demonstranty, že vubec padli za oběť nějaké cizí provokaci. Podezřívají Prusko a Berlín. A z toho co se v Krakově stalo, nadouvá se skutečně jeden ze sloupu hakatismu, vládou násilím universitě berlínské vnucený Dr. Bernhard. Spoléhá na tento rozklad v národě polském, na protiklerikální hnutí, které oslabí dosud jednotný a celistvý národ. A těší ho to tím více, že vystoupili krakovští demonstranti proti pracovníku z Poznaňska! — Pro zápis do druhého semestru vydána přísná opatření, takže většina demonstrantu nebude asi přijata. Ježto jsou to ponejvíce židé a „kralewiaci“, ubude universitě krakovské nejbouřlivější a nejméně čestný živel.

Stávky ruských vysokých škol však trvají dále. Tu mládež revoluční beze zvláštního podnětu z venku a proti vůli professoru svých i liberalních dala se do stávky. Vláda nemíní tentokrát ani studentům ani professorům popustiti.

Časopis „Náš Mir“ uspořádal anketu o politické příslušnosti ruského studentstva. Neodpověděli sic všichni, ale valná většina. A zodpověděvších vyznali se socialními demokraty 25·3%, kadety 20·7%, nestrannými a neznámých stran 20·6%, soc. revolucionáři 12·4%, vůbec k levici 10·1%, anarchisty 3%, okťabristy 2·3%. Rusi jsou z 21% soc. demokraty, z 12% soc. revoluční, z 21% kadety. Poláci jsou ze 17% soc. demokraty, a vůbec ze 70% hlásí se k levici (Rusi ze 72%), Židé jsou ze 55% socialisty a vůbec k levici jich patří 81%; Kavkazané (Armeni, Gruzíni atd.) jsou ze 28% socialisty a k levici se hlásí 92%!

Na technologickém ústavě petrohradském vloni zpracována statistika o náboženském přesvědčení mládeže. Mládež je tu 17 až 30letá. Nejvíce studentstva je mezi 20 až 25 rokem. Ze 2000 studentu davších odpověď, 39·4% (800) projevilo se náboženskými aspoň nějak, ale 46·2% (925) úplně všecko náboženství zavrhlo. Z oněch 39·4%, kteří náboženství uznávají, přiznalo pravoslaví 8%, katolicismus 1·6%, evangelictví 1%, tolstovství 1·7%, své zvláštní náboženství 1·6% a drobnější zlomky pod 1% různá náboženství a sekty ruské říše; ale všeobecné křesťanství bez vyznání 17·9%! Jest to tedy dosti smutný stav jak politický tak náboženský. Ale nepřejme si ani věděť, jak by takové ankety dopadly u nás. Sotva lépe než v Rusku!

*

Belgická vláda odmítá absolventy učitelského ústavu socialistického v Monsu. Za to socialisté agitují v radách krajských, z nichž některé prohlásily se pro neutralitu náboženskou a doporučují obcím, aby ustanovovaly učitele jen takové, kteří nemají náboženského vychování. Ostatně i ředitel učitelského semináře brusselského Sluys prohlásil se pro naprostou neutralitu náboženskou a politickou. Tím se rozumí: svoboda odboje proti náboženství i proti trunu. Ne-li v ideových představitelích hnutí toho, tedy v praktických jeho stoupencích. — Také v sousedním Nizozemí předseda spolku říšského Ossendorp na kongressu (25 ledna) učitelském prohlásil se pro politickou i náboženskou neutralitu. Spolek soustřeďuje 4935 učitelu a 2635 učitelek. Odnikud neozval se protest proti tomuto „neutralisování“ a vyjalovění škol i učitelstva.

Obecných škol italských bylo r. 1908 celkem 63.618, ale učitelu na nich jen 60.323. Do škol těch chodilo 3.002.168 dítek místo 4,500 000.

Vojenství.

Dreadnoughty a prostředky k jich ničení. Když v roce 1906 byl v Anglii spuštěn první dreadnought o nosnosti 18.200 tun na vodu, projevovalo anglické veřejné mínění svoje uspokojení nad tím, že anglické admiralitě se podařilo vystavěti nový typ panceřové bitevní lodě, která se svými desíti 30·5 cm těžkými lodními děly byla toho času nejsilnější a největší panceřovou bitevní lodí na světě. Anglie, odhodlavši se ku stavbě panceřových lodních obru o velké nosnosti, chce si i v budoucnosti zabezpečiti svoji dosud neobmezenou nadvládu ve světových oceanech Poněvadž ale ostatní námořní velmoci nechtěly zustati za Anglií, začaly se budovati též v loděnicích ostatních velmocí dreadnoughty a má-li některý stát dosti finančních prostředkuv i vycvičeného technického personálu v loděnicích, muže za 12—14 měsícu vystavěti dreadnought. Též Rakousko-Uhersko přikročilo po delším váhání minulého roku ku stavbě 2 dreadnoughtu po 20.000 tunách v terstské loděnici Stabilimento tecnico, kterých mají následovati 2 panceřové kolosy o ještě větších rozměrech (asi po 23.000 tunách) Pohnutkou k stavbě dreadnoughtu v naší říši byla stavba 4 dreadnoughtu ve spojené Italii, kde první dreadnought (Dante Alighieri) byl ve vládní loděnici v Castellamare u přítomnosti královských manželů 20. srpna minulého roku spuštěn na vodu. Tento první italský dreadnought (o nosnosti 18.600 tun, o délce 168 m, o šířce 26·6 m a o dvanácti

30·5 cm těžkých dělech) má ale chybnou konstrukci, poněvadž jeho ponor jest o 40 cm větší než-li podle plánu bylo určeno. Nad tím veliké rozhořčení v Italii a 3 místoadmirálové, kterým se přičítá vina na této chybě ve stavbě Dante Alighieriho, mají býti z činné služby propuštěni. Aby snad se něco takového nepřihodilo i u nás, rozpakuje se prý naše námořní správa zadati stavbu jednoho ze 4 dreadnoughtů uherské loděnici Danubius ve Rjece, která ještě vubec není zařízena na stavbu tak velkých lodí. Naše dreadnoughty mají se stavěti jen v Terstu a v Pulji a uherská polovice říše má dostati za náhradu větší dodávky menších válečných lodí, střeliva a polních plodin pro pozemní vojsko. Opatrnost naší námořní správy lze jen schvalovati.

Stavba rakousko-uherských dreadnoughtu vzrušila veřejnost v Anglii a v Italii. Anglický předseda ministerstva Asquith jest v poslanecké sněmovně proto interpelován, italské odborné námořnické kruhy a mnozí poslanci požadují stavbu dalších italských dreadnoughtu, aby prý italská převaha na moři nebyla Rakousko-uherskem ohrožena. Ministr italského námořnictva pomýšlí podati sněmovně předlohu o náhradě 4—5 zastaralých bitevních lodí novostavbami dreadnoughtů. Zprávy časopisů sdělují, že též Turecko zadá letos stavbu 2 dreadnoughtu v Německu a 1 v Anglii. Tak pořádají námořní státy pravé dostihy ve stavbě dreadnoughtu a velkých panceřových křižníku. Lodní konstrukteři vypracovali v některých státech plány pro dreadnoughty a křižníky o nosnosti 30.000—32.000 tun. Technikové překonali, co se zvýšení nosnosti lodí týče, všechny překážky.

Ku stavbě dreadnoughtů vedly následující pohnutky: velká loď má větší stabilitu na rozbouřeném moři, možno s ní lépe manevrovat i při velkém vlnobití, může se opatřiti silnějšími stroji a proto vyvine větší rychlost, snese těžší pancéř a následkem toho jest méně poranitelnou dělovými střelami, pod vodou lze ji mocněji obrniti proti účinkům podmořských min a torped, jest možno ji ozbrojiti větším počtem těžkých děl o velkém kalibru a pojme více střeliva i uhlí. Mimo to jest relativně lacinější než-li 2—3 lodě menší nosnosti, které by se co do nosnosti a bitevní hodnoty vyrovnaly jednomu dreadnoughtu. Kdežto první dreadnought byl vyzbrojen desíti 30·5 cm. těžkými děly, měly následující již 13, později 14 těžkých děl o kalibru 30·5 cm. Nové anglické dreadnoughty budou již vyzbrojeny těžkými děly o kalibru 34·3 cm. (italské prý též), dreadnoughty Spojených Států Severoamerických typu Arkansas (po 27.000 tunách) 35·6 cm. těžkými děly. Roura těchto děl váží 63·3 tuny a jest 16·3 m. dlouhá, prach k jednomu výstřelu potřebný váží 164 kg., střela jest těžká 635 kg. a v její dutině jest umístěno 90 kg. výbušné látky trhací, počáteční rychlost obnáší 792 m. v 1 vteřině a na 3000 m. prorazí tato střela pancéř 57·7 cm. silný. — Kdežto první dreadnought stál asi 50 mil. korun, přijdou dreadnoughty typu Arkansas asi na 100 milionů a dreadnoughty o nosnosti 30.000 tun asi na 120 milionů korun. Zajisté jsou to velké sumy a v budoucnosti mohou si jen bohaté státy dovoliti stavěti moderní sesilené dreadnoughty a panceřové křižníky

o velké nosnosti. Státy, jichž finance nesnesou stavbu těchto drahých lodí, musí se buď vůbec vzdáti naděje na možnost obstáti v konkurenci námořního zbrojení nebo pomýšleti na zdokonalení stávajících a vynalezení nových válečných prostředků, které by byly laciné a mohly s úspěchem podniknouti boj proti dreadnoughtům.

Dreadnoughty mohou býti učiněny boje neschopnými nebo býti zničeny asi těmito válečnými prostředky: plovoucími minami, zakotvenými minami, torpedy, dělovými střelami a až se motorové balony a aeroplány zdokonalí, vrháním nebo střílením třaskavin vzducholoděmi proti válečným lodím. Plovoucí či offensivní miny mohou pracovati jak v otevřeném moři, tak i podél pobřeží. Offensivní miny jsou tak zařízeny, že nárazem lodě na minu je tato automaticky přivedena k explosi Malé křižníky, torpedoborci a torpedové čluny vezmou několik těchto min na palubu a ponoří je v určitých vzdálenostech do vody. K ponoření vyhledají se buď místa, kudy se má válečné loďstvo nepřítele ubírati, nebo rozhodí se teprve v boji do moře. Offensivní miny, jsouce někdy unášeny mořskými proudy, mohou však nejen zničiti nepřátelské lodě, nýbrž i ohrožovati vlastní loďstvo, po případě válečné i obchodní lodě neutrálních států. Offensivních min užilo ve větší míře Japonsko při obléhání Port Arthuru, později též Rusové před Port Arthurem. Panceřová bitevní loď „Petropavlovsk“, na které se nalézal ruský vrchní velitel admirál Makarov, byla v boji před Port Arthurem zničena offensivní minou. Skoro celá lodní posádka i s admirálem Makarovem nalezla ve vlnách smrt, jen velkokníže Cyrill (který byl též na palubě „Petropavlovska“) s málo muži posádky byli ruskými torpedoborci včas z moře vyloveni. Offensivní miny činí se neškodnými (když se včas zpozorují), buď že se vyloví nebo že se střelbou z malokaliberních rychlopalných lodních děl přivedou k explosi. Mají-li velké lodě projeti místem, kde offensivní miny byly rozhozeny, nebo je-li domněnka, že tyto někde rozhozeny do moře byly, musí dříve torpedoborci nebo torpedové čluny prohledati vodu ve směru jízdy. Přijde-li torpedoborec nebo torpedový člun offensivní minou snad přece k úrazu, není to nikdy tak velká škoda, jako kdyby byla offensivní minou učiněna k boji neschopnou panceřová bitevní loď nebo panceřový křižník. Poněvadž použití offensivních min ohrožuje též lodě neutrálních států, které mohou býti poškozeny nebo i zničeny offensivními minami, jež proudem mořským daleko od bojiště zaneseny byly, bude prý používání volně plovoucích min mezinárodní smlouvou zakázáno. Válečné lodě o velké nosnosti chrání se proti ničivému účinku offensivních min zřízením dvojité lodní podlahy, z nichž vnější jest opatřena slabým pancéřem.

Prostora mezi vnější a vnitřní stěnou lodní podlahy jest rozdělena příčkami na mnoho malých komurek, aby bylo zabráněno po explosi offensivní miny vniknutí většího množství vody do lodní kostry. Mimo to jsou lodě podélnými a příčnými ocelovými stěnami rozděleny na 6—8 částí, které se před počátím boje ocelovými dveřmi mezi sebou neprodyšně uzavřou. Když by snad i 2—3 z těchto lodních

částí se naplnily vodou, udrží se loď dále na vodě, jen její manevrování a rychlost (tedy i bitevní její hodnota) trpí.

Druhým nebezpečným nepřítelem válečných lodí, tedy i dreadnoughtu, jsou defensivní čili obranné podmořské miny, které se z pozemní pozorovací stanice pomocí elektrického proudu přivedou k výbuchu. Tyto mají společně s pobřežními bateriemi a tvrzemi, s podmořskými a torpedovými čluny zabrániti průjezdu nepřátelských válečných lodí mořskými užinami a chrániti válečné i duležité obchodní přístavy, dále zátoky hodící se k vylodění nepřátelského vojska, proti válečným operacím nepřátelského loďstva a proti vylodění nepřátelských vojenských oddílův. Obrané miny jsou zakotveny v několika řadách pod hladinou moře, ale jen tak hluboko, aby nepřátelské válečné lodě i o menším ponoru (ku příkladu torpedové lodě a čluny) mohly lodním dnem naraziti na ponořenou mořskou minu. Vjede-li loď na minu, dostačí v pozorovací stanici stisknutí elektrického knoflíku, mina vybuchne a vážně poškodí nebo úplně zničí loď, která na ni vjela. Mezi minovými polemi jsou ponechány volné ulice, které jsou známy jen zasvěceným osobám. Tyto osoby řídí jako lodivodové proplutí vlastních nebo neutrálních lodí z otevřeného moře řadami min do přístavu (prulivu) nebo z něho ven. Aby nepřítel nemohl se v člunech o malém ponoru přiblížiti (zvláště za noci a mlhy) a obranné miny vyloviti, chrání přístup k minovým polím pobřežní tvrze a baterie, pobřežní torpedové baterie a torpedové čluny, podmořské čluny a v noci i za mlhy elektrické osvětlovače. Nepřítel může vyzvěděti položení minových polí pomocí podmořských člunů (které mohou lehko přijíti k úrazu, narazí-li na minu), motorových balonuv a aeroplánů (poněvadž z jisté výšky nad hladinou moře lze snadno předměty pod vodou i mořské dno dobře pozorovati), rychlými parními a motorovými čluny o malém ponoru a vyzvědači. Poněvadž jsou obranné miny vždy vlastním námořnictvem a vojskem střeženy, není pro nepřítele lehko vyzvěděti přesnou polohu jednotlivých řad minového pole. Proto drží se velké válečné lodě vždy opatrně na větší vzdálenost od míst, která snad jsou chráněna podmořskými minami, a teprve když odpor nepřátelských obranných prostředku, které přístup k minovým polím zabraňují, byl zlomen a volné ulice mezi minovými polemi byly loděmi o malém ponoru nalezeny nebo miny vyloveny, mohou se velké válečné lodě odvážiti k proplutí nebezpečného vodního pásma. Vždyť explose jedné podmořské miny mohla by po případě znamenati ztrátu dreadnoughtu v ceně 60—80 milionů korun! (P. d.)

Item **Nicolaus** papa in concilio universali scribit dist. 79.[1] dicens: *Si quis dogmata, mandata, interdicta vel sancciones vel decreta pro catholica fide vel ecclesiastica disciplina, pro correccione imminencium vel futurorum malorum a sedis apostolice presule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.*

Ad hoc est eciam Gregorius papa ubi supra ad Bonifacium cap. Institucionis nostre.[2] Istud eciam dicitur ubi supra in cap. Si qui ex concilio Bonifacii IV.[3] et cetera plura capitula sunt de hoc.

Ad obiecta contra predicta dicendum: Leo papa intelligit credere in i. e. in ultimum finem et simpliciter propter se, quo modo in solum deum credere debemus. Cum hoc tamen non est negandum credere eciam in alia nobis salutaria propter deum, posita ut media ad ultimum finem. Supra de hoc. III. Solvuntur obiecta

Similiter 2) est dicendum ad Augustinum, in omelia Jam die festo mediante etc. fer. III. post Letare vel super Joh 7 (omelia III. est) — ibi ergo scribit b. Augustinus dicens: *Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem ille misit. Ut credatis in eum, non ut credatis ei; sed si creditis in eum, creditis ei, non autem continuo qui credit ei, credit in eum. Nam et demones credebant ei, sed non credebant in eum. Rursus eciam de ipsis apostolis dicere possumus: Credimus Paulo, sed non credimus in Paulum, credimus Petro, sed non credimus in Petrum* etc. — dicendo: Hic intelligit b. Augustinus simpliciter credere in ut in ultimum finem salutis nostre propter se, propterea in solum deum et non in alia credere docet. Patet hoc per sequencia verba cum subdit: *Credenti enim in eum, qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iusticiam,* et sequitur: *Quid est ergo credere in eum* sc. deum? *Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, credendo membris eius incorporari. Ipsa est ergo fides, quam a nobis exigit dominus et non invenit quod exigit, nisi donaverit quod inveniat.* Hec Augustinus. Et quia nullus potest proprie ex se dare fidem hanc sicud et alia dona salutaria nisi solus deus, ideo ex hoc et aliis verbis Augustini patet, quod intelligit credere in ut in ultimum finem salutis nostre deum. 9b

Nota: Predicta quatuor exponens **Bonaventura** dicit: *Fides prout coniuncta est caritati, cuius est credere in deum, ordinat hominem ad amandum deum, ad faciendum bonum, ad sustinendum malum, ad diligendum proximum. Sic credere in deum est amare eum sc. per affectum, credendo in eum ire sc. per opus bonum, credendo ei adherere sc. per mali toleranciam, credendo Christi membris incorporari sc. per dileccionem proximi.* Hec Bonaventura. Et quia membra Christi sunt ecclesia i. e. fideles Christi in ecclesia, ideo patet quod secundum Bonaventuram incorporari membris Christi est credere in ecclesiam ut terminum medium ad deum finem ultimum. Predicta enim quatuor non

---

[1] Není v dist. 79., nýbrž v c. 18. XXV. 2.

[2] Jest c. 7. ibid.

[3] V cause XXV jest jen jeden can. Si qui (24.) jako výrok Lvův; snad myslí autor c. 7. d. 79. ex conc. Bonifacii pape III ale ten začíná Nulius a nejedná o té věci.

tantum sunt[1]) via ad deum finem ultimum, sed eciam sunt termini quidam medii actum fidei terminantes in se et non solum dirigencia ad deum — ideo vere dicimur credere in ea, inproprie tamen secundum quosdam, qui dicunt terminum proprie esse solum deum; sed terminus medius i. e. finis medius secundum alios eciam proprie vocatur et ponitur supra per Augustinum et expositorem parisiensem.

Quod vero Augustinus credere in sic, sicut dictum est, intelligit, clare se exponit in exposicione simboli super illo articulo Credo in spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam dicens: *Notandum quod non est credendum in ecclesiam, cum non sit deus sed domus dei.* Hec Augustinus, quamvis forte predicta exposicio simboli sit verius sermo pape Leonis vel omelia eius, cum hoc dicat Leo papa et contrarium Anshelmus supra; sed non curandum, quis dicat, sed hoc tantum, quod expresse credere in exponitur de deo ultimo fine. Cum hoc stat, quod non negaret utique Augustinus credere in ecclesiam, in papam et alios ut terminos et fines medios.
10a Patet per supra dicta, / ubi met b. Augustinus ponit fines plures medios ad ultimum ordinatos et ubi docet credere in ecclesiam extra simbolum supra per totum.

Ad aliud, quod dicit b. Augustinus: *Rursus et de ipsis apostolis* etc. dicendum: intelligit apostolos ut sunt puri homines et non ut sunt pape vel apostoli a deo ordinati. Propterea sequitur: Credimus Paulo, sed non credimus in Paulum, credimus Petro, sed non credimus in Petrum. Non enim addit dicens apostolo Paulo vel Petro, sed simpliciter Paulum et Petrum nominans homines tantum puros intelligi wlt. Sic et Magister Sent. quasi exponens hoc dicit: *Sic nos credimus homini sed non in hominem.* Similiter sic et Beda et Remigius in omeliis Quadragesime ponunt. Non autem hoc ut Petrus et Paulus sunt a deo supra hominem purum positi pontifices et sacerdotes (vel) episcopi ordinati. Nam sic in eos ut dispensatores salutis nostre et in hoc vicarios Christi eciam oportet credere suo modo.

3) Supra predictum verbum Magistri Sent.: *Aliud est credere* etc. glosa, quare in articulis personarum ponitur in et non in aliis obicit dicens: *Quare ergo dicitur in magno simbolo sc. Niceni concilii et in unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam? Respondendum: ecclesia caput est cum membris, ideo racione capitis Christi ponitur ibi* in. Hec glosa. Sed similiter in aliis articulis sequentibus est, ut expositores dicunt, quia sanctorum communio, remissio peccatorum, carnis resurreccio et vita eterna est ad Christum, ymmo ipsa sunt Christus vel hec ipsa est Christus — supra —, ergo similiter ly in eis veraciter addi posset, si non esset superfluum nec per hoc tenor simboli mutaretur. De hoc plus supra dictum est.

4) Quidam obiciunt dicentes: Papa et alii vicarii non est terminus, sed via ad ultimum finem. Dici potest ad hoc: Papa, similiter alia media ad ultima sunt via, in quantum nos dirigunt

---

[1]) ps. ut.

ad ultimum finem, sunt eciam termini vel fines medii, in quantum nostram intencionem et aspectum fidei per caritatem operantis in se conterminant. Quare? sc. ad hoc, ne alia media vel alium vicarium Christi quam papam romanum a deo nobis posita ad salutem inquiramus.

5) Aiunt: ecclesia est congregacio fidelium secundum Augustinum, ergo non papa solus; unde non oportet, si in ecclesiam, ergo et in papam credere debemus. Dicendum, prout dixi supra: Non in papam solum, sed in papam cum suis cardinalibus, episcopis et toto clero; quia autem hii sunt potissima et principalis congregacio ecclesie (patet in ewangelio per plura loca de hoc), ideo principaliter sunt ecclesia. Et utique in Apok. scribuntur septem ecclesie,[1]) quarum quelibet sic est veraciter sive dicitur ecclesia. Sic et hodie si ecclesie laycorum fidelium sunt et vocantur / ecclesia, quanto 10b
plus papa cum clero sive romana ecclesia sunt et vocari debent ecclesia. Sic intelligit veritas Mat. 18: *Si te non audierit, dic ecclesie*[2]) i. e. secundum Augustinum ibidem in omeliis prelatis ecclesie. Patet per sequencia, cum dicitur: *Amen dico vobis, quodcunque ligaveritis super terram*[3]) — non enim hoc dicitur laicis, sed solis ecclesie personis. Unde b. Jeronimus ibidem dicit: *dic ecclesie i. e. multitudini fidelium*, non multitudini per se, ut quidam male intelligunt, sed per denunciacinem prelatorum ecclesie recte intelligi debet, ut cum Augustino supra exponit et supplet. Et sic stat adhuc per predicta, quod in papam cum suo clero ut in ecclesiam principaliter credere debemus.

Et dato quod solus papa intelligatur, in quem credere debeatur, hoc adhuc verum esse persuaderi ita potest sc. papam accipiendo pociorem partem i. e. caput ecclesie pro toto, presertim per accidens, quando contingeret solum papam aliquando habere Christi rectam fidem in ecclesia. Sic tempore passionis Christi, quando apostoli omnes ab eo fugerunt, solus Christus cum Maria matre eius fuerunt ecclesia, quia in fide catholica et orthodoxa soli perstiterunt. Alio modo dicendum, quod ecclesia vel congregacio fidelium est principaliter in papa secundum fidem per caritatem existentem et agentem, secundum quod veritas docet dicens: *Tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam.*[4]) Hanc petram i. e. fidem Christi in Petro firmatam — supra. Et secundum Augustinum supra, ubi dicit: Ecclesia sancta et catholica est, quia recte credit in deum, que fides, quia eciam quid spirituale est et secundum doctores spiritualia sunt indivisibilia: ideo sic fides tota in omnibus et tota similiter in singulis Christi fidelibus est vel esse potest. Papa ergo, qui pre omnibus potestatem fidei habet, quia dispensator eciam eius est, non tantum possessor quoad se, ita ergo secundum fidem Christi quilibet fidelis, papa vero principaliter videtur quod potest eciam dici ecclesia. Unde videtur: sicut in ecclesiam, ita et in papam credere verum erit sic sicut dictum est supra, sc. sicut in principalem vicarium Christi et secundarium dispensatorem fidei et

---

[1]) Apok. 1, 4. — [2]) Mat. 18, 17. — [3]) ibid. 18, 18. — [4]) Mat. 16, 18.

salutis nostre. Hoc eciam apostolus I Cor. 3 consentit dicens: *Templum dei sanctum est, quod estis vos, quia spiritus sanctus habitat in vobis*[1]) sc. eciam per fidem orthodoxam et Christi. Pro quo esse eciam videtur b. Jeronimus 24. q. 1.[2]) ita dicens: *Omnibus consideratis puto me non temere dicere, alios esse ita in domo dei, ut ipsi sint eciam domus eadem dei* i. e. ecclesia Christi secundum b. Augustinum in exposicione simboli supra, ubi dicit expresse: ecclesia non est deus, sed domus dei. Quod vero esse hanc Petrum singulariter et successores eius intelligat, subdit dicens b. Jeronimus: *que dicitur edificari supra*
11a *petram* i. e. Petrum fide Christi / firmatum singulariter, quia sequitur *que domus eciam claves accepit et potestatem ligandi et absolvendi, unde sequitur Tibi dabo claves ligandi et solvendi* etc. Lege de hoc, si placet, dist. 21. cap. Quamvis.[3])

Item dicit supra Jeronimus alios esse in domo dei sc. omnes et singulos, qui non sunt extra graciam dei, sed in gracia vivunt, quasi dicere velit: secus alii, qui non sunt in gracia, sunt vel possunt esse adhuc in ecclesia et hii non sunt eadem ecclesia, ut sc. excommunicati vel omnes qui sunt inmortalibus peccatis. Quod est contra illos, qui dicunt, quod in mortali existens non est in ecclesia et nec est membrum eius, contra quos est hic b. Jeronimus.

Item veritas in ewangelio dicit: Simile est regnum celorum decem virginibus,[4]) et Gregorius ibidem — vide ibi, quia legitur publice et sepius in ecclesiis. Item Crisostomus super illud Mat. 22 Congregaverunt bonos[5]) in vasa sua dicens: *Ecclesia medium est inter celum, qui est locus tantum bonorum, et infernum, qui est locus tantum malorum, ipsa vero ecclesia est media, quia indifferenter bonos et malos colligit, quod figuratum est in archa Noe, ubi animalia inimica (!) simul cum bonis fuerunt.*

Et sic patet, quod mali et peccatores sunt in ecclesia ut putrida membra, sed tamen adhuc non abscisa, quia non tunc omnino in tantum recesserunt ab ecclesia, quin adhuc sanari et vivificari possunt (!) per graciam dei. Item licet mali, tamen adhuc sunt in ecclesia ordinacione sua et officio eius, ut papa et episcopi mali etc. Item dominus precepit apostolis dicens: *Sinite, donec veniam* etc., *ne volentes zizaniam evellere evellatis et triticum,*[6]) nimirum quia hodie malus cras bonus i. e. zizania triticum aliquando per graciam dei fieri potest. Ut sic ergo non tantum in ecclesia, sed eciam membra ecclesie mali sunt predestinaciore divina, apud quam omnia preterita, presencia, futura sunt presencia. Quare homines futurorum inscii nullum ut sic peccatorem possunt negare diffinitive esse membrum ecclesie etc. Dic de hoc plus, qui scis.

5) Credere in papam i. e. secundum glosam supra in principio actu fidei per caritatem se ei pro posse et eius perfeccioni conformare

[1]) I Cor. 3, 17. 16. — [2]) c. 20. z Augustina de baptismo libro 7 cap. 51. Připisoval se dříve Jeronymovi. — [3]) c. 3. — [4]) Mat. 25, 1. — [5]) ps. et malos. — [6]) Mat. 13, 29.

sicud ceteris sanctis in ecclesia. Et sic iterum stat, quod in papam singulariter credere possumus et debemus precipiente domino *Estote perfecti sicud et pater vester celestis perfectus est.*[1]) Si maius, ergo et minus precipitur cuilibet secundum statum et virtutem ac donum dei. Et alia scriptura ad hoc hortatur dicens: *Quidquid potest manus tua, instanter operare*[2]) etc

6) Aiunt: Fides est secundum apostolum de non visis et non apparentibus. Dicendum: In papam non credimus, secundum quod eum vel secundum ea, que in eo videmus, sed secundum ea, 11b
que invisibilia sunt in eo vel ei assistunt i. e. secundum quod invisibilem ordinem et potestatem et actum eius in se habet et secundum quod spiritus sanctus ei assistit operans per eum i. e. invisibiliter in predictis nostram salutem principaliter, eciam malum. Nam sic in papam credere debemus sicud in vicarium dei et nostre salutis secundarium dispensatorem. Ipsa enim potestate et officio eius summe donata et accepta pre aliis omnibus in ecclesia supra purum hominem papa a deo creatus est et dicitur; ut sic ergo in eum eciam malum vere credere debemus, et non in purum hominem, quem videmus. Malum autem non officio, sed vita — dictum enim est supra, quod solam potestatem nostrorum prepositorum et non tam vitam aspicere debemus.

De quo adhuc Augustinus 1. q. 1. c. Multi secularium hominum,[3]) ibi dicitur quod non meritis sacerdotum, sed virtute divina sacramenta sanctificantur. Pro hoc Nicolaus papa ubi supra[4]) Michaheli imperatori dicit: *Non quales sacerdotes domini sint, sed quid de domino bene loquantur. nobis est magnopere perviaendum nec in vicariis b. Petri apostoli nobis attendendum qui*[5]) *sint. sed quid*[6]) *pro correccione ecclesiarum, quid pro salute nostra sathagant. Nec enim eos inferiores dicetis scribis et phariseis sedentibus supra cathedram Moysi. de quibus dominus precepit dicens: Quecunque dixerint facite. secundum opera eorum nolite facere. Ergo imperator considera. si illos dixit audiendos esse. qui super cathedram Moysi sunt, qui supra cathedram Petri resident, existimo omnino audiendos.* Et cetera ibi capitula plura. specialiter cap. Dictum est,[7]) ubi Augustinus dicit: *Dictum est de nequissimo Caypha. interfectore salvatoris. inter cetera: Hoc autem a semetipso non dixit. sed cum esset pontifex anni illius prophetavit dicens. Per quod ostenditur spiritum sanctum, datorem graciarum. non personam sequi aut digni aut indigni sed ordinem tradicionis. ut quamvis aliquis boni meriti sit. non tamen possit benedicere nisi ordinatus. ut ministerium officii exhibeat. dei autem est effectum tribuere benediccionis.* Ibidem supra cap. Prophetavit Saul[8]) glosa dicit: Mali habere possunt omnia bona spiritus sancti preter caritatem. Supra eodem cap. Multe[9]) etc., de hoc eciam supra Crisostomus per totum. Item adhuc Augustinus dist. 32. cap. Preter hec autem

[1]) Mat 5, 48. — [2]) Eccl. 9, 10: Quodcunque facere potest . . . — [3]) c. 84. — [4]) c. 86. — [5]) ps. quid. — [6]) ps. qui. — [7]) c. 96. § 1. — [8]) c. 79. — [9]) c. 38. —

§ Ad hoc vero[1] Augustinus super Johannem ayt: *Baptizat enim servus bonus sive servus malus; ne sciat ille qui baptizatur se baptizari nisi ab eo, qui sibi dedit potestatem baptizandi. Et paulo post: Non horreat columba ministerium malorum, sed respiciat domini potestatem.*

Audiant ergo predicta bene et corrigant insipienciam
11a suam, qui in superioribus suis mala aspicientes / bona eorum insensati non advertunt.[2]

7) Dicunt: Papa potest errare et sic non tantum (non) in eum, sed nec ei credere debemus. Pro hoc est notandum, ut aliqualiter eciam prius est dictum: Papa duplici racione constat, 1. ex puro homine naturaliter — sic errare potest, secundum quod corrupto et fallibili libero arbitrio regitur et agitur; 2. ex spiritus sancti et ecclesie ordinacione speciali papa creatur et instituitur, non tam secundum vite quam secundum potestatis ordinis et officii eius sibi a deo dati dignitatem, que potestas spiritus sancti utique eciam malis adesse potest, ut supra dictum est dicente domino ad Pilatum malum *Nullam potestatem in me haberes, nisi tibi desuper data esset,*[3] propterea dominus et apostolus Petrus supra precipiunt nobis obedire prepositis nostris eciam discolis — et sic papa errare non potest (supra secundum Aug., Greg. et Cris.), quia spiritu sancto semper sibi assistente propter suos fideles in universo et per sacros canones ecclesie a spiritu sancto dictatos infallibiliter agit et regitur. Unde ut sic credere ei et in eum de ordinacione dei quantum ad salutem nostram semper est necessarium, quia dicit: *Qui vos audit, me audit et qui vos spernit, me spernit.*[4]

Sed dices: Tempore s. Hilarii papa Leo cum multis aliis suis sequacibus arriana heresi infectus erravit. Dicendum: Erravit Leo papa cum aliis non ut papa vel episcopi a deo ordinati, sed ut puri homines. Eciam error eorum non diu perstitit, sed per b. Hilarium episcopum cito convictus est et divino miraculo protestante ab ecclesia, ne eam inficeret, propulsatus, quia tunc papa Leone ad purgandum ventrem secedente pariter eciam morte subita extinctus est. Et semper deus, antequam suscipiantur[5] errores ab ecclesia, suscitat aliquos, qui eos totaliter destruunt et exterminant deo operante principaliter. Et ita ecclesia errare nunquam potest dampnabiliter sive periclitari. Sic in ewangelio legitur, quod navicula s. Petri i. e. ecclesie romane iactabatur fluctibus, sed nunquam mergebatur, ita ut operiretur i. e. periclitaretur in errorem deiecta, ut ibidem Hilarius et Crisostomus dicunt. Unde et b. Jeronimus ibidem scribit dicens: *Sancta romana ecclesia semper immaculata permansit et in futuro permanebit sine ulla hereticorum insultacione.* Vide de hoc et de predictis in vita s. Hilarii in Passionali; item 24. q. 1 cap. Non

---

[1]) c. b. Gratian § 1. — [2]) ps.: et eos advertunt.

[3]) Joh. 19, 11: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.

[4]) Luc. 10, 16. — [5]) ps. suspiciantur.

turbatur[1]) et cap. Memor sum,[2]) ibi Ambrosius et Sixtus papa idem quod Jeronimus senciunt. Item Augustinus in omelia apostolorum Petri et Pauli Jussit Jesus discipulos suos ascendere in naviculam etc. exponit naviculam supra i. e. ecclesiam / per reges per se vel per 12b
alios hereticos sibi obtentos (!) turbari, sed nec sic posse Christo operante et sanctis prevalere (!). Nimirum ecclesia eciam est confirmata per hoc, quia fundamentum eius est Christus (I. Cor. 7 et Eph. 5), eciam quia secundario hanc Christus firmavit supra firmam petram i. e. Petrum fide Christi firmatum, ideo porte inferi non prevalebunt adversus eam (Mat. 16). Eciam ibidem oravit specialiter, ut non deficiat fides ecclesie, cui prefuit Petrus (Luc. 22) promisitque cum ea esse usque ad consummacionem seculi (Mat. ult.)

Canones autem a spiritu sancto dictati sic cognoscuntur, si[3]) a corpore iuris vel ecclesia suscipiuntur promulgati; tunc enim supponitur eos ab ecclesia sufficienter esse probatos et a spiritu sancto emanasse. Alios vero canones sive constitutiones extra vagantes, quia in corpore ecclesiastici canonis non habentur, eciam pariter sufficienter non esse probatos intelligimus; unde eis credere non tenemur, nisi hos quis sufficienter docendo probaverit. Qui vero probatis canonibus sacris resistit eis non consenciendo, vel contra eos contempnendo contenderet, in excommunicacionem cadit latam ab eisdem. De hoc vide 50. dist. Si diaconus et 25. q. 1. Violatores et cap. Omnia decretalia et XI. dist. In hiis et Extra de eleccione Dudum ecclesia Rothomagensis.[4])

8) Aiunt: Simbolum apostolorum principaliter est confessio fidei latrie, non ergo alicui creature, sed soli deo debet. Dicendum: Apostolorum simbolum continet creaturam corporis Christi, qui est Marie filius, passus sub Poncio Pilato etc., item ecclesiam et vitam eternam, que omnia creatura sunt, eciam vita eterna, gracia enim dei est vita eterna. Si vero gracia secundum doctores creatura est in nobis, ergo et gloria in futuro creatura est et erit in nobis. Si autem in ea credimus, ut supra dictum est, ergo sic simbolum apostolorum est confessio et cultus eciam dulie et servitutis, quomodo sic similiter credere possumus in papam et in alia salutis nostre media, posita ad deum finem ultimum, sine omni peccato, ymmo eciam cum merito debito, ut sic adoramus sanctos, reliquias eorum et ymagines et cetera insignia sanctorum sive ecclesie canonica facta sicud sunt indulgencie et peregrinaciones etc. De hoc vide Damascenum lib. IV. Sentenciarum suarum cap. 8 et alios sanctos.

Item 9) breviter ad predicta omnia respondeo ultime me declarando, quod per omnia supra dicta non intendo emendare vel mutare simbolum apostolorum, quia eius tenorem multum bene et oportune stare nec aliquomodo moveri affirmo, sed solum pro informacione debita omnium pie me docencium ad eos, qui dubitant mecum, dico et

---

1) Ps: conturbatur. — 2) c. 7. a 10. — 3) ps. et si.
4) c. 19. Si quis diaconus; c. 5 XXV, 1; c. 12. ibid.; XI, 7; cap. 54. X 1, 6

scripsi, quod extra simbolum apostolorum videtur mihi esse verum et
13a probabile, si oportet, / quod debeamus credere in papam et in omnia salutis nostre media, non vero in aliam creaturam simpliciter, sicud est homo, lapis, capra etc., ut desisores turpiter blasphemantes obloquuntur. Quamvis enim alique creature dant nobis salutem temporalem, sicut domini temporales vel victualia temporalia et cetera huiusmodi, et ideo possemus sic eciam in creaturam credere sperando salutem, hoc tamen valde inproprie dictum esse videtur, eo quod que credimus in deo et propter deum, sunt invisibilia, de quibus proprie fides per apostolum est, temporalia autem et creaturam — manifestum est — videmus et sentimus effectus eorum ad minus, si non eciam videmus; unde hec proprie fidei non pertinent, licet aliqualiter per similitudinem in ea credere possemus, si hoc dici consuetum esset.[1]) Nam secus secundum b. Augustinum ad Januarium *si quid contra consuetudinem, que altera lex est, facimus, novitatibus nostris eciam turbando alios peccamus.* Ita videtur, quod eciam sancti et alii simboli apostolorum expositores docent non adici *in* preposicionem nisi tribus personis divinis, ne vid. mutetur tenor simboli datus ab apostolis et acceptus ab ecclesia, vel ne eciam cultus latrie soli deo debitus aliis que ponuntur in simbolo creatis de facili attribuatur, precipue per simplicium ignoranciam vel errorem, et non propter hoc, quod velint simpliciter negare credere in medios salutis nostre terminos vel fines extra simbolum, ut dictum est. Nam Augustinus, ymmo eciam simbolum Niceni concilii eciam hoc — patet supra — ponunt. Et tantum sit ad presens de predictis.

---

[1]) Psáno: est.

Ročník XXVIII. Číslo 4.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

Zatím Jiří z Poděbrad, dědic kunstatských panství, dospěl „let přirozených." Možná, že hned roku 1434 bojoval na straně panské v bitvě u Lipan,[1]) jistě však súčastnil se roku 1435 veřejného života jsa dne 3. června v Brně poručníkem puhonu.[2]) Dne 12. ledna roku 1437 je zapsán mezi přítomnými na panském sjezdě v Olomouci a byl téhož měsíce jmenován od krále Zigmunda přísedícím zemského soudu v Čechách.[3]) Vážné zápletky, do nichž se krátce před tím byl zapředl strýc jeho poručník Heralt lišnický, jistě že uspíšily úmysl jeho, převzíti zděděné statky do vlastní správy jak v zájmu strýcově, tak

[1]) Bartoš z Drahonic ve své kronice z let 1419—1443 (*Dobner*, Monumenta histor. p. 187.) zapsal o bitvě, že tam byl také »dominus Herant de Cunstat juvenis residens in Podiebrad«, čímž, jak poznamenává Palacký ke str. 524. III. sv. svých Dějin (VI. p. 403. č. 155.), »neomylně značí se mladý pan Jiří.« Toto tvrzení seslabuje J. Tenora ve článku »Z mladých let pana Jiřího z Kunstatu« (Čas. čes. Mus. 1895 p. 296.) důvody, že to byl poděbradský poručník Heralt lišnický a s ním čili v průvodě jeho že byl sirotek mladý pan Jiří. Leč i proti tomu dalo by se namítati, proč souvěký letopisec neoznačil výslovně pravé jméno Jiříkovo, když je jinak bezpochyby dobře znal. Tobolka v Čas. Mat. mor. 1896 p. 261. míní, že jménem Herant juvenis označen syn Heralta staršího, ale tento Heralt mladší zemřel r. 1414, otec jeho pak už r. 1406 a žádný z nich vůbec nevládl na Poděbradech. Současníkem poděbradského vladaře Heralta z Lišnice byl roku 1437 Heralt zvaný Semenec z Kunstatu na Lysicích (Půh. III. 164. 207), proti němuž byl však Heralt poděbradský starším. Nejpřirozeněji hodil by se název Herant juvenis na syna jeho, ačkoliv se o něm jinak neví. Známý syn páně Heraltův, Jan Heralt byl ještě i roku 1444 nedospělý.

[2]) Půh. III. p. 88.

[3]) Půh. III p. 425. *Palacký*, Dějiny III. p. 573.

ve prospěch jmění samého. Výslovně se ví, že r. 1437 převzal z rukou Kuny z Kunstatu a z Bolehradic Boskovice,[1]) co do panství pak třebovského a búzovského že spolčil se s novým hejtmanem moravským Janem z Cimburka na Tovačově a s Janem Zajímačem z Kunstatu na Jevišovicích.[2]) Správcem sobě zodpovědným nade všemi statky moravskými učinil Jiří, jenž z milosti krále Zigmunda nabyl téže doby v Čechách zástavou nového zboží bývalých klášteru,[3]) dosavadního samostatného vladaře strýce Heralta z Kunstatu.[4]) Dědičně odevzdal Heraltovi panství kunstatské snad k vyrovnání účtů poručnických.[5])

Koncem roku 1437 zesnul císař Zigmund a sotva dvě léta po něm Albrecht, král český a markrabě moravský. Pro nepořádky vzniklé tím v zemi neotvíraly se v ta léta zemské desky ani půhony. Vysychají tudíž hlavní prameny místního dějepisu, jen tolik je známo, že búzovský správce pan Heralt z Kunstatu neustal zbraní se potýkati se svými protivníky. Jednou z příčin ustavičných putek byla snad dědická záležitost choti jeho Kateřiny. Kateřina, vnučka Anny kněžny osvětímské, byla dcerou Půty z Častolovic, jenž zemřel roku 1435. Z bohatého po něm dědictví[6]) určeno choti páně Heraltově pouze tisíc kop groší věna,[7]) s čímž ona však nebyla spokojena a manžel její domáhal se snad i mocně většího podílu.

Když stavové moravští v lednu r. 1440 „vidúce záhuby a škody, kteréž se dějí od některých v tejto zemi,“ ujednali v Brně list mírný,

[1]) Kuna tam seděl hned 28. dubna 1430. Archiv český VI. p. 422. Hrady Boskovice postoupil dne 6 září 1437 Jiřímu smlouvou, v níž oba vyznávají, že jsou smluveni přáteli svými o všechny věci a zvláště o hrad Boskovice, jejž pan Kuna sstoupil Jiříkovi, strýci svému, obdržev od něho list na 400 hřiven, splatných do čtyr let. »A také já Jiřík všichny záščí, nelibosti, nechuti, kteréž jsem měl ku panu Kunovi strýci svému, nemám ničím zlým vzpomínati.« Archiv český XV. p. 189. Ze smlouvy padá trochu světla na obtíže, s jakými přejímal Jiří otcovské statky z cizí správy do své.

[2]) Při sněmu tříkrálovém roku 1437. Desky zem. olom. X. č. 75.

[3]) Arch. český VI. p. 443.

[4]) Dne 10. ledna r. 1438 vyručeni tři panoši se závazkem postavit je p. Heraltovi z Kunstatu v jeho moc na hradě Třebové a kdyby Třebové zatím bylo dobyto, na hradě Búzově o sv. Jiří 1438 anebo kdy pan Heralt neb úředník jeho purkrabí třebovský dá vědět. Archiv český XV. p. 191.

[5]) Archiv český XV. p. 196.

[6]) Viz *Palacký*, Dějiny VI. p. 458 č. 293.

[7]) Archiv český VIII. p. 365. XV. p. 193.

jímž se zavázali státi pospolu v jednotě a „dle svého možení tuto sirú zemi pokojiti, aby každý v svých řádech a v právich zustal“ — přiznali se k zápisu veškeři páni z rodu kunstatského, jen Heralt lišnický nikoliv.[1]) Proč chyběl, ukázalo se nedlouho na to v Meziříči, kdež konán smírčí soud. Jeho nálezem vypověděno panu Heraltovi, „s kýmž on má činiti v zemi moravské, o to aby s obú stran dosti měli na panu Menhartovi z Hradce a když by jim rok položil, čtyři neděle dada napřed věděti, aby k roku stáli. A také pan Heralt má se již upokojiti a nemá na nižádného mocí sahati ani kdo naň. Také nemá víc holdu bráti i vězňom všem má rok dáti v podobný základ až do páně Menhartova vyřčení. Pakli by toho pan Heralt učiniti nechtěl, tehda páni v tomto listu napsaní nemají jeho věc zastávati ani jemu pomáhati nižádným obyčejem.“ [2])

Ale pan Heralt sotva se upokojil. Dne 7. června roku 1441 stavové moravští dávají Heraltovi z Kunstatu a z Boskovic i pruvodu jeho do sta koní bezpečný list, „aby mohl s námi v městě Brně bezpečně býti, mluviti a věci jemu i nám potřebné jednati a rozmluvě zase se na svá obydlí na Boskovice navrátiti a odjeti bez úrazu osob jich i statkuv.“ Bezpečný list měl platnost pouze třídenní,[3]) jako by vyznívala z něho jakási poslední lhuta. Ze jednalo se o věci důležité, je patrno. Spolu se zdá, že již toho času měl pan Heralt s měšťany brněnskými jakousi tuhou rozepři, pro kterouž bylo se mu báti krvavé pomsty jejich. Rozepře táhla se několik let. I biskup olomucký Pavel z Miličína zasáhl posléze do ní jako prostředník.[4]) Oč tehda šlo, není známo, jen výsledek se ví. Když roku 1444 pan Heralt z Třebové a z Kunstatu zase pod záštitou bezpečného listu přijel do Brna, byl od brněnských pánů zajat, uvězněn a „ve středu před sv. Bartolomějem — 19. srpna — sťat v noci při pochodních,“

---

[1]) Archiv český X. p. 256.

[2]) Archiv český X. p. 259. Srv. k tomu *Dvořákovy* Dějiny Moravy, I. p. 324. pozn. dole.

[3]) Od středy do soboty »ten den celý, až do západu slunečního.« Arch. český X. p. 261.

[4]) Paprocký uvádí v »Zrcadle« fol. 33, že našel jméno Geralt z Kunstatu na listě, »kterýmžto biskup olomucký Pavel z Miličína roku 1444 vedle jiných pánů též jeho povolal před osobu svou, aby poněvadž v interregnum bylo, radu drželi v obraně práv a svobod vlasti své.« O tom listě čte se též na fol. 436. Dle fol. 344. p. v. se zdá, že to byl list mírný a »na kterémžto listu všichni stavové se podepsali.«

jak vykládá starý letopisec, „pro některaké listy, kteréž otevřel před pány a radú když se byli sjeli.“ [1])

Unáhleným skutkem tímto se rozbouřil všechen rod kunstatský a chystal se k pomstě krvavé. Zvláště Jiří z Poděbrad sbíral už vojsko na ten účel. Obezřelým však protřednictvím zemského hejtmana Jana z Cimburka nedošlo ku zjevné válce.[2]) Mladý Jiří byl ke smíru nakloněn tím spíše, jelikož touže dobou stav se náčelníkem strany podobojí v Čechách, byl cele zaneprázdněn zemskými věcmi. Ale ještě po roce stěžuje si na Brněnské v dopise panu Oldřichovi z Rosenberka, že „tomu, kterak sú nevěrně a zrádně nad hrdlem strýce našeho učinili, dobře rozoměti móžeš z přípisův těch gleitovních listóv, kteréž sem před sím poslal.“ [3])

Ostatně rok, kdy búzovský vladař skonal tak smutně, byl v okolí do tolikó míry klidný a pokojný, že mohly býti znovu vysvěceny zpustošené kdysi řáděním Táborů kostely v Unčově,[4]) v Litovli[5]) a ve Zvoli[6]) od olomuckého světícího biskupa Viléma z Kolína. Měšťanům mohelnickým obnovil biskup Pavel z Miličína téhož roku výsadu na odúmrt, jelikož jim původní listina z roku 1389 byla zmařena při vpádu nepřátelském.[7]) Neznámo, kterak se v těchto kostelích podávala svátost oltářní — v kostele loštickém i búzovském přijímalo se tehda jistotně podobojí; jestliže dříve snad s překážkami, zajisté nerušeně od té doby, jakmile po smrti Heralta z Kunstatu zavládl na panství búzovském pan Jiří z Poděbrad.

První starostí Jiříkovou bylo, spořádat pozůstalost zesnulého strýce, vychovatele a poručníka. V nastalém zmatku po nepředvídaném

---

[1]) Scriptores rerum bohem. III. p. 136. Někdy touže dobou byl od městské rady brněnské popraven pro zradu purkrabí na Špilberce. Anonym. chron. Austriac. (Senckenberg, Selecta juris et histor. V. p. 85.) vzpomíná, že »Hern Erhart von Triwa und von Cunstat, den schluegen die bürger zu brynn von ainen misshandlung wegen, die er daselbst begieng, ab das haubt.« Už z toho vidět, že to byl Heralt lišnický, jak dokazuje J. Tenora, Linie kunstatsko-lysická v Rezkově Sborníku 1884 p. 229.

[2]) *Pešina*, Mars Moravicus I. p. 629.

[3]) Archiv český V. p. 286. — Rozrod Kunstatů lišnických viz na následující straně.

[4]) V neděli před sv. Havlem dle zápisu ve farn. arch. unčov.

[5]) *Kux*, Gesch. der Stadt Littau p. 39.

[6]) Děkan. matr. mohelnická z r. 1671 p. 110 — v úterý po sv. Lukáši.

[7]) *Lechner*, Die ältesten Belehnung- und Lehengerichtsbücher des Bist. Olmütz I. p. 99.

Rozrod Kunstatů lišnických.

Boček z Kunstatu a z Lišnice. 1348—† 1353.
Choť Anka 1348 - 1369.

- **Kunik** 1353—1365.
- **Boček** 1353—1360. 1365 †
- **Smil** 1353—1393. 1397 †
  1. m. Kateřina z Wildenberka 1365.
  2. m. Jeruše z Wartenberka 1371—1420.
  - **Boček** (řeč Kuklik) 1388 -1421 od 1406 na Opatovicích
    1. m. Eliška 1397
    2. m. Eliška z Náměště 1408—1457.
    - **Procek z Opatovic** 1434—† 1477.
  - **Heralt** 1397—† 1414 **Poručník poděbrad.** m. Kateřina z Častolovic 2. manžel Jan z Hazenburka 1417.
    - **Kateřina** 1448 m. Jindř. ze Stráže.
    - **Jan Heralt** 1444 - † 1490 m. Johanna z Kravař 1466.
      - **Ludmila** 1492 m. Vratislav z Perštýna.
  - **Oldřich** 1397—1420.
  - **Eliška** 1407 vdova po Beneši Brandýs. z Boskovic. 2. manžel 1412: Jan Weitmiller ze Žerotic.
  - **Jitka** 1409 m. Vznata z Rosic.
- **Bedřich** 1353—† 1385, děkan olom.
- **Anna** † 1381 m. Jindř. z Fulštejna.
- **Heralt** 1353—1418 1376—1398 na Loučanech.
  1. m. Marketa z Konice 1379.
  2. m. Aneška 1391—1398.
  - **Smil Krupa** 1405—1421 m. Ofka z Lichtenburka—Bitova. 1418—1446.
    - **Eliška** 1437—1464 m. Hynek Půovský ze Sovince.
    - **Kateřina** 1437—1446.
  - **Jan** 1407—1417 farář v Senici.
  - **Ofka** 1407
  - **Vilém** 1413 †
- **Vilém** 1369 křížovník
- **Eliška** 1369 mniška v Olomouci

skonu jeho bylo pokradeno peněz a klenotu po něm v obnose na čtyři tisíce hřiven.[1]) K nemovitému dědictví náležel zejména Heraltův rodný statek lišnický, Bolelouc po matce Jeruši a panství hradu i města Kunstatu. Osiřelé pozůstalosti se dvěma nedospělými sirotky Kateřinou a Janem Heraltem ujal se nejprve bratrovec zesnulého, Procek z Kunstatu sídlem na Opatovicích, jenž však ještě téhož roku 1444 vzdal všechno své dotyčné právo panu Jiříkovi z Poděbrad.[2]) Mladému pánu poděbradskému „s velikú prací a s jeho nákladem přišlo jest v ruce zboží nebožce páně Heraltovo i sirotci jeho, kteréžto sirotky chtě opatřit,“ postoupil v lednu následujícího léta hrad Kunstat s příslušenstvím Kuně z Kunstatu a Bolehradic, aby jej držel do let sirotčích a když by sirotci k letum přišli, aby jim to zboží vrátil, jakž mu bude ústně rozkázáno.[3])

Když za dvě léta potom vdova Kateřina z Častolovic vdala se poznovu za Jana Zajíce z Hazenburka a z Kosti, pojistil jí pan Jiří 400 kop groší věna na městečku Lišnici, tvrzi a poplužním dvoře tamtéž a na rybníce u Žadlovic, dále na vsích Úvoze, Bušíně a Loučce. Veselí patřilo tehda k lišnickému statku celé mimo jeden lán poplatný do Opatovic,[4]) v Hrádnici čtyři člověci a rychtářství, v Pavlově 5 člověků, na Vyšehoří jeden a díl Svojanova. Věno bylo deskami zajištěno na celém statku lišnickém kromě toho, co držel Jan Chudobin podle listu ve vsi Újezdě, kromě louky, Břestové a vyjma dvůr s mlýnem v Žadlovicích v držení Henricha z Frýwalda.[5]) Dceři zesnulého pana Heralta Kateřině, kterouž si týmže časem bral za manželku Jindřich ze Stráže, vtělil pan Jiří věnným právem ve 300 kopách zboží v Bolelouci s příslušenstvím. Obojí to věno — i zboží bolelouoké i zápis na statku lišnickém koupil současně s deskovým vkladem Procek opatovský z Kunstatu.[6])

Zmíněný v deskovém zápise Henrich z Frýwalda jmenuje se toho roku — 1447 — purkrabím na Búzově.[7]) Byl to syn Hynčíka z Frýwalda, kdysi zástavního držitele hradu Hoštýna, zeman na

[1]) Půh. III. 579. 646 667. 703.

[2]) Půh. IV. p. 503. III. p. 633.

[3]) Archiv český XV. p. 196.

[4]) Desky zem. olom. VIII. č. 596.

[5]) Desky zem. olom. X. č. 723 k r. 1447.

[6]) l. c. č. 724. 781 k r. 1447 a 1448.

[7]) Půh. III. p. 681.

svobodném dvoře a mlýně v Zadlovicích[1]) a zámožný: koupilté tehda zboží se dvěma kopami ročních příjmů v Ješové a dvůr s půlčtvrtí lánu v Pacově, kdež ostatek vsi náležel bratru jeho Bohuňkovi, purkrabímu na Třebové.[2])

Jiří z Poděbrad, jenž čím dále tím více sil a času musel věnovat záležitostem království, pouštěl v onu dobu moravské statky svoje z vlastní správy. O Mor. Třebové, kterouž pan Jiří držel ještě roku 1447,[3]) činí se v letopisech zmínka k roku 1449, že tam na blízku lid páně Jiříkův byl poražen od Jana Koldy z Náchoda.[4]) Pod titulem z Búzova je zaznamenán Jiří naposledy v listopadu roku 1446.[5]) Potom někdy svěřil panství búzovské s Lošticemi bezpochyby zástavním právem Prockovi opatovskému z Kunstatu, jenž se r. 1450 psal i po Mor. Třebové.[6]) Na búzovském panství vladařil ještě roku 1452.[7]) Některý rok potom vystřídal ho Jan Svojše ze Zahrádky, bývalý hejtman pražského vojska a jeden čas náčelník bratrských rot válečných.[8]) Z jeho držení Búzova se ví jen tolik, že měl nějaké rozstrky s panem Prockem z Kunstatu na Jevíčku, jenž mu tam na svobodném trhu zjímal lidi jeho neobdržev práva na ně. Búzovský držitel věznil zas panu Prockovi ve hradní věži tři služebníky nemaje k nim ani k němu žádné viny. V rukou Jana Svojše zustalo búzovské panství až do roku 1460.[9]) Tři léta později přešlo na Zdeňka z Postupic.

5. Páni z Postupic.

(1463—1477.)

Zdeněk Kostka z Postupic v dějinách českých. — Zdeněk pánem Třebové a Búzova r. 1463. — Obvod búzovského panství. — Čtyři Lhoty v sousedství Loštic. — Pohnutky k odstoupení Búzova. — Počátek války o korunu roku 1467. — Zdeněk z Postupic královským vojevůdcem. — Unčov odráží uherský útok. — Zdeněk z Postupic poražen u Zvole roku 1468. — Pohřeb a poručenství Zdeňkovo. — Albrecht z Postupic, dědic Búzova, straní tajně uherskému králi. — Válečné zmínky z okolí Loštic. — Albrecht veřejně přívržencem Matiášovým. — Panství búzovské v zástavě. — Smrt Albrechtova a památky po pánech z Postupic.

---

[1]) Hned r. 1437. Půh. III. p. 474.

[2]) Desky zem. olom. X. č. 720. 777. k r. 1447. Půh. III. p. 570. 681.

[3]) Půh. III. p. 620

[4]) Script. rerum bohem. III. p. 156. Srv. *Palacký*, Dějiny IV. p. 107.

[5]) Půh. III. p. 540. k r. 1446.

[6]) Archiv český II. p. 277. Jméno »Procek Búzovský« v Půh. III. p. 610 k r. 1447 indikuje *Brandl* na str. 719 na Procka z Kunstatu, byl to však jak vysvítá z Půh. II. p. 537, Procek z Wildenberka.

[7]) *Dobner*, Monum. Bohem. IV. p. 437. — [8]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 47. 57. 277.

[9]) Půh. IV. p. 270. 303. Roku 1460 držel Jan Svojše už Napajedla p. 43.

Z pískových závějí, kterýmiž vítr času zavál dějiny Loštic, vyčnívají místy kameny menší a větší ke stavbě dějepisné. Jako žulové sousoší dlouhými věky nezteřelé stojí tu dvé pánů města: král Jiří z Poděbrad a Zdeněk Kostka z Postupic.

Zdeněk po smrti bratra Bohuše nejstarší ze tří zbylých synů po Vilému Kostkovi, jehož jméno se mnohokráte čte v českém dějepise, proslul jako velečinný přítel a důvěrník Jiřího z Poděbrad. Od počátku veřejného působení jeho sloužil mu vydatně zbraní, radou i zvláště jako mistrný posel v záležitostech diplomatických. Přičiniv se r. 1452 váhou svého slova, že Jiří stal se správcem království, byl mezi pány přidanými jemu k radě. Vynikající úlohu hrál při volbě Jiřího z Poděbrad za krále r. 1458. Z hejtmana kraje chrudimského byl při korunovaci už ředitelem stříbrných hor kutenských — nejvyšším mincmistrem království. Kromě zděděného zboží byl tehdy pánem na Brandýse, Zlenicích, Landskroně a držel s bratrem Albrechtem bývalé panství biskupské Litomyšl zástavou ve 12.000 kop, byl jako držitel statku svitavského manem olomuckého biskupa [1]) a dostal roku 1458 od krále Jiřího zápisem v tisíci kopách zboží dříve náležité klášteru podlažickému.

Po korunovaci provázel na králův rozkaz vzácné hosty uherské za hranice země na Moravu,[2]) kdež rok potom byl v družině krále Jiřího, když v Brně od císaře přijímal korouhve zemí příslušných k české koruně.[3]) Pocházeje původně z rodu zemanského z otce rytíře, byl od panovníka, když svým poselstvím do Uher zjednal mu přízeň krále Matiáše a domluvil sňatek s princeznou Kateřinou, s bratrem Albrechtem povýšen do stavu panského.[4]) Neví se, zdali byl Zdeněk s králem, když Jiří koncem prosince r. 1460 ubíral se z Prahy přes Třebovou a Litovel do Olomouce, jistotně však jel v čele nádherného poselstva, jež potom v dubnu vezlo králi uherskému do Budína nevěstu jeho Kateřinu.[5]) V lednu příštího roku vypravil král Jiří posly do

[1]) Panství svitavské svěřil biskup Pavel z Miličína zároveň s hradem Mírovem a městem Mohelnicí r. 1448 »znamenavše válečné a nepokojné časy v tejto zemi« panu Jaroslavovi ze Šelnberka. Arcib. archiv v Kroměř. sub. O. I. a. b. Někdy v tom čase zmocnil se Svitav Zdeněk z Litomyšle, chtěje panství za 1000 kop groší obdržet zástavou. Arch. zem. brněn. Boček. sb. č. 12.177., což mu, ne-li spíše, jistotně bylo povoleno po smrti Jaroslava ze Šelnberka († 1453). Roku 1465 čítá se mezi many biskupské. *Lechner*, l. c. II. p 137.

[2]) *Pešina*, Mars Moravic I. p. 687

[3]) »der reiche und grossmächtige Kostka« zove jej při té příležitosti vratislavský letopisec. — [4]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 351. 354. 335.

[5]) *Tomek*, Dějepis města Prahy VII p. 26

Říma, kteří byli zmocněni učinit papeži ve smyslu přísahy korunovační slib poslušenství a jednat o stvrzení úmluv basilejských. Stranu podobojí zastupoval pan Zdeněk z Postupic, krále Jiřího důvěrník. Odpověď papežova byla zamítavá: poslušenství krále se nepřijímá jediné leč že vyplení bludy, že zastaví přijímání pod obojí způsobou a že uzná neplatnost úmluv basilejských. Při loučení mluvil papež k poslum: „Povězte králi svému, že ho milujem a že pro dobré a užitečné jeho i království českého hotovi jsme učiniti všecko, což je s naší ctí a stolice této: ale domlouvejte králi, ať odstoupí těch novot; a ty, pane Zdeňku, že jsi vzácen před králem a král tě miluje zvláště, napomeň jej, ať učiní naše přikázaní a přivede lid svůj k jednotě víry a církve. Budeť skrze to zveleben on i království jeho.“ [1])

Ne-li téhož léta,[2]) jistotně roku 1463 obdržel Zdeněk Kostka z milosti krále Jiřího panství búzovské s Lošticemi a Mor. Třebovou, po níž se dne 8. března píše.[3]) Pánem búzovským byl před nanebevstoupením Páně roku 1463.[4]) Současně koupil Zdeněk ves Radkov s poplužním dvorem, Petrůvky a podíl v Trnávce.[5]) Král Jiří k tomu přidal veškeré právo, co naň čikoli smrti na tomto zboží bylo spadlo, a dal je, osobně jsa přítomen na tříkrálovém sjezdu roku 1464 v Olomouci spolu s panstvím třebovským a búzovským vložiti Zdeňkovi do zemských desk.[6])

Oproti poslednímu vkladu z roku 1408 je deskový zápis búzovského panství roku 1464 přesnější. Hrad Spránek během let úplně rozvalený se už nepřipomíná. Za dřívější rčení „dvory poplužní“ se píše, že jsou to poplužní dvory, jeden v městečku Bouzově, druhý v Lošticích. Z Hrádnice náleží k panství přesně polovice „pět člověku“, kdežto čtyři poddaní ostatní a rychta patří ke statku lišnickému.[7]) Ves Javorové slove Javoříčko,[8]) ves Veselé Veselíčko,

[1]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 379. 381. 384. 385. 388.

[2]) Ke jménu Zdeňka z Postupic v rukopise Weidlichovy chroniky města Mor. Třebové (Chaos Pešinianum v zem. arch. brněn.) poznamenal Pešina vlastní rukou: »Hunc invenio habuisse Treboviam sub ann. 1462.«

[3]) Archiv český I. p. 430. III. p. 344. Ant. Boček v rodopise Kostků z Postupic (Brünner Wochenblatt 1826 p. 232) uvádí, že Zdeněk obdržel panství třebovské lénem r. 1450, roku pak 1454 do vlastnictví od krále Ladislava a cituje při tom »Lehentafel« XVI. p. 7. 8. 11., ale v zemských deskách o tom nic není. — [4]) Půh. IV. p. 270. — [5]) Desky zem. olom. XI. č. 6. 8. 35. 229. Půh. IV. p. 440. 461. 535. — [6]) Desky zem. olom. XI. č. 34. — [7]) Desky zem. olom. X. č. 723.

[8]) Kdežto část bělolhotská slove tím časem Javoří. Desky zem. olom. XI. č. 124. Zdrobnělé jméno »Javoříčko« zdá se, jakoby ukazovalo, že ves byla dříve pusta; podobně dřívější Měnín změnil se v tomto století na Měnínek a Třemenín na Třemenínek.

jak už v letech 1382 a 1396 bylo psáno a jmenováno. Nově přibyly k panství vsi Pavlov s devíti člověky, kdežto pět jich náleželo ke statku lišnickému, Veselí s jedním člověkem, jenž obdělával jeden poplatný lán, kdežto lány ostatní byly rovněž lišnické,[1]) a Lhotka se čtyrmi člověky.

Tato Lhotka byla nejmladší sestrou tří Lhot jiných ve zdejším okolí. První se připomíná Lhota na statku vranovském k roku 1350. V obvodě staroslovanské vsi Řimic povstaly dvě Lhoty. K první náležela polovice Řimic A s lukami, rybníky a hájem Kuchyňkou,[2]) a byl v této Lhotě roku 1356 dvůr, na němžto seděl vnuk Zdeňka z Řimic, syn neznámého otce[3]) a jeho manželky Anky z Řimic jménem Zdislav[4]) s nedílnými bratry Mechem a Vitkem. Možná, že puvodem byli z řimického mlýna, kdyžtě měli ve znaku palečné kolo.[5]) Lhota Zdislavova byla zprvu malá vesnička a zve se proto během XIV. století nejčastěji Lhotkou. Když Zdislav brzy po roce 1392 zemřel, držel ji jeho syn Oldřich se svými společníky, z nichž strýc Vitek roku 1407 a Petr ze Žerotína v letech 1408—1416 se psali po Červené Lhotě.[6]) Červenou přezvali tu Lhotu tehdy snad vzhledem k zevnějšku tamnější tvrze vladycké.[7]) Oldřich z Červené Lhoty zemřel roku 1437.[8]) Dědici jeho byli synové Zdislav a Čeněk, z nichž jeden zanechal syna Jiřího, a jím tato větev rodu Lhotských vymřela. (P. d.)

---

[1]) Roku 1416 kupuje Boček opatovský z Kunstatu od Heralta z Lišnice ve vsi Veselí z oddílu jeho 2 hř. 12 gr. ročního platu. Desky zem. olom. VIII. č. 596. Na ostatku Veselí »praeter unum laneum« pojišťuje se roku 1447 věno Kateřiny z Častolovic. Připadl tudíž tento jeden lán veselský k búzovskému panství od Procka opatovského z Kunstatu.

[2]) Desky zem. olom. VI. č. 661. Pùh. III. p. 542. 555.

[3]) Jmenoval se snad Ješek Řim. *Lechner* l. c. II. p. 15 »Jescho Rzym«.

[4]) Desky zem. olom. I. č. 464.

[5]) Pečet jejich vyobrazena v Pinkavově Okres Litovel, Vlastivěda v příl. ke str. 40 pod č. 3. a 8.

[6]) Desky zem. olom. VII. č. 455. *Volný*, Mähren V. p. 691. Že Petr ze Žerotína byl stupcem čili společníkem Oldřichovým, viz Desky zem. olom VII. č. 102. 141.

[7]) Podobně vznikl název Červené Lhoty v okrese třebickém, že tamnější zámeček ve středověku byl okrášlen červenou rustikou. *Dvorský*, Třebický okres ve Vlastivědě p. 218.

[8]) Pùh. III. p 430. 496.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr. Jan Sedlák.

VIII.

Jak oblíbena byla taková „prorocká“ literatura proti Husitum, ukazuje kodex č. 667 benediktinského kláštera v Admonté.[1]) Tam jest ve formě řeči na thema „Prophete mortui sunt“ proroctví proti Viklefistům, na zmíněné proroctví Dětřichovo zřejmě narážející a je vykládající. Jakýsi Rupertus de Gundancia, v Oxfordě promovaný, chce astrologicky, dle běhu planet podati budoucí osudy Viklefistů, jak je dlouhým počítáním a namáhavou prací sestavil.[2]) Čtveré zlo stihne přijímající pod obojí zpusobou: 1. Tváře jejich zblednou jako tváře pokryteců, vrahův a židů, protože se provinňují proti krvi Páně, kdykoliv ji konsekrujíce, nedustojně přechovávajíce[3]) a pod obojí podávajíce. To však jest proti Starému Zákonu, kde jen kněži (Melchisedech, Eliáš) pod obojí přijímali, i proti Novému, kde Kristovo „Nebudete-li jísti... a píti...“ jest vykládati o duchovním přijímání.[4]) Také to odporuje kanonum a jest nebezpečno.

Druhé zlo jest, že se vynášejí nad jiné, jakoby jen oni byli svati a ctitelé Kristovi. To proto, že jsou nakaženi od husy,

---

[1]) Jest asi z dvacátých let 15. století a obsahuje samé kusy protihusitské: 2a—31a Broda contra Jacob. De sumpcione..., 31b—32b Decretum conc. Const. contra com. s. utr., 33a—34a Articuli Wikleft, 34a—35b Articuli Hussonis (obojí dohromady je zavržení 45 článků Viklefových a rada mistrů bohosl. roku 1412. Docum. 451—456. Je tu také ještě článek 8. a 9. jako v kodexu třeboňském.) 36a—37b Sentencia et condempnacio Husonis (jest list Me ipsum pro salute... Docum. 559—561). 38a—45b česká báseň Slyšte všichni, staří i vy děti. (Uveřejnil již *Nebeský* v ČČM. 1852 I. seš. 141 nn. z kodexu musea pražského I E 6. Dle kodexu admontského znova publikoval *Patera* v Č. Mus. filol. 1897, 162—175) 46b—53b Sermo Prophete mortui sunt, 54a—103b Eloquenti viro. — Panu bibliothekáři P. Bedřichu Fiedlerovi děkuji, že mi půjčil kodex do Brna.

[2]) qui successus de necessitate eveniunt iuxta naturas constellacionum, si a summo rectore (ps. viatore) quod excipio inpedite non fuerint (fol. 47a).

[3]) Christi sangwinem inhonorabiliter servando et in vasis inconswetis et non ab ecclesia deputatis et consecratis, ut in flasculis, in ollis (fol. 47b) — ohlas žalob v Kostnici podaných proti Čechům.

[4]) Tomu někteří »bludaři« nerozuměli a zavedli přijímání pod obojí — tak Nestorius, Pelagius, Cyprian, Donat. Ale papež Řehoř, Innocenc a Anastasius je překonali, Cyprian a Donat činili pokání. Nestorius však zustal zatvrzelý. Proto by se moderní bludaři měli nazývati ne Viklefisty, nýbrž Nestoriany. — Pěkný obrázek historických vědomostí!

jejíž přirozeností se řídí. Husa zajisté ráda vysoko by vzlétla, ale tím hlouběji padá — tak oni klesnou v hlubiny zavržení. Husa v obilí si vybírá — tak oni cizí majetek sbírají. Husa syčíc chce štípati — tak oni kde mohou škodí. Husa vše poškozuje a činí neplodným — podobně oni poškozují vinici Páně. Husy se netkne voda — rovněž na ně nepůsobí napomínání. Moč husy se rozplývá v peří — tak zloba Husova přechází na jeho stoupence. Dobře se tedy nazývají žáky Husovými, ne Kristovými. Tak jsou temnoty v zemi české od hodiny šesté až po hodinu devátou. Neboť roku 1406 začaly a roku 1419 dvě světla veliká, totiž papež a císař, je ukončí[1]) a zas bude obnovena jednota.

Třetí zlo, jež je stihne, jsou tresty časné a čtvrté tresty věčné. Autor zde rozvádí „proroctví" Dětřichovo a končí: Hec omnia Huss preparavit diligentibus se et imitantibus se, quod malum differat in nomine P. et F. et S. s. Amen.

Forma kázání, jež traktátu jest dána, je zrovna tak fiktivní jako astrologický podklad „proroctví", jehož v něm nikde nepozorovati. Obsahem se neliší od mnohých podobných prací katolických proti Husitům, zvláště v sousedství Čech vzniklých v době vítězství husitských. Cennější jest pouze druhá část, zbytek to polemické literatury protihusitské dojista kdysi dosti bohaté, dovozující vinu Husitů více nebo méně vtipně ze jména původcova. Již Hašek tak učinil v listě poslaném Husovi samému,[2]) Štěpán Dolanský obratně užil jména Husova v Dyalogu[3]) a jiní ho v tom následovali. Tuto část traktátu admontského uveřejňuji.

Secundum malum, quod eos sequetur, quia ultra omnes deo dedicates sacerdotes et levitas se extollunt tamquam antichristi servitores, de quo dicitur II. Thes. 2. cap.: *Extolletur super omne*
50a *quod dicitur deus, ita ut in tem/plo dei sedeat ostendens se tamquam ipse sit deus.*[4]) Et sic Wikleffiste extollent se et extollunt tamquam ipsi soli sint dii et veri Christi cultores et imitatores. Quod falsum est, quia ipse non superbiam, sed pacienciam suos discipulos docuit, sine

---

[1]) Tu jest asi naznačen rok vzniku »proroctví«: 1419. Po smrti Václavově jest obecná naděje, že Sigmund učiní rozkolu konec. Náš autor dává termin tří let, pravě: licet anno XXII coronabuntur. Zde ho arci »konstellace hvězd« velmi zklamala!

[2]) Cf. v těchto textech č. IV.

[3]) Kodex brněnského archivu zemského. Cer. II. fol. 217 nn. *Pezova* vydání v Thes aneed IV/2 v Brně není.

[4]) v. 4

qua inpossibile est salvari Mat. XI.: *In paciencia vestra possidebitis animas vestras.*[1])

Quare autem se ita extollent? Racio, quia *ab auca infecti.*

Auca enim illius nature est, quia semper alciorem volatum appetit quam sue nature convenit, propter quod cito ad yma corruit ultra omnia alia volatilia pennata. Sic et ipsi una cum antichristo cito ad yma vere dampnacionis corruent.

Nota quod non tantum istam proprietatem predictam auce sequuntur, sed omnes, quarum proprietatum auce ista est secunda: Auca nullam segetem copulat, sed diversas et alienas requirit. Sic et ipsi segetes et labores aliorum et alienorum requirunt, propter quod merito homicide dicuntur. Ecce[2]) *vita pauperum panis egencium et qui defraudat eum, homo sanguinis est.*[3]) Omnis autem sacerdos et spiritualis est pauper, quia quod habet non est suum sed pauperum secudum b. Bernh., quorum ipsos fecit dispensatores.

Tercia proprietas est auce: Auca rostro suo acuto et venenoso plus sibillando appetit mordere et ledere quam natura paravit. Sic et ipsi lingwa sua venenosa,[4]) de quibus in Ps.: *Venenum aspidum sub labiis eorum,*[5]) plus cupiunt nocere quam possunt. quia a gracia divina inpediuntur, quoniam[6]) secundum apost. *deus non temptat suos ultra quam sustinere possunt.*[7])

Quarta proprietas auce: Auca quodcunque desideraverit. stercore suo putrefieri facit et sterile et infructuosum / illud generat. Sic et ipsi quoscunque sua opinione defedaverint, putrefactos et infructuosos faciunt et vites steriles et abscisas a vinea sacrosancta ecclesia efficiunt, que non valent nisi ad comburendum. De quibus Joh. XIV.: *Omnem palmitém non ferentem fructum tollet eum*[8]) et alibi Joh. XV.: *Colligent eum et in ignem mittent et ardet,*[9]) Ipsi sunt infructuosa ficus, de qua Mat. XXI., quam Christus maledixit dicens: *Nunquam ex te fructus nascatur in eternum.*[10]) Ipsi sunt servi inutiles, de quibus Mat. XXV.: *Tollite servum inutilem, eicite et mittite in tenebras exteriores, illic erit fletus et stridor dencium.*[11]) Hec eos sequentur, nisi penitenciam egerint de predictis. 50b

Quinta proprietas auce: In auca nullum fluidum ut aqua permanet, sed defluit. Sic in ipsis omnis correccio perditur, sed

---

[1]) Luc. 21, 19. — [2]) Sic! Snad Eccl. — [3]) Eccli 34, 25. — [4]) ps. venenose. — [5]) Ps. 13, 3; 139, 4. — [6]) ps. quos. —

[7]) I. Cor. 10, 13: non patietur vos tentari supra id, quod potestis.

[8]) Joh. 15, 2. — [9]) ibid. v. 6. — [10]) v. 19. — [11]) v. 30.

per eandem ad peiora convertuntur et incenduntur iuxta illud Os. V.: *Odio habuerunt corripientem in porta*[1]) et secundum b. Crisost.: *Mos est impiorum, si eis una malicia obstruitur, aliam festinant adaptare.* Ideo de eis potest dici illud Mat. XII.: *Ve tibi Corozaym, ve tibi Bethzayda* i. e. ve vobis Wikleffiste, *quia si hee virtutes* i. e. correcciones et pie ammoniciones et sancte informaciones sacre scripture *facte fuissent* paganis et Saracenis, *egissent penitenciam in cinere et cilicio. Verum tamen dico remissius erit* paganis *in die iudicii quam vobis.*[2])

Sexta proprietas auce: Auca non myngit, sed superfluitatem in alas et pennas transmittit. Ubi nota: minctura est malicia vesice quoad humanam naturam secundum naturales phisicos; quodsi procul non proicitur, cetera membra intumescunt, inflantur et
1a debilitantur et totum demum corpus / destruitur humanum. O cecitas pessima, ó sanies fetida, minctura putrida et maliciosa! Que niteris toto nisu et conamine tua dyabolica infeccione totum corpus ecclesie destruere, cuius caput Christus iuxta apost. *Caput nostrum Christus est*[3]) et nos membra, ut dicitur I. Cor. VI. *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi.*[4]) Sicut[5]) non omnia membra corporis eiusdem sunt effectus et officii, sic in corpore mistico. Oculi sunt prophete, qui cetera membra dirigunt in lucem perspicuam: Aures sunt obedientes, que iuxta Philos. libro de anima habent intus pelliculam, qua corrupta auditus impeditur et surditas generatur. Que iam proch dolor vera pellis verorum audiencium, ex qua provenit obediencia, iam rupta ubique conspicitur. Nares sunt discreti et cetera totum corpus distribuendo.

Ista autem minctura malicia auce condempnate in alia membra mitti non potuit nisi in suas alas et pennas i. e. suos imitatores hodiernos. Ideo merito de eis dici potest illud Eccli: *Sub alis eorum* i. e. in pullis antique auce *inventus est sanguis*[6]) i. e. peccatum et malicia Hus condempnati. Malicia autem ut ypocritarum ut prius patuit, ut locustarum flores campi devorancium, que anteriori parte debiles et posteriori fortes; et sic ipsi in parte anteriori i. e. spirituali et doctrina multum debiles, in posteriori autem i. e. seculari potencia eis adherente multum fortes. Et malicia eorum ut brucorum ab humore fetido nascencium, quorum fetor iuxta Ys. et *malicia ascendit semper.*[7]) Ob id iuxta eorum naturam et maliciam cum altis et magnis

[1]) Amos 5, 10. — [2]) Mat. 11, 21 n. — [3]) Eph. 4, 5: qui est caput Christus. — [4]) v. 15. — [5]) ps. sed. — [6]) Jerem. 2, 34: In alis tuis inventus est sang.
[7]) Ps. 73, 23: superbia... ascendit semper.

potentibus[1]) conversantur, de quibus sic proprie de/scriptis dicere 51b
possumus cum Ps.: *Venerunt brucus et locusta, quorum non est numerus.*[2])

Vbi nota, quod hiis proprietatibus ita descriptis oportet quod in proprium esse eiusdem proprii vid. Hus condempnati convertantur, ideo merito dicunt se discipulos eiusdem et non Christi, in hoc imitantes Corinthios, qui audierant veritatem ab apostolo, postea subversi sunt multipharie a falsis apostolis, quibus apostolus revocando per Thimoteum scripsit, ut habetur I. Cor. 1 sic dicens: *Significatum est michi de vobis, quia contenciones sunt inter vos et unus quisque vestrum dicit Ego quidem sunt Pauli, ego autem Appollo, ego autem Cephe, ego autem Christi.*[3]) Sic et ipsi dicunt et gloriantur dicentes: Ego sum Hus et tenens heresim perversam. Ecce letantur, cum male fecerint et exultant in rebus pessimis! Ubi sapiencia talium? iam devorata, racio absorpta, intellectus obscuratus! Vere *sunt facte tenebre super universam terram* Boemorum *ab hora VI usque ad horam nonam!*[4]) Quia cum scribebatur anno domini MCCCCVI incipiebatur tenebrosa heresis in Regno Boemio et hec tenebre durabunt licet non ita vigorose usque scribetur anno domini MCCCCXIX — tunc erunt duo luminaria magna in sua magna potestate et vigore, licet anno XXII coronabuntur, unum vid. apostolicus illuminabit diem i. e spirituales et ecclesiasticos, aliud noctem i. e. seculares potestates, que luminaria fugabunt tunc tenebras heresis, spoliabunt corpore Wikleffistas, ditabunt fide christianos[5]) et tunc divisio christianorum ymmo Christi, ut ibidem Paulus dicit: *Divisus est Christus?*, reintegrabitur in membris et corpore mistico et sic erit unum caput et unum corpus indivisibiliter permansurum. Tantum de secundo. (P. d.)

---

[1]) ps. patentibus. — [2]) Ps. 104, 34. — [3]) v. 11 n. — [4]) Mat. 27, 45. — [5]) Narážka na chvalozpěv Exultet.

Posudky.

Fr. Bílý, **Jan Amos Komenský.** Pestrá knihovna zábavy a kultury. Red. Emanuel šl. z Lešehradu. Č. 64—65. Str. 115. Cena 40 h.

Větší část knížky zaujímá životopis, k němuž pak přidán Kšaft umírající matky Jednoty bratrské. Životopis sám, ačkoli stručný, podává podrobný a jasný obraz osobnosti a činnosti velikého vychovatele a badatele, což ostatně u odborníka, jakým jest p. spis., rozumí se samo sebou. Pochopitelným způsobem všímá si hlavně jeho činnosti vychovatelské a jazykozpytné, jakož vůbec klade důraz na to, co na Komenském každý uznati a vážiti musí, filosofických a náboženských otázek jen z lehka se dotýkaje. Zevrubnější rozbory ostatně nejsou ani účelem sbírky, kde tento v nejlepším slova smyslu populární spis vydán.

Při didaktické činnosti Komenského ovšem zhusta přijde řeč na vševládnou tehdy latinu a dressuru školskou s tím spojenou, již Komenský rázně odklízel; jemu samému však přes to tanul na mysli problem, jenž i dnes učence zaměstnává, problem světové řeči, již tehdy právě v latině měli. Vůbec poměr tehdejší školy a vzdělanosti k národním jazykům ještě příliš málo obecenstvu nynějšímu objasněn, a to ještě více negativně a odsudivě, jelikož v úvahy takové mermomocí vtírají se názory nynější, a také výroky tehdejších reformatorů v té věci — ostřejší a výlučnější, nežli snad spravedlivo, jak u každého reformatora bývá — příliš doslovně do dějepisu se přebírají, nikoli na prospěch nestranného úsudku, jehož ovšem na massách marno pohledávati. Tím více platí to o tehdejších sporech náboženských, jež nám českým katolíkům i toto úctyhodné jméno velikána Komenského značně zatemňují. I z „Kšaftu“ zde připojeného viděti, že mu Hus, Luther i Kalvin atd. — všecko bylo milé a vítané, jen papežství ne; takovýto naukový „synkretismus“ ani nejsnášelivějšímu z nás a žádnému rozumnému člověku po chuti býti nemůže, jakož ani Komenský jménem snášelivosti nemůže vzýván býti.

Velkou předností životopisu tohoto je stránka literární, výčet a popis děl Komenského.

Pravdou k životu. Katolické vodítko. Upravil *František Synek.* Část I. Knih „Dědictví Svatojanského“ č. 117, na r. 1911. č. 4. Str. 223. Cena 1 K.

K příručkám náboženským nyní, zvláště v Německu, oblíbeným druží se i tato česká, jež dle první části dosud vydané chce spojiti apologii s dogmatikou a naučné články protkává i žalmy a modlitbami. Začíná náboženstvím vůbec, pojednává o zjevení a jeho známkách, „o božské důstojnosti a moudrosti Ježíše Krista“, o bl. Marii Panně, o vznešenosti katolické církve a důležitosti pravého náboženství.

Zvolený úkol, podati vše to populárně a přece působivě a přesvědčivě, zajisté není snadný, a p. spis. zaslouží veškery chvály, že se oň pokusil. Není to dílo vědecké, jež by vybízelo ke kritice, co tam

mělo ještě či nemělo býti (na př. rozměry slunce a země, seznam a výklad přírodovědných odvětví na str. 28. atd.), co mělo dukladněji býti probráno — spis jest právě takový, jaký jest, a věřící katolík s nemalým prospěchem ho bude používati. Způsob volných statí poskytuje možnosti rozepsati se o předmětech, které zdají se časovějšími (na př. o Lourdech) a přístupnějšími; základní pravdy ontologické a kosmologické přece snad mohly býti z praktických důvodu zevrubněji probrány, za to mariologie zkrácena a starověká bludařství vubec pominuta, totiž podrobný výčet a obsah jejich. Soustavnějším uspořádáním uspoří se také leckteré opakování.

Fr. Snopek: Konstantinus-Cyrillus und Methodius, die Slavenapostel. Kremsier 1911. Verlag der „Academia Velehradensis".

Spis jest apologií sv. Cyrilla a Methoda, a zároveň polemikou hlavně proti Dr. Brücknerovi, který napadl světce způsobem posud neslýchaným: líčí je jako horlivé stranníky Fotiovy, zapřisáhlé nepřátele Říma, jako pokrytce, lháře, pomluvače, křivé žalobníky a podvodníky, a, aspoň sv. Methoda, jako kacíře.

Proti takovému zhanobení památky našich apoštolu vystupuje náš přední znatel a badatel v otázkách cyrillo-methodějských obsáhlým spisem. Tenkráte napsal jej německy, aby v jazyku, v němž nejvíce byli svatí zneuctěni, byli zase obhájeni. Jest však spis tento ohlasem českého spisu „Studie cyrillomethodějské", které vycházely v naší „Hlídce", a které — rozšířené — vydány byly také zvláště.

U spisovatelu, kteří zabývají se studiemi cyrillomethodějskými, je ze všeho nejduležitějším stanovisko, na které se postaví, když se obírají pannonskými legendami. Kam vede ustavičné jich velebení, ukazuje nejlépe Dr. Brückner, který spojuje obě pannonské legendy s legendou římskou, a poukazuje na sv. Methoda jako puvodce všech těchto legend. Proto vysvětluje Snopek napřed vzájemný poměr pannonských legend k sobě a přestává na úsudku, že legendy jsou spisy naprosto tendenčními. Zabývá se pak otázkou jich věrohodnosti, a dokazuje, že jsou vlastně pokračováním spisu Chrabrova a slovanských písmenech. Mnich Chrabr a biskup Klement jsou táž osoba, která nebyla nikdy učeníkem Methodovým. Legendy nevznikly v Pannonii, nybrž v Bulharsku, a ježto jsou tendenční, nesmí se jim připisovati stejná, nebo snad ještě větší cena než listinám. Aby to dokázal, zabývá se pak Snopek podrobněji těmito legendami. Život Konstantina-Cyrilla byl sepsán hlavně za účelem, aby slovanské duchovenstvo v Bulharsku mělo zbraň proti horlitelum pro řeckou liturgii, a aby dovedlo odpovídati na jejich námitky. Táž tendence obráží se v Životě Methodějově, a zprávy jednotlivých kapitol jsou nejasny, pravdě nepodobny, ne-li docela nemožny, ano i dokonce vymyšleny, i tam, kde vyvěrají z dobrých pramenu, jsou neúplny a částečně nesprávny; pisatel těchto legend také rozumí způsobu, jakým bojoval Fotius proti církvi římské: překrucuje učení katolické církve, aby mohl tím lehčeji ji napadnouti, poráželi, vyvraceti a zošklivili u lidu.

Když byl takto Snopek projevil a zduvodnil své stanovisko k celým legendám pannonským, které bývají brány za základ k životopisu sv. Cyrilla a Methoda, přechází k jednotlivým oddílum života světcuv. Obrací zprvu zřetel k poselství Rostislavovu do Cařihradu a k začátkum moravské missie, při čemž retrospektivně vzpomíná missie chazarské; vyvozuje, že bude dlužno ještě mnoho bádati o duvodech poselství Rostislavova, a dospívá k úsudku o výsledcích práce bratří na Moravě, že byli ochotně přijati, a že z počátku učil a vykládal Konstantin Cyrill písmo sv. po slovansku, ale nesloužil hned slovansky, nýbrž teprve nějaký čas před svou cestou do Říma začal konati bohoslužby slovansky a udíleti svátosti v řeči lidu. Na Moravě zvláště v letech 863—867 neměli a neosobovali si němečtí biskupové žádné jurisdikce a nestarali se o církevní pořádek tam, žádná žaloba odtud nebyla na sv. bratry v Římě vznesena a nebylo žádné pochyby o jejich pravověrnosti. Předuležitou novotu sv. Cyrilla, liturgii slovanskou, skutečně povolil Hadrian II, to bylo ono „privilegium archiepiscopatus Methodii“, které potom r. 880 Jan VIII úplně potvrdil, rozšířil a pro země slovanské nařídil. Method byl v Římě hned poprve posvěcen na biskupa a ustanoven legatem papežským.

Hadrian II povolil slovanskou liturgii z duvodu, které jemu byl sv. Cyrill vyložil, a které později sv. Method u Jana VIII opakoval s úplným úspěchem; k nim přistoupil i politický duvod, že totiž se očekávalo rychlé rozšíření katolického náboženství u národů slovanských. Jan VIII potvrdil privilej slovanské liturgie z týchž důvodu, jako Hadrian II, které byly tehdy ještě naléhavější; obsaženy jsou většinou v bulle Industriae tuae, která je pravou a nepodvrženou. Slovanská liturgie byla Methodovi vzácným odkazem zemřelého bratra; pro ni bojoval Method s německými hierarchy i trpěl nevinně a nezřekl se svého privileje ani při zákazu papežském z dobrých svých duvodu, jimiž se ospravedlnil. Nepostavil se tak snad proti papeži, neboť Method byl úplně pravověrný: byl sice obžalován roku 879, že jinak věří a učí než římská církev a beze vší pochyby vztahovala se žaloba ta na učení o Duchu sv., ale roku 880 vítězně se obhájil, ježto se shodoval v učení o Duchu sv. s papežem a s tradicí římské církve. Učení, že Duch sv. vychází od Otce i Syna, bylo puvodně učením veškeré církve: k němu se znají latinští i řečtí otcové, ano i církev syrská a armenská, jak autor znalecky a přesvědčivě dokazuje. Bylo to učení také sv. Methoda. Ale suffragan Wiching podvrženými listy zase ho obžaloval, aby jeho autoritu podkopal. Po smrti Methodově byli jeho učenici vypuzeni, ne proto, že by byli odstoupili od učení Methodova a Římu se zpronevěřili, vždyť náleželi věřící velkomoravské říše římskému ritu, ale proto, že Svatopluk jsa v té věci nástrojem Wichingovým, jich neochránil, ježto nebyl získán pro slovanskou liturgii; že by však Svatopluk nechtěl zachovávati právních pravidel katolické církve, není pravda; a s toho stanoviska osvětluje

autor tak zvaný rozsudek Svatoplukuv poukazuje na církevní právo. Tak zanikla slovanská liturgie, která byla na Moravě opravdu popularní; puvodce její sv. Cyrill byl učitelem apoštolského života a získal si srdce všech vyučováním mládeže v její řeči, cvičením dospělých v pravdách víry a nezištnou, obětavou činností ku prospěchu bližního a dílo sv. bratří, slovanská liturgie, zjednalo si rovněž veliké obliby.

Kolik těchto kapitol, tolik polemiky s Drem Brücknerem, při čemž zároveň odrážejí se také nesprávná mínění četných jiných spisovatelů. Náhledy a nápady Brücknerovy se uvádějí a v zápětí vyvracejí, když byly se všech stran probrány a rozebrány. Dr. Brückner vytýkal sice svého času Snopkovi nedostatek kritičnosti, zatím však žádné tvrzení jeho neobstojí proti pronikavé kritice Snopkově. A aby ještě lépe vynikla povrchnost a zběžnost jak práce tak úsudku Brücknerových, ukazuje Snopek ve zvláštní kapitole neduslednost berlínského učence, jenž co napřed nadmíru chválí, hned potom zavrhuje a odsuzuje; u něho samá hypothesa a kombinace nespravedlivá, stranická a nepravdivá, samá fantasie a podezřívání.

Aby obraz díla a pusobení sv. bratří byl ještě úplnější, obírá se potom Snopek listinami papeže Štěpána VI, které se beze všeho posud vykládaly ve smyslu pro sv. Methoda nepříznivém, jakoby byl přívržencem Fotiovým. Snopek se obrací proti takovým vývodum a dokazuje, že mezi učením Methodovým a katolické církve nebylo podstatného rozdílu, že však Method přece poněkud následoval řecké otce, při čemž ovšem zustal dalek Fotijského dogmatu. Učenníci Methodovi zustali věrnými ve všem tomto svému mistru a zachovávali dogma katolické církve; byli tedy pravověrni.

A ještě v závěrečných úvahách vrací se Snopek k Dru Brücknerovi, aby postavil se proti jeho celkové charakteristice sv. bratří, a staví na pranýř bezpříkladné jednání Brücknerovo, které by ani nebylo možno proti jiným, na př. Winfriedovi-Bonifacovi; jen sv. Cyrilla a Methoda dovoluje si berlínský učenec sesměšniti a z nich utvořiti protivné karikatury a opravdová psychologická monstra. Tam až zavedla Dra Brücknera politická nevražívost a přílišná duvěřivost ve slova pannonských legend, které ostatně právě svou prací Brückner dorazil.

Když byl Snopek již opustil Dra Brücknera, rozebírá vývody Dra Götze a Dra Hýbla, kteří pokládají list Jana VIII Industriae tuae za padělek. Proti nim tvrdí Snopek, že jest pravým a nepodvrženým, rozvádí obšírně, co již dříve proti Brücknerovi uvedl, a zavírá, že list Štěpánuv je podle bully Jana VIII Industriae tuae napsán a dokazuje, že žádná námitka Götzova a Hýblova neobstojí a ničeho neprokáže a vývody Hýblovy že jsou založeny na falešných předpokladech.[1])

[1]) Upozorňujeme tuto, že Snopek obírá se otázkou touto ještě podrobněji po česku v Časopise Matice Moravské r. 1911 ve článku: »Bulla Industriae tuae listinou nepodvrženou.«

Dodatkem rozepisuje se Snopek o dvou nových spisech bulharského biskupa Chrabra-Klementa a na lepší porozuměnou jejich tendence obšírně rozvádí, že církev římská o Duchu svatém učila vždy tak, jako latinští Otcové beze vší výjimky, uváděje dokladem toho přehojné výroky z Italie, Afriky, Gallie, Hispanie, Britanie a německých zemí, a usuzuje na stejný původ těchto spisů s pannonskými legendami. Závěrkem pak vykládá své stanovisko k nově objevené legendě Naumově, která poukazuje na boje, jež se potom v Bulharsku mezi pravověrnými učenníky Methodovými a mezi Fotiovci rozvířily; za těchto boju zvítězili Fotiovci.

Toť krátký, jen v nejstručnějších rysech nastíněný obsah spisu. Sám v sobě obsahuje daleko více, neboť dotýká se tak mnohých s hlavním thematem souvisejících a k němu přidružených otázek a jsou v něm probrány skoro všecky sporné náměty ze života svatých apoštolů slovanských, tak že je tam podán téměř úplný životopis svatých bratří, ovšem ne v časové souvislosti, nýbrž jak toho nezbytně vyžadují polemické způsoby a důkazy. Spis je právě pro tento svůj úkol čtením těžkým, které se musí měniti v opravdové, bedlivé studium, běží-li o správné pochopení a porozumění bystrým vývodům a kritickým rozborům spisovatelovým, jenž — první ze všech a posud jediný — na pomoc přibírá bohoslovnou vědu, která mu ukazuje v tajemných záhadách jistou cestu. Kolik spis vyžadoval studia, práce, rozmyslu, pochopí, kdo ho bude studovati, a nejlépe ví sám autor. Pro takovou práci nebývá smyslu za našeho zběžného a povrchního života ani tam, kde by ho nejvíce bylo třeba, ale nepochybuji, že přece sama si vynutí uznání a ocenění. A to jí ze srdce přeji; pak se také dostane autorovi aspoň kousek spravedlivosti.

K chybám tiskovým přidávám: na str. 41 má býti: in keiner Weise (místo: in kleiner W.); na str. 69: bereits vor Cyrill und Method (místo: bereits von C. u. M.); na str. 92: gestattet (místo: gestaltet).

Jan Tenora.

Dr. Jaroslav Sedláček, **Kniha Soudců.** Překlad z Vulgaty i z původního textu a výklad. Nákladem Dědictví sv. Prokopa, č. 51, na r. 1910. Stran 419, cena 8 K.

Prachudičké literatuře naší o St. Zákoně přibyl tímto dílem příspěvek velecenný v každé příčině, vyhovuje požadavkům vědeckým i praktickým.

Úvodní statě o důležitém tomto prameni dějin starozákonních jsou sice stručné, ale obsažné. Dovoluji si hned zde připojiti poznámku, po případě přání. Nejsme a dlouho ještě asi nebudeme tak šťastni, aby díla tohoto druhu se opakovala. Proto bylo by asi dobře, kdyby páni vydavatelé jejich už nyní vědecký materiál a apparát příslušný co nejvíce vyčerpávali, aby totiž vědecký snaživec i v českém díle našel všecko, čeho mu zatím k vědecké orientaci a řekněme i kvalifikaci potřebí. Praktické zřetele jsou sice důležity, ale k těm možno se jinými způsoby vraceti častěji.

Mnohé úvodní otázky jsou ovšem společny celému Písmu starozákonnímu a nemohou u každé knihy jeho býti opakovány. Nežli však se takového úvodu dočkáme, přišlo by čtenářům nějaké plus v těchto věcech zajisté vhod už nyní, při jednotlivých knihách, i když snad bude později, při jiných, leccos opakovati. Tak na př. v našem díle něco více o rukopisech knihy bylo by velice vítáno.

Dvojí překlad, z officielního latinského textu církevního a z původního hebrejského, sestaven ve sloupcích podle sebe. Jest velmi pečlivý a pokud povaha věci připouští, plynný. Po odstavcích následuje zevrubný výklad obsahu po stránce dějepisné, lidovědné atd., vysvětlivky slovní a textové, všímající sobě bedlivé všech nesnadných nebo sporných námětu, jichžto v naší knize, jak známo, jest nemálo. Ve výkladě různých hypothes (elohistické, jahvistické, mythologické atd. postupuje p. spisovatel objektivně referendo, vyvraceje tu a tam názory s povahou Písma nesrovnatelné (obět dcery Jeftovy, Samson a pod.)

Tisková úprava jest úhledná a pečlivá; některá nedopatření, jako vydobiv (str. 1.), tchyně, shledává-li (136), nesvár, severně od řeky a pod. opraví si snadno každý sám.

Bohatá literatura odborná zužitkována a uváděna svědomitě. Podrobný ukazatel jmen a věcí usnadňuje používání důkladného díla.

Ze života náboženského.

Žhoucích otázek poslední doby dotýká se papežský list poslaný kardinálu Koppovi, biskupu vratislavskému, ze dne 10. února. Dne 6. února došlo totiž od kardinála Koppa do Říma psaní, jímž oznamoval sv. Otci radostnou zvěst, že professoři vratislavské theologické fakulty všichni dobrovolně složili přísahu proti modernismu s tím vyjádřením, že přísaha ta v ničem nemění dosavadního jejich přesvědčení, nijakého nového závazku jim neukládá, aniž věrnosti jejich vůči státu se protiví a volného bádání neobmezuje. S. Otec osvědčuje, že ho velmi těší tento svobodný krok professorů vratislavských, že však nijak tím nevyčítá těm, kteří výjimky od něho povolené by použili, zvláště když osvědčili, jak kardinál Kopp podotkl, že by přísahu beze všeho byli složili, kdyby jim nebyla bývala dána ona „dispens universitní“.

Ponévadž přísaha opět přišla k řeči i na říšském sněmě v Berlíně a kancléř Bethman-Hollweg v odpovědi své i listu ku kardinálu Koppovi se dotkl, stal se i tento list veřejným dokumentem v otázce zmíněné. Nepřidává ostatně nic nového a nepodává ani jako list ke kardinálu Fischerovi nijaké záminky, aby se ho někdo ze zlé vůle chopil k nepříznivým výkladům. Debata na říšském sněmě ně-

meckém ukázala ostatně, že už se na vše mnohem střízlivěji pohlíží, než jak bylo v lednu a v únoru ještě, ať v tisku, ať ve sněmích jihoněmeckých státu. Snad i ovzduší a celá politika říšského sněmu má vyšší úroveň nežli sněmy provincialní.

Obě pruské sněmovny poslanecká i panská přivedly k řeči protimodernistickou přísahu. V panské sněmovně dotaz podepsalo 9 zástupcu universitních. Čtyry university se k interpellaci nepřidaly. Zvláštní názor o přísaze projevil kancléř Bethmann-Hollweg v poslanecké sněmovně. Pravil totiž, že „poslední dekrety kurie vzbudily skutečně velké hnutí myslí v Německu. Ustanovení o přísaze týkají se však vnitřního poměru jednotlivého katolíka k církvi a vymyká se obsah jejich diskussi o poměru církve a státu. Má li církev katolická za nutno své služebníky zavázati takovouto přísahou, pak je to pouze její záležitostí a ani stát ani evangelíci nemají práva se do toho míchati. Ale — pokračoval kancléř — není tím řečeno, že by státu měly býti lhostejny následky tohoto kroku. Neboť smírné spolužití konfessí je zájmem státním. Katolíci přijali dekrety ochotně a přiznali kurii právo na podobné opatření; odpor se nezdvihl proti nim žádný, vyjma několik málo případu, jež docela mizí. To však nezapuzuje pochybností, bylo-li vubec nutno tyto dekrety i pro Německo prohlašovati. Zvláštní poměry konfessí v Německu vyžadovaly by také zvláštních ohledu. Na katolické straně se má s tím počítati, že evangelickému názoru je závazek, jenž v přísaze leží, zvláště cizí a protimyslný. Praví se, že přísahou nezavádí se nového závazku. Ale skutečnost, že v této přísaze základní konfessionelní rozdíly se vytýkají pevnou a skoro svatosvatou formulkou, je zpusobilá, aby rozpory náboženské znova oživila.“

To tedy znamená: beze svolení a schválení jinověrcu Řím nesmí nijaké ustanovení a opatření vydávat. Základní rozdíly mezi konfessemi nesmějí býti veřejně zmiňovány, musí se o nich mlčet Jedna konfesse smí vydávati jen taková nařízení, jež by byla v duchu názoru druhé konfesse. Ne tedy svým, ale cizím duchem se má říditi. To se rozumí, že to platí jen pro katolíky. Církev protestantská by se poděkovala, kdyby jí někdo takové ohledy ukládal! Ostatně věřící protestanté uznali, že ona „sacrosancta formula“ není proti jejich duchu, naopak že i jejich víru vyjadřuje, a že oni staví se proti bludným filosofickým naukám zmíněným v přísaze stejně rozhodně jako Řím. — Viděti ze všeho toho ruchu, jak se uhýbá na všech stranách před agitací lidí, kteří ze zásady jsou proti každému církevnímu opatření ve kterékoliv konfessi, protože jsou proti církvím samým a proti všemu formálnímu náboženství. Zvláště v tisku zastoupen tento směr ohromnou většinou.

Bethmann-Hollweg zmínil se však dále též o kněžských professorech předmětu světských. Nebude prý snad potřebí ustanovené již professory odstraňovati, nezavdají-li k tomu zvláštních příčin, a nebude prý snad ani závady, by předmětům, jako jest mathematika, latina, řečtina, snad i řecké, římské, assyrské dějiny, dále vyučovali a i nově k tomu bývali povoláváni; ale aby jim bylo

dále svěřováno vyučovati na středních školách !) na př. němčině neb dějepisu, toho prý bude stát nucen od nynějška zanechati. Jest samozřejmo, že takovéto vylučování právě v Německu, kde na středních školách, ovšem jen katolických, pusobil nejeden výtečník vědy ze stavu kněžského, náboženství katolickému neprospěje.

V Badensku už mají první případ potíží s obsazením místa na theologické fakultě frýburské. Professor pastorálky Dr. Krieg zemřel. Jeho nástupce už může býti vzat pouze z kněží přísahu proti modernismu složivších. Fakulta předložila senátu návrh s kandidáty. Senát listinu vrátil, žádaje, aby se u každého kandidáta udalo, má-li přísahu či ne. Neboť kandidáta s přísahou nepokládá za vhodného. Fakulta poslala na to návrh přímo ministerstvu a to poslalo seznam kandidátů senátu. Senát míní dělat těžkosti a tak dlouho čekat, až se mu předloží kandidát bez přísahy. V kněžstvu takového bude těžko najít, leda že by někdo z jiné university anebo někdo ze středoškolských professorů se hlásil, z nichž někteří též nepřisahali — podle prvního výkladu o dispensi od přísahy. Podobné těžkosti budou asi i jinde.

V Německu už o „motu proprio“ „Sacrorum antistitum“ vznikla celá literatura. Autoři jsou laici i theologové. Laici ovšem většinou nepřátelsky se staví proti dekretu, ale ani theologové nenalezají ho bezvadným a jednotlivá místa jeho mají za nutno buď obmezovat anebo vysvětlovat. Tak už okolnost, že přísaha zavazuje k bezpodmínečnému přijímání dogmat církevních, ale i věcí nijak k pokladu víry nepatřících, že na př. podrobení a přijetí ukládá i vůči encyklikám „Lamentabili“ a „Pascendi“. Professor würzburský Meurer praví, že vůbec „motu proprio“ mnohé nauky bere šíře než samo Vaticanum je definovalo. To prý určilo, že Boha lze poznati přirozeným rozumem. „Motu proprio“ však přidává, že jej možno dokázati přirozenými duvody. Tedy k pouhému poznání přidává dukaznost, o niž dogma církevní nic neví. Prof. pražský Dr. Eichmann k tomu podotýká (K. Volksz. Liter. Beil. ze 16. března), že slova „adeo demonstrari posse“ (a tedy může se dokázati — nejen poznati!) nejdou přes usnesení sněmu vatikánského, poněvadž v poznání přirozeném už duvody a známky poznaného přece jsou obsaženy. Naprostá evidence, čili přesvědčivost, jakou asi prof. Meurer pod „dukazností“ si myslí, v tom obsažena není.) Z jednání sněmu Vatikanského o tomto kánoně vysvítá, že sněm schválně volil jen „cognosci“, tedy že Eichmann nemá pravdy.) A závaznost k dogmatům i pouhým přechodným právním a disciplinárním opatřením kurie, kterou přísaha obsahuje, podle spisku preláta Heinera a Bessmera S. J. (ve Stimmen aus M. L. 2.) není přece jen stejná, nýbrž rozuměti se musí, jak právě dosud praksí církve ustáleno jest: dogmatům jest povinen věřící vnitřní poslušností, právním opatřením (zmíněným encyklikám) jen zevní poslušností. Ona musí přijati myslí a rozumem svým, tato však pouze zevně z úcty k církvi konati, pokud rozkaz trvá a není

novým opatřením nahražen nebo seslaben, anebo poměry skutečnými učiněn zbytečným.

Povstaly opět znova otázky o tak zv. „placetě". Ve mnohých státech totiž církev vázána je konkordátem předkládati všecky své listy a dekrety státní moci, aby schválila jich uveřejnění. Toto právo zvané „placet" má na př. vláda bavorská. Na „motu proprio" o přísaze se toto placet vztahuje podle úsudku všech právníků bavorských. Církev ovšem nežádala ani v Bavořích o svolení, jak ani jinde ne. Vláda bavorská se dekretu neprotivila, takže otázka je pouze theoretická.

Ale protivila se mu vláda ruská, která své právo ne sic konkordátem, ale dosavadní praksí zavedené, reklamovala. Všecky listy a dekrety dodávala kurie totiž vyslanci ruskému ve Vatikáně, tento je poslal své vládě a vláda pak doručovala je biskupum. Poslední dekrety však vydány pouze v „Acta Sedis" a tím publikovány pro celý svět katolický. Takovou intimaci však ruská vláda odmítla a žádala zachovávání staré cesty, sic jinak že nedovolí biskupům dekrety prováděti. A také zakázala provedení dekretu „Sacrorum Antistitum" v katolické církvi v Rusku. Svatý Stolec proto přistoupil na žádost ruské vlády a prohlásil, že dotyčné číslo „Akt sv. Stolce", v nichž nějaký dekret na příště i pro Rusko závazný bude publikován, dodá vždy ruskému vyslanci, aby dekret oznámil a sdělil ruské vládě.

Starý zvyk vyřizovat všecko zvláštním kurýrem má tedy ruská vláda za nějaké právo. Moderní zpusob ohlásiti nařízení tiskem, jenž se sám sebou rozletí po celém světě, jest ruské vládě nedostatečný.

*

Zajímavý případ rozhodla Rota (soud církevní) římská. Je to žádost o zrušení manželského svazku (z roku 1893) pro překážku veřejné počestnosti, totiž pro zasnoubení (sponsalia) se sestrou pozdější nevěsty učiněné. Manželé žili spolu tři léta a pak se rozešli pro neshodu povah, až teprve po letech manžel byl uveden na myšlenku, že vlastně sňatek jeho jest neplatný pro předchozí zasnoubení se sestrou své domnělé ženy. A Rota, když od svědků prokázáno ono zasnoubení jako skutečně veřejné a ode všech uznávané, svazek manželský dne 23. prosince 1910 prohlásila za neplatný od prvopočátku.

Opravdu sensačního případu týká se motu proprio „Gravi jamdiu" ze dne 11. února. Je to slavnostní exkommunikace „biskupa" anglického Arnolda Harrisa Matthewa a od něho na biskupy vysvěcených kněží anglických Herberta Ign. Beala a Arthura Vil. Howartha.

Sensační je totiž při všem pouze osobnost samého Matthewa. Narodil se roku 1852 jako anglický protestant. Po odbytí vysokoškolských studií doma a v Německu vstoupil do skotské duchovní kolleje sv. Columbana na ostrově Cumbrae (u středního Skotska), ale brzy vystoupil a přešel ke katolicismu, načež roku 1877 v Glasgowě vysvěcen na katolického kněze. Rok byl kaplanem u sv. Ondřeje v Glasgowě, ale roku 1878 už vstoupil k dominikánum. Po dvou letech vystoupil a odešel do Plymouthu. Roku 1882 žádá o přijetí

k premonstrátům ve Storringtoně, ale od premonstrátů vrací se znova do diecese. Během pěti let mění tři diecese Hesham, Nottingham a Clifton. Od roku 1887 po dvě leta zastává úřad kaplana u Panny Marie v Bath. Ale roku 1887 nastává nový převrat v životě Matthewa. Od roku 1887 až 1889 nejhorlivější apoštol a horlitel pro čistotu katolicismu, najednou roku 1889 vystupuje proti katolicismu. Veřejným listem 9. července ohlašuje svým věřícím, že Starý i Nový Zákon jsou legendární a bájeslovné knihy bez božské inspirace, že Kristus byl pouhý člověk a divotvorný rabín židovský, že papežství jest pouhá lidská instituce a celá církev vubec nemá na sobě nic božského. Roku 1890 odhazuje i duchovní roucho i jméno své a počíná se nazývati hrabětem Arnold Girolamo Povoleri a jako takový se žení roku 1892 s Markétou Duncanovou, s níž má syna a dvě dcery. Roku 1894 vrací se k anglikánské církvi a stává se farářem anglikánským v Londýně. Roku 1899 opouští anglikánskou službu a prohlašuje se zase katolíkem, ale sám beze svědectví církve. Začíná ruch na ochranu zvířat a lásky k přírodě, zakládá zoologické zahrady a přijímá nové jméno earle of Landaff Od roku 1900—1908 silno zabývá se psaním agitačních článku ve prospěch katolicismu, překládá z frančiny katolická díla — a dělá se zase nejčistším katolíkem. Hájí zase všecko to, co roku 1889 zavrhoval. Ale církevní úřady mu nevěřily a tak nenásledovala přese všecko jeho samovolné apoštolování žádná rehabilitace se strany katolické církve. A tu opatřil si volbu na starokatolického biskupa. Z fingovaných far starokatolických 17 katolických kněží na sněmě církevním v Chelsfieldě 17. února 1908 ho prý zvolilo za biskupa. S takovým doporučením odejel do Utrechtu ke starokatolickému biskupu tamějšímu a dal se vysvětiti od něho na biskupa pro starokatolickou církev v Anglii. Jeho svěcení ovšem bylo mu jen příležitostí pro nové obchody. Počal nabízeti své služby anglickým duchovním, kteří v pochybnostech, platí-li jejich svěcení (Řím, jak známo, platnost anglikánských svěcení odmítá), rádi by nabyli jistoty, a tedy je znova vysvěcoval jako biskup „kanonicky“ posvěcený. Ale když konečně nenašel mnoho takových, počal sám hlásati, že svěcení anglikánská jsou platná, a opět se přikloňoval k anglikánské církvi, doufaje uloviti některé anglikánské biskupství. Ale když vábení nemělo účinku, roku 1910 zase počal tvrditi opak. A jako „primas starokatolické církve anglické“ vydal encykliku, v níž prohlašuje neplatnost anglikánských svěcení. Jal se v církvi anglikánské vyvolávati hnutí starokatolické, ale bez úspěchu. Tu obrátil se listem do Ruska k veřejnému tisku i sv. synodu, vyličuje své zásluhy o agitaci pro pravoslavnou církev, jejíž stoupence získává pod jménem starokatoliku v Anglii. Ale v Rusku na to nic nedali. I počal opět verbovati v Anglii. A tu přemluvil dva katolické kněze, jmenované Beala a Nowartha, aby se od něho dali vysvětit na biskupy. A oni přivolili. Ale za svémocné svěcení na biskupy vyobcoval ho utrechtský arcibiskup starokatolický z církve starokatolické a teď i papež ho i jeho novosvěcené biskupy z církve římské vyobcoval. Matthew v lednu uveřejnil deklaraci, v níž starokatolicismus prohlašuje za bludnou nauku

v sedmi bodech a sebe i svou církev anglikánskou za jedinou pravověrnou starokatolickou a nazývá se biskupem „západní pravoslavné, katolické církve v Anglii.“

Zdálo by se nemožné takové jednání počátkem 20. věku v zemi, jako jest Anglie. Ale zjev je spíše socialně-pathologický než mravně-náboženský. Vyobcování tohoto „biskupa“ z církve stalo se už tedy leda až po mnohonásobných odpadech a odstupech jeho samého.

*

Jesuita Hartmann Grisar vydal 1. svazek životopisu Lutherova, který nevyvolává sice tolik bouřlivé sensace, jako kdysi dílo Denifleovo, ale tím více uznání vědeckého. Příčina odpadu a boje Lutherova proti Církvi není ani v ostudném hlásání odpussku, z jehož výtěžku měla polovice připadnouti mohučskému Albrechtovi na taxu 10.000 dukátu za dispens spojení arcibiskupství mohučského a magdeburského, ani v horečce reformační, ani ve sporu augustiniánu s dominikány, ani v nauce předchudce Husa, ani v pohlavní nevázanosti Lutherově, ačkoli byl syfilitik — vše to byly jen podněty a podružné příčiny. Hlavní příčiny byly v zásadním názoru jeho, že dobré skutky, vubec přirozené i nadpřirozené přičinění a sebeosvědčování člověka jest bezcenné, dále v jeho nezměrné pýše a mělkém vzdělání theologickém.

*

Na theologické fakultě university münsterské v Německu založena před lety stolice vědy missijní. Professor této jediné svého druhu stolice Dr. Schneidlin počal letos vydávati vědecký kvartálník missijní „Zeitschrift für Missionswissenschaft“. Časopis ten bude nejen úplným přehledem činnosti missijní po celém světě, ale také přehledem literatury missijní. Zásadním obsahem jeho bude věda missijní, to jest přetřásání těch otázek theologických a pastoračních, které jsou missiím mezi pohany vlastní.

*

Professor Maurice Barrès, protestant, člen akademie, podal 10. března ve sněmovně francouzské nový doklad o ničení církevních památek ve Francii. Je to žádost podepsaná asi 100 nejvěhlasnějšími umělci, spisovateli a učenci. V žádosti se praví: „V nejvyšším stavu pobouřeni opětovným četným bořením chrámu, které snad bez výrazného slohu byly, ale přece plny kouzla a historických vzpomínek s malebnými Kalvariemi a starými hroby, my umělci a spisovatelé všech vyznání a bez rozdílu stran, kteří jsme z těchto starobylých svatyň tolik podnětův a uměleckého oplodnění čerpali, společně jsme se sešli, abychom protestovali proti takovému jednání a prosili sněmovnu, aby podobně jako jiným historickým památkám i těmto malebným budovám a pokladnicím umění ochrana byla poskytována. Chceme zachovati tyto zbytky minulosti, tyto prameny duchovního života, chceme tyto stavitelské fysiognomie zabezpečiti a ochrániti jako obraz fysického i mravního života francouzského venkova. Máme duvěru, že parlament co nejdříve naší prosbě úvahu popřeje.“

Sosácký proticírkevní radikalismus dělá, jak patrno, uměnímilovné Francii hanbu. Hnutí, jež se samo má za velmi pokrokové, převrací se v docela nekulturní, barbarské řádění, jako u nás bývalé „osvícenství“.

*

„Kölnische Volkszeitung“ (č. 228) si stěžuje, že francouzské katolické listy vylíčují poměry německé už po dlouhá leta velice nespravedlivě. Před rokem 1907, kdy vydána encyklika „Pascendi“ (proti modernismu), měli katolíky německé za plny „satanské pýchy“, neposlušné, nebratrské vůči církvi i ostatním katolickým národům. Po vydání encykliky neustávali v Německu hledat samé modernisty, po zavržení francouzského „Sillonu“, předpovídají totéž německým křesťanským odborům (Christliche Gewerkschaften), prohlašuje je vesměs za horší Sillonistu. Stále něco vědí a z Říma zvěstují, stále se za papežskou kurii a biskupy francouzské i německé schovávají. Tato hyperorthodoxie stala se zrovna chorobou, která teď už nevylévá se jen vůči Německu, ale i vůči svým vlastním. Vynikli mezi těmito očerňovateli jmenovitě Delmont, Maigneu, Fontaine a Barbier. Ale nejen v Německu, i doma vidí všude samo zpuštění. Aspoň Barbier ve svém spisku vloni vydaném „Les infiltrations maçonniques dans l'Eglise“ (Prosakání zednářství do církve) obviňuje všecky instituce katolické ve Francii ze zednářství. Nic mu není dosti katolickým a zednářskými jsou mu již i oba obranné orgány francouzské konservativního katolicismu „La Croix“ a „l'Univers“. Barbier ovšem tutéž infiltraci vidí i v Německu. Všichni vudcové a pracovníci katolicismu německého: Hertling, Faßbinder, Praschma, Muth atd. jsou mu nakaženi zednářstvím. Kniha Barbierova byla v polouředním orgáně kurie římské, v „Correspondance de Rome“ nejen glossována, ale i chválena.

*

Tutéž psychosu jeví i někteří kněži a některé listy italské. Větří všude modernismus a podezřívají kdekoho kolem sebe, a také jmenovitě na Německo (na Anglii a Ameriku už méně) nadávají jako na pramen veškeré zkázy. Celá kampaň podniknuta jmenovitě proti Milánu a proti arcibiskupovi Ferrarimu. Jeden čas už dokonce listy ohlašovaly po světě, že papež míní donutiti arcibiskupa milánského, aby se vzdal, protože jest podezřelý z haerese! Tiskovou kotterii špehýřskou tvořily jmenovitě listy „Unità Cattolica“ a „Armonia della Fede“ ve Florencii, „Riscossa“ v Bregancích (u Vicenze) a v Janově „Liguria del Popolo“. Redaktor florenckých listu professor de Töth tvrdil dokonce, že modernismem jest nakažen celý episkopát italský, celé kollegium kardinálu, všichni generáli řádoví a všecky katolické listy, ani jesuitskou „Civiltà Cattolica“ nevyjímaje. Toto rozpoltění přiostřilo se jmenovitě po utvoření zvláštní katolické strany v italském parlamentě, kdež 22 poslanců na program katolický zvolených se seskupilo. Někteří z nich zašli ovšem tak daleko, že dnešní poměry prohlásili za trvale urovnalé, Italii za definitivně sjednocenou a Řím za odevzdaný osudu a smířený s královstvím. Ke straně parlamentní přidávaly se velmi odhodlané listy „Unione“ v Miláně, „La scuola cattolica“

(tamtéž), „Avvenire d'Italia“ v Boloni, „Momento“ v Turině, „Corriere d'Italia“ v Římě a „Corriere di Sicilia“ v Palermu. Svolávání ohně a síry a anathematisování této nové katolické strany, ač se svolením kurie vzniklé, bylo na denním pořádku. Zvláště redaktor „Riscossy“ Don Scotton proslavil se poslední dobu svými útoky. Předstíraje souhlas sv. Otce se všemi svými skutky, neboť jest jeho krajanem a vychovancem, odvažoval se tolik jako nikdo jiný, ani přepjatý de Töth nikoliv. Ale aspoň útoky jeho na arcibiskupa milánského přeplnily míru trpělivosti v kleru i u lidu. Episkopát lombardský dne 27. února vydává protest proti takové štvanici tiskové. Klerus diecesí milánské i sousedních vyslovuje rozhořčení nad útoky „Riscossy“ a projevuje arcibiskupu Ferrarimu úctu. A také spolky laické (dělnické) jdou za příkladem kleru. „Rozšířený modernismus“ Töthův a Scottonuv také i z Říma rozhodně odsouzen. Scotton při tom dopustil se nešikovnosti, že přijal dva interviewery z milánského mírně liberálního „Corriere della Sera“ a rozvinul před nimi svuj plán a své jakoby poslání na vyčištění diecesí lombardských. Liberální redaktoři nazvali „Riscossu“ za to „malým Vatikanem“. „Liguria del Popolo“ obvinila z modernismu zase pisanského arcibiskupa Maffiho, ovšem stejně bezduvodně. Nynější redaktor florencké „Unità Cattolica“ professor A. Cavallanti jest neunavný ve vydávání spisuv o modernismu v Italii; jako jeho předchudce v redakci professor de Töth i on vidí modernismus všude, kde se mu zachce. Od roku 1907 každý rok vydal obsáhlý usvědčovací spis o modernismu, roku 1908 dokonce dva. Podle jeho materialu souditi by se musilo, že v Italii kromě Cavallantiho není už čistého katolicismu. A v zemích sousedních, z nichž neméně materialu snáší, není podle něho lépe. A zase zvláště v Německu!

Rozvážní lidé v Italii ohražují se proti tomuto špinění čím dál rozhodněji. A zdá se, že v Římě samém jeden čas podlehli přehnané hrůze těchto „dukazuv“.

U nás podobní slídilové a štváči, ovšem en miniature, jsou vubec známi, i netřeba jich už jmenovati.

*

Dne 7. března zemřel italský básník, romanopisec Antonio Fogazzaro, jehož román „Il Santo“ (Světec) nadělal tolik hluku svým modernismem! Román odsouzen a dán na index, ale Fogazzaro přece byl jen člověkem opravdu zbožným a církvi oddaným.

„Civiltà Cattolica“ (1. seš.) poukazuje na to, jak malou radost měli modernisté italští z poslední práce Fogazzarovy „Leila“ v Miláně 1911 vydané. „Leila“ je pokračováním románu „Il Santo“, hlavní osoby jeho jsou přátelé a známí Benedetta (jenž sluje „Světcem“) ale povídka má už méně záhad náboženských, nýbrž je více popisem nešťastné lásky. A pokud má reminiscence na Benedetta, zdá se, že autor chtěl Leilou podati odvolání svého románu Il Santo. Praví ctitel a přítel jeho don Aurelio toto o něm Leile: „Poslyšte, slečno. Člověk, o němž je řeč (Il Santo), mohl by chybovati, co se nauky týče. V tom zaň neručím. Ostatně on první by to byl uznal, kdyby

mu to církev byla naznačila. Ale co se života týká, po své konversi, za to ručím, zůstal úplně čistým." Také na jiných několika místech odvolává podobnými slovy bludy „Světce". A jedna z hlavních osob románu „Leila", hlásající jakýsi konfusní modernismus, na konec se obrátí. Osoby jednající plní své náboženské povinnosti svědomitě a autor to líčí s pedantickou zevrubností — viděti, že schválně to do románu vložil. Proto se román také liberalním kritikům nelíbil, že prý páchne příliš sakristií. Ale kněží v něm vystupující jsou od Fogazzara líčeni jako malicherné nic neznačící osoby. Jediný sympathický a vznešený povahou svou je Don Aurelio, pronásledovaný pro modernismus. „Civiltà Cattolica" toto kárá, jakož i to, že autor líčí i neupřímnou zbožnost osob hříšných, stejně plasticky a beze slova pokárání jako upřímnou zbožnost osob hodných. Fogazzaro zřetelně kárá ve svém románu formalismus náboženský a obřadný řádu a řádových škol i kněží.

*

Italie slavila 17. března 50tiletou památku svého sjednocení, pod králem sardinským, zatím ještě bez Říma (1861), jenž teprv za deset let připojen. Na památku toho pořádá se v Turině, původním sídle králů sardinských, jubilejní výstava mezinárodní· Při tom pořádány budou veliké officialní slavnosti. Vznikaly otázky, jak se upraví poměr Vatikánu a Kvirinálu při možných návštěvách panovníků. Svatá Stolice odmítla všeliké účastenství a všecko officialní přijímání cizích vladařů. Jednati se mohlo ovšem pouze o panovníky nekatolické. A za takových poměrů odřekl návštěvu svou i německý císař Vilém. Z jednotlivých zemí se chystají demonstrativní výpravy liberalních živlů. Pozdrav ke dni jubilea zasílají sněmy, které nejsou katolické nebo staví se proti katolicismu. Vídeňský předseda parlamentní pozdrav zaslati odmítl a pozdravovaly tedy jednotlivé kluby. V Belgii, která má parlament s většinou katolickou, donucen předseda usnesením menšiny (většina z nedbalosti absentovala!), aby Italii blahopřál. Tak belgická vládnoucí většina katolická zaslala v loni papeži hold u příležitosti oslavy 25letí své vlády v zemi a pamětní spis vylíčující úspěchy této vlády — v roce 26. posílá belgický parlament pozdrav ku sjednocení Italie. Je to ironie! Na turinské výstavě nesúčastní se říše naše officielně. Pouze jednotlivé spolky a korporace o své ujmě ji obešlou. Státy pravoslavné, protestantské, i některé katolické (Francie, Španěly, Portugalsko, Uhry!) účastní se officielně. Česká díla umělecká dostanou se na výstavu jen v nehojném výběru. — Komickou sensací přioděla se rakouská výprava velkoněmců něm. nacionálů pod vedením dra Steinwendra. Také mezi Poláky, slovanskými to „Vlachy", se agituje z liberalních vrstev pro výpravu. Jsou ť Poláci velkými přátely Italie a z evropských národů znají ji oni po Němcích a Francouzích asi nejlépe. I oni se pravdě podobně rozdělí. Liberálové půjdou, konservativci nepůjdou. — Naše matička Praha prý si též zavinšovala.

*

V „Revue de Fribourg" uveřejněna přednáška známého krajana našeho prof. V. Zapletala z řádu Dominik., od mezi-

národních modernistických čenichalů také mezi modernisty počteného. Jakož vubec celá universita Frýburská rozhlášena jako hnízdo modernismu, takže někteří biskupi zakázali svým klerikum ji navštěvovat. Sekretariát university brání se proto teď dusledně opravami listum zasílanými proti všem jakýmkoliv narčením.

Přednáška prof. V. Zapletala podává populární výklad o exegesi starého zákona. Co je to, jaké má úkoly, jaké obtíže, jak se vyvíjela a jaké je nynější její stanovisko. Učený professor exegeta praví, že myšlenky dnešní pokročilé kritiky pronášeli namnoze vykladatelé minulých věku. Když exegetové katoličtí dnes totéž stanovisko hájí, nemusí tvrditi o sobě, že jdou za kritikou protestantskou, nýbrž následují prostě staré zapomenuté exegety katolické. Nekatolická věda dovedla na výši jmenovitě jazykové a mluvnické bádání o Písmě a kritiku textu. Ale také v jiných odborech exegetiky katolická věda nedošla té výše, jaké by si bylo přáti. Zatím bylo by třeba i všeobecných připravných prací, jaké na příklad jsou: Kleru dáti do rukou zevrubný latinský kommentář starého zákona se všemi vědeckými poznatky, jaké dosud učiněny; vydati nový latinský překlad písma sv.; na to přesné překlady Bible do jazyku moderních s kritickými poznámkami. Když by to se stalo, bylo by na řadě pak kritické vydání hebrejské bible, metricky upravené; dobrý slovník a obsáhlá srovnávání mluvnice hebrejštiny. Vrcholem díla pak bude hluboká a dukladná vědecká introdukce (úvod do starého zákona. K tomu všemu buď jsou drobná zrnka zatím snesena, anebo s prací započato.

*

Pravověrní protestanté němečtí závidí Římu jeho rozhodnosti, jakou proukázal svými dekrety proti modernismu. Oni by takové silné ruky potřebovali a nikde jí neviděti. Vystupování kolínského pastora Jatho a agitace bremských pastoru jsou už za hranicemi všeho křesťanství, je to už pantheismus a monismus, popření celé Bible a všeho Zjevení a vůbec všeho nadpřirozeného. A faráře Jatho ujímá se předseda „německého protestantského spolku“ a všichni evangelicko-liberální, již mají v církvi většinu. Nedávno jeden z bremských pastoru, Felden, mluvil v socialně demokratické schuzi jako stoupenec socialismu a přívrženec monismu a bojoval proti všem tradičním naukám církve. Sami laičtí polověřící stoupenci socialismu ukázali se křesťanštější, neboť mu odporovali. Pastor Jatho vyzván od církevní rady „zemské pruské církve“, aby podal prohlášení o svých názorech náboženských, podal vyznání víry opravdu kuriosní: „Není Boha mimo tento svět a nad ním. Buh jest immanentní ve světě, on sám je věčným děním, nekonečným vývojem všehomíra. Buh nestvořil svět vedle sebe z ničeho v určitém okamžiku časovém, nemohu si mysliti nějaký termin, v němž svět teprve byl by stvořen. Vesmír jest nekonečný a věčný. Kristus má pro nás pouze význam učitele, jest pro nás hrdina, památným mužem, není však vykupitelem; on sám umírá zoufaje nad posláním svým, jím také zjevení nedovršeno, bylť příliš zaujat předsudky doby své. evangelium třeba lišiti od Krista. Zázraku biblických nebylo, jsou

to pouhé příkrasy fantasie lidové, jak tehdy byly ve zvyku ve všech náboženských spisech u všech národů. Nebylo proto skutečně ani vzkříšení, ani nanebevstoupení, nebude také příchodu Kristova při posledním soudě. Příští syna člověka je židovsko-messiášskou vírou tehdejší doby, již i Kristus měl, oživovalo naději první křesťany, pro nás je dnes nábožensky bezcenno. Všecka náboženství stejně záslužně pracovala o povznesení lidstva, a křesťanství má tedy jen část zásluhy. Člověk sice je hříšný a obtěžuje se vinami, ale sám ze sebe se musí povznésti, vykupitele a prostředníka k tomu nepotřebuje. Jsme dítkami božími všichni a Bohu se připodobujeme svým životem, čím ctnostnějším, tím lépe. Vzkříšení těla a život věčný těžko je věřiti, je to asi tradiční pověra ze života dřívějších pokolení. Neberu víry té nikomu. Sám nikdy o onom světě nemluvím. Neprobudíme li se nikdy, dobře. A je-li ještě nějaká forma osobního bytí po smrti, tedy také dobře. Bude to pak jistě dokonalejší forma bytí. Hlavní věcí je z dnešního života svého jiným něco uděliti a dobrou památku po sobě zanechati: pak vracíme se v reálním smyslu k Bohu a jeho tvořivou moc sesilujeme a prohlubujeme. Z toho všeho nechci a nemohu také odvolati ani slova, dokud z Bible anebo jinak naprosto přesvědčivými důkazy rozumu nebudu o lepším poučen." Toť z hlavního Jathovo „credo". Osudný modernismus katolický vypadá proti této „víře" jako čirý fanatismus náboženský.

*

V Berlíně čítá se na 90.000 spiritistův a 600 stálých medií. Známka víry velkoměstské!

*

Horní Ammergavé protestanté už dávno závidí obliv celého světa. Je to při všem docela katolické! Proto usneseno zříditi podobné biblické hry v Eisenachu, evangelické metropoli. Vše připraveno a text dodal k tomu Karel Weiser, výmarský divadelní režisér. Je to tetralogie básnická ze života Ježíšova. Ale dojem celé té hry byl takový, že všichni diváci byli pohoršeni, jak blasfemicky je vše podáno a představeno. Není divu, jeť Weiser rodem žid a přesvědčením sociální demokrat. Policie proto hru tetralogie zakázala!

*

Počet amerických katolíkuv udává „Catholic Directory" v únoru vydané na 14,618.751, o 271.734 duší více než počátkem roku 1910. S katolíky Filippin, Portorika a Havajských ostrovuv obnáší počet všech 22,886.027. Mezi 34 miliony zapsaných členu nějaké církve, podle statistika náboženského H. K. Carrolla, činí katolíci část valně největší. Oněch 20 ostatních milionu jsou sice sami protestanté (přes milion židu), ale rozděleni na mnoho církví spolu vzájemně se potírajících. A i církve jedním názvem spojené dělí se na mnoho odstínuv a frakcí. Po katolické nejčetnější je církev methodistu 17 frakcí 6,596.168, pak jdou baptisté s 5,774.066, dále lutheráni 2,243.486, presbyteriáni 1,920.765 a episkopální církev anglikáni 938.290.

*

Třetí sjezd unionistu velehradských pořádati se bude letos od 27. do 29. července. Z Říma dáno znáti, že si na sjezdech nepřejí officielní účasti lidí z východních nesjednocených církví.

Stanovy pro akademii velehradskou na druhém sjezdě roku 1909 usnesenou zadány předloni a schváleny ministerstvem dne 18. května 1910. Členové podle stanov jsou čtveři: čestní, zakládající (500 K), řádní (250 K nebo 12 K ročně) a přispívající (5 K ročně). Pouze trojí prvnější mají všecka práva členská. Přispívající nemají hlasu rozhodného, ale jen poradný, zdarma dostávají jen výroční zprávu a ostatní spisy akademie za cenu sníženou. Úkolem akademie jest: svolávati schůze učencuv a přátel studia o církvi východní; pořádati vědecké kursy, podporovati a zřizovati vědecké podniky, vypisovati ceny; vydávati časopisy a díla vědecká nebo na ně přispívati; udíleti stipendia pro otázku východní; podporovati všecky snahy k unii vedoucí. Členu zatím přihlášeno jest něco přes sto, čeká se, že sjezd velehradský počet členů značně rozmnoží.

Akademie velehradská bude vydávati svůj orgán, zatím asi čtvrtletník, latinou psaný s názvem bezpochyby „Academia Velehradensis", věnovaný výlučně diskussi, vědeckým pracím a přehledum kritickým o východní otázce. Také „Slavorum litterae theologicae" v Praze při „Časopise katolického duchovenstva" vydávané zůstanou se svým příbuzným též otázce programem.

*

Mnoho rozruchu zpusobily stranické boje v Praze v lůně katolické organisace. Vlastně asi byl to boj dvou tiskáren proti sobě a snad i trochu osobního, čehož je v Čechách vždy až nazbyt — zásadní rozpory nebyly tím, kolem čeho boj se točil. Na jedné straně stály orgány „Čech", „Selský List" a „Meč", na druhé „Nový Věk", „Venkovan", „Selská obrana" a „Mír". Když volání po smíru neustávalo z vážných míst, obě strany uvolily se jednati o smír.

Při tom p. V. Kotrba podal několik zajímavých údaju o denníku „Čech". Denník ten měl r. 1910 deficit 29.700 K (?), „Piův spolek" na deficit ten přispěl 1.400 kor., ostatní hradila tiskárna.

*

Německá křesť. socialní strana radila se o reorganisaci. Organisaci svou i na dále míní vésti samostatně a odděleně od strany konservativní. Vytýkají jí proto, že pravý duch církevně katolický jest jí cizí, a stojí více o demokraticko-nacionalní barvu, jíž pojí se zájmovým stanoviskem a získává tak massy voličské. V Dolních Rakousích a v našich zemích je však tato strana jedině možná a boje schopná, v alpských zemích konservativci představují starou stranu, křesť. sociálové mladou stranu a bojují spolu stejně zuřivě a divoce, jako křesť. sociálové ve Vídni na při. se socialisty.

*

V uherském parlamentě podán dotaz o katolické autonomii. Minist. předseda odpověděl, že sám je jejím přítelem a zákonnou

předlohu už má vypracovánu, že však třeba počkati, až se parlamentní poměry uvolní a vyjasní, potom že nebude váhati, aby ji podal.

*

Mezi Poláky, dosud nejkatoličtějším a nejcírkevnějším národem slovanským počíná ruch pokrokový a volnomyšlenkářský převraceti celé vrstvy a celé kraje. Zvláště patrno to v království, kde ruská vláda sama nijak nebrání rozkladu. Studentstvo a intelligence v království zdá se už býti ztracena. Nyní pak i lid se začíná rozvášňovat. Biskup Kelecký Lozińsk vydal nedávno pastýřský list v němž vidí se nucen upozorňovati lid, aby se nedal od církve odvádět, a zvláště aby se neodrážel od církve chybami kněží, a kněží nekritisoval. Jak Volná Myšlenka, tak Mariavité totiž ve své agitaci mezi lidem začínají vždy od vyličování chyb a vad katol. kněžstva, zveličování skutečných případů a stálého roztrušování jejich. Ve Varšavě na škole vedené pokrokovci, ustanovili učitelem nábož. suspendovaného kněze Dyniu. Také v Kyjevě počala tisková kampaň podle Varšavy.

Ruská vláda velmi pečlivě chrání Mariavity. V Iłži odsouzeni tři kněží katoličtí za kázaní proti Mariavitům až na 3 měsíce vězení. — Lublínský biskup donucen vládou sesaditi kněze Zielińského za to, že se ostře obracel v kázání proti vládě ruské a proti školám ruským. — Při projednávání rozpočtu ministerstva vnitra, kamž náleží cizí vyznání, vystoupil velmi ostře proti katolickým seminářům poslanec pravice Tyčynin. Vytýkal jim, že vychovávají kněze agitátory, Rusku a státu nepřátelské, štváče proti pravoslaví, a to vše proto, že seminární výchov je úplně autonomní bez dozoru. Žádal zostření dozoru nad nimi.

*

Mnoho hluku dělá, že biskup sjednocených Rusínů ve Stanislavově Chomyšyn radí svým klerikům, aby přijali celibát a dali se vysvětiti neženatí a pak ovšem už s věčným závazkem bezženství. Letos první takovíto celibátníci mají býti svěceni. Jednotlivé případy stávaly se už i dříve, tu však se výjimky obracejí v systém. A při tom biskup Chomyšyn je velmi horlivý pastýř stáda svého. Má vzorný pořádek v diecesi, dobře sorganisovaný seminář, v němž není bouří a anarchie jako ve lvovském. Ale je také strohý Ukrajinec, který netrpí staroruských lidí v kleru diecese. I jinak zavádí do chrámů pobožnosti v církvi latinské obvyklé. A tak vlastně má proti sobě všecko! Má proti sobě liberály i radikály, neboť je příliš „klerikalní", má proti sobě skutečně i napohledné obrance obřadu, neboť prý latinisuje, má proti sobě zvláště Starorusy — ale nejsou s ním spokojeni ani Poláci. Třebas tihnutí k latinskému duchu církve by se jim zamlouvalo, ale nejsou spokojeni s důvodem a následkem toho všeho. Podle nich biskup Chomyšyn přejímá jen tolik z latinské církve, co se lidu nejvíc líbí a co je táhne do latinských kostelů. Tím si zajišťuje svoje věrné, že mu nepřebíhají, nelatinisují se a nepolští, ale převádí tím spolu velmi snadno i polskou diasporu k Rusínům, když Poláci v chrámech rusinských nacházejí všecky pobožnosti co v kostelích polských.

*

V ruské „říšské radě“ (horní sněmovně) projednáván návrh 35 členů na zrušení svátku přespočetných. Kalendář ruský státní a církevní má prázdných zasvěcených dnů 95 do roka, návrh jich ponechává 64 a několik polosvátků (povinné služby Boží ale práce po nich dovolena). Důvod pro návrh byl, aby lid ruský získal více času na práci a výdělek. Proti návrhu stavěl se sv. Synod, duchovenstvo a pravice, ale také se postavil proti němu bývalý ministerský předseda hr. Witte. A to z té příčiny, že jak pravil, nepomůže nic rušiti svátky, když se nerozmnoží sama práce Lid ruský nesvětí skoro pul roku proto, že je to přikázáno nebo že je to zvykem, ale proto že nemá co dělat. Nemá práce a sám si jí neumí opatřit. Až bude dostatek práce, lid odstraní svátky sám. Už i dnes v létě, když je mnoho práce, sedlák ruský nestará se o to, je-li neděle nebo svátek, aspoň v některých krajích, pracuje se den ze dne.

Letos 4. září bude církev ruská slaviti nového svatého — slavnostní odkrytí ostatků Joasafa, biskupa bělgorodského. Komise kanonisační shledala, že na přímluvu Joasafa a u hrobu jeho děly se zázraky, modlitby bývaly vyslýchány a tělesné ostatky Joasafovy, ač leží v hrobě 156 let, přece dodnes zachovaly se neporušeny, jako živé tělo.

Při projednávání položky rozpočtové Sv. Synodu (37,000.567 rublů) ohlásil oberprokuror sv. Synodu řadu připravených církevních reforem (zřízení farních obcí, zjednodušení konsistorní, reforma hospodářství v klášteřích, úprava platů duchovenských, doplnění duchovních učelišť a seminářů) a z řad poslaneckých hozen do dumy podivný návrh posl. Kovalevským, aby stejně jako ve sv. Synodě stát má svého zástupce — oberprokurora, tak i v konsistořích diecesních měl svého odpovědného a dozorčího úředníka — podprokurora. To by znamenalo ještě větší zbyrokratisování ruské církve, ještě větší přistřižení její svobody. Proto se této myšlence opírali zvláště duchovenští poslanci ze všech sil.

Missijní věda ruská počala se od Kijevského sjezdu rozdělovati stále zřetelněji na dva proudy, starý missionářský směr a missie lidově organické. Prvý směr trvá při způsobu policejní represse, nedá nic na jiné duvody, jako na četníka a vězení. Umlčovati a ne přesvědčovati jest jeho heslem. Druhý směr však vidí, že starý způsob nevedl k cíli a že bludy a sekty stále se množily a množí a proto chtěl by týmže zpusobem, jako ona sektářská propaganda pokračovati: vnitřně, citově a duchově jímati lid a získávati jej přirozenými prostředky, jež na ducha a cit púsobí. Nový směr získával by více stoupencu, kdyby nebylo tak těžko jíti za ním, ale tu je třeba něco znáti, studovati a pracovati. Starý směr jest pohodlnější a nevyžaduje od missionáře mnoho. Proto má ještě většinu za sebou.

*

V Anglii pořádá se právě biblická výstavka na památku 300letého prvního překladu anglické (protestantské) Bible. Mezi jinými Biblemi vystaven jest jediný exemplář Bible z konce 17. století. Jen

ten jediný se totiž náhodou z celého vydání uchoval. Vydavatel její měl to neštěstí, že místo: „Nepožádáš statku bližního svého“ vytiskl „Požádáš statku bližního svého“ Za tuto tiskovou chybu, jež byla jediná v celém díle, dostal vydavatel 300 liber št. (7200 K) pokuty a celý náklad mu byl skonfiskován a zničen. Snad nikomu nepřišla nikdy pouhá chyba tisková tak draho. Z celého nákladu však přece jeden exemplář se uchoval a ten nyní platí za památnost.

Věda a umění.

V „Časopisu Matice Moravské“ (seš. 2.) přináší Vilém Kallab nové příspěvky ku poznání Fr. Sušila. Jsou to vlastní dopisy Sušilovy psané dětem po sestře jeho, mezi rokem 1853 až 1867. Dopisy ty uchoval prasynovec jeho řed. Horváth; jest jich celkem 87 a jsou v nich hojné narážky na poměry doby, na osoby i místa. Dávají nahlédnouti v povahu Sušilovu a v jeho snahu i idealy. Autor na podkladě dopisu těch hájí Sušila proti názoru Hýskovu, že byl původcem tak zvaného „moravského separatismu“. Autor odporuje i že by Sušil v tom směru byl pusobil a vubec popírá existenci onoho separatismu. Nebylo ho, aspoň ne v tom způsobě, jak se o něm všeobecně mluvívá. Za to autor poukazuje na ideové hnutí církevní, jež tehdy z Německa přicházelo k nám a kněze moravské angažovalo pro jiné úkoly než pro vlastenectví, které vlastně byly vlastenečtější, protože realnější a potřebnější než samé vlastenčení. Zmínka o poměru mezi stranou liberální a klerikální (dle Dra Vychodila) na str. 141[5]) jest nedorozuměním, neboť z citátu nelze vyvoditi, že by Dr. V. dával jen liberálum vinu roztržky v Národní Jednotě; „vina“ byla právě v ruzném stanovisku obou stran co do náboženských otázek. Rozdíl je tu, že liberalismus je podstatou negativní, náboženství positivní, dále že nepatří vše k podstatě náboženství, jak se v životě jeví, any formy jeho mohou býti rozličné, tak že i t. z. „liberál“ politický neb národohospodářský muže býti zcela dobře mužem náboženským. Ovšem pak kněží nemohli proti liberalismu protináboženskému „reservy si ukládati“! Bylo to skoro podobně jako dnes: klerikál se muže ve vlastenecké práci sedříti, od pokrokářů bude paušálně bit i s věcí, kterou zastupuje, jakmile zastane se náboženství, ačkoli tito, jako jejich otcové z let padesátých a d. nejsou prý proti náboženství, kdežto z naší strany se spravedlivě rozlišuje a pouze útoky na náboženství vlastní se odrážejí. Slovo ultramontanní na též straně z úst p. Kallaba ve vědeckém článku nezní pěkně. Doba ta je dobou ideového obrodu proti dřívější jalovosti

a planosti, i jest věru s podivem, že právě t. z. realisté, kteří se nyní dobou tou pilněji obírají, toho nevidí a neuznávají; „zdá se“, jak oni někdy argumentují, že toto realní nazírání, na kterém si tolik zakládali, už jim vyvětralo Poznámka str. 136[7], že Vychodil „odhaduje“ professorský plat Sušiluv na 600—840 zl., jest nepřesná, jelikož professoři theologických ústavuv až do 1. října 1851 měli 600 zl. platu, odtud pak 800 zl., po případě s nějakým osobním, ovšem nepatrným příplatkem (na př. jako senior sboru).

*

Otázka uměleckého domu v Hodoníně, jak sděleno, nepříznivě posouzena byla na valné hromadě brněnského „Klubu přátel umění“ a proto hned v zápětí jalo se pro její upevnění a rozhodnutí pracovati moravské „sdružení umělcu výtvarných“. V Hodoníně konána v polovici března přednáška jednatelem sdružení uč. Kafkou a architektem Blažkem, vyloženy důvody zřízení domu právě v Hodoníně a rozebrány a osvětleny plány a návrhy domu. Na valné schůzi sdružení umělců moravských v Hranicích koncem března rovněž otázka ta znovu projednávána a námitky vyvraceny. Hlavní důvody jsou dva: dům má býti ve středu kraje, z něhož umění moravské doznalo tolik motivův; a má býti co nejblíže uherskému Slovensku, aby i ono domu mohlo používati. Jsou to tedy duvody čistě idealní. Důvod o hospodářském posílení českého živlu v Hodoníně a v kraji nemá významu. Na nejhlavnější materielní protidůvod sdružení zapomíná, či prostě ho nepřipouští: dům a výstavky jeho nebudou míti obecenstva ani navštěvujícího ani kupujícího Je to velmi hezké, že umělci o tento důvod pranic nedbají a stojí pouze na důvodech nejidealnějších. Jen k těmto důvodům třeba podotknouti: jak dlouho zůstane ten slovácký kraj dokola takovým, jakým jej umělci naši nalezli v nedávné době. Snad už ani jednu generaci ne! Uniformující kultura zatlačí i kroj i rázovitost budov a konečně i zvyky a písně. Slovácko naše i uherské bude tak fádní za nedlouho jako Polabí nebo severní Pomoraví. Tento postup se nedá zadržet. A uherští Slováci při dnešní kommunikaci mají blíž do Vídně a do Brna, po případě i do Prahy než do Hodonína. Pěšky tam chodit nebudou a drahou ze sv. Martina, sv. Mikuláše, B. Bystřice, Prešpurku tam nedojedou dřív než do Brna. Že moravští umělci nejsou nadšeni pro Brno, chápeme. Je-li hlavní město země takové, musí přirozeně vedle něho roditi se všemožné decentralisační plány.

*

„Svaz pro povznesení návštěvy cizinců“ na Moravě a ve Slezsku koná počátkem dubna první svou výroční přehlídku činnosti své. Ze zprávy v listě „Svazu“ uveřejněné vysvítá, že činnost prvního roku byla zatím jen přípravnou, byla vlastně bojem s překážkami všeho druhu. První podmínkou povznesení ruchu cestovatelského a cizineckého bylo zjednati nápravu v restauracích a hotelích našich. Tu setkával se svaz se stupněm obsluhy, jejž možno nazvati primitivním. Náš hotelier a náš hostinský nebyl dosud připraven na to publikum a nebyl ani k tomu veden. Ale korporace hostinských (Jednota

a Svaz) přišly tu vstříc a ochotně k nápravě pomáhaly. Zavedena dobrovolná kontrola hotelův a restaurací, zřízeny kursy pro paní a dcery hostinských (kurs pořádán ministerstvem veřejných prací) a první kurs toho druhu s řečí českou. Také kursy hostinských samých připraveny. Svaz věnoval pozornost odírání obecenstva v místnostech zábavních, koncessím hostinských, účastnil se komisí stavebních, dbal o nádražní místnosti a restaurace a jich úpravu, zavedl vzornou knihu cizineckou, seznam hotelů moravských, přesný cenník jídel a nápojů pod kontrolou okresních společenstev; věnována péče letním bytům, železničnímu a automobilovému spojení, cestám, tarifům železničním, povoznictví a drožkařství. Toť materielní stránka péče. Ideální stránka, k níž zatím méně mohlo býti přihlíženo, která však v příštích letech stane se hlavní starostí svazu, týkala se zachování svéráznosti a přirozených krás kraje. Památkový průmysl třeba všude rozvinouti a povznésti, dnes zaveden pouze v dřevodělné škole rožnovské. Svaz súčastnil se výstavy lovecké ve Vídni, některých místních výstavek a letos obešle výstavu turistickou v Berlíně a hygienickou v Drážďanech. Zhotoveno mnoho diapositivů pro světelné promítání, vydáno album moravského Krasu, zaveden zimní sport a první lyžařské závody. Místních odborův ustaveno 15. Svaz byl ve stálém spojení se všemi rakouskými svazy a s 65 zahraničními spolky cizineckými; dožádal ministerstvo veřejných prací o zřízení informační kanceláře ve Varšavě.

*

„Společnost Krasová“, jež vloni otevřela a zařídila nově objevenou jeskyni Kateřinskou u výtoku Punkvy, naříká v listech, že Salm jí brání v dalším zkoumání na svých pozemcích. Smlouva nájemná byla totiž předloni uzavřena nazatím, a když se ukázala vloni velká výnosnost jeskyní, definitivní nájem se odpírá. Materielní otázky se přiostřily, a jedna banka brněnská (česká!) se nabízí založiti a financovati nové společnosti. Mezi jeskynníky nastala rivalita. Zlým okem pohlíží se ze společnosti i na podnikání obce Ostrova. Moravský Kras začíná „vynášet“ a proto naše česká malichernost a závistivost už se ohlašuje; šla tak daleko, že odtud poštvána ochotná jinak správa statku a sousední vesnice, a proto ony spory a soudy!

*

Lubor Niederle uveřejnil v „Nár. Listech“ (78) zprávu o „známé, ale nevydané knize“, obraně Hattalově. „Mythická“ tato kniha byla v letech osmdesátých a zvláště za bojův o rukopisy stále čekána, spisovatelem stále slibována, ale přece do smrti učence nevydána. Takže vůbec se nevěřilo, že by byl Hattala co do tisku přichystal. Přece však prý byla pečlivě uschována u nakladatele a už za života Hattalova vytištěno z ní 24 archů (360 stránek). A po smrti Hattalově tisk zůstaven kusý, neboť autor díla nedokončil. Ale i potom chována v tajnosti. Dr. L. Niederle praví, že sám se k ní dostal jen vzácnou náhodou. Není prý však žádnou škodou, že nebyla vydána, byla by prý to naprostá ztráta národního jmění tuto knihu kupovat. Nikdy by prý nebyla strana věřících v národě doznala většího zklamání než kdyby tato

„Obrana“ byla vyšla! Pozustává totiž z několika statí jinde uveřejněných a z polemického dodatku, velmi obsáhlého sice, ale úplně bezvýznamného Hattalovského povídání a „kresání“. Tento doplněk psán jest německy a jest dodatkem k německým článkum v pražské „Politik“ uveřejněným. „Obrana“ má tři české kapitoly (str. 1—72), otisky to z „Osvěty“ (1885), z „Nár. Listů“ (1885 a 1886) a z „Pokroku“ (1886). Od str. 72 až na 360 jest vše psáno německy: od 73 do 140 zase otisk článků z „Politik“ a od 141 do 360 německý dodatek k nim, jehož polemika se rozbíhá na všechny možné strany. Autor svou krátkou zprávu končí takto: Chtěl jsem jenom, když se mi náhodou „Obrana“ dostala do ruky, konstatovati pro českou literární historii, že existuje, dále jak jest obsáhlá a co v ní jest. Detail bude snad zajímati některého příliš svědomitého odborníka, ale jinak „Obrana“ za větší rozbor ani vzpomínku nestojí.

*

„Filologické Listy“ vyvracejí také v posledním svazku nedávný pokus professora J. Letošníka ochrániti rukopis Královédvorský se stanoviska historického (Dějepisný rozbor Ruk. Král.). Ani po tomto novém pokusu o pravost rukopisů nic se nezměnilo.

*

Ve velkém sále kláštera strahovského připravují „Marianskou Zahradu“ Zeyerovu v plastických obrazích. Význačná místa budou přednesena za doprovodu tiché náladové hudby, výjevy budou jako živé obrazy, jako sochy z pískovcového kamene v podobném okolí tesané, znázorněny. Celkem bude devět obrazů. Původcem myšlenky je malíř Karel Klár, představení umožněno štědrostí J. M. p. op. strahovského Met. Zavorala, výtěžek představení bude věnován útulně slepých dívek a hradčanskému ústavu pro slepé dítky Hudební orchestr bude sestaven také ze slepců. Z dramatu „Mar. Zahrada“ vybráno ku představení těchto 9. obrazů: úvod; slepé dítě; zvěstování P. Marie; P. Maria loučí se s Kristem; poslední večeře Páně; v domě Pilátově; Kristus před Pilátem; ukřižování; Kristus sňatý s kříže spočívá na klíně P. Marie. Představení určena na pašijový a svatý týden.

„Lumír“ trpce podotýká, že výroční den desítiletí od smrti Zeyerovy (29 ledna 1901) minul zcela bez povšimnutí v celé literarní veřejnosti „Naše veřejnost jinak tak ochotná slavit všemožná jubilea a výročí, mlčela. Nevzpomnělo ani Národní divadlo. A nikdo si ani tohoto opomenutí nevšiml. Tato lhostejnost ku památce Zeyerově je prý ironickým rubem jeho zdánlivého úspěchu, jízlivou grimassou ku všem krásným větám, jež byly o něm napsány a promluveny. . .“

Čtenáři-ctitelé jsou jak vidět příliš passivní veřejností, třeba míti přátele v jiných kruzích — mezi žurnalisty, kritiky, mezi činiteli veřejného mínění. A pro tuto společnost byl Zeyer příliš samotářem, aristokratem, snílkem. Ostatně naše fouňovitá kritika pokroková beztoho jeho díla neuznává — a ta drží dnes vrch a terrorisuje vše, co se jí nekoří.

*

Obec Lobkovice v Čechách, kdež pochován je Palacký, zamýšlí na uctění památky Palackého a Riegrovy založiti útulnu pro sestárlé české spisovatele a žurnalisty. Na myšlence má podíl též býv. ministr Dr. Bráf Obec vyjednává o příspění s podpůrnými spolky Máje, Svatoboru, a Sp. čes. žurnalistů, jež obstarati míní vzory podobných ústavů z ciziny.

*

V polských listech vznikla polemika o původ nápěvu „Jeszcze Polska nie zgineła“, jímž zpívá se i naše píseň „Hej Slované“. Liter. historik prof. Tadeusz Korzon za skladatele nápěvu „písně legionů“ čili „mazuru Dąbrowského“ má Ogińského, důvěrníka cara Alexandra I. Myslí však, že skladatel použil národní písně české. Tvrdil totiž už Grabowski, že píseň legionů má populární český nápěv. Ale tu nedobře informovaní historik i kritici polští, již jeho názor vyvracejí, důvodí nesprávně. Niemojewski odporuje Korzonovi, tvrdí, že „Hej Slované“ je píseň z r. 1848 a nemohl tedy nápěv její býti přejat pro píseň polskou v r. 1800. — Ad. Černý mínění polské opravuje podle našich známostí o věci té v ten smysl, že píseň „Hej Slované“ složil Samo Tomašík v Praze, jsa na cestě do Berlína, a to nadšen z představení v čes. starém divadle. Složena 1834 a vydána 1838, nápěv k ní vzat z polštiny a na konci poněkud pozměněn. Nového tedy z celého polského bádání nevyplynulo nic. Ani skladatel Ogiński není nepochybný, neboť píše Dąbrowskému, že mu posílá „marš“, a zatím píseň známá není marš, ale mazur či spíše hymna.

Praha literárně umělecká má zase několik affér: nejsmutnější z nich je vleklá likvidace „Č. Filharmonie“, která se nemůže nijak udržeti. Praha si tak vyspělého a nákladného sboru neudrží! Ze samých produkcí Filharmonie žíti nemůže a náležitých subvencí přes opětovné žádosti ani na obci pražské, ani na zemi se domoci nemůže. A neudrží-li Praha sboru toho, venkov je teprv na to nedostatečný. Na Čes. Filharmonii nejlépe viděti, že jsme chudým, malým, ale i malicherným národem. — Umělec a kritik zase se jednou vyrovnali karabáčem. Kritik Kubišta z „Přehledu“ chválil neoprimitivisty a jejich pokusy na Manesově výstavce a odmítal starší impressionisty, podav při tom známou příhodu s obrazem Boronaliho, jejž dali namalovat oslu ocasem do barvy namočeným. Ale obraz Boronaliho (tehdy u Topiče vystavený!) a jeho „naučení“ nějak na sebe vztáhl malíř Ullmann a cítě se dotčena, kritika v kavárně zkarabáčoval. Ten žaloval a malíř odsouzen. Vymlouval se rozčilením, které v něm vzniklo, když vyvolav si kritika, viděl prý se tváří v tvář tak mladému a nepatrnému člověku!

„Manes“ pustiv své nejmladší ku zvláštní výstavce a k vedení svých orgánů, viděl, že svou neoblíbeností, neboť obecenstvo jich nepochopilo, škodí mu a podniky jeho ubíjejí. Chtěl je tedy odstaviti a vedení všeho zase přepustiti generaci starší, ale mladí vystoupili z něho a ustavili se sami pro sebe, tak že máme teď tři skupiny umělecké: nejstarší kol „Díla“, „Mánesovce“ a tyto nejmladší.

Letoší saisona divadelní přivedla na scenu tři historická dramata: Mahenova Janošíka, Dvořákova Václava IV. a L. Suchého Davida. Nejlépe obstál Janošík. Václav IV. svou rozvleklostí a volností děje svého už slaběji působil, David pak úplně zklamal. Tento měl svou premieru až v polovici března. Autor držel se z části bible a z části použil vlastní invence. Ale svou invencí zcela zkazil dojem biblický a snížil osoby a děj zapletl, místo aby jej prohloubil nebo odůvodnil. David a Nathan kromě toho vystupují jako šibali a pokrytci, kteří sami v nic nevěří, ale před lidem se staví horlivci pro Hospodina. Autor chtěl osoby své asi udělat tímto voltairianstvím modernními, ale zkazil je tím a znechutil.

*

V Londýně v Galerii Doréově uspořádána slovácká výstavka. Noví přátelé Slováků a Čechů sešli se tu s pracovníky našimi pro Slovensko. — Hrabě Lützow, náš tak říkajíc „národní velevyslanec“ v Londýně, uvolil se v únoru a v březnu příštího roku uspořádati řadu přednášek o Češích a o Praze na nejčelnějších amerických universitách. Hr. Lützow přednášel už o dějinách českých a o Čechách roku 1904 v Oxfordě v Anglii a jmenován čestným doktorem university oxfordské.

Sedláčkovo monumentální dílo „Hrady a zámky české“ před lety uvázlo a nebylo dosud ukončeno. První třída české Akademie usnesla se spolu s Archeologickou komissí dílo to dokončiti. — Z koresp. dra Frant. Lad. Čelakovského vydán II. sešit druhého dílu (léta 1833 až 1842), leta pronásledování a těžkého probíjení se.

*

„Slovenské Pohľady“ odmítají úsudky pol.-liter. historika Tad. Stan. Grabowského, jež pronáší ve svém díle „Romantyzm polski wśród Słovian“ (Lvov 1910) a polské vlivy hledá u Kollara, Hollého, Botta, Kalinčáka, Hvězdoslava i Hurbana-Vajanského. Ani u jednoho ze jmenovaných není stop po romantismu polském (Kochanowski, Krasiński, Mickiewicz, Słowacki, Czajkowski atd.) Grabowski tvrdí často holé nemožnosti, pod vliv polských literátu zařazuje muže slovenské o celou generaci starší, nebo zemřelé, než začal literát polský psáti (Botto—Tetmajer).

Maďarské úřady počínají Slováky dělit jazykově. Dnes Slováci píšou nářečím středoslovenským. Proto pro východní Slováky se stolicemi spišskou, šaryšskou, zemplinskou, abaujskou a užhorodskou počínají vydávati ohlášení a spisy v místním východním nářečí. Prý aby lid lépe rozuměl, neboť střední slováčtině prý nerozumí. Tedy nepřestávají už na tom odtrhovat Slováky od Čechů, už i mezi sebou je trhají. Zmíněné stolice mají přes půl milionu obyvatel, tedy celá čtvrtina národa. Také „Národní Noviny“ a po nich slovenské „Ľudové Noviny“ kárají konsistoř biskupství košického, že dekret o přijímání dítek „Quam Singulari“ dala lidu v místním nářečí vytisknouti a předčítati. A poněvadž překladatel byl slabým linguistou, nepřeložil věc v jednotném nářečí, nýbrž míchaninou spisovné

slovenštiny a ruzných nářečí slovenských. Právem poukazují, že takovým zpusobem vážná věc v očích lidu se snižuje.

*

Nad čechisováním divadla záhřebského zahořekovalo nedávno „Hrvatsko Pravo“ organ frankovcu a spolu i katol.-nár. a křesť.-socialní! Pod názvem „České divadlo v Záhřebě“ stěžuje si, že se jmenovitě při opeře všecky úlohy lepší obsazují Češkami a Čechy, ať mají hlas nebo nemají. — Kapelník Čech Zuna je neobmezeným a také bezohledným pánem. Tak se ale domácí charvatské síly odstrkují na vlastním jevišti. Útok tento odmítly všecky ostatní listy charvátské jako bezduvodný. — Ale před nějakým časem také lublaňský „Slovenec“ (katol. lidový orgán) narážel na podobný zjev v Lublani. V divadelním národě není toto nevražení nic divného. Lublaň i Záhřeb mají vždy několik Čechu v činohře i v opeře. Byl by opravdu div, kdyby nikdy čeští herci a pěvci a domácí pěvci a herci nepostavili se proti sobě, a jedna či druhá strana necítila se ukřivděnou. Tak daleko naše slovanská láska a vzájemnost dosud nedospěla. A křivdy se mohou i skutečně díti. Neníť nic snadnějšího u divadla jako stranictví!

Na charvátském divadle v Záhřebě s úspěchem dáváno nedávno drama hudební „Povratak“ od Hatze, opět s reklamou německých novin. Zdá se, že divadlo záhřebské bude za chvíli spíše německé než české.

Štechovo učitelské drama „Habada a Jordan“ překládá se do němčiny, Kvapilova „Oblaka“ do frančiny.

Vydána už třetí nová opera bulharská letoší saisony: „Tahirbegovica“ od známého už skladatele Dmitr. H. Georgieva, libretto napsal Mich. Georgiev.

Na polském jevišti dávána nová dramata s obstojným úspěchem Tad. Jaroszyňského „Podčlověk“, Jana Huskowského „Dílo“ a Jiřího Zuławského „Konec Messiáše“, drama židovské, o samozvaném messiáši Sabataji C'wi, tureckém židu ze 17. věku, zakladateli sekty židovské, jenž však na konec přešel k musulmanství. Autor ovšem život Sabataje značně upravil. Žuławského drama látkou velmi zajímavé, je slabě zpracováno organicky. Články jeho nemají příčinné souvislosti a životní přesvědčivosti. — Jaroszyńského satyra „Podčlověk“, ač effektní, trpí touže nepřirozeností. — Mladého varšavského nadaného literáta „Dílo“ jest prvním jeho dramatem. Vydal dosud svazek básní „Po drodze“ a svazek novell „Spojrzenia“. Drama „Dílo“ je sic plné myšlenek („Dílem“ životním filosofa Reja má býti výchova dítěte), ale příliš filosofující.

*

Na výroční schuzi „Matice Slovinské“ 5. března v Lublani přítomni byli dva delegáti „Matice Hrvatské“ ze Záhřeba. Oba ústavy jsou od několika let ve zvláště těsné vzájemnosti. Matice Slovinská má 3.973 členu. Zajímavou stížnost na literarní neplodnost slovinskou podal předseda matiční Dr. Ilešič. Matice sic odmítla

několik překladu jež jí došly proto, že sama zorganizovala překladatelskou činnost, aby se nepřekládalo náhodně ale soustavně; proto nežádané překlady odmítla. Puvodní práce však Matice obdržela jen dvě. Jednu si autor sám vyžádal nazpět, a tak zůstala jen jediná dvouarchová prácička, která se naprosto nehodila k uveřejnění. Matice proto nucena byla přetisknouti dílo už jednou vydané jako členský podíl. Na podobnou katastrofu slovinské belletristiky nenaříká jen Matice, ale i „Mohorova družba", naříkají na ni i všichni redaktoři zábavných listu. Od července do prosince 1910 nevyšla ani jedna puvodní slovinská kniha belletristická. Je to práce na socialním a hospodářském poli, jež odvrací mládež od práce spisovatelské. Za to finanční hospodářství Matice se povznáší. Dříve mívala deficit, teď skončila velikým přebytkem. Příjmu bylo 28 566 K, výdajů jen 14.785 K. Jmění matiční obnáší 120.191 K.

*

Dne 8. dubna (25. března po st. kal.) slaví Srbové památku zakladatele své literatury mnicha Dositeje Obradoviće. „Srbský Književný Glasnik" svuj březnový svazek věnuje zcela památce Dositejově a jeho vlivu na vývoj literatury u Srbů, Charvatu, Bulharů a Rumunu. Narozen v temešvárské stolici v Čakově roku 1739 († 1811). Snaživý, vždy výše toužící, zprvu za příklady světcu, pak za vzděláním prošel od 14. roku srbské země, Turecko, Rusko, Uhry a Rakousko. Na C. Hoře byl vysvěcen na kněze. Roku 1771—1776 strávil ve Vídni, vyučuje tam srbskou a řeckou mládež a sám se uče francouzsky, německy a vlašsky. Po cestách až do 60 roku svého usadil se konečně v Benátkách, ale ne na dlouho. Odešel znova do Rumunska, na to do Srbska a tu už zustal. Roku 1811 povolán za prvního srbského ministra osvěty, ale už v osmi dnech zemřel, ani úřadu svého se neujav.

Po tříleté přestávce počíná vycházeti v Bělehradě opět „Nová Jiskra" illustrovaný srbský měsíčník, který teď počíná s programem vzájemnosti jihoslovanské, již chce v literatuře i obraze uskutečňovat. Spolek literátu jihoslov. ostatně přikračuje znovu k prvotní své myšlence k vydávání „Almanachu jihoslovanského", jehož první ročník vyšel před pěti lety, a to necelý a nehotový. Vzájemnost tehdy vynořivši se jako daleký ideál, ponenáhlu v menších jednotlivostech se začala realisovat. Tak na př. charvatští výtvarní umělci, když nemohli se domoci na Pešti zvláštního oddělení pro sebe na jubilejní výstavě italské, připojili se k srbským výtvarníkum a vystavují v srbském oddělení.

*

Francouzský referent řezenského katolického měsíčníku „Der Aar", Dr. Georges R. Tournoux, professor katolické university v Lille, vypravuje ve svém literárním referátě o nejnovějším směru literárním ve Francii. Dáno mu jméno futurismus. Směr vystoupil společným manifestem ve Figaru 20. února 1909. Je tedy už celá dvě léta starý. Ale dosud nezanikl. Futuristé, aspoň vudcové, jsou většinou Italové

(Marinetti, Lucini, Buzzi, Cavacchioli). Marinetti jako hlava směru vydává orgán mezinárodní „Poesia“. On také napsal první veliký román futuristický: „Mafarka le Futuriste“. Mafarka je africký pohlavár, který zbožňuje slunce a železo. Zplodí také — ale bez ženy — železného synka. Autor byl pro svůj román postaven v Miláně před soud pro nemravnost. Román jeho není nejen pro dívky, ale ani pro staré zkušené ženy vhodným, ba i u otrlých mužu budí odpor. Neznáť nijakého mravního zákona, všecko v něm jedná mimo říši dobra a zla, kteréž pojmy pro hrdiny jeho neexistují. A přece román je na výsost poetický. Ve v něm cosi šíleného, omamujícího. Vzorem byl Nietzsche a Mafarka je jaksi nový „Zarathustra“. Futurismus jest vubec ztřeštěný směr. V provolání svém praví: „Chceme pouze opěvat lásku, nebezpečí, energii a smělost. Hlavní složky naší poesie jsou: odvaha, statečnost a vzpoura. Chceme oslavovat válku, militarismus, patriotismus, anarchii a pohrdání ženou. Strhneme musea a knihovny a boj vypovíme: moralismu, feminismu a všem opportunistickým zbabělostem.“ Je to tedy zkrátka řečeno surové prušáctví v literatuře spojeno s italským anarchismem a francouzským chuvinismem. Tři nejhorší —ismy se spojily v jeden a povstal futurismus.

*

Ve „Swiatě Słowiańském“ (březen) v Krakově vycházejícím uveřejňuje Dr. M. Zdziechowski list veřejný, jejž mu poslal V. Kaškarov, liberální politik ruský. List týká se neoslavismu, o němž Zdziechowski vloni v témže listě pochyboval, že bude dosti silný a vytrvalý, aby rozřešil sporné otázky slovanské. Kaškarov jest optimistou, jenž dokonce těší Poláky, aby „netratili duvěry v národ ruský, neztráceli víry v blízké znovuzrození Polsky. Zora se blíží. Husté stíny vrhané noci, jež zahalila moji otčinu, věstí blízkou zoru. Nechať i ve vaší duši roztají stíny, vrhané v ni hořkostí běžících dní; já věřím v blízké znovuzrození Polsky a vítám je. Polska musí se znova zroditi ve svých národních hranicích, a ona se znova zrodí; chod událostí neodvratně k tomu vede. Příští dny jsou těhotny velikými událostmi.“ Tyto velké události jsou Kaškarovu ztroskotání velkoněmecké politiky, k níž Německo bude strženo a celou Evropou vrženo nazpět.

V „Revue des Français“ v březnovém svazku ostatně jeden z nejhorlivějších stoupencu neoslavismu, žurnalista polský Z'wan obviňuje z nezdaru neoslavismu Francouze a jejich netečnost k tomuto směru, vubec jejich nechápání slovanské politiky, již by měli podporovati ve vlastním svém zájmu.

Vzpomínky na poslední slovanský sjezd v Sofii přináší někdo J. G. ve „Swiatě Słowiańském“, vysvětluje příčiny nechuti mladých bulharských literátů ke sjezdu, z nechuti k osobě S. Bobčeva, jemuž zazlívají turkofilstvo z roku 1885, kdy vystoupil proti připojení Již. Bulharska, a pak jeho konservatismus. Jeden z mladých, Petro Todorov, vystoupil veřejně proti sjezdu, ostatní aspoň mlčeli a neúčastnili se ho, ale těšil je (Penčo Slavejkov) jeho lesk, jaký jim přidán bude vlasti jejich.

O témže sjezdě mluví ve „Slavjanském Miru", jenž počal nový, druhý ročník, V. Bechterëv, podávaje svůj referát o vědecké vzájemnosti slovanské.

Letošní sjezd slovanských novinářů konán bude v červenci (10.—13.) v Bělehradě a spojen bude se všeslovanskou výstavkou tiskovou.

Bechterëv pak s D. Ottem připravují na rok 1912 společný všeslovanský sjezd lékařský do Petrohradu, kamž by přeneseny byly i exposice všech slovanských národů z letoší drážďanské výstavy zdravotnické. Tak vědeckou vzájemnost nejlépe dosud uplatňují lékaři slovanští; divno dosti, neboť oni jsou praxí životní vedeni nejdále od politiky a filosofie národní Snad právě proto!

*

„Towarzystwo dla popierania nauki polskiej" oslavilo 21. března desetiletí svého trvání. Hlavním tvůrcem jeho jest professor historik Dr. Oswald Balcer. Společnost počala vydávati „Archivum naukowe", jehož jeden oddíl věnován historii a filologii, druhý mathematicko přírodním vědám. V prvním oddělení vydány dosud čtyři svazky, v druhém jeden. Kromě toho vydává „Zabytki piśmiennictwa polskiego (Zůstatky písemnictva polského), otiskujíc znova práce písemné ze starožitnosti polské.

*

Roku 1869 povstalé „Knižovno Družestvo" (Bulharská literární společnost) vypracovala stanovy „Akademie vědecko-umělecké pro Bulhary". Členové „Blgarské Akademie na naukitě" budou voleni z řad učenců-spisovatelů bulharských, počet jejich určen na 42, nečlenové však mohou přijímáni býti za kandidáty a mají právo účastniti se schůzí. Publikace akademie vycházeti budou v pěti seriích: 1. věstník, 2. práce historicko-filologické a filosofické, 3. přírodnicko-lékařské, 4. práce osvětové (?), 5 starožitnosti bulharské. Vydání poslední bude přetiskem starých spisův, illustrovanými a obrazovými publikacemi památek a pod. Přijímání prací řídí komise.

*

Chr. Cankov v posledním svazku „Blgarské Sbírky" S. Bobčeva přináší souhrnný úsudek o loňské literární produkci bulharské. Poslední dvě leta píší a vydávají knihy jen mladší literáti. Ze starších pouze dva (Vazov, Slavejkov). Nejvíce vydáno básní. Dekadentismus a symbolismus už ustoupil a převládá mysticismus. Hojná a dosti silná jest produkce dramatická, všichni známější dramatikové přišli vloni s novými pracemi: Vazov. A. Strašimirov, D. Strašimirov, P. Todorov, J. Todorov, J. Kirilov, St. Michajlovský, K. Christov, Sv. Grozev. Anna Karimi. Velký úspěch měla jmenovitě dramata Vazova „Pode jhem" a „Borislav". Z básnických sbírek úspěchu došly Slavejkova sbírka „Na ostrovech blažencuv" a P. Javorova „Za stíny oblaku". Román byl vůbec sláb, také epos. Novella pěstována s úspěchem v krátkých duchaplných obrázcích známým spisovatelem „Elin-Pelin".

*

Karlovický srbský týdenník „Brankovo Kolo“ přináší v 9. sešitě stať o významu 19. věku v srbské a charvatské literatuře. Srbská literatura má několik krásných věků za sebou: 16. věk vynikl lyrikou a dramatem; 17. věk stvořil epos dosud nepřekonané (dubrovnická škola): 18. věk obdařil nás nejlepšími písněmi; ale 19. věk byl nejplodnější, nejvíce mnohostranný a nejlidovější ve své tvorbě Význam této literatury vyniká zvláště v těchto ohledech: 1. přestává literární rozštěpenost krajinská, literatura se jednotí; 2. zaniká tím i dubrovnická literatura se zrušením republiky za Napoleona, literáti přidávají se buď k Charvatum, buď k Srbům; 3. osvobozením Srbska a Černé Hory literatura získává širší obvod a pole, literární střed stěhuje se z říše rakousko-uherské do Srbska; 4. jazyk a pravopis se stále více jednotí a vyspívá, v polovici století obě větve, charvatská i srbská, přijímají jeden jazyk, zůstávají jen dvě abecedy: cyrillice a latinka; 4. národní duch sílí a tříbí se, z pouhých napodobitelů západu vyrůstají domácí tvůrčí síly samostatné; 6. rozšiřuje se okruh čtenářstva, čte na konec věku všechen lid, takže kniha srbsko-charvatská jde dnes od Alp a Karpat (Sv. Ondřej u Pešti) k Egejskému moři a od Timoku k Adrii.

*

Redakce „Bluszczu“, belletrist. žen. listu polského, vypsala konkurs literární. O sběhu prací praví Eugenie Žmijevská, jež patřila k „jury“: Súčastnily se většinou literátky polské a to především mladé. Ale sbor jejich zanotil takovou symfonii pessimismu, že při čtení plodů těch přes jejich cenu literární zřejmý byl hrozivý zjev socialní. „Saninismus“ literatury ruské rozelkal se ve 300.000 řádků ve 22 svazcích, tonoucích v beznaději. Pokolení vstupující teprv do života odvrací se od života, nechce viděti slunce, nevidí cílů velikých, oživujících; zahleděno do vlastní smutné duše, vidí v ní celý svět. Pohrdá veškerou nadějí, smáti se neumí, ani smíchem ironie nebo satyry. Tak výsledkem konkursu byly: nářek a rozdováděná smyslnost. Po celé století sice po zemích polských zavládal smutek, ale nebyl činitelem rozkladným, zahříval k lásce, pobízel k úsilí bohatýrskému. Jiným je smutek, který zavyl po ošklivé socialistické revoluci. Beznadějnost, toť kapitulace. A my musíme tvrdě a těžko bojovati, neboť jinak zhyneme, vykrvácíme uvnitř.

*

„Literární fond“ ruský podle zprávy výroční v druhé polovici února vydané přiřkl vloni 6 nových pensí literárních obnosem 2160 rb. Na výchovu dítek věnováno 53 spisovatelům 5312 rb. Podpor vydáno vůbec 30.110 rb. Veškero vydání fondu obnášelo 85.131 rb, příjem pouze 83.418 rb. Větší dary došly vloni čtyry, obnosem 5.500 rb.

Ve „zprávách petrohradské akademie nauk“ ve svazku třetím (1910) N. Sljakov podávaje referát o prizrenském rukopise, obsahujícím chvalořeč sv. Cyrilla prvoučitele slovanského, vzpomíná, že r. 1913 budeme slaviti 1050letou památku slovanských věrozvěstů,

a že by bylo záhodno, aby církev pravoslavná uspořádala bohoslužebný ritus ku poctě věrozvěstu našich, svátky jich třebas rozdělíc na 14. února den sv. Cyrilla a na 6. dubna den sv. Methoděje. Dosud zpěvy na svátek sv. apoštolů slov. užívány tak, jak je církev pravoslavná sestavila z kusých památek v r. 1885. Ale od té doby už mnoho nového objeveno a jmenovitě prizrenský, z rukopisů Pogodinových Carské Veř. Knihovny, obsahuje úplný ritus se všemi zpěvy a hodinkami, pouze část „večerní“ (nešpory) vynechána. Je to svědectvím, jak pozvolna rozvíjel se obřad památky na oslavu sv. apoštolů. Rukopis prizrenský psán tak zv. srbským písmem na papíře italské výroby z 16. až 17. stol. Autor má za to, že původcem chvalořeči (naše „čtení“, lekce v breviáři latinském) jsou dílem samého učeníka sv. apoštolů slovanských, Klimenta.

*

V „Zeměpisné společnosti“ petrohradské sděloval akademik Radlov výsledky bádání o východní části Sibiře, o jakutském kraji. Nejstudenější to kout zemský, plný jezer, prostranstvím 3,489.000 čtver. verst (3,936.000) čtver. kilometrů). Osídlena jest obyvatelstvem, jehož roku 1897 čítáno 269.880 duší. Z nich jen 8% je Rusů. Jakuti jsou domorodci starého předmongolského původu, kteří však aspoň v řeči se pomongolili a řeč jejich, velmi živá a bohatá, má mnoho známek jazyka tureckého. Jakuti jsou velmi pevné a tvrdé plémě, a Rusové usedlí mezi nimi spíše se jakutí, než by se Jakuti ruštili. Poslední leta úřady uložily všem „zasedatelům“ (okresním sudím i hejtmanům pospolu), aby zaznamenávali a mapovali svůj okres při objížďkách svých. Nejhorlivější za dvě leta svou práci dohotovil, všecek popis však sotva bude do pěti let hotov. V zimě mrazy až do 48 stupňův a v létě ohromná mračna komárův a much a bažiny práci znemožňují.

*

Ve sbírce „Klassiker der Kunst in Gesamtausgaben“, kterou vydává německé nakladatelství ve Stuttgartě a v Lipsku, vyšlo dosud 17 svazkův. Oceněno v nich podrobně a při tom nanejvýš názorně životní dílo Raffaelovo, Rembrandtovo, Tizianovo, Dürerovo, Rubensovo, Velasquezovo, Michelangelovo, Schwindovo, Correggiovo, Donatellovo, van Dyckovo, Memlingovo, Thomovo, Mantegnovo a Rethelovo. Úvodem ke každému svazku jest obšírný životopis umělcův a kritické ocenění jeho práce; potom následuje vždy několik set illustrací a ku všem důležitějším připojeny krátké, avšak cenné a zajímavé vysvětlivky. V dodatku jsou reprodukována díla nejistá a pochybná, v podrobném seznamu uvedena i díla, jež z různých příčin nebylo možno reprodukovati, a v seznamech specialních místa, kde jednotlivé obrazy se uchovávají; kromě toho jsou všude seznamy chronologické a systematické, takže jest každý svazek přímo ideální pomůckou ku studiu a pochopení jednotlivých těch velikánuv, o nichž se sice mnoho mluví, jejichž práce však většinou málo jsou známy. Reprodukce možno jen chváliti; zvláště v posledních svazcích lze sledovati značný pokrok.

*

Zajímavou sbírku uměleckých monografií, většinou současných malířův a sochařů, ve velkém formátě (29 × 37) počalo vydávati mezinárodní nakladatelství pro umění a literaturu v Paříži a Berlíně. Dosud jsou v ní zastoupeni: z Němců Boehle, Corinth, Hodler, Oberländer a Schwind, z Francouzů Legrand, Degas, Puys, Delacroix, Rops, Cappiello, Chéret, Faivre, Grün, Guillaume, Léandre, Willette, Rodin a ze starších Boucher a Fragonard, z Angličanů kromě několika starších Hogarth a Rossetti, z Holanďanův Israëls a z Noru Sindings; vedle toho jsou zvláštní svazky věnovány umění tureckému (12 mistrů) a japanskému s četnými ukázkami 25 malířův. Úprava jednotlivých svazků jest přímo skvostná; v každém jest průměrně 50 velmi vhodně volených a umělecky provedených reprodukcí, z nichž mnohé jsou zvláštními celostrannými přílohami, a slovní doprovod podávají většinou známí odborníci, upozorňujíce poutavě na celý vývoj, přednosti i nedostatky jednotlivých mistrův. Objemné, elegantní a při tom velmi levné svazky (dle vazby buď po 5 nebo po 6·50 M.) vycházejí zároveň německy a francouzsky a dojdou jistě u všech, kdož sledují moderní umění, značné obliby.

*

Když u nás před několika lety oslavovali a národu ukazovali Rodina, prohodil prý kdosi: „Já nevím, co na něm (Rodínovi) ti lidé mají!“ A tak asi mluví (potichu) veliká většina obdivovatelův jeho. Nedávno přednášel o něm berlínský prof. G. Simmel ve Vídni. Pravil, že Meunier a Rodin vnesli novou kulturní myšlenku do plastiky. Gotika učinila tělo nosičem pohybu, Rodin zdůraznil hlavně tuto pohyblivost těla, ohebnost údu, chvění povrchu, odstíny světelné při pohybech, aby zobrazil pochody vniterné. Michel Angelem prý plastika ukončena, Rodinem znova začata.

*

Francouzský nejradikálnější politik Clémenceau na sklonku prý svého života prohlašuje, že závislost vlády na parlamentě není správná. Jen vláda složená z historické šlechty, z výkvětu občanstva a širších vrstev má prý naději úspěšně řiditi věci státní. Výchov davů jest i dnes ještě naprosto pochybený: kdyby měly voliti mezi Barabbou a Ježíšem, daly by i dnes ještě přednost onomu. Tak obyčejně přichází rozum — pozdě; vláda se přece ponechává čím dále tím více živlům nezralým.

*

Monacký kníže založil v Paříži ústav pro paleo-anthropologii, jenž by se věnoval studiu tajemství, zahalujícího až dosud ještě původ člověka. Alphonse Lambs v „Universu“ líčí, jak asi museum to bude vyplněno více méně pravými lebkami, hnáty, čelistmi, zvláště pak zbytky nevypátratelného člověka třetihorního, jenž by zastupoval přechod z opice ku čtvrtohornímu člověku. Tak Whitney 1860 objevil v Calaveras v Kalifornii lidské kosti ve vrstvě třetihorní (se zbytky vyhynulých zvířat). Důkladnější pátrání objevilo tam však okolo lebky také zcela moderní nářadí a shledalo, že lebka neliší se od nynějších

lebek indianských. — Ve feldhofské jeskyni v údolí Neanderském u Düsseldorfu kostru nejstaršího prý typu čtvrtohorního objevil Fuhlrott, ale ne v puvodní její poloze, nýbrž v blátě a rumu dělníky již vyházeném, tak že nikdo neví, byla-li tu kostra v hrobě uložena, či sem zaplavena. — Lebky cannstattské všiml si paleontolog Jäger ve vitrině stuttgartského musea, kam ji s jinými vykopaninami (kostmi mamutími a pod.) daroval vévoda würtemberský kolem r. 1700. Jen této vitrině děkuje lebka, jak Lambs sarkasticky podotýká, že se stala paleontologickým dokumentem. — Studuje sopky na Sumatře (Java) stanovil Volz stáří popelné vrstvy trinilské, v níž Dubois našel svého pithekanthropa, za čtvrtohorní. — Quinton, Charcot a jiní odkazují k pólům, kde prý nutno hledati začátky života; avšak kromě nejnižších radiolarií, zbytku tropické flory a stop obratlovcu nenalezeno tu nic, tak že k dějinám pračlověka chybí ještě všecko.

Uvádíme drobnosti tyto proto, že i ve vědeckých spisech s oněmi „dokumenty“ se prostě operuje jako s historicky zjištěnými, kdežto, jak vidno, již nález některých jest více než podezřelý, neřku-li jich význam.

*

O vybudování dvou stanic pro bezdrátovou telegrafii pro vládu brasilskou, jedné v Pernambuku, druhé pak na ostrově Fernando Noronha, konkurovali Angličané, Němci a tři severoamerické společnosti, vedle francouzské „Compagnie generale radiotélégraphique Paris“, kteráž poslední podala nabídku nejpříznivější a stanice tedy zařídila. Vzdálenost ostrova Fernando Noronhy od Pernambuku obnáší asi 800 km; ostrov leží severovýchodně a jest nejkrajnějším bodem brasilského panství směrem k východu rovníku. Obě místa, jak Noronha tak Pernambuko, jsou spojeny v Rufisque s podmořským kabelem South American Telegraph Comp. V Rufisque u Dacaru nalézá se již stanice pro radiografii, která byla zařízena francouzským osadním ministerstvem.

K pohonu zařízení v Pernambuku slouží stroj o 10 HP, výkonnost stanice obsáhla vzdálenost 2000 km, neboť podařilo se jí do této dálky korrespondovati se stanicemi na lodích Sociétés des transports maritimes à vapeur v Marseillu, které byly opatřeny přístroji stejného původu. Stanice na ostrově Noronha, o 60 HP, korrespondovala bezvadně s přístrojem Rufisque na vzdálenost asi 2800 km, při čemž zmínky zasluhuje, že směr vysílaného proudu skoro po celé délce trati běží podél rovníku, směr to tedy nejnepříznivější pro radiografii vůbec. O schopnosti této stanice svědčí konečně i zpráva, že podařilo se jí sblížiti se se stanicí francouzské flotily na dálku 6375 km, ano tvrdí se, že i aparáty v Saintes Maries de la Mer, vzdálený 6500 km od Fernando Noronha, na volání její reagovaly.

U porovnání s nepatrnou silou 60 HP této stanice, je to úspěch ovšem ohromný, uváží-li se, že udanou vzdálenost podařilo se až dosud přemoci strojí teprve o 500 HP a zařízeními, které pohltily několik milionu korun, kdežto stanice brasilská stála toliko 225.000 franku, včetně budov a přístroju, tedy úplného zařízení.

Pernambuko bude kromě toho spojeno podmořským jednožilovým kabelem přes Monrovii s Teneriffou a se stanicí v Borkumu. Trať Borkum-Teneriffa a Teneriffa-Monrovia je již hotová, kladením kabelu k Pernambuku počne se začátkem března a má býti provedeno ku konci téhož měsíce. Kabel o délce 1860 moř. mil (1 míle m. = 1855 m) položí severoněmecká kabelovna, nalézající se v Nordenhamu, svým parníkem „Štěpánem“, který již 10. ledna z přístavu vyplul. Žíla kabelu jest průměru 2·33 mm. a je chráněna kromě dvanácti měděných drátů o průměru 0·77 mm. ještě trojnásobnou vrstvou gutaperče a deseti až sedmnácti dráty buď z pozinkovaného železa nebo z ocele, tak zvaným pancéřem, jehož každý drát měří v průměru 2·1 — 9·6 mm., při čemž rozhoduje účel kabelu a tedy určení, do jaké hloubky bude v moři položen.

Přes tuto zdatnost francouzského průmyslu elektrotechnického, který v případu naznačeném zvítězil, otálejí francouzské paroplavební společnosti zříditi na svých lodích stanice pro bezdrátovou telegrafii, obávajíce se, jak „B. Z. am Mittag“ sděluje, chikanování poštovní správy francouzské, která činí tu námitky proti volnému přijímání bezdrátových telegramů, jakoby postup tento byl porušením poštovních práv. Správa poštovní odvolává se tu na staré privileje a nechce svoliti, aby bez souhlasu tak zvané interministeriální komisse byly lodím podávány zprávy v rozsahu, jak měla vláda v úmyslu, hodlajíc rozšířiti radiografickou službu s věže Eiffelovy, která až dosud byla omezena na pouhé signalisování hodin a potom výstrah ohledně přistání k místům nebezpečným. Telegramy druhu toho vysílá Eiffelova stanice do okruhu až 3000 km. lodím, které ve vzdálenosti této plují, při čemž je zajímavou okolnost, že lodě všech téměř států výhody této použíti mohou, kdežto parníkům francouzským je v tom bráněno, pro nerozřešený dosud konflikt poštovního a telegrafického eráru s vládou.

*

Ku zřízení ústředen pro sdílení písma do dálky (Telewriter) došlo by, dle zprávy rakouského ministerstva obchodu, nejdříve ve Vídni, pak v Praze a Terstu, kdyby se ve Vídni přihlásilo aspoň 100 účastníků toho nového zařízení. Každé jednotlivé připojení na tuto ústřednu stálo by ročně 650 K a kromě toho musil by každý abonnent nejméně po deset let ve svazku tomto setrvati — čili výpověď ze zařízení tohoto nemohla by býti podána ročně či půlletně, jako u telefonu, nýbrž teprve po uplynutí deseti let. — Princip zařízení jest asi tento: Elektrický tiskací přístroj je vlastně přístrojem telegrafickým, který může býti používán lehce, bez předchozího výcviku, než jak se děje ku př. u telegrafických přístrojů systému Hughesova. Aparát pro přenášení písma do dálky má klaviaturu abecedních liter, podobně jako stroje psací, jenže zde jsou seřaděny jednotlivé typy v abecedním pořadí. Zprávu, kterou odesílatel tímto přístrojem podá, napíše aparát ve stanici příjemcově, aniž příjemce nucen k přístroji svému jíti a jej zvlášť připraviti. Volbu a přeřaďování stanic obstará-

valy by ústředny zvláště k tomu zřízené. Berlín a některá jiná větší města cizozemská již tyto ústředny mají.

*

Zemřeli: 6. února Františkán Jakov Grupković, prof. split. gymnasia, srbský spisovatel. — 8. bř. Robert Tolinger, kapelník ve V. Kikindě, na Cetyni a na konec v Srb. Šabci; skladatel mnoha písní srbských. — 16. bř. Vavřinec Josef Dušek, prof. pražský, překladatel a spis. paedagog. a hist. — 17. bř. Anton Vjačeslavovič Dobiáš, prof. filolog. a slavista českoruský. — 20. bř. Vojtěch Hlaváč, ruský hud. skladatel. — 22. bř. Walery Gadomski, malíř polský, současník Grottgerův od 1877 slepý. — 24. bř. Dragan Cankov, zvaný „dedo“ Cankov — strýček Cankov po česku, rázovský Bulhar starého osvoboditelského typu, vůdce strany Cankovistu, nejvíce russofilské mezi bulh. stranami. Stranou a lidem přímo byl zbožňován pro čistotu povahy své. — 25. bř. Maryan Sotisłowski, prof. krakovské university, autor hojných děl o historii umění polského i cizího.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Všecky veliké plány zákonodárné shroutily se najednou o formalitu — o pouhé prodloužení provisoria rozpočtového. Když vláda v prosinci žádala o rozpočtové provisorium šestiměsíční, byly to strany většiny (německo-nacionální svaz), které vládě, která byla v demissi, nechtěly povoliti víc jako tříměsíční provisorium. Zatím delegace navalily poplatnictvu nových břemen a strany většiny tím rozladěny protahovaly práce zákonodárné, nic nedohotovily v žádném výboře, výbory neobesílaly, tak že byly nejčastěji neschopny k usnášení. V plné sněmovně zatím projednávány pilné obstrukční návrhy z před vánoc; kdyby jich nebylo, nebyli by měli poslanci nač a proč úst otevřít. Ve výboře rozpočtovém projednáván řádný rozpočet, ale šlo to jen pomalu, došlo se za půldruhého měsíce pouze k rozpočtu ministerstva vyučování, devátá kapitola z devatenácti rozpočtových a první velké a mnohoslovné ministerstvo. Před ním jen ministerstvo vnitra a ministerstvo zemské obrany mívají větší debatu. Ale ministerstvo vyučování začíná řadu velikých ožehavých kapitol, při nichž je vždy mnoho řeči a vždy nač naříkat. A strany většiny dohadovaly se zatím s vládou stále o odměně za novou nutnou výpůjčku, o lhůtě její a o postupu pracovním, hádáno se o fakultu vlašskou, až na konec zbylo jen deset dní na projednání předlohy o rekrutech a na předlohu o prozatímním

rozpočtu. A tu vláda a strany rozškemrané většiny obrátily se na opposici se žádostí, aby nedělala obtíží a neprotahovala jednání. Opposice odvětila, že nemá nikterak zájmu na tom, aby ulehčovala většině a vládě situaci, kterou si samy zabrzdily, a většina i vláda malomyslně svěsily ruce, nepokoušejíce se ani o nějaký odpor, ač by každou řečnickou opposici v jedné schuzi byly mohly zdolati. Většina byla příliš disgustována, vláda jako vždy dosud za Bienerthových systemu bezradna a bez iniciativy. A proto parlament odročen a duben najde Rakousko v mimozákonném stavu. Vláda muže odvod a rozpočet zatímně vyhlásiti § 14., císařským nařízením. Ale výpujčku 70 milionu na vojenské potřeby nemuže takto uzavříti; k té je třeba formálního usnesení parlamentu. Tak dojde asi na pokladní poukázky.

Finanční plán, který byl za nynějšího finančního ministra úplně bezplánovitým, je zatím také odstaven. Odstavena tím ovšem i sanace financí zemských, oddáleny i reformy se zvýšením státních duchodu spojené — reforma daně domovní a daně dědické, socialní pojišťování a jiné věci. Jak vláda byla nepřipravena ve všech otázkách, vidno i z toho, že ohlásila nahonem na získání mysli poslancu předlohu o místních drahách, kterou však nijak nemá ukončenu a ustálenu. Poslance mile překvapila zvěst, že má se stavět na 76 místních drah obnosem přes 250 milionu korun, ale které to dráhy budou, vláda nevěděla, měla zatím jen seznam návrhu přede dvěma lety sestavený, avšak neprojednaný. V Čechách a na Moravě vláda však mínila postupovati tak, že jednu lokálku povolí vždy Němcum a jednu Čechum, tedy oběma rovně, což jest velká nerovnost při velikém území českém chudém drahami a při území malinkém, drahami přeplněném, jež Němci obývají. Proti celému plánu lokálek však vystupoval ministr financí, že nemožno takovou výpujčku uzavříti a že lokálky se budou stavět, po případě podporovat z běžných příjmu; byl by tedy plán stavební asi desítiletý.

S ostatními pracemi usnulo ovšem i obnovení bankovního privilegia, které ani ve výboru neprojednáno.

Tak končí po čtyrletí první „lidový" parlament všeobecného volebního práva. Dostal vládu a většinu, která ho ubila a udusila, vláda bez idey, většina bez většiny, neboť co chvíle jí hrozilo, že se stane menšinou.

*

Rakouští prumyslníci uspořádali 19. března sjezd akciových společností, jenž žádal za opravu zdanění akciových společností a své požadavky pro opravu tu formuloval. Svaz rakouských prumyslníkuv uspořádal už podobný kongres roku 1901, na němž 180 společností bylo zastoupeno od 200 delegátu; roku 1905 uspořádána anketa o reformě té. Před třemi lety svaz pak pořádal celou řadu schuzí, na nichž sekretáři svazoví a jiní s otázkou obeznámení prumyslníci bez ustání vylíčovali potřebu reformy. Ale nejen svaz i jiné korporace se otázkou tou zabývaly. Roku 1900 pražská obchodní komora vypracovala první obsáhlé memorandum, v němž dolíčena statisticky nemožnost

udržeti na příště podobný stav. Ovšem od té doby drží se dále už 11 roku. Průmyslová rada říšská rovněž se otázkou zabývala a vydala také pamětní spis, pracovaný známým sekčním radou Karmińským, jehož vývody vzbudily sensaci svou upřílišeností, a Karmiński též šel. Prumyslovou radou dosazený zvláštní výbor měl několik schuzí roku 1904 a 1905 a roku 1907 předložil pak dukladnou zprávu, lišící se od publikace Dra Karmińského seriosností a podávající též návrhy reformy. Žádáno totiž, aby průmyslové akciové společnosti, pokud nedocilují zisku vyššího nežli 6%, byly zatíženy jen výdělkovou daní 4procentní. Při každém dalším procentě zisku vstoupá daň též o 1% a dosahuje při 12% zisku výšky 10%, na níž už se ustaluje nestoupajíc výše. Základem první výměry daňové ať se bere prumĕr posledních tří let. Poněvadž pak prumysl akciový nejvíce si stěžoval na zemské a obecní přirážky, které mnohdy dostupují závratné cifry a daň státní zdvojnásobují, ba ztrojnásobují, žádal návrh, aby přirážky zemské a obecní obmezeny byly jistou pevnou hranicí, nad niž výše už nesmějí vystoupiti. Sjezd obchodních komor roku 1909 také se otázkou zabýval a ustanovil osmičlenný výbor, jenž má podati případný návrh reformy.

Na žádosti po reformě daně akciové odpovědělo ministerstvo financí před třemi lety podaným plánem o nových daních, v nichž jest daň z tantiém a zvýšená daň z dividend. Jistá akciová továrna chemická platí daně v Rakousku 42% čistého zisku, chemická továrna s týmže ziskem v Německu platí jen 8·9%.

*

Proti centrále agrární, která už od šesti let kalí vodu zájmové politiky v Rakousku, ustavila se 22. února ve Vídni centrála prumyslově-obchodní, ale s dosti slabou účastí, a to pouze německého obchodu a prumyslu. Také agrární centrála je vlastně pouhou německou organisací. Ústředí obchodně prumyslové vypracovalo celý program zájmový, jejž předložilo veřejnosti. Oduvodňuje jej tím, že prumysl v Rakousku nedochází té podpory, jaké by zasluhoval, proto také neustále je buď to buď ono odvětví v krisi a říše nemohouc vyvážeti zboží, vyváží pak lidi. Vystěhovalectví, v němž naše říše s Italií závodí, jest následkem této špatné průmyslové politiky. V programu, jenž jest velmi obsáhlý, jest na dvou místech pointy protiagrární, na jednom protisocialistické. Protiagrární je celá obchodní politika žádající: co nejnižší cla na potraviny a suroviny; neobmezený dovoz masa; zušlechťovací řízení co nejširší (voziti beze cla surovinu s podmínkou vyvézti výrobek); uzavříti obchodní smlouvy se všemi státy balkánskými a s jižní Amerikou. Z daňové politiky sem patří požadavek aby osobní daň duchodová stejně v městech jak na venkově byla vyměřována. A také daně realní pro prumysl jako pro zemědělství, aby byly stejně vyměřeny. Proti socialismu směřuje žádost za ochranu dělníku, kteří se nechtějí připojiti ke stávce, a za ochranu proti všemu terrorismu; zákaz stávek v podnicích veřejnosti sloužících (dráhy, pošta, vodní a elektrické centrály a pod.).

Bude-li prumyslově-obchodní centrála tak „rázná“ v hájení zájmu, jako centrála agrární budou z toho oživené boje.

O vnitřní a zevnitřní ochraně výroby jsou pojmy stále ještě nevytříbeny. Každá strana brání se právě těmi zásadami, které jí přicházejí vhod. Na posledním zasedání pruské zemědělské rady (Landwirtschaftsrat) nár. hosp. Steinman-Bucher velmi důkladně dovozoval, že hlavní zřetel musí býti stále obrácen na to, co doma se vyrobí a doma spotřebuje. Neboť toho jest ohromná většina oproti té části, která se vyváží, a kterou se obchoduje s cizinou. Probral poměry všech velikých průmyslových státu. Ve Spoj. Státech těžba zemědělská cení se na 32 miliard, výroba prumyslová na 80 miliard marek a vývoz Spoj. Státu rovná se pouze 7·7 miliardám marek. Ze 112 miliard tedy jen 7.7 se vyváží To jest podporu vývozni potřebuje jenom 6% zboží, ale 97% potřebuje ochrany vnitřní, výrobně konsumní. V Německu v letech 1895 až 1907 vnitřní směna zboží zeměd. i prumysl. vystoupila ze 144 na 292 mil. tun (10%) a dovoz-vývoz za tu dobu vzrostl jenom o 22 milionů tun na 119. mil. tun. (72·6 dovoz a 46½ mil. tun vývoz). Zemědělství Německa v r. 1905 vytěžilo zboží za 15 miliard marek, prumysl vyrobil za 36 miliard marek.

Rozmach průmyslu přivádí vzrůst měst a vzrustání obyvatelstva městského zvyšuje poptávku po zemědělském zboží, zvláště dražším a lepším. Vzrust průmyslu přímo tedy zlepšuje poměry i v zemědělství

Rozvoj vnitřní a to všestranný jest první podmínkou zahraniční směny zboží. Čím rúznotvárnější a hojnější domácí výroba, tím více také má pak pro vývoz, ale tím více má obyvatelstvo též prostředkův, aby přerozmanité zboží z ciziny dokupovalo. I vývoz i dovoz jest však jen nepatrným doplňkem spotřeby domácí výrobou ukájené. Jsou to drobty, jež zbývají z hojného stolu či výslužka jakási. Rozvojem vnitřního života hospodářského v národech bude čím dál více ubývati mezi nimi obchodu se zemědělskými plodinami a obchodovati se bude jen s nejdražším průmyslovým zbožím. Tento vývoj vede pak sám sebou k těsnějšímu sjednocení obou zájmu: zemědělského i průmyslového. Průmysl bude vidět, že je výživou svou závislým jedině na vlastním zemědělství, a toto bude se musit snažit tolik vytěžit, aby stačilo pro všecky potřeby všeho domácího obyvatelstva.

*

Dne 4. března měli na Rusi slavnost památky na osvobození selského stavu z nevolnictví dne 19. února (3. března 1861). Slavnost byla úředním svátkem, ale intelligence, méně lidu, který už teď časů oněch nepamatuje a nechápe, co znamenal manifest ze dne 19. února. Miljukov praví ve svých „obrazích“, že na západě osvobození lidu z roboty stálo veliké boje, na Rusku provedlo se to pouhým škrtem péra carova. Na západě prý robota byla částí kultury a právně hospodářskou formou, na Rusi však byla pouhou stavovskou privilejí, která jak byla dána, tak i byla vzata. Už konserv. ministr let 40tých Perovský doznal, že názory vzdělaných statkářu ruských

se tak změnily, že jsou všichni proti nevolnictví. Statkáři tito vidí totiž, jak si stojí poměštík nových gubernií, na př. Saratovské, kdež nucen byl, nemaje nevolníků, obdělávati pole své najatým dělníkem. Práce tato byla velmi řádná a výnos takového statku veliký, kdežto správa a výnos statku na nevolnících spočívajícího byly velmi neutěšené. Statkáři začali nahlédati, že zrušení nevolnictví nejen jich hospodářsky nezničí, ale že je hospodářsky povznese a posílí.

Ale to byli pouze vzdělaní poměštíci. Mnozí ne z hospodářského rozhledu, ale z mravních a filosofických příčin chtěli dáti sedlákům svobodu (tak mladý Lev Tolstoj už v roce 1848). Přece však jen většina statkářů nemohla se smířiti s tím, že by mohla žíti bez práce nevolné. Vymlouváno se, že sedlák propuštěný z nevolnictví nebude nic dělat, bude zahálet, pít a vzpoury strojit. A proti této většině netroufali si carové Alexandr I ani Mikuláš I provést osvobození. Sám car Alexandr II, ohlásiv osvobození za úkol své vlády hned po svém nastoupení, nedoufal, že je provede, a potřeboval mnoho podpory a potěchy od přátel svých, aby vytrval. Počátkem roku 1857 zvolen „Tajný selský výbor“, jenž měl reformu vypracovati. Ale výbor se nescházel a nedělal ničeho, protože byl až na dva členy protiven reformě. Komitét tedy doplněn novými členy a dán mu nový předseda. Ale ani tak neměl síly něco provésti. Tu v létě 1857 zažádala polská šlechta z Litvy, aby jí bylo dovoleno sedláky osvobodit. Car pochvalným reskriptem šlechtě přiřekl. Reskript od přátel reformy rozšířen po celé Rusi. Ruská šlechta byla překvapena a zdrcena zprávou, že už celé gubernie osvobozují: pohlíženo na to jako na počátek konce, jako na osudný krok, jenž povede ke zhoubě Ruska. Než přece žádost vilenská našla následovatele. Šlechta jednotlivých gubernií počala se odvažovati téhož kroku vidouc, že se caru zalíbil, První přišla se žádostí šlechta nižgorodská, za ní moskevská koncem roku 1857. Do podzimu roku 1858 dostavily se žádosti ze všech gubernií za reformu. Žádostem ovšem vyhověno a koncem roku 1858 utvořeny ve všech guberniích místní výbory šlechtické, aby dojednaly podmínky osvobození. Tajný výbor selský v Petrohradě změněn na hlavní výbor pro selské záležitosti. Ale zase členové hlavního výboru byli většinou proti reformě. Mnoho debatováno o způsobu osvobození. Páni najednou začali filosofovat o svých právech a počali si dělat nároky na veškerou půdu, i chtěli mnozí pustit sedláky na „vlčí vuli“, to jest bez kouska půdy, s pouhou osobní svobodou.

Tak na př. v 6 guberních Saratově, Pskově, Novgorodě, Simbirsku, Kazemi a Voroněji, měli sedláci v držení 5,986.000 desetin (à 1·09 ha) půdy. Gubernský výbor odebral jim 2,979.000 desetin a chtěl sedlákům ponechati 3,007.000 desetin. Redakční komisse na zpracování materiálu z místních komissí 4. března 1859 utvořená dovolovala odebrati sedlákům jen 825.000 des. a ostatní jim nechati. Táž komisse později kázala odebrati jim 938.000 des. a hlavní komitét jim konečně odebral 1,022.000 des. Sedláci sami zřekli se 180.000 des. Vybaveni tedy v oněch šesti guberniích celkem 4,784.000 des.

Redakční komisse v říjnu 1860 mohla býti rozpuštěna, bylo už vše připraveno. Redigoval předlohu osvobození hlavní komitét, a dodělal ji 14. (26) ledna ledna 1861. Předloha 28. ledna (9 ún.) dána „gosudarstv. sovětu“ (říš. radě) k projednání a dána jí na ni lhuta do pol. února! Car chtěl osvobození vyhásiti před započetím prací polních. Gos. Sovět nepřál reformě, ale po velkých debattách ji projednal do 16. února. V neděli 19. ún. 1861 přineseny k podpisu carovi „Položenie o kresťanach“ (zákon osvobození a nové správy selské) „osvoboditelný manifest“ a protokolly Gosudar. Sověta. Manifest předčítán lidu v Petrohradě a v Moskvě 5. března (17. bř.) 1861 v neděli masopustní, jež nazvána nejkrásnějším „maslenicí“ (masopustem) ruského listu.

Sedláci zaplatili za pudu, jež jim postoupena (130 mil. des.), 867 milionu rublu, ač půda sama odhadnuta na 648 mil rb.; ale sedláci vykupovali nejen půdu ale i „Kreščennuju sobstvennosť“ pokřtěný majetek, to jest své osoby. Výkup byl povinný jen na statcích údělných, na státní pudě a na poměštických pozemcích byl nepovinný. Teprve v letech šestých učiněn všude povinným, a ježto rozměřen byl většinou na 56 let, měl končiti až v letech 1920—1930. První vyplácení se mohli objevit v r. 1910. Odvádění výkupného všek r. 1905 zrušeno a zbytek výkupu doplatil stát sám.

*

Ve sněmovně poslanecké už dvě leta straší předloha o tak zv. „Kriegervereinech“, v něž se mají přetvořit dnešní veteránské spolky. Je to zase kopie německých poměru, kdež od konce 18. stol. zavedeny jsou spolky vysloužilcu pod tímto jménem a s organisací poněkud vojenštější než naše spolky vysloužilecké. Vládní předloha podána na žádost Němcu a zvláště prý strana něm. křesť.-soc. a především vídeňští poslanci velmi o schválení předlohy stojí, neboť pro jejich voličstvo mají „Kriegervereiny“ býti hlavní vymožeností celé šestileté kampaně říšskoradské. Předloha potkává se však s nechutí slovanských poslancu a především Čechu. Vedle oživení vojenského ducha ve vysloužilcích vláda v předloze nabízí ruzné výhody, jež by spolky ty měly jakožto podpurné. Poslední dny musila předloha už rozjednaná uhnouti předloze o nováčcích, což německé strany považují za její zlý osud. Ale nebylo jiné možnosti — státní nutnosti a náhlé k tomu bylo třeba dáti přednost. — V Německu před sto lety bylo těchto „Kriegervereinu“ 35 se 2000 mužu, počátkem roku 1911 je 30.071 se 2,617.000 mužu. Sloučeny jsou ve „Kyfhäuserbundu“, v němž je zastoupeno 27 zemských jednot spolkových z ruzných státu německých. Za minulý rok přibylo 2396 spolku a 118.000 členu.

*

Nový telefonní řád rakouský, platný od 1. ledna 1911 obsahuje některé výhody zejména pro meziměstské rozhovory vnitrozemské (v obvodě království a zemí na říšské radě zastoupených). Jím zrušuje se zejména inhibiční poplatek za hovory, ku kterým nedošlo následkem nepřihlášení se volaného účastníka, za to však započítá se

normální poplatek tříminutový v případě, že by účastník rozmluvu odhlásil ve chvíli, kdy ústředny oba účastníky již spojily. Čítá se tu však toliko taxa tříminutová, třeba byl účastník přihlásil rozmluvu šestiminutovou. Novinkou je také možnost, aby volající účastník mohl napřed ohlásiti, s kým přeje si ve volané stanici hovořit. Dříve počítala se doba meziměstského hovoru od chvíle, kdy se volaná stanice ozvala. Nebyla-li osoba, s kterou si volající přál mluviti, náhodou přítomna, a uplynula-li k vyhledání jí nebo k vyzvání k hovoru jedna nebo dvě minuty a zbyla-li tedy k vlastnímu rozhovoru potom pouze jedna minuta, bylo třeba přece zaplatiti celou taxu. Nový řád povoluje tu proti zaplacení 30 h možnost, aby rozhovor účtován byl až teprve od okamžiku, kdy volaná osoba skutečně hovořiti začne. Za to však nemůže volající přihlášený jednou rozhovor odvolati ani v případě, kdy centrála ještě spojení neprovedla a má toliko nárok na vrácení 30 h, nikoli však na poplatek za rozmluvu. Vyzvání k rozhovoru lze uskutečniti za přirážku 1 K k normálnímu poplatku za rozmluvy vůbec. Vyzvaný je za to zpraven poštovním úřadem svého místa — pokud ovšem zde telefon k veřejným rozhovorům zařízen — aby dostavil se do hovorny poštovního úřadu nebo k některé jiné stanici místní sítě, načež spojení jeho s volajícím se provede. Nepřál-li by si však volající již mluviti s osobou, kterou k rozhovoru vyzval, může před započetím hovoru rozmluvu tuto anulovati tak zvaným odvoláním hovoru, za který dlužno zapraviti rovněž 1 K, načež se mu taxa za normální rozhovor vrátí nebo k dobru připíše. V relacích, kde poplatky za rozmluvy jsou menší než 1 K, jsou i taxy za vyzvání k rozhovorum nebo za jejich odvolání nižší. Nový řád zvyšuje poplatky při rozhovorech s některými městy, s některými je opět snižuje. Zrušuje dále placení záloh u účastníků, kteří meziměstsky hovoří, pro kterýž případ třeba nyní toliko předložiti vyjádření, že účastník zavazuje se k zaplacení svého účtu za interurbaní rozhovory ihned, jakmile bude vyzván.

Bezdrátová telegrafie rozšiřuje se rok od roku potěšitelně. Dle sdělení italského listu „Messagero“ zamýšlí vojenský a námořní ministr italský podati návrh na zřízení a provoz radiografických stanic na severní hranici země. Stanice tyto budou zřízeny jen k vůli vojenským účelům a zejména proto, aby zprávy jimi podané mohly dostihnouti v prní řadě do Říma a pak druhá větší města a naopak. Za tím účelem bude stávající již stanice v Římě, která až dosud sloužila k sprostředkování zpráv se stanicemi pobřežními a lodními, zrekonstruována, aby vyhověla i v rozsahu projektovaných nových stanic. Zamýšlené rozšíření sítě bezdrátových stanic státi bude prý asi půl milionu lír a má býti ukončeno do roku 1912. — Kromě toho nařídilo námořní ministerstvo italské, aby všecky lodě — jak domácí tak i cizí — pokud chtěly by zakotviti v přístavech italských a k dopravě vystěhovalců slouží — byly opatřeny přístroji radiografickými s dosahem 300 km a délkou elektrických vln 600 m.

Říšský poštovní úřad německý vyzval velké německé paroplavební společnosti, aby vypověděli smlouvy s Marconim, jehož systému

bezdrátové telegrafie byly až dosud užívaly a místo tohoto systému aby zavedly typy stanic domácích, německé konstrukce, aby tímto způsobem byla jistota ve sprostředkování zpráv sesílena. Týče se vyzvání toto výhradně oněch linií paroplavebních, které současně vykonávají též poštovní službu německou, čímž pověřeny jsou všecky větší dopravní společnosti. Jak „Zeitschrift für Schwachstromtechnik" sděluje, neobnoví severoněmecký Lloyd a hambursko-americká linie již smlouvu s Marconim, která tohoto roku vyprší, a druhé dopravní podniky zaoceanské, pokud též k vykonávání poštovní služby zavázány jsou, budou obou zmíněných společností nepochybně následovati.

Dosah radiografických stanic na německých obchodních parnících jest dnes již tak mocný, že lze lodím býti v neustálém styku se stanicemi pobřežními. Parník „Cedric" korresponduje za plavby oceanem ve vzdálenosti 2000 *km* hambursko-americké linie, která buduje novou loď, opatří tuto přístrojem téže síly, aby mohla se za plavby bezdrátově dohodnouti se stanicemi na pevnině.

Bezdrátové telegrafické spojení německých kolonií afrických s říší německou není dosud provedeno. Vykonanými pokusy na linii Nauen u Berlína a Kamerun v jihozápadní Africe bylo zjištěno, že lze tímto směrem spojení bezdrátově uskutečniti (vzdálenost asi 4000 mořských mil). Dojde tedy nepochybně ku zřízení stanice téže síly i v některém místě osad východoafrichých. Ku zrychlení provedení těcho stanic přispívá nemálo okolnost, že zpráva o nepokoji na ostrovech Samojských došla do Berlína teprve po více než dvou měsících.

Pro jižní část Tichého oceanu mají býti sice dle usnesení australských státu již 7. června m. r. zřízeny stanice, které pojmou Australii, Nový Seland a anglické jihomořské ostrovy do svého okruhu. Sidney má míti stanici do okruhu 1000 mořských mil a k nim přidruží se Doubtless Bay na Novém Selandě, dále Suva ve skupině ostrovů Fidži a Orean Island. Stanice vedlejší zřídí se v Tulagi (britská část ostrovu Samojských) a ve Vile na Nových Hebridách. Spojení má dostati též Port Moresby v Nové Guinevi a Thursday Island v nejkrajnějším severu Australie. Pacific-Island-Radio-Telegraph Compagny, která tyto stanice nepochybně bude zřizovati, chtěla do tohoto okruhu vzíti kromě ostrovův anglických též Karoliny a ostrovy Samojské (državy německé). Jednání s Německem však se ztroskotalo, proto že radiografická společnost v Melbourně se usnesla, by stanice tyto byly majetkem britským a některé z nich že budou dány i pod státní dozor anglický. Zřídí si tedy Německo nepochybně stanice vlastní, aby vyhnulo se kontrole cizího státu.

Italská ministerská rada vyžaduje k rozšíření telefonické sítě italské okrouhle 5,260 000 lir. Z toho má se použíti 3,210.000 lir k vybudování telefonických připojení a ústředen ve městech hlavních, která dosud telefonu nemají, Pokud se týče provozu meziměstského a mezinárodního, mají se z částky této hraditi též výlohy za zřízení projektovaných linií: 1.) z Říma do Milánu a do Simplonu, 2.) z Turina do Milánu (tato dvě připojení sloužiti budou též k rozhovorům

s Německem), 3.) z Milánu ku hranicím Švýcar a za 4.) dvě přímá spojení s Baselem a s Zurichem. Samo spojení internacionální bude již státi dva miliony lir; pro Německo bude počínati v Miláně a povede se silným měděným drátem podél dráhy přes Gotthard do Frankfurtu a ukončí v Berlíně. Švýcarsko obdrží od obou zúčastněných států jakousi náhradu. K rozmluvám Italie s Německem budou připuštěna všecka města, pro něž platí dosavadní relace provozu italsko-francouzského.

Zbývajících 2,050.000 lir má se použíti jednak ku rozšíření jednak k zřízení sítí nových v Turině, Miláně, Římě, Neapoli a Florencii, pak v Syrakusách, Comu, Monze, Alessandrii, Beneventu atd., jakož i k vybudování ústředního skladiště pro material telefonický v Římě. Na síť v Turině jest preliminováno 255.000, v Miláně 200.000 lir. atd.

Správa italského telegrafu vykazuje za měsíc prosinec 1910 o 40.000 lir větší příjem za telegramy oproti příjmu z prosince 1909. Zmínky zasluhuje úspěch tento proto, že tarif telegrafní byl počátkem prosince r. 1910 v Italii snížen.

*

Říšsko německý zákon o patentech, jehož revise a oprava dosud nemohla býti provedena pro ruzené rozpory zúčastněných kruhů, má býti aspoň ve třech článcích pozměněn. Říšský kancléř podal jednotlivým vládám návrh na změnu hlavně § 11 tohoto zákona, kde navrhuje, aby patent byl odňat majiteli jeho, když se týž zdráhá dáti povolení k používání vynálezu za náhradu ve případech, kde toho veřejný zájem vyžaduje. V tom případu muže býti oprávněnost k používání vynálezu přiřknuta osobě jiné, muže býti dána omezeně a odvisle od určitých podmínek. Patent muže býti odňat také, provádí-li se výroba předmětů patentových výhradně a hlavně mimo německou říši nebo zemi stojící pod její ochranou. Rozhodnutí toto nemuže však býti učiněno před třemi lety od ohlášení o udělení patentu. Návrh k odnětí patentu a dotyčnému rozhodnutí musí však předcházeti hrozba, že patent bude odňat; pohrůžka tato musí obsahovati příčiny, proč se tak stane, a musí v ní býti udáno, kdy se tak stane. Původní znění zákona tohoto z r. 1891 § 11 jest (pokud vztahuje se k navrhované změně):

Patent muže býti odňat po uplynutí tří let ode dne udělení patentu a učiněné o tom vyhlášky:

1. opomene-li majitel patentu vynález v přiměřeném rozsahu prováděti, nebo nedbá-li, aby provádění jeho se zajistilo, a

2. zdráhá-li se majitel patentu povolení k provádění jeho poskytnouti ve případech, kde veřejný zájem vyžaduje, aby používání vynálezu bylo poskytnuto osobě jiné.

V návrhu přihlíží se k tomu, aby ve vhodných případech bylo od odnětí patentu upuštěno a aby tu byla přiřknuta toliko oprávněnost k používání vynálezu osobou, která licence potřebuje. Se zřením na omezenost tohoto oprávnění a na podmínky jeho, bude rozhodováno,

má li licence obsáhnouti buď patent celý, či toliko jeho část, dále pro který okres má míti platnost, na jak dlouho a pak, zdali náhrada má býti poskytnuta jednou pro vždy, či určitou kvotou z ceny prodejní atd.

*

Dne 31. března slavil německý říšský sněm 40letí svého prvního sezení, kdy ve sloučené říši německé všeobecným volebním právem zvolení z celé říše dostavili se poslanci rozděleni na tolikéž skupin, jako dnes. Tehdy měl sněm 382, dnes má 397 poslanců. Jednotlivé skupiny vypadaly roku 1871 a vypadají roku 1911 takto: národní liberálové 116—50; centrum 60—105; konservativci 50—58; pokroková strana 44—49; svobodně konservativní 38—25; liberální říšská strana 30—0; divocí 28—17; Poláci 13—20, soc. demokraté 3—53; hospod. sjednocení 0—17; reform. strana 0—3. Jediný poslanec z roku 1871 je dosud členem sněmu, je to soc. dem. vůdce Bebel!

Školství.

V rozpočtovém výboru dne 23. března došlo při položce ministerstva vyučování obecné školství k definitivě inspektorů. Zajímavým bylo, že jeden český řečník byl pro ni, druhý proti ní. Tedy stejně jako naše učitelstvo. Pro definitivu jsou však němečtí učitelé a němečtí poslanci vůbec. Poslanec professor Metelka z Čech při tom pravil, že pro Čechy není definitivy potřeba, protože prý zákon z roku 1873 změnil prozatímní postavení inspektorů beztoho v polodefinitivní. To jest, osvědčí-li se, mohou býti znova jmenováni. To jest bezpochyby i v jiných zemích tak, i bez zákona. Touto debatou ovšem nerozhodnuto, neboť tato vláda sotva se odváží čeho „definitivního“, už proto ne, že jest ve finanční tísni, a definitiva by stála aspoň 3 miliony korun, až by byla postupně všude provedena.

Vrchní správní soud rozhodl asi v 10 případech po sobě proti tak zvanému Marchetovu nařízení, ve prospěch českých stěžovatelů. Zástupce vlády při prvních rozsudcích soudu prohlásil, že vláda přes to trvá na tom, vykládati zákon podle svého mínění. Ježto takové vystoupení vlády proti nejvyšší soudní instanci veřejnost pobouřilo, omlouval ministr vyučování hrabě K. Stürgkh pak v poslanecké sněmovně svou politiku tím, že prý v náhledu na nějaké ustanovení mohou se vyvinouti dvě sporná stanoviska, a tu vláda měla právo pokusiti se, aby přiměla vrchní správní soud k názoru svému. Správní soud sám měnívá své stanovisko. Nyní svými opětovanými rozsudky dal prý však na jevo, že svůj názor ustálil a vládě už se nepodaří asi změniti jej, proto

se podrobuje. Rozsudky, které jí byly doručeny, také prý provádí. (Okresní školní rada lipnická otevřeným listem však usvědčuje ministra vyučování, že rozsudků neprovádí.)

Poněvadž Němci se cítí stanoviskem správního soudu zklamáni a zkráceni ve svých nárocích na germanisaci českých dětí, proto chtějí znova se dohodovati s českými poslanci o nové stipulaci nařízení prováděcího místo protestovaného Marchetova. Spor tento vzbudil velkou agitaci a imposantní deklarace politické na české Moravě. Zatím však dokud německo-liberální byrokracie s touto vládou jest navrchu v Rakousku, nemají Němci s ničím naspěch. Stačí jim i toto zabahnění všech poměrů.

Referent o školách vysokých a středních, poslanec polský Dr. rytíř Górski odkazoval vládu na resoluce, jež už při minulých rozpočtech usneseny byly, aby podle nich se řídíc, vybudovala zejména vysoké školství tak, aby mohlo soutěžiti s cizinou; aby doplnila řadu universit novými, jednotlivými národy žádanými, a ježto zřízení jejich je záležitostí sloužící celku kulturních zájmů, nikoliv opatřením namířeným proti ostatním národním kmenům — prohlásil referent — že předpokladem pro zřízení těchto universit jest pokojná shoda národních kmenů súčastněných na řešení této otázky. Tedy resoluce právě českému stanovisku protivná.

*

Studentstva středoškolského bylo v Rakousku počátkem letošího školního roku 149.574, z toho na gymnasiích 100.220, na realkách 49.357. Gymnasií bylo 296, v tom 227 státních, 9 zemských, 9 městských, 8 biskupských, 8 řádových, 4 fondové a 22 od jednotlivců a spolků vydržovaných.

Německých bylo 130, čili 44% (Němců je však jen 36% mezi obyvateli Rakouska), českých 58, čili 20% (25%), polských 70 čili 24% (16%), rusínských 8 čili 3% (13%), slovinské 1 (!), srbsko-charvatských 6, vlašských 7, čistě rumunské žádné, jsou totiž jako slovinská utrakvistická a německá ovšem. Těchto utrakvistických je 16, hlavní řečí na nich je všude němčina. Jsou na jihu říše a na východě, tedy tam, kde vlastně Němců není! V Čechách je gymnasií 74, na Moravě 32, ve Slezsku 10; z těchto 116 jest jich právě jen polovice 58 českých, 2 polská a 56 německých. Realek je 147, z nich 112 státních, 30 zemských, 2 městské, 1 řádová, 1 fondová, 1 soukromá. Německých jest 80 čili 54%, českých 44 čili 30%, polských 14, italských 6, srbsko-charvatských 2; žádná slovinská ani rusínská ani rumunská.

Dívčích lyceí jest v říši 56, studují na nich 10.504 dívky. Kromě toho je 2856 dívek na gymnasiích a reálkách chlapeckých. Lyceí má Vídeň 13, Dol. Rakousy 2, Čechy 7 českých (1351 žákyň) a 3 německé (501 žákyně), Morava 1 české (302 žákyně) a 4 německé (642 žákyň), Halič má 13 lyceí polských (1607 žákyň), Bukovina 3 lycea německá (! 1191 žákyň), Přímoří 3 lycea (něm.-vlaš. 997 žákyň), Tyrolsko 2 lycea (272 žákyň). Po jednom lyceu mají země Hor. Rakousy, Štyrsko, Solnohrady, Korutany, Krajina.

Na 8 universitách rakouských studuje letos (v zimním semestru) 28.662 posluchačů: Vídeň má 9736 (284 řádných a 341 mimořádných posluchaček), Lvov 4824 (266+171 posluchaček), Praha česká 4432 (82+166 posluchaček), Krakov 3308 (41+131 posluchaček), Štyrský Hradec 2063 (23+71 posluchaček), Praha německá 1842 (24+63 posluchaček), Inšpruk 1288 (1+42 posluchaček), Černovice 1167 (11+88 posluchaček). Universitních studentů je tedy 26.917, studentek 1715. Nejvíce studentek mají Poláci a to více řádných než mimořádných. U Němců řádné posluchačky netvoří ani polovinu, u Čechů skoro polovinu mimořádných. Studentky tvoří na polských universitách 7·5% všech posluchačů, na české a na německých 5·5%. Ve Lvově procento dívčí vstoupá až přes 11%, v Černovicích na 9%, ve Vídni na 6%.

*

Cvičení ve střelbě zavedené na našich středních školách letošním rokem není bez analogie v přítomnosti i minulosti v sousedních státech. Loňského léta počal nějaký Luckěvič sbírati v Rusku z dítek tak zv. „potěšné roty", starý název vojenského dorostu bojarského, a tak v několika ruských městech povstaly takovéto pluky mládeže, hrajících si na vojáky zcela podle reglementu. Jenže v zimě „potěšné roty" ruské mládeže nějak zamrzly. Staré nijak nepůsobí a nové nevznikají. Historie vypráví o podobném hnutí ve Francii, kde v Paříži po prohrané válce s Německem, kdy vše dýchalo touhou po odvetě, utvořily se „školní bataillony." Občanstvo je přivítalo s nadšením. Pařížská municipalní rada věnovala ihned 100 000 franků na podporu hnutí. Bataillony obecných a středních škol tak vzrostly, že r. 1882 utvořena pro ně zvláštní inspekce. Organisace byla zcela vojenská až po plukovní hudbu! V Paříži bylo 24 bataillonů, každý po 500 až 700 malých „vojáků". Ale děti vojáci zapomínali příliš na občanské své povinnosti a zanedbávaly učení. Proto r. 1890 bataillony byly zrušeny — celý oděv i zbroj byly dětem rozdány — a tak na ulicích a ve hře na dvorcích domů dotrhána celá „montura", jež stála obce a stát statisíce franků.

*

O sebevraždách žákovských v Rusku píše Dr. J. Gordon, že se od r. 1904 do roku 1909 nápadně rozmnožily. Napočítáno jich v onom šestiletí: 20, 47, 112, 132 a 230! Takže na 100.000 žáků připadalo sebevrahů 6·3, 13·8, 19·7, 29·4, 32·2 a 31·5. Vina na sebevraždě přičítá ve škole (zkoušky, pronásledování professorů nebo spolužáků) ve 36·6% všech sebevražd. Ministerstvo vyučování počítá však škole vinu ve 20% případů. — Jen 14% zavinily mimoškolní příčiny (rodina, láska, nemoc) a 49·4% případů je neznámo. Možno ovšem tyto neznámé příčiny přičísti také na vinu buď prvního, nebo druhého druhu. Rozervanost a skleslost duševní má rovněž svůj kořen buď ve škole (rozvrácení názorů životních) nebo mimo školu (nepořádný život). A rozervaní umírají obyčejně bez udání příčiny. Na západě počítají na vinu školy 36.2% případů (Guthstad) nebo až i 37% případů (Culenburg). Tedy více než v Rusku.

Ministerstvo vyučování v Rusku ke svému rozpočtu přidalo letos přehled o vývoji školství ruského. Od r. 1907 ministerstvo vyučování svůj rozpočet zdvojnásobilo; za pět let 1907 až 1911 totiž rozpočítalo nákladu školského 46 mil. rb., 53, 64, 76 a 91·7 mil. rublů. V tom na obecné školství na rok 1911 připadá už přes polovinu: 47 mil. rb. Ježto podle projednaného zákona o všeobecné povinnosti školní ministerstvo má ročně zvyšovat obecný školní rozpočet o 10 mil. rublů bude v příštích letech obnos ten stoupat teprv velmi rychle.

Vývoj školství ruského od osvobození sedláků takto se jeví: universit r. 1861 6, 1911 už 10; lyceí 1—2, histor. filolog. ústavů 0—2, ženských lékařských ústavů 0—1, veterinarních škol 2—4, ústavů pro východní jazyky 0—2, technik 0-5. Tedy vysokých škol 9 tehdy, teď 25. Gymnasií mužských 86—307, progymnasií (nižší) 3—32. realek 1—225, ženských gymnasií 0—648, ženských progymnasií 0—114, učitel. ústavů 0—93. Tedy středních škol tehdy 90 teď 1419 (v tom větší polovička ženských středních škol, jichž tehdy nebylo!) Škol měšťanských (dříve sluly okresní) bylo 385 teď je 1038: škol prumyslové pokračovacích tehdy nebylo, teď je 166. Škol obecných tehdy bylo 26!! — teď jest jich 61.658!

*

Bosenští mohamedáni vyslovili se proti povinné návštěvě školské, jež se na sněmu při projednávání školského zákona navrhovala.

V Římě na universitě státní zřídí se první stolice slovanských jazyků! Nejdřív stolice jazyka ruského — ani té tedy nebylo, a pak srbského — k vuli královně rozené Černohorce.

Návrh školského zákona v Turecku, jímž se státní školy zaváděly výhradně turecké a soukromé jinonárodní obmezovaly, vzal ministr vyučování zpět, pro odpor křesťanských národností.

V Dánsku utvořena akciová společnost pro stravování školních dítek. Ovšem akcie 20 kor. nic nenesou, leda to, že akcionář se dozví, které dítky nejvíc školního stravování potřebují aneb jeho hodny jsou a může sám ještě osobně zakročiti. Dosud akciových strávníků je 500.

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. V delegacích ohlásil říšský ministr války generál pěchoty svobodný pán Schönaich, že zavedení dvouleté služby bude státi jako běžné výdaje 64·8 milionu korun, kdežto vydání jednou pro vždy přijde na 74·9 milionu korun. Od roku 1911—1915 má se vydati pro běžné potřeby 44·1 milionu korun a na vydání jednou pro vždy upotřebiti 38·5 milionu korun. Zbytek požadovaných obnosů zařadí se do vojenského rozpočtu po roce 1915.

Dvouletá služba může býti teprve zavedena, až rakouská a uherská sněmovna schválí nový branný zákon, a mohla by v nejpříznivějším případě vstoupiti teprve 1. října 1912 v platnost. U jízdy, jízdného dělostřelectva a u vojenských hřebčinců zůstane dále tříletá aktivní služba, a též válečné loďstvo podrží v budoucnosti nynější čtyřletou aktivní službu. Při vojenských oddílech, u kterých bude dvouletá služba zavedena, má část poddůstojníků sloužiti aktivně další třetí rok. Brancům, kteří budou sloužiti déle nežli dva roky, sníží se doba služby v záloze a v domobraně; tito branci budou zavázáni jako záložníci a zeměbranci k cvičením ve zbrani v úhrnné době 11 neděl, kdežto branci, kteří sloužili jen dvě leta činně, musí v záloze a v zeměbraně vykonati čtyři cvičení ve zbrani v úhrnné době 14 neděl. Příslušníci válečného loďstva a vůbec všichni, kteří sloužili aktivně čtyři leta, nepodléhají žádným cvičením ve zbrani.

Intelligentní zkouška má odpadnouti, a tak bude dorostu, který se po absolvování nižší střední školy obrátil do praktického života (k zemědělství, k živnostem, k obchodu a k průmyslu), vzata možnost, aby na základě složené intelligentní zkoušky mohl nabýti právo jednoročního dobrovolníka. Tito mladíci, kteří jsou dorostem výrobních tříd obyvatelstva, budou museti tedy sloužiti 2, 3 a 4 leta v činné službě (podle toho, ku které zbrani budou odvedeni). Poněvadž též u oddílů, pro které bude dvouletá aktivní služba zavedena, má část poddůstojníků zůstati další třetí rok v aktivní službě, bude museti část dorostu výrobních tříd obyvatelstva sloužiti místo dvou v budoucnosti tři leta aktivně, poněvadž poddůstojníky budou jmenováni schopní a intelligentní vojáci, tedy ti, kteří dosud mohou se na základě intelligentní zkoušky státi jednoročními dobrovolníky. Zrušení intelligentní zkoušky a podržení poddůstojníků v aktivní službě třetí rok znamená tedy uvalení zostřené branné povinnosti na dorost výrobních tříd státních příslušníků. S jakými pocity by poddůstojník, který by musel sloužiti činně další třetí rok, pozoroval odchod na dovolenou svých méně intelligentních soudruhů po dvou letech, snadno lze si pomysliti. Tito poddůstojníci nezasluhují, aby za svoji píli a námahu museli sloužiti místo dvou let tři roky v aktivní službě.

Po zavedení dvouleté činné služby má býti zvýšen kontingent nováčků na 159.500 mužů, kdežto při podržení tříleté služby musel by obnášeti 130.000 mužův, aby mohly býti v pozemní i námořní ozbrojené moci vyplněny všechny mezery. — Zřízeno má býti devět praporů pevnostních dělostřelců, železniční a telegrafní pluk.

Vojsko, určené pro ochranu hranic rak.-italských, bylo nově organisováno. Skládá se nyní z 5 pěších a střeleckých pluků rakouské zemské obrany (dříve ze 4). — 4. pěší pluk má nyní jen dva prapory (dříve 3). Plukovní štáb a 2. prapor (se 4 setninami) je v Celovci, 1. prapor (s 5 setninami) jest v Hermagoru. — 27. pěší pluk je s plukovním štábem a s 1. praporem (se 4 setninami) v Lublani, s 2. praporem (o 3 setninách) v Lublani a s 3. praporem (o 3 setninách) v Gorici. — I. pluk tirolských zemských střelců jest posádkou s plu-

kovním štábem a 1. praporem (se 4 setninami) v Tridentu, 2. prapor (se 4 setninami) je v Strignu a 3. prapor (o 4 setninách) jest v Roveretu. — II. pluk tirolských zemských střelcu má své stanoviště s plukovním štábem a s 2. praporem (o 3 setninách) v Bolzanu, 1. prapor (o 3 setninách) je v Meranu a 3. prapor (o 3 setninách) je v Rivě. — III. pluk tirolských zemských střelcu je s plukovním štábem a se 4. praporem (o 3 setninách) v Innichen, 1. prapor (o 2 setninách) je ve Fiera di Primiero, 2. prapor (se 3 setninami) jest v Predazzu a 3. prapor (o 2 setninách) v Cortina d'Ampezza. Každému praporu je přiděleno 1 oddělení strojních pušek o 4 puškách (u ostatních pluků zemské obrany, mimo 23. a 37. pěší pluk v Dalmacii, které mají též u strojních puškových oddělení po 4 puškách, čítají oddělení strojních pušek jen 2 pušky). — Stav setnin výše uvedených pluku v míru je následující: 1 setník, 3 nadporučíci nebo poručíci, 1 praporečník nebo kadet, 1 šikovatel (nadmyslivec), 1 účetní poddustojník, 3 četaři, 6 desátníků (podmyslivců), 8 svobodníků (vůdčích patroly), 69 pěšáku (zemských střelcu), 4 trubači, 1 zákopnický poddůstojník, 4 zákopníci, 1 zdravotní poddůstojník, 2 nosiči raněných, 1 jízdný kůň a 1 soumar. Dohromady 106 mužu, 1 jízdný kůň a 1 soumar (u ostatních pluků zemské obrany 65 mužu a 1 jízdný kůň).

Velitel námořnictva admirál hr. Montecuccoli požadoval od delegací 312·4 mil. korun na stavbu nových moderních válečných lodí, aby naše slabé válečné loďstvo mohlo pomoci nutných novostaveb dostáti své povinnosti, hájiti s vyhlídkou na úspěch naše adriatické pobřeží a obchodní loďstvo proti útokům nepřátelské námořní ozbrojené moci. Tento obnos má býti takto rozdělen: pro rok 1911 požaduje se 55 mil. korun, pro rok 1912 jest zapotřebí 67 mil. korun, v roce 1913 68·4 mil. korun, v roce 1914 68 mil. korun, v roce 1915 49 a v roce 1916 5 mil. korun. Z těchto peněz má se použiti 242·4 mil. na stavbu 4 dreadnoughtu (2 jsou již v Terstu ve stavbě) o 20.000 až 23.000 tunách, 30 mil. korun na stavbu 3 výzvědných křižáků typu „Admirál Spaun“ po 3500 tunách, 18 mil. korun na stavbu 6 torpedoborcu po 800 tunách, 12 mil. korun na stavbu 12 torpedových člunu pro širé moře po 200—300 tunách a 10 mil. korun na stavbu 6 podmořských člunu. — Dreadnoughty mají nahraditi již před lety z válečného loďstva vyřaděné bitevní lodě: Dunaj, arciv. Bedřich, Dandolo a Saida. Výzvědné křižáky jsou náhradou za válečné lodě: „Frundsberg“, „Aurora“ a „Zrinyi“, které musely býti již dávno škrtnuty jako zastaralé a chatrné z operativního loďstva. Torpedoborci a torpedové čluny mají nahraditi zastaralé jednotky operativního loďstva, které nanejdéle ve dvou letech musí býti ze služby vyřaděny. Podmořských člunů ja zapotřebí k ochraně duležitých přístavu. Stavební program našeho válečného loďstva začíná se blížiti stavebnímu programu válečného loďstva Italie. Vyrovnání válečných sil na moři u obou těchto těchto rivalu v Adriatickém moři a na poloostrově Balkanském jest jednou z podmínek udržení míru mezi naší říší a královstvím italským. Naše pozemní ozbrojená moc je silnější a lépe organisovaná nežli

armáda italská. Podaří-li se Rakousko-Uhersku novostavbami lodí vyrovnati přesilu Italie na moři, neodváží se tento stát nikdy samoten vystoupiti rázně proti naší monarchii.

V armádní střelecké škole konají se zkoušky s novou strojní puškou soustavy Škodovy. Tato puška jest lehčí, jednodušší a má lepší účinky nežli strojní pušky nynějších soustav.

Rakousko-Uhersko má nyní ve službě tři řiditelné motorové balony: vojenský balon č. I. soustavy Parsevalovy o 2400 m^3, vojenský balon č. II. soustavy Lebaudy o 5000 m^3 a vojenský balon č. III. soustavy Körtingovy (podobné soustavě Clément-Bayard) o 3600 m^3. Tyto balony jsou zakotveny ve vzduchoplaveckém přístavišti ve Fischamendě v Dolních Rakousích; v této osadě jest posádkou též vzduchoplavecké oddělení, které se po zvýšení počtu nováčků rozšíří ve vzduchoplavecký prapor.

Dle vojenského věstníku z 8. března t. r. byl 1. únorem t. r. zvýšen roční paušál pro jednoroční dobrovolníky na vlastní útraty, a sice: strava a mzda stála dříve 240 K, nyní 312 K; oděv a obuv stály dříve 90 K, nyní 121 K; výstroj stál dříve 12 K, nyní 16 K; zbraně a jich udržování stály dříve 6 K, nyní 7 K. U jízdy, polního a horského dělostřelectva platil dříve jednoroční dobrovolník za vypůjčeného erárního koně ročně 480 K, nyní 657 K. Za koňskou postroj platili tito jednoroční dobrovolníci dříve 24 K, nyní platí u jízdy 32 K, u polního a horského dělostřelectva 29 K. Zástupce assistenčního lékaře platil dříve čtvrtletně jako jednoroční dobrovolník (v druhém pulletí služby) 48 K, nyní platí 62 K 30 h. čtvrtletně.

*

Černohorská armáda na základě nového branného zákona. V minulém roce přikročila Černá Hora k zavedení nového moderního branného zákona, který tvoří přechod od dřívějšího patriarchálního milicního vojska království černohorského k moderní armádě. Hlavní zásluha o vybudování ozbrojené moci tohoto jihoslovanského státu přísluší obezřelému a diplomatickému panovníkovi Černé Hory, králi Mikuláši I. — 28. srpna 1910 bylo tomu 50 let, kdy tento panovník převzal po zavraždění svého ujce vládu nad malou a chudou Černou Horou, dnes dvakrát tolikou. Vítězství černohorského vojska v roce 1876 nad Turky přinesla Černé Hoře rozšíření hranic na úkor turecké Hercegoviny a Albanie, diplomatické nadání Mikuláše I. prosadilo rozšíření černohorských hranic až k břehům Adriatického moře. Tím byla uskutečněna dávná tužba černohorského lidu, dosáhnouti přístupu k moři a v přístavech Baru a Dulcigno má nyní černohorské království otevřeny mořské cesty pro přímé styky s dalekou cizinou.

Království černohorské čítá 247.000 obyvatelů, bydlících na rozloze 9080 km². Zem jest hornatá a řídce obydlena; na 1 km² přijde jen 27 obyvatelů. Černohorci jsou vesměs srbsko-chorvatské národnosti, 90% přiznává se k řeckovýchodnímu vyznání, 5% jest katolíkův a 5% mohamedánů. Řeckovýchodní církev jest církví národní, všechna ostatní, základními zákony uznaná vyznání, těší se ale úplné náboženské

svobodě. Lid jest bohabojný, střídmý, nemá velkých požadavkův a jest otužilý. Černohorci musí stále zápasiti o živobytí s přírodou ve skalnatém Krasu a jsouce udatní i rázní, tvoří výborný vojenský materiál. Jsouce od malička zvyklí zacházeti se zbraní, jsou Černohorci rozenými vojáky. Každý zbraně schopný muž jest povinen k vojenské službě a musí na zavolání svého panovníka se zbraní v rukou hájiti svoji vlast až do úplného vyčerpání svých sil. Ačkoliv jsou mnohá ustanovení nového branného zákona velmi přísná, přece uznávají Černohorci jich nutnost, poněvadž nové vojenské reformy jsou další oporou černohorské samostatnosti a počátkem k dalšímu zdravému rozvinutí ozbrojené moci království černohorského.

Ozbrojená moc Černé Hory je vybudována na miliční soustavě. Převážná část miličního vojska je na stálé dovolené a povolává se po vykonaném prvním vojenském výcviku jen k občanským cvičením. Menší část ozbrojené moci je v činné službě a sice jsou to orgány vojenské správy a aktivní kádry. Branná povinnost Černohorcova trvá 45 let, a sice od 18. až do 62. roku (dříve od 16. do 75. roku). Mohamedáni nemusejí se súčastniti války, kterou by snad Černá Hora musela vésti s Tureckem; za to platí v míru ročně asi 15 K našich peněz jako vojenskou taxu. Miliční vojsko dělí se na třídu nováčků (od 18—19. roku), v aktivní vojsko (od 20.—52. roku) a v zálohu (od 53.—62 roku). V třídě nováčků, která trvá 2 léta, prodělává Černohorec svůj první vojenský výcvik, tento smí trvati nejdéle 12 měsíců. Aktivní vojsko, ve kterém slouží Černohorec 33 let, dělí se na 2 třídy. Do 1. třídy patří zbraně schopní, kteří jsou úplně zdrávi a mohou vydržeti i největší válečné námahy. V druhé třídě je zařaděno ono mužstvo, které je tělesně slabší anebo které bylo odvodní komisí k vůli zvláštním poměrům do této třídy zařazeno. V záloze slouží Černohorci 10 let. Při zařazení zbraněschopných bral se dříve zřetel pouze na jich tělesnou zpusobilost, stáří nerozhodovalo. Do 1. třídy náleželi úplně schopní branci, do 2. třídy pak nejmladší branci (od 16.—18. roku) a do 3. třídy byli zařazeni ti, kteří nebyli uznáni za schopny sloužiti v 1. nebo ve 2. třídě.

Každý státní černohorský příslušník jest povinen prodělati první vojenský výcvik, súčastniti se každého roku vojenských cvičení ve zbrani a vykonávati všechny vojenské služby, které mu dle jeho vojenské hodnosti přináležejí. Jen osoby zvláštních vojenských odborů mohou býti od cvičení ve zbrani osvobozeny; tělesně nebo duševně neschopní jsou vojenské služby vůbec sproštěni. Osoby, které nejsou tělesně nebo duševně k vojenské službě způsobilé, musí platiti až do 62. roku 10% jim vyměřených daní jako vojenskou taxu do vojenského fondu. Když by se chtěl někdo vojenské službě vyhnouti, jest trestán peněžitou pokutou 300 K. Ve státní službě nebo ve službě institucí státem privilegovaných jsoucí osoby mohou býti sproštěny ročních cvičení ve zbrani; jednou za 3 léta musí ale přece vždy vykonati cvičení ve zbrani. Posluchači vnitrozemských nebo cizozemských civilních škol konají svá cvičení v prázdninách, posluchači vojenských

škol zařadí se k službě ve vojsku. Každý zbraně schopný muž, který prodělal výcvik co nováček a súčastnil se 5 cvičení ve zbrani, má právo zažádati o sproštění cvičení ve zbrani po další 3 léta. — Státním úředníkem nebo zřízencem může se Černohorec státi jen tehdá, když vykonal svůj výcvik jako nováček. Též kněži musí tento první výcvik ve zbrani prodělati; od další vojenské služby se zbraní v ruce jsou duchovní sproštěni. Černohorci, v cizozemsku žijící, musí jednou za 5 let súčastniti se cvičení ve zbrani, po ostatní léta platí vojenskou taxu. Kdo z vystěhovalců by se nedostavil ku cvičení v čas, musí platiti peněžitou pokutu, která rok od roku stoupá. Po 8. letech jest každý Černohorec, který neučinil za dost svým vojenským povinnostem, zběhem. — Mužové, kteří jsou odsouzeni k ztrátě občanských práv a vojenské cti, jsou vyloučeni od vojenské služby, musí ale platiti dvojnásobnou vojenskou taxu. Ze státního příslušenství může býti Černohorec propuštěn teprve po vykonání prvního vojenského výcviku. Ve válce a před válkou se vůbec žádný Černohorec ze státního svazku nepropouští.

Povolávání k vojenské službě děje se na rozkaz ministerstva války. Zpravidla musí se každý branec dostaviti k vykonání služební vojenské povinnosti do svého příslušného doplňovacího okresu. K vykonání vojenské služby v cizím doplňovacím okresu je zapotřebí zvláštního povolení. Nováčkové povolávají se k prvnímu výcviku ve zbrani vždy 1. října, a sice dvě leta po sobě. První výcvik trvá, jak výše již podotknuto, nejdéle 12 měsíců. Po ukončení prvního vojenského výcviku v prvním jeho roce obdrží každý nováček vojenský pas. Pro muže 1. třídy aktivního vojska, které tvoří polní armádu, trvají roční cvičení ve zbrani nejdéle 10 dní; jen o manevrech prodlouží se tato cvičení na 15 dní. Zbraně schopní 2. třídy, jichž upotřebí se ve válce k službě v zádech polní armády, jsou povinni ročně k čtyřdennímu cvičení ve zbrani. Záloha povolává se ročně jen ku kontrolním shromážděním. Tato vykonává ve válce službu ve vojenských úřadech a ústavech, v skladištích, posádkách atd. Zdravých a schopných záložníků může se v čas potřeby též použíti k vyplnění mezer v polní armádě nebo u oddílů v zádech armády.

Vojenské šarže dělí se v důstojníky a v poddůstojníky. K důstojníkům náleží: divisionář (velitel divise), brigádník (velitel brigády), komandir (velitel praporu, divisijního dělostřelectva, šef oddělení v ministerstvu války, šef divisijního oddělení generálního štábu, prozatímní velitel brigády), kapetan (velitel setniny nebo baterie, šef brigádního oddělení generálního štábu, pomocník šefa oddělení v ministerstvu války nebo šefa divisijního oddělení generálního štábu, velitel divisijního dělostřelectva), poručík (velitel setniny nebo baterie, zástupce velitele setniny nebo baterie, velitel čety, služba při generálním štábu), podporučík (velitel čety, služba při generálním štábu); k poddůstojníkům patří četař (velitel čety nebo zástupce velitele čety, vůdce děla) a desátník (velitel roje nebo řidič děla). Část důstojníků, která má příslušné odborné vzdělání, jest pověřena službou vojenských inženýrů, vojenských

auditoru, vojenských intendantuv a technických důstojníku. K armádě náleží též skupina vojenských úředníkuv a podúředníku.

Král jest nejvyšším vojenským velitelem. Jemu přináleží právo vypovídati válku a uzavírati mír, on jest oprávněn použíti celé ozbrojené moci proti zevnějšímu nepříteli a k udržování pořádku i zákonnosti v zemi. Na návrh ministra války rozhoduje král o organisaci a dislokaci ozbrojené moci, její síle a výzbroji i výstroji, vojenské administraci a disciplině, jmenuje dustojníky a udílí vyznamenání. Každý příslušník ozbrojené moci skládá královi přísahu věrnosti. — Ministr války jest nejvyšším přednostou vojenské správy a osobním referentem panovníkovým ve vojenských záležitostech. On jest bezprostředně podřízen ve všech vojenských záležitostech královi a tomuto i sněmu zodpověden za úplnou válečnou pohotovost vojska.

Polní armáda černohorského království čítá asi 28.000 mužu, 600 jezdcu, 40 horských a 30 polních děl různých soustav, 35 těžkých děl, houfnic a moždířu, 30 strojních pušek. Část výzbroje (děl, houfnic, moždířu, strojních pušek a ručnic) darovala Černé Hoře Italie, část výzbroje je darem spřáteleného Ruska. Pro službu v zádech armády jest určeno asi 6000, záloha je silná asi 4000 mužu. — Polní armáda jest rozdělena ve 4 divise. Velitelství 1. divise jest v Cetyni, 2. divise v Podgorici, 3. divise v Nikšiči a 4. divise v Kolašimi. Ministerstvo války má svoje sídlo v Cetyni. — K 1. divisi patří 3. brigády: 1. (katunská) se 6 prapory v Cetyni, 2. (riječko-lješanská) se 4 prapory v Rjece a 3. (primorsko-crmnička) se 7 prapory v Baru. K 2. divisi náleží 3 brigády: 4. (zetská) se 6 prapory v Podgorici, 5. (spužská) se 3 prapory ve Spuži a 6. (brdská) se 4 prapory v Danilovgradu. Ku 3. divisi patří 3 brigády: 7. (nikšičská) s 5 prapory v Nikšiči, 8. (vučedolská) se 4 prapory ve Velimji a 9. (durmitorská) s 5 prapory v Šavnikách. 4. divise skládá se ze 2 brigád: z 10. (morača-rovačské) se 6 prapory v Kolašinu a z 11. (vasojevičské) se 6 prapory v Andrijevici. Dohromady čítá polní armáda 56 praporu. — Každý brigádní okres postaví 1 prapor aktivní armády 2. třídy pro službu v zádech armády (dohromady 11 praporů), každý praporní okres 1 záložní oddělení (dohromady 56 oddělení). Každé brigádě jest přidělena 1 horská baterie, 1 oddělení strojních pušek, 1 zákopnická a 1 telegrafní četa. Polní a těžké dělostřelectvo, intendanční prapor pro službu v zádech armády a etapní setnina jsou podřízeny přímo divisijnímu velitelství. S Rakousko-Uherskem hraničí divisijní okresy číslo 1 (Cetyň) a 3 (Nikšič), s Tureckem číslo 1, 2 (Podgorica) a 4 (Kolašin). Jen 5. a 6. brigádní okresy nezasahují přímo k říšské hranici, ostatních 9 brigádních okresu hraničí přímo s cizozemskem.

Černohorská armáda muže se obejíti i bez vozotajstva a zásobovacích polních ústavu. Stravu vezme si Černohorec na několik dní s sebou. Válečná pohotovost Černé Hory je též tím usnadněna, že každý příslušník armády má již v míru svoji zbraň a část střeliva u sebe. Mobilisační rozkaz a rozkazy ke shromáždění vojenských oddílů zasílají se telegraficky a telefonicky, voláním s jednoho kopce ke

druhému a signály polními trubkami s hor. Při malé rozloze Černé Hory může býti celá ozbrojená moc tohoto jihoslovanského státu ve 4—6 dnech shromážděna na ohrožené hranici. Černohorci jsou střídmí a otužilí, dovedou snadno snášet válečné námahy a jsou dobří a rychlí chodci v horách. Proto je černohorské vojsko velmi pohyblivé a jsouc zvyklé v horách manevrovat, vykoná v krátké době daleké pochody a muže se následkem toho objeviti v krajině, kde ho nepřítel ani neočekával.

Nový branný zákon vybudoval černohorskou armádu na moderním podkladu: častými cvičeními a přísným výcvikem zlepší se jakost vojenských oddílů, vojenská zdatnost důstojníků a poddůstojníků. Nový branný zákon stíhá přísnými tresty nevykonání vojenské povinnosti a vylučuje méně schopné živly z polní admády; těchto užije se v jejich zádech. Rozdělení armády ve 4 divise usnadňuje jednotné vedení, výzvědnou, spojovací a oznamovací službu. Státy s Černou Horou hraničící musejí vážně počítati s ozbrojenou mocí tohoto státu. Že naše monarchie černohorskou armádu nepodceňovala, bylo viděti z válečných příprav naší říše v roce 1908—1909 po prohlášení annexe okupovaných zemí. Tenkráte bylo k zakročení proti Černé Hoře připraveno skoro 100.000 mužů našeho vojska a veliká část válečného loďstva rakousko-uherského byla soustředěna v jižní Dalmacii.

Při srážce s některou velmocí nebo pro další náš postup na balkanském poloostrově nemuže býti pro naši říši lhostejno, zachová-li Černá Hora neutralitu, přidá-li se buď na naši stranu, nebo bude-li bojovati proti nám po boku našeho protivníka. Ačkoliv nehrají příbuzenské svazky v panovnickém rodě v nynější době tak velké úlohy jako v dřívějších dobách, přece musí naše diplomacie počítati vždy s tím, že černohorská královská rodina je spříbuzněna s panovnickým domem ruským a italským, že sympathie černohorského lidu nesou se k slovanskému Rusku a že pomocí jeho a Italie Černohorci doufají v uskutečnění svých plánu na poloostrově balkanském. Na obratnosti diplomacie naší je, ztotožniti zájmy království černohorského se zájmy naší monarchie. Jako náš nepřítel mohla by nám Černá Hora zpusobiti mnohá velmi nepříjemná překvapení, kdežto jako náš přítel a spojenec může tento jihoslovanský stát prokázati Rakousko-Uhersku na balkanském poloostrově neocenitelné služby.

*

Italie. Při poradách admirálního štábu bylo rozhodnuto zadati do stavby ihned po spuštění na vodu nynějších 4 dreadnoughtu, 4 dreadnoughtu po 24.000 tunách, vyzbrojených 8. těžkými lodními děly kalibru 34 cm. Dle jiných zpráv mají se nejdřive stavěti jen 2 dreadnoughty po 22,000 tunách, které mají býti vyzbrojeny těžkými lodními děly kalibru 38·1—40·6 cm; tyto 2 dreadnoughty mají nahraditi zastaralé panceřové bitevní lodě Sardegna a Sicilia.

Aby naše říše ve stavbě dreadnoughtu držela s finančně slabší Italií stejný krok, musela by ihned zadati do stavby, mimo povolené 4 dreadnoughty, nejméně 2 dradnoughty. Nyní jest ještě možno nepoměr

válečných námořních sil obou státu vyrovnati, po roce 1913 nebo 1915 bude Rakousko-Uhersko zase na moři pokulhávati za Italií, čímž se vojenská posice v Adriatickém moři zhorší v neprospěch naší monarchie. Po roce 1915 mohlo by Rakousko-Uhersko v námořním zbrojení dohoniti Italii jen na základě velkých finančních obětí a zadalo li by stavby některých dreadnoughtu cizozemským firmám, poněvadž v naší monarchii budou se od roku 1912 moci současně stavěti 4 dreadnoughty. Pro stavbu dreadnoughtů budou v tom roce zařízeny následující loděnice: Válečný arsenál v Pulji pro jeden, Stabilimento tecnico v Terstu pro dva a Danubius ve Rjece pro jeden. Poněvadž ale v roce 1912 bude ještě v Stabilimento tecnico a u Danubius po jednom dreadnoughtu ve stavbě, budou místo 4 jen 2 místa pro stavbu dreadnoughtů volná.

*

Rumunsko, spojenec Rakousko-Uherska na poloostrově Balkanském, přikročilo s ohledem na sesilování bulharské armády a na možné zápletky mezi Tureckem z jedné strany a ostatními balkanskými státy ze strany druhé, k rozmnožení svého vojska. Již delší čas mluví se o uzavření vojenské smlouvy turecko rumunské, která jest hlavně na mířena proti Bulharsku. Rumunsko, které před lety již uzavřelo vojenskou smlouvu s naší říší, chce Bulharsku zabrániti, aby v případě války turecko-řecké nepadlo Turecku v záda. Při tom nespouští Rumunsko se zřetele svých soukmenovců v turecké Makedonii, Kucovalachu, kteří jsouce tísněni živlem řeckým i bulharským, mohou zachovati svoji národnost jen pod panstvím tureckým. Porušení rovnováhy zmizením Turecka z poloostrova Balkanského, kde by potom povstalo mohutné Bulharsko, sesílené Srbsko a Řecko, rozšířená Černá Hora a snad též samostatná Albanie, stalo by se na úkor zájmů Rumunska, které nehraničíc přímo s říší osmanskou, nemůže na jejím území rozšíření svých hranic očekávati. Proti Rakousko-Uhersku a Rusku, kde v Sedmihradech a ve východních Uhrách, po případě v Bessarabii jsou Rumuni usazeni, není za nynějších politických poměru možné rozšíření rumunských hranic. Přístupu do severovýchodní části Srbska, kde rumunský živel nad srbským převládá, brání Dunaj a Rakousko-Uhersko, které by nestrpělo, aby obojí břeh železných vrat dunajských přešel do moci Rumunska. Nejlepší vyhlídky na territorialní rozšíření mělo by Rumunsko ve východním Bulharsku podél Černého moře z Dobrudže přes Šumlu a Varnu k Balkanu. Tento kraj je silně prostoupen živlem osmanským a řeckým. Proniknutí tímto směrem mohlo by se Rumunsku podařiti buď poražením Bulharska, nebo kdyby Rumunsko připustilo rozšíření Bulharska jižním a jihozápadním směrem k moři Egejskému — což by se mohlo uskutečniti po úplném zničení tureckého panství na Balkanském poloostrově — a postoupením severovýchodního Bulharska tímto státem Rumunsku, jako náhradu za neutralitu ze strany rumunského království při srážce Bulharska a jeho balkanských spojencu s Tureckem.

Dosud staví se Rumunsko po bok Turecka, nechtíc ztrpěti změnu hranic na poloostrově Balkanském. Poněvadž zachování nynějšího stavu na Balkanském poloostrově znamená v prvé řadě zabezpečení tureckého panství v Evropě, jsou zájmy Rumunska i Turecka totožnými a příčí se plánum ostatních státu balkanských. Rakousko-Uhersko a Německo, které mají důležité zájmy obchodní i politické v Turecku, jsou též proti každé oblastní změně na úkor Turecka a pohlíží blahovolně na utužení přátelských svazku mezi Rumunskem a Tureckem. Turecko, aby bylo připraveno na všechny možné případy, reorganisuje pomocí pruského generála z Goltzu svoji armádu, a též Rumunsko sesiluje svoji pozemní ozbrojenou moc, aby při událostech na Balkaně mohlo dodati důrazu, třeba i se zbraní v ruce, svému politickému zakročení. Mezi armádami balkanských států zaujímá co do organisace a výcviku rumunská armáda první místo. Po desítiletí pracuje rumunská vláda energicky a s velkou pílí na zlepšení ozbrojené moci. Při tom nešetří Rumunsko prostředkův, aby udrželo svoji armádu na výši moderních požadavků.

Nedávno povolil parlament po úradách vojenský rozpočet pro rok 1910—11. Parlamentní debaty ukázaly v hlavních nárysech, jak si vojenská správa království rumunského představuje seskupení rumunské armády po provedení její nové organisace. Vojenská správa jest toho názoru, že nynější 4 armádní sbory stálého vojska a 4 záložní vojskové divise nedostačují, aby s vyhlídkou na jistý výsledek při možných zápletkách na poloostrově Balkanském za-áhly v běh událostí válečných. Rumunsko má dosti přebytečných zbraně schopných mladých mužu, kteří ale dosud s ohledů finančních nemohli býti do činné služby povoláni, poněvadž finanční stav království nedovoloval většího rozmnožení armády. Tito přebyteční odvedenci mají se nyní použíti k sestavení 5. armádního sboru. Dle statistických dat přichází v Rumunsku ročně průměrně přes 85.000 nováčku k odvodu. V tomto roce bylo uznáno 81.882 nováčku za schopné pro službu vojenskou. Poněvadž ale mírový stav armády obnáší jen 92.800 mužu a ročně jen 47.414 mužu smí býti k činné službě povoláno, zůstalo tohoto roku 34.468 úplně zbraně schopných odvedencu, kteří museli býti zařazeni přímo do zálohy a do zeměbrany, poněvadž mírový stav stálého vojska překročen býti nesmí.

V armádě má býti zaveden nový bezdýmný, tak zvaný progresivní prach. Tento prach má lepší balističní přednosti a nepoškodí vyvinutými plyny hlavně ručnic a roury děl tak, jako nynější bezdýmný prach. Továrna pro výrobu prachu v Dudešti má býti k vůli výrobě nového bezdýmného prachu zvětšena a nově zařízena.

*

Rusko. Přístavní město Reval se opevní. Pevnostní a přístavní stavby mají býti ukončeny ve 3 letech nákladem asi 200 mil rublu. Na pobřeží a na ostrovech před Revalem umístí se 20 těžkých děl kalibru 30·5 cm. v pancéřových věžích a 150 menších děl v bateriích. Též finské pobřeží poblíž města Hango má býti na návrh komise pro

národní obranu opevněno. Tato opevnění mají uzavříti nepřátelskému loďstvu přístup do finského zálivu a znemožniti vylodění nepřátelského vojska poblíž Petrohradu. Reval má se státi válečným přístavem a hlavní oporou ruského válečného loďstva v Baltickém moři.

*

Francie vynaložila několik set milionu fr. na opevnění hranic — zvláště proti Německu a Italii. Tato opevnění mohou delší dobu stížiti nebo i zameziti proniknutí nepřátelských vojsk do středu Francie a poskytnouti v čas potřeby oporu polní armádě francouzské, zvláště byla li poražena. Jich udržování a modernisování stojí velké peníze a k obsazení jich je zapotřebí mnoho vojska, které bude při rozhodných bitvách chyběti polní armádě. Poněvadž musí Francie při poměrně velmi slabém přírustku obyvatelstva počítati při polní armádě se vše všemi zbraněschopnými muži (Francie má nyní 39·25 mil. obyv. proti 55 mil. obyv. v Německu), bylo by záhodno, aby se francouzské pevnostní posádky obmezily na nejmenší míru.

*

Velká Britanie. V srpnu m. r. byl spuštěn na vodu velký pancéřový křižník Lion o 26.000 tunách (první dreadnought byl jen o 18.200 tunách, první invincible o 17.250 tunách). Tento křižník jest 220 m dlouhý (o 70 m delší prvního dreadnoughtu), jeho stroje vyvinou 70.000 koňských sil a křižák ujede až 30 námořních mil v hodině. Těžké lodní dělostřelstvo skládá se z osmi 34·3 cm děl, pancéř jest silnější než-li u dřívějších dreadnoughtů a invincible; torpeda která se z křižáku pod vodou vystřelují, váží 1 metrický cent. Tento křižák jest nyní nejrychlejší a nejsilnější pancéřovou lodí na světě. V letoším roce budou v Anglii spuštěny na vodu ještě 3 podobné invincible; každá má býti vyzbrojena desíti 34·3 cm těžkými lodními děly.

Magistri Mauritii O. Min. Tractatus de indulgentiis.

(Z kod. rajhradského $\frac{D}{K}$ I b 16 coll. s kod. brn. zem. arch. Cer. II. 303 a víd. dvor. č. 4127 a 4610.)

Incipit tractatus de indulgentiis Magistri Mauricii ordinis fratrum Minorum.[1])

Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis et 5a
quodcunque solveris super terram, erit solutum et in celis. (Mat. XVI.)

Duos fines in consummacione seculi describit b. Augustinus XXI. et XXII. libro de civ. dei, quorum unus erit dampnatorum pena eterna,[a] alius erit beatorum gloria[b]) sempiterna. Ad quos fines sunt due vie[c]) contrarie descripte in ewangelio auctoritate salvatoris[d]) cum duabus portis oppositis[e]) Mat. VII.[2]): *Lata est porta et spaciosa via, que ducit ad perdicionem et multi ingrediuntur per eam; et arta est porta, que ducit ad vitam et pauci ingrediuntur per eam.* Intelligendum tamen,[f]) quod isti duo fines tamquam due conclusiones[g]) finales subsecuntur ex quatuor contrarietatibus descriptis in divina scriptura sicut ex quatuor premissis. Quarum prima contrarietas[h]) fuit[i]) eleccionis et reprobacionis secundum predestinacionem et presscienciam distinctarum, de qua contrarietate loquitur apostolus ad Rom. IX.[3]) de Jacob electo et Esau reprobato, antequam[j]) nati essent.[k]) Secunda contrarietas fuit meriti et transgressionis, de qua Gen. 4,[4]) quando[l]) dixit dominus ad Cayn: *Nonne si bene*[m]) *egeris recipies, si autem male, statim in foribus peccatum tibi erit?* Tercia contrarietas fuit precepti et prohibicio̅is[n]) i. e. mandata tam negativa quam affirmativa; unde dicitur[5]): Non declinabis nec ad dextram nec ad sinistram — dextra respicit bonum, sinistra malum, primum[o]) non obmittendo, secundum non faciendo.[p]) Quarta fuit contrarietas benediccionis et malediccionis, de qua Deut. XI.[6]): *Ego propono tibi hodie benediccionem* sc. pro obedientibus *et malediccionem* sc. pro contumacibus[q]) et *superponetur benediccio super montem Garizim et malediccio super montem Ebal.*

[1]) Tak nadpisuje kodex B. — [2]) v. 13. n. — [3]) v. 11—13. — [4]) v. 7. — [5]) Deut. 5, 32. — [6]) v. 26. a 29.

a) A B nemá pena et. — *b)* B in gloria. — *c)* A B vite. — *d)* C domini salv. — *e)* B appositis. — *f)* B C est tamen. — *g)* A B coniuncciones. — *h)* C D nemá. — *i)* C D est. — *j)* C cum non damnati, D cum nondum ... — *k)* C D přidává: aut quidquam boni aut mali egissent dictum est ex eleccione: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. — *l)* C quod. — *m)* B vynechal. — *n)* C D má dále: de qua dicitur Deut. V, ubi postquam Moyses nuncciavit precepta et prohibiciones i. e. mandata ... dixit ... — *o)* B primo. — *p)* C místo primum ... faciendo má: et circa nullum istorum est declinandum. — *q)* C D obšírněji.

Istarum autem quatuor contrarietatum sic descriptarum in divina scriptura [a] quatuor extrema ad modum [b] premissarum inferunt [c] finem salvacionis sc. eleccio, meritum, preceptum et benediccio; et alia extrema inferunt finem dampnacionis sempiterne sc. reprobacio, demeritum, prohibicio et malediccio. De quibus duobus finibus tamquam ab hiis illatis premissis loquitur salvator M a t. XXII. [1] dicens [d] electis: *Venite benedicti* sc. pro meritis, recitat ibi eorum merita; et dicit reprobis: *Recedite a me maledicti* etc et recitat inde demerita. [e]

Sed attendendum, quod isti fines deducti respiciunt d u a s v i r t u t e s preclaras in primo principe universi sc. iusticiam et misericordiam, per quas exercet regnum universi. [f] Et ideo dicit propheta in Ps [2]: *Misericordiam et iudicium cantabo tibi domine.* Et quia principatus boni [g] non sunt nisi quedam imitacio [h] principatus dei se-
5b cundum doctrinam apostoli, idcirco [i] / ille due virtutes debent in bono principe sic refulgere. [j] Ideo dicitur [k] P r o v. XXV [3]: *Misericordia et veritas custodiunt regem.* Et secundum [l] istas duas virtutes in principe preeminentes oportet [m] in quolibet principe [n] d u a s e s s e a u c t o r i t a t e s, unam a d a b s o l v e n d u m, per quam exerceat misericordiam, et aliam a d o b l i g a n d u m, per quam perficiat iusticiam.

Quapropter cum p r i n c i p a t u s, q u e m c̆ o m m i s i t C h r i s t u s b. P e t r o, f u i t e x c e l l e n t i s s i m u s i n t o t a m i l i t a n t e e c c l e s i a, c u i u s f u i t i n s t i t u t u s j e r a r c h a, i d c i r c o d e c u i t, u t C h r i s t u s d o m i n u s e i p l e n i s s i m e i s t a m a u c t o r i t a t e m c o n f e r r e t [o] ut perficeret has virtutes preclaras. Et hoc est, quod dicit verbum propositum: *Quodcunque ligaveris super terram . . .*

In quo quidem sermone dominico Christus expressit b. Petro duo premissa. [p] Quorum primum fuit de auctoritate pertinente ad s e v e r i t a t i s officium, cum [q] premisit: *Quodcunque ligaveris* etc.; secundum fuit de auctoritate pertinente ad p i e t a t i s beneficium, cum adiungit: *et quodcunque solveris* etc. Et istam duplicem auctoritatem Christus non solum communicavit Petro principi [r] tocius ecclesie, sed eciam c e t e r i s a p o s t o l i s t a m q u a m e i s u b o r d i n a t i s dicens: *Quodcunque ligaveritis super terram . . .* (Mat. XVIII.) [s]

Ex quo dicto domini salvatoris accipiuntur q u a t u o r e c c l e s i a s t i c a d o c u m e n t a. P r i m u m est, quod licet in ecclesia obligacio precedat absolucionem ordine execucionis, tamen a b s o l u c i o p r e c e d i t o b l i g a c i o n e m o r d i n e i n t e n c i o n i s; quia illa, que sunt priora intencione, sunt postrema [t] execucione, sicut patet in ordine finis et in hiis, [u] que sunt ad finem. Prior enim est medicina sanitate

[1]) Mat. 25, 34, 41. — [2]) Ps. 100, 1. — [3]) Prov. 20, 28.

---

a) C D pagina. — *b)* A B medium. — *c)* A inferuntur. — *d)* B dc. — *e)* B vynech et recitat . . . B vynech. celé et dicit reprobis . . . — *f)* A B vynech. sc. iust. . . . universi. — *g)* C D přid. in hominibus. — *h)* C ymaginaciones. — *i)* B ideo. — *j)* C D singulariter refulgere (in bono princ.) — *k)* C D dicit sapiens — *l)* B si. — *m)* A B ostendit. — *n)* C D princ. bono. — *o)* C D plenissime(as) istas duas auctoritates conferret, per quas plenissime perficeret has duas preclaras virtutes principales. — *p)* C promissa. — *q)* B non. — *r)* C D princ. summo (supremo) tocius ecclesiastice ierarchie. — *s)* B ligaveris . . . Mat. XVI. — *t)* B posteriora. — *u)* C et eorum.

in execucione, sed sanitas est prior ad medicinam in intencione. Unde absolucio hic comparatur ad obligacionem sicut[a] sanitas ad medicinam. Et propter hoc salvator ante posuit obligacionem in hoc verbo sicut illud quod est ad finem et absolucionem sicut ipsum finem post posuit dicens: *Quodcunque ligaveris* etc.

Secundum documentum est, quod[b] princeps ecclesiasticus debet esse prompcior ad absolvendum[c] quam ad obligandum, quia principalius[d] debet intendere finem quam illud quod est ad finem, sicut[e] medicus intendit plus sanitatem quam medicinam. Cuius racio est, quia quilibet princeps subordinatus debet se conformare voci[f] principis summi. Nunc autem Christus dominus existens omnium princeps fuit prompcior in absolvendo quam in obligando: / 6a quia cum in lege veteri existunt[g] quatuor genera preceptorum, sc. moralium, cerimonialium,[h] iudicialium et sacramentalium, ipse a tribus[i] generibus nos absolvit et ad solum primum[j] nos obligavit; et cum in illo genere essent decem precepta, ad duo reduxit omnia sc. ad dileccionem dei et proximi. Unde dixit: *in hiis duobus mandatis universa lex pendet et prophete* (Mat. XXII).[1]) Et istud documentum[k] militat contra prelatos, qui sunt promptissimi ad precepta multiplicanda et ad vincula imponenda et tardi ad remedia absolucionis indulgenda, de quibus[l] dicit dominus Mat. XVIII.[2]): *Alligant onera gravia et inportabilia et inponunt in humeros hominum, digito autem suo* etc. Et contra tales dominus intimat[m] duas malediccioncs; prima est ista: *Ve vobis, scribe et pharisei ypocrite, qui clauditis regnum celorum ante homines, ipsi non intratis*[n] *et intrare volentes non permittitis,* alia malediccio: *Ve vobis, scribe et pharisei, qui decimatis mentam et ciminum et derelinquitis misericordiam et iudicium, que sunt graviora.*[o]

Tercium documentum, quod omnis princeps ecclesiasticus debet esse prompcior ad remittendum quam ad puniendum; quia deus[p] sicut est superhabundans in retribucione,[q] ita parcus[r] in punicione. Unde Deut. V.[3]): *Ego dominus remunerator, reddens iniquitatem patrum in filios usque in terciam et quartam generacionem, faciens autem misericordiam in milia hiis, qui diligunt me.* Inproporcionabiliter[s] enim excedit clemencia vindictam. Et istud documentum est[t] contra prelatos, qui sunt prompti ad affligendum.[u] Unde II. Mach. 4. narratur de Menelao pontifice, quod fuit crudelis tyrannus fere bellue iram gerens.[v]

[1]) v. 40. — [2]) v. 4. 13. 23 — [3]) v. 9.

---

a) A B sed — b) C quod omnis pr. — c) A vynech. — d) A principalibus, B princeps. — e) A B sed — f) C voluntati — g) C essent. — h) A criminalium. — i) C tribus sequentibus. — j) C proximum. — k) A B preceptum. — l) A B et ad vincula . . . quibus vynech. — m) B opravuje in marg.: inducit. — n) A introistis. — o) C opravuje dle Vulg. et relinquitis que graviora sunt legis, misericordiam, iudicium et fidem (Mat. 23, 23.) — p) C dodává: cuius ymaginem gerit. — q) C remuneracione. — r) A B pius. — s) B in proposito, C et sic quasi inprop. — t) C militat. — u) C promtissimi ad penas infligendas et tardissimi ad relaxaciones concedendas. — v) C D obšírněji.

Quartum documentum, quod omnis princeps ecclesiasticus non debet esse preceps in iudicio senenciando,[a] sicut ipse deus, cuius similitudinem gerit, est paciens in expectando et non repentinus in pronuncciando. Unde sapiens describens dei longanimitatem Eccl.[1]) sic dicit: *Quia non statim contra malum profert senteneiam, ideo filii hominum absque ullo timore perpetrant mala.* Et illud documentum est[b] contra illos, qui statim sine deliberacione fulminant senteneiam[c] contra modum divine clemencie, sicut dicitur ad Rom II [2]): *An ignoras, homo, quoniam benignitas dei ad penitenciam te adducit?*

6b Sed ex istis documentis accipiuntur[d] due regule / verissime. Prima est, quod in regimine ecclesie[e] pene sunt restringende et gracie ampliande. Racio, quia institutor[f] istius ierarchie est affectivus[g] ad gracias multiplicandas, non ad penas infligendas. Unde dicit Sap.[3]): *Deus mortem non fecit nec letatur in perdicione vivorum, creavit enim omnia, ut essent et sanabiles fecit naciones orbis terrarum.* Secunda regula[h] est, quod in ecclesia plus est commendandus princeps de misericordia quam de iusticia, ne ab invicem separentur, ex qua separacione et divisione regimen ipsorum destrueretur iuxta illud Luce XI.[4]): *Omne regnum in seipsum divisum*[i] etc. Ideo inferiores principes primo duci quantum possunt in volitis debent esse conformes: deus autem in scriptura plus de misericordia quam de iusticia commendatur. Unde in Ps.[j]: *Suavis dominus in universis et miseraciones eius super omnia opera eius.*[5])

Quia vero circa duplicem auctoritatem collatam a Christo b. Petro secundum declaraciones premissas est intencio verbi propositi[k] sc. circa auctoritatem ligandi, que pertinet ad iusticiam, et circa auctoritatem absolvendi, que pertinet ad misericordiam, et secunda auctoritas est hic principaliter intendenda[l]: idcirco pretermissa auctoritate ligandi circa auctoritatem absolvendi est insistendum.[m]

Intelligendum tamen, quod secundum documenta sanctorum quatuor genera absolucionum inveniuntur in officiis ecclesie militantis. Quorum primum est in absolucionibus,[n] que fiunt in iudiciis, veluti cum quis excomunicacionis morte ecclesiastica interemptus recurrit ad gremium matris ecclesie, de quibus loquitur propheta in Ps., quod *dominus de celo in terram prospexit, ut audiret*

[1]) Eccl. 8, 11. — [2]) v. 4. — [3]) Sap. 1. 13. 14. — [4]) v. 17. — [5]) Ps. 144, 9.

---

a) C debet esse serotinus in iudicio iaculando et non preceps in sentencias festinando, quia involuntarius debet esse in prosecucione ulcionis sicut voluntarius in prosecucione remuneracionis. — *b)* C militat contra prelatos. — *c)* C D obšírněji. *d)* B surgunt. — *e)* C in regione ecclesiastice ierarchie. — *f)* B instituta: — *g)* B C affectus, C opravil affectatus — *h)* C Secunda disciplina in ordine ecclesiastice ierarchie est. — *i)* C vynech. ex qua — divisum. — *j)* C dicente propheta in Ps. 143. — *k)* B premissi. — *l)* C intenta. — *m)* B přidává Amen a nadpisuje následující odstavec Idem. — *n)* C prime sunt absoluciones; tak i dále.

gemitus compeditorum et solveret filios interemptorum.[1] Ex hoc sumitur[a]) documentum, quod nullus rediens ad gremium matris ecclesie est abiciendus.

Secundum genus absolucionis est in confessione,[b]) quando quis illuminatus a deo confitetur peccata sua[c]); unde Ps.[2]: *Dominus solvit compeditos, dominus illuminat cecos.* Nam in[d]) ista absolucione auctoritas domini exprimitur.

Tercium genus absolucionis est, quod fit in suffragiis, quando ab ecclesia anime defunctorum precibus absolvuntur, unde Eccli 28[3]): *Deprecanti peccata solventur,* sc.[e]) eius pro quo orat.[f]) Unde accipitur documentum, quod iste absoluciones animarum non fiunt auctoritate ecclesie, sed per depreca/cionem sanctorum hominum, 7a
quia non habet auctoritatem[g]) super defunctos.

Quartum genus absolucionis est, quod fit in indulgenciis, cum auctoritate ecclesie existentibus in gracia et facientibus aliqua bona opera indulgencie conceduntur. De quibus videtur loqui Eccli III.[4]): *Sicut in igne glacies, sic solventur peccata tua,* quia per hunc modum peccata non solvuntur[h]), nisi in serenitate gracie.

Et quia *in presenti solempnitate indulgencia patris nostri Francisci*[i]) *fuit divinitus ordinata,* idcirco circa quartam absolucionem, que fit in indulgenciis, nunc est negociandum.

De quibus indulgenciis pertractando primo oportet insistere circa indulgencie quidditatem, secundo circa eius proprietatem.

Quantum ad primam partem videndum est, quid sit indulgencia. Dicitur autem secundum divinam scripturam, quod indulgencia est remissio peccatorum quoad illa peccata vel penam[j]), que post susceptum penitencie sacramentum remanent. Quod autem indulgencia sit remissio peccatorum, probatur per hoc, quod dicit apostolus I. ad Cor. VII.[5]): *Hoc autem dico secundum indulgenciam*[k]), *non secundum imperium,* loquens de actu matrimoniali, qui fit ad fornicacionem vitandam. Quod verbum exponens et pertractans b. Gregorius dicit, quod si in tali actu peccatum non esset, apostolus indulgenciam non dedisset, supponens quod indulgencia non potest esse nisi de peccato. — Quod vero indulgencia sit de illis, que remanent suscepto penitencie sacramento, probatur per hoc, quod secundum consuetudinem[l]) ecclesie indulgencia non datur nisi vere penitentibus et confessis. Unde scribitur Ys. LX.[6]): *Spiritus domini super me, ad annuncciandum mansuetis misit me, ut mederem contritos corde et predicarem captivis indulgenciam.* Et sic tanguntur hic duo genera

[1]) Ps. 101, 20, 21. — [2]) Ps. 145, 7, 8. — [3]) Eccli 28, 2: deprecanti tibi peccata solventur. — [4]) v. 17. — [5]) v. 6. — [6]) Is. 61, 1, 2.

---

a) A servitur C accipitur. — *b*) C in penitenciis. — *c*) C convertitur ad consideranda peccata sua. — *d*) A nemá B et. — *e*) A B eciam. — *f*) B oratur C orant. — *g*) C iurisdiccionem. — *h*) C dimittuntur. — *i*) A b. Franc. patris nostri. — *j*) C nemá pecc. vel penam. — *k*) A quod autem scribo, sec. indulg. scribo; C celý passus po následující probatur vynech. — *l*) C cons. decentissimam ecclesiastice ierarchie.

hominum,[a] qui sunt ydonei ad indulgencie beneficium percipiendum sc. illi qui sunt in hoc mundo post penitenciam veram, et ideo dicit: *ut mederem contritos corde;* alii sunt in purgatorio et illi eciam aliquo modo sunt participes in indulgenciis, ideo adiungit: *ut predicarem captivis* etc. Quod utique Christus fecit, quando descendens in infernum omnes penas purgatorii solvit, sicut apostolus Petrus Act. 3.[1] ait *Hunc deus suscitavit a mortuis solutis doloribus inferni.*

Intelligendum vero est ad istius[b] declaracionem, quod quatuor
7b in peccato considerantur: primum est actualis culpa qua / peccatur,[c] de qua loquitur Jac. 1.[2]: *Concupiscencia parit peccatum.* Secundum est habitualis macula derelicta ex actu peccati, inclinans ad malum; unde Christus Joh. VIII.[3]: *Qui facit peccatum, servus est peccati* h. e. servus malo habitu ipsum inclinante ad malum.[d] Tercium est reatus[e] ad penam, que remanet actu[f] malo transeunte; de quo salvator Luce VII.,[4] postquam culpa per contricionem fuerat deleta Marie Magdalene: *Remittuntur tibi peccata tua.*[g] Quartum reatus ad divinam offensam, qua deus provocatur, quia *altissimus odio habet peccatores,* sicut ait Sap.,[5] quam offensam Christus placavit,[h] de quo dicitur Joh.[6]: *Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi.*

Nunc autem ad propositum: Indulgencia non est remissio peccatorum quantum ad actualem culpam, quia cum illa totaliter sit transacta, totaliter est deleta. Nec quantum ad habitualem maculam, quia indulgencia per unum actum acquiritur et tamen habitualis macula uno actu non eradicatur, ut docet experiencia, quia remanet pronitas ad malum. Nec quantum ad divinam offensam, quia ante indulgenciam illa est remissa in actu contricionis vel[i] in sacramento confessionis Ps.[7]: *Dixi confitebor adversum me etc. et tu remisisti iniquitatem meam.* Et ideo sequitur, quod **indulgencia est remissio peccatorum quantum ad solam penam.** Unde qui penam peccatorum suorum timebant[j] dicebant Judith VIII.[8]: *Indulgenciam eius fusis lacrimis postulemus.*[k]

Intelligendum tamen, quod pena peccatorum est duplex et ita est duplex reatus ad penam: unus reatus est ad penam eternam, ad quam penam obligatur peccator ante penitenciam; et ad istam penam tollendam[l] non valet indulgencia.[m] Alius est reatus ad penam temporalem, que pena suscipitur in hoc mundo in sacra-

[1]) Act. 2, 24. — [2]) v. 15. — [3]) v. 34. — [4]) v. 48. — [5]) Eccli 12. 3. — [6]) Joh. 1, 29. — [7]) Ps. 31, 5. — [8]) v. 14.

a) C quia sc. duo sunt gen hom. — *b*) C D istius diffinicionis decl. — *c*) C nemá. — *d*) C quia sc. servit malo habitui ipsum ad malum inclinanti. — *e*) C čte chybně respectus. — *f*) A B eciam. — *g*) B multa. — *h*) A B této věty nemá C placuit. — *i*) A B nemá. — *j*) B timentes. — *k*) B imploremus. — *l*) C přidává et diminuendam D vel dimittendam. — *m*) C D to vykládá: quia illi, qui ad penam eternam sunt obligati, non sunt ad recipiendum talem indulgenciam ydonei, cum sint in peccato mortali.

Ročník XXVIII. Číslo 5.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

Václav Kubíček. (Č. d.)

Druhou Lhotu, malý kousek od Červené, založil někdy uprostřed čtrnáctého věku pán druhé polovice Řimic B jménem Bohuš ze Slavoňova, jenž vládl tímto řimickým zbožím roku 1359.[1]) Postoupiv roku 1371 to zboží s poplužním dvorem a mlýnem markrabí Janovi,[2]) zustavil Lhotu po sobě přezvanou Bohušovu synu Bernartovi, jenž roku 1384 vzal na ni do spolku bratry červenolhotské Zdislava, Mecha a Vitka.[3]) Bernart ze Slavoňova zemřel roku asi 1399 a skoro současně také Mech červenolhotský zanechav kromě několika dcer tři nedospělé syny — Mikuláše, Prokopa a Ješka. S nimi společně zdědil tudíž Lhotu Bohušovu nejmladší bratr Mechuv Vitek a vládl do plnoletí těchto spoludědicu Lhotou sám. Z nich přečkal dva své ostatní bratry Ješek, jenž se psal po Lhotě v letech 1412—1447, kdy zemřel.[4]) Za něho se připomíná ve Lhotě tvrz.[5]) Po bezdětné smrti Ješkově spadlo dědičné zboží jeho k markrabství právem odúmrtním, po smrti pak vdovy Anny ze Šebetova roku 1456 také věnné zboží lhotské na krále Ladislava, z jehož milosti se obojí dostalo úsovskému pánu Karlovi z Vlašimě, od toho pak ihned Ješkovi Ovečce z Chýlec. Ješek Ovečka byl už roku 1447 pánem dědičného,[6]) později pak

[1]) Desky zem. olom. I. č. 665.

[2]) Desky zem. olom. II. č. 79.

[3]) Desky zem. olom. IV. č. 395. Nebyli to však bratři Bernartovi.

[4]) Půh. III. p. 575. 660.

[5]) roku 1437. Desky zem. olom. X. č. 108.

[6]) Půh. III. p. 664. 684. 691.

i věnného zboží lhotského, jež celé pozůstávalo z tvrze, vsi a dvoru Lhoty, Třemenínka, Slavětína, Pateřína, Hrabí a části Javoří. Všechno postoupil Ješek z Chýlec asi roku 1460 Erazimovi ze Slavíkovic,[1]) jemuž to zboží bylo roku 1464 vtěleno.[2]) Tato Lhota byla později přezvána Bílou na rozdíl od Červené.[3])

Jako poslední ze čtvera Lhot v sousedství Loštic byla založena Lhotka nad Žadlovicemi. Původně to bylo pole patřící k poplužnímu dvoru, kterýž od Jindřicha ze Zvolky roku 1378 koupil Pešek ze Stavenice. Část úroku dvorského náležela knězi oltářníkovi sv. Kateřiny na Vyšehoří.[4]) Tento kněžský podíl na dvoře, jenž zatím roku 1382 byl koupí přešel na lišnického pána, pustil vyšehorský farář, bezpochyby Velík, někdy počátkem patnáctého věku osadníkům „na lhotu", totiž s úlevou, že po jistý čas nemusí z pozemkův odvádět panských platů. Tato Lhota na rozdíl od jiných v okolí přezvána Lhotou farářovou, obyčejně však zkrátka říkalo se Lhota, a protože v ní byli pouze čtyři osadníci, Lhotka.[5]) — Ve kterých osadách byly mlýny, s nimiž se panství búzovské roku 1464 vtělilo do desk, není uvedeno. Za to výslovně se klade podací právo kostelní v městečku Búzově a v Lošticích, jakož i ochranné právo jinde na

---

[1]) Půh. IV. p. 309. 320.

[2]) Desky zem. olom. XI. č. 191. 124.

[3]) V ten asi způsob bude potřeba časem přepracovat údaje Vlastivědy, litovelský okres o držitelích Lhoty Bílé a Červené. Zde podány jen hlavní obrysy. Že by tyto nebo sousední vsi jižně od Loštic byly kdy patřily k biskupství olomuckému, nedá se doložit. — Polovici Řimic B vložil roku 1387 markrabě Jošt svým třem komorníkům, z nichž po dvou letech Oldřich Stoš z Branic prodal toto zboží řimické s dvorem a mlýnem Vavřínkovi z Jestřebí (desky zem. olom. V. č. 92. VI. č. 27.), ten pak roku 1391 poukázal tam své choti Bětě, sestře Zdislava ze Lhoty (Červené) věnný úrok ze dvora, tvrze, dvou luk a půltřetího lánu poplatného. (Desky zem. olom. VI. č. 325.) Tato polovice Řimic B připadla kolem r. 1550 k Úsovu, polovice A spolu se statkem červenolhotským r. 1697 k Búzovu. Z novějších zpráv dá se přesně stanovit, která čísla v Řimicích patřila pod panství úsovské a která pod búzovské.

[4]) Desky zem. olom. III. č. 442. IV. č. 269.

[5]) S názvem Lhota farářova je v deskovém zápise r. 1481, Lhotka při vkladě roku 1464. Dle pořadí, v jakém se zapisuje: »Bezděkov, Jeřmaň, Hrádnice, Pavlov, Lhotka, Veselí.« — dlužno ji hledati nikoli blízko Búzova, jak míní *Volný*, Mähren V. p. 220., nýbrž v místech nynější Zavadilky — Vierhöfen. Z německého jména toho dosud slyšet 4 osadníky, na jejichž za války třicetileté opuštěných a rozbořených gruntech koncem XVII. století vznikla nová osada nynější. České jméno dostala ves od hospody »Zavadilky«.

panství.[1]) Míněno tím ochranné právo, jež búzovský pán měl v Zadlovicích nade dvěma poddanými kláštera Hradiště.

Současně zapsal král Jiří, jenž hned roku 1458 své dědičné hrady Boskovice s podílem panství byl dědičně postoupil držiteli panství cimburského Vaňkovi z Boskovic,[2]) statek lišnický s podílem v Opatovicích a hrad Kunstat s příslušenstvím dědici Heralta z Kunstatu, Prockovi téhož rodu, nejvyššímu komorníku cúdy olomucké.[3]) Búzovský nový pán pak, Zdeněk z Postupic prodal téhož roku své panství fulnecké synům krále Jiřího, knížatům z Minstrberka.[4]) Hromadné tyto převody vycházející z podnětu králova, nejsou bez významu pro dějiny všeobecné. Nejvíc padá v oči dvojí okolnost. Mezi novými cestami, které hledal král Jiří, kudy by lze bylo se urovnati se stolicí papežskou a zachovati pokoj vlasti, přemítal se tím časem v radě královĕ s jeho vůlí a schválením též návrh, navrátit církvi pozemské zboží odňaté jí za bouří husitských.[5]) Při provedení tohoto návrhu bylo by se na předním místě muselo postoupit zboží bývalého biskupství litomyšlského. Zboží to bylo hned z ruky císaře Zigmunda a nyní pod velikým obnosem zástavním v držení pánů z Postupic. Snad k vůli tomu, aby pan Zdeněk v čas příležitý byl ochoten sestoupit s biskupství litomyšlského, dal mu vtěliti král otcovské dědictví Búzov s Mor. Třebovou. Druhá věc, jež králi mohla tanout na mysli, byla — upevnit si půdu na Moravě. Přibude-li mu tam majetkově silných oddaných pánů, zvětší a podepře se tím jeho královská moc. A podpory takové bylo právě tou dobou na výsost třeba.

Nad králem už v těch letech čím dále hrozivěji stahovala se mračna války o korunu. Válka vypukla následkem sporu s papežskou stolicí. Vratislavští hned od počátku se zdráhali uznati ho králem, v Čechách spojila se proti němu část šlechty v jednotu zelenohorskou a na Moravě roku 1467 čtyři největší města vypověděvše králi poslušnost uzavřela proti němu branný spolek s olomuckým biskupem. Král Jiří vítězně potlačiv vzpouru českou, při níž zejména rodinné hrady Kostkovy uvedeny byly v ssutiny,[6]) povýšil Zdeňka Kostku

[1]) »cum jure patronatus in oppido Buzov et aliis juris (tak!) patronatus in Losscicz et alibi in dictis bonis.«

[2]) Desky zem. olom. XI. č. 10. Půh. III. p. 620. 621.

[3]) Desky zem. olom. XI. č. 36. 37.

[4]) *Volný*, Mähren I. p. 121.

[5]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 452.

[6]) Památky archeol. III. p. 148.

z Postupic v úřad nejvyššího purkrabství pražského a vypravil roku 1467 pod jeho a knížete Viktorina vudcovstvím brannou moc proti Vratislavě. Z ležení pod Frankenštejnem učinil pan Zdeněk výpad k městu Pačkovu, osazenému biskupským lidem. Když posádka počtem 200 pěších a 30 jezdcu se odvážila boje, byla se ztrátou polovice mužstva poražena.[1] Za několik dní potom byli Slezané potřeni ve hlavní bitvě. Odtud hnulo se vojsko na Moravu pokořit odboj měšťanu předně brněnských. Olomouci a statkum biskupským činila velké škody posádka vložená za pevné zdi kláštera Hradiště, jehož opat Jiří zustal věren králi. Počátkem září udeřil na Olomučany nedaleko města pan Albrecht Kostka, bratr Zdeňkuv, a porazil je těžce: padlo jich na 200 a zajato 300, zahrnuje v to značný počet křižáku, kteří Olomouci byli přitáhli na pomoc.[2] Po odchodu Albrechtově, zatím co kníže Viktorin do konce roku s hlavní silou ležel u Znojma, podnikali Olomučané záhubné výpravy na statky pánu králi oddaných. Lidé i majetky padali za oběť ohni a meči.[3] Že též osad panství búzovského nebylo šetřeno, je při postavení majitele jeho pana Zdeňka z Postupic na bíledni.

Dosavadní pruběh boje dokazoval nespokojeným živlum domácím, že nic nespraví bez přispění cizího panovníka proti moci krále Jiřího. Polský král Kazimír nedal se k tomu navnadit, tím ochotněji však uherský Matiáš. Posledního března roku 1468 vypověděl králi Jiřímu válku a překročil v dubnu moravské hranice. Jádrem vojska jeho byli čeští a moravští žoldnéři bývalých rot bratrských se svými hejtmany, z nichž nad jiné vynikal český zeman František z Háje. Uhrům vstříc směrem ke Znojmu vyšel král Jiří s vojskem, v němž mezi zkušenými válečníky zaujímal přední místo pan Zdeněk z Postupic.[4] Nemoha však krále Matiáše donutit k bitvě v otevřeném poli, ustoupil Jiří s hlavním táborem do Čech, zustaviv na Moravě jen syna Viktorina s poručením, aby osadil Třebíč a měl odtud pozor na

---

[1]) Tak *Tomek*, Dějepis města Prahy VII. p. 161., kdežto *Palacký*, Dějiny IV. p. 494., že to byl nikoli Zdeněk, nýbrž Ctibor Tovačovský z Cimburka.

[2]) Fontes rerum austr. XX. p. 489. *Tomek*, l. c. p. 180. 181. Poněkud odchylně *Palacký* l. c. p. 511.

[3]) *Eschenloer* (Historia Vratislav.) vypravuje k červenci roku 1467, že »všechna městečka, vsi a statky kacířů byly spáleny. Hlavně z Olomouce dály se veliké škody a vůbec toho času v Čechách a na Moravě »několik set vesnic a městeček spáleno jest.« Script. rerum bohem. III. 185.

[4]) Script. rerum bohem. III. p. 486.

nepřítele. Matiáš dobyl Třebíče, načež oblehl Špilberk a zaměřil s hlavním vojskem k Olomouci. Dne 6. července přikročil k obležení a dobývání kláštera Hradiště, odkudž královská posádka česká pod velením Vaňka Šatného škodila neustále Olomouci. Zatím co vojsko leželo před Hradištěm maje v úmyslu je vyhladověti, jeden oddíl uherský podnikl útok na zdi uničovské.

Unčov roku 1458 po zvolení Jiříka z Poděbrad za krále mínil nejprve spolu s jinými čelnými městy přidržeti se panovnického domu rakouského. Když však nový král přitáhl vojensky na Moravu, slibovali mu dne 4. července v Brně poslušenství stavové moravští a hned na zejtří potom přisahali věrnost s Olomoucem a městem Hradištěm také měšťané unčovští vyslanými do Brna zástupci. Rok na to povolil jim král, „aby po těch zlých časech lépe se vzmohli“, svobodný prodej režného chleba a masa v úterní dny trhové.[1]) Kdežto jiná města roku 1467 zavřela spolek proti králi, „Unčov zjevně nic nepodnikal a vrátil se kdysi v měsíci září ku poslušenství královu.“[2]) Ba když Němci, jichž tam bylo drahně, na první zvěsti o válečných zdarech Vratislavanu chtěli se bouřit, vybojovali je měšťané.[3]) Za to, že stranili králi, bylo město stiženo zápovědí služeb božích.[4]) V červenci nebo v srpnu roku 1468 chtěli město vzíti útokem Uhři, museli však odtáhnout s nezdarem zapálivše toliko předměstí na čtyrech stranách. Že město nepadlo, přičítáno zvláštní ochraně Rodičky boží Panny Marie, jíž na počest koná se od té doby podnes každoročně v srpnu záslibná slavnost.[5])

---

[1]) *Volný*, Mähren V. p. 149.

[2]) *Tomek*, Dějepis města Prahy VII. p. 183. *Pešina*, Mars Moravicus I. p. 812.

[3]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 494. 495. — V nejstarším inventáři farn. kostela uničovského čte se k roku 1464 na str. 44. opis listiny, v níž uvedena jsou jména tehdejší rady městské: »Jiří Ruprecht, purkmistr, Jan Teppel, Štěpán Rotil, Hanuš Pirka, Ondřej Tichava, Mikuláš Siebenpagel, Mikuláš Hampreisch, Pavel Gera, Pavel Ovčin, Blaha Rotil, Jach Krejčí, Jindřiška, konšelé a přísežní měšťané Uničova.« Ze jmen vidět, že i v městské radě byli Němci zastoupeni.

[4]) *Volný*, Mähren V. p. 150.

[5]) Že útok uherský odražen v červenci — píše *Moravetz* II. p. 74, že v sobotu po sv. Bartoloměji — dne 27. srpna — *Dudík*, Mährens Geschichtsquellen I. p. 260. V pam. listině kard. Ditrichšteina se udává sobota před sv. Bartolomějem. O svíčkové slavnosti »Wachsstockfest« *Volný*, Mähren V. p. 149. — *Beckovský* v Poselkyni starých příběhu českých I. p. 923. 924. vypravuje, že po dobytí Brna mezi Jiřím a Matiášem uzavřeno příměří, v němž ujednáno i to, aby král Matiáš mohl vzít ve své opatrování Olomouc i Unčov, kdyby ta města si toho přála. Olomučané souhlasili. »Unčovští pak měšťané vidíce Uhry k městu se blížiti, ihned brány zavříti poručili a je do města

Též na Šternberk, město bratra páně Zdeňkova, se uherský útok nepodařil.[1])

V klášteře Hradišti po dvouměsíčním obležení začal se citelně jevit nedostatek spíže. Jelikož králi českému velmi záleželo na udržení důležité bašty této, svěřil panu Zdeňkovi z Postupic úkol, pevnost vybavit. Zdeněk velel koncem června při vojště obléhajícím hrad Konopiště, kdež dne 27. srpna sepsal dovětek k poslednímu pořízení,[2]) v červenci na to provázel knížete Viktorina proti zástupům německých křižáků v okolí Ostrova při Lokti. Ačkoli hotovosti královy nebylo prý více nežli 6000 mužů, křižáci v přesile 15.000 rozprchli se hned při prvním setkání.[3]) Na rozkaz králův přitáhl pan Zdeněk ke spižování kláštera Hradiště směrem od Litomyšle dne 24. září k Zábřehu, kdež se k vojsku jeho v počtu na 5000 mužů přidali se svým lidem bratři Tunklové Jan a Jiří z Brníčka.[4])

Pravidelně užívalo se k jízdám a vojenským pochodům z Čech k Olomouci starodávné silnice na Mor. Třebovou. Jelikož však tehdejší držitel hradu Cimburka Václav z Boskovic byl při straně Matiášově,[5]) nemohl Zdeněk z Litomyšle táhnout průsmykem trnavským, táhl tudíž na Zábřeh. Ze Zábřeha bylo Zdeňkovi možno dostati se k Olomouci dvojí cestou: buď po levém nebo po pravém břehu Moravy. Cesta po levém břehu byla delší, pro vozy zvláště v onen podzim hodně blativý nesjízdná, za to však méně nebezpečná, jelikož hrad Úsov, jejž držel

---

pustiti nechtěli; což ačkoli Uhři těžce nesli, však od všeho nepřátelství se držeti chtíce Uničovský dobrými slovy k tomu nachýlili, aby jim městské brány otevřené byly. Ale když ani ta lahodná slova nic neprospěla, Uhři rozhněvajíce se předměstí zapálili.« v domnění, »že ten oheň také do města od větru přenesen bude: však jináče se vskutku shledalo: nebo dokád Uhři v předměstí zůstali, ono hořelo, ale když z něho vyjeli, všem k podivení hořeti přestalo. Hodnověrní muži tehdáž svědčili, že nějaká ženská osoba krásná, ozdobným rouchem oděná a na hlavě modrcu rouchu mající nad zděmi městskými stála, někdy se do povětří vznášela a plameny ohně od města odvracela.« (Po kraji: »Město Panna Maria obhájila.") — Podle pověsti viděla prý v Uničově jakási žena původem z Litovle Pannu Marii, jak modrým pláštěm svým chránila město Uničov proti požáru. Tehda prý slíbila ona žena urobit vlastníma rukama svíci k farnímu kostelu, kterýžto závazek převzaly po její smrti na věčné časy paní uničovské. *Pinkava*, Litovelský okres ve Vlastivědě p. 88.

[1]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 543.

[2]) *Tomek*, Dějepis města Prahy VII. p. 231. 156.

[3]) *Tomek*, l. c. p. 222.

[4]) Byvše před tím nedílní, rozdělili se roku 1464 tak, že starší Jan seděl na Brníčku, mladší Jiří na Zábřehu. Půh. IV. p. 446. 465. 493. 435.

[5]) *Šembera*. Páni z Boskovic p. 32.

přívrženec krále Matiášův Karel z Vlašimě, byl by zustal stranou. Cesta po pravém břehu Moravy byla kratší, pohodlná pro vozy, ale za to vzdor možnému krytí pochodu s búzovského hradu tím nebezpečnější, že vedla těsně podle opevněných osad biskupa olomuckého: Rájce, Zvole a Mohelnice ovládané Mírovem. Rájec, kdež byla tvrz, držel té doby biskupský man Jan z Mírova.[1] Na zvolské tvrzi, jež se zvala i hradem, seděl bratr někdejšího biskupa olomuckého Bohuše — mladý Zigmund ze Zvole s posilou snad svého bratra a manského společníka[2] Hynka z Goldštýna.[3] Nejstarší bratr jeho Jan se synem stejného jména a s Hynkem druhým synem bránili hradu Mírova. Město Mohelnici biskup Tas převzal dva měsíce před tím do vlastní správy patrně k účelům vojenským.[4]

Není pochyby, že zamýšlený pochod Zdeňkuv s vojskem tak početným nezůstal v okolí tajný, a že se strany přívrženců krále Matiáše učiněny zavčas přípravy, aby se postup českého vojevůdce k Olomouci znemožnil. Jízdná jedině možná cesta od Zábřehu šla západně podle Zvole na dvou místech hlubokým úvozem.[5] Překážky příkopem a zásekami v těch místech mohly býti snadno pořízeny téže noci, kdy královské vojsko české chtělo přetáhnout mimo Zvoli.[6] Zastoupila-li mu potom cestu ze zadu záloha z rájecké tvrze, ocitlo se české vojsko jako v pasti: do předu nemohlo pro nad-

[1]) Desky zem. olom. XI. č. 5.

[2]) Hynek ze Zvole na Goldštýně společníkem Zigmundovým na manství zvolské od roku 1466. *Lechner*, l. c. I. p. 109.

[3]) Že Hynek účastnil se bojů před Zvolí: *Pešina*, Mars mor. I. p. 762.

[4]) Hrad Mírov s příslušenstvím svěřil biskup Pavel r. 1445 Oldřichovi z Miličína. (Arcib. archiv kroměříž. O. I. a. 5.) Tři léta potom pak i s Mohelnicí a panstvím svitavským Jaroslavovi ze Šelnberka. (l. c. sub O. I. a. 6.) Po smrti Jaroslavově roku 1453 podržel biskup JanHáz Mírov s Mohelnicí ve vlastní správě. Když za rok na to zemřel, administrator Dominik zastavil obojí zboží Mikulášovi Bystřici z Ojnic, jenž za kratičko (r. 1455) přepustil to Vilímovi z Miličína. Biskup Bohuš ze Zvole zapsal roku 1456 Mohelnici témuž Vilimovi švakru svému ve 450 kopách, Mírov pak svému bratru Janovi a jeho synu Janovi ml. ze Zvole. (l. c. sub O. I. a. 8.) Vilím z Miličína byl v lednu roku 1466 mrtev — (*Lechner*, l. c. I. p. 116.) a biskup Tas zapsal téhož roku Mohelnici s tvrzí od Vilíma vystavěnou panoším Janu Zúbkovi ze Zdětína a Jakšovi z Ojnic, vyplatil ji však dne 12. července 1468 od obou držitelů. (Arcib. archiv kroměříž. sub O. I. a. 9. — M. I. a. 10.)

[5]) Velmi poučný situační nákres tehdejší vsi Zvole s okolím pořídil mi tamnější nadučitel ve výsl. p. Jakub Lolek, jemuž srdečně děkuji za něj i za všecky laskavé zprávy místopisné.

[6]) Že Zdeněk ze Zábřeha vytáhl v noci: *Pešina*, Mars Morav. I. p. 840.

stavené překážky, dozadu nazpět ustoupit vudce nechtěl, ačkoli mohl vozovým útokem prorazit. Tak by se dalo vysvětlit nečinné celotýdenní ležení páně Zdeňkovo před Zvolí.[1])

Na výzvu velitele zvolského hradu přijely k pomoci proti nadání rychle jízdné houfy uherské vedením Františka z Háje od Mohelnice, možná hned první den po oné noci, kdy české vojsko bylo nuceno stanouti. Královské voje české stály zavřeny vozovou hradbou a náspem na rovině mezi tvrzí a řekou Sázavou hotovy jsouce k bitvě. Uhři se však útoku neodvážili čekajíce na brzký příchod posil z Olomouce.[2])

---

[1]) *Tomek,* Dějep. města Prahy VII. p. 232. píše, že české vojsko »strojili se předně k dobytí hradu Zvole« — ale pochod, jenž směřoval k vybavení důležité posice kláštera Hradiště, při němž tedy každá hodina byla vzácná, je sotva myslitelný s takovým vedlejším podnikem jako dobývání hradu zvolského, leda že snad Zdeněk byl nucen dobývati ho, aby se dostal dále. V tom smyslu bylo by třeba rozuměti zprávě Tomkově. Ale o dobývání Zvole se v letopisech tehdejších vůbec nemluví.

[2]) *Eschenloer,* Histor. Vratisl. ve Scriptores rerum siles. VII. p. 193. Script. rerum bohem III. p. 487. (P. d.)

Něco z moderního tureckého písemnictví.

Podává Alois Koudelka.

Nadepsal jsem před tuto črtu „něco", ježto dosud nikde nesetkal jsem se s takovými obtížemi při pátrání po té neb oné knize XB nejnovějšího data jako v Turecku. Ano na výtku čím to, bylo mi zcela otevřeně odepsáno, že Turecko není — Evropa! To jsem věděl bez tak, ale i na tom nejvzdálenějším východě spíše se dopídíte knihkupectví v našem smyslu, nežli v evropském Cařihradě — a to i za režimu mladotureckého. Též tedy z toho, co jsem pracně sehnal, podávám tuto „něco" čtenářům „Hlídky".

Už před panstvím Osmanů, t. j. Turků v našem smyslu, byla osmanská řeč. První turecký kníže, Ogus chan, sestrojil z tatarských, uherských, čudských a nigurských nářečí novou řeč, jež zvolena za řeč lidu, kdežto řečí písemnou neboli správněji spisovnou zůstala perština. Kdo vlastně dopomohl osmanštině k její naprosté samostatnosti, není najisto dosud dokázáno. Než i na dále po dlouhá léta znatelný byly — a to v míře nemalé — vlivy arabštiny a perštiny na osmanskou řeč spisovnou. Teprve Hodža Sechban Baši vyprostil ji z těch pout. Nová éra nadešla tureckému písemnictví Akifem pašou naroz. 1784 v Anatolii a potomním ministrem zahraničním. Šinasi effendi a Kemal bey jsou Osmanům asi tím, čím Němcům Schiller a Goethe. Prostnost a tím všeobecná srozumitelnost jsou význačnými známkami děl obou těch autorů. Šinasi, jenž už jako jinoch horlivě pěstoval francinu, odebral se později do Paříže, kdež různé své básně sám do frančiny přeložil. Na př.:

Une jeune fille charmante,
Mais inconstante,
Hélas! c'est une belle fleur,
Qui n'a pas d'odeur!

O grand Dieu, roi de rois, maître de la nature,
De soi même règnant de toute éternité,
Tout empire est fondé sur l'immortalité,
Empire qui régit sa libre dictature.

On přeložil do turečtiny díla Racine-ova a Lafontaine-ova. Hlavním dílem Šinase je turecká encyklopaedie, již však dokončiti nebylo mu dopřáno. Jeden díl ukončených desíti svazků — v rukopise — nalézá

se ve Vídni, druhý v Budapešti. Byl spolupracovníkem zatím zaniklého časopisu „Tasvireji efkiar“ (Myšlenkový obraz). Zemřel roku 1870.

Kemal bey (vedle něho dlužno jmenovati Hamida beje, Ekrema beje a Nadžiho) narodil se roku 1832, stal se rázem slavným, když jako 22letý mladík počal vydávati svoje básně a články sršící svatým zápalem pro vlast a lidstvo. Tím arci uvalil na sebe nemilost vládnoucích kruhů, i bylo mu utéci do Paříže. Tam založil turecký časopis „Svoboda“ a za svého předsednictví první sdružení mladoturecké. Když Abdul Hamid nastoupil na trůn, bylo mu dovoleno vrátiti se do otčiny, než brzo zase byl z ní vyobcován na ostrov Rhodos, kdež roku 1885 zemřel. Podávám tu ukázkou několik vět z Kemal beje o lásce k vlasti: „Jak přirozeno jest, že nemluvně — svou kolébku, dítě — své hřiště, jinoch — své spolužáky, děti — svou matku, otec — svou rodinu, stařec — svou lenošku miluje, rovněž tak přirozený jest cit lásky k vlasti. Přirozený z těchto důvodů: člověk miluje svou otčinu, poněvadž od prvního svého vdechu ssaje v sebe otčinský vzduch. Člověk miluje svou otčinu, poněvadž zrak jeho, tak drahocenný, Bohem mu propůjčený klenot, při prvním svém otevření patří na otčinské luhy a nivy. Člověk miluje svou otčinu, ježto jeho vlastní tělo je částí otčinské půdy, země. Člověk miluje svou otčinu, poněvadž z každého koutu jejího zří na něho památky jeho vzpomínek. Člověk miluje svou otčinu, ježto se mu dostává výchovu, úřadu, majetku a práv pod ochranou otčiny. Člověk miluje svou vlast, vždyť je to domovina jeho předků a jeho vlastních dětí. — — —

Náboženství, národnost, svoboda i moc, kult předků, rodina — všecky tyto vznešené city spojují se v jeden, vše převládající a přezařující, v cit vlastenecké lásky!“

Abdulhag Hamid bey, přítel a příležitostný spolupracovník Kemalův, napsal kromě příležitostných básní několik dramat ve verších. Žije ve vyhnanství v Londýně.

Ekrem bey, professor linguistiky v Cařihradě, vyznamenává se neobyčejně měkkou a něžnou řečí. Ač je více lyrikem, přece napsal také všelicos dojemného v proze. Jenom že se zřídka kdy chápe péra. Stoupencem jeho jest Sami paša zade Sezaï bey, z jehož prací dostala se mi do rukou sbírečka náladových povídek „Kučükler“ (Drobnosti). Píše rovněž málo, ale tím vinna ne tak jeho neplodnost, jako turecká censura. Z nejmladších dlužno uvésti Halid Ziu, Menemeuli Tahira, Nadžího, Dženaba, Ahmed Rassima, Hüsseïn Rahmiho, Ahmed Hikmeta, Tevfik Fikreta,

Hüsseïn Džahida, Jsmail Muštaba, Dželal Mahira, Dženab Šehabeddina. Bohužel, ze všech tuto vyjmenovaných mohl jsem jen něco získat od H. Rahmiho a Ahm. Hikmeta, slíbeny pak mi ještě některé práce Ahm. Rassima; mohu tedy šíře se zmínit o tom, co mám, kdežto u ostatních se pouze obmeziti na to, čeho jsem se o nich jinde dočetl.

Nejplodnějším snad z mladotureckých autorů jest H. Rahmi. Zrovna hravě háže na papír svoje povídky a romany. Náměty k nim čerpá bezprostředně ze života; za procházky, v tramwayi nebo na parníku nalézá jako bystrý pozorovatel nejpestřejší typy a nejrozmanitější látku k novým pracím. Zdravý humor, sršící vtip — toť význačné známky jeho děl, ač nepostrádají též hluboce procítěné poesie a tu a tam vulkanicky propuknuvšího pathosu. Jen tu a tam cítí se čtenář odpuzen příliš hrubým naturalismem, jímž provanuty mnohé z nejlepších jeho prací. Svojí kousavou a sžíravou satyrou vyvolal již nejednu bouři u svých čtenářek, ale snad právě proto se čtenářstvo o jeho práce zrovna pere. Pokud mi známo, vydal tyto povídky a romany: „Šiq“ (francouzské slovo), „Köhne muhabet“ (stará láska), „Qujruglu jildiz“ (Kometa), „Mu'adele-i seoda“ (Vyrovnání vášně, lásky), „Meteres“ (Barikáda), „Iffet“ (Cudnost) „Tuneldan ilk kečmiš“ (První jízda tunelem).

V románu „Stará láska“ líčí se proti panujícím u nás názorům o životě haremovém monopolové právo první zákonité ženy na manžela. Hrdinou povídky jest Nehad bey — jakýsi prototyp harémového pána — jenž po spatření nové služky — řekněme společnice jeho ženy — Nerimanové slepě se do ní zamiluje a jí vše obětovati je odhodlán. Ta však statečně odmítá jeho návrhy jednak z lásky k jeho choti, jednak proto, že ho nemiluje. A hrdina náš vrací se posléze ku své staré lásce, vida nezbytí. Případně a pro západoevropského čtenáře zajímavé podány jsou karaktery nejen hlavních osob, nýbrž i vedlejších, jako matky našeho hrdiny a některých služek. Při vší zajímavosti látky poskytuje kniha dosti přesný vhled v domácí život turecký.

Zvláštním zjevem v novotureckém písemnictví jest Ahmed Hikmet, jehož bych přezval předbojcem za práva turecké ženy. Narodil se r. 1870. Po ukončených studiích pokoušel se v žurnalistice, jež se v letech 1890—95 těšila dosti značné svobodě. Po té vstoupil do služeb státních, i byl vyslán nejprve jako vicekonsul do Pireje, po té na Kavkaz; teď zastává dvojí úřad, a to professora literatury na lyceu v Galatě Seraii a pak chefa kanceláře konsulátní v ministerstvé

zahraničí. Jako soubor prací svých shrnul ve sbírku povídek, jimž dal název „Charistàn u Gülistàn" (po česku snad: „Trnovín a Ružovín"). Karakteristickou známkou všech povídek tam umístěných je trpký realismus, pohlížející na stav věcí okuláry tureckého pessimismu. Jelikož realismus usiluje o pravdu, proto také práce Hikmetovy jsou eminentně ethickými a tendenčními, kritickými. Hikmet ve svých povídkách ukazuje na absurdnost jistých socialních tureckých zařízeči, najmě postavení turecké ženy.

Obsahem titulních povídek — symbolistických to pohádek — je sentence: Žena doplňuje muže; každý z nich o sobě vzat představuje cosi nedokonalého. Kdyby ženy neměly krásy, nebylo by u mužu velikosti. A puvab žen nebyl by ničím bez síly a velikosti mužu.

Psychologickými jemnostmi vyniká z dalších povídek: „Hüsn u-'ašîg" (t. j. „Krása a láska"). V povídce té líčí se, jak mladý muž, jenž tak horuje pro ženskou krásu, že pokládá požitek a pochoti z ní plynoucí za cennější a vzácnější věrnosti, s jednou takovou kráskou se ožení. Viděl — po tureckém mravu — jen její postavu, tváře však ne. Když nevěsta ve svatební noc závoj odhalí, pozná, že tvář její jest od osýpek znetvořena. Ve svém sklamání zachová se surově k mladé choti své a prohlásí, že s ní nemůže žíti. Manželka čelí té pohaně ne obvykle jímavou pokorou, poukazujíc na to, že ona jest nevinna, že vinni jsou neštěstím obou pouze rodiče, kteří využitkovali turecký zastaralý svatební obyčej. Svolí o rozvod, vyprošujíc si toliko lhutu osmi dnu. A tu líčí autor věru úchvatně, jak v srdci sklamaného horovatele pro tělesnou krásu vzniká napřed útrpnost s mladou chotí a jak za těch osm dní nalézá v ní krásnou a šlechetnou duši, z čehož se u něho rodí láska, jež po celý pak život trvá.

V povídce „Lane-i münkesir" (t. j. „Rozbořené hnízdo") jedná se o cizoložstvo. Muž, jenž ve svém tureckém temperamentě podlehne svodum jiné ženy, vrací se kajicně ke své životní družce; návrat ten a smír ulehčuje oběma láska k dítku jejich.

Monogamistickému citu holduje povídka „Záhada srdce". V povídce „Ješil juva" („Zelené hnízdo") vystupuje jako hrdina muž, jenž neví, kterou by si vlastně ze dvou sester, jimž se koří, měl zvoliti za družku života; rozhodnutí pak o tom přenechá osudu, t. j. losování. A nastojte! Vytáhne los nepravý, ta pak, která mu celým srdcem oddána byla, hořem hyne.

V povídce „O erkekler!" („O, těch mužu!") líčí se výkřik žínky, jež nedovede mužum (t. j. svému muži) porozuměti. Tu patrný vliv

Marcela Prevosta, jakož i v povídce „Iki mektub“ („Dva dopisy“), je zajímavým dokumentem pro duši turecké ženy. Pěknou povídkou je též „Ninni“ (asi po česku „Hajej!“ tedy: „Ukolébavka“). V povídce té vypráví autor o mladožince, jež ztrácí lásku svého chotě, ale doufá ji pak opět dojíti — dítkem, na něž dlouho čeká, ale marně. Naději na dítko nastává skutečně obrat v životě jejím a mužově — dojemno čísti, jak muž pojednou pozorný ku své choti a kterak společně rokují, jak dítko pojmenovati; než jak dlouho bylo ubohé matce na tu spasnou hvězdičku čekati, tak zase rychle ona jí — shasíná — umírá. Matka z toho sešílí.

V „Salhanyn günahy“ (t. j. Salhanin hřích) zase líčí nám autor, kam až zabíhá turecký náboženský rigorismus. Jedná se v povídce té o porušení postu předepsaného ženám (ale i mužům) v posvátný měsíc „Ramazanový“, kdy i políbení mezi manžely pokládá se za hřích, a tohoto hříchu dopouští se Salha, jež čeká na chotě z ciziny se vrátivšího.

Mimo tyto a už ode mne v překladu uveřejněné povídky „Tetička Naggije“, obsahuje ona sbírka několik drobnějších črt a samomluv, z nichž zvláště zajímavým je „Görüdžy“, v němž se vypráví, jak se v Turecku děje „družbení“, t. j. ucházení se o ženu, a to ženami.

Z náčrtu toho zřejmo, že Ahm. Hikmeta lze vším právem stavět na roveň západoevropským povídkářům. Vůbec lze pozorovat u nejmladších spisovatelů tureckých snahu vnikati ve skutečný život, nazírati naň očima nezamlženýma ruznými předsudky ať už náboženskými nebo národnostními. Proti pěstitelům tak zv. vlastenecké povídky vystupují zastanci povídky realistické, ze života současného čerpané, a mezi nimi vynikají prý najmě Ismail Muštab a Dželal Mahir. I v poesii pozorovati značný pokrok proti dřívějšku. Za nejlepší soudobé lyriky pokládají se Tevfik Fikret — najmě co do ovládání slova a lahody řeči — a Dženab Šehabeddin — jako mistr hluboké, vášnivě turecky zbarvené mystiky. Mnoho nadějí klade se také do Ali Faika a Haleta, rodem Čerkesa, jejž prohlašují za tureckého Baudelairea.

Mnohem huře je na tom doposud dramatická Musa, ne snad, že by i tu nebylo pozorovati rozběhů ke skutečnému životu a námětům z něho braným, ale proto, že obecenstvo dosud příliš lpí na svých zamilovaných stínových (t. zv.) hrách, a jestliže autor tomuto vkusu neholduje, tož se o to postarají herci, zkarikujíce celou jeho hru, jen aby se obecenstvu vyhovělo. Buď musí zadost učiněno býti jeho pochoti

krvelačné nebo kašpáreckému humoru. Z autorů, kteří usilují uvésti na scénu výkroje ze skutečného života nebo nějakou životní otázku neb aspoň nějaký obraz historický, vedle Kemala zasluhují zmínky Ibn ur Refik Ahmed bey, H. Suad bey a dr. Said Ali.

První zánik cistercienského kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal Jan Tenora.

Hlavním pramenem o klášteře žďárském, tedy také o prvním zániku jeho, byl dosud Steinbach, jenž napsal: „Diplomatische Sammlung historischer Merkwürdigkeiten aus dem Archive des gräflichen Cisterzienserstifts Saar in Mähren“, a jako druhý díl tohoto svého spisu vydal listiny kláštera se týkající („Urkundenbuch“). Steinbacha doplňoval a opravoval Wolný hlavně ve své Církevní Topografii. Podle Steinbacha úplně se řídí Drož ve svém spise: „Dějiny kláštera a města Žďáru“, tak že je to vlastně překlad — někdy ještě chybný — spisu Steinbachova s dodatky z Wolného ve stati o tomto zániku kláštera. Ale vypravování Steinbachovo jest nespolehlivo, nesprávno a nad míru neúplno, tak že jeví se skoro bezcenným, třebas se dovolával puvodních akt o volbě opata Antonína a o odboji měšťanů žďárských. Ježto však všecek průběh tehdejšího jednání o klášter a s ním související hotový odboj Žďárských proti biskupům olomouckým poskytuje se svými podrobnostmi velmi zajímavý obraz, pokusil jsem se, abych úplně znova na základě spolehlivých pramenův a památek současných vypsal první zánik kláštera r. 1614.

* * *

Fundatory a vrchními pány kláštera žďárského byli pánové z Kunštátu. Praotec jejich Boček jej založil a Jiří z Kunštátu a Poděbrad, potomní král český, pozdvihl jej ze zřícenin a vyrval statky klášterní z rukou uchvatitelův. Od potomků krále Jiřího knížat minstrberských pochází pak hlavní privilej kláštera žďárského. Na hradě Kladském dne 16. září 1498 potvrdili před četnými svědky knížata Albert, Jiří a Karel vydanou listinou všecky klášterní „privileje, milosti, svobodnosti, obdařenosti, půjčenosti, indulty, práva, ohrazenosti a chvalitebné obyčeje“, kteréž byly klášteru „darovány, dány, poručeny a obmyšleny“, a slíbili opata a konvent, jejich zboží a lidi nynější i budoucí „při všelikých jejich milostech, právích, svobodách, indultích a utvrzenostech, v chvalitebných obyčejích a obdaření zachovati, obhajovati a časy věčnými zbraňovati.“ Nad to osvobozovali klášter „ode všech a všelijakých dávek, porážek, pomocí, berní, povrubův a trápení, robot,

nepravosti a lidských služebností, vozeb i od jiných všelikterakých zvláštních obtížností“ za sebe i své nástupce a slibovali, že nebudou kláštera „na zboží jeho hospodami, stavištěmi ani jinými kterýmikoliv ěk obtížnostmi a bouřkami trápiti“. Kromě toho osvědčovali, že klášter a jeho zboží se vším příslušenstvím nebude od nich ani od jejich dědicuv a zástupcu nikomu zapisován, prodáván, směňován, zastavován ani žádným kterým obyčejem odcizován. „Kdyby však co takového bylo kdy pokušeno a učiněno“, prohlašovali, že „to ruší, boří, kazí a aby mocnosti, pevnosti a trvalosti žádné nemělo, odsuzují“. Ještě pak „nad to ustanovovali a za právo říkali ortelní“, jestliže by kterýkolivěk z nich nebo z erbuv a budoucích jejich kdy „klášter a opata nebo bratry nyňější neb potomní nebo jednoho z nich kvaltovně neb rukou mocnou nabíhal, zarmoutil neb jakoukoli všetečnou smělostí trápiti směl“, že „ihned jakž by se stalo, ten jistý sám sebe i svou osobu všelikého práva poddacího obloupí a zbaví“, že nebude míti „vchodu do kostela i kláštera“, že „nebude účasten ani božích služeb, modliteb, proseb, které se v něm díti budou za fundatory a dobrodince“, a že nebude po smrti pohřebu míti v klášteře. Kdyby pak rod fundatoruv vymřel, budou míti opat s bratřími klášterními „nyňější i potomní moc všelikou bez umenšení zvoliti sobě a svému klášteru na místo fundatoruv pána, ochrance, poručníka, obranitele a pomocníka, který se jim líbiti bude a klášteru potřebnější bude“.[1]

[1] Nos . . . omnia et singula eorum privilegia, litteras, libertates, gratias, donationes, concessiones, jura, indulta, laudabiles consuetudines et immunitates . . . innovamus, approbamus, ratificamus et confirmamus . . . volentes . . . et spopondentes monasterium praedictum, abbatem et conventum eorumque bona et homines praesentes et futuros in omnibus eorum gratiis, juribus, libertatibus, indultis, immunitatibus, laudabilibus consuetudinibus et donationibus conservare, protegere et defensare temporibus perpetuis. Insuper monasterium praedictum, abbatem, conventum et eorum homines praesentes et futuros ab omnibus donationum generibus, impositionibus, subsidiis, steuris, bernis, vexationibus, talliis, angariis, perangaris, vecturis ac aliis omnibus et singulis gravaminibus . . . perpetuis temporibus pronunciamus, decernimus, edicimus et praesentibus sententiamus esse liberos, exemptos et solutos . . . Volumus (Steinbach II 194 chybně: nolumus) praeterea et promittimus praedictum monasterium ac bona, praedia, villas, res et possessiones eiusdem cum eorum universis proventibus, utilitatibus et pertinentiis quibuscunque per nos, haeredes et successores nostros non proscribere, non vendere, non permutare, non impignorare, nec alio quocunque modo vel exquisito colore alienare. Si autem quid ex inadvertentia vel oblivione hujus nostrae liberationis per nos, haeredes et successores nostros in contrarium attemptatum et factum (quod absit) fuerit, illud nunc sicut tunc, et tunc sicuti nunc infringimus, cassamus, annullamus et nullius roboris, vigoris, valoris et auctoritatis omnino esse . . . sententiamus. Volumus insuper

Ale také ostatní pánové z Kunštátu, jakožto potomci Bočkovi, pokládali se za fundatory kláštera žďárského a usilovali uplatniti své právo na klášter odporujíce tomu, aby vládli knížata minstrberští snad jednostranně klášterem. Po delším jednání stala se v sobotu po sv. Jiljí (4. září) 1507 přátelská a jednostejná smlouva a srovnání mezi knížetem Karlem minstrberským, jenž zastupoval také svého bratra Albrechta a knížete Bartoloměje minstrberského, a mezi panem Janem Kunou z Kunštátu a na Rožnově a Hynkem Bočkem z Kunštátu a na Polné, kteří měli zároveň plné moci všech ostatních pánu z Kunštátu. Touto smlouvou bylo poněkud — aspoň v theorii — obmezeno právo knížat minstrberských na klášter ve prospěch ostatních pánu z Kunštátu. Pro klášter znamenala tato smlouva potvrzení všech dosavadních výsad a nadání a ještě těsnější spojení s fundatory; ale otázka, co by klášteru bylo činiti, kdyby vymřel všecek fundatorský rod, nebyla tu dotčena.

Tato smlouva stanovila: opat nynější i všichni potomní opatové a konventy, jakož i klášter se všemi jeho zbožími, kteréž k němu nyní přislušejí nebo na potomní časy k němu přislušeti budou, mají zůstati při svých výsadách, spravedlnostech, svobodách a starých dobrých obyčejích bez všelijaké překážky a vymyšlení. A kdyžby který z knížat a pánů neboli jejich potomkův učinil klášteru, opatům neb konventu jakou moc a bezpráví, ten má beze vší výmluvy ztratiti své právo a panství, kteréž měl na fundatorství, taktéž i nemají se více na to zase navracovati věčně dědicové a potomci jeho. Také kdežby klášter s jeho přislušnostmi nebo opat a bratři od kohokolivěk jakou

---

et decernimus ac virtute praesentium statuimus et pro lege sententiamus, quod si quiscunque nostrum, haeredum et successorum nostrorum saepedictum monasterium, abbatem vel fratres praesentes et posteros, aut unum eorum frivole et manu violenta . . . invaserit, turbaverit, vel quovis ausu temerario molestare praesumpserit, . . . ex tunc mox ipso facto idem seipsum suamque personam omni jure patronatus sentiat privatum, . . . ingressumque ecclesiae nostrae et monasterii non habebit, nec divinis officiis, orationibus, suffragiis ibi pro fundatoribus et benefactoribus peragendis participabit, post obitum vero sepultura ipsius monasterii carebit Quod si etiam (quod absit) nos, haeredes et successores nostros de lumbis nostris descendentes non relictis post se haeredibus legitimis de hac luce migrare contigerit, ex tunc abbas cum fratribus praedicti monasterii praesentes et posteri omnimodam sine quavis diminutione habebunt facultatem et auctoritatem pro se et ipsorum monasterio nemine resistente eligere et statuere in locum fundatorum dominum, protectorem, tutorem, auxiliatorem et defensatorem. qui eorum voluntati placuerit et monasterio videbitur utilior. Steinbach, II. 190—196. Český překlad, jehož na hoře použito, v moravském zemském archivě ve Sbírce Cerroniho II. 122, listina 259 b.

překážku měl a jim bezpráví a moc činil, tehdy mají a chtějí jako praví fundatorové sobě pomoci jeho hájiti a v obranu vzíti.

Další duležité ustanovení těsně spojovalo a zavazovalo jak fundatory tak klášter; zapovídalo všecky jednostranné smlouvy a změny ať už prospěšné nebo škodlivé: „jestli by kdo z nás fundatoruv, opat neb konvent, což by tomu klášteru k lepšímu aneb horšímu přijíti mohlo, tu žádné moci aniž práva není i na věky míti nemá, lečby fundatorové svrchudotčení, opat a konvent všichni jednostejně svolili“.

V tom však měli míti knížata minstberští a jejich přirození dědicové mužského pohlaví přednost před ostatními pány z Kunštátu a jejich potomky, že knížata minstrberští — na místě všech pánu z Kunštátu — měli míti klášter u věrném opatření a vyvoleného opata potvrditi a přijiti. Jen měli knížata k tomuto potvrzení a přijetí nejméně jednoho z pánu z Kunštátu obeslati a opatu u přítomnosti téhož pána z Kunštátu pověděti, že všecek ten rod pánuv z Kunštátu spolufundatorové jsou. V případě, kdyby vymřel všecek rod knížat minstrberských, nemá opat i s konventem svým k žádnému jinému hleděti, než k pánum Kunštátum jako ku pravým fundatorum, a na to má jim slib učiniti po všecky časy; tehdy by nejstarší z pánu Kunštátuv měl a držel fundatorství a klášter ve svém spravování. Kdyby však knížata minstrberští zanechali nedospělé dědice své, podle poručníku, kteříž by byli dáni od knížat sirotkum, jeden pán z Kunštátu nejstarší v letech má opata a ten klášter spravovati až do let rozumných sirotků pozůstalých.[1])

Ale tato smlouva z roku 1507 vynucená od pánu z Kunštátu z pravidla nebyla zachovávána. Nejednali podle ní knížata minstrberští: nikdy neshledáváme se s tím, že by byl potvrzen býval nový opat u přítomnosti některého pána z Kunštátu usedlého na Moravě nebo v Čechách; ani při potvrzení opata Václava roku 1541,[2]) ani opata Šimona roku 1561,[3]) tím méně opata Tomáše r. 1588[4]) nebyl žádný z pánu z Kunštátu přítomen. Rovněž roku 1526 dal Karel kníže minstrberský — „jakožto pravý fundator“ — mistru Václavovi k užívání pustý hamr i s tvrzí na gruntech kláštera žďárského,[5])

[1]) Steinbach, l. c. II. 201—204.

[2]) Tamže, II. 221.

[3]) Tamže, II. 224.

[4]) Tamže, II. 226.

[5]) Tamže, II. 213.

a o souhlase ostatních pánu z Kunštátu a opata a konventu žďárského není řeči. Ani klášter nerespektoval smlouvy této hned r. 1509, když koupil od Oldřicha ze Zvole ve Zvoli dva dvory a třetí pustý, jenž slul Zdětín,[1]) ani r. 1511, když koupil od Buriana a Václava bratří z Jemničky dvur Svratečku,[2]) ani když prodal roku 1524 vodu v Křídlovičkách Matěji Schallerovi.[3]) ani když prodal r. 1530 hamr Najdek měštěnínu jihlavskému Janu Polcrovi a mistru Preklovi z Fiklu,[4]) neboť nikde při těchto kupech a prodejích není řeči o svolení fundatoruv. Konečně nedbal na smlouvu tuto ani Hynek Boček z Kunštátu na Polné, který měl přece účast při ní, když beze vší zmínky o svolení ostatních fundatoru prodal roku 1514 vodu Lhotskou mezi Městcem a Radostínem.[5]) Jen jednou roku 1536 bylo jednáno podle smlouvy z r. 1507, když Jan z Pernštýna a na Helfenštejně směnil klášterní pustou ves Novešice, kteréž až posud byl v držení od kláštera v summě zápisní, za svou vlastní ves Podolí a za 4 člověky v Mirošově a pátého mlynáře i s pustotinou Lhotkou a za vrchní panství ve vsi Dobré Vodě; tehdy smlouva a směna se stala od Ambrože opata i všeho konventu kláštera žďárského s povolením knížete Karla minstrberského a pana Jana Kuny z Kunštátu a na Lukově,[6]) hejtmana markrabství Moravského, p. Smila, p. Zikmunta, p. Viléma, p. Jindřicha bratří vlastních Kunuv z Kunštátu, p. Jana, p. Ludvíka, p. Karla, p. Sezimy Zajímačuv z Kunštátu, jakožto pravých fundatoruv téhož kláštera.[7]) Pusobil tu zajisté vliv hejtmana markrabství Moravského Jana Kuny a úřední jeho styky s vlivným knížetem Karlem a projevila se ještě jedenkráte solidarnost veškerého rodu Kunštátského. Ale potom už jí nebylo, ba nastalo úplné odcizení; knížata minstrberští pokládali se za více než ostatní pánové z Kunštátu, a kromě toho povstal antagonismus národnostní: knížata minstrberští se poněmčili a pánové z Kunštátu zustali Čechy. A nad to zrovna náhle pozbývají pánové z Kunštátu svého významu a mizí z dějin; rod ještě začátkem 16. století tak početný a rozvětvený vymírá (po meči vymřel p. Vilémem Kunou r. 1591), a zustávají tedy knížata minstrberští jako fundatoři a vrchní páni kláštera.

[1]) Tamže, II. 204.
[2]) Tamže, II. 207.
[3]) Tamže, II. 212.
[4]) Tamže, II. 215.
[5]) Tamže, II. 210.
[6]) Steinbach mylně tiskne »na Bukovy«.
[7]) Tamže, II. 219.

Lze tedy po roku 1540, kdy přestal býti Jan Kuna hejtmanem markrabství Moravského, pominouti smlouvy z roku 1507, poněvadž nezanechává po sobě stopy platnosti. Zbývá jediná výsada knížat minstrberských z r. 1498. Podle ní byl by poměr mezi fundatory a klášterem tento: Fundatoři byli „páni, ochranci, poručníci, obranitelé a pomocníci“ kláštera; v této své vlastnosti potvrzovali výsady a obdarování, osvobozovali od břemen a zaručovali celistvost kláštera a jeho zboží, ano vzdávali se nároků na prodej, směnu, zápis i zástavu a vůbec všecko odcizení kláštera a jeho zboží; každé ublížení klášteru přivozovalo s sebou ztrátu fundatorství. Za to měli fundatoři právo na klášter, měli vchod do kláštera i kostela jako jeho páni, a klášter musil jim poskytnouti slušné vychování s jistým počtem osob a koní, měli účast na bohoslužbách, modlitbách a prosbách v klášteře a právo na pohřeb tam. Hájení a ochrana kláštera přinášely s sebou panství nad klášterem, což znamenalo, že fundator měl moc zrovna zeměpanskou a přední representant kláštera — opat — musil dožadovati se svého potvrzení, musil přísahati poslušnost a věrnost, musil holdovati fundatorům a byl jejich kaplanem a poddaným;[1]) rovněž fundatorům náležela po smrti opatův odúmrť.

Ale během času, ježto nestarali se knížata minstrberští o klášter, zbylo z fundatorství jen potvrzovati opaty. Jinak nebylo styků mezi fundatory a klášterem; fundatoři nedojížděli na klášter, neměli tam pohřbův. Jakož se odcizili knížata minstrberští zemi české, tak ani nebyl jim na srdci klášter žďárský a hynula pieta k starodávnému

[1]) Roku 1541 byl potvrzen od knížat minstrberských opat Václav; v listině stvrzovací dí se: »haben wir . . . zu geschehener wahl . . . unser volkomlich jawort gethan, ihnen zu unsern caplan, undterthanen nach empfangenen eidespflichten und erhaltung angenumen und gnediglich bestetiget«; v listině té zovou se knížata: »fundatoren und oberherrn des obgemeldten klosters Zoraw« (Steinbach l. c., II 221, 222); r. 1561 byl potvrzen opat Šimon, jenž prosil, aby byl za kaplana a poddaného přijat a potvrzen: »dan er auch kegen uns allsowol auch unsern erben als, wie gemeldt, seinen landtsfürsten und rechten erbherrn wie gebürlichen in allen schuldigen unterthanigen gehorsamb, inmassen sich solichs einen getrewen unterthonen wolgezimet gehorsamlich wollte befinden lassen« (Steinbach l. c, II 225); a opat Tomáš r. 1588 přísahal knížeti Karlovi: »gelobe, hulde und schwöre Gott dem Allmächtigen und dem . . . fürsten und herrn herrn Carln herzogen zu Münsterberg . . . meinen genedigen landesfürsten und erbherrn, sowol Ihr F. Gn erben und nachkommen eine recht unwiederrufliche erb-holdung, dass ich von heuntigen tage an soll und will Ihrer F. G. und deroselben erben und nachkhommen unsern herren gehorsam, trau und gewehr sein . . . wie das einem getreuen unterthanen wohlgezimet und gebühret (Steinbach l. c., II. 226).

založení rodu jejich, a stavše se protestantskými stranníky neměli valného zájmu na prospěchu katolického kláštera. Klášter byl vlastně ponechán sám sobě a puštěna jemu všecka volnost, takže není o nějakém obmezování kláštera známky. Opatové s konventem zboží své spravovali si sami a hospodařili po své vůli. Vzájemné svazky tak se uvolnily, že konečně fundatorové vzdali se pro svůj lepší prospěch všeho svého práva a panství nad klášterem. Stalo se tak roku 1588, a skutek tento povstal z těchto začátků:

Již biskup olomoucký Marek (1553—1565) udělil v manství roku 1560 p. Václavu Berkovi z Dubé a z Lippého na Šternberce manský statek biskupství: zámek pustý a ves Medlice, městečko Domštat, ve vsi Mladějovicích 9 člověků, Novou Vesku, Rejhartice, Dobrou (která slula Lhota), Krakořice (nyní Krakovec), Skřípov, Bělou, Hetzendorf, ves pustou Bušovec, Hraničné, Kunčice a Gerhartice. Jedinou dcerou páně Berkovou byla Kateřina, která se provdala za knížete Karla minstrberského. Podle listu daného na onen statek užívala ho po svém otci Kateřina, ale měla býti již posledním držitelem manským, a pak měl býti statek se vším příslušenstvím postoupen biskupu olomouckému. Když však r. 1583 zemřela kněžna Kateřina, nepostoupil kníže Karel biskupovi tohoto manského statku, nýbrž uvázal se sám v to manství. Proto jej pohnal biskup Stanislav Pavlovský k soudu manskému z 20.000 hřiven gr., dávaje jemu vinu, že nemá k tomu práva. Kníže Karel hájil se tím, že uvázal se po smrti své manželky své v dotčený statek manský nikoli jménem svým, nýbrž slušně a spravedlivě na místě syna svého Jindřicha Václava, jakožto pravého manského dědice a vlastního syna kněžny Kateřiny manželky své, a že na místě téhož syna svého jest toho posavad v držení.

Ale biskup Stanislav pohnal knížete Karla druhým puhonem k soudu manskému taktéž z 20.000 hř. dávaje jemu vinu, že drží onen statek manský na biskupa spravedlivě připadlý, a nechce ho podle pořádku a práva manského až do rozeznání a složení té pře, komu spravedlivě náleží, postoupiti k držení a spravování hofrychtíře dvoru biskupova spolu se dvěma many.

Konečně spor ten byl srovnán a spokojen v Kroměříži při soudě manském dne 30. listopadu 1588 [1]) přáteli od obou stran dožádanými:

[1]) Steinbach, I. 237 chybně udává datum: 29. listopadu, rovněž tak mylně i Wolný: Die Margrafschaft Mähren, V. 722. — Smlouvu tuto spisovali p. podkomoří a pan prokurator markrabství Moravského: přepsána na čisto byla později, a teprve

Albrechtem Sedlnickým z Choltic a na Bartošovicích, nejvyšším sudím knížectví Opavského, Janem Bedřichem mladším z Žerotína a na Strážnici, Mikulášem z Hrádku a na Novém Zámku, podkomořím markrabství moravského, Ondřejem Bzencem z Markvartovic na Klimkovicích, hofrychtířem dvoru biskupského, Jakubem starším Vojskou z Bogdunčovic a na Veselí, prokuratorem v markrabství Moravském, Petrem Pražmou starším z Bílkova a na Ejvanovicích, Jindřichem Šípem z Branice a Vavřincem Ederem ze Šťávnice a na Sovinci. Kromě těchto dožádaných přátel a smluvčích byla tam spolu s biskupem zastoupena kapitula kostela olomuckého děkanem Bartolomějem Libertinem. Od Karla knížete minstrberského, jako fundatora kláštera žďárského, byl pak na Kroměříž obeslán opat Tomáš, převor Jiřík a bratr konventní kněz Lukáš. Jak listina o tom vydaná tvrdí, stalo se to dobrovolné srovnání a dokonalé smluvení u přítomnosti, s vědomím a jistým povolením oněch osob z konventu na místě všeho konventu kláštera žďárského.[1])

Články smlouvy té byly: Kníže Karel minstrberský právo své dědičné fundatorské na klášteře žďárském po předcích svých knížatech minstrberských a pánech z Kunštátu se vším příslušenstvím i s povinností, kterou opatové a konvent svým fundatorům knížatum minstrberským a pánum z Kunštátu povinni a zavázáni jsou, a k níž se také přiznal opat i s bratřími svého konventu,[2]) nic tu sobě ani svým dědicum žádného práva, panství ani fundatorství nepozůstavuje a nezanechávaje, od sebe a svých dědicü pustil a je dokonale pouští biskupu olomuckému i následovníkům jeho, tak že biskup olomucký nynější i budoucí všeho toho práva i povinností od kláštera fundatorům povinných svobodně jako svého vlastního dědičného práva užívati mají a povždy mohou. Klášter žďárský s městečky, se všemi vesnicemi a vším příslušenstvím bude pak statkem manským biskupství

7. dubna 1590 posílal ji biskup svědkům, aby pečeti své přitiskli (Kopiář 28, fol. 64 v kníž.-arcibiskupském archivě v Kroměříži. — Za laskavě propůjčené opisy z kopiářů kroměřížských z doby Stanislava Pavlovského upřímně děkuji prof. Dr. Ant. Breitenbachovi; označuji je značkou: Brtbch.)

[1]) Drož, l. c. 109 praví, že opat Tomáš, převor Jiří a kněz Lukáš dostavili se jako zástupcové konventu k tomu jednání, nesvolili však k tomu, prohlašujíce, že celá ta věc příčí se starým a mnohokrát slavnostně potvrzeným výsadám — ale toto tvrzení nesrovnává se s pravdou.

[2]) Povinnost ta, jak už zmíněno, byla: slušné vychování svých fundatoru s jistým počtem osob a koní, odúmrť po opatech zemřelých, a potvrzování a dosazování opatů na opatství.

olomuckého, a bude tedy náležeti nikoli ku právu zemskému, nýbrž ku právu manskému biskupství olomuckého, a aby se tak stalo, zavazovali se jak kníže minstrberský tak biskup olomucký jednati při stavích markrabství Moravského při nejprvnějším sněmu obecním. Naproti tomu biskup, kapitulní děkan a kapitula kostela olomuckého zaměnili za to zámek pustý a ves Medlice, městečko Domštat a všecky k tomu uvedené vesnice, které byly posud manským statkem kostela olomuckého, se vším příslušenstvím, tak jakož i jich kníže Karel v držení jest, nic sobě tu nyní ani do budoucna žádného práva, vrchnosti, panství nebo kterého vlastenství ani manské povinnosti nepozůstavujíce a nezanechávajíce, a uvozovali všechen tento statek manský knížeti Karlovi, pánu na Šternberce, a dědicům jeho ku pravému dědictví, jmění, držení a dědičnému požívání.

Směna tato měla míti platnost, až císař, jakožto král český a markrabě moravský, smlouvu potvrdí a stavové moravští k tomu povolí, aby manský statek medlický a domštatský byl zaměněn za dědičný a připojen ku právu zemskému, a za to aby dědičný statek žďárský náležející posud ku právu zemskému stal se manským statkem biskupství olomouckého a připojen byl k manskému právu biskupskému. O to měli společně jak kníže tak biskup jednati a společně měli zaplatiti od potvrzení i od vkladu do desk zemských. Až to povoleno bude, měl kníže Karel i se svými dědici propustiti opata žďárského z toho závazku a přísahy, kterou jest jemu zavázán, a postoupiti biskupu olomouckému nynějšímu nebo budoucímu všecko své právo fundatorské s tou povinností, spravedlností a vrchností, kteréž jemu na klášteře a opatech náležejí, měl uvésti opata v náležitou povinnost biskupovi, a položiti v moc biskupovu při postoupení práva svého fundatorského majestáty, privileje, listy, smlouvy a jiné všelijaké listovní spravedlnosti, kteréž má kníže minstrberský na ten klášter po předcích svých. A jestliže by se mimo ty listy našly ještě jaké majestáty, smlouvy, nebo jakékoliv listovní spravedlnosti týkající se téhož práva fundatorského, má k nim ke všem biskup se svými následovníky právo. Naproti tomu má biskup, kapitulní děkan i kapitula kostela olomouckého onen svůj statek manský knížeti Karlovi v dědictví uvésti a postoupiti a jej z desk manských vymazati a na půhony, kteréž o ten statek jsou učiněny při právě manském na knížete minstrberského, má dáti zapsati poklid. [1])

---

[1]) Steinbach l. c., II. 228—235.

„Pro lepší bezpečenství a pevnost“ této smlouvy a „pro větší J. Mti císařské uctivost a podstatu toho“ žádali jak biskup tak Karel minstrberský za potvrzení císařské, ačkoli, jak se potom biskup vyjádřil, mohly býti obě strany bez těch potvrzení, protože císaři na tom klášteře nic nenáleželo. Ale právě toto bylo otázkou, která u dvora císařského v kanceláři České nemálo byla vážena, nenáleží-li totiž klášter žďárský do komory císařské. Žádáno bylo od podkomořího a prokuratora markrabství Moravského, aby podali o té věci zprávu císařovi; oba byli smlouvy dobře povědomi, neboť ji sami byli spisovali. Podkomořímu byl sice zaslán majestát císaře Rudolfa II. daný v pátek po neděli provodní (30. dubna) 1590, jímž císař schváliv s nejvyššími úředníky a soudci zemskými království Českého směnu mezi knížetem Karlem minstrberským a biskupem Stanislavem Pavlovským ji potvrdil, — ale neměl tohoto stvrzení císařského vydávati, dokud by spolu s prokuratorem svého dobrého zdání neučinil, ke dvoru císařskému neodeslal, a odtud dovolení nedostal. Oběma úředníkům předložil a ukázal kníže minstrberský, jaké právo měl na klášteře, a že nikdy nenáležel klášter ke komoře císařské, než toliko knížatům minstrberským, a rovněž biskup dosvědčoval listem krále Matyáše daným knížatům minstrberským a výpisy vkladů z desk zemských, že se u kláštera komory císařské nic netýče. Teprve v říjnu 1590 byla poslána zpráva úředníkův do Prahy, ale odtud vydán byl rozkaz, aby podkomoří vrátil ta stvrzení císařská zase do kanceláře České, a odtud aby si jich vyžádali jak biskup tak kníže Karel; v tom viděl biskup snahu a úsilí kanceláře České vynutiti si co největší taxu za ta stvrzení. Nadarmo domáhal se ještě koncem r. 1590 biskup toho, aby bylo potvrzení smlouvy oné vydáno, tak aby je mohli míti v Olomouci na soudě Svatotříkrálském. Teprve 5. září 1591 poručil císař nejvyšším soudcům zemským tu směnu v desky zemské Moravské vložiti a vepsati. Stavové moravští dali k ní své povolení, a „poněvadž taková směna s dobrým markrabství jest, dáno od stavu moravských nejvyššímu komorníku p. Hynku Brtnickému z Valdštýna naučení, aby tu smlouvu i s potvrzením císařským vložil do desk zemských. Taktéž byla smlouva i s potvrzením vložena do desk manských. Výsledek konečný pro klášter žďárský byl, že byl se svými statky a poddanými z desk zemských vymazán a do desk manských vložen, tak že od té doby nejinam než ku právu a soudu manskému náležel.[1])

[1]) K. a. archivu kroměřížského kopiář č. 28, fol. 170, 207, 210, 215, 244. 252, 253, 265; č. 34, fol. 274, 275; stará registr. fasc. II. č. 39, — vesměs Brtbch. — Brandl: Žerotínovi zápisové o soudě panském I. 198; Wolný l. c. VI 430.

Při jednání tomto bylo však opominuto, aby smlouva a směna tato byla vložena také do desk zemských království Českého. Klášter žďárský byl počítán tehdy k Čechám,[1]) a měl některé vesnice a grunty v Čechách,[2]) a z toho něco později dovozovali někteří při dvoře císařském, že měli stavové království Českého také dáti svolení své ke směně takové, která měla býti zapsána také do desk zemských Českých; že grunty a vesnice v Čechách ležící nemohou býti potahovány k soudu manskému biskupství olomouckého. Takové námitky, jimiž směna prohlašovala se neplatnou, způsobily potom biskupům olomouckým mnoho nesnází, starostí a zaměstnání. (P. d.)

[1]) Probošt olomoucký Martin Václav výslovně píše 18. května 1614: »klášter žďárský v království Českém ležící«, a »cum ipsum monasterium Zdar in regno Bohemiae situm sit«. (Volná akta v k. a. archivě kroměřížském).

[2]) Městec Vojnův se šesti vesnicemi.

Sny a pocity organické.

Dr. Karel Černocký.

Tak jako není spánek, jejž jistý stav únavy přivádí, jen pouhou obrodou opotřebovaných tkaniv a prvkův organických, maje za jistých pathologických okolností svou zvláštní příčinnost a činnost, nýbrž je stavem jistého svérázného dění organického, tak také není sen — ať jsou theorie o něm jakékoliv — pouhým zrcadlením se toho, co bylo zažito, nýbrž psychickým stavem, který má svou zvláštní vývojovou zákonitost, tvořen jest jistým a zvláštním druhem popudův a podráždění.

Ovšem spočívá děj tohoto světa „nevědomého“ na týchže zákonech biologických jako dění životní vůbec; jejich zvláštností jest, že tak jako spánek vůbec tak také i sny své myšlenkové souvislosti s děním světovým pozbyly, vůbec veškeré místní i příčinné souvislosti postrádají. A to jest právě okolnost, pro kterou snům jistou svézákonnost přičítáme.

Ačkoliv má každý sen dle názoru o psychofysické jednotě v dění ústrojném svého činitele, přece jsou jisté sny na této půdě ústrojného života jakoby přirostlé, a ty nazýváme sny pocitův útrobných.

Podkladem a působištěm těchto snů jest ovšem ústrojná konstrukce dle svého nadání, svěžesti a schopnosti reakce, přece však zdají se jistá ústrojí a jisté druhy úkonů jejich míti zvláštní důležitost.

Právě tak jako vkládá člověk bdící svoji činnost psychickou do mozku, tak zdají se i názory starých a novějších vitalistů, dle kterých východištěm a středem života vůbec, tedy i psychického, je srdce, odůvodněnými vzhledem k životu snů. Život ten a jeho souvislost s činností srdce nasvědčují tomu, že mnohý ne-li všecky psychické zjevy spánku svůj původ mají v popudech srdeční práce.

Rytmus a regulace, které těmto úkonům jsou vlastní, dodávají popudu ku práci soustavy nervové, která ve svém složení obsaženy chová jakoby předobrazeny všechny druhy a základní známky ústrojných a životních dějů; nazývá se proto u Němců také das Beziehungssystem. Snění na podkladě pocitův útrobných představuje nám jakoby proudění záchvěvův a vlnění krevních k soustavě nervové či k mozku, bdění naopak znamená jakési působení těchto biologicky vyšších úkonů mozku na ony předem přichystané projevy životní.

Tento vliv srdce na život psychický, který za obyčejných zdravých poměrů ne vždycky bývá patrným, stává se tím zřejmějším při chorobné a vzrušené práci srdce. Affekce leknutí, úzkosti, radosti a j., které

zvýšená a zrychlená nebo snížená a zadržená akce srdce působila a pojímala, vyvolávají vždycky, když pro chorobný oběh krevní podobné stavy a potlačování akce srdeční přivodily, tytéž současně zažité aneb i přibájené představy snů. Žár, který za bdění stejnoměrně rozdělen po drahách smyslových celým tělem probíhá, rozehřívá ve spánku soustředěn mnohdy jen srdce, které polohou celého těla a fysickým tlakem donuceno bývá k dvojnásob úsilovnější práci než za bdění. Za takovýchto okolností vždy znovu přicházejí sny o požárech a katastrofách, situacích, ve kterých nacházíme se „v úzkých", a svojím opětovným zjevem vzbuzují dojem, jakobychom něco podobného skutečně byli zažili. Zdává se nám tu, že úzkým a dlouhým otvorem či úzkou a těsnou chodbou se prosmykáme s pocitem dušení se a nebo jako bychom v úzkosti se nacházeli pronásledováni jsouce a přece nemohli se s místa hnouti. Třebas zase zdá se nám, že se v povětří jakoby neviditelnými letadly okřídleni vznášíme. (Chemismus plynu.)

Tytéž pochody, které vnitřní dění organismu pořádají a upravují, zdají se tedy také býti příčinou těchto snů: potlačený oběh krve v arteriích, choroboplodné nánosy a ucpávání ven, žil, nedostatečná součinnost chorobných orgánu výpomocných.

Kromě jiných skupin ústrojných dění zdají se pak dále zvláště affekce ledvin a jich okolí míti zvláštní úkol při těchto snech. Aspoň ony sny, jakobychom se koupali a styděli se z vody vystoupiti atd., zdají se býti zpusobeny tím, že vyměšovací činnost ledvin ve spánku obnažením a ochlazením se byla obmezena neb zastavena. Samovolné se přikrytí a pocit zahřátí, který na to následuje, přivodí sen oblékání se a jiné děje, které mají vůbec vzezření blahodárného působení okolí na naše tělo. Podobného asi původu jsou i ony ze života sexuelního, které však mnohem nesnadněji možno vysvětliti. Bývají zpusobeny změnou teploty, polohy a tlaku, změnami, které probíhají tkaněmi nervstva cauda equina zvaným propletenými. Sny o porušení stydlivosti a pod.

Zdá se nám tu zvláštním prostředí a půda, na které děje těchto snu spočívají, býti jinými než ony, ve kterých myšlenky bdícího se pohybují. Zdá se nám, jakoby tento svět snu zcela jinému účelu sloužil a zcela zákony jiného druhu byl řízen. Snící domnívá se, že za zcela jiných okolností a poměrů se vyvinul, zcela jinými vlastnostmi a náklonnostmi je nadán než za bdění, tak že i zde o dvojím vědomí se mluvilo. Ačkoli vlastně by se tu mělo mluvit o mnohosti a různosti

vědomí, jelikož nejvyšší kategorie představ snů v každém snu jinak se utváří nebo alespoň různé kombinace v ruzných obdobích tvoří.

Neboť tytéž vlivy na dění ústrojné a útrobní třebas by i za týchže podmínek a poměrů vitálních nastávaly, nevzbuzují vždy také tytéž sny, nýbrž jenom sny téhož druhu, sny téže oblasti pocitové a téhož zbarvení, sny, ve kterých jen o podobných a ne stejných odpovědích na popudy možno mluviti. Hlavní děj této báje snu ovšem vzat bývá ze zásoby, kterou chová fysiologická paměť aneb pozustalé stopy dojmů události dne předešlého.

Tento fysiologický podklad každodenních vibrací jakoby tvořil duši toho dne. Seskupení se událostí dne prožitého s odpovědmi, kterými individuum na ně reagovalo, přivodily únavu a umdlení psychofysického celku, spánek a sen, a jimi jakoby uzavřen kruh děju toho dne. Týž zákon, který za soumraku zařizuje zvrácení se všeho dění světového, jeho pohyb zpětný, týž zákon zastavil také hromadící a seskupující činnost associace. Také psychická činnost musí býti zvrácena, revidována, zcelena. Teď objevuje se jakoby odborná práce všech skupin představových a pocitových po různu při různých pochodech reorganisačních, které probíhají rozličnými středisky psychofysickými. To státi se muže teprve nyní, když koordinační činnost teleologicky pořádajícího vědomí bdění sama v sebe se ponořila.

Obsah těchto představ snu může býti právě tak ruzný, jak ruzné jsou i typy organického dění vůbec. Vzezření snu může právě tak se měniti, jak mění se i často směr pochodův organických. Rozhodujícím bývá tu prospěch, potřeba, jakou ony pochody a představy mají pro život individua a jeho zachování vubec. Ony pochody a změny organické a jim odpovídající korrelaty psychické, které nevyhnutelně nastávají na př. za hromadění se a nabývání podmínek životních a za různých okolností a v ruzných dobách, jsou různé, tvoří jakoby kostru, lešení, po kterém obrazivost opřena o jisté popudy smyslné, ony báječné postavy a představy snů rozprostírá.

Mají-li tyto organické pochody sny přivoditi, musejí se přirozené s nimi v jistém příčinném styku nacházeti. Dění přírodní, které odehrává se zdánlivě bez jakéhokoliv doprovodu psychického života, třeba však pojímati nejen co do celkového vzezření jako účelně se rozvinující soustavu jakýchsi zauzlených skupin úkonu a dějů ve smyslu filosofickém, nýbrž také jako celek, ve kterém obsaženy zlomky a mocniny života psychického v témže stavu a poměru biologické evoluce jako prvky organické. Ovšem jsme daleci výkladu těchto prvku obojího druhu,

mužeme však přece přihlédnouti k současnosti jejich zjevování se, můžeme je vzájemně pozorovati a porovnávati, a tu naskytá se nám právě příležitost poznati, že jsou to právě, jak již zmíněno, momenty zachování zdatnosti individua, které ve spánku a za snění sled a druh těchto představ určují.

Zvláštní a jistý vliv však třeba také připsati zkušenostem za dne nabytým, zvláště pak dojmům večera anebo bezprostředně před spánkem nastalým. Tento vliv je různý jednak dle svěžesti a vjímavosti jedince, jednak co do druhu obsahu svého a poměru k dosavadnímu obsahu psychickému. Události dne a bdění, které, jakoby celou bytostí člověka otřásly, které takto až ku kořenům života a sebe sama cítění zasahují, musejí zajisté také na směr a druh snění míti vliv. Ony pusobí změny a obměny v organismu, které buď místně sesilenou činnost ochrannou v různých ústrojích přivádějí anebo vůbec celkovou činnost organismu stupňují. Tato hnutí zůstávají pak dědici a pány oněch tradicí, které za snění dále se rozvinují a přibarvují.

Jakmile psychofysický celek upadl v zemdlení, přestává sice možnost associace ve smyslu logickém, vjemy těchto okamžiků spánku nemohou však zůstati bez jakéhokoliv vlivu a stopy na celkový pruběh snění, jestliže skutečně až ku dráhám smyslovým dospěly.

Ani jejich intensita nemůže beze stopy přijíti na zmar. Ony musejí vyvoditi jisté smyslné počitky, které sice jsou neurčité ještě v okamžiku usínání, nezůstávají však bez vlivu na utváření se snů. Ony tvoří jakoby stavy fysiologického vyznívání (remanence), které spolu s ostatními za usínání se dějícími pochody organickými v onen zvratný pochod spánku jsou utaženy, na dějství bezprostředního snu však jen tehdy mají okamžitý vliv, jestliže do průběhu tvoření se nálady organické právě souhlasné a shodné činitele vnášejí. Jinak však ozývají se ve snění spícího jen jako neurčité toto snění provázející ohlasy.

Poněvadž však, jak už řečeno, v dění životním ani jediný úkon beze stopy nepřichází na zmar, musejí i tyto zdánlivě zaniklé kvality psychické míti alespoň na pozdější sny vliv. Úkony nazírání a sdružování představ, které za bdění zdají se býti pouhým prostorným vedle a nad sebe kladením, jeví kromě této mechanické a logické i jinou ještě zákonitost a sice jakéhosi psychofysického prochvívání, podobného asi biologickému pochodu osmosy, vstřebávání. Právě tak jako jejich síla a účinnost závisí od živosti (dle řečeného od životnosti), tak závisí jejich trvání právě zas od jejich psychofysiologické

minulosti, předchozích děju a pochodu. Účinnější vjem různorodý rozpřádá tuto minulost v dějství snu, méně účinný a vhodný zaniká a rozpřádá se v této minulosti dění právě přítomného života. Když však tato psychická dílna vubec žádným nabytým vjemem a jeho zpracováním není zaměstnána, za spaní a snění úplně pravidelně a klidně probíhajícího, tu děje se seskupování se těchto psychicko-fysiologických stavu v útvary, které odpovídají stávajícímu stadiu celkového cítění a představování vubec, tu nastává sdružování oněch nabytých a ku sdružování a seskupování připravených vjemu, časově ovšem mnohem později. Jako stavy dění přírodního vyžadují tétéž nutnosti v nastávání a odehrávání se jako sny, jako výsledek jisté zákonitosti podržují ony sny totéž vzezření, jaké chová ona psycho-fysická zákonitost sama, jako zjevy psychické však mohou postrádati sledu v prostoru a v čase. Tak stává se tedy, že objevují se v dějství našich snu děje stavuv a zkušenosti dávno zažitých, zdánlivě jakoby najednou beze vší předchozí zákonité souvislosti ve svém vzniku. Jsou to sny o dávno odbytých zkouškách a stavech úsilovného psychického napjetí, zděšení, leknutí, zmatku, méně však o radostných událostech, a to patrně proto, že nevzbudily svým obsahem úsilovných pochoduv organických, jako ony pro svoje ohrožování života vubec. Celé shluknutí se organických pochodu je za těchto snu právě takové, jaké bylo tenkráte, totéž napjetí všech životních směru (sil), totéž stupňování úkonu, totéž cítění útrobní, které označuje zájem celého apparatu úkonného až k bodu, který označujeme v chemii a fysice bodem varu. Život organický byl v tomto spánku a snu právě tak ohrožen, jako mravní hodnota a trvání v tomto vysněném dějství.

Bývají pak to obyčejně vždy tytéž zkoušky a podobné události, které tvoří obsah těchto snu. Toho příčinou bývá ta okolnost, že tyto zkušenosti bývají obyčejně prvními mohutnými otřesy celého života myslného, které takto jaksi v stavbu vyvíjejícího se organismu spolu byly zaujaty a k podstatným prvkum základního psychického dění náležejí. Tyto otřesy odnímají proto všem dalším podrážděním v oblasti cítění útrobného do jisté míry jakýkoliv podíl na povstání pocitu, kterými by jiné psychické zjevy (sny) byly zpusobeny. Jinak však také třeba považiti, že fysiologické pochody jako podklady pocitu nejeví tétéž proměnlivosti a rychlého střídání se, jaké chová sled psychických je provázejících zjevu, tak že tu mnohdy i pouhá podobnost o trvání či změně rozhoduje. Psychické prvky podobné téhož druhu, které za jiných okolností by se vystřídaly v ději snů, jedny

druhým ustupují, ba vlastně v nich se ztrácejí, ovšem za cenu jistého přibarvení, které tyto oněm dodávají.

Konečně ještě třeba bráti v úvahu poměr získané intelligence k pocitum a náladě útrobní ve snu a poměr a postavení této osobnosti intelligentní k oné, jaká jeví se nám za snění. Více nežli za bdění jeví se rozdíl mezi intelligencí a věděním patrným za snění. Jestliže vědění označujeme jako psychický jakýsi předmět nebo psychickou věcnost, musíme intelligenci nazvati jakousi schopností či dovedností, kterou úkony oné věci, kterou nazýváme duší, jsou určovány. Jestliže vědění k sensorickým vztahum psychofysické jednotky přičítáme, musíme intelligenci za bližší motorickým uznati. Jako její podklad dal by se snad označiti v projekčním systemu Meynertově třetí stupeň (periferické dráhy hybné a citlivé mezi sebou). Podkladem vědění, které stadiemi zdání a tušení prochází a těmito stadiemi mnohdy za snu bývá zastupováno, bylo by pak projekční schema prvního (kura mozková a bagální ganglie) a druhého řádu (kura mozková a šedá hmota míchy). Ovšem nemluveno tu o tomto schematě jako jisté zákonitosti, nýbrž přihlíženo k němu jako jednomu ze stávajících výkladuv a hypothes psychologických. Pocity a city útrobní a organické mají dle toho na představy a vědomí snu přímý, na intelligenci snu jen nepřímý a přenesený vliv.

Tak stává se, že lidé, kteří mnoho zabývají se introspekcí (na př. i v rozjímáních), kteří častým pozorováním, porovnáváním a urovnáváním událostí svého psychického života vlastní a zvláštní intelligenci sobě utvořili, takovýmto zpusobem také v sobě jakéhosi vnitřního kritického ducha vypěstili, jakousi zvláštní jednotku, kterou u porovnání s onou jednotkou za bdění také osobností bychom mohli nazvati. A tento „duch“ provádí pak i za snění jistou revisi a regulaci vysněných představ, tak že takové sny pak nejeví žádné zvláštnosti a ruznosti od myšlení za bdění. Události těchto snů následují a spojovány jsou dle zákonu logice vlastních, a poněvadž dějí se bez rušného vlivu dějuv okolí, stávají se takto úkony a ději toho či onoho lidského ducha ve smyslu vlastním. Ony jeví pravidelný vývin genese každého lidského činu od jeho početí v myšlenkách až k uskutečnění ve skutku. Ba stává se mnohdy, že tyto sny zvlášť intelligentní vzhled mají. Zdá se nám, jako bychom pronášeli rčení, řeči a úsudky, které svojí logičností a jasností všechny naše dosavadní rozumné práce předčí. Probouzející se člověk pak s podivem přistihuje mnohdy ony nahé, vší obvyklé obřadnosti a uspořádanosti konvenční prosté útvary činnosti rozumové, ony

vidiny jakoby v nedbalkách. Jsou to sny jakoby prorocké a sny zjevení zvláštních.

Leč průběh těchto snu nespadá již do rámce obrazů názvem shora uvedeným označených.

Sny, které mají svuj puvod v pocitech a cítění útrobném a organickém, mohou právem nazývány býti charakterickými jednak co do svého významu pro tělesnou zdatnost jednotlivce, jednak co do ocenění hodnoty psychických schopností a nadání člověka. Ony dávají nám hlediska, ze kterých možno pozorovati jednak fysickou, jednak psychickou oblast. Duležitost tuto právě snářství a hadačství všech časuv oceňovalo a na zjevech oněch lpělo s posvátnou úctou jako na úkonech přímého božského zasahování.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr. Jan Sedlák.

IX.

Vyšetřování a odsouzení Husovo jakož i jeho smrt vylíčil obšírně očitý svědek Petr z Mladěnovic latinsky i česky,[1]) krátce popsal odsouzení a smrt jeho Jan Barbatus[2]) a nejmenovaný katolík.[3]) Prohlížeje husitika v dietrichsteinské knihovně v Mikulově objevil jsem v kodexu I. 48 z prvé polovice 15. století na fol. 240b—244b zprávu o odsouzení a smrti Husově, již jsem pokládal dle inc. a expl. za novou. Začíná se totiž *Ne lateat iubar (in) tenebris* a končí *de manu dominica capiamus. Amen.* Pročet ji však shledal jsem, že je to pouze jiná edice zprávy Barbatovy.[4])

Text M neliší se podstatně od textu D, pokud jde o poslední osudy Husovy. Jen některé stylistické různosti se vyskytují. Místo nadpisu Passio... declaratur má M rhetorický úvod: Ne lateat iubar (in) tenebris, ne civitas in cacumine montis posita occultetur, ne lucerna accensa sub modio abscondatur, quantum memorie suppetit capacitas, vitam fidelis et christianissimi doctoris magistri Johannis Hus nuper in maledicta Constancia incinerati interest fidelibus declarare verbis succinctis et summatim. Longa quidem verborum texeretur series, si cuncta que pro Christi nomine gessit, scribi deberent, ymmo racio scribentis inexperta minime sustineret. Brevissime tamen sciat fidelis concio, quoniam...[5]) Na počátku zprávy nemá M *facta sessione ultima* a relativní věty *quos contra suam innocenciam inique et mendose confinxerant:* místo *falsificos, ratis testibus* a *stramine lignorum* má lepší

[1]) Cf. Docum. a Duch Jana Husi (Praha 1870), str. LV—LXXII.

[2]) Docum. 556—558.

[3]) ibid. 559—561. Tento list, jejž *Palacký* uveřejnil z kodexu Musea českého 4 D 12 a z rukopisu arch. třeboňského č. 179, nalezl jsem také v kodexu admontském č. 667 36a—37b nadepsaný Sentencia et condempnacio Husonis. Zde jest na konci před Scriptum ještě plus: Sed cum ad locum incendii appropinquasset, unus monachus occurrens eum si vellet confiteri hortabatur. Et ipse respondit, quod omnes prelati hic existentes non possunt eum absolvere, sed dominus Jesus eum absolvet. Potom následuje: Scriptum per eum, qui omnia vidit et audivit et verum est testimonium eius, preter ultimum articulum de confessione, sed ita factum esse credit testimonio fide dignorum plurimorum.

[4]) Označuji text zprávy otištěný v Docum. D a text mikulovský M.

[5]) D začíná se tímto quoniam, jež není na ničem závislé. Patrně měl písař před sebou obšírnější předlohu, již repraesentuje M.

čtení *falsidicos, ratus testibus* a *strue lignorum;* vynechal celou větu *qui nec valentes . . .;* místo *ad finem vite tendebat* má *ad finem sibi propositum currebat;* před *Spero deo* má: *qui christisando non murmure resonabat, sed more bidentis pacienciam servando respondebat,* kteroužto frasi má D o něco dále; obšírněji líčí neshodu stran způsobu ostříhání hlavy Husovy: *quidam enim volebant caput iusti ex integro abradere, alii autem oppugnabant dicentes fore conveniencius, ut singule parcium capitis eius quod a latere decalventur. Ipse vero nequeuntes coire in blasphemia pacienter arguens ait: Ecce in hac blasphemia non potestis convenire, quomodo in aliis poteritis concordare.*[1]) M se zmiňuje, že soudcové zakazovali Husovi pro vždy kázati, při spálení knih nemá *videntes et gaudentes,* také se nezmiňuje o zpěvu cestou „*Christi virgo dilectissima*". Za to když mluví o spálení zbytků těla Husova, přidává *extracto corde de medio* a za zprávou o úmrtí Husově vložil M:

Quis est homo, qui non fleret,
eius mortem cum videret
in ignis incendio?
Blasphematum, coronatum,
diffamatum, postergatum
in tali supplicio.

Po zprávě o smrti Husově následuje v M jako v D přípisek. Ten jest v prvé části s textem D téměř souhlasný, až na to, že jest v M plus, obsahující chválu Husa. Ale druhá část jest jiná, mnohem obšírnější v textě mikulovském. Pisatel hromadí hněvivé výkřiky proti Kostnici (nephanda Constancia, chaos confusionis, scilla subversionis), že odsoudila krev nevinnou a že tak zhanobila království české, skvrnu kacířství na ně vrhajíc. Proto útočí na soudce kostnické prudce, hroze jim tresty božími. Věřící pak napomíná, aby dle příkladu Husova dobře žili, aby jako on dobře jednou zemřeli. On zajisté slovem výmluvným i skutky dobrými všecky hleděl odvésti od hříchu.

Potom upozorňuje pisatel věřící, že Hus nebyl poskvrněn žádným bludem. Sněm mu nedokázal ani jediného písmenka písma sv., jemuž by byl odporoval, a nedal mu nikdy slyšení, zvláště takového ne, jež

[1]) Tato zpráva blíží se Mladěnovicově, ale není s ní totožná. Mladěnovic praví, že zrušili tonsuru střihajíce vlasy na 4 strany, z této zprávy by plynulo, že jen »a latere«, tedy z prava a z leva byly vlasy sestřiženy. Slova uvedená pronáší Hus dle M ke koncilu, dle Mladěnovice ke králi.

by odpovídalo křesťanskému náboženství,[1]) ba hleděl ho lichocením a hrozbami uvrhnouti v záhubu. Ale Hus si vyvolil trpěti pro pravdu, následuje příkladu světcu Starého a Nového Zákona a vzoru Kristova.

Z listu vane upřímná láska k Husovi pro jeho mravní bezúhonnost a obdiv k jeho činnosti umravňující. Nescit laudis eloquium eius virtutes eloqui, nequit mensura hominis complecti et eius decenter prosequi probitatem, volá pisatel, velebí jeho zlatou moudrost a stříbrnou výmluvnost, cennější nad truny královské, a poctívá Husa hyperbolickými tituly: gloria regum, statera iudicum, gloria electorum, lucerna dogmatum, disciplina virtutum, novacula vitiorum. Hus jest mu invictissimus athleta Jesu Christi et doctor christianissimus a ovšem martyr.

Tato láska k Husovi a plynoucí z ní bolest nad smutným jeho koncem, sdružená ještě s láskou k vlasti,[2]) jež je rozsudkem kostnickým zostuzena, vysvětluje nezřízené útoky pisatelovy na kostnický sněm. Zármutek přechází u pisatele v prudký hněv a hněv se mění v nenávist. Rozvášněný duch pak je slepý. Svědkové proti Husovi jsou lživí, členové koncilu jsou nepřáteli českého jména, sněm neukázal Husovi nic, v čem by odporoval Písmu, nedal mu slyšení, ba snažil se laskavostí (blandia offerendo) a hrozbami dostati jej v léčku záhuby — v tom světle se jeví zraněné české duši Husovi oddané process kostnický! Že se svědkům i sněmu křivdí, že se nejlepší úmysly vyšetřujících soudců, kteří majíce s Husem soustrast chtějí zameziti nejhorší, podezíravě snižují, toho krvácející láska k Husovi nevidí. A výkřiky hněvu v mnoha opisech a různých variantech rozbíhají se po českých luzích, po farách a hradech pánuv a budí zase hněv. Tak se rozněcuje veliký požár, započatý deklarací české a moravské šlechty, poslanou do Kostnice.

Kdo jest autorem listu? Zpráva o odsouzení a smrti Husově, v něm obsažená, má dle rukopisu třeboňského původcem Jana, zvaného Barbatus. Přípisky v třeboňském rukopise jsou připsány Jakoubkovi, jenž prý tu zprávu poslal faráři do Střemilova a i jinam. Jakoubkovi skutečně svědčí to rozhorlení uražené přátelské lásky nejlépe. Vždyť byl nejmilejším žákem Husovým a jeho pomocníkem v práci pro evangelium. Přípisky patrně nebyly vždy stejné a text mikulovský jest jedním z takových listu Jakoubkových. Snad se jich najde ještě více.

---

[1]) nec umquam audiencia maxime christiane religioni congruens fuerat sibi data.

[2]) zelo rectitudinis inflammati ac dolore popularis infamie liquefacti non possumus non loqui . . .

Uveřejňuji druhou část listu celou:

O cordati legis dei zelatores animadvertant et videant legis dominice fideliumque eius famulorum nimiam deieccionem et contemptum! Juste iudex, paciens et multe misericordie, quam mira, quam stupenda oculis et incomprehensibilia mente hominum operaris! Revera racionis nostre nubilosa ignorancia nequit scrutari divina iudicia. Quam differenter humane nature filios sibi carissimos terit, abicit et contempnit in seculo,[1]) ut contritos, abiectos et contemptos in futuro gaudio supererigat
242a universis! / Hec enim est condicio et beata sors omnium electorum,[2]) ut sevientis malignantisque seculi spreta fallacia ad aliam firmati fide prosiliant[3]) qualitatem.

Non ergo tristandum est nobis de nostri cordialissimi et christianissimi doctoris fidei[4]) preciosa morte, qui per ipsam et nos emori docuit atque quibus alis ad astra scandendum sit, fideliter demonstravit.

Nescit[5]) laudis eloquium eius virtutes eloqui, nequit mensura hominis complecti et eius decenter prosequi probitatem. Ipse enim gloria regum, statera iudicum, gloria electorum, lucerna dogmatum, disciplina virtutum, novacula fuerat viciorum. O Domine, quis abs te dare poterit tante sciencie clavem, per quam clausi sermonis ostium possimus aperire?

O gemenda Constancia![6]) Dimittis Barrabas, Gezitas, Simones, incestuosos, fures, latrones, nephandos colis, amplecteris, veneraris, iustum autem et pium amicum dei[7]) sic pertractas! Lacrime et mens anxia nec scripta nec verba permittunt adaugere.[8]) Enimvero fama laborans non permittit nos quiescere, infamia proclamans nos[9]) prohibet conticere. Nec solum exterioris fame ventositas nostrum implevit velum, nostram impulit voluntatem, sed interioris spiritus ipse conceptus nos corrodit. O mors iusticie, quam amara memoria tua! O nephanda Constancia, quis spiritus te impegit animam iusti captare et sanguinem innocentem condempnare! Wach chaos confusionis! Cilla submersionis! ubi veritas corruit, caritas excidit cetereque virtutes ceciderunt et arma non carnalia sed spiritualia perierunt! Hec est sagitta terrigenas fideles regni Boemie acriter wlnerans in yecur nostrum de pharetra

---

[1]) D: que in similia — [2]) D: sanctorum in misera vita degencium — [3]) D: incedant — [4]) D: fide et invictissimi athlete morte — [5]) D tohoto odstavce nemá. — [6]) D ještě: O Achitophel. — [7]) D: innocentem autem amicum dei, iustum et pium, castum. — [8]) D: possunt amplius extorquere. Následující Enimvero až infamie liquefacti nemá. — [9]) ps.: non.

falsorum testium evolans inhumane! Non / videtur cor carneum ymmo lapideum, quod tali racionis offensa, tali iuris iniuria non candescit. Non videtur frons pudica sed meretricia, que tanta fame iactura, tanta honoris macula non erubescit. Nec enim aliene felicitatis invidi obtrectare studemus, sed zelo rectitudinis inflammati ac dolore popularis infamie liquefacti non possumus non loqui que vidimus et audivimus, testimonium reddente spiritu nostro spiritui veritatis:[1]) 242b

Quomodo prefatus magister et martir noster continuo cupiebat cor suum effundere,[2]) si quos ad viam veritatis potuisset revocare, membra Christi debilitata pro viribus roborando.[3]) Jam victor de suis hostibus triumphavit, cum quibus scuto fidei et timoris domini munitus viriliter dimicavit, iam talentum domino reddidit duplicatum, pro cuius mercede in gaudium domini meruit introire.

Quis furor, o iudices, quis spiritus impaciencie vos impegit, ut in celum regalis dignitatis audeatis erigere os insulsum, noxios solvendo et innoxios condempnando? An putatis, iniusti iudices, vos inpune iudicium domini evasuros? Qui iudicantes alios condempnatis vos ipsos, diversis funibus peccatorum circumplexos. Nec timetis severitatem dominum instruere, quam horrendam in vos sentenciam debeat fulminare.

Ve vobis, filii scelerati, qui sponsam regiam prudenciam usque ad verticem constuprastis, qui tam in capite Christo quam in membro suo humili sinceritatem iusticie polluentes fidelibus regni Boemie erroris cumulum addidistis! Vtinam tacuissetis, cultores dogmatum perversorum! Numquid deus indiget mendacio vestro, ut dolos in expletores sue legis confingatis? Ceci et duces cecorum cum eis in erroris foveas / collabentes! 243a
O insani ductores, insensati doctores, quis fascinavit vos veritati non acquiescere, contra deum errecto collo currere, benefactorem vestrum propriis beneficiis impugnare? Ve vobis, vetustis utribus, terrena sapientibus non superna, qui non iudicastis honorem animarum illustrium, sed aspicientes in insanias et testimonia falsa proch pudor figmentastis earum gloriam. Ve vobis prudentibus in oculis vestris, quorum prudencia perditur, quorum sapiencia celitus reprobatur. Qui laudatis insulse plus sapere quam oportet et minus facere quam oportet. Hic est morbus hereditarius a primevis parentibus derivatus, hec est uwa acerba, quam parentes comederunt et dentes vestros stupidos reddiderunt.

[1]) D testimonium — veritatis nemá. — [2]) D jen quomodo cupiebat cor suum continue effundere. — [3]) D mluví o smrti jinak, naráží na jméno Hus = hauriens virtutes sanctorum a praví, že mohl Hus pěti Vavřincovo Igne me examinasti. Co v M následuje, D nemá.

Non sic impii, non sic infideles emuli regni Boemie, quos regalis munificencia nutrivit in croceis, vestivit mollibus, circumdedit varietatibus, ipsi vero dulci pane mendacii regem cum terrigenis pascentes et oleo adulacionis caput impingwantes pro fructu penam infamie et dolum pro pietate reddiderunt et fame nostre pallium purissimum defedantes abstulerunt. Si fortasse sustulissent pecuniam, recognovissent iniuriam. Nunc autem doctorem iusticie diripientes et nomen bonum multis diviciis preferendum, lavant inter innocentes manus suas, tanquam excecaverit eos malicia eorum, tanquam dati sint in reprobum sensum, tanquam insipiens sit cor eorum.

Ideo epistole presentis prolixitatem ac adulacionum vestrarum
243b superfluitatem / precidendo finem dictis nunc impono. Sed[1]) fidelibus in valle miserie relictis orandum est pro perseverancia, ut exemplo invictissimi athlete Jesu Christi et doctoris christianissimi et magistri sic studeant bene vivere, ut ad portum salutis valeant pervenire. O deus, scienciarum domine, quam gloriosum genus sit bene vivere et bene mori! Et bene mori secundum Augustinum nisi vita bona precesserit, non valet reperiri. Quam preciosum est donum pro iusticia agonisare et non agoniam mortalis egritudinis expectare! Quis sane mentis non malit vitam virtutibus quam vermibus resignare.[2])

Hoc magister noster explevit, cum nec pro veritate ridiculum nec pro iusticia detrimentum erubuit sustinere. Timuit dumtaxat gladium bis acutum sive sentenciam inevitabilem tremendi iudicis, cui quilibet racionem districtam est facturus. Mirabilia namque testimonia illius desiderabilia super aurum et dulciora super fawm. Cuius auream sapienciam, argenteam eloquenciam arbitror regalibus sedibus preferendam. Enimvero declaracio sermonum suorum intellectum calligatum illuminavit[3]) et morum informacio affectum esurientem mirabiliter incitavit. Nunc infallibili experimento deduximus,[4]) nunc irrefragabili argumento probavimus, quod equitatem dilexerit et iniquitatem oderit, quod zelo iusticie domini fervescebat. Jam profecto sermo suus et opera patenter enunciant et loquela sua liquido manifestat, quia

[1]) Tento odstavec má zase D: Nobis ergo in miseranda et flebili valle relictis post ducem, magistrum et doctorem orandum est pro perseverancia, ut accincti armis legiferi domini nostri Jesu Christi et exemplis magistri christianissimi sic studeamus...

[2]) D již jen dodává: Proinde fortis viri induentes animum dicamus compariter: Ista solent fieri, dicamus rigidius: debebant fieri, dicamus christiane religioni congruencius: bene facta sunt. Amen.

[3]) ps. illuminat. — [4]) ps. diximus.

vetustatem scelerum nitebatur purgare et pro fermento malicie sinceritatis azima ministrare. Felix talis / minister, qui ministrare non ministrari 244a
desiderat! Felix huiusmodi gratitudo, qua offensus offensores a viciorum vinculis spiritualiter nitebatur liberare etc.

Sciant eciam fideles universi, quod nec errore nec heresi quavis maculatus extitit, cum cetus concilii nec unum iota sacre scripture ostendit, cui pertinaciter obviasset nec umquam audiencia maxime christiane religioni congruens fuerat sibi data, ymmo liquido apparet ex dictis et gestis, quod nitebantur, ut ipsemet sibi laqueum dampnacionis imponeret, nunc blandia offerendo nunc terribilibus obruendo. Sed numquid credimus, quod supremi patris providencia suos amatores aliquo modo malo proposito permittet defraudari! Nemo quippe est, qui emulatoribus boni quovis modo poterit nocendo contraire. Hic nempe ab etatis sue tenera infancia voluit pie in Christo vivere,[1]) peccatoribus dissimilis esse, presencia bona in causa domini perdere et futura gaudia indesinenter congregare: merito igitur eius animum gloriosum fructuosissimus labor agonisandi pro iusticia plus recreans quam fatigans variis laudum titulis decoravit, qui melius sibi elegit pro veritate pati supplicium quam pro adulacione consequi beneficium sumptuosum. Scivit enim longe prestanciora increpacionum verbera quam adulacionum oscula fraudulenta. Propter quod sacco tristicie conciso, plancto (!) in gaudium commutato, devictis cunctis hostibus securum possidet triumphum — omnibus expletis laboribus / requiem possidet sine fine. Fugiant corde 244b
leporino non aspicientes contubernium patrum precedencium, quomodo omnes in hoc mari tribulacionis persecuciones sustulerunt. Nonne omnes vias duras custodientes alii secti, alii lapidati, alii in occisione gladii mortui, alii incinerati Christi vestigia sunt secuti? Ideo magister noster veracissimus J. Hus [2]) tantam exemplacionem patrum utriusque testamenti [3]) per pacienciam ad certamen sibi propositum cucurrit, auctorem fidei et confirmatorem Jesum Christum fideliter imitando. Cuius interpellacionibus [4]) subsidio rebelles ostium [5]) salutis nostre conculcemus insultus, ut palmam perpetuam de manu dominica capiamus. Amen.

[1]) Podobná věta v D asi uprostřed: Hic enim ab etatis sue tenera infancia sic studebat altissimo servire, quod omnia opera sua ad honorem et gloriam maiestatis sue nitebatur factitare. — [2]) ps. Jhesus. — [3]) Vynech. asi secutus. — [4]) tak místo interpellacionum. — [5]) tak místo hostium.

Posudky.

Msgr. Vladimír Šťastný. Napsal *Fr. J. Rypáček*. — **Tovaryšstvo Ježíšovo.** Napsal *Václav Oliva*. Podíl (62.) Dědictví sv. Cyrilla a Methoda za rok 1910. Str. 24 a 726.

Zesnulému starostovi Dědictví věnuje tu dlouholetý spolupracovník v učitelství i v literatuře vřele procítěnou, upřímnou vzpomínku, jíž dojista ze srdce promluvil nesčetným odchovancům a ctitelům jeho.

Přeobsáhlého úkolu podjal se p. spis. druhého díla, chtěje vyličiti podstatu a dějiny Tovaryšstva Ježíšova. Řád, jehož pověst po staletí s úporností lepší věci hodnou hanobena, ve vážném dějepisectví bývá nyní už mnohem příznivěji posuzován. U nás dosud lepší názor do širšího obecenstva nepronikl; i ti jednotliví členové řádu, kteří v českém posuzování došli milosti, bývají proti řádu vystavováni jako prý výjimky, ba odchylky od toho pravého jesuitství, slovem u nás řád jesuitský není dosud popularní, a žurnalistika této antipathie obratně zneužívá proti katolictví vubec. Jinde jesuité sami sáhli k sebeobraně a majíce nejspolehlivější prameny po ruce, se zdarem ji provádějí; u nás práce ta více ponechána dosud obhájcům jiným.

Spis náš vyličuje dějiny jesuitů po celém světě, a tož ovšem nucen často přestati na pouhém výčtě událostí a jmen, což dílu popularnímu zajisté není na prospěch; ale i tak třeba doznati, že z cizích dějin podařilo se mu vybrati zprávy lidu zajímavé a pro věc význačné. Pro vlastní úkol, obranně vypsati dějiny řádu v našich zemích, sebral hojnou látku z pramenů spolehlivých správně doloženou, kteráž i u předpojatých čtenářů, jsou-li dobré vůle, mnohý předsudek rozptýlí, stoupencům pak věci naší poskytne vydatných zbraní, by příležitostné útoky s úspěchem odrazili. Z té příčiny budiž spis i přes některé snadno vysvětlitelné nedostatky co nejlépe ku čtení doporučován.

Zpovědnice. Na základě osvědčených pomůcek sepsal *Dr. Gabriel Pecháček O. Cr.* Druhé opravené a doplněné vydání. Nákl. Dědictví sv. Prokopa 1911. Str. 488. Cena 6 K.

V obšírném díle tomto, jež opakuje vlastně příslušné partie z dogmatiky, moralky, ba i z práva, připojujíc praktické pokyny, probírají se napřed složky svátosti pokání (části, příjemce a přisluhovač), pak v části zvláštní činnost zpovědníka vůči různým kajicníkum.

Je tím tedy vyčerpána veliká část pastorálky, ovšem podrobněji, s výslovným uváděním úředních textů, čímž rozsah knihy valně vzrostl. Na konci uvedeny též doslovně výnosy o censuře knih a „Ne temere“, kteréž arciť s předmětem méně souvisejí, jakož vůbec velmi nesnadno jest určiti hranice jednotlivých odborů, které zpovědníku třeba ovládati; sbírka všech příslušných otázek v jedné knize je tedy dosť oprávněna, jen že obsáhlost její snadno od studia odstrašuje, nehledě k tomu, že zevrubným opakováním partií theoretických ubírá se místa vývodům praktickým (tak, ať jeden příklad uvedu, na str. 177. způsob otázek

bylo by dobře podrobněji popsati; též na str. 185. pouhý poukaz na „Nemo militans Deo...“ pro praxi zvláště začátečníku příliš málo poradí). Na str. 161. mohlo snad o praktickém zařízení zpovědnice býti něco podrobněji promluveno.

P. spis. jakožto professor české university má ovšem pilný zřetel k poměrům našim, zvláště českým a pražským (srv. ustanovení významné synody pražské roku 1863; poznámka však na str. 384. odkazující k ní i v příčině příruček pro duchovní cvičení mohla býti snad poněkud „zmodernisována“ — sit venia verbo — aneb vubec vypuštěna).

Úprava díla jest pěkná, tisk až na málo nedopatření správný.

Alfons Lehmen, S. J., Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage. I. Bd. Logik, Kritik, Ontologie. II. Bd. Kosmologie und Psychologie. 3. vydání. Herder, Freiburg im Br. Str. XVI a 474, XX a 594. Cena 5·50 a 8·40 m.

Dílo Lehmenovo († 25. března 1910) považuje se za jedno z nejlepších svého druhu, ne-li za nejlepší. Ačkoliv jako učební pomucka je dosti obšírné, náležejíť k němu ještě dva díly nemnoho menší než tyto uvedené (theodicea a mravofilosofie), a vedle něho i jiné podobné vycházejí, vydání jeho se opakují. Vyniká pak skutečně bohatým obsahem a zevrubným jeho zpracováním, přesností a jasností výkladu.

V prvém svazku projednána odvětví, počítaná více mezi formalní. Zde zvláště cenná jest kritika jasnými výklady a jadrným důvodněním, poskytující spolehlivých vhledu do dějin filosofie.

II. svazek nynější není již celý Lehmenův, nýbrž doplněn a přepracován též od spolubratří Petra Becka a Karla Franka, od tohoto hlavně v části anthropologické, jež tu probrána s neobvyklou zevrubností dle výzkumů nejnovějších.

Jakkoli dílo dle programmu svého s sebou nese také mnoho látky pouze tradiční, tak na druhé straně všímá si velmi bedlivě nových výzkumův a nových záhad s nimi souvislých, vyhovujíc takto novým životním potřebám současné intelligence.

Lehrbuch der Kirchengeschichte. Von Prof. Dr. *Alois Knöpfler* in München. Herder, Freiburg im Br. 1910. 5. vydání. Str. 849, cena 12 m. S mapkou: orbis christianus saec I—VI.

Spisovatel, žák slavného Hefele, vydal toto dílo puvodně (1895) na základě přednášek jeho. Časem bylo potřebí je rozšířiti a propracovati. Dnes zaujímá mezi spisy svého druhu vynikající místo.

Rozdělení jeho není ve všech obdobích stejně dle šablony provedeno, nýbrž pokaždé postaveny v popředí děje období ono nejvíce charakterisující a k nim připojeny dějiny ostatních událostí a zařízení církevních; zvláštností díla toho jest, že o dějinách umění církevního vubec nejedná, odkazujíc je do zvláštních pomůcek, jelikož prý o dě-

jinách těch jsou zvláštní přednášky — důvod to zajisté zcela místní a nedostatečný.

Slovanské dějiny podány tu sice stručně, ale v hlavních rysech úplně. Vůbec počíná si spisovatel jakožto dějepisec střízlivý, pravdymilovný, zajímající se jen o dokázanou neb dokázatelnou skutečnost. Vyčítáno mu, že příliš vytýká stinné stránky na př. v dějinách papežství a též i jinde. Je sice pravda, že uvádí nepěkných rysů více než některé jiné dílo toho druhu, avšak není v tom nikterak tendenčním, a s druhé strany kromě historické pravdivosti ospravedlňuje ho i zřetel k praktické potřebě příslušného čtenářstva. Spisovatel nemiluje mnoho řeči, proto je dílo jeho obsažné; nejnovější doba mohla snad podrobněji býti probrána. Literatura uváděna velmi bohatě.

Ze života náboženského.

V „Acta Apost. Sedis“ z 31. března (4. seš.) kongregace konsistorialní odpovídá na několik dotazů v záležitosti posledních dekretů. Z Anglie a Ameriky se tázali, zda dekret „Maxima cura“ o sesazování farářů platí též pro Anglii a Spojené Státy, a odpověděli jim že ano. Jiná pochybnost nastala o přísaze proti modernismu, zda totiž i při ní platí výjimka Tridentina, že beneficiat může professionem fidei (vyznání víry), od sněmu trid. pro nastoupení úřadu poručené, složiti ve lhůtě do dvou měsíců po nastoupení. Odpověděno, že pro přísahu modernistickou se lhůta nedává a že musí býti neodkladně složena hned, dříve než kdo úřad nastoupí.

*

Spor mezi thomismem a molinismem de gratia et libero arbitrio dosud není rozhodnut, neboť po každém novém díle té či oné strany prohlašují stranníci protivníka za poražena atd. Někteří jsou sporem tak omrzelí, že jej prohlašují za zastaralý a daremný, jiní však praví, že v oněch dvou soustavách zastoupeny jsou dva protivné názory světové co do indeterminismu či determinismu, neboť pojem příčinnosti, svobody a Boha jest prý (Atzberger) v obou různý. Jelikož pak obě odvolávají se sv. Tomáše Aqu., táže se W. Koch v Tübing. Quartalschrift: Jak to, že v základních bodech scholastické metafysiky, zvláště thomistické, katolická theologie dosud se neshodla? Kterak možno sv. Tomáše tak různě vykládati? A která je vlastně ta správná metafysika sv. Tomáše, na kterou duchovenstvo pod přísahu vzato? Tím však sotva vysloveno přání po starých zlatých časích, kdy spor tento veden s neuvěřitelnou vášnivostí, spor o věc, která zde sotva kdy rozřešena bude.

*

„Korrespondenzblatt f. d. kath. Klerus“ přináší 10. dl. dopis z Říma, zajímavý mnohými sděleními. Předně mluví o prvním přijímání dítek v Římě. Lze je podle dekretu „Quam singulari“ (o 7 roce) zavésti jen v řeholních školách, jinde dítky nemožno k němu připravit a rodiče odřekli. Když faráři po vydání dekretu obcházeli hodnější rodiče, aby dítky své podle přání dekretu dříve vypravovali k prvnímu sv. přijímání, rodičové nesvolili a odmítli. Jak se vžil ten dekret, patrno prý i z toho, že zpravodaj ptal se jednoho římského faráře po něm a ten o něm vubec ani nevěděl, ani ho neviděl, ani o něm neslyšel! Dodává k tomu: Intensivní tedy není ani vědomí vydaného rozkazu, ale ani provádění jeho. Potvrzuje se tu zase stará pravda, že se v Římě nesmí hledat vzory pro duchovní správu; v Římě se sic zákony dávají, ale plní se na severu. No, to snad ne!

Podává též zajímavý obrázek římské katechese. Do státní a obecní školy kněz nesmí a dítky tedy shromažďuje v neděli v kostele. Přijde ovšem kdo chce, a jednou přijde, podruhé ne. Dítky shromážděné rozdělí se do menších skupin, k jedné postaví se p. farář, k druhé jiný kněz, podle toho kolik kněží přítomno, k ostatním pak buď jeptišky nebo laické dámy a páni, jako katechisté. Katechista přečte dětem své skupiny odstavec z katechismu a dítky to říkají tak dlouho po něm, až to umějí zpaměti. Každá skupina odříkává pro sebe a to tak jako kdyby tu sama byla. Poněvadž pak malí knoti nejen odříkávají, ale i smějí se, hovoří a dovádějí při tom, je při této kostelní katechesi nepopsatelný hluk, křik a šum, pravá židovská škola.

K popsanému minule „čenichání modernistů“, a vzájemnému očerňování, přidáváme z dopisu zajímavé sdělení o zmíněném redaktoru Don Scottonovi, který kard. arcibiskupa Milan. Ferrariho a klerus milánský — celé Italie nejhorlivější a nejváženější — obvinil z modernismu. Týž Scotton po všech těch protestech, jaké proti jeho štvaní zazněly, napsal: „Papež sám je jedinou autoritou. Církev se od biskupu opravuje jen ve spojení s papežem. Jeden biskup mně pravil, že kdyby biskupi nebyli vedeni od papeže a s ním nezustali ve spojení, nebyli by nic jiného než 500 bláznu. Držím s papežem a ne s biskupy!“ — Své očernění milánského kleru pak znovu opakoval. Kardinál Ferrari prý na to odpověděl: „Z toho všeho mám dojem tak odporný, že odpovídat na to pokládám pod svou dustojnosti. Mlčení je v tomto případě nejlepší odpovědí.“

Vzniká, jak vidět, nové šílenství — nová manie — šílenství domnělé pravověrnosti!

*

V témž listě kárá nějaký W. konservatismus církevní správy a zařízení církevních ve Vídni. Postních kázaní konáno ve Vídni 110 cyklu, od 110 kazatelu. Kazateli byli hlavně kooperatoři. Ve vnitřním okrese (I.) konáno jich 20 — pro nějakých 40.000 obyvatel. V okresích X., XII., XVI.; a XV., jež mají dohromady 420.000 obyvatel konáno jich jen 13! Pro desetkrát méně obyvatel tedy o třetinu více cyklů postních! Pro koho se tu káže? Není prý to plýtvání na jedné straně

a zanedbávání na druhé. Či musí snad kázati se proto pořád tam, kde se dříve kázávalo, i když lidé už odtamtud zmizeli a bydlí nyní jinde? Podle pohodlné zásady: tak to vždycky bývalo — a toho nikdy nebývalo!

V brněnské diecesi má se při příštích pastoralních konferencích uvažovati o zavedení tak zv. minutových řečí, jež by spojeny byly s každou nedělní mší svatou. Ovšem venkov z toho vypadá většinou, tam nebývá více mší než kázaní. Jedná se tu o města a chrámy s četnějšími mšemi.

*

Mnoho hluku nadělal v tisku případ Verdesiho, kněze apostaty v Římě, jenž prohlásil, že pět kněží modernistu bylo potrestáno na jeho udání, k němuž byl podnícen svým zpovědníkem. Poslechl prý a tak porušil sám zpovědní tajemství. Ale jeho zpovědník Jesuita Bricarelli prohlašuje vše za naprostou lež a žádá o dovolení, aby směl soudně Verdesiho stíhati. Verdesi ostatně na konec doznal, že modernisté se mu nepřiznali ve zpovědi, ale že to bylo z osobních dopisů, na jichž základě je udal. Z prvu pravil, že tato hanebnost jednání vypudila ho z církve (že byl totiž donucen k udavačství), nyní však přiznává, že udání jeho stalo se už přede dvěma lety. O zákulisí celé té apostasie Verdesiho sděluje však turinská „Stampa“, list radikalní, že puvodcem apostasie Verdesiho jest methodistický spolek římský propagující apostasii mezi kněžími v Italii. Spolek jim zaručí podporu a vydržuje je á zavážou-li se, že po odpadu přistoupí k methodistum. Tak i Verdesi učinil. Tím se také vysvětluje hojnost apostatu v Italii. Římská methodistická organisace je napodobením pařížské „Exode“, která též kněze odpadlé vydržovala. U nás jak známo podobnou agitaci činí a podporu uděluje „Volná Myšlenka“, jen že nemá tolik fondu, co pařížský a římský spolek. Ale to není hlavní duvod, proč nemá úspěchu!

*

Při hudebně paedagogickém kongressu ve Vídni nedávno konaném jednáno též o zpěvě kostelním (ref. biskup Gross, prof. Orel, prof. Moissl) a o zpěvu knězově při bohoslužbách: kněz jako solista má zpívati pěkně, aby dojmu ze zpěvu sborového nekazil, proto třeba v seminářích učitelů zpěvu a pilného cviku atd.

Požadavky to samozřejmě správné a co do učitelů nyní snad nikoli nemožné, kdy slavná vláda po hloupých kouscích svých předchudkyň (srv. dřívější omezování hudby v ústavech učitelských a j.) přišla k poznání, že zanedbáváním hudby neuškodilo se církvi, nýbrž lidovému vzdělání, bude snad ochotnější nějakých pár stovek na učitelské honoráře věnovati. Co do zpěvu knězova jest ovšem také samozřejmo, aby byl dustojný a pěkný, avšak nelze nepodotknouti, že při zvyšovaných požadavcích zapomíná se trochu na přirozené podmínky pěkného zpěvu, jichž ne každému se dostalo a dle nichžto přece nemuže se výběr bohoslovců díti, sic bychom přišli tam, kam v Rusku, kde se vybírají kněží podle hlasu, a kam i u nás někdy

prý za starých zlatých časů se přicházelo, že totiž kněžská místa se patrony zadávala dle hudebních vlastností. Přirozenými podmínkami rozumíme předně hudební sluch, jehož každý nemá, a nemá-li ho, žádným cvikem ho nenabude, i když potřebné zpěvy jakž takž nacvičí. Dále je tu přirozená jakost hlasu, jež cvikem muže býti poněkud vypěstěna (co do síly i co do lahody), avšak nemuže u každého vypěstěna býti tak, aby mohl býti zván dobrým „zpěvákem", nehledě ani k tomu, že kněžské zaměstnání ostatní po šlacích málo dovoluje hlas pěstiti (ustavičné mluvení ve škole, kázání v pruvanu, namáhavé šeptání ve zpovědnici atd., vesměs to práce mnohem duležitější než pěkný zpěv). Lékaři ovšem a právem proto káží zavčas pilným zpíváním hlasivky otužovati, by hlas námahami pozdějšími tolik netrpěl, ale ani zde cvik tolik nesvede, aby hlas každému zustal pěkně zpěvným. A konečně zpěvák, jakmile to už nejde, nechá toho. Kněz však musí zpívati třebas až do 70. neb 80. let svého věku, kdy přece pěkný zpěv muže býti jen vzácnou výjimkou. Nepodceňujeme význam pěkného zpěvu oltářního, nesdílíme ani asketického stanoviska řádu františkánských, kteří, jak známo, nebyli přátely líbezné hudby chrámové, ale také ho nepřeceňujeme. Kdo umí čísti v duši opravdu zbožného návštěvníka služeb božích — třeba tedy ve své vlastní duši, když službám božím obcuje — dá nám za pravdu, že účast jeho není po té stránce toliká, jak se horlivci domnívají, zvláště není li mu znám obsah zpívaného; ba nejen znám, nýbrž i do podrobností zároveň při zpěvě srozumitelný měl by mu býti, když by se takto měřítko esthetického dojmu přikládalo, a to zase jest někdy v rozsáhlých neakustických kostelích fysicky nesnadno, ne li nemožno. Něco jiného jest pak se zpěvem společným, po případě sborovým — avšak o tom se šířiti není tu dnes místa. Chtěli jsme několika slovy jen naznačiti, že nároky na zpěv liturguv není radno v theorii příliš stupňovati, jelikož jich velmi často nelze provésti. Snadněji také se řekne, než provede, že kněz hudebně vzdělaný nestrpí v chrámě zpěvu nedustojného Jak a kterak to nestrpění uskutečniti, na to je mnohdy těžká rada, i když nedáme za pravdu všem, kterým je všecko nemožno. V Brně na př. by člověk pro samé reformní experimenty z leckterého kostela kolikrát raději utekl, aby tou „zdvojenou modlitbou", jak se posvátný zpěv zove, nebyl z modlitby vyrušován.

Co do starších písní kostelních (něm.) vytýká se ref. Moisslovi, že přednes jejich schválně zpotvořil, aby je sesměšnil, a purismus ten se odsuzuje.

Po organisační stránce měl kongres onen za účel sloučiti rakouské učitele hudby v jeden svaz. Jakožto učitele, vzhledem k zájmum právním a hmotným, to by snad šlo. Ale jakožto hudebníky, umělce?!

*

O socialních a náboženských poměrech v diecesi Troyes a hlavně v textilním městě francouzském Troyes, na horní Seině ležícím, Brnu prumyslností zcela a velikostí zpola podobném, rozepisuje se v „Köln. Vz." (336) Dr. H. Sambeth. Socialisté mají

ve svých organisacích asi 1000 členů, katol. spolek asi 150 členů. Katolíci mají ovšem ještě řadu spolků vzdělavacích, odborných a podpůrných atd., všech asi 40, spojených v „Maison des Oeuvres", „Dělnickém domě". Ale všechny tyto organisace mají jen několik set členů. Školy nábož. mají na 900 dětí, z nich 500 dívek. Na 50 dam katolických vyučuje ještě asi 200 dítek z laických škol ve čtvrtek náboženství a ručním pracím. Tak zv. patronáže mládeže (útulny mládeže škole odrostlé) čítají na 1400 členů, z nich asi 800 dívek.

Z obyvatelstva asi 55.000 čítajícího chodí k velikonočnímu přijímání asi 400—500 mužů a několik tisíc žen. — Farností je devět. Většina dětí nechodí ke sv. zpovědi a sv. přijímání. Mnoho párků dává se oddat jen civilně, mnoho vůbec nijak. Třetina pohřbů je bez církve, občanská. Počet nekřtěných páčí se na 10.000. Denníky jsou čtyry: radikální (s nákladem asi 28.000) socialistický, liberální a katolický. Tyto dva poslední mají asi po tisíci odběratel. Biskupovi vzat palác po rozluce a bydlí nyní v soukromém domě. Palác dosud stojí prázdný, má z něho býti městské museum.

Semináře rovněž odňaty, slouží nyní za laické útulny mládeže. Seminář chlapecký přeložil biskup do St. Dizier, čítal dříve asi 100 hochů, teď 35. Seminář bohoslovecký jest v bývalém klášteře umístěn, čítal dříve na 80, teď na 20 chovanců. Třem farářům ponechány fary za obydlí, ovšem platí městu nájem; ostatní bydlí v soukromých domech. Na venkově bydlí faráři většinou ve farách od obce najatých. Nájemné za farní byt kolísá mezi 60 až 250 franky. Platu z diecesního fondu mají faráři ročně 900 franku, kaplani 500 frankův a štolové poplatky, jež za popsaných poměru nejsou asi značné. Kultusový (bohoslužebný) haléř vynesl v celé diecesi, čítající 250.000 duší, jen 140.000 franku (1909 a též 1910), kdežto potřeba je 190 000 franků. Špatná vinná sklizeň po obě leta (Troyes leží v oné části „sesazené Champagne", jež se teď bouří) byla hlavní příčinou nedoplatku. Možno však nadejíti deficitu sloučením venkovských farností, z nichž mnohé mají jen několik set duší (od 200 do 500) a v nichž beztoho do kostela a k přijímání velkonočnímu chodí jen 15—30 lidí, takže farář nemá s pastorací velké práce! Ostatně sloučiti se budou musit brzy pro nedostatek kněží, jichž stále ubývá. — Zpráva tato vypadá jako popis nějaké missie indické nebo japonské!

*

Emauzský opat P. Alban Schachleiter uveřejňuje v „Čechu" posudek o strahovské Marianské Zahradě, vlastně pašijovém představení v živých obrazech. Srovnává je s Ammeragovu a s Hořicemi a praví: Nepůjdu do Hořic, Ammergava mne již neuzří. O strahovských představeních však úsudek svuj shrnuji v tato slova; Jsou velmi dobrá, krásná, dustojná, povznášející, ano úchvatná, proto také mohu jejich návštěvu co nejvřeleji doporučiti.

Tato přednost před pašijovými hrami ammergavskými a hořickými prý spočívá v tom, že v Ammergavě a v Hořicích realismus osob účinkujících příliš se dere do popředí. Viděti tam obyčejné lidi. Všechna

nadzemskost svatých osob z pašijového děje se ztrácí Na Strahově však živé obrazy zalité zářivým bílým světlem pusobily dojmem něčeho skutečně nadzemského; vše živé, pozemské diskretně ustoupilo, i předčítání textu ve skrytě (což prý by však lépe se vyjímalo od čtenáře nebo čtenářky na viditelném místě stojící) i tlumená skrytá hudba slepců. Také celá koncepce živých obrazu byla velmi zdařilá a uchvacující.

Tu jistě znalec o uměleckých věcech církevních promluvil ve prospěch mrtvého obrazového znázorňování svatých dějů proti živému jejich předváděni divadelnímu. A promluvil asi z duše mnohých. Jest asi těžko jemnější a citlivější duši smířiti se s tak zvanými náboženskými kousky divadelními a se všelijakým jejich provozováním. Arciť ozývá se tu také trochu novodobý duch, jenž nemá už té naivní víry a virvplné obrazivosti, by se tak snadno povznesl nad smyslový dojem ze všedních, snad dokonce osobně známých lidí, dojem, který se mnohem silněji vtírá při pohybech a řečech, nežli v pouhém mrtvo..živém" obraze. Jest-li vůbec již umělecká illuse, na př. v divadle, nesnadno dosažitelna, tím větší obtíže jsou při divadle s obsahem nadpřirozeným. Středověké hry „mysterii" dnes nejsou tak snadno možny. Ale s druhé strany není zase možno tak daleko uhýbati námitkám blaseovaného věku, jak se na př. dály proti zpívání pašií českým jazykem, když prý nějaký počestný (neb i nepočestný) mistr švec zpívá Petra a pod. Tu bychom se vubec museli vrátiti ke staré disciplina arcani, aby lid latiny neznalý z bohoslužebných textu vůbec už docela ničemu nerozuměl!

*

Vudce „volnomyšlenkářství" polského z Varšavy (Halič zatím ani Poznaňsko podobné organisace nemá) Andrej Niemojewski pozván do Prahy na přednášku o Ježíši Kristu, o vzniku „mythu Ježíšova" z hvězdné nauky babylonsko-řecko-židovské. Niemojewski náleží k nejkrajnějším a nejdále zašedším vykladatelum křesťanství. Zvláštní jest, že jak professor Drews tak i Niemojewski jsou laici ve vědě, jíž použili ke svým výkladum: Drews není orientalistou a vykládá Bibli a její vztahy k okolí; Niemojewski není hvězdářem a vykládá vše z hvězdářských theorii. Proto se také opravdová věda nezabývá ani jedním ani druhým: nemá na nich co vyvracet, protože doklady jejich spleteny tak neumělou a nezkušenou rukou, že nepatří vůbec do oboru té vědy, k níž se hlásí. Je to prostě agitační tlach. V Praze zatím zakázán.

*

Na boloňském sjezdě filosofickém italský professor Jakob Bargellotti poukázal na spojení filosofie s náboženstvím. Tak vystupuje aspoň v historii a jen v tom spojení se stává velikou a plodnou. Náboženský cit oživuje prý všecky filosofy, jak pravověrné tak heretiky. Tito snad právě pro svůj překypující cit náboženský sváděni bývají na scestí. Také dnešní oživení filosofie spadá spolu s probuzením náboženského mysticismu, a dnešní filosofové pragmatismu mají na sobě patrné stopy mysticismu. Ale příští filosofie nevidí Bargellotti ve spojení filosofie s náboženstvím, nýbrž s vědou!

To už moderní pařížský filosof professor Bergson třeba že neodkazoval moderní filosofii na spojení s náboženstvím, přece jen přivedl ji k němu blíže, dávaje jí za hlavní zřídlo cit a jeho snahy. Věda staví se prý skepticky k realnostem, filosofie staví se k nim důvěřivě. Věda jest odhalováním reality, filosofie jest však osobní intuicí. A toto osobní, individualní hrá ve filosofii velkou roli. Také hlavní filosof dnešní Francie Boutroux, jenž na sjezd se nedostavil, vyznává nezbytnost náboženství jakožto lidské lidové filosofie vubec, ba i formální organisace jeho, církve, pokládá za nezbytné. Podobně přední ze žijících německých Dr Eucken. Filosofie opravdu náboženská měla slabe zástupce na sjezdě. Leda exotické systemy filosoficko-náboženské zajímaly; indické theorie Maja, theosofie berlínského professora Rudolfa Steinera, všeobjímající snahy polského professora Lutosławského, jenž i tím k sobě upoutával, že se do všeho míchal a stále ve všech řečech debatoval.

O náboženském oživení nejvíce negativního směru dnešního, totiž tak zvaného „monismu“ (Haecklem uplatněný darwinismus v dusledcích k materialismu) praví „Köln. Volksztg.“ na základě posledních schůzí a projevů, že se rozštěpil na dvě skupiny: skupinu starší naprosto negativní, jež o náboženství nechce ani slyšet, a skupinu mladší, která na náboženství pohlíží jako přirozený a nutný projev duše lidské, váží si ho a káže s ním vždy a všude počítati, a užívati ho jako pomocné síly k dosažení jiných životních účelu. Mnichov jak tvořil pro první skupinu nejvděčnější pole, tak jest jím i pro druhou skupinu. Nedávné schuze socialisty Maurenbrechera „o umučení Kristově a moderním prohloubení velkonoční idey“, jakož i pravidelné Dr. Hornefferovy „nedělní pobožnosti pro svobodné mysli“ sem právě náleží, do projevu této mladé skupiny. Hornefferovo náboženství není sice takové, aby s ním mohl souhlasiti křesťan kteréhokoli vyznání, ale přece stanovisko Hornefferovo jest nám blíže než naprostá negace Ostwaldova. Stanovisko nové skupiny směřuje dokonce k tomu, budit náboženský cit tam, kde ho není, zapuzovat plytkost a blaseovanost náboženskou; jsou toho názoru, že náboženství nemožno zapuditi leda novým náboženstvím. Proto Horneffer organisuje také zrovna nové náboženství, podobně jako to kdysi učinil Auguste Comte se svým kultem humanity. Ale tím se tato mladší skupina monismu stává vlastně nebezpečnější, neboť více se přibližuje potřebám a náladě lidu.

*

Evangelickým modernistou zvou teď v Němcích kolínského faráře Jatho, který od zvláštního kollegia vrchní rady církve evangelické má býti souzen. Proti jeho souzení a odsouzení, které jest nepochybné, zosnovali velkou protidemonstraci za svobodný projev svědomí. Druhý kolínský farář úplně stejného smýšlení s Jathem, Radecke, a berlínští faráři korporativně, jakož i mnoho jiných pastoruv i laiku, súčastnilo se demonstrační schuze, přes to, že ji konsistoř prohlásila za nepřípustnou, za zneužití volnosti slova proti církvi a církevnímu soudu, který dosud pře neskončil, a za zneužití úřadu u pastoru. Přece však pohružkou tou se liberální pastoři nezalekli a schuze se súčastnili. Zdá se, že

„modernisté evangeličtí“ tvoří už tak silný zástup, že mají buď většinu v zemi Lutherově, nebo aspoň takovou menšinu, která se boje nelekne.

*

Nově nastoupivší francouzská vláda Monisova, ač radikálnější předešlé, měla ihned na počátku afféru pro šetření kongregací. Uršulinky v Bazas dostaly prý na zakročení podsekretáře ministerstva vnitra, Emila Constanta, dovolení vésti dále svou řeholní školu. Laická škola v Bazas dosud neotevřena a není ji možno otevříti. Constant se vymlouval, že zakročil ve prospěch Uršulinek už v roce 1909. Monis při tom podotkl, že není poslance, který by podobné kroky ve prospěch klášterních škol nebyl učinil! Monisova skupina sama shodila Brianda pro podobný případ! Teď Monis slíbil, že na provedení zákona protikongregačního bude státi a všude laické školy zřídí. Totéž svým radikálním přátelům veřejně slibovali i předchůdci — ale v soukromí ani oni, ani ti přátelé o to nestáli. Laické školy by stály peníze — a republika šetří — neboť potřebuje jich k svcení svých hladových trabantů. Právě teď za Monise provalilo se zas hrozné bahno úplatnosti a defraudací na několika stranách.

*

Římská jesuitská revue čtrnáctidenní „Civiltà Catholica“ zmiňuje se ve svazku ze 14. dubna o „Aktech“ druhého sjezdu velehradského pro unii církví a připojuje k posudku jednání toto: Možno doufati v tím větší úspěch, pohlédneme-li na praktickou stránku sjezdu, na rady a pokyny plné lásky a rozumnosti, opatrně navržené k urychlení, pokud se dá, celého toho nesnadného díla unie. Nebylo by vhodno šáliti se a poddávati se dalekosáhlým nadějím; ale také se nesmíme uzavírati všeliké naději a zanechati všech pokusu. Tím méně se to smí činiti v zemích, kde katolíci žijí ve stálém styku se schismatiky, mezi nimiž možno nalézti tolik dobrých a věřících srdcí, spojených s námi v duchu církve. Když tedy plody druhého sjezdu unionistického na Velehradě jsou tak potěšitelny, můžeme se nadáti tím lepších výsledkuv od budoucích sjezdu. Nad to však je žádoucno, aby se propagovala idea, o níž nám píše jeden náš učený spolubratr (jesuita) národnosti ruské: že jest nezbytně nutno, aby se vychovali specialisté pro východní otázky, a zvláště pro otázky církve ruské: spojení církví jest nesmrtelnou myšlenkou: bude potřeba dříve později dukladně jí se zabývati a Rusko bude při tom míti vždy větší menší převahu nad ostatními církvemi východními.

*

O zemřelém 24. března vůdci politickém demokratu rusofilu bulharských, Draganu Cankovu, se vypravuje, že v letech padesátých minulého století, studuje ve Vídni, připadl na myšlenku spojiti Bulharsko nábožensky s Římem a domlouval prý unii s Napoleonem III., císařem francouzským. Avšak snahy jeho nebyly upřímné náboženské, nýbrž politické, chtěl už tehdy tímto krokem pohnouti Rusko, aby vystoupilo na osvobození Bulharska pro záchranu jeho pravoslaví. Tak praví kronikář „Nár. Listu“ v životopise Cankova.

Ale věci měly se jinak a byly širšího základu, než aby jediný Cankov je začal a řídil. U příležitosti 50letého jubilea skutečné unie Bulharů s Římem píše o ruchu uniatském mezi Bulhary v mariborském „Voditeli" Dr. Fr. Grivec, dobrý znalec historických otázek sem spadajících.

Od r. 1767, kdy zrušena bulharsko-srbská patriarchie v Ochridě v Macedonii, byli Bulhaři a Srbi úplně podrobeni Řekům. Ztratili samostatnost církevní a Řekové, spravujíce sami všecka biskupství, počali vytlačovati slovanskou bohoslužbu, rušiti slovanské školy a zaváděti řečtinu. Ale v polovici minulého století počal přece i v Turecké říši zavívati vánek národního probuzenství. A Bulhaři v tomto svém probuzení naráželi na největší překážky ne u Turkův, ale u své vrchnosti církevní, u Řekův. I počali chápati, že by vysvobození ze jha řeckého bylo nejlepším probuzením. A tu v Turecku dlící Poláci a Francouzi animovali je pro myšlenku spojení s Římem. Tak by rázem setřásli jho řecké. Kroku toho se první chopili r. 1859 obyvatelé města Kukuš, žádajíce Řím, aby je přijal do lůna církve a poslal jim biskupa bulharského. Řecký patriarcha, uslyšev o jejich kroku, ihned jim poslal také Bulhara biskupa Panthenia; tento bojoval proti unii, ale už jí nezdolal. V Cařihradě za pomocí Lazaristů vycházel časopis „Bolgaria", řízený Draganem Cankovem, a v něm stále Bulhaři nabádáni k unii. O vánocích r. 1860 se nejvlivnější vlastenci bulharští rozhodli pro unii. A na 2000 cařihradských Bulharů se tehdy slavnostně připojilo k Římu 30. prosince 1860. A v dubnu (14.) r. 1861 poslal Bulharům Řím prvního bulharského sjednoceného biskupa, Josefa Sokolského. V brzku na 60.000 Bulharů připojilo se k Římu. Ale tu počala na podnět z Ruska pravoslavná protiagitace mezi Bulhary. Rusko na podzim r. 1861 katolického arcibiskupa Sokolského sebralo a odvezlo do Ruska a tam už zůstal. Tu nastalo opět odpadání Bulharů: věřících i kněží. Řím nad to nemohl najíti rychle vhodného nástupce za Sokolského, až roku 1865 vysvěcen na katolického biskupa Bulhar Rafael Popov a kol něho se seskupila malá hrstka věrných sjednocených. Roku 1863 připojil se ke katolicismu mnich bulharský, za svatého lidem ctěný, Panteleimon, protože církev řecká ho pronásledovala pro zvyk každodenního sv. přijímání. Panteleimon přivedl k Římu tři kláštery bulharské a malé stádečko v Odrinu (Adrianopol) a okolí. Zemřel r. 1868 a po smrti jeho také i tamnější unité prořídli. V letech osmdesátých začal opět rozkvět unie kol Soluně. Na 30.000 duší se tehdy sjednotilo pod novým katol. sjednoc. biskupem Mladenovým. Ale v letech devadesátých počala nová protiagitace pravoslavná a pak spory mezi domácím bulharským kněžstvem a kněžstvem francouzským a ty opět zdecimovaly obce věřících. Dnes nástupcem Mladenova v Macedonii je biskup Šanov. V Odrině od r. 1883 je biskupem sjednocených Bulharů Michael Petkov, od roku 1883 pak je rovněž ustanoveno i arcibiskupství pro sjednocené Bulhary v Cařihradě, obsazeno bylo však až roku 1907 a prvním na restaurovaném stolci cařihradském jest arcibiskup Miron. — Stav církve mezi Bulhary je

dnes takovýto: v carství bulharském je 35.000 katolíku latiníku, polovina z nich bulharského puvodu, bývalí to Pavliciani (Bogomili). Mají dvě biskupství: Ruščuk (francouzský passionista Doucelet je biskupem) a arcib. Sofii (dalmat. kapucín R. Menini), kněží je hojnost, tak že seminář sofijský na čas byl uzavřen. V Macedonii je na 10.000 unitů slovanského obřadu, seminář je v Zejtinliku u Soluně. Seminář vychovává i učitele. Kněží z něho vycházející jsou celibátníci! V Kukuši a Janici jsou dívčí vyšší školy. Po vsích je 14 obecných škol chlap. a 10 dívčích. V Thracii (Rumelie) je na 6000 unitu slovan. obřadu. V Odrinu je dívčí učitelský ústav, střední škola chlapecká, v Plovdivě je silné gymnasium (jediné katol. v Bulharsku) a obchodní škola. Tři lidové školy jsou v těchto bulh. městech: Varně, Jamboli a Slivně. Ne sic bulharské, ale katolické jsou ústavy: seminář duchovenský v Kara Agači u Odrinu a škola pro výchov sester ve Fanaraki u Cařihradu, kde je též střední škola pro katolické Bulhary, vedená Assumptionisty. Tito od roku 1895 jsou hlavními motory unie na Balkaně, kdežto při kolébce její stáli Lazaristé francouzští, dnes už méně šťastní v činnosti své.

*

„Atheneum kapłańskie", polská revue kněžská, v dubnovém svazku přináší statistiku odsouzených kněží katolických v Rusku od března roku 1910 do března 1911. Za této roční doby bylo potrestáno přes 80 kněží katol. buď soudem nebo administrativně. Nejvíce náleží jich diecesím vilenské, mohylevské a lublínské. Ve vilenské (Litva) potrestáno 36 a 14 ještě je pod soudem, čili stíháno bylo 11% všech (počet kněží všech 450). Příčiny odsouzení a trestu byly velmi často: pokřtění pravoslavného dítěte, přijetí pravoslavných do církve katolické bez vyplnění formalit, zpověď, udělování svatého přijímání, sdavky, poutní processí (totiž vše to bez povolení úředního, na místě neúředním, na osobách úředně ke katolictví nepřipsaných). Méně časté příčiny byly: tajná škola polská nebo litevská, agitace proti ruské škole, propaganda samostatné církve litevské, nedovolený tisk a letáky polemické, agitace protiruská vůbec. Pokuty peněžní byly od 6 rublu (za tajnou školu) do 200 rublu (za nedovolené processí). K pokutě se často družil zákaz úředních funkcí farních na 3—6 měsíců. Také sama suspense z funkcí farních často jmenovitě administrativní cestou ukládána. Jeden odsouzen do vězení. V mohylevské diecesi nejčastěji trestáno pro křest a sdavky pravoslavných (smíšená manželství). Tu také velmi mnoho tajných škol nalezeno. Tak v samé gubernii minské v letech 1906—1910 prý jich objeveno 161 se 1739 žáky. A v 27 případech založili je kněží. V lublínské diecesi trestáno mezi jiným dokonce i za to, že na kříži (veřejném) vyryt polský nápis, že farář pobil střechu fary šindelem bez svolení úředního; za odsuzování policie ruské a jejího chování při biřmování; za processí při svěcení pole; za vynechané bohoslužby v carský svátek; za znaky a prapory na triumfální slavobráně při vítání biskupa. — V království polském trestáni kněží obyčejně za urážky mariavitu;

mariavité jako úředně přiznaná církev jsou chráněni paragrafem „o rouhání“.

Zákon o přiznání mariavitu dosud však nevyřízen dumou. Vláda vůbec předložila dumě teprv osnovu zákona 29. března.

Nové dokumenty o mariavitech a jejich vzniku sdělil s veřejností novoměstský kapucín P. Honorat Koźmiński, jemuž přičítán puvod a vina celého ruchu. Přiznává, že založil volné sdružení k povznesení mravnosti a čistoty kněžské, že do plánu svého zasvětil také Marii Kozlowskou, která jako terciářka byla pod jeho vedením. Když se odstěhovala do Płocka (měla dílny šicí) a počala tam šířiti jeho ideje o mravním povznesení kněžstva, schvaloval zprvu její kroky. Brzy však celé její počínání počalo mu býti podezřelé a upozornil na ně správce biskupství. Ale toho Kozlowská oklamala a vliv její na kněze v Płocku a okolí stále se sesiloval. Teprve nově nastouplý biskup Szembek prohlédl celou agitaci a postavil se proti ní. Kozlowská byla totiž podezřelá ze styků s policií ruskou. Zakládala bratrstva a spolky náboženské, úřady o tom věděly, že to proti zákonu, a mlčely. Hlavní vudcové mezi mariavitskými kněžími byli rovněž ve spolku s úřady. A polský apostata Skrochowski počal úřady ruské naváděti, aby nového hnutí použili proti církvi katolické. A sám také sprostředkoval stále mezi mariavity a úřady. — Věci ty ostatně byly z části už známy. A není celkem na nich nic divného. Že za dnešních poměrů v Rusku bude vláda podporovati každé hnutí protikatolické, je-li jinak politicky nelišné, nebo dokonce politicky Rusku přátelské, rozumí se samo sebou.

Náboženské těžkosti v Rusku rodí se stále jen z politicko-národnostních svárů. Mají sice i Finnové své politické ostré spory s Ruskem, a jsou jak Švédové tak Finnové vesměš evangelíci, a přece ruské úřady se proti evangelíkům neobracejí tak prudce jako proti katolíkům. I to se dá vysvětliti. Evangelíci nejsou jen Finnové a Švédi, ale i Lotyši, Estové, Kuronci a Němci, politicky jdoucí vždy s vládou. Katolicismus však a polonismus jsou úzce spojeny. A katolicismus skutečně i popolšťuje — vlivem přirozených poměrů a tím, že církev má jen polské kněze a biskupy. Kněží němečtí, ruští a jinonárodní v té masse zanikají a jdou na konec poměry donuceni s Poláky i politicky! A politika ruská a polská, city a snahy obou národu jsou zatím protichudné — pokusy rozumných lidí s obou stran dosud zatím historických tradicí nezmohly.

Mnoho rozruchu učinily objevy sekretáře z min. vnitra Ťaželnikova při revisích jeho v Moskvě. Vyšetřoval tam poměry v katol. farnosti u sv. Petra a Pavla, v ústavech dobroč. spolku, na gymnasiu sv. Kateřiny a našel mnoho „nezákonitostí“. Pensionáty, útulky a školy vedly sestry klášterní, a kláštery měly také sorganisovány v domech svých — což je v Rusku zakázáno — aspoň bez vědomí úřadu nepřípustno. V osadách kolem Moskvy i v Moskvě nalezeny kaple soukromé, o nichž úřadum rovněž nic neoznámeno. Nápisy všude byly polské, záznamy a zápisy vedeny po polsku.

Naříkali na to i sami Litevci katolíci, kteří také ministerstvo vnitra požádali o zastání, a tak revisi zpusobili.

Středem všeho ruchu katolického byl pak jesuita Wierciński. Prý rodem a vychováním Němec (praví o něm metropolita lvovský Andrej Šeptycký), ale duší Polák a jinak hrozně „nebezpečný" člověk. Neboť je vysoce vzdělaný, hovoří jazyky všech západních evropských velkých národu, je výtečný řečník, dobrý organisator, znatel a získavatel duší lidských. Zjednal si přístup do kruhů šlechty i do měšťanstva kupeckého a vliv jeho v těchto kruzích byl zrovna fascinující. Energie jeho nesla se i za velikými plány. Nakláněl si zvláště staroobřadce a pomocí jich chtěl zakotviti unii s Římem v Rusku. Z nejlepších kruhu moskevských přestoupilo ku katolicismu poslední leta 370 žen a 332 mužu, ne sice počtem ale váhou a vlivem osobním překvapující konverse. Zdá se prý, že v rukou Wiercińského sbíhaly se nitky široko rozvětvené propagandy missionářské na Rusi. Od roku 1905 Rusko se naplnilo řeholníky a missionáři katolickými všech řáduv a právě nejvýbojnějších: jesuitů, františkánu, redemptoristu. V Krakově vydána kniha: „Vzpomínky na missie v Rusku 1906—1908" konané františkány haličskými. Ve dvou letech uspořádány missie ve 126 obcích a městech, jichž se súčastnilo přes půl milionu osob. Do bratrstva při tom zapsáno 360300 lidí. Řečí a kázaní proneseno 3073. Z této knihy se dozvěděla policie ruská pouze o činnosti jednoho řádu a ještě nejméně „nebezpečného". „Nejhroznější" z lidí — jesuité — o své činnosti mlčí. Jaká tedy ta teprv musela býti! — Wierciński vypovězen z Ruska jako německý poddaný a s ním i náš Karel Jindřich, český kněz v Moskvě. – Správce biskupství mohylevského (Petrohrad a Moskva k němu náleží — sídlo je Petrohrad) Denissewicz sesazen, že o všem věděl a trpěl to. To už je v krátké době čtvrté sesazení s biskupského stolce katolického od prohlášení náboženské svobody v Rusku! Zpráva o první biskupské visitaci sibiřské, kterou jsme i tu začali uveřejňovati, zastavena.

Vida takové nebezpečí propagandy sv. Synod pravoslavný poručil všem svým podřízeným úřadům, aby do 1. července 1911 poslali mu zevrubné zprávy o počtu obratů k pravoslaví a o počtu odpaduv od pravoslaví, u obého aby též udali, které vyznání ztrácí a které získává. Takovéto zprávy pak aby podávali rok od roku — vždy za uplynulý občanský rok, a to nejdéle do 1. března. V příštích záznamech budou čtyry rubriky měnících víru: gubernie, újezd (či oblast a okruh); vyznání staré a nové; pohlaví; věk, a to dvojí: pod 14 a přes 14 let.

Už přes dva měsíce zabývá se ruská veřejnost mnichem Iliodorem, který v Caricyně na dolní Volze uspořádal pravou místní vzpouru proti úřadum církevním i státním. Nadaný, hezký mladík, po vystudování akademie duchovní obracel na sebe Iliodor svou výmluvností a horlivostí v boji proti nepřátelum církve i státu v minulých bouřlivých letech všeobecnou pozornost. Mezi tak zv. „černosotenci" („klackáři" protirevoluční) vedl první slovo a stranám levým byl vliv i pusobnost jeho

velmi nepohodlný. Zatím bouře ustaly, nepřátelé církve a státu zlomeni nebo ochabli — a Ilidor neměl proti komu bouřit. I počal bouřit proti těm, v nichž najednou spatřil největší nepřátele svobody církevní, proti vrchnostem státním a církevním. Krajní pravičák stal se obratem ruky krajním levičákem. A lid stejně se hrnul za svým miláčkem jako dříve. Ale nyní úřady k takovým věcem nemohly mlčeti. Mlčely a odpouštěly sic dlouho, neboť obrat vyvíjel se pomalu. Až jak už řeči staly se příliš ostrými a výhradně protiúředními, zakročily. Ale i tu milosrdně. Iliodor poslán do novosilského kláštera u Tuly jako představený. Malý, zastrčený sic klášteříček, ale pro 27letého mnicha i to dosti rychlá kariera, býti jeho představeným. Iliodor zpěčoval se a pak uhnul násilí a domluvám. Ale brzy utekl a vrátil se do Caricyna opět. A lid opět se shlukl kolem něho, že ho již nevydá. Úřady světské případ nyní přenechaly úplně sv. Synodu, ať si jej vyřídí po svém. A sv. Synod svěřil usmíření Iliodora jeho největšímu příznivci a ctiteli biskupu Saratovskému Hermogenovi. Očití svědkové tvrdí ostatně, že Iliodor je abnormální a duševně nepříčetný člověk, který pravděpodobně bude zabředati hlouběji a hlouběji, ale též ztráceti svou bývalou sílu duševní.

Prof. moskevské duchovní akademie J. M. Gromoglasov obžalován metropolitou moskevským z liberalismu (pro články z r. 1906) a sv. Synod donutil ho k odstoupení; ale senát moskevské duchovní akademie polovinou hlasů určil Gromoglasova za docenta nového odboru (práva círk.). I toho se ovšem musel vzdáti. — Moskevští věřící obžalovali u sv. Synodu opata kláštera novospasského Makaria Dněvuševa, že vedl život příliš neřeholní: že má koně a kočár, mnoho staví, zavedl ženský chor do chrámu, že má celly příliš pěkně zařízené, a že má u sebe dceru s dětmi (byl totiž napřed popem a tedy ženat). Ruské listy poukazují na to, že to není nic zvláštního, tak že se nyní žije všude ve všech klášteřích. Jdou s duchem času a stará askese odložena. — „Círk. Věstník" hořekuje, že vubec reforma klášterní, která s takovou slavnostností usnesena, nikde se neprovádí. Všude vše při starém.

*

Tak zvaní Kucovalaši, macedonští Rumuni, poslali k patriarchovi řeckému deputaci, která mu navrhla podmínky pro urovnání rozporu mezi Rumuny a řeckou církví. Rumuni vymohli si na turecké vládě před několika lety uznání vlastní národnosti a počali se samostatně organisovati vypuzujíce řečtinu ze škol a chrámů svých. Řecký patriarcha je za to exkomunikoval. Delegace rumunská ujistila patriarchu, že chtějí zůstati věrnými syny církve a že nechtějí se odtrhnouti od patriarchátu, ale že žádají, aby encyklikou slavnostně byla prohlášena rumunská řeč za liturgickou v chrámech jejich; kněží rumunští pro užívání řeči té dnes vyobcovaní ať jsou zase rehabilitováni; metropolité řečtí ať při svých visitacích rum. chrámu slouží společně s rumunským kněžstvem; ať neodpírá se svěcení rumunským kandidátům kněžským; v diecesích, v nichž jsou Kucovalaši ve většině

ať má řecký biskup rumunského koadjutora. — Rumuni rozsazeni jsou asi v 80 obcích. Dnes měli své rumunské chrámy a školy proti vůli řecké církve zavedeny asi v 16 obcích. Počet Kucovalachů je na 80.000 (podle statist. Kančova), v soluňském vilajetě asi 30.000, v bitolském asi 45.000 duší. Mnoho z nich se už pořečtilo, tak že už se ani všichni ti, co ještě Kančov za Valachy čítal v letech devadesátých, k Valachům nehlásí. Zvláště tam, kde žijí jako nepatrná menšina mezi Řeky a Albánci.

Věda a umění.

Pražská hudební konservatoř slaví v květnu stoletou památku založení svého. Založena jako utrakvistický ústav spolkem pro podporu umění hudebního. Tou dobou byla Praha nejhudebnějším městem celé střední Evropy. Před pražskou konservatoří byla kromě škol italských starší jen pařížská, založená roku 1795.

*

O českých výzkumech archivních v cizině a jejich zdárných výsledcích promlouvá K. Krofta v „N. Listech." Hovoří hlavně o dvou: o pracích v archivu vatikánském, a ve státním archivě španělském v Simancasech. V otevřeném pro všecky badatele archivu vatikanském roku 1880. Češi začali pracovati až roku 1887. Jiní národové už vydali veliké svazky nalezených pramenů k historii vlastní, professor Rezek roku 1885 promlouvaje o vydaném svazku „Monument vatikanských" od Maďarů litoval, že čeští učenci nemají odnikud podpory, aby se mohli téže práci věnovati, a nedoufal, že se jim jí v brzku dostane. Ale do dvou let zemská podpora byla vydána a pracovníci čeští vyčerpavše material dějin českých se týkající vydali tři svazky „Monument vatikanských" a veliká řada listin opsaných čeká ještě svého vydání. Římští pracovníci čeští mimo to vyčerpali i archiv kongregace Propagandy, který má důležitost pro české dějiny pobělohorské, kdežto vatikanský hlavně pro dobu předhusitskou a předbělohorskou. Výsledkem práce v archivě Propagandy bude veliký dotiskovaný právě svazek opisů, ne jediný, neboť material vystačí na více svazků. Tato česká práce v archivě Propagandy je zatím jediná soustavná. Neboť badatelé jiných národů tomuto archivu tak soustavné pozornosti nevěnovali. Podobně unikum je česká práce v archivě španělském v Simancasech. Poněvadž archiv tento uložený v zastrčeném malém venkovském městečku beze všech pomucek a vodítek jest málo na-

vštěvován cizími badateli, jsou hojné materialie jeho skoro neznámy a nepoužity. Archiv ten pro historii evropskou objevil sice už roku 1843 belgický učenec Gachard, ale práce v něm spojená s takovým nepohodlím a námahou nelákala nikoho k dukladnému vyčerpání. A jako prý česká práce Fr. Palackého byla mezi prvními, kdož vubec v archivě vatikanském před jeho otevřením pracovali, tak i tu nástupce a pokračovatel Palackého A. Gindely má zásluhu, že českou prací otevřel soustavné bádání v archivě simancaském. Sám roku 1860 se tam vypravil. Gindely nevydal svou archivní kořist tiskem, ale použil jí při zpracování rakouských dějin. Po Gindelym teprve přišli do Simancas Němci a jiní národové. Uhři si pouze dali opsati od španělských archivářu některé listiny. Roku 1909 sešli se v Simancasech dva čeští badatelé, Vl. Kybal z vlastního popudu a J. Borovička poslán sněmem českým, aby zpracoval material pro „Sněmy české od roku 1526.“ Publikace té vydáno 10 svazku po rok 1604. Další svazky mají býti pracovány soustavněji, a k tomu konci třeba studia po cizích archivech. Kybal vydal svou zprávu německy ve Vídni, Borovička česky ve „Zprávách zemského archivu.“ Kybalova práce je více přehledem a povrchním popisem pramenu simancaských pro dějiny české a rakouské. Borovičkova je soustavným zpracováním všeho, čeho je třeba k poznání významu a vlivu Španěl, státních funkcí jejich a vyslancu na dvoře pražském pro dějiny české.

*

Z fondu knížete Lubomierského věnovaného při návštěvě české ve Varšavě na upevnění vzájemnosti česko polské, uspořádá se letos přednášková zajížďka česká do Varšavy. Vloni pořádána byla polská zajížďka do Čech. Z historického oboru bude přednášeti Jaroslav Bidlo o době husitské a jejím významu pro Čechy. V liberální Varšavě snad tato přednáška přijde vhod. Je to vlastně nejzajímavější doba českých dějin, škoda, že právě u nás ještě nedosti všestranně propracovaná a prohloubená.

V „České Mysli“ uveřejňuje professor F. Krejčí dopis Dra Ot. Hostinského a reklamuje zesnulého esthetika našeho pro „Volnou Myšlenku“. Byl totiž horlivým čtenářem Straussových spisu, sám prý se zanášel myšlenkou uveřejniti v knihovně „Volné Myšlenky“ rozpravu „o umění, náboženství a vědě.“ Kritickému a vědeckému věhlasu Hostinského professor Krejčí neposloužil svým odhalením. Žiltě a pracoval professor Hostinský už přece jen později, než aby se dával nadchnouti Straussem! Anebo že by byl býval přece tak povrchní?

V „Listech filolog.“ uveřejňuje Dr. Polívka výňatky z paměti A. N. Pypinových z jeho pobytu v Praze v letech padesátých. Usudky ruského literárního historika o tehdejších skromných poměrech českých jsou zajímavy. Shledal celý ten náš vlastenecký život velmi skromným, provincialním a patriarchalním.

Na letoší výstavce umělecké ve vídeňském Hagenbundu dominovali Češi a Poláci. Němečtí umělci se prý prostředností a nečetností ztráceli vedle četných a zdařilých prací česko-polských.

Letoší zimní saisonu na francouzské rivièře také úplně ovládlo umění slovanské, zvláště ovšem hudební.

Po „Srbské ženě“ pořádá nyní v Praze i Bulharsko svou výstavku ženské práce bulharské pod názvem „Bulharská žena.“

Professor Táborský po svém loňském zájezdě na uměleckou Rus vytýká teď českým umělcům, že stále lpějí na západních francouzských vzorech a kopírují je, obyčejně však pozdě, až už ve Francii sestupují se sceny. Rázovitého a velmi bohatého umění sourodého v Rusku si však zhola nevšímají, a přece školy ruské a umělci ruští stojí často mnohem výše než leckterý modní umělec západní.

*

K „jubileu Husovu“ budou míti naše divadla snad přece nějaký slušný oslavný kus k disposici. Drama o Husovi skládá Jirásek a na podzim je prý nár. divadlo pražské předvede. Drama o Husovi skládá též něm. evangel. dramatik Andreas Natorp, jenž už dříve sepsal dr. Martina Luthera. Nebude li Hus lépe sestaven než Luther jeho, pak ovšem k oslavě jeho autor mnoho nepřidá. Sotva však i jinak bude náboženské drama evangelicko-německého autora pro naše ctitele Husovy vhodno. Bude sic hodně protiřímské asi, ale i hodně „náboženské“ a málo česky vlastenecké.

*

Při první třídě „české akademie“ v sezení 24. března schválen návrh na zřízení „komise na vydávání písemností k dějinám restaurace katolické v Čechách“. Publikace obsáhnou léta 1575 až 1648. Program vypracován od historiků: Nováčka, Krofty, Golla, Šusty a Pekaře. V návrhu a jeho odůvodnění se praví: Soustavná činnost a vznik strany katolické v Čechách začíná se na sklonku vlády Maximiliana II. kolem r. 1575, kdy protestantismus český nalezl konečně určité těžisko v konfessi české. Strana španělsko-římská vyvíjí se pak především v době Rudolfa II., kdy s dvorem císařským do Prahy přicházejí činitelé noví, vlastní zástupci regenerovaného katolicismu, nuncius papežský a orátor (vyslanec) španělský. V nich dostává se katolické minoritě posily hmotné i mravní, pomocí jich uplatňuje se u dvora zásada, proti vůli většiny národa, že nejvyšší a nejdůležitější úřady v zemi smějí býti obsazovány pouze dobrými, t. j. „výbojnými“ katolíky. Tak dostává se několika rodinám katolickým do rukou moc. A byť se zdálo, že po smrti Vratislava z Pernštýna (1582) a po pádu Jiřího z Lobkovic (1593) strana pod obojí nabývá vlivu na vládu, koncem roku 1599 koruna se rozhoduje znovu pro stranu španělsko-katolickou a jí svěřuje uprázdněné úřady nejvyšší. S nezdarem setkaly se snahy protestantů po nabytí moci v bouřlivých letech 1608—1611, katastrofou skončil jejich násilný pokus o změnu celého stavu věcí v letech 1618—1620. Po bitvě bělohorské strana katolická nabývá moci trvalé a naplňuje národní život český novým duchem, duchem protireformace, vyrostlé na půdě jihozápadní Evropy. Nedostatečné ocenění významu a činnosti této strany římsko-španělské v době před katastrofou bělohorskou překáželo dosud namnoze správnému pochopení

dějinného vývoje českého na sklonku 16. a počátku 17. věku. Činnost strany té a písemnosti vzniklé jejím stykem vzájemným, mají býti předmětem publikace zmíněné komise. Bude to tedy korrespondence a denníky čelných osobností strany španělsko-římské v Čechách a vůbec důležitá akta, týkající se boje a vítězství směru protireformačního v zemi. Sbírka bude zároveň doplňkem „sněmu českých“ z té doby. Sestavena bude publikace podle kancléřů, kteří zpravidla byli hlavou skupiny katolické. Tak by se spisy dělily na čtvero oddílu: 1575—1582 kruh Vratislava z Pernštejna; 1582—1599 Adam z Hradce, Jiří Bořita z Martinic a j.; 1599—1627 Zdeněk z Lobkovic; 1628—1548 Vilém Slavata a jeho kruh. — Ředitelem komise zvolen Dr. Vojt. Nováček, ředitel zemského archivu, a jednatelem Dr. J. Šusta.

Není pochyby, že z této publikace vynikne ještě lépe ta dosud tušená převaha ukázněnosti a mravní síly nad rozháraností a schátralostí mravní, neboť nemožno jinak si vysvětliti, jak by byla mohla malá menšina v zemi zmoci tolikou a tak troufalou a bezohlednou většinu!

*

Česká akademie věnuje každý rok na zakupování exulantských tisků 200 K. Spisy vybírá a zakupuje bibliotékař Č. Mus. Dr. Čeněk Zíbrt. Vloni zakoupeno 17 spisů, z nichž 15 od exulanta Felgenhauera, známého styky svými s Komenským a s českými blouznivci v Brémách, Amsterodamě a Gdansku.

*

Čáslavští utvořili výbor pro důstojné uložení kostí a památek Žižkových. Chtějí pro toto uložení jich onu kapli podvěžní, v níž byly nalezeny. Ale musila by se ovšem oddělit od kostela, neboť by se vyloučila pak z bohoslužebného užívání a sloužila za museum. Ale bojí se, že jim katolická správa kostela tento záměr překazí. Bylo by to opravdu unikum, aby část katolického kostela sloužila za Žižkovo museum! Proto vedle různých možností o použití kostelních částí (kaple pod věží, půdy nad ní, anebo dokonce hrobky u zdi v chrámě z doby před r. 1622), navrhuje zřízení zvláštního mausolea, jež by bylo pak museem Žižkovým. Ale na to vše bude třeba sbírek po celém národě, neboť Čáslav jest konfiskacemi po bitvě bělohorské ochuzena! V praž. děln. tiskárně vyšla veršovaná kratochvilná historie čáslavského objevu.

*

Ve 4. seš. „Osvěty“ srovnává F. Strejček povahy Hálka a Nerudy a z nich vysvětluje osud obou vůdců literárních z doby „Květu“ a „Lumíru“: osud nestejný za živa a nestejný po smrti. Jak Neruda z počátku byl zneuznáván a společensky odstrkován, tak Hálek zbožňován a všude vítán. Neruda sarkastický, v sebe uzavřený, těžko tvořící, realní, nenávidící lyriku a všecko snění, volající po činu, trpící poměry veřejnými a národními; Hálek dětsky veselý, idealní, upřímný, sdílný a skromný, nenávidící epiku a neosobní realističnost, velmi lehko tvořící. Jako spoluredaktoři „Lumíru“ propagovali každý svůj směr, ale sobě zůstali věrnými přátely. Po smrti zvítězil Neruda svým dílem a Hálek stržen s výše, na niž ho povýšila spíše jeho osobní

milost než jeho poetické dílo, jehož už ani současníci příliš vysoko necenili.

*

V pražském „Zvoně“ (čís. 29.) uveřejňuje Dr. Jos. Thomayer kratší pojednání o příčině smrti krále Václava IV. Praví o něm letopisec, že po svržení novoměstských konšelů z oken od husitského davu král Václav se dozlobil a ranila ho mrtvice a za velikých bolestí a křiku skonal. (cum magno clamore et rugitu gnasi leonis subito est extinctus). Dr. Thomayer praví, že mrtvice to býti nemohla, ježto není při ní ani pronikavých bolestí ani křiku. Podle okolností před smrtí a při ní, a podle zpráv o životě Václava IV. soudí Dr. Thomayer, že příčinou smrti jeho byla angina srdeční, která jest velmi bolestná a děsivá a jeví se dlouho napřed bolestí v okolí srdce, bolestí pážích, zvl. levé páže, čímž Václav IV. také dávno před smrtí trpěl. Náklonnost k pití, již Václavu připisují, také by svědčila této nemoci jakož i věk jeho při smrti. Ve stoletích minulých každou náhlou smrt připisovali mrtvici a tak i Václava IV. nechal prý historik Březina skončiti per apoplesciam, mrtvicí, ač příčina konce jeho podle nynějších zkušeností lékařských byla by jistě jiná.

*

Už z boje o „starou Prahu“ je známo, že vedle lidí bez zájmu protivili se podobným snahám nejvíce praktikové — stavitelé, kterým ze snahy po činnosti a ze zájmu osobního nezáleží na zachování starého, ale na budování nového. Podobně staví se praktikové i proti snahám o zachování krás přírody. Tak revue „Technik XX století“ vysmívá se těmto snahám, zvláště oněm reservacím, které jako nějakou svatyni uchovávují kus „nedotknuté“ přírody (známý americký park Yellowstonský). Je prý to jen sentimentalní neupřímnost a naivní domýšlivost volající po ochraně přírody proti kultuře. Kultura a její obšťastnění člověka jest ideálem lidstva. — Proto také vznikla ona ze sentimentalních nejsentimentalnější a z naivních nejnaivnější myšlenka „národního parku“ v té zemi, kde kultura je nejvýbojnější a kde dokonce nejhmotnější kultura je ideálem všech.

Snad ta slova platí jen o americké reservaci, která jest celou krajinou, nikoli však o našich domácích reservacích, které jsou malými pokusy o zajímavost a zvláštnost turistickou a vědeckými pomuckami, tedy prostředky téže kultury. Kultura konečně nevyčerpává se zednickou lžicí a strojníkovým kladivem, ale náležejí k ní také ony snahy po zkrásnění příbytku člověkova! — V Čechách „Prales Boubínský“ na Schwarzenbergském ve Šumavě zaujímá jen 47 hektaru, tedy při ohromném lesním hospodářství šumavském je drobnůstkou, která té lesní kultuře nijak není na ujmu ba je doplňkem jejím. Podobně na Moravě „Prales Jesenický“ na Lichtensteinském Jeseníku (Praděd) 172 ha veliký. Podobnou „reservaci“ vytvořil Rothschild na Dürrensteinu na štyr. rak. hranicích a bosenská vláda vyhražuje takto celý komplex na Klekovci měřící 1758 ha, takže to bude největší reservace v naší říši. — Stejnou kulturní pomuckou jsou

ony horské botanické zahrady, kterou olomucký spolek „Bot. Garten“ vytvořil na Jeseníkach, a o niž se chce pokusiti moravský „Svaz pro ochranu památek přírodních“ na Radhošti. Pro tyto podniky stačí ovšem plocha několika set metru.

*

Boloňského IV. mezinárodního sjezdu filosofů se súčastnivši slovanští filosofové na podnět český se usnesli uspořádati společný slovanský sjezd filosofický. Na sjezdu přítomno bylo 24 Slovanu, nejvíce Poláků (10) a Čechů (5). Nebyli zastoupení jen malí národové slovanští (Slováci, Rusíni a Lužičané). Česká myšlenka byla přijata radostně a zvolen ihned přípravný výbor, v němž zastoupeno všech 6 národů slovanských, které v Boloni byly přítomny svými delegáty. Čechům pak svěřeno, aby vykonali přípravné práce. Sjezd zamýšlí se pořádati o chystané všeslovanské výstavce v Praze (1915), definitivní výbor sjezdový utvoří se z delegátu korporací filosofických a učených v jednotlivých národech.

*

Petrohradský spolek dramatických spisovatelů a operních skladatelů ruských čítá dle poslední zprávy 1003 členy, vloni jen 939 členů. Honorář autorský vloni spolkem pro členy vybraný činil 344.278 rublu. Fondy spolku dosahují výše 192.183 rublu.

*

V březnovém svazku nového uměleckého měsíčníku polského „Museion“ přináší Chybiński posudek o hudební „Mladé Polsce“. Vážený ten kritik hudební shledává stav hudby a hudební komposice v Polsku v posledních 20 letech velmi neutěšeným a slabým. A jako příčinu této jalovosti a neplodnosti udává úplný nedostatek středisk hudebních. Žádné z měst polských, ani Varšava, ani Krakov, ani Lvov, o jiných nemluvě, nevyšinuly se na hudební město, nemají společnosti, jež by si dokonalý hudební požitek přála a hudbu polskou dovedla oživiti a podporovati. Jediná Varšava se svou Filharmonií vychovala několik mladých hudebních skladatelu. Ale ona sama nestačí na výchov a vybudování hudby polské.

*

O puvodu Chopinově rozhovořili se Poláci i Francouzi u příležitosti lonské storočnice narození. Dosud se mělo za to, že slavný skladatel hudební byl buď po otci Francouz a po matce Polák, nebo z pofrančené polské rodiny. Proti obojí této tradici vystupuje v revue „Mercure de France“ polská badatelka historie umění Wanda Landowská. V roku 1714. provázel prý dvořan polského krále Stanislava Leszczynského Mikuláš Szop svého pána na cestě do Lotrinska. Tu obdržel královské povolení zříditi si v Nancy sklad a obchod s vínem, pro vývoz do Polsky. Szop spojil se s jiným Polákem, Kowalským a oba si na firmě v Nancy svá polská jména pofrančili. Kowalski přeložil se na Ferrand a Szop se přepsal Chopin, maje už původně své jméno z frančiny do polštiny převzaté (pol. szop fr. choppe značí žbánek, sklínku, něm. „schoppen“). Vnukem tohoto Mikuláše

Szopa byl slavný François Chopin; děd i synové i vnuci zachovali si cítění polské i ve Francii, což nejlépe sám Fr. Chopin dokázal svými skladbami, jež dosud nejpolštějším skladatelem vůbec.

*

V únoru a v březnu pořádána v Moskvě výstavka německého výtvarného umění, první to větší výstavka německá v Rusku. Vystavovali členové „všeobecné něm. společnosti umění" v čele s Kaulbadem, Defreggerem, Petersenem, Seilerem a W. Thorem.

V Petrohradě utvořil se vedle tří spolků umělců-mužů i spolek „ruských umělkyň". Jsou v něm zastoupeny většinou neruské ženy (Němky, Čudky, Švédky, Židovky). ruských je též několik, vynikajících talentů však mezi nimi není.

Na podzimní lonské benátské mezinárodní výstavě umění prodáno 631 obrazů a soch v ceně 560.428 lir; nejdráže prodán angl. Jos. Israelův obraz „selská rodina", za 150.000 lir. Ostatní prodány průměrně po 650 lirách. V loni obeslána byla výstavka benátská, jež je nejlepším mezinárodním tržištěm pro umělce, také Čechy („Manesem") a Poláky, kteří ač s menším počtem děl přišli, přece budili pozornost v záplavě děl jiných národů.

*

Zemřeli: 22. března Dr. Vítězslav šl. Cintula (* 1848 z Búrského sv. Mikuláše na Slovácku), mapař a zeměpisný spisovatel český. — Koncem března ve Varšavě Vlad. Michal Drbicki, polský filosof. a theolog. spisovatel, ve Lvově Jan Procyk, žurnalista rusínský (ze staroruské strany). — Julia Antonovna Korbutova, šla jako milosrdná sestra a jako válečný zpravodaj do rusko turecké války; ruská spisovatelka let sedmdesátých (* 1831). — 5. dubna Daniel Abrahamovič Chvolson, ze židovských rodičů, popravoslavněný autodidakt, jenž v Německu s námahou vystudovav universitu, stal se v Rusku na petrohradské akademii duchovenské proslulým exegetou a hebraistou. — 11. dubna Čeněk Maixner, český dřevorytec (* 1838). — 16. dubna Jos. R. Vilímek, zakladatel naklad. firmy Vilímkovy a „Humoru" (* 1. dubna 1835). — 17. dubna J. N. Križickij, nadaný ruský malíř, skončil sebevraždou proto, že jiný malíř (německý) namaloval týž námět krajinářský co on (podle týchže fotografií). — 17. dubna Stanislav Wemela, polský žurnalista, kritik dramat, básník a novellista (* 1868).

Rozhled hospodářsko-socialní.

Velmi zajímavý důkaz o tom, co jsou to státní objednávky, podala papírová bursa tento čtvrtrok, vyháněújíc akcie Škodových závodů v Plzni na nebývalou výši. Škodovka dostala totiž od státu objednávku na vyzbrojení dreadnoughtu, jako vůbec i dříve dodávala

výzbroj na panceřové lodi. Výzbroj na jeden dreadnought účtuje se na 12·8 milionů korun, při čtyrech lodích toho typu činí to tedy na 51 milionu korun. V tom jest ovšem zahrnut i náklad na material i na mzdu, čistého zisku akcionářského jest v tom jen část a podle přirozeného chodu výroby mělo by ho býti asi tři miliony. Ale akcie Škodovky na burse od počátku objednávek vstouply tak, jakoby celý ten obnos 51milionový byl ziskem akciovým a rozdělil se na dividendu! Jest v tom jistě přecenění, ale také jest v tom pokyn pro stát, jak svými objednávkami stará se o veliké a nezasloužené výdělky kapitalistické, které skýtá bez potřeby malému kroužku na účet těžce tísněného veškerého poplatnictva.

Kapitál Škodových závodův obnáší 25 milionuv a rozdělen jest na 125.000 akcií po 200 korun. Dosud měly právo zvýšit kapitál ten na 30 milonů korun a na příště si vyžádaly dovolení zvýšit jej na 40 milionu korun za příznivých okolností a podle potřeby. Závody Škodovy staly se akciovou společností roku 1907 a přeměnu provedly vídeňské banky: kreditka a dolnorakouská eskomptní společnost. Kurs akcií roku 1907 byl 270 korun. Roku 1908 a 1909 s akciemi Škodovky valně nepočítáno, ale přece kurs jejich pomalu vzrůstal, jako vůbec kurs skoro všech průmyslových akcií toho roku. Do roku 1910 vstoupily Škodovky s kursem 347 K, který až v dubnu samém se zdvihl na 384 a zůstal tak až do září, od kteréžto doby stále vzrustal. Počátkem ledna 1911 už znamenaly 413 K, 1. února 479 K, 1. března 525 K a 1. dubna 660 K. Den 20. dubna pak byl vrcholem, ale i počátkem pádu, ten den sám kolísaly mezi 830 a 760 K. Rok 1909 po nepatrném ochabnutí roku 1908 počíná býti rokem prumyslového rozmachu, jenž pak zvláště vloni a letos se rozvinul netušenou měrou. Roku 1909 na vídeňské burse zřízení kursovní při bankovních a prumyslových papírech obnášelo 522 milionů korun čili o 13·4% více než kurs jejich stál koncem roku 1908. Vloni pak zvýšení kursovní při týchže papírech činilo za celý rok 798 mil. korun čili 18% kursovní hodnoty počáteční v tom roce. Rok skončil kursovní hodnotou znamenaných ve Vídni papírů prumyslově bankovních 5231·65 milionů korun u porovnání s nominelní hodnotou papíru těch 2539·76 milionu korun, tedy více než dvojnásobnou! Za dvě leta nominelní a kursovní hodnota se značně oddálila od sebe. Počátkem roku 1909 hodnota nominelní byla 2906·84 milionu korun a kursovní hodnota 3884·53 milionů korun, tedy kurs byl jen o 76% nominelní hodnoty výše, počátkem roku 1911 však už o 106%. U papírův osatních: státních, zemských rent, u obligací všeho druhu zvýšení kursovní jest nepatrné a také rozdíl mezi obojí hodnotou nepatrný. Kurs stálých papíru zvýšil se totiž roku 1909 o 1388·60 milonů korun, ale roku 1910 už jen o 294·26 mil. korun. Toto zvýšení vyplývá r. 1909 ze snížení 2962 milionu korun obligací a dlužních úpisu železničních o 897·70 milionů korun a ze zvýšení ostatních papírův o 2286·30 milionů korun. A roku 1910 snížení u papírů v kursu 6518 milionů korun obnášelo 336·82 milionu korun, u ostatních papíru však bylo zvýšení o 631·08 mil. korun. Nápadný

jest hned rozdíl roku 1909 a 1910. První si všímal značně papírů stálých, loňského roku však zájem o ně ochabl. Nominelní hodnota všech rent, úpisův a obligací na burse vídeňské znamenaných (rakouských i uherských) obnášela počátkem roku 1909 26.545 mil. korun, počátkem roku 1910 27.909 mil. korun a počátkem roku 1911 28.800 mil. korun. Kursovní hodnota byla vesměs nižší než nominelní; počátkem roku 1909 24.396 mil korun (= 92% nominelní), počátkem roku 1910 25.994 mil. korun (93%) a počátkem roku 1911 26.269 mil. korun (91%). Změny při těchto ohromných kapitálech jsou tedy proti změnám průmyslových a bankovních papírů celkem nepatrné. Roku 1909 snížení kursovní obnášelo 30, roku 1910 jen 5%; zvýšení kursovní roku 1909 bylo 9, roku 1910 jen 3%. Tedy zřejmá nevšímavost nastala roku 1910 pro papíry pevné míry úrokové, kdežto papíry dividendové staly se všeobecným zájmem všech. Na ty finanční trh obrátil hlavní zřetel svůj.

Co znamená však ono zvýšení papírů dividendových ze 2540 mil. K hodnoty nominelní na 5232 mil K hodnoty kursovní? To znamená umělé zvýšení zisku kapitálového na účet práce a na účet spotřeby zboží. Zúrokování průmyslové jest průměrem vzato asi 7 procentní. Zisk takový ze 2540 mil. K by vyžadoval obnosu jen 178 mil. K, ale při 5232 mil. K jest na podobné zúročení potřeba obnosu 366 mil. K. Při nemírném spekulačním zvýšení, jaké nastalo u Škodovek, nemůže dividenda sledovati za kursem, tu spekulace nemá mimo bursu účinku. Ale i přispěje li kursovní zvýšení ceny k ustálení jejímu, není, jak vidět, účinek přece jen tak pronikavý na veřejnosti. Dividenda nesledovala ani jiných papírů stejnoměrně za zvýšením a tak zisk závodu sotva byl o těch 188 mil. K vyšší. A i kdyby skutečně o tolik býval vyšší — na tu ohromnou massu zboží rozložen, neznamenal by příliš mnoho!

*

Zatímný výsledek sčítání lidu přinesl překvapení odhadcům populačním ve statistické ústřední komisi i mimo ni. Tito totiž podle přebytku narozených nad zemřelými a pravděpodobného odlivu z říše do ciziny čítají už v desítiletí přibližný počet obyvatel říše v jednotlivých rocích. Počet ten liší se pouze o nedopočitelnou kvotu vystěhovalcův a přistěhovalců. Není-li ruch tento příliš nepravidelný, jest počet odhadnutý skoro správný. Podle toho přebytku narozených a stopovaného odlivu do ciziny, odhadován už pro konec roku 1908 počet rakouských obyvatel na 28,035.633. A ježto ročně takto 300 až 400 tisíc duší přibývá, bylo by mělo býti obyvatel Rakouska hodně přes 28 mil. duší Kdyby byl zůstal celý přirozený přírůstek (přebytek narozených) v říši naší, bylo by přibylo přes 3 mil. duší za to desítiletí a počet obyvatel takto vzrostl z čítaných 26,150.708 v r. 1900 na 29·2 mil. duší. Ale sčítání v r. 1910 objevilo v říši jen 28,567.898 duší. Proti předběžným odhadům o čtvrt milionu méně, a oproti přirozenému množení o tři čtvrti milionu méně. Přírůstek poměrně vzatý (na sto obyvatel) je tedy teď menší než v minulém desítiletí: 9·2%, tehdy 9·4%, ale vyšší ovšem než v desítiletích před tím 1880—1890 = 7·9% a

1869—1880 = 8·6%). Jeví se tedy odliv lidu za 20 desitiletí 660·575 duší.

V jednotlivých zemích pohyb obyvatelstva jeví neméně zajímavý ráz. Veliký úpadek přírustku mají Halič, Bukovina, Dalmacie, hlavní země vystěhovalecké v Rakousku; ale též Čechy a Slezsko. Menší přírustek mají i Dolní Rakousy se svou Vídní (jen 13·9% proti 16·5% minule, 14·2% předminule a 17·1% v letech sedmdesátých). Za to zvýšení přírůstku se jeví ve všech zemích alpských a zvláště silno na Přímoří (Terst, Gorice, Istrie), tu jistě rozvojem rakouské rivièry. Zvýšení přírůstku má i Morava, ač malé. Minule Morava byla za Čechami (8·1 a 7·1%), teď je před nimi (7·2 a 7·5%). Slezsko a Halič klesly jako Čechy o procento (ze 12·3 na 11·2 a z 10.7 na 9·7%) Bukovina dokonce o víc než tři procenta (z 12·9 na 9·7%).

Zjištěné výsledky z jiných státu, které čítaly během minulého desítiletí, tedy aspoň polovičku současně s našim desítiletím měly přírůstek vedle rakouského ročního 0·92: Německo 1·46, Srbsko 1·51, Bulharsko 1·50, Dánsko 1·11. Tedy vesměs značně větší než rakouský. Bez odlivu mělo by i Rakousko přírůstek 11·8. Nezapírá tedy své povahy slovansko-východní. Neboť podle přirozeného přírůstku — přebytku narozených nad zemřelými — řadí se státy evropské od Slovanů přes Germány dolu ku Graeco-Kelto Románum. Slované s přebytky od 15 do 25 na tisíc, Germáni od 10 do 15 na tisíc, Románi od 1 (Francie) a 5 (Irsko a Řecko) do 12 na tisíc (Portugalsko). To ovšem v Evropě. Státy americké jeví velké přebytky v románské jižní Americe, malé v severní germánské (anglosaské). Australie, ač též anglosaská, má přebytky rovné slovanským.

Také Uhry stejně, ba ještě huře pochodily. Přírustek obnášel za těch deset let jenom 1·59 mil. duší, čili 8·3%, kdežto minule byl vyšší než v Rakousku, totiž 9·8%! Mají Uhry obyvatel 20,850.700 duší. — Spolu i s Bosnou má celá monarchie 51,314.271 obyvatel, čili 76 na km² (Rakousko 95, Uhry 64, Bosna 44).

Účast Rakouska v obyvatelstvu celé monarchie vystoupila z 55·5 na 55·7%, tedy zvýšila se o 0·2% na úkor Uher.

Vystěhovalectví z naší říše je pro nás tím smutnější, že znamená vlastně jen slovanský úbytek. Slované to jsou, kteří se nejvíce z říše stěhují. Mezi vystěhovalci stojí na prvním místě Poláci, potom Slováci, pak Rusíni, na to Srbocharvaté, Slovinci a Čechové. Vezmeme-li poměrný odliv, tedy nejvyšší je u Slováků, pak Rusínů, Slovinců, potom teprve přijdou Poláci a Srbocharvaté, nejmenší je poměrně u Čechů. Podle haličského badatele vystěhovalecké otázky, dra Cara, vrací se ze slovanských vystěhovalců pouze 17—27%, ostatní zůstávají za mořem v cizině. Skoro všichni slovanští vystěhovalci zůstávají navždy v jižní Americe a v Kanadě, skoro všichni vrací se z Afriky a Australie. Zmíněné procento odnáší se tedy hlavně ke Spojeným Státům. Co se vrací, praví Caro, jsou staří, seslábli, k práci neschopni lidé. Posílané ročně miliony korun do zemí našich z Ameriky zdaleka prý nenahradí tu ztrátu síly a živé energie.

*

Velkou studii o světovém trhu obilním vydal dr. Josef Pazourek v Praze (1911 nákladem agrární „Svépomoci“): „Obilí v hospodářské politice a na světovém trhu“. Veliký a dukladný svazek plný čísel statistických, úvah a citátů ze západních národohospodářů. Statisticky i literárně velmi pilně a obšírně zpracované dílo. V tom objemu a v té souhrnnosti nemají ho ani západní veliké literatury. Veliké dílo o obilním obchodě tedy máme — ale obchodu obilního nemáme. Ten vedou dále židé a Němci. Na pražské burse obilní nikterak není poznat, že jest bursa v hlavním městě národa českého. Školní a vědecké theorie, na něž stačí píle jednotlivcova, ty dovedeme ovládnouti, ale naše energie osobní a materielní nestačí na ovládnutí praktických poměru životních. Správněji řekněme — nestačila! Neboť v ohledu hospodářském my jsme stále vlastně národem zítřka — v přítomnosti teprve všude začínáme.

*

Národohospodářský ústav při české akademii ve své poslední schůzi 5. dubna činil rozvahu z minulého roku a rozpočet na příští, totiž běžící rok. Roku minulého vydáno 107 cestovních stipendií mladým hospodářským snaživcům v obnose 80.435 K. Vyplaceno však skutečně pouze 52.303 K. Na letoší rok statutárně je k disposici 39.240 K. Do konce března přijímány nové žádosti na stipendia cestovní a došlo jich 50. Stipendia nejsou „literarně studijní“, nýbrž prakticky studijní. Stipendisté chodí většinou do Německa, Francie, Anglie a Ameriky, tedy do zemí hospodářsky a technicky pokročilých.

*

V březnu měly ruské banky své valné hromady. Tu se vždy objeví na veřejnosti všecky ty praménky, jež tvoří tyto velké řeky, všecky ty nitky, jimiž se tato velká tělesa pohybují. A nápadnou jest veliká účást německých bank v bankách ruských. Německé banky jsou to výhradně, jež jsou s bankami ruskými v rodinném svazku, jsou jejich spoluzakladatelkami a to často měrou dosti povážlivou. Celé složení bank kapitálové i osobní jest převážnou většinou neruské. Banky ruské není možno tedy počítat k ruskému národnímu majetku! Není to sic takové na Rusku jak snad u nás před 20 lety, kdy kromě Zivnostenské banky všecky ostatní byly cizí, ale je to na Rusi poměrně hůře než dnes u nás. — Tak na př. v jedné z velkých bank, mezinárodní petrohradské bance (36 mil. rublů základ. kapitálu = 92 mil. K, na 144.000 akcií rozdělených) při valné hromadě, na níž jen asi třetina akcií byla zastoupena, byli největšími akcionáři: Bank für Handel und Industrie v Berlíně (3100 akcií), Disconto-Gesellschaft v Berlíně (1698 akcií), 2 soukromí bankéři Němci, Wawelberg (žid) se 1691 akciemi a Nelken s 1500 akciemi. Kromě toho i ostatní akcionáři samá cizá, německá jména (Hartung, Fersen). — Banka pro zahraniční obchod (s 10 mil. rublů kap.) má mezi největšími akcionáři: Bank für Handel und Industrie (6650 akcií), Deutsche Nationalbank (2473 akcií), soukromí něm. žid. bankéři Kaftal a Handelmann (1000 akcií) a vedle

několika německých jmen i 3 ruská. — V bance sibiřské jest účastnicí „Deutsche Bank“ (rovněž i v „ruské obchodní a průmyslové bance“) a vedle několika málo ruských jmen sama cizá (Lausere, Grube, Luntz, Mendel, Klemm, Brafman, Weinberg, Toruton atd.)

Školství.

Při pololetním vysvědčení zase bylo několik sebevražd žákovských. A zase jak obyčejně lidé byli náchylni odsuzovat školu pro přísnost. Pololetní vysvědčení však dnes už ztratilo svůj dřívější ráz vysvědčení a je pouhým výkazem o prospěchu, který nemá žádné úřední pusobnosti. Jest tedy něčím podobným jako bývalá stará klasifikace. Jsou-li i k takovýmto formalitám, jež jinak jsou bezúčinny, žáci tak citelni, titéž žáci, již jinak jsou necitelni k sebe dutklivějším domluvám učiteluv i rodičů, pak prý třeba nejvíce viniti náladu doby zimní, ponuré, temné a seslabující energii žákovu. Proto prý také professoři žádají, aby se pololetní výkazy zcela odstranily. V létě za veselé, živé nálady přírodní, prý žák snadněji snese i případný neúspěch svůj.

Ale má-li už býti doba vinna, pak i léto je neméně sebevražedné! Vždyť zase tím více rozčiluje, činí člověka lehkovážným, rychle rozhodnutým, rány tolik nebolí, voda není tak nepříjemně studená, atd. Co tu zase jiných lákadel doby! — Zima a léto nejsou snad jinačí jak dříve bývaly, učitelé jsou spíš mírnější a rozumnější než dříve, vyhlídky po ztroskotání školském jsou teď lepší jako dříve bývaly — a přece teď a tehdy! Vina je tedy v materiálu žákovském, slabším po stránce mravní i tělesné!

V Srbsku vydávají na středních školách zprávy nejen pololetní, ale čtvrtletní, tak jak u nás na škole obecné. A také bývá při každé té zprávě mnoho rozčilování. A nálady protiškolní jsou při tom zrovna tak časté jak u nás při pololetním. A bude stejně asi při celoročním. Jen že dobré je aspoň to, že toho rozčilování bude přece za rok méně — jednou místo dvakrát nebo čtyřikrát!

*

Dne 26. března konala Ústřední Matice školská svou 30. výroční valnou hromadu. Slaví letos 30tileté trvání.

Dne 28. března byla deputace katechetů z našich českomor. měšťanek ve Vídni žádati o postátnění škol měšťanských. Zemím by se ulevilo převzetím měšťanek, ale přece ne tolik, jako kdyby

stát vyhověl žádosti jiné dosti často vyslovované a převzal polovici nákladu škol obecných i měšťanských.

Poláci akademici ve Vídni ustavili si 20. března spolek katolických akademiků „Polonia“ se 20 členy. Dosud bývali všichni Poláci smýšlení konservativního. Nastává nyní i u nich doba třídění.

*

V Čechách jest na 600 učitelů bez místa, s novými letošími abiturienty, kteří všichni místa nedostanou, bude jich na 1200. Také na Moravě jest už mnoho mladých lidí bez míst, zvláště mladých učitelek. A při tom proud nových kandidátů neustává. Za to v Haliči, v ruském Polsku a v Rusku, zvláště za nového zákona všeobecné povinnosti školní, se sil učitelských na tisíce nedostává. Učiniti z českého učitele, jichž je takovýto nadbytek, dobrého učitele polského či ruského, stačila by roční přípravka polská a ruská. Jak a kdo by tento převod lidí s místa na místo uskutečnil? spolky učitelské? země? stát? či soukromá intervence?

*

Čemu smějí vyučovat kněží-professoři středních škol po složení protimoderní přísahy? Tuto otázku ventilovali v Německu a rozhodli různě. V Badensku a Virtembersku se rozhodli, že jen náboženství a jiného nic. V Prusku však byli liberálnější. Ministr kultu a vyučování prohlásil, že není možno takovým professorům ponechati němčinu a dějepis, ale že mohou podržeti mathematiku, řečtinu, latinu a snad i dějepis starověku. Na tyto předměty možno je i příště dosaditi. Kněží-professorů na středních školách německých bylo dosud přece několik, na příště bude jich pořídku. Školní rady jednotlivých provincií pruských na vyzvání ministrovo vyšetřují, kolik kněží přísahavších jest na středních školách v jejich obvodě a čemu vyučují. Dispens udělená professorům universitním se totiž na středoškolské nevztahovala.

*

Bavorská vláda kontingentovala počet cizích posluchačů na mnichovské technice. Nevole proti návalu cizích studentů právě na technikách nejvíce propuká stále, neboť tu jest i konkurenční otázka nejostřejší. Absolventi universit nesoutěží spolu, ale absolventi technik soutěží spolu doma i v cizině, a kromě toho cizinci technicky vyučení odnímají pak doma i pole odbytu průmyslu té země, jež je vyučila. Neboť co mohou, zavádějí pak doma. Z toho důvodu počíná Německo žárlivě střežit své vzdělání technické, jinak opravdu vysoko vyspělé. A právě Německo jako nejbližší k zemím technicky nevyspělým je cizími studenty zaplavováno. Na mnichovské technice stanoven tedy tento počet: Rusi musejí míti vysvědčení zralosti ze své země a nesmí se jich přijati nově více než co jich odešlo. Tedy dnešní počet se pro ně ustaluje. Bulharů smí býti nejvýš 80, Rumunů 32, Řeků 26, Srbů 22 a Turků 10. Pro jiné státy není potřeba kontingentování, protože počet posluchačů z nich jest nepatrný.

*

Proti přednáškám prof. Zimmermanna v Krakově chystají krakovští studenti nové demonstrace, nepovolí prý, kdyby měli z university všickni býti vyloučeni.

Dne 4. dubna připadlo desítileté jubileum pruského katanství nad dítkami polskými na škole ve Vřesné, jež tehdy takový rozruch po celé Evropě vzbudilo a vneslo takové uvědomění protipruské do řad polských.

Charvati isterští vzájemnou dohodou s Vlachy a s vládou domohli se toho, že vláda převezme několik charv. škol, jichž obce vlašské nechtěly převzíti. Stalo se tedy oběma po vůli na útraty státní. Ale stát vydržuje na jihu německé školy pro nikoho, může tedy tím spíše vydržovati slovanské pro místní mládež, jež jinak by musila zůstatı bez vyučování.

*

Ruský ministr vyučování (Kasso, Řek rodem) odvolal návrh reformy středoškolské. Jak sekretář min. vyučování při tom v komisi dumy sdělil, není prý zatím ministerstvo ještě rozhodnuto ani o tom, jaký má býti účel střední školy: má-li podávati ukončené všeobecné vědění, či připravovati pouze k vyššímu studiu. V minulém návrhu nebyla prý dosti rozvinuta místní autonomie rad učebných, nový návrh přinese více decentralisace ve věcech paedagogických; zemská gymnasia srovnají se s mužskými. větší zřetel věnuje se tělesnému cviku a praktickým oddělením škol (obchodní oddělení reálek). Počet jednotlivých odborných učitelů bude na ústavech rozmnožen. Nový návrh má býti letos ještě hotov a předložen.

*

Ve Vratislavi uspořádán ve velkonoční týden III. paedagogický kurs „spolkem křesťanské vědy.“ Sešlo se na kurs na 800 posluchačů. Hlavní attrakcí kursu byl prof. Foerster. Kurs byl podložen vysoko-vědecky, náboženskou filosofií a psychologií. Prof. Foerster, sám protestant, učinil na kursu nový krok na pravo, takže dnes nejlepší žijící filosof paedagog německý stojí na stanovisku úplně náboženském a křesťanském (konfessionelní stanovisko v paedagogice nemá už zásadního významu). Přednášel o nezbytnosti náboženské výchovy pro vytvoření vůle. Dříve dovozoval jen nutnost mravních zákonů a pouček, náboženství při tom přijímal jako vhodnou pomůcku. Teď však tvrdil, že mravnostní poučky vůli právě jen poučí, člověk si uvědomí co má chtíti. Ale aby skutečně chtěl, o čem je poučen, k tomu třeba náboženské výchovy. Náboženství dodá síly, to vůli upevní a zocelí, mravnostní poučky ji pouze vycvičí. Tím se postavil prof. Foerster proti Tewsovi s jeho naukou o vyučování náboženském, ale náboženství jako jevu vývojového, a proti liberálům žádajícím vyučování nějakému všeobecnému náboženství či pouhé ethice, tím více pak proti oněm, kteří žádají vyloučení náboženství ze školy. — Docent Dr. Sawicki (polský jesuita) mluvil o vytvoření osobnosti. Přemáhati třeba člověku trojí překážku, jež staví se proti

uplatnění osobnosti jeho: 1. vlastní pudy, a tu hlavním prostředkem jest askese; 2 okolní přírodu, a tu prostředky mu podává technika (kulturní práce); 3. svět duchový, či spíše idey lidí kol něho žijících, a ty přemáhá silou vlastní idey, vlastní individualitou. Individualita náleží sic k dovršení osobnosti, ale jednostranný individualismus třeba odmítati. „Osobnost" není sama sobě účelem, ani cílem posledním, ideal osobnosti dovršené nemuže zde na zemi býti dosažen Pravý ideal osobnosti jest nejen velkým mravním statkem, ale i přísnou mravní povinností zároveň. Dovršuje se pak jako osobnost Bohu oddaná a Bohem naplněná. — Psychologie zvířecí byla thematem Dra Ettlingera; psychologické základy didaktiky podával Dr. Baumgartner; pevnost ethických zásad Dr. Willmann; o historickém vývoji názoru na výchov osobnosti v 18. a 19. století přednášela Dr. H. Dransfeldová.

Foerster byl nedávno také v Brně. Už ve Vídni posluchačstvo jeho nebylo příliš četné, v Brně, tom židoliberalním Brně vedlo se Foersterovi tak, inu tak jak u židoliberalního a „pokrokově" bezmyšlenkovitého davu možno.

*

Reforma pokračovacího školství v Německu má býti spojena s odstraněním náboženství z nich, aspoň jako předmětu povinného. Proti takové reformě zdvihá se odpor. Katolíci dokonce žádají, pokud to možná, za konfessionelní školu pokračovací. Aspoň všeobecnou, tedy hlavně asi venkovskou. Odborné školy pokračovací ovšem by nemohly býti konfessionelní. Vyučování náboženské na tomto stupni (na 4 mil. mládeže dospívající z obecné školy vyšlé se na něm nachází) nebylo by ovšem soustavnou katedrisací, ale více mravně náboženským šlechtěním a praktickými pokyny.

Vojenství.

Výsledky italských námořních manevrů v Adriatickém moři. Italské odborné i denní časopisy obírají se dosud výsledky italských námořních manevrů, které se konaly ku konci srpna a na počátku září m. r. za přítomnosti krále, ministrů, senatorů, poslanců, námořních i vojenských hodnostářů i zástupců tisku v Adriatickém moři. Účelem těchto manevrů bylo přesvědčiti se, zda-li nepřátelské (rozuměj rakousko-uherské) válečné loďstvo muže zabrániti spojení dvou částí italského loďstva, z nichž jedna eskadra z Benátek vypluvší, hledí v otevřeném moři dosáhnouti spojení s druhou italskou eskadrou, plující z Tarentu

a z Augusty (na Sicilii) úžinou Otrantskou do Adriatického moře. Dále mělo se vyzkoušeti, zdali benátská a anconská opevnění mohou odolati střelbě nepřátelského loďstva a jestli by se nepříteli mohlo podařiti vylodění vojska poblíž Ancony, po případě Benátek.

Po ukončení námořních manevrů promluvil vrchní velitel italského námořnictva a chef admiralního štábu italského, admirál Bettòlo o provedení manevru a jeho kritika našla též v brzku cestu do denních časopisů, takže obyvatelstvo mělo příležitost utvořiti si na základě odborného posuzování námořních manevrů čelnými vynikajícími osobami, svuj vlastní úsudek ohledně námořních poměrů království italského. Otázky, které se hlavně týkají národní obrany Italie na moři, byly následovně sloučeny: a) Muže eskadra, která pluje chráněně z Tarenta do Benátek (nebo opačným směrem), doplniti svoje uhelné zásoby na smluveném místě v otevřeném moři? — b) Mohou se dvě eskadry, z nichž jedna pluje z Benátek jižním směrem a druhá z Tarentu Otrantskou úžinou směrem severním, v čas spojiti, aniž by jich spojení mohlo zabrániti válečné loďstvo nepřítelovo; dále, zdali mohou tyto eskadry zameziti vylodění nepřátelské armády mezi Brindisi a Cossini na adriatickém pobřeží Italie a invasi italského pobřeží? — c) Muže nepřítel na adriatickém italském pobřeží vubec provésti vylodění vojska a jak by se dalo vylodění zameziti nebo ztížiti? — d) Potřebuje Italie na adriatickém pobřeží nového válečného přístavu, který by tvořil silnou oporu válečného loďstva a ušetřil tomuto nesmírné a namáhavé výzvědné plavby a křižování? — e) Mohou pobřežní opevnění Ancony čeliti soustavné střelbě nepřátelského loďstva a dostačí k sesílení námořní obrany Ancony jen podmořské čluny? — f) Dostačí nynější moderní pobřežní opevnění Benátek, aby čelilo soustavné střelbě nepřátelského loďstva a zabránilo nepřátelskému loďstvu dobytí benátského přístavu?

Tyto otázky byly na základě zkušeností nabytých při loňských námořních manevrech odbornými časopisy a denníky takto zodpověděny: Jest pravděpodobno, že italské loďstvo bude s to nerušeně doplniti svoje uhelné zásoby v otevřeném moři. — Též podaří se asi skoro vždy, docíliti včasného spojení dvou italských eskader, aniž by nepřátelské válečné loďstvo mohlo toto spojení zameziti. — Italské pobřeží v Adriatickém moři má mnoho pobřežních míst, která lze velmi těžko chrániti a která proto nepřítele přímo svádějí k vylodění vojska. Jen když italské válečné loďstvo muže si zachovati nadvládu v Adriatickém moři, jest italské pobřeží před vyloděním nepřátelského vojska úplně chráněno. Při řešení těchto tří otázek musí se též vzíti ohled na boru (východoseverovýchodní vítr) a na scirocco (jihovýchodní vítr), jež mohou zameziti neb silně ztížiti jak předávání uhlí z uhelných dopravních parníku na válečné lodě v otevřeném moři, tak i vylodění nepřátelského vojska na italském pobřeží. Spojení dvou eskader těmito větry muže se nanejvýše opozditi, ale ne zameziti.

Mnozí italští odborníci jsou toho náhledu, že tyto tři otázky bylo by možno snadněji rozřešiti, kdyby Italie měla mezi válečnými

přístavy Tarentem a Benátkami — mimo nejistou zátoku anconskou — na adriatickém pobřeží ještě jeden válečný přístav, který by měl příznivé navigační podmínky, skýtal úplnou ochranu před nepřátelskou střelbou a mohl se dobře brániti proti nepřátelským podnikum. (Italie volila pro tento účel přístav Brindisi, který má býti silnou oporou italského válečného loďstva v úžině otrantské. Brindisi se již opevňuje, přístav se prohlubuje a rozšiřuje.) Dokud tento projektovaný válečný přístav nemá italské válečné loďstvo k disposici, musí si udržeti nadvládu v Adriatickém moři z vlastních prostředku, totiž svojí přemocí a účinným manevrováním, po případě vítězstvím nad nepřátelským loďstvem. Mimo to musí si italské válečné loďstvo získati oporu v obsazení ostrovů nebo vhodných přístavu nebo zálivu na nepřátelské pevnině, které jsouce daleko předšinuty od italského adriatického pobřeží, dají se lehko brániti a které možno přetvořiti za základnu pro výpady a další válečné operace proti nepřátelskému státu. (Touto základnou rozumí se obsazení některých ostrovů, přístavuv a zálivu na rakouskouherském pobřeží v Adriatickém moři, po případě použití černohorských přístavu Baru a Dulcigna k témuž.) Italské veřejné mínění je toho náhledu, že musí proto býti italské válečné loďsvo sesíleno, aby mohlo býti vždy neodvislým od vlastních přístavuv a aby mohlo čeliti nepřátelskému loďstvu buď v Adriatickém moři, po případě též v moři Středozemním. (Poněvadž italské válečné loďstvo nemuže se samo měřiti s válečným loďstvem Anglie nebo Francie, zbývají jako další vážní protivníci Italie na moři jen Rakousko-Uhersko, a až Turecko svoje válečné loďstvo vybuduje, též tento stát. Proto bere si Italie při svém námořním zbrojení za měřítko sílu našeho válečného loďstva, v budoucnosti též počet tureckých válečných lodí.)

Tyto manevry Italie v Adriatickém moři prokázaly, že ruznost jednotlivých stavebních typuv italských panceřových divisí není na prospěch taktické součinnosti jednotlivých částí loďstva, poněvadž jsou zařaděny panceřové bitevní lodě a panceřové křižáky o nosnosti 3000, 4000, 5000, 6000, 8000, 11.000, 12.000, 13.000 tun a nyní i dreadnoughty o 19.000 až 22.000 tunách; tyto lodě nemají též stejnou rychlost plavby, takže rychlejší lodě musí při plavbě a při manevrování eskader bráti ohled na lodě o nejmenší rychlosti. Proto jsou odborníci toho náhledu, aby se miliony, potřebné k vybudování velkého nového válečného přístavu v moři Adriatickém, raději vynaložily na stavbu válečných lodí. Potom bude možno zařaditi do italského operativního válečného loďstva samé rovnocenné lodní divise, o přibližně stejné nosnosti, rychlosti a výzbroji. Nejlepší obranu pobřeží skýtá přemoc válečného loďstva nad válečným loďstvem nepřítele, poněvadž toto jsouc zatlačeno z otevřeného moře do nepřátelských pobřežních vod, tedy z útoku do obrany, nemůže škoditi italskému zámořskému obchodu, zabrániti dopravě italského válečného materiálu po moři a útočiti na italské pobřeží. (Jak viděti, míní Italie v možné válce proti naší říši využiti své převahy na moři ke zničení našeho zámořského obchodu a k přenesení válečných operací na moři do vod rakousko-uherských

v moři Adriatickém. Tento plán by se mohl Italii podařiti, když naše válečné loďstvo nebude postupně — s ohledem na válečné loďstvo království italského — v čas sesilováno. Přerušení obchodní dopravy Rakousko-Uherska po moři znamenalo by pro náš vývoz i dovoz ztráty, jdoucí do velkých peněz).

Mimo sesílení válečného loďstva dostačí dle úsudku italských odborných kruhu k ochraně italského adriatického pobřeží úplně, když se přemění obchodní přístav Brindisi v opevněnou oporu italského válečného loďstva v úžině otrantské. Válečné loďstvo, opírající se o Brindisi, kontroluje prujezd lodí z Adriatického moře do moře Jonského a může otrantskou úžinu uzavříti. Slovem, otrantská úžina má se státi Dardanellami pro válečné i obchodní loďstvo naší monarchie. Italie dostala by též ráda do své moci turecký přístav v Albanii, Valonu, poněvadž valonský záliv jest nejlepším na albanském pobřeží a ovládá na východním břehu Adriatického moře úžinu otrantskou. Italie dobře ví, že by obsazení Valony, Durazza nebo jiné části tureckého pobřeží v Albanii znamenalo nejen válku s Tureckem, nýbrž též okamžitou válečnou zápletku s Rakousko-Uherskem.

Střelba proti opevněním anconským dokázala, že nynější slabá pobřežní opevnění nejsou s to vzdorovati delší dobu útoku nepřátelského válečného loďstva. Že při námořních manevrech musilo býti soustavné bombardování anconských pobřežních opevnění loďstvem nepřátelským změněno v přestřelku v pohybu, způsobeno zasáhnutím v boj anconských podmořských člunů.

mento confessionis aut que infligitur in purgatorio et ad alteram istarum remanet obligatus peccator post confessionem vel ad utramque. Et **respectu** talis **pene temporalis,** in quam post penitenciam mutata est pena eterna, **sunt indulgencie,** de quibus erit sermo, **non de pena peccati eterna.** Unde qui est reus eterni delicti, non habet alicubi remissionem sicut dicitur Mat 3 [1]: *Paleas autem comburet igni inextingwibili.* [a]

Sed attendendum, quod ex istis sumuntur quatuor documenta. Primum est, quod in peccato sunt duo, sc culpa que respicit divinam offensam, et pena, que respicit divinam iusticiam. Sicut sacramentum penitencie respicit directe culpam, ita et beneficium indulgencie respicit penam, / quia per istud sacramentum deo reconciliamur et 8a
penam recipimus et per istud beneficium indulgencie iam reconciliati penam diminuimus aut totaliter evacuamus secundum premissa. — Secundum documentum, quod in foro penitenciali per sacramentum penitencie nulla potest esse absolucio a pena et a culpa virtute illius sacramenti, quia directe illud sacramentum non respicit nisi culpam, que confessione panditur; et ista [b] est propria virtus eius. — Tercium documentum, quod licet in sacramento penitencie non fiat pene absolucio, fit tamen ibi pene translacio, [c] quia cum peccator ante hoc sacramentum esset obligatus ad penam eternam pati pro peccatis suis, postea transfertur in temporalem penam, quasi per modum cuiusdam composicionis, cuius arbiter est sacerdos, ut habetur 4° Sent. — Quartum documentum, quod nulla indulgencia directe potest esse a pena et a culpa. Racio, quia sicut penitencia [d] respicit culpam, ita indulgencia adequate respicit penam. [e] Et istud documentum confirmatur, quia ecclesia nunquam utitur ista forma. Et si dicatur, quod est locus ab auctoritate — negative non tenet: dicitur quod ymmo *f)* in ecclesiastica ierarchia, quia dicit canon, quod sacri canones non concedunt, quod sanctorum patrum studio non est sancitum. Tum quia ista forma non invenitur tradita in sacra scriptura, in qua tenet circa divina locus ab auctoritate negative, ut dicit Dyonisius in de div. nom., quod non est audendum aliquid dicere vel cogitare de supersubstanciali et occulta nobis divinitate preter ea, que nobis per s. scripturam [g] divinitus sunt expressa. Item dicere hoc, quod indulgencia sit a pena et a culpa, videtur annichilare sacramentum penitencie, [h] ita quod non sit de necessitate salutis, cum indulgencia tam penam quam culpam possit indulgere [i] Item hoc tenere est contra sacram theologiam, quia sacramenta nove legis habent virtutem causativam gracie et per consequens expulsivam culpe, ut habetur 4° Sent. circa principium, et ideo cum

[1]) v. 12.

---

a) A C nemá citátu. — *b)* A B ita; C: et ita est propria materia eius, ultra quam nullum sacramentum se extendit. — *c)* A B satisfaccio C transaccio. — *d)* A B pena. — *e)* C penitenciam. — *f)* A D ymmo quod; C porušeno. — *g)* A B vynech. in qua tenet — scripturam. — *h)* videtur militare contra ecclesiam, tunc enim videtur evacuari . . . — *i)* A B indulgeri, C diluere D dimittere; C přidáva citát.

indulgencia subsequatur, nihil fecisset circa culpam sacramentum penitencie.

Circa secundam partem principalem istius sermonis, in qua agitur de indulgencie proprietate, circa duo est principaliter insistendum: primo circa indulgencie vigorem[a] et secundo circa eius utilitatem.

Quoad primam partem est intelligendum, quod quatuor sunt principales thesauri ecclesie, unde iste indulgencie emanare dicuntur. Quorum primus est thesaurus reconditus ex superhabundancia meriti[b] passionis Christi, quia illud meritum sufficiebat ad infinitos homines redimendos, cum Christus[c] esset infiniti suppositi et ideo de superhabundancia indulgencie conferuntur. Iste tamen modus non est evidens ex scriptura divina. Racio, quia inferior non habet auctoritatem de bonis superioris, sicut dicit Christus
8b in ewangelio: *Non est discipulus super magistrum / neque apostolus maior eo, qui misit ipsum* (Joh. XIII).[1]) Et ideo cum apostolicus sit princeps ecclesie inferior Christo[d], non habet auctoritatem super merita Christi, nisi esset ei commissum; et istud explicite non habetur ex scriptura, tamen pie creditur.

Secundus thesaurus est beatissime genitricis dei, que nunquam[e] peccavit, tamen multos dolores sustinuit et specialiter in morte filii sui Luc. II: *Tuam ipsius animam*[2]) etc. et de superhabundancia istius thesauri dantur indulgencie. Istud tamen non est perspicuum,[f] quia sicut fuit mater domini plena gracia, ita nunc plena gloria et sicut habuit excellentissima merita ita habet excellentissima premia. Et ideo cum secundum exigenciam suorum meritorum sit ultimate glorificata, videtur ei a deo sufficienter solutum[g] et non fit ei iniuria et ideo nihil remanet ad solvendum, quod non ei finaliter persolvatur.

Tercius thesaurus est sanctorum martirum, quorum sangwis pro Christo fusus plus meruit, ut dicitur wlgo,[h] quam eis fuisset necessarium ad premium,[i] et de tali superfluo sumitur illud, unde dantur indulgencie. Et istud est minus clarum, quia licet talis mors fuit necessaria,[j] non tamen ad tantam felicitatem. Unde Apok. VI., quod acceperunt stolas albas,[3]) que preponderant omnibus passionibus eorum — et ideo non videtur eis residuum manere, cum eis sit plenarie satisfactum.

Quartus thesaurus est sanctorum confessorum, quorum fuerunt ita sublimia merita, quod longe minora eis suffecissent ad salutem; et ideo de ipsorum reliquiis ceteris peccatoribus providentur indulgencie. Et istud est minus apparens, quia ille, qui plus remuneratur quam meretur, non habet ullum residuum, unde alteri repen-

[1]) v. 16. — [2]) v. 35. — [3]) Apoc. 7, 13.

---

a) C originem D potestatem. — b) B superhabundanti merito. — c) C nemá. — d) A B vynech. inf. Christo. — e) C D přidává nec mortaliter nec venialiter. — f) C B per forum tuum. — g) C videtur sufficienter a deo soluta. — h) D ut pie creditur. — i) C salutem. — j) C ad salutem.

datur, eo quod totum eius meritum est adequatum et plus quam adequatum: sic autem est de confessoribus, de quibus dicit salvator Luce VI.[1]): *Mensuram bonam et confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum.*

Ideo videtur esse dicendum, quod iste indulgencie, que sic dantur ab ecclesia per modum auctoritatis, procedunt ex illa potestate, quam Christus dedit b. Petro, quando dixit ei: *Quodcunque ligaveris* etc.[2])

Et illud[a]) confirmatur quadruplici racione. Prima est: quando aliquis princeps committit alicui vicario suo plenitudinem potestatis,[b]) nullam ponens in sua commissione excepcionem, ille potest secundum formam commissionis sibi facte in omni materia relaxare et restringere, cum habeat potestatem universaliter sibi commissam et non[c]) coartatam.[d]) Sic autem fuit commis/sa b. Petro, 9a
ergo[e]) etc.

Secunda racio, quia quicunque princeps committit alicui quod maius est, videtur eidem committere quod minus est.[f]) Unde si quis potest sentenciare, potest et inquirere circa eandem causam. Sed circa peccata magis[g]) est absolvere a culpa quam a pena: ergo cum ecclesie princeps habeat potestatem absolvendi a culpa, ergo a pena, que est minus malum. Cuius signum est, quia redditur pena pro culpa a deo, qui semper dat minora mala pro maioribus culpis, sicut maiora bona pro minoribus meritis.

Tercia racio est, quia cuicunque committitur relaxacio maioris pene circa idem, non videtur quod negetur sibi relaxacio minoris pene;[h]) sed Christus tradidit auctoritatem Petro[i]) super penam eternam, ut patet in absolucione peccati mortalis, ergo multo magis super[j]) penam temporalem purgatorii.

Quarta racio est, quia omnis princeps[k]) debet esse prompcior ad remittendum quam ad puniendum; Ezech. XVII:[3]) *Non est voluntas mea mors impii, sed ut convertatur et vivat.* Nunc autem videmus, quod principes ea, ad que sunt prompciores, facilius committunt. Et ideo cum Christus commiserit potestatem ecclesie alligandi ad penam, multo magis absolvendi ab eadem pena et nichil aliud est indulgencia.

Dico ergo,[l]) quod successor b. Petri ex plenitudine potestatis commisse sibi[m]) habet auctoritatem dandi indulgencias. Racio, quia quicunque habet auctoritatem super antecedens, habet et super consequens, quod non sequitur nisi ex illo antecedente; sicut si mors non posset sequi nisi previa egritudine, quicunque posset tollere egritudinem, posset tollere mortem. Unde cum in civilibus[n]) accio nascatur ex

[1]) v. 38. — [2]) Mat. 16, 19. — [3]) Ez. 18, 23.

---

a) B istud. — b) C universaliter. — c) C nullatinus. — d) A cohortatam. — e) C D doplňuje. — f) C rozšiřuje. — g) B magna C maius. — h) C D objasňuje příkladem. — i) C D ecclesie. — j) A B nemá; C poněkud jinak. — k) C D pr. iustus. — l) A B nemá. — m) C b. Petro. — n) A B talibus.

obligacione, quicunque potest tollere obligacionem, potest tollere accionem. Et ideo cum pena sit consequens ad culpam sicut accio ad obligacionem, cum ecclesia acceperit plenitudinem potestatis ad tollendam ministerialiter culpam, non videtur carere potestate ad dimittendam penam. Et quia circa[a] ea que sunt fidei dictis divine scripture tamquam regule est insistendum secundum Dyon. de div. nom.: ideo ad hoc inducitur auctoritas Joh. XX.[1]): *Quorum remiseritis peccata* etc. Nunc autem in foro penitenciali licet quis habeat auctoritatem remittendi peccata quantum ad culpam,[b] non tamen ut videtur retinendi nisi quantum ad penam, quia si posset ea[c] retinere quantum ad culpam, posset ipsum[d] in peccato mortali retinere.[e]

Circa secundam istius sermonis[f] particulam insistendo erga istarum indulgenciarum utilitatem occurrunt decem conside-
9b raciones. Quorum prima est, quod iste indulgencie / prosunt et proficiunt; secunda, quid proficiunt; tercia, quantum proficiunt; quarta, quociens proficiunt; quinta, qualiter proficiunt; sexta, a quibus proficiunt; septima, quibus proficiunt; octava, quando proficiunt; nona, ubi proficiunt; decima, quare proficiunt.

Quantum ad primam consideracionem notandum, quod iste indulgencie proficiunt. Ostenditur per quatuor vias. Prima via habetur ex auctoritate instituentis. Nam dominus, qui omnia potest, indulgenciam dedit, quando Marie Magdalene dixit:[2]) *Remittuntur tibi peccata tua,*[g] que tamen prius venit cum vera contricione ad Christum, in qua remittitur culpa. et ideo dixit ei: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum;* et postea sentenciando eam dixit: *Remittuntur tibi peccata tua.* Quod non potest intelligi quantum ad culpam, quia iam dixerat[3]): *dimissa sunt ei peccata multa;* et ideo oportet, quod intelligatur quantum ad penam — hec est indulgencia. Et si dicatur, quod Christus hoc facere potuit, non tamen ego,[h] non valet instancia, quia ipse promisit apostolis Joh. 14,[4]) quod opera sua ipsi facerent et maiora facerent.

Secunda via sumitur ex auctoritate apostolica, quia non habet maiorem[i] potestatem princeps temporalis[j] in temporalibus quam spiritualis in spiritualibus, cum digniori principatui maior auctoritas[k] committatur. Princeps autem universalis temporalium potest remittere omnem penam circa temporalia, ergo plus spiritualis circa spiritualia.

Tercia via sumitur ex auctoritate ecclesiastica.[l] quia salvator fundamenta ecclesie describens Mat. XVI.[5]) dixit: *Super hanc petram edificabo ecclesiam meam et porte inferi non prevalebunt adversus eam.* Unde ecclesia vincit portas inferi, quod proprie non intelligitur de inferno,[m] sed de purgatorio; et non potest intelligi nisi quantum

[1]) v. 23. — [2]) Luc. 7, 48. — [3]) Luc. 7. 47. — [4]) v. 12. — [5]) v. 18.

a) A B ecclesia. — *b)* C dodává: eo modo quo ibi remittuntur. — *c)* A cum B eam. — *d)* C ipsum invitum. — *e)* B Amen. — *f)* B tractatus. — *g)* B multa. — *h)* C non apostoli. — *i)* A B minorem. — *j)* A B temporalium. — *k)* A B dignitas. — *l)* A B C apostolica. — *m)* C rozšiřuje.

ad suffragia vel indulgencias, sed suffragia non habent efficaciam per modum relaxacionis[a] sed deprecacionis, sed indulgencie — ergo etc.

Quarta via sumitur ex auctoritate ewangelica, quia Christus promisit implicite, quod nunquam deficeret fides ecclesie Luce XXII.[1]): *Ego autem pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua.* Quod intelligitur de tota ecclesia, quia post istud dictum Petrus perdidit fidem negando Christum. Et quia indulgencie sunt date ab inicio secundum fidem ecclesie, ergo de eis[b] non dubitandum.

Secunda consideracio: quid proficiunt indulgencie. Dicitur autem, quod ex istis indulgenciis proveniunt quatuor bona: primum est augmentacio gracie, quia cum presupponunt hominem in gracia, opera taliter meritoria merentur gracie augmentum;[c] tales autem indulgencie non habentur nisi per opera meritoria de natura / sua et ideo lucrum indulgencie nunquam potest fieri sine augmento gracie. — Secundum bonum est accumulacio glorie, quia cum nullus possit lucrare indulgenciam nisi per fidem, sed fides est virtus, cui promittitur visio divine essencie, ut patet ex I. de Trin., et ideo cum lucrum indulgenciarum augmentatur, nec non donum augetur glorie. — Tercium bonum est remissio penitencie in hac vita; quia cum sacerdos sapiens venienti ad penitencie sacramentum penitenciam inponit secundum mensuram peccati, secundum quod dicitur in lege Moysi[2]): *secundum quantitatem delicti erit et quantitas plagarum* (Deut. XXII.) — et ideo cum tales penitencie sunt date in penam peccati, quantum quis lucratur de indulgencia, tantum tollit de penis, quia indulgencie sunt ad diminuendam penam.[d] — Quartum bonum est remissio pene in alia vita sc. in purgatorio, quia ibi tenetur illa regula, de qua Apoc VIII.[3]): *Quantum glorificavit se in deliciis, tantum date illi tormentum et luctum.* Nunc autem quandocunque[e] alicui aliquod debitum est remissum in aliqua communitate ab illo, qui habet plenitudinem potestatis sicut princeps[f] in illa communitate, liber est a debito, acsi debitum solvisset: eodem modo si aliquis persolvit penitenciam sibi iniunctam in ecclesia, nulli dubium est, quod in purgatorio non tenetur solvere nec punietur ibi, quia *deus non punit bis inidipsum nec duplex tribulacio consurget.*[4]) Simili modo quod remissum est per indulgenciam, non punietur in futuro. 10a

Tercia consideracio: quantum proficiunt indulgencie. Dicitur in 4° Sent., quod indulgencie tantum valent quantum sonant sc. in forma concessionis earum. Intelligendum tamen est, quod indulgencie solent sonare quatuor modis: uno modo respiciendo ad determinatum tempus secundum dierum mensuram, ut cum dantur XL dies; alio modo respiciendo ad determinatum tempus secundum mensuram

[1]) v. 32. — [2]) Deut. 25, 2: pro mensura peccati erit et plagarum modus. — [3]) Apoc. 18, 7. — [4]) Nahum 1, 9.

a) C auctoritatis D potestatis. — *b*) C de utilitate indulgenciarum. — *c*) C D přid.: quia secundum Augustinum caritas meretur augeri. — *d*) C D objasňuje příkladem. — *e*) A C quantumcunque. — *f*) A B potestas C vynechal.

annorum, ut cum dantur XX [a]) anni; alio modo respiciendo ad certam porcionem peccatorum, ut quando medietas vel quarta pars peccatorum relaxatur; alio modo respiciendo totum simpliciter, ut cum datur remissio omnium peccatorum. De primo, si indulgencie sonant solum numerum dierum, tunc sunt sic intelligende, quod si alicui sunt iniuncte XL dies penitencie [b]) pro suis peccatis in foro confessionis, per XL dies indulgencie illi dies XL penitencie sunt ei dimissi. Probatur hoc per formam verborum, quod ita [c]) solet dici in forma
10b verborum, in quibus conceditur indulgencia: XL dies de / iniuncta sibi penitencia relaxamus. Et si tales non sunt iniuncte i. e. XL in penitencia, tunc tantum [d]) aufertur illi de pena purgatorii, quantum per illam penitenciam, si eam perfecisset sibi iniunctam, sublatum fuisset, quia indulgencia tantum remittit de pena, quantum sonat, et illa pena si [e]) semel est dimissa, non ultra punitur.

De secundo, si indulgencie sonant numerum annorum, est uniformiter intelligendum, quod tantum valent, quantum valeret solucio penitencie iniuncte ad annum vel plures. Si autem queris, quid intelligitur per unum annum aut diem, dicitur, quod in ecclesia primitiva taxati fuerunt dies pro aliquibus peccatis, [f]) ut homo affligeretur tanta pena, quantum posset portare sine detrimento salutis in abstinenciis et flagellis, quia dicit b. Augustinus, quod corpus nostrum non est dampnandum, sed salvandum.

De tercio modo, si indulgencie sonant ad quantitatem peccati quoad penam, ut ad dimidiam vel quartam partem, dico quod tunc indulgencie tantum valent quoad penam, quantum penitencia valeret facta sufficiens [g]) pro tantorum peccatorum quantitate, quia in tali penitencia remittitur media vel quarta pars penitenciarum iniunctarum secundum arbitrium sacerdotis sapientis. Et ideo de illa porcione non habebit penam in hoc seculo nec in futuro, quia deus non punit bis in idipsum.

De quarto, si indulgencie sonant ad totum cumulum peccatorum, tunc omne debitum aufertur nec propter hoc amplius habet penam nec in hoc seculo nec in futuro. Racio, quia quod ab inferiori principe remittitur de commissione superioris, non debet ulterius exigi ab ipso committente. [h])

Sed tunc solet fieri una questio: Si illi, qui cum plenitudine talis indulgencie moriuntur peccato non apposito, statim evolant? Dico quod sic, quia nullum impedimentum est ascendendi in celum, ex quo moritur in gracia, postquam Christus preparavit viam, unde anime post sufficientem purgacionem in purgatorio confestim evolant secundum illud propheticum: *Torrentem pertransivit anima mea.*[1]) Ergo cum illud, quod est remissum per indulgenciam, sic est remissum, acsi esset solutum,

[1]) Ps. 123, 4.

---

a) B XL. — b) A de penitencia. — c) B ista. — d) B totum. — e) Kodd. que si. — f) Tak A B souhlasně, C D rozvádí. — g) B suffragiis. — h) C D obšírněji.

ideo dixit Christus Petro: *Tibi dabo claves regni celorum* et qui habet claves, potest introducere, ergo etc.

Quarta consideracio: quociens[a] proficiunt indulgencie. Dicitur, quod sicut sacramentum penitencie est iterabile, sic indulgencie. Prov. XXIV.[1]): *Sepcies in die cadet iustus et resurget*, que resurreccio non fit nisi per penitenciam. Ita beneficium indulgencie[b] est frequentabile, quia sicut potest frequenter iterari / culpa, ita et pena, 11a
et ita sicut penitencia iteratur ad delendam[c] culpam, ita indulgencie ad delendam penam.

Intelligendum tamen, quod hoc potest quatuor modis intelligi, quod istarum indulgenciarum frequentacio proficiat ad penas purgatorii delendas, propter quod hodie principaliter indulgencie intenduntur. Uno modo, quod qui lucratur unum diem de indulgencia, habeat unum diem refrigerii, cum erit in purgatorio, quantum de pena habuisset, si penitenciam per tantum tempus in hoc mundo fecisset; ita et de uno anno. Alio modo, quod qui lucratur unum annum de indulgencia, eius pena brevietur per unum annum in purgatorio, quantum de pena habuisset, si penitenciam per tantum tempus in hoc mundo fecisset. Tercio modo, quod si lucratur unum diem vel annum de indulgencia, quod tantum alleviatur eius pena, quantum in penitencia fuisset, si penitenciam redemptam per indulgenciam perfecisset, quia ut patuit indulgencie ad penas iniunctas vel iniungendas directe respiciunt.[d]

Sed primus modus non videtur esse conveniens, quia anime non detinentur in purgatorio nisi ad persolvendum penas et terminata pena evolant, et ideo non videtur ibi tale refrigerium, quod per tempus illud, quo non puniuntur, dicerentur[e] esse beate, unde talis dilacio felicitatis preter penam videtur iniusta. Secundus eciam modus non videtur, quia ille, cuius auctoritas non extenditur ad illam vitam, non videtur posse reficere[f] tempus pene, que exigitur in illa vita, cum nullus princeps possit extra suum principatum statuere legem: princeps autem ecclesie non videtur habere iurisdiccionem extra presentem ecclesiam, et ita videtur, quod non possit tempus ibi limitare. — Nec[g] tercius modus, quia tale refrigerium non admittitur in purgatorio, ne ibi ultra debitum sancti retineantur; nec esset perfecta talis indulgencia, cum in tali pena est dampni.[h]

Ideo videtur esse dicendum, si quis diligenter respiciat ad premissa, quod tantum diminuitur de pena purgatorii per unum diem aut annum, quantum abbreviatum fuisset, si talis per annum aut per diem penitenciam fecisset, quia indulgencie respiciunt penam peccati, secundum quod inponitur ab ecclesia; et istud potest ab ecclesia remitti et cum est remissum, non requiritur in alio iudicio.[i] Et quia incertum est, quantum de pena

[1]) v. 16.

---

a) A B quomodo. — b) A B vynech. — c) C diluendam. — d) C má ještě quartus modus, jejž také dále odmítá, ale to odporuje disposici. — e) A dicitur. — f) Tak kodd.: snad restringere. — g) A B quod — h) A B dampnum C in tali refrigerio esset pena dampni. — i) D mundo.

purgatorii annus penitencie diminuit, ideo incertum, quantum unus annus indulgencie diminuat. Unde accipitur documentum, quod cercius est lucrari indulgenciam secundum quantitatem culparum, ut terciam aut mediam partem, quam secundum quantitatem[a]) temporum, ut
11b mille vel centum annos, / quia ibi est certitudo in tercia vel in quarta parte temporis purgatorii, hic autem nulla. Et quia in talibus beneficiis spiritualibus conquirendis homines non sunt diligentes, ideo dicit salvator Luc. XVI.[1]): *Filii huius seculi prudenciores sunt filiis lucis in generacione sua.*

Quinta consideracio: quomodo iste indulgencie proficiunt. Dicitur quod eo modo, quo proficiunt penitencie iniuncte.[b]) Unde Psal.[2]): *Remitte michi, ut refrigerer, priusquam abeam* etc. Quia sc. illa remissio fit in hac vita, quamvis pro futura sit intelligenda.

Nota quod sacramentum penitencie potest dari quadrupliciter, quod sit necessaria indulgencia sc. 1)[c]) quando a sacerdote nulla iniungitur penitencia, sicut Christus dixit mulieri adultere Joh. XIII [3]): *Vade et amplius noli peccare;* 2) quando a sacerdote inponitur maior penitencia quam indigeret, propter ignoranciam sacerdotis; 3) quando a sacerdote inponitur minor[d]) penitencia[e]) quam debetur; 4) quando adequata inponitur pena, sed non persolvitur.[f])

Sexta consideracio: a quibus iste indulgencie proficiunt. Dicitur autem, quod iste indulgencie sunt utiles, quando dantur ab illis, qui habent auctoritatem, alias non. Intelligendum tamen, quod in ecclesiastica yerarchia fuerunt a principio quatuor ordines distincti. Quorum primus ab infimis[g]) fuit dyaconorum, de quibus fuit b. Stephanus cum aliis Act. VI.; secundus ordo fuit presbiterorum, quibus dixit salvator Luc. XXII.[4]): *Hoc facite in meam commemoracionem*, quando dedit eis potestatem conficiendi corpus suum; tercius ordo fuit episcoporum, quibus dixit Christus: *Quodcunque ligaveritis*[5]) etc., ibi apostolis episcopi succedebant; quartus ordo paparum, quorum primus fuit Petrus. Et istis quatuor modis distinxit ordines b. Dyonisius de eccl. yer.

Primus autem ordo non facit ad propositum, quia nulla auctoritas absolvendi et ligandi dyacono invenitur esse concessa nisi sacerdotibus. Sed circa alios ordines ponuntur ecclesiastica documenta: Primum est, quod sicut sacerdotibus fuit collata absolvendi a culpa auctoritas, quando fuit dictum a domino promulgante sacramentum penitencie Joh. XX [6]): *Quorum remiseritis* etc., ita[h]) auctoritas a pena, quando dixit: *Quorum retinueritis* etc., sicut concessum fuit apostolis.[i]) Et confirmatur, quia maior potestas est eis data sc. ab-

[1]) v. 18. — [2]) Ps. 38, 14. — [3]) Joh. 8, 11. — [4]) v. 19. — [5]) Mat. 18, 18. — [6]) v. 23.

[a]) A B ut — quantitatem vynech. — [b]) C D rozvádí. — [c]) Mss. mají 1) před quod. — [d]) B D maior — [e]) A B pena. — [f]) C D obšírněji. — [g]) B D nemá. — [h]) B ista. — [i]) A ostensum.

Ročník XXVIII. Číslo 6.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

Český tábor se rozkládal na louce a pastvinách, místě to poněkud bahnitém, což v onen podzim, kdy od polovice května pršelo téměř denně, bylo při citelném chladnu dvojnásob nepříjemno. Chtíce tábor pošinout na vhodnější místo směrem k Rájci, hnuli se všemi řady vozů najednou, jen zadní řad s lidem nechali v záloze, jež měla zabránit nepříteli, kdyby chtěl šinutí tábora překážet anebo ze zadu veskočit do jedoucích vozů. V tom jízdné houfy uherské vjely mezi zálohu a tábor šinoucí se do předu, nebyly by mu však uškodily valně, nebýti jedné okolnosti. Vozataji totiž, kteří pohyblivou hradbou s obojí strany kryli postupující voje české, jeli rychleji než pěší vojsko jimi chráněné mohlo stačit „a tak ti dobří lidé — pěší mužstvo — nazad zůstali a v tom na ně jízdné houfy dojely.“ Pobitím a zajetím některého počtu lidu, mezi nimiž byl také polní hejtman Bořek, utrpělo české vojsko ránu bolestnou.[1])

[1]) Tak asi rozuměti dlužno tomu, co vypravuje jediný starý letopisec, patrně očitý svědek (Script. rerum. bohem III. p. 196): »Toto se opět u Zvole panu Kostkovi přihodilo, že když sú naň nepřátelé táhli, tehda oni sú stáli ve vozích připraveni k bitvě a oni sú na ně nesměli. A jim se zdálo, že tu ležíce že by místo měli bahnivé; i překládali sú sobě vozy takto: hnuli sú všemi řady pojednú a v záloze nechali sú sobě nazad lidi, a to proto, jestliže by jim chtěli vozům překážeti aneb ze zadu do vozův vskočiti, aby jim těmi vozy toho bránili. I kdež sú oni (Uhři totiž) kladení (= šinutí vozů) nic nebránili, než za vozy jim sobě vojsko zavřeli. I neopatřili sú sobě toho, kdo by jim před těmi vozy a řady jeti měl. Tehda vozataji (chránící vozovou hradbou pěší zálohu) unikali za jinými vozy a tak se vozy ohalili a tak ti dobří lidé na zad zůstali

Přišla však pohroma větší, když přirazili ke Zvoli Olomučtí se zbrojnou mocí vlastní a přívrženců Matiášových.[1]) S touto posilou František z Háje udeřil v sobotu o půlnoci dne 1. října z nenadání na české ležení a dobyl krvavého vítězství. Na šest set mužů českého vojska bylo pobito nebo vehnáno do řeky Sázavy v těch místech velmi hluboké, tolikéž upadlo jich v zajetí.[2]) Všechny vozy — bylo jich se tři kopy — padly Uhrům do rukou. Ostatek vojska probil se do Zábřeha [3]) za hradby pana Jiřího Tunkla. U něho na zámku skonal první den na to pan Zdeněk z Postupic v bitvě raněný smrtelně.[4])

„Ztráta pana Zdeňka Kostky byla pro krále nanejvýše citelna a nenahraditelna; míval zajisté v něm svého nejdůvěrnějšího přítele, rádce a služebníka, svého tak říkaje „alter ego“ ve věcech týkajících se vnitřní správy zemské; strana pak podobojí v Čechách celá želela v něm ztráty prvního náčelníka svého ve stavu panském.“ [5]) Následkem porážky u Zvole vzdala se posádka kláštera Hradiště už desátý den potom, týmže časem pak jeden oddíl uherského vojska vtrhnul na plen přes hranice české. Vypáliv tam mnoho vsí, osadil při návratu město Svitavy, manské zboží nebožce Zdeňkovo.[6])

Mrtvé tělo búzovského pána bylo pochováno v Litomyšli, kdež pravidelně sídlíval.[7]) Býval za živa věrným přívržencem kalicha [8])

---

a v tom na ně jízdní houfy dojely a je potlačily.« *Palacký* ve svém vydání starých letopisů četl »meškali«, kdežto v rukopise, jak uvádí *Toman*, Husitské válečnictví p. 229 stojí »unikali«, čímž záhadná zpráva letopiscova se značně osvětluje.

[1]) Zejména Jan z Vrbna a Jan ze Sovince. *Pešina*, Mars Morav. I. p. 840.

[2]) *Büsching*, Pohl's Breslauer Jahrbücher II. p. 69. *Pešina* l. c. čítá jen 86 padlých a 62 zajatých. St. letopisec p. 196, že »drahně čeledi krále Jiřího zbili a zjímali.« Podobně *Eschenloer*, Historia Vratislav. l. c. »multos interfecerunt, plures captivaverunt, nonnulli se submerserunt in aqua« a počet vozů tři kopy.

[3]) Script. rerum bohem. III. p. 487.

[4]) Dle *Pešiny* prý rukou Jana z Vrbna. Prameny o porážce u Zvole *Palacký*, Dějiny VI. p. 538 č. 369. Nejúplněji vypisuje příběhy zvolské *Tomek*, Dějep. města Prahy VII. p. 231—232. Za Rájcem u silnice směrem od Zvole k Zábřehu je vidět po pravé straně prastarý kamenný kříž s mečem vtesaným. Stál a stojí dosud na rozcestí mezi bývalou silnicí od Rájce k Zábřehu a polní cestou — tedy na půdě ničí. V takových místech se dříve za mimořádných okolností pochovávalo. Možná tudíž, že kříž označuje hrob padlého mužstva Zdeňkova.

[5]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 546.

[6]) *Tomek* l. c. p. 233.

[7]) Script. rerum bohem. III. p. 486.

[8]) Proto poselstvo vypravené r. 1467 z Čech od jednoty panské k říškému sněmu do Norimberka mezi jiným stěžuje si, že Jiří král »vstrčil na hrad pražský za

a podle příkladu krále Jiřího velkým nepřítelem českých Bratří. Na svém panství richemburském dal čtyři umořit, že nechtěli vyznat přítomnost Páně ve svátosti oltářní. Později opět z téže příčiny potrestal jich několik ve Skutči mučením a tvrdým žalářem, a vůbec „Bratřím se protivil a je divně trápil častým před sebou stavením, vězením a jinak.“ Proto Bratři pokládali to za trest od Boha, že jemu „u Zvole zaplatil“. Nicméně hlásili se tehdy ku své víře už beze strachu, když bratr Řehoř náčelník jejich se mohl veřejně súčastnit pohřbu páně Zdeňkova.[1]) Jelikož manželství jeho s Eliškou z Martinic i s Aneškou z Kaffunku, jak se všeobecně míní, zůstalo bezdětné, vyžádal si od krále Jiřího list, aby všecek statek svůj dědičný, zápisný a manský mohl dáti nebo na smrtelné posteli poručiti, komuž by chtěl. Poručníky své závěti, v níž pořídil o svém majetku nemovitém, učinil své bratry Albrechta a Jana.[2]) Dodatkem nařídil ještě k tomu nedlouho před smrtí „na baště před Konopištěm“ dne 17. června roku 1468, že oběma bratřím mají po smrti náležet všechny jeho klenoty od zlata neb od stříbra, jakož i veškery listy, na kterých schází postupní poznámka; dům pak svůj v Praze poručil všem spolu tak, aby vždy nejstarší v něm vládl.[3])

Zesnulý pán psával se pravidelně po Mor. Třebové, výminečně z Búzova.[4]) Kromě těchto panství držel na Moravě kratičký čas roku 1464 koupí od Lacka Šternberského z Lukova město Šilperk, jež však téhož roku prodal Hrochovi z Přeboz.[5])

Panství búzovské přejal po smrti Zdeňkově Albrecht z Postupic, dosud spolumajitel Litomyšle, kdež měl od krále Jiřího za-

purkrabě Zdeňka Kostku, úhlavního nepřítele sv. církve a římského kostela« — a že »nikdy nebyl ten hrad spravován nižádným Táborem ani kacířem, až teprv.« Arch. český XX. p. 547.

[1]) *Gindely*, Gesch. der böhm. Brüder I. p. 30—43, 501[51]. — *Palacký*, Dějiny V. p. 97. V pamětech bratrských se píše, že když »mrtvola Zdeňkova přivezená do Litomyšle tu v kostele na marách ležela, řekl Jan Kostka bratru Řehoři s ním na kruchtě rozmlouvaje: Pohleď, bratře Řehoři, strejc můj, kterýž teď leží, chtěl vám (Bratřím) všecko zlé činiti.«

[2]) Archiv český IX. p. 550.

[3]) *Emler*, Pozůstatky desk zemských II. p. 359. Byl to dům č. 595 I., jejž r. 1474 odňal král Vladislav Albrechtovi z Postupic, že se byl přidal ke straně Matiašově — »ob rebellionem«. *Tomek*, Dějep. města Prahy VIII. p. 86. 140, dle něhož byl to tentýž dům »hadův řečený«, o němž r. 1483 pořizuje Aneška z Kaffunku. Emler, l. c. II. p. 398.

[4]) Půh. IV. p. 442.

[5]) L. c. p. 434. 437. 449. 463. 366.

psáno 1400 kop grošů.[1]) V Litomyšli též sídlel, ačkoli panství z jeho ruky měl v držení Bohuněk z Atrspachu.[2]) Roku 1466 přepustil mu bratr Zdeněk Mor. Třebovou.[3])

Albrecht byl bratrem Zdeňkovým dle jména, bohatství a duševního nadání, ale povahou nikoli. Slynul nejen svým uměním válečným, nýbrž i učeností, jakož i jemnými způsoby a mravy. Co do náboženství o kalich velmi nehorlil, nýbrž časem patrně se chýlil ke straně pod jednou, zůstávaje však při tom aspoň první čas věrně oddán králi Jiřímu. Proto hned roku 1458 byl členem poselství ke králi polskému, jehož byl věřitelem,[4]) a postoupil roku 1460 se Zdeňkem do stavu panského. Stav se roku 1464 fojtem markrabství dolní Lužice, konal na rozkaz králův diplomaticky důležité cesty do Francie, do Němec a do Uher. Brzy na to se oženil s Ludmilou dcerou Jiřího z Kravař a ze Strážnice, jež mu přinesla věnem panství šternberské. Zástavou převzal týmže časem Napajedla.[5]) Koupiv roku 1467 panství helfštýnské[6]) stal se nejvyšším sudím moravským. Když se Jiří roku 1468 rozhodl nabídnouti trůn český králi Kazimírovi, vypravil k němu za tím účelem důvěrníka svého Albrechta z Postupic.[7])

Ale již tehda chýlil se pan Albrecht podezřele k Matiášovi, jenž ho zval svým zvláštním přítelem.[8]) Když uherský král, cítě se koncem roku 1468 býti už pánem Moravy, chtěl podmanit také Čechy, byl v únoru následujícího roku v údolí u Vilémova vojskem českým obklíčen tak úplně, že zažádal o pokoj. Prostředníkem mezi oběma králi byl v ony dny Albrecht Kostka, jehož Matiáš na pochodu do Čech byl zajal.[9]) „Nevědomo, jaké řeči vedl a jaké důvody přednášel osobní tento přítel obou králův: ale to jisté jest, že Jiřího jestli ne přesvědčil aspoň přemluvil,“ [10]) aby nabízený pokoj byl přijat. K jednání o trvalý

[1]) Archiv český XV. p. 235. XVIII. p. 245.

[2]) l. c. VII. p. 427. 445. XXII. p. 19.

[3]) Zdeněk se píše naposled po Třebové r. 1466. Archiv český III. p. 366. Téhož roku v sobotu před sv. Vítem poháněn z Třebové už Albrecht. Půh. IV. p. 535. Kdežto r. 1464 Zdeněk z Postupic pán dědičný na Mor. Třebové vystavuje list fojtu Jakubovi, obnovuje tento list ve středu po provodní neděli r. 1467 už Albrecht z Postupic a z Mor. Třebové (list v arch. města Mor. Třebové).

[4]) Čas. Mat. mor. 1898 p. 72 — Čas. česk. Musea 1880 p. 402. 407.

[5]) Půh. IV. p. 519 k r. 1466

[6]) Archiv český VI. p. 506

[7]) *Palacký,* Dějiny IV. p. 478.

[8]) *Palacký* l. c. VI. p 527 č. 296.

[9]) *Pešina,* Mars Morav. I. p. 837. Beckovský, Poselkyně I. p. 925.

[10]) *Palacký,* Dějiny IV. p. 552.

mír měl se na jaře konati sjezd obou panovníků v Olomouci. Král Jiří dostaviv se k němu spíše, dlel nejprve v Uničově, kdež přijal polské vyslance od krále Kazimira,[1]) potom delší čas na Šternberce u pana Albrechta z Postupic. Dne 4. dubna odměnil tam věrnost Uničova značnými výsadami.[2]) Za tři dny na to začalo v poli mezi Olomoucem a Šternberkem královské rokování. Jiří, přesvědčiv se, že byl Matiášem oklamán věrolomně, vrátil se dne 22. dubna přes Uničov, kdež se opět něco pozdržel, do Čech.[3]) Matiáš pak dal se v Olomouci zvolit za krále českého.

Znova rozzuřila se válka, jež i na severní Moravě zůstavila šlepěje krvavé i ohnivé. Matiáš hnul se v druhé polovici srpna roku 1470 s hlavním táborem od Brna k Olomouci. Odtud s jízdou čítající na osm tisíc koní zaměřil přes Mor. Třebovou do Čech, kdež rozděliv ji na tři proudy, kázal zažíhat všechno na cestě až ke Kolínu.[4]) Zima předchozí, jakéž nebylo pamětníků, počavši o sv. Ondřeji a trvavši bez oblevy až do počátku měsíce dubna,[5]) jakož i deštivé studené léto, v němž od sv. Ducha stále pršelo, zničily úrodu bez tak skrovnou.[6]) Neboť „sedlákům orati nedali, jímajíc je a šacujíc, kteréhož kde dosáhnouti mohli — jedni jako druzí. A tak dědiny neoseté pusty ležely a pro ty příčiny musilo draho býti, že i oráči chleba míti nemohli.“ [7]) Z hladu jedly se věci jinak nepoživatelné, z čehož povstaly nemoc a mor.[8]) Roku 1471 první dny po sv. Vítě — 15. června — přitáhlo dva tisíce mužů slezského vojska vedením Františka z Háje přes Zábřeh na Moravu a pálíc na cestě zaměřilo k Brnu. Zvláště kolem Zábřeha, sídla to páně Tunklova, bylo všechno spáleno.[9]) Odvetou zase

---

[1]) *Tomek*, Dějep. města Prahy VII. p. 241.

[2]) Zejména jim potvrzuje mýto městské a právo sekati dříví k opravě městských zdí v Doubravě, udílí právo pečeti červeným voskem, dává jim statky odběhlých měšťanů, slibuje, že město musí zůstati pro budoucno při komoře markraběcí a stanoví »hledíce v svornosti zachování měšťanů a obyvatelů téhož města Uničova, aby nyní i budoucně žádný Němec cizozemec v týmž městě úředníkem v duchovním ani světským řádu nebyl ani měštěnínem, než kterýž by tu byl, aby jako za hostě zván byl.«

[3]) *Palacký*, Dějiny IV. p. 563.

[4]) *Palacký* l. c. p. 591. VI. p. 549 č. 443.

[5]) l. c. IV. p. 577.

[6]) *Eschenloer*, Scriptores rerum Siles. VII. p. 229.

[7]) Script. rerum bohem. III. p. 202.

[8]) *Pešina*, Mars morav. I. p. 857.

[9]) *Tomek*, Dějep. města Prahy VII. p. 313. Büsching, Pohl's Breslauer Jahrbücher II. p. 84.

z měst strany české, jako z Uničova a ze Zábřeha podnikány v okolí plenivé zájezdy.[1]) To naposledy vzplanula válečná litice zanícená králem uherským ze zloby, že se mu nedostalo české koruny svobodnou volbou.

Byltě zatím v březnu král Jiří dokonal pozemský běh. Ještě před jeho smrtí pan Albrecht Kostka, jenž pro nešťastné svoje mezi králi v soutěsce vilemovské jednání vytrpěl mnoho příkoří v Čechách, přestoupil cele k Matiášovi. Když koncem roku 1469 onemocněl nebezpečně, dal se zaopatřit a přijal svátost oltářní pod jednou způsobou.[2]) Při posledním jednání o mír v lednu roku 1471 na zámku Polné mluvil už jménem krále uherského, o jehož zvolení se pak po smrti Jiřího z Poděbrad zasazoval.[3]) Byl však zvolen Vladislav syn krále Kazimíra. Pan Albrecht z Postupic už tak veřejně stranil Matiášovi proti českému panovníku, že ho král Vladislav nechtěl připustit mezi plnomocníky uherského krále, když se v Nise mělo jednat o zkončení české války,[4]) a zabavil mu v Praze dům „pro vzpouru". Za to král Matiáš daroval mu jakožto přednímu rádci a milostníku svému hrabství Komárenské,[5]) na Moravě mu pak odevzdal úřad nejvyššího komorníka desk, soudu a práv zemských v Olomouci.[6]) Tím začíná mizet z veřejného života. V dějinách, kde dosud co stránka se jmenoval, po roce 1475 už o něm není zmínky. Bylo znamením klesající váhy jeho, že Jiří Tunkl z Brníčka, jenž se ucházel o místo v rodech panských, mohl jej nařknouti, že se „v erby vklamal a v hrabství vkupoval." [7])

Panství búzovské bylo té doby v zástavě. Po Janu Krumsinovi z Lešan, jenž někdy v ta léta zemřel na Búzově a pochován byl v kostele sv. Maří Magdaleny,[8]) držel Búzov Jan ze Še-

---

[1]) *Palacký*, Dějiny V. p. 20.

[2]) *Palacký* l. c. IV. p. 587. VI. p. 548 č. 440.

[3]) *Palacký* l. c. IV. p. 597. V. p. 6. 10. 18.

[4]) *Palahký*, Dějiny V. p. 42.

[5]) Píše se tak počátkem r. 1473. *Palacký* l. c. p. 44 49.

[6]) Byl jím r. 1474. Půh V. p. 207.

[7]) Půh. V. p. 21.

[8]) *Paprocký*, Zrcadlo fol. 425. *Cerconi*, Monumenta sepulcralia p. 66 v zemském arch. brněn. píše, že Jan Krumsin z Lešan, otec Kateřiny, manželky Jana Černého rytíře (sc Jana ze Zvole) zemřel r. 1562. Tento Jan Krumsin, kdysi držitel panství fulneckého, žil však ve století XV. a byl jistotně ještě r. 1464 na světě, ale snad zemřel r. 1472.

Šemberka. Psal se z Búzova r. 1472.[1]) Panství třebovské spravoval roku 1470 purkrabí Ctibor Chorinský z Ledcké, manžel Anny, která slove sestrou Albrechta z Postupic,[2]) roku pak 1475 byl městský fojt Jakub „ouředníkem páně na na Mor. Třebové“.

Jistotně za tím účelem hlavně, aby mohl na stálo přesídlit do Uher, prodal pan Albrecht z Postupic téhož roku hrad Helfštýn s příslušnými osadami Vilímovi a Janovi z Pernštýna, jimž současně postoupil zástavní zboží Přerov a Hranice.[3]) Nedlouho potom prodal též panství búzovské.[4]) Dokonat všechny požadavky kupní smlouvy překazila mu smrt. Ještě v neděli dne 23. února roku 1477 zasedal na panském sjezdu v Brně, za týden potom v pondělí 3. března zemřel na Šternberce.

Památky listinné po něm a bratru jeho Zdeňkovi se zachovaly pouze ty, jež týkají se fojtství města Třebové.[5]) Na Búzově

---

[1]) *Lechner*, l. c. I. p. 86. R. 1479 stal se nejv. kancléřem král. českého. Jednomu ze synů jeho, Jaroslavovi vmetena r. 1508 do tváře potupa, »že se v své panství velhal a předek jeho že byl na Búzově holomkem.« Archiv český XI. p. 133. Děd jeho Jaroslav držel od r. 1448 v zástavě Mírov a zemřel r. 1453. Za manželku měl Veroniku, dceru Jana Brandýského z Boskovic a choti jeho Elišky z rodu Heralta z Kunstatu, pána búzovského. Srv. Kolář, Českomoravská heraldika I. p. 104.

[2]) *Volný*, Mähren VI. p. 753, skutečně však byla sestrou Václava z Doloplaz. Půh. VI. p. 41.

[3]) Dne 22. dubna 1475. Archiv český VI. p. 509. 507. 513. Od kteréhosi roku měl až do smrti zástavním právem hrad Buchlov, jehož držení přešlo i na dědice. Půh. VI. p. 85. 123. 200. 209. 212. R. 1475 měl zboží Křídelské, Sobotín a Mařkov. Půh. V. p. 8. 27. Snad po smrti krále Jiřího držel v zástavě též město Uničov, jehož měšťané r. 1480 se přiznali před zemským hejtmanem, »že pan Albrecht Kostka pro potřebu svú i jejich, jsa ty časy pán jich, díla (děla) ta k nim na zámek svezl.« Půh. V. p. 45. 55. 128. Zdá se, že Uničovské utiskoval v jejich svobodách. Půh. V. p. 6. č. 23.

[4]) Půh. VI. p. 288—289.

[5]) Albrecht z Postupic dne 21. září 1475 potvrzuje městskému fojtu Jakubovi, 6 výsadních listů na fojtství: 1. od pana Jindřicha z Lipé ze dne 22. července 1361, kdež uvedeni za svědky jeho manové Mikuláš z Duban, Jerochin z Ojes a rytíři Vojslav z Blišic, Pirestan z Březiny, Gerhard řečený Šambart, Mertl z Ditrichsdorfa a Jan Oser z Raděčova. — 2. od Jana markrabí mor. ze dne 2. května roku 1375. — 3. od Heralta z Kunina Města dto. veliký čtvrtek před velkonocí roku 1403. — 4. od Zdeňka z Postupic ze dne 16. července roku 1464 se svědectvím strýce jeho pana Jana z Postupic a z Brandýsa. — 5. od Albrechta z Postupic, fojta markr. lužického dto. 8. dubna roku 1467. — 6. od téhož Albrechta z Postupic na Helfenštejně ze dne 17. března 1470 se svědectvím panoší Hrocha z Přeboz a Stibora z Ledecké, v ty časy purkrabího na Mor. Třebové. — Všechny tyto listy na prosbu fojta Jakuba, v ty časy úředníka páně na

zůstal toliko znak postupický. Byltě Zdeněk založil zámecké předhradí a hrad sám opravil.[1]) Zevně na hlavní věži, nejstarší to části hradu, spatřuje se v kameni tesaný znak: hrábě s přilbou a s vlčí hlavou nad nimi[2]) a dole s nápisem: „Zdeniek z Postupicz".[3]) Jinak mívali páni z Postupic na modrém, druhdy černém štítě zlaté hrábě šikmo položené, nad helmou pak křídlo rovněž s hraběmi nebo s vlčí hlavou.[4]) Význačno jest, že oba bratří v deskách a v listinách jimi vystavených se píší jen z Postupic bez příjmení Kostka.

6. Boček Kuna z Kunstatu.
(1477—1494.)

Boček Kuna z Kunstatu. — Pozůstalost Albrechta z Postupic. — Deskový vklad panství búzovského roku 1481. — Svévole a loupeže panstva na severní Moravě. — Jiří Tunkl starší z Brníčka, největší násilník. — Zbořeniska, pustiny a škody po válce v okolí Loštic. — Stav a obvod búzovského panství roku 1481. — Spory o mýto búzovské a loštické. — Hrad Búzov stálým sídlem svého pána. — Dějiny Vranové Lhoty. — Búzovský pán kupuje a pořádá statek lišnický. — Držitelé vsi Podolí. — Kostelní podací v Moravičanech opět sporno. — Jednání o panství vizovské. — Boček Kuna z Kunstatu prodav Búzov přesídlil na Vizovice roku 1494.

Když skonával pan Albrecht z Postupic, druhý a poslední držitel búzovský svého rodu, byl už majitelem panství pan Boček Kuna z Kunstatu. Boček Kuna byl nejmladší ze tří synů Kuny z Kunstatu a Machny z Boskovic.[5]) Otec jejich, pán Bolehradic, ~~Kronvíře~~, od roku pak 1445 správce sirotčího panství Kunstatu po nebožtíku Heraltovi

---

Mor. Třebové, přepsány v jeden, kterýž pečetili páni bratr Albrechtův Jan z Postupic a na Litomyšli, hejtman kraje chrudimského, a Bohuše z Boskovic, dále panoši Sezema z z Bukůvky, komorník u menšího práva v Olomouci, Bavor z Bošina a Jan z Přeboz na Lhotě jakož i purkmistr a rada Mor. Třebové. List pergam. v archivě téhož města.

[1]) *Prokop*, Markgrafschaft Mähren in kunstgesch. Beziehung II. p. 375. 377. 378.

[2]) Nikoliv oslí, jak míní *Prokop* l. c. II. p. 601.

[3]) Vyobrazeno v *P. Pinkavově* Hrad Búzov p. 30.

[4]) *Sedláček* v Ottově Slovníku naučném XIV. p. 946. *Kolář*, Českomoravská heraldika I. p. 204 udává barvy opačně: ve zlatém poli černé hrábě. V Ondřejově (vikariat černokostelecký v Čechách) je zvon ulitý původně roku 1466 nákladem pana Zdeňka z Postupic, mincmistra království českého. *Podlaha*, Posvátná místa království českého I. p. 107. 179.

[5]) Pořadí jejich dle stáří: Jan Kuna, Čeněk Kuna, Boček Kuna. Půh. IV. p. 21. 169. 189. V. p. 94.

lišnickém,[1]) získal dvě leta potom Archlebov, kdež choti své zajistil 500 kop věna,[2]) zemřel roku 1459,[3]) načež vdova matka syny Čeňka a Bočka přijala do spolku na věnné zboží svoje.[4]) Nejstarší Jan Kuna sídlem na Bolehradicích měl zápisem královským Hodonín.[5]) Čeněk držel Zárušice, zástavní ves kláštera žďárského Novosice a dědičně Horní Bojanovice, na nichž manželce své Margretě ze Švamberka pojistil roku 1451 dva tisíce dukátů věnného práva.[6]) Roku 1477 stal se nejvyšším komorníkem desk, soudu a práva zemského v Olomouci.[7]) Boček Kuna nejmladší držel s Čeňkem společně Archlebov a Kronvíř, zároveň pak jakožto nedílné zboží s oběma bratry Bolehradice.[8]) Od Jindřicha z Boskovic měl v zástavě Nové Hrady, jež odevzdal roku 1470 Ladislavovi z Podmanína, zřízenému od krále Matiáše hejtmanu zemskému.[9]) Stran Bolehradic uzavřel král Matiáš roku 1471 prostřednictvím biskupa Tasa s panem Čeňkem Kunou, přívržencem krále Vladislava, příměří, jež ujištěno bylo listy.[10]) Máti Čeňkova paní Machna vzhledem k tomu pustila na zámek lidi pověřené královským hejtmanem Janem Zeleným ze Šanova, jenž „jí slíbil, jakž na zámek vjede, že též pokojně s něho dolů sjede“, ale vpuštěn byv, „se zámku zmocnil a i listy toho ujištění příměří jsú jim vzali a spálili.“[11]) Bolehradice zůstaly takto v královė moci několik let, ačkoli v zápise sněmu benešovského roku 1474 ustanoveno, domluvit se o to zboží s biskupem olomuckým a Ladslavem z Podmanína.[12])

Pan Boček Kuna súčastněný na této rozepři jako spoludržitel Bolehradic vládl toho času na panství búzovském, ačkoliv mu ještě nebylo vloženo v desky zemské. Zápis učinil teprve syn a dědic zesnulého pana Albrechta Jiří Hrabiše z Postupic.

---

[1]) Půh. III. p. 392. 705. Arch. český XV. p. 196.

[2]) Desky zem. olom. X. č. 725, brněn. XII. č. 648.

[3]) Půh IV. p. 20. 21. 52. 53.

[4]) Desky zem. brněn. XIII. č. 77.

[5]) Půh. IV. p. 105. 130. Arch. český XVIII. p. 180.

[6]) Půh. IV. p. 52. 53. V. p. 78. 399. 469. Arch. český VI. p. 504. Desky zem. brněn. XIII. č. 51.

[7]) Arch. český VI. p. 504. XVI p. 202.

[8]) Půh. IV. p. 116. 129. 176. 45. 105.

[9]) *Šembera*, Páni z Boskovic p. 75. 77.

[10]) Půh. V. p. 397. *Palacký*, Dějiny VI. p. 556 č. 15.

[11]) Půh. V. p. 5.

[12]) Arch. český IV. p. 472. Půh. V. p. 397.

Albrecht z Postupic míval za živa často soudní spory, býval časem v nesnázích o peníze[1]) a zemřel náhle. Nebyla tudíž pozůstalost jeho spořádána nejlépe. Nad to pak ještě Martin z Galčic, úředník hradu i panství šternberského, po smrti páně „pobral na zámku koflíky, vína, sul, železa, dobytky i činže a to jest obrátil kam chtěl a rozvozoval“ bez vědomí a vůle vdovy paní Ludmily.[2]) Jediný syn nebožtíkův Jiří Hrabiše byl tehdy asi desetiletý. Dle poslední vůle Albrechtovy ujal se jeho i pozůstalosti jako mocný poručník švagr zesnulého Jan Heralt z Kunstatu na Plumlově společně s vdovou paní Ludmilou z Kravař.[3]) Když král Matiáš roku 1480 meškal v Brně, prohlásil Jiříka Hrabiši plnoletým,[4]) načež tento dosavadního poručníka svého převzal na panství třebovské do spolku.[5]) (P. d.)

---

[1]) Půh. V. p. 51. 199. VI. p. 41. 45. Panství helfštýnské zdá se, že musel prodat k vůli dluhům. Roku 1475 smluveno na Helfštýně o dluhy, kteréž Vilém z Pernštýna za p. Albrechta podstoupil a má je zaplatit. Bylo jich celkem 8825 zl. Z věřitelů »některým p. Albrecht úrokův nespravil a s nimi neuhodil, jim úroky zadržav.« Arch. český XVI. p. 191. Srv. Půh. VI. p. 337 o dluhy na Lipníce. Ještě roku 1490 se vzpomíná dluhů po něm. Arch. český XVI. p. 34I.

[2]) Půh. VI. p. 149.

[3]) l. c. p. 41. 45. Spravoval tudíž veškeré pozůstalostní jmění l. c. p. 50. 143. 156. Hned v květnu roku 1477 ručí zaň Třebovští jako »za pána svého,« Archiv český VI. p. 511.

[4]) Desky zem. olom. XII. fol. 15 p. v.

[5]) »Poněvadž pan Heralt zavadil lidi třebovské v rukojemství (srv. Archiv český VI. p. 511) a za ty dluhy Třebové dosáhl« Půh. V. p. 233 č. 879. VI. p. 159. Paní Ludmila se spolku, ve kterýž rovněž byla přijata, vzdala ve prospěch Heraltův smlouvou ze dne 17. července roku 1480. Arch. zem. brněn. Boček sb. č. 10. 668. Půh. V. 408

Z ruské literatury posledních let.

Referuje A. Vrzal.

Jak jsme již v poslední zprávě své o ruské literatuře („Hlídka“ 1909) ukázali, stav ruské literatury v poslední době, po úmrtí Ant. Čechova († 1904), je velmi neutěšený. Jeden ze starších spisovatelů, D. N Mamin-Sibirjak, vyslovil se velice nelichotivě o spisech mladých „koryfeův“ ruských řka, že spisy jejich „je jednoduše protivno vzíti do rukou“, že „krása v literatuře dávno vymřela a zbyla pouze ohyzdnost...“ „Podle mého mínění,“ pokračuje starý spisovatel, „všecky Kuprinovy „Jámy“ a Andrejevovy „Tmy“ jsou jednoduše — smrad, kanální, špinavý smrad, kazící mladé pokolení... Současný mladý spisovatel jako čistič kanálů hrabe se v kalu duševním a špinavými krůpějemi postřikuje čistou duši čtenářovu. Není krásy v současné literatuře, nýbrž bláto a pliskanice.“

Ne méně pessimisticky soudí o ruské literatuře doby porevoluční mladý literarní kritik J. Alexandrovič, an dí: „Minula revoluce — a my znova se chopili protispolečenského a protimravního individualismu. Nezbylo ani stopy po literatuře mravně osvětového a vychovávacího charakteru a s ještě větší drzostí vstoupily do života a opanovaly v něm zvrhlost, chuligánství a bosáctví, moderní nihilismus... Čekali jsme s nepokojným citem, co řeknou naši oblíbení spisovatelé nyní, po historických dnech, jaké písně zazní v „nové“ době... Hledali jsme ustavičně „nová slova“, balsám na zničené naděje a na hrubě zcuchané, pošlapané jasně červené květy. Hledali jsme slunce a nenacházeli ho. Unyle, s nudnou pokorou natahovala literatura starou notu, podobnou stenajícímu nářku a vzlykotu. A to bylo ještě to nejlepší, co dala literatura této doby... Neboť právě v této době zvláště křiklavě vešlo v život dekadentství, pornografie, pohlavní problem... Chtěli jsme světlá slova, bodré výzvy — a tu přišla literatura „Denníku dámských kalhotek“, literatura sodomského břichu, lesbické lásky, sadismu, nekromanie — oplzlá literatura Kuzmina, L. Zinovjevy-Annibalové, Anat. Kamenského, Sergějeva-Cenského, Arcybaševa, ba i — Kuprina... Chtěli jsme literaturu — a tu knižní trh zaplaven mořem literární nevázanosti, police lámou se pod tíží špatných knih, makulatur... Tisíce knih, tisíce spisovatelů... I lepší spisovatelé naši, kteří dávali dříve do roka jedno nebo dvě větší díla — začali je chrliti každý měsíc, každý týden. Tamta jsou hluboká, promyšlená, procítěná a vytrpěná díla, spisovatelé začali vyhazovati jakési nástiny,

koncepty, jako „Tma“, „Caŕ-golod“ (obě — díla Andrejevova)... Tamto je svědomité pohlížení na literární díla, na literaturu, na čtenáře... V této vichřici nebylo vytvořeno nic, co by mohlo přejíti v literaturu, státi se majetkem budoucnosti.“ (Srv. J. Alexandroviče „Poslě Čechova“, sv. II. str. 125.—127.)

Uvedli jsme tyto dva delší výňatky schválně v úvodě, aby čtenář nemyslil, že pouze my příkře posuzujeme nynější spisovatele ruské, majíce o nich z referentské povinnosti promluviti.

Než začneme mluviti o jednotlivých zjevech ruské literatury poslední doby, třeba poukázati na dva protivné proudy a cesty v současné literatuře, jimiž béře se myslící část ruské společnosti ve své snaze rozřešiti úkoly, jež před ní stojí. Zástupci těchto dvou prouduv a cest jsou dva nejvýznačnější spisovatelé současní, realista Kuprin a individualista Andrejev. Oba téměř současně (1903) napsali delš povídky, onen „Souboj“, tento „Život Vasilije Fivejského“, v nichž nejlépe odrazily se charakteristické tahy tvorby jejich. Kdežto Kuprin drží se přesně realní půdy a obklopuje hrdinu svého realním okolím, hrdina Andrejevův je spíše symbolem, zbaveným realních tahů, než typickým knězem, jehož osud určují ne země, nýbrž nadzemské, osudné, slepé síly, jež nevyhnutelně ničí všecko živé. Kuprin ukazuje, že v boji osobnosti s nedokonalostmi života třeba, aby společnost lidská sama reorganisovala společenský pořádek na rozumných základech, Andrejev však míní, že boj za zlepšení poměrů života, za společenskou spravedlivost, nezlepší těchto poměrů, ba že ho není ani třeba, poněvadž žalářní zdi a okovy neničí svobody osobnosti a nehrají žádné úlohy v processu vnitřního života osobnosti, vnitřního sebezdokonalení, jehož jedině třeba. A poněvadž spisovatel individualista, jakým je Andrejev, vnitřní svět osobnosti nestaví v závislost na vnějších zjevech života, je lhostejný k nim, nesnaží se pravdivě zachycovati skutečné události, fakta, nýbrž tvůrčí silou mění realnost podle svého přání, se zálibou zastavuje se na podivínskych proměnách, jež provádí s vnějšími zjevy obrazivost jednotlivcova. Spisovatel, jenž dovede rozvíti v sobě tvůrčí sílu, proměňující skutečnost podle jeho přání, jeví se novým bohem, novým tvůrcem světa. A když skutečnost nejde podle jeho rozumu, spisovatel upadá v zoufalství, beznadějný pessimismus, vidí v běhu života jen projev slepých vyšších sil, začne zavrhovati rozum lidský a místo toho pěje panegyrika nelogickému myšlení, ba šílenství a chaosu, anarchii a nihilismu, odporu proti Bohu. A s tím vším se shledáváme u Andrejeva.

Majíce tedy charakterisovati hlavní zástupce současné umělecké literatury, kteří odrazili dva hlavní proudy a směry v ruském společenském myšlení naší doby, promluvíme nejprve o realistech a naturalistech, a pak o individualistech, fantastech a mysticích.

I. Realisté a naturalisté.

K této skupině náležejí spisovatelé, kteří více méně držíce se klassických tradicí ruské literatury, uvědoměle nebo neuvědoměle činí literaturu spojenkyní vědy, publicistiky, socialní a politické propagandy, kathedrou, s níž rozléhá se poučování.

Přední místo mezi spisovateli tohoto druhu náleží Alexandru Iv. Kuprinovi (* 1870). Hlavním rysem jeho tvorby je rozmanitost námětů a popisné nadání. Kuprin má bystrý pozorovací talent, neobyčejnou způsobilost zachycovati v hrdinách i v okolí nejdrobnější zvláštnosti, snahu obejmouti celý život, pochopiti rozmanitost všech forem života, rozprostírající se na nedohledném prostranství Ruska. Není zjevu, kolem něhož by Kuprin šel lhostejně a nedbale. Jeho spisy jsou bohatou sbírkou dokumentů o současném životě. Jako zkušený ethnograf autor vodí čtenáře po celé Rusi, uvádí ho mezi vojáky, jichž život se zvláštní zálibou maluje, do závodů, továren, do cirku, mezi herce, do pralesů, bařin, mezi prostitutky velkoměst, do městeček i vesnic a všecko to popisuje s protokolární přesností ethnografa a to vždy nestranně, objektivně. Ohyzdné i krásné, čisté i odporné, vznešené i hnusné splétá se u něho v pestrý obraz, jako v životě. A kde Kuprin prostě jako ethnograf popisuje život, šílenou touhu po radostech života, po lidské svobodě, protestuje proti všemu, co ponižuje život, kde popisuje své nadšení teplou, milou zemí, jarním lesem, rosnatým polem, jižní teplou nocí, silným, zdravým člověkem, tam je ve své sfeře a píše prostě, ale krásně. Nejlépe talent Kuprinův se projevil v náčrtcích „Listrigony“ (v VI. sv. jeho „Razskazů“), kde popisuje život balaklavských Řeků na Krymu. Autor, jsa dychtivým hledatelem dojmů, milovníkem prosté duše divocha, našel v balaklavských rybářích nejen vzácnou stravu pro svůj ethnografický bystrozrak, nejen spřízněné duše smělců, spojujících prudkost prvobytné povahy s chytrostí starého kupeckého rodu, nýbrž i dobrou oporu pro svou touhu po zveličování, pro své superlativy. Jeho prostí rybáři vyrostli v jeho črtách v jakési epické hrdiny, odvážné i vznešené. Tento realista má na své paletě barvy romantika, jichž dovedně

užívá. Tak také tu Kuprin dal se unésti svými balaklavskými rybáři, ze schudlých obyvatelů rybářského městečka učinil bohatýry, ale kolik je pravdy v tomto jeho výmyslu, jak výborně zachycen kolorit svérázného tohoto koutku! Krásna je též postava podpraporečníka Slezkina z povídky „Svaďba", jasná, živá a přesvědčivá postava nicotného, samolibého a ukrutného důstojníčka. Kuprin se zlomyslnou nemilosrdností šlehá tohoto svého hrdinu. Takové prosté povídky jsou daleko umělečtější než práce, v nichž autor chtěl podati složitou psychologii hrdinů, jako jsou: „Sulamit", „Mořská nemoc", „Jama" a pod. V „Sulamitě" není krásné prostoty a nehledanosti, jíž okouzluje biblická „píseň písní", z níž autor čerpal obsah, obrazy i ornamentiku, z níž vzal i celé verše, ale nevytvořil zakončeného celku, ukončiv pověst svou banálně zavražděním Sulamity rukou mladíka, zamilovaného v egyptskou královnu, jež dříve okusila lásky Šalomounovy. V dvoudílném romaně „Jama" Kuprin tak svůdně podrobně popisuje život prostitutek, že jeho protest proti pošlapání krásy a čistoty těla mizí v detailech popisů orgií v domech veřejných. Tu a tam také zvučí falešné tony. Touž faleš také znamenati tam, kde Kuprin psal jako „na zakázku", na př. když v povídce „Pokojné žití" předvedl dobrovolného udavače v době, kdy byli v módě dobrovolní detektivové. Podobnou faleš znamenati v „Štábním kapitánu Rynikovu", kde autor, ozývaje se na japonskou válku, postavil japonského vyzvědače do pravdě nepodobných okolností. V Rybnikovu autor snažil se vtěliti svůj ideal, ne chrabrosti, ne šílené odvahy, nýbrž ustavičného napětí rozumu a vůle, sebevědomé zničení své osobnosti jménem důležitého účelu. Tento muž železné vůle a plamenné víry měl býti podle úmyslu autorova příkladem ruské společnosti, osvobozující se od nedostatku víry, od sháňky za přízraky, a autor dal se jím tak unésti, vyzývaje ruskou společnost ne k zoufalství, nýbrž k touze po boji a činu, po životě a tvůrčí práci.

Hrdina nového romanu Michaila Petr. Arcybaševa (nar. 1876), jenž se tak smutně proslavil oplzlým „Saninem", je hlasatelem samovraždy a po svém příjezdu do provincialního města, kde žil Sanin, ničí u obyvatelů lásku k životu. Obyvatelé nejprve odvracejí se od hrozného hlasatele, ale po první samovraždě mladé dívky nová manie mění se v epidemii. Jednající osoby, svedené filosofií pološíleného pessimisty Naumova s jeho ideí o „zničení pokolení lidského", ztrácejí chuť k životu, přicházejí k „poslední čáře" (roman původně byl nadepsán „Klub samovrahů", později 1910 „U poslední čáry")

a končí samovraždou. Základní myšlenkou tohoto romanu je nesmyslnost života i apotheosa smrti, jako jediného moudrého zařízení na zemi. Hrůzu před životem, beznadějnost a odpor k životu a k lidstvu hlásá též „dělník Ševyrev“ ve stejnojmenné novelle (1909), proti němuž mdle hájí život student Aladjev.

Roman „U poslední čáry“ daleko nebyl přijat s oním nadšením jako „Sanin“. Jeho filosofie je beznadějna: život je pln utrpení, je ukrutný, nemilosrdný, protože vede k nevyhnutelnému konci — k smrti, která otravuje hrdinům jeho život, dělá je pessimisty. Jedinou radostí jeho nového erotomana Michajlova jsou — milóstná dobrodružství. V romaně není ženské, která by na sobě nepocítila jeho kouzla. Nelly již zastane čtenář opuštěnou v očekávání dítka; zrovna tak mladou dívku Lizu Michajlov svádí, téměř znásiňuje před zraky čtenářů; na to dobývá úspěchu u přibylé herečky, ne méně zkušené než on ve věcech lásky, a mezi tím navazuje známost s poslanou k němu služkou. Až se přesytí tímto „zaměstnáním“, pocítí odpor k sobě a zastřelí se. Tak tedy totéž ovzduší smyslnosti, jako v „Saninu“, nalézáme i zde, týž nemravný individualismus a sobectví. Kult mohutné síly nízkého pudu — toť význačný tah všeho, co napsal Arcybašev.

Kdysi modla mládeže, nejčtenější z ruských spisovatelu doma i v cizině, historik bosáků — Maxim Gorkij (vlastně Alexěj Maximovič Pěškov, nar. 1868), prožívá nyní vnější i vnitřní krisi. V tu dobu, kdy Čechov byl pln pessimistických nálad, nenadále přišel Gorkij s hlásáním radosti života i všemohoucnosti lidské vůle. Optimistická, ze života se těšící nálada jeho padla na dobrou pudu. Gorkij vnesl v literaturu hrdý individualismus bosáka, víru v osobnost, v tvurčí sílu slova. Člověk má býti králem, ne otrokem života; on všecko může, všecko mu dovoleno; není závazné mravouky; silný člověk je pánem života. I předvedl Gorkij ze svého života, bohatého příhodami, z toho, co viděl, cítil a prožil, řadu romantických postav „bývalých“ lidí, žijících volně jako ptáci, bezstarostných, nestarajících se o zítřek, beroucích od života všecko, co jim lahodilo, protestujících proti měšťáctví a tísni života. Již v prvních dílech, jako byla: „Makar Čudra“ (1892), „Izergil“ a zvláště „Čelkaš“ (1895) byl idealisován volný bosák, neuvědomělý anarchista a tmavými barvami namalován sedlák. Všecko Gorkého chválilo. Zvláště kritikové socialně-demokratického odstínu, Ang. Bogdanovič a Jevg. Solovjev táhli ho do tábora socialistů, doufajíce, že z něho udělají illustratora svých theorií. A skutečně v řečech bosáku Gorkého začal se ozývati marxismus

a propovědi z Nietzschea i Zarathustry. Tehdy Gorkij, aby illustroval učení Marxovo, jal se kresliti příštího hrdinu naší doby — intelligenta z čtvrtého stavu ve svém „Mužíkovi“, kterého ovšem nedokončil, poněvadž v něm ještě zdravý vkus umělce zvítězil nad publicistou; ale již v románě „Foma Gordějev“, v novelle „Tři“ a v dramatech „Barbaři“ i „Děti slunce“ Gorkij objevil se prorokem proletářův a Jeremiášem ruské intelligence. Od té doby Gorkij činí výpady proti ruské intelligenci a proti kultuře vůbec, proti nim staví nové lidi — dělníky — sbližuje se s demokratickými kroužky a sám jde vstříc zástupcům nové materialistické ideologii třídního boje a dělnického hnutí. Spojiv neuvědomělý anarchismus svých bosáků čistě zevnějším způsobem s materialistickým socialismem, Gorkij zničil talent svůj. Roku 1901. společenské sympathie Gorkého obrátily se zřejmě na stranu bojovného marxismu, publicista zvítězil v něm nad umělcem. Ještě jednou shrnul Gorkij v jedno svá pozorování světa bosákův a skupil je v obrazy v kuse „Na dně“ (1902), jehož úspěch byl kulminačním bodem slávy M. Gorkého. Vysloviv se ještě v „Měšťanech“ proti individualismu, vzdav se hlásání nemravnosti, vystoupil ostře proti intelligenci v „Dačnicích“ a ještě těsněji sešel se se zástupci marxismu. Roku 1905. po Gaponských dnech začal Gorgij ještě příkřeji vystupovati proti kultuře a zbabělému měšťáctvu i vládě, až počátkem roku 1906. vystěhoval se do ciziny, kdež vystoupil s pamflety proti Francii; a když se zjistilo v Americe, že necestuje s pravou chotí svojí, po škandálech byl nucen opustiti „zemi občanské svobody“ a usadil se na ostrově Capri u Neapole. S nadšením mladíka ponořil se Gorkij do vln společenského zápasu, věnoval se publicistické a politické činnosti. Temperament spisovatele toužil po činech, po boji, a v obět jemu byl přinesen umělec s celou zásobou životních dojmů. Jsa od přirozenosti individualistou, Gorkij přesvědčením věří v kollektivní síly proletariatu, a v tom vězí tragická kollise v duši umělce-občana. Gorkij chce býti prorokem, ale stává se banálním, rhetorickým. Zapomínaje, že své touhy a sny po svobodě vkládá v ústa prostého lidu, užívá tak rhetoricky květnatého slohu, jakým mluví pouze kazatelé a řečníci; umělecká perspektiva uniká od Gorkého, rozčileného citem občanským.

Nicméně nadšení politickým učením nezničilo v Gorkém touhu tvořiti — slovem i skutkem. Je-li život špatný, hlásá Gorkij, nutno vytvořiti nový; věříš-li v Boha, Bůh jest, ovšem ne Bůh osobní podle rozumu Gorkého, nýbrž „síla lidu“, jenž tvoří bohy a mocí svou činí

též zázraky. Toť základní motiv tvorby Gorkého v posledních pěti letech. Věříš-li jako občan v pravdu proletářského obrození, služ pravdě té životem i pérem, ať tvorba předejde život. Odtud jeho lyrická místa v tendenčním obsahu románu „Mať“ (1907), kde současný život demokratických dělníků nakreslen takovým, jakým si přál autor, aby život ten byl. Odtud řada jeho útoků na nepřátele („Poslední“, „Nepřátelé“), odtud čistě náboženský názor na socialismus, netoliko jako na možné v budoucnosti socialně-ekonomické a politické zřízení, nýbrž jako na universální prostředek, jenž obrodí lidstvo. Odtud bezměrná, sentimentální idealisace socialních demokratů (romány „Matka“ a „Život nepotřebného člověka“), odtud snaha socialně-ekonomické učení proměniti ve všecko objímající system nábožensko-filosofického a společenského světového názoru (v povésti „Ispověď“ 1908), odtud řada nevyhnutelných chyb tvorby umělecké.

Teprve v dílech poslední doby, v dramatech „Čudaki“ (1909) a „Vassa Železnova“ (1911) i v románech „Léto“ (1909) i „Gorodok Okurov“ (1910) jest pozorovati nové tony, jakési tklivé pohlížení na život i na lidi. Autor opět vrací se k dojmum ze svého mládí, bohatého příhodami, v dramatě „Vassa Železnova“ dotýká se kupeckého a obchodního života, z něhož čerpal „Fomu Gordějeva“; dramatu však nedostává se bezprostředního dramatického děje. Týž nedostatek bezprostřednosti vadí novelle „Léto“, kde autor z vypravování revolucionářova vypravuje o revoluci a popisuje nový stav na vsi po revoluci. Jelikož však Gorkij nynější ves ruskou zná jen z doslechu a novin, a nikoliv z bezprostředního nazírání, novella jeho jest nezajímavá, nudná, bez živých obrazu skutečnosti, bez typu: všecky postavy jeho — i Jegor Trofimov, i Alexěj Sipigusev, i Avděj, i Jegor Dosěkin — jsou vlastně jeden člověk, a na všech pokrokových jeho hrdinách cítiti faleš idealisace. Je-li však v nové vsi přece dosti bodrosti, v městě („Gorodok Okurov“) pozorovati i po revoluci měšťáckou nehybnost, mrtvý hnijící život, k němuž autor cítí palčivou nenávist a nemilosrdný hněv; ale zachovávaje epický klid při všem sarkasmu a satiře na měšťáctví, Gorkij nevzbuzuje nenávisti a odporu k ubohým jednajícím osobám, nýbrž útrpnost a bol nad rodnou zemí. Tklivá jest postava domácího básníka Simy Děvuškina; méně zdařil se positivní typ Triunova.

Do prostředí socialních demokratů, tolik idealisovaných Gorkým, uvádí nás Vik. V. Smidovič-Veresajev (nar. 1867) v románě „K žizni“ (K životu), kdež autor ukazuje na trpkost, jíž v ústředí

tom vyvolal nezdar revoluce. Opět nastala otázka: K čemu žíti? A odpověď na tuto otázku, danou socialní demokracií, autor podrobuje soudu vnitřního sebevědomí jednotlivcova. Hrdina jeho Čerdyncev, vudce socialní demokracie, sám ztratil víru v objektivní smysl života, i nemohl pomoci svému společníku Alešovi, jenž po nezdaru boje se skutečností, nevida smyslu života, končí sebevraždou. Nelze říci, že by Veresajev dosti jasně a s uměleckou plastičností zachytil porevoluční náladu, ač k ní s ruzných stran přistupoval. Rhetoričnost a rozplyzlé obrazy, rozvláčnost a nejasnost dojmu škodí celku. V 5. svazku jeho nedávno vydaných „Povídek“ není nic poutavého.

Přesvědčeným marxistou je Semen Juškevič, jenž tmavými, hrubými barvami maluje v povídkách a zvláště v dramatech („Židé“, „V městě“, „Král“, „Peníze“) židovské měšťanstvo, pohřížené v materialních zájmech, za to sentimentálně idealisuje zástupce židovského proletariatu, polohladové židovské vzdělance. Jeho „Razskazy a pjesy“ vyšly v pěti svazcích.

K illustratorům ideí marxismu náleží Jevgenij N. Čirikov (nar. 1864), jenž vypravuje prostě, pravdivě, ale příliš povrchně miniaturní události, všední dramata i tragikomedie provinciálního života. V četných jeho „povídkách i dramatech“, jichž vyšlo 8 svazků, nenajdete však ničeho, co by poněkud vynikalo nad prostřednost. Několik svěžích povídaček uveřejnil v posledním čísle Věstniku Evropy za r. 1910 s názvem: „Cvěty vospominanij“. Slabší je novella: „Iz byla strastěj čelověckich“, čerpaná ze života ruských poustevníkův.

Básnířka „radosti života“, Anastasja Al. Verbická (nar. 1861), nadělala roku 1909 mnoho hluku trojdílným románem „Klíče k štěstí“ (Ključi sčasťja), již i do češtiny přeloženým. Opěvuje se tu „svoboda lásky“ u žen, svoboda vášně, bezstarostný život. Žena ať bez ostychu se oddá hned tomu, hned onomu, ke komu ji potáhne vášeň, „v tom je všecka pravda života.“ A až se takového života nasytí, ať nezapomene, že smrt jest „v rukou jejích... Nutno uměti krásně žíti, ale ještě důležitější je krásně umříti.“ A takovou morálku hlásá — žena!

Nemenší sensaci zpusobila společenská novella V. Ropšina „Koň blědnyj“, uveřejněná v Russké Mysli 1909 a též už do češtiny přeložená („Bílý kůň“). Známý náboženský filosof, romanopisec a kritik D. S. Merežkovskij, vyslovil se o ní, že po Tolstém a Dostojevském je to „nejruštější kniha“, z níž nejlépe lze souditi o budoucnosti Ruska.

Na novelle lze sice cítiti zkušenou ruku literárního technika, dovednou konstrukci, ale to nezakryje lhostejnosti autorovy k oné psychice, jíž obdařil svého hrdinu, jenž jeví se strojeným, neživým. Jeho vnitřní svět, myšlenky a nálady nemohou se spojiti v živý typ. Hrdinou pověsti jest vůdce terroristů Žorž, organisator a vykonavatel politických vražd, měnící se v pouhý nástroj, jenž vraždí jen a vraždí. Postava odporná. Slyšel mnoho chladných sporuv o Bohu, náboženství, mnoho četl lhostejných sporuv a sám se stal lhostejným k Bohu i lidstvu. Neobyčejná názornost, jíž vídáme v životě, ale málo kdy nalézáme v literatuře, přivádí na myšlenku, že všecko to píše očitý svědek nebo účastník toho, o čem vypravuje, revolucionář. Autor pak snažil se asi dokázati, že hrdinou vykonaná vražda na gubernatoru z lásky k vlasti a na manželovi z lásky k jeho ženě, zničila v něm lásku i všecek lidský cit. Kdo přestoupí přikázání „Nezabiješ" láme duši svou, upadá v šílenství nebo stává se mrtvolou, poněvadž vražda odporuje přirozenosti lidské a jest pramenem utrpení pro vraha.

Socialní román O. Mirtové ze života politických vyhnanců v severním městě, nadepsaný: „Mertvoja zyb", popisuje zajímavě pletichy a malicherné třenice v kruhu vyhnancuv a předvádí dosti zajímavé typy (ženské typy jsou zdařilejší mužských). (P. d.)

První zánik cistercienského kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal Jan Tenora. (Č. d.)

Tak stal se klášterní statek ždárský statkem manským biskupství olomouckého a biskup fundatorem klášterním. Ale zdali úplně podle práva dála se taková změna v osudech kláštera, jest jiná otázka. Nelze neznamenati, že staly se při směně mezi knížetem minstrberským a biskupem některé nesrovnalosti. Vůbec jest pochybným, měl-li kníže Karel právo vzdáti se fundatorství a přenésti je na druhého, neboť privilej klášteru udělená roku 1498 od knížat minstrberských předpokládala, že fundatorství zůstane u rodu až do jeho vymření. Rovná-li se vzdání se fundatorství vymření rodu, potom měla nastoupiti pro klášter svoboda, aby si sami vyvolili nového fundatora. Ale na to nebyl brán žádný zřetel. Kníže Karel, jenž neuznával, že by klášter žďárský byl císařskou komorou, sám měl klášter za svou vlastní komoru, s kterou libovolně může naložiti. V tom zacházel na úkor kláštera příliš daleko. Měl sice na klášteře dědičné právo fundatorské, což vykládalo se za právo vlastnické, ale přece nebyl skutečným dědičným pánem kláštera a jeho zboží, tak jak některého jiného svého dědičného statku, — a přes to klášter i s jeho zbožím směnil, jakoby byl pouhým dědičným zbožím knížecím, s kterým může po vůli své jednati.

Směnou touto bylo postavení kláštera přesunuto; ze zboží skoro úplně samostatného a svobodného stalo se zboží manské, nesamostatné; potom biskup nebyl toliko vrchním pánem kláštera, nýbrž i pánem lenním, a tak závazky kláštera k němu se ztužovaly, zdvojnásobovaly, a právomoc opata i konventu se obmezovala daleko větší měrou nežli dříve. V důsledcích byl opat i konvent úplně stranou postaven, bez moci, bez vlády, aby sami spravovali své zboží.

Smlouva však, zvláště když se svolením stavů se stala a potvrzena byla císařem, byla právoplatna aspoň pokud se týkala zboží klášterního a poddaných na Moravě.

Žďárský opat Tomáš s převorem Jiříkem a knězem Lukášem nebyli si snad ani vědomi dosahu svého svolení ke smlouvě, nebo svolili na Kroměříži přemluveni nebo zastrašeni, — ale o svolení jejich nelze pochybovati. Když se však octli z ovzduší kroměřížského mezi svými, poznali, co se stalo, jaké následky odtud jim a klášteru

vzejdou a jakou pohromu pro všecky mnichy směna znamená. Počali se vzpírati. Ale tu již nepomohlo dovolávati se starobylých privilejí z roku 1498 a 1507,[1]) i kdyby až posud úplnou neztenčenou platnost ve všech ustanoveních měly, stačilo poukázati na fakt tolika svědky podepřený a zaručený, že u přítomnosti řádných zástupců kláštera, s jejich vědomím a povolením na místě celého konventu kláštera žďárského směna domluvena byla a dojednána. Odpor mnichů byl tedy již sám sebou malomocný a bezvýsledný.

Po dojednání směny než byla do desk zemských a manských vložena, tedy roku 1589 až 1591 byl na pohled mezi biskupem a klášterem klid. Biskup, dokud směna nebyla formálně úplně provedena, nezasahoval do života na klášteře žďárském. Ale v klášteře přece s nepokojem očekávali věcí budoucích a báli se. Podle všeho nebylo totiž v klášteře všecko v pořádku. Biskup aspoň praví, že byl klášter „jak v duchovních, tak i časných věcech velice opuštěný a zanedbaný"; podle něho byl osazen mnichy bezbožnými a rozpustilými, a duchody klášterní byly netoliko neúrodou toho hornatého kraje, nýbrž také nesprávou a nedbanlivostí opatů velmi chatrné a skrovné. Klášter byl velice jak na hospodářství, tak i na jiném všem zavedený a zpustošený, a o jednom případě nehospodářství praví biskup roku 1594 do slova: „tak slepě ten nehodnej někdejší opat Tomáš na újmu svou a kláštera zavedl důchod klášterní, tím že za desátky vinné a obilné pavlovské, zajecké a kobylské, které mohou státi ročně více než za 1000 zl., podle smlouvy, kterou učinil s pány z Lippého, spokojil se s peněžitým platem 100 zl. za tříletní desátky obilní i vinné." [2])

Když byla směna do desk zemských i manských vložena, žádal biskup Stanislav Pavlovský opata Tomáše, aby mu byl vyhotoven a poslán spolehlivý seznam všech osedlých poddaných, jakož i všech příjmův a duchodů klášterních. Ale opat Tomáš odmítl tuto žádost jako neobyčejný požadavek.[3]) Biskup byl tím ovšem uražen a rozhněván. Proto aby zjednal si pruchod svého práva a aby ujal se fundatorství, strojil se na cestu na klášter. Listem z Kroměříže ze dne 26. prosince 1591 oznamoval opatu Tomášovi příchod svůj na klášter

[1]) Wolný: Církevní Topogr. Brn. II. 415 mylně mluví o výsadách z r. 1502 a 1507

[2]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. č. 31, fol. 1—4, 34, 35, 115—117. Brtbch.

[3]) Zprávu tuto odjinud nedoloženou uvádí Steinbach l. c., I. 239, ale zajisté možno přijati ji podle všech okolností za správnou.

na večer 30. prosince.[1]) Ale než biskup dojel, opat Tomáš netuše sobě opustil klášter a utekl se do Čech. S ním (buď zároveň, nebo potom za nějaký čas) poutíkali pryč z kláštera mnichové do jednoho, nechtějíce v řádu a povolání svém státi.[2])

Cestou na klášter zastavil se biskup v městečku Žďáře a tam prý ihned sesadil dosavadního faráře mnicha cisterciensкého, Jana Hurtu.[3]) Dospěv na klášter odtud listem ze 4. ledna 1592 obeslal všecky poddané z městeček a vesnic náležitých ke klášteru, aby se na slavnost sv. Tří králů před biskupa postavili; potom že jim bude obšírně ve známost uvedeno a předloženo, jaká toho další potřeba jest.[4])

Poddaní skutečně se před biskupa postavili a vykonali jemu „hold a náležitou poddanost jakožto fundatoru a vrchnímu pánu svému a téhož kláštera.“ Hned potom biskup v jejich přítomnosti z hodných, slušných a důležitých příčin sesadil opata Tomáše a jmenoval klášteru a poddaným olomouckého kanovníka Lukáše Laeta (Veselého) administratorem na místě vrchnosti, jemuž také až k dosazení jim od biskupa jiné vrchnosti všichni téhož kláštera poddaní taktéž věrnost a poslušenství slíbili.[5]) Při tom se biskup laskavě a milostivě zakázal a ohlásil, že

---

[1]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. 29, fol. 200. Brtbch.

[2]) Zpráva biskupova z 30. dubna 1594 v k.-a. archivě kroměřížském, kop. 31, fol. 34—35. Brtbch. — Steinbach l. c., I. 239. O opatu Tomášovi poroučel biskup z Chrlic 9. ledna 1592 administratoru kláštera žďárského, poněvadž se »takové neváźnosti dopustil a se překryl«, aby se na něj pilně ptal a doptaje se jeho, aby ho na Kroměříž odeslal (kop. 30, fol. 3. Brtbch.) — Podle zprávy Steinbachovy, jenž dovolává se starých rukopisů, dokonal opat Tomáš později život v klášteře ve Vyšním Brodě.

[3]) Zpráva Steinbachova (I. 239), jíž užívá také Schwoy: Topographie II. 362. Další údaje Steinbachovy, že byl na místě Hurtově biskupem dosazen do městečka Žďáru světský kněz Václav Claveides, jsou však nesprávné; Václav Clavides byl dosazen později až za kardinála Dietrichšteina (Wolný, C. T. Brn. II. 396; dle Snopka: Nová akta kardinála Dietrichštejna [Č. M. M. 1903, str. 295] byl roku 1608 farářem v městě Žďáře Václav Clavides). Že by lid reptal z té změny na faře žďárské, a že upokojen byl rozhozenými penězi, jak dále Steinbach vypráví, není také pravda; k tomu času se to nevztahuje.

[4]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. 30, fol. 1. Brtbch.

[5]) Stanislava Pavlovského obvinění rychtáře, starších, konšelův a vší obce městečka Žďáru k soudu manskému z roku 1594, — kopie v arcib. archivě v Praze: Recepta ab anno 1570. Brtbch. — Potom roku 1596 Žďárští mluvili, že rukou dání, které biskup od několika jejich sousedů vyloudil, před Bohem neplatí, ježto bylo vynuceno násilně při zamčených dveřích a přiložených zbraních. Ale toto byla jen planá řeč Žďárských, — v četných svých stížnostech a žalobách se nikdy nedovolávali toho, že by holdování tak na nich vynuceno bylo. — Z hořejšího vypravování založeného na listinách také

mají poddaní při svých svobodách a živnostech zustati a opata míti.[1]) Dosadil také na klášter úředníkem vladyku Kašpara Štysla z Alšic.[2])

Při této příležitosti hleděl také biskup zvýšiti důchody ochuzeného kláštera. Pomýšlel, jak sobě později Žďárští stěžují,[3]) vystavěti v klášteře pivovar, a poroučel poddaným piva odjinud šenkovati nežli z městečka Žďáru. Mluvil o tom s poddanými; ale tento úmysl a pokus biskupův dal první podnět k upornému odboji Žďárských proti biskupovi.[4])

Stanislav Pavlovský brzy odjel,[5]) a vlády nad klášterem ujal se administrator Lukáš Laetus. Brzy po odjezdě biskupově chtěl obnoviti

vysvítá, jak nesprávné a falešné je toto vypravování Steinbachovo (I. 240, 241): Na sv. Tři krále sešli se primator, starší, konšelé a všecka obec městečka Žďáru na klášter a shromáždili se před konventem pod lipami. K nim vyšel nový administrator Lukáš Laetus ještě s dvěma kanovníky a oznamoval, že jeho knížecí milost pan biskup očekává obec ve veliké světnici, aby od ní přijal přísahu poddanství a člověčenství. Nastalo ticho, obec neodpovídala a administrator nadarmo domlouval. Konečně vyžadovali sobě několik okamžiků na rozmyšlenou, což jim bylo beze všeho povoleno. Ale poddaní snesli se při tom jednosvorně, že podle svých výsad nemají nikomu jinému holdovati, než toliko žďárskému opatu a jeho konventu. Obrátili se tedy ke klášterní bráně, aby odtud odešli. Brána však byla zavřena a obsazena biskupskými hajduky, kteří drželi ručnice a muškety. Z toho nastalo větší pobouření a jitření, až několik mladých lidí doběhlo s velikými kladivy a železnými pruty, které si vzali z blízké kovárny klášterní, a jimi zuřivě stráž napadli, odzbrojili, bránu vyvrátili a domů spěchali s velikými vyhrůžkami. Nad touto vzpourou tak se rozhorlil biskup, že hned ráno druhého dne vracel se lesy nazpět; s sebou však vzal právem fundatorským jako odúmrť po sesazeném opatovi klenoty opatské a cenné věci, mezi nimiž nejvíce litovali žďárští měšťané umělých a velikých varhan, které byli do kostela konventního darovali, a které byly teď na několika vozích odvezeny. — A zatím Žďárští vykonali hold a poddanost biskupovi, a v celém dalším sporu nevyčítá biskup Žďárským ani slovem podobné vzpoury; nemyslitelno jest, aby si biskup do toho byl nestěžoval, kdyby se tak stalo, při pozdějším tak rozjitřeném sporu. Rovněž zajisté Žďárští by byli nemlčeli, kdyby byl biskup varhany jimi darované odvezl. Patrně Steinbach dohromady dává nesprávně události z roku 1592 a 1596, o nichž bude řeč, a ještě nadsazuje a přepíná. Pravdou může býti jen, že biskup vzal si právem fundatorským po opatu odúmrť.

[1]) Slova stížnosti Žďárských zachovaná v odpovědi biskupově, kop. 31, fol. 1. Brtbch.

[2]) Štysl potom — za opata Ekarta — odešel, ale roku 1597 zase byl přijat za úředníka na klášter přímluvou biskupovou od opata Vadiana (kop. 34, fol. 24. Brtbch.).

[3]) Mor. zemský archiv, Bočkova Sbírka č. 10412.

[4]) Že biskup zamýšlel klášteru zajistiti užitek z piva, patrno ze současných obdobných snah jeho. Vraceje se ze Žďáru obeslal na Chrlice před sebe Hrušovanské, poddané kláštera žďárského, kteří mu slíbili člověčenství, ano i na předložení biskupovo pivo z biskupského pivovaru chrlického brávati připověděli; Kučerovští pak rovněž slíbili ve Vyškově člověčenství a uvolili se bráti pivo z biskupského pivovaru vyškovského (kop. 30, fol. 3. Brtbch.).

[5]) Na Chrlicích byl již 8. ledna 1592.

úřady v městečkách a vsech ke klášteru náležitých. Všude jinde stalo se tak pokojně, jen ve Žďáře postavili se na odpor. Administrator jmenoval jistý den k tomu, aby úřad byl obnoven a ustanovil, aby sirotci před něho se postavili; proto žádal na dosavadním úřadě, aby mu vydalı poznamenání sirotkuv a rejstra spravedlností jejich. Kromě toho snažil se administrator po vuli biskupově zpusobiti některé užitky chudému klášteru zvláště vystavováním piv do vesnic klášterských. Ale Žďárští zprotivili se tomu na celé čáře. Nedopustili obnoviti úřadu a vzepřeli se všem ostatním požadavkum; nechtěli z toho nic postoupiti, pravíce, že na to mají nadání a osvobození. Nadarmo je napomínal nejednou administrator i úředník, Žďárští nepovolili. Bylo jim oznámeno, aby tedy ukázali a přednesli taková svá nadání, ale Žďárští tak neučinili. Biskup sám nařizoval, aby úřad byl obnoven, poručil, aby svá nadání, jimiž se zastávají, předložili, obeslal úřad a některé přední z obce, aby se postavili před něho do Olomouce, ale Žďárští i biskupovi se vzepřeli a vzpurně neposlechli.[1])

Nelze pochybovati o tom, že tato vzpoura Žďárských proti administratorovi i biskupovi vzala svuj vznik v klášteře žďárském mezi mnichy, kteří tam byli posud pozustali. Živena byla také mnichy, kteří vykládali lidu se svého stanoviska o výsadách klášterních a popuzovali je k odporu dovozujíce, jaké křivdy se všem staly, že se nedbá výsad tolikráte potvrzených.[2]) Mnichové chodili z kláštera do městečka, zastavovali se u sousedův a trunček s nimi učinili, a při těch příležitostech naskytovala se již řeč, která se dále rozpřádala. S rozhorlením poukazovali všichni na to, že v klášteře není žádného opata; administrator že nemá žádného práva jimi vládnouti a jim poroučeti, neboť vrchností jejich dědičnou jest opat pořádně zvolený a stvrzený a pod ochranou opata i konventu chtějí zustávati a šlépějí svých předků jak v náboženství tak i v obchodech vedle výsad na to daných následovati.[3])

V zájmech poddaných klášterských stýkaly se dvě věci najednou: běželoť jim o jejich živnustky, mezi nimiž nejpřednější bylo vaření piva bílého a do okolních vesnic vystavování, ale neméně o náboženství. Poddaní klášterní byli na vsech skoro všichni nekatolíci, čítali se k podobojím, ale hlásili se k augspurské konfessi; jen v městečku

[1]) Stanislava Pavlovského obvinění rychtáře, starších, konšelův a vší obce městečka Žďáru, l. c. — K.-a. archiv kroměřížský, kop 31, fol. 1; kop. 34, fol. 195—199. Brtbch.

[2]) Sám Steinbach přiznává to, ačkoliv jinak zřejmě straní mnichům.

[3]) Archiv arcib. pražského: Recepta ab a. 1595. Brtbch.; archiv augustinského kláštera na Starém Brně; za ochotnou pomoc srdečně děkuji archiváři P. Filipu Pazderkovi.

Žďáře, ačkoli byla většina nekatolická, byli přece katolíci četněji zastoupeni. Ve víře nechávali opatové a klášter poddaným úplnost volnost a žádného snad nenutili ke katolické víře, nýbrž „s lidmi světskými i náboženství katolickému odpornými v konversaci, hodování a panketyrování zasedávali.“ Z poddaných jedenkaždý chodil k přijímání, kam se mu líbilo; někteří přijímali jednou v roce a druzí dvakrát i třikrát, a když kommunikanti přistupovali k velebné svátosti, dával kněz jména kommunikantů křídou na tabulce poznamenávati. Přijímali pod obojí a ochotně se jim tak podávalo, i v kostele žďárském katolický kněz podával pod jednou i pod obojí. Kněží, jak se dosvědčuje roku 1606, „mše svaté českým jazykem sloužívali a husitský obyčej zachovávali.“ [1])

Z dvojnásobných příčin tedy rozhoříval se odpor proti biskupovu panství nad klášterem. Stěžovali si na něho, že se jim od něho děje zkrácení na jejich živnostech, zejména ve vaření a vystavování piva, a že v neslušné a nepovinné věci jsou potahováni, totiž že poroučel jim skrze své úředníky a správce připisovati platů více, nežli povinni byli, že jim dal odnímati louky a jiné mnohé obtížnosti na ně uvozoval.[2]) Zároveň obávali se jeho panství, aby nebyli nutkáni k náboženství katolickému.

Biskup však hned z počátku popíral oprávněnost těchto nářku Žďárských. Odmítal, že by se jim od něho dálo nějaké ublížení a hájil administratora i úředníka pravě, že co bylo od nich předsevzato, to všecko nebylo k užitku biskupovi, nýbrž ku vzdělání toho chudého kláštera a k dobrému budoucího opata a konventu, neboť klášter má velmi malé a chatrné duchody.[3]) Žďárským vytýkal, že by si rádi

[1]) Svědomí k potřebě J. V. K. M. panu Františkovi kard. z Dietrichštejna... na právě města Brna vyslyšané, v archivě augustinského kláštera na Starém Brně; svědomí, jehož žádal kardinál na některých osobách, v k.-a. archivě v Kroměříži, kop. z roku 1606.

[2]) Mor. zemský archiv, Sbírka Bočkova, č. 10.412.

[3]) Ale přece když roku 1592 biskup a kapitula olomoucká a brněnská a klášter žďárský svolili císařovi k daru 6000 zl. na obranu proti Turkům, čítalo se z té summy na klášter 400 zl. (kop. 30, fol. 157, 215. Brtbch.). Také jindy vyslovuje se biskup, že na klášteře sotva bratří zákoníci, kteří tam jsou, ač jest jich málo, a čeládka potřebná může míti své vychování. Proto když císař se přimlouval za Daniele Bulíka, harcíře a služebníka svého, aby byl do kláštera žďárského přijat a náležitým vychováním opatřen, postavil se biskup 14. září 1592 proti tomu, a svoloval jen, chtěl-li by Bulík s bratřími zavděk přijíti, »že se mu ten kus chleba tam přeje.« Ale Bulík nemínil býti v klášteře, nýbrž chtěl, aby se mu dával z kláštera deputát. Na to však nechtěl biskup přistoupiti a prosil císaře, aby v to nepotahoval chudý klášter jeho, nýbrž aby odkázal harcíře na některý jiný bohatší klášter, komoru císařskou (kop. 30, fol. 180 Brtbch.).

osobovali všecky užitky jakož i vystavování piva na vesnice klášterské, nejinak než jakoby oni byli páni těch vesnic. O nadání na várky a vystavování piv do vesnic, na něž se Žďárští odvolávali, věděl biskup, že je mají od opata Havla, mezi nimi zrodilého, člověka, jak jej biskup také sám znal, velmi sprostného, „s kterýmž oni více podle vůle své, jak se jim vidělo, často s ním v městečku konversírujíc a cechujíc, nežli on s nimi vládli", ale zase tvrdil, že toto nadání není potvrzeno od fundatorů, pročež nemá žádné mocnosti a platnosti; proto Žďárští ukrývali se s jeho ukázáním a předložením.[1])

Biskup dobře také věděl, kde jest původ tohoto odporu, a rád by učinil nápravu v klášteře, ale nebylo možná toho dosíci. Psal roku 1592 visitatoru řádu cistercienského opatu zbraslavskému, aby na místo těch bratří, kteří pro své neřádné a rozpustilé chování jsou vyběhli, poslal mu do kláštera některé pobožné a příkladné bratry své řehole. Ale opat nedal biskupovi ani odpovědi. Sám opat prý podle slov biskupových vyznal, že nemá ve svém klášteře žádných pobožných a příkladných mnichů, než podobné mnichům kláštera žďárského. O takové však biskup nestál a výslovně psal, že takových v tom svém klášteře nikoli trpěti nebo jich přijati nemůže.

V pravdě smutný doklad života klášterního oznamoval téhož roku biskupovi úředník žďárský. Jistý Jáchim kromě jiných přečinů zranil a zbodl nožem v klášteře druhého bratra. Rozhněvaný biskup poroučel proto 18. prosince 1592, aby byl dán do žaláře mnišského a dobře opatrován, aby nemohl ujíti; v pondělí, ve středu a v pátek nemělo se mu dostávati než chleba a vody. „Druhého pak tovaryše jeho, který je tak dobrý, jako on sám", kázal biskup odeslati do kláštera sedleckého a úředník měl dopsati tamnějšímu opatovi o jeho nemravích a neřádném chování.

Tak jako poddaní žďárští, rovněž i mnichové v klášteře byli nespokojeni s novou vládou nad klášterem. Také se dovolávali pro svůj klášter opata. Obrátili se na svého visitatora opata zbraslavského, aby se jich zastal a ujal. Opat skutečně se o to pokusil, a již se i na Žďáře vykládalo, že přijede tam opat zbraslavský, že bude klášter visitovati a opata o své ujmě dosadí, že bude také míti psaní a poručení císařovo. Úředník na Žďáře vladyka Štysl hned to oznamoval biskupovi žádaje za naučení. Biskup odpovídal 18. prosince 1592, přijede-li buď sám ten opat nebo kdo jiný na místě jeho s některými

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 34, fol. 195—199. Brtbch.

bratřími a bude-li žádati, aby byli puštěni do kláštera, aby jim odřekli administrator i úředník, že nesmí a nemůže pustiti jich do kláštera bez poručení biskupova; aby tedy obrátili se na biskupa, a předloží-li pak jeho dovolení, že se zachová úředník podle poručení biskupova. Ano kdyby i nějaké psaní nebo poručení císařovo měli, ať jim úředník rovněž odpoví, že není ten klášter žádná komora císařova, a že tedy nemůže jinak smýšleti, než že si takové psaní nebo poručení musili nepořádně na zprávu jejich omylnou vyjednati; administrator a úředník, jimž je klášter svěřen k spravování a opatrování, že nemohou proti svému závazku žádnému ho postupovati a v moc uváděti.[1])

Tak důrazně hájil biskup práva svoje na klášter a ukazoval, že kde běží o zásadu, nikterak nemíní ustoupiti. Proti opatu zbraslavskému dožadoval se pomoci a zastání papežského nuncia v Praze.[2]) (P. d.)

[1]) Tamže, kop. 30, fol. 209, 210. Brtbch.

[2]) Nunciovi jakož i auditoru jeho, pak kanclíři a místokanclíři království Českého a jiným ještě osobám posílal biskup koncem roku 1592 zvěřinu, ptáky, víno (kop. 30, fol. 210, 219—221. Brtbch.).

Intuicionism.

Dr. Jos. Kratochvil.

Intuicionism hlásá v novodobé filosofii Francouz Henry Bergson. Na rozdíl od Kanta, že poznávání naše jest ve vztahu k základnímu útvaru rozumu, tvrdí francouzský myslitel, že neschopnost rozumu spekulativního jest jakási neschopnost intelligence, sloužící nutnostem tělesného života. Kniha „L'Evolution créatrice" (5. vyd. Paris, Alcan 1910) zjednala názoru Bergsonovu pozornost filosofického světa. Obzvláště význačná jest v ní theorie poznání.

Nesprávný jest názor, učí Bergson, jako by rozum mohl pojmouti veškeru skutečnost a že by byl stejného rozsahu se zkušenostmi; neboť chceme-li dostoupiti jejich vzniku, vidíme, že nabyli jsme zkušenosti modelujíce látku tím způsobem, že rozum a látka postupně se přizpusobovaly, až utkvěly posléze ve tvaru jediném. Zkušenost omezuje se na přejímání stálého vztahu k dění látky. Naše praktické vnímání, jako sluha organismu, jenž jest v jádru svém přetržitě činným, potřebuje z plynulého dění v každém okamžiku jenom přetržité stavy. Z těchto postřehů skládá si intelligence svou představu o životě, v domnění, jako by děje životní byly hotové, neměnné. Řidivým pérem našeho rozumu jest utajená geometrie, immanentní představě naší o prostoru; tím se stává, že látka, jakkoli se mění, přece se vždy vrací v některý náš mathematický vzorec. Tato methoda, již Bergson nazývá kinematografickou, má v podstatě ráz praktický: každý náš akt hledí k zasažení vůle ve skutečnost. Jako kinematograf uvádí strnulé fotografie rušné skutečnosti do pohybu tak, aby na plátně se pohybující osoby pusobily na diváka dojmem skutečnosti, právě tak si vytváříme plynulé nikání života.

Je-li tedy rozum jediným prostředkem schopným chápati látku, přejímá-li tak část Absolutna, možno říci, že je s to, aby nám dal smysl života? Nikoliv, odpovídá Bergson, ježto pozorujeme jeho neschopnost mysliti pravou souvislost, realní hybnost, nepřetržitou změnu a vnitřní proniknutí prvků.

Žádná z kategorií našeho myšlení: jednota, mnohost, mechanická příčinnost, rozumová účelnost atd., neaplikuje se na věci životní. Kdo řekne, kde začíná a kde končí individuum, je-li bytost živoucí jedna nebo mnohá, jsou li to buňky, jež se slučují v organism, nebo je to organism, který se rozkládá v buňky? Každá živá bytost vleče za sebou celou svou historii. Vše, co jsme od mládí myslili, cítili, chtěli, nikdy

nás neopouští. Živé vědomí nikdy nemůže projíti dvakráte týmže stavem, ježto není to již ta osobnost, nýbrž v jiném okamžiku své historie. Bytovati značí se měniti.

Hlavní chybou poznávání intelektualistického jest předsudek: jednati o životném jako nehybném, stálém, symbolisovati realní čas, jenž jest nedělitelná souvislost, ve schema postupu prostorového, pohyb v serii stavů postupných. Vědy si všímají okamžiku, kdy pohyb začíná, t. j. všímají si současnosti vnější změny s psychickým stavem pozorovatelovým, a okamžiku, kdy pohyb končí. Potom se změří prostor, jímž tělesa proběhla.

Nuže ale nezapomeňme, že trvání má nesouvislost pouze zdánlivou. Pravíme-li, že jeden stav postoupil místo svoje stavu druhému, jsme obětí klamu, ježto ve skutečnosti změna se děje v každém okamžiku. Když pak jest okamžik onen dostatečně oddělen, aby dovedl vtisknouti duchu našemu novou tvárnost, aby pozornosti vtiskl nový směr, postřehujeme, že přešli jsme ze stavu jednoho ve stav jiný. Každý z nesouvislých aktů psychologického života „n'est que le point le mieux éclairé d'une zone mouvante qui comprend tout ce que nous sentons, pensons, voulons, tout ce que nous sommes enfin à un moment donné. C'est cette zone entière qui constitue, en realité, notre état."

Veškerá moderní fysika zakládá se na záměně času — trvání za čas — následek. Věda o trvání vubec nepřemýšlí, spokojujíc se vnějším chronologickým následkem a současností děju v prostoru; v tom vidí dostatečný princip noetický.

Poznání vědecké nemělo by se vměšovati ve fakty biologické a psychologické, ježto obraz, který tvoří, jest vždy nesprávný. Trvání jest podstaty psychologické a lze je přirovnati k vývoji lidské duševní povahy, jež děje se zároveň s vývojem těla. Trvání nikdy se neopakuje, není stejných okamžiku v historii jsoucna. Prvním znakem trvání jest neustálá změna, ustavičné vytváření nových forem. Nejjasněji je to patrno při původu našeho rozumu; je dán životem za různých okolností. V každém okamžiku našeho žití trvání spojuje přítomnost naši s minulostí v nečleněnou jednotu a v naše tělo zapisuje se čas otiskem svých zubů. Období života nepřekvapují nás náhle, nýbrž jsou připravována celým dosavádním vývojem. K dospělosti, jež silně mění organism, plynul vývoj již od narození, ač ani toto není jeho přetrženým počátkem. Zkrátka bytost naše se neustále vyvíjí a trvá. Naše logické myšlení nechápe však této povahy života. Představujeme si jakési

imaginarní kontury „dítěte,“ „muže,“ nemyslíce na přechod ze stavu jednoho v druhý.

Kterak tedy to, co jest pouze emanací života, nebo tvarem života, mohlo by pochopiti skutečný život? Musili bychom předpokládati, že část rovná se celku, výsledek pohlcuje příčinu. Nemáme tedy vůbec snažiti se o prohloubení podstaty života? Nikoliv, odpovídá Bergson, takový závěr byl by unáhlený. Vždyť máme vedle rozumu ještě jinou formu vědomí, jež během vývoje zatlačena byla stranou. Je to instinkt, jenž liší se od rozumu ne stupněm, nýbrž přirozeností. Ovšem intelligence a instinkt nikdy se nevyskytují ve stavu čistém: vždy se poněkud pronikají, směšují, ukazujíce tak na společný původ. Intelligence a instinkt se provázejí, aby se doplňovaly, a doplňují se, protože jsou různé; jsou tendencemi a nikoliv hotovými stavy. Instinkt a intelligence jsou dvě formy psychické činnosti nad netečnou hmotou; různí se jenom v methodě, jejich problem je týž. Instinktu jsou potřebnou pomůckou nástroje organisované. Zvířeti slouží za nástroje jeho údy, jež si instinkt upravuje.

Instinkt jest více méně vědomým. Kdyby se mohl vysvětliti a prohloubiti, splynul by s tvořivou silou života. Ale to, co jest v instinktu podstatné, nemůže se v rozumových terminech ani vyjádřiti ani rozbírati. Ve zjevech citových, v některých sympathiích a antipathiích nereflexních zkoušíme sami na sobě, co asi jest instinktivní poznání. Kdybychom se dovedli instinktu tázati a on mohl odpovídati, odhalil by nám nejintimnější tajemství života. Instinkt je sympathie. Instinktivní bytosti jednají tak, jako by byly magnetisovány sympathií. Lumčíci jsou svou obětí neúprosně lákáni, aby do ní nakladli vajíček, která ji jednou usmrtí.

I náš cit veden je sympathií a antipathií. Kdyby sympathie mohla rozšířiti svůj zájem a o sobě přemýšleti, otevřela by nám dvéře životní strojovny. Ale do vnitra života uvádí nás teprve intuice, t. j. instinkt neinteressovaný, jenž si náhle sama sebe uvědomil, jenž dovede přemýšleti o svém předmětě. Intuice vytryskla z reflexe vůle na sebe samu, ana vůle sama sebe si zpředmětnila.

Že takovéto poznání intuitivní není nic nemožného, ukazuje nám schopnost aesthetická při umělcích i obecná naše smyslová percepce. Okem na př. pozorujeme, jak se k sobě přikládají některé markantní rysy živé bytosti; nepostřehujeme však při tom vlastní životní vůle, principu, který je vyvinul a dal jim význam. „C'est cette intention que l'artiste vise à ressaisir en se remplaçant à l'interieur de l'objet

par une espèce de sympathie, en abaissant, par un effort d'intuition, la barrière que l'espace interpose entre lui et le modèle.“ Není tedy nemožno znova zapáliti tuto pochodeň poloshaslou, jež znova se vzníti, když přistoupí zájem životní. Poznání umělcovo jest nutně individualní, což pro filosofa, jenž žádá všeobecno, jest vadou, ale nikoliv vadou nepřekonatelnou. Metafysika poučivši se o předmětě svém týmž způsobem jako umění, muže bezpečněji bádati o životě vůbec. Správnou kombinací vědy a filosofie a jejich pozvolným rozvojem dosáhne lidský duch absolutního poznání o jsoucnu: poznání snad vždy neúplného, ale ne relativního.

*

Několik těchto myšlenek stačí, abychom přiznali ve mnohém zajímavost myšlenky Bergsonovy. Nelze upříti, že příbuzné názory nacházíme již ve filosofii Platonově, Plotinově, středověkých mystiku, Hegelově, že protiva mezi rozumem a instinktem s romantickým zabarvením vyjadřena jest u Rousseaua, ale tato příbuznost není na ujmu původnosti Bergsonově, ba naopak jen ji zvyšuje. L'Evolution créatrice není pouze dílem vědeckým, jež při krisi darwinismu dává myšlence vývoje hlubší význam, nýbrž i dílem uměleckým, prosyceným vroucím dechem inspirace a nevídané jemnosti myšlenkové.

Ale není také bez pochybností. Možno tak docela hladce zavrhnouti schopnost rozumovou při řešení nejvyšších problémů metafysických? Jest vskutku dokázáno, že rozum nepronikne význam ducha a života, ježto se řídí dle nečinné hmoty?

Bergson za hlavní důkaz pro své tvrzení bere pojem trvání, který prý jest nesprávný. Není prý trvání, nýbrž plynutí. Ale je tomu tak vždy? A pak i když připustíme, že čas, jak chce Bergson, jest látkou skutečnou, nikoli formou intuice, jest mínění o nikání nerozlišeném naprosto jisté? Jak mohu říci, že něco vzniká, když nezačnu rozlišovati? Dále, rozum prý nemůže chápati života, ježto jest jeho součástí. Může však myšlenka vznikati z něčeho, co není myšlenkové?

Největší nesnází však v celém genialním systemu Bergsonově jest jeho pojem intuice. Je to pojem tak neurčitý, že ani pomocné významy: intuice umělecká, intuice mystická ničeho nám nevysvětlí při intuici filosofické. Je li intuice jediným pramenem poznání života a světa, k čemu všecka práce v moderní psychologii, sociologii atd?

Je to filosofie dnes modní, která plně odpovídá dnešnímu esthetisujícímu nazírání na svět. Jako každá jiná má své pravdy a bludy.

Telegrafie obrazův a písma.

(Fototelegrafie a telautografie.) — Napsal ANTONÍN HRŮZA.

Jakmile podařilo se člověku, že mohl pomocí proudu elektrického dorozuměti se značkami zvláště smluvenými s místy odlehlými, a když toto sdílení zpráv telegrafem korunováno bylo později daleko větším úspěchem, že mohl prostřednictvím telefonu mluvené slovo téměř bleskurychle sdíleti s místa na místo, vznikla v něm přirozeně i touha po zdokonalení těchto dorozumívacích prostředkův, aby mohl jimi též obrazy a nákresy přenášeti tak dokonale a věrně, jako telegrafická znaménka nebo jako řeč lidskou a kterýkoli tón hudby nebo zvuku vůbec.

Proto již roku 1843 sestrojil Angličan Bain přístroj, jímž bylo možno kontury kovových typů písmen kopírovati a sdělovati jaksi jejich otisky stanici odlehlé. Dotykem četných hrotů ve stanici vysílací a za pomoci proudu elektrického podařilo se mu přivésti k současné činnosti zoubky kovového hřebene ve stanici přijímací, kde zanechávaly znatelné stopy tvaru jednotlivých liter na papíře chemicky zvlášť připraveném. Také Weatsone zhotovil roku 1845 telegraf k témuž účelu, po něm pak roku 1847 Angličan Bakewell svým důmyslně sestrojeným aparátem docílil v telegrafování obrazu z Londýna do blízkého místa pozoruhodného úspěchu.

Má-li se, dle methody Bakewellovy, nákres nějaký telegrafovati, je třeba především, nakresliti jej inkoustem, který elektřiny nepropouští, tedy látkou isolační, na kovový list, který navine se na točivý válec. Výkresu takto upraveného dotýká se hrot kovové jehlice, která za funkce aparátu, asi jako u fonografu, pohybuje se nepatrně ve směru osy válce po jeho plášti, tedy po výkresu na něm navinutém. Elektrický proud jde při tom jehlicí, na místech mimo kontury obrazů přechází do kovového listu na válci a tímto ke kontaktu liniovému, z linie pak k přijímači na druhém konci liniového vedení a zde k zemi, ku kteréž je také připojen druhý pól elektrické baterie ve stanici vysílací.

Okruh proudový přerušuje se pak dotýkáním se hrotu jehlice kontury výkresu. Otáčením se cylindru ve stanici vysílací a posuvným pobybem jehly vysílají se tedy do linie impulsy proudové, na které reaguje přístroj ve stanici přijímací, zařízený skoro podobně jako přístroj první.

Papír, zvlášť chemicky připravený, navine se v přijímači na válec, který se musí s válcem vysíladla otáčeti současně. Na tomto papíře posmykuje se opět hrot jehlice, která se rovněž při každé otáčce

cylindru pozvolna pošine pomocí šroubu ve směru osy válce. Vlny proudové, vnikající sem z linie a tedy z vysílače, přicházejí ke kontaktu spojenému vodivě s papírem; tímto probíhají do hrotu a k zemi. Projde-li přístrojem proud, zbarví se jeho chemickým účinkem místo dotyku na papíře a naopak — pohybuje-li se válec, aniž by do něho proud přicházel — zůstává bez účinku dotyk hrotu na zabarvení papíru.

Pozoruhodný svou odlišností od přístroje Bakewellova, zvláště pak od jeho přijímače jest aparát Belinův. Obraz určený k telegrafování upraví se vizinou, tak že světlá místa jeho jsou vyvýšena, kontury a stíny jeho pak prohloubeny. Obrazu navinutého rovněž na otáčející se buben dotýká se malé kolečko, opisující jako u Bakewella na plášti válce sinusoidu nepatrného stoupání. Pohyb kolečka (kolmý k ose válce!) sděluje se pákovým převodem membráně mikrofonové, jehož funkcí dociluje se variací proudových. Přijímač pozůstává z pohyblivého zrcadla, které dle síly mikrofonem řízeného proudu jest více nebo méně ze své normální polohy schylováno. Paprsky zrcadlem odrážené vrhány jsou při tom na světelný variátor, který má několik stupnic prostupnosti světelné, čímž dociluje se v přijímači reprodukce jednotlivých tónin světelných. Prošedše tímto filtrem, soustřeďují se paprsky v čočce, která vrhá je na neprůhledný štítek, umístěný za ní v jejím ohnisku.

Štítek tento má v místě, kam padá vrchol paprskového kužele, pranepatrný otvor (asi $^1/_6$ $^m/_m$). Válec přijímače, otáčející se taktéž synchronicky s válcem vysílače, ovinut je fotografickým filmem. Otvorem ve štítku za čočkou procházející paprsky různé intensity světelné působí na papír přijímače a kopírují tedy různé odstíny originálu.

Přístroj tento hodí se tedy jak k telegrafování obrazů tak i rukopisů a nákresů. Obyčejnou podobenku lze jím odtelegrafovati v době tří až čtyř minut.

Podobný telegrafu Belinovu jest galvanometrický přijímač professora Dra A. Korna.

Proud přicházející z linie do přejímače probíhá jemným vláknem galvanometru, jež je napnuto mezi dvěma silnými magnety Na vlákno soustřeďuje se pomocí čočky světlo Nernstovy lampy, druhou čočku vrhá se pak stín vlákna na spárku v rouře přijímací skřínky jinak úplně uzavřené. Stín galvanometrického vlákna zakrývá spárku, pokud vláknem neprochází proud; jinak vlivem proudu vychýlí se stín vlákna a uvolní světlu vstup do skříně, kde soustředí je opět zvláštní čočka a vrhne je na fotografický papír na přijímacím bubnu.

Aparát ve stanici vysílací podobá se uspořádáním svým přístroji Bakewellovu.

Kornův telegraf pracuje při průměrně slabém proudu elektrickém; deseti až dvanácti miliampery lze jím telegrafovati až 2000 bodů za vteřinu. Obraz velikosti pohledového lístku byl jím přetelegrafován z Paříže do Berlína za čtvrt hodiny.

Kromě těchto přístrojů, účinku elektrotechnického, zaslouží zmínky aparáty, které působí elektromechanicky.

Při těchto následuje každého nárazu proudu dotyk hrotu píšícího ihned viditelně na papír válce přijímacího kontury nákresu. Vedle přístrojů tohoto druhu od Hippea, pak od Meyera a Lenoira pozoruhodný je přístroj Belgičana Charbonella a Francouze Berjoneaua. Nárazy proudové u přijímačů posledních dvou typů stihnou ve stanici přijímací vinutí cívek elektromagnetického telefonu. Účinkem proudu pohybuje se membrána telefonní, na které připevněn je hrot sdělující ochvěvy membrány papíru na přijímacím válci.

Přihlédneme-li k přístrojům těmto poněkud blíže, tu vidíme, že je lze kromě již uvedeného rozčlenění co do jejich účinků roztříditi ještě co do jejich účelů ve dvě skupiny, totiž 1. v přístroje sloužící k telautografii, jichž úkolem jest pouze telegrafování rukopisů, kreseb a podobných, k jichž reprodukci je tedy třeba toliko dvou hodnot světelných, a 2. v přístroje, jimiž možno kromě toho telegrafovati též obrazy a které tudíž větší počet tonů světelných reprodukovati mají.

Závadou elektromechanických přijímadel tohoto druhu telegrafie jest, že potřebují k svému pohonu značně silných proudů elektrických; vada přijímadel dvou druhých soustav spočívá opět v jakémsi zpozďování nebo-li pokulhávání přijímadel za vysílači, vlastnosti to, která zejména při nedostatečné isolaci nebo při vysoké kapacitě u dlouhých vedení kabelových má neblahý vliv na reprodukci obrazů.

Aby čelil těmto nedokonalostem, použil Dr. Dieckmann a Dr. Glage paprsků kathodových, jichž známou vlastností jest, že se dají elektromagnetem vychýliti ze své dráhy. Toto vychýlení, po případě utkvění děje se téměř současně s působením a účinkem síly, která výchylku tuto přivodila, tak že není tu nijakého spozdění, jako u přístrojů dříve zmíněných. Telegrafy tyto vyžadují však tří kovových vodičů; za to lze jimi jednotlivá slova odtelegrafovati za několik vteřin, neboť paprsek světelný zdotýká v okamžiku 0·1 vteřiny plochu 9 cm.², takže ku sdělení bodu není třeba větší doby než 0.0002 vteřiny.

Telautografie i fototelegrafie má svůj význam zejména pro telegrafování meteorologických map, dále pro vojenské účely a pro sdílení technických výkresů a plánů jakož i illustrací pro časopisy.

Ze zajímavých pokusů s různými přístroji sluší uvésti zkoušku inženýra Pascala Berjoneaua, který r. 1908 v sále inženýrů v Marseillu demonstroval před četnými posluchači svůj aparát k telegrafování obrazů pomocí bezdrátové telegrafie. Pokus zdařil prý se úplně. Berjoneau odtelegrafoval nejdříve do Paříže podobiznu poštovního ministra Simyana, jenž přednášku navštívil, a pak bezdrátově sdělil do stanice na druhém konci sálu obraz vodního člunu. Berjoneau tvrdil, že stejně jako na tuto nepatrnou vzdálenost obou aparátů lze přístrojem telegrafovati z Paříže do New-Yorku nebo bezdrátově s Eifelovy věže do Casablanky, protože vzdálenost obou míst není prý tu rozhodující.

Přístrojem Kornovým telegrafována byla za 10 minut momentka z Berlína do Paříže, znázorňující let aeroplanu Armanda Zipfla v Berlíně a druhého dne byla již otisknuta v Matinu. Není proto divu, že illustrované listy cizozemské uvítaly vynález telautografie a fototelegrafie velmi sympaticky a vděčně.

Fototelegrafické stanice nalézají se dnes skoro již ve všech světových městech; Berlín a Mnichov mohou korespondovati nejen mezi sebou, nýbrž i s Paříží, Londýnem, Manchestrem, Kodaní a Stockholmem. Spojené státy severoamerické mají stanice v New-Yorku a Washingtonu. Pravidelný provoz udržován je na liniích Paříž—Londýn a Manchester—Londýn.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

DR JAN SEDLÁK.

X.

Rychlé rozšíření nějaké zprávy nebo nauky obstarávaly před objevením tisku psané letáky, jež byly rozesílány vlivnějším osobám a na různých místech vyvěšovány nebo přilepovány. Tak šířila strana Husova nauky Viklefovy po Čechách, tak potírali odpůrci Husovi jeho bludy. Tím způsobem hleděli utraquisté rozšířiti přijímání pod obojí v Čechách i v sousedních zemích. Zvláště anonymní útoky dály se touto zbraní. Arcibiskup Zbyněk a celá strana protiviklefská byli již roku 1408 tímto způsobem zostuzeni,[1]) na odpůrce Husovy se tak útočilo.[2])

Podobný anonymní útok učiněn jest na utraquisty se strany katolické dne 3. ledna roku 1417. Nalezl jsem dokument ten v knihovně mikulovské v kodexu II. 35 fol. 171a, kde předchází krátká informace, z níž lze poznati dobové okolnosti útoku. Zní: *Sub anno domini 1417 die 3. Jan. questio hec applicata fuit Prage in locis diversis cum consensu magistrorum de Constancia.* Potom následuje kvestie: Utrum licet magistris studii pragensis illa diffinire et approbare, que auctoritate tocius orbis dampnantur. Pak jest připojen útok na utraquisty, začínající se Sed timemus a končící luce clarius patent intuenti diligenter. Podepsáni jsou magistri de Constancia Wyclefistis.[3])

[1]) *Höfler* SS. I. str. 6. Breve Chronicon Bohemie: Anno dom. 1408 dominico die in die s. Dominici de mane applicate sunt plures litere diffamatorie nimis grosse contra dom. Sbinconem Prag. archiepiscopum et canonicos et quosdam bohemos magistros.

[2]) Jak málo vybíravá byla horkokrevná mládež akademická v boji proti mistrům, nesouhlasícím s Husem, naznačuje Stanislav ze Znojma v *Alma et venerabilis*, an píše: Sicque in moribus ecclesiasticis quantum deficiunt! In civilitate vero de irreverencia ad superiores, de inpudicicia in clamoribus cantilenarum turpium, de inurbanitate et infacesia in defedacione turpi cum stercoribus humanis kathedrarum magistralium, portarum, ianuarum etc., de iniuriis manifestis in percussione violenta aliorum, in spoliacione aliorum in beneficiis, in bonis ecclesie et aliis, et sic de consimilibus quis ediceret quantum exorbitent de illis! *Loserth*, Streitschriften, Archiv Ö. G. 75 str. 380.

[3]) Lístek tento je také v universitním kodexu pražském XI C 8 fol. 157b (*Truhlář* jej v katalogu vynechal), psaný Křížem, s inc. Peto informari, Utrum licet... a expl. diligenter intuenti; a v kapit. praž. D 57 fol. 37b s inc. Utrum liceat... petimus informari a expl. diligenter intuenti. Nikde však není informace, jež teprve lístek objasňuje.

Otázka předložená týká se jistě přijímání pod obojí, jež dekretem sněmu kostnického 15. června 1415 bylo sice zavrženo, ale v Čechách se šířilo víc a více. Ozývaly se hlasy, aby universita jako nejvyšší autorita učební v zemi utraquismus definovala. Patrně naléhal Jakoubek a jeho pomocníci. Ale rektor roku 1416/17 Jan z Reinsteina, zvaný Kardinál, váhal. Bylo přece na pováženou učební autoritu církevní zavrhnouti a vydati definici proti ní. Není pochybnosti, že i jiní rozvážnější odporovali. Tu se přiblížilo slavné lednové quodlibet artistské fakulty, jež se v Praze začínalo 3. ledna a trvalo často několik dní.[1] Quodlibetářem na rok 1417 byl zvolen Prokop z Kladrub,[2] jenž novotám vniterně nepřál. Snad se pomýšlelo již tehdy na definici.

Této příležitosti použil některý katolík v Praze a nalepil v noci před 3. lednem na různých místech po Praze zmíněný lístek. Otázka, již předkládá mistrům, může býti míněna ironicky, aby při quodlibetu *o tom* se debatovalo, může však také býti pojata vážně jako upozornění na smělost a nebezpečí takového počínání. Spíše asi druhé. K otázce jest připojen útok na Viklefisty. Autor se obává, že rozhodnutí to učiní a tak svedou mnohé, skrývajíce svou zlobu za jméno Kristovo. Ďábel si mezi nimi postavil tvrz všech bludův a bezbožností, neboť co kde bylo kacířského, zde je spojeno. Není v té sektě žádné čestnosti, žádné spravedlivosti.

Kdo jest původcem lístku, těžko říci. Podpis „magistri de Constancia" jest dojista fikce pouhá. Spíše by již bylo lze souditi, že jest pravdivá informace předeslaná lístku, že se tak stalo se souhlasem mistrů českých i jiných dlících v Kostnici. Tam bylo zajisté známo, co se připravuje v Čechách, a záleželo na tom, aby se krok ten nestal. Pak by byl autorem někdo, kdo byl ve spojení s Kostnicí anebo přišel z Kostnice. Myslím, že to byl mistr Petr z Uničova.

Útok, jejž činí na utraquisty, jest prudkostí výrazův a všeobecností svou nespravedlivý a takticky málo rozumný. Účelu svého, byla-li definice již připravena, na chvíli sice dosáhl, neboť slavnostní prohlášení utraquismu stalo se teprve 10. března, ale subunitům jistě neprospěl. Tuším, že také za tento útok bylo Petrovi z Uničova pykati.

Stůjž zde z kodexu mikulovského.

Sub anno domini 1417 die 3. Jan. questio hec applicata fuit Prage in locis diversis cum consensu magistrorum de Constancia:

---

[1]) *Franz*, Der Magister Nicolaus Magni von Javor. Freiburg 1898. Herder, str. 11.

[2]) Monum. univ. Lib. dec. I. str. 440.

Utrum licet magistris studii pragensi illa diffinire et approbare, que auctoritate tocius orbis dampnantur? Sequitur:

Sed timemus, quod sicut dyabolus decipiendis primis hominibus ministrum sibi serpentem assumpsit, ita horum linguas ad seducendum animas veneno sue falsitatis ornat, quoniam *sermo eorum*, sicut ait Apostolus, *serpit ut cancer*,[1]) humiliter irrepunt, blande capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. *Veniunt enim*, sicut Salvator predixit, *in vestitu owium, intus autem sunt lupi rapaces*,[2]) quia non possunt veras et simplices owes fallere, nisi Christi nomine tegerent rabiem bestialem. In hiis autem omnibus ille operatur, qui cum sit vere illuminacionis inimicus, in lucis se angelum transfigurat, qui cum in cunctis perversitatibus multiformem teneat principatum, arcem tamen Vyclefistarum struxit insaniam et latissimam in eis aulam, in qua se exultancius iactaret, invenit, ubi non unius prawitatis speciem, sed omnium simul errorum impietatumque mixturam generaliter possideret; quia quod in omnibus heresibus sacrilegum atque blasphemum est, hoc in istis quasi in sentinam quandam cum omni sordium concrecione confluxit. Quibus plenissime doceret, nullam in hac secta pudiciciam, nullam bonestatem, nullam castitatem, nullam penitus reperiisse iusticiam; in qua lex est mendacium, religio sacrilegium, sacrificium turpitudo.

Hec omnia luce clarius patent intuenti diligenter.

Magistri de Constancia Wyclefistis.

---

[1]) II. Tim. 2, 17. — [2]) Mat. 7, 15.

Posudky.

Julius Košnář: **O Sv. Václavu** a vývoji úcty svatováclavské. — Nakl. V. Kotrba v Praze, Str. 116. Cena 1·30 K.

Ku Hradčanům a jejich národním pokladům obrací se v nejnovější době zvýšená pozornost. Spojení Prahy s Hradčany a jím vyžadované změny stavební, pozvolné dokončování stavby velechrámové, české korunovační klenoty, zvláště pak ostatky sv. Václava, představitele našeho státního, škoda že ne již u všech, i náboženského rozvoje — to vše zajímá nyní nejširší vrstvy národní. O hrobě a ostatcích sv. Václava právě zevrubnou zprávu uveřejnil kanovník Dr. Ant. Podlaha v „Časopise katol. duchovenstva" (1911, str. 354 a d. s vyobrazeními).

Pilný badatel v dějinách domácích podává ve jmenovaném spisku lidu našemu stručný, ale výstižný nákres doby a dějiny úcty svatováclavské. Obranu sv. Václava proti různým útokům novějším, jak známo, provedl již Kalousek, o nějž i náš p. spisovatel se opírá. Dle účelu svého vytýká také zvláště legendární zprávy o náboženských úkonech světcových (noční návštěvy chrámův, lisování vína, chystání hostií a pod.) a přijímá je za věrohodné. Našim představám o knížeti a králi se ovšem takové věci příčí. Pan spisovatel poukazuje tu na podobné zjevy u Spytihněva II, Karla IV a j., ale přes to bylo by dobře bývalo poměry tehdejší, jak knížecí tak náboženské, poněkud zřetelněji znázorniti, by pravděpodobnost oněch skutků lépe vysvitla; že však legendám netřeba a nemožno vždy doslovně rozuměti, ani v dobrém ani ve zlém, je známo a věděti i lidu důležito.

Cenný spisek ozdoben i pěknými obrázky a opatřen věcným ukazatelem.

Handbuch der Pastoralmedizin mit besonderer Berücksichtigung der Hygiene. Von Dr. *August Stöhr.* 5. opr. vydání přepracoval Dr. Ludwig Kannamüller. Nakl. Herder, Freiburg in Br. 1909. Str. 572. C. 7·50 m. — Pastoralmedizin. Die Naturwissenschaft auf dem Gebiete der katholischen Moral und Pastoral. Ein Handbuch für den katholischen Klerus. Von Dr. *Ernst W. M. von Olfers.* 3. rozmn. a opr. vydání. Nakl. týž. Str. 237. C. 3·40 m.

Dílo Stöhrovo vzniklé před 35 lety ze zdravotních přednášek pro kleriky podává vlastně celou zdravovědu se zvláštním zřetelem k životu a činnosti katolického kněze. Proto v prvé části jedná o zdravotnictví vůbec (vzduch, oděv, strava atd.), o jednotlivých poměrech, v nichž se kněz ocítá (kostel, kázání, škola, nemocnice, seminář, klášter — bezženství, lačnost, poruchy duševní atd.), v druhé pak dopodrobna o knězi v činnosti pastorační. Rozdělením tímto zaviněna sice častější opakování a poukazy a též objem knihy značně vzrostl; bylo by však nutno celou osnovu knihy změniti, kdyby nedostatek či vlastně nadbytek tento měl býti odstraněn.

Co však spis podává, je skoro venkoncem správné a cenné; spisovatel jde očividně za cílem výchovným, odtud snad tu a tam nějaká upřílišenost, ale celkem je to dílo vzácné, ostatně již i zkušeností s dostatek pověřené. Kněžím zvláště budiž doporučeno místo všelijakých těch zdravovědných brošurek, jimiž bývají zaplavováni, jelikož obsahuje cenné pokyny pro všechny případy soukromého života i činnosti úřední, pokud bez lékařské pomoci lze vystačiti — a kde již nestačí, tam bez toho nastává povinnost, možno-li, s lékařem se poraditi a povinnost tu i věřícím vštěpovati. Zajímavost knihy zvýšena četnými poznámkami z dějin, ze statistiky a pod., tak že duchovní velmi mnohému se tu přiučí.

Kniha v. Olfersova jest mnohem menší, ana prohlédá hlavně k činnosti duchovního, méně nežli Stöhrova k jeho osobě. Rozdělena dle věků lidských a kněžských úkonů jim přiměřených. K pokynům svým uvádí často výroky předních moralistů, při čemž ovšem nejednou nucen opraviti leckteré fysiologické naivnosti jejich vlekoucí se s konservatismem lepší věci hodným z knihy do knihy. Z této příčiny lze také schváliti přídavek o materia sacramentorum, jinak sem nepatřící, jelikož na základě chemických rozborův o nich poučuje.

Lehrbuch der Moraltheologie. Von Dr. *Anton Koch,* Prof. der Theol. a. d. Universität Tübingen. 3. rozmnožené a opravené vydání. Nakl. Herder, Freiburg i. Br. 1910. Str. 688. Cena 11 m.

Učebnice tato, poprvé roku 1905 vydaná, došla v duchovenstvu veliké obliby hlavně pěknými výklady základních pravd mravovědných a hlubším jich odůvodněním než obyčejně bývá podáváno v knihách po výtce kasuisticky zařízených. Přibral sice i Koch později více kasuistiky než původně zamýšlel, ale mohlo se to státi měrou ještě vydatnější, aniž by se původnímu zcela chvalitebnému záměru jeho ublížilo, přesnou theorií moralistu vzdělati tak, aby se svým rozhledem a úsudkem takto vytříbeným sám v jednotlivých případech vyznal a sobě i jiným poraditi dovedl.

Nesnadnou systematiku provedl tak, že pojednav o mravnosti a opaku jejím, jakož i o nadpřirozených prostředcích nápravy a posily její — teleologický základ života lidského i mravnosti jeho měl snad v předu zvlášť býti vytčen — probírá v druhé zvláštní části povinnosti mravní dle podmětu jejich a vykonavatele, člověka totiž, v jeho různých poměrech: k sobě, k Bohu, bližnímu, porůznu a ve společnosti.

Ráz celého díla jest onen známý tübinský, Linsenmannův, jemuž nade vše jde o zdůraznění mravnostních zásad i povinností, o vytvoření mravního citu a přesvědčení, a to činí dílo tak cenným i milým. Mimochodem budiž podotčeno, že sporům o probabilismus nepřikládá velké váhy, nejvíc oprávněnosti přisuzuje aequiprobabilismu. Zákonům t. zv. čistě trestným tuze nepřeje, o pohlavních věcech jen co nejnutněji se zmiňuje, právnických a pastoralních otázek taktéž jen co nejstručněji se dotýká.

———

Ze života náboženského.

Volební ruch zatáhl opět i církevně náboženské zájmy do popředí. Neboť všechny strany řídí se Gambettovým heslem: „Klerikalismus — toť nepřítel,“ ovšem jediný! Tak se tvoří všude „bloky“ více méně těsné proti stranám a kandidátům, kteří vystupují s náboženským programem. Takovéto bloky protiklerikální utvořeny nejen mezi Čechy, ale i mezi Němci a Vlachy, Slovinci a Charvaty. Jen Poláci a Rusíni mají jinou situaci. Čeští agrárníci šli si stěžovat ku kardinálu pražskému na agitaci kněží proti sobě. Kardinál při té příležitosti vytkl jim jejich proticírkevní chování. V tisku se vyvinula při tom dlouhá polemika o slova kardinálova, jimiž odsoudil agitaci politickou v kostele, kdyby se nějaké případy staly, jichž deputace ovšem uvésti neuměla. Slova jeho byla přísná a líbila se velmi agrárníkům i ostatním stranám, neboť pro jejich potřebu byla v tisku jim vhod „upravena“ a co jim nemilého řekl, toho nedbáno, jmenovitě o surovosti agrarnického tisku vůči duchovenstvu. Ale nebyla nic nového a zvláštního Rozumí se konečně samo sebou, že na kazatelnu nepatří politika jakožto čirá politika. Ale těžko jest vyloučiti z vlastního slova náboženského a z kazatelny všecky poučky, jež kněz musí pro praktický život lidu dávati i v tomto ohledu. A záleží na pojetí a zpracování kazatelově, jak konkretně se vyjadřuje a přímých narážek a vysvětlivek používá. V tom směru nemožno se té které straně nikterak zavděčiti, neboť strany jsou spokojeny teprve až tehdy, když kněz pro ně přímo agituje. — V Čechách jsou trpěny i tentokráte kandidatury kněžské ve straně agrární, jiné strany, kromě katol. a křesť soc., kněžských kandidatur nemají. Na Moravě v agrární straně jich není. — V Haliči kněžstvo u Rusínů je též mezi dvěma kameny. Část se hlásí ke straně mladorusínské, část ke straně staroruské přející kulturnímu spojení a jednotě s Rusy. A tato strana sama zase rozdělena na dvě frakce: Korolovu mírnější a Dudykěvičovu radikálnější. Kněží kandidáti z této frakce jsou pronásledováni světskou i duchovní vrchností, neboť program její jest politicky i nábožensky podezřelý. Biskupové rusínští pak vydali pro všecko kněžstvo bez rozdílu zákaz politické a volební agitace. Tím se však nezavděčili žádné straně. Také mezi Charvaty v Dalmacii jest kněžstvo rozděleno mezi stranu národní a stranu pravášskou. Blok strany národní pokrokové ve svém provolání projevil se proti klerikalismu pravášů. Na provolání podepsaný poslanec a redaktor kněz Jiří Biankini suspendován, že podepsal! — V jednotlivých zemích německých také byl rozpor mezi dvěma odstíny: křesť. demokratickým a konservativním, což zvláště v Tyrolích se dlouho nechtělo dáti zastříti. Na konec však i německé kněžstvo a němečtí katolíci budou vystupovati jednotně. — Také v Čechách docíleno pro volby jednoty mezi oběma oddíly katolické organisace. Daly se vůbec slyšet hlasy o založení zvláštní konservativní strany v Rakousku, ale sešlo z plánu, jakožto škodlivého, neboť by roztříštil síly i tak slabé. — Nedocíleno také kompromisu mezi katolickými stranami různých národů.

Nabízen takový kompromis od Vlachů Slovincům, ale byl jimi odmítnut. Jednalo se ostatně o jedno či o dvě místa a to pochybná. Ale také jinde stojí strany nábožensky organisované proti stejným stranám národa sousedního, a sotva by se uvolily vzájemně se podporovat. U nás na Moravě to vůbec není možno a v jiných zemích se ostatně o to ani nejednalo. Pomoc a vzájemnost taková vyloučena danými poměry ve většině okresů. Ale v drobných případech, kde bude možna, přijde asi sama sebou k platnosti.

*

Knížata Adolf a Josef Schwarzenbergové ve svém nedávno obnoveném řádu služebním vyslovují radu a přání, by úřednictvo plnilo také své církevní povinnosti v neděli a svátek. Toto opatření vyvolalo velkou bouři — ale ne tak ani v českém jako v německém liberalním tisku. Jmenovitě „Neue Freie Presse" pustila se do důkazů, že taková věc je protizákonná, porušuje prý občanská práva jednotlivcova. A dokonce professor práv z víd. university Dr. K. Brockhausen názor o bezprávnosti takového opatření se snažil dokázat. Vyšlo při tom na jevo, jak i takový vládní rada a universitní professor může býti naivní a konfusní, jde-li o židovský justament proti církvi. A takoví lidé vychovávají rakouskou byrokracii. Zařazoval na př. případ tento pod živnostenský řád o nedělním klidu, který prý rozkazem tím o výkonech náboženských byl porušen; vytýkal, že knížecí výnos vztahuje se i na svátky, ač prý ty jsou nezávazny, co do bohoslužeb (!); slovutný prý právník tento nejen církevních přikázání, ale ani státních nezná, neboť i tato nařizují zaměstnavateli, aby dá-li ve svátek pracovati, povolil lidem potřebnou dobu k bohoslužbám!

Že výnos takový dán, byl už nejvyšší čas, a neškodil by ani jinde, nejen u „konservativních" zaměstnavatelův, nýbrž dokonce i u duchovních. Neníť nic zvláštního, že úředníci na statcích biskupských a klášterních nejen svých náboženských povinností neplní, nýbrž naopak veřejně proti úmyslům a záměrům své vrchnosti pracují; nedávno na př. agrárnickou deputaci k p. kardinálovi pražskému vedl zřízenec piaristského statku!

*

Na schůzi missijní společnosti sv. Petra Clavera (21. kv.) předsedkyně její hr. Ledóchowská podle Monroeova hesla prohlásila též „Afrika Afričanům" ve smyslu duchovní domorodé správy. Jest potřeba domorodé kněze pro černé křesťany vychovávati, neboť jen tak se křesťanství v Africe může ustáliti a upevniti. Dnes je v Africe 11 seminářů se 232 chovanci, které ovšem nutno vzdělati od prvních počátků, od obecné školy naší až po theologické studium. Výchov trvá tedy 12 až 15 let a mnoho z chovanců nedosáhne ani kýženého cíle, buď že se nehodí nebo nechtějí na konec, nebo již dříve odejdou, zemrou a pod. První seminář pro černochy založen r. 1847 v Senegambii a 1864 vyšli z něho první domorodí kněží, nehledíme-li k černošské missii 16. stol., která na Kongu r. 1536 s úspěchem činna byla a jednoho domorodce ku kněžství přivedla, jenž od pap. Lva X.

později i biskupem jmenován. Nejčetněji zastoupeno jest domorodé duchovenstvo v Erythraei (ital. Afrika), kde bylo již r. 1907 třiatřicet kněží domorodých.

*

V „Korrespondenzblattu" rak. duchovenstva opětně se upozorňuje na týrání duchovních správců od zástupců ústřední komise pro zachování starých památek. Pro horlivost mnohých konservatorů není možno mnohdy ve chrámu nic opravit, nic změnit, třebas z ohledů praktických i esthetických oprava byla nevyhnutelna. Chrámy se tak přetvořují v musea a jejich účel se tím úplně převrací. K tomu ještě často přistupuje neznalost a mylné výklady o původu a vzácnosti předmětů, kdy zřejmě bezcenné věci nového původu se chrání jako domnělé starožitnosti. A často kněží jsou od zástupců centrální komise líčeni jako nevědomci a barbaři, které třeba stále míti na mušce, aby nějaké památky neznešvařili. Mnohdy se stává, že konservatorem jest žid a ten si pak osobuje právo dozoru a disposice o věcech katolického chrámu! — V tom ohledu by církev sama mohla si utvořiti sbor komisi centrální přidělený, který by bděl nad skutečnými starými památkami chrámů a směr staveb, obnov, změn a přístaveb chrámových určoval a vedl.

*

Takt v životě náboženském jako národ osvědčují skutečně na celém světě jediní Poláci. Ostatní národy jsou rozervány. I oni sic. Ale representační instituce jejich, mající i právo mluviti za celý národ, cítí přece katolicky. Tak novinářský spolek polský, jenž v sobě shrnuje všechny polské denníkáře, oznámil výboru mezinárodního sjezdu novin. v Římě, že letos se sjezdu nesúčastní, ježto sjezd povede asi k politickým projevům proti Vatikánu, a veškeré sjezdování letoší v Římě má už ráz protikatolický. „Poláci spojení s Apoštolskou stolicí staletými svazky víry a národního zájmu musí litovati, že mezi italskou vládou a Apoštolskou stolicí panují takové poměry, že vzhledem k nim zástupci polští v Římě octli by se ve falešné situaci." Kdo by něco takového se odvážil očekávat od všeobecného novinářského spolku jiného národa?! — Podobné ohražení poslal hr. M. Tyszkiewicz z Kijeva, jako předseda polského mírového spolku ústřednímu výboru mezinárodního spolku míru, aby se XIX. sjezd mírový nepořádal letos v Římě, jakožto nepříhodném místě, nýbrž v Haagu. Poukazuje při tom na význam papežství v mírovém hnutí světovém. A tento činitel by byl sjezdem nejen odstaven, ale hluboce uražen. — Také tento protest polský jest ojedinělý!

*

V materialech a historickém jejich zpracování ze sedmileté války, jež vydává pruský generalní štáb, rozhodnuta jest otázka o papežském požehnání zbraní generála Dauna, jenž pruského krále porazil u Kolína v Čechách a Hochkirchu. Zprávu přinesla „Gazette de Cologne" r. 1759, že papež Klement XIII. se zvláštním brevem poslal maršálkovi Daunovi posvěcený klobouk a kord. A za nedlouho uveřejněno

i breve a jako leták rozhozeno mezi lidem, a pak i děkovací list Daunův a na konec ještě blahopřání prince Soubise maršálkovi Ve všech těchto letácích jsou ostré a tvrdé výrazy proti evangelíkům, sektářům, bezbožnému plemeni, Amelekitům, Moabitům, jak je breve i listy nazývají. Vídeňský dvůr hned v zápětí za první zprávou a pak i papež ústy svých nunciů vyvrátil tyto zprávy jako nepravdivé, ale udržely se přes to i ve vážnějších dějepisech. Generalní štáb pruský nyní tvrdí na základě vážných důvodů, že spisky psal a psáti i rozšiřovati dal sám král pruský Bedřich I., aby svou porážku zakryl náboženským rozhořčením; snad první zprávě z Kolína došlé vůbec věřil. Však i tuto zprávu dlužno pokládati za smyšlenku a jisto, že maršálek Daun žádného daru od papeže neobdržel a že nebylo ničeho z toho, co tehdejší agitační machinace do světa roztrousila.

*

Afféra se „zpovědní denunciací“ Verdesiho projednává se před soudem v Římě. P. Bricarelli, jehož Verdesi nařkl, že ho ve zpovědi donutil k prozrazení modernistů, Verdesiho žaloval pro urážku na cti. Před soudem vylíčoval Jesuita P. Bricarelli, že jen po přátelské rozmluvě to Verdesimu radil, aby udal jména ze společnosti modernistů, jejichž návštěva ho na svědomí tížila. V srpnu 1908 Bricarelli sám o případu se zmínil papeži a papež také radil, aby Verdesi modernisty vyzradil, svého jména neudávaje. A Verdesi tedy tak učinil. — Verdesi sám vylíčoval život svůj a celý případ velmi románovitě. Byl napřed benediktinem u sv. Pavla, ale německý novicmistr mu učinil život v klášteře nesnesitelným. P. Bricarelli mu poradil, aby vystoupil. I stal se světským knězem. Ale měl stálé těžkosti se svým svědomím. Zaujala ho společnost modernistův, ale pak se zhrozil jejich nazorů a šel na radu k P. Bricarellimu Zpočátku mluvili přátelsky, ale pak mu kázal Bricarelli se vyzpovídat a nutil ho modernisty jménem vyzradit. Verdesi nechtěl. P Bricarelli mu pak oznámil příkaz papežův pod těžkým hříchem vyzradit jména modernistův. Učinil tak, ale neměl pokojné mysli, zvláště když viděl, že dva z nich, Bonaiuti a Rossi, byli potrestáni. Našel klidu až ve společnosti methodistů, k nimž přestoupil! — Podle všeho P. Verdesi se zdá nějak duševně zatížen, je-li takovým, jak se líčil. Piplat se s takovým člověkem nemohlo vésti leda ke škandálu. Divno je, že římští Patres smějí do takových malicherností zrovna sv. Otce zatahovat! Zajímavý výrok učinil soud při výslechu Msgra Bianchi Cagliesiho. Tento jako svědek sproštěn (!) od Verdesiho povinnosti mlčet, co Verdesi mu ve zpovědi doznal. Cagliesi svědectví ovšem přes to odepřel. A soud rozhodl, že zpovědní tajemství váže kněze i v tom případě, když kajícník dovolí knězi, aby mluvil. Je to od soudu občanského v Římě jistě pěkné rozhodnutí, že v tom případě uznal plné právo Cagliesiho nemluviti ničeho ani po obdrženém dovolení Verdesiho a zachovati takto zpovědní tajemství lépe než to činí kajícník sám, který ovšem bez ublížení svátostné důstojnosti smí o sobě pověděti, co za dobré a správné uzná.

*

Dne 19. května přijal pruský sněm proti hlasům centra — Poláků a konservativců zákon o spalování mrtvol. Pro zásadní povolení bylo 159 hlasů, proti němu 157. Konservativci chovali se velmi nerozhodně a tak zákonu pomohli ku přijetí. Krematoria smějí stavěti obce, ale po návrhu centra a konservativců jen tehdy, když bude pro to dvoutřetinná většina hlasů (přijato 169 proti 143 hlasům). Ve státech jiných v Německu — hlavně v saských státech bylo dosud spalování mrvol připuštěno. Konaly je akciové společnosti i obce. Teď se tedy připouští jako obecní zařízení v celém Prusku. Řečníci katol. středu vyslovili obavu, že obce, zvláště velká průmyslová města uvítají zákon jakožto úlevu a zařídí-li již jednou krematorium, že budou chudé a nemajetné občany, které by jinak na svůj náklad musily dáti pochovati — napořád spalovati. Přijde prý jim to laciněji než pohřbení, tehdy totiž, když ústav bude v chodu a pece stále vytápěny. — Byl by tedy zákon pruský, použije-li ho více velkých měst, počátkem nové praxe pochovávací. Pro přijetí zákona hořekují také židovské pravověrné kruhy, pro něž pohřbívání do země je teprv nedotknutelnou posvátnou věcí. Shromáždění rabbínů židovských z Německa už v roce 1904 přijalo ostré ohražení proti spalování mrtvol, vylučujíc všecky a všecko, co tomuto nečistému obřadu slouží.

*

O historičnosti evangelia Janova přednášel něm. jesuita P. Cladder na schůzi duchovenstva porýnského. Historik Eusebius podává citát z Papie, že kněz Jan neshledávaje správným pořadí dějů v evangeliu Markově sám evangelium zlepšil. Porovnávaje Janovo a Markovo evangelium shledává P. Cladder, že Jan skutečně mění jen pořadí dějů některých a to právě těch, jež jenom Marek vyličuje. Cladder má za to, že Papiův kněz Jan je totožný s apoštolem Janem, jenž svým evangeliem zlepšil evangelium apošt. Petra (Markovo). Z kriticky probrané řady událostí u Jana vyplývá prý též, že doba učení Ježíšova trvala pouze jeden rok. Jan evangelista bere zřetelně po pořádku celý průběh učení a chození Kristova podle svátků židovských: velkonocí počíná a drží se pořadí hlavních svátků židovských: letnic, stánků, posvěcení chrámu a končí druhou velkonocí. Historičnost evangelia Janova by tedy byla zrovna normou pro historická evangelia ostatní, aspoň co do pořadí dějů a času.

*

Velký rozruch způsobivší záležitost jesuitské propagandy v Rusku rozplynula se na konec v prázdnou bublinu. „Novoje Vremje“, která po celou tu dobu přicházela s hrůzostrašnými články, na konec přinášela od povolaných osob opravy. Materiál očerňující dodával prý listu Suvorinovu nějaký Starožev, napřed pravoslavný kněz, pak katolík a když se v katolicismu zklamal, znovu pravoslavný. Ale přece revise po Moskvě konány i v Petrohradě. Kaple po prohlídce rus. katol. kněží Susaleva a Žerčaninova 29. dubna uzavřena. Poláci omývají se také v ruském tisku, jelikož by rádi polemisovali. Nikde není tolik ohledů na cizí národnosti, jako právě ve chrámech katol.

v Rusku. Polští kněží v Petrohradě kážou v sedmi řečech. Každému vyjdou tak vstříc, jak on k nim přijde. Ve školách učí se rusky anebo v řeči státem dovolené (franc. a něm.). — Pokutování a odsuzování kněží polských trvá však dále — hlavně v Kijevě a Vilně. Kijev se teprve poslední dobu k pronásledování přidává. Tresty jsou udíleny pro tajnou školu, přisluhování svátostmi pravoslavným a přestup formálně nesprávně provedený; také ohlášen případ: „za pokřtění 19leté pravoslavné“ 5 měsíců vězení, suspense z úřadu a 100 rublů pokuty. Ježto po 14. roce smějí dítky přestupovati od jedné konfesse ke druhé, stáří zde nevadilo a tedy snad opravdu jen opětovaný křest občanský úřad pokutoval. Věc to, kterou si jinde církve samy vyřizují.

Zdá se skutečně, že mnohdy kněží polští svou horlivostí přestřelují a tresty si sami přitahují, jmenovitě tam, kde předepsaných formalit zákonných vůbec nešetří. Tu by je ostatně všude pokutovali. I u nás jest kněz pokutován, překročí-li nějakou formalitu zákonnou. Že na Rusi se tyto formalie mění v dlouhé tahanice, je snad pravda, ale nešetřením formalit těch povstávají teprv poměry nesnesitelné. — Dne 22. května vrátila se z komise do dumy předloha o vyloučení gubernie chlumské z král. polského. Nově tvořená gubernie bude obsahovati přes 200 obcí venkovských a městských. Bude tedy velmi malou poměrně. A jak pravoslavné listy naříkají, přestupování ke katolicismu právě v té budoucí gubernii prý neustává. Už jen 50 obcí zbývá, v nichž jsou nějací věřící pravoslavní a snad prý ani těchto 50 obcí se neudrží. Aby se udržely, mělo by se vyslati aspoň třicet missionářův, aby lid bránili a zdržovali před odpadem ku katolicismu.

*

Ve Francii uvádí se právě v život zákon o pojištění dělnictva na stáří. Pojištění podlehají všichni dělníci a úředníci jakékoliv kategorie nemající ročně více než 1800 franků. Přihlašovací lístky dodány také duchovenstvu; toto by skoro všecko náleželo k pojištění, neboť služného 1800 fr. za dnešních poměrů z nich žádný nedosahuje. Biskupové dali věc vyšetřit nejlepším juristům francouzským, a tito praví, že duchovenstvo, třeba nemělo přes 1800 franků, přece podmínkám zákona jinak nevyhovuje a pojištění nepodlehá. Biskupové tedy zakázali všem kněžím přihlašovací archy jakkoliv vyplňovat. Mají je vrátiti prázdné. Kněží na školách ustanovení dostanou však asi jinou direktivu, neboť u těch podmínky zákona spíše už se shodují. Zákaz přihlašovat se k pojištění vyplynul z obavy, aby se tímto způsobem nedostalo duchovenstvo znova v materielní závislost od státu. Vláda dosud v tom směru rozhodnutí soudního si nevyžádala.

*

Usilování španělské vlády Canalejasovy doprovázeno je hrůzostrašným vyličováním o četnosti a bohatosti kleru a klášterů španělských. Canalejas sám zřídil komisi vyšetřovací, aby pátrala po „tajných“ klášteřích. Církev ve Španělsku neměla dosud potřeby se skrývati a všecky její ústavy a služebníci jsou přesně zapsáni v seznamech diecesních a řádových. Stát sám má svůj statistický ústav,

který ostatně údaje o církvi též sestavuje. A tento udává pro Španělsko 33.433 kněží světských, 12.142 řeholníků a 42 596 řeholnic, celkem tedy 88.171 osob při 20·5 mil. obyvatelů, takže jedna osoba „církevní“ připadá na 230 obyvatelů. V Rakousku podle stavu z r. 1905 je klerus katolický ovšem méně hojný, čítal jen 53.787 osob z počtu katolíků (i sjednoc.) 25·4 mil., čili připadla jedna církevní osoba na 470 obyvatelů. V tendenčních brožurkách udává se počet kněží a řeholníků jakoby z úředních nebo poloúředních pramenů na 175.000, ba i 200.000, či dokonce 250 000, v čemž ovšem již jsou zahrnutí i ti „tajní“ mniši, kteří se „skrývají“. — Jest i onen počet katalogům odpovídající dosti veliký, větší než v našich poměrech a netřeba ho pranic zveličovati, aby vynikla nezbytnost nepřipouštěti dalšího množení jeho. Že klerus a kláštery španělské nejsou bohaty, to viděti lze z toho, že na kláštery žalováno, že se chápou všemožných obchodův a průmyslů, čehož by nedělaly, kdyby byly zámožny. A kromě toho v chudé zemi jakou je Španělsko nemůže býti klerus bohatý, protože žije z dobrovolných darů lidu a i kdyby hojnou dotaci půdy měl, ve španělských poměrech to málo značí. Realní majetek ostatně poskytuje vždy výživy nejen majiteli, ale i mnoha lidem s ním podle velikosti reality.

*

Portugalská vláda „sedmi tyrannů“, jak ji všeobecně i demokratický a liberální tisk nazývá, vypracovala svůj zákon o rozluce církve a státu. Byl-li však už francouzský zákon rozlukový nespravedlivým násilím a poručnictvím státu vůči církvi, nikoliv svobodou na obě strany, jest rozlukový zákon portugalský ještě horší. Je to právnické i státnické monstrum. Píše o něm na př. liberální světový list „Kölnische Zeitung“ (513) takto: „Portugalští vládci zůstávají nejen pod tou mírou, již zachovala před 40 lety Anglie, odstátňujíc církev anglikánskou v Irsku, ale i hluboko pod francouzským rozlukovým zákonem. Odebírají obcím církevním — smí-li se tak nazvati ta poručnická správa — z příjmů na bohoslužbu teď třetinu a později šestinu ve prospěch fondu chudobinského. A kdež zůstala zásada francouzského zákona, že církev si řídí bohoslužbu podle svých vlastních zákonů? Na každém kroku chce se stát v Portugalsku míchati do záležitostí církevních, a stále její zákony kříží a maří svými ustanoveními. Tak velmi urážející jest pro katolíky, že manželství kněží prohlašuje za platné a dítkám kněží z fondů náboženských určuje i pensi! Stát míchá se do výchovu kněží, z residence chce odstraňovati kněze státu nebezpečné (zvláštní zákon jen pro kněze, o jiných občanech neplatí!), podržuje „placet“ pro všecky projevy papežské stolice, opatření zcela nijak se nehodící do moderního právního státu. Ale to vše u dnešních sedmi tyranů lissabonských, kteří též tiskovou svobodu potlačili, jest věcí samozřejmou. Se správně-zákonného stanoviska jest navržená rozluka monstrum (Unding). V zásadě však možno se ptáti, přeje-li si portugalský lid takové urovnání poměrů mezi církví a státem, jež není rozlukou, ale porobou církve pod nesvobodným státem. Ale lid nemá žádného hlasu. Zákonem tímto, kdyby se provedl, musilo by se vy-

plniti proroctví ministra spravedlnosti Alfonsa Costy, že v Portugalsku není ani Boha ani náboženství. Ale s tím lid nebude souhlasiti. Portugalsko není Francie. Lid není sic klerikální, ale jest náboženský a upřímně katolický. Lid takové rozluky nepřipustí. Tu se něco stane. A až se to něco bude díti, poznáme v Evropě podle toho, že pošta a telegraf portugalský nebudou propouštět žádných zpráv ze země!“ — „Köln. Zeitung“ ostatně praví, že protestantské velmoci Anglie a Německo ohradí se proti tomu, aby takový zákon vztahoval se i na evangelické farní obce občanů německých a anglických v Portugalsku usedlých. — Velmi ostré články proti nynější správě portugalské uveřejňuje také dobře informovaný předseda italského spolku novinářův a liberální poslanec L. Barzilai. Vláda portugalská dělá nerozumné kotrmelce ve všech oborech, jest míčem, kterým hází anarchisticko-socialistická zvůle neodpovědných skupin se strany na stranu. Dosavadní vláda za 200 dní od 5. října vydala přes 600 zákonů! Tedy tři denně! A zákony tyto odporují jeden druhému, jeden ruší druhý, jsou znovu novými dodatky nadstavovány a opravovány, jednají o věcech nikomu nepotřebných, nikým nežádaných, vůbec neskutečných: jsou to theorie z měsíce. Vláda stala se posměchem všech rozumných lidí. Ale drží se, ježto všechen tisk neodvislý potlačila, dovoluje jen listům vládním vycházet a tyto nepíší o ničem jiném, než paškvile na monarchii a denunciace proti nepohodlným lidem. Portugalsko nebylo dosud nikdy tak špatně, bezhlavě a anarchisticky spravováno, jako za nynější prozatímní vlády. — Přese všecku svoji protilidovost nepřestává býti vláda portugalská žádoucím a velebeným vzorem všech našich pokrokových a socialistických tyránků.

*

V katolickém patriarchátě armenském v Cařihradě vypukl spor mezi patriarchou a národním shromážděním. Patriarcha Tersian upírá nár. shromáždění správní pravomoc v církvi, nemá prý práva míchati se do záležitostí obcí farních a v nich o něčem rozpořizovati. Odvolal z nár. shromáždění předsedu (biskupa) a kněžské jeho členy. Ti poslechli, ale nár. shromáždění odvolalo se k turecké vládě a do Říma a hájí svá práva, jež ode vždy mělo. Pokusilo se dokonce patriarchu sesaditi, ale upustilo ode všeho unáhlení, až jak vrchnosti světské i církevní rozhodnou. Účast laiků ve správě církve tu v armenské sjednocené církvi připuštěná — sjednocení Rusíni takového zřízení nemají — stala se kamenem úrazu pro tak energického hodnostáře, jakým je patriarcha Tersian. Méně energičtí předchůdci jeho vše to trpěli.

Věda a umění.

Velký boj vede veřejnost pražská už dlouho o způsob kommunikace na Hradčany. Má-li tam jezdit elektrika či jen omnibusy jako dosud (jezdí jen na Radeckého náměstí), či má-li se ze strany jihovýchodní nechat vše při starém a za to opatřiti příjezd ze severu Chotkovou silnicí — od Staroměstského náměstí. Hlavní boj vede se o zadrátování Karlova mostu a výjezd na Hradčany z jižní strany. Praktikové jsou pro to, ať uhne každý zřetel moderní potřebě; přátelé památek jsou vůbec proti všem novotám, jež by se blízko dotkly starobylých míst. Dosud obyčejně tito přátelé památností v Praze prohrávali. „Bestia triumphans", jak jednou nazváni byli Mrštíkem praktikové, stavitelé a inženýři pražští, dosud vítězívala.

„Umělecké salony pražské" zanikají jeden po druhém. Zanikl Lehmannův, potom „Wiesnerova galerie Ruchu" a teď zaniká i Topičův po 17letém trvání. Zanikají, že se nevyplácejí.

V „Österreichische Rundschau" v 15. č. Will. Handel velmi pochvalně líčí rázovitost a dokonalost hereckého i dramatického umění v „Nár. divadle" pražském. Lidové drama české nezadá prý nic německému, jen že prý čeští autoři málo se věnují líčení maloměšťáctva, jež prý tvoří nejsilnější živel ve společnosti. Z herců počítá Vojana za jednoho z nejvýše významných herců evropských vůbec. Z herečk Hübnerová a Dostálová stojí nejvýše. Nejdokonalejší věc, již možno v Národním divadle viděti, jest prý „Janošík". Člověka prý často překvapí, jak zásada inscenování získaná zevně v uměleckém rozvádění přece z národního ducha českého se pořizuje. Česká rázovitost při veliké dokonalosti a evropskosti divadla je to, co autora především poutalo.

*

O rozšíření němectví před husitskými válkami v Čechách a na Moravě podává obšírný rozbor Dr. J. Kapras ve „Sborníku věd právních". Poněmčování šířilo se po 200 let ode dvora královského na hrady velmožů a do měst, jež kolonisovány Němci. Jen to, co bylo prostější a chudší (nižší duchovenstvo, chudší zemani, selský a služebný lid) zůstalo české. Listiny úřední psány latinsky a německy. Teprve koncem života Karlova a za Václava úřední písemnosti počeštěny. Pohraniční pásy jako dnes osazeny byly Němci, dnes Němci sídlí jen o něco dále uvnitř země na Moravě i v Čechách, ale ráz smíšenosti obou kmenů je od tehdejška stejný. I ostrovy německé: jihlavský, svitavský, brněnský a olomoucký již tehdy stávaly a také tehdy už německé kolonie obklopené českým okolím se počešťovaly a počeštily. Podobně i v sousedním Polsku a v Lužicích živel slovanský zatlačen již až do těch hranic, v nichž nyní trvá. Již tehdy i Lužičané i Poláci odděleni byli od Čech a Moravy silným, mohutným pásmem německým. Kladsko již tehdy bylo zcela poněmčeno.

Na jubilejní (60leté založ.) schůzi „něm. spolku pro dějiny Moravy a Slezska" v Brně (21. května) ohlásil moravský archivář Dr. Bretholz svou větší práci, jíž prý vyvrátí názor Palackého od 70 let

českými i německými historiky sdílený, že Němci se usadili jako kolonisté v Čechách a na Moravě za Přemyslovců ve 13. století. Němci seděli prý v českých zemích za doby mnohem starší. Tímto pošinutím německé kolonisace do zadu nic se ovšem nezmění v povaze našich dějin a našeho národního vývoje. Jen jednotlivosti daly by se tím snad jinak vysvětliti a vyložiti. Pravděpodobnost nějaké německé kolonisace na Moravě již hned po rozvrácení říše velkomoravské od Maďarů, tedy hned v 10. a ještě více v 11. století byla i z jiných stran již připouštěna, ale toho rozsahu, jak Bretholz asi bude dokazovati, jistě nebyla. Nur nicht „groiss machen“!

*

Už dávno navrhováno, aby slovanské akademie se spojily v nějaký sebe volnější svaz a vzaly tak do rukou společné úkoly a snahy na vědeckém poli, jež Slovanstvo může a má společně řešiti. Ale pro neochotu a nepřipravenost Ruska k ničemu nedošlo. Teď prý petrohradská akademie myslí, že nadešla doba takového svazu, a hodlá všecky slovanské korporace a akademie vědecké pozvati k ustavení jednoty. Akademií vědeckých stává ve Slovanstvu pět: petrohradská, pražská, krakovská, záhřebská a bělehradská. V Bulharsku se akademie právě teprve tvoří, ta tedy bude šestou Více je „matic“ vědeckých a vydavatelských, jež na některých místech zastupují vědecké akademie, jako „Matice slovinská“ v Lublani a „srbská novosadská“ a „srbskolužická“ v Budyšíně a „slovenská“ ve Sv. Martině. Úkol nejbližší příštího svazu by byl: provádění velkých společných prací a pořádání učených kongressů.

Matice Hrvatska příštím rokem vydá „slovinskou knihu“. Dá ji členům svým ve slovinském originálu jako obyčejný podíl a vyzývá slovinské spisovatele k přispění a slibuje zvýšený honorář (100 kor. za arch). Tak obě matice slovinská i chorvatská usnesly se pěstovati literární vzájemnost. I dosud vyměňovaly si své knihy pro členstvo navzájem, nyní tedy záhřebská charv. Matice první přistupuje k vydání samostatné slovinské knihy.

Na schůzi „Slovinské Matice“ 15. května jednatel sdělil, že veliká mapa zemí slovinských již je dohotovena a první listy již se tisknou. Pro slovník technický sbírá se dále materiál. „Jihoslovanská encyklopedie“, již vzala do rukou akademie záhřebská, se v oddílech slovinských již dohotovila nebo dohotovuje. Sestaven již oddíl literární i realní, právní se dodělává a hudební již odeslán. Letos dotiskne Matice sbírku „národních písní“, jež tak obsáhla 3 svazky o 50 arších; přichystány jsou dodatky a varianty (20 archů) znárodnělé písně (15 až 20 archů) a pak přijdou za písněmi na řadu pohádky národní asi na 70 archů.

Na slavnostní schůzi krakovské akademie věd a umění 12. května velmi žalováno na to, že akademie nemá samostatných vědeckých ústavů, kterých tolik by bylo potřeba a měly by to býti: přírodnické museum zemské, institut fysicko-technologický, ústav biologický a j. Ze všech těch vytoužených samostatných ústavů vejde v brzku

v život za pomoci zem. výboru ústav geologický. Neboť co Poláci nejméně znají, to je vlastní jejich země! Mají v zemi své bohatství, jakých není v celé říši: ohromná uhelná ložiska, tvořící $^6/_7$ všech zásob uhlí v monarchii, solná ložiska, petrolejové zdroje, ložiska kainitu — a to vše neprobádáno, doposud nevysvětleno. Z části zameškané vše nahradí nový ústav geologický.

*

Dr. J. Auerhan spracoval statisticky české lidové knihovny v Čechách. Roku 1897 připadala 1 knihovna veřejná (obecní, okresní, zemská nebo spolková) na 22.791 obyvatel, roku 1905 už jen na 5990 obyvatel. Roku 1897 připadlo na 1000 obyvatel 32 svazku, roku 1905 už 100 svazků. Roku 1897 bylo ještě 97 okresů, v nichž nebylo žádné knihovny, roku 1905 už jen 33. Roku 1897 vypůjčen byl jeden svazek z knihovny 2·1krát, roku 1905 pak už 2·8kráte, tehdy na jeden svazek připadlo 22 hal. ročních výdajů, roku 1905 však jen 11 hal. Autor nalezl také, že knihovny zdarma půjčující jsou více navštěvovány a to smíšeným a ruznotvárným čtenářstvem, jež by jinak nečetlo. Knihovny s poplatkem jsou navštěvovány jen horlivými čtenáři, ale za to řidčím sborem jejich. Proto v bezplatných knihovnách připadá na jednoho vypůjčovatele 15·2 svazků vypujčených, v poplatkových knihovnách však 20 8, každý svazek v knihovnách bezplatných obešel za rok 3·3krát, v knihovnách poplatkových jen 2·3krát. Autor staví jako podmínky dobře hovící knihovny: na 100 obyvatel 100 vypůjčených knih v knihovně aspoň 40 svazku na 100 obyv., tak aby každá kniha ročně asi 2·5kráte obcházela.

*

Mladý polský autor Kazimír Króliński měl ve Lvově 29. dubna premieru své první dramatické práce „Płomenna miłość“ („Plam. láska“), realistická to tragedie svedené dívky, studentské lásky. V realismu dramatickém autor sleduje vzoru pí. G. Zápolské. Drama mělo úspěch. Dívka na jevišti se sama zapálí, což zvláště pusobilo!

*

„Neoslavismus“ nezbudoval si přese všecko své propagační úsilí nijakého orgánu. Měl mu sloužiti všechen široký tisk — ale ten sloužil mu jen náhodně a příležitostně a každý list podle svého politického zabarvení. V Petrohradě vznikl sic za té příležitosti „Slavjanskij Mir“, ale ihned zanikl a když zase obživl — dnes vychází ve III. roč. — věnoval se výhradně skoro překladům krásné literatury slovanské. Nyní vznikla v Petrohradě nová větší revue nazvaná „Slavjanstvo“ a podle sboru spolupracovníků ze všech slovanských zemí a národů, zdá se, že má v úmyslu provádět onu „novoslovanskou kulturní jednotu“. A začíná ovšem na liberalním základě. Neboť přirozeno je, že konservativní a církevní živly se za dnešního rozdělení církví v národech slovanských nesejdou a neshodnou! Účinnou zbraň a prostředek agitační — slovanskou vzájemnost — dostanou takto do rukou nepřátelé náboženství. „Slavjanstvo“ zachází dokonce dále na levo, než sám tvůrce novoslovanství Dr. Kramář zamýšlel.

O 50letém jubileu pražského „Hlaholu“ dne 15. května provedl dirigent jeho Piskáček svou velikou symfonii „Svatý Vojtěch“, složenou na slova básně Jar. Vrchlického. — Skladatel dosud hlavně církevní a písňový, Fr. Picka, pokusil se o operu. k níž libretto napsal K. Mašek — vzata z dějin českého umění: „Malíř Rainer“. Dávána poprvé koncem dubna s čestným úspěchem. — Drama „Půlnoc“ známého „volnomyšlenkáře“ prof. F. V. Krejčího, vzaté z dob pronásledování evangelíků v 17. století, zcela propadlo. Zase jeden důkaz, že bohorovní kritikové bývají obyčejně ve tvorbě samé břídily. — Kamínkovo drama „Bouře“, jež chystáno na Vinohradech, policie zakázala. Je to řídká čest v dramatické literatuře české. Před několika lety stala se Hilbertovu dramatu „O Boha“, kterému tím přes to nepomoženo k úspěchu

Úspěchu docílily ve velikém světě opera i drama charvatské. Albiniho opera „Baron Trenk“ (hist. z dob povstání Frankopanského) dávána na největším divadle londýnském s velmi hlučným úspěchem. Londýn poslední dobu zrovna závodí v obdivu pro věci slovanské. Dosud byl velmi zdrženlivý k umění slovanskému, jakož vůbec slovanská přízeň u Angličanů nebyla přílišnou. Nyní jakoby Londýn a Anglie doháněly, co zmeškaly. — Charvátské drama i opera mají také veliký úspěch u Němců. Skoro současně se vždy každá opera dává na záhřebském i některém německém divadle. Nyní zase zaujala Němce Ogrizovičova činohra „Hasanagica“ (žena agy Hasana) z historie bosenské vzatá, jejíž obsah se prý výtečně hodí pro operu nebo operettu. Berlín vyžádal si od Ogrizoviće dovolení přepracovat drama jeho na libretto. Ogrizović vymínil si výběr librettisty i skladatele a míní skladbu zadati charvatskému některému hudebnímu skladateli.

Slovinské lublaňské divadlo přechází od 1. října 1911 úplně do rukou Slovinců. Dosud zemského divadla společně s Němci užívali. Před lety osmdesátými jen někdy jak z milosti na něm hráli, pak pravidelně jednou za týden, konečně třikrát za týden a od deseti let čtyřikrát za týden — až teď Němci postavili si vlastní budovu divadelní a na zemské divadlo nereflektují. Státi jako rovní vedle nebo dokonce níže než slovinské divadlo, toho nesnesli! — Právě v této době počínají se však politické strany slovinské škorpiti o své divadlo a katol. lidová strana vyhrožuje, že si zřídí svoje vlastní. Vyčítá nynějšímu dramaturgovi jeho Fr. Govékarovi, že vede scenu lublaňskou na scestí svým dekadentským vkusem, že dává kusy nevhodné a urážející a že divadlo slovinské vlastně ničí, neboť z něho obecenstvo vyhání. Vlastní jeho drama také nedávno na divadle propadlo.

*

V „Nár. Listech“ vytýká Dr. J. V. Sterzinger ubohost našich překladů i takových, jež pořízeny jsou professory a lidmi dobrého zvuku v literatuře. Podává ukázky z překladů německých a francouzských, jak překladatel, známý literát, kritik a professor filolog nerozuměl nejjednodušším frasím a obratům francouzského jazyka.

A znova téhož překladatele (František Sekanina) tepou i při nově vydaném překladu z němčiny, v němž přicházejí taková neporozumění obyčejným vazbám německým, že to opravdu může vzbuditi jen úžas. A u nás se poslední dobou tolik překládá! Je to všecko takové? Pak by to byla zahozená práce a světoví autoři by si měli zakázat překlady do češtiny! Professor Sterzinger vyzývá svědomité překladatele, aby se spojili ve spolek, který by bděl nade všemi překlady v české literatuře vydávanými a pranýřoval překlady a překladatele nedbalé a nutil tím i nakladatele, aby ve výběru překladatelů byli pečlivější. Sdružení by musilo získati i znalce jazyků, aby byli překladatelům nápomocni, neboť mnohdy i dobrý překladatel octne se v pochybnostech. Spolek by skýtal též i radu a pomoc a zdokonaloval překladatele samy.

*

Na jubilejní výstavě umělecké v Římě velkého úspěchu vydobylo si jihoslovanské výtvarné umění. Jmenovitě malíř Ivan Meštrović zaujal pozornost a vzbudil obdiv, takže ze všech vystavujících umělců evropských dostane asi první cenu. Mezi Charvaty a Srby však úspěch ten byl by zpusobil nové kyselosti. Meštrović pochází z Dalmacie a hlásil se dosud k Charvatům — vystavoval na charvatských výstavkách a všude jinde jako Charvát. Do Říma však jel spolu s ostatními charvatskými umělci, když Pešť nechtěla dovoliti zvláštního charvatského pavillonu, vystavoval v pavillonu král. Srbského. Poměrů neznalý tisk cizozemský nyní ovšem všecku slávu přidává Srbum, což mezi Charvaty působí velmi nemile. Ivan Meštrović nad to sám se neprohlásil podle koaliční polititky — ani za Charváta a Srba — ale příslušníka jediného národa srbsko-charvatského, což zvláště „pravášům“ se nelíbí, kteří chtějí míti aspoň territorialně národy dva: Srby v království a snad ještě na Černé Hoře a v Turecku, ale všude jinde Charvaty!

Následky vítězství Meštrovićova mohou býti velmi utěšené. Vídeňská vláda hodlá prý v Dalmacii zříditi akademii umění, aby tak Jihoslovanstvo připoutalo k Rakousku a pro Dalmacii připravila novou atrakci, neboť v poslední době zemi tuto činí Vídeň — pokud to vůbec umí — novou rivièrou evropskou. Ale i Srbsko povzbuzeno úspěchem svého pavillonu — chce zříditi „akademii umění“. Zatím jen tisk vládu k tomu nabádá, aby nedala Vídni předběhnouti se v péči o jihoslovanské umění. Možná tedy, že Jihoslované najednou budou míti akademie dvě, kdežto dosud neměli žádné.

*

Na valné hromadě charvatského spolku spisovatelu belletristů (27. r.) stěžoval si tajemník spolku ve správě na apathii obecenstva a povolaných činitelů ku práci o charvatské knize. Charvatská kniha a spisovatelé jsou ponecháni sami sobě. Jeden takový faktor povolaný — censura — přímo prý škodí rozvoji dramatické literatury. — Poměry jsou v Charvatsku ještě neutěšenější než u nás.

Na výstavku umění v charvatském Záhřebě (2 kv.) poslal i polský spolek výtv. umělců „Sztuka“ řadu svých děl malířských i sochařských.

Poláci vedle Čechů a po nich velmi horlivě teď pěstují tímto způsobem slovanskou vzájemnost kulturní.

*

Dne 22. května zahájena výstavka tisku v Petrohradě, na niž sneseno vše, co pamětihodného vloni vydáno. Výstavka je pravidelnou institucí tiskové kanceláře ministerstva vnitra. Všecko vydání rozmístěno v prostranných sálech bývalé státní tiskárny, jednak podle odborů, jednak podle míst a krajů. Všech děl tiskových vydáno v Rusku vloni 29.057 ve 109,990.500 exemplářích v ceně krámské 35,213.000 rublů. Časopisů a novin bylo vloni vydáváno 2391 (čas. 1494, novin 897) o 218 více než r. 1909 a o 363 více než r. 1908. Zvláště množí se časopisy. Těch vydáváno r. 1908: 1234, r. 1909 1319 a r. 1910 již 1494. Časopisů za ta tři léta přibylo o 264 čili 21%, novin jen 103 (ze 794 na 897) čili 17%. V jiných odborech byl vzrůst ještě nápadnější. Tak učebné pomůcky v těch třech letech vydávány v počtu: 1105, 1396 a 1673; lidových spisů vydáno: 1051, 1218 a 1431, zvětšení již značně menší. Za to velmi hojně vzrostla dětská literatura; vydáno ve třech letech: 1908, 1909 a 1910 573, 777 a 1031 spisů pro mládež.

Kostelní sbor pěvecký kathedrály kremlské z Moskvy pořádal výlet do Říma a dal tam na výstavě několik koncertů. Na zpáteční cestě zastavil se ve Vídni a v Praze, dávaje tam koncerty.

V Rusku vyhrabali ze zapomenutí operního skladatele Modesta Petroviče Mussorgského († 1881, 46letý v bídě a hladu), který opovrhuje tehdejší školou německou a francouzskou, již představoval Rubinštein, skládal v duchu národním, nestaraje se o žádné školy a žádné theorie. Hnal do krajností směr hlásaný tehdy Dargomyžským a Balakirevem. Ze tří oper jeho s velikým úspěchem nyní hrají „Borise Godunova“, jenž i mimo Rusko slaví úspěchy (v Paříži, Americe). Také Vídeň jej hodlá provésti. Za Vídní půjde i Praha — ale až za Vídní.

*

V berlínském listu „Das Literarische Echo“ ujal se zpravodajství o české literatuře po F. V. Krejčím Dr. Arn. Novák, rovněž sice jednostranný, ale přece ne tak jako F. V. Krejčí. V letošním svém dopise (13. č.) jako hlavní zjevy literární v minulém roce vytýká: jubileum Máchovo, nedoceněný význam Máchův a nedostatek pracovníků liter. krit. o Máchovi. Jubileum vzbudilo jen jedinou práci knižně vyšlou (Martenovu) a prý jen jedinou vážnější studii časopiseckou (Šaldovu v Novině). Jiným význačným zjevem je historické drama v naší literatuře a jako zajímavé a silné výtvory toho druhu uvádí „Janošíka“ a „Václava IV.“ — Z ostatní literatury zná jen „Tómu Bojara“ od Sovy, „Rytíře Kuru“ od Hilberta a „Zlatou Venuši“ od Langra. Z liter. historie zmiňuje se o Jakubcovi, Hanuši a Tilleovi. — To byla tedy česká literatura loňského roku!?

*

Lepra — malomocenství v Paříži je stálým hostem a nikdo si ho nevšímá. Dr. Jeanselme tvrdí, že dnes žije v Paříži na

200 malomocných, on sám že pozoroval jich 61, z těch 38 bylo již ve stavu silného rozkladu, 21 z nich v nemocnicích a ostatní se volně pohybovali po venku. Malomocenství do Paříže zanášeno jest z osad asijských a afrických, obyčejně je přinášejí domorodí služební francouzských úředníků a obchodníkův osadních a vojáci. Ale zdá se, že domácí pařížské obyvatelstvo je imunní proti nemoci, dosud o přenesení nákazy nebylo ani slechu. — Původ nákazy stále jest ještě neznámý. Nejčetnější badatelé mají za to, že bacil Hansenův, jenž prý lepru působí, přenáší se na lidi z ryb, ustřic, různých korýšů a měkkýšů. Ale přenos a živitel nákazy přece dosud ještě nepotvrzeny.

*

Zemřeli: 2. května Stanislav Brzozowski, mladý literát a belletrista polský (básník a dramatik). — 6. května Jindřich Mošna (* 1. srpna 1877), známý charakterní komik český. — 10. května Adam Veryha-Darowski (* 1851), žurnalista a historik polský, pracující poslední dobu stále ve Vatik. archivech. — 10. května Michael Krasovský (* 1851), učený právník ruský, politik a poslanec, jeden z předních stoupenců neoslavismu na Rusi. V Praze na sjezdu r. 1908 vedl ruskou delegaci. — 12. května Dr. Jan Žukowski (* 27. května 1870), professor dogmatiky v Krakově, velmi plodný bohoslovný spisovatel polský.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Česká podnikavost vyniká ku podivu více v zakládání akciových společností nežli v zakládání drobnějších a výhodnějších společností s ručením obmezeným. Vídeň a Němci pohlížejí závistivým okem jmenovitě na české banky, proti jejich filiálkám ve Vídni vedou otevřený boj a pronikání bank českých na slovanský jih a východ kde mohou hledí překaziti. V akciovém podnikání vzniklo vloni v Rakousku 64 společností s kapitálem 141·86 mil. kor. V tom bylo českých společností 21 s kapitálem 24·5 mil. kor. Rozšíření závodu a zvýšení kapitálu provedlo 60 společností o 243·5 mil. kor. a v tom českých společností 15 o 61·1 mil. kor. Obrátilo se tedy českého kapitálu 85·6 mil. kor. k akciovému podnikání — v celém Rakousku všeho ostatního kapitálu 300 mil. korun (vl. 299·76). Český kapitál stojí v poměru k ostatnímu (nevždy německému) jako 22·2 ku 77·8, počet závodů českých jako 20 ku 71. — Společnosti s ručením obmezeným roztřiďuje podle zemí a národností „Statistische Monatschrift“. Společností těch koncem roku 1909 bylo 743 s 8044 členy a kapitálem základním

204·8 mil. kor. Vloni jich přibylo 369 s kapitálem 64·9 mil. korun. Českých bylo z oněch 743 r. 1909 jen 94 čili 12·6% všeho počtu. Německých bylo 536 čili 72·1%, polských 63, rusínská 1, slovinské 3, srb.-charv. 12 a vlašských 27. Zůstal-li v tomto podnikání týž poměr i vloni, stojíme tedy daleko za příznivým poměrem svého akciového podnikání, jež převyšuje i náš obyvatelský poměr!

*

Přičiněním „Svazu pro povznesení návštěvy cizinců" zavedeny vloni v moravských městech některých přesné záznamy o návštěvě cizinců, kteří přes noc zdrží se v hotelích, hostincích a v noclehárnách. V záznamech udává se zároveň i původní země a bydliště, odkud cizinec pochází. Tak navštívilo Brno 65 339 cizinců, Kroměříž 1482, Prostějov 3983, Uh. Hradiště 3191, Třebíč 1247 cizinců (v těchto městech ne za celý rok). — Vídeňská statistická kancelář udává pro Moravu za rok 1910 počet cestujících (přes noc) na 125.560 osob. Z nich bylo z Moravy samé 94.595, z Vídně 6291, z ostatního Rakouska 12.655, z Uher a Charvatska 2631, z Bosny 75, z Německa 3783, z Italie 60, z Ruska 373, z Anglie 51, z Francie 25, z Rumunska 67, z Balkanu 28, z ostatní Evropy 18, ze Spojených Států 55, odjinud 28. Největší návštěvu vykazují poutní místa: Hostýn 32.000, Velehrad 20.000, Svatý Kopeček 15.000, Vranov 8401 a lázeňské Luhačovice 12 840 Množí se počet návštěvníkův i na Krumlovsku, Rožnovsku, ve Frenštátě (Radhošti), v Tišnově, Hranicích, v Mor. Švycarsku, na Novoměstsku, tak že imposantní číslice turistické německých Jeseníků z dřívějška zanikají už nyní v řadě hojných návštěv cizineckých v krajích českých.

*

Hlavní průmysl brněnský a jeden z prvních nejen moravských, ale i rakouských vůbec — vlnařské tkalcovny — ve zprávě brněnské obchodní komory za loňský rok vyličován jako stísněný. Podražila mu surovina a zvýšení cen za hotový výrobek nemohl docíliti leda v jednom jediném odvětví, v nejlacinějších a prostředních látkách vzorkovaných. Postaveno však opětně 502 nové stavy, většinou náhradou za stavy staré a méně dokonalé, ale také z velké části i na rozmnožení produkce. Průmysl tovární v Brně cítí, že už domácký průmysl tkalcovský skoro úplně jest všude ubit, a proto rozšiřuje tovární výrobu i na jeho účet. Počet nových stavův udává zpráva od roku 1896. Ve tříletí 1896 až 1898 počet nových stavů byl kolem 45 ročně, ale roku 1899 už 153, roku 1900 211, roku 1902 už zase 307 a roku 1904 už 519. Roku 1907 počet nových stavů dostoupil nejvyššího čísla 610; nastal prudký spád, z něhož se průmysl zase rychle povznáší; objednaltě roku 1908 nových stavů jen 217, roku 1909 však už 340 a vloni tedy 502 Do roku 1900 byly stavy většinou zahraničního původu, od té doby však převažuje domácí původ a od roku 1908 skoro úplně přestal dovoz cizích stavů, z 1059 stavů v posledním tříletí nově postavených bylo jich jen osm vyrobeno v cizině. Za 11 let od 1900 až 1910 postaveno nových mechanických stavů ve vlnařských továrnách 3134 v Brně samém

a v obvodě komory brněnské ještě 805. — Vedle továren jest v Brně nejsilnější obchod vlněným zbožím v říši. I zboží jiných okresů výrobních (zvláště severočeské vlnařství) jde rukama brněnských grossistův. Obchod tento velmi dobře podporuje prý i výrobu samu.

*

Z plýtvání složenkami poštovní spořitelny vzniká zvláštní odvětví obchodu, ovšem zatím jen židovského. Odběratelé zboží jakéhokoli, i literárního, hartusí jak známo na dodavatele, by k zásilkám přikládal složenky, které však většinou zůstanou šťastně u přijímatele neupotřebeny. Čiperní židé plýtvání a nedbání toho se chopili, složenky neupotřebené sbírají a dodavatelům je znova prodávají; tak učinil i „israelský spolek pro bezplatné poskytování obědů“ v Praze. Také jiné dobročinné spolky i katolické složenky sbírají. Dobročinný účel toho je pěkný, ale nepěkné jest, že se složenky nátlakem odběratelů takto zbůhdarma zrovna rozhazují a ještě méně pěkné by bylo, kdyby tato dobročinnost sváděla ke krádežím složenek, což ovšem není vyloučeno.

*

V obchodně úřednickém dorostu vzmáhá se odpor proti ustanovování pensistů v soukromých úřadech. Snižováním služebních let u veřejných úřadův uvolňují se řady lidí, kteří pobírajíce veřejné výslužné mají nejen dosti času, ale i schopnosti a chuti pracovati, ačkoli k pensionování si donesli „Krüppelzeugnis“. Zabírajíce v soukromých úřadech místa mladým čekatelum vzbudili jejich nelibost, jež i veřejnými protesty se již ozývá.

*

K rakouskému řádu telefonnímu vydán byl před nedávnem dodatek, jímž se některé předpisy ze dne 1. ledna t. r. dle přání obchodních a průmyslových kruhů doplňují nebo mění.

Dodatek obsahuje zejména upravení služebních hodin určitých úřadů telefonních, připouští dále změnu čísla stanice jen z nutných příčin technických atd. Pozoruhodno je též, že počet vlastních zavolání u polovičních stanic společenských zvýšen jest na 2400, tedy na tolik, jako u bytových stanic systému jednotného. Čtvrtinové stanice společ. mohou dle nového řádu volati 1800. Vyloučení účastníka z provozu nebo odejmutí stanice muže býti provedeno teprve po předchozí pohrůžce.

*

Vykupování našeho cukrovarnického průmyslu německými bankami má hrozivější protějšek v jediném polském průmyslu — v těžbě petrolejové. Poslední dobu vrhá se kapitál anglický a německý na doly haličské a vykupuje je z rukou polských. V časopise odborném „Nafta“ Dr. Stef. Bartoszewicz praví, že to není již hrozivým zjevem, protože Angličané přicházejí a vykupují už doly hotové, tedy platí nejen za terrain a za jeho naftonosnost, ale i za objevení a provrtání dolu, za zařízení, tedy za všecku tu podnikatelskou práci, již vykonali Poláci. Poláci s nabytým kapitálem pak jdou a vrtají dále a podnikají tedy znova. Hůře prý by bylo, kdy kapitál anglický přicházel jakožto

první objevitel a počínatel díla. Angličané koupili už v Boryslavi dvě a v Tustanovicích 29 studní petrolejových a kupují ještě jiných 40. Všech studní petrolejových jest 363, v Boryslavi 68 a v Tustanovicích 297. V Boryslavi patří haličským podnikatelům 49 studní a rakouským raffinerkám 17 studní, 2 studně Angličanům. Z dolů tustanovských jest jich v rukou haličských 96, raffinerkám rakouským náleží 64, Angličanum 69, Němcům 66. Polákům, židum. Němcům a Rusínům haličským patří už tedy ze vší té těžby naftové jen 40%. A v polsko-rusínských, tedy slovanských rukou jest jí jen asi 25%. A to hlavně menší a nepatrnější závody. Tedy stojí si Poláci a Rusíni se svým petrolejem tak asi, jako my ve svém hlavním průmyslu cukrovarském a líp než my v nejsilnějším průmyslu našich zemí — textilním (o uhlí a železe ani nemluvě!). Názor Dra Bartoszewicze o výhodnosti prodejů polských jest jen z části správný. Angličtí a něměčtí kapitalisté jednou už usazení nebudou jen dočerpávat zbytky nafty ze starých dolův, ale začnou asi i pátrat po nových pramenech. A kromě toho oni budou disponovat výdělkem tisícù lidí, úředníkův a dělníků domácích. A dnes už podíl jejich na těžbě rovná se podílu haličskému (37·7 vedle 39·9%).

*

„Praví ruští lidé“ (konserv. nacionalisté) jsou velmi poplašeni úmrtní statistikou ruskou. Průměrně umírá totiž z tisíce lidí ročně: pravoslavných 32 až 34 osob, katolíků 23 až 25 osob, protestantů 20 až 23 osob, mohamedánů 23 až 26 osob a židů 15 až 17 osob. Jak daleko jest prý doba, kdy celé Rusko bude požidovělé, neboť pravoslavní vymírají dvakrát tak hojně jako židé. Faraoni prý věděli proč tyto „lidem se podobající živočichy“ tak rázně potírali. — Na procentě úmrtním ovšem nezáleží, ale na přebytku narozených nad zemřelými. A ten není u židů větší než u pravoslavných. Právě nejruštější gubernie mají přebytek až i 20 lidí na tisíc, ale jistě 10. Pod 10 měly z čistě ruských gubernií jen tři: jaroslavská, tulská a voroněžská. Petrohradská a moskevská jakožto městské gubernie nepadají na váhu. Gubernie s nejčetnějším mohamedánským obyvatelstvem, kazanská a astrachanská přebytku mají pod deset osob na tisíc, protestantské pobaltí rovněž má přebytek jen pod deset. Židovské gubernie (9 západních: vilenská, kovenská, grodenská, mohylevská, minská, volyňská, kyjevská, podolská a bessarabská) mají přírost takový jako okolní čistě ruské, nic se od nich nelišíce.

*

V nedávné době překvapeni jsme byli velikou prudkostí odporu, jaký dal na jevo skoro všechen francouzský tisk proti uherské výpůjčce ve Francii, ač před tím ministři uherští se vyjádřili, že výpůjčka ta už je domluvena. Na zákulisní příčinu toho podivného zjevu vrhla světlo nedávná kolonialní debata francouzské sněmovny. S velikou bezohledností poukazovali jak zpravodaj, tak různí jiní poslanci na spekulační podniky osadní, jež nemajíce solidního základu vykořisťují důvěřivé obecenstvo francouzské. Soc. poslanec Jaurès poukázal tu (7. dubna) na pravou příčinu veškeré francouzské nesolidní spekulace a klamání

obecenstva: jsou to t. zv. „finanční bulletiny“ denních listů francouzských. Veliké deníky francouzské tuto rubriku nepočítají k části redakční a pronajímaly ji hodně draho různým podnikatelům, aby jí používali ku svým obchodům. Takový nájemce „finančního bulletinu“ musil pak hleděti, aby svými zprávami v něm hodně vydělal. Obcházel banky a podniky a za zprávy a chvály o nich dával si platiti. Obchody těchto „finančníků“ bývaly mnohdy velmi výnosné. Listy ovšem při zvláštních velikých transakcích finančních dostávaly ještě speciální honoráře. Zvláště je silně „arrosovaly“ („zalévaly“) vždy ruské výpujčky. — Rubrika finančních bulletinů byla tedy sice interessovaná s placeným úsudkem, ale ježto každý list jiné podniky chválil a jiné haněl, učinilo si čtenářstvo přece jen někdy správný úsudek. Teď však se utvořil „kartel“ oněch nájemcu finančních bulletinů pod vůdcovstvím skupiny Rénierovy. Kartel najal si fin. bulletiny všech větších listů pařížských a vlivnějších venkovských. Nájemné v listech nejrozšířenějších přesahuje až i pul milionu franků („Petit Parisien“ 0·6, „Echo de Paris“ 0·5 mil. fr.). Od té doby veškerý tisk francouzský takto zakoupený má jednotné zprávy a jedním způsobem obecenstvo informuje. Stal se mocí, které se každý jiný podnik musí podrobiti, nechce-li býti zničen. Bez tohoto kartelu není možná nic podniknouti ve Francii, není možná ničeho dosáhnouti. A přirozeno jest, že kartel mající sám tak veliký náklad organisační, hledí vydobýti co možná největších honorářů. O tento kartel také rozbila se uherská výpůjčka a nikoliv o politické ohledy. Ostatně nyní, jak pravil Jaurès, kartel bulletinů vede vlastně všecku politiku francouzskou.

*

Zajímavý ruch propukl mezi francouzskými syndikalisty Na 3. dubna svolal vudce Pataud dělníky syndikalisty do sálu „Učených společností“ na demonstraci proti zednářům a židům. Přítomno bylo na 1600 lidí. Hlavní řečník Janvier dovozoval, že „velký orient“ chce se zmocniti hnutí syndikátního, aby ho využil na ochranu a ve prospěch velkokapitálu. Naklońuje si vůdce, doufaje, že tím i massy lidu získá. Veřejný protivník v soutaně je mu milejší než takový potouchlý zednář. Jako odpurce jeho vystoupil redaktor listu anarchist. „Guerre Sociale“, ale nikoho nepřesvědčil. Shromáždění přijalo resoluci. v níž vyhrožuje, že se již nedá nadále krmiti hubenou stravou antiklerikalismu, že lid sáhne sám po stravě silnější. Tou míněn velkokapitál, hlavně židovský. — Na obranu židů a zednářů uspořádal Sebastian Faure, jiný vůdce anarch. syndikalismu schuzi, ale opět na ní pohořel. Pataud se svými lidmi se mu opět postavil na odpor a celé shromáždění přizvukovalo mu opětně.

*

„Echo de Paris“ stěžuje si na to, že stará příslovná zdvořilost francouzská čím dále tím více mizí. A jako příčiny toho zjevu udává: rovnostářství, které všecky stavovské rozdíly stírá, vážnost a úctu k druhým ničí. Osobní zásluhy, hodnostní stupně, ba dokonce ani stáří nebudí nijakého respektu. Všude se staví vlastní já do popředí,

nespoutané a nezdržované ničím a v ničem. Dříve kdo šel do společnosti, odkládal své osobní zlozvyky i nevinné návyky v předsíni neb šatně, teď všecko své každý všude nosí s sebou, kdyby to i sebe více trkalo. Společnost stala se víc než kdy jindy bojištěm, na němž se jedná bez ohledů a na němž nejsilnější vítězí. Tedy hranatost a neurvalost není jen u nás zlobou dne, ale i u hladkých Francouzů již zdomácňuje!

*

Počet sociálně-hospodářské literatury v r. 1910 udává „Internacionální ústav pro socialní bibliografii v Berlíně“ na 27.076 čísel. Z toho vyšly 8602 práce v knižní formě, 18.474 ve formě statí v časopisech. V seznamu zahrnuto 16 řečí a 2000 časopisů soc.-hosp. a příbuzných; kromě toho prohlédnuty i všeobecné revue a na 2000 časopisů jiných odborů. Na Němce připadlo 15.005, na Anglosasy 5549, na Francouze 3906 prací. Německá převaha má původ asi v důkladném vyčerpání materiálu nejen ve skutečné psavosti a velikosti Němců v otázkách těch. Podle soc. obsahu práce se třídí: vlastní sociologie 2638, theoret. nár. hospodářství 392, prakt. nár. hosp. 5206, politika 2271, socialní politika 7983, finanční věda 1159, statistika 3004, populace 289, kolonie 785, dějiny soc.-hosp. 2232, životopisné a bibliograf. 1117. Zájem o tento obor lidského snažení je nadmíru veliký, jak z čísel těch patrno.

*

V Prusku rozléhají se čím dál naléhavější hlasy, aby vláda použila vyvlastňovacího zákona protipolského, jejž r. 1907 si dala schváliti. Vyčítají vládě všemožné, proč že nechce ho použiti: vliv centra, vliv Poláků, vliv zahraniční (Rakouska), tajné zákulisní pletky, bázeň před junkry a pod. Mezi poháněči jsou spolek „Ostmarkenverein“ („hakatisté“) a propuštění úředníci z kolonisační komise. Vůbec je ta agitace všeněmecká a protipolská vedena skoro výhradně úředníky. Od počátku tohoto roku pořádá „Ostmarkenverein“ schůze a štve lid proti vládě, že nehájí dosti zájmů německých na východě, nepoužívajíc zákona vyvlastňovacího. Jest však více těch rozvážných lidí, kteří nepřejí si použití zákona vyvlastňovacího, poněvadž se obávají jeho vlivu na náladu a mysl lidu. A představují také číselně, že vyvlastnění neznamená pro Němce valného zisku. Dr. E. Kindler v něm. pozn. denníku a vl. r. Hayer v kolonisační Revue „Aus dem Pos. Lande“ dovozují číselně toto: Kdyby se všecky velkostatky nad 100 ha vyvlastnily, tedy polské i německé, a rozparcellovaly na 10 hektarové statky (tedy nejmenší, komise však tvoří i větší!), pak bude to míti jen malý účinek na posílení Němectva. Veškeré velkostatkářské půdy je dnes v Poznaňsku 1,499.037 ha, z toho náleží už kolonisační komisi 358.455 ha, takže zbývá v rukou soukromých osob jen 1,140.582 ha. Z toho jen 40% jsou statky přes 100 ha, jež se hodí k vyvlastnění. Tedy pouze 456.233 ha a z těchto zase asi třetinu tvoří lesy, vody a pod., takže polní půdy pro osídlení zbývá jen 304.155 ha. Po 10 hektarech statek — možno tedy na ní rozsaditi 30.415 rodin, čili asi 155.000 duší německých. Němců je dnes v Poznaňsku 809.000,

Poláků 1,288.000. Potom by jich bylo 960.000 vedle 1,300.000. Čili Poláci by klesli procentuelně z 61·3 na 57·2% všeho obyvatelstva a Němci by vstoupli z 38·7 na 42·8%.

*

Novou „kulturní vymoženost“ socialní objevila v Německu policejní assistentka štuttgartská Henriette Arendtová. Jdouc po stopách inserátu, že se za malou náhradu odstoupí nebo přijme dítě za vlastní, shledala, že existují organisované společnosti, které kupčí s dítkami. Mnohé mají až i na 3000 dítek k disposici! Dítky se odstupují k jakýmkoliv účelům. Společnosti je přijímají od rodičův obyčejně zdarma, ale odstupují s výdělkem. Jsou to většinou dítky „diskretního původu“, nemanželské, jež se takto prodávají. — Tedy kulturní „vymoženost“ velmi ošklivá, jenž může bujeti jen proto, že stát a společnost nemá dosti ústavův ani ochoty, aby sama shromažďovala pod svou ochranu dítky, které jsou rodičům na obtíž.

*

O mravní dovolenosti stávky vede se již delší dobu vědecký spor mezi berlínskými předáky křesťansko-socialního hnutí („Arbeiterpraeses“) a moralistou Biederlackem S. J. v innsbrucké „Zeitschrift f. kath. Theologie“. Rozumí se samo sebou, že pravda jest na straně moralistů, kteří učí, že stávka (grève, strike, sciopero, huelga) meliorační, k vynucení spravedlivé mzdy a jiných spravedlivých pracovních podmínek, sama o sobě jest mravně dovolená, jelikož každému dělníku jest volno práci ve stanovené lhůtě výpovědní po libosti opustiti. Nedovolenou je stávka proti smlouvě pracovní podniknutá, s násilnými prostředky vůči zaměstnavateli nebo dělníkům pracovati chtějícím spojená; Lehmkuhl (Casus consc. I. 900) a Vermeersch (Th. m. 629) povolují snad až příliš mnoho boycottovníkům, již prý dokonce smí i hrozbami a moralním nucením, odnětím spolkových podpor a pokutami působiti na dělníky pracovati chtějící, aby stávkovali také. Ovšem nezatajují moralisté při tom, že stávka takto v theorii dovolená stává se i jinými okolnostmi nedovolenou, na př. je-li pro požadavky rozumně neodůvodněné lehkomyslně podniknutá, zneužívá-li zahálky k neřestem atd. Tu nutno berlínským protivníkům stávky připustiti, že i mravně a právně dovolená stávka jest, byť i nutným, přece jen zlem, jež má se vždy pokud možno zameziti; skoro žádná neobejde se bez nenávistných projevů, bez nespravedlivých, ba zločinných násilností, bez poškozování vlastních rodin atd.

*

Návrhem zákona na úpravu poplatků za používání telefonu zabýval se říšský sněm německý, leč ku schválení jeho nedošlo. Dne 25. ledna bylo na pořadí druhé čtení tohoto návrhu, ale ještě před počátkem jeho projednávání byl návrh po vyzvání poslance Becka vrácen rozpočtové komisi, odkudž se za nynějšího zasedání této sněmovny do plena asi již nedostane.

Zákon upravuje poplatky jednak dle počtu stanic toho kterého místa a pak dle počtu rozhovorů. Základní poplatky obnášely by tedy:

50 marek v místech o 1000 stanic, 65 marek v místech o 1000 až 5000 stanic atd., až 90 marek v místech o 20.000 až 70.000 stanic a dále vždy 10 marek více pro každých 50 000 stanic. Za každý jednotlivý rozhovor navrhuje se kromě toho poplatek 4 feniků. Dle toho platilo by se v Berlíně za stanice nejvýš používané 490 marek. Rozpočtová komise navrhuje vedle poplatků za jednotlivé rozhovory paušál dle počtu rozhovorů a sice až do 2000 rozhovorů ročně 75 marek, do 4000 140 marek, do 6000 200 marek atd., při 10.000 rozhovorech pak 300 marek. Dle této úpravy činil by poplatek za jednu stanici v Berlíně nejvíce používanou (při 10.000 rozhovorech ročně) 390 marek (300 M paušál a 90 M základní poplatek). Usiluje se však o zavedení tarifu, kde by se platilo za 3000 hovoru 80 marek, od 3000 do 5000 hovorů 130 marek, od 5000 do 7000 hovoru 170 marek a od 7000 do 10.000 hovoru 200 marek, čímž by používání stanice berlínské stálo 300 marek (200 M paušál, 100 M základního poplatku).

Proti zvýšení poplatku podal ústřední výbor berlínské odbočky svazu „Hansa" ohražení, v němž vytýká rozpočtové komisi, že návrhem tímto podporuje tendenci obchodu a prumyslu nepřátelskou a nepříznivou. Třeba, že vládní osnova byla komisí pozměněna, přece jen značí citelné zatížení obchodu a živností. Telefonu, jako nejpotřebnějšího dorozumívacího prostředku všech tříd společenských a všech vrstev občanstva, nemá býti používáno k fiskálnímu vykořisťování. Návrhem na zvýšení tarifu však se k tomu rozhodně směřuje, ba v telefonu vidí se nový zdroj přijmu na úkor živnostenských a tedy z většího dílu jen středních tříd obyvatelstva. „Hansa" praví dále, že dosavadní sazba nesmí býti za žádnou cenu zvýšena, naopak: musí býti pusobeno k tomu, aby se telefon snížením poplatků co možná nejvíce rozšířil a přístupnějším stal. Prosperita jeho jest možnou i za mírnějších sazeb, jak lze pozorovati v Norsku a ve Švédsku, kde tarif telefonní je značně levnější než v Německu. V protestu vybízí se vládní kruhy, aby vyslaly do těchto států komisi úředníků, techniků a průmyslníků, která by studiem tamějších poměrů usnadnila řešení telefonního tarifnictví. Spis končí ujištěním, že dle obchodních zkušeností lze jen zlevněním poplatku docíliti většího užitku, protože nižší sazbu vynahradila by rozšířenost telefonu.

Na zlevnění telefonních sazeb naléhají i zástupcové jednotlivých obcí v Anglii. Resoluce dotýčná žádá anglickou vládu, aby jmenovala zvláštní komisi parlamentní, která by měla sepsati zprávu o veškerém provozu telefonickém a aby prozatím nenastalo zamýšlené zvýšení sazby. Jenerální poštmistr anglický, jemuž byla resoluce podána, řekl však, že zdatnost a spolehlivost telefonického provozu je důležitější nežli zlevnění poplatků. Před převzetím telefonu z rukou soukromé společnosti do správy státní nelze však ku snížení tarifu přistoupiti. Teprve potom vypracuje poštovní správa návrh na úpravu telefonního řádu a vezme zřetel jak k zástupcům obcí tak i jiných, súčastněných korporací. — Velká Britanie a Irsko měly koncem r. 1910 úhrnem 601.629 stanic; z těch patří 503.643 stanic

soukromé společnosti, 92.626 poštovní správě a asi 5000 stanic dvěma městským správám. V poměru k počtu obyvatel připadá vždy na 68 obyvatelů jedna stanice. Přírůstek obnášel za rok 1910 6·5%.

Touha po zlevnění poplatků za telefon v Anglii zdá se však býti, dle úsudku některých národospodářských politiku, nemístnou a neoprávněnou; spíše mělo by se prý vyvolati hnutí, které by směřovalo ku zdokonalení provozu a hlavně k rozšíření stávajích sítí a k rozmnožení, jichž počet, asi tří milionu, teprve by odpovídal vyspělosti anglického průmyslu, obchodu a živností. Potřebný k tomu kapitál asi 25 milionů liber šterlinku nemohou však poskytnouti společnosti, jichž oprávněnost k provozu telefonnímu koncem tohoto roku pozbude své platnosti; nelze však ani od státu očekávati, že by summu tuto najednou do podniku vložil, protože nejsou vyloučeny obavy, že by zmonopolisováním telefonu celý podnik stal se pasivním, jak tomu jest i u monopolu telegrafního, který od počátku svého (od r. 1865) až do letošího roku vykazuje deficit 35 milionů liber šterlinku.

Proto již dnes uvažuje se v Anglii o zřízení zvláštního telefonního konsorcia, které by anglický telefon mělo kapitalisovati a v němž by zastoupeny byly kromě etátu poštovního a říšského pokladu i zástupcové obcí a měst, vedle obchodních komor a vůbec všech representantu anglického peněžnictví a prumyslu, a kteréž konsorcium soustředilo by anglický telefon odkoupením stávajících již sítí, ať tyto nalézaji se ve správě soukromé, státní nebo obecní. Při zřízení tomto nevyšla by ani poštovní správa se škodou, neboť získala by značné licenční poplatky, které by jí pomáhaly umořovati schodek monopolu telegrafního, rostoucího rok od roku.

Spočívala-li by správa telefonu v rukou obchodních a finančních odborníku, pak by se telefon přiblížil k ideálu dopravního podniku, jak o něm trochu opozděně sní obchodní kruhy anglické, soustředěné v „National Telephone Comp.“ Nebyl-li telefon až dosud po obchodnicku spravován, pak vinu toho vším právem dlužno hledati v obchodní neprozíravosti společnosti samé. Zdá se však, že společnost tato svuj obchodní zájem nepustila nikdy se zřetele, neboť po celou dobu své vlády nad telefonem vyplácela tučné dividendy, nehledě ani k tomu, že dnes vykazuje přes sedmdesát milionu reservního fondu, k čemuž druží se ještě prodejní cena všeho zařízení, dvojnásob větší než investovaný kapitál.

Předchozí úvahou chce se tedy jen vyvolati nálada nepříznivá a nepřející provozu státnímu a zamýšlí se patrně přiměti povolané činitele k tomu, by zaujavše stanovisko proti sestátnění telefonu, přičinili se všemi silami o zřízení jiné soukromé společnosti, při čemž by samozřejmo ani „The National Telephone Comp.“ špatně nepochodila.

Ku zlevnění telefonu mělo dojíti též v Uhrách, kde ministr obchodu zamýšlel podati příslušný návrh poslanecké sněmovně. Nedávným úmrtím ministra, jenž akci této přál, bude asi záležitost tato nepříznivě dotčena, nebude-li odložena nadobro.

*

Pěkný doklad k tomu, kdo se bojí lidu, poskytují dnes italské radikální strany. Naléhaly dříve na zavedení všeobecného volebního práva v Italii — teď když se má zavésti, tváří se kysele a že prý to k dobrému nepovede; že je to skok do neznáma; že radikální skupina levice bude setřena; že prý socialismus tím nezíská; že se vytvoří mohutná skupina „katolická“ ve sněmovně; že povstane snad dokonce i v Italii „katolické centrum“ jako v Německu! Dnes má Italie voličů 2,930.073, volebním právem by jich přibylo 5·9 milionů. Volební právo vylučuje analfabety z volebního práva, leda že by odsloužili vojenskou službu; po 30. roce věku volí i analfabeti, jinak volí se od 21. skončeného roku; volební právo aktivní i passivní obmezeno ovšem jen na muže. Analfabetů mužů mezi 21. až 30. rokem je 1,050.000 ze všech 9.260 000 mužů přes 21 let — tedy 11·3%. Také špatné vysvědčení pro liberální „znovuzrozenou“ Italii!

*

„Echo des Mines“ sděluje o objevu předhistorického dolování na měď v Asturii ve Španělsku. Nedaleko města Ovieda na hoře Aramo nalezeny staré zasuté šachty a chodby ve skále vytesané sledující rudné žíly mědi a kobaltu. A v jedné z chodeb nalezeno mnoho kostí patřících silným lidem, šestnácti osobám; dvě kostry podařilo se z nich úplně sestaviti. Náčiní dolovací měli kamenné a kostěné. Pravděpodobně tedy kovu dobývali, ale zpracovati ho neuměli. Chodby ve skále tesané jsou velmi úzké a nízké, takže bylo nesnadno se jimi prodrati. Mnohé jsou tak šikmé, že jen pomocí řemenů bylo možno se jimi vyšplhati nahoru. Nástroje kamenné, kladiva, dláta a bodce měly buď násadky nebo vedeny pouhou rukou nebo byly na řemenu upevněny. Některá kladiva dosahují váhou až i přes 10 kg. Osvěcovali chodby buď loučí nebo větvemi, jež omotány koží a napuštěny tukem nebo pryskyřicí. Práce musila býti hrozná v těchto dolech a konali ji asi otroci, kteří spouštěni kolmými šachtami dolů, odkudž bez pomoci uniknouti nemohli. Kostěné nástroje pocházejí ze zvířat nyní již ve Španělsku vyhynulých. Poslední horníci byli asi náhle v dole zasypáni, protože nalezeni v posicích nepřirozených s pěstmi křečovitě sevřenými a ještě nástroje svírajícími. — Je to první podobný objev předhistorického pravděpodobně „velkokapitalistického“ podniku hornického.

*

Portugalská vláda upravila si nový volební řád velice dovedně. Místo censu daňového stanovila vzdělanostní: volební právo mají pouze osoby, jež umějí čísti. Tím odstřelila si monarchistické analfabety venkova. S druhé strany však dala volební právo všem vojákům a poddůstojníkum — i když jsou analfabety — a tím zajistila si „nestranné“ volby pro sebe. Tak se to dělá!

*

Strach pojímá také Američany, že Spojené Státy ztratí v brzku povahu anglosaského státu. Rodiny starých Američanů jsou totiž neplodny. Poměry mezi Anglosasy americkými nejsou lepší než ve Francii. Ve státě Illinois (hl. město Chicago) proto navrhují

mládeneckou daň nejméně 10 dollarů, jež by se platila od 35 roku každým svobodným mužem. Podle poměrů majetkových byla by ovšem stupňována do výše. Z výnosu daně dávaly by se prémie matkám za každé dítě. Za první do dvou let po svatbě zrozené by dostala matka 100 dollarů premie, za další dítky byly by premie vyšší. Chicagský předseda výchovné rady Bodine vypočítává, že mezi 1½ milionem Anglosasů chicagských jsou jen 1002 rodiny, které mají více než sedm dítek; mezi 300.000 Němců jest však takových rodin 1044 a mezi 150.000 Poláků jest jich 1099. Připadá tedy jedna taková požehnaná rodina u Anglosasů na 1500 osob, u Němců na 290 osob, u Poláků na 140 osob. — Příliv evropského obyvatelstva od půl do celého milionů ročně, a to obyvatelstva vesměs jinonárodního, budí obavy tím větší. Proto také stálé zostřování přistěhovaleckých podmínek, jež se už pomalu podobají týrání příchozích na Ellis Islandě (Eliášově ostrově), kde jest před vstupem na půdu novoyorskou přehlídka přistěhovalců podpalubních. Navrženo dokonce, aby prohlídka byla tak důkladná, jako jsou u nás odvody a kdo se tělesně jen poněkud nepodobá, aby byl odmrštěn a na pevninu nepouštěn.

*

Ku zřízení stanic pro bezdrátovou telegrafii povolila indická vláda více než 1 mil. korun. Stanice budou sloužiti výhradně vojenským účelům a mají býti zařízeny v Kalkutě, Delhi, Allahabadě a v Simle. Dosah jejich bude obnášeti 1000 km, největší to dosud vzdálenost stanic tohoto druhu v této zemi. Zařízeny budou anglickou společností Marconiho. Táž společnost ucházela se také o povolení k provozu bezdrátové telegrafie u brasilské vlády, ale byla odmítnuta, přes to že se nabídla, že vedle snížených tax poskytne ještě 50% ze svého hrubého příjmu do pokladu státního. Brasilie, hodlajíc radiotelegrafii zmonopolisovati, odvolala i brasilskému Lloydu poskytnutou koncessi k provozu bezdr. telegrafie na pobřeží brasilském a zahájila vyjednávání s německou společností radiotelegrafní stran zřízení šesti stanic. Podobně zachovala se i Argentina, kde byl vládou zakázán provoz stanice v Bernalu, vybudované společností Marconiho; vláda postavila tu sedm stanic dle soustavy německé a bude radiotelegrafii provozovati ve vlastní režii. Také republiky v Peru, Chile a Uruguay prohlásily se pro monopol radiotelegrafický a zadaly vybudování většího počtu stanic německé společnosti. Jak vidno, vítězí německá podnikavost i v jižní Americe.

Školství.

V Brně konán devátý sjezd „rakouského spolku pro nucený výchov a péči mládeže“. Spolek před jedenácti lety založený má své místní odbory po celé říši ve všech větších městech; ustavující valná schůze konána před jedenácti lety též v Brně. Přes

to, že konstatován pokrok v oboru této socialní péče o mládež, tvrzeno též na schůzi, že naše říše je přece jen pozadu za jinými zeměmi — ovšem pouze za několika málo zeměmi západními.

*

Na kongessu učitelů z učitelských ústavů ve Vídni přijato 110 proti 100 hlasům, aby náboženství bylo vyloučeno z předmětů, jež při přijímací zkoušce se zkoušejí. Pro vyloučení byli zástupci z Čech, Moravy, Slezska a Korutan. Při tom ovšem se omlouvali, že nejsou proti výchově náboženské, ale že mají náboženství za věc citu a charakteru, a nechtějí ho snižovat na zkušební předmět; není prý naukou a vědou!

V ministerstvu vyučování chystá se nový zkušební řád pro professory středních škol s platností od r. 1911/12. Pro všecky střední školy, i dívčí lycea v to pojímajíc, bude jednotná zkušební komise a všichni kandidáti i kandidátky professury budou zkoušeni stejně. Pro kandidátky professury bude však určena přechodní doba do r. 1915. Zkoušky samy doznají některých úlev oproti nynějšímu řádu zkušebnímu.

Jak minule sděleno, jest v Čechách na 600 učitelů (čes. i něm.) bez místa, na rok prý jich bude 1200. A stejně je i s učitelkami. Na 300 českých zkoušených kandidátek učitelství jest prý nyní bez místa. Zemská školní rada vydala rozkaz nepřijímati do pražského paedagogia více než 30 žákyň, ač se jich hlásí ročně na 300! Ale obmezení to nic nepomáhá, protože vedle státního paedagogia pražského jsou dvě paedagogia městská (Plzeň, Litomyšl), a pět klášterních paedagogií (Praha, Chrudím, Kladno, Kutná Hora, Budějovice), a kromě toho absolventky lyceí a gymnasií dělají také zkoušky na učitelství.

Z učitelských kruhů se proto naléhá stále rozhodněji na to, aby normalní počet třídní snížen byl s 80 na 60 žáků, tak aby i zbývající síly učitelské mohly najíti zaměstnání.

Co počala správa vyučování měniti a rozšiřovati prázdniny, nasadila si celé řady nespokojenců a nevyhoví teď nikomu, kdyby jakkoli lhutu prázdninovou ustanovila. Zvláště milosti nenalezne, když prázdniny nebude každým rokem víc a více rozšiřovati. Letos aspoň již počalo reptání a vyčítání, že učitelé i žáci jsou zkráceni! Že školní rok začal 9. září, musí se až do 15. července vyučovati — takže školní rok je vlastně o týden delší, než byl kdykoliv před tím! Minulá léta prázdniny počínaly vždycky dříve; roku 1908 6. července, 1909 3. července a 1910 8. července. A byl-li tehdy pro to důvod, trvá týž i nyní. A jeden z vážných důvodů takových jest, aby žáci ukončivší dříve školní rok mohli se s vysvědčením hlásiti již do škol vyšších, ježto zápis a zkoušky přijímací bývají v polovici července. Letos prý žáci přijdou již všude pozdě!

*

Na srbském církevním kongresse v Karlovicích, jenž v polovici května byl svolán, projedávány subvence na vyšší dívčí školy srbské, jež jsou v Nov. Sadě, Pančevě a Samboře. Vloni již navrženo, aby subvence školám těm byla odebrána; zatím návrh pozměněn, aby

Novému Sadu ponechána byla až do r. 1913. Sněm srbský je podle zákona povinen školy ty vydržovati, než obce si nasbírají dostatečný fond, aby je samy mohly vydržovati. Většina kongressu, jíž obce jsou smýšlení radikálního, vyčítá obcím, že fondu netvoří a tak nároky na subvenci uměle udržují. Menšina radikalní, když jí většina nepovolila, učinila svou absencí kongres nemožným. Je to už opětovně pro nesnášelivost obou srbských stran: „samostálcův“ a „radikálů“ (konserv. a a pokrok. podle našeho), že Srbové místo autonomie národní mají zvůli úřední ve své církvi a svém školství.

*

Hnutí za reformu vyučování náboženského vyšlé ze saského učitelstva v Německu a formulované v tak zv. „Zvikavských thesích“ bylo v Sasku samém vloni zakřiknuto ministrem vyučování, který bránil konfessionelního rázu školy a náboženské učby. Ale hnutí tím neutuchlo, jen se přitajilo a dnes pod novou firmou koncentrováno nastupuje do boje. Ujali se ho universitní professoři, učitelé středních škol a poslanci organisují ústředí pro celé Německo, v němž mají se sloučiti všechny místní spolky a časopisy abož.-reformní. Jsou to zatím kruhy zcela protestantské, jež hnutí to vedou, a obráží se v něm celý ten „modernismus“ protestantské liberální theologie, která i na jiných polích již ovládla, nyní pak přetvořiti chce i školu, ještě „po staru“ zařízenou. V provolání praví se, že boj půjde za osvobození dítěte z pout verbalismu církevního, nikoliv za odstranění náboženství. Heslem bude paedagogicko-psychologické náboženské vyučování. Ne nábož. mravní, ale mravně-nábož. výchov. Dítě napřed musí býti mravně disciplinováno a pak až po třetím školním roce přijde se k němu s nábož. učbou, s náboženstvím citu a duše a nikoliv prázdných slov a formulek.

Episkopat bavorský ze své schuze Freisingské obrátil se 12. května veřejným dopisem ještě jednou proti všeobecnému spolku učitelů bavorských a jeho orgánu („Bayer. Lehrerzeitung“). Vytkl vloni listu tomu, že uráží víru a náboženství mnohými svými články a že stanovy spolku nutí všecky členy list odebírati. Vyzval tehdy spolek — ať buď list vede v neutralním duchu, anebo členy katol. sprostí povinnosti list odbírati, jinak že by musili věřící učitelé vystoupiti ze spolku. Spolek upřel biskupům právo kritiky a míchání se do spolkových záležitostí a list se nepolepšil a povinnost odběratelská nezrušena. Biskupové novým listem hájí své právo a povinnost napomínati, upozorňovati a kritisovati vše, co se víry a mravů týká, a svou žádost opětují.

*

V Berlíně zastřelil se ruský student Dimitrij Dubrovskij, že mu odepřen zápis z politických důvodův, ač se dva professoři (Dr. Planck) zaň přimlouvali. Případ vyvolal velkou sensaci a nevoli v tisku. Vyšlo na jevo, jaká policejní tyranie vládne v Německu. Policie pruská z úslužby k Rusku sleduje a stíhá studenty ruské v Německu, jsou-li politicky „neblahonadějní“. Berlínská universita pak z úslužby

k policii ptá se napřed policie na každého cizince, smí-li jej přijat. Dubrovskij byl jinak velmi nadaný a pilný student (professoři petrohradské university Borgman a Chvolson ho prohlašují za pozoruhodného badatele v oboru optiky) a byl už dříve zapsán v Erlangen, ve Vratislavi a v Jeně. V Berlíně ho nepřijali, že nechtěl vstoupiti do studentského spolku, stojícího pod vedením ruského vyslanectví! — Vláda na interpellaci v říšském sněmu pravila, že Dubrovskij nebyl přímo odmrštěn, ale postaveny mu podmínky, jimž nevyhověl.

*

Roku 1909 dostali realisté v Německu právo navštěvovati všechny fakulty universitní, doplní-li si znalost latiny a řečtiny. V Badensku dovoleno jim vstoupiti i na theologickou fakultu protestantskou, jinde theologické fakulty jak katolické tak evangelické z toho dovolení vyňaty. Na doplnění znalostí klassických jazyků zprvu pořádány nezávazné kursy na vyšších realkách samých, ale hned od nich opuštěno. Zavedeny za to roku 1910 universitní kursy z latiny a řečtiny, jež jsou obligátní pro všecky posluchače realisty a pro ty gymnasisty, kteří z latiny a řečtiny nemají dostatečnou známku na maturitním vysvědčení. První statistika těchto kursu za rok 1910/11 vydána v Prusku. Súčastnilo se kursu těch na pruských universitách 298 posluchačů v kursu latinském pro právníky a 210 v kursu řeckém pro mediky, filology, historiky, theology (na doplněnou gymnasijních znalostí) a juristy. Na latinském kursu bylo 62 gymnasistů, 167 realních gymnasistův, ostatní, tedy menšina, realistův a z jiných škol. V řeckém kursu bylo 8 gymnasistů, 123 realních gymnasistův, ostatní z jiných škol. Většinou tedy první rok použili těch kursů gymnasisté a realní gymnasisté na doplnění svého latinsko-řeckého studia. Tvoříť většinu v kursech těch: na latinském 77%, na řeckém 62%.

*

Nová vláda francouzská uhýbá všude před syndikalisty a anarchisty. Tak znova dosadila učitele pařížského Nègra, který před čtyrmi lety byl sesazen pro veřejný útok na ministerského předsedu Clémenceau, když tento nechtěl dovolit syndikalisování učitelstva (přístup učitelských spolků k dělnickým syndikátum). Organisace učitelské stále se domáhaly, aby Nègre opět byl dosazen, a minulá vláda mu nabízela místo na venkově. Ale Nègre ho nepřijal a žádal totéž místo, jež dříve měl v Paříži, s náhradou ušlého postupu. Monisova vláda nyní v plné šíři vyhověla přes to, že referent o školních záležitostech senátor de Selves se tomu bránil.

Na sjezdě učitelském v Marseilli zpíval celý sbor socialistickou „internacionálu". Přijal resoluci proti vládnímu návrhu o dělnickém pojišťování starobním těmito slovy vyjádřenou: „Učitelé nemohou uposlechnouti pokynů ministerských o dělnickém pojištění starobním, neboť by se zpronevěřili usnesením všeobecného svazu dělnického." Socialističtí poslanci sněmovny s návrhem souhlasí, učitelstvo však se přidává na stranu syndikátů, které jsou proti všemu zákonnému přištipkování a strojí násilný převrat socialní.

Vláda Monisova sotva nastoupila, byla interpellována pro šetření škol řádových. A označován sekretář ministerský Constant jako ten, který školu Uršulinek v Bazas svým vlivem udržuje, tak že školy státní v Bazas dosud není. Ministr na to odpověděl, že není poslance, který by se nebyl někdy přimlouval za nějakou školu řádovou. Podle zákona proti řádům a kongregacím z roku 1901 a 1904 měly totiž školy řádové pomalu býti rušeny a místo nich otvírány školy státní, laické. Lhuta pro tuto laicisaci dána do roku 1914. Týž Monis nastrčil 24. února interpellaci Malvyho a Meuniera proti Briandovi o školách řádových a tím ho shodil. Tehdy Briandovi vyčítáno, že trpí na 2000 kongregací klášterních, které se po roce 1901 tajně vytvořily v zemi a které prefekti (okresní hejtmani) jako klášterní sbory, klášterním životem žijící, třebas nenápadně, označili. (Poručeno jim takové šetření roku 1906/07 a teď znova 1909/10.) A vláda nechává stále ještě trvati 1700 škol „školních bratří“ a 40 škol řádových jiných kongregací; ba dovolila dokonce i jesuitům, že mohli znova se ujati kollegia Saint Michel v Saint Etienne, jež najaly pro ně soukromé osoby.

Zákony z roku 1901 a 1904 jsou vůbec prováděny jen náhodně a nepravidelně. Jednou s celou zuřivostí se do toho pustí, ale hned zas ustanou. Roku 1903 na př. zamítány všecky žádosti, jež kongregace podaly, aby podle zákony byly autorisovány; tak zavrženo během roku 136 žádostí, ani jediná nepřijata, mezi zavrženými bylo 107 kongregací školních. Z ústavu kongregačních určeno k zavření 10.000 a jen 40 jich autorisováno, ale roku 1910 usneseno zavříti všecky do roku 1914. Zbylo jich tedy dosud jak Malvy udal na 1810; ostatní už pozavírány.

Státní rozpočet školní také rapidně vzrustá; roku 1873 stát platil na školství 41·27 milionu franku, teď platí na ně 282 mil. a 36.000 obcí francouzských platí také ještě na 36 milionu franku. Roku 1907 bylo všech škol svobodných (náboženských proti laickým státním zřízených) 13.000 (řádových v tom na 3000). V Paříži samé bylo křesťanských škol vloni 222 a 50.000 žákuv. A jak listy radikální si stěžují, v mnohých departementech školy svobodné rostou a pomalu prý na příklad v Bretagni nebudou mít státní učitelé koho učit!

*

Italie dokončuje svuj nový školní zákon, jímž se má odstranit hrozný analfabetismus, jaký dosud v Italii se nachází, ač od roku 1877 zavedena všeobecná školní povinnost. Školství obecné však svěřeno obcím, a ty z nedostatku prostředku na venkově, zvláště na jihu je zanedbávají. Dnes obce vydávají na školy 140 milionů lir a stát 21 milionů. Příště má býti obcím samospráva školní odňata a stát utvoří krajské školní rady, jež povedou správu obecného školství. Jen města okresní a krajská a města nad 10.000 obyvatelu podrží samosprávu. Za to stát bude více přispívati na školství v obcích, jež školní samosprávu pozbudou. Poskytne pujčku 240 mil. lir (v 12 letech) za 50 let splatnou na stavbu škol, zlepšení platův učitelských převezme sám na sebe. Zatím přibude státu břemeno 16 milionu lir, nejvyšší suma, jíž se stát zatížiti chce ve prospěch školství obecného, bude

činit 60 milionů lir. Za několik let, podaří-li se zavésti všeobecnou povinnost školní, bude náklad na obecné školy obnášet na 250 milionů lir. Dnes však není jenom nedostatek budov, ale i učitelů. Stát chce tedy i učitelské ústavy zreformovat, a při vyšším platě doufá, že i více kandidátů bude. Katolíci italští nevítají s radostí toto postátnění škol, bojí se, že po ztrátě samosprávy obecní ve školství bude toto státem ještě více laicisováno než dosud. Ale zákon už jest hotov, obce své samosprávy nebránily!

Vojenství.

Výsledky italských námořních manevrů v Adriatickém moři. (O.) Nepřátelské lodě, nejsouce úplně jisté před útokem podmořských člunů, musily při střelbě v rychlé plavbě stále měniti své stanoviště, aby se vyhnuly torpedovým útokům podmořských člunů Odborníci jsou ale toho náhledu, že i tato přestřelka v pohybu vedla by konečně k umlčení ankonských pobřežních opevnění. Poněvadž bylo silné vlnobití a vlny často odkryly panceřovou pozorovací věž útočícího podmořského člunu i když tento plul 2·5 *m* pod hladinou moře — mohly nepřátelské lodě v čas zpozorovati blížení se podmořských člunů a vzdáliti se rychlou jízdou z jich blízkosti. Tyto manevry dokázaly nutnost sesílení pobřežních ankonských opevnění moderními panceřovými věžemi, vyzbrojenými těžkými pobřežními děly.

Při útoku válečného loďstva na přístav benátský, pokoušely se obě panceřové divise nepřátelského loďstva o umlčení opevnění severně od průlivu Lido a opevnění Cavallino. Ostatní nepřátelské válečné lodě obrátily se v téže době proti tvrzím průlivu Malamocco, Alberoni a Sottomarina. Průliv Lido a kotviště Spignon u průlivu Malamocco uzavřel obhájce podmořskými minami, barikádami, ocelovými sítěmi, řetězy a ponořenými loděmi. Útočníku zdařilo se přece i přes bdělost obhájcovu vyloditi u Chaleri oddělení vojska, kterému se podařilo vyhoditi železniční most u Chavanelly do povětří a zameziti tak z jihu dovoz do Benátek. — Nepřátelské loďstvo zahájilo střelbu proti benátským pobřežním opevněním již na 7.400 *m*. Tato střelba nebyla ale účinnou, poněvadž torpedové a podmořské čluny obhájcovy stále svojí přítomností nutily nepřátelské loďstvo ku změně stanoviště. Tím bylo tomuto loďstvu velmi ztíženo určiti správnou vzdálenost pro střely z děl i soustavné pozorování střelby. — Aby se mohl vyzkoušeti účinek nepřátelské střelby na bližší vzdálenost, nařídilo vrchní řízení manevrů přiblížení se nepřátelského loďstva až na 2 500 *m* k pobřežním opevněním.

Na tuto vzdálenost trpělo nepřátelské loďstvo zvláště palbou těžkých houfnic umístěných v opevněních Cavallino. Lodě útočníkovy mohly jen z těžka určiti přesnou polohu pobřežních opevnění, poněvadž při pozorování z moře nebylo z těchto opevnění skoro nic viděti. Jen zablesknutí po výstřelu a dým prozradily pro okamžik polohu tvrzí Zkušenost též dokázala, že každý cestovatel, který na parníku pluje průlivem Lido, muže pohodlně z lodě pozorovati ze strany benátských lagun zařízení tvrzí na Lidu a násypu Pellestriny. Námořní manevry ukázaly, že nepřátelské loďstvo muže udržovati účinnou střelbu proti pobřežním benátským opevněním mezi 2400—9000 *m*, že ale tato jsou dobře skryta a těžko zasažitelna. Jsouce silně vyzbrojena, mohou ve spojení s torpedovým a podmořským loďstvem, podmořskými minami a barikádami zmenšiti vyhlídky nepřítelovy na účinné provedení útoku na nejmenší míru. Bezohledný nepřítel, kterému nezáleží na vážném poškození několika vlastních lodí nebo jich zničení při rázném útoku, mohl by sice na velkou vzdálenost bombardovati benátský námořní arsenál a okraj vlastního města nebo vyloditi menší oddělení vojska na pobřeží mimo dosah obhájcových děl, dobytí válečného přístavu Benátek jen válečným loďstvem — bez současného obležení a útoku pozemní nepřátelské armády na benátské pozemní tvrze — jest skoro nemožné.

Námořní politika Italie obírá se nyní vážně již výše uvedeným projektem, totiž opevněním přístavu Brindisi. Italské válečné loďstvo, opírající se o tento přístav má zameziti průjezd nepřátelských obchodních lodí úžinou otrantskou a výjezd nepřátelských křižníku, určených k ničení italského námořního obchodu z Adriatického moře do Jonského. Dalším plánem Italie jest, sesíliti svoje válečné loďstvo na ten stupeň, aby mělo vždy číselnou převahu nad protivníky v moři Adriatickém a ve východní části moře Středozemního (rozuměj Rakousko Uherska a Turecka). Pomocí silného válečného loďstva má se hleděti dosáhnouti rychlého vítězného rozhodnutí na moři a následkem toho nadvlády na moři. Pro dosažení nároků Italie dostačí prozatím dle úsudku odborníků, když se vystaví minulého roku povolené velké válečné lodě, sesílí torpedové a podmořské loďstvo, opevní se silně Brindisi a rozšíří válečný přístav Tarent. V poslední době mluví se též o vystavění mořského průplavu mezi Tarentem a Brindisim, který má protínati jižní Apulii.

Italské odborné časopisy jsou toho náhledu, že vláda nemá v budoucnosti od sněmovny požadovati peněžních obnosů k použití pro vybudování nových válečných přístavu a méně duležitých pobřežních opevnění, poněvadž nynější úplně dostačí pro oporu válečného loďstva Italie a pro obranu pobřeží. Za to mají se zástupcové národa a vláda postarati o další sesílení válečného loďstva, poněvadž toto svojí offensivní silou muže zabrániti zničení italského zámořského obchodu a spustošení italského pobřeží loďstvem nepřátelským.

Zde nutno též učiniti zmínku o projektované a následkem rozpuštění říšské rady odložené cestě našich něm. liberálních poslanců do Říma, aby se súčastnili letošních italských slavností na památku sjednocení Italie. Tento krok, který prý má přispěti k zlepšení mezi-

národních styků mezi naší monarchií a královstvím italským, vyhlašuje německá liberální žurnalistika za obratný čin státnického umění. Sjednocení Italie stálo naši říši Lombardii a Benátsko. Italie jest dosud náš spojenec, italský lid ale není přítelem Rakousko-Uherska. Při nejbližším příznivém seskupení v mezinárodní politice bude se Italie snažiti uskutečniti své plány v moři Adriatickém a na Balkáně a italský národ bude se domáhati připojení jižního Tyrolska a celého našeho přímoří ku království italskému. Cesty italské politiky křižují úplně plány Rakousko-Uherska na Balkáně a v Levantě. Dosud hledí italské rozhodující kruhy docíliti vždy dorozumění s naší říší. Až ale jednou italská vláda uvidí, že přišla příznivá doba k ráznému činu, změní svoji taktiku proti naší monarchii a celý italský národ bude státi jako jeden muž za úředními kruhy království italského při srážce s Rakousko-Uherskem. To jest pravý stav věcí v Italii a s tímto se musí u nás počítati. Při slavnostech konaných na oslavu sjednocení Italie, které nás upomínají na ztrátu dvou bohatých provincií, není proto vhodného místa pro poslance naší monarchie. Mimo to nezmění tato návštěva praničeho na pevně vytknutých cílech italské národní politiky. Šli někdy francouzští poslanci oslavovati do Berlína sjednocení Německa, které stálo Francii Elsasko a část Lotrinska? Možno si mysliti účastenství španělských poslanců při oslavování vydobyté neodvislosti jihoamerických republik? Súčastnili by se turečtí poslanci ve Srědci slavnosti sjednocení severního a jižního Bulharska nebo ruští poslanci slavnosti připojení Koreje k Japonsku? Ve státech, ve kterých jsou city státního příslušenství a národní hrdosti vyvinuty, by se ani poslanec ani časopis nesměl opovážiti činiti podobnou propagandu, jako rakousko německé liberální kruhy činily pro návštěvu Říma. Řeč italských časopisů, že rakouští poslanci budou v Římě vítáni, když přivezou s sebou co vymoženost italskou universitu v Terstu, zní sotva jako vřelé pozvání zdvořilých hostitelů. Ovšem oni chtějí něco jiného, demonstraci proticlerikální: dokazují tím právě jako naši liberálové, že v protináboženské zuřivosti dohodnou se i s nepřítelem vlasti proti vlastním krajanům.

solucio culpe, ut patuit, tum quia potest obligare ad penam et lex divina est prompcior ad absolvendum / quam[a] ad obligandum.

Secundum documentum est, quod sicut potestas absolvendi a culpa fuit sacerdotibus limitata, nichil enim possunt nisi circa peccata, ita potestas solvendi a pena per modum indulgencie fuit limitata per superiores, ut non possint indulgenciam dare, ne forte vilesceret facultas indulgencie et sic esset occasio culpe. Unde nisi fuisset iure positivo limitata potestas illa, videtur[b] quod omnis sacerdos posset ab omnibus absolvere sicut summus yerarcha, quod est plus quam quecunque indulgencia.

Tercium documentum est, quod talis potestas in episcopis non[c] est limitata, sed tantum determinata. Unde non possunt nisi XL dies conferre,[d] qui alias potuissent sine determinacione, cum Christus ita dixit eis: *Quorum remiseritis*[e] et *Quodcunque ligaveritis* etc. sicut beato Petro.

Quartum documentum, quod talis potestas est in summo pontifice indeterminata, quia sine ullo termino fuit ei collata a Christo, cum non habeat modo aliquem superiorem, qui possit eam sibi determinare,[f] ideo potest dare quantumcunque,[g] sicut sibi videtur.[h]

Septima consideracio: quibus proficiunt tales indulgencie. Dicitur quod iste indulgencie non valent nisi illis, qui sunt ydonei ad recipiendum, dicente domino in ewangelio quibus concessit istam auctoritatem[1]: *Si fuerit ibi filius pacis, requiescet super eum pax vestra, sin autem, ad vos revertetur* (Luc. X).

Unde intelligendum, quod quatuor inpedimenta sunt, quod indulgencie alicui non proficiunt quantumcunque rite date. Primus defectus est credendi; quando aliquis non habet fidem, tunc ei talia non proficiunt,[i] quia dicit Augustinus de doctr. christ. 1., quod Christus dedit claves ecclesie, ut qui non crederet in eas, peccata ei non dimitterentur[j] et qui crederet, indulgenciam perciperet.

Secundus defectus vel inpedimentum est defectus acceptandi, quando aliquis non est in divina gracia, quia tunc est obligatus ad penam eternam, circa quam non cadit indulgencia, cum sit irremissibilis, quamdiu est in mortali culpa, quia indulgencia sequitur culpe delecionem.

Tercium inpedimentum est defectus excommunicandi.[k] Quando enim est aliquis excommunicatus, pro eo quod est ab ecclesia precisus, non est capax indulgencie, cum non sit in gremio ecclesie constitutus, et ideo sicut membrum mortuum non suscipit beneficia corporis, sic nec iste beneficia ecclesie.

[1]) Luc. 10, 6.

---

a) B quando. — *b*) A videretur. — *c*) Mss. nemají. — *d*) A offerre. — *e*) B nemá. — *f*) B vynech. qui . . . determinare. — *g*) B má: indulgencias dare sicut .. — *h*) B má tu rubrik. přípisek A bssach Wiklefisto! V C D je tento passus rozšířen. — *i*) B vynech. quantumcunque — proficiunt. — *j*) A dimitti. — *k*) Tak kodd., jen D opravuje: est excommunicacio.

Quartum inpedimentum est defectus confessionis. Quando enim dantur indulgencie vere penitentibus et confessis, tunc quantumcunque vere peniterent et perfectam cum gracia haberent contricionem,
12b tamen / nisi sacramentum confessionis, sub cuius condicione[a] tales indulgencie dantur, participant,[b] nichil percipiunt. In cuius figura ante peccatorum expiacionem fiebat omnium peccatorum confessio ipsorum filiorum Israel (Levit. II.). Intelligendum tamen, quod confessio peccatorum videtur esse[c] necessaria ad percipiendam[d] indulgenciam. Racio, quia nulla indulgencia habet locum debitum remittendi,[e] ubi debitum non est adiudicatum, quia quod non constat deberi, non postulatur absolute remitti. Ista autem adiudicacio debiti in ecclesia[f] non fit ante sacramentum confessionis, unde ante ipsum nullus obligatur ad penam in hac vita. Ergo non cadit talis ecclesiastica remissio, donec peccata fuerint per ecclesiam iudicata, et ab hoc videtur dari indulgencia penitentibus[g] et confessis.

Octava consideracio: Quando iste indulgencie proficiunt. Dicitur autem, quod proficiunt eo tempore, quo homo potest mereri, cum semper opera meritoria assignantur. De quo tempore salvator dicit[1]: *Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est;* et quia alio tempore non proficiunt, ideo sequitur: *venit nox, quando nemo poterit operari.*

Intelligendum tamen, quod hic occurrunt quatuor veritates. Prima est, quod tales indulgencie prosunt existentibus in hac vita, quia ipsi sunt[h] in plenaria iurisdiccione ecclesie et ideo sicut ipsos ecclesia[i] obligare potest, ita potest eos absolvere.

Secunda veritas, quod non prosunt existentibus in alio mundo, quia illi sunt extra iurisdiccionem militantis ecclesie, cum sint extra terminos vie, quia Christus non dedit auctoritatem ligandi et[j] solvendi nisi super terram.

Tercia veritas, quod prosunt pro[k] ista vita, quia per tales indulgencias remittitur penitencia, quam hic perficere[l] oportet, sicut patet ex earum forma, cum dantur[m] sibi de iniunctis penitenciis.[n]

Quarta veritas, quod prosunt pro alia vita, quamvis[o] dantur existentibus in hac vita; quia[p] illud quod est remissum in curia inferiori legittime, non potest exigi in curia superiori, et cum dantur iste indulgencie, remittuntur pene debite in ecclesia exigende[q] ab eo, qui in ecclesia accepit plenam potestatem.

Sed ex istis veritatibus accipiuntur duo documenta: Primum est, quod nullus prelatus potest dare indulgencias iam defunctis, quia non sunt sub eius iurisdiccione. Secundum, quod

[1]) Joh. 9, 4.

---

a) B confessione. — *b*) odd. participante. — *c*) B D nemají. — *d*) B percipiendum. — *e*) A de debito remittendo. — *f*) B nemá. — *g*) A de penit. — *h*) B sicut. — *i*) A ab ecclesia. — *j*) B atque — *k*) D in. — *l*) Kodd. proficere. — *m*) B datur. — *n*) A B penitencia. — *o*) A B quando si. *p*) B. Probatur, quia. — *q*) exigendo.

nullus potest lucrari indulgencias pro decessoribus suis. Racio, quia illi non sunt sub eius iurisdiccione nec sub auctoritate indulgencias conferentis. Cuius signum est, quia circa mortuorum subsidia non utitur huius potestatis modo, sed humilitate suppli/cacionis, 13
sicut docet Dyonisius de eccl. yer.

Nona consideracio: Ubi proficiunt ille indulgencie. Dicitur autem,[a] quod quatuor loca distinguit sancta[b] ecclesia, ubi convenit merita ponderari.[c] Primus locus est huius mundi, de quo Psal.[1]): *Statuisti in loco spacioso pedes meos*, quia hoc dicitur spacium ad bene operandum[d]; secundus locus est purgatorii, de quo Job. 28.[2]): *locus est, in quo conflatur aurum*, quia pene ille non sunt nisi ad purgacionem electorum; tercius locus est inferni, de quo dicitur in Psal.[3]): *in loco horroris et vaste solitudinis;* quartus locus paradisi, de quo Ex. 33[4]): *Est, inquit, locus aput me*, cum sc. dominus suam essenciam[e] Moysi revelare voluisset.

Nunc autem ad propositum secundum[f] ista quatuor loca ponuntur quatuor ecclesiastica documenta[g]: Primum est, quod ille indulgencie non prosunt existentibus in paradiso, quia ille indulgencie directe respiciunt in penam, ibi autem in paradiso non est pena. Nota tamen, quod indulgencie quibus hic iniunguntur,[h] ibi proficiunt sc. ad meritum et accelerant introitum, sed ex quo sunt ibi, tunc talium non indigent, de quo dominus dixit Moysi[5]): *Ego ostendam tibi omne bonum.*

Secundum documentum est, quod iste indulgencie non proficiunt in inferno, quia si possent proficere, tantum possent multiplicari, quod illi possent ibi a peccato liberari; cuius oppositum dicitur in ewangelio sic[6]: *Quam dabit homo commutacionem pro anima sua?* et illud[7]: *Ite, maledicti, in ignem eternum.* Non tamen videtur inconveniens, si pro illo statu hic proficiunt sicut pro statu purgatorii, quoniam si quis perficiat penitenciam de peccatis preteritis et postea dampnatur propter peccatum[i] superveniens, non punitur in inferno de peccato, pro quo hic[j] penitenciam sufficientem egit; et ita si fuisset lucratus indulgenciam tantam, non punitur ultra.

Tercium documentum, quod ille indulgencie non proficiunt in purgatorio existentibus, quia pena que confirmata est per superiorem iudicem, non potest diminui per inferiorem, et ex quo quis moritur, ad certam penam exsolvendam in purgatorio deputatur divino iudicio, non humano, et ideo non videtur, quod possit illum ab illa pena sua auctoritate absolvere, nisi prius fuisset absolutus a deo.[k] Et tunc proficiunt pro purgatorio, non autem in purgatorio.

[1]) Ps. 30, 9. — [2]) Job 28, 1: auro locus est, in quo conflatur. — [3]) Jest Deut 32, 10. — [4]) v. 21. — [5]) Ex. 33, 19. — [6]) Mat. 16, 26. — [7]) Mat. 25, 41.

---

a) B nemá. — *b*) A sacra. — *c*) B ponderare. — *d*) B operandi. — *e*) B existenciam. — *f*) B ad. — *g*) B ecclesiastica nota esse quatuor documenta. — *h*) B inpinguntur. — *i*) A per peccatum, B propter perpetratum. — *j*) B contra. — *k*) A B nemá a deo.

Quartum documentum, quod ille indulgencie proficiunt solum in hoc mundo, quia dantur auctoritate ecclesie militantis nec[a] eius auctoritas directe ad aliud extenditur, nisi quando in hoc mundo remittitur, ut fuit ostensum.[b)]

3b Intelligendum tamen, quod hic solet fieri questio: Si / princeps universalis ecclesie posset purgatorium tollere[c]? Quia ibi videtur essequedam porcio ecclesie militantis, quia non sunt in termino. Sed istud obstat,[d] quia non sunt in statu merendi et demerendi. Tamen istud potest dupliciter intelligi: aut quantum ad penas de preterito iniunctas, et sic non videtur,[e] quia ille sunt iniuncte auctoritate divina et ideo[f] non tolluntur auctoritate humana; aut quantum ad iniungendas, et tunc potest[g] divinum iudicium prevenire solvendo, ne deus iterato requireret, qui dedit talem potestatem super terram. Ut si statueret, ut quicunque in ultimo momento vite sue esset in statu gracie, quod eo ipso consequeretur plenam indulgenciam: tunc cum nullus descendat in purgatorium nisi cum gracia et tunc esset hic plenarie absolutus, confestim[h] evolaret, et sic nunquam aliquis descenderet, quod est mirum,[i] licet appareat verum ex dicto salvatoris in themate.

Decima consideracio: Quare ille indulgencie proficiunt. Dicitur autem, quod proficiunt sicut est ordinatum a deo ad supportandam humanam infirmitatem et ad declarandam divinam benignitatem, de qua Sap. XI[1]): *Misereris omnium, quia omnia potes et imperas omnibus, quia tua sunt omnia.*[j]

Circa istam consideracionem occurrunt quatuor documenta: Primum, quod tales indulgencie non proficiunt, quando dantur pro rebus illicitis, ut si darentur euntibus ad iniustum bellum aut ad inhonestum locum, ymmo nocerent tam conferenti quam suscipienti, quia committunt sacrilegium in eo, quod sancta auctoritas a Christo collata appropriatur ad illicita II ad Cor. X[2]): *Potestatem dedit eis deus non ad destruccionem fidelium.*

Secundum documentum, quod tunc proficiunt, quando dantur pro operibus bonis, ut pro peregrinacione vel pro elemosina, quia cui licitum est remittere penam, ei licitum est recipere satisfaccionem quantumcunque parvam et ideo[k] cum fiat ibi aliqualis satisfaccio, proficit plus quam si nulla fieret, quia tali bono opere non solum remittitur pena, sed eciam augetur gloria.

Tercium documentum, quod tales indulgencie de bonis meritoriis non proficiunt secundum excessum meriti talis; unde quandoque datur maior indulgencia pro minori merito, quia non proficit ad dimittendum penam per modum talem ex merito operis, sed ex auctoritate dantis; et per idem tantum prosunt minus bonis sicut magis.

[1]) Sap. 11, 24: Sed misereris omnium, quia omnia potes; v. 27: parcis autem omnibus, quoniam tua sunt. — [2]) v. 8.

a) B nisi. — *b*) B ost. supra. — *c*) D evacuare. — *d*) A B non obstat — *e*) totiž posse, D non potest. — *f*) B iam. — *g*) A possunt, D posset. — *h*) Kodd. confessi. — *i*) B non est verum. — *j*) B quia tua omnia sunt certa. Ad istam... — *k*) B) quia.

Quartum documentum, quia ille indulgencie proficiunt absolute date, quamvis non sint alicui operi bono adiuncte.[a] / Racio, quia habens 14a
plenam potestatem in aliqua communitate potest ibi debitum sine aliqua solucione relaxare, sicut quodcunque precium recipere. Alioquin indulgencie date in mortis articulo non valerent.

Sed remanet dubium ex premissis, quia sicut penitencia de preteritis peccatis mortalibus[b]) facta in statu culpe secundum aliquos proficit, ita videtur, quod indulgencia (que) datur ad remissionem talis pene, in statu tali posset proficere, si daretur absolute pro quocunque statu ab ecclesia, que non solum bonis sed eciam malis multiplicia bona parat secundum illud[1]): *Qui solem suum oriri facit super bonos et malos et pluit super iustos et iniustos. Hec frater fratrum Maur.* [c])

[1]) Mat. 5, 45.

---

a) B má tu rubrikovaný přípisek: A bssach kaczyerzy (Keczer). — *b*) B inmoralibus. — *c*) B: Explicit tractatus seu sermo de indulgenciis magistri Mauricii. C: Explicit sermo bonus de indulgenciis. D: Explicit optimus sermo sive tractatus de indulgenciis.

Mgri Stanislai de Znoyma
Sermo contra 5 articulos Wiklef.

(Z víd. kod. dv. 4933, 258a—264b coll. s olom. lyc II. 91/3. a 8.)

Ročník XXVIII. Číslo 7.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

Václav Kubíček. (Č. d.)

Nyní též búzovský pán Boček Kuna z Kunstatu se začal domáhat svého práva důrazněji a pohnal v podzim téhož roku 1480 pány Ctibora Tovačovského z Cimburka, Heralta z Kunstatu na Plumlově a Jana z Přívoz na Lhotě Vranové, kteří se mu při kupní smlouvě listem byli zaručili za správu Búzova. V půhonu je vinil, že mu koupené zboží „ve dsky vložiti nechtí ani listu obnoviti.“ Panství si cenil v soudním jednání na půl páta tisíce zlatých, za kterýž asi obnos bylo koupeno.[1]) Nátlakem těchto rukojmí vložil mu následujícího léta Jiřík Hrabiče z Postupic búzovské panství do zemských desk.[2]) Brzy potom převzal pan Boček Kuna znova získané z moci krále Matiáše panství Bolehradice s pustým hradem v samostatné vlastnictví a zajistil na něm dva tisíce hřiven groší věna své choti Elišce z Kamené Hory.[3])

Desky zemské otvíraly se od časů krále Jiřího poprve zas roku 1480. Před tím „právo nešlo“ pro neustálé v zemi boje mezi králi Vladislavem a Matiášem. Bylo to zejména válečné tažení roku 1474, při němž uherský král se snažil dobýti měst, zámkův i tvrzí strany

---

[1]) Půh. VI. p. 52. Půhony roku 1492 v téže příčině (p. 283. 288. 289.) znějí však toliko na 4000 zl.

[2]) Desky zem. olom. opisy XII. fol. 78.

[3]) R. 1483 — spíše »nemoha ke dskám zemským přijíti pro zastavení práva skrz ránu Pána Boha všemohoucího — totiž mor, že dsky zemské otevříny býti nemohly.« Arch. zem. brněn. Register ouzký, všeob. sbírka rukop. č 232 k roku 1383.

Vladislavovy pod záminkou, jako by z nich loupeže se dály a pokoj obecný rušen byl.[1]) Záminka byla do té míry důvodná, pokud skutečně veřejná bezpečnost v zemi trpěla těmi lety neobyčejně. Páni, shromáždění o sv. Alžbětě roku 1475 na sjezdu zemském v Olomouci, viděli se nuceni „o zhúbcích zemských a lúpežnících silničních a jiných výbojnících nočních vší obci skrze pana Albrechta Kostku pověděti, aby každý obyvatel země, kdož by o takovém zhúbci, lúpežníku neb výbojníku zvěděl, každý aby takové honil a vzal a v moc páně hejtmanovu dal.“ [2]) Ale jinak Matiáš tím, že trpěl, ba chválil, aby páni obou stran se potírali vzájemně, loupežení v zemi spíše podporoval nežli stavil. Ani po příměří, jež v listopadu roku 1474 před Vratislaví bylo zavřeno mezi oběma panovníky, neustaly vzájemné výpady jednotlivých pánů, vypočtené na zážeh, lup a plen.

Na severní Moravě byl takovým zhoubcem zemským biskupský man Vaněk z Libiny u Mohelnice.[3]) Oldřich z Boskovic, pán trnavský seděním na Cimburce, jenž na Jana Heralta z Kunstatu, držitele Mor. Třebové, patrně jakožto na přívržence krále Vladislava „bez viny sáhl válkou a záhubou“, bral a pálil jeho lidem, jímal i šacoval je a připravil skrze to pana Heralta k velikým škodám a nákladům, za něž si počítal náhrady 6000 zl. uherských.[4]) Matěj Hrubý z Římic pobral za 50 zl. ve vsi Hanušovicích.[5])

Nejsmutněji proslul v tom oboru Jiří Tunkl starší z Brníčka na Zábřehu. Držel té doby také Šumberk,[6]) Nový Hrad,[7]) Rab-

[1]) *Palacký*, Dějiny V. p. 56.

[2]) Půh. V. p. 10. Archiv český X. p 278. O tomto loupežnictví vypravuje Beckovský (Poselkyně I. p. 952 k r. 1480), že »v markrabství moravském mnoho loupežníků se srotilo, kteří nejenom lid pocestný obírali a mordovali, ale také vesnice, městečka, tvrze i zámky vybírali, bohatější hospodáře divně a tak dlouho mučili, dokud kde své zboží mají nevyznali. Ani kostelům neodpouštěli.«

[3]) Půh. V. p. 74.

[4]) Půh. VI. p. 207. 144.

[5]) l. c. p. 41. 54. 65. 84.

[6]) Půh. l. c. p. 21. 64. 203.

[7]) l. c. VI. p. 37. 84. V. p. 216. Královské zboží město Šumberk a Nové Hrady měl před tím v zástavě syn Husova někdy přítele, ale později horlivého katolíka Mikše Divůčka z Jemniště — Bernart z Cimburka, jenž se po zboží tom píše v letech 1446—1450. (Půh. III. p. 557. 558. 605. 606. 660. 680 Říkalo se tehdy »Nové Hrady« i »Nový Hrad«.) Ještě roku 1450, kdy se přihlásil k jednotě strakonické, se píše »seděním na Šumberce«, (Arch. český III. p. 541) ačkoli hned r. 1447 žil už ve Slezsku. (Půh. III. p. 677.) Odešel tam z vlasti do služeb německého řádu pruských křižovníků. Poslední velké vítězství řádu nad Poláky u Chojnice

štýn[1]) a Rymařov. Úředníkem Tunklovým na Rymařové byl Matěj Tovačovský a Rabštýn měl od něho v podzástavě příbuzný Ćeněk Tunkl.[2]) Jiří Tunkl, jsa jedním z pánů, kteří na sněmě kutnohorském volili králem Vladislava,[3]) trval na jeho straně i v potomních letech. Martin z Galčic, úředník Albrechta z Postupic na Šternberce, odejmul poslu Tunklovu list a zaslal ho svému pánu do Uher, pro kterýžto list zábřežský vladař byl od pánů moravských jat a veliké škody vzal.[4]) Stalo se to v době, kdy moravští stavové obojí strany svorně schválili usnesení pánů českých, aby Matiáš do smrti podržel Moravu.[5]) Nicméně však pan Jiří Tunkl snad ne tolik z příchylnosti ke králi Vladislavovi, jako spíše z osobních choutek — válčil dále.

Janu Kostkovi z Postupic na Litomyšli, stranníku krále uherského, Tunkl loupil a dělal škody proti příměří a vymlouval se pak před pány, že úředník to činil bez jeho vůle.[6]) Olomuckým s hradu Rabštýna „v mírné zemi a v křesťanském příměří plen a dobytek v stádech všecek okolo města pobral a zajal i lidi poddané zjímal a šacoval“ [7]) — spojenec pak jeho Čeněk Tunkl konventu sv. Jakuba na předhradí olomuckém „v příměří vzal dva a třicet krav na Kožišov“.[8]) Pod záminkou, že přechováváním zhoubců jeho veliká škoda se mu stala, Jiří Tunkl spálil a pobral na Zábřeh Ludmile z Miličína v Šumvaldě a Břevenci se svých zámku Rabštýna a Rýmařova.[9]) Na Šumvaldě měl podíl též Markvart ze Zvole, jemuž Tunkl s Ćeňkem z Rabštýna „táhnúc ke Zvoli od Květiny“, loupil v Sudkově.“ [10]) Sudkovské lidi přihnal k holdu a listem svým je ubezpečiv,

---

r. 1454, kdež byl i zajat, stalo se hlavně jeho zásluhou, ba Bernart i statky své Šumberk a Nové Hrady zastavil, aby pruským křižovníkům pomohl z tísně a nesnází. Umřel jako hejtman chelmský v chudobě a bez potomků. (*Koldř* v Ott. slov. nauč. V p 374. *Palacký*, Dějiny VI. p. 460 č. 309. p. 477 č. 408.) O dědictví po něm domáhal se mocně manžel sestry nebožtíkovy Jiří Tunkl (*Palacký* l. c. VI. p. 538 č 370), jenž takto Šumberk i Nové Hrady získal v zástavu.

1) Půh. V. p. 72.

2) Půh. VI. p. 54. 58. 128. 257. V. p. 72.

3) *Palacký*, Dějiny V. p. 6.

4) Půh. VI. p 65. O vězení jeho r. 1476 l. c. V. p. 28. 32. 112. 149.

5) na sněmu brněnském 25. března r. 1475.

6) Půh. V. p. 14.

7) l. c. VI. p. 67.

8) Otec Čeňkův Jona Tunkl z Eichholce (z Dubicka?) seděl na tvrzi v Kožišově od let 1437. Desky zem. olom. X. č. 311., po něm Čeněk. Půh. VI. p. 67.

9) Půh. VI. p. 65. 54. č. 318—320.

10) l. c. p. 55. č. 324. 325. p. 54. č. 321.

pobral jim a spálil majetky a vybíral od nich roční platy násilím do tří let.[1]) Václavovi, faráři zvolskému pobral seno na louce a chtěl jej od ní odtisknouti.[2]) Hynkovi staršímu ze Zvole na Goldštýně lidé páně Tunklovi zjímali pacholata, zpustošili sklennou huť, roubali svévolně v jeho lesích a pryč vozili, s Rabštýna pak zámku jeho loupili ve vsi Lukavici, spálili domy a lidi zjímali „v slavném příměří, kteréž se králi J. M. ve Vratislavi stalo.“ [3]) Staré Město, rovněž páně Hynkovo, vypálili a kolem Goldštýna ve vsích loupili a žehli.[4]) Těžko tu rozhodovati, kdo byl práv a křiv, ale zdá se, že goldštýnský pán Hynek ze Zvole se toliko bránil a hájil, když s jeho strany vůči Tunklovi bylo „jest pobráno, zmordováno, spáleno, zjímáno“ a když lidé Tunklovi „jsú nalezeni ve vězení na jeho zámku na Goldštajně.“[5]) Ačkoli dvakrát bylo slíbeno příměří mezi oběma pány, zjímal Hynek služebníky Tunklovy, koně a zbroje jim pobral a znamenitý statek jeho jim uloupil.[6]) Též „lidé šumberští na horách kolštajnských byli zlúpeni.“ [7])

Teprve roku 1479 dojednán v Olomouci mír, jehož předehrou byl osobní sjezd obou panovníků v poli mezi Olomoucem a Uničovem dne 9. července. Měšťané uničovští až do posledku vytrvali při straně Vladislavově.[8]) K jednání o mír přijel Vladislav s neobyčejně skvostnou družinou kolem dvou tisíc osob přes Litomyšl a Mor. Třebovou do Uničova a zdržel se tam několik neděl, čekaje příjezdu Matiášova.[9]) Po třinácti letech válečných zasvitlo konečně slunce pokoje, ale obraz jím osvěcovaný byl truchlivý. Hned k roku 1471, tedy ještě ne ani v polovici války, vypráví dějepis, že „mnoho hradův, tvrzí i vesnic lehlo popelem, obchod i řemesla hynuly, pole zůstávala z veliké části nezorána, lid venkovský mnohonásobnými dávkami a holdy ochuzený a surovým vojskem i hladem týraný rozprchával se po zemi a zdivočel, ukrývaje se po lesích a v jamách podzemních — po

---

[1]) l. c. p. 54. 322. 323.

[2]) l. c. p. 18.

[3]) l. c. p. 38. 53. 39 52. Na osobním sjezdě králů ve Vratislavi v listopadu r. 1474 smluveno příměří do 25. května r. 1477.

[4]) Půh. VI. p. 54.

[5]) l. c. p. 27. č. 142.

[6]) l. c. p. 27. č. 143. 144.

[7]) l. c. p. 80. 81.

[8]) *Palacký*, Dějiny V. p. 101.

[9]) l. c. p. 103. *Beckovský*, Poselkyně I. p. 950.

městech pak a krajích válkou nedotknutých neukojitelná těkala žebrota zejména ode vdov a sirotkův po padlých ve válce rolnících a řemeslnících." [1])

Z hrazených míst na severní Moravě už před tím podlehl hrad Hoštýn, jenž hned za živobytí krále Albrechta značně byv pobořen, roku 1446 byl už zříceninou.[2]) Také tvrz v Doubravici byla týmže časem pusta.[3]) Rovněž o hradě bludovském děje se poslední zmínka roku 1447, kdy tam seděl Beneš z Waldštýna.[4]) Kunštátská tvrz za městečkem Lišnicí schátrala hned za časů Heraltových, jenž „odtud zemi hubil," po jeho smrti pak — roku 1444 — nejsouc obydlena, rozpadávala se.[5]) O hrad Brníčko zavadily boje tolikrát a tak mocně, že neměl daleko zkáze, již koncem století dokonal zub času. Tvrz ve Mladči na Malém Třesíně ležela v ssutinách[6]) a z tvrze červenolhotské zbýval té doby jen kopec.[7]) Hrad Búzov Zdeňkem z Postupic opevněný trpěl tou měrou, že potřeboval nákladné opravy. Z bývalé vsi Střítežе zůstal jen vladycký dvůr.[8]) Mimo

---

[1]) *Palacký*, Dějiny V. p. 4.

[2]) Hrad Hoštýn, dědičné zboží pánů ze Šternberka a z Lukova, držel r. 1434 zástavním právem Jan ze Zvole (Archiv český X. p. 250.) spolu se svým strýcem Markvartem Zvolským na Sudkově, jenž se r. 1437 po Hoštýně také píše (Půh. III. p. 472 »pobral v Závořicích na svůj zámek na Hostajn.«) Jelikož hrad válkami utrpěl, prodal jej Jan ze Zvole někdy v těch letech, ale ještě před smrtí krále Albrechta († 27. října 1439) bratřím Bohuši a Pardusovi z Drahanovic a na Šilperku »ke zboření« (Půh. IV. p. 455 č. 935. p 470 č. 206). Roku 1446 pohání je Albrecht ze Šternberka z tisíce hřiven groší, že mu drží hrad jeho vlastní sbořený Hostajn s tím zbožím, což jest při tom pozůstalo. (Půh. III. p. 562.) Roku 1464 vtěluje se od Matouše ze Šternberka Lukova bratřím Jiřímu a Janovi Tunklům z Brníčka a Zábřeha »castrum desertum Hohenstein etc.« (Desky zem. olom. XI. č. 58.)

[3]) Menší část Doubravice drželi roku 1437 Jan a Hynek vlastní bratři z Rokytnice (Desky zem. olom. X. č. 226), napřed spolu, později Hynek sám, jenž od dědice kdysi Kunata Habarta ze Sulejovic — Smila téhož jména koupil následujícího roku druhou, větší část Doubravice s dvorem, mlýnem, s řekou Moravou, hájem, lesy, lukami a tvrzištěm (t. j. místem bývalé tvrze). Desky zem. olom. X. č. 806. Takto spojiv obě části Doubravice, dal Hynek r. 1464 vtěliti do zemských desk Janovi ze Slavikovic ves Doubravici s tvrzištěm, mlýnem, rybníky, haltéři, lesem a lukami (Desky zem. olom. XI. č. 23).

[4]) Půh. III. p. 610 č. 1019 uvádějí sice Beneše ze Zvole, ale jméno Beneš v rodokmeni pánů Zvolských není, kdežto Beneš z Waldštýna držel Bludov hned r. 1437. Půh. III. p. 509. 512.

[5]) V zápise r. 1464 se již neuvádí. Desky zem. olom. XI. č. 36

[6]) *Pinkava*, Litovelský okres ve Vlastivědě p. 227. *Volný*, Mähren V. p. 167.

[7]) Desky zem. olom. opisy XVII. fol. 6. k r. 1507.

[8]) Ves Střítež, v níž dle ústního podání býval i kostel, patřila hned r. 1350 ke statku vranovskému (*Volný*, Mähren V. p. 187). Tvrz, ku kteréž náležel dvůr, mlýn,

tuto ves zpustly na statku vranovském Vacetín a Příkazy, na statku lišnickém Úvoz, Bušín a Svojanov.[1]) Ze vsi Lechovic zbyl toliko dvůr, kterýž — neznámo jakým dějem — připadl k Lišnici. Na panství mírovském zanikly vsi Berchtoldsdorf,[2]) Sudín, Úspěty,[3]) Búzovec a Jordanov[4]) na vždycky, tím časem pak ležely pusty Hynčina, Křižanov a biskupský podíl Svojanova. Byly to vesměs osady ležící v horách, ale nesprávně by se soudilo, že jen chudobné vísky horské trpěly nejvíce. Důvodněji možno říci obráceně slovy Písma: když to se dělo na dřevě suchém, což teprv na zeleném! Příboj nepřátelský jistotně dorážel nejprv a hlavně na osady bohaté, blahobytem slynoucí — jenom že rány tam zasazené zahojily se spíše, tak že dějepis tuší je, ale neví o nich. Zničené však osady horské, jejichž půda méně úrodná nevábila k návratu zbytek rozuteklých obyvatelů, zůstaly opuštěny po dlouhé věky, většinou však navždy.

Že panství búzovské nebylo výjimkou při válečných útrapách, dá se tušiti z jeho nízké ceny prodejní.[5]) I zde lidé jako jinde ze strachu před vojskem a loupežníky zakopávali peníze a opouštěli grunty, na něž se mnohý už potom nevrátil.[6]) Obvod panství při deskovém zápise roku 1481 zůstal týž, jako roku 1464, jenom veselský lán chyběl asi proto, že ho nikdo neobdělával a tudíž úrok z něho nešel. Ostatní vsi jmenují se všechny s pozměnami při některých pouze jmennými: původní Svojanov se tehda vyslovoval Svánov,

---

a rybní sádky, byla již tehda sídlem vladyk ze Střítěže. Měli na pečeti tři makovice (*Pinkava*, Litovelský okres p. 202). Tvrz zpustla hned za válek mezi Prokopem a Joštem. Lesní trať, kde stávala, slove podnes »na zámečku«. Vladykům na Střítěži zbyl jen dvůr, kterýžto s lidmi, pozemky, mlýnem a haltéři prodal r. 1464 Výšek ze Střítěže Albertovi z Králových Lazů. (Desky zem. olom XI. č. 214. Půh. IV. p 517. 518.) Od jeho bratra a dědice Jindřicha Pěnice z Lazův koupil to zbožíčko nazpět bratrovec Výškův Beneš, jenž r. 1481 pohání Jindřicha ze 177 zlatých uh., že mu dle zápisu měl dvůr Střítež v desky zemské vložit a nevložil. Půh. VI. p. 114. 173.

[1]) Tyto tři vsi jmenují se naposled r. 1447. Roku 1490 byly již pusty.

[2]) Čas. Mat. mor. 1904, p. 117.

[3]) Pusty hned r. 1460, Lechner l. c. I. p. 110. 74. Část vsi Úspěty náležela k panství třebovskému, kdež se r. 1464 připomíná a byla r. 1490 rovněž pusta Místo, kde ves ležela: *Czerny*, Mähr. Trübau 1904 p. 186. Ves Sudín ležela někde u Tátenic.

[4]) Dle nejstaršího urbáře panství mírov. v arcib. arch kroměř. sub O. VIII. b. č. 2. Jméno Jordanov slyšet v názvu Jordansbach u Hoštýna.

[5]) 4000 nebo 4500 zl.

[6]) V těch dobách zakopány stříbrné peníze, jichž na 700 kusů nalezeno r. 1886 v trati »na panském« u Žadlovic. Čas. mus. spolku olom. III. p 179.

Ospělov přezněl v Hospělov, Ubictov v Obectov, Hvozdec zmenšil se na Hvozdeček a bývalá Lhotka přesněji slove Lhota farářova, jak se zvala při vzniku. Pavlov a Hrádnice mlčky se zapisují jakoby celé, ačkoli části obou vsí dosud náležely ke statku lišnickému. Též z Javoříčka patřil k Búzovu přesně jenom díl. V Žadlovicích se poprvé připomínají výslovně dva selské statky kláštera Hradiště, patřící pod ochranu búzovských pánů: „dva dvory v Žadlovicích, kteréž od starodávna k Búzovu příslušejí." Novým poznatkem ze vkladu roku 1481 je dvojí mýto, jedno pod Búzovem, druhé v Lošticích.

O mýto měl nový majitel búzovský hned po deskovém zápise první řízení soudní s Janem Zoubkem ze Zdětína. Zoubek byl toho času dědičným pánem na Chudobíně, zástavním na Mohelnici a biskupským hejtmanem na Mírově.[1]) Na búzovského pána stěžoval si půhonem, že bere mýto z lidí jeho nemaje k tomu práva.[2]) Rozepře podobné byly též jinde, jelikož se počet mýt velmi rozmohl během času. Proto nařízeno roku 1483 sněmem panským, aby každý majitel mýta své právo dokázal buď listy nebo lidmi starožitnými.[3]) Na panském sjezdu v Olomouci roku 1484, jehož se účastnil i pan Boček z Búzova, prokázali měšťané uničovští své mýto listy, jichž jen Karel z Vlašimě, zástavní pán úsovský a litovelský neuznával.[4]) Vlastní jeho mýto k Úsovu příslušné bylo jakožto staromarkrabské uznáno s nařízením, aby se nebralo, než jak starožitní lidé pod přísahou vypo-

---

[1]) Z rukou biskupových, jenž r. 1468 byl Mohelnici převzal do vlastní správy, přešlo město za nedlouho zase pod dřívější zástavní držitele Jakeše z Ojnic a Jana Zoubka ze Zdětína. Jakeš z Ojnic byl o sv. Martině r. 1480 nebožtíkem (Půh. VI. p. 5. č. 28). Zoubek měl Mohelnici ještě v pátek po sv. Duše r. 1482 (Půh. VI p. 211). V prosinci r. 1481 se píše též po Mírově, patrně jako biskupský hejtman hradní (l. c. p. 148. 177). Hrad Mírov s příslušnými osadami držel v zástavě po Janovi ze Zvole, jenž zemřel r. 1472 (*Paprocký*, Zrcadlo f. 425), jeho syn stejného jména, zvaný černý rytíř. V čas války některý rok před 1476 užíval zámku Mírova k potřebám vojenským biskup Tas z Boskovic (Půh. V. p. 18. č. 101), jemuž na žalobu Zvolského nálezem panským v jaře r. 1482 uloženo, aby zámek Mírov v den sv. Víta postoupil Janovi ze Zvole (Půh. V. p. 460, 461. 64). Po smrti Jana Zvolského, černého rytíře r. 1483 (*Paprocký* l. c. f. 425), připadl Mírov nazpět k biskupství.

[2]) Mohli to býti lidé buď z Mohelnice nebo z chudobinského statku, jímž vládl Zoubek už r. 1481. Půh. VI. p 116. 180. Půhon sice vymazán, patrně pro chybný titul »Boček z Cimburka a z Búzova«, ale o věci se potom jednalo přece, jak vysvítá ze str. 185 č. 1090.

[3]) Půh. V. p. 73.

[4]) l. c. p. 94. 99.

věděli, co z čeho bráno býti má. Stejným způsobem mýto jeho litovelské a mladečské.[1]) Druhé mýto ve Mladči náleželo jakožto hajné k Búzovu,[2]) kdež hlavní jedno bylo pod hradem a druhé v Lošticích. Mýtní důchody plynuly ovšem do panské pokladny. Ačkoli pan Boček Kuna neměl na mýto listů, jelikož bylo starodávné,[3]) neodpíral jemu žádný, leda zemský podkomoří mýtem jevičským. Nález o to byl odložen k prvnímu sněmu panskému a zatím jen ustanoveno, „aby pan Boček více nebral, než co jest vyznáno.“ [4])

Jevičtí měli nadání listem stvrzené od markrabí moravských počínaje Přemyslem Otakarem, že ze všech stran okolo města mýto má na tři míle býti hájeno.[5]) Z toho vznikaly časté nesnáze, jelikož také jiní v tom obvodě tří mil měli mýta s listy královskými. Hned roku 1456 slíbil opatovský pán Procek z Kunstatu, tehdejší zástavní držitel Jevíčka, že jim co do mýta nebude překážeti.[6]) Osm let na to poháněli purkmistr a rada města Jevíčka pana Zdeňka Kostku z Třebové, že jim brání mýta na silnici v Pěčkově.[7]) Tehdy páni odložili spor, až se o věci té poradí s králem.[8]) Za války potom se na mýto zapomnělo.[9]) Teprve roku 1483 rozhodnuto, aby Jevičtí brali mýto jenom tam, kde jest úplně nesporné,[10]) ostatek odloženo na sněm olomucký, kdež páni nalezli, poněvadž všichni okolní sousedé i s Búzovským jevickému mýtu se vzpírají, „aby Jevičtí nehájili těch tří mil a páni súsedé jich odpory své aby provodili před panem hejtmanem a pány.“ Na obranu svých práv obec jevičská postavila 44 osob, jejichž přísežné výpovědi byly sepsány od zemského písaře. Podobným způsobem dokazovali svůj odpor majitelé okolních panství. Konečně zemské

[1]) l. c. p. 99. 95. 96. Z pěší osoby platilo se v Usově a Mladči po 1 denáru, z vozu hrnců v Úsově 5 groší, ve Mladči 2 den. a 1 halíř, z vozu ořechů tam 1 groš, a klobouk ořechů, zde 3 groše a čepici ořechů. Čas. Mat. mor. 1873 p. 76. V Litovli z kusu dobytka halíř, z prázdného vozu 3 hal., z vozu naloženého půl groše a 3 hal., z vozu zavázaného 12 groší. *Kux*, Geschichte der Stadt Littau, p. 57.

[2]) Půh. V. p. 98.

[3]) l. c. p. 204.

[4]) l. c. p. 99.

[5]) Půh. IV. p. 461. V. p. 203.

[6]) *Volný*, Mähren V. p. 645.

[7]) Půh. IV. p. 374, tak dlužno čísti, nikoli v Přečkově.

[8]) l. c. p. 462.

[9]) l. c. V. p. 26.

[10]) l. c. p. 86.

právo srovnavši svědecké výpovědi obou stran vyneslo počátkem roku 1490 rozsudek, že Jevičtí, „což se mýta dotýče mimo Chornice, Opatovice a Slatinu hájiti a bráti dál nemají." [1])

Tak obojí mýto na panství búzovském stalo se úplně nesporným. Krátce před tím na četné stížnosti, „že mnozí víc berú, než jich spravedlivost ukazuje," vyzval sněm všechny, kdož se v čem cítí zkráceni na cizím mýtě, aby o prvním sněmu panském podali odůvodněné námitky proti tomu, jelikož na pozdější žaloby se nevezme zřetele.[2]) Vzhledem k tomu pohnal búzovský pán roku 1490 purkmistra a radu města Uničova ze 200 hřiven groší, že berou mýto z lidí jeho, nemajíce práva k tomu.[3])

Smrtí krále Matiáše toho roku připadla Morava nazpět k české koruně. Boček Kuna z Kunstatu byl pilným návštěvníkem zemských sjezdů, na nichž zasedal mezi panskými rody mladšími někdy po levé, jindy po pravé straně hejtmana zemského.[4]) Když stavové moravští a slezští sjevše se spolu do slezského města Šumberka dne 4. června roku 1490, usnesli se na tom, že budoucí zeměpán jim má především potvrditi starodávné svobody a práva, zapsal se mezi přítomnými též Boček Kuna z Kunstatu na Búzově.[5]) Byltě búzovský hrad stálým sídlem jeho.[6]) Pod Búzovem vystavěl hamr na zpracování železné rudy. Stavem na ten účel nově zřízeným cítil se zkrácen trnavský pán Oldřich z Boskovic na Cimburce, „ježto pro ten stav žádných ryb z Moravy míti" nemohl.[7]) (P. d.)

[1]) l. c p. 98. 148. 203.

[2]) l. c. p. 184.

[3]) Půh. VI. p. 233. Nový půhon, že »brali mýto a tržné« r. 1492 p. 273.

[4]) Půh. V. p. 138. 139. Stav se ke konci r. 1492 přísedícím zemského soudu (Arch. český X. p. 310), v němž zasedalo 16 osob stavu panského a 6 ze stavu rytířského, sedí r. 1493 na zemském soudě v tomto pořadí: komorník, sudí, Jan Kuna, Boček Kuna, taktéž na sněmě brněnském. Půh. V. p. 253. 482.

[5]) *Dobner*, Monum. hist. Boem. IV. p. 467.

[6]) Na listině kláštera prostějovského ze dne 8. května r. 1482 svědčící Janu Heraltovi z Kunstatu, je zapsán jako první ze svědků »urozený pán Václav Kuna z Kunstatu a na Búzově«. Archiv český XVI. p. 246. Václav je tu zřejmě omylem písařovým — místo Boček; jméno Václav není kunstatské.

[7]) Půhon ze dne 12. června r. 1490. VI. p. 240.

První zánik cisterciensného kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal JAN TENORA. (Č. d.)

Po celý rok 1593 zůstal dosavadní poměr mezi biskupem a Žďárem o své míře. Biskup nejedenkráte napomínal a poroučel Žďárským, aby uposlechli administratora, potom aby uklidil mezi nimi a mezi administratorem všecko nedorozumnění a odpory, obesílal je před sebe, ale nemohl jich nikterak přivésti k náležitému poslušenství. Konečně vypravil se sám na klášter Žďár a dojel tam 16. prosince 1593. Na zítřek obeslal před sebe na klášter úřad i všecku obec Žďárskou, ale zapomenuvše na svou povinnost, nepřišli. Sám biskup o tom píše, že je chtěl v potřebách a stížnostech, měli-li by jaké, vyslyšeti, příčinu takového jejich nestání a neposlušenství vyrozuměti a podle možnosti to všecko spokojiti a na dobré míře postaviti, — ale Žďárští nechtěli se na klášter postaviti.

Potom učinil biskup na klášteře změnu. Misto administratora Lukáše Laeta, proti němuž byli Žďárští tolik zaujati, dosadil za komendatora čili preláta kláštera žďárského kanovníka a scholastika olomouckého Jana Jergera, obojího práva doktora. Odůvodňoval to tím, že nemohl dostati na to opatství žádného hodného z řeholy cisterciensé, a že přece nechtěl, aby klášter bez preláta a pána zůstával dále tak, jako posavad již dvě léta. Biskup doufal, že se Jerger stane řeholní osobou cisterciensкou, ale jestliže by nemínil zůstati řeholní osobou, chtěl do toho opatství dosaditi jinou osobu, „která by se potom do téhož řádu cisterciáckého dáti chtěla.“ Ujišťoval, že stará se o takovou osobu, ale dodával, že mezi mnichy té řeholy nelze najíti na ten čas žádného hodného a k tomu způsobného, jenž by netoliko hábit a kápi na sebe vzal, ale i také cnosti a pobožnosti, a jenž by všem byl ku příkladu. V Jergera skládal biskup naději, že bude mnoho prospěšen; měl se starati, aby v klášteře bylo 12 bratří řeholních, jež měl vychováním a všelijakými jinými potřebami opatřiti, aby se čest a chvála boží tím pilněji od nich vykonávala, a biskup doufal, že udrží a zachová bratry konventské v zákoně jejich lépe a bedlivěji, nežli některý z jejich řádu, že neřády přetrhne a dobrý řád zase tam uvede, že bude poddané náležitě říditi a ochraňovati, a že se vynasnaží, aby ten chudý klášter při hospodářství a všem jiném zlepšoval a zveleboval.

Nového komendatora chtěl biskup Žďárským a jiným poddaným za pána vyhlásiti. Bylo jim tedy na rozkaz biskupův poručeno od vyslaných biskupových „dobrých rytířských lidí", aby se postavili na klášter Žďár, aby jim byl vyhlášen pan prelát, a aby jemu hold učinili. Ale Žďárští se nedostavili ani když opětně jim to poroučeli vyslanci biskupští, ani když jim bylo podáno psaní pod sekrytem a jménem biskupovým. Kromě toho odepřeli rychtář, úřad i všecka obec Žďárská biskupovi a dosazenému prelátovi státi v náležitém poslušenství a vykonávati roboty i jiné od starodávna povinné povinnosti. A nebylo na tom ještě dosti; Žďárští, původci a náčelníci této vzpoury, rozšířili ji ještě i na jiné poddané obce. Když byli na klášter obesláni poddaní ze vsí Zvole, Jam, Branišova, Řečice a jiných mnohých vsí, aby učinili vrchnosti od biskupa dosazené slib a závazek poddanosti, zadrželi je Žďárští ve svém městečku, zbránili jim se postaviti a je po sobě potáhnuvše pozdvihli k neposlušnosti proti své vrchnosti, tak že od toho času nic toho, čím byli povinni, nechtěli činiti a žádného poslušenství vykonávati.

Tak zachvátil odboj Žďárské, že se i přísahou zavázali, že v té věci budou společně státi až do ztracení statku i hrdel. A za takového rozčilení a napjetí přece se odvážili Žďárští poslati některé vyslance své do klášera. Nepřišli však, aby preláta Jergera za pána přijali, neboť to nechtěli učiniti, nýbrž přišli jako poslové od obce u věci jiné. Rozhořčený biskup, když trvali „v tom urputném neposlušenství" dal je vsaditi do vězení, ale bylo jim řečeno, že se mohou z něho vyručiti. Než nechtěli a zúmyslně zůstávali ve vězení, které nebylo zlé, neboť byli potom puštěni do teplé světnice mezi klášterní čeládku.[1])

Toto bylo povelem k stížnostem Žďárských. Nemohli sice popříti své neposlušnosti k biskupovi, ale omlouvali ji a vymlouvali se nezmiňujíce se ani slovem, že holdu učiniti nechtěli a neučinili. Že byli již připraveni neuposlechnouti biskupa, patrno z toho, že měli nachystány k němu suplikace písemné. Že úřad se před biskupa nepostavil, vymlouvali tím, že tak na nich žádala všecka obec a jim zbajovala jíti na klášter; obávali prý se, aby nebyl dán úřad do vězení, a potom aby snad jsouce u vězení nevyvedli obec a jich všech z privilejí, a stanovili si, aby „až do vysazení p. opata" žádným zpusobem nevykračovali ze svých starobylých zvyklostí a výsad. Žádajíce tedy,

---

[1]) Obvinění Stanislava Pavlovského, l. c. — K. a. archiv kroměřížský, kop. 31, fol. 1—4. Brtbch.

„aby zvláště těchto nynějších kajících časův ničím stěžováni nebyli“, nýbrž při svých výsadách zůstaveni, vypravili osoby jisté ze svého prostředku na klášter se svojí suplikací a žádostí v trojím spisu. Ale na žádnou svou suplikaci nedostali žádné odpovědi, a osoby od nich k biskupovi vyslané dostaly se nenadále do vězení.[1])

Z tohoto líčení Žďárských a z dalšího průběhu sporu vysvítá, oč Žďárští usilovali, když se tak postavili proti biskupovi. Chtěli, aby se vrátil fundatorský poměr, který býval za knížat minstrberských. Připouštěli jen změnu v osobě fundatora, jinak podle mínění jejich mělo vše zůstati při starém. Jako knížata minstrberští poslední dobou vůbec se nestarali o klášter a do jeho správy nijak nezasahovali spokojujíce se toliko potvrzením nového opata, tak měl i nový fundator, biskup olomoucký, tím se spokojiti a všeho zasahování do správy kláštera zanechati. Jména a titulu vrchního pána a fundatora mohl užívati, ale za vlastního pána a dědičnou vrchnost chtěli míti Žďárští opata, „pořádně vystaveného skrze visitatora opata zbraslavského,“ — nebo jak jinde praví, „pořádně zvoleného a konfirmovaného“, jenž by je nechal ve všem, i v náboženství, jak doposud zůstávali. Že by fundator mohl míti zeměpanské právo nad klášterem a poddanými, jakož ho skutečně užil kníže Karel minstrberský při směně s biskupem Stanislavem Pavlovským, tomu ovšem odpírali. Tohoto názoru Žďárských jen důsledkem jsou další jejich rozklady v jejich stížnostech, které ovšem potom dle nových nastalých potřeb rozšiřovali.

Hned po odjezdu biskupově stěžovali si Žďárští přímo k císaři. Rychtář, starší, konšelé i veškera obec městečka Žďáru poslali poníženou suplikaci stěžujíce si, že jsou jim odňaty některé živnosti a vystavování piv do vesnic ke klášteru žďárskému náležitých, že se jim dějí nemalá soužení a ubližování jako platu přivětšováním a robotami, a že biskup poručil dáti do vězení některé osoby z prostředka obce vyslané.

Současně před svátky vánočními 1593 psali také arcibiskupu pražskému, Zbyňku Berkovi z Dubé a Lippého. Ježto klášter žďárský a s ním Vojnův Městec se 6 vesnicemi ležel v Čechách, obraceli se k arcibiskupovi jako klášternímu loci ordinariu. Opakovali stížnost, že dějí se jim překážky v živnůstkách, omlouvali se, proč se nepostavili před biskupa, a že proto vyslaní jejich dostali se do vězení „a v něm snad až dosavad se zdržují.“ Prosili konečně arcibiskupa

[1]) Arcibisk. archiv v Praze: Recepta ab a. 1595. Brtbch.

o přímluvu k biskupovi Stanislavu Pavlovskému za sebe i uvězněné, aby podle svých privilejí a nadání byli zůstaveni při svých živnůstkách, a sousedé aby byli prázdni učiněni toho vězení. Trochu nadhodili, že jinak „se dáleji a víceji jinam" utekou, ale při tom ujišťovali, že proti biskupu Pavlovskému nikdá nic nenáležitého před sebe neberou ani (čehož Bůh uchovej) bráti nechtějí, aby tedy jim to všecko z přirozené náklonnosti jakožto vrchnost křesťanská milostivě vážil, jim to laskavě připomínal a jejich i téhož kláštera žďárského milostivým fundatorem zůstávati ráčil. V této žádosti Žďárských o přímluvu zajímá také to, že tvrdí, že ve směně mezi biskupem Stanislavem a knížetem Karlem je výminka, aby na klášteře opatové s jistým vědomím a dokonalým potvrzením fundatorův dosazeni a potvrzeni jsouce zůstávali, a poddaní k opatům v poddanosti své zření měli a jimi také jakožto vrchností svou dědičnou se řídili a spravovali, — což ovšem v té směně není obsaženo a uvedeno.[1])

Zároveň s tímto listem prosili Žďárští, — ale podepsali se již za všecky poddané: „poddaní z městeček a vesnic ku klášteru žďárskému přináležející" — v téže věci arcibiskupa druhým listem o přímluvu u císaře a u nejvyššího purkrabí hradu pražského.

Suplikace Žďárských k císaři byla brzy vyřízena. Rudolf II. poslal ji 29. prosince 1593 biskupu olomouckému a ukládal mu, aby na stížnou suplikaci Žďárských podal zprávu do kanceláře České a vyložil, jak to nedorozumění povstalo, a zvláště proč poručil dáti některé osoby z obce do vězení; k tomu nařizoval císař, aby byli z vězení propuštěni, a aby Žďárští nebyli stěžováni mimo starobylý způsob, a aby se ani komu jinému nikterak nedopouštělo je stěžovati. Zpráva o tomto poručení biskupovi dána byla z kanceláře České také Žďárským.

Biskupovi dodáno bylo psaní císařovo v Olomouci při sněmu svatotříkrálském 1594. Stížnost Žďárských dojala biskupa; byl si jist, že nečiní u kláštera nic nenáležitého proti svému právu, a proto byl uražen neposlušenstvím a výtržností jich, kteří tak bouřlivě se stavěli proti své vrchnosti. To přimělo jej k tomu, že obvinil rychtáře, starší, konšely a všecku obec městečka Žďáru u soudu manského; obviňoval je, že nedopustili ani na výslovné nařízení biskupovo úřadu obnoviti, že se před něho ani do Olomouce ani na klášteře nepostavili, že dosazenému prelátu neholdovali, že odepřeli roboty i jiné povinnosti od

[1]) Arcibisk. archiv v Praze: Recepta ab a. 1595 — ale patří do konce 1593. Brtbch.

starodávna povinné vykonávati, a že i poddané ze vsí pozdvihli proti své vrchnosti. Následkem toho hofrychtíř manský Ondřej Bzenec z Markvartovic na Třebovici a Klimkovicích pokládal listem svým daným na Klimkovicích 22. ledna 1594 Žďárským rok k soudu manskému na Kroměříž na den 24. května 1594, aby tam odpovídali na ono obvinění.[1])

Že pohnal biskup Žďárské k manskému soudu, odůvodňoval něco později tím, ze nechtěl sám v té věci býti soudcem, aby sám ušel všeho podezření; Žďárští náležejí k soudu manskému, kde se slyší netoliko takových lidí, ale i vyšších stavů mnohem větší a podstatnější pře, nežli jest tato, a kde se každému uděluje právo a spravedlnost.

O tomto svém rozhodnutí a skutku oznamoval biskup v odpovědi své do kanceláře České a k císaři, jemuž psal 24. ledna 1594, obšírně vykládaje, jak se hned od počátku choval ke klášteru a poddaným jeho, zvláště Žďárským. Pro jejich neposlušnost byl přinucen vyžádati si s nimi roky před soudem manským, k němuž náležejí. Tam budou roky ty slyšány a rozsouzeny; nežli se však tak stane, prosil biskup císaře, aby přísně poručil Žďárským, aby byli poddáni a poslušni své vrchnosti, a aby jiných poddaných tak nepozdvihovali, nýbrž s nimi zůstávali v náležitém řádu a poddanosti vykonávajíce, čím jsou povinni. Co se týče jejich stížností, osvědčoval biskup, kdyby se byli před něho postavili, že byli by tak spokojeni, že by neměli příčiny sobě slušně co stěžovati; ale i ta věc bude spravedlivě uvážena a rozsouzena manským soudem, kde ať předloží nadání, která se praví míti. Uvězněné sousedy poručil domů propustiti, a ujišťoval, že ani na jiné Žďárské pro tu neposlušnost, které se dopustili a ještě dopouštějí, nebude vězením sáháno, ač-li se před roky složenými v nově nedopustí neposlušenství a výtržnosti. Konečně prosil biskup, aby císař nedával víry takovým nejistým a nedůvodným zprávám, nýbrž byl té důvěrnosti, že se jim žádné zkrácení a ublížení nestalo a neděje.[2])

Půhon k soudu manskému byl Žďárským od hofrychtíře „jakožto hospodáře soudu" doručen. Ale Žďárští daleci byli toho, aby byli chtěli uposlechnouti a u manského soudu odpovídati. Soud manský prohlašovali za soud sobě neznámý, neboť ani oni sami ani předkové jejich nebývali nikdy prve potahováni ani k manskému ani k jinému soudu, nýbrž odpovídali a právi bývali před opatem a konventem jakožto vrchností

[1]) Obvinění Stanislava Pavlovského l. c

[2]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. 31, fol. 1—4. Brtbch.

svou. A pokročili ještě o krok dále a tvrdili, že biskup nemá vůbec žádného práva aspoň na klášter žďárský, ježto v Čechách leží, a na Vojnův Městec s oněmi vesnicemi rovněž v Čechách, neboť toto zboží nebylo nějakou nadací ke klášteru od fundatorů připojeno, nýbrž bylo koupeno za konventské peníze. Posléze popírali všecko právo fundatorské biskupovo a jistili, že poddaní klášterští náležejí k ochraně císaři jakožto nejvyššímu fundatoru a ochránci, a že náležejí do komory České vedle milosti a resoluce císaře Ferdinanda, a že se tam mají utíkati, kdyby se jim ubližovalo.

Tyto názory projevili Žďárští na začátku února 1594 v novém listě k arcibiskupu pražskému, jemuž připomínali svou první žádost zpravujíce ho zároveň o poručení císařském biskupovi i o odpovědi biskupově. Zasílali mu opis půhonu, kterým byli pohnáni k soudu manskému, a osvědčovali, že nežádají za nic jiného, než aby měli opata a konvent z řeholy cisterciencké legitimně voleného jako svou vrchnost dědičnou, aby nebyli žádnými neobyčejnými novými těžkostmi a platy proti privilejím stěžováni ani k manskému právu obsíláni, nýbrž aby zůstávali při císaři, jakožto při ochraně komory České. Prosili v té věci arcibiskupa za přímluvu u nejvyššího purkrabí království Českého, aby to co nejspíše bylo předneseno císaři, tak aby byli zbaveni soudu manského, a aby mohli dojíti slušné ochrany sami i „to duchovenství“.[1])

Ale nejen to, Žďárští dále ještě bránili se proti těm rokům manským u samého císaře a dovolávali se toho, aby císař nařídil komisi mezi nimi a biskupem. Stanislav Pavlovský zvěděl o tom v čas, a snažil se tento záměr překaziti. Vypravil do Prahy svého truksasa Ondřeje Dubenského a v instrukci ze dne 20. dubna 1594 ukládal mu, aby žádal v té věci u p. místokancléře, p. sekretáře Milnera a p. Jiříka Pergera, aby Žďárští, kdyby se o to k císaři nabíhali, odkázáni byli na soud manský, k němuž příslušejí; jménem biskupovým měl pak doložiti, kdyby jim ta komise byla dovolena, že se biskup nedá před p. komisaři se Žďárskými v žádné odpovídání, nýbrž že se odvolá k právu manskému, což postačí, aby z komise sešlo.

S Dubenským měl se vypraviti do Prahy školastik a komendator kláštera žďárského Jan Jerger, ale nemohl; biskup tedy napomínal Dubenského, aby sám o věci bedlivě se staral, a oznamoval, že místo

[1]) Arcib. archiv v Praze: Recepta ab a. 1570. Brtbch. — List není datován, ale najisto patří do začátku února 1594.

komendatora žďárského je dožádán o pomoc a podporu probošt kostela pražského Pontanus.[1])

Ale Dubenský přijel do Prahy pozdě; u dvora císařského bylo již rozhodnuto pro komisi. Žďárští získali pro sebe hojně přímluvčích a příznivců; za ně se skutečně přimlouval u p. purkrabí a místokancléře arcibiskup pražský, a rovněž opat zbraslavský podal k císaři suplikaci o klášteru žďárském.[2]) Jak lze souditi, nejvíce se proti biskupovi poukazovalo na to, že na klášteře žďárském není opata řeholy cistercienské. Biskup to těžko nesl; v listě z 30. dubna 1594 panu Pleskému stěžoval si, že je při dvoře císařském pro klášter žďárský nevinně roznášen a v ošklivost neslušně a neprávě uvozován, a že se nedůvodným zprávám — beze slyšení jeho — tolik víry přikládá. Dotvrzuje, že nebyl nikdy na tom, aby klášter žďárský neměl míti řeholních bratří řádu cisterciensкého, ale že nemohl na opatství to žádného hodného z řeholy dostati, tak že zatím ustanovil komendatora, než stará se o hodnou a způsobnou osobu, které však nesnadno dostati. Vytýkal tedy, že je tam při dvoře nevinně a neslušně rozhlášen, a že se nad tím neposlušenstvím Žďárských tak hrubě hřbet drží, že i komisi sobě vyjednali; ale biskup má s nimi činiti při právu manském a od práva neodstoupí.[3])

Císařská komise byla stanovena zemským hejtmanem p. Fridrichem z Zerotína do Brna na 16. květen 1594. Hejtman oznámil to jménem ostatních spolukomisařů biskupovi a zaslal mu zároveň přípis stížnosti Žďárských; biskup odpověděl 10. května, buď že dojede sám, anebo neopomine vyslati tam své zmocněné.

Poslal své zmocněné, a to kanovníka olomouckého Lukáše Laeta a vladyky Balcara Šelndorfa, úředníka panství modřického, a Daniela Šponara z Blimsdorfu. V instrukci vydané jim 14. května vysvětloval biskup své stanovisko ke stížnosti Žďárských a udával příčiny — zprvu ovšem uměle vyhledávané — z nichž se nemůže dávati v odpovídání, takto: Žďárští nestěžují sobě tak do biskupa, jako více a téměř naskrze do kanovníka Lukáše, jako tehdejšího administratora, do vladyky Kašpara Štysle, úředníka na Žďáře, a do Jana Jergera, komendatora žďárského. Ale tu zanášejí zbytečně císaře, ježto tyto stížnosti mohli vznésti na biskupa jakožto jejich pána, vrchnost a fundatora kláštera;

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 31, fol. 17; 32. Brtbch.

[2]) Arcibisk. archiv v Praze: Recepta ab a. 1596; k.-a. archiv kroměřížský, kop. 16, fol. 249—250; kop. 31, fol. 68—70. Brtbch.

[3] K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 31, fol. 34—35. Brtbch.

biskup by strany před sebe sročil, vyslyšel a spravedlivě k nim se zachoval, jakož i teď ještě, budou-li je Žďárští před biskupem viniti, vyslyší jich a podle náležitosti ochrání. Těmito stížnostmi, ježto se nevztahují na osobu biskupovu, nýbrž na správce a opatrovníky kláštera žďárského, neměli tedy Žďárští císaře zaměstknávati a komise s biskupem sobě vyžádati, a biskup není povinen za jiné sám odpovídati. Páni komisaři zajisté proto uznají, že Žďárští dopustili se proti biskupovi nemalé výtržnosti a zlehčení osoby jeho, a že biskup není povinen Žďárským odpovídati. Mají-li však Žďárští sobě něco stěžovati do vlastní osoby biskupovy, byl by jim biskup povinen odpovídati toliko před právem manským, ku kterémuž jak biskup, tak i oni náležejí. Teď právě má biskup s nimi položené roky na právě manském, kde se mají Žďárští postaviti pro své neposlušenství a výtržnosti; budou-li potom před tím právem biskupa z čeho viniti, toho budou míti na vůli, a biskup chce zase jim odpovídati a práv býti; neboť že Žďárští náležejí k manskému právu, o tom zajisté pánům komisařům dobře je vědomo.

Biskup odmítal tedy kompetenci této komise a zmocněnci jeho dne 16. května skutečně z uvedených příčin učinili p. komisařům omluvu, že se biskup nemůže dávati v odpovídání a vydávati se z práva a svobod svých. Žádali pak jménem biskupovým, aby páni komisaři biskupa při císaři omluvna učinili a aby oznámili, že Žďárští zbytečně císaře svým suplikováním zaměstknávati směli.[1])

Komise tedy, protože biskup nechtěl odpovídati, byla odložena, p. komisaři podali o ní zprávu císařovi, a očekávali další jeho rozhodnutí. Zatím však biskup hleděl Žďárským nejhlavnější zbraň vzíti z rukou a nejostřejší osten žalob jejich ulomiti a odstraniti. Žďárští neustále volali po opatu z řádu cistercienského, — měli ho tedy míti.

Dne 21. května 1594, několik jen dní po komisi, vydal biskup patent poddaným kláštera žďárského, jímž oznamoval, že jako fundator a vrchní pán, též biskup a loci ordinarius téhož kláštera[2]) nařizuje a dosazuje cistercienského opata velehradského Ekharta ze Swoben za opata kláštera žďárského a konventu jeho a pána jich všech k tomu klášteru příslušejících. Za své komisaře k tomu jmenoval kanovníka Lukáše Laeta a hofmistra svého dvoru vladyku Lukáše Dembinského

[1]) Tamže, fol. 45—47. Brtbch.

[2]) Z toho lze souditi, že klášter žďárský, třebas ležel v Čechách, náležel do dioecese olomoucké.

z Dembině a poroučel poddaným, aby tomuto dosazenému opatu a pánu svému slíbili a vykonali hold, člověčenství, poddanost a poslušenství, a aby jemu stáli ve vší poddanosti a poslušenství, jakž náleží na věrné poddané.[1]
(P. d.)

[1]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. 31, fol. 51. Brtbch.

Z ruské literatury posledních let.

Referuje A. Vrzal.

Již starší spisovatel Nikolaj Dm. Tělešov (nar. r. 1867) vybral si za thema svých nečetných povídek ony lidi, kteří nenašli pro sebe místa na hostině životní, kteří nemají, nač by obrátili síly své, jimž zbývá pouze pozorovati proud společenského života, hořekovati nad svou opuštěností a neužitečným životem. Tyto zmrzačené povahy, „oběti života“, nezpůsobilé k práci a rozumné činnosti, jsou předmětem jeho pozorování, jeho sympathie. Ale jeho hrdinové nejsou nebezpečnými živly pro současný život společenský a nynější řády, jako hrdinové Gorkého, nýbrž jsou to pokorní, nešťastní lidé, kteří jen zřídka odvažují se pozvednouti hlasu svého proti zásadám společenského života, jichž nezavedli. Někdy se snaží nalézti si místo uprostřed společnosti, ale jakási neodolatelná síla ničí jich pokusy. Jejich beznadějný světový názor autor vyjadřuje ústy Stoljarevského v „Obětech života“. Hluboký realismus, prosáklý mystickou náladou, znamenati zvláště v povídce „Omyl pánuv“, kdež autor ukazuje, že omyl pána, jenž přijal cizího hocha, považuje ho za svého nezákonitého syna, ale když pravý syn byl nalezen, propustil cizího hocha, který pak stal se trhanem — byl jen domnělou příčinou pádu tuláka, který vlastně zavinily abnormální okolnosti, do nichž postavena práce lidská. Co se týče umělecké pravdy a poetické krásy, první místo náleží povídce „Suchaja běda“, v níž předveden typ starý, oblíbený typ ruské literatury, typ umíněného kupce, jehož povahu Tělešov zmírnil takovými sympathickými tahy, že typ tento čtenáře přímo unáší.

Podobné typy tulákův a obětí života předvádí ve svých povídkách básník Ivan Al. Bunin (nar. r. 1879); ale jeho povídky a cestopisné kresby (v VI. sv. jeho spisu jsou nudné kresby z Palestiny) příliš prozrazují měkkého lyrika, jenž nemá pevné ruky v kresbě zajímavých postav. Nalézáme v nich pěkné výjevy, tklivé nálady, jasné krajinomalby, ale žádných psychologických obrazův. Tichý zármutek, charakteristický pro Bunina, shledáváme také v povídkách Nikolaje Fed. Oligera (nar. 1882).

Spíše ethnografické kresby a cestopisné náčrtky, než povídky ve vlastním smyslu, nalézáme u Tana (Vladimira German. Bogoraza, nar. r. 1865), feuilletonisty, jenž procestoval mnoho zemí. Jeho cestopisy popisují kraje věrně, ale málo umělecky. Nejlepší z prací jeho jsou polobelletristické „Kolymskije razskazy“ a „Skitanija“

Slabý je jeho předhistorický román „Zertvy Drakona", nesoucí zjevně ráz novinářský.

Sergěj Iv. Gusev-Orenburgskij (nar. r. 1867) vydal již třetí sv. „Povídek", v nichž jednajícími osobami jsou ponejvíce duchovní. Bohužel, autor, jenž dobře zná život ruského duchovenstva, jeho koloritní jazyk, zvláště od doby revoluce píše nápadně tendenčně. Podle jeho mínění každý duchovní, jenž se nesúčastnil revoluce, nevystoupil z církve a zůstal jí věren, je hromadou nectností, lakomství, vyděračství, hašteřivosti a ještě jiných odpornějších věcí. V růžovém světle za to malováni ti, již se odtrhli od pravoslaví a prohlásili se za nevěrce. Positivního typu duchovního dobrého pastýře, který tak rád předvádí jiný malíř duchovenského života, Ign. N. Potapenko (nar. 1856), jenž ke své vlastní škodě vzdal se téměř úplně themat z tohoto života, jež mu tak svědčila — u Guseva téměř ani nenaleznete.

Život v žalářích, život na severu ruském i život židovský poskytl látku k „povídkám" N. Osipoviče. Dojemná je povídečka „Damka", jak se jmenoval pes, jediná radost politických vyhnanců na severu v sibiřské tundře.

Zivot židovstva ruského více méně idealisují: Osip Os. Dymov (nar. r. 1878), autor mžikových obrázků a rozvláčného románu „Vlas" (1909), Al. Svirskij (nar. 1865) ve sbírce „Jevrejskije rozskazy", starší již spisovatel N. O. Pružanskij ve sbírce fádních povídek „Bezdna" a David Jak. Ajzman, jenž svou pozornost věnoval ve 2 sbírkách „Povídek" hlavně „pogromům".

Slohem realismu Turgeněvova píše pí. S. Karaskevičová (Juščenko). Jakasi soustředěnost sujetu, rychlý pohyb vypravování, vypouklost postav jsou hlavní předností této spisovatelky, jež ostatně nečiní vysokých nároků.

Také spisovatelka O. N. Olněmova sbírkou povídek „Bez illjuzij" hlásí se též k staré škole ruského realismu Turgeněvova; píše prostě a nepočítá na effekty.

Zivot bojovníků cirkusových výborně zná a zdařile, prostě maluje „pěvec areny" N. N. Breško-Breškovskij. Jeho povídky svědčí o svědomitém studiu života tohoto a působí na každého mocným dojmem pravdivosti.

Viktor Vas. Mujžel (nar. r. 1880) vydal další dva svazky povídek, jež prozrazují, že naděje v autora kladené byly marny. Autor píše nudně, bez jakýchkoliv známek uměleckosti.

Anatolij Pavlovič Kamenskij (nar. r. 1876), jenž tolik hluku nadělal povídkami „Čtyři“, „Leda“ a „Slunce“, vydal 3. svazek „Povídek“ a román „Ljudi“. Všecko to psáno opět v duchu pohlavní smyslnosti. Jeho oplzlé povídačky jsou vypočteny na dráždění nízkých pudů. Čteme-li jeho „Lidi“, žasneme v jakých pelešich lidského pomyslu a jednání hledá autor spásu před pronásledující jej všedností, jaké mravní nuzáky dělá ze svých hrdinů, jen aby to byli „noví lidé“, ne obyčejní, třeba i v skrytých mrzkostech. Škoda jeho nadání pro takové nestvůry.

V líčení necudností má Kamenskij soupeře v Borisu Al. Lazarevském (nar. r. 1877), jenž uveřejnil 5 knih „Povídek“, v nichž předvedl celou gallerii hrdinův i hrdinek, jejichž jednání neřídí se rozumem, nýbrž chorobnými chtíči. Když Lazarevskij vydal svou knihu „Semja“ (Rodina), kterou p. Ryšavý si popílil přeložiti do češtiny, radil mu kterýsi kritik ruský, aby místo spisovatelství hleděl si uzdraviti duši, aby zašel k lékaři, jenž léčí duševní neduhy, a dal se od něho léčiti.

K nim přimyká se způsobem psaní mladý básník Sergěj Mitr. Goroděckij (nar. r. 1884) ve sbírce povídek „Kladbišče strastěj“ (1909). Pohlavní otázky dotýká se zrovna tak lehkomyslně jako Kamenskij s Lazarevským. Vedle špíny však nalézáme v knížce jeho jasný, poněkud ethnografický obrázek „Ostrovifaně“, který svědčí o pěkném uměleckém nadání. Sloh povídek je trochu podivinský.

Realismus mladších je sloučením starého realismu a modernismu. Z prvého podržel návyk k faktické zevrubnosti a společenský instinkt, z druhého si přisvojil kult osvobozené osobnosti, touhu po vyšším životě, po nadpřirozeném světě. A spojení to dalo zvláštní výsledky. Současné mladší spisovatele neopouští ani na chvíli jakási nejasná touha po krásném svobodném životě, po němž touží také individualisté a aestheti; ale od těchto liší se tím, že nepohlížejí na svět jako na nepřátelský chaos, nezavrhují světa na dobro. Naopak, touha po idealu má je k tomu, by pečlivě zkoumali nějaký vyvolený koutek života, přesně drželi se faktické pravdy a ukázali na jízvy společenského života, srovnávajíce skutečnost s idealem. Koutky života, které se stávají předmětem jejich pozornosti, jsou většinou truchlivé ovzduší provincialní, šedé, nekonečné, jednotvárné pole, zapadlá městečka. Věnujíce pozornost těmto koutkům a podrobnostem realního života, ohřívají díla svá oním vzletem k idealu, kráse a svobodě, jejž zrodil romantismus, oživilo dekadentství a modernismus.

K předním, nejtypičtějším zástupcům tohoto realismu v literatuře ruské náleží Boris Konstant. Zajcev (nar. 1879), jehož první dva svazky „Povídek“ vzbudily veliké naděje do budoucnosti. Jeho poesie — je modlitba k Bohu a prosba za trpící. Ale tato vysoká nálada duše jeho nepobízí ho, by opouštěl zemi, hleděl na ni s opovržením a vzlétal pouze k nebi a zahrabával se do své duše. Naopak Zajcev objal svou láskou život i přírodu, hledí ve všem zachycovati především světlé a šťastné tóny. Netají sice smutku, hoře života, ale to je mu pouze svědkem radosti, rozlité v celém světě. Život a příroda ho okouzlují, a odtud taková hojnost světla i radosti v jeho epithetech. Zajcevu vůbec se nelíbí stín, chlad, unylost, raději spěchá k teplu a jasnému slunečnímu světlu. Jeho srovnání a obrazy mluví o hlubokém smyslu pro život, zdraví a štěstí; celý svět je zdráv, vesel, směje a raduje se v jeho povídkách. I ony zjevy, které zdánlivě nemohou probouzeti v duši ničeho kromě smutku, nabývají u něho radostného, světlého zbarvení, na př. i v podzimu Zajcev miluje záblesky radosti a světla. Zajcev slyší třepot života ve všem, radost ve všem živoucím, tak že ani tragické nemůže porušiti světlého proudu. Světlým zrakem hledí Zajcev též na všecky city lidské, na lásku, utrpení i smrt: kdo dovede milovati, není bezcitný k utrpení a nebojí se smrti, jež nevyhnutelně následuje za štěstím lásky, i přijímá smrt s klidem (viz povídku „Spokojstvije“).

Zajcev horoucně miluje život i všecky jeho projevy; ba i v tísnivých zjevech ruské skutečnosti zachycuje povzbuzující momenty. U něho není tak zv. negativních typů, protože příliš miluje vše živé.

V poslední době věnuje se Zajcev hlavně dramatům, ale zdá se, že na tom jevišti mu štěstí nepokvete. Aspoň první jeho drama „Věrnost (1910) je slabé, není v něm hnutí a určitých postav.

Právě, když jsem dopsal řádky svého referatu o Zajcevu, dostala se mi do rukou 3. sbírka jeho „Povídek“, v níž není dřívější radosti ze života, opojení samým processem života, je méně lyričnosti a více melancholického zármutku, jenž časem zní jako beznadějná zoufalost. Škoda světlé nálady dvou prvních sbírek.

Velice pěkně se představil svou první sbírkou „Povídek“ hr. Alexěj Nikol. Tolstoj (nar. 1882). Hr. Al. Tolstoj má zvláštní schopnost pokořovati čtenáře silou svého nadání. Ať mluví o čem mluví, ať kreslí postavu jakoukoli, věříš mu na první slovo. Všecky jeho osoby unášejí svou nenuceností, svou bujarostí. Při četbě jeho povídek je cítiti, že zde není úmyslného vymýšlení, nýbrž jakési živelní vylití

pozorování, dojmův a obrazů, znepokojujících duši. Tolik svěžesti, živosti a hnutí je v těchto povídkách, že povídky ty jednohlasně byly uznány za díla, svědčící o neobyčejném talentu. Al. Tolstoj dokonale zná provincialní život statkářský a maluje jej tak, že čtenář bezděčné dává se jím unésti, ač vidí, že jeho šlechtici, propíjející poslední groš za prodané statky v hospodách, hýřící a provozující prostopášné kousky v bořících se usedlostech, urážejí svým padouššstvím jeho mravní cit. Také jeho román „Dva životy“, jehož teprve 1. část otištěna, jak se zdá, bude vynikajícím zjevem v literatuře poslední doby.

Sergěj Nik. Sergějev-Censkij (nar. 1876), jenž se tak smutně proslavil opěvováním nekromanie, napsal r. 1909 dosti zdařilou povídku „Pečal polej“, v níž zachytil zármutek své nekonečně smutné vlasti. Jazyk povídky je šťavnatý, pln barvitých lidových obratů a obrazů, pozadí celku zachyceno zdařile; ale poněvadž autor chtěl v díle svém pojati příliš mnoho, hromadí tragedii na tragedii a odtrhuje individualní tragedie od jednotného obrazu Rusi, ledabylo je motivuje. Chtěje zachytiti všelidské v konkretních racionalních formách, položil si příliš velkou úlohu, s níž nebyl.

Význačný román ze současného života na vsi napsal Iv. A. Rodionov s názvem „Naše prestuplenije“. Vypravuje se v něm o sprosté vraždě mladého ženatého mužíka venkovskými chasníky a o soudu nad nimi. Autor zná výborně život venkovský, má bystrý pozorovací talent a umělecké nadání. Vypoukle nakresleny některé postavy, živě napsány některé výjevy. Ruská kritika však zle se zlobila na autora, an vzdělané třídě připisuje vinu toho, že lid je nevzdělaný a zdivočilý.

Slohu a jazyku zvláštní péči věnuje ve svých „povídkách“ Alexěj Mich. Remizov, charakterem talentu i zálibou v apokryfech a starých legendách podobající se velice Lěskovu. Jakýmsi půvabem starobylosti vane z povídek jeho.

Potěšitelným zjevem v ruské literatuře je rehabilitace veselého, neurážlivého, zdravého smíchu. V té příčině roku 1908. založený časopis „Satirikon“ značně povýšil tón humoristického časopisu a těší se značné oblibě. Jeho redaktor Arkadij T. Averčenko je sám výborným humoristou a jeho první sbírka „Humoristických povídek“, také již do češtiny přeložená, zjednala mu zvučné jméno. Jeho jemný pozorovací talent dovede zachycovati směšné stránky života, směšné osoby i postavení, ač autor dosud nedovede sloučiti tento jemný

pozorovací talent s čistotou formy. Méně se zamlouvaly další jeho dvě sbírky: „Veselyja ustricy“ a „Zajčiki na stěně“.

Živost a lehkost je předností dvou knih humoresek paní Teffi, nadepsaných „Jumorističeskije razskazy“ a „Čelověkoobraznyja“, ale humor přechází u ní druhdy v banálnost. Také sbírka humoristických povídek od Nikolaje Arch. Archipova (nar. 1880) byla příznivě přijata. (O. p.)

Radiotelefonie čili telefonie bez drátu.

Přehled povšechný. Napsal Antonín Hrůza.

Myšlenka bezdrátové telefonie je téměř tak stará jako telefon vůbec. Již před prof. Jindř. Hertzem (nar. 1857, zemřel 1894), který roku 1888 mnohými pokusy zjistil, že se výboje elektřiny rozšiřují prostorem ve způsobě vln a že tyto vlny mohou býti zrcadlem, jako vlny světelné, odráženy a hranolem tříštěny a že lze elektromagnetické působení jejich pomocí zladěného k tomu přístroje v dálce rozpoznávati, pracovalo v tomto odvětví fysiky několik učenců, jako Josef Henry, jenž první zjistil rychlofrekvenční oscilaci elektrickou a dokázal, že výboj elektrického kondensátoru pozůstává z hlavního vybití v jednom směru a z následujících potom výbojů reflektivních a směrů střídavých, při čemž výboje tyto jsou slabší a slabší.

O těchto úkazech pojednává podrobněji William Thomson, též lord Kelvin (nar. 1824 v Belfastu, zemřel 17. prosince 1908 na své usedlosti v Netherhale-Largsu v Anglii), ve svém díle: Momentane elektrische Ströme, Berlín 1847.

Originály přístrojů Hertzových jsou uloženy v Berlíně a ve sbírkách techniky v Karlsruhe.

Z dalších jmen sluší uvésti Bezolda roku 1870, pak professora Fitzgeralda, který r. 1883 upozornil, že vybíjením kondensátoru mohou býti vyvozovány elektromagnetické vlny, potom professora Davida, E. Hughesa, Elihu Thomsona, Dolbeara a Edisona. Roku 1835 zjistil Munk, že rourky naplněné vodivými pilinami z kovů (frittry) mění na blízku Leydenské láhve za jejího výboje svůj ohmický odpor a že mechanickým nárazem opět svého původního odporu nabývají.

Branly ukázal roku 1890, že tyto rourky reagují na elektrickou jiskru vyvozenou v určité vzdálenosti. Professor Minchen dotvrdil pokusem, že piliny v těchto rourkách reagují na elektromagnetické vlny Hertzovy, když byly vyvozeny v určité vzdálenosti. Oliver I. Lodge ve své přednášce roku 1894 uvádí již samočinné kladívko, kterým se rourky tyto přivádějí po změně svého odporu následkem elektromagnetických vln opět do svého původního stavu. Popisuje dále methodu, kterak lze spojiti fritter s konduktorem připnutým k zemi a kterak potom možno soustavu tuto přiměti k funkci, jsou-li elektromagnetické záchvěvy vzbuzovány v systému sousedním.

Rus, professor Popoff, sestavil r. 1895 přístroje, na které působil Hertzovým vysílačem vln. Spojil fritter jednak se zemí, druhý pól pak

připnul ku konduktoru upevněním na stožáru 30 stop vysokém. Vyslovil při tom naději, že bude možno tímto zařízením vysílati značky do dálky, jakmile bude postaráno o zdroj, který by vyvozoval elektrické ochvěvy náležité energie.

Marconiho vynález, jejž předložil k patentování dne 2. června 1896. pozůstával ze dvou soustav: První podobala se zařízení, o jakém se zmiňuje Lodge již r. 1894; vysíladlo i přijímadlo tohoto bylo od země isolováno. Druhá byla určena pro telegrafii zemí neb vodou a její antena byla toliko u přijímadla svedena k zemi.

Tyto pokusy, objevy a vynálezy vyvrcholily za posledního desetiletí konečně v možnost, že lze jimi vyměniti zprávy dvou korrespondujících stanic pomocí Morséových značek. Tečky a čárky telegrafické abecedy sdělují se do prostoru vysíláním elektrických vln, tedy jaksi vyzařováním elektrické energie kratšího či delšího trvání a na tyto vlny reaguje v přijímací stanici zvlášť zkonstruované přijímadlo (detektorium) a telefon k němu připnutý. Čtení těchto značek děje se tudíž nikoli z papírového pásku, nýbrž sluchem, dle délky tónů či bzučení v telefonu.

Zařízení toto týkalo by se ve vlastním slova významu toliko bezdrátové telegrafie. Než lze ho použíti i pro bezdrátovou telefonii, s určitým ovšem pozměněním. Při telefonii bezdrátové je totiž třeba v nepřetržité souvislosti vyzařování elektrické energie vlivem zvukových vln vyvolati za pomoci mikrofonu změny či kolísání v počtu period; na tyto změny pak reaguje telefon ve stanici přijímací. Je tedy radiotelefonická stanice jaksi stanicí radiotelegrafickou s tím toliko rozdílem, že místo Morséova klíče ve stanici vysílací účinkuje lidský hlas prostřednictvím mikrofonu na energii elektrickou a v ní počet ochvěvů pozměňuje.

Při vývoji skutečné bezdratové telegrafie a telefonie lze pak znamenati dvě období a sice starší a novější.

Při starším používalo se tlumených vln elektrických, k jich přijímání sloužilo ve stanici příjemcově přijímadlo s částečnými (mikrofonovými) kontakty, ku vysílání značek používalo se elektrických vln, jichž doba trvání rovnala se době trvání značky a bylo konečně nutno míti k disposici zařízení dynamoelektrické o vysokém napjetí.

Období novější používá vln netlumených, k vytvoření záchvěvův o vysoké frekvenci slouží buď dynamoelektrické stroje na střídavý proud nebo obloukové lampy napájené proudem stejnosměrným, jako přijímadla užívá se přístrojku bez mikrofonových kontaktu, vytváření

a vysílání elektrických vln je za doby korrespondence ustavičné, sdělování zpráv děje se změnou charakteru vln, jichž vyzařování je tedy konstantní a konečně užívá se proudu poměrně nižšího napjetí.

Radiotelefonii specificky zabýval se již Graham Bell, když r. 1880 vynalezl svůj photofon. Bellův radiotelefonický přístroj pozůstával ze dvou zrcadel; první tenké bylo ve stanici vysílací a odráželo jednak světelné paprsky vrhané k němu ze zdroje světelného, jednak se též zachvívalo pusobením zvukových vln vytvářených mluvením do zrcadla. Zrcadlo ve stanici přijímací sbíralo dopadající na ně paprsky a soustřeďovalo je na celu selenovou (Selen = Se, atom. váha 79·2) zapnutou do okruhu elektrického proudu, v němž zapojen byl také telefon (sluchátko). Ochvěvy světelných vln měnil se odpor selenové cely, na které změně účastněny byly také vlny vzduchové a změnám těmto odpovídaly i elektromagnety v telefonu a reprodukovaly tedy ve stanici přijímací slova umluvená ve stanici vysílací. Tímto zařízením bylo prý lze mluviti bezdrátově do vzdálenosti asi 200 m.

Pozdější badatelé jako Duddel a jiní použili již ve stanici vysílací mikrofonu a zapnuli jej do pomocného okruhu elektrovodného, jímž působíce současně na vlny světelné docílili možnosti rozhovoru do dálky 10—15 km.

Pro pokusy do větších dálek bylo však nutno vzíti útočiště výhradně jen k elektrickým vlnám, neboť paprsky světelné, jak známo, nemají té potence prostupné, jako paprsky elektrické. Ve vztahu k nim jest prostupnou i pevná hmota, jest pro ně jaksi průhlednou. Když tedy získala se možnost k vytvoření těchto vln o délkách libovolných a když bylo lze vysílati je v pravidelných či libovolných obdobích do prostoru a když dále bylo možno některé z nich, tedy ne všecky, pomocí zvláštních přístrojů lomiti a tříštiti a takto upravený svazek či proud paprskův elektrických určitými směry vyzařovati a tyto opět vhodnými aparáty v určité vzdálenosti zachycovati, mohlo se již tímto způsobem přikročiti ku sdělování zpráv z jedné stanice do druhé, způsobem ovšem jen radiotelegrafickým.

Pro radiotelefonii bylo však třeba kromě jiných zařízení postarati se o zdroj střídavého proudu vyšší frekvence než 35.000 ochvěvů za vteřinu, neboť bylo jím nutno překonati frekvenci zvukových vln, která u lidského hlasu pohybuje se mezi 100—800—5000 ochvěvy. Je tedy ku sdělení těchto ochvěvu zvukových jednotlivými vlnami elektrickými třeba nejméně 5000 výbojů proudových. Protože však jest nutno za telefonického rozhovoru tyto výboje nepřetržitě do prostoru vysílati,

slyšeli bychom za této frekvence pětitisícové pouze jediný tón ve sluchátku. Musilo se tedy jíti mnohem výše nad tuto číslici, bylo nutno tón tento učiniti neslyšitelným, nikoli však v jeho původu, nýbrž v jeho příčině. Za okolnosti, že lidský sluch reaguje ještě při 35.000 záchvěvech sluchových za jednu vteřinu, bylo tedy nezbytno zvýšiti záchvěvy proudu elektrického, neboť ony, vlastně jich nízká frekvence byla příčinou jediného jen tónu ve sluchátku. Šlo se tedy nad 35.000 ochvěvů proudu elektrického.

K utvoření jeho zhotoven byl v Americe již r. 1894 stroj dynamoelektrický dle návrhu professora Elihu Thomsona. Při tom objevil Dr. Tatum, že proud vysoké frekvence a velké síly může býti veden lidským tělem, aniž by mu uškodil. Stroj tento nedával však potřebné množství energie; až teprve roku 1907 podařilo se Američanu Dru Fessendenovi zkonstruovati stroj na 100.000 proměn o účinku dvou kilowatů. Jest přirozeno, že i tyto stroje měly své vady, z nichž nejhlavnější byla, že daly se těžce říditi, aby počet jich obrátek značně nekolísal.

Dříve než stroje, použil professor E. Thomson k vytvoření vln o vysoké frekvenci obloukové lampy a docílil při pokusu roku 1892 50.000 period za vteřinu. Při pokusech pro bezdrátovou telegrafii a telefonii se však ukázalo, že nebylo lze lampu tuto zhasiti a opět rozsvítiti tak rychle, jak bylo žádoucno. Intensita ochvěvů také povážlivě kolísala.

Dánský inženýr Waldemar Poulsen vynašel před několika lety lampu, která se pro vytváření elektrických ochvěvů potřebných pro telefonii dobře osvědčila.

Světelný oblouk vzniká tu přechodem proudu z měděné anody (+) do uhlové katody (—) ve vodíkové nebo uhlovodíkové atmosféře. Silné magnetické pole zařízeno jest na příč k oblouku, aby docíleno bylo energičtějších ochvěvů či period elektrických, jichž počet při Poulsenově zařízení blíží se k jednomu milionu za vteřinu.

Magnetické pole vytvořuje se elektromagnety, které jsou napájeny proudem, jenž i lampu sytí; tyto magnety nahražují zároveň samoindukční cívku.

Francouzský námořní důstojník Colin tvrdí, že methodou Poulsenovou docílí se jednotlivého ochvěvu absolutní čistoty a že přivede se jím do stejného ochvěvu antena ve stanici přijímací, je-li náležitě zladěna; v telefonu k ní připnutém, jenž poměrně na nízký počet period reaguje, není slyšeti rušivého bzučení. Dána-li jest pak možnost pů-

sobiti mikrofonovým zařízením na délku těchto vln, nebo na jejich amplitudu, či na oboje zároveň, působí změny tyto i na elektromagnety v telefonu, který tedy je schopen zařízením Poulsenovým lidský rozhovor reprodukovati.

K vůli bližší informaci budiž ještě uvedena lampa dle návrhu Dra W. Burstyna a Dra R. Leisera, jíž k pokusům svým použil Dr. N. Koomans v Hagu. Lampa Burstynova je zhotovena z měděného válce, chlazeného zvenčí vodou, a je tedy ponořena do nádoby naplněné více než do poloviny vodou. Uvnitř měděného válce lampy nalézá se svítiplyn, v jehož atmosféře lampa tedy hoří. Plyn napustí se do válce dutým držadlem, ve kterém je sevřen uhel. Držadlo toto má na dolením konci otvor, hoření otvor ucpe se po provedeném naplnění gumovou zátkou. Je samozřejmo, že držadlo uzlové musí býti isolováno od měděného válce a zároveň i utěsněno, aby plyn kolem něho nemohl z válce vyprchati. Náplň svítiplynovou doporučuje také Poulsen, ale hned doznává, že použitím plynu uhel přirůstá, místo aby uhořoval. Koomans zavrhuje proto ustavičnou cirkulaci svítiplynu uvnitř lampy a odporučuje toliko jedinou náplň. Svítiplyn v lampě uzavřený se asi za deset minut při hoření oduhluje; po tuto dobu je třeba lampu říditi. — Po dokonaném oduhlení plynu hoří lampa již pravidelně. Postup Koomansův je dále výhodným proto, že dociluje se jím vyššího napjetí v lampě a intensivnějších ochvěvů. Při plnění lampy plynem třeba dbáti, aby všecek vzduch z válce unikl. Postup náplně kontroluje se tím, že se k otvoru, kterým vzduch z válce uniká, připojí hadice, jejíž druhý konec vloží se do mydlin. Zapálíme-li utvořivší se bublinu, přesvědčíme se, jak dalece plnění pokročilo.

Lampami chlazenými plynem a vodou lze prý docíliti až trojnásobného účinku oproti lampám s chlazením toliko vodním. Také chlazení vzduchem nemělo valných výsledků. (O. p.)

První křesťané a Sokrates.

Podává Dr. Karel Hubík.

Poslední dobou několikráte obrácena pozornost literárního světa na poměr prvotní církve k muži starého světa největšímu, k Sokratovi. Ten problém zvolil si Adolf Harnack za thema promluvy, jíž se ujímal svého úřadu jako rektor magnificus v Berlině r. 1901[1]) a týmž thematem zahájil svou akademickou činnost známý Johannes Geffcken dne 13. ledna 1908 v Rostocku.[2]) Ani jeden ani druhý té otázky správně nerozřešili.

Již forma — řeč — s příliš omezeným časem přináší s sebou nebezpečí, že tak obsáhlé thema bude kuse a nejasně podáno. Kromě toho jsou to stanoviska a celý ráz bádání obou mužů, který i zde ne ku prospěchu věci je vede při třídění, při nanášení barvy a světla, při celém pojetí otázky i jeho vyjádření. Harnack popouští příliš uzdu svému beztak bujnému daru kombinačnímu, s nádechem mysticismu kreslí jednostranně svého svatého — Sokrata — bez ohledu na prostředí, v němž vyrostli a žili mužové, jichž smýšlení o Sokratovi známe. V podivném světle jeví se důkladnost a spolehlivost nyní tak slaveného historika dogmatu na vlastním poli životní jeho práce, když prvního a posledního spisovatele křesťanského, jichž úsudek o Sokratovi rozebírá, Justina[3]) a Augustina, úplně, zásadně špatně pochopil. A mezi těmito poly promluvy ještě nejedno nedopatření ztenčuje cenu vývodů Harnackových.

Četné nedostatky pokusu Harnackova pohnuly Geffckena, aby celý problém podrobil novému studiu. A jeho řeč značí rozhodně pokrok proti Harnackovi: kulturní pozadí celé otázky jest důrazněji a správněji akcentováno jak u pohanů, tak u křesťanů. Na druhé straně jest i on příliš vyhraněnou individualitou, příliš vžit do svých idei, které jej na všech cestách po nivách prvního křesťanství doprovázejí. Jsa skoro slepě nadšen pro pohanství, má jen úsměch povýšené útrpnosti pro první křesťany; pro pohany má vždy zmirňující, vše zastírající omluvu

---

[1]) *Ad. Harnack*, Sokrates und die alte Kirche. Giessen 1901.

[2]) *J. Geffcken*, Sokrates und das alte Christentum. Heidelberg 1908.

[3]) O sv. Justinovi srov. čl. *J. M. Pfättisch*, Christus und Sokrates bei Justin v Tübinger Theol. Quartalschrift XC, 1908, 503—522; o sv. Augustinovi *W. Walter* v Allg. evang.-luther. Kirchenzeitung 1902, 8 Sp. 170 n; 9, 197 n; 20, 465 n; sr. vůbec *C. Weymann*, Berliner Philol. Wochenschrift 29 Jg. 1909, 11.527 n.

po ruce, pro křesťany nezná téměř leč ostré odsouzení tkvící v jeho nespravedlivé zaujatosti. Geffcken při vědecké přednášce, při tak vážné příležitosti, kdy chválí Sokratovu mírnost, nerozpakuje se mluviti o „pfäffisches Toben“ u Laktantia. A skoro by mu to člověk odpustil; vždyť i Harnack ve své řeči mluví o „pfäffische Ausführungen“ Tertullianových a Geffcken chce Harnacka přece ve všem překonati. Je to zajisté kulturní dokument, který zaslouží, aby veřejně byl přibit na pranýř.

Nemíním se problémem tímto zabývati v takovém rozsahu, jako Harnack nebo Geffcken, to by vyžadovalo celého spisu, mně běží především o to konstatovati a vysvětliti okolnosti, za kterých jméno Sokratovo hlučněji a rušněji poprvé bylo pronášeno i mezi křesťany. Najdeme tu zastoupeny všecka pozdější hlediska a názory křesťanů na Sokrata.

Déle než celé jedno století od smrti Kristovy se neozývá ze žádné dochované literární křesťanské památky jméno Sokratovo. V evangeliu ovšem bylo by bláhovým očekávati zmínku o mudrci athenském, třebas výrok Spasitelův u sv. Marka (16, 18), „jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim“, nám nechtě uvádí na paměť známou smrt Sokratovu. Ale ani sv. Pavel, který přece byl hlouběji zasvěcen do vzdělanosti řecké, nevypouští toho jména z úst, ani ve Skutcích apoštolských, ani ve svých listech, ač situace sama, jak nám se zdá, téměř na rty je kladla. Tak nástin řeči jeho v areopagu nedotýká se ho ani slůvkem. A když sám pro pravdu strádal ve vězení, nesrovnává se, ani nebyl srovnáván se Sokratem, ani žádná legenda ty dva muže nespředla nějakým způsobem, jak to na příklad učinila mezi sv. Pavlem a Senekou.

Všecky tyto a ostatní parallely v životě prvních křesťanů vyzněly na prázdno. Značí snad toto všeobecné mlčení, že první vyznavači Kristovi ignorovali Sokrata? Že k němu nezaujali žádného stanoviska, jak tvrdí Harnack i Geffcken? Nikoliv! I o tomto faktu platí slovo Ciceronovo: „Cum tacent, clamant“. Řeč toho hlubokého mlčení jest až příliš zřetelná.

Jest zásluhou Geffckenovou, že na to upozornil, jak obraz Sokratův právě při počátku éry křesťanské v pohanském světě nabýval nového významu v životě téměř každého vzdělaného a po vnitřním klidu tesknícího intelligenta. Třebas líčí vliv jeho příliš světle, fakt se tím nemění. Cicero na četných místech svých spisů s úctou mluví o velkém Athéňanu a spisy Ciceronovy byly v rukou každého Římana od útlého mládí až do ukončení theoretických studií na nejméně: se

studiem Cicerona ssál každý úctu a obdiv pro Sokrata. Všecky školy filosofické shodovaly se, spojovaly se v jednom holdu jeho ctnosti. A není snad bez důležitosti, že právě Seneka, který prý měl známost o křesťanství, tolikráte béře útočiště k jasnému zjevu nespravedlivě pronásledovaného filosofa mučedníka, aby u něho hledal útěchy v posledních svých trapných okamžicích.

Obraz Sokratův splynul tedy se základnými prvky vzdělání u Římanů, čím více tedy vtiskl se zjev jeho do paměti a srdce každého Řeka? A byť i většina nedovedla si ho vážiti pro jeho filosofické zásluhy, byť se jí nestal cenným majetkem duševním, s nímž těžko se loučiti, přece před očima každého téměř vzdělance té doby stál Sokrates jako vzor, jako nejdokonalejší člověk.

Křesťanství tedy nezbytně naráželo na Sokrata při své výbojné výpravě světové a jestliže balvany mu házela do cesty tehdejší zpustlost mravní, pak v intellektuelním ohledu byl asi těžkým problémem, jenž musil býti překonán — Sokrates. Neboť té stále udržované bajce, že první křesťanstvo pocházelo z nevzdělaných vrstev, musí už jedenkráte dána býti výhost. Arci nerepresentovala intelligence hlavní jádro, ba ani ne velké procento, ale to sdílí křesťanství s každým, ať náboženským ať filosofickým nebo politickým hnutím: tvoříť intelligence vůbec jen nepatrný zlomek lidstva. Kromě toho intelligence a charakter se nekryjí, není v řadách intelligence udomácněna vždy nestranná touha po pravdě, nestranné zkoumání ani železná důslednost poznané pravdě ve svém životě bezohledně průchod dáti, tenkráte právě tak jako nyní. Jest fakt nepopřený, že v řadách prvních křesťanů byli i příslušníci vysokých kruhů, a kdyby i ostatní přes Sokrata rychle přešli, ti vybraní, opravdoví, celí lidé musili si ujasniti problém Sokratův, křesťanství jim musilo podati vysvětlení, a ono také skutečně to učinilo.

Křesťanství již pouhou svojí existencí se uvádělo ve společnost řeckořímskou jako něco nového, jako pokolení třetí τρίτον γένος, převyšující vše, co kde na světě se dokonalým zvalo. Křesťanství bylo v držení celé pravdy a celé milosti a pojmouti plně bohatost nové víry bylo lze každému dobré vůle, nevyžadovalo se zvláštního vzdělání, neulehčovala toho pozemská štěstěna, nestavěla se v cestu příslušnost k opovrhované rakii. Každý řemeslník, každý dělník a otrok, který z přesvědčení bez výhrady Kristu se zasvětil, stál výše co do znalosti pravdy a síly vůle, daleko výše a Bohu blíže, než sloupy filosofů. Ne křesťan měl by putovati do školy filosofovy, nýbrž filosof mohl by se

považovati za šťastna, kdyby mohl klidně seznati a vroucně přijmouti nauku Kristovu.

Jaký tedy mohl býti poměr mezi křesťanem a světskou filosofií? Odvislosti? Bázně? Nikoliv. Útrpnost s bloudícím, odpor proti bludům a hříchům, to jest společné hledisko, s něhož nazírají na filosofy, jako celek. Nepouštějí se do analyse jednotlivostí, názor stojí proti názoru, celý proti celému.

I když novozákonní spisy neuvádějí jména žádného filosofa ani Sokrata, to neznačí, že by apoštolé a první křesťané nebyli s ním měli co činiti. Když Pavel v Athénách celý den přel se s filosofy, kdo by nepřipustil, nejen že Sokrates, ale podle různých zastanců různých systémů i jiná slavená jména byla vtažena do debaty? A co tam se odehrálo, to nebyla ojedinělá scéna v pohnuté činnosti Pavlově. Vezměme na př. slova jeho k Řím. I, 18 n. Zjevuje se zajisté hněv Boží s nebe na všelikou bezbožnost a nespravedlivost lidí, kteří pravdu Boží v nepravosti zadržují, poněvadž co poznatelno jest o Bohu, jest v nich; nebo Bůh jim to zjevil. Neviditelné zajisté věci jeho ode stvoření světa na věcech učiněných pochopeny se spatřují, věčná totiž jeho moc a božskost, tak že jsou neomluvitelní, protože poznavše Boha neslavili ho jako Boha aniž mu děkovali, nýbrž zmarněli v myšlenkách svých a zatmíno jest nemoudré srdce jejich; nebo pravíce se býti moudrými, pošetili se . . . (Dle překl. Sušilova.)

Kdo může čísti slova tato a následující a nemysliti nejen na ohromné massy všedního pohanstva, ale na sloupy kultury pohanské, řecké a římské a zvláště na Sokrata? Neboť ani sv. Pavlovi nebylo neznámo, čím Sokrates byl v náboženském vývoji svých krajanův a celé oblasti antické vzdělanosti. Jak daleko předstihnuv ostatní přiblížil se křesťanství! Ale ač poznáním blízko, skutky byl daleko. Boha poznal a uctíval bohy, k světlu ukazoval a kráčel do tmy — a proto i nad ním rozsudek: „Stulti facti sunt“. Nechci vkládati do textu, co tam není, ale slovo „ita ut sint inexcusabiles“ jako by nadbíhalo těm, kteří chtěli omluviti aspoň některého z filosofů, kteří aspoň pro Sokrata chtěli v srdci svém uchovati koutek obdivu a úcty.

Sv. Pavel připouští, že mudrci řečtí dospěli k přirozenému poznání Božímu, jak to každý člověk mohl učiniti, ale hned na to opouštějí všichni přímou tuto cestu a nectí Boha, nýbrž bohy, neslouží Bohu, nýbrž hříchu a to vlastní vinou, jeden hůře, druhý méně zle, ale ve špatnosti vězelo vše. Ani Sokrates nevymyká se z tohoto odsouzení. Ač na jedné straně legenda opředla zjev syna Sofroniskova anekdotami

úchvatnými, vzdělávacími, ač na druhé straně komedie, klepařství naopak ve snaze po realismu špínou pokálelo jeho život, přece mohl se každý křesťan opírati nejméně o jeden fakt, který rozhodoval: Sokrates obětoval bohům a od bohů byl pochvalou vyznamenán. To stačilo, snad i Platonovy spisy poskytly k dalším výtkám látky, těžko se tu dobádati celé pravdy.

Slova Pavlova k Římanům formulují stanovisko křesťanské k pohanské filosofii i Sokratovi, jím se řídil, kdokoliv přistupoval ze vzdělaných k vyznání Kristovu, dle něho se loučil se Sokratem, jenž sice daleko dospěl, ale přece ani celé pravdy neobsáhl, ani životem svým nevyznal. Leckterému snad usnadnily rozsudek nad ním ty četné nepěkné o Sokratovi kolující historky.

Sokrates tedy nezaujímal nějakého zvláštního postavení v poměru pohanství ku křesťanství, byl prostě zahrnut s ostatními ať více ať méně vynikajícími nekřesťany. Uznáno u všech, co uznání zasluhovalo, ale konečný úsudek ovšem zněl nepříznivě ἀναπολόγητος εἶ.

To jest a to bylo stanoviskem křesťanův i v následujících dobách; stačilo i u těch nadšenců, kteří začali perem bojovati s pohany o pravdu. Ještě Aristides, jehož apologie (sepsaná ca 140) ve dvojím zpracování nedávno byla objevena, úplně mluví slovy Pavlovými.

Ač nemáme slovného, spolehlivého textu jeho apologie, přece můžeme aspoň myšlenky hlavní i postup rekonstruovati z rozvodněného zpracování syrského i z řeckého výtahu, který v románě Barlaam a Joasaf jest zachován. Aristides bere svuj úkol zcela všeobecně jako Pavel, nejmenuje, neoperuje se jmény osob, nýbrž jen s národy, jako representanty zvláštních kultů, s Chaldeji, Řeky, Židy. Žádný z nich nemá pravého náboženství, ač Židum vzdává se neobyčejná chvála, přece prý jejich kult zvrhl se poslední dobou, všichni nesou vinu, zodpovědnost, tím že nehledali, nezkoumali o pravém Bohu, odpadli od pravdy a šli za rozkoší svého těla, sloužili pomíjejícím elementům a mrtvým obrazum.[1]) I když to řečeno o Chaldejích, platnost toho výroku jest všeobecná, ale vzhledem na Řeky uznává Aristides, že bádali sice o Bohu, ale nesprávně (č. 13, 3 n). Aristides má specielně na mysli stoickou filosofii a její známý výklad polytheisnu, známou a od něho výslovně zavrženou „fysiologii".[2]) Sokrata nejmenuje, ale nevyjímá.

(P. d.)

[1]) Srv. c. VII. 19—21 (*Geffcken*, Zwei griech. Apologeten, str. 10 pod čarou).

[2]) c. XIII, 6 φανερὸν οὖν ὦ βασιλεῦ πλάνην εἶναι πᾶσαν τὴν περὶ τῶν θεῶν φυσιολογίαν.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr Jan Sedlák.

XI.

Také v procesu Husově v Kostnici bylo užito se strany české podobných listů. Dvakráte byly to veřejné vyhlášky, jež tehdy velice byly oblíbeny a jsouce původcem podepsány měly jaksi legální ráz. Hned v prosinci r. 1414 (dne 15. a 24.) přibil pan Jan z Chlumu na dvéře hlavního chrámu kostnického i na jiné chrámy protest proti uvěznění Husovu, v němž si stěžuje, že papež nestál v slově, že dal uvězniti Husa, jenž přece přišel do Kostnice chráněn jsa glejtem, a král Sigmund těžce že ponese urážku tuto.[1]) Rovněž Jeronym Pražský, přišed do Kostnice, veřejnou vyhláškou dne 7. dubna 1415, přibitou na dvéře kostelní a radniční, oznámil svůj příchod a žádal ochranného listu, aby mohl dostaviti se veřejně.[2]) Jednou však měl takový veřejný list ráz anonymního útoku na svědky proti Husovi a na sněm kostnický, a o tom se nezmiňuje ani Mladěnovic ani Palacký. Našel jsem jej v kod. třeboňském A 16, jenž posud jest pro dobu Husovu zdrojem ne úplně vyváženým, na fol. 254b a 255a. Má nadpis *Litera appensa Constancie*, začíná se *Attendant universi et singuli* a končí *participes criminis ex consensu.*

Proces Husův pokračoval velmi zvolna. Tříčlenná komise, zřízená již 4. prosince 1414 k přípravnému vyšetřování, vzala sice při do rukou velmi pilně,[3]) ale jednání o sjednocení v hlavě církve ji zdržovalo a nemoc Husova jí překážela. Nicméně již v březnu se mluví o veřejném slyšení, po němž Hus tolik toužil,[4]) avšak útěk Jana

[1]) Dominus Johannes . . . affixit solus valvis ecclesie maioris Constanciensis iuxta curiam pape et aliarum ecclesiarum . . . Vyhlášku tu pojal Mladěnovic celou do svého spisu cf. Docum. p. 253 n.

[2]) Palacký, Děj. kn. XI. čl. 4.

[3]) Hus již 19. ledna píše z vězení u Dominikánů: artikulóv proti mně a tolik kusóv vydávají, žeť mám dosti psáti často odpovědaje z žaláře (Doc. str. 84.) a potom stále se zmiňuje v listech o článcích a svých odpovědích na ně.

[4]) Jan z Chlumu píše mu: Amice dilectissime, nulla vobis sit cura de audiencia, quia iam plus solito de illa et de aliis factis vestris pertractatur et speramus illa omnia largiente domino fine sancto terminari (Doc. str. 93.) a sděluje s ním, že král sám mluvil s deputací všech národů sněmu, žádaje pro Husa veřejné slyšení. Qui omnes illi finaliter et conclusive responderunt, quod utique audienciam publicam habebitis (Doc. str. 85.).

XXIII. (20. března) zmařil vše. V Kostnici tím vznikl zmatek a nová jednání diplomatická o vzdání se všech tří nositelů tiary zabrala na čas úplně pozornost sněmu. Mimo to plná moc vyšetřující komise pozbyla suspendováním důstojnosti Janovy platnosti, a nová čtyřčlenná komise, zřízená 6. dubna, začala soukromá vyšetřování na tvrzi Gottliebenu znova. Také bylo třeba pronésti napřed definitivní soud o nauce Viklefově, ježto nemohlo býti pochybnosti o souvislosti učení Husova s Viklefovým, a rozhodnouti o přijímání podobojí v Čechách zaváděném. Jistě příčin dosti, že proces při nejlepší vůli nemohl pokračovati rychleji. Ale Hus byl netrpěliv. Šlechta z Čech a Moravy žádá pro něho od sněmu veřejného slyšení, tutéž žádost předkládají 13. května i pánové čeští a polští, v Kostnici přítomní. V sezení sněmovním dne 31. května jim konečně patriarcha Antiošský slibuje, že se Husovi veřejného slyšení dostane 5. června.

Do této doby, mezi 13. a 31. květen, jest nepochybně zařaditi zmíněný leták. Horlivec nějaký se strany přátel Husových, chtěje žádosti sněmu podávané podepříti, napsal a na různých místech v Kostnici, na chrámech, na radnici i jinde vyvěsil list, v němž praví, že jest proti právnímu řádu souditi někoho na svědectví ledabylých i bezectných svědků a nepopřáti mu žádných dobrodiní práva. Sv. Pavel aspoň praví Festovi, že není zvykem u Římanů někoho odsouditi, nebyli-li přítomni žalobci a nedána-li mu možnost se hájiti. Špatná pověst, v níž jest někdo u svých nepřátel a u lidu, není omluvou — vždyť i Kristus byl od nepřátel svých a knížat kněžských prohlašován za svůdce lidu. Takový rozsudek byl by nespravedlivý.

Nyní ukazuje autor listu z Písma sv. St. a Nov. Zák., jak nespravedlivě byli mnozí odsouzeni. Mojžíš, chtěje plniti s lidem zákon Boží, byl pronásledován od faraona. Na svědectví Doegovo dal Saul usmrtiti 85 kněží. Naboth na falešné svědectví byl ukamenován, jakoby se byl rouhal bohu a králi. Na návod Amanův chtěl Assuer zahubiti národ židovský. Jeremiáš byl pro svá kázání žalářován; Sidrach, Misach a Abdenago uvrženi do peci ohnivé, Daniel do jámy lví, ježto se nechtěli klaněti modlám. Susanna na křivou žalobu dvou starcův odsouzena. Na knížete Jonathana, na velekněze Oniáše (defensorem gentis sue et emulatorem divine legis) křivě žalovali zlí lidé.

Rovněž v Nov. Zák. fariseové tak potupně mluvili o Kristu a postavili proti němu falešné svědky, sv. Pavel pak byl několikrát žalován a trestán jako nepřítel zákona a národa, hlavně od těch, kteří byli jeho činností připraveni o zisk.

Proto musí každý katolík o to se starati, aby Mistr Jan Hus nebyl pokoutně odsouzen na křivé svědectví, nýbrž aby veřejně se mu dostalo slyšení, kde by měl přítomné žalobce a mohl se hájiti. Jinak budou míti otcové shromáždění na sněmu spoluvinu na zločinu.

List má účelem vymoci Husovi veřejné slyšení. To jest z konce patrno. Hlavním obsahem obrací se proti svědkum, jež prohlašuje za falešné a přirovnáními z Písma sv. je velice snižuje. Také sněmu se dostává těmi citáty z Písma sv. málo poklon a cti. Za to Hus jest mezi řádky vynášen a příčina jeho pře strannicky zbarvena.

Jaký účinek měl list, nevíme. Snad byl i Hus proň vyšetřován od komise, zná-li původce nebo stalo-li se tak docela na jeho popud. Ježto popudu pravděpodobně nedal, neuškodil mu list onen přímo, ale přece svědky i sněm proti němu roztrpčil.

Kdo je puvodcem listu, nelze určiti. Dle znalosti písma nějaký kněz, snad sám Petr z Mladěnovic, jenž se právě proto o něm ve svém díle nezmiňuje.

Litera appensa Constancie.

Attendant universi et singuli et presertim hoc sacrum concilium generale, si perfectum est iudicium, hominem per deposicionem testium qualiumcunque parvorum eciam infamium iudicare aliis beneficiis et suffragiis iuris ab ipso repressis, cum hoc sit contra omnem ordinem iuris nec non processum veteris et nove legis. Nam Act XXV [1]) legitur, quod cum principes sacerdotum et primi Judeorum Paulum apostolum ipsorum questus imminuentem coram Festo, Romanorum tunc gentilium officiali, graviter accusarent, inter alia ipse respondit: *Non est consuetudo Romanis dampnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina,*[2]) que ei obiciuntur (Act. 25). Si enim tale erroneum iudicium approbaretur a deo, tunc tali iniquo iudicio omnes viri iusti subscripti iuste dampnarentur, quod falsum est. Et nec obstat fama mala inimicorum et wlgaris de homine, cum et Christus caput christianorum a suis inimicis et presertim principibus sacerdotum nedum in vita sed et post mortem seductor et perversor populi false ymno falsissime

---

[1]) Za opis citátů z Písma sv. srdečné díky vzdávám p. řediteli třeboňského archivu Frant. Marešovi.

[2]) Act. 25, 16.

famabatur et ipsius Paulus apostolus fideli ait *per infamiam et bonam famam* [1]) esse gradiendum.

Videamus itaque sacre scripture decursum. Nonne Moysi fideli famulo dei legem eius cum ceteris adimplere cupienti (pharao) fertur dixisse: *Cui dubium, quod pessime cogitetis?* [2]) Qui pharao et ipsum persecutus est et populum dei (Ex. X) — Occasione Doeg Ydumei referentis Sauli, quod Achimelech [3]) sacerdos confortaverat David, occidit Saul octoginta viros et quinque portantes ephot, simul mulieres eorum et parvulos. (Reg. 22) [4]) — Naboth iniuste lapidatus est pro hereditate sua, eo quod falsi testes filii Belial inducti in consilium dixerunt contra eum testimonium, quod maledixit Naboth deo et regi (21.) [5]) — Ad suggestionem nequissimi Aman rex Asuerus totum populum Judeorum occidi preceperat, sed divina pietate liberati sunt per Hester, nequiciam Aman Mardocheo detegente, et ulcione divina Aman merito in patibulo ipse suspensus est, quod paraverat Mardocheo (Hester 4. et 7. cap.). — Jeremias capiendam civitatem Jerosolymam predicando totum premuniverat populum, principes vero populi dixerunt Sedechie regi: *Homo iste non querit pacem populo huic sed malum*, et ob hoc in lacum luti missus est (Jerem. 38).[6]) Viri Caldei accusaverunt dolose Sidrach, Misach et Abdenago, eo quod statuam auream adorare nolebant, ut inmittantur in clibanum ignis, qui divino se tuente auxilio errepti sunt incolumes de camini incendio (Dan. III). — Principes et satrape Darii regis invidentes Danieli ipsum accusantes in lacum leonum inmitti persuaserunt et ipso tuto divinitus die sequenti accusatores in ipsum lacum missi cum uxoribus sunt comminuti (Dan. VI) — Duo illi senes iniqui et dierum malorum inveterati presbiteri consilia inter se pertractabant, falsa testimonia confingentes, ut publica morte Susannam opprimerent ipsorum iniquitati dissencientem; quorum attestacionem Daniel iniquam ostendens et femellam eduxit in palam et ipsi divino iudicio ultore mortem, quam proximis dolose paraverant, subierunt (Dan. 13). — Convenerunt adversus Jonathan viri pestilentes ex Israel, ut impellerent regem Alexandrum adversus eum (Mach. X).[7]) — Simon templi prepositus de tribu Beniamin perversissime loquebatur de Onia, provisione quoque civitatis, ymno defensorem gentis sue et emulatorem divine legis non erubuit insidiatorem regni dicere (Mach. 4) [8]).

---

[1]) II. Cor. 6. 8. — [2]) Ex. 10, 10. — [3]) ps. Abimelech. — [4]) I. Reg. 22, 9 nn. [5]) III. Reg. 21, 13. — [6]) v. 4 a 6. — [7]) I. Mach. 10, 61. — [8]) II. Mach. 4.

Pharisei videntes Jesum discumbentem in domo Mathei susurrabant dicentes: *Quare cum publicanis et peccatoribus manducat?* (Mat. IX.)[1] — De Johanne continue ieiunante dicebant quidam sui insidiatores et emuli: *Demonium habet;* de Jesu cum peccatoribus comedente dicebant: *Ecce homo vorax et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus* (Mat. XI).[2] — Pharisei videntes miraculum de ceconato, quamvis negare non poterant, tamen false contra deum dicebant: *Nos scimus, quod hic homo peccator est* (Joh. IX).[3] Et cum nullum falsorum testimoniorum contra Jesum probare possent, ut sue malicie satisfaciant, dixerunt ad Pilatum presidem: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum (Joh. XVIII).[4]

Quidam questuarii dolentes, quod suum questum amisissent, eo quod Paulus spiritum phitonem a quadam puella eiecerat, que suis dominis non modicum questum prestabat, Paulum et Barnabam quod sint traditores civitatis false accusabant et ad verba eorum concursum plebs fecerat adversus Paulum et Barnabam et scissis eorum tunicis iussi sunt virgis cedi et in carcerem mitti (Act. 16).[5] — Gallione proconsule in Achaia existente insurrexerunt uno animo Judei in Paulum et adduxerunt eum ad tribunal dicentes, quod contra legem homo hic persuadet colere novum deum (Act. XVIII).[6] — Quidam Judei de Asia videntes Paulum in templo clamaverunt: *Viri Israelite adiuvate, hic est homo, qui adversus populum et legem et locum hunc omnes ubique docet, insuper et gentiles induxit in templum et violaverat sanctum istum locum* (Act. 24).[7] — Disputante Paulo aput Athenas *quidam Epicurei et Stoici philosophi eidem dicebant: Quid sibi wlt seminator verborum hic dicere? Alii vero dicebant: Novorum demoniorum videtur anuncciator esse* (Act. XVII).[8]

Scribe et pharisei falsum testimonium perhibebant de domino et salvatore, dicentes eum esse samaritanum, demoniacum, blasfemum, peccatorem, potatorem vini, voracem, mendacem, tributa dari cesari prohibentem, gentis comotorem et subversorem, ymmo ut suam maliciam principes sacerdotum palliarent ac ipsum iuste videantur crucifixisse, post mortem ipsum coram Pilato seductorem false nominabant, ut clare totum ex decursu patet ewangeliorum.

Hiis itaque firmis et solidis sacre scripture processibus trutinatis attencius hoc expressantibus, quomodo dicti iusti viri quam plures ex

[1]) Mat. 9, 11. — [2]) Mat. 11, 18. 19. — [3]) Joh. 9, 24. — [4]) Joh. 18, 30. — [5]) Act. 16, 16 nn — [6]) Act. 18, 12 nn. — [7]) Recte Act. 21, 27, 28. — [8]) Act. 17, 18.

falsis contra se latis testimoniis suppressi sunt et interemti, quilibet catholicus conari debet consulere, ut Mgr Johannes Hus, qui libere ad hoc concilium venit ad publicandam et ostendendam suam innocenciam et fidei orthodoxe puritatem, non conculcetur in angulis per infames personas et suos graves inimicos, contra ipsum deponentes et inique testantes, quin pocius ut veritas elucescat patenter et publice, presentes habens accusatores locumque defendendi ad abluenda que ei obiciuntur crimina accusatus audiatur; ne alias, si minus iuste, quod absit, angulariter oppressus fuerit, sitis participes criminis ex consensu.

Ista scriptura in civitate
Constanciensi fuit annexa.

Posudky.

Dr. H. Traub, **Občanská nauka rakouská.** Se zvláštním zřetelem k poměrům českým. Nakl. A. Píša v Brně. 1911. Str. 149. c. váz. K. 2·40

Knížka chce širší obecenstvo a hlavně studentstvo seznámiti s hlavními pojmy a činiteli veřejného života v Rakousku, dle přerozmanitých odvětví zákonodárství, správy, vzdělanosti, soudnictví, obchodu, průmyslu atd. Úkolu svému celkem dobře vyhovuje, nečiní-li se na ni nároky poučení důkladnějšího, jehož tak stručně podati nelze. Čeho snad i tak bylo možno, ba i lépe docíliti, jest určitější třídění a vymezování; nemohlo by se namítati, že by tím spisek stal se více schematickým neboli suchoparným, neboť věci takové nečtou se pro zábavu a nečtou se jenom jednou, nýbrž mají zůstati jakousi stálou příručkou. Nabylo by se tím také místa pro poučení zevrubnější, kde ho potřebí.

Z drobností budiž po řadě poznamenáno: Na str. 10. dole (o starostenských svazech) jest věta nejasná. Na str. 11. mohl hned vytčen býti rozdíl mezi okresem politickým a soudním i berním. Na str. 18. „počet doživotních členů panské sněmovny jest uzavřen zákonem"; míněni tu zajisté jmenovaní. Str. 24. čítá mezi virilní poslance zemské také „zástupce opatův" (?) Str. 27.: „Panovník má mimo to soukromý majetek" (fiskus); je to přesný význam slova fiskus? O záležitostech církve katolické (str. 64. d) bylo by třeba několik poznámek. M. j. výraz „v některých zemích (na př. v Bukovině) činí poměr katolíku k jinověrcům sotva 12%", je takto nepřesný. Nesprávná je také zmínka o kongrue, jež není jen z náboženské Matice.

Správa osiřelé diecese nepřechází na kapitolu jako sbor a j. Str. 80. rozdělení soudův jest nejasné. Str. 83. „officiosní (?) činy trestné stíhají se z povinnosti úřední", není zcela přesné. Str 95. „Mapy nemovitostí zhotovují geometři katastrální Něco zcela jiného (!) je civilní geometr"; proč neudán hned rozdíl? Str. 96. zná jen 12leté osvobození novostaveb od daně domovní. Str. 105. co jsou kontribučenské záložny? I slohovou stránku bude nutno v novém vydání poopraviti. Často opakuje se zbytečně úsloví „ze svého středu"; na str. 27. 1. absolutní přechodník hájíc, 118. nestvůra, běřou; školstvím „národním" jest neb aspoň má býti veškeré školství, nejen obecné; str. 111. jméno Schulze — Delitzsch chybně psáno. Úprava knížky je pěkná; pozn.[1]) na str. 31. patří na str. 30.

Inž. J. Kalivoda, **Volné lidové školství** v cizině a u nás. Nakl. Přemysl Plaček v Praze 1911. Str. 106. Cena 3 K.

Kulturně-historické úvahy technických odborníků — jest-li jím p. spisovatel — bere člověk již s jakousi nedůvěrou do ruky, neboť obyčejně vyznačují se nedostatkem příslušných vědomostí i vlastních myšlenek. Taková mělkost jeví se i v tomto spisku, jejž po něčem shledáváte býti vlastně jen agitačním prostředečkem pro „volnou školu",

prošpikovaným hodně silnými a hloupými šlágry proti křesťanství, absolutismu atd. Dle něho prý dříve „k dokonalému a opravdivému životu stačily dvě ctnosti, křesťanstvím od mládí vštěpované: trpělivost a poslušnost,“ ale už nestačí (str. 16). Ve volné škole snad nebude již třeba ani trpělivosti ani poslušnosti? „Buďtež to vždycky školy, pokud programu se týče, volné. Nijaké šablony, nijaké osnovy, nijaká pravidla neomezujte možnost přizpůsobení se k daným podmínkám anebo i soukromým potřebám žactva...“ takovým prázdným žvastem jste krmeni, jakmile se p. spisovatel octne mimo jména a číslice odjinud vypsané. „Nechť je to jen elita, která na nich z vlastního porozumění bude lépe pro život vyzbrojována“ (str. 99). Tak tedy! Universitní a j. průkopníci „volné školy“ měli by své nohsledy přece trochu lépe poučiti o dějinách a významu školství, aby jejich a své věci takovým planým boucharonstvím neblamovali. Vážně s p. inženýrem Kalivodou o školství diskutovati nelze, neboť neví ani tolik z dějin, že škola, veřejná společná škola je zřízením po výtce křesťanským, jehož na př. starověk jinak tak vyspělý neznal, a že na tomto základě jedině vybudováno školství nynější, jež plije do studně, z níž tak dlouho se napájelo. Rozumí se samo sebou, že s tužší organisací celé společnosti sorganisována také škola, avšak nikoli ve všem na svůj prospěch (na vyplývající odtud byrokratismus pánové často zapomínají), že to, co horlitelé o volnou školu hlásají dobrého, bylo snahou také buditelů církevních, že škola jest pro život a ne život pro školu, že tedy přizpůsobována třebas i příliš snad volným krokem přece jen poměrům životním a že i nyní se jim přizpůsobovati má, ne dle programu volnomyšlenkářství, nýbrž dle programu potřeb rozumu i srdce. P. spis., jenž by člověka honil ze školy do školy a přecpával jej bůhví jakými věcmi, pro samý strach konkurrence, nezdá se, jako jiní páni jeho směru, míti tušení aneb nerozumí nynější mizerii životní, když takovéhle náplasti předpisuje; spisek jeho, kromě výčtu vzdělavacích podniků v různých státech a zemích, nemá ceny pražádné. Nakladatelská poznámka označuje spisek za „katechismus moderního člověka“. Budiž mu přáno! Jaký člověk, taký katechismus, a naopak.

Dr. Alb. Bazala, **Povjest filozofije**. Svazek II. U Zagrebu 1909. Izd. „Matica Hrvatska“. Poučná knjižnica „Matice Hrvatska“, kn. 35. Str. 345.

Ve svazku tomto vyličuje p. spis. filosofii hellensko-římskou po Aristotelu (kniha II.), v knize třetí patristiku a scholastiku, ve čtvrté filosofii novější (až do Kanta), konče tu Leibnitzem.

V povšechných úvodech snaží se pokaždé vystihnouti ráz a ovzduší doby, pak podle hlavních zástupců podati význačné nauky toho neb onoho směru. Tyto dráhy myšlenkové líčeny celkem správně, pokud nejsou sporny Údaje časové u děl mohly by býti četnější, životopisné pak stejnoměrněji zpracovány.

Prameny uvedené na konci knihy (Bilješke) jsou dosti hojné. Některé zaznamenány asi jen tak pro jméno (Schanz, Apologie des

Christentums a pod.); z českých uvedeny pověstné brožurky Drtinovy o křesťanství a Foustkův překlad Quicka. Nač Renan a Strauss?

Dr. Franz Sawicki, Die Wahrheit des Christentums. Schöningh. Paderborn r. 1911. Stran 454. Cena 6 K.

Nynější doba vyznačuje se bojem dvou světů — světa křesťanského a protikřesťanského. Tento není v názorech svých jednotným, uceleným, naopak jest snůškou náhledů sobě odporujících. Správně charakterisuje amsterodamský universitní professor Bavinck tuto protivu názoru slovy: „Repristinace a emancipace bojují spolu o kořist. Marx a Nietzsche, oba hledají přízeň obecenstva. Mezi socialismem a individualismem, mezi demokracií a aristokracií, mezi klassicismem a romantikou, mezi atheismem a pantheismem, mezi vĕrou a povĕrou zmítáno bývá lidstvo vzdělané.“ (Christliche Weltanschauung, str. 2.) Obhájení pravd křesťanských má dílo autorovo za účel a připomíná nám jak svým nápisem, tak i svou methodou dílo Schellovo: „Die göttliche Wahrheit des Christentums“. Jest to časová apologie, která bere ohled na všechny duležité otázky — žádným problémum se nevyhýbá; theorii poznání a ethickým záhadám věnuje zvláštní pozornost. Pravá obrana má jíti dle autora až do základů „. . . Es liegt nicht im apologetischen Interesse, die christliche Religion dem Zeitgeiste immer nur als schroffen Gegensatz entgegen zu halten. Nützlicher ist es, sie in solcher Beleuchtung zu zeigen, daß deutlich erkennbar wird, wie viel Raum in ihr für alles das ist, was sich im modernen Denken und Streben wirklich Wahres und Gutes findet.“ (Str. 5.) — Svět křesťanský a moderní rozcházejí se již v pouhém pojmu pravdy. Oba tyto pojmy porovnává Sawicki. Proti tradičnímu pojmu pravdy (filosofie scholastická) opřel se Kant a taktéž i filosofové pokantovští, jichž názor vyvrcholil v tvrzení, že každý člověk má svou pravdu. „Lhostejným jest, zdali světový názor skutečnosti odpovídá; důležitým jest jenom, zdali se v něm osobnost zračí.“ (Str. 8.) Zvláštní pojem o pravdě má pragmatismus. Podobný pojem měl Mach a Avenarius. Moderní pojem pravdy má ráz naprosto subjektivní a vede k nepřekonatelným obtížím. Autor obhajuje thomistický pojem pravdy, platnost zákona kausality a dokazuje lichost systemů, které omezují naše poznání pouze na svět viditelný. Metafysika není pouhým pojmovým básněním. Stává se často, že právě ti, kteří metafysiku zavrhují, ve svých dílech krok za krokem do metafysických spekulací upadají. (Haeckel!) Zásadně vzato, nespokojí se ani přírodověda s pouhou registraturou empirických zjevův. Omezovat poznání na pouhou zkušenost znamená vědu vůbec udělat nemožnou. (Str. 26.) Sawicki cituje případná slova učence Nelsona: „Nur der kann die Metaphysik zu entbehren wähnen, der von ihr ohne Bewusstsein und daher auch ohne Kritik Gebrauch macht. Wer alle Metaphysik aufheben will, der hebt auch alle Kriterien auf, nach denen sich vernünftige und unvernünftige, wissenschaftliche und unwissenschaftliche Denk- und Forschungsweise unterscheiden ließe.“ Ist metaphysik-freie Naturwisssenschaft möglich? (Str. 228.) — Pak probírají se různé

názory, které dle mínění moderních filosofů vedou k víře v Boha. Zamítá se náboženství citové, protože rozum lidský nijak se jím uspokojiti nedá. O obvyklých důkazech dle methody thomismu praví Sawicki: „Pravdou jest, že význam důkazů existence Boží, hlavně těch, které vycházejí z poznání světa, pro oduvodnění víry v Boha nesmí býti přeceňován. Sotva kdo cestou takových argumentů k víře a náboženství přijde.“ (Str. 38.) Často prý vychází podnět z citu. „. . . Při vzniku víry v Boha poznání samo nerozhoduje, cit a vůle hrají při tom rozhodující úlohu.“ (Str. 39.) Autor podává pak obvyklé důkazy jsoucnosti Boží a sice způsobem myšlení modernímu přiměřeným. Nejvíce se zabývá důkazem morálním, při kterém poukazuje na vratkost názoru moderních a různé námitky proti ethice theonomní odráží. — V druhé části obhajuje náboženství zjevené, porovnává ho s náboženstvími jinými a dokazuje jeho absolutní cenu. Mezi nejskvělejší části patří šestý díl druhé části — obhájení katolicismu, jeho autority, jeho mravnosti, obřadův a zbožnosti.

Dr. Johannes Reinke, Die Kunst der Weltanschauung. Verlegt bei Eugen Salzer in Heilbronn. 1911. Str. 204. Cena 3 K 36 h.

Žádný myslící člověk neujde duležitým otázkám, které se týkají cíle a uspořádání života. Každý chce se v té příčině dopátrati pravdy, každý chce míti správný názor na svět. Myslící člověk vůči těmto problemům lhostejným zůstati nemůže. Na zbudování názoru světového nesmí míti pouze rozum lidský účast, nýbrž také i vůle a cit. Reinke dí, že takový názor na svět, který by se zakládal na pouhých zlomcích lidského vědění, především jen na poznatcích přírodovědeckých, by jistojistě byl nedokonalým. „Bylo by lépe, nemíti žádného názoru světového, než takový.“ (Str. 6.) Tím není ovšem řečeno, že se při názoru na svět vědecky zjištěných fakt nemá dbáti; naopak, základů vědeckých k tomu nezbytně třeba. Světový názor bez dukladné znalosti přírody, jest dle autora — holou fantasií. „Die Weltanschauung, nach der wir trachten, soll nicht grundlos und willkürlich sein, sondern wissenschaftlicher Kritik standhalten. Der auf Ergebnisse der Einzelwissenschaften sich stützende, kühl abwägende und verbindende Verstand — nicht bloßes Gefühl oder gar subjektiver Wunsch — soll die Richtlinien der Weltanschauung bestimmen. Daneben ist der Phantasie ein Einfluß auf ihre Gestaltung vorbehalten. Wäre die Weltanschauung lediglich ihr Werk, so fehlten ihr die wissenschaftlichen Grundmauern, sie wäre Träumerei ohne Wert.“ (Str. 43.) Materialismus autor rozhodně zamítá; znamená prý nízkou úroveň poznání a pro zjevy svědomí a myšlení třeba ho zavrhnouti. — Světový názor má bráti ohled nejen na výsledky vědy, nýbrž také na náboženství a mravnost. Náboženství jest dle autora nejjemnější květinou lidského srdce a zároveň nejmocnějším činitelem světa. (Str. 56.) „Nahraditi náboženství vědou — nelze.“ (Str. 58.) „Ve skutečnosti měl by každý světový názor míti náboženské prvky, tak jako vědecké . . .“ „Ve světovém názoru mohou náboženství a věda v přátelském doplnění bez nepřátelství trvati.“ (Str. 59.) „Jen věc

opravdu veliká a vznešená může hlubiny lidského srdce vznítiti, jak to povždy dělalo náboženství.“ (Str. 61.) Křesťanský názor světový dle autora uspokojuje nitro a neodporuje vědě. Reinke zavrhuje náhled, že křesťanství a mystika jsou totožné pojmy. K idei Boha vede nás mravní zákon v nás a svět mimo nás. Se vší rozhodností zamítá atheismus a poukazuje na jeho zhoubný vliv na mravnost. „Wo der Atheismus unter die ungebildeten Massen geschleudert und von ihnen aufgesogen wurde, hat er stets dazu beigetragen, der Bestie im Menschen — Oberwasser zu geben.“ (Str. 94.) Můžeme směle říci, že se to nejen mezi nevzdělanými stává, nýbrž též mezi vzdělanými. Svazky mezi náboženstvím a mravností prohlašuje autor za nerozvížitelné. Cituji se případná slova přírodozpytce Adolfa Ficka: „Wenn einmal der Geist der Leugnung aller übersinnlichen Motive des Handelns bei allen Notleidenden, die bei weitem die Mehrzahl der Menschen ausmachen, zum Lebensprincip geworden ist, dann wird ein Kampf um die materiellen Güter entbrennen, der Zustände herbeiführen muß, gegen die der Zustand eines Indianerstamms als hohe Kultur erscheinen müßte.“ (Str. 132.) Náboženství jest dle autora drahým statkem lidstva a základem pravé kultury. *Dr. Josef Vrchovecký.*

Jesus Christus. Apologie seiner Messianität und Gottheit gegenüber der neuesten ungläubigen Jesus-Forschung von Dr. P. Hilarin Felder, O. M. Cap. I. Band: Das Bewußtsein Jesu. Paderborn. Schöningh 1911. C. 8·50 M.

Obrana messiášství a božství Ježíše Krista je důležitým, ano jedním z nejdůležitějších úkolů, jenž může badateli a spisovateli připadnouti. (Předmluva V.) P. Felder podjal se této práce proto, že se touto otázkou ve své učitelské činnosti po mnoho let zabýval. Je to především literatura akatolická, která za posledních desítiletí ohromně se rozmnožila, takže její celé spousty zpracovati jest opravdovou odvahou. Věřící badatel s krvácejícím srdcem pozoruje, že většina těchto spisů sepsána se stanoviska agnostického, jež nejenom božství Ježíšovo, nýbrž všelikou nadpřirozenou stránku jeho osoby, života a náboženství zásadně a předem zavrhuje. Při takové „nepředpojatosti“ je zcela nemožno osobu, život a náboženství Ježíšovo pochopiti a vyložiti. Z tábora liberalního učiněn byl výrok o úpadku moderního bádání v životě Ježíšově. (Předmluva VI.)

Spisovatel chtěje tomuto nebezpečí pochybnosti a nevěry, jež se neustále dále šíří, čeliti, řeší otázky týkající se obrany Ježíše Krista s ustavičným zřetelem k novější literatuře nepřátelské. Sleduje ve své práci ten záměr, aby obrana křesťanství stala se vlastně obranou Ježíše Krista a v obraně jeho osoby ona se soustředila. Metoda, jíž spisovatel při řešení těchto důležitých otázek užívá, jest historicko-analytická.

V prvém díle pojednává o pramenech života Ježíšova a na základě těchto rozebírá sebevědomí Pána Ježíše jak messiášské tak božské. O pramenech pohanských, židovských, evangeliích a listech apoštolských pojednává F. stručně než výstižně, přihlížeje k námitkám moderních

kritiku. Velikou píli věnuje důkazům o pravosti a věrohodnosti evangelií (str. 30—134). Messiášské sebevědomí Ježíšovo rozebírá tím pořadím, že vyloživ představu starozákonních prorokův o messiáši, ukazuje, jak fariseové a rabbíni a po nich tak zv. židovská apokalyptika tuto představu skreslily, ba dokonce porušily a přetvořily. Pánu Ježíši, když veřejně vystoupil, bylo tyto předsudky a mylné názory o pozemském messiáši znenáhla odstraňovati a vznešenou představu o duchovním messiáši a Vykupiteli ze hříchů, jak ji starozákonní proroci nastínili, hájiti, doporučovati a šířiti (str. 144—215). Právě tento oddíl je spracován s velikou bedlivostí a přesností a skýtá bohatý zdroj poznatků, bez nichž těžko jest porozuměti onomu vášnivému odporu, ano smrtelnému záští, jímž vůdčí kruhy židovské Pána Ježíše stíhaly a pronásledovaly.

Zájem nemenší budí i další kapitoly, kde spisovatel polemisuje s moderními kritiky, dle nichž sebevědomí messiášské u Ježíše Krista vzniklo prý teprve při křtu Páně v řece Jordáně. (Str. 237—282.)

Jelikož sebevědomí messiášské má základ v sebevědomí božském, ukazuje spisovatel ve 3. oddílu, kterak Ježíš své božství učenníkům a lidu zjevoval, jak je prohluboval a upevňoval a na konec slavnostně před učenníky v Cesareji a před veleradou v Jerusalemě prohlásil. (Str. 291—360.)

V 2. kapitole tohoto posledního oddílu probírá spisovatel nadmíru duležité otázky, jako: božství Ježíšovo v první církvi, božství Ježíšovo u sv. Pavla, vznik christologie sv. Pavla, božství Ježíšovo u synoptiků a u sv. Jana a dokazuje přesvědčivě, že nestává věcného a zásadního rozporu ani mezi synoptiky a sv. Janem, ani mezi učením Ježíšovým a sv. Pavlem. (Str. 378—500.) *Dr. Rich. Špaček.*

Ze života náboženského.

Volby dokonány tentokrát bez rozvinování ideí. Idey a programy ležely zcela zapomenuty stranou, jen boj stran zůstal a paktování mezi stranami na porážení domnělých nepřátel. Tak prázdného a bezobsažného boje volebního v Rakousku nepamatuji. Ve velkém šel boj pro vládu a proti vládě, v malém pro stranu a proti straně, pro blok a proti bloku, místy dokonce pro tu a onu osobu či proti ní, bez ohledu na její přesvědčení a program politický. Jiných hesel nebylo! Při tom však značně sesílen zástup poslanců protináboženských, nebo aspoň protikatolických, jmenovitě mezi Němci. A to je nebezpečnější, než jakékoliv sesílení toho směru u slovanských stran a skupin. Ty přes svou početnost a často i veliký křik přece jen zákonodárné v říši nejdou v čele, nýbrž Němci. Iniciativa těchto tedy mohla by býti na pováženou.

A k této iniciativě budou německé liberalní skupiny nuceny z mnohých stran. Německý protestantský sjezd konaný počátkem června ve Vídni naznačil program působnosti této — a liberáli z katolicismu vyšlí velmi ochotně vždy poslouchávají protestantských našeptávačů, u nás v Rakousku tím více, že odívají se v roucho arcinárodní, u Němců i u Čechů. A sjezd protestantský žádal: především zrušení §§ 63. a 111. obč. zákona, jimiž se prohlašuje sňatek kněží katolických za neplatný a sňatek katolických manželů (třebas i jednoho jen) za nerozvížitelný. Pro všecky občany všech vyznání a stavu ať se zavede stejné právo manželské bez ohledu na učení té které církve! Ať se zruší ustanovení novelly ke školskému zákonu, že učitel musí býti téhož vyznání jako většina žáků; ať se odstraní katolická modlitba ze školy, do níž chodí i nekatolické děti. Cizinci v Rakousku ať smějí býti též duchovními jednotlivých vyznání (pastoři z Pruska se dosud nesměli totiž ustanovovat u nás!). Ať se § 303. st. z. nepraktikuje proti znění a duchu § 14. st. zákl. zákona, ať se tedy nikdo netrestá za to, že neprokázal čest, když jde kněz se svátostí k nemocnému nebo při theoforickém průvodu. Evangelíci ať se pochovávají na katolických hřbitovech v případě potřeby všude v řadách s ostatními a ne někam do kouta. Bohoslovná fakulta evangelická ať se přivtělí k vídeňské universitě stejně jako katolická. — Tu je tedy celá řada přání, která už dávno byla ohlašována ne jako přání protestantů, ale jako vymanění občanstva z moci klerikalismu, jež značila odklerikalisování části veřejného života našeho!

Snad zatím to zůstane u těchto „mírnějších přání", a dalekosáhlé požadavky „Volné myšlenky" budou ještě dlouho odstaveny. Na poměry francouzské či portugalské nejsou poměry přece jen zralé.

*

Zajímavý spor se rozvinul mezi mladočeským a realistickým hlavním listem o tom, kdo podporuje více klerikalismus v Čechách. „Čas" vytýkal „Nár. Listům", že proti němu vůbec nebojují,

že jejich lidé jsou při všech církevních slavnostech stejně jako chodí na slavnosti Husovy a pod. „Nár. Listy“ odvětily, že „Čas“ a jeho lidé zprvu svým tichým a stydlivým spojením s klerikály, později útočením na náboženství a hledáním nového náboženství a nového Boha, více přispěl k rozvíření bojů náboženských a k vydupání klerikalismu, než kterýkoliv list český. „Nár. Listy“ mají za to, že národ český už dosti trpěl pro náboženské boje a že se proto nemá vůbec bojů těch znovu vyhledávat a náboženství má se dáti zkrátka pokoj; klerikalismus pak že se má potírati osvětou a vzděláním. „Čas“ ovšem trvá na tom, že proti dnešnímu klerikalismu a dnešnímu náboženství potřeba je postaviti nové dokonalejší a to vší silou propagovati, a klerikalismus takto negativně i positivně potírati. „Čas“ nezdá si býti vědom nebo nechce se přiznati, jak krajně klerikálním sám jest, klerikálním totiž protestantsky a židovsky, neboť oboje, protestantství i židovství nepěknými prostředky všemožně podporuje.

*

Rakouský episkopát žádal 17. prosince 1910 kongregraci konsistorní o změnu a úlevu zákazu četby novin a časopisů v ústavech bohoslovných. Kongregace konsistorní dožádavši se rozhodnutí sv. Otce odpovídá v tom smyslu, že myslí, že úplně postačí úlevy sdělené uherským biskupům, jiných že netřeba. A uherské úlevy praví, přijde-li co tak vědecky a kulturně závažného v novinách a časopisech, že by bylo záhodno, aby to bohoslovci věděli, ať jim to představení přečtou nebo dají přečísti, ale více nic. Zákony četby novinové ať se ostatně přísně zachovávají. Kongregace pro to uvádí velmi vážné důvody, hlásané mnohými střízlivými mysliteli, ovšem marně, proti duchu doby. A duch, který z tohoto přípisu mluví, opravdu až překvapuje svou paedadogickou povýšeností a střízlivostí. Poukazuje totiž na to, že noviny nepodávají nějakého hlubokého vědění, že činí plýtkými, mnohomluvnými, svádějí myšlenky na malicherné cíle svými zprávami i když co nejstřízlivějšími o literatuře, o divadle, společenském životě, politických a socialních bojích, nanášejí do duše nepěkné představy, jimž třeba vůbec u mládeže co nejvíce brániti a tím více u kandidátů na kněžství. Tito mají býti vyučováni v solidních naukách bohoslovných, aby z hloubi duše a vědění svého jednou čerpati mohli zbraně na odrážení útoků proti víře; mají býti cvičeni ve zbožnosti a ctnostech, aby z hloubi srdce mohli jednou čerpati lásku a sílu pro úkol svůj. Všecky noviny staví se na stanovisko stranické a příští kněží musí býti vychováváni tak, aby sloužili všem bez rozdílu.

Z toho vysvítá, že svatý Stolec nechce, aby kněží byli vychováváni politicky! Klade důraz jedině na dobré vychování náboženské a bohovědné. Není možno popříti, že v našich krajích právě na politické a socialní vzdělání kněží kladen velký důraz, vychováváni v nich příští „bojovníci“. To sv. Stolec úplně zavrhuje a zavrhuje velmi rozhodně a neodvolatelně. S jakými následky, nesnadno říci.

Pro vědecké vzdělání v bohosloví však zbývá u nás přece jen ještě jedna těžkost. Při nedostatku systematických vědeckých knih jest

nutno se utíkati aspoň k revualní literatuře. Mnohdy v tom či onom oboru je taková revue to jediné, co v literatuře máme. Těžkost ta je poněkud zmírněna tím, že si naši bohoslovci vypomohou latinskou a německou literaturou a pak tím, že volnost daná uherským biskupům i v tomto směru pro nás skýtá odpomoc.

*

Velmi liberalní se ukázala římská kurie vůči „latinské Americe" (a Filippinám) dovolivši loni dopisem papežským z 1. ledna (1910), aby se zachovávaly pouze tyto posty: masa se nesmí požívati pouze těchto 12 dní v roce: o štědrý den, popeleční středu, šest pátků velikého postu, zelený čtvrtek, v sobotu před sv. Duchem, svatvečer sv. Petra a Pavla a svatvečer Nanebevzetí P. M. — Z těchto dvanácti dní platí zároveň závazek újmy v osmi jmenovaných dnech velkého postu. Závazek újmy platí s dovolením masa požívati v pátky adventu a středy velikého postu. Má tedy latinská Amerika z celého církevního postu: 12 dní v roce bez masa a 16 až 17 dní v roce újmy. Ale újma a zdrželivost je zmírněna jak u nás. A kromě toho dovoleno i ve dni povoleného masa užívati s masem ryb podle libosti. Toto dovolení vyžádal si primas Chilský letos a bylo mu dekretem kongregace koncilu uděleno.

Je tedy z postů vypuštěna i Bílá Sobota, není to den ani újmy ani zdrželivosti. Na Štědrý den se může jísti maso i ryby. Z celé quadragesimy zůstalo pouze 8 dní bez masa a 13 dní újmy.

To znamená tedy skoro úplné zrušení všech postův. U nás všeobecnými dispensemi a nemožností životní konečně posty tak odstaveny, že jmenovitě v Brně a okolí se vůbec nezachovávají. Kdož ví, nebyly-li by na místě ještě větší úlevy než v latinské Americe!

*

Proces Bricarelli-Verdesi skončil v Římě 5. června odsouzením Verdesiho na 10 měs. vězení a 833 lir pokuty. Státní žalobce při tom proslovil řeč na obranu Italie, že není beznáboženská a její soudy že jsou ke všem spravedlivy a na křesťanské morálce spočívají. Jest prý to první Jesuita, který stojí před italským soudem a žádá od něho spravedlnost, a ten nebude sklamán ve své důvěře v italský soud. Navrhl také sám dvojnásobný trest, než jaký pak soud vyřkl. Při soudě projednávány některé zásadní otázky styku mezi Vatikánem a Italií, které dosud v těch 40 letech nepřetřásány. Tak vznikl spor o postavení kardinálů, patří-li k vysokým hodnostářům státním, kteří se nemusí před soud dostavit. Soud uznal, že ano, a vyslechl je v bytě jejich. — Zajímavo bylo též prohlášení modernistů, jež Verdesi vydal a oznámil. Popřeli, že by kdy co takového v jejich schůzích se mluvilo a dálo, co Verdesi tvrdil; Verdesiho prohlásili za exaltovaného a abnormálního mladíka, který nerozuměl, co slyšel a neví co mluví.

*

Překvapilo indikování spisů stolno-bělehradského biskupa Ottokara Prohászky. Proslýchalo se o tom už na podzim a obviňováni Jesuité pešťští, že ho udali a obmýšlejí vyvolat proti němu v Římě

censuru. Tehdy to popíráno. A přece se stalo. A to právě tytéž věci, jež už tehdy se censorům pešťským nelíbily: čl. „Trochu více pokoje“, řeč „Excessy intellektualismu“ a brožurka „Moderní katolicismus“. Biskup Prohászka sám pravil, že se censuře té diví. Ale indikované věci neobsahují nijaké nauky ani pravdy víry. Jsou to pouze názory a návrhy. Nenapadne mu ani, až zví, v čem v Římě chybu vidí, aby na tom stál. Biskupem zůstane jako dřív a působiti bude slovem i pérem jako dřív.

*

Francie po vypuzení řádových kněží nemá dostatek vhodných sil, jež by konaly vnitřní missie. Biskupové francouzští se tedy usnesli, vybírati ze světských kněží schopnější a z nich sestaviti zvláštní missijní sbory, které by missiemi vnitřními se obíraly.

Šest anglikánských duchovních konvertitů, o nichž už jsme se zmínili, Cocks, Hinde, Henly, Prince, Shebbeare, Steele, přijímali v červnu v Římě vyšší svěcení. Dne 11. června udělen jim subdiakonat. Vrátí se do vlasti jako kněží katoličtí a noví apoštolé pro spojení církve anglikánské s římskou.

*

„Cerkovnyj Věstnik“ petrohradské akademie bohovědné rozhovořil se v 19. čísle o knize Solovjeva „Rusko a všeobecná církev“, jež nedávno v Moskvě vydána v novém ruském překladě. Papežství jediné zachovalo si autoritu duchovní, potřebnou k vedení jediné vševšeobecné církve. Rusko spojí se se západem a dodá papežství onu sílu politickou, jaká mu schází k organisaci světové církve katolické. Tato oslavná kniha pro papežství, psaná největším filosofem ruským a právě v době, kdy katolická církev a její „jesuité“ vedou prý takovou propagandu v Rusku, přišla ovšem církevníkům pravoslavným velmi nevhod. „Církevní věstník“ nepatří mezi takovéto bojovníky a snaží se postaviti v papežství jeden princip a v pravoslaví druhý lepší, jež se vyvinuly podle sebe a musí se navzájem doplniti, má-li povstati opravdu života schopný sloučený celek. Přiznává, že Byzanc se vyvinula v úzkou nacionalní jednotu, a tento těsný obzor bránil jí státi se světovým činitelem. Řím se vyvíjel nad národy, vyvinul se v moc všesvětovou a stal se světovou církevní monarchií. Církev východní to Římu stále vyčítala, že starou sborovost církve, která tvořila základ života a ruchu v ní, setřel a odstranil a nahradil vše autokracií papežovou. Ale táž církev východní tutéž soubornost u sebe odstranila a nahradila ji státní administrativou. V římské církvi zůstalo tedy dosud aspoň něco, co je předností — jednota autority. Východní církev však tuto ztratila, monarchismus papežský zastoupila množstvím monarchismů národních, sborovosti správy stejně nemá jako Řím. V pravoslaví však ztracená soubornost neleží tak příliš daleko jako v katolické církvi. Možno ji snadno obnoviti. A až ji církev východní obnoví, bude míti přednosti obojího principu a bude vábiti k sobě silou života svého celý svět křesťanský: na všecírkevní soubornosti bude spočívati nejvyšší autorita, jednota a celistvost organisace; nebude

pak církev podřízena náhodě a okolnostem jako dnes; bude též nad národy a říšemi; bude míti tedy přednost Říma, ale zároveň bude míti i přednosti své vlastní z oné sborovosti správy plynoucí, že totiž všichni věřící, jak učící tak slyšící církev, budou povýšeni k živé účasti na církevním životě a všichni se v soubornosti církevní budou též cítiti živými účastníky jejími.

Jak by tato „soubornost všesvětová“ ve východní církvi vypadala jednotnou, to můžeme viděti na samé ruské církevní politice. Sv. Synod a vláda bojí se svolati pravoslavný církevní sněm, že by církev rozbil na několik skupin. A teď když by sněm byl ze všech národů svolán — z biskupů, kněží a laiků! Byla by ta soubornost snad zajímavou, ale tak zajímavou, jak zajímavými jsou politické parlamenty, jež jsou vším jiným než principem a podporou jednoty, než jednotnou autoritou!

*

Car nepotvrdil zákon o sesazených a odstouplých kněžích pravoslavných, ač dumou i senátem byl přijat. Úlevy, jaké jim zákon přinášel, byly vyšší církvi ruské proti mysli. Tak sesazený a vystouplý kněz a řeholník nesmí ani na dále podle zákona z r. 1839 v Rusku zastávati veřejného úřadu: jáhen po 6 let a kněz po 10 let (sesazeni-li z trestu, tedy dvojnásobnou lhůtu) a nesmí se zdržovati v okrese a v místě, kde působil. Zákon slevoval na dvě léta vyloučení z okresu a schopnost úřadu veřejného připouštěl. Vyšší církev se bojí, že by jí duchovní pravoslavní pozutíkali!

V tisku ruském vedl se rozhovor o novém oberprokurorovi V. K. Sablerovi — rodem Němci. Tento býval pomocníkem Pobědonosceva, ale pro volnější názory se nesnášel ani s ním, ani s nástupci jeho. Vítají ho proto jako velikého reformatora církve. Světský státní úředník má reformovat církev! Meňšikov mu radí v Novém Vremeni, aby se nespokojil s pouhými výnosy o zevnější organisaci církve, ale samého ducha církve a hlavně kněží aby reformoval. V neschopnosti, špatné přípravě a slabém povolání duchovních že leží všecko zlo. A toto pramení ze špatně sorganisovaných seminářů.

Z prvních reformních pokusů V. K. Sablera nevysvítá mnoho. Sv. Synod sdělil ministru vnitra a depart. nepravoslavných vyznání, že nemůže se trpěti, aby židé nosili křesťanská jména. Má se to tedy rabínům oznámiti, aby křesťanských jmen židům nedávali, sic že budou pokutováni. Jiná reforma týká se vydání příručních knih bohoslužebných pro lid. Dosud byly jen ve staroslovanském církevním jazyce tištěny, pro duchovní stejně i pro lid. Poněvadž však lid prý staroslovanštině čím dál méně rozumí, vydá se překlad ruský všech modliteb a obřadů jakožto příručka lidová pro návštěvu chrámu. Hodlají tím povznésti zbožnost lidu a příchylnost k církvi a bohoslužbě. Synod navrhuje také (i dumě podán ten návrh), aby mnichové nesměli jako opati, probošti a biskupové dělati závěti, nýbrž vše po nich zbývající má připadnouti církvi. Dosud se to stávalo, že představení klášterů hospodařili ne pro klášter, ale pro rodinu! —

Noviny a časopisy všech stran, pokud nejsou až příliš „pravé“ anebo bezúčastné na církevním životě, ukládají novému oberprokurorovi, aby svolal všeobecný ruský církevní „sobor“ (sjezd), k němuž se už dějí přípravy několik let.

*

Velmi mnoho zlého rozruchu zase tropí předčasně vydaná zvěst, že město Rjeka přece jen se oddělí od seňsko-modrušské diecese charvatské a stane se samostatným biskupstvím, přivtěleným k církevní provincii uherské. Prý už minulý vyslanec hr. Szecsén to v Římě vymohl. Uherská vláda otálí jen s vyhlášením. Úřední list záhřebský to popírá. Ale přes to se zpráva udržuje jako správná. V Charvatsku už pořádají se demonstrace proti tomu ode všech stran. Studentstvo pokrokové prohlásilo, že stane-li se zadost takové politice maďarské, Charvaté přestoupí hromadně ku pravoslaví. Ale také církevní strany (praváši) protestují, aby církev sloužila politice šovinismu maďarského. Biskupové záhřebský i seňský však prohlásili, že ani v Římě ani v Pešti není o odloučení Rjeky nic ujednáno.

Věda a umění.

V červnovém sešitě „Osvěty“ praví F. X. Harlas o české „moderní galerii umění“. Zrodila se za konstellace nepříznivé a není divu, obráží-li se v jejích posavadních osudech a v jejím obsahu všecka rozháranost uměleckých poměrů českých na sklonku 19. stol. a všechen nedostatek kritické rozvahy z počátku 20. století. Bohaté obdarování akademie hned z počátku rozchváceno, aby se u nás vypěstovalo tak řečené německé umění v Čechách, o němž potud nebylo v pravdě ani potuchy. Pak ale se ukázalo, že i český podíl neposlouží všemu „českému umění“ modernímu, ale že se jím disponuje s úplně jasným úmyslem, přispěti hlavně členům onoho sdružení uměleckého („Manes“), které u nás zastupovalo jakési oficielní umění a zároveň přímo boykotovalo nejen akademii a umělce tam působící, ale vůbec starší umělce české až na mistra Aleše . . . Tak moderní galerie česká je v podstatě sbírkou obrazů členů Manesa. Těch je zde většina ohromná a mnozí zastoupeni několika obrazy, někteří několika pracemi k témuž obrazu se vztahujícími. Sbíráno pro galerii vlastně jen se stanoviska udílení podpor, nikoliv však s hlediska galerie, jež vyžaduje, aby zde vlastně zastoupeno bylo malířství a sochařství české počínajíc dobou Jos. Manesa, nebo třeba i počátkem 19. století.

*

V době volebního boje rozzuřil se v Praze i „boj o umění a umělce“, ale rovněž z politického stanoviska. Dr. K. Kramář koupil

si od města Prahy pozemek na Baště (na Letné). Už sám prodej se nelíbil, že takový pozemek má zůstati městu a sadem a nemá se zastavovati, že odtud je nejkrásnější pohled na Prahu, a teď zcizen do soukromého vlastnictví. Když pak Dr. Kramář dal si pořiditi plán villy od prof. víd. Ohmanna, rozpoutal se boj pro tuto zradu národní. Prof. Ohmann byl dlouho v Praze na uměl. akademii, je z nejlepších znalců a ctitelů staré Prahy a z nejlepších umělců stavitelů rak. a rodem je Polák, jen že beze všeho národního cítění. To vše však zopačeno, nepřipuštěno a po týdny listy pražské byly plny polemik o Ohmanna. Pominul volební boj a prof. Ohmann může už býti čím chce, teď bude míti pokoj.

*

Conte Ivo Vojnović, jak se důsledně podepisuje, dostal se konečně se svou šlechtickou „trilogií Dubrovnickou“ na jeviště Národního divadla v Praze. Německá jeviště Prahu už předešla. Ale to nic slovanské Praze nedělá, neboť Vojnovićova trilogie je příliš šlechtická a příliš „římská“ a tu demokratické a „husitské“ publikum musí býti k takovému básnickému chef d'oeuvre, i když je slovanské původem, donuceno až cizinou. Kritika chválí účinek díla, jako nějaký svátek poesie na Nár. divadle. — Dosud brána bývala od Vojnoviće jen jeho „Ekvinokce“ (Bouře jarní“) Jiné jeho drama, silné historickou vzpomínkou srbskou, „Matka bratří Jugovičů“, hrá se s úspěchem jen na slov. jihu, jako jeho nejdomácnější. Pro lidový srbský a charvatský jih je poesie Vojnovićova příliš jemná a aristokratická. Ale platí dnes přece za prvního dramatika jihoslovanského. Záhřebské zemské divadlo conte Vojnoviće přibralo vloni za svého dramaturga.

*

Bulharské divadlo míní v nedostatku dobrých domácích sil převésti některé lepší umělce z divadel srbskocharvatských, slovinských, českých a polských do Sofie, zatím pohostinu. — Bulh. umělecký spolek „Lada“ zřídil od 1. čna svůj vlastní umělecký salon v Sofii, výstavní místnost pro domácí i cizí umění. — Spory na krakovské akademii umění mezi umělci a professory samými trvají dále. Z novinové literatury přešly už i do knižních a brožurkových publikací. Příčiny jsou víc osobní než směrové. — Pražské Nár. divadlo zadáno na léta 1913—1923 téže společnosti. — V Karlových Varech chystá společnost anglických a ruských milionářů zříditi „Mezinárodní operu“, na níž by v saisoně lázeňské předváděly se nejlepší opery všech národů v původním znění. Ovšem hlavní národy západní: Anglie, Francie, Vlaši a Němci budou převládati. Rusi, třebas byli spoluzakladateli, svou ruskou, nějakou polskou a českou operu zřídka prosadí! — Bývalý dirigent polské opery lvovské, varšavské Filharmonie a posledně vinohradské opery, L. V. Čelanský, slaví v Paříži triumfy svým dirigentským uměním. Příští saisonu chystá pro Paříž se svým 100členným sborem orchestralním z nejlepších sil složeným — 12 koncertů, z nichž čtyry vyhraženy zcela české hudbě. — Člen Nobelova komitétu a prof. university stokholmské Dr. Alfred

Jensen, toto jaro navštívil země jihoslovanské studuje řeči, lid i literaturu v jihoslov. zemích. O slavistických pracích jeho, Čech a Moravy se týkajících, zmínili jsme se nedávno. — Odumírající nejzápadnější větev polského kmene, pomořanští Kašubové, poslední léta dobyli si zvláštní pozornosti se strany německé i polské. Oba národy závodí v informacích kašubských, statí, články, knihami, přednáškami se množí. Není-li to už předsmrtná pozornost — dokonávajícímu věnovaná. Poslední sešit polského lidovědného časopisu „Ziemia“ věnován cele Kašubům. V Berlíně vydáno právě od E. Seefried-Gulgowského pěkné dílko: „Von einem unbekannten Volke in Deutschland!“ — „Die neue Rundschau“ přináší některé neuveřejněné dopisy Tolstého. Jeden z nich z 9. června 1897 psán choti jeho Sofii, a v tom už jí oznamuje, že pro neshodu názorů a života musí od ní odejíti, že už 17 let (tedy od 1880!) se rozporem tím trápí, ale pro děti že v rodině vytrval. — Tedy vlastně 30 let trval útěk Tolstého! — Dopisy Tolstého, vydané Sergejenkem, vyšly napřed německy v Berlíně, obsahují dobu 1848—1910. Nejsou ovšem všecky. — Jasná Poljana prodána od rodiny Tolsté státu za půl milionu rublů. Stát z ní utvoří museum Tolstého a útulek pro spisovatele. Čili, jak praví causerista Meňšikov v Nov. Vremeni: snížena na útulnu pro netalentované literáty, protože talentovaní útulny nepotřebují. — Dne 8. června otevřen slavnostně jiný takový útulek pro ruské literáty (pro 15 rodin) v osadě Michajlovsku v gub. Pskovské, bývalém to majetku Puškinu. Šlechta pskovská statek zakoupila a darovala památce Puškinově.

*

Pro styk a zájmy Čechů na jihu slovanském počali Čechové na jihu usedlí v Záhřebě vydávati týdenník „Český list“.

V Kijevě vzkříšen opět list Čechů ruských, tentokrát pod názvem „Čechoslovan“.

Socialisté slovinští počali vydávati svůj denník v Lublani („Zarja“) začali ještě honem před volbami poč. června. Ve slovinských okresích není však nikde socialisty zvoleného

Prof. Vjekoslav Klaić v histor. čtvrtletníku charv. „Viestnik kr. zem. arkiva“ dovozuje jednotu trojjediného království (Charvatsko, Slavonie, Dalmacie) na podkladě listin do r. 1359, na nichž spojené tehdy země přicházejí jmenovány, jako jedno jediné „regnum“ (království) a nikoliv „regna“. Po r. 1359 se tento titul regna už častěji vyskytuje.

*

O vzniku charvatské národní hymny „Ljepa naša domovina“ tvrdí Dr. Br. Drechsler v životopise Ant. Mihanovice, že píseň složena buď od Josipa Runjanina r. 1846 nebo od Vatroslava Lichtenegera v Záhřebě r. 1861 a tehdy také rozšířena a povýšena na národní hymnu. Tomu odporuje nějaký Dr. St. P. v listě „strany práva“ (Hrv. Pravo), tvrdě, že jako student, jenž od 1880 se súčastnil všeho pěveckého ruchu, nikdy přece neměl toho vědomí, že „Ljepa naša“ je charv. hymnou. Nezpívána, a nezpívána s nijakým oduševněním a nikdy ne jako všeobecný projev národní. Teprve r. 1891 na hosp.

výstavce v Záhřebě, jež byla první, kterou Záhřeb přijal jako něco nového, okázale svého, vojenská hudba hrála píseň Ljepa naša jako pochod při rozchodu. Rozjařené obecenstvo podchytlo píseň, jíž každý den výstava uzavírána a od té doby zůstala v popředí písní charvatských jako nár. hymna, jíž do té doby nebývala. — Tedy nemá dosud ctihodného stáří, ač-li jiní pamětníci jinak a lépe nevysvědčí.

*

Ve „Věstníku“ Akademie (květen) vykládá Dr. V. Flajšhans o nálezu dvou listů staročeského breviře. Pochází asi z konce XIV. století a pravděpodobno byl určen pro nějaký ženský klášter. Mužské řehole a kapituly modlily se latinsky, na Emauzích psán slovanský text hlaholicí. Český překlad breviře mohl tedy býti určen jen pro ženské kláštery (nebo potřebu obyč. věřících). Z téhož breviře nalezeno už dříve několik listů, poslední dva objeveny na Strahově. Překlad tehdejší jest pěkný a plynný. Zachovány zbytky z malých hodinek P. Marie, a z hodinek k Duchu sv. Forma breviře jest malá, byla to tedy příruční kniha buď chorová, buď domácí modlitby.

*

Pro informaci ciziny o národě polském seskupil se v Paříži výbor umělecko-literární, který zamýšlí vydati důkladný popis Polsky současné i jejího vývoje ve sborníku nazvaném „Pologne d'aujourdhui“ (Polska dnešní). Komité má k disposici 32.000 frankův a volá ku spolučinnosti nejlepší učence a spisovatele polské. Výtěžku francouzského vydání bude použito na překlad a vydání díla toho anglicky a polsky. — Velké sborové dílo vydávají v Krakově Chrzanowski, Chlebowski, Galle, Korbut a Krzemiński „Sto let myšlenky polské“. Vydán už šestý svazek. Jsou to životopisy všech literatův, učencův a činitelů polských v 19. století, výňatky z jejich spisův a řečí, obsahy děl jejich.

Ruský „Bohoslovný slovník vědecký“, jenž vydáván je professory petrohradské akademie, už se zdálo že zahyne. Po tři leta nevydáno ničeho, zůstalo to při svazku X., jenž došel do počátku písmeny K. Nedávno vydán nový XI. svazek. Ale program slovníku stále se súžuje, svazky jsou tenčí. Není divu, že poslední dobu nebyl v ruské církvi zájem o vědu, byl-li a je-li dosud tak veliký zájem o politiku církevní.

Prof. kn. E. Trubeckoj přestav vloni v polovici roku vydávati týdeník politicko socialní a kulturní (Moskovskij Ježenedělnik) sestavil se svými bývalými spolupracovníky vydavatelské družstvo, pod názvem „Puť“ („Pouť,“ „Cesta“), jež počalo uveřejňováním filosofických spisů domácích i přeložených ve výběru ovšem časovém. Ve výboře jsou křesťanští filosofové: N. A. Berdjaev, S. N. Bulgakov, kulturně politicky a filosoficky činní: G. A. Račinský, V. F. Ern a kn. Eug. Trubeckoj. — Název „Puť“ asi zvolen z úmysla, jako dědictví po petrohradské společnosti nábožensko-filosofické, která koncem let 90tých a počátkem tohoto století zavedla večírky debattní o věcech náboženských, vydávala měsíčník „Puť“ a pak „Novyj Puť“, ale v revolučních nefilosofujících časech zanikla. Bylo to cosi na způsob náboženského modernismu

západního, pokud se ujal v laických kruzích filosofických. Moskevský „Puť“ vydal dosud J. V. Kirčevského spisy ve dvou svazcích, překlad francouzského díla Vl. S. Solovjeva: „Rusko a katolická církev“ a tři knihy svých členů: Bulgakova „Dva grada“ (Dvě města), Berdjaeva „Filosofii svobody“ a Ernův „Boj o Logos“ (Borba za Logos). — Vedle systematických děl jednotlivých autorů chystá „Puť“ i sborníky statí a vydal už první takový sborník, v němž vedle výborníků „Puti“ uveřejněna stať V. Ivanova (o Vl. Solovjevu) a Al. Bloka. Nejdříve chystá „Puť“ vydati sborník statí rozbírajících náboženskou filosofii Tolstého. — „Puť“ se svými publikacemi vyplňuje v Rusku mezeru! Neboť po zaniknutí „Voprosů filosofii“ neměli Rusové odborného orgánu a vydavatelstva filosofického. Zajímavo jest, že vzniklo teď vydavatelstvo náboženské filosofie — a katolicismu nakloněné.

V „Anthropos“, letním svazku (3., 4.) přináší professor Sprater pěkně propracovanou theorii o mezinárodní abecedě zvukové, o níž už dříve v témž listě bylo mluveno. Vypočítává vlastnosti, jaké musí míti značky její. Vzniká tím způsobem ohromně obsáhlá stupnice znaků, která může míti právě význam jen pro učence. Jednotlivé národy by si z té celé stupnice vybraly jen několiknáct pro sebe potřebných znaků. Ale více než jich dnes užívají!

Na špatnou literární výchovu mládeže stěžují si francouzské listy (Mercure de France). Mládež dobrou knihu zanedbábá, vrhá se na četbu špatnou, na prázdné časopisy s illustracemi, většinou fotografiemi. Gymnasista uspoří-li nějaký sous, koupí si zaň „Auto“, časopis sportovní, pro jinou literaturu nemá smyslu. Dobrých autorů nezná 15letý student snad ani podle jména, ale za to dovede mluviti o všech sportech, a to jest jediné, čím jest nadšen. Od dob, co sport zaujal společnost, stýskají si literáti, malíři, sochaři a všichni umělci.

*

Zemřeli: 21. května Vas. Vas. Navrocký, ruský žurnalista. — 25. května Vas. Osip. Ključevský, znamenitý historik ruský (*12. května 1839). — 30. května Konst. Michajl. Fofanov, slavený lyrik ruský, starší klass. školy ovšem, zemřel sám v bídě a rodinu v téže zanechal. — 3. června Aloizy Szarlowski zeměpisný a dějepisný spisovatel polský. — 18. června Franjo Kuchač, sběratel nár. charv. srb. písní, skladatel, kritik a historik hudební (*20. listop. 1834).

Rozhled hospodářsko-socialní.

Čeho nezmohla všecka oposiční politika česká, slovinská, čeho nezmohla rozmrzelost stran většiny, jednou Poláků, podruhé Němců — to zmohly poslední volby, a vlastně vídeňský pokrokový kompromis. Zbavil křesťansko-socialní stranu 20 mandátů, všech jejich vůdcův — a tím ji odrazil od většiny. Padl konečně Bienerth pod nevolí své největší strany, po trojnásobném odstoupení a znovavzkříšení. Nová vláda Gautschova — téhož jména třetí — dostává do vínku od vlády odstouplé: rozbitý parlament, strany navzájem znechucené a znesvářené — a odiosní úkoly: zvýšení daní pod jménem finanční reformy, zavedení nových břemen vojenských, urovnání deficitů státních, nové výpůjčky státní, sanování zemských financí, socialní pojišťování a kromě toho česko-německé vyrovnání, a konečně neposlední věc: usmíření Poláků za zmařené průplavy. To jsou úkoly nahromaděné, kterých nebude se chtíti podníti buď ta buď ona skupina, nebo žádná z nich. — I proti socialnímu pojišťování, jež jest jediným populárním úkolem mezi všemi jmenovanými, vyvstávají nepřátelé, průmyslníci, kteří svými schůzemi a svým obšírným memorandem chtějí vlastně celou vládní osnovu zvrhnouti a přetvořiti. Také socialisté jsou s mnohým nespokojeni. Obě skupiny — ono soc. demokratické pokrokové spřežení z Vídně vládne asi 200 hlasy — toť množství tak vlivuplné, že mu žádná vláda neodolá, bude-li ono pokračovati jednolitě a pevně.

Dluh rakouský narostl koncem roku 1910 na 7209 mil. K, říšský nesený rovněž Rakouskem (Uhry přispívají jen pevným podílem 56 mil. K na zúročení) 5228 mil. K. Celkem tedy 12111½ mil. korun. Dluhy Německa obnášely tou dobou říšské 4897 milionů marek (= 5730 mil. K, tedy o 500 mil. K více než náš říšský dluh) a dluhy států spolkových 15.426 mil. marek (18.048 mil. K), v čemž samo Prusko súčastněno je dluhem 9422 mil. marek (čili 11.024 mil. K, skoro tolik, co u nás všeho dluhu). Při celkovém důchodě spolkových státův a říše německé obnosem 8882 mil. marek spadá na důchod z podniků státních 4614 mil. marek, čili polovička. V tomto důchodě výdělkovém jest čistého přebytku, kterého možno použiti na jiné výlohy státní, celkem 1010 milionů marek, čili 22·1% výnosu. V Rakousku výnos všech podniků státních na rok 1911 rozpočten na 1424·5 mil. K a výdaj na ně na 1095·7 mil. K, tak že zbývá z nich čistého 328·7 mil. K, čili 23·1% výnosu. Tedy poněkud vyšší přebytek, ale není celý čistým přebytkem, protože z něho třeba uhraditi napřed úrok a splátky dluhů na podniky (dráhy) učiněných (v Německu ovšem platí totéž), takže zbude z něho sotva menší polovička jeho — asi 160 mil. korun!

Mezi tím co Rakousko má za lonský rok rozpočítaného deficitu 53 mil. K a skutečný ještě větší, skončilo Německo lonský rok přebytkem 117·7 mil. marek (137 mil. K). Rusko 214·6 mil. rublů (548 mil. korun), Italie 94 mil. lir (89 mil. K) a Anglie 5·607 mil. liber

šterlinků ($134^1/_2$ mil. K). Z velmocí evropských tedy jediné Rakousko má rozvrácené své hospodářství státní.

*

Náhle vyvinul se v našich vzájemných stycích slovanských zjev, jehož bychom se byli nejméně nadáli: zemědělsko-vzdělavací! Třídy obyvatelstva, jež jsou jinak nejméně schopny následovati hnutí kulturní v městech zplozené, chopily se tohoto prostředku vzájemnosti, ovšem z pobídky intelligence, aby ho použily ku sebevzdělání. Vzájemnost tato vede všecky kmeny slovanské k nám do Čech a na Moravu, jakožto do zemí nepokročilejších. Rok co rok přichází několik výprav školních, spolkových, turistických, které vedeny odborníky, učiteli hospodářskými nebo vzdělanými praktiky-hospodáři obhlížejí naše statky, naše školy a ústavy zemědělské. Přicházejí hoši, dívky, staří hospodáři. Vedle výletníků však rozmáhá se i práce na zkušenou s delším pobytem — a není slovanského národa, který by i tohoto způsobu dnes už neužíval, vyjma snad Slovince, kteří žijíce smícháni s kulturně vyspělým zemědělstvem německým, nemají potřeby chodit daleko za hranice domovin svých. Zvláště dobře se osvědčilo vysílání mladíkův a dívek s předběžným nějakým vzděláním, jak vysíláni spolkem „Ruské Zrno" z Ruska a hospodářského spolku z král. polského; kdežto vysílati pouhé venkovské mladíky, jen v domě otcovském vyrostlé bylo spojeno s obtížemi — teskníli, nemohli navyknout, dlouho nic nemohli pochopit, a mnohý nedočkal se konce učení, hospodáři naši pak sami ztraceli s nimi trpělivost. Polští a ruští praktikanti posílali dopisy domů o našich poměrech. Dopisy vyzněly vesměs pochvalně o nás. Zajímavá je sbírka dopisů těchto, jiż vydalo v Petrohradě „Ruské Zrno". Kniha („Písma kresťan") obsahuje totiž dopisy 27 chovanců, kteří byli nejen u nás, ale i jinde (v Německu a Dánsku). Pravá radost a nadšení zrcadlí se jen v dopisech z českých zemí. Chovanci mezi hospodáři dánskými a německými cítili se dlouho cizími, velkou neochotu viděli a neznalost jazyka činila jim dlouho obtíže. U nás setkali se s milým produševnělým přijetím, lidé je měli rádi, řeč v brzku pochytli a se dorozuměli; proto také velmi brzo se vžili s mládeží a lidem, poznali jeho zvyky, slavnosti, ducha, názory, vedle hospodářské praxe, jíž v brzku navykli. — Zvláštní je, že dopisy chovanců „Ruského Zrna" poslaných do českých osad na Rusi samé znějí méně pochvalně, ba chovanci byli namnoze naprosto nespokojeni. Nedávno přinesli jsme zde chválu polského návštěvníka v českých osadách na Rusi, že Češi lépe hospodaří než okolní lid ruský a polský, ba lépe než Němci. I ve styku s Němci jsou silnějším živlem, počeští Rusy, ale i Němce, které často vykupují. Jsou snad i případy méně příznivé. Obrázek vlastního krajana z osad českých na Kavkaze byl už méně příznivý než z osad na Volyni. Že by Češi na Rusi byli upadlí, není možná, neboť jsou tam dosud vlastně v první generaci z let šedesátých a sedmdesátých. Spíše to je příčinou, že vidouce kolem sebe duchovní pustinu jako vyspělejší obírají se vedle zemědělství více průmyslem a obchodem, třebas ze zemědělství jako ze základu vycházeli.

*

Český spolek textilníků slaví letos jubileum svého založení — desítiletí! Valnou hromadu letos konal v Hradci Králové. Předseda spolku, továrník Bartoň poukázal v několika číslicích na netušený rozmach spolku a českého textilnictví s ním. Když byl spolek 1901 zakládán, bylo českých stavů asi 6000 a dvě české přádelny o 18.000 vřeten. Dnes však čítá se v českých tkalcovnách na 40.000 stavů a v přádelnách českých na 400.000 vřeten.

*

Spolek rakouských průmyslníků chodí z jedné schůze schůze na druhou se strašlivou statistikou, již první přinesla výroční zpráva liberecké obchodní komory, o navrhovaném socialním pojišťování v Rakousku. Ve zprávě totiž opravovány výpočty vlády v ten smysl, že pojištěnců nebude 9·8 mil., nýbrž 11 milionů duší, že správní náklad nebude 30 mil., ale víc než dvakrát tak velký. Dr. Bärnreither jej v soc. výboru udával na 50—60 mil., socialista dr. Verkauf na 77 mil. korun. Pojišťování by si vyžádalo ve vládní organisaci 15.000 úředníků. Veškerý důchod průmyslový zatížen bude socialním pojišťováním na 6%, v Německu po zavedení příští reformy jen 3%. Vláda svůj příspěvek odhadla na 40 mil. první leta a na 100 mil. v jeho pozdějším vývoji, ale dlužno prý k tomu přidati nových 100 mil. K, a to už v prvních letech pojišťování. Už v prvních letech pojištění by celý náklad si vyžádal asi 500 milionů korun! — Proto průmyslníci co nejdutkliveji zrazují, aby vládní návrh byl uzákoněn!

*

Zajímavá polemika rozvinula se ve vídeňském týdenníku „Freistatt“ (č. 15, 18, 19, 20, 22, 23) o vykupování statků selských. Jedná se hlavně o alpské země. První stať s hrůzou konstatuje, že selských dvorců stále ubývá, vykupují je sousední velkostatky a zaokrouhlují jimi své pozemky. V pěti letech bylo takto ve Štyrsku zničeno přes tisíc (1130) statků. Jiný autor poukazuje na to, že skutečně jen velkostatek je tu onou hroznou mocí, jež ničí selské statky navždy. Dostane-li selský statek do rukou nějaký lichvář, žid, překupník, prodá jej znovu; snad stíží hospodaření příštímu majiteli drahou kupní cenou, snad přispěl i ku zničení starého hospodáře a znovu zničí i tohoto nového, ale statek sám zůstává, třeba lidé na něm hynou. Dostane-li se však statek do rukou velkostatkáře, je navždy s ním konec. Lidé zmizí, ale statek zmizí navždy! — Ale velkostatek není prý nikterak vrahem selského statku, nanejvýše jeho hrobařem, hrobařem statku už odumřelého (23). Vidíme dnes, praví autor dolnorakouský — zvláštní zjev na venkově. Z rovin podunajských stěhuje se venkovský lid do měst. Stále větší počet statků je tu na prodej; rolník nížinný nemůže anebo nechce hospodařiti. Na jeho místo přichází rolník z alpských údolí. Tam je hospodaření ještě těžší, poměry ještě horší. Rolník alpský se tedy vyprodává, je mu jedno, kdo od něho kupuje. Jsou to agenti, kteří z několika dvorců skládají malé velkostatky a prodávají pak měšťanům zbohatlým na venkovská letní sídla. Sem tam i velkostatek,

takový uprázdněný dvorec přikoupí. Nebýti těchto kupců, nenašlo by se jiného. Těžké horské hospodaření nemá dnes místa. A horští sedláci nestačí už na vyplnění mezer, které povstávají po útěku sedláků z rovin do měst. Proto prý v podunajských rovinách vedle alpských zakupují se i čeští rolníci a půjde li to tak dále, žádný zákon s úřední a školní řečí nezabrání, že na Podunají povstanou celé české vesnice. — S tou českou kolonisací nebude asi věc tak zlá. A je li už dosti hojný tento zákup z Čech a z Moravy v Dolních Rakousích, pak se mu musí i z naší strany co nejvíce odporovati. Lidi, kteří po jednotlivu do Dolních Rakous odcházejí, ztrácíme navždy národně i hospodářsky! Takovými roztroušenými osadníky nám nic nepřibude, naopak ubývá nás a přibývá Němcům nových pilných skromných rukou na takových místech, kde Němci sami už nechtějí pracovati.

Proto zcela důvodně se znovu a znovu poukazuje u nás na nezbytnost, aby se lidu našemu po zemědělské práci toužícímu poskytla možnost zakoupiti se doma. Obyčejně poukazují na latifundia v Polabí a na velkostatky jižních Čech. Pouze první jsou schopny parcellace a kolonisace, poněvadž svou polohou ulehčují zemědělskou výrobu. Z jižních Čech lid utíká ze svých statků stejně jako sedláci z Alp pro těžké poměry.

*

Poslední volby dokázaly, že socialismus není našemu venkovu nic tak hrozného, jako kdysi býval. Ba naopak, že drobnější lidé venkovští považují jej právě tak za „svůj směr“, jako městské dělnictvo. Toto socialisování venkova bude pokračovat asi dále, neodvrátí-li nějaké silnější heslo pozornost lidu od něho. V Uhrách ostatně už i teď tvrdí, že venkov je získán zcela pro socialismus a proto nechtějí přivolit k zavedení všeobecného práva volebního. Stejně jest anebo v brzku bude v Srbsku. Organ srbské soc. demokracie „Radničke Novine“ („Dělnické Noviny“) ve zprávě za minulý rok uvádí, že selské organisace soc. dem. rychle rostou. Vloni jich přibylo 38 a je dnes v Srbsku na čistě selském venkově 72 organisací se 2282 členy (dokonce i 7 žen), jedna tedy má jen 32 členův, ale i to je dosti na srbský venkov. — V Bulharsku pak při volbách do velkého „sobrání“ zvítězilo teď i 6 socialistův, a na venkově zvolených 42 agrárníků nejsou nic jiného než polosocialisté. Také ruský venkov do první dumy div že nevyslal samé socialisty! Ruští „trudovíci“ jsou ostatně dosud jako agrárníci jen jistým druhem selského socialismu. — Vinařské hnutí ve Francii, jak ono v jižní Francii před čtyřmi lety, tak i to lonské a letoší v Champagni má na sobě všecky známky francouzského revolučního socialismu. Stejnou náladou jsou ovládáni čas po času venkované italští, rumunští, trpící stejně pod latifundiemi. Konečně i německé rolnictvo připustilo poslední leta podobnou organisaci a náladu směřující k parcellování velkostatkův a k rozebrání veškeré půdy rolnictvem („Bauernbund“ proti „Bundu der Landwirte“).

V italské socialistické straně nastalo takové rozlišení duchův asi jako ve francouzské, kde politikové se oddělili od syndikalistův. Onino jsou opportunisté, tito revolucionáři. V Italii už asi před 10 lety vznikla malá skupina „resistentů“ v lůně socialismu (proti odborářům, syndikalistům). Tato skupina zmohutněla zatím a konala už tři kongressy resistenční (ve Florencii, Modeně a letos koncem května v Padui). Na sjezdě vystoupili proti resistentům a jejich všeobecnému svazu dělnickému (confederazione del lavoro) syndikalisté, obviňujíce je ze zrady na dělnictvu v několika stávkách posledních. Syndikalisté při své revolučnosti jsou méně straničtí, žádají aspoň neutralnost a nepolitičnost všech organisací, resistenti jsou straničtí politikové (asi jako naše polit. strana soc. dem.).

Dne 31. května skončeno v říš. sněmu německém veliké reformní dílo soc. pojišťování nazvané Reichsversicherungsordnung. Vláda vypracovala reformu všech tří druhů děl. pojišťování, pojištění rozšířila a zlepšila. Soc. demokratům nelíbila se reforma, že jím znemožnila další libovůli a politickou agitaci v nemoc. pokladnách. Nár. liberálové byli proti, že nechtějí nových břemen na průmysl (tedy vše jak u nás) a raději navrhovali nepřijatelné změny, jen aby vše rozbili. Centrum katolické a vláda však tak dlouho vyrovnávali, až dílo reformy po všemožných kompromissech dokonáno. Nemocenské pojišťování rozšiřuje se na nových asi 7 mil. duší (zeměd. děl., čeleď a služební, kočovní, podomáčtí, nestálí děl. a pod.), zavádí se dětská renta při invaliditě a pojišťování vdov i sirotků. Nový náklad obnáší na 200 mil. marek, takže roční náklad pojišťování děl. v Německu po opravě bude přes 1000 mil. marek. Roku 1907 byl 856 mil. marek.

*

Dle výroční zprávy přináleží ku světovému spolku telegrafnímu 50 států, výměry 68,132.842 *km*² a počtu obyvatelstva přes 980 milionů. V uplynulém roce, jehož se zpráva týká, nenastal žádný přírůstek členstva.

Smlouvou tohoto mezinárodního spolku řídí se kromě těchto padesáti států ještě dvacet soukromých společností telegrafních. Podmořská kábelová síť vykazuje přírůstek tratí: Teneriffa—Monrovia, kterou zřídila německá jihoamerická telegrafní společnost, pak Sant Vincent—Ascension a Ascension—Buenos—Aires, jež položila Western Telegraph-Compagny. Stávající síť telegrafická doplněna jest stanicemi na provoz radiografický na ostrovech Japu a Angauru, dále na Madagaskaru a Komorech, pak mezi Guélémichem v Malé Asii a Dernou a mezi Adenem a Berberou. Mezi Brazzavillou a Lepoldvillou jest pro případ poruchy říčního kábelu v Kongu postaráno o optickou telegrafii.

Bezdratová telegrafie má u spolku tohoto zvláštní oddělení; smlouvu spolkovou, datující se z roku 1906, podepsalo dosud 27 států. Dodatečně přistoupily: Kanada, Svaz australských států, Nový Seland, Jihoafrická Unie, Britská Indie a britské kolonie a protektoráty, kromě New Fundlantu.

Ku konci roku 1910 bylo v provozu 1217 stanic pro bezdrátovou telegrafii; z toho připadá 219 na stanice pobřežní a 998 na stanice lodní. Úhrnný přírůstek za správní rok činí 462 stanic. Nejvíce stanic měla Velká Britanie (450), pak Německo (224) a Francie (167); zbytek 376 stanic jest rozdělen na ostatní země.

Podle usnesení ze dne 11. června 1908 má býti na paměť padesátiletého jubilea spolku, připadajícího na rok 1915, postaven pomník v Bernu ve Švycařích, a sice nákladem 200.000 franků. Na soutěž vypsanou lonského roku došlo 92 návrhův, ale ani jeden z nich nebyl schválen; dotyčná komise usnesla se tedy, aby vypsán byl konkurs nový, tentokráte ke dni 15. srpna 1911. Pomníkový fond činil r. 1910 40.565 franků; správa spolku jest povinna každého roku přispěti 25 000 franky k témuž účelu; fond spravuje švycarské finanční oddělení.

Dle podmínek ofertních mohou se této soutěže účastniti umělci všech zemí a všech národův a je soutěžícím ponechána úplná volnost formy pomníku, za předpokladu ovšem, že připomínati musí zřejmě vznik a založení spolku a že bude se hoditi tvarem a slohem svým k místu, na kterém má býti postaven. Na odměny za přijaté návrhy povolen je spolkem honorář 20.000 franků; první cena může obnášeti až 8000 franků.

Spolkový orgán „Journal télégraphique" vychází v 2000 výtisků; letoškem vešel do 43tého ročníku.

*

Dle nařízení Spojených států amerických musí všecky lodě, vyjíždějící z přístavů Unie, pokud mají na palubě padesát neboli více cestujících a jsou určený k cestě další než 100 moř. mil, býti opatřeny přístroji pro bezdrátovou telegrafii takové výkonnosti, aby mohly do okruhu aspoň 100 mil telegramy odesílati a přijímati. Vláda je oprávněna přesvědčiti se nejen o tom, že lodě si stanice tyto pořídily nýbrž má též právo výkonnost a spolehlivost jejich kontrolovati a zkoušeti prostřednictvím stanic pobřežních, podrobených správě amerického vál. námořnictva.

Pokusné telegramy tohoto druhu, pokud vysílány jsou z lodí, mají býti adressovány obchodní laboratoři ve Washingtonu (Commerce Labor), v textu musí býti uvedeno jméno lodi, pak zeměpisná délka a šířka místa, ve kterém se právě loď nachází a konečně úplné jméno telegrafistovo spolu se jménem kapitána lodi.

Nařízení toto nabývá platnosti dnem 1. července t. r. a je důsledkem činnosti obchodní mezistátní komise americké („Interstate Commerce Commission"), pod jejíž dozor byly doplňkem ze dne 18. června 1910 k „Act to regulate Commerce" dány také telegrafní, telefonní a kábelové společnosti, zabývající se sprostředkováním zpráv jak mezi různými státy tak i zeměmi. Opatření tomuto přenesmírné důležitosti, zejména ohledně tarifů telegrafních a telefonních, předcházelo jistého druhu vyšetřování poměrů u dotyčných společností, jehož výsledkem bylo zjištění, že dvě velké severoamerické telegrafní společnosti — Western Cy. Union a Post Telegraph Cable Cy.

dopravovaly telegramy týkající se ovoce, mouky, bavlny, dále zpráv bursovních atd. tedy telegramy trustů — před telegramy soukromými; některým firmám byla opět zajištěna rychlejší doprava zpráv, závázaly-li se zprávy tyto zadati určité společnosti. Konkurující společnost snažila se opět lepšími výhodami firmy podobné získati, čímž samozřejmě trpěla doprava ostatních telegramů, které prý zůstávaly stranou a teprve když se pronajmutým liniím uvolnilo, byly odeslány, nečekalo-li se, až jich bylo tolik, že z výtěžku jejich mohl býti zaplacen úředník pro reservní linii.

Některé státy, jako New York a Illinois vypsaly sice již dříve proti tomuto zúmyslnému a neodůvodněnému zpožďování telegramů citelné tresty 100—150 dolarů, ale dosah jejich měl vliv toliko na provoz ve vlastních územích, ne však na provoz mezistátní. Na tento provoz neměly dále vlivu ani komise jednotlivých států, pověřené jaksi dozorem nad telegrafními společnostmi, protože právomoc jejich byla jak věcně tak i rozsahově omezena.

Nová mezistátní komise skládá se z pěti členů, které za souhlasu senátu jmenuje president. Nabude-li komise přesvědčení, že sazba poplatková nebo způsob jejího používání odporují ustanovením zákona, má právo ano povinnost sama poplatky předepsati. Společnosti pak jsou povinny nařízení komise nejen uposlechnouti, ale též všechny své tarify, ať již týkají se provozu na vlastních tratích či ať zasahují do tratí společností jiných, dále všecky smlouvy této komisi předložiti.

Školství.

Němečtí učitelé nedávno v Brně protestovali proti sv. přijímání u osmiletých dítek! Zdá se, že příkazu z Říma nepochopili ani katecheti a tím méně ovšem učitelé. Řím myslil zde sv. přijímání jako svátost samo sebou působící, jako milost, jaké nemají býti zbavováni nevinní, právě proto, že jsou nevinní! A chce proto, aby dítky záhy se súčastňovaly této svátosti. Když v Římě uznají za vhodno připouštěti své italské dítky v sedmi letech, dítky většinou zanedbané, dítky analfabetů a samy buď beze školního vzdělání, anebo jen s docházkou školní co nejlaxnější, dítky, které sem tam na nějakou náboženskou lekci do chrámu přijdou a z té skoro nic nepochytí — když nemá Řím strach o takové dítky a káže je voditi k živému prameni milostí — jaké tu úzkosti u nás, u našich intelligentních, chápavých, školou a náboženským vyučováním už v první třídě tak připravených dětí, jak italské ani o 12. roce ještě nebývají! Na všecko bereme přísné měřítko knihy — na puntík se nám to musí shodovati s normou v knize předepsanou. V Římě však v tomto případě hledí na život a ne na knihu!

*

Brněnská Vesna slaví letos 25leté jubileum trvání svého.

Srbsko má 15 státních a 8 soukromých ženských gymnasií, 3 vyšší dívčí školy, 2 ženská paedagogia — na školách těch je 106 profesorek vedle sil mužských. Profesorky smějí vyučovati i na mužských ústavech středních! — Takový rozvoj ženského školství je možný v zemi jinak primitivně žijící jen při kněžských rodinách, jichž dcerušky skoro všecky studují!

Isterská matice školská („Družstvo sv. Cyrilla a Methoda") vydržuje mezi charvatským lidem v městech i po venkově, o nějž vlašská signoria se nepostarala, 34 škol, 2 pokračovací školy a 5 zahrádek. Na ústavech je zaměstnáno 58 učitelů a učitelek Po nedávném vyrovnání s Vlachy, kdy několik největších škol přijato na náklad ne zemský — ale státní — zbývá jí ještě na udržování 27 škol.

Moravská Ostrava pro příští rok zavádí závazné vyučování češtině na obecných i měšťanských školách svých.

Němečtí professoři z Čech podali memorandum ministerstvu vyučování, v němž žádají, aby za professory češtiny byli dosazováni jen němečtí kandidáti, kteří už ve všem úplně znalosti jazyka vyhovují. Po zavedení obligatní češtiny byli totiž dosazováni na školy střední učitelé s českými zkouškami. Žádost něm. professorů je sice zájmově oprávněna, ale protiví se nové praksi při moderních jazycích zaváděné, že při vyučování jazyků těch bere se učitel téže národnosti a v jazyce tom zdomácnělý, jemuž má vyučovati. Naši němečtí krajané, vyrostlí mezi námi, ovšem od malička často česky mluví a zvyky i ducha lidu našeho znají a znáti mohou. Ale vždy to přece jen nebude pravdou.

Ale při vyučování češtině nebudou se bráti tytéž methody, jaké berou pro frančinu, angličinu atd. Vždyť pro naše sousedy není čeština řečí záliby, ale nutné potřeby. A nejde jim o ducha jejího, ale o pouhé dorozumění v úřadě a obchodě.

V Uhrách od několika let se pokoušejí sorganisovati pro pracovný lid ve městech pravidelné kursy středoškolské. A podařilo se jim organisaci tuto dovésti na výši, na jaké nestojí lidové kursy asi v žádné zemi. R 1910. bylo 75 takových „dělnických gymnasií". Na 50 vyučovalo se každodenně na 25 ob den. Vyučování trvá 1 až 1½ hodiny večer. Dělníci docházejí pilně a nejeví po tu hodinu až 1½ hod. nijaké únavy Posluchačů na těch 75 kursech bylo na 5000 (Tedy 66 průměrně na jednom).

Ministerstvo obchodu v Rusku na svých ústavech vyšších — techniky petrohradské a kijevské a hornické akademie v Charkově — zavádí se svolením ministerské rady nový pořádek, aby se zabránilo nepřístojnostem, jaké dosud panovaly. Ohraničuje se počet posluchačů maximem 5000 pro Petrohrad, 2500 pro Kijev a 1000 pro Charkov. Na ústavě nesmí býti nikdo déle než 7 let a v Petrohradě jen 6 let při sel. hospodář. oddělení polytechniky. Studenti musí v čas skládati kolloquia a zkoušky předběžné, stipendia a podpory udělí se jen těm, kdo zkoušky pravidelně podstupují; lekce, přednášky pro jednotlivé předměty musí vydávati sami profesoři a ne studenti, jako dosud, neboť vydání taková musí býti správná a zaručená.

Říšská rada ruská (horní sněm) přijala nedávno návrh ministerstva osvěty (ještě za „zpátečníka" Švarce vypracovaný), přijatý už dumou, a rozšířila jeho výhody. Návrh je tak „liberální", že by v žádném státě západoevropském neprošel. Týká se totiž žen studovaných a tu Rusko je z nejliberálnějších zemí na světě. Ženy profesorky dosud jen z milosti brány i na chlapecké střední školy, teď jim to právo přísluší stejně s profesory. Profesorky srovnávají se úplně s profesory i co do platu, pense, státních podpor, studijních cest atd. Profesorka podle říš. rady však plat i pensi dostává pouze pro svou osobu, bez ohledu na to, je-li vdaná a jak je vdaná a má li její muž důchod státní a jaký. Návrh ministerský poněkud pensi v tom směru obmezoval. Říšská rada přiznala i dětem pensi matčinu v každém případě, ať otec vdovec má a měl pensi či ne. — Jest to sice takto plýtvání penězi, jichž Rusko věru potřebuje jinde Ale na Rusi ve výbavě úřednice státní chtěli býti stejně velkomyslnými, jako to činí u mužů úředníků.

Ministr vyučování z padlé zatím už Monisovy vlády francouzské vypracoval a předložil zákon na ochranu školy obecné — rozumí se — státní. Zákon má jeden paragraf a praví, že podlehá pokutě 12 až 200 fr. (vězení 6 až 60 dní), kdo dary, slibem, hrozbou, zneužitím vlivu svého pracuje proti školním zákonům a ruší pravidelnou návštěvu a působnost laické školy státní. Je to namířeno proti katol. rodičům, kteří brojili proti špatným čítankám a špatným učitelům.

*

Přiblížila se opět doba zkoušek a tu poukazují „přátelé mládeže“ na známou „nemoc zkouškovou“ u žáků. Versailleský professor Binnet dlouhým šetřením žáků před zkouškami a za zkoušek dokázal škodlivost strachu před zkouškami na tělesný i duševní vývoj žáků. Od května do srpna v čase zkoušek ze 20 žáků neméně než dvanáct z nich zhubenělo. Moskevský professor Ignatěv shledal, že žáci nejvyšší třídy gymnasijní za maturitních zkoušek jednoho jediného vyjímaje velmi zhubeněli a i porušení duševní rovnováhy jevili. U většiny z examinandů se sice tyto účinky brzy vyrovnaly, ale v naší době hojné nervosy nikterak nepřispívá tento stav zkoušek ku zlepšení všeobecné nálady. Italský professor Frassi v revue „Igiene della Scuola“ (Zdravotnictví ve škole) sděluje o případech ze Španělska a Italie, kde lidé více rozčilení podléhají, jak studenti při zkouškách nezřídka omdlévají, ba dokonce i srdeční mrtvicí umírají, sešílí a pod. Zvláště nepříznivý že je stav těch zkoušenců, kteří až pozdě odpoledne nebo večer docházejí na řadu. Jakož vůbec professor Frassi je propagatorem jednoduchého vyučování polodenního, nejdéle 5 hodin trvajícího, aby mysl odpoledne odpočinouti a zažité dojmy zpracovati mohla.

U nás ke „zkouškovým útrapám“ přidána ještě jedna zbytečná, jejíhož důvodu nijaká filosofie nevystihne, že totiž dívky chodící do středních chlapeckých škol, nejsou spolu s hochy během roku zkoušeny, ale až na konci běhu musí ze všeho zkoušku skládati! Buď jich do třídy nepouštěti, anebo jich netrápiti! Kde tu zůstala paedagogika těch vrchních pánů paedagogů v tomto případě!?

*

Naše polepšovny přijímají dítky a dospívající mládež do 24 roků. V 17 ústavech bylo roku 1908 chovanců 1895. Trestaných soudně ve školním věku bývá ročně přes tisíc dítek. V Německu v roce 1909/11 bylo ve veřejné péči 46.191 dětí a nedospělých. R. 1909 přibylo jich 8008 U 42% z nich rodiče seděli! Při 20% dítek roku 1909 veřejné péči odkázaných byl to už poslední nezbytný prostředek. Z dítek v polepšovnách bylo 17% trestáno soudně ve školním věku, 53% ve vyšším věku. Stále častěji veřejné poručenské úřady zakročují ještě než se děti zkazí, takže možno opuštěné dítky dávati do rodin. Zpuštěné však možno jen v ústavech vychovávati. Mnohdy úřady poručenské velmi dlouho otálejí a odkládají s veřejnou péčí, až už jest pozdě. Skoro všecky dítky veřejné péči svěřované jsou z měst a průmyslových míst. Z venkova jich pochází velmi málo. — Podle německého zákona o veřejné péči a nucené výchově, vypracován i u nás zákon podobný („Fürsorgeerziehung“ — v Německu zaveden roku 1901), ale dosud neuskutečněn.

*

Ministerstvo vyučování v Rusku pro zákon o všeobecné školní povinnosti a reformě obecné školy, jenž právě se dumou — bez konce — projednává, dalo 18. ledna (30. ledna) vykonati šetření o všech obecných školách v Rusku. Ze šetření vyňaty školy více než dvoutřídní, školy odborné a konfessionalní (mosleminské a ži-

dovské) školy. Ze škol do šetření zahrnutých neposlalo údajuv asi 1·5 až 2% všech škol. Zaslané údaje pak podávají takovýto obraz o školství obecném: Škol obecných načítáno 100.196, z nich podléhalo správě min. vyučování 59.685, sv. synodu 37.820 (farní školy), druhým min. (vnitra, železnic, vojenství atd.) 2691 škol. Učitelů bylo 71.430, učitelek 115 030 — všech učitelských sil 186 460, katechetů 49.051. Žáků bylo 6,178.593, v tom 4.200.451 hochův a 1,978.142 dívek. Pod min. vyučování náleželo 4.185.987 žáků, pod sv. synod 1,792 941 a 199.665 pod jiná min. Náklad těchto institucí činil 90,742 000 rubluv; u min. vyčování totiž 70.714.000, u sv. synodu 15,655.000 a u jiných ministerstev 4,373 000 rublů.

*

Charvatské učitelstvo je velmi rozčileno jak na vládu, tak zvláště na koalici, na většinu sněmovní, která předlohu o zvýšení platu od vlády podanou nepustila k projednání, jež o všeliké jednání zmařila. Předloha sama zaváděje přirážku na zvýšení učitelských platů, nenadchla nikoho a vybrala velmi nevhodný způsob nápravy. Učitelstvo sešlo se 11. května v Záhřebě a usneslo se na kulturní stávce a passivní resistenci. Vypoví a složí všecku činnost mimoškolní, ve chrámech, veřejném životě, ve spolcích, v obci atd. Nebude vyučovati leč nejvýše přípustný počet dítek 80 ve třídě. Varhanictví bude zastávati, jen pokud přejalo závazek k tomu a než závazek ten vyprší. Kromě toho ustanoven výbor, který se bude starati o hledání jiných úřadův a služeb pro učitelstvo, které míní hromadně stavu svému vale dávati. Poměry v učitelstvu charvatském jsou takové, jaké u nás byly před 20 či 30 lety. Zvláště když učitelé charvatští porovnají své postavení s učiteli maďarských škol (soukromých) v Charvatsku, jsou velmi pobouřeni. Učitelé na maďarských přelejvárnách mají počáteční plat 1200 korun první rok a 1400 kor. druhý rok a charvatští 600 korun. Od příštího roku budou počáteční platy maďarských učitelů 1600 kor., s ohledem na zamýšlené zvýšení platů charv. učitelů, k němuž však nedošlo. A podle předlohy vládní měl býti budoucí zvýšený počáteční plat učitelský 1000 korun, tedy hluboko pod dnešním platem soukromých škol maďarských!

*

Velmi zuřivý boj o školský zákon vede se v Belgii, boj, který už trvá přes rok, od prvního ohlášení zakona školského, jenž mezitím vládou přepracován a znovu podán. Socialisté a liberalové spojili se v tak zv. protiškolní blok a počali v květnu zuřivou obstrukcí mařiti jednání sněmovní. Před tím už pokoušeli se demonstracemi a průvody v různých městech lid popuditi proti vládě a novému zákonu školnímu. Zvláštní to, že je blok proti „liberalnímu zákonu“, jednou už liberalní stranou navrhovanému a žádanému. A to proto, že dříve zákon prospíval liberalním svobodným školám, dnes pak by prospíval řádovým a náboženským. Belgie má totiž školství zvláštním zpusobem upraveno. Ústavně jest od roku 1830 založena a zajištěna v Belgii svoboda vyučování, tisku a svědomí. Školství je tedy věcí

rodičů po případě obcí. Státního monopolu školního není. Teprve roku 1878—1884 pokusila se liberalní vláda tehdejší svobodnou školu zrušiti a zavésti nucenou státní školu. Ale právě pro tento svůj pokus byl tehdy liberalní režim smeten a nastoupivší konserv. katolický směr, jenž až dodnes vládne, upevnil starou svobodu školskou. Dne 20. září 1884 vydán zákon školní: podle něho vyučování školní učiněno všeobecnou povinností a kde jinak nebylo postaráno o vyučování toto, měla se o ně postarati obec. Obec však byla zbavena povinnosti stavěti školu, bylo li postaráno soukromou cestou o školní vyučování. Obce mohly také soukromé školy „adoptovat“, to je podporovat jako své a měly pak právo na spolusprávu školy. Obce mohly prohlásit vyučování náboženské na škole obecné i adoptované za obligatní. Ale rodiče vždy měli právo dítky posílat či neposílat do vyučování náboženského. Učitelské ústavy státní rovněž dostaly náboženství jako předmět povinný. Soukromé učitelské ústavy stát podporoval podle uznání. Roku 1895 však novellou k zákonu školskému usneseno, že na všech obecních školách — ať vlastních či přijatých — zavádí se náboženské vyučování povinně. Rodiče však přes to podrželi právo dítky své dáti dispensovat. Kromě toho určeno, že nalézá-li se ve třídě i jen jediný žák nechodící do náboženství, musí celé vyučování školní býti neutrální, to jest nebrati ohledu na žádné náboženství. Tehdy to liberálové byli, kteří začali podporovati školy soukromé a domáhali se pro ně podpory státní. Doufali, že soukromými školami bez náboženství odvedou dítky obecním školám. Ale nestalo se, soukromé školy jejich se velmi zvolna rozvíjely, ale za to naopak začaly se velmi úsilně rozvíjeti školy katolické, většinou řádové s vyučováním nikoliv neutrálním, ale zcela náboženským. Vláda teď podala tedy zákon, aby všecky školy, hoví-li jistým podmínkám, dostávaly státní podporu. Ale teď toho liberálové nechtějí, co chtěli před 15 a 10 lety! Raději by se řídili přáním onoho závistivého z bajky: vylup mně, ó Bože, oko jedno — jen když sokovi vyloupneš obě. Statistika školská v Belgii z r. 1908 udává takovéto rozdělení škol: na 4629 obecních školách bylo 514.838 dítek, z nichž 23.422 bylo od nábož. dispensováno, 61.808 mělo beznáboženské vyučování. V 1515 adoptovaných školách bylo 225.489 dítek, z nichž 59 bylo dispensováno od náboženství. Ve 1211 soukromých či svobodných školách, ale státem podporovaných, byly 174.303 dítky, z nichž 10 bylo dispensováno od náboženství a 42 chodilo do školy beznáboženské. Kromě toho bylo přes 300.000 dítek ve svobodných školách od státu nepodporovaných, jež byly buď náboženské, buď beznáboženské. A nový zákon i tyto školy chce srovnati co do výhod a podpory veřejné se školami prvními. K tomu směřuje i zákon vlády, jemuž se blok protiví, tvrdě, že vláda chce vyhazovati miliony na školy klášterní!

*

Svaz katolických učitelů v Německu čítá (1. dubna 1911) 19.674 členů. Roku 1890 měl 649, r. 1900 už 9684 a 1909 už 18.662 členů. Ve svazu je zastoupeno 18 místních spolků, z nichž

nejsilnější jsou: Porýní 5500 členů, Slezsko 5255 členů, Vestfálsko 2931 členu, záp. Prusy 1191 členů, Elsasy a Lotrinsko 833 členů; největší katolická provincie německá, král. bavorské má jen 336 členů. Mimo svaz jsou ještě čtyry spolky (Hessy, král. saské, Würtenberg 1235 členův, a druhý Würtenberg s 568 členů) se 2816 členy. Je tedy v Německu sorganisováno 22.480 učitelů ve spolcích katolických, čili skoro polovice všech učitelů v katolických obcích.

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. Ku konci května t. r. byla v Rakousku úředně uveřejněna osnova nového branného zákona a současně podal uherský ministr zemské obrany sněmovně tuto osnovu k projednání. Nejdůležitějšími body nového branného zákona jest 2letá činná služba (ač ne pro všechny druhy zbraně a ne pro válečné loďstvo) a současné zvýšení kontingentu nováčků. Bez zvýšení kontingentu nováčků nelze vůbec 2leté služby zavésti, poněvadž by při nynějším kontingentu nováčkův a při současném zavedení 2leté činné služby klesnul mírový stav ozbrojené moci o celou třetinu. Dle nynějšího kontingentu nováčků odvádí se dosud pro stálé vojsko a pro válečné loďstvo ročně 103.100 mužů (z nich 59.024 z Rakouska), pro rakouskou zemskou obranu odvádí se nyní ročně 19.420 mužů (pro zeměbranu v Tirolsku 550 mužů) a pro zemébranu v Uhrách 12.500 mužů ročně. Na základě nového branného zákona zvýší se postupně kontingent nováčků ve 3 letech u stálého vojska a válečného loďstva ze 103.100 mužů na 159.500 mužu (Rakousko bude dodávati 91.313 mužů) a sice první rok na 136.000, druhy rok na 154.000 a třetí rok již na 159.500 mužů. Pro rakouskou zeměbranu (včetně Tirolska) obnáší povýšení kontingentu nováčku pro první rok z 15.050 mužů na 20.700, ve druhém roce na 22.300, ve třetím roce na 23.700, ve čtvrtém roce na 25.000, v pátém roce na 26.000 a v šestém roce na 26.977. Též uherská zeměbrana obdrží zvýšený kontingent nováčků, taktéž oddíly doplňující se z Bosny a Hercegoviny. V nynějším branném zákoně z roku 1889 byl určen počet nováčku na 10 let, v novém branném zákonu ustanovuje se kontingent nováčků na 12 let.

Důvody pro zvýšení kontingentu nováčků jsou: Aby se po zavedení 2leté činné služby mohl udržeti jen nynější mírový stav, muselo by se odváděti ročně o 116 čili o 17% více nováčku. Poněvadž ale jest nutno, současně se zavedením 2leté činné služby a moderního branného zákona, provésti reorganisaci a z části též sesílení mírového stavu armády

i váleč. loďstva, bude vojenská i nám. správa požadovati vyšší počet nováčků nežli by pro udržení dosavadního mírového stavu bylo na základě dvouleté služby zapotřebí. Následkem neutěšených vnitřních politických poměrů v obou polovicích monarchie habsburgské musila se válečná správa přes 20 let spokojiti různými výpomocnými opatřeními, aby jakž takž mohla dosáhnouti při veliké zodpovědnosti stejnoměrného válečného výcviku a válečné pohotovosti pro možné mezinárodní zápletky. Nedostatky výzbroje, moderní organisace a zadrženého přirozeného vývoje ozbrojené moci, zadržené nepříznivými a rozháranými politickými poměry v naší říši, pocítilo Rakousko-Uhersko při anexi Bosny a Hercegoviny, kdy dík ještě větší nepřipravenosti našich možných válečných protivníků, bylo válečné naší správě po poukázání velkých válečných úvěrů možno asi v 5 měsících alespoň největší vady odstraniti a celou ozbrojenou moc naší monarchie připraviti v této krátké době k možné válce na jihovýchodní i na severovýchodní říšské hranici.

V roce 1902, kdy byla provedena částečná reorganisace dělostřelectva a zvýšen počet mužstva válečného loďstva, nutného pro nově dostavěné válečné lodě o větší nosnosti, obnášela nekrytá potřeba mužstva pro brannou moc 29.500 mužů. V následujících letech bylo zapotřebí další úpravy pevnostního dělostřelectva i jeho částečné rozmnožení pro obsazení nových opevnění v alpských zemích podél italských hranic, při moři adriatickém a v Bosně i Hercegovině; též telegrafní formace byly nově upraveny. Na základě zkušeností války rusky-japonské zřízeno bylo těžké polní dělostřelectvo; pro Bosnu, Hercegovinu, Dalmacii, Korutany a Tirolsko bylo rozmnoženo a nově seskupeno horské dělostřelectvo, které kromě horských děl obdrželo baterie horských houfnic. Pěchota, myslivci i jízda byli poděleni strojními puškami, vozotajstvo bylo nově organisováno, zřízeno vzduchoplavecké oddělení a automobilový kádr. Mírový stav válečného loďstva musil býti nově rozmnožen, poněvadž se budují lodě vždy o větší nosnosti, které potřebují silnější posádky. Válečná správa musila snížiti u všech pěších pluků při 1 praporu mírový stav, aby mohla pěchotě odebraným mužstvem sestaviti nově zřízené vojenské oddíly; též mírový stav škadron jízdy byl z toho důvodu snížen. Oslabení mírového stavu pěchoty a jízdy účinkovalo velmi nepříznivě na výcvik těchto zbraní a poškodilo jich válečnou pohotovost. Aby naše pozemní ozbrojená moc nesestoupila ze stálého vojska na úroveň milice, musila se vojenská správa konečně odhodlati s ohledem na stále stoupající zbrojení okolních států k podání nového branného zákona se současným zvýšením kontigentu nováčků.

Z evropských velmocí na pevnině odvádí Německo ročně asi 280.000 branců. Od roku 1889 bylo v Německu zřízeno 100 praporů pěchoty a myslivců, 34 škadron jízdy, 50 setnin strojních pušek, 219 baterií dělostřelectva a 69 setnin technického vojska. Mimo to vystoupilo Německo za toto období jako námořní velmoc ze 4. místa na místo 2. Dvouletá služba jest v Německu zavedena od r. 1905 (pro-

visorně byla zavedena již r. 1893). Při 60 milionech obyvatelův obnáší vojenský rozpočet ročně 920 milionů marek (v r. 1892 jen 560 mil. marek). — Italie, náš druhý spojenec zvýšila při necelých 34 milionech obyvatelstva kontingent nováčku z 95.000 na 134.000 mužu. Nově zřídila 4 prapory alpských střelcu, 5 pluků jízdy, 9 baterií dělostřelectva, 5 setnin technického voj-ka, pro celou mobilní milici (zeměbranu) kádrové oddíly (dříve žádných nebylo) a sesílila značně svoje válečné loďstvo. Od roku 1910 zavedlo království italské 2letou činnou službu, zavazujíc ale všechny z poddůstojnických kursů vyšlé poddůstojníky k nejméně 3tříleté činné službě. Mimo to poskytuje peněžní premie a různé jiné výhody mužstvu (nebo jich zbraně schopným bratřím), zaváže-li se toto k dobrovolné další službě. — Francie též rozmnožila při 40 milionech obyvatelů (v Evropě), ačkoliv při škodlivém systemu v rodině počet porodů ve Francii klesá, kontingent nováčků o 54.000 mužů. Při tom ale muselo se sáhnouti i k tělesně méně schopnému mužstvu, takže jakost francouzské armády vlastně zvýšením kontingentu utrpěla. Francie sestavila nově 124 pěších praporů, 29 škadron jízdy a kolem 100 baterií dělostřelectva. Mimo u válečného loďstva, zavedla Francie 2letou činnou službu u všech vojenských druhů zbraní. Všechny výhody pro brance, taktéž výhoda jednoroční dobrovolnické služby, byly zrušeny; pro vojíny, kteří se zaváží k další dobrovolné činné službě po 2 letech, určeny peněžní premie. Poněvadž ale ve vlastní Francii nelze více při poměrně malém počtu obyvatelstva i při sebe větším napjetí sil dosáhnouti předepsaného mírového stavu, pomýšlí Francie rozšířiti brannou povinnost na Alžír a Tunis a najímati též větší počet domorodcu v západoafrických koloniích pro vojenskou službu. — Císařství ruské rozmnožilo mírový stav o 170.000 mužů. Při asi 150 milionech obyvateluv obnáší kontingent nováčku v Rusku ročně 456.000 mužu. Místo 5leté činné služby byla zavedena 3letá činná služba. Od r. 1889 sesílilo Rusko pozemní moc o 110 praporů pěchoty a střelců, 62 škadron jízdy, 103 baterií dělostřelectva a 52 setnin technického vojska. Při tom buduje Rusko nové baltické válečné loďstvo, rozmnožuje válečné loďstvo v Černém moři a chce zase znova zříditi tichomořské loďstvo se stanovištěm ve Vladivostoku. Též ostatní naši malí sousedé: Rumunsko, Srbsko a Černá Hora sesilují a modernisují svoji ozbrojenou moc, obrozené Turecko reorganisuje pozemní síly pomocí německých instruktoru, válečné loďstvo reorganisuje Turecku anglický admirál. Následkem tohoto stálého zbrojení evropských státu je též naše monarchie nucena přinésti nové oběti pro svoji ozbrojenou moc, jsouc pamětliva výroku polního maršála prince Eugena Savojského, že nejlepší oporou říše a nejspolehlivějším spojencem je silná, zdatná a k boji stále připravená armáda.

Na základě nového branného zákona jest služební povinnost následovně určena: U stálého vojska 2 léta v činné službě a 10 let v záloze; jen u jízdy a u jízdného dělostřelectva trvá činná služba 3 léta a služební doba v záloze 7 let. — Jistý počet mužstva (hlavně poddůstojníků) může býti při oddílech, pro které jest určena 2letá

činná služba, ponecháno i 3. rok v činné službě, aby byl dosažen organisací požadovaný stav poddůstojníků. Pro toto mužstvo odpadá 1 cvičení ve zbrani v záloze a 2 léta domobranecké povinnosti. — Služební povinnost v náhradní záloze trvá 12 let. První výcvik náhradních záložníků bude prodloužen z 8 na 10 nedél. Jinak jsou náhradní záložníci povinni ku 3 cvičením ve zbrani (na nejdéle ku 4nedělním). —

Činná služba ve válečném loďstvu trvá jako dosud 4 léta, dále 5 let v záloze (nezměněno) a 3 léta v námořní obraně (nezměněno). Příslušníci válečného loďstva nepovolávají se co záložníci a námořní obránci k řádným cvičením ve zbrani. Pro ně odpadá též posledních 5 let domobranecké služební povinnosti. — V zeměbraně se služební povinnost jen tak dalece pozměnila, že příslušníci stálého vojska nepřestupují, jako dříve, po 10leté služební povinnosti na 2 léta k zeměbraně, nýbrž zůstávají celých 12 let ve stálém vojsku Tímto ustanovením byla zeměbrana úplně postavena na úroveň stálého vojska a jen menším mírovým stavem a jménem liší se od něho. (P. d.)

Sermo Mgri Stanislai de Znoyma, sacre theologie professoris, contra quinque articulos Wyckleff condempnatos.[a]

258a

Gaude Maria Virgo, cunctas hereses sola interemisti in universo mundo.[1]) Tu enim virgo singularis credendo dictis archangeli Gabrielis concepisti deum et hominem, quem postea[b]) genuisti atque post partum inviolata permansisti, pariendo autem[c]) deum et hominem effudisti in orbem et diffudisti per mundum inmensum solem iusticie et veritatis, qui orbem perfecte illustravit, qui denique radiis sui luminis gratuiti tenebras impietatis et erroris de mundo et extra mundum, quia extra omnem ordinem universi, in vacuum in chaos horridissimum fugando perfectissime exterminavit. Verum quia semper, sicut est heu[d]) hodie, quidam conati sunt errores perniciosos in mundum in corpus Christi misticum et in eius membra immitere,[e]) tu virgo gloriosa cum sis benedictum collum[f]) misticum, per quod sol ille veritatis et iusticie existens misticum caput corporis ecclesie omnes suos radios graciarum et omnem vitam, omnem influenciam et omnem mocionem[g]) gratuitam corpori suo mistico et omnibus ac singulis eius membris habet influere et infundere: ad te pertinet etsi non originaliter active, tamen medianter impetratorie Christi fideles ab erroribus perniciosis absolvere atque eos perfundere luce catholice veritatis.[h]) Idcirco nos in nomine filii tui in presenti[i]) congregati, ut graciam hanc iam dictam nobis impetrare et augere digneris in ministerio sermonis et audicionis nostre presencialiter ad te salutacione angelica confugimus dicentes mente pia: Ave Maria, gracia plena, dominus etc.

Capite nobis wlpes parvulas, que demoliuntur vineas scribitur Cant 2°.[2]) Reverendi patres, magistri et domini honorandi![j]) Cum

[1]) Jest 1 ant. v 3. noct. officia marianského. — [2]) Cant. 2, 15.

[a]) B Sermo Stanislai doctoris ad clerum. — [b]) A post partum. — [c]) B hunc deum — [d]) B heu est et. — [e]) A vynech. — [f]) A corpus — [g]) A viacionem. — [h]) A virtutis. — [i]) B nemá in presenti. — [j]) B má: Reverendi patres et domini mei honorandi.

Cristus et Maria sunt pater et mater ecclesie et sic dominus et domina[a]) eiusdem sc. vinee, ad eos pertinet habere curam illius vinee, eorundem[b]) est regere magistros doctores[c]) ecclesie. Propter quod thema et verbum iam premissum ex persona ipsorum iam dictum est ad doctores in ecclesia, et singulariter ad b. Augustinum, cuius hodie festum colimus, qui hoc preceptum Cristi regis et Marie domine mundi dili-
258b gencius adimplens supra modum wl/pes parvulas cepit, hereses exterminavit, hereticos[d]) vir iste validissime confutabat, ita ut ipsi inter se publice predicarent peccatum non esse interficere Augustinum, quem tamquam lupum occidendum esse dicebant. Hic[e]) enim est Augustinus secundum b. Bernhardum validissimus maleus hereticorum. Hic est ille, ut eciam in legenda sua habetur,[f]) qui katholice pacis unitatem reformavit,[g]) ut iam non solum hereticos deficere, sed et maximam hereticorum partem ad fidei unitatem gauderet currere.[h]) Ecce quomodo iste sanctus principibus mundi Christo[i]) et matri eius cepit wlpes parvulas, que vineas demoliuntur. Quia vero, ut in quodam communi sermone de sacris virginibus dicitur, tunc sanctorum festa rite veneramur, si eorum virtutes et sanctitatem aliquatenus imitari conamur, preclara autem virtus et sanctitas huius sancti doctoris extitit hereses confutare ac katholice pacis confortare[j]) unitatem: nos igitur hec eius vestigia remote sequentes et precepto premissi thematis obedientes, per tenue et exile sermonis et audicionis ministerium[k]) ad decorem hodierne eius festivitatis pro confutacione[l]) quorundam errorum et pro unitate fidei et pacis katholice aliquid utcunque[m]) prosequamur.

Est tamen[n]) unus error non tam hereticus quam insanus,[o]) qui non tantum conservacionem religionis cristiane, sed eciam communicacionem tocius vite humane demolire conatur, quem non solum fideles cristiani, sed increduli[p]) gentiles habent detestari. Est autem unus error ille vid. **Nullus est dominus civilis, nullus est prelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.**[q])

Per hunc enim modum[r]) tolleretur apud gentiles omnis hereditaria possessio, succesio in bonis et diviciis temporalibus. Cum enim apud illos tam parens quam proles et omnes ad invicem consanguinei sint in peccatis mortalibus, nullus eorum esset dominus civilis bonorum temporalium, que pretenderent se possidere et per consequens nulla esset apud eos certa et vera hereditaria successio,[s]) et de nullis christianis esset evidencia hominibus in terris, quod inter illos esset hereditaria[t]) successio.

Item tunc apud gentiles nullus esset principatus yconomicus vel politicus, cum nullum esset ibi dominium civile. Et similiter[u]) de nullis

a) B sicut dominus et domina; A vynech. et domina. — b) A quorum. — c) B nemá. — d) A vynech. — e) A Et hinc. — f) B dicitur. — g) A: veritatem cum reformaverit. — h) A contrahere. — i) Rukk. Christi. — j) B reformare. — k) B misterium. — l) A pro futacione. — m) A utrumque, B utrum. — n) B autem. — o) A vynech. quam insanus. — p) A incredibiles. — q) Jest 15. článek Viklefův, jehož hájil Hus v druhé části třetího aktu universitního. — r) B errorem. — s) B: apud illos et circa illa bona hereditaria successio. — t) B hereditaria talis. — u) B esset de nonnullis.

cristianis hominibus esset super terram sciencia probabilis,[a] | quod 259a
inter eos esset talis aliquis principatus. Et secundum errorem talem[b] nullus de bona consciencia auderet asserere et recognoscere[c] de alio homine, secum in valle miserie vivente, quod talis dominus esset suus prelatus sive[d] rex aut alius princeps suus[e] aut e contra,[f] quod alius esset suus servus. De dominio suo nullus haberet securitatem[g] cum alio pro bonis et possessionibus temporalibus commutandi[h] vendendo vel emendo, cum ille qui vellet dare alteri[i] agrum pro vinea, nullam securitatem haberet, si ager esset de dominio suo vel vinea de dominio alterius, cum quo vellet commutare.

Nullus eciam[j] spiritualis vel secularis i u d e x, sive dicatur rex, episcopus, civis, baro, etc. auderet alicui per rectum iudicium aliquam possessionem temporalem adiudicare, cum nullam haberet evidenciam, quod ille non esset in peccato mortali, qui pro tali possessione instaret. Sic eciam nulli t e s t e s deberent ferre testimonium per iuramentum de bonis et possessionibus temporalibus quibuscunque, quod sint de illius vel illius dominio, cum essent de hoc absque evidencia penitus incerti.

Similiter secundum illum errorem eciam nulla[k] esset evidens vel probabilis racio cognita hominibus, quare pocius r e x et quem habemus pro rege debeat et licite possit principare et dominare rusticis, mechanicis, simplicibus quam e converso. Similiter quando[l] rex caderet in mortale peccatum, perderet regnum suum, civitates, castra. Et similiter nobiles, cives etc. sua bona perderent Ad quos[m] igitur tunc illa bona devolverentur? Quis posset enumerare[n] horrendas perturbaciones, que ex hoc errore sequerentur in policiis humanis!

Sed ne credatur hic error tantum[o] r a c i o n i[p] obviare et non pocius auctoritati s a c r e s c r i p t u r e, multi sunt textus scripture, quibus ille error obviat aperte. Aliquos tamen hic breviter[q] percurram.

Vnde Num. XXVII[1] scribitur sic: *Ad filios Israhel loquaris hec: homo qui mortuus fuerit absque filio, ad filiam transibit hereditas eius. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos. Quod si et fratres non habuerit, dabitis hereditatem fratribus patris eius. Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas hiis, qui proximi | sunt ei. Eritque filiis Israhel sanctum[r] hoc lege perpetua,* 259b
sicut precepit dominus Moysi. Ecce hic lege divina precipitur possessio agrorum et talium proximo ipsius mortui dari, quicunque talis fuerit vel pluribus talibus, nullam penitus faciendo vim, sive talis in peccato mortali fuit sive non. Et cui dubium, quin multi tales successores[s] in regno Israhel fuerint in peccato mortali tempore successionis?

[1]) Num. 27, 7—11.

a) B eciam probabilis. — *b)* B illum errorem. — *c)* A cognoscere. — *d)* B suus. — *e)* A summus. — *f)* B e converso. — *g)* B securitatem aliquam. — *h)* A communicandi. — *i)* A vynech. dare alteri. — *j)* A est. — *k)* Rukk vynechaly nulla. — *l)* A píše quoniam. — *m)* A vynech. — *n)* A píše emergere. — *o)* B tantummodo — *p)* B racioni humane. — *q)* B aperte. — *r)* A factum. — *s)* A possessores.

Quod autem tales habentes agros in sortem possessionis sue fuerunt domini civiles seu seculares aut temporales talium agrorum, testatur scriptura Lev. ult.[1]), ubi dicitur: *Si ager emptus est* etc. et infra: *in iubileo autem anno revertetur ad dominum suum priorem, qui vendiderat eum et habuerat in sortem possessionis sue* — igitur etc.

Item I. Reg XXIV.[2]) sic scribitur: *Surrexit David et precidit oram clamidis Saul silenter; post hec percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram clamidis Saul, dixitque ad viros suos: Propicius sit michi dominus, ne faciam hanc rem domino meo cristo domini, ut mittam manum meam in eum, quia cristus domini est.* Et ibidem[3]) dixit Saul ad David: *Justior me es, tu enim tribuisti michi bona, ego autem reddidi tibi mala.* Et I. Reg. XXVI.[4]) dixit David ad Saul: *Vox mea, domine mi rex, quam ob causam dominus meus persequitur servum suum, quid feci aut quid est malum in manu mea* et infra[5]): *Et ait Saul: Peccavi revertere fili mi David, apparet quod stulte egerim et ignoraverim multa nimis.*

Ex hiis textibus patet manifeste, quod Saul tunc fuit rex et dominus civilis et cum hoc fuit in peccato mortali, persequens iustum studiose, querens occidere eum.

Item Mat. XXII.[6]) Cristus de[a]) persona tunc infideli et in peccato mortali existente dixit: *Reddite que sunt cesaris cesari.* Ecce testatur illam personam Cristus esse dominum civilem eciam supremum inter terrenos et diffinit ei dare tributum![b])

Item I. Pet. 2.[7]) dicitur: *Deum timete, regem honorate, servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed eciam discolis.* Ex hiis et aliis causa brevitatis obmissis[c]) manifeste patet fidelibus, quod homines eciam cum sint in peccatis mortali-
260a bus, non solum nomine sed eciam re sunt / domini civiles seu seculares. Alioquin scriptura sacra deceptorie ascriberet[d]) tam crebro merita civilis dominii talibus hominibus. Racio autem, quare sepe[e]) in veteri et in novo testamento scriptura sacra non solum nomine sed et pocius re merita principatus et dominii civilis attribuit hominibus eciam infidelibus? Certe ut per hoc error predictus destruatur, qui si curreret per mundum, totam communicacionem[f]) vite humane everteret.

Et si stat hominem existentem in peccato mortali habere animam racionalem et corpus humanum, merita et dignitates illorum, ymmo de possibili habere sine caritate donum loquendi lingwis hominum et angelorum, donum prophecie, donum noscendi misteria omnia et omnem scienciam, donum fidei omnis, ita ut montes transferat, donum distribuendi omnes facultates suas in cibos pauperum et tradendi corpus suum ita ut ardeat, sicut patet I. Cor. XIII. — si igitur[g]) de per se

[1]) Lev. 27, 22. 24. — [2]) v. 6, 7. — [3]) v. 18. — [4]) v. 17. 18. — [5]) v. 21. — [6]) v 22. — [7]) v. 17. 18.

a) A in. — *b*) B přidává: sicut domino tributorum. — *c)* Rukk. vynech. obmissis. — *d)* A describeret. — *e)* B ita sepe. — *f)* A píše commutacionem. — *g)* B inquam.

possibile est homines in peccato mortali existentes habere cum hoc tam magna merita et tam excellentes dignitates bonorum, donorum et graciarum iam dictarum: quomodo non esset insanus error dicere, quod hominibus in peccato mortali existentibus repugnat cum hoc habere exilia merita et parvas dignitates, potestates principatus et dominii civilis secularis seu temporalis? Cum omne genus hominum ab inicio seculi credidit et credit homines, eciamsi sint viciis gravibus, veris virtutibus et moribus contrariis, depravati,[a] habere nichilominus dominium civile vel seculare in bonis et possessionibus temporalibus.

Quod vero error sit neminem in peccato mortali existentem esse episcopum, expresse patet Joh. XII.,[1]) ubi dicitur: *Unus autem ex ipsis Cayphas nomine, cum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam neque cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo et non tanta gens pereat. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetavit, quia Jesus moriturus erat pro gente* etc. Et certum est, quod tunc Cayphas erat in magnis[b]) peccatis mortalibus perversus.

Similiter Act. 1.[2]) dicitur: *Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam predixit spiritus per os David de Juda, qui fuit | dux eorum, qui comprehenderunt Jesum, qui connumeratus est in nobis et sortitus est sortem ministerii huius. Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat habitacio eius deserta et non sit qui inhabitet in ea et episcopatum eius accipiat alter.* Ecce quia Judas episcopus fuit eciam tunc, cum tradidisset Jesum Cristum. Nam Mat. XXVI., Mar. XIV., Luc. XXII.[3]) dicitur: *Ecce Judas unus de duodecim antecedebat eos, ut appropinquaret Jesu, ut oscularetur eum* sc. ad ipsum tradendum. Ecce unus ex duodecim, utique apostolis, cum dicitur Mat. X.[4]): *Convocatis duodecim discipulis suis dedit eis potestatem spirituum inmundorum* et infra: *duodecim autem apostolorum nomina sunt hec, primus Symon* etc. Igitur tunc Judas erat apostolus et episcopus, cum Cristum tradidisset. Et quid miri, quod apostolatus et episcopatus steterit in Juda cum peccato tradicionis? Nam cum apostolus I. Cor. XII. enumerasset dona apostolatus, prophecie, doctoratus, dona miraculorum, tradicionum,[c]) opitulacionum, gubernacionum, dona lingwarum, interpretacionum, post subiunxit[5]): *Emulamini autem carismata meliora et adhuc excellenciorem viam vobis demonstrabo*, per hoc et textum ibi sequentem ostendens, quod talia dona, talia carismata iam predicta non sunt gracie gratum facientes et per consequens non habent in se vim per modum forme et habitus excludendi peccatum mortale — ideo possunt quandoque existere cum[d]) peccato mortali in una eademque persona.

260b

Quare autem scriptura ita clare ostendit et exprimit, quod aliquis in peccato mortali existens cum hoc est episcopus[e]) etc.? Racio autem

[1]) Joh. 11, 49—51. — [2]) v. 16. 17. 20. — [3]) Mat. 26, 47; Mar. 14, 43; Luk. 22, 47. — [4]) v. 1. 2. — [5]) I. Cor. 12, 31.

a) A dampnati. — b) B nimis. — c) Tak! Snad: curacionum. — d) Psáno: quicunque existere in... — e) B apostolus, episcopus.

quare,[a]) tacta est. Nam si licitum foret opositum articulum credere supra dictum[b]) et in dubium ponere, fieret nimis[c]) perturbacio in regno Cristi et ecclesie super terram, cum nemo alias sciret, quis esset suus[d]) plebanus, suus episcopus, suus pastor, suus iudex aut prelatus ecclesiasticus, cui subesse deberet, eo quod in nullo conscius esset, si ab omni peccato mortali esset alienus.

Et tantum contra articulum istum erroneum sit ad presens[e]) dictum.

261a Est autem alius error impius, qui unitatem / ecclesiastice[f]) pacis inter potestatem regalem[g]) et sacerdotalem aut potestatem laycalem et clericalem disrumpere contendit, qui per claves auctoritatis sacerdotalis et per gladium potencie regalis, ubi necessarium foret, debet procul pelli. Est autem error talis, quod **domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesiasticis habituatis i. e. possessionatis delinquentibus.**[h]) Ut autem clarius[i]) intelligi possit, quomodo scriptura sacra cum suo sensu huic errori contrariatur, presupponendum est ad presens, quod sicut dominus deus dignatur hic in terris habere regnum suum ecclesiasticum, quod ipse vocat regnum celorum (Mat. XIII. et XXV.), cuius ipse quodam speciali et inestimabili modo[j]) est et dicitur rex, qualiter non est nec dicitur rex infidelium paganorum: ita ipse consimili speciali quodam modo dignatur habere pro tali regno pro necessitate et corona talis regni quedam temporalia bona, per[k]) consecracionem et sanctificacionem proporcionabiliter sublimata super alia temporalia non consecrata, sicut illud suum regnum ecclesiasticum super alia regna non ecclesiastica est dignificatum. Et illa bona consecrata, que dicuntur bona ecclesie, sunt sic specialiter bona dei, bona regalia illius regis magni, sunt bona divini iuris illius summi boni domini. Sacrilegium igitur est subtrahere bona ecclesiastica talia illi domino et suo divino iuri auferendo ea ab ecclesia. Consecrantur autem et sanctificantur talia temporalia bona domino institucione, possessione per verbum dei principaliter active et per oracionem ecclesie ministerialiter impetrative, sicut in simili dicit apostolus de sanctificacione cibi per verbum et oracionem (I. ad Thym. 4) igitur etc.

Secundum hoc patet manifeste, quod error predictus obviat directe sacre scripture. Nam Lev. ult.[1]) dicitur: *Omne quod domino consecratur, sive homo fuerit sive animal sive ager, non vendetur nec redimi poterit, quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit domino, et omnis oblacio que offertur non redimetur, sed morte morietur.* Ut in eodem cap. dicitur post alia[2]): *possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum.*

[1]) Lev. 27, 28. 29. — [2]) Jest v. 21.

a) B racio aliqua tacta est. — b) B suprascriptum credere. — c) A minus, B nimia. — d) A píše všude: summus. — e) B modo. — f) B catholice — g) A regularem. — h) B ab ecclesia habituatis clericis delinquentibus. Jest 16. článek Viklefův, jejž obhajuje Hus v druhém aktu universitním. — i) A clerus. — j) B ineffabili tamen modo. — k) A pro consecracione.

Quia igitur bona temporalia ecclesie sunt sanctum sanctorum domino, minus[a] possunt temporales domini talia ad arbitrium suum aufferre ab ecclesia clero / delinquente, quam rustici possent aufferre 261b
ad arbitrium suum bona temporalia a corona terreni regni ministris ipsius regis delinquentibus. Cristus enim dominus est rex habens regnum ecclesiasticum, ut dictum est, super terram, ad cuius regni coronam pertinent bona temporalia domino consecrata. Propter quod domini temporales non possunt ad arbitrium suum illa aufferre ab ecclesia delinquentibus[b] ministris illius regis, puta clericis. Alias liceret illis temporalibus dominis subtrahere illa domino deo et suo divino iuri, quod est absurdum.

Et cum servi tales[c] domini sc. clerici domini sint officiales et ministri ecclesiastici in illo regno, possessio consecrata pertinet ad ius talium sc. sacerdotum et non pertinet ad ius temporalium dominorum, quia[d] non sunt ministri et officiales ecclesiastici, ut patet II. Paral. XXVI.,[1] ubi Osias, rex Juda, cum volebat in sanctuario adolere incensum, tenens in manu sua thuribulum, orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, qui hoc videntes festinanter eum expulerunt; qui eciam ad ante eidem regi dixerunt: *Non est officii tui Osia adolere incensum, sed sacerdotum.* Quia igitur temporales domini non sunt illius magni regis Cristi ministri vel officiales ecclesiastici sed temporales, non ad ius eorum pertinet consecrata possessio temporalium bonorum ecclesie, sed ad ius sacerdotum et per consequens administracio ac dispensacio talium bonorum dei et sue ecclesie ad ministros et officiales ecclesiasticos dei pertinet, non ad dominos temporales. Vbi eciam[e] laycalis manus ad administracionem ac dispensacionem talium[f] poterit, debet fideliter pape[g] subservire; eciam[h] regalis potestas personis ecclesiasticis, bonis ecclesie dispensatoribus et administratoribus eorundem, debet patrocinium, ubi racio postulaverit et necessitas[i]; et ipse possessiones ecclesie illi potestati regie debent in necessitate obsequium, iuxta illud Mat. XXI.: *Reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo.*

Sic sentenciat Alexander de Hallis circa III. Sent. in materia de preceptis iudicialibus, ubi eciam inter alia dicit: *Sicut spiritus constitutus est ad dirigendum corpus, ita spiritualis potestas constituta est ad dirigendum terrena.* Et / allegat venerabilem Hugonem 262a
de S. Victore dicentem: *Spiritualis potestas terrenam potestatem instituere habet ut sit et iudicare, si bona non fuerit, sicut scriptum est I. ad Cor. VI.: Spiritualis iudicat omnia et ipse a nemine iudicatur.* Unde b. Ambrosius imperatorem excommunicavit Archadium et ab ingressu ecclesie prohibuit. Sicud enim iudex terrenus non sine causa gladium portat, ut dicitur ad Rom. XIII., ita non sine causa

[1]) v. 16—20.

---

a) A eo minus. — *b)* B delinquentibus eciam. — *c)* B talis. — *d)* B qui. — *e)* A ergo — *f)* B talem. — *g)* A papa, B nemá. — *h)* A ipsa eciam. — *i)* A auctoritas.

claves ecclesie sacerdotes accipiunt. Ille portat gladium ad vindictam maleficorum, laudem vero bonorum: isti claves habent (ad) exclusionem excommunicatorum[a] et reconciliacionem penitencium. Quia igitur potestas regalis terrena non habet iudicare potestatem sacerdotalem sed econtra, sicut corpus misticum non habet dirigere spirutum[b] sed econtra: igitur bona temporalia ecclesie non pertinent ad ius regum sed sacerdotum nec bona temporalia sacerdotalia et ecclesiastica servire habent bonis temporalibus regalibus et terrenis, sed econtra.[c] De quanto tamen persone episcoporum, sacerdotum et aliorum clericorum in regnis et provinciis regum et dominorum temporalium degunt et vivunt, secundum vitam, conversacionem et leges humanas in pace et comodis humanis humanitus procurandi per reges et principes temporales, sic ille persone debent subesse et subservire preceptis et disposicionibus regalibus humanis.[d] Sic enim persona Cristi subdita fuit Joseph et matri eius Marie (Luc. 2), licet divina potestas Cristi non potuit esse inferior quacunque potestate Joseph vel Marie.

Item redeundo talis est differencia possessionis consecrate ad possessionem (non consecratam), qualis est vasis consecrati ad officium et ministerium divinum et ecclesiasticum in eo peragendum ad vas non consecratum. Et licet autem vas non consecratum possit pertinere ad ius domini temporalis ad bibendum vel comedendum etc. ex eo, non tamen vas consecratum. Vnde Balthasar rex Babilonis eadem nocte interfectus est, a Daniele tamen graviter[e] precorrectus, ipso Daniele sibi inter alia dicente pro una causa[1]: *quia vasa domus domini allata sunt coram te, tu et optimates tui et uxores et concubine tue vinum bibistis ex eis* etc. Hystoria patet Danielis VI.[f] Sic possessio non consecrata ad ius domini temporalis pertinere potest, non autem consecrata[g] etc.

Preterea beatus universalis et manswetus pastor ecclesie et ovium Cristi dum alios peccatores infirmos umbra sua sanaret, Ananiam
262b et / Saphiram coniuges sanos vocis flatu extinxit et interfecit, qui vendito agro fraudaverunt de precio agri, partem pro toto precio menciendo ad pedes apostolorum ponentes. Vbi inter alia Petrus dixit Ananye[2]: *Non es mentitus hominibus sed deo* et Saphire[3]: *Quid convenit vobis tentare*[h] *spiritum domini?* Quibus vicissim auditis exspiraverunt, sicut patet Act. V. In qua hystoria et re gesta ostenditur primo, quod bona temporalia ecclesiastica sunt bona dei et non hominum, quoniam Ananya et Saphyra mentiti sunt deo, non hominibus. Secundo patet, quod qui fraudat de bonis ecclesiasticis, iniuriatur deo et non hominibus, quia mentiti sunt deo etc. Tercio patet ex illo facto,

[1]) Dan. 5, 23. — [2]) Act. 5, 4. — [3]) ibid. v. 9.

a) B excommunicandorum. — *b*) B nemá sicut corpus — econtra; A píše: non est diligere. — *c*) B: sed pocius e converso. — *d*) A celý passus *humanitus procurandi* — *humanis* vynechal. — *e*) B má: et a Daniele graviter. — *f*) B této a následující věty nemá. — *g*) A píše dvakrát: non autem consecrata ad ius domini temporalis pertinere potest, non autem consecrata etc. — *h*) A mentiri.

Ročník XXVIII. Číslo 8.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

Přičiněním páně Bočkovým skončila v ty časy dědická rozepře o statek vranovský. Po nepokojném Prockovi z Wildenberka, jenž všeobecně byl zván Búzovským, a roku 1437 zdá se už dávno nebyl mezi živými,[1]) držel zboží vranovské starší jeho syn rovněž Procek v zástavě od králů Václava i Zigmunda. Zástava pro něho i dědice byla rozšířena listinným nadáním, že „mohú to jisté zboží zaměniti, zastaviti aneb dáti, jakž by se jim líbilo.“[2]) Roku 1421 zapsal se v Brně králi Zigmundovi proti Husitum.[3]) V kraji brněnském měl oné doby tvrz Lhotku s příslušným zbožím po strýci svém Tasovi a ves Lužici otcem zakoupenou.[4]) Roku 1440 čte se jeho jméno na zápise mírovém a čtyři léta potom jako svědka.[5]) Roku 1447 už nežil žádný z obou bratří. Poplužní dvůr s polovicí vsi v Dluhomilově, jež nebožtík otec Procek Búzovský byl koncem předešlého století koupil od Dománě ze Závořic, prodal Procek krátce před smrtí Janu Tunklovi z Brníčka.[6])

---

[1]) Půh. III p. 438. Poslední záznam o něm je z roku 1420. kdy byl nemocen l. c. II. p. 619.

[2]) Půh. V. p. 70

[3]) Archiv český X. p. 247.

[4]) Půh. III. p. 64. Poručníkem půhonu jest bratr jeho Břenek. Že Procek a Břenek byli syny Procka Búzovského, domnívá se Sedláček v Čas. Mat. mor. 1893 p. 198. Z Půh. V. p. 70. je to jisté.

[5]) Arch. český X. p. 256. VI. p. 500

[6]) Desky zem. olom. X. č. 566. Půh. IV. p. 444. 450. 388. 391. 392.

Zůstala po něm jediná dcera Kateřina, jež provdavši se za Bohuslava z Přeboz,[1]) přijala manžela roku 1448 do společenství na zděděný svůj statek vranovský. Patřily k němu vsi Vranová, Lhota, Pěčíkov, Střítež, Svinov, Vacetín, Roveň a přibylé od roku 1406 Přikazy.[2]) Jakým právem domáhala se roku 1455 a poznovu roku 1466 města Svidnice, není známo.[3]) Někdy po tomto roce manžel její Bohuslav zemřel. Roku 1475 seděl syn jeho Jan z Přeboz na Lhotě, jíž vládl z darování matčina společně s bratrem Alšem.[4]) Když Boček Kuna z Kunstatu činil kupní smlouvu s Albrechtem z Postupic o panství búzovské, byl Jan z Přívoz a ze Lhoty rukojmím za správu Búzova.[5]) Přečkav bratra Alše zemřel roku 1482[6]) a dědičkou po nich obou byla sestra Barbora, choť Jana Sezemy z Bukůvky, jenž se téhož roku píše po Lhotě.[7]) Nároky nejvyššího komorníka olomuckého Jaroslava z Boskovic, jenž statek vranovský jakožto odemřelé zboží zástavní vymáhal pro komoru královskou, zemské právo zamítlo poukazujíc na listy krále Václava i Zigmunda.[8])

Sezema z Bukůvky zemřel roku 1486. Jelikož nic nenařídil o svých dětech, z nichž toliko syn Bohuslav se jmenuje,[9]) ujalo se právo zemské pozůstalosti a ve smyslu závěti nebožce Alše uznalo za dědice sirotky Sezemovy, vdovu paní Barboru a Hrocha z Přeboz, bratra Bohuslavova.[10]) Provedení nálezu svěřeno pánům soudcům zemským Janu Berkovi z Dubé a Bočkovi búzovskému.[11]) Po dlouhém průtahu[12]) podrobil se Hroch rozhodčímu výroku jejich, vzdal se — bezpochyby za peněžitou náhradu — dědičného práva, a zboží

---

[1]) Jindy z Přívoz, chybně z Příkaz. Půh. IV. p. 391.

[2]) Desky zem. olom. X. č. 814

[3]) Pohoní v těch letech Hynka z Waldštejna a ze Židlochovic z 500 hřiven, »že mi drží listy hlavní i poručný, kteřížto mně svědčí na město Svidnici a těch mi vydati nechce.« IV. p. 34. 247.

[4]) Půh. V. p. 70. VI. p. 9.

[5]) l. c. VI. p. 52.

[6]) Ještě 8. května roku 1482 byl Jan z Přeboz svědkem Arch. český VI. p. 514.

[7]) Půh. V. p. 403. Dřív o něm l. c. VI p. 100. V. p. 207.

[8]) Roku 1484 Půh. V. p. 70.

[9]) Půh. VI. p. 261. 296. Ostatní synové Albrecht a Rohovlad. *Volný*, Mähren V. p. 216.

[10]) Dne 22. února 1487. Půh. V. p. 112.

[11]) l. c. p. 139. 176.

[12]) l. c. p. 145. 154. 176.

vranovské koupil Jiří z Červené Lhoty, druhý manžel vdovy Barbory Bukůvkové, již r. 1490 vzal do spolku na Červenou Lhotu.[1])

Pan Boček prodav téhož roku Bolehradice[2]) přikoupil k panství búzovskému sousední statek lišnický. Patřily k němu mimo městečko Lišnici se zbořenou tvrzí a dvorem — vsi Vyšehoř s kostelním podacím, Podolíčko, Veselí, Studená Loučka a Podolí, část Pavlova, část Zadlovic se dvěma dvory a mlýnem[3]) a pusté vsi Úvoz, Bušín, polovice Svánova a Lechovice s dvorem.[4]) Dosud náležela Lišnice s příslušným zbožím Janu Heraltovi z Kunstatu, pánu plumlovskému, jejž předešlý majitel Procek téhož rodu roku 1476 vymíniv pro sebe jen panství kunstatské, půl vsi Hrádnice a dvůr újezdský, byl přijal za společníka svých statků deskových[5]) i zboží zástavního,

---

[1]) *Volný*, Mähren V. p. 216 a později též na zboží vranovské, jehož tři listy mu král Vladislav roku 1497 potvrdil. Desky zem. olom. XVI. fol. 4. *Volný* l. c. p. 187. Byly to listy vystavené nikoli pánům ze Lhoty Červené, nýbrž Prockům z Wildenberka. Půh. V. 70. Tím se vyplňuje dosavadní mezera téměř stoletá v pořadí majitelů Vranové Lhoty. Rozrod:

Procek z Wildenberka (Búzovský) 1376—1420. 1437 †
1. m. Eliška, 2. m. Kateřina z Boskovic 1390—1407.

- **Procek 1420—1447.**
  - **Kateřina z Wildenberka 1448—1466.**
    m. Bohuslav z Přeboz 1448—1466 (bratr jeho Hroch).
    - **Jan z Přeboz.** 1474—† 1482.
    - **Aleš z Přeboz.** 1480—1482 †
    - **Barbora z Přeboz. 1483—1497.** 1. m. Jan Sezema z Bukůvky, 1474—† 1486, 2. m. Jiří z Červ. Lhoty 1490—† 1503.
      - **Bohuslav z Bukůvky.** 1492.
      - **Albrecht.** 1506.
      - **Rohovlad.** 1506.
- **Břenek 1420—1447 †**

[2]) *Volný*, Mähren II. 1. p. 262.

[3]) »V Žadlovicích dva dvory a mlýn i k čemuž tu právo mám.«

[4]) Desky zem. olom. op. XIII. fol. 5. Polovic Hrádnice dříve taktéž lišnická připadla k Búzovu po smrti Procka z Kunstatu roku 1477. Srv. l. c. XII. fol. 7. k roku 1480.

[5]) Lysic, Opatovic *Volný* l. c. V. p. 628 a Lišnice. Desky zem. olom. op. XII. fol. 7.

zejména Jevíčka. Krátký čas potom zemřel Procek z Kunstatu roku 1477.[1]) Zanechal štědré odkazy, jež měl Jan Heralt vyplatit obnosem 5000 dukátův. Jmenovitě poručil k faře kunstatské, opatovské a roubanínské,[2]) v Jevíčku obci 300 zl., špitáli a kostelu sv. Mikuláše po 200 zl.,[3]) na Vyšehoří devět kop groší ročního platu k faře a dvě stě zl. kostelu, do něhož měl také být udělán zvon „z některých děl“.[4]) Všechny svrchky a listy postoupil před smrtí bratřím Ludvíkovi a Benešovi z Weitmile. Ti, sotva že Procek zavřel oči na vždy, pobrali po něm statek a drželi jako mocní poručníci jeho pozůstalosti.[5]) Byltě je úředník zesnulého Matěj z Byzbradce a z Chruděchrom bez vědomí Heraltova pustil v osiřelý statek a vydal jim závět.[6]) Lidé z Lišnice dali mu za války schovat od kostela vyšehorského dva stříbrné kalichy, kterých nevrátil. Podobně měl za sebou listy na Podolí.[7])

Podolí — později Německé,[8]) nyní Velké — od starodávna bylo součástí statku lišnického. Za Smila z Kunstatu bylo tam mimo poplužní dvůr, rychtu a mlýn, šest lánů poplatných a dva podsedky.[9]) Když se roku 1406 synové po Smilovi dělili otcovskými statky, připadlo Podolí s Újezdem a s Opatovicemi nejstaršímu z nich — Bočkovi z Kunstatu, jenž své choti Elišce na Podolí zajistil půl osmé hřivny ročního platu věnným právem,[10]) prodal však 4 léta potom celou ves a dvur tamtéž se vším příslušenstvím počínaje ode vsi až k cestě úvozské a k potoku, jenž slove Mírovský — Jindřichovi a Janovi bratřím z Hoburka,[11]) načež starší z nich Jindřich, řečený Rathan, ihned věnoval tam své choti Anně ze Šebetova půl osmé kopy ročního platu.[12]) Bratří Bočkovi Heralt a Oldřich se do-

[1]) Ještě 4. března 1477 svědkem. Archiv český VI. p. 511. Z okolnosti, že nejvyšším komorníkem olomuckým se strany krále Vladislava se stal po něm téhož roku Čeněk Kuna z Kunstatu, dlužno soudit, že Procek zemřel r. 1477.

[2]) Půh. VI. p. 258.

[3]) l. c. p. 165. 248.

[4]) l. c. p. 95. 246.

[5]) Půh. V. p. 47. 67. 402. VI. p. 258.

[6]) Půh. VI. p. 38. 71. 72. 96. 144.

[7]) l. c. p. 231. 261. 296.

[8]) Poprvé s tímto názvem v zápise desk. r. 1494.

[9]) R. 1388. Cod. dipl. Mor. XI. p. 202. XV. p. 187. Srv. Desky zem. olom. IV. č. 520.

[10]) Desky zem. olom. VII. č. 559 k r. 1408.

[11]) Desky zem. olom. VIII. č. 196. Půh. II. p. 417. 512. 602. Směrem »cesty úvozské« ležela tudíž ves Úvoz později zaniklá.

[12]) Desky zem. olom. VIII. č. 232. Půh. II. p. 419. 451. 455.

máhali sice vsi Podolí před zemským soudem z důvodu, že jim naň nebylo dopřáno práva předkupního,[1] a překáželi Jindřichovi v držení lesa, když ho chtěl mýtit a prodávat — leč bez výsledku.[2]) Podolí zůstalo, když se Jan z Hoburka veškerých práv na ně dobrovolně byl vzdal, bratru jeho Jindřichovi.[3]) Anna ze Šebetova vdova po něm, znova provdaná za Ješka z Bílé Lhoty, odevzdala roku 1437 správu vsi Podolí, ačkoli Procek z Kunstatu chtěl na ně uplatnit své nároky švagru Janovi jakožto poručníku nezletilého sirotka Alberta.[4]) Albert dospěv vložil roku 1447 ves Podolí s dvorcem, mlýnem, lesy medovými čili brtmi a s veškerým právem, jak od cesty úvozské až k potoku Mírovskému je rozměřeno a vymezeno, strýci svému Janovi z Hoburka, jenž na tom zboží hned zapsal 25 hřiven věnného platu ročního své choti Kateřině z Borotína.[5]) Dvůr podolský držel roku 1460 Hoburkův nájemník Kostlar.[6]) Po smrti Hoburkově roku 1466[7]) se uvázal ve zboží podolské lišnický majitel Procek z Kunstatu[8]) a ponechal si je k vlastnímu držení, když se svým strýcem Heraltem spolčoval se na statek lišnický.[9]) Jan Heralt z Kunstatu porovnav se s bratřími z Weitmile převzal v letech 1480 veškeré statky nebožtíkovy, zejména též Lišnici.[10]) Jen Podolí zůstalo sporné. Roku 1481 měl na něm jakýsi dluh kněz Kristin z Olomouce.[11]) V letech 1482—1490 domáhali se soudně zboží podolského Jan ze Zvole, „černý rytíř", a po jeho smrti roku 1483 syn rovněž Jan seděním na Miliči, dokládajíce se darováním krále Jiřího z roku 1459.[12]) Teprve nový majitel

---

[1]) Tak rozuměti dlužno výrazu »ssutí pro zemské dobré« v Půh. II. p. 484. Bývalo totiž pravidlem, že rodinný statek má zůstat rodině. Když tedy někdo bez vědomí bratrova prodal statek cizímu člověku, mohl bratr kup takový zpáčiti, to jest, mohl toho cizího kupce složením kupní ceny sesouti čili sesypati, a tomu se říkalo ssutí.

[2]) Půh II. p. 493. 535. 543. 552. 554. 578. 581. 597. 602. k letům 1416. 1417.

[3]) Desky zem. olom. IX. č. 230.

[4]) l. c. X. č. 123. 107. Půh. III. p. 435. 501—504. 663. 664. 684.

[5]) Desky zem. olom. X. č. 604—605.

[6]) Půh. IV. p. 292.

[7]) l. c. p. 527. VI. p. 221.

[8]) Půh. IV. p. 534.

[9]) l. c. V. p. 26.

[10]) Půh. VI. p. 9. 10. 23. 37. 81.

[11]) Půh. VI p. 125. V. p. 26. č. 161, kdež místo »na Podolé a na Mohelnici« — dlužno čísti »na Podolé u Mohelnice«.

[12]) Půh. VI p. 192. 196. 220. 221. 243. Tyto půhony nevztahují se na Podolí v okrese Boskovic — Vlastivěda p. 155.

Lišnice Boček Kuna z Kunstatu spořádal hranice i práva koupeného statku. Na senickém pánu vymáhal roku 1490 třináct hřiven ročního platu pro kostel vyšehorský, bratří z Weitmile pohnal před zemské právo, že nesplnili dosud zbožných odkazů Prockových témuž kostelu a neosvobodili Podolí podle závěti páně Prockovy[1]) — Matěje pak z Byzhradce upomínal soudně o vydání listů Hoburkových na ves Podolí a navrácení dvou kalichů vyšehorskému kostelu.[2])

V ty doby zemřel Jiřík Hrabiše z Postupic, syn předešlého pána búzovského. Byv prohlášen za plnoletého vstoupil záhy na dráhu veřejného života. Hned roku 1482 jel v poselství ke králi polskému.[3]) Otcovské dědictví Mor. Třebovou prodal se svým společníkem Janem Heraltem z Kunstatu roku 1486 za 30 tisíc zlatých Ladislavovi z Boskovic,[4]) tak že mu nezbylo v zemi žádného statku nemovitého.[5]) Zemřel roku 1491.[6]) Matka jeho paní Ludmila z Kravař se vdala zatím poznovu za Jana Berku z Dubé a z Lipého. Věnem přinesla mu své panství šternberské, k němuž připadlo dědictví po zesnulém Jiříku Hrabiši.[7])

Šternberskému pánu náleželo též ochranné právo nad klášterem kartuzianským, jenž dříve stával v Dolanech. Původně patřilo ke šternberskému panství opravní a ochranné právo jenom na vsi koupené a darované kdysi biskupem Albertem ze Šternberka. Roku 1423 svěřil převor Mikuláš s konventem též i klášter sám pod ochranu pánů z Kravař, tehda na Šternberce proto, že kartouze dolanská stála na místě osamělém a přístupném pro lotry a loupežníky.[8]) Jelikož přes to přese vše budova klášterní valně trpěla za válek husitských a místo bylo k bydlení nebezpečné, přesídlili kartuziané na předměstí olomucké. Král Matiáš, velký příznivec kláštera, zrušil všechny zástavy, jež na

[1]) Půh. VI. p. 233. 246—248. 232.

[2]) l. c. p. 231. Matěj z Byzhradce nemaje už kalichů, jelikož je byl svěřil Sazemovi z Bukůvky na Vranové Lhotě a on jich kostelu vyšehorskému neodevzdal, musel za ně Bočkovi položit 30 hřiven gr. náhrady. Půh. VI. p. 261. 296.

[3]) l. c. p. 215.

[4]) l. c. p. 302. 305. 85. 159. V. p. 55.

[5]) Půh. V. p. 157. k r. 1487.

[6]) Živ ještě 21. dubna 1491. Arch. český IX. p. 550. v listopadu na to slove nebožtíkem. Půh. V. p. 242.

[7]) Půh. VI. p. 269. 288. 305. 306. 308. 329. 337.

[8]) *Lefebre*, Moravia monastica sv. IV. p. 179. v zemsk. arch. brněn. pod č. 900. a tamtéž: Repertorium carthusiae vallis Josaphat č. 676 k r. 1423. Pro porozumění pozdějších rozepří o kostelní podací v Moravičanech zpráva velmi poučná.

zboží tohoto řádu byl učinil král Jiří,[1]) Loučany týmže králem zastavené vrátil klášteru roku 1466 úsovský pán Karel z Vlašímě.[2]) Kostelní podací v Dolanech a v Moravičanech vykonával tehdy jako hned počátkem století kartuzianský řád sám, užívaje k uznání toho práva po jednom podsedku v každé vsi. Stran požitku ze vsí Moravičan a Pálonína měl jakousi smlouvu s králem Matiášem Jiřík starší Tunkl z Brníčka.[3]) O kostelní podací moravičanské usiloval od roku 1481 šternberský pán Berka z Dubé.[4]) Věc projednávali páni teprve v březnu roku 1490, odložili však nález za tím účelem, aby záležitost, než úplně rozhodnou ve prospěch pana Dubského, byla přednesena králi.[5]) Za několik dní potom zemřel král Matiáš a rozhodnutí Vladislavovo v té věci nestalo se ještě ani roku 1492, kdy kapitula olomucká nechtěla šternberskému pánu potvrdit kněze, jehož byl podal na faru moravičanskou, porušiv tím výsady kláštera[6]) Při soudním jednání v té rozepři byl zástupcem páně Berkovým búzovský pán Boček Kuna z Kunstatu.

Současně projednávala se před zemským soudem důležitější osobně pro pana Bočka záležitost týkající se klášterního panství vizovského. Ochráncem tamnějšího kláštera byl posledně jako majoratní pán svého rodu Jiří z Poděbrad. Zboží klášterní bylo za válek husitských částečně buď rozchváceno neb opaty pro chudobu řeholníku pozastavováno. Tak zůstalo i když král Jiří roku 1467 poručil klášter vizovský věrnému přivrženci svému Janu z Cimburka na Jičíně v ochranu „tak aby on ten klášter s zbožím k němu příslušným do své živnosti v opravě své měl a jej ode všech útiskův a bezpráví obraňoval.“[7]) Z oprávce stal se Jan z Cimburka skutečným držitelem, když mu král Jiří

---

[1]) *Volný*, Mähren V. p. 95.

[2]) Arch. zem. brněn. Repertorium carthusiae vallis Josaphat č. 676

[3]) Půh. VI. p 255.

[4]) Pohoní toho roku Jan Berka z Lipého převora i vešken konvent řádu kartúzského, že drží v Dolanech a Moravičanech, kdež on obranu a opravu má, podací kostelní s jedním podsedkem v každé vsi, »ježto bych já z toho dobrý užitek míti mohl.« Půh. VI. p. 161

[5]) »odložen jest mezi panem Janem Dubským a Kartúzy nález panský, aby králi oznámena byla spravedlivost páně Dubského, kteráž světle ve dskách se ukazuje, proti kteréž také některé spravedlivosti se ukazují kartúzské, ježto se nezdadí, by tím dsky zrušeny býti mohly.« Půh. V. p. 217.

[6]) Půh. VI. p 272. Teprve r. 1511 bylo kostelní podací moravičanské králem Vladislavem přirčeno pánům šternberským. *Volný*, Mähren V. p 96.

[7]) Archiv český XV p. 251.

v letech 1468 a 1470 zbylé zboží i s klášterem od Uhrů zpustošeným a zloupeným zapsal zástavou v sumě 3000 zl. uh. se závazkem „tří kněží v klášteře vizovském toho zákona držeti a chovati, potřebú slušnú je opatříc, aby mohli tu býti a pánu Bohu slúžiti“.[1]) Podzástavním pánem byl v letech 1470—1477 Zdeněk Kavka z Řičan,[2]) po němž dědic Jana Jičínského Ctibor Tovačovský z Cimburka zastavil hlavní zboží klášterní v téže sumě 3000 zl. Václavu Bořickému z Morkovic.[3]) Když mírem olomuckým roku 1479 zlepšily se právní poměry v zemi, domáhal se též konvent kláštera vizovského statků svojich.[4]) Půhony o to se děly s vědomím a pomocí synů krále Jiřího knížat minstrberských, jimž Ctibor z Cimburka tehda hejtman zemský dohodnuv se s ostatními nápadníky rodu kunstatského jmenovitě s panem Bočkem búzovským, byl odevzdal roku 1483 vizovskou zástavu.[5]) Knížata minstrberská hned potom zapsali panství vizovské v jistině 2561 dukátů bratřím Archlebovi a Filipovi z Vickova. Pod nimi nastaly konventu časy tak zlé, že klášterníci se rozprchli a opat Beneš přesídlil na Velehrad.[6]) Jeho podnětem ujali se kláštera znovu páni z Kunstatu a dokázavše své právo k jednotlivým částem vizovského zboží,[7]) svěřili v dohodě s knížaty minstrberskými roku 1494 v první neděli svatopostní vizovské panství Bočkovi Kuně z Kunstatu, pánu búzovskému.[8])

Rozhodnutí jeho stran Vizovic zdá se, že bylo výronem nedlouhé doby, neboť ještě roku 1492 koupil statek Dlouhou Ves a Vrchoslavice.[9]) Vloženou téhož roku do desk listinu, kterouž král Vladislav před jedenácti lety byl mu daroval zboží v Laškově a v okolí,[10]) kázali páni z desek vymazat, jelikož nebyla ještě prozkoumána soudně.[11])

Tím časem pan Boček už pomýšlel na prodej búzovského panství a bylo mu na ten účel potřeba správního listu. Z rukojmí

---

1) Archiv český XV. p. 252. 255. *Palacký*, Dějiny VI. p. 523. č. 262.

2) *Volný*, Mähren IV. p. 476.

3) Půh. VI. p. 116 121. Ostatní části byly v několikerých rukou jiných.

4) Půh. VI. p. 112. 172.

5) Půh. VI. p. 173. Archiv český XV. p. 263.

6) Srv. Půh. VI. p. 172. V. p. 106. 196.

7) Půh. V. p. 196. 216. 252. 493.

8) *Dobner*, Monum. hist. Boem. IV. p. 472.

9) Desky zem. olom. op. XIV. fol. 48.

10) Lideřov, Luká, Knihničky, Liběnice, Přemyslovice, Bohuslavice, Raková a Lhotka. *Volný*, Mähren V. p. 241. 520.

11) Desky zem. olom. op. XIV. fol. 12. Půh. VI. p. 273.

za správu Búzova z toho roku, kdy panství byl koupil od pana Albrechta z Postupic, žil té doby už jediný pouze — pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, na němž se búzovský pán v květnu roku 1492 domáhal obnovení listu.[1]) Nedlouho na to prodal svou polovici Archlebova Václavovi z Ludanic,[2]) statek lišnický pak i panství búzovské Hanuši Haugvicovi z Biskupic a přesídlil na Vizovice.[3]) Tam ztrávil poslední léta svého života. Trvalých zjednal si zásluh přestavbou klášterní budovy a obnovou farního kostela, jejž ostřihomský arcibiskup Hypolyt obdaroval výsadami za to, že Boček Kuna byl kdysi zachránil kostelní poklad olomucký. Dle náhrobního pomníku, na němž byl označen jako druhý zakladatel kláštera, zemřel ve věku neplných šedesáti let v den sv. Severina roku 1497 a byl pochován v klášterním kostele před hlavním oltářem.[4]) Poslední manželka jeho slula Eliška z Kamenné Hory. (P. d.)

---

1) Půh. VI. p. 273. č. 1643.

2) *Volný*, Mähren II. 2. p. 472.

3) Roku 1494 už odtud pohání. Půh. olom. netišt. XI. fol. 166.

4) *Balbini* Miscell. Dec. I. lib. III. p. 231. *Dobner*, Monum. hist. Boem. IV. p. 472 popisuje náhrobní kámen jeho: »lapis sepulcralis Boczkonem exhibet lorica indutum, leoni insistentem, item scuta, nomina ac stirpem uxorum, quibus matrimonio junctus fuerat.« Co *Balbin* l. c. a podle něho *Volný*, Mähren IV. p. 478. vypravuje, kterak se potomní majitelce Vizovic zjevil Boček Kuna z Kunstatu, opravuje *Balbin* v pozdější knize (Dec. II. lib. 1. p. 111.), že to byl zakladatel kláštera, Smil z Kunstatu.

Z ruské literatury posledních let.

Referuje A. Vrzal.

II. Individualisté, aestheti a fantasti.

Kdežto realističtí spisovatelé více méně přidržují se skutečného života, spisovatelé druhého směru odvrátili se od skutečnosti světa vnějšího a zahloubali se do svého „já". Skutečnost jest hrubá i odporná, hněte osobnost, ubíjí její tvůrčí sílu, překáží jejímu osvobození a uplatnění. A toto osvobození osobnosti uplatní se nejlépe tím, že člověk postaví se nad svět skutečný, zamění svět skutečný plodem své tvůrčí fantasie. Spisovatel takové tvůrčí fantasie, která přetvořuje realnost podle jeho chuti, jeví se novým bohem, novým tvůrcem světa. A tak vidíme, že spisovatelé tohoto směru jali se „hledati boha" nového, „stavěti boha" nového, „tvořiti legendu" novou.

Zástupcem tohoto směru v současné literatuře jeví se Leonid Nik. Andrejev (nar. 1871). Jak z první sbírky jeho „Povídek", v níž nalézáme díla v pravdě umělecká, viděti, autor, pozoruje život skutečný, byl pojat hrůzou, „úžasem", ale tento úžas brzy stal se u něho legendou, která se snažila zatemniti život, který v něm vyvolal úžas ten, i stala se nářkem a strachem bezobsažným, úžasem, jenž nepoleká člověka zdravého rozumu. Andrejev, jenž na počátku otřásal svým talentem, svou dovedností zachycovati tragičnost života, začal psáti povídky a dramata, v nichž filosofické úvahy nejsou s to, aby vzbudily onen dojem tragičnosti, kterým působí druhdy jediný tah z jeho prvních povídek. Pessimismus a zoufalství v tvorbě jeho ukončily se jednotvárným opakováním nářkův a kletby poděšené duše. Úžas, neobmezovaný realními obrazy života, neživený pozorováním jeho nekonečné rozmanitosti, stává se jednotvárným a abstraktním. Ve slovech, v nichž nalézá svůj výraz, není nových barev, a tak úžas ten nenahání strachu.

Vzdav se skutečného života, Andrejev zakrývá to, co chce říci, tak těžkými, temnými symboly, že v hromadě symbolů je těžko dohrabati se k tomu, co vlastně chtěl říci. Autora mučí vysoké otázky života i mravouky, ale čím výše hledí se vyškrabati, tím hlouběji padá. Píše zběžně a mnohem více, než ho nutí tvůrčí potřeba, i chrlí na literární trh díla nepropracovaná, vymučená, v nichž jiskry umělecké tvorby tonou v banálních podrobnostech, v nevkusné allegorii a skutečná tragičnost nahrazuje se umělým hromaděním vymyšlených úžasů. Život

i svět je tomuto specialistovi v nestrašících úžasech — chaosem, a člověk slabou hříčkou chaosu, nebo, jak to naznačil v tragedii „Okean“, svět je nekonečné, bezúčelně vlnící se moře, a člověk je ubohou třískou na vlnách mořských. Toť základní myšlenka jeho filosofie. — Literární kritik Bocjanovskij tvrdí, že, kdyby někdo se otázal Andrejeva, „co nenávidí celou svou bytostí“, spisovatel by odpověděl, že „nenávidí světovou harmonii“. Zápas s touto harmonií, s pořádkem života, který prý podle jeho mínění proměnil lidskou osobnost, v podstatě svobodnou, v otroka, a ubil všecko, co bylo v osobnosti této tvůrčího, toť úkolem, který si autor vytkl. Tuto světovou harmonii Andrejev představil s jedné strany v „Anathemě“ jako rozladěný, pištící a syčící kolovrátek s jeho hrozným motivem melodie, a s druhé strany v podobě hrozného žaláře (v povídce „Mé zápisky“), založeného na nevyhnutelné hlouposti lidské. Žalář ten podle slov autora „Zápisek“ působí hrozivý dojem, zvláště na lidi nervosní, jimž červené cihly připomínají krev a krvavé kousky lidského masa. Nevelká okna se železnými mřížemi dovršují tento dojem a dodávají celku zasmušilé harmoničnosti a pochmurné krásy. Odtud proslulá formule železných mříží jako koruna stvoření světa, jako jeden z prostředků, zaříditi pravidelný běh života. „... Mříže jsou — ono schema, odstraňující chaos a na jeho místo zavádějící lidmi zapomenutý přísný pořádek.“ Na tyto železné mříže, skrývající tajemství, bouřlivě tluče Anathema, aby mu „Strážce vchodů“ otevřel tyto železné dvéře, autor „Zápisek“ však jen uctivě prosí za to pana Představeného žaláře. V podstatě i „Strážce vchodů“ i „pan Představený žaláře“ jsou jedna a táž osoba: oba stojí na stráži onoho tajemství, oněch starých železných vrat, které ukrývají člověku skutečnou pravdu a ostříhají hroznou světovou harmonii, onen hrozný žalář.

Ze zdí tohoto žaláře — světové harmonie — Andrejev snaží se vytahovati cihlu za cihlou a ukázati Představeného žaláře, jenž udržuje nesmyslnou harmonii světovou. Odtud jeho hrdinové stávají se nepřáteli tohoto Představeného žaláře, odpůrci Boha, „bohoborci“. Takovým je Savva ve stejnojmenném dramatě, jenž vypovídá boj nejen Bohu, stojícímu v středu světové harmonie, nýbrž i jeho dělníkům, sluhům jeho, mnichům, takovým je doktor Keržencov v povídce „Rozum“, takovým je Jidáš, takovým jest Anathema, takovým je Car Hlad ve stejnojmeném kuse, takovým je mořský loupežník Chaggart v tragedii „Okean“, tesknotou sžíraný buřič, jenž povstal proti Bohu i životu, a opovrhuje lidmi, tichými rybáři, neschopnými velikého vzbouření, i jiní.

Andrejev snaží se snížiti víru (Život Vasilije Fivejského), snížiti význam křesťanství pro zařízení života lidského (Anathema), uráží hrubě Boha i víru křesťanskou, v „Černých maskách“ pěje chvalozpěv ďáblovi a pracuje vůbec pro vzkříšení světového chaosu i zničení harmonie světové. Poněvadž rouhačství vešlo do módy, Andrejev podrobil se módě, hromadí spousty kleteb a bohopustého rouhačství a za to se mu platí, jako snad žádnému autorovi před ním. Za tiskový arch dramatu „Anathema“ dostal 2000 rublů, za 37 představení jeho v Uměleckém divadle v Moskvě 10.000, a roku 1909 prodal své spisy firmě „Prosvěščenije“ za 100.000 rublův a právo otiskovati jeho další práce za arch 1000 rublů. Zatím však obecenstvo ruské k Andrejevu ochladlo a dnes kritika se stydí, že v čas neprohlédla, že Andrejev si dělá ze svých čtenářů — blázna. Nyní ani jeho povídky ani dramata netáhnou. Poslední kusy: „Dni života“, „Anfisa“, „Okean“ a „Gaudeamus“ neměly na jevišti úspěchu. Nejsou tu živí lidé, nýbrž schemata lidských životů, vymyšlené a už známé nám obrazy, bezkrevné přízraky, vytvořené fantasií autorovou.

Individualistické a protispolečenské tendence pozorovati také ve škole ruských aesthetů, k nimž náleží Balmont i Brjusov se svými epigony.

Poesie Konstantina Dmitr. Balmonta (nar. 1867) vzkřísila kult krásy, učení o nadsmyslném světě, jenž se otvírá duši člověka jen v okamžicích aesthetické ekstase, učení o tvůrčí fantasii, jíž duše přetvařuje svět a osvobozuje se z moci vnějších okolností Podle jeho názoru osobnost v oslepujícím světě fantasie nalézá útočiště před jednotvárnou těžkou skutečností. Jako blouznivec B. zběžně pohlédl na svět a nenašed na světě ničeho kromě dukazů lidské slabosti a ukrutnosti osudu lidského, obrátil se také k nebi — ne sice s kletbou, jako Andrejev, ale s výčitkou a stížností. Pozoruje rodné obrazy, vidí všude jen slzavé údolí a nekonečný zármutek, i odcizil se zemí, lidskému hoři a hledal východ ze tmy života ne v zoufalství a hysterickém nářku, nýbrž v blouznění hledal pravou cestu k osvobození osobnosti. Nad světem skutečným vytvořil si svět fantasie a do toho se ponořil. Z přírody, ze života i z duše vzal pouze to, co osvobozuje duši od země a pomáhá jí vzletěti do světa, vytvořeného fantasií. Jeho poesie jest kult aristokratického sobectví, zbožňování svého „já“, své tvůrčí osobnosti. Básník je zamilován do sebe, protože svět, který vytvořil v sobě, jest jediný svět, jejž miluje; věří v povšechný význam svého „já“, protože toto „já“ jest jedinou spojující nití mezi různými zjevy

života. Když pak Balmont oslavil všecky své podivnůstky, zapěl chvalozpěv „světlému Bohu a krásnému slunci“, opakuje nyní sebe sama, neobohacuje svého obzoru studiem skutečnosti, ztrácí nejbohatší pramen nadšení.

Balmont založil školu asthetickou v poesii ruské, ale školu trvající krátko a bledou, protože neměla co přidati k jeho poesii, školu ruského modernismu, symbolismu a dekadentství. On sám byl také nejvšestrannějším zástupcem školy té, nejúplněji vyjádřil lásku osobnosti k vlastnímu blouznění, tak láskyplně odhalil v přírodě i v životě ony zjevy, které učí blouzniti, že jeho nástupcům nic nezbylo. Jednohlasně se všemi evropskými modernisty Balmont pěje chvalozpěvy irracionálnímu, vida v něm osvobození osobnosti. On sám opěvoval všecky cesty, jež ukázal evropský modernismus. Vůbec jeho poesie jest program nového romantismu, ukázání cest k aesthetickému proměnění světa. Má však Balmont zvláštní koutek, kde jest nevyrovnatelným básníkem mezi modernisty: jestiť básníkem „okamžiků“, rychle měnících se dojmů velkoměst.

Ale Balmont byl nejen básníkem, nýbrž i theoretikem modernismu a symbolismu v článku „Elementární slova o symbolické poesii“. Vůbec téměř všecko, co současní ruští symbolisté a dekadenti vykonali v oboru poesie zjemnělých nálad a mimoletných dojmů duše, nalézáme u Balmonta. Jeho stoupenci pouze rozvíjeli jeho idey, byli bledými napodobiteli. Proto také dekadentství ruské nedlouho živořilo se svým časopisem „Věsy“. Verše Balmontovy vyšly v 10 svazcích. Poslední jeho sbírky: „Pticy v vozduchě“, „Zelenyj vertograd“ a „Zovy drevnosti“ svědčí o úpadku jeho talentu. Opustilo ho podivuhodné umění rytmické, kouzelná hudebnost veršů, jež nyní lze čísti jen ze soustrasti.

Jediný Valerij Brjusov (nar. 1873), jenž jako modernista nadělal nejvíce hluku, v čas zřekl se hříchů svého mládí, a vynikaje pracovitostí i vědomostmi, bez bezprostředního originelního básnického nadání, obíraje se hlavně historií a literaturou, napsal řadu pěkných článků na historické a literární sujety. První jeho básně byly strojeným povstáním proti vědecko-positivnímu a společenskému směru ruské literatury, ale nyní ve vydání básní, nadepsaném „Puti i pereputja“, zničil stopy tohoto revolučního vystoupení. V dalších jeho básních původních není nenucenosti a bezprostřednosti, ba jeho předmluvy a komentáře k vlastním i cizím básním jsou lepší, než jeho verše a lépe než tyto vysvětlují smysl jeho literární činnosti. Zvláště cha-

rakteristickým dílem Brjusova jsou „Francouzští lyrikové 19. století“ a pak jeho životopisné i bibliografické náčrtky.

Fysiognomii básníka, jenž nemá vlastní svérázné poesie, hledati třeba v jeho prose. A v té příčině nejtypičtější prací jeho jest roman „Ohnivý anděl“. Je to vlastně ono genre literarní, které on sám vytvořil. Je to vědecká studie, zkažená vlastnostmi romanopisce, je to roman, zkažený vlastnostmi badatele. Je to práce příliš nudná, než aby v ní kdo hledal uměleckou reprodukci doby, a jest nepřesvědčivá, abychom v ní hledali vědecké závěrky. Nejcennější v romaně jsou — poznámky, obsahující mnoho zajímavého. Jako v poesii, tak ani v romaně jeho není bezprostředního, uměleckého prohloubení a vniknutí v duše lidí, za to je tu cítiti svědomitou práci autorovu.

V poslední době opustil Brjusov časopis dekadentů „Věsy“, vlastní to dítě, a přestěhoval se do časopisů společenského a vědeckopositivního směru, proti nimž dříve bojoval, a uveřejňuje tu své verše a poznámky. Je teď ještě méně básníkem, ač obírá se poesií, ale jest užitečným pracovníkem na poli literárním.

Jestliže L. Andrejev ukazuje na pessimismus, Balmont pak na aesthetismus jako na východ osobnosti z hrubé a odporné skutečnosti, jež tísní a ubíjí tvůrčí sílu osobnosti, Fedor K. Sologub (nar. 1863) předkládá chlípnost a pohlavní zvrhlost jako cestu k osvobození osobnosti v čtyřdílném romaně „Navji čary“, naplněném šílenými fantasiemi a chvalozpěvy smrti, jež pějí i děti. Smrt, smrt a smrt... Zápach mrtvol a pohlavní zvrhlosti vane z díla tohoto, snad posledního plodu ruského dekadentismu.

Z epigonů těchto aesthetův a fantastů jediný Jul. Baltrušajtis vydal r. 1910 vážnější sbírku elegií a písní s názvem „Zemnyja stupeni“. Verš jeho jest pečlivě propracovaný, ale v básních není bezprostřední prostoty, za to hojně unavující zasmušilé jednotvárnosti.

(O. p.)

Radiotelefonie čili telefonie bez drátu.

Přehled povšechný. Napsal Antonín Hrůza. (O.)

Jistě naskýtá se otázka, jak lze obloukovými lampami docíliti ochvěvů v přístrojích paralelně s nimi zapnutých, tedy v cívce samoindukční a v kondensátorech, když přece lampa jest napájena proudem stejnosměrným, kdežto ochvěvy, jak známo, mají charakteristiku proudu střídavých. Dr. Koomans vyjadřuje domněnku, že při zařízení lamp pro bezdrátovou telefonii působí jisté vlivy, které stabilitu oblouku ohrožují. Již pohled na oblouk za funkce lampy pusobí prý dojmem, jakoby lampa každým okamžikem měla zhasnouti. Síla proudu o 2 až 3 Amp. vystačuje sice, aby oblouk mohl existovati, ale nelze touto energií proudovou stabilitu oblouku udržeti. Zvýšíme-li však energii a učiníme-li oblouk stabilnější, zmizí ve vedle zapnutém ústrojí (v kondensátoru a v indukční cívce) ihned úkaz ochvějný, čili nedocilíme nijakých vln. Dlužno tedy míti na zřeteli, že použití slabšího proudu k pohonu lampy náleží k momentu, který existenci oblouku jaksi ohrožuje. Je též povšimnutí hodno, že se oblouk klade do oblasti magnetického pole, protože toto snaží se oblouk jaksi shasiti.

Podobně lze souditi i o atmosféře vodíkové, ve které oblouk hoří. Účinek vodíku jest ochlazující. Následkem velké pohyblivosti vodíkových molekul jest jeho vodivost značná; teplo, které se obloukem vyvinuje, přenáší se tedy rychle na stěny válce, ochlazeného opět zvenči vodou. Z atmosféry této jest však vyloučen kyslík a nemůže tu tedy býti žádného spalování, čímž zároveň jest oblouku odnímána možnost, aby teplo vyvinoval.

Existenční podmínkou oblouku je dále nutnost vyvinovati strojem dynamoelektrickým mnohem větší napjetí proudu elektrického (440 až 500 Voltů pro dvě lampy za sebou), než jakého by bylo pro normální hoření lampy zapotřebí. Zařízení toto má se zřetelem k dřívějšímu pojednání o brzdivém vlivu zařízení již uvedených opět význam ten, aby plamen ve své stabilitě byl podporován. Vysoké napjetí hodí se k tomu zvlášť velmi dobře, ačkoliv se zdá býti na první pohled pochybným odporučení, aby pro lampu, která má hořeti proudem o šedesáti až sedmdesáti Voltech, dodávána byla intensita čtyři až pětisetvoltová, jejíž napjetí nutno opět mírniti předepnutím řiditelného odporu ku svěrkám lampy a sice tolik, aby napjetí za odporem, tedy u svěrek lamp, neobnášelo více než 70 Voltů. Odpor tento vyplňuje tu úkol regulátoru lampy, neboť v okamžiku, kdy lampa jaksi k shasnutí se chýlí a kdy

tedy žádoucího napjetí nejvíce potřebuje, jest ve skutečnosti napjetí nejvyšší, protože za příčinou snížené síly proudu ztráta napjetí v předepnutém odporu jest nejnepatrnější. Hoří-li opět oblouk normálně, čili jinými slovy, vykonalo li napjetí proudové svou úlohu, zmírní se opět napjetí u svorek lampových, aby v následující chvíli opět podlehlo účinkům brzdivým v tomto ústrojí.

Má tedy ochlazování oblouku světelného a magnetické pole napříč oblouk prostupující jedině ten účel, aby na stálost oblouku uplatňovalo své rušivé vlivy, proti kterýmž funkcím opět energičtěji se uplatňuje uvedené zařízení o vyšším napjetí proudu od stroje.

Lampa, které užil ku svým pokusům francouzský důstojník Colin, podobá se také lampě Poulsenově; jen negativní elektroda pozůstává z velmi tenounké tyčinky uhlové (1 $^{m}/_{m}$ průměru). Aby zamezil spalování tohoto uhlíku, přiváděl Colin do lampy uhlovodík. K vůli úplnosti přehledu dlužno ještě zmíniti se o lampě Dra Austina, kterou bylo docíleno frekvence až tří milionů za vteřinu.

K další výstroji stanice vysílací náleží mikrofon. Ohledně téhož liší se úsudky jednotlivých autorit, jak z následujícího zřejmo.

Dr. Koomans použil pouze jediného mikrofonu uhlového a praví, že mu úplně dostačil. Inženýr Poulsen zapnul do své stanice 6—8 mikrofonův uhlových. Fessenden oproti tomu tvrdí, že mikrofony uhlové se pro tento způsob telefonie nehodí. Odporučuje použití tak zvaného „Trog-mikrofonu“, který pozůstává z kroužku mastkového (Specksteinring), na němž jsou připevněny dvě deštičky s elektrodami z platiny a z iridia. (Platina = Pt., atom. váha: 195·—, Iridium = Ir., atom. váha: 193·1.) Mikrofon tento lze chladiti vodou a možno jím vésti až 15 Amp., aniž by to srozumitelnosti rozhovoru bylo na ujmu. Mikrofon tento se nespálí a lze jím pracovati po několik hodin.

Též povšimnutí hodnou součástkou armatury bezdrátové stanice telefonické je tlumicí cívka. Dr. Koomans praví, že cívky tyto mají míti značnou samoindukci, aby mohly proud pro lampy zároveň graduovati, čímž zamezí se vznikání cizích a rušivých zvuků v telefonu. Tyto cívky mají jádro z měkkých, vyhřátých drátu železných, jichž konce jsou ohnuty přes oviny vodivého drátu měděného na cívkách a tvoří těmto jaksi plášť.

Souběžně se serií lamp zapnut jest řiditelný kondensátor, který má za úlohu umožniti variaci ve frekvenci ochvěvů proudových. Pozůstává z jedenadvaceti volných měděných deštiček o pruměru 170 $^{m}/_{m}$

a z téhož počtu pevných desk, průměru 210 $^{m}/_{m}$. Desky mají tvar půlkruhu a jsou od sebe vzdáleny 5 $^{m}/_{m}$.

Dále patří sem cívka samoindukční, jež jest ovinuta ogumovaným drátem průměru 0·9 $^{m}/_{m}$ v počtu 280 ovinů. Každá spirála této cívky má vodivý kontakt, ku kterému lze dle potřeby připnouti posuvný kontakt spojený s lampou.

Jeden konec vinutí cívkového souvisí se zemí, druhý je spojen s antenou, tedy se zařízením, které ochvěvy proudové do prostoru vyzařuje. Dříve používalo se k zhotovení anten kovového plechu nebo sítí, nyní, dle Fessendena, stačí několik měděných drátů, jejichž jednotlivá vzdálenost rovná se určitému dílci délky vln, s kterými se u toho neb onoho systému pracuje.

Stanice přijímací má vyjma lampu, dynamoelektricky stroj a mikrofony tytéž přístroje, jako stanice vysílací. Kromě toho jest hlavním údem stanic přijímacích tak zvané detektorium, jehož úkolem jest reagovati na vlny elektrické a sdělovati je naslouchátku, tedy telefonu. Hlavní podmínkou u detektoria jest, aby bylo ustavičně pohotově k přijmutí vln. Pro telefonii nelze tedy užíti frittrů, jež jest nutno po každém výboji vln k novému přijmutí připravovati mechanickým, třeba že samočinným úderem. Detektorium musí býti upraveno tak, aby s náležitou rychlostí odpovídalo.

Dr. Koomans použil detektoria z ocele a uhlí a pak detektoria ocelo-karborundumového. Obě dávají dobrý a jasný zvuk. Detektorium z ocele a uhlí dá se snadně zhotoviti ze dvou tyčinek uhlových, přes které položí se volně ocelový drát. Jest na úkor výkonnosti detektoria, je-li drát tento nějak tlačen k uhlům nebo sevřen, aby se nemohl volně zachvívati. Používá-li se tohoto přístrojku, je třeba připnouti k němu dva až tři galvanické články; mezi nimi a detektoriem je zapnut telefon s elektromagnety.

I ve stanici přijímací je samoindukční cívka spojena jedním koncem s antenou, druhým se zemí. Posuvný kontakt zde jest připnut jednak k positivu článků galvanických, jednak k detektoriu, jehož druhý pól je spojen s první svorkou telefonu; druhá svorka tohoto je spojena s negativem článků.

Při detektoriu carborundumovém není třeba článku galvanických.

Koomans použil ku svým pokusům též elektrolytického detektoria od Schlömilcha, dále tellurového od Austina, pak tantalového od Waltra. (Tellur = Te, atom. váha: 127·5, Tantal = Ta, atom. váha: 181·—.)

Elektrolytická detektoria se však u telefonie neosvědčila, protože nezní příliš, zejména jsou-li došlé vlny silnější.

Fessenden praví, že činil pokusy s rourkovým vacuumovým detektoriem od Fleminga, potom s detektoriem de Forestovým a Cooper-Hewittsovým a že se dobře osvědčila. Odpor v cívkách telefonových měřil asi 1000 ohmů.

Ohledně manipulace s radiotelefonem třeba podotknouti, že, nehledě k jistým potížím, s jakými bývá vyvolání žádané stanice spojeno, jest postup při rozhovoru velmi jednoduchý a snadný. Mluvící přepne svůj přístroj „na mluvení“ a poslouchá telefonem. Fessenden tvrdí, že sdílení rozhovorů radiotelefonicky jest mnohem jasnější než při systémech obyčejných a že se zejména jemnější nuance hlasu lépe přenášejí. Vysvětluje to okolností, že při radiotelefonii není hovor rušen elektrostatickou kapacitou, která řeč jaksi stravuje, jak tomu jest u stanic s kovovými vodiči, kde nutno užiti indukčních cívek s jádry ze železného drátu v ose cívky. I za silnějších atmosférických vlivů lze radiotelefonicky hovořiti, zejména na delší vzdálenosti.

Uvádí dále, že vyhlídka na možnost zavedení radiotelefonie, zvláště pro meziměstské hovory je tím větší, protože výlohy za zřizování drátového spojení na větší vzdálenosti jsou značnější oproti výlohám za stanice radiotelefonické, zejména uváží-li se, že bouře a jiné nepohody velmi zhusta vedení telefonická poškozují, čímž tedy k výlohám zařizovacím přidruží se značné procento nákladů režijních. V případu poruchy není třeba při radiotelefonii hledati závadu jinde, než v přístrojích ve vlastním úřadě, čímž okruh a pole těchto poruch jsou značně obmezeny. Opotřebování celého zařízení jest nepatrnější oproti zařízením s vodivým drátem; též počet zaměstnanců jest menší. Možnost zapojení stanic je tu daleko širší, protože lze zahájiti korrespondenci se všemi v dosažitelné vzdálenosti na radiotelefonii zařízenými stanicemi. Dále není třeba koncessí a svolení ku postavení telefonických tratí přes pozemky soukromé.

Ku sdílení rozhovorů radiotelefonických do krajin zámořských nebo do stanic na lodích hodí se tento systém nepopíratelně, neboť výlohy za kabel podmořský — nehledě tu ani k jeho neschopnosti k přenášení hovorů na delší vzdálenost pro jeho kapacitu — jsou přece jen velké, význam nedocenitelný má radiotelefonie pro vzájemný styk lodí na širém moři. Zde telefon překonává i výhody radiotelegrafie, protože k vůli této musí každá loď míti u své posádky zručného telegrafistu, který umí přijímati telegramy podle sluchu, kdežto radio-

telefonický přístroj na lodi může obsloužiti každý, v těchto případech, zejména, neboť není moderní lodě, která by neměla s sebou inženýra, který by dovedl v případu poruchy části stroje buď opraviti nebo za dobré vyměniti.

Rušivě působí na radiotelefonii atmosferické pohlcování, zvlášť hovoří-li se na vzdálenost větši než 100 mil. Pohlcování toto je daleko intensivnější v krajinách tropických a též za dne, než v mírných pásmech a v noci. Absorbce roste jak délkou vln tak i počtem jejich ochvěvů. Při 200.000 záchvěvech pohlcovalo se atmosférou 999 tisícin energie za dne, při 50.000 nebylo pohlcování skoro žádného.

Při pokusu roku 1907 mezi Brant-Rockem a Západní Indií na vzdálenost 1700 mil docílilo se 80.000 ochvěvů i za dne dobrého přenášení značek. Zajímavo je, že při vyšším počtu ochvěvů nebylo lze se dorozuměti mezi oběma stanicemi a při pokusech ve dne; oproti tomu bylo možno s touž energií a s týmž počtem ochvěvů vejíti ve styk z Brant-Rocku s Alexandrií v Egyptě na dálku skoro 4000 mil!

Marconimu podařil se rozhovor stanice v Glace-Bay v Novém Škotsku s Clifidem v Irsku na dálku větší 2000 mil s frekvencí 70.000. Značky jeho bylo lze přijímati i v Brant Rocku na vzdálenost 3000 mil.

S použitím energie stejné síly lze radiotelegrafem překonati větší vzdálenost než přístroji radiotelefonickými. Srozumitelnost poslednější jest odvislá také od množství vysokých tónů v řeči s frekvencí 1200 za vteřinu. Náležitě upraveným vysíladlem je zapotřebí stokráte větší energie elektrické pro telefonii než pro telegrafii při téže vzdálenosti. Tento rozdíl dá se však náležitě redukovati dobrými mikrofony tak, že je třeba potom energie toliko třicetinásobné.

Těmto názorům amerického badatele professora Fessendena oponuje berlínský předseda radiotelegrafické společnosti Jiří hrabě z Arca. Praví mezi jiným (viz Allg. Ztg. 1908), že vývodům Fessendenovým, jakoby se mu bylo podařilo telefonovati na větší vzdálenost, schází objektivní průkaz. Uvádí dále, že ku radiotelefonii na několik tisíc kilometrů bylo by třeba aspoň sto koňských sil k vytvoření elektrického proudu. Neboť z elektrické energie přeměňuje se jedna až dvě desetiny této síly v elektrické ochvěvy, což vyžaduje u menších stanic patnáct až třicet setin, u větších pak deset až dvacet koňských sil. Tyto mají býti ovšem za hovoru ovládány v poměru samohlásek v lidské řeči. Toto ovládání musí býti prováděno mikrofonem, do něhož se mluví, což prý je téměř nemožno, vzhledem na jeho nepatrné rozměry. Neboť již při menších stanicích počne mikrofon po několika minutách doutnati

a se spalovati, přes to, že používá se tu mikrofonu zvlášť silného. Pro větší stanice je tedy třeba použíti celé serie či batterie mikrofonové, která musí na mluvená slova reagovati. Než ani nejsilnější hlas lidský nemá tolik síly, aby přivedl k funkci tuto řadu mikrofonů.

Rovněž neutěšeně vypadá to s přijímadly či s detektory ve stanicích konečných, která přes úsilovné křičení ze stanice dávající sdělují jednotlivá slova tak nejasně, že jich necvičené ucho vůbec nerozezná. Používá se tu sice různých sesilovačů zvukův, ale dosavadní zařízení těchto se dosud neosvědčilo. Tyto sesilovače musily by býti upraveny způsobem, aby zvyšovaly srozumitelnost jak konsonantů tak vokálů, ve skutečnosti se však k této dokonalosti ještě nedospělo, protože dosavadní sesilovače přispívají toliko k snadnějšímu porozumění vokálů, kdežto konsonanty se jimi seslabují, z čehož následuje tím větší nesrozumitelnost sdílených slov. — Resumé hraběte z Arca ohledně radiotelefonie vrcholí konečně v přiznání, že telefonie tato je až dosud drahou technickou hračkou!

Na konci tohoto pojednání buďtež ještě uvedeny výsledky jednotlivých pokusů se zařízením tímto.

R. 1908 podařilo se zařízením Poulsenovým telefonovati ze stanice Lyngby u Kodaně do Weissensee u Berlína na vzdálenost 370 km.

Téhož roku konány byly dle Matinu pokusy ve Francii a sice s věže Eiffelovy na mys Finisterre na vzdálenost 500 km a bylo docíleno dobrého porozumění. A neschází ani zpráv, že podařily se rozhovory se zařízením de Forestovým z Paříže do New-Yorku. — Francouzští námořní důstojníci Colin a Jeance konali pokusy v létě r. 1909 a podařily se jim rozhovory jak z lodi na pevninu tak i z lodi na loď, vzdálenost rozmlouvajících obnášela 240 km a vysledek byl výtečný, jak komise, přítomná těmto pokusům, potvrzuje. Colin dodává, že s jeho přístroji bylo by lze mluviti z Toulonu až na Korsiku a při zdokonalení a přiměřeném sesílení jejich až do Alžíru. Uváží-li se, že na podmořském kabelu nelze hovořiti dále než 60—80 km pro jeho kapacitu, což jedině jest příčinou, že Korsika a Alžír dosud nejsou v telefonickém spojení s Francií, jest úspěch tento jistě pozoruhodný.

V Italii pokoušel se o radiotelefonické rozhovory prof. Majorana a sice s Monte Mario u Říma se semaforovou stanicí na Porto D'Anzio. Srozumění na 60 km bylo tak jasné, že bylo lze i dle hlasu rozpoznati osobu mluvícího.

Z uvedeného jest vidno, že radiotelefonie přestává býti technickou hračkou, ale že vzrůstá ve veledůležitý dopravní prostředek na sdílení

mluveného slova, přes překážky, až do jejího objevení nepřekonatelné. Telefon snažil se vždy vítěziti nad telegrafem, a nelze upříti, že podařilo se mu značnou měrou získati prioritu jak ohledně dokonalosti, rychlosti a srozumitelnosti sprostředkovaných zpráv, tak i ohledně jejich kontroly a spolehlivosti, nebéře li se tu také zřetele k značné rozšířenosti jeho mezi všemi vrstvami lidské společnosti. A není tudíž divu, že i v bezdrátovém zařízení druží se výbojně po bok radiotelegrafii, dnes již všeobecně uznané, oceněné a také již rozšířené po všech dílech světa, či správněji řečeno, do všech končin vesmíru, a že tudíž ani zde nespokojuje se s místem podřízeným. (Srovnej též: Dr. R. A. Fessenden: „Radiotelephonie“, dále Dr. N. Koomans, Haag: „Die Bogenlampe in der drahtlosen Telephonie“ a téhož „Drahtlose Telephonie“, II. III. u. IV. Jahrg. der Zeitschrift für Schwachstromtechnik in München, kromě pramenů v textu uvedených.)

První křesťané a Sokrates.

Podává Dr. Karel Hubík. — (Č. d.)

Ale toto všeobecné nazírání a shrnování všech filosofů a pohanů muselo doznati pronikavé změny v boji proti filosofii pohanův. Musel se činiti rozdíl mezi dobrými a horšími, mezi vynikajícími a mastičkáři, a pak musela se mladá křesťanská apologie zabývati specielně těmi, u nichž některé pravdy křesťanské nacházela anticipovány. K tomu dojíti muselo. Tu přicházejí křesťané se svou naukou, zvěsti o ní pronikají do prostředí pohanské intelligence, která s údivem se táže, kterak mohou křesťané nazývati své náboženství, své učení a předpisy něčím novým, když i o Bohu podobně smýšleli již jejich moudří mužové i podobné předpisy mravní ukládali. To byly myšlenky a námitky, které visely ve vzduchu, dříve ještě nežli sv. Justin péra se chopil, aby první apologii předložil Antonínovi Piovi a ostatním adresátům.

Co na to křesťané měli odvětiti, to dobře věděli, již evangelium, a zvláště sv. Pavel přesně to formuloval v onom uvedeném výroku. Bůh se učinil do určitého stupně přirozeným řádem světovým poznatelna pro každého, každý měl tolik schopnosti, aby o jeho jsoucnosti, vlastnostech a předpisech jakés takés dosáhl vědomosti — náboženství přirozené, ale že nikdo ani přirozených pravd ani přikázání úplně nevyplnil. Odpověď jasná, ale přece ne zcela určitá. Které pravdy náboženské mohou býti poznány přirozeným světlem rozumu? Na tu otázku nepodával ani sv. Pavel přesně vyměřené odpovědi, a přece tento bod hrál ve sporu mezi křesťanstvím a filosofií Řekův hlavní úlohu. Aristides pomíjí této záhady naprostým mlčením, poněvadž za jeho doby nebyla ještě akutní, ale sv. Justin se jí už vyhnouti nemohl. Jest zajímavo a poučno pozorovati Justinovo úsilí dopracovati se v této otázce definitivní jistoty. Dosud nevystihl a nepochopil správně ani jeden badatel Justinových názorův o tomto problemu. Házeno po něm výtkou neujasněnosti, povrchnosti, neupřímnosti atd., výtky to, které spadají spíše a to právem, na hlavy jeho moderních odsuzovatelů. Střízlivé a nepředpojaté zkoumání jeho spisův a zpráv o nich dochovaných odhaluje nám tu svrchovanou vážnost a opravdovost, upřímnost a pravdymilovnost, s níž sv. Justin i zde jako vůbec vždy a všude přemýšlel a pracoval.

Dle vzoru apologie Platonovy,[1]) již Justin v nejednom kuse napodobí, rozdělil si Justin svůj spis na část čistě obrannou, negativní

[1]) *Wehofer*, Die Apologie Justins des Phil. u. Märt. Rom 1897, str. 85 un.

a positivní. V první kratší (c. 3—12) potírá podklad všeho pronásledování tehdejšího, potírá správnost rovnice: křesťan = ἄθεος. Vede si jadrně a ne bez duchaplnosti. V druhém delším díle (c. 13—60) jest kladný, podává obraz učení a života křesťanského. Jako thema vytkl si důkaz, že křesťané zcela rozumně a právem ctí Boha Otce, Syna i Ducha svatého, zvláště že božská úcta Ježíše Krista ukřižovaného spočívá na zcela rozumných a pádných důvodech (c. 13). Vhodně připraviv rozum, srdce i vůli vznešených adresátů, rozkládá thema v tyto poddíly: 1. učení Kristovo a proroků jej předešlých jest jedině pravé a starší všech řeckých spisovatelův — o ty pouze běželo; 2. Ježíš Kristus jest jediný pravý syn Boží, jenž vůlí Otcovou stav se člověkem učil a kázal, aby pokolení lidské obrodil; 3. démonové usilovali jak před vtělením Kristovým falešnými bájemi o bozích, tak po jeho vtělení vymyšlenými báchorkami o křestanech a heresemi vliv činnosti Kristovy paralysovati.

Provedení důkazu stojí v obráceném poměru k disposici: nejprve c. 24—29 zabývá se bodem třetím, potom c. 30—53 bodem druhým a konečně c. 54—60 prvým. Není to náhoda. Dokázav, že všecka náboženství pohanská před Kr., že všecky herese po Kr., všecky pomluvy o křesťanech po světě roztroušené jsou přímo dílem démonů, kteří tím způsobem opět a opět usilovali a usilují lidstvo od nauky a milosti Kristovy odvésti, ukazuje ve druhém díle, že jedině pravým od Boha zjeveným náboženstvím jest náboženství, jež Kristus hlásal; onť jest oním prorokovaným Slovem Božím, oním Spasitelem a Učitelem, na jehož příchod čekal celý svět. Proroctví jedině na něm vyplněná jsou zárukou jeho božství. Teprve po tomto důkazu přechází apologet k bodu prvému. Z dosavadních důkazů mohlo býti každému zřejmo, že jediné křesťanství jest pravdou, a to celou pravdou, pohanství a herese že jsou dílem démonův. Tu však přirozeně zbýval ještě jeden problem, který čtenáři činiti mohl obtíže: odkud tedy ty prvky pravdy v pohanství a v heresích, odkud některé podobnosti mezi pohanstvím a křesťanstvím? Té otázce jsou věnovány kapitoly 53—60. Kulty pohanské a herese nás nezajímají: o předkřesťanských správných názorech filosofů dí zkrátka a všeobecně: „všichni venkoncem naše učení napodobují a hlásají“ (c. 60, 10); specielně pak ukázal na Platonovi, jako na representantu všech filosofů, že bral své správné názory z Mojžíše (c. 59—60).

To je tedy Justinovo nejniternější přesvědčení: Náboženské pravdy u pohanův, i u největších filosofů jsou — až na nepatrné výjimky —

plagiatem Zjevení. Justin to praví s otevřenýma očima, bez okolků. Byl si jistě vědom, že tato these vyvolá u čtenářů pohanských bouři nevole a odporu a proto velmi opatrně od počátku svého spisu na tento soud své čtenářstvo připravoval.

Ještě c. 8, 4 nazývá Platonův názor, že zemřelý po smrti jest souzen, podobným křesťanskému učení; všeobecně se vyjadřuje v c. 20, 3 o filosofech a básnících: „Jestliže my, dí, o věcech některých tak jako básníci a filosofové od vás ctění, o jiných pak vzneseněji a zbožněji, a sice jediní s důkazy mluvíme, proč vy nás více než všecky jiné nenávidíte?“ Ale již v c. 23, 1 prohlašuje křesťanství za jedině pravé a starší všech spisovatelů. Ještě obsažnější je tvrzení 44, 8: „A vše, cokoli o nesmrtelnosti duše a trestech po smrti, o rozjímání věcí nebeských aneb o podobných naukách filosofové i básníci pravili, to vše mohli pomysliti a vyložiti vzavše k tomu podnět z proroků.“ Tato stupnice je zakončena zmíněným již výrokem a důkazem c. 59—60: „všichni venkoncem napodobují naše učení.“

Různé brzy mírnější brzy obecnější výrazy Justinovy nevyplynuly snad z neujasněného stanoviska — jak se na všech stranách dosud za to má, nýbrž stojí úplně ve službách retorické opatrnosti a neztenčují naprosto význam rozhodujícího výroku konečného. Bylo to pevné přesvědčení Justinovo, které učinil podkladem své větší apologie, že zmíněné prvky pravd náboženských, ať kdekoli, pocházejí vždy ze Zjevení. Z tohoto všeobecného pravidla nevyjímá nikoho, ani Sokrata. Justin má nepopíratelnou úctu před Platonem a Sokratem, ale ta ho nepřiměla k tomu, aby system, na němž stál, k vůli nim prolomil. Byl důsledným do krajností.

Toto Justinovo stanovisko netoliko vzbuzovalo odpor u pohanův, nýbrž vnášelo do křesťanské spekulace něco nového, kus židovské apologetiky alexandrijské. Když po době Alexandra Velikého přepažení mezi Židy a Řeky padla a začala intensivnější výměna myšlenkových poznatků mezi nimi, tu octli se Židé před týmž problemem jako apologeti křesťanští: nacházeli u Řeků věty, které se nic nelišily od výroků sv. knih. Aristobulos (kolem r. 150) přímo tvrdil, že Pythagoras, Sokrates, Platon, Homer, Hesiod čerpali z Mojžíše. Ale kdyby i mínění mnohých učenců nynější doby, že spis Aristobulovi připisovaný jest výrobkem doby pozdější po Filonovi spočívalo na pravdě,[1])

[1]) Srv. proti nim *Paul Heinisch*, Der Einfluß Philos auf die älteste christl. Exegese 1908, 16—20 a *E. Schürer*, Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi III³ str. 386.

tím na věci sané se mnoho nemění: ten názor byl hellenistickým židům zcela běžný.[1]) A později největší representant hellenistického židovstva Filo († kolem r. 54 p. Kr.) mínění toto opakuje.

Justin tedy přesazuje tuto rostlinu ze zahrady židovské do křesťanské. Po svém obrácení žil delší dobu v Alexandrii. Tam si osvojil úplně methodu Filonovu ve výkladu St. Zákona, tam přijal také přes veškeru lásku k řecké filosofii stanovisko osvícenských židů o poměru pravd u pohanů ku Zjevení úplně za své. Při tom však byl dalek strohé upjatosti. Jako všude vždy hlásal svobodu vůle a osobní zodpovědnost, tak předpokládal, že každý člověk může poznati určité mravní povinnosti a omezené jakési kvantum metafysických pravd jako na př. existenci Boží atd. To je však bod velmi spletitý a dosud nerozřešený a ani tolik na něm zde nezáleží; přesvědčení Justinovo, že rozum lidský sám o sobě není schopen mnoho pravd poznati a že bez vlivu Zjevení by jeho nábožensko-filosofické poznatky byly poměrně velmi řídké, jest nade vši pochybnost pro první čas jeho činnosti konstatováno. Zjevení tedy umožnilo rozmach a rozkvět řecké filosofie. Jak si představoval Justin sprostředkování zjevených pravd?

O Platonovi aspoň zcela určitě dí na dvou místech, že četl Mojžíše.[2]) Jinde tutéž myšlenku vyjadřuje pouze slovem λαβεῖν vzíti převzít, μαθεῖν poznati. Užívá-li tudíž týchž výrazův o jiných mudrcích, pak lze zcela právem za to míti, že i v nich předpokládal přímou známost knih Mojžíšových; v c. 59, 3 staví dokonce Platona a všecky ostatní spisovatele filosofy, kteří něco zjeveným pravdám podobného hlásali, vedle sebe. O která fakta tento svůj názor Justin opíral, to zkoumati vymyká se rámci tohoto článku.[3])

Čtením Starého Zákona seznámili se filosofové s některými pravdami, jež by jinak byly zůstaly mimo jejich obzor duševní, a ty vzali za východisko své spekulace.[4]) Poněvadž však přistupovali ku studiu Mojžíše s nedostatečnou průpravou, proto odpor a nedorozumění mezi filosofy.

---

[1]) Na př. Sibylla židovská píšící asi r. 140 př. Kr., obviňuje Homera, že její verše pro sebe zpracoval a zpeněžil. Oracula Sibyll. III. 419—432.

[2]) Apol. I, 60, 5. 6.

[3]) Dle Aristobula existoval již před Septuagintou překlad aspoň některých částí Pentateuchu a toho prý použili filosofové řečtí (Eus. Praep. evang. VIII.. 12). Justin však takový překlad popírá. Ap. I, 31, 4.

[4]) Ap. I, 44, 9 τὰς ἀφορμὰς λαβόντες.

Tímto způsobem dle Justina Logos Boží svým zjevením oplodňoval duševní práci, úsilné zápolení lidstva mimožidovského a poznání důležitých pravd před vtělením svým. Tu sumu pravd, kterou poznal Sokrates přirozenými t. j. každému člověku sdělenými silami bez ohledu na pravdy, k nimž jej dovedla znalost Starého Zákona,[1]) mohl poznati každý člověk. Hlásal-li on či druzí více pravd než ostaní znali a poznati mohli, pak to nebyl jeho duch, který je objevil, nýbrž zjevení Starého Zákona, které mu je sprostředkovalo. Ale tento pramen nebyl výlučně jemu přístupen, nýbrž každému druhému, ovšem s jistými překážkami zevnějšími, o nichž se nikde ve spisech nám dochovaných Justin blíže nevyslovil. Čím Sokrates zastiňoval svět, to byla stránka čistě formální, neodolatelná síla jeho indukční methody (5, 3 ἐξεταστικῶς ταῦτα εἰς φανερὸν ἐπειρᾶτο φέρειν).

Z Harnackova pojednání by se zdálo, jakoby Justin byl Sokratovi vymezil nějaké zvláštní místo mezi mudrci pohanskými; Harnack jde dokonce tak daleko, že tvrdí, jakoby Justin Krista Pána a Sokrata k sobě navzájem nejblíže posunul.[2]) Jest to hyperbola, o něž Harnack nemívá potíže. Justin ve skutečnosti tvrdí toto (Ap. I, 46, 3, 4): „Kristus jest prvorozený Boží a Logos, jehož veškeré pokolení lidské jest účastno. A kdo dle Loga žijí, křesťané jsou, byť i neznabohy byli zváni, jako jsou u Řeků Sokrates a Herakleitos a jim podobní,[3]) u barbarů pak Abraham, Ananiáš, Azariáš, Mizael a Eliáš a jiní mnozí, jichžto skutky nebo jména vypočítávati tuto nechceme vědouce, že by příliš dlouhým bylo. Podobně ti, kteří druhdy bez Loga žili, lidé byli špatní a Kristovi nepřátelé a vrahové těch, kteří s Logem žili. Kdo však s Logem žili a žijí, křesťané jsou, a to nebojácní a neohrožení.“ [4])

---

[1]) *Pfättisch*, Der Einfluß Platos auf die Theologie Justins des Märt. 1910, str. 4. tvrdí, že Sokrates nic o Písmu nevěděl. Obraty a výrazy Justinovy shora uvedené takového mínění nedovolují.

[2]) L. c. str. 9. 10.

[3]) *Harnack* cituje toto místo neúplně: »Alle die mit dem Logos gelebt haben, die waren Christen, wenn sie auch als Gottesleugner galten, wie unter den Griechen Sokrates.« O druhých ani zmínky.

[4]) Srv. také jeho »Dogmengeschichte«, 508: In demselben Satze, in velchem er Christus als den Sokrates der Barbaren (Justin Ap. I, 5, 4 οὐ γὰρ μόνον ἐν Ἕλλησι διὰ Σωκράτους ὑπὸ λόγου ἠλέγχθη ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐν βαρβάροις ὑπ αὐτοῦ τοῦ λόγου μορφωθέντος καὶ ἀνθρώπου γενομένου καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ κληθέντος), das Cristentum somit als eine sokratische Lehre erscheinen läßt, trägt er eine unerhörte Auffasung vor: Der Lehrer Christus die menschgewordene Vernunft Gottes. Harnack vykládá Justina zcela převráceně. I ten citát, na nějž se odvolává — nehledě k jiným jasným výrokům

Třeba pouze čísti tato slova, aby ozřejměl vlastní názor Justinův. Sokratovi nepřísluší podstatně naprosto žádné výjimečné postavení; jest pouze jedním z mnohých.

Neodchýlil se však Justin od tohoto nazírání na jiném místě, jež pro Harnacka bylo východiskem? V c. 5, 3. 4 prohlašuje Justin s jakýmsi slavnostním povznesením: „Když pak Sokrates pravdivým důkazem a zkoumáním (λόγῳ ἀληθεῖ καὶ ἐξεταστικῶς) toto (že totiž t. zv. bohové vlastně jsou zlí démonové) na světlo vynášeti a lidi od démonů odváděti usiloval, tu démonové sami lidmi, již ve špatnosti si libují, způsobili, že byl jako neznaboh a bezbožník usmrcen, an prý nová božstva zavádí. A podobně i u nás o totéž pracují. Neboť toto bylo netoliko mezi Řeky skrze Sokrata prokázáno, nýbrž i mezi barbary od samého Loga, jenž se vtělil a člověkem se stal a Ježíš Kristus nazván byl, jemuž my jsme uvěřili.“

Ani tu nevyjímá Justin Sokrata z celého množsví filosofů jako zjev ojedinělý svým poznáním, konstatuje pouze jeho boje a usilování bez ohledu na ostatní. Místo činí svou formou arci dojem koncesse poměrně velké pohanským adressátům. Kdo nezná dialektické obratnosti Justinovy, kdo mu upírá retorickou vyškolenost, ten by při prvním, druhém čtení vkládal do tohoto místa podobný názor jako Harnack. Právě však na této apologii a jí spřízněném Dialogu se židem Tryfonem máme pádný doklad, jak Justin zbraně, jež mu theorie řečnická skýtala, prakticky dovedl znamenitě využitkovati. O tom jsem však podrobněji jednal na jiném místě. Vlastní přesvědčení řečníkovo přesně formulované nesmíme hledati hned na začátku řeči, kdež nutno šetřiti přesvědčení protivníkova co nejvíce, nýbrž dále a po výtce až na konci, kdy po vyčerpání všech instancí věc v plném světle a jasnými slovy pronáší. Na začátku i Justin leckdy ponechává zúmyslně jakousi nejistotu, jakýsi závoj na svých slovech; protivník vykládá si jeho slova ve svůj prospěch, zasvěcený dovede arci i z těch stručných narážek pravé jeho mínění bez obtíží vyčísti. Tak i zde pozorovati opatrnost Justina řečníka: jmenuje pouze Sokrata, ale nevylučuje druhých, o nichž mluví

---

apologetovým — ho usvědčuje: křesťanství není naukou sokratickou, nýbrž nauka Sokratova jest anticipovanou částkou křesťanství, není Kristus novým Sokratem — něco podobného Justin jakživ netvrdil ani tvrditi by se neodvážil — ale Sokrates byl jakýmsi tlumočníkem, nástrojem Loga, vtěleného Krista (διὰ Σωκράτους ὑπὸ Λόγου ἠλέγχθη ταῦτα). Srv ostatně o tomto a ostatních nesprávnostech Harnackových při výkladu Justina o Sokratovi důkladný článek *Pfättischův* Christus und Sokrates bei Justin. Tübinger Theol. Quartalschrift XC, 1908, 503—522.

teprve v cap. 46; naráží na jeho vyšší zdatnost, ale neudává pramenův až teprve v cap. 44 a zvláště 60: zúmyslná stručnost, ale nikterak nedůslednost; zúmyslné přítmí, ale chová totéž, co nám odhaluje plné světlo dalších, pozdějších kapitol. Sokrates i na tomto místě jest pouze člověkem, který jako každý jiný má přirozený, abych tak řekl, podíl na Logu (c. 46 v. nahoře), což ho uschopňovalo jako všecky lidi poznati nejzákladnější náboženské pravdy a povinnosti a dle nich také žíti. Sokrates jest i zde, jak se zdá, jedním z těch méně četných, k nimž dostalo se přirozenou cestou, čtením neb slyšením, nadpřirozené zjevení Loga prorokům židovským, neliší se od druhých ani rozsahem poznatků; co ma před nimi a nad ně, je čistě formální stránka, jak již na hoře dotčeno. Ale tento vztah, tato odvislost Sokrata od Loga zde jako in nuce naznačena jen obratem: Od Loga skrze Sokrata prokázáno. Připouští li tato skoupost ve slovech u nezasvěceného zdánlivě nějaké vyvolené postavení Sokratovo, pozdější vývody, od nichž trháno býti nesmí, uvádějí vše na pravou míru a přesně vymezují zásluhy jeho. Jsou, jak řečeno, čistě formální.

V prvé obraně své tedy uvádí Justin náboženské poznání a konání Řekův a ostatních národů kromě Židů na dva prvky: první velmi omezený počet pravd a povinností může každý člověk poznati a zachovávati, je to výkon přirozených sil t. j. kořenících v účasti na Logu, který každému člověku se jakousi měrou sdílí; poznatky náboženské pravdivé, které ono skrovné všem dostupné kvantum převyšují, jsou ať jakýmkoliv způsobem čerpány ze Zjevení, po výtce z Mojžíše. Kdyby řečtí filosofové nebyly našli přístupu k posvátným knihám židovským, v nichž uložena slova Boží, nebyli by se nikdy povznesli nad niveau prostého muže v ohledu náboženském. Arci vyčetli z oněch svatých pramenů nejen pravdu, nýbrž i překroucení a bludy; nerozuměliť vznešené a tajůplné řeči Boží.

To je stanovisko Justinovo před rokem 155/6 i v době nejblíže následující, jak svědčí Dialog se židem Tryfonem. Nenašel se asi nikdo, jenž by byl poukázal na slabé stránky tohoto vysvětlení, a tak Justin trval při něm důsedně dále. Padá arci také na váhu, že v rozmluvě s vyškoleným židem tehdejší doby — a tím byl Tryfon — toto stanovisko bylo jakousi výhodou, oba soupeře sbližovalo; domnívati se však, že by Justin jen maskoval, brání netoliko jeho pravdymilovnost, ale i celkem vedlejší podřízený význam této otázky pro řešení hlavního thematu.

Justin nepraví sice v Dialogu nikde, že by pohanští mudrcové z Písma byli čerpali, ale jinak se jeho myšlenky v Dialogu a v Apo-

logii kryjí. I v Dialogu prohlašuje některé zjevy pohanství za přímé znetvoření proroctví starozákonních, jež zlý duch provedl, aby už staletí napřed kořeny křesťanství podťal (D. c. 69. 70 srvn. Ap. I. c. 23. a 50 nn.). Názor jeho o dobrých prostých pohanech jako anticipovaných křesťanech potkává nás i v Dialogu, sice ve formě poněkud pozměněné, ale obsahem stejně. „Kdo zajisté činili, dí, co obecně a od přírody a věčně krásné jest, ti jsou bohumilí a budou skrze Krista tohoto při vzkříšení tak jako ti, již před nimi byli spravedliví, Noe, Enoch, Jakob a podobní všichni spaseni s těmi, jenž poznali, že tento Kristus jest Syn Boží.“ [1]) Srv. apol. c. 44.

Tak lze za to míti, že Justin i třetí člen svého systemu v této době neochvějně třímal a sporadicky sem tam vystupující, probleskující zásvity vyšších pravd jako půjčku ze St. Zák. oceňoval. Není stopy, že by byl někde se svým názorem vzbudil odpor: pohanský svět i s adressáty, jak se zdá, nevěnoval jeho obraně té pozornosti, již Justin očekával, a křesťanský Řím, nepřijal-li již tenkráte jeho vysvětlení za své, ničeho aspoň nenamítal. Bylať tehdejší mysl křesťanská k tomu nakloněna, lidské síly v náboženském ohledu tím více za poměrně omezené pokládati, čím neobmezeněji uznávala se dobrota Boha, který neváhal k vůli člověčenstvu proroky posílati a dokonce sám sestoupiti, aby pravdy zjevil a milosti potřebné zjednal. I Justin byl jedním z těch, kteří na tomto základě své spekulace budovali. K tomu jakoby doplňkem přistupovala a z něho vyplývala ona interpretace po řídku a to ještě nesprávnými rysy zatemnělých a znetvořených pravd vyšších, jež ve Zjeveních Starého Zákona často se naskýtají. Justin asi soudil takto: kdyby poznání oněch pravd vyplynulo z přirozených sil lidského ducha, pak by jejich známost musila býti, neli všeobecná, tedy aspoň daleko více rozšířená a s větší jistotou a přesností vyslovená než tomu historicky zaručeně bylo. Závěr tudíž ležel pro něho na snadě: tyto záblesky nejsou dítkami lidského ducha, nýbrž vzaty se stolu Zjevení Božího, jehož se národu vyvolenému bylo dostalo. Vzal kdysi dle báje Prometheus oheň nebešťanům, aby ubohé lidstvo pomocí jeho povznesl na vyšší stupeň života. Ne nepodobni Prometheovi byli oni mužové, kteří ze Starého Zákona sem tam nějaký úryvek

---

[1]) c. 45, 4 οἳ τὰ καθόλου καὶ φύσει καὶ αἰώνια καλὰ ἐποίουν, εὐάρεστοί εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ τούτου ἐν τῇ ἀναστάσει ὁμοίως τοῖς προγενομένοις αὐτῶν δικαίοις Νῶε καὶ Ἐνὼχ καὶ Ἰακὼβ καὶ εἴ τινες ἄλλοι γεγόνασι, σωθήσονται σὺν τοῖς ἐπιγνοῦσι τὸν Χριστὸν τοῦτον τοῦ Θεοῦ υἱόν.

vnesli v lidskou spekulaci: těmi drobty podstatně zlepšena, zušlechtěna duševní práce člověka.

Tento system ovládal úplně myšlení Justinovo. Byl si vědom obtíží historických, na které celý tento řetěz vývojový narážel? Jistota, s níž jej zastává v prvé obraně, dovoluje na nejvýše jen tolik předpokládati, že hloubky a dosahu jejich nevystihl.[1]) Věřil židovské a snad již i tenkráte vznikající křesťanské škole alexandrijské. Ale přišla doba, kdy tyto historické otázky podrobeny byly důkladné zkoušce. Bylo to v onom kulturním boji za Marka Aurelia, o němž v tomto časopise už dříve porobněji bylo bylo pojednáno (ročník 1909). Odkazuji na onu stať. (P. d.)

[7]) Historické údaje a narážky v I. apologii dokazují nade vši pochybnost, že Justin tenkráte byl slabě okutý v chronologii. Zvláště nápadným jest, že jmenuje králem Židů za doby překladu Septuaginty Heroda. Ostatně přesvědčení, že na příklad Platon čerpal z Mojžíše, bylo tou dobou rozšířeno nejen mezi Židy a křesťany, ale i mezi pohany. Filosof Numenius z Apomeje (vrstevník Justinův) nazývá Platona přímo Μωσῆς ἀττικίζων (Eus. Praep. evang. XI, 10).

Z francouzského písemnictví.

Podává Alois Koudelka.

Gabriele d' Annunzio, jemuž patrně spáti nedal Rostandův „Chantecler“ (vysl. šantkler), ohlašoval už dávno hlásnými troubami do celého světa, že píše — a prosím, ne vlašsky, nýbrž francouzsky — drama „Sv. Sebastián“, jež překvapí. No, a překvapilo, jen co je pravda! Překvapilo svou hybridností a ne méně svou pohoršlivostí, aspoň místy. Jedné však věci rozhodně docílil, že totiž jeho „Sv. Sebastián“ octl se ještě spíše na indexu nežli na prknech. První akt bez odporu vyniká jak rušností, tak i scenerií. S., velitel emeských lučištníků, povzbuzuje dva mladé křesťany k stálosti u víře, obrátí jejich matky a jejich pět sester, vyznává se sám býti křesťanem, tančí na řeřavém uhlí a vystřeluje k nebi svůj šíp, jenž na zemi už nedopadá. Vše to poskytlo autorovi příležitost, předvésti výjevy silné neb rozkošně dojemné. Verše, — jsou to blankverše osmistopé po vzoru starých fr. mysterií, tu a tam propletené drobnějšími básničkami pevných a ustálených forem, — jsou celkem poetické (jenom že židovka ml. Ida Rubinsteinova, jež je přednášela, všechen pel s nich setřela). Za to druhý akt, — až na některé scény, — je nejen svrchovaně nudný, nýbrž i hrozně konfusní. Divák opravdu neví, co vlastně autor chce, neboť vystupující tu osoby jsou jednak skutečnými, ze života vzatými osobami, jednak symbolistickými; dohadujete se pouze, že asi intencí autorovou bylo, předvésti jako na obrovské fresce konec světa a jitřenku nové éry. S třetím aktem vracíme se opět k ději. Sebastián má býti souzen císařem. Škoda jen, že tu drama zabíhá v absurdnost, umělkovanost a neslušnost.

V druhém aktu s hlediska sv. Sebastiána zdálo se království Kristovo splývati v jedno s říší slunce, v třetím však aktě caesar zaměňuje S. s Adonisem. Caesar rád by zachránil mládce, jehož krása zdá se mu býti božskou. Jako nějaké ženě nabízí mu poklady, slávu, ano — i bohem slibuje ho prohlásiti.

Tu es trop beau et il est juste
Qu' on te couronne devant tous
Les dieux. Je ne veux pas savoir
Si tu fais des rêves. Je t'aime . . .

A když křesťan přednost dává smrti před vší tou slávou za cenu víry zapření:

Donnez — lui, sacrificateur,
Une robe blanche. Entourez
De verveine et de bandelettes
Sa chevelure de joueuse de flûte . . .

a dále:

Il se meurt le bel Adonis.
Pleurez, pleurez . . .

Majíce to na mysli, bezděky se tázati musíte, kterak mohl d' Annunzio chtíti světu namluviti, že jeho drama má sloužiti k oslavě Kristově a Jeho mučedníků. Pravým opakem toho jest práce d' A. Nebo chcete-li, ona není ani křesťanskou ani pohanskou; ona jest obojím, ba ještě něčím jiným. Člověk raffinovaný opovážil se vkročiti do ráje prostných duší křesťanských; učenec, jenž zná spřízněnost všech theogonií a všech theologií, usmyslil si pro zábavu hlásati sblížení mezi Bohem a sluncem, mezi Kristem, jenž umírá a z mrtvých vstává, a Adonisem, zosobněním to přírody, jež odumírá, aby omládlá znova k životu povstala. Není divu, že věřící protestovali proti kusu tomu; není divu, že dílo d' Annunziovo, jež je mixturou poesie, hudby, zpěvu, tance a výpravnosti, nese na sobě značku dekadentnosti, že je dílem, jež oslňuje, v údiv vás uvádí, ale srdce vašeho nejímá a neuchvacuje! Kdo by snad pochyboval o neupřímnosti autorově, ten ať jen si dobře přečte slova S. k caesarovi:

Je danserai la Passion
De ce jeune homme asiatique,
De ce prince supplicié; — prosím, to mluví o Kristu!
Car la feuille de ton laurier —
Est comme le fer de la lance
Qui lui perça le flanc anxieux.

Než přikročme již ke konci. Lučištníci emesští, jimž dán caesarem rozkaz S. usmrtiti, rádi by mu dopomohli k útěku, neboť i oni milují jej láskou — zvláštní, než on je zapřísahá, by ho jen šípy ustříleli. Mrtvolu jeho odnášejí bytosti okřídlené do říše, kde po ranách ani slechu . . . O představení jde jeden hlas, že kromě dvou úloh, jež se nalézaly v rukou Dejardinea a ohnivé Very Sergineové, nestálo za nic, za to však chválí se výprava.

„Comme ils sont tous", sluje čtyraktovka od Aderera a Ephraima. Předmětem jejím jest odpuštění cizoložstva — milující chotí a matkou. Že tu kajícím hříšníkem je šlechtický důstojník a velkodušnou ženou dcera republ. senatora a továrníka, nic nedělá, jediným

novým rysem je tu vystoupení prosté dělnice, jež svého nevěrného muže zavraždila a přes své porotou osvobození činu svého lituje. Na kuse chválí se technika dramatická.

„Un Soir“, tříaktovka od Trarieuxa, jedná o maceše, jež se zamiluje do milence své pastorkyně a míní s ním prchnouti, ale ještě v čas se vzpamatuje, z viny své muži se přiznává a sama pak mladý párek spojuje.

Neobyčejného úspěchu docílil Romaina Coolusa duchaplný kus „Les Bleus de l'amour“ (Nováčci v lásce). Autor dokumentuje tu — francouzskou theorii, že mladí muži bez zkušenosti nemají vstupovati v stav manželský, na třech příkladech, a shovívavá teta podporuje, seč jen může, Don Juana proti oběma nováčkům, třebas že jí už hromadu peněz z kapsy vytahal.

Georges de Porto-Riche, postavil kusem „Le vieil Homme“ svým dram. pracím korunu, ježto co do jednotnosti dějové, jak místní a časové, přiblížil se co nejvíce vzorům klasickým. Děj krátce je tento: Nerovný manželský párek: lehkomyslného muže a náruživé, žárlivé ženy — má syna předčasně zralého, jenž v sobě spojuje smyslnost otcovu s ponurou náruživostí matčinou a tragickým sběhem okolností se zamiluje do téže lehkomyslné ženy, s nížto jeho otec po dlouhé době manžel. věrnosti důvěrné styky navázal. Následek toho: matka je všecka zoufalá, syn pak si život bere, když zví, že vlastní otec jeho je šťastnějším sokem jeho. Jediný hlas, a to P. Lasserrea, ozval se proti jednohlasné chvále kusu „Le v. homme“. Napsal v „Correspondentu“: „Tragika starého muže“ je jak bez mužnosti, tak i bez lidskosti, plave pak v jakémsi ponurém a nezdravém lásky mření. Zůstávat nudným i ve svých vášních.

Mnoho hluku a povyku naděláno, — ačli to nebylo samým autorem narafičeno, — pro kus „Après — moi“ od H. Bernsteina. Antisemité vystoupili s takovou prudkostí proti provozování toho kusu, že autor — žid — sám jej s prken vzal. Než myslím, že toho škrabotu nebylo třeba, neboť je to prostá tragedie měšť. cizoložstva bez polit. pozadí. Spekulant, jenž jmění svých příbuzných prospekuloval, rozhodne se, že si vezme život, aby jeho choť, již pokládá za anděla ctnosti, „po něm“ bez úhony dále šťastně žíti mohla. V tom však, co se chce zastřeliti, doví se, že jeho žena právě oné noci jistého milence vyslyšela. To ho zdrží od sebevraždy, v III. pak aktě se dovídá, že šťastným sokem jeho jest jím okradený bratranec. Ženy přepustiti mu nechce, jež má na vybranou, buď za svým mužem do Ameriky jíti, nebo s mi-

lencem prchnouti. A ctnostná (?) žena pokládá za svou povinnost zůstati po boku mužově.

Paul-Bourgetův kus „Le Tribun", je jakýmsi polemickým kusem ve prospěch rodinných práv proti snahám demokratického individualismu. Tím už jaksi úspěch kusu ohrožen, — myslím totiž na četné theoretické rozklady a výklady. Vrcholným a nejzdařilejším je třetí akt, nejslabším druhý. B. „tribun" je socialista, jenž by jako minist. předseda svého vlastního syna soudu odevzdati musil, protože mladík za peníze důležité dokumenty vydal, v posledním však okamžiku raději se moci vládní vzdává.

Obdobnou otázkou zabývá se P. Loysona kus „L' Apôtre" s tím toliko rozdílem, že tu republikán a moralista svého syna obětuje. Tendence v L. nevystupuje tak do popředí jako u B., rovněž líčení pol. poměrů u L. jest realističtější než u onoho.

Pí. Colette Yver, jež si jména dobyla dvěma zajímavými romány o doktorkách a advokátkách, velebí v nejnov. rom „Le Métier de Roi" revolucionářku, jež je zároveň slavnou objevitelkou v oboru chemie a jež králi nepatrného sev. království nejlepší rady udílí. Král se do ní zamiluje, ona také cítí k němu veliké sympathie, ale politika je — rozvede. Král je nucen vystoupiti proti povstalé revoluci, učenka pak provdává se za vůdce vzbouřenců a následuje ho do vyhnanství, by tím krále uchránila před atentátem. Hrdinka pí. Yv. jest až k nepravděpodobnosti zidealisována.

Emilie Guillamin líčí ve svém rom. „Baptiste et sa Femme" neblahou přítažlivost, jakou městský život působí na venkovský párek. Mladá žena dá se po cestách nepravosti a neřesti, muž pak vrátí se za pacholka (u strýce) opět k životu venkovskému. Návrat k životu venkovskému líčí také I. Hudault v „La formation de Jean Turoit", tu však běží o syna statkářova: nešťastná láska a vstup nejlepšího jeho přítele do řádu dominik. přispějí nejvíce k tomu, by se vrátil do svého domova. V „Les Exilés" káže Elsasan Paul Acker nejenom svým krajanům, oby otčiny své neopouštěli, nýbrž přivolává do ní i vystěhovalce, by přispěli k upevnění francouzských tradicí.

Emila Moselly-ho román „Joson Meunier" je historií selského krále Leara neb otce Goriota, jenž se pro svého syna, aby z něho udělal důstojníka, obětuje, ale za to jen nevděk sklízí.

Emile Nolly zastává se ve svém kolon. romaně „La Barque Annamite" nejvřelejším způsobem anamitských domorodců. Starý Tao, jenž si s velikými obtížemi sbije a zhotoví lodici, by ve své otčině,

z níž byl vyhnán, pěstoval kult svých předků, je dojemná hrdinná postava.

„La merveilleuse Aventure“ bratří Cyril-Bergerových je historií revoluce z r. 2130. Všecky vědecké výzkumy spatřujeme tu vyvrcholeny, žel jenom, že morálka pokulhává za nimi. Sobectví těch, co statky mají, vede k obrovskému systému trustovému a trustový systém k revoluci, v níž i utlačování používají vědeckých prostředků ničivých.

Mnoho hluku naděláno s autobiografickým romanem Marg. Audouxové „Marie — Claire“, ale snad neprávem. Nedá se upříti, že autorka, žena to z lidu, mnoho četla a že mnoho získala známostí se spisovatelem Ch. L. Philipem, ale že by práce její zasluhovala oněch superlativů, jichž užívá Oct. Mirbeau v předmluvě, to je ještě sporná otázka. Co vlastně v autorce vězí, ukáže teprve budoucnost. Zatím zasluhuje chvály její prostý, nelíčený způsob vypravování, jenž by byl ještě více získal, kdyby se byla úplně vyhnula obrazným obratům tu a tam do očí bijícím.

Daleko slibnějším začátečníkem je Gaston Roupnel, professor v Dijonu. Jeho hrdina, jenž knize také jméno dal, „Nono“ je pravým opakem všech dosud v písemnictví vyskytnuvších se tatíků selských. Tito bývají zpravidla sobečtí a krutí, kdežto burgundský „kopáč“ (t. j. vinař) je nejdobráčtější člověk. Ze zloby odcizí mu nejprve ženu a pak dceru, než po krátce trvajícím zoufalství odpouští jim Nono, ano dovoluje i nevěrné ženě domů se vrátiti. Slabou stránkou Nonovou jsou mudřecké řeči, v nichž — nemaje nikoho z lidí posluchačem — se obrací k svému oslovi. Řeči ty jsou skvostnou ukázkou burgundského nářečí a lidového vtipu.

Madeleine André Picard líčí v „Mesdames Balmain“ konflikt, takto zrovna nečasto projednávaný. Eliane Balmainova je rozkošné mladé děvče, jež v koketerii trochu daleko zabíhá. Miluje opravdu mladého muže, jehož svou upejpavostí zastrašuje, klame však nejenom jeho, nýbrž i svou ovdovělou matku co do svých pravých citů. A následek toho je ten, že se zajímavý hudebník do matky zamiluje, a ona jeho lásku opětuje. Nešťastné Elianě nezbude nic jiného než uzavříti tak zvaný konvenienční sňatek, aniž na první svou lásku zapomenouti dovedla. Povaha Elianina je velmi dobře propracována, kdežto matka a muzikant poněkud záhadnými zůstávají.

Oblíbený humorista Franc Nohan sestavil z tuctu drobných obrázků genreových dost pozoruhodný roman dětský „Iaboune“, arci

psaný pro děti hodně veliké, mají-li satyře tu a tam šlehající rozuměti. Humoristou je také Georges Auriol. Ve sbírce „Les pieds dans les poches“ (Nohy v kapsách) obsažené historky vynikají hlavně vynalezavostí látky a kombinací děje. Bohužel nejsou vždy slušny.

Dora Melegari podává ve svém nejnovějším romaně „Mes Filles“ dosti smutný obraz moderního manželství v lepších společnostech pařížských. Originelní myšlenkou je, že matka, jež byla vždy vzornou manželkou, zasedá na soudní stolici s bolestí arci, ale bez rady nad poblouženími svých tří provdaných dcer. Nejstarší je požívavá a nemravná, dovede však zachovati „formu“, druhá je chladná a vypočítavá, třetí fantastická a nechá se od muže druhé svésti.

Maxime Fromont shrnul ve své sbírce „La Fausse coupable“ několik drobných črt, v nichž vynaložil celý svůj styl na tragické předměty, vedle větší jedné povídky.

Měl bych se zmíniti ještě o mnoha jiných pracích, a to i známých spisovatelů — ale poněvadž nepřinášejí nic nového ani zvláštního, zúmyslně jich pomíjím. (O. p.)

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr. Jan Sedlák.

XII.

V kodexu třeboňském A 16 jsou ještě dva dokumenty, jichž si nevšiml Palacký. První jest na fol. 154b—155a. Má nadpis Confessio doctorum contra Hus et suos complices est hec et quare excommunicatus est. Autor uvádí z vyznání mistrů theologické fakulty (Consilium octo doctorum. Docum. p. 475nn.) první dva body, třetí o poslušenství pomíjeje. Potom udává příčinu, proč byl Hus exkommunikován, totiž protože hájil 45 článků Viklefových. A pro odboj a neposlušnost jeho proti papeži a římské církvi dán byl na Prahu interdikt. Píše:

Confessio doctorum hec est vid. doctorum in theologia: quod sancte romane ecclesie caput est papa, corpus vero collegium cardinalium; omnes vero sentencie sunt vere et catholice de VII sacramentis ecclesie, de clavibus, officiis et censuris ecclesie, de moribus, ritibus, cerimoniis, iuribus, libertatibus et sacris rebus ecclesie, de veneracione reliquiarum et indulgenciis, de ordinibus et religionibus in ecclesia et in omni materia, ubi altera pars contradiccionis catholice credenda est, Wikleph vero et aliorum sentencie, contrarie sentenciis predictis quibuscunque, sunt false et erronee, ut supra in articulis prescriptis tactum est.

Item quia Mgr Johannes Huss prescriptos XLV articulos scandalosos et erroneos fortiter defendit, tenuit et dogmatisavit, ob hoc[1]) fuit gravibus sentenciis excommunicacionum et aggravacionum et reaggravacionum a curia romana per papam innodatus et irretitus et per civitatem pragensem excommunicatus.

Item propter contemptum et rebellionem et inobedienciam ipsius Mgri Johannis Huss, quas cottidie gesserat[2]) et gerit contra papam et romanam ecclesiam et clerum, per graves processus in civitate pragensi fuit positum interdictum.

K tomu připojuje autor kanonistickou úvahu[3]) o censurách církevních, upozorňuje, jak se liší exkommunikace, suspense a interdikt, a vypočítává, co dle kanonického práva v době interdiktu jest dovoleno: křtíti nemluvňata, rozhřešovati umírající, biřmovati křtěné děti, jednou v měsíci neb týdnu svolávati věřící a kázati jim,

[1]) Ruk.: et ob hoc. — [2]) Psáno gesserit. — [3]) Tu uveřejniti mám za zbytečné.

umírajícím podávati svátost oltářní a k tomu cíli i mši sv. sloužiti, ovšem při zavřených dveřích, beze zvonění a bez slavnosti. Konventuálové mohou dva neb tři spolu recitovati i zpívati hodinky.

Potom odpovídá na kasuistické otázky stran styku s exkommunikovaným: smí-li takový kdy vstoupiti do kostela; musí-li ostatní odejíti, vstoupil-li by do chrámu exkommunikovaný; jak si má v tom případě počínati kněz u oltáře; jsou-li v duchovní společnosti druhové povinni vyhýbati se styku s klatým.

Konečně si klade otázku, platí-li klatba nespravedlivá. Ukázav, kdy se klatba nazývá nespravedlivou (úmysl, příčina, řád), odpovídá, že klatba, ať spravedlivá neb nespravedlivá, před církví bojující váže, je-li vynesena od toho, kdo má kanonickou pravomoc. Lze proti ní appellovati, ale appellace jí nesuspenduje.

Uzavírá: Et sic est finis huius protestacionis doctorum et excommunicacionis Hussonis iuste.

Spisek tento hlásí se jasně ke konci r. 1412. Vyznání mistrů jest totéž jako ono, jež podali na synodě únorové r. 1413, ale neúplné. Tedy ještě před synodou byl napsán náš spis. Hus jest exkommunikován a na Prahu jest dán interdikt. Autor krátce konstatuje, že se tak stalo správně a odůvodněně, a zabývá se více praktickými otázkami, jež v době klatby a slavení služeb Božích byly věřícím důležity. Zajímavá a pro posouzení poměru Husova k autoritě církevní cenná jest zvláště otázka poslední.

Na první pohled jest zřejma souvislost tohoto dokumentu s kusem IV., v těchto textech z téhož kodexu uveřejněným. Snad jest autorem týž kanonista Jiří z Boru nebo druhý právník strany katolické Šimon.[1]

XIII.

Druhý dokument jest hned za předcházejícím na fol. 155b—156b. Jest nadepsán Doctores in theologia, ale není to práce všech doktorů theologie, stojících proti Husovi, nýbrž kázání jednoho z nich na thema: „Seberte nejprve koukol a svažte do snopků k spálení.“

Řečník zdůrazňuje především, že jako v těle údové, tak v církvi věřící musí všichni býti za jedno, láskou vespolnou spojeni. Proto povolal je sem král Václav, aby příčina neshod v kralovství českém

[1]) V Husově spise o církvi jest tento Šimon nazván dle Opp. Venda. Ale to jest chybné čtení. Páleč vytýká mistrovi, že nazval Šimona nepěknou přezdívkou Merda.

byla jimi vyzkoumána a odstraněna, aby tak přestala špatná pověst koruny. Dvojí úkol jim ukládá král: předně aby „sebrali koukol", t. j. aby očistili dobré od zlých. Rozeznati dobré od zlých arci jest obtížné, jen Bůh to může dokonale, ale jsou dnes mnozí, kteří chyby svoje, zvláště neposlušnost, omlouvají, násilí se chápou, zákon Boží dle své vůle překrucují, kteří řečí nešlechetnou kazí jiné, ti jsou koukolí, od těch musí dobří býti očištěni.

Za druhé je vyzývá král, by „svázali koukol ve snopky k spálení", t. j. aby špatné vydali k potrestání. Svázati koukol zajisté jest shromážditi pohoršení a vyhubiti je. A co toho pohoršení dnes u nás! Kde tak mnozí od cesty pravdy se odchýlivše věřící pohoršují, neposlouchaji zákonů církevních, veřejně káží proti nim a svádějí věřící v neposlušnost. Ty nutno potrestati.

Řeč tuto lze dle obsahu přesně vročiti. Mluví ji někdo ke kněžím shromážděným z rozkazu krále Václava k odstranění neshod v Čechách. Takovou schůzi nařídil počátkem r. 1413 král Václav a s jeho souhlasem vyhlásili ji biskupové čeští a svolali zástupce obou stran, katolické a Husovy do Čes. Brodu na den Hromnic. (Docum. p. 472n.). Ale strany sešly se teprve v den sv. Doroty (6. února) ve dvoře arcibiskupově v Praze. Na této památné synodě byla tedy konána ona promluva. Tomu nasvědčují i slova krále Václava v úvodě promluvy, jež jsou vzata ze svolávacího nařízení skoro doslovně, a poznámka kazatelova za slovy thematu: et transsumptive in ewangelio hesterne dominice. Roku 1413 byla 5. února vskutku neděle, a to V. po Zjev. Páně, na niž bylo a jest evangelium o pšenici a koukoli. Máme tu tedy zachovánu promluvu (arenga), jíž jednání na synodě bylo zahájeno.

Také řečník se dá určiti. Prozradil se cituje sv. Augustina slovy: beatissimo patre nostro Augustino. Byl to tedy Augustinián. Mezi katolickými mistry byl jediný Augustinián, mistr Heřman od sv. Tomáše. Ten tedy oslovil touto řečí rozvaděné strany.

Vzhledem k tomu, že se nám nezachovalo o synodě únorové bližších zpráv, nejsou tyto maličkosti zajisté bez ceny.

Také obsah promluvy zasluhuje povšimnutí. Řečník mluví opatrně, nejmenuje nikoho, všeobecně jen naráží na stranu Husovu a teprve v závěru mu proklouzlo slovo „kacíř". Ale nicméně vyznívá z jeho řeči katolické sebevědomí. Husité jsou koukol, již nutno vypleti. To jest vlastní obsah jeho řeči, jakž jej posluchači jistě vycítili. Okolnosti vysvětlují toto sebevědomí. Heřman mluví na církevním

shromáždění, jež se sešlo z rozkazu králova, tedy jaksi pod jeho patronancí. Katolíkum zdálo se to obratem k lepšímu. Král, jenž potud držel nad Husem ruku ochrannou, ponechá nyní církevním organům rozhodnouti o příčinách neshod a špatné pověsti a odstraniti je. A ovšem rozhodnutí církevní svou mocí provede. Tak si myslili katoličtí mistři. Odtud Heřmanovo sebevědomí. Jak se zklamali! Zástupci orthodoxie jdou do vyhnanství, jako by oni byli příčinou všeho, Husova strana triumfuje. Od Václava nemohou katolíci očekávati pranic!

Doctores in theologia.

155b *Colligite primum zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum* — Mat. XIII[1]) et transsumptive in ewangelio hesterne dominice.

Reverendi patres et domini venerandi! Videmus, quod in uno corpore diversa membra uniuntur et in simul congregantur tantoque nexu naturali iunguntur, quod unumquodque membrum putat sanitatem et bonitatem suam esse bonitatem et sanitatem alterius. Sic revera nos, qui sumus diversa membra unius corporis mistici ecclesie catholice, debemus fieri unum et in simul coniungi per amorem cordium, et hoc ita perfecte et intrinsece, quod bonum vel malum alterius debet unusquisque suum reputare. Nam per hoc res publica erit stabilis et firma, ut inquit Tulius lib. III. de offic. c II., quod unum debet esse propositum omnibus, ut eadem sit utilitas uniuscuiusque et universorum, quam si ad se quisquam rapiat, dissolvetur omnis humana consorcio sive sociacio. Et quia serenissimus princeps et dominus dominus Wenceslaus, Romanorum et Bohemie rex, pro bono rei publice, pro honore suo et regni sui de sano consilio dominorum et baronum per suas literas seriose mandat et mandavit, ut pestifera dissensionis materia in clero regni Bohemie suborta investigetur, cuius sub pretextu ipsum regnum et regnicole in diversis partibus infamantur, prout ipse dominus rex se scribit accepisse, et ut ipsa dissensionis materia investigata radicitus extirpetur et suffocetur ac eciam ut mala fama de regnicolis suborta sopiatur, voluit nos prefatus dominus rex in presenti loco congregare, dicens nobis verbum propositum: *Colligite primum zizania* etc.

---

[1] Mat. 13. 30.

In quibus verbis serenissimus dominus noster rex nos hortatur ad duo: primo ad expurgacionem bonorum a prava societate, dicens: *Colligite primum zizania,* secundo ad correpcionem malorum ex iusta equitate, ideo subiungit: *et alligate* etc.

Primo ergo hortatur nos dominus noster rex ad expurgacionem bonorum a prava societate, dicens: *Colligite primum zizania.* Colleccio namque zizanie est purgacio bonorum. Boni enim purgati remanent, cum mali reiciuntur ab eis. Sicque dominus et salvator noster parabolice locutus est Mat. 13[1]): *Bonos elegerunt in vasa, malos autem foras miserunt.* Sed revera bonos a malis discernerere est nobis multum difficile teste doctore Aurelio beatissimo patre nostro Augustino libro 4. de baptismo contra Donatistas allegans (!) Ciprianum in hec verba dicens: *Quantus arrogancie tumor, quanta bonitatis et humilitatis oblivio, quanta iactancia est ut quis audeat aut se facere credat, quod nec apostolis concessit dominus, ut zizania a frumento putet se posse discernere.*[2]) Solus igitur dominus bonos a malis distinguit, qui et suis ministris precipit, ut mali in tenebras exteriores proiciantur. Sic enim legitur Mat. XXII[3]): *Cum intrasset rex, ut videret discumbentes et vidit ibi hominem non habentem vestem nupcialem et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nupcialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris eius: Ligatis manibus et pedibus eius mittite in tenebras exteriores.*

Et attendite diligenter, quod nostris temporibus infelicibus sunt / plerique multo peiores, qui arguti non erubescunt, 156a
quemadmodum ille obmutuit, sed semetipsos excusant et falsitate tenentur, ut primi parentes omnium peremptores in peccato et in delicto per inobedienciam deprehensi excusaverunt se, in serpentem crimina refundentes. Sunt adhuc et alii ut plurimum deteriores, qui ubi cum racione succumbunt, ad violenciam se convertunt, et cum non habeant, quid in veritate respondeant, persequendo alios se tuentur studentque viribus a suis aspectibus abolere, quem verbis iustis et racionabilibus non possunt convincere. Alii enim sunt, qui vellent legem dei pervertere atque ipsam ad eorum voluntatem flectere, delectantur placitis sed non veris, obliquis non rectis, humanitatem diligunt et non sanctitatem. Hii sunt zizanie filii nequam, quorum sator est diabolus, nequam nomine appellatus. Nequam filii dici possunt omnes, qui ad Christi fidem non veniunt aut post fidem

[1]) v. 48. — [2]) Psáno putat, discerni. — [3]) v. 11—13.

susceptam quomodolibet peccatores, de quibus per singula velle disserere ipsa prolixitas animos fatigaret.

Unum tamen omnibus asseram, quod omnes hii sunt filii nequam, qui firmant sibi sermonem nequam, de quibus psalmista loquitur: Firmaverunt sibi sermonem nequam. Sermonem nequam sibi firmant omnes credentes suggestioni sathane, blandiciis mundi, deliciis carnis, sensuali et humane doctrine, a veritate seu a virtute homines avertenti, et mores proprios huiusmodi (doctrine) conformantes. Hii igitur colligendi sunt, ut boni purgentur. Quod fit, quando boni remanent et mali foras eicientur. *Eice ancillam et filium eius, non enim erit heres filius ancille cum filio meo Isaac* (Gen XXI).[1]) Et hec de primo tantum.

Dixi secundo, quod dominus noster rex hortatur nos ad correpcionem malorum ex iusta equitate, unde concludit: *alligate eam in fasciculos ad comburendum.* Alligacio fasciculorum ad similitudinem culparum refertur, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem senciant in legibus disciplinam, omnimodam inexplicabilitatem importat, (ut) nullus a nexu vinculorum liber existat, qui aliis possit ad solvendum argumenta prestare.

Quod autem fasciculi ad comburendum traduntur, Christus exposuit dicens: quod mittet filius hominis angelos suos, qui colligent de regno eius omnia scandala, que nichil aliud esse videntur, nisi qui in Christo et in ecclesia eius scandalisati sunt. *Et beatus, qui non fuerit scandalisatus in me* (Mat. XI).[2]) Scandalisantur quidam propter timorem humanum in fide, ut omnes apostoli et maxime Petrus, ubi timore percussus defecit in fide, negando quem ante predixerat esse filium dei. Scandalisantur aliqui in doctrina Christi, non recte intelligentes que ipsa veritas docet aut despicientes, quia contra et supra sensum humanum est, sicut pharisei, cum eos salvator de transgressione mandati
156b divini propter tradicionem propriam / aperte argueret.

Eciam nostris temporibus in ecclesia scandala facta sunt, qui alios male docendo aut contumaciter vivendo nequiter scandalisant, de quibus per prophetam dicitur: *Vos autem recessistis de via domini et scandalisastis plurimos in lege* (Malach. II.)[3]) Ad sacerdotes est verbum istud, qui populum dei erudire debent et vita et doctrina dirigere in salutem. Sed revera sunt quam plurimi, qui de via veritatis recesserunt, subiectis plebeis scandalum inferentes, contradicentes sacris canonibus, oppositum

[1]) v. 10. — [2]) v. 6. — [3]) v. 8.

publice et temerarie predicantes, inducentes populum ad inobedienciam superiorum. Hii colligendi sunt et omnes qui faciunt iniquitatem, ut nisi iusta preventus emenda remaneat. Facientes quippe iniquitatem sunt omnes, qui fastu superbie pretereunt legem dei, ut hoc distare videatur inter zizania et facientes iniquitatem, quod zizania ad hereticos et scismaticos et male docentes et interpretantes scripturam secundum[1]) sensum proprium referatur, qui vero iniquitatem (faciunt), ad omnem perperam accionem. Omnes mittendi sunt *in caminum ignis, ubi erit flètus et stridor dencium*[2]) pro cruciatibus inevitabiliter applicatis.

Et sic est finis arenge ad doctores contra Hus.

[1]) Psáno propter. — [2]) Mat. 13, 42.

První zánik cisterciensкého kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal JAN TENORA. (Č. d.)

Nový opat Ekhart ze Swoben než se stal opatem velehradským, byl proboštem kapituly brněnské; byl přítelem biskupa Pavlovského, jenž se vzájemné lásky jeho dovolává. Biskup měl k němu všecku důvěru, protože byl již poznal činnost jeho na Velehradě; tam opravoval a stavěl, dluhy zaplatil, vyplácel zástavní vesnice a napravil a přivedl zase chvalitebný, dobrý a pobožný řád. Takové osoby, doznává biskup, potřebuje jistě k též nápravě a práci klášter žďárský, neboť, jak vyličuje biskup dále, obcování předešle tam meškajících řeholníku bylo nepobožné a nenáležité, netrvali řádně v povolání řeholním a v pobožnosti života, byla tam nedbalost při vykonávání služeb božích i při hospodářství, tak že „dobrý řád při témž klášteře pro lehkost osob tamž ne tak v řádu, ale v neřádu věk svůj k zhoršení jiným daremně mařících již právě zahynul"; zkrátka klášter byl „vysoce v dotčených věcech zašlý", a bylo třeba, aby nový opat přivedl jej bedlivým staráním a pečováním svým zase k dobrému řádu a aby to záduší užitečně řídil a spravoval. Aby úkol ten provedl, k tomu zdál se biskupovi osobou velmi vhodnou Ekhart, a proto jej přiměl, aby převzal také opatství žďárské — a Ekhart dal se k tomu, ač dosti obtížně, namluviti.[1])

Nový opat vypravil se hned na klášter žďárský. Doprovázel jej biskupský officiál a Valentin Lauban, snad místo Lukáše Dembinského. Ale ve Žďáře byli všichni přijati velmi nevlídně. Mnichové v klášteře byli rozhořčeni nad míru; těšiliť se pořád ještě myšlenkou, že bude jim intervencí visitatorovou dovoleno, aby si sami vyvolili opata, a již prý pomýšleli na to, že si zvolí za opata rodáka žďárského Krištofa — a teď byly naděje jejich zmařeny. S mnichy za jedno stálo městečko Žďár. Tam byla nálada sebevědomá, vítězná; pod dojmem posledních událostí vzkázali do konventu, že přispějí mnichům ozbrojenou mocí, budou-li k něčemu donucováni.[2])

Žďárští tehdy skutečně jásali, že již nad biskupem vyhráli. Cest svých vyslaných, které vypravovali se svými stížnostmi do Prahy, použili také k tomu, aby v České kanceláři dosáhli potvrzení svých

[1]) Tamže, kop. 16, fol. 250—251; kop. 31, fol. 67—70. Brtbch.

[2]) *Steinbach* l. c., I. 241, jehož zprávy lze zde za hodnověrné přijímati.

privilejí od císaře. Podali do kanceláře České tyto listy a obdarování „zpečetěné a neporušené“: 1. List latinský kněze Jana opata a Prokopa převora a všeho konventu kláštera žďárského ze 14. května 1411, jímž zaprodávají městečku Žďáru les, louky, role a porostliny na Radomíně, což náleželo k mlýnu řečenému Hamermyl;[1]) 2. list český kněze Jana opata a Jana převora a všeho konventu kláštera žďárského ze 4. července 1446, jímž opat i s budoucími svými upouští ode všech odúmrtí v městečku Žďáře;[2]) 3. list kněze Beneše opata, Jana převora a všeho konventu kláštera žďárského z 10. srpna 1450, jímž rychtáři, konšelům a vší obci městečka Žďáru pod jistý plat vysazují ves pustou Vetli v pravý purkrecht;[3]) 4. list knížete minsterberského Viktorina z 3. listopadu 1489, kterým opata Víta a obyvatele žďárské i všech jiných vesnic ke klášteru příslušejících, duchovní i světské, ze vší povinnosti a poddanosti propouští a jich odříká;[4]) 5. výpis vidimovaný od bratří knížat minsterberských Albrechta, Jiřího a Karla ze 16. září 1498, jímž se fundace a všecky a všelijaké privileje, svobody, práva, starodávné dobré, chvalitebné zvyklosti a indulty obnovují, schvalují a potvrzují a opat a konvent i jich zboží a lidé ke klášteru naležející se v obzvláštní ochranu přijímají;[5]) 6. list kněze Víta opata, Krištofa převora i všeho konventu kláštera žďárského z 18. července 1507, jímž vysazuje se pod plat rychtáři a konšelům i vší obci městečka Žďáru louka na Radomíně; 7. list poselací krále Ferdinanda z 25. září 1529, jímž rychtáři a konšelům i vší obci města Žďáru i všem vesnicím k témuž městečku příslušejícím se poroučí, aby se ve všem k opatu a konventu kláštera žďárského tehdejším i budoucím poslušně a poddaně jako lidé, kteří k témuž klášteru a komoře královské náležejí, beze vší odpornosti zachovali a králem a opatem a konventem téhož kláštera se spravovali; 8. list opata Havla, Bartoloměje převora i všeho konventu kláštera žďárského z 25. ledna 1580, jímž se jim roboty, kterýmiž od starodávna povinni jsou, vyměřují, pivovar a vystavování piva do vesnic zejména jmenovaných a do hamrů povoluje a šenk vína osvobozuje.

---

[1]) List uveřejněn u Steinbacha l. c., II. č. LXXXVI.

[2]) Uveřejněn u Steinbacha l. c. II č. XCVII, i Archiv Český, IX. 376.

[3]) Uveřejněn u Steinbacha l. c. II. č. XCIX, i Arch. Č., IX. 381.

[4]) Opis u Cerroniho II., 122 (listina č. 258) v mor. zemském archivě v Brně. *Drož*, Listinné památky z archivu města Žďáru listu toho nezmiňuje.

[5]) *Drož* l. c. str. 9.

Jak veškerý dosavadní průběh rozepře Žďárských s biskupem dokazuje, měli Žďárští v kanceláři České vlivné příznivce a rádce, kteří zároveň byli protivníky a odpůrci biskupa Stanislava Pavlovského. Ano podobá se, že dosáhli Žďárští svého dobrou záplatou v kanceláři.[1]) Císař Rudolf II. „s dobrým rozmyslem, jistým vědomím, s radou všech věrných milých, mocí královskou v Čechách a jakožto markrabě Moravský“ tato obdarování, svobody a starobylé jich zvyklosti a obyčeje poddaných z městečka Žďáru i ze všech městeček a vesnic ke klášteru přináležejících schválil, obnovil a potvrdil, chtěje tomu konečně, aby zachovány byly bez porušení a překážky od opatův i jednoho každého člověka. Při tom přikazoval všem poddaným ze všech stavů království Českého i markrabství Moravského, aby Žďárské a všecky poddané klášterní při tom, co se v tomto potvrzení píše, drželi a zachovali pod uvarováním hněvu a nemilosti císařské. Datováno je toto potvrzení v pondělí po neděli smrtelné (= 28. března) 1594.[2])

Žďárští uvítali potvrzení to s velikou radostí; „dali je zjevně čísti přede všemi domácími i přespolními a tomu se radovali,“ [3]) doufajíce, že jím se ubrání každému úsilí biskupovu. Odvaha jejich zase posílila se a vstoupla a odpor a odboj jejich proti biskupovi i proti dosazenému opatovi vzrostl. Když opat Ekhart ze Šwoben dojel na Žďár, nepořídil ničeho. Žďárští odřekli vykonati hold, člověčenství, poddanost a poslušenství a komisařům biskupským místo aby uposlechli rozkazu biskupova, přečetli císařské potvrzení svých obdarování [4]) zřejmě se ho dovolávajíce proti biskupovi. Pobouření Žďárských proti biskupovi, opatovi i komisařům ukldnil prý svými domluvami převor Adam, tak že nedošlo k násilnostem.[5])

Opat Ekhart vrátil se tedy na Velehrad hned, když byl místo Žďárským nemilého úředníka Štysla ustanovil úředníkem Václava Vaculu z Ekartovic.[6]) Vyslanec biskupský Valentin Lauban zůstal však na

---

[1]) Roku 1602 píší Žďárští: »poněvadž nás to mnoho stojí«; mor. zemský archiv v Brně, Sbírka Bočkova č. 10412.. — [2]) Zemský archiv v Brně, Sbírka Bočkova č. 4619.

[3]) Slova Žďárských roku 1602; Sbírka Bočkova č. 10412.

[4]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 16, fol. 252. Brtbch.

[5]) *Steinbach* l. c., I. 242.

[6]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 16, fol. 250 - 251. Brtbch. Opat Ekhart dne 29. května 1594 o Letnicích byl již zase na Velehradě — *Steinbach*, l. c., vykládá o novém úředníku, jehož nejmenuje, že chtěl zlomiti odpor poddaných svrchovanou přísností, a že by to byl málem zaplatil životem, — ale na Vaculu se tato slova nehodí, spíše na dřívějšího úředníka Štysla. Vypravování Steinbachovo o císařské komisi je rovněž naprosto nedostatečné.

klášteře za nějaký čas. Ale mysl Žďárských zaujatou proti biskupovi a k odporu proti němu odhodlanou i posilněnou nedovedl nikterak upokojiti. K roku manskému tehdy jim položenému ovšem se nedostavili, dovozovali, že nejsou tím povinni, a vymlouvali se i na císařskou komisi. V komisařích shledali přímluvce za sebe; psalit biskupovi, aby vyžádané sobě s nimi roky při právě manském odložil až do další resoluce císařské, a aby nedal k těm lidem trestáním přikročiti ani jim na těžkosti nenastupoval proto, že utekli se k císaři s žalobou, a jestli se k tomu roku nepostaví. Na to odpověděl biskup komisařům 2. června r. 1594, že na ten čas zanechá podle poručení císařova Žďárské v pokoji bez trestání, ale že neodstoupí od pořádku práva a neodloží těch roků, protože se mu to vidí býti nebezpečným.[1])

Toto nové rozhodnutí oznamoval biskup také císaři 8. června; psal, že nemohl pustiti od svého práva manského, a prosil, aby ho císař při tom právě pozůstavil. Zároveň dokládal, že jsou Žďárští již opatem, „osobou hodnou a podstatnou“, opatřeni, tak že nebudou moci sobě v té věci stěžovati a císaře bezpotřebně zaměstknavati, a prosil „pro lepší a podstatnější té věci v dobrý řád uvedení“, aby císař Žďárským a jiným k tomu klášteru náležejícím poddaným poručil, aby k dosazenému opatovi, pánu svému, z řeholy a řádu cisterciensého, jakého vždycky sobě žádali, tak i k biskupovi jakožto fundatoru téhož kláštera a pánu vrchnímu v náležité povinnosti, poslušenství a poddanosti stáli a zůstávali.[2])

Ale za neutuchajícího odboje Žďárských zdál se biskupovi i novému opatovi potřebným ještě další krok. Opat ptal se sice biskupa o radu, má-li v příčině odbojných poddaných psáti zemskému hejtmanovi, ale biskup patrně neviděl z toho mnoho prospěchu, proto ponechal to rozvaze opatově a chtěl napřed ještě o tom s ním rozmluviti. Všecky okolnosti ukazovaly však potřebu osobního zakročení u císaře. Biskup vždy jasněji poznával, že jest mu zápoliti nejen se Žďárskými, nýbrž i s mocnějšími protivníky u dvora, kteří nevystupují s otevřeným hledím, ale tajně proti němu pracují svými zlovolnými obmysly. Teď právě jakoby troufalost jejich bezohledně se projevovala proti biskupovi. Spoléhajíce na své rádce u dvora zahájili Žďárští ještě úporněji boj, a také mnichové v klášteře otevřeně se vyslovili a proti biskupovi a dosazenému opatu se postavili listem, který poslali Ekhartovi. Opat

---

[1]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. 31, fol. 61. Brtbch.

[2]) Tamže, kop. 31, fol. 64—67. Brtbch.

jej zaslal biskupovi, jenž mu 9. června 1594 rozhorleně odepsal, že srozuměl, že ti tam mnichové špatného vychování a zpusobů „nic dobrého nepůsobí a svým obcováním bezbožným a jazykem zlobivým a neskroceným nic nevzdělají, než obávati se jest, aby ještě něco horšího nestropili, nebude li jim ta vejtržnost, neposlušenství a neváženost časně přetržena."

Aby konečný pořádek ve věcech žďárských byl zjednán, vypravil se po vuli biskupově opat Ekhart k císaři. Císař byl tehdy na říšském sněmu v Řezně. Až za ním měl se odebrati opat, ale přes Prahu, kde již napřed měl si získati příznivce. Biskup jej doporučoval psaními z 11. června p. nejvyššímu purkrabímu království Českého, místokancléři p. ze Sebuzína, sekretáři Millnerovi a Jiříku Pergerovi žádaje jich, aby byli nápomocni, aby Žďárští na poručení císařovo byli přivedeni k náležitému poslušenství opatovi. A ještě biskup Pavlovský jako své vlastní vyslance vypravil do Prahy a pak i do Řezna svého officiala a Valentina Laubana. Již v Brně měl se sjeti s opatem, jemuž měli oznámiti dobré zdání biskupovo, jakým prostředkem a způsobem by si zjednal pokoje v tom svém klášteře, jak by zavedl chvalitebný a pobožný řád při vykonávání služeb Božích, jak by byli poddaní uvedeni k náležitému poslušenství a jak by se spravilo hospodářství tak velice zanedbané.[1])

Biskup měl tehdy některé dutklivé záležitosti, pro něž sám posílal své vyslané ke dvoru císařskému; z nich bylo také potvrzení privilejí žďárských císařem. O tom zvěděl biskup již od opata Ekharta, a Lauban poslal mu ze Žďáru opis tohoto potvrzení. Biskupovi bylo to potvrzení s podivením: poddaní vyjednali si bez vůle a vědomí fundatorova potvrzení svých privilejí a majestátů; stalo se tak pokoutně a neslušně. To bylo přece proti pořádku, snad z nevědomosti nebo přehlédnutí, jak již se stalo jindy, vydáno to byl z České kanceláře. Tak soudil biskup a vyjádřil se, že z toho, že v potvrzeni císařském jest obsažena jedna privilej, že prý klášter náleží k císařské komoře, nic neplyne podle přísloví: jedna vlaštovka nedělá jara, ježto biskup spoléhá na hlavní listy a privileje, které fundatoři klášteru dávali a císařové a králové potvrzovali. Kromě toho potvrzuje se tu Žďárským, co jim nebylo od knížat minsterberských jako fundatorů povoleno a utvrzeno — a to je proti privilejím klášterním, v nichž jest, že opat s konventem nesmí poddaným uděliti milosti bez vědomí, svolení a stvrzení vrchních pánův

[1]) K.-a. archiv kroměřížský, kop. 16, fol. 250—251; kop. 31. fol. 68—71. Brtbch.

a fundatorův, a stalo-li by se co takového, že to nemá míti žádné platnosti; — a v tomto císařském potvrzení jsou věci od vrchních pánů nepotvrzené a chudému klášteru škodlivé (jako o pivovaře a jiných věcech).

Proto posílal biskup své vyslané do Prahy; tam měli jíti k nejvyššímu purkrabímu a nunciovi, a měli to přednésti i v kanceláři České vicekanclířovi, Millnerovi a jiným, a v případě potřeby také samému císaři, a měli vyjednati, aby bylo Žďárským poručeno, aby uznali biskupa za svého vrchního pána, a aby opatovi jako svému pánu slíbili náležitou poddanost a povinné poslušenství. Při tom biskup ujišťoval, osvědčí-li se poslušnými a věrnými poddanými, že mohou se pak obrátiti na opata a biskupa o obdarování a milosti, a mohou obdržeti snad co možného a klášteru neškodlivého.[1]) Tak poukázal biskup na správnou cestu, kterou by měli Žďárští nastoupiti, ale ovšem v této příčině názory obou stran navzájem úplně se rozcházely.

Druhá věc, kterou měli vyslaní v záležitosti Žďárských docíliti v Praze, byla, aby komise císařem nařízená byla zastavena. O tom měli jednati s nejvyššími úředníky a soudci, kteří pak měli vymoci zmocnění císařské, že se komise zastavuje. Biskup naznačil hned způsob, jak by se to mělo provésti: aby císař poslal přípis biskupovi zároveň s opisem psaní na komisaře, z něhož vyrozumí, co nařídil komisařům na biskupovu zprávu. V psaní na komisaře mohlo by státi, že císař na připomenutí biskupovo zanechává biskupa podle směny s knížetem Karlem minstrberským při tom, že Žďár náleží k právu manskému, protože komisi od Žďárských vyjednanou zastavuje a komisařům poručí, aby Žďárské před sebe obeslali a jim na místě císařově poručili, aby se postavili k příštímu soudu manskému. Ježto pak již mají opata, aby mu vykonali úplnou povinnost a poslušnost a budoucně aby se náležitě poddaně a poslušně zachovali k němu jako ku svému dědičnému pánu, jakož i k biskupovi jako fundatoru a vrchnímu pánu [2])

Opat Ekhart dosáhl od císaře splnění žádosti své; vrátil se s poručením císařským, aby se Žďárští v náležité poddanosti spravovali novým opatem i konventem klášterním. Toto poručení bylo přečteno jim v městečku Žďáře u přítomnosti veškeré obce, a Žďárští je „poddaně vykonali.“ Ale hned po přečtení žádali, aby byli zůstaveni a za-

[1]) Tamže, kop. 16, fol. 252—255. Brtbch.; list biskupův Laubanovi z 25. června 1594.

[2]) Tamže, Volná akta, německý koncept zařaděný do roku 1607—II, ale patří do roku 1594.

chováni při svých výsadách, a opat aby jim nijak nepřipomínal, že se utíkali k císaři nemajíce žádného opata. Na to jim bylo od opata oznámeno, že jim v tom aneb v čem jiném nemá za zlé. A jak sami Žďárští dosvědčovali, nebylo jim od toho času od žádného nic říkáno a připomínáno a zůstávali v pokoji.[1])

Tak urovnal se poměr Žďárských k opatu Ekhartovi, ale za to nechtěli o biskupu a nějakém právu jeho na klášter ani slyšeti. Světlým toho důkazem jest ohražení, kterým hned tehdy před opatem poukazovali na své výsady; hrot jeho směřoval přímo proti biskupovi, jehož pravomoci a manského práva jeho nikterak neuznávali. Ukázali to nepokrytě hned v srpnu 1594.

Tehdy totiž bylo uloženo vypraviti proti Turkům z jednotlivých panství jistý počet koní; na Žďárské připadlo 8 koní. S nimi měli dojeti k mustrunku všech 100 koní, které biskup měl vypraviti z biskupství a kostelů svých a také i z kláštera žďárského. Ale Žďárští nechtěli býti čítáni k houfci biskupkému, tak jako druzí z manských statků, nechtěli tedy zůstávati pod správou biskupského počtu. Proto schválně přijeli pozdě a nebyli při mustrunku, tak že je musil biskup jinými osmi koňmi zastoupiti. Nežli by se přihlásili k počtu biskupovu, raději platili si své útraty sami. Zastance zase měli v hejtmanu markrabství Moravského, jenž nechtěl jejich osm koní pokládati k počtu biskupovu a žádal proto biskupa, aby bez ohledu na Žďárské doplnil svůj počet na 100 koní, čemuž ovšem vzepřel se biskup. Stěžoval si při tom „na urputnost a neposlušenství“ Žďárských a dodával narážkou na jejich pivovar a na vystavování piva do vesnic klášterních, že Žďárští za sebou zdržují na ten čas důchody klášterské, ač neví, jakým právem a s čí povolením, a že zajisté z nich vedou takovou útratu.[2])

Nesnáze a potíže biskupovy se Žďárskými nepomíjely. Žďárští spoléhali na vyjednanou císařskou komisi a slibovali si od ní, až se po odročení zase sejde, všecko dobré pro sebe; naproti tomu zase biskup dožadoval se pro sebe rozkazu císařova, aby komise byla zastavena a odvolána. Místo ní navrhoval svými vyslanci při dvoře císařském, aby byli za komisaře pověřeni p. podkomoří, p. Dubský a někteří jiní sousední páni, kteří by se odebrali zároveň s biskupem na klášter Žďár, před sebe obeslali Žďárské a jim oznámili císařský

---

[1]) Arcib. archiv v Praze, kopie: Recepta ab a. 1596 dto ve čtvrtek po neděli Misericordias (= 2. května) 1596. Brtbch.

[2]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop 31, fol. 151—153, dto: 12. září 1594. Brtbch.

rozkaz o zastavení komise s napomenutím, že jest císař nespokojen, že jej tolik zbytečně zaměstknávají, že náležejí k soudu manskému a tam aby se tedy k příštímu soudu poslušně dostavili a odpovídali na obvinění biskupovo.[1])

Tato žádost biskupova zůstala jen přáním; Žďárské nikdo nemohl přiměti, aby uznali nad sebou biskupa a manský jeho soud. Od opata svého měli pokoj; nepobýval ani na klášteře žďárském, nýbrž na Velehradě, a na místě jeho spravoval konvent žďárský tamější převor Jiřík Skardonius, jenž byl také zároveň převorem velehradským. Žďárský klášter byl schudlý, všecky jeho důchody neobnášely ročně mnoho přes 600 zl., a z toho bylo platiti vychování, stavení, opravy a všelijaké sbírky a daně císařské a zemské, tak že dosti špatně mohlo se díti jeho spravování.[2])

Ale začátkem prosince r. 1595 zemřel na Velehradě opat Ekhart. Převor Skardonius, jenž se tam ubíral ze Žďáru na obeslání opatovo, nezastal ho již na živě. Převor odcházeje poručil zatím svůj úřad v klášteře žďárském knězi Šebestianovi a zanechal při něm čtyry bratry, což biskup schvaloval. Biskup pak hned po smrti opatově posílal 10. prosince 1595 na klášter žďárský kněze Zachariáše Zemillera, kaplana, a Jakuba Hoška, služebníka svého, aby tam sinventovali všelijaké věci, spečetili a opatřili, a aby na klášteře na místě biskupově, jakožto fundatora, zůstávali pro ochranu bratří i kláštera až do dosazení jinšího preláta. Chtěl totiž biskup, jak oznamoval převorovi 12. prosince 1595, aby bratřím zákona cistercienského až do volení a dosazení nového opata na ničem nescházelo, a aby se jim nedály od žádného příkořisti, nýbrž aby od nich v pokoji služby boží náležitě byly konány. Úmysl svůj, jak bude klášter novým opatem opatřen, projevil biskup pak ještě určitěji, neboť současně ujišťoval převora Skardonia, že se chce přičiniti, aby v krátce do žďárského kláštera byl jinší prelát z řádu cistercienského s radou a vědomím vrchnosti téhož řádu pořádně volen a dosazen.[3]) (P. d.)

---

[1]) Tamže, Volná akta, německý koncept zařaděný do roku 1607—II, ale patří do roku 1594.

[2]) Archiv kláštera august. na Starém Brně; svědomí Václava Vacule z Eckartovic a na svobodném dvoře v Polešovicích z roku 1606 (13. června).

[3]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 32, fol. 233—235. Brtbch.

Posudky.

Dr. Johannes Reinke, Naturwissenschaftliche Vorträge für Gebildete aller Stände. 5. Heft. Verlegt bei Eugen Salzer in Heilbronn. R. 1911. Str. 78. Cena 1 K 20 h.

Brožurka obsahuje tři přednášky, které Reinke v různých městech konal. V první přednášce mluví autor o hranicích poznání přírody. Jsou učenci, kteří jenom vědu přírodní mají za pravou vědu a se domnívají, že jedině tato věda záhady světové rozluští. Reinke prohlašuje toto tvrzení za předsudek a doufá, že pravá, nepředpojatá věda ho odstraní. „Kdyby někdo od lidské vědy neobmezený pokrok očekával, byla by to nejhorší utopie, do které by se lidský duch dostal“ (str. 5.). Obor přírodovědy jest obmezen. Přírodozpytec zabývá se jen zjevy přírodními, které se smyslům jeví, a soudy, které z nich vyvozuje; avšak při těchto soudech může se učenec snadno zmýliti. Svými smysly vnímá přírodozpytec hmotu buď v klidu neb v pohybu Hmota sama jest učencům problematickou a ještě více vztah mezi světem hmotným a duchovým. Jest prý to nesvědomitým a učence nedůstojným, tvrditi apodikticky, že duch a vědomí jsou funkcemi hmoty, nebo že hmota jest funkcí ducha, nebo že jak duch, tak i hmota, jsou různými formami energie. Správně podotýká Reinke, že obyčejně polovzdělancům taková sebevědomá tvrzení imponují. „Jen svět jevů jest bádáním (přírodovědeckým) poznatelný a také v tomto oboru nacházíme jevy, jichž nelze vysvětliti“ (str. 9.).

Není všechno ve vědě přírodní věděním; i přírodozpytec musí věřiti; věří, že jsou atomy, iony, elektrony atd.; bezprostředně jich nikde nevnímá. Bez víry neobejde se žádná věda, ani přírodověda ne. „Taková víra nehraje významnou úlohu jenom v náboženství, nýbrž i ve filosofii, v přírodovědě, ano i v mathematice.“ Jedná-li se o některé theorie, má býti přírodozpytec velmi opatrným. „To platí především při tvrzení, že člověk pochází z opice, pro kteréžto tvrzení žádných dostatečných důkazů není podáno“ (str. 21.). „Die hiefür vorgetragenen Argumente sind großenteils so wenig stichhaltig, daß man dem Glauben schon viel zumuten muß, wenn er von der Tatsache einer solchen Abstammung überzeugt sein will“ (str. 21—22.). Autor praví, že považuje za úlohu velmi důležitou bojovati proti předsudku, že mezi náboženstvím a přírodovědou jest mír nemožným. Bez náboženství není pravé kultury. Uvádějí se slova Houstona Stewarta Chamberlaina: „Kultur hat mit Technik- und Wissensmenge nichts zu tun; sie ist ein innerer Zustand des Gemüts, eine Richtung des Denkens und Wollens; zerrissene Seelen, ohne abgerundetes Ebenmaß der Anschauung, ohne flügelsicheren Hochflug der Gesinnung sind bettelarm an dem, was erst dem Leben Wert verleiht“ (str. 27.). Další přednáška jedná o vzniku života. Probírá názor Haecklův, Naegeliho a Weismannův a dokazuje, že dosud je vědeckým axiomatem: „omne vivum ex ovo“. Zde vede nás příroda k idei Tvůrce.

Otto Cohausz. S. J., Das moderne Denken oder die moderne Denkfreiheit und ihre Grenzen. Bachem. Köln. 1911. Str. 136. Cena 2 K 16 h.

Brožurka jedná o moderním myšlení a jeho hranicích. „Nebojuje se dnes o jednotlivé pravdy, nýbrž o pravdu vůbec," praví se v předmluvě. Před několika roky hádali se učenci na sjezdě filosofickém, co je pravda, a k dohodě nedošlo. Do nebe vychvalovala se od Kantových dob autonomie rozumu; kam však zavedla moderní filosofii? K naprostému subjektivismu. Kolik soustav nacházíme ve filosofii pokantovské, a každý se skoro odvolával na Kanta! — Cohausz rozebírá napřed hlavní rysy Kantovy filosofie a poukazuje na nesprávnosti její. Kantovu kritiku čistého rozumu zamítá i Külpe, jehož slova autor uvádí. Důsledně vede autonomism k relativismu, který všeobecnou platnost pravdy popírá. Windelband dí ve svém díle: „Lehrbuch der Geschichte der Philosophie" (str. 564.): „Der Relativismus ist die Abdankung der Philosophie und ihr Tod. Deshalb kann sie nur weiter leben als die Lehre von den allgemeingültigen Werten." Následkem individualismu byla všeobecná rozháranost v moderní filosofii. Právem naříká novokantovec Paulsen, že v nynější filosofii není žádné jednoty, každý že jde svou cestou, nestaraje se o jiné. „Der philosophische Unterricht ist von allen am wenigsten einheitlich und organisiert, er hat am wenigsten einen Bestand anerkannter Wahrheiten" (str. 54.). Není prý, dí dále, žádného dorozumění v methodách a cíli, vůbec žádného společného, všemi uznaného bodu ve filosofii. Quot capita, tot sensus.

Foerster zamítá moderní individualismus a praví, že přiřknouti každému právo rozhodovati v otázkách životních, znamená podporovati diletantismus. Heslem zdravého myšlení nesmí býti individualismus, kterým mizí pojem pravdy a nepravdy, dobra a zla. Právě svým krajním individualismem ztratila moderní filosofie u mnohých své renomé.

Nejvíce škodí individualism v otázkách náboženských, zde jest pravým hrobem náboženské společnosti. Tato zásada se nejhůře vymstila v protestantismu. Lipský pastor Gussmann psal r. 1903 v časopise: „Der alte Glaube" (č. 42.): „Es ist unbeschreiblich, welche Willkür den kirchlichen Unterricht, die kirchliche Predigt, die kirchliche Seelsorge verwirrt. Auf derselben Kanzel hausen Tag und Nacht fröhlicher Glaube und frecher Unglaube. Sie tragen dasselbe Gewand, sie sprechen die nämlichen Gebete, sie verlesen das nämliche Schriftwort, wenn sie aber den Mund auftun, so geht ihre Rede wie Himmel und Hölle auseinander." Filosof Hartmann nazývá proto protestantství hrobařem křesťanství, a praví, že protestem proti neomylnosti církve první kámen vytrhl z pevné budovy hierarchie, po kterém pak jiné kameny padaly. — Dle Foerstera nežádá církev obět rozumu, nýbrž obět arrogance. Moderní myšlení, jemuž naprostý individualismus jest ideálem, neosvědčuje se ani ve vědě ani v náboženství; v tomto působí rozklad. Jiné pomoci není, než když moderní filosofie individualismus zásadně zavrhne a zdravé zásady filosofie Aristotelovy uzná. — Církevní autorita svobody neobmezuje. „Sie setzt die Schranken an die Abgründe,

nicht an die Gärten des Paradieses, sie will dem Sturz in die Tiefe vorbeugen, sie will den Menschen vor intellektueller Zerfahrenheit auf den Höhenpfaden eines menschlich edlen, übernatürlich geheiligten Lebens erhalten“ (str. 135.). „Kdo Bohu službu vypovídá, stává se kořistí svého „já“, a žádné otroctví není horším než otroctví domácího tyrana“ (str. 136.).

Dr. J. Vrchovecký.

R. P. Paul Dhorme, La religion assyrio-babylonienne. (Études Palestiniennes et orientales) Paris, Victor Lecoffre (J. Gabalda & Cie), 1910. X a 319. 12°. 3·50 frcs.

Pole náboženství starých Semitů vůbec a Babyloňanů a Assyrů zvláště se stalo skorem výhradnou doménou evolucionistů, kteří všecky jeho jevy pěchují do svého známého aprioristicky sestaveného „systému“. Proto s potěšením jest vítati snahu, která se od této evolucionistické manie vyprostila a vytvořila pro poznání náboženství babylonsko-assyrského knihu podobnou, jakou pro náboženství semitské jsme měli již před tím v Lagrangeově „Études sur les religions sémitiques“ (2. vyd. Paříž 1905). Mladistvý učenec P. Dhorme, professor biblické školy francouzských dominikánů u sv. Štěpána v Jerusalemě, Lagrangeův žák, který svými pracemi assyriologickými si zjednal jméno světové, podobně jako před ním jeho řeholní bratr P. Scheil, konal řadu přednášek o náboženství babylonsko-assyrském v létě r. 1909 v Paříži na „Katolickém ústavě“. Přednášky tyto přiměřeně upravené podává v přítomné knize širší veřejnosti. Nastíniv v I. přednášce stručně kritické dějiny Babylonie a Assyrie, pokud znalost jejich nutna jest ku stopování vývoje náboženských názorů na březích Eufratu a Tigridu, spisovatel snaží se v přednáškách následujících nakresliti představy babyl. a assyrských bohů (II a III), jejich poměr k lidstvu, k státu a králi (IV—VI), poměr člověka k božstvu diktovaný mravním zákonem (VII), udržovaný modlitbou a obětí (VIII), prostřednictvím kněžstva (IX). Kdežto jiní historikové náboženští kladou největší váhu na mythologii, magii, zaklínání a hadačství, větříce ve všech těchto zvrhlých výstřelcích pokleslého života náboženského totemy, Dhorme právem přisuzuje těmto pramenům náboženství babyl.-assyrského místo podřadné a důraz klade především na památky literatury a umění východních Semitů a z nich snaží se vyčísti náboženské smýšlení, cítění a snažení, zkrátka j á d r o n á b o ž e n s k é p s y c h o l o g i e, v podobných studiích bohužel často zanedbávané.

Jako nenalézá Dhorme v pramenech náboženství babylonsko-assyrského žádných stop totemismu („Nehledejme také u Chaldea představ náboženských, které se obyčejně zařazují do rubriky totemismu, vzdávajícího bohopoctu totemu, t. j. zvířeti neb rostlině, od níž kmen neb klan odvozuje svůj původ“, str. 38), tak s důrazem ještě větším vystupuje proti těm, kdož vidí v tomto náboženství zbytky animismu. Na březích Eufratu a Tigridu byl vždy činěn podstatný rozdíl mezi bohy a zemřelými. „Možno nám utvořiti si zcela přesnou představu o podstatě oběti za mrtvé u Babyloňanů. Byla prostředkem, kterým

příbuzní zajišťovali příjemnou existenci pro svého mrtvého v zásvětí a chránili sebe proti jeho možným požadavkům a útokům. I když mrtvý poutá pozornost svých příbuzných přicházeje je trápiti nebo posednouti, vždycky zůstává bytostí nižší, jemuž se přikazuje (v zaříkacích formulích), k němuž se však nemodlí." (Str. 41.) Přichází tedy Dhorme k témuž výsledku, ku kterémuž dospěl jeho učitel Lagrange.[1])

Proti těm, kdož odtrhujíce mravní cit od citu náboženského, připisují jim jiný vznik a samostatný, na sobě vzájemně nezávislý vývoj, zvláště však proti Morgensternovi, který ve své studii o hříchu v náboženství babylonsko-assyrském tvrdí,[2]) že původně neznamenal nic jiného, než pouhý přestupek rituelního předpisu, nečistotu rituelní, Dhorme uvádí nepřehlednou řadu dokladů z literatury babylonsko-assyrské, které nade vší pochybnost dokazují nejtěsnější spojitost náboženství a ethiky.

„Pozorné studium textů (klínopisných) dokazuje, že Babyloňané neoddalovali mravnosti od náboženství, nýbrž že přičítali náboženský ráz předpisům soukromým právě tak jako zákonům veřejným. Když se tázali, jaký as jest původ mezí stanovených činnosti člověka mravností a právem, obraceli se k nebesům, odkud přicházely všecky blahodárné věci. Chtějíce stanoviti povahu hříchu, viděli v něm křivdu směřující nejen proti jednotlivci neb společnosti, nýbrž též proti samému božství." (Str. 213 n.) „Mravouka babyl.-assyrská vyvěrá z náboženství, poněvadž náboženství ukládá nejen povinnosti k božstvu, nýbrž též povinnosti k bližnímu." (Str. 241.)

Ku každé přednášce přičiněna jest řada bohatých poznámek, svědčící o tom, že spisovatel (který dříve již byl vydal Choix de textes religieux Assyro-Babyloniens) čerpá z původních pramenů samých a že ovládá dokonale obsáhlou literaturu novější jeho předmětu se týkající. Kniha jest psána poutavě, průhledným jasným slohem, cena její neuvěřitelně malá.

Coutumes des Arabes au pays de Moab par le *P. Antonin Jaussen*. Paris 1908. (Études bibliques) 8° XII + 448 str. Planches IX. Francs 15.

Professor arabského jazyka na biblické škole dominikánů v Jerusalemě, který udržuje po celou řadu let důvěrné styky se syrskými a arabskými beduiny, který Edomsko a Moabsko často již procestoval, podává v této knize soustavně výsledky svého pozorování a bádání. Nemluví snad o beduinech schematických, imaginarních, nýbrž každý údaj dokládá místem (mnohdy i časem), kde, u kterého kmene ho nalezl. V první kapitole spisovatel sestavil množství drobností, ze kterých lze si učiniti představu o životě rodinném u beduinů moobských:

[1]) »Semité dali mrtvým v případech řídkých a vyjimečných název »bohů«, asi tak, jako Řekové postavili některé mrtvé reky do ovzduší skorem božského.« Etudes . . . str. 320.

[2]) The doctrine of sin in the babylonian religion. Berlin 1905.

o ženě, manželství, o příbytku, pokrmu, dobrých skutcích beduinských, o pěstění vlasů a vousů, o zvycích pohřebních. Organisaci jednotlivých kmenů, pravomoc šejků, vzájemný poměr mezi různými kmeny (smlouvy, poplatky, loupežné výpravy a válku) popisují nám hlavy II a III. — V celé knize lze pozorovati snahu spisovatelovu, podati ke každé zásadě řadu skutečných případů, čímž kniha nabývá veliké názornosti a čtenář se může snadno vžíti v poměry vládnoucí pod stany nomádů moabských. Přednost tato vystupuje jmenovitě v těžké jinak kapitole, líčící nám právní poměry na poušti (IV). Co bývá čtenáři drobtovitě hledati v různých jiných cestopisech, to prodáno zde v přehledné, pečlivě sestavené mosaice. Do hospodářského života beduinů nás zasvěcuje hlava V. probírající právo vlastnické, zemědělství, obchod, mluvící o koni, velbloudích stádech atd. Pro theologa jest nejdůležitější hlava poslední — VI., nastiňující náboženský život, který kvete na nivách Moabských (Allah, beduinští „svatí“, předkové, ďáblové, posvátné stromy a kameny, obřízka, prvotiny, sliby, posvátné doby).

V dodatcích podává seznam a rozčlenění kmenů Moabských a Nežebských, a vylíčen původ katolických beduinů usedlých nyní v Madabě, kdež nalézáme celou řadu případů illustrujících právo pouště. Dodatek *D* podává životopis statného katolického syna pouště Ibrahima at- Tuala, v němž se zrcadlí tolik beduinských „ctností“. Práce Jaussenova ozdobena jest 19 obrazy a jednou mapkou, naznačující přibližně sídla beduinských kmenů nejen v Moabsku, nýbrž též v Nežebu a krajinách sousedních. Kniha jest jakousi družkou Musilovy Arabia Petraea III (Ethnologická část); jest zajímavo stopovati, v čem se oba tito badatelé samostatně pracující srovnávají, doplňují a i — rozcházejí. Čtenáři se zdá, že každý skorem paragraf poskytuje illustraci k biblické archeologii, vzatou skutečně ze života. Pro tento význam, na který upozorňuje Lagrange v předmluvě ke knize Jaussenově, poslouží výborně i biblistovi. — S. 286 Jaussen protestuje rozhodně proti tvrzení, že nomád nemá náboženství. „Jsoucnost této bytosti vyšší (Allaha) není nikým popírána; nenalezl jsem ani jediného Araba, který by jevil tuto nevěru, neb který by snad se odvážil dáti na jevo lhostejnost k této pravdě“ (jsoucnosti boží).

Zbytků astrální bohopocty nalezl Jaussen u dnešních beduinů velice málo (str. 293).

Z nesčetného množství parallel k Bibli, které nalézáme v knize Jaussenově, možno podati jen několik drobtů: Abraham, darovav všecek svůj majetek Isákovi a odbyv ostatní syny své jen dary (Gn. 25, 5 n.), učinil podobně, jako dosud se děje na poušti v případě, že synové za života otcova opustili rodný stan. (Str. 21. příklad sub b.)

V Bibli čítáme, že matka dává jméno svému dítku dle vnější nějaké okolnosti (n. př. Gn 25, 25 b, 29, 32 nn., 30, 24 a j.). Podobně v Naʿur-u žena jedna rodila jen dcery; při narození čtvrté se rozhněvala a nazvala ji zaʿul, t. j. Hněvivá neb Hněvající; když spatřila světlo světa dcera osmá, zvolala matka tamām, t. j. dosti a odtud slula Tamām. — V Džifne matka při prvním pohledu na novorozeného

chlapce vzkřikla: „habaš“, t. j. černý; dle tohoto jejího výkřiku zůstalo chlapci jméno Habaš (str. 16. pozn. 1.). Příklady tyto dokazují, že biblické zprávy o podobném pojmenování nejsou vymyšleny.

Dle Gn. 20, 12, jest Sara, manželka Abrahamova, polorodou sestrou svého manžela (z jednoho otce, avšak z různých matek). Jaussen uvádí svědka (str. 45) pro obdobný případ: že v Mosulu dosud Arabové dovolují manželství mezi bratrem a polorodou sestrou (avšak z jedné matky, nikoliv z jednoho otce).

K Mt 22, 25 m podává Jaussen zajímavou illustraci: Čtyři bratří kmene Hadžaja: Erbejqān, Džechejdam, ʿAwād a Hamdan měli sestřenici ʿAjdu. Nejstarší, dle svého práva, pojal ʿAjdu za ženu, po šesti letech ji však zapudil. Zapuzenou pojal Džechejdam, po té ʿAwad a konečně Hamdān. Po zapuzení i nejmladším synem stala se zase manželkou nejstaršího, Erbejqana (str. 47).

Jestliže matky starých Hebreů, dle Ex 1, 19, velmi snadno rodily, rodí podobně i Arabky, které velmi záhy po porodu již zase se věnují obvyklým pracím (str. 56).

Chce-li si kdo názorně představiti výrok Os. 7, 8, „Efraim učiněn jest podpopelným chlebem, který nebývá obrácen“ (a proto jen na jedné straně upečený, na druhé pak zůstává syrový), ať si přečte, jakým způsobem dosud beduini pekou chléb (str. 63). Zákaz, daný starým, požívati masa ze zvířete udáveného dravcem, Lv. 17, 15. 22, 8, dosud se zachovává na poušti, a kmenové chudí, na př. Hadžājā, naleznou-li ovci udávenou vlkem (pro ně má ovce značnou cenu), ještě jednou zapichují mrtvolu, aby aspoň nějakým způsobem projevili vědomí povinnosti uložené obyčejem pouště (str. 67). Beduini holívají nepřítele na straně jedné, stříhají mu knír na straně druhé a pak takto zohaveného propouštějí na svobodu, podobně jako učinil svého času Hanon, král Ammonitů služebníkům Davidovým, dle 2 král. 10, 4 (str. 95).

Nepopíratelnou cenu vědeckou studie Jaussenovy uznala francouzská akademie „des Inscriptions et Belles Lettres“, která jí přisoudila čestnou odměnu.

Ze života náboženského.

Svět překvapen byl zprávou z Říma o zrušení některých zasvěcených svátků. Učiněno to „motu proprio" ze dne 2. července, počínajícím slovy „Supremi disciplinae". V odůvodnění tohoto kroku praví papež, že byl ze mnohých stran zasypáván prosbami, aby počet svátků zasvěcených zmenšil. Sám jako důvody uvádí: zvláštní poměry naší doby, změnu časů a kultury a jmenovitě: rychlost dopravy pozemní i námořní, usnadňující stékání populace do zemí a národů, kde je nejméně svátků a nejvíce dní pracovních; rozvoj obchodu a rychlé a neodkladné vyřizování všech obchodních záležitostí, což trpělo častými svátky; konečně nejnutnější potřeby životní stávají se den ode dne dražší a proto je důležito, aby práce těch lidí, kteří z práce rukou svých žijí, nebyla příliš rychle přerušována. Svatá Stolice chce tím opětně dokázati, jak i tělesné blaho národů jí na srdci leží a jak ochotna jest kázeň církevní zařizovati podle poměrů a kultury časů.

Změna sama v pěti bodech určuje: 1. Příkaz církevní obcovati mši svaté a zdržovati se služebné práce zůstává nadále platným jen pro všecky neděle v roce a pak ještě pro těchto 8 dní v roce: Vánoce, Nový rok, Tři krále, Nanebevstoupení Páně, sv. Petra a Pavla, Nanebevzetí P. Marie, Všech svatých a Neposkvrněného Početí P. M. Celkem tedy zůstává 60 dní v roce, v nichž práce služebná je zakázána. 2. Svátek sv. Josefa z 19. března s oktávou světí se v neděli po 19. březnu; svátek sv. Jana Křtitele rovněž s oktávou světí se tu neděli před sv. Petrem a Pavlem. Boží Tělo světí se s oktávou na neděli druhou a třetí po sv. Duchu. Svátek Božského Srdce Páně zůstane na pátek v této oktávě. 3. Svátky patronů rovněž odpadají, řády v neděli na to mohou zevnější slavnosti, jaké byly dosud ve zvyku, vykonávati pro lid. 4. Byly-li svátky patronů už i dosud překládány, ať se na tom nic nemění, dokud sv. Stolice nebyla dotázána o radu. Kde mají biskupové za to, že by svátek patronů zemských nebo národních měl zůstati, ať o tom zpraví sv. Stolici. 5. Padne-li některý ze svátků podržených na den újmy nebo zdrželivosti postní, tedy se půst obojího druhu ten den zrušuje, což platí i o svátcích patronů, kdyby se slavnostně konaly. Také toto je novotou, nebude třeba dávati dispens a vyhlašovati ji vždy znova, platí to už jednou pro vždy jako pravidlo: svátek ruší půst a pátek.

Odpadá podle toho u nás 8 svátečních dní, v Čechách 9. Odpadají totiž svátek sv. Štěpána, Hromnic, Zvěstování P. M., pondělí velkonoční a svatodušní, Božího Těla, sv. Cyrill a Method (sv. Jan Nep. a sv. Václav) a Narození P. Marie.

Podle všeobecného úsudku bude u nás lidu velmi líto zvláště tří dnů: sv. Stěpána, velkonoč. pondělí a Božího Těla. Pro tyto svátky byl by raději obětoval jiné! — O svátek sv. Cyrilla a Methoda, jakož i o svátky sv. Jana a Václava v Čechách, přimluví se jistě náš episkopát. Neboť jsou to až příliš lidové svátky! Ač i tu by si lid brzo zvykl slavit je v neděli po 15. kv., 5. červenci a 28. září!

Týž svazek „Acta S. Sedis“ (9. ze dne 12. července) přináší list papežský k primasovi španělskému u příležitosti eucharistického sjezdu v Madridě. Papež v něm schvaluje zvyk u nás už po staletí zavedený, ale za to v Italii a v Římě samém méně známý. Praví: „Velice schvalujeme, co na mnohých místech se stalo zvykem, aby totiž na každý svátek a každou neděli ve všech kostelích a kaplích se Sanctissimem, ať řeholních ať světských, konalo se s vystavenou velebnou svátostí požehnání; kdyby se to zavedlo jako zvyk do všech ostatních diecesí, bude nám to velmi milé.“ Rovněž v listě tom doporučuje znovu časté anebo i každodenní sv. přijímání nejen u dospělých, ale u všech věřících, jakmile k užívání rozumu dospěli.

Zvláštní jistě je, že soc demokracie hájí svátků zrušených a nazývá celou tu novotu kapitalistickým kouskem. Ale i katol. dělnictvo brání svátků zrušených aspoň některých v zájmu zbožnosti a církevního ducha lidu. Tak jmenovitě děl. organisace v Německu zasílají příslušné petice do Říma. Italské listy — necírkevní ovšem — svádějí vše na neschopné, lenivé a nehodné kněžstvo italské, které prý už od let zahrnuje sv. Stolici žádostmi, aby svátky byly zrušeny, aby kněžím ubylo práce!

„Rota Romana“ (círk soud římský) nedávno stvrdila opět zrušení manželství — propter nullitatem. Bylo to manželství smíšené, katoličky Magdal. Rottner s protestantem Heroldem Smith, v Paříži u sv. Maří Magdaleny 8. srpna r. 1889 uzavřené — „nullitas“ jeho spočívala v tom, že farář sv. Magdalský nebyl parochus proprius; nevěsta totiž se svou matkou měly v obvodu farním St. Madeleine konfekční dílnu. Tam pracovaly celý den a obědvaly; na noc jezdily do Neuilly, kde měly druhý byt. St. Madeleinský farář vyložil věc tak, že mají dvojí domicilium (bydliště) a sezdal je beze všech rozpaků. Rota Romana však uznala, že „dílna“ nestanoví bydliště, ale „byt“. A manželství rozvedla pro jeho neplatnost od počátku.

*

III. Sjezd unionistický na Velehradě koná se ve dnech 27. až 29. července a účast ohlášena mnohem hojnější. Zájem o sjezdy pro unii církevní zjevně vstoupá a i v západní Evropě. Přihlášeno letos mnoho učenců bohovědných právě z další Evropy. První sjezd byl pouze schůzkou užšího kruhu přátel, druhý už byl schůzí hojně z Rakousko-Uherska obeslanou s dosti četnými účastníky z ciziny. Tentokráte však účastníci z ciziny budou míti většinu; aspoň mezi aktivními účastníky, neboť přirozeně, že passivní posluchačstvo z našich zemí bude počtem míti v sálech schůzových vždy převahu. Tím se myšlenka velehradská staví už teď opravdu na široký podklad. V katolickém světě už vzbuzuje daleko široko zájem — zatím však tomu není stejně i ve východní církvi. Ovšem sv. Stolice si přeje, aby sjezdy zůstaly katolickými, nechce je míti schůzemi smíšenými, neboť sjezdy nemohou se pouštět do navazování unie autoritativně. To by bylo možno jen za vedení Říma. Sjezdy jsou proto trpěny jen jako průprava theologická pro sporné otázky mezi římskou a východní církví a na počátek

ruchu toho snad nejlépe je položiti zatím práce jen katolické a takové, které nematou názorů katolických, beztoho v tom oboru dosud neustálených.

*

Zájem Ruska a všech jeho vrstev o spojení s církví římskou podivnou náhodou vzbuzen teď právě před III. sjezdem unionistickým. Není skoro listu politického a náboženského a soc.-kulturního vůbec, který by teď tyto měsíce nebyl psal o Římu, jeho významu a o poměru pravoslaví k papežství. Tento zájem však nevzbudily sjezdy velehradské, ale kniha Vl. Solevjeva, z frančiny teď do ruštiny přeložená a moskevským kroužkem filosofickým vydaná, o níž minule jsme se zmínili. A všeobecně možno říci, že Solovjev mluví i po 25 letech k hluchým uším, jako prve. Dříve francouzskou knihu znali jen někteří, teď ruský překlad rozchytán velmi brzo a vnikl do tisíců myslí. Ale jednomyslný odpor mu odpovídá. Papežství nepůsobí tím dojmem na ruskou veřejnost, jako na Solovjeva. Ještě — což je na první pohled podivno, ale přece přirozeno — nejpříchylněji k idei se staví církevní kruhy, církevně-reformní a vážné náboženské duše. Ale „politikové“, jak konservativní, tak liberální, nevidí a neuznávají potřebu splynutí s papežstvím a jeho ideu spíše potírají, než aby se jí obdivovali. Dnešní lidi, možno-li vůbec čím trvale zaujati, bude třeba chopiti jinými ideami, jim bližšími. Solovjev psal za rozkvětu historismu a filosofického pojímání dějin v Evropě i na Rusi. Od té doby proud tento pominul a jeho idee přestaly uchvacovati. Varvarin v „Rus. Slově“ (lib. mosk. denník) dokonce tvrdí, že Solovjev svou knihou pouze škádlí své oponenty ze starého slavjanofilského tábora v Rusku, že jeho římsko-katol. filosofie není upřímná a nestál vůbec o spojení Říma s pravoslavím v ohledu náboženském, ale sociálně-kulturním. Byl zamilován do západní kultury a vida, že západní atheismus hrozí vyvrácením katolicismu zasypati zdroj této kultury, žádá mohutný a silný tehdy carismus ruský (v pravoslaví a ruské duši stělesněný), aby se spojil s Římem a tak západní kulturu před zkázou zachránil.

*

Berlínský směr vyjímaje — v celém Německu a jeho katolickém tisku po 8. červenci rozpoutala se bouře nevole nad zprávou římského listu „Correspondance de Rome“, v němž vyšel opět velmi obsáhlý projev proti katolicismu německému. Římský list bývá zvláště v Italii a ve Francii a jiných romanských zemích přijímán jako zdroj původních zpráv a nálad ve Vatikáně, zač se sám také vydává. Z „Římské korrespondence“ přijal první zprávu tu milanský „Corriere della Sera“ (4. července) a pod názvem „Modernismus v Německu“ uveřejňuje jakýs důležitý dokument o té záplavě modernismu, jímž nakaženo celé centrum, biskupi němečtí, spolky křesť.-děl., katol. university, tisk kolínského směru! Dokument tento tvoří totiž oběžník, jímž se vyzývá, aby se zaujalo stanovisko proti knize domin. apologety A. M. Weisse (Über Leben- und Gewissensfragen“), v níž tento nešťastnými citaty a nesprávným výkladem fakt nastínil velmi černý obraz katolického života v Německu. Proti knize Weissově už se ozvala

celá legie napadených mužů a dokázala mu lehkověrné zfalšování slov jejich, jež často právě o opačném názoru svědčí, než jaký jim P. Weiss podkládá (posl. dr. Bachem o účasti laiků v katol. životě). A proti tomuto zkreslenému, škarohlídnému obrazu Weissovu objevil se i cirkulární protest, který bral v ochranu napadené biskupy, učence a politiky. Tento protest poslán Corr. de Rome, která ho vydává za sensační, neboť jeho uveřejněním prý se osvítí ostře situace katolicismu německého, který se takto objeví v nejhorším světle, v úžasné rozervanosti modernistické, která se snažila aspoň zadržením a znemožněním knihy Weissovy ještě nějakou dobu před světem se ukrýti. Nyní však „hnízdo všeho modernismu“ katolického stojí před světem odkryto.

Proti těmto bezdůvodným fantasiím a pomluvám se katolíci němečtí velmi statečně brání a v osobě preláta Ehsesa, řed. Görresova ústavu v Římě, stěžovali si v Římě. Sekretář kard. Merry del Val ujistil dr. Ehsesa, že římská kurie nemá s „Corr. de Rome“ nic společného, je to soukromý výdělkový podnik, officielních informací z kurie nedostává, ani kurie se jeho hlasem neřídí. Vatikán se řídí pouze svými zprávami, jež dostává od biskupů a svých zpravodajů. S ohledem pak na hlasy katol. tisku franc. pravil: nemožno mnoho dbáti, když mluví o Německu, protože všecko posuzují se stanoviska odvety. Důvěra Vatikánu v něm. biskupy je pevná, a také všeobecně katolíkům něm. sv. Stolice úplně důvěřuje. Proti křesť. odborům dělnickým také není nijaké žaloby ani stížnosti a zůstává tedy při ujednání, jež arcib. kard. Fischer (z Kol.) při posledním pobytu v Římě s papežem domluvil. — Také mnichovský nuncius msgr Frühwirth úplně odmítl a pokáral ton i způsob psaní v řím. listě a zvláště v milánském Cor. d. S. Nuncius sám už 22. června dostal oběžník proti Weissově knize a nijak se nad ním nepozastavil, shledávaje akci tu zcela oprávněnu.

*

P ř i p o s l e d n í c h v o l b á c h poražené náboženské strany, zvláště vídeňští křesť. socialové volají po reorganisaci. Má se jmenovitě více důraz položiti právě na náboženskou ideu a v tom směru seřazovati zástupy. Doposud voličstvo křesť.-sociální bylo chycené jen na nějaké lákavé heslo a jméno Luegrovo, a když jméno zaniklo a heslo doznělo a sevšednělo, zástupy se rozutekly. Křesť. socialové vídeňští nemohou, jako naše moravská kat. strana, poukázati na spojený protišik. Ten měli i dříve vždy proti sobě a vítězili přece. — Příští má býti založena na „lidovém spolku“ po vzoru německém. „D e r k a t h o l i s c h e V o l k s b u n d“ (v Něm. „D. kath. Volksverein“ se sídlem v München-Gladbach), pro Rakousko založen sice už vloni, ale zatím působnost jeho je v začátcích. Má však už 8000 členů a celá sta důvěrníků. (Ovšem katolický „Volksverein“ v Německu měl 31. května členů 682.989 a dnes už dosáhl asi 700.000! To je organisace, která opravdu něco značí!) Sídlo jeho je ve Vídni, tam má i velikou biblioteku a rozsáhlou registraturu novinářskou. Začal literární propagandou. Vydává čtvrtletník „Archiv für Praesides“, měsíčník „Volkswohl“, a šestkrát do roka lidové „Volksbundhefte“, jako členské podíly. Založil a vydává „sociální

knihovnu“, státnicko-politickou knihovnu, a vydal celou řadu brožur a letáků, jichž vloni rozšířeno přes půl milionu. V ústředním sekretariátě vydávají se řeči a disposice k nim pro řečníky spolkové, získáno velmi mnoho spolkových pracovníků, vyškolení agitátoři.

Ovšem ale ta všecka další práce, na níž spočívá střed katolický v Německu, ta ještě celá zbývá: to uvědomování a ustalování myslí a srdcí katolických. Dnes zástupy katolické pozůstávají totiž z prostých venkovských lidí, které dosud jiné strany nezdolaly pokazit, ale z nichž se stále kus po kuse odrobuje a podemílá.

„Wiener Correspondenz“ (křesť.-soc.) upozornila na to, že v Haliči mezi Poláky, co Kolo polské trvá, poprvé nezvolen ani jeden kněz za poslance! A skutečně mezi 80 poslanci od Poláků zvolenými není žádného kněze. Je mezi nimi sice 21 konservativců, ale to jsou konservativci více postavením svým stavovským a hospodářským, než kulturně náboženští! „Centrum“, v němž minule byli kněží nejvíce zastoupeni, zmizelo, a na bojišti volebním octly se vlastně jen dva směry: konservativci s agrárníky (lidovci) spojení a demokraté všech odstínů (nestranní, prostí, národní, pokrokoví a socialní dem.). V první skupině by byli kněží mohli kandidovati. Ale agrárně lidová strana haličská má minulost poznamenanou nejednou řečí protikněžskou a proticírkevní. Je totiž právě taková asi jako naše agrární strany. Ta má tedy ještě z dřívějška nechuť ke kněžstvu a kněžstvo k ní. A konservativci mají tolik „panských“ svých kandidátů, že sotva ty mandáty mohli podělit. Kněží obyčejní, venkovští, mezi nimi místa nemají, a lepší městští v městech nemohli dostati mandátu, protože města opanovali demokraté, kteří zásadně kněze mezi sebou nechtějí. Polské listy omlouvají ten zjev, že prý do letoší vřavy volební si žádný kněz polský netroufal, protože byla příliš osobní a zuřivá. Pravdou je to i ono. Poměry nelákaly, kněží se netlačili, a strany byly rády, že jsou bez přítěže kněžské! — Z Haliče budou tedy jen dva kněží mezi Rusíny, také méně než dříve. Má celá sněmovna tentokráte jen 22 kněží poslanců. A těch jest jen 7 ze severní polovice rakouské (Čechy, Morava, Slezsko, Halič, Bukovina), z níž se volí 314 poslanců, tedy tři pětiny!

Také mezi Rusíny povstala teď po volbách strana křesťansko-sociální, jakožto nová organisace laiků i kněží. Ze starých politiků postavil se v čelo její Dr. Barviňský. Orgánem stal se denník „Ruslan“, dosud orgán neseřazeného hnutí nábož. vůbec.

*

Abbé Michel d'Herbigny měl nedávno v učeném spolku kněží polských („Spolek Petra Skargy“) ve Lvově přednášku o církvi ve Francii. Vyličoval boje posledních let ve Francii. A dotvrdil svým líčením také onen známý paradox, že do roku 1880 měli v 36.000 obcí francouzských kněží všecky školy v rukou a velký díl škol těch zcela vedli řeholníci, jinak místní farář měl nad školou kontrolu a kněží farní učili v ní náboženství. V roce 1880 vydán zákon, jímž škola se bere z kontroly církve a posvětšťuje se. — Tedy ta výchova a kon-

trola církevní nad ní nic nepomohla, zákonu proticírkevnímu nezabránila — jako všude jinde. A všecky námahy a oběti katolíků vydržovat církevní svobodné školy, nezabránily dalším ještě horším zákonům! Školy státní byly prázdné, školy církevní plné, ale vedení státu bylo čím dále proticírkevnější. — Řečník toto paradoxon z části vysvětlil. Jednou příčinou podivného zjevu je dvojtvářnost francouzských politiků — a dodejme: francouzského člověka vůbec. Politikové přicházející z Paříže na venkov stávali se zcela jinými lidmi: v Paříži byli protiklerikálními radikály, na venkově šli v popředí při církevních průvodech, chodili do kostela, ke zpovědi — vedli formálně týž zbožný církevní život, jako všichni ostatní věrní církve. Vůdce socialistů Jaurès učí svou dcerku sám katechismu a připravuje ji k prvnímu sv. přijímání. Otec ministra rozluky Waldeck-Rouseaua přijal na svůj statek synem vyhnané jeptišky a sám ministerský předseda Waldeck-Rouseau, než se stal ministrem, byl nejhorlivějším advokátem v záležitostech církevních. Dnešní ministerský předseda Caillaux vychován je u jesuitů, otec jeho založil řadu zbožných fundací a syn — min. předseda Caillaux — v celém svém volebním okrese dává na mše sv. za svého otce — a když do okresu svého přijede, každodenně chodí na mši sv.! — Francouzští politikové se před svými voliči předstihují ve zbožnosti a žádný z nich nechce býti atheistou, má-li zbožný okres. Mnozí z nich jsou v životě skutečně jiní než v politice! — Jiná příčina je veliký, ač nepozorovaný vliv protestantů a židů. Obě konfesse jsou Francii cizí, lidé ti jsou většinou nefrancouzské krve, ale svým bohatstvím, svojí sorganisovaností domohli se ve Francii rozhodujícího vlivu. Od r. 1880 většina ministrů kultu a osvěty byli protestanty. Od r. 1880 do 1910 vystřídalo se 35 ministrů osvěty a 28 z nich byli protestanté! Nynější ministr osvěty p. Steeg je protestantským pastorem, synem pruského pastora, který teprve nedávno přijal francouzské občanství. Předseda národního svazu učitelského Massé je rovněž protestantem. Také předseda komise sněmovní pro záležitosti vyučování je protestant.

*

Vliv protestantský i židovský můžeme ostatně zcela dobře sledovati i v politice naší a upozorňuje naň polský historik Pawlowski v červnovém sešitě „Biblioteky Warszawské" v politice ruské a zvl. ruskopolské. Přináší totiž v reminiscenci historické nové osvětlení příčin pro vystoupení papeže Řehoře XVI. po polském povstání r. 1830. Vláda ruská prostřednictvím knížete Metternicha a svými vyslanci v Římě působila na papeže, aby vydal list k polskému duchovenstvu, aby v jejím smyslu působilo na lid polský. Když min. předseda ruský Nesselrode počal i vyhrožovat, že slíbené svobody církve v Polsce přistřihne, papež Řehoř XVI. odhodlal se ku svému breve v červnu 1832. Ale spolu s brevem podal papež seznam svých přání ruské vládě, jež ruský vyslanec i kníže Metternich podporovali. Ruská vláda breve sic vděčně přijala, ale přání papežových si nevšimla. Car Mikuláš byl obklopen samými evangelíky.

Nesselrode a Benkendorf byli luteráni, jediný zástupce Poláků v radě ministerské, hr. Grabowski, byl kalvinistou.

A německá jména luteranských osadníků německých v Rusku se stále hojnou měrou opakují v ministerských a dvorních radách. Nevěsty ruských carů brané napořád z protestantských panovnických rodin vliv ten sesilují a stále udržují. Ruské vlády a církev pravoslavná samy v sobě by té animosity protipolské t. j. protikatolické neměly, kdyby ji stále neobnovovaly a nejitřily protestantské vlivy ve vládě a v dvorních kruzích ruských.

*

V Egyptě na půdě staré koptické církve podařilo se před lety zaříditi sjednocenou církev, jejíž hlavou, koptickо-katol. patriarchou jmenován biskup Kyrillos. Ale unie netrvala dlouho. Věřící koptičtí se navrátili pomalu do lůna své staré koptické církve a Arabové, kteří v ní rovněž zastoupeni byli, poodpadali k řecko-východní církvi. Patriarcha Cyrill choval se ostatně tak, že papež ho sesadil z hodnosti a církev sjednocená už nevzkříšena. Nyní bývalý patriarcha Cyrill opět projevil známku života. Snaby po spojení církví přivedly ho na ženialní myšlenku. Chce sám založiti takovouto sjednocenou všekřesťanskou církev a nazval ji „nicejskou jednotou". Základem jednoty bude nicejský sněm z r. 325. Co do té doby bylo zachováno a ustáleno, to má i dále pro všecky církve platit jako minimum jednotící. Co má která církev přes to, může podržet, ale jen jako pouhé bohoslovné mínění, jako učení školy, ale ne učení církve. Církve. organisace původní je ta, že platně trvati mají tři patriarchaty: římský pro západ (Evropu), alexandrijský pro jih (Afriku), antiochijský pro východ (Asii). Každý patriarchat je svéprávný, ale nemá práva míchat se do správy druhého patriarchátu. Všecky jsou rovnocenné. Alexandrijský se obmezuje hranicí arabského jazyka a národnosti. Všichni věřící křesťané v obvodu patriarchátu bydlící jsou jeho plnoprávnými členy, ale správa zůstává vyhražena vládnoucí národnosti. Obřady všech církví a národů jsou stejně oprávněny a všude připuštěny. Zásadami řídícími všecko jednání církví v „nicejské jednotě" shromážděných bude apoštolská láska všech ku všem a spravedlnost ku všem názorům, podáním a obyčejům. Jen k vůli zajímavosti v době unionistického hnutí podáváme zprávu o podobném návrhu jednoty všeho křesťanstva. Tak si může jednotu církví představovat jen exbiskup, který si svou církev teprv sbírá, a jest mu to jedno, na jakých zásadách. Je to však spolu dokladem, jak modní se stala idea sjednocení. — Nedávno anglikanský biskup hertfordský Dr. Percival poslal odpadlíkům od církve státní v Anglii tak zv. nonconformistům list, v němž jim nabízí společenství církevní a společné přijímání! Příležitost mu zavdala korunovace anglického krále 28. června. Ale církevní hodnostáři anglikanští se velmi ohradili proti takové jednotě! Zvláště pak vůdce ritualistů, lord Halifax, který je pro pokatoličení angl. církve, odsoudil velmi ostře všecku spojitost s nonconformisty, kteří stojí totiž ještě dále od Říma, než státní anglikanská církev.

Věda a umění.

Po několika dutklivých šlehách kritických, jimiž ztepána lehkomyslnost překladatelská i u autorů se jménem literárním, a zvláště po výzvě prof. Dra Sterzingra v „Nár. Listech“, ustavilo se podle jeho návrhu dne 28. června v Praze sdružení překladatelské. Zatím totiž sestavena komise, která vypracuje stanovy sdružení; na schůzi 28. června po delší poradě stanoveny tyto zásady pro ústav a činnost sdružení. Účelem sdružení bude hájiti zájmy dobrých překladatelů a potlačovati všecky překlady nedokonalé. Za sdružení bude činna volená spolkem komise, která bude ve stálém styku se členy, jim bude radou přispívati i pomocí; bude ve styku s nakladateli a redaktory, upozorňovati je na dobré překlady a překladatele, a podá jim na požádání úsudek o překladu mimo sdružení pořízeném. Sama komise bude zkoumati překlady členů před otištěním, nečlenů po otištění a podávati posudky o nich. Každý člen jest povinen podati před uveřejněním překlad svůj komisi k posudku a podrobiti se jejím usnesením. Komise vydá po prohlédnutí rukopisu jedno z trojích usnesení: lze otisknouti bez závady; nebo: lze otisknouti po provedení těchto oprav; nebo: nelze vůbec otisknouti. Toto usnesení musí býti provázeno důkladným odůvodněním.

Sdružení vstoupí ve styk se znalci cizích jazyků, s rodilými Němci, Francouzi, Angličany, Rusy atd. a v případě nesnadných míst a obtíží, požádá je o vysvětlení míst a rčení, která působí překladateli potíže. Sdružení bude podporovati nejen dobrý překlad jazykový, ale bude se starati i o povznesení překladové literatury co do obsahu a hájiti tak mravný i hmotný prospěch čtenářů. Sdružení pokusí se seskupiti v sobě všecky lepší překladatele české a požádá je o přistoupení, pokud se sami nepřihlásí. Požádá všecky nakladatele a redaktory, aby zadávali překlady výhradně členům sdružení; sdružení bude ihned po vyjití překladu, neprošel-li dříve rukama komise, uveřejňovati o něm posudek. Sdružení se postará o to, aby se táž kniha nepřekládala vícekrát současně. Sdružení vynasnaží se o výchovu zdárné generace překladatelské.

*

Tvůrce „volapüku“ probošt Martin Schleyer z Kostnice slavil 18. července své 80. narozeniny. Jeho světová řeč zatím už je zapomenuta a místo světové řeči katol. kněze německého slaví triumfy „esperanto“ polskoněmeckého žida, lékaře Dra Zamenhofa. Esperanto je vlastně pojítkem obou židovských větví: větve německé a větve španělské. Zde totiž „maušlují“ dvěma jazyky: „žargonem“ na východě, a španělským nářečím na jihu Evropy. Oba tyto „národy“ chtěl spojiti Dr. Zamenhof svým pokusem a proto složil novou řeč svou hlavně z těchto dvou jazyků: španělštiny a němčiny. Nechytil však na ni semitských svých rodákův, ale samé arijce! Volapük byl vybudován na latině a němčině a přibíral hojně i z jiných řečí — ale také zanikl. Jednoduchostí formovou chtějí ulehčit učení a vyjadřování — ale stěžují za to porozumění.

O nový druh všeobecné řeči, pro nás Slovany pouze, staly se poslední léta dva vážné pokusy. V Kroměříži vydal Hošek před čtyřmi lety (1907) německy svou „mluvnici novoslov. řeči“, míchaje hlavně češtinu jinými slov. kmeny a formami. Poznav Hoškův pokus, bruselský slavista Dr. Henri Bourgeois, podává nyní svou mluvnici všeslovanského jazyka, zatím jen ve formě časopisecké stati. Bourgeois vychází od církevního staroslovanského jazyka, pravě že ten jednou už byl všeslovanským a dodnes rozumí mu velká většina Slovanů a také ho užívá při bohoslužbě. Bourgeois při tom navrhuje: podržeti kmeny staroslovanské, rozmnožiti je o moderní technické výrazy, setříti koncovky a skloňování jmenné, spokojiti se jen strnulými předložkovými pády, jaké má bulharština. Sloveso by se zjednodušilo tak asi na tvary českého nebo ruského slovesa, z něhož by se přibral trpný přechodník přítomný (podle našeho vědomí tedy i dávajemý, čitajemý atd.). Psalo by se latinkou, abecedou slovinskou (českou bez čárek, přízvuků a měkkostí), foneticky. — V návrhu tomto je zbytečným ústupek a neskloňování jmen. Lepší by bylo obmeziti pády nepřímé, nechati genitiv, dativ a instrumentál. Akkusativ je beztoho roven genitivu nebo nominativu, vokativ roven nominativu, lokal dativu; zavedlo by se to pravidlem a věc by byla lépe usnadněna, pro více než 150 milionů Slovanů. Zrušením sklonění stížena je pro těch 150 milionů a ulehčena pro něco přes 10 milionů (Bulhaři a částečně i Srbi a Charvati). Ale Bourgeois praví, že bulharština jediná se hodí jako morfologický základ všeslovanského jazyka, poněvadž předbíhá už vývoji ostatních jazyků slovanských, které tam později dojdou, kde ona je už dnes vlivem románštiny!). Bourgeois svůj pokus provází zbožným přáním, aby došel uznání a přijetí. Vyšel z enthusiasmu jeho pro věc slovanskou; a kdyby se ujal, přerodil by svět. Celá ta pláň od Ledového moře až k Egejskému, od Šumavy až k Altaji, dnes nečinná a nehybná pro množství národů, najednou by ožívla. Síla a moc nevídaná byla by jí vdechnuta. Bylo by to probuzení, jakého nezná historie, zvrácení starých říší, přetvoření světa, triumf jediné, veliké silotvorné rasy. — Dr. Bourgeois přehlíží, že takový umělý jazyk mohl by býti nanejvýše jazykem učenců a snad i intelligence, ale sotva kdy jazykem lidovým, i kdyby se mu ve školách lidových učilo. Ale mohl by býti jednou všem srozumitelný. Jen že právě teď začínají staroslovanštinu i z církevního užívání víc a více vytlačovati! Už i ona roli svou dohrála.

*

V posudku 1. svazku „neperiodické edice“ vloni v Brně vydaného (byly to Adolfa Veselého básně: „Řeči země“) rozhovořil se kritik Ant. Veselý v Kulturní Příloze Nár. L. (čís. 187) o mladé básnické generaci moravské. Praví o ní: „Mladá generace básnická na Moravě, čítající tři čtyři jména, z nichž toliko dvě jsou význačnější, budí celkem málo nadějí do budoucnosti. Za sedm let od svého vystoupení přinesla ovoce jenom chudé. Dva čeští básníci přistěhovali se poslední léta do Moravské obce, K. St. Neumann a Jiří Mahen, a obrodili se

zde, kdežto domácí generace ustrnula na svých vzorech Březinovi a Bezručovi, jimiž se ve škole už nadchla, ale z jichž zajetí také nepronikla.“ — Zvláště Březina to byl, jenž nejsilněji působil. Nadšenci pro Březinu našli se prý i mezi učiteli náboženství na gymnasiích a tak Březina nepovinně vykládán prý v hodinách náboženských lépe snad než některý klassik v povinných hodinách. Studenti v nadšení přepisovali si verše jeho, nemohouce se dostati k originalu, vypůjčovali si jeho korrespondenci a opisovali si listy jeho, o prázdninách pak putovali k němu jako k prorokovi, byli svědky jeho chudoby, prostoty a svatosti a stávali se tím nadšenějšími hlasateli jeho evangelia, pro něž zapláli jako děti se vší čistou duší svého mládí. Z těchto napodobitelů Březinových vynikl Fr. Taufer, rovněž učitel, jak mistr jeho. Ale vzal jen dialektiku mistrovu, neobsáhnuv bohatství ideí jeho. A tak se stal jakýmsi sprostředkujícím zjevem pro generaci budoucí. Ale vedle Březiny i ostatní význačné zjevy dekadentského umění zanechaly stopy své na mladé generaci moravské. Také A. Veselý, druh Tauferův, z psaného časopisu gymnasistů brněnských „Psyché“ (1904), je seslábly dědic dekadentské školy básnické, a je takto rovněž zjevem více sprostředkujícím.

*

Ruští dělníci projevují více vkusu než ruští studenti, pochvaluje si „Nové Vrémě“ ve zprávě o čtenářích knihovny moskevské. Nečtou ani Marxa, ani Lassala, ani Bebla, sem tam Engelsa, nečtou Arcybaševa, Maupassanta, málo čtou Merežkovského a dokonce málo čtou i Gorkého. Nejvíce čtou Tolstého, pak Turgeněva a Dostojevského; tyto dva skoro stejně (60 a 56%), ale oba o polovici asi řídčeji než Tolstého. Je-li totiž Tolstý 100%, tedy od 50 do 30% zaujímají Gončarov, Čecho, Andrejev, Zola, Sienkiewicz, Puškin, Verbická, Korolenko. Detektivní romány ztratily už teď všecku přitažlivost.

Ruský literarní historik D. Filosofov v mosk. „Ruském Slově“ snaží se (z 8. června) osvětliti záhadnou smrt Puškinovu. Praví, že příčinou souboje a smrti Puškinovy nebyla nevěra ženy jeho, která vůbec byla nevinná, ale rozhárané finanční poměry jeho. Anonymní dopisy na ženu jeho mu asi posýlaly ženy opuštěné Dantesem, který začal obletovati ženu Puškinovu. Puškin jich hned použil a skoro horečně náhlil na souboj, jakoby už se nemohl dočkati smrti, a v souboji ji také nalezl. Filosov nazývá souboj jeho zakrytou sebevraždou, k níž Puškina dohnaly dluhy a vědomí, že nenajde už té milosrdné ruky ani u přátel ani u dvora, jako v r. 1835, kdy car mu poslal 30.000 rublů, aby tak aspoň polovici dluhův umořil. Ale dluhy rostly a narostly tak, že Puškin ztrativ i přízeň dvora i shovívavost věřitelů, po dvou letech sanoval svou finanční tíseň 27. ledna 1837 smrtí v souboji.

*

Štědrou podporou metropolity rusínského Andreje Šeptyckého zřízeno a otevřeno ve Lvově rusínské museum, jež bedny se svými mnoha tisíci (11) krásných předmětů mělo složeno dosud po ruzných skladištích. Koupil palác hr. Dunikowského a musejní spolek se v něm zřizuje i se svými sbírkami.

Nejhašteřivější třída z hašteřivého plemene slovanského — novináři slov. měli svůj sjezd v Bělehradě v první polovici července. A také podle toho dopadl. Svaz novinářu slov. doplněn sic teď i spolkem ruským, zatím ale jen slibem, spolek ten se musí napřed ustavit. Ale ustaví-li se, je pak otázka, budou-li v něm Rusové! Budou asi v menšině — oproti židům. — Jednání sjezdu za předsednictví Jos. Holečka od „Nár. Listu“ z Prahy šlo dobře a hladce. Až na banketě a po něm došlo ke srážkám. Poláci byli zastoupeni jen neofficielně. A tu jeden z red. polských spisovatel Stasiak od Nové Reformy ve své zdravici městu Bělehradu děkoval mezi jiným i za to, že pořadatelstvo mělo tolik ohledu na Poláky a nedalo hráti ruskou hymnu. Tu vystrčili ruští účastníci Vergun (z Nov. Vremene) a Prokofjev a žádali, aby se hrála ruská hymna. Když ji hudba nespustila, odešli z banketu. Zatím však komité banketu kázalo hudbě hráti po každé zdravici „hymnu slovanskou“: „Hej Slované“. A hudba ji tedy hrála, a p. Stasiak myslil, že k vuli Polákum hrají stále „Jeszcze Polska niezginela“, neboť obě písně mají stejnou notu! — Druhý den městská rada usmiřovala Rusy na banketě zvláště pro ně pořádaném. Rusi usmířeni. Ale Nové Vrémě vypadlo na městskou radu bělehradskou jako na výbor hlupáku! Městská rada tedy protestuje proti takovým útokum, jež nijak nezavinila. Protipolský štváč D. Vergun, jenž zůstal v Bělehradě po sjezdě, dne 20. a 21. července pobil se se srbským novinářem Kovačevičem v politické hádce, takže zkrvaven odnešen. — Se sjezdem spojená výstavka slovanského tisku byla sice neúplná, ale novinářské spolky slovanské vyzvány, aby své sbírky zatím doplnily, aby výstavka novinářská byla pak už v největší možné úplnosti přičleněna k všeobecné slovanské výstavě, jež se má pořádati v Praze r. 1914. — Také doma v Srbsku sjezd zůstavil kyselost: všichni předsedové sjezdu vyznamenáni řády od krále Petra, jen předseda srbský Nušić nedostal ničeho, složil tedy ihned předsednictví v srbském spolku novinářském.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Nastolením nového parlamentu a nové vlády — aspoň předsedy jejího sv. p. Gautsche — přiblížily se k zákonodárné metě opět staré odstavené hospodářské úkoly. Sama vláda postavila na první místo bankovní předlohu. Koncem minulého roku vypršela výsada banky rakousko-uherské, v obou státech povoleno bance tedy zatímní privilegium, v Uhrách pak zákon definitivní vyřízen, u nás ještě čeká na své vyřízení. Mezi vládami a bankou umluveno interim mimozákonné do polovice listopadu. Ovšem i kdyby žádné domluvy a žádného zákona nebylo, banka tak pevně kotví v hospodářských poměrech říše, že by

ani den nemohla přestat fungovati, potřeba hospodářská stojí tu výš než celá naše papírová konstituce a poručila by si své přes hlavu vlád i parlamentů.

Čeští poslanci nejsou pro bankovní privilegium nadšeni. Není v něm sic nic, co by odporovalo našim zájmům, pouze firmě banky samé vytýkají, že je pouze německá a maďarská, a že by měla zníti ve všech jazycích říše. Charvati pak prohlašují, že by firma měla zníti aspoň též charvatsky, neboť Charvatsko je třetí hospodářsky a politicky autonomní součást mocnářství. Známé požadavky české: zastoupení ve správní radě banky, styk filiálek s obecenstvem, větší ohled na české hosp. zájmy, silnější počet čes. úředníku mezi úřednictvem a českých censoru mezi censory bankovními a pod. věci — to nenáleží do zákona, to patří do stanov banky, které si banka dělá sama (ovšem ne bez vlivu vlád) a proto jak přijetím, tak odmítnutím zákona hlavní požadavky české zůstávají úplně stranou.

Mimo to z prumyslových a hospodářských kruhu naléhá se na rychlé vyřízení bankovní předlohy, aby banka dosáhla těch výhod nového zákona, jež přijdou i obecenstvu na prospěch. Jest to především zvětšení kontingentu daně prostého u bankovek. Dosud byl 400 mil., příště má býti 600 mil. kor. Banka totiž vydává bankovky za drahý kov do stejné hodnoty jeho úplně volně, kromě toho i za směnky na zlato znějící, ale jen do výše 60 mil. korun. Co vydá bankovek přes hodnotu svého kovového pokladu a přes ony zlaté směnky, to do výše 600 mil. kor. vydává rovněž volně a bez poplatku, teprv až co vydá nad tento kontingent, z toho musí platit státu 5% úrok, čili 5% daň. A poněvadž banka hledí vždy využít svého celého kontingentu (čím více a lépe ho využije, tím většího zisku docílí), proto také stojí prumyslníci o to, aby brzy měla tento zvýšený kontingent, praví se, že pak bude banka levněji peníze nabízet. Neboť vydávání bankovek zdaněných nejen jí nenese užitku, ale oběti ukládá, a ona tak když už poptávka po bankovkách jde vysoko přes kontingent, zdražuje míru úrokovou, a tím zdražuje celý úvěr v říši.

V theorii je to sic pravda, ale v praksi nikoliv. Banka rak.-uh. neřídila dosud úrokovou míru svou tím, vydává-li bankovky zdaněné či nezdaněné. Její míra úroková se dosud řídila hlavně mezinárodním trhem peněžním, její zlatou politikou. A poněvadž nebyla dosud povinna k hotové výplatě poukázek zlatem, a ani příště k tomu povinna nebude, aspoň v dohledné době nikoliv, byla u nás bankovní míra úroková stálejší než v sousedních státech (v Německu a Anglii), skoro tak stálá jako v bance francouzské zlatem oplývající. Z toho ohledu čeští poslanci nebojí se tedy odpovědnosti, kdyby zamezili nebo zdrželi až přes podzimní kampaň úvěrní (jež je nejsilnější v roce pro naše lidi) vyřízení zákona. Ale nemají asi úmysly zdržovat vyřízení, vždyť naopak v parlamentární poradě pracovní nalehali právě čeští zástupci na rychlé vyřizování předloh a všeobecných úkolů hospodářských, odmítajíce stranickou politiku jednotlivých klubů.

*

„Slovenský Peňažník“ v květnovém čísle přináší přehled dividendy v 45 akciových společnostech slováckých roku 1910. Z oněch 45 je 38 peněžních ústavů a 7 průmyslových. Z peněžních ústavů všecky vyplácely dividendu, vyjma tři, které v r. 1910 teprve byly založeny. Dividenda u peněžních ústavů nejmenší byla 3%, nejvyšší 12%. Dividendu do 5% měly tři ústavy, od 5 do 7½% 21 ústavů, od 7½ do 10% 4 ústavy, nad 10% 7 ústavů. Z průmyslových podniků jen tři vyplácely 5% div., ostatní čtyry nevyplácely ničeho, v tom jsou dvě společnosti nakladatelské. Vloni a letos peněžní ústavy slovácké stále zvyšují svůj kapitál.

*

Vlády rakouské od několika let starají se pečlivěji o Dalmacii, než o jiné země. Dávají péči tu aspoň častými konferencemi a poradami o potřebách dalmatských na jevo. Po stoleté nadvládě naší říše nad zemí tou přichází Vídeň, aby pokračovala tam, kde Francouzi po několika letech své vlády přestali před sto lety. A tu ještě musili turisté z německé říše Dalmacii pro Vídeň objevit a říci Vídni, že je to pravá perla, aby si jí více hleděla! „Dalmatská komise“ v poslední své schůzi 18. července zabývala se hlavně otázkou Kolonátu — dědictví po vícesetleté nadvládě vlašské signorie nad Dalmacií, kam italské poměry latifundií a na nich pracujících sedláků za podíl úrody přenešeny.

Vládě navrženo komisí: aby usazovala drobné zemědělce na státním majetku, na náboženských a studijních fondových pozemcích a dávala jim půdu za mírné splátky do vlastnictví; aby zřídila pozemkový ústav, který by zkupoval velkostatky a parcelloval je; aby sprostředkovala smírně mezi majiteli a kolonisty; ať se zřídí agrární úřad, který by všechny tyto operace vedl a jemu ať po boku stojí finanční ústav z veřejných peněz dotovaný.

Ježto však skoro polovice veškeré půdy v Dalmacii náleží obcím, jest záhodno přispěti nejdříve k rozdělení těchto obecních pozemností mezi jednotlivce. Dokud je půda obecní, slouží obyčejně za pouhé pastvisko. Dosud se i obce i jednotlivci protiví tomuto dělení obecností. Ale rozdělení obecností v Krajině přineslo velmi dobrý výsledek. Půda jednotlivcům svěřená se mnohem lépe a pečlivěji vzdělává a více užitku nese.

Akce pro povznesení návštěvy cizinecké je stále čilá. Ministerstvo veřejných prací ohlásilo, že vidí se nuceno, aby zakročovalo při novostavbách, aby jimi ráz a rozhled krajiny nebyl znešvařován, jak se už stalo posledně stavbami v Dubrovníku a na ostrově Rábu. Práce zvelebovací pokračují; v Dubrovníku stavěti bude vláda velký léčebný ústav, kanalisuje Ráb a Dubrovník a vodu pitnou naň zavádí, odvodňuje bažiny; spojení mezi městy ve střední Dalmacii zavedeno pomocí automobilů a převzala úkol ten soukromá společnost. Podány návrhy na podporu domácího tkaní látek, koberců a gobelinů, na zavedení pícních kaktusu a léčivých bylin, na zřízení vzorného

statku Imotských, zalesnění vrchů nad Dubrovníkem a zakládání školek stromových.

*

Po zavedení zřízení zemského v 9 západních guberniích ruských došlo i na veřejné uplatnění hlasů našich českých osadníků na Volyni. Češi se ukázali nejen nejlepšími hospodáři, ale i nejlepšími politiky. Při volbě „hlásných" (poslanců) do zemstva skoro do posledního voliče přišli k volbám, Němců jen asi polovička, Rusů sotva pětina či jen desetina. Proto v mnohých okresech rozhodovali, na velikou nevoli Rusů, kteří všude chtěli býti pány a navrhovali své kandidáty i Čechům, a k tomu ještě ultrakonservativní, kdežto volynští Češi kloní se k liberálním, jakožto spravedlivějším stranám. V mnohých okresech úřady daly volby prováděti po maďarsku — volilo se do nekonečna den a noc, až voličové omrzelí čekáním se rozešli. — Stěhování Čechů na Rus počalo teprve až po r. 1861. První vystěhovalci byli od Ústí, Vysokého Mýta a Litomyšle. Vystěhovali se na zprávu, že na Krymu a v jižní Rusi zůstalo mnoho půdy prázdné po vystěhování Turků a Tatarů. Kníže Kočubej v těch letech vyslal mimo to agenta (židovského ovšem), aby najímal dělníky zemědělské v Čechách, neboť chtěl pomocí jich zaváděti racionelní hospodaření na svých statcích. Ale dělníci čeští dovežení do známé Gogolovy Dikaňky nevydrželi u knížete, nýbrž ještě ten rok se osamostatnili. A za nimi šli druzí a noví. R. 1873 bylo v Rusku na 7000 Čechů, dnes na Volyňsku je jich 27.600, na Kyjevsku 3200, na Krymu a pod Kavkazem též několik tisíc. Na Volyňsku nejvíce Čechů je v okrese Dubus (10.300), pak Rovno (4700), Luck (3800) a Ostroh (2300); v žitoměřském okresu je Čechů 2500, na Kyjevsku v radomyšelském 1100. V celém jihozápadním kraji je Čechů na 75.000 a v celém Rusku asi 100.000 duší. Čechů zemědělců je 74·6%, živnostníků 15·3%, obchodníků 2·6%, jinak činno (službou, v úřadech) je jich 5·9%. Němců na Volyni jest 181.000 a živí se z 80·2% zemědělstvím. Ale z německých zemědělců jsou dvě třetiny pachtýřů, kdežto Češi mají své vlastní statky a málo jich pracuje na půdě najaté. V zemědělství Češi více se zabývají obilnictvím, Němci více dobytkářstvím. Němci 58 až 64% důchodů mají z dobytkářství, 37% z obilnictví. Češi mají z dobytka 37% důchodu, z obilí 47% a z okopnin 16%. Ale Češi mají z desetiny (1$^1/_{10}$ hekt.) čistého výnosu 32 rublů (82 kor.), Němci jen 21 rublů (54 kor.). Vládou vyslaný pluk. Tomačev na Volyň, aby vyšetřil vliv kolonistů českých a německých, napsal o Češích: „Češi tím, že se usazovali ne na osamělých statcích, nýbrž ve starých už vesnicích, přijali většinou pravoslaví, nestranili se domácího lidu, s nímž se snadno dorozuměli, že často uzavírají sňatky s domácím lidem, přinesli svou intelligencí a svou vzdělaností nepoměrně více užitku než Němci." Tam, kde žijí Češi s Němci pohromadě v jedné osadě, stává se nezřídka, že Češi počeští německé spoluobčany, tak se stalo osadě Kolendry, jež přeměněny, pak v Nikolajevsku a tomu osudu se blíží i Malovaná.

Z tohoto skutečného civilisatorského vlivu Čechu vyplynula také ona výjimka, jíž Čechové vyňati z kolonisačních omezení a zákazu posledního návrhu vlády ruské o cizích kolonistech v jihozáp. Rusi.

*

Z Anglie vyšlo tak zvané křesťanské hnutí studentské, jež už dnes shromáždilo na 148.000 členu. Na IX. kongrese jeho v Cařihradě o velkonocích zastoupeno bylo 40 zemí od 240 delegátu. Jen slovanští národové nejsou ve spolku. John Mott, hlavní vůdce spolku, byl sice předloni v Rusku a sbíral tam studentstvo, ale nalezl málo ochoty, přece však slabý kroužek se utvořil. V Srbsku letos při přednášce na universitě John Mott srbskými anarcho-socialisty vypískán a schuze mu uřvána a roztlučena. Takových scen prý dosud nikde na svých cestách neviděl. V Bulharsku ho přijali chladně (české studentstvo je rovněž „křesťanskému vábení“ jeho nepřístupno).

Podobné tomuto křesťanskému hnutí studentskému vzniklo v Anglii i křesťanské hnutí dělnické. Není to nic takového, jako naše křesťansko-sociální hnutí, je to zvláštní útvar ducha anglického, útvar spíše sektářský než socialní. Nazývají se v Anglii tyto družiny dělnické prostě „bratrstvy“, a hnutí křesťanských dělníku nese název „Brotherhood-Movement“ — „hnutí bratrského“. Doma už se zakotvilo dosti silno a podniká nyní křížová tažení na pevninu. Letos o velkonoci vyšlo na 200 nejlepších představitelů hnutí toho do Francie a Belgie. Ve Francii (v Paříži) přijali je s otevřenou náručí protestanté. Hnutí bratrské vyšlo v Anglii z nedělních odpoledních lekcí. — Pleasant Sunday Afternoons — čili P. S. A. jak krátce označovány, a jež v r. 1875 začaty, jak u nás se nedávno začínávalo v městech sbírání mládeže a dělnictva — v neděli odpoledne na zábavné, nevinné a poučné schuze a večírky pod dohledem starších a zkušených. V Anglii bylo to v počátcích čistě náboženským hnutím, neboť „nedělní příjemná odpoledne“ platila nejen pro dělníky, ale pro všecky, kteří se chtějí věnovati dílům lásky Kristovy a uskutečňování jeho evangelia v dnešním světě. Byly to obyčejné anglické nedělní náboženské schůzky: čtení písma sv., zpěvy nábožné, nábožná hudba, řeči nábož. byly jejich obsahem. Scházívali se také v chrámech. A hnutí hned z počátku zachvátilo státní církev i svobodné církve anglické (sekty). Ale ježto pastor přestal býti vůdčí osobou a světští lidé sami vše vedli, oddělilo se hnutí brzo od církví a ztratilo povahu církevně-náboženskou, ba stalo se přímo proticírkevním. Začalo hlásati mezicírkevnost, prázdnotu církevních organisací, bezužitečnost dogmatických rozdílů, a hlásalo pouze citové všeobecné křesťanství. A hlavní úkol bratrského hnutí bylo praktické provádění evangelia v dnešních poměrech: na evangeliu opírají také všecky dnešní socialní požadavky: solidaritu dělnickou a sdružování, ochranu dětí a žen, akci bytovou, pojišťovací požadavky, mzdové hnutí atd.

Poněvadž církve jsou jim málo socialně praktické, odhodili obcování církevní, odložili i knihu písní náboženských a složili si své hymny, ne s tak sentimentálním a slabošským Kristem, jak ho staré

církve opěvují, ale oni opěvují silného Krista. „Krista z kázání na hoře“. Politicky žádají po bratřích demokratické vyznání, ač politiku samu zavrhují. Dnešní parlamentární anglická strana dělnická došla k svému úspěchu jen díky hnutí bratrskému. „Příjemné odpoledne“ dnes už se převrátilo ve vážnou apoštolskou práci a hnutí nabylo ponuřejšího sektářského charakteru, jakým se vyznamenávají všecky sekty anglické. Při praktičnosti hnutí brání se zase přece proti mamonismu. Ne zjednání lepšího postavení dělníkova jest jejich cílem, ale praktické provádění evangelia. Smysl a účel hnutí jest přivésti lidi Kristovy k sobě blíže a blíže ku Kristu, jenž obcoval s hříšníky a celníky a žil s chudými lidmi chudě, jenž bojoval vždy proti licoměrství a nespravedlivosti, jenž zastával se padlých a opovržených, a na konec zemřel, ježto nechtěl kompromisu se synedriem.

Hnutí bratrské má dnes v Anglii 1400 skupin a přes 500.000 členů. V letech 1908, 1909, 1910 a taktéž i letos podnikají apoštolé jeho křížové pochody na pevninu — do Francie a Belgie. Snažili se francouzské a belgické dělnictvo vrátiti evangeliu, dovozovali jim, že evangelium je jiné než církve, je zdrojem pravé demokracie a svobody. A jelikož vystupují proticírkevně, získali dosti spolku dělnických v obou zemích. Ale protože francouzská raça není tak vážná, nemá bratrské hnutí na pevnině toho rázu, co v Anglii, je více povrchním nátěrem v skupinách socialistických, v pravdě vůbec protináboženských. Po zpracování Francie a Belgie přijdou apoštolé „bratrství“ do Německa, jehož dělnictvo prohlašují za zcela odcizené od křesťanství a očekávají proto pernou práci!

*

Koncem června ve Vídni pořádán II. odborový sjezd křesť.-socialní německého dělnictva v Rakousku. První kongres konán v únoru 1909. Celá organisace odborová křesť. socialní vyvinula se mezi lety 1903—1910. Na první konferenci odborové v listopadě 1907 zastoupeno bylo 13 ústředních svazů a 23 místních spolků, zastoupeno vesměs 33.496 členů. Na prvním kongrese zastoupeno bylo už 16 ústř. svazů a 27 místních spolků a 40.823 členů. Poč. r. 1910 bylo 20 ústř. svazů, 10 místn. spolků se 46.553 členy. Mimo svaz odborový bylo 3433 členů. Dnes je členů na 60.000. Ostatní odborové křesť.-soc. svazy (českomor., pol., slovin., vlaš.) mají přes 50.000 členů.

Dvojdílné odborové hnutí křesť. dělnictva v Německu — přísně katolické se sídlem v Berlíně, a všeobecně křesťanské (ale větš. katolické) se sídlem v Mnichově-Gladbachu — ono „klerikální“, toto více „liberální“ (v ušlechtilém slova smyslu — není na škodu postupu věci dělnické. Křesťanské odbory (porýnské) měly vloni 316.115 členů, teď v polovici 1911 mají už přes 350.000 členů. Berlínské odborové oddíly (Fachabteilungen při kathol. Arbeitervereine) měly asi 17.180, kdežto neodborové spolky kat. děln. měly asi 130.000 členů. Spolky obojí z berlínské organisace, poslední dvě léta klesají počtem členstva svého, a zvl. Fachabteilungen, protože členstvo

za značný příspěvek týdenní (30 až 90 pfen. týdně) nemá pronikavých výhod. Křesťanské odbory se svou 350.000 massou členstva vymohou a udržují už velmi mnoho tarifních smluv (pevné cenníky), kdežto Fachabteilungen jsou nuceny přiúčastniti se akce podobné, když ji druhé organisace provádějí. Jmění Fachabt kleslo v posledním třiletí ze 122.286 mar. na 106.689 marek, jmění křesť. odborů vstouplo ze 4,513.409 na 6,113.710 marek.

*

O býčích zápasech, bez nichž pořádně španělskou slavnost sotva si lze představiti — každé větší město má svou amfitheatralní plaza de toros, kde od velkonoc až do všech svatých každou neděli a svátek se zápasí — rozepisují se teď noviny dle kolínské přednášky a rozprávky lektora Bartrés v Circulo Hispano-americano. Vznikly prý od Arabů již asi v 11. stol. R. 1500 chtěla je Isabella katol. zakázati, ale zmohla jen tolik, že nějaký čas rohy byly opatřovány koulemi. Filip V. zápasům též nepřál, Karel III. 1785, Karel IV. 1805 je zakázal, Josef Bonaparte, aby se lidu zalichotil, zákazy ty zrušil a později častější pokusy v senátě, zákonem zápovědným proraziti, byly zmařeny. Od 18. stol. vystupují zpravidla jen zápasníci z povolání. Rozeznávají se tři způsoby: nejnebezpečnější corridas de toros, corridas de novillos a becerradas, při kterých ne tak matadoři, jako spíše dilettanti z „lepších“ kruhů zápasí proti mladým dobytčatům. Picadores dráždí zvíře pikami, pěší banderilleros snaží se mu jakési hole s háky zasaditi, chulos (capeadores) zase mávajíce červenými látkami je od banderillerů odvádějí. Hlavní osobou jest espada, který mu jde vstříc s dýkou a červeným suknem na holi, muletou; v tom, co zvíře se vrhá na tuto látku po levici torerově, vrazí mu on dýku do šíje. Španěl Bartrés zápasy ty hájil jako prastarý způsob španělské zábavy; ale přítomní, chilský důstojník a argentinský konsul je jakožto kruté a škodlivé odsuzovali, tak jak v Argentině i v Chile dávno zakázány. Při pevné vůli, kterou španělští zákonodárci jinak zbytečně plýtvají, by to zajisté šlo i tam!

Školství.

Velmi mnoho českých mladíků studuje dosud na německých reálkách a gymnasiích. Poukazuje na příslušnou statistiku úřední prof. V. Pajer ve „Věstníku prof.“. Bylo totiž v letech 1903 až 1906 na všech rak. gymnasiích hochů českých: 15.382, 15.493, 15.761, 15.746 a na všech rak. realkách: 13.698, 14.471, 14.867 a 15.114. Na německých gymnasiích bylo přihlášeno za Čechy: 940, 938, 920, 890 žáků a na něm. realkách: 1245, 1225, 1204, 1229. Studuje tedy na německých středních školách na 2200 žáků českých, což činí 7·5%

všeho žactva. Prof. Pajer však se domnívá, že jen nejstatečnější se přiznali za Čechy, takže podle všeho počet skutečně českých žáků na něm. ústavech jest asi 5000 silný — čili celá šestina našich mladíků se nám vzdělává na cizích ústavech a většinou asi odnárodňuje. Podle našich zemí rozděleno toto české žactvo v něm. školách zatěžuje zvláště nevýhodně — Moravu! Naše „německá" města s německými školami jsou k tomu velmi příhodná. Tak na něm. gymnasiích mor. bylo Čechů v oněch letech 352, 336, 324 a r. 1910 ještě 277. V Čechách však bylo na něm. gymnasiích Čechů 326, 336, 301, 303 a r. 1910 jen 256. Tedy méně než na Moravě! Na něm. realkách moravských bylo Čechů 618, 578, 583, 568 a r. 1910 ještě 425. V Čechách pak: 448, 455, 448, 459 a r 1910 ještě 386. Viděti aspoň značný úbytek v obou zemích a na obou školách. Roku 1902/3 bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku českých žáků na něm. gymnasiích 802, v roce 1909/10 už jen 516; a na něm. realkách v roce 1902/3 1121, ale v roce 1909/10 už jen 839. Tu na realkách jest úbytek menší než na gymnasiích. Což souvisí s tím, že na gymnasia jest vůbec teď menší nával žactva, kdežto realky spíše získávají to, co gymnasiím ubývá. České žactvo na něm. školách na Moravě by podle toho s 970 bylo kleslo na 702, v Čechách ze 774 na 642, ve Slezsku ze 179 na 111, v Dol. Rakousích však vystoupilo z 201 na víc než 260. Což souvisí přirozeně s přibýváním Čechů v Dol. Rakousích, kdež dosud středních škol českých není.

Z tohoto zjevu dotvrzuje se potřeba stále ještě nových českých škol v městech smíšených, po případě též zbytečnost škol německých v českých městech. Nové gymnasium české povstalo nedávno v Orlové, takže slezské procento žáků se zase zmenší, dotud aspoň, dokud Němci nezřídí, jak zamýšlejí, nové něm. střední školy v Bohumíně a Fryštátě. Jen že ve Slezsku a v Dol. Rakousích možno zatím zřizovat školy střední jen svépomocí!

*

Na schůzi professorského odboru z mor. Slovácka nedávno v Hradišti protestováno proti tomu, že vláda obmezila zřizování paralelek při středních školách. Při počtu 50 žáků v jedné třídě nesmí se paralelka zřizovati bez výslovného povolení ministerstva. Odbor požádal poslance, aby se přimluvili, by zůstalo při dosavadním způsobu, že povolení ministerské zůstává v platnosti jen při paralelkách pro třídy se 40 žáky. Týž odbor protestoval proti tomu, že na zemských (městských školách středních) mají obce právo sestavovati terno pro obsazení místa, a že pak uchazeči sváděni jsou k obcházení si městských místních voličův a k nedůstojnému dožebrávání se protekce. Proto žádají, ať se právo terna obcím odebere, aby tento zlozvyk přestal!

*

V „Paedagogických Rozhledech" (červenec) přimlouvá se Fr. Kučera za více snášelivosti náboženské ve škole. Vyhlašuje li se prý za značný pokrok, kdyby vyučování náboženství svěřeno bylo výhradně učitelům světským, jeví se věru málo pokrokovosti v tom, ponechává-li

dnes učitelstvo pěstování citu náboženské snášelivosti téměř výhradně kněžstvu. Že se tato činnost s naší strany zanedbává, ano že se dokonce pusobí i ve směru opačném, o tom svědčí konfesijní ráz každé školy, učebnice a domácí školní řády, školní pobožnosti, hodiny literatury a dějepisu, ale mnohdy i taktika samých učitelu, kteří se ve svém vystupování mezi žáky stotožňují s náboženským názorem jedné konfesse." — Autor uvádí případy nesprávného mluvení: „naše náboženství", „akatolíci", jichž užívají učitelé vuči žákům jiného náboženství; uvádí i nesprávné jednání učitelů, kdy z ohledu na většinu, s menšinou zacházejí jako s podřízenou, jen trpěnou a pod. — „Rozhledy" toto napomenutí zařadily do oddílu náboženské výchovy, ale patřilo by vlastně pod oddíl pedagogický nebo didaktický. Neboť není tím vinno žádné náboženství, chovají-li se členové jeho nedosti taktně. zvláště ti, kteří přece na ústavech specielně se učí v paedagogice a didaktice, jak spravedlivě a taktně a ohleduplně si musí ve škole ve všem počínat, a jak mluvit a se vyjadřovat. Těch minorit konfesijních, které trpí pod tímto jednáním jest však velmi málo. Neboť naši evangelíci a židé, kde jen trochu mohou. zřizují si své školy, jen aby nemusili s většinou katolickou chodit do jedné školy. A těch případu, že by se na školách s takovou minoritou učitelé tak tuze stotožňovali se svou konfesí, že by to až uráželo žáky druhé konfese, bude asi velmi málo. Více je těch případů, že učitelé urážejí nesnášelivostí náboženskou žáky své vlastní konfese — především katolické, neboť o evangelických a židovských učitelích nic podobného neslýchat! V tom směru by „Rozhledy" mohly také vyzývati, a oprávněněji k náboženské snášelivosti! Spadá to také pod ni!

*

Na schuzi ústředního učit. spolku moravského v Brně 17. a 18. července protestováno znovu proti postátnění měšťanských a obecných škol a proti definitivě okresních škol. inspekorů. Moravské liber. učitelstvo zustává důsledně při své nechuti protistátní a protiúřední. Na rozdíl od českého liberalního učitelstva, které prvního požadavku — postátnění měšť. škol neodmítá.

Na usmíření učitelstva v Čechách, jemuž Němci svou obstrukcí na zemském sněmě oddalují zlepšení platu, míní Němci z Čech na říšské radě navrhnouti 20 mil. korun ze státní pokladny na zlepšení platův učitelských. Jiná jest otázka, jak se k tomu postaví vláda, neboť státní pokladna beztoho je stále ve znamení deficitu. Poslanci všech stran a národů budou tímto návrhem uvedeni do nemilé situace, při nejmenším čeští aspoň, kteří nespokojenost učitelstva v Čechách měli za dobrou výpomoc protiobstrukční.

Charvatská vláda na usmíření nevole učitelské pro zmaření předlohy o zvýšení platů, nabídla ze svého počinu učitelstvu zvýšení 10procentní. Učitelstvo se usneslo odmítnouti takovou almužnu a vládou věnovaný obnos obrátiti na zřízení svépomocného fondu pro podporu předčasně pensionovaných a onemocnělých učitelův.

*

Němci v Čechách si vymyslili na ubití českých škol menšinových domáhati se toho, aby v německém území pro děti české menšiny zřizovaly se ústřední školy okresní jen v jednom místě, a ne ve všech obcích s vážnějšími menšinami. Tento na pohled jen úsporný návrh čelí ovšem k tomu, aby většina českých dítek byla odvrácena od návštěvy této vzdálené školy. A to by se také jistě stalo. Proto protestují české menšiny už zavčas proti takovému plánu.

Pražská obec vyhrála před správním soudem spor svůj s místní německou školní radou, proti jejímuž rozhodnutí odmítala přijetí dítek z předměstských obcí do něm škol pražských. Němci pražští si tím způsobem hleděli udržovati silnější školství. Praze dáno za pravdu, že jako vydržovatelka škol má právo odmítati dítky z cizích obcí, neboť tím by se jí zvyšoval náklad za dítky, na něž není povinna přispívati.

*

O učitelstvu a soc. demokracii vyslovuje se saské ministerstvo vyřizujíc stížnost několika učitelů, kteří pro činnou a souhlasnou účast při socialnědemokratických schůzích byli dozorčím úřadem napomenuti nic více, asi v ten smysl, že občanská práva učitelstva, tedy ani při schůzích takových, nemají nikterak býti omezována leč tím, čím učitel sám převzav pod přísahou svůj úřad si je omezil, totiž věrnosti k státu a jeho zástupcům, jíž právě socialní demokracie svými zásadami, bojujíc proti nynějšímu státnímu řádu a hlásajíc třídní boj, se příčí, a zodpovědnosti, jakou přináší sám úřad vychovatelský.

Je to tedy dost málo a hezky krotce řečeno, ale i tím jest prý učitelstvo „pobouřeno“!

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. (Pokračování.) Pro mužstvo, které musí 3 léta v činné službě stráviti, jsou výhody, které jim skýtá odpadnutí 1 cvičení ve zbrani a 2 let v domobraně velmi malé. Za to, že vojín svým nadáním a svojí pílí přivedl to za poddůstojníka, má co odměnu za svoje dobré chování, v druhu zbraní, pro které jest základně 2letá činná služba zavedena, sloužiti činně ještě 3. rok. S jakými pocity přijme tento vojín svoje povýšení k desátníkovi, zavazujícímu ho k 3leté činné povinnosti služební, lze snadno uhodnouti. Jeho soudruh, který žádné šarže nedosáhl, jde po 2 letech domů, kdežto poddůstojník za svoje dobré chování a za svoji přičinlivost, má zůstati 3. rok v činné službě. Tito zdatní a osvědčení vojínové zasluhují spíše, aby byli dříve z činné služby propuštěni, anebo alespoň současně s ostatními soudruhy

svého ročníku. Dosáhnutí poddůstojnické hodnosti musí býti touhou lepších živlů mužstva a ne obávanou překážkou při založení existence v civilním povolání. Dále nutno uvážiti, že po zrušení inteligentní zkoušky, právě ti branci, kteří dosud na jejím základě mohli se státi jednoročními dobrovolníky, budou v budoucnosti skýtati ten materiál, z kterého se poddůstojníci doplňovati budou. Poněvadž těmto brancům bude dosáhnutí jednoročního dobrovolnického práva zrušením zkoušky inteligentní zamezeno, budou v budoucnosti sloužiti nejméně 2 léta a po případě jako poddůstojníci 3 léta, u jízdy a jízd. dělostřelectva 3 a u válečného loďstva 4 léta v činné službě. Tímto ustanovením nového branného zákona bude hlavně postižen dorost obchodního a průmyslového stavu i zemědělský, tedy hlavních výrobních tříd státu.

Jako ve starém, tak i v novém branném zákoně jest obsaženo ustanovení, že přebyteční, přes kontingent rekrutů služby schopní branci, zařadí se jako přespočetní do náhradní zálohy. Této šťastné náhody, záležející dosud od čísla losu, bude ale v budoucnosti méně brancu účastno, poněvadž kontingent rekrutů bude zvýšen. Při zařazování přespočetných do náhradní zálohy, bude se ale následovně postupovati: Přespočetní vyvolí se nyní na základě ohledů na jich rodinné poměry, na příslušnost k rolnickému stavu, jich existenční a výdělkové podmínky a jich povolání. — Kdyby snad zařaděním nováčků měl býti povolený mírový stav překročen, pošlou se příslušníci starších ročníků činného stavu na stálou dovolenou. Při této dovolené béře se nejdříve ohled na rodinné poměry, na příslušníky rolnického stavu, živnostenské a jiné vzdělání, potřebné k založení existence. — Tato ustanovení obsahují ulehčení pro výrobní třídy obyvatelstva a odstraňují od šťastné náhody závislou dosavadní důležitost čísla losu.

Nováčkové, kteří v 1. třídě odvodní mohou se proukázati prospěšným absolvováním 6 ročníků gymnasia nebo realky, dále absolventi rovnocenných živnostenských, obchodních, technických, uměleckých, zemědělských a lesnických škol slouží jen dvě léta. Dosud museji tito branci, když nenabyli jednoročního dobrovolnického práva, sloužiti činně u stálého vojska 3 a ve válečném loďstvu 4 leta. Pro tyto odvedence s vyšším vzděláním znamená nový branný zákon ulehčení.

Právo jednoroční dobrovolnické služby budou dle nového branného zákona míti: a) Všichni, kteří 1. října (dosud 1. března) roku, ve kterém byli odvedeni, absolvovali s prospěchem (s maturitou nebo bez maturity) vyšší realnou školu, vyšší gymnasium nebo těmto ústavům rovnocenné střední školy. — b) Všichni, kteří do 1. října roku, pro který byli odvedeni, mohou se prokázati, že navštěvovali s prospěchem 6 tříd realních nebo gymnasialních, po případě rovnocenných středních škol nebo 2 ročníky učit. ústavu a složili mimo to s prospěchem doplňovací zkoušku před komisí pro tuto zkoušku určenou. Doplňovací zkouška je surrogátem nynější intelligentní zkoušky. — c) Branci, kteří do 1. října roku jich odvodu byli ustanoveni učiteli na veřejných nebo právem veřejnosti opatřených obecných a měšťanských školách, učitelských ústavech, vychovávacích ústavech pro zanedbané

nebo slabomyslné děti, dále kteří do 1. října roku jich odvodu absolvovali učit. ústav s prospěchem. — d) Všichni, kteří v oboru vědy, literatury, umění, techniky nebo umělecké živnosti se prokáží zvlášť vynikajícími výkony, mohou na základě společných výnosu ministerstva války, zeměbrany a příslušného odborného ministerstva (na př. vyučování) dosáhnouti přiřknutí práva jednoroční dobrovolnické služby, aniž by se museli podrobiti nějaké zkoušce.

Ustanovení bodu a) kryje se úplně s bodem a) § 64 nynějších branných předpisů. — Ustanovení bodu b) tvoří značné zostření, poněvadž dle bodu c) § 64 a dle § 65, 1. nynějších branných předpisu, mohl se každý podrobiti inteligentní zkoušce. Předběžné vzdělání v bodu b) nového branného zákona uvedené, nynější branný zákon po složení inteligentní zkoušky nepožaduje. Tímto zostřením jest postižen hlavně dorost obchodní, průmyslový a zemědělský. Tomuto dorostu uzavírá bod b) nového zákona skoro úplně cestu k dosáhnutí jednoročního dobrovolnického práva a tento dorost má patrně tvořiti onu kategorii mužstva, které jako poddůstojníci bude nuceno sloužiti u zbraní, pro které jest zavedena 2letá činná služba, aktivně 3. rok. — Branci, uvedení v bodu c) mohli dosud dle § 32 branného zákona sloužiti v náhradní záloze. Nyní budou musiti sloužiti jako jednoroční dobrovolníci celý rok (dříve 8 neděl).

V prvých 7 letech doby přechodní mohou příslušníci této kategorie však dle libosti sloužiti jako dosud jen 8 neděl v náhradní záloze, když je nedostatek učitelských sil. — Branci uvedení v bodu d) nového branného zákona mohli dle § 64, bod 7. nynějších branných předpisu, dosáhnouti práva jednoroční služby, když se zvlášť vyznamenali v některém odvětví vědy nebo umění. Tato výhoda byla nyní rozšířena na literaturu, technické vědy a umělecké živnosti. Dříve rozhodovalo o přiřknutí jednoročního dobrovolnického práva pro tuto kategorii jen ministerstvo války a zeměbrany, nyní spolu rozhoduje též odborné civilní ministerstvo. Dle nového branného zákona neopravňuje asi zkouška na kadeta z povolání k jednoroční dobrovolnické službě, kdežto dle dosavadních branných předpisu § 64. b) mohli branci, kteří se prokázali složením této zkoušky, na své útraty jako jednoroční dobrovolníci sloužiti.

Branci, uvedení v bodu c) nového branného zákona, budou v budoucnosti sloužiti jen v zeměbraně (dosud buď v stálém vojsku nebo v zeměbraně), ostatní jednoroční dobrovolníci přidělí se na základě kontingentu nováčku buď k stálému vojsku nebo k zeměbraně.

Duležité ustanovení nového branného zákona jest, že branec musí se prokázati příslušnými vysvědčeními teprve 1. října místo 1. března t. r., která opravňují k službě jednoročního dobrovolníka. Následkem prodloužení této zákonité lhuty o 7 měsícu, skýtá se studujícím možnost, v posledním ročníku střední školy studia svá zavčas ukončiti a tak nabýti práva jednoročního dobrovolníka. Dle § 63, 3. nynějších branných předpisu, muže býti toto právo dodatečně přiřknuto brancum 8. třídy gymnasiální nebo rovnocenného středního ústavu o 8 třídách, kteří

se — jsouce odvedeni — prokáží 1. října roku jich odvodu, že s úspěchem tyto střední ústavy absolvovali.

Jednoroční dobrovolníci mohou dobu nastoupení činné služby sami voliti (vyjmuta jest doba mobilisace, kdy musí ihned nastoupiti) až do 24. roku jich stáří (jako dosud). Přes 24. rok jich věku může se jim povoliti pozdější nastoupení činné služby jen v ohleduplných případech.

Jednoroční dobrovolníci slouží zpravidla na státní útraty (dosud byla služba na státní útraty výjimkou, služba na vlastní útraty pravidlem). Na jich prosbu může se jim povoliti služba na vlastní útraty. U jízdy, jízdného dělostřelectva a vozatajstva slouží jednoroční dobrovolníci zásadně na vlastní útraty. Jednoroční dobrovolníci na vlastní útraty mohou si vojenský sbor, u kterého sloužiti chtějí, sami voliti (dosud mají toto právo též jednoročníci na státní útraty). Jednoročním dobrovolníkum na státní útraty jest volná volba dle nového branného zákona jen tehdy dovolena, když u vojenského sboru, ku kterému se hlásili, není ještě plný počet jednoročních dobrovolníku dosažen. Jednoroční dobrovolníci na vlastní i na státní útraty, mohou bydleti mimo kasárny (dosud to bylo u jednoročních dobrovolníku na státní útraty řídkou výjimkou, aby se jim povolení k bydlení mimo kasárny dalo). Kdyby služba, výcvik nebo disciplina trpěly, mohou býti jednoroční dobrovolníci ubytováni v kasárnách. (P. d.)

quod gravis est culpa fraudare de bonis ecclesiasticis, quoniam gravem iram dei fraudantes incurrunt.

Ex quibus clare patet, quod non possunt domini temporales ad arbitrium suum auferre bona temporalia clero delinquente, cum talia bona sint dei et non hominum modo quo iam tactum est. Verumtamen non sequitur: Talis dominus temporalis aufert bona ecclesie clero delinquente, igitur ipse practicat hunc errorem, puta quod domini temporales possunt ad suum arbitrium auferre temporalia ab ecclesia clero delinquente.[a] Sed si talis dominus crederet et teneret eandem opinionem falsam circa materiam katholicam, diceret, dogmatizaret et pro dogmate vero haberet, obfirmatus in illa, tunc errorem illum practicaret. Sicut in simili heresis est, quod licitum est temporali domino peccare, non tamen propter hoc temporalis dominus hanc heresim practicat, si ipse peccat.[b] Alias quilibet peccans nedum[c] mortaliter sed eciam venialiter tantum practicaret heresim, quod est absurdum. Sed[d] si talis dominus temporalis crederet et teneret hanc opinionem[e] sc. licitum est peccare temporali domino, eandem diceret, dogmatizaret et pro dogmate vero teneret,[f] obfirmatus vel pertinax in tali, tunc heresim illam practicaret.

Est autem[g] alius articulus erroneus sc. quod **decime sunt pure elemosine et parrochiani possunt propter peccata suorum prelatorum ad libitum eas auferre etc.**[h]

Quamvis autem genus humanum, quod erat dragma decima perdita et quod redu / cendum est in patriam celestem sicut decima pars 263a
addita ad novem choros angelorum, debeat proinde secundum b. Augustinum domino deo secundum eius divinum ius decimare[i] in regno eius ecclesiastico super terram, ut talis decima pars cedat et pertineat ad ius sacerdotum, eo quod dominus ipse est hereditas eorum (Deut. XVIII. et Num. similiter XVIII. dixit dominus ad Aaron[1]: *Ego pars et hereditas tua in medio filiorum Israhel, filiis autem Levi dedi omnes decimas in possessionem pro ministerio* etc.): error tamen predictus ordinacionem dei hanc legittimam et racione plenam nititur exterminare. Quapropter ad ostendendum esse illam in dei ordinatione legittima[j] et ad confutandum illum articulum erroneum aliquas scripturas de multis commemorabimus.

Lev. ult.[2] universaliter dicitur: *Omnes decime terre sive de frugibus sive de pomis arborum domini sunt et illi sanctificantur.* Item Ex. XXII.[3]: *Decimas tuas et primicias non tardabis offerre.* Item Gen. XIV.[4] Abraham ex omnibus dedit decimas regi Melchisedech,

[1]) Num. 18, 20 n.; v Deut. 18, 2 pouze: Dominus enim ipse est hereditas eorum. — [2]) Lev. 27, 30. — [3]) Ex. 22, 29: non tardabis reddere. — [4]) v. 20.

---

a) A vynechal celé: *cum talia bona — clero delinquente*, patrně propter homoioteleuton. — b) B peccaverit. — c) A nondum. — d) A Sed quia si, asi chybně psáno za quod si. — e) B opinionem hereticam. — f) B haberet. — g) B et. — h) Jest 18. článek Viklefův, jejž Hus obhajuje v prvé části třetího aktu. — i) A determinare. — j) B: esse dei illam ordinacionem dei legittimam.

qui erat sacerdos dei altissimi et benedixit Abrahe. Item Num XVIII.[1]) ut prius dictum est: *Filiis Levi omnes decimas Israhelis dedi in possessionem pro ministerio, quo serviunt michi in tabernaculo federis* et infra: *Precipe Levitis atque denunccia: Cum acceperitis a filiis Israhel decimas, quas dedi vobis, primicias earum offerte domino i. e. decimam partem decime, ut reputetur vobis in oblacionem primitivorum.* Et infra: *Omnia que offertis ex decimis et donaria domini separabitis optima et electa erunt, dicesque ad eos* sc. filios Levi: *Si preclara et meliora queque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari primicias dederitis et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familie vestre, quia precium est pro ministerio, quo servitis michi in thabernaculo testimonii.* Item Malach. 3.[2]) dicitur: *Inferte omnem decimam in horreum meum et sit cibus in domo mea et probate me super hoc, dicit dominus, si non aperuero vobis cataractes celi et effudero vobis benediccionem usque ad habundanciam et increpabo*[a]) *pro vobis devorantem et non corrumpet fructum terre*
263b *vestre nec erit sterilis vinea in agro, | dicit dominus exercituum.*

Item ad Heb. VII.[3]): *Et quidem de filiis Levi sacerdocium accipientes mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem i. e. a fratribus suis.* Et Mat. XXIII.[4]): *Ve vobis, scribe et pharisei ypocrite, qui decimatis mentam et anetum et ciminum et reliquistis que graviora sunt legis iudicium et misericordiam et fidem. Hec oportuit facere et illa non obmittere.*

Ex hiis et aliis clare patet, quod decime sunt divini iuris et sunt oblaciones deo sanctificate, non ad libitum hominum sed ex precepto et lege divina, ad ius et possessionem cleri pertinentes, per mandatum dei a potestate laycali separate in usus et necessaria cleri. Sunt itaque decime oblaciones, que secundum legem divinam sunt ad honorem deo offerende et sorti sue puta clero non ut indigenciori[b]) et abiecciori sed ut maiori et digniori in hac parte tribuende, ut possessio eius iusto divini iuris tytulo et ut precium iustum pro ministerio in sanctuario domini. Sed quis nisi insensatus diceret, quod pura elemosina alicui data ut elemosina esset eius iustum precium, quod pro ministerio debetur sibi ut possessio iusto iuris tytulo, daretur ei ut maiori et digniori et daretur in sua quantitate et mensura non ad libitum hominis, sed sub pena mortis eterne ad preceptum dei sc.[c]) secundum legem divinam? Quis denique diceret, quod licitum esset aliquid divino iuri subtrahere et ei cui iusto tytulo in possessionem debetur auferre? Nec[d]) populus christianus tenetur minus decimas deo quam iudaycus, sed ad magis, nec clerus nove legis est magis extraneus, sed pocius

[1]) v. 21, 26n., 29–31. — [2]) v. 10 n. — [3]) v. 5. — [4]) v. 23.

[a]) A píše interpellabo. — [b]) Tak rukk. Čekal bych indigniori. — [c]) B et. — [d]) A net.

magis ydoneus habere dei decimas in possessionem iusto tytulo ut precium, quam clerus veteris legis.

Nimis ergo erroneum est contra scripturam sacram credere, quod decime sunt penitus[a] elemosine et quod manus laycalis sacrilegium non committeret, dum illas iuri divino subtraheret et sorti dei puta clero auferret, eciam dum clerus mortaliter contra deum et contra manum laycalem peccaret. Non enim sacerdos ex hoc, quod 264a sic peccaret, cadit a iure decimarum,[b] sicut nec rex nec baro nec miles sic peccans cadit a iure tributorum, sicut contra primum errorem ostensum est.

Hunc eciam et inmediate precedentem errorem expresse confutat venerabilis Hugo de sacramentis lib. 3° parte nona sic inquiens: *Decimas quoque usurpare aut retinere sine sacrilegii culpa non possunt, nisi hii soli, ad quorum sustentacionem divina ordinacione institute sunt. Et hec igitur est differencia inter decimas et ceteras ecclesie possessiones, quia decime et institucione et possessione ad sacra pertinent, cetere autem possessiones ecclesie ad sacra pertinent*[c] *sola possessione. Alie ergo possessiones ecclesie ad alienos possessores sine commutacione racionabili transferri non possunt, decime autem ab alienis omnino possideri non possunt. Ille ergo non possunt auferri, iste transferri; in illis sacrilegium est si auferuntur, in istis si transferuntur.* Hec ille. Multe alie[d] sunt preclare sentencie sanctorum doctorum, sanctorum patrum, sacrorum canonum iuris contra predictos articulos, que aliis temporibus per graciam dei poterunt declarari.[e]

Sunt igitur alii articuli duo: unus quod **Silvester papa et Constantinus imperator erraverunt ditando ecclesiam,**[f] alius articulus est: **Ditare clerum est contra regulam Christi.**[g]

Contra illos[h] breviter sub uno textu dicitur, quod lex divina non contrariatur regule Cristi, sed secundum legem divinam clerus sc. veteris legis erat multum ditatus et dotatus. Habebat enim secundum illam[i] XLVIII civitates cum suburbiis[j] suis (Jos. XXII) et habebat omnes decimas[k] in possessionem (Num. XVIII) habebat sacrificia et oblaciones domini, primicias frumenti, vini et olei, lanarum partem ex testimonio Deut. XVIII.[l] Nec clericatus nove legis est minus ydoneus habere sacrificia et oblaciones domini et decimas domini dei, minus potens, minus sapiens, minus bonus administrare et dispensare quam clericatus veteris legis, ymmo magis. Nec est modicus honor dei, quod postquam

---

a) B pure. — b) A tributorum. — c) A vynech. cetere — pertinent. — d) A autem. — e) B predicare. — f) A tu má větu: Pro quo articulo XCVI dist. in canone qui incipit Constantinus et est palea, ibi (de hoc) dicitur et habentur privilegia ecclesie. B této věty nemá. Je to patrně glossa, odkazující na c. 13. a 14. dist. XCVI., jichž se dovolával Viklef. — g) To jsou články Viklefovy 33. a 32., jichž hájil Jakoubek ze Stříbra. — h) B: illos simul. — i) B: legem illam. — j) B: suburbanis. — k) B: decimas Israelis. — l) A vynech. habebat sacrificia — Deut. XVIII.

264b sua ecclesia / per bellum fortissimum gloriosorum martirum spacio quasi CCC annorum mundum cum suis possessionibus et diviciis subiugavit et quietavit, quod tunc sicut antea Cristus et eius sacerdotes fuerunt humiles in ignominia, casti in angaria, pauperes in penuria per CCC fere annos illius belli cum mundo: quod sic certe alio novo laudabili modo episcopi et sacerdotes essent humiles in gloria, casti in deliciis, pauperes in diviciis; sicut et fuerunt s. Silvester, s. Gregorius et plurimi sancti pape, episcopi et sacerdotes. Sic enim ad magnum honorem *s. Venczeslay martiris et patroni nostri* legitur et canitur, quod spiritu fuerit humilis in gloria, castus in deliciis et pauper in diviciis.

Sunt ergo isti duo articuli contra veritatem sacre scripture erronei. Et absit, quod umquam aliquis sanctorum et approbatorum doctorum scriptis [a] suis autenticis asseruisset [b] sanctum Silvestrum in facto illo errasse, sed sibi et sequacibus possessionem bonorum ecclesie custodientibus omnem reverenciam detulerunt et honorem.

Verum quia nos clerici modicum pensantes istud terribile verbum Cristi Luc. XVI dicentis: *Qui in modico iniquus est, et in maiore iniquus est,* [1] inique dispensamus et administramus sacrificia minora sc. oblaciones et decimas a populo datas: et iniquius dispensamus et administramus maiora sc. verbum dei et sacramenta ecclesie. Et ideo quia turpiter erramus in faciendo, damus scandalum, quod tamen in nobis est grave valde, unde erretur in credendo. Emendemus igitur mores et facta in nobis et aliis, sit fides recta et vita gratuita, per quam ad vitam gloriosam nos trahere dignetur dominus in secula benedictus Amen. [c]

[1]) Luk. 16, 10.

[a]) B: scripturis. — [b]) Rukk. inseruisset. — [c]) B má za řečí Stanislavovou, pred níž předchází Pálčova, přípisek: Jsti duo sermones sunt predicati ad clerum per duos doctores contra VII articulos Jo. Wy. condempnatos, quos Jo. Huss in scolis publice defendit et dogmatizavit.

Mgri Stephani de Páleč
Sermo contra aliquos articulos Wiklef

(Z kod. třeboňského A 16 fol. 160a—167b coll. s víd. dv. 4933 245b—257b.)

Sermo Mgri Stephani de Palecz, doctoris sacre theologie, contra aliquos articulos Wickleff reprobando eos.[a) 160a

Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus [b) scribitur ad Gal. V et in epistola dominice iam currentis.[c)

Revendi patres, magistri et domini honorandi ac ceteri fratres in Christo dilectissimi! Quia sumus advene i. e. aliunde venientes, quia de loco [d) voluptatis ad locum affliccionis, de paradiso deliciarum in vallem lacrimarum, unde Gen. 3.[1]: *Emisit dominus hominem de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est;* sumus eciam peregrini, quia de loco ad locum tendimus sc. de exilio vite ad patriam eterne felicitatis, de qua ad Hebr. ult.[2]) *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus:* sed quia advene sumus, in hoc exilio peregrinari ignoramus, quare b. Paulus, doctor eximius et predicator, [e) viam peregrinandi, per quam de exilio ad patriam redeamus, ostendit dicens *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.* Insinuansque nobis, quod via spiritus sit sequenda tam in bone vite inchoacione quam in consummacione, quia hec via directe ducit ad patriam: unde per modum salutifere exhortacionis ad ambulandum nos in ea admonet dicens *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus,*[f) quasi diceret: Si secundum spiritum i. e. [g) spiritus sancti graciam vivere inchoavimus, dignum est ut secundum spiritum [h) consummemus. Omnis enim mocio ad bonum et operacio omnis boni nobis per sancti spiritus graciam tribuitur et donatur. Quam ut impetrare ad presens valeamus [i) etc.

[1]) v. 23. — [2]) Hebr 13, 14.

---

a) B má nadpis: Sermo mgri Steph. Palecz, sacre theol. professoris, contra duos articulos Wickleff. — *b*) Gal. 5, 25. — *c*) B má: in epistola currentis ebdomade. — *d*) A celo. — *e*) B doctor egregius et predicator eximius. — *f*) B vynech insinuansque — ambulemus. — *g*) A et. — *h*) B vitam. — *i*) B přidává: ad presens eundem invocemus etc.

Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus, ubi supra. Venerabiles patres, domini ac magistri honorandi ceterique fratres in Christo dilectissimi! Si sacram scripturam perpendimus, si denique ipsam diligenter legendo revolvimus, nonnisi triplicem bonam vitam in serie sacre scripture reperimus sc. vitam nature, vitam gracie et vitam glorie; prima sicut infima, secunda media, tercia suprema. In prima vita datur homini esse, in secunda bene esse, in tercia optime esse. Primam operatur anima in corpore, animando et vivificando ipsum iuxta illud Gen. 2.[1]) *Formavit deus hominem de limo terre* sc. quoad corpus *et inspiravit in faciem eius spiraculum vite et factus est homo in animam viventem.* Secundam vitam operatur gracia perficiens et movens eam ad bona opera, de qua apostolus I. ad Cor. XV.[2]) dicebat: *Gracia dei sum id, quod sum et gracia eius in me vacua non fuit.* Hanc *vitam inspirat eterna sapiencia filiis suis,* sicut dicitur Eccli 4.[3]) Terciam vitam operatur visio manifesta divinitatis in patria, de qua Joh. XVII[4]): *Hec est vita eterna, ut cognoscant te solum deum verum et quem misisti Jesum Christum.* Vnde b. Gregorius: *Per hoc quod aspicimus essenciam divine nature, a mutabilitate nostra liberati fruimur* a) *eternitate,* ubi secundum Innocencium erit vita sine morte, dies sine nocte et certe sine forte, securitas sine timore, iocunditas sine dolore, tranquillitas sine labore, pulcritudo sine deformitate, fortitudo sine debilitate, rectitudo sine perversitate, caritas sine malicia et felicitas sine miseria, gaudium quod oculus non vidit nec auris audivit nec cor hominis cogitavit. b) Hec ille.

Ad quam vitam si pervenire desideramus, viam ceteris breviorem, planiorem, tutam, securam et apertam nobis apostolus insinuat et ostendit c) dicens *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.* Que verba thematis etsi deduci possent de spiritu nostro racionali, secundum quem
160b quia vivimus vita nature, eciam secundum eundem ambulare deberemus, / iuxta illud consilium apostoli d) *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus,* notans alium modum ambulandi, qui est secundum carnem, secundum quem non deberemus ambulare, secundum illud apostoli ubi thema:[5]) *Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis*: tamen quia homini ambulare secundum spiritum racionalem e) non sufficit ad vitam eternam consequendam, nisi spiritus vivat secundum deum, teste b. Augustino in libro de verbis apostoli sic dicentem: *Vivit caro de anima tua, vivit anima tua de deo tuo, unaqueque earum secundum vitam suam vivit: caro sibi non est vita, sed anima corporis est vita, anima sibi non est vita, sed deus anime est vita. Anima ergo, que debet secundum deum vivere, non est debitrix carni, ut secundum carnem vivat, nam*

[1]) Gen. 2, 7. — [2]) v. 10. — [3]) v. 12. — [4]) v. 3. — [5]) I. Cor. 15, 16.

a) B fungimur. — b) B dle Písma: nec in cor hominis descendit (!), que preparavit deus diligentibus se. — c) B aperuit, insinuavit atque ostendit. — d) B verbum apostoli preassumptum. — e) B racionalem solum.

Ročník XXVIII. Číslo 9.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

7. Pohled nazpět.
(1382—1494.)

Přehled držitelů panství búzovského. — Výsady Loštic ve světle okolí. — Právo k odúmrti. — Výroční trhy. — Zproštění panských robot. — Pečeť a znak města. — Kaple zámecká na Búzově.

Rokem 1494 dospívají příběhy města Loštic důležitého mezníku, jenž v dějinách zemských označuje zároveň trvalé zakončení dlouholetých válek a počátek nové doby pod králem Vladislavem.

Od roku 1382 se vystřídalo po markrabí Joštovi na panství búzovském nečítaje držitelů zástavních neméně než deset pánů: dva Kostkové z Postupic a osm majitelů z rodu kunstatského. Nejslavnější z nich, pan Jiří z Poděbrad, měl panství nejdéle. Búzov sám byl z počátku tohoto období už městečkem.[1])

V Lošticích jmenuje se během toho století výslovně fara, mlýn, panský dvůr a panské mýto, což všechno mohlo býti, jediné snad mýto vyjímaje, též jistotně bylo již před tím. Ostatně Loštice jako by se tměly ve stínu hradu Búzova — nic o nich není známo, leda že obyvatelé městečka koncem období nebyli povinni panskou robotou, jakož i že měli právo k odúmrti, druhý trh výroční a městskou

[1]) Poprvé se tak zove v darovací listině z r. 1396.

pečeť se znakem kunstatským. Kdy nabyli těchto výsad, je zahaleno tmou, ale i ve tmě vidět aspoň nejasně, vezme-li se na pomoc lucerna rozžatá světlem okolí. Je zajisté dějinným pravidlem, že vývoj menších osad postupuje příkladem větších sousedních. Výsad, jež obdržel soused znamenitější, snažívá se potom dosíci soused skrovnější. Známo-li datum některé výsady třeba v Mohelnici nebo v Litovli, bude se datum podobné výsady v Lošticích hledat v době pozdější. Ovšem není to pravidlo bez výjimek a proto dá se souditi podle něho nikoli najisto, nýbrž jen pravděpodobně. S takovým světlem možno vytušiti čas, kdy kterou výsadou byly obdařeny Loštice.

První v pořadí časovém asi bylo právo k odúmrti. Statek poddaného, jenž umřel bez závěti nebo bez přirozených dědiců nebo jenž měl třeba dědice, ale ti s ním co do statku jeho nežili v nedílu,[1]) připadal za těch dob podle starodávného zvyku a práva zemského pánu jakožto zboží odumřelé čili odúmrt. Je přirozeno, že tento zvyk nezůstal beze škodlivých následků jak pro poddané tak i pro pána samého. Poddaný zajisté, nemaje komu své jmění odkázat, buď opustil dosavadní bydliště aneb aby po něm nic nezůstalo, raději svůj statek zbytečně proužil za živa, kdežto byl by jinak do smrti dobře hospodařil; obojí — i odchod i promarnění bylo vrchnosti na škodu. Proto páni pouštěli poddaným odúmrt dovolením, aby svůj statek movitý nebo nemovitý mohli za živa dáti nebo po smrti odkázat, komuž by koli chtěli. Poddaným bývalo takové dovolení tolik žádoucí, že za ně buď hotově skládali značné jistiny nebo se „na věčné časy" zavazovali k ročním platům nebo dávkám přírodním.

V okolí měla takové právo hned v polovici čtrnáctého století královská města Uničov, Litovel a Jevíčko,[2]) jakož i panské město Šternberk.[3]) Mor. Třebové dostalo se té výsady r. 1372 od markraběte Jana[4]) a když jí neprávem byla vzata, znova od bratří Heralta a Jiřího z Kunstatu roku 1408, začež město a vsi obdařené jim položily 400 hřiven grošů.[5]) Mohelničtí dostali roku 1389 od své

[1]) »qui non habuit heredes legitimos vel si habuit et fuerunt ab eo divisi.« Cod. dipl. Mor. XI. p. 490 ad. ann. 1389. Patrně tudíž nejenom páni, nýbrž i poddaní spolčovali se tehdy na svůj majetek.

[2]) Uničov a Litovel r. 1359. *Volný*, Mähren V. p. 148. 178. — Jevíčko r. 1368 l. c. p. 645

[3]) Cod. dipl. Mor. IX. p. 249. XI. p. 210 k r. 1364.

[4]) Cod. dipl. Mor. X. p. 186.

[5]) *Volný*, Mähren V. p. 798. VI. p. 767.

vrchnosti — biskupa Mikuláše moc, aby po smrti bezdětných měšťanů směli pozůstalý majetek dědit bližší jejich příbuzní s výhradou, že takový dědic musí nejméně rok a den užívati zděděného zboží osobně v městě samém. Teprv po roce že může se vyprodat a volně odejít.[1]) Dvě léta později nabyli podobné výsady Šumberští a Medelští.[2])

Války patnáctého věku zasahovaly rušivě do přátelských styků mezi vrchnostmi a poddanými. Teprv roku 1465 koupilo si městečko Trnávka s osadami odúmrtní právo od Oldřicha z Boskovic za 170 zl. uh.[3]) Boskovice roku 1477 za 600 zl.[4]) Tři léta po té byl Zábřeh zbaven povinnosti, odemřelé zboží odvádět pánu.[5]) Úsovu jakož i vsím k obvodu panství patřícím Karel a Jiří z Vlašimě roku 1492 „chtíce lidem svým polehčení učiniti, aby se tím raději pod nás brali a zboží naše osazovali a dědiny aby tím lépe těžiti mohli“ — darovali odúmrt za jistinu 524 hřiven v ten způsob: „ač by který s tohoto světa šel dětí nemaje, tedy ten statek a ta odúmrt aby spad a na jeho přátele vlastní, komužby koliv poručil před některým dobrým člověkem ten svůj statek buď za zdravého života neb na smrtelnej posteli budižto ženě své vlastní neb kterému příteli svému. Jestli že by který člověk s toho světa šel a přítel jeho některý jsa v živnosti[6]) a neohlásil se v roce pořád sběhlém aneb se k tomu statku nepřipověděl, tehda ten statek na pána přijíti má. I tam podruhové též aby svobodu měli a statek svůj poručili komužby se jim zdálo.“[7])

Lošticům mohlo se odúmrtní výsady dostati buď za prvních Kunstatů, z nichž zejména pro bratří Heralta a Jiříka mluví okolnost, že potřebovali mnoho peněz a prodali odúmrt celému téměř panství třebovskému — anebo za posledního, Bočka Kuny, jenž udělil roku 1483 podobnou výsadu svému městečku Bolehradicům.[8]) List na odúmrt měly Loštice v rukou ještě roku 1570.[9]) Zboží bezzávětné

[1]) Cod. dipl. Mor. XI. p. 502.

[2]) l. c. XII. p 27. a *Kux*, Kirchenspiel Meedl p. 25.

[3]) *Czerny*, Mähr. Trübau p. 216.

[4]) *Šembera*, Páni z Boskovic p. 36.183.

[5]) *Volný*, Mähren V. p. 369.

[6]) t. j. na živě.

[7]) Listinář Praskova Selského archivu II. p. 37. 38. Podáno per extensum právě z Úsova, aby ozřejmělo, v jakém asi rozsahu měly odúmrt Loštice.

[8]) *Prasek*, Selský archiv 1904 p. 200.

[9]) Toho léta jednalo se o stížnosti Loštických na pana Jindřicha Podstatského z Prusinovic mezi jiným též v příčině odúmrtí, že »podle listu žádají zachování býti« načež pan Jindřich slibil »strany odmrti jich podle listu zůstaviti.«

buď vubec anebo když se k němu do jistého času nepřihlásil žádný příbuzný, spadalo někde do důchodů vrchnostenských, jinde obci, aby ho použila „pro městské a obecní dobré.“ V Lošticích patřivalo takové jmění obci, což zvláště bývalo důležito za dob válečných, kdy někteří z obyvatelů své grunty opustili. „Odběhlé grunty“, k nimž nebylo příbuzného nápadníka, prodávalo město ve svůj prospěch.[1]

Výroční trhy byly za čtrnáctého století v Uničově a v Litovli po dvou.[2] Městu Mor. Třebové byl původní výroční trh rozšířen a potvrzen na přímluvu pana Heralta z Kunstatu r. 1391,[3] kdežto v Jevíčku a v Mohelnici bývalo v tom věku ročně po jednom trhu, jež se konaly o slavnosti kostelního patrona: tam v den sv. Bartoloměje, zde v den narození Panny Marie.[4] Byly to výroční trhy povstalé starodávným zvykem bez jakéhokoli vyššího povolení nebo stvrzení.[5] Ve století patnáctém dostala Litovel i Uničov třetí,[6] Jevíčko, Zábřeh, Třebová a Mohelnice druhý trh výroční.[7] V tomtéž století nadány byly též Loštice k dosavadnímu zvykovému trhu v den sv. Prokopa druhým výročním trhem o slavnosti zjevení Páně. Povolení k němu bylo dáno snad od krále Jiřího, jemuž zvláště vzhledem k biskupské Mohelnici záleželo na rozkvětu Loštic jakožto dědičnému pánu.[8] Z toho důvodu nabyly od něho takové výsady

---

[1]) Příklady v knihách městských zvláště po válce třicetileté

[2]) *Volný*, Mähren V. p. 148. Že Litovel měla hned před rokem 1327 výroční trh, vysvítá z listiny krále Jana, jenž toho roku ve prospěch města zapovídá »ne intra spacium miliaris a civitate in circumferencia circulari ulla fora haberi debeant« Cod. dipl. Mor. VI. p. 252. Že to byly už dva trhy, jde na jevo z okolnosti, že město mělo do r. 1848 celkem pět trhů, z nichž o třech znají se listiny. Mylně tudíž domnívá se *Kux*, Gesch. der Stadt Littau p. 60, že první trh dostalo město teprv roku 1455.

[3]) Nedá se dobře myslet, že by Třebové toho roku bylo se výročního trhu teprv dostalo — jistotně byl tam trh už dříve, ale dosud nepotvrzen zeměpánem. Srov. Cod. dipl. Mor. XII. p. 30.

[4]) *Volný*, Mähren V. p. 645. VI. p. 763. Původně byl kostel mohelnický zasvěcen Panně Marii. *Erben*, Reg. I. p. 548.

[5]) Že takové trhy skutečně byly, jde na jevo z listiny, jíž král Ludvík r. 1522 městu Uničovu potvrzuje dosavadní trhy výroční »jak jiná města v markr. moravském buď **právem** nebo **obyčejem** mají.« Byly tedy trhy zavedené právem čili vrchnostenskou výsadou a zavedené obyčejem nebo starodávným zvykem.

[6]) Litovel r. 1455 *Kux* l. c. p. 60, Uničov r. 1477 *Volný* l. c. V. p. 148.

[7]) Jevíčko roku 1454, Zábřeh roku 1458, Třebová roku 1495, Mohelnice roku 1499.

[8]) Jako král měl Jiří z Poděbrad panství búzovské v letech 1458—1463.

Boskovice a Vizovice. Město Zábřeh dostalo druhý výroční trh taktéž od krále Jiřího[1]) jistě nikoli bez přičinění dědičného držitele Jana Tunkle z Brníčka. V Lošticích jestliže už od krále bezprostředně neměli druhého trhu výročního, mohl býti prostředníkem u krále v té záležitosti pan Zdeněk z Postupic, majitel od roku 1463 búzovského panství podobně, jako vymohl roku 1464 svému městu Landskronu druhý trh výroční.[2])

Robot panských na větších městech jako v Uničově, Litovli a Třebové za dohledných časů nebývalo vůbec.[3]) Měšťany mohelnické osvobodil roku 1460 biskup Tas z Boskovic „od vození, kopání, orání, hlídek a všech podobných obížností čili robot, konaných dosud buď jen mu jakožto vrchnosti nebo při tvrzi mohelnické.“ [4]) Zábřežští byli zproštěni panských robot roku 1480 od Jiřího Tunkle z Brníčka, jenom zahradníci a předměšťané zůstali na dále povinni robotovat při jednom z vrchnostenských mlýnů.[5]) Na panství šumberském, jež tehda bylo v zástavním držení rovněž Jiřího Tunkle, byli robotou povinni netoliko vesničané, nýbrž i předměšťané.[6]) Koncem patnáctého století si Šumberští mnoho stěžovali „kterak by se jim nátiskové od pana Tunkle dáli: až z některých vsí se rozběhli a je pusty nechali, nemohouce dávek, robot a rukojemství i jiného obtížení snésti.“ Konečně „zdvihše se pana Tunkle, pána svého sou porazili, zranili a skoro i zabili, takže jest vždy od toho zbití nevstávaje umřel.“ [7]) Z obyvatelu městečka Búzova ještě v následujícím století byli povinni sedláci každý robotovat koňmi čtyři dni a pěšky dva dni do roka, podsedníci každý pěšky šest dni do roka; kromě toho měli všichni chodívat na hon malý i velký a dělat násypy u dvou místních rybníku.

Též obyvatelé Loštic původně dojista nebyli bez robot k panskému dvoru městeckému. Zbaveni jsou jich snad od pana Bočka Kuny z Kunstatu s tím omezením, že i dále zůstali povinni robotovat

---

[1]) r. **1458.** *Volný*, Mähren VI. p. 760.

[2]) Brünner Wochenblatt 1826 p. 2[illegible]2.

[3]) Výjimečně vykoupila se z robot hned r. 1315 ves Medle za roční plat 50 hřiven do komory markraběcí. Cod. dipl. Mor. XV. p. 23. 51.

[4]) Latinské privileg. v arch. města Mohelnice.

[5]) *Volný*, Mähren V. p. 369.

[6]) *Umlauff*, Chronik der Stadt Mähr. Schönberg 1901 p 16

[7]) *Palacký*, Dějiny V. p. 223. omylem to vypráví o Zábřežských, kdyžtě. jak vysvítá z dílu VI. p. 595 č. 339. 340 »to se stalo panu Tunklovi starému v Šumberce«

při cízení mlýnské struhy a k opravě mlýna v městečku, tehdy panského.[1]) Z loštických domů ze všech odváděly se peněžité poplatky pánu. Kterak tyto platy začaly, zdali za právo k odúmrti nebo za zproštění robot, těžko rozhodovat. Mohly vzniknout z obojí příčiny.

Památkou na první držitele Loštic z rodu Kunstatů je městská pečeť a městský znak. Rodovým znakem pánů z Kunstatu byl štít stříbrné barvy, po jehož vrchní polovici jsou tři černé pruhy a nad helmem křídlo týmže zpusobem zdobené.[2]) Nejstarší pečet loštická[3]) zřetelně ukazuje tyto tři pruhy nebo břevna, čili — jak se říkávalo — „trojčáří kunstatské“. Latinský opis na pečeti: Sigillum civitatis Lossczicz — nazývá Loštice městem, ačkoli v době, z níž pečet pochází, zvaly se městem jen osady hradbami opevněné, jako třeba Mohelnice, Litovel a Jevíčko. Osada s městskými právy, ale bez hradeb byla jen městečkem.[4]) Přece však časem nečinilo se mezi oběma latinskými názvy přesného rozdílu. Proti městečku Búzovu, jehož jedna obec měla na pečeti pul vlka ve skoku, druhá pak rybu kapra,[5]) dlužno loštickou pečet se znakem panským považovat za velké vyznamenání. Dostalo se ho městu buď od pana Heralta z Kunstatu staršího nebo mladšího v letech 1396—1414. Právě k této době ukazuje ta okolnost, že pečet loštická má štít nahoře docela bez ozdob

---

[1]) Jiný čas možný, kdy snad Loštice přestaly robotovat, byl rok 1545, v němž búzovský pán Václav Haugvic z Biskupic pustil loštickým sousedům 23 čtvrtlánů dvorského pole v dědičné vlastnictví, čímž by robota dvorská sama sebou byla pominula beze zvláštní výsadní listiny na to.

[2]) Chybně popisuje *Král* (Heraldika p. 56. 57), že »štít dělený černou a stříbrnou, v jehožto hořejší polovici dvě stříbrná úzká břevna.« — Čtyry svazky zemských desk ozdobeny jsou erbem kunstatským: VI. kniha cúdy olom z roku 1389 nese znak Jana Pušky z K.: bílý štít dole nepatrně zahrocený a ve vrchní polovici tři černé pruhy. — VIII. kniha cúdy brněn. z roku 1398: štít téže podoby jenomže dole v prázdné prostoře pod pruhy je nápis: »Dñi Erhardi de Cunstat« — byl to Heralt, první držitel Búzova svého rodu. — Syn jeho Heralt má na IX. knize cúdy brněn. z r. 1407 znak tentýž jak otec, jenomže nad štítem s přilbou, nad níž jsou dvě křídla černá s dvěma bílými pruhy. — Štít Procka z Kunstatu na XI. knize cúdy olom. z r. 1464 je zlatě lemován, dole zahrocen a nad štítem klobouk s péry. — Pečet Heralta z K. z počátku století XV. vyobrazena v Sedláčkových »Hrady a zámky« XII. p. 56.

[3]) *Houdek*, Loštice, na titulním listě.

[4]) civitas — město, oppidum — městečko. Ale na př. ve výsadní listině mohelnické z roku 1460 užívá se pro Mohelnici obojího názvu latinského.

[5]) Městečko Búzov rozdělilo se na dvě obce pode dvojí vrchností po smrti Prokopa Podstatského z Prusinovic r. 1560.

a dole zakulacený.[1]) Z nadání páně užívalo město pečeti beze stvrzení královského. Podobně i městského znaku, jenž býval původně a má správně býti dosud kunstatský, totiž na bílém nebo stříbrném štítě ve vrchní polovici tři pruhy černé.[2])

Jinou památkou po Kunstatech je bývalá kaple zámecká, nyní farní kostel sv. Gotharta na Búzově. Kaple byla založena nejspíš asi od Heralta z Kunstatu staršího s titulem snad sv. Gerharta. Byl to Heraltův křestní patron.[3]) Gerhart z Kunstatu, opat kláštera strahovského, založil v letech 1307 kapli sv. Gerharta na Strahově.[4]) Za jeho snad příkladem vystavěl i Heralt z Kunstatu při búzovském hradě kapli, již zasvětil svatému patronu svému. Kaple spustla během XVII. století a původní titul v ústech lidových přezněl na sv. Gotharta.[5])

[1]) K takovému soudu nutí srovnání pečetí, které rovněž od Kunstatů dostaly jiné osady. Podle doby, kdy asi byly nadány kunstatským znakem, dají se ty osady seřadit takto: 1. městečko Dolní Bobrová (tři břevna vodorovná na štítě dole zakulaceném) a rychta vánovská u Telče. — 2. Podštat, jenž do roku 1408 byl majetkem rodiny kunstatské. — 3. Loštice v letech 1396—1414. — 4. Poděbrady »štít bílý s třemi černými štrychy na příč« dlouho před rokem 1472. (Pam. archeol. IX. p 726). — 5. Kunstat, tři břevna a nad štítem sedmero per, soudě dle těchto per, asi od Procka z Kunstatu v letech 1464—1477. — 6. Křepice (tři břevna v horní, dva hrozny v dolní polovici štítu) od Jana Heralta z Kunstatu v letech 1476—1490. — 7. Městečko Týniště ke starodávnému štítu s obrazem borovice obdrželo r. 1487 »štít bílý a v něm tři štrychy černé« od knížat minstrberských beze schválení královského. (Pam. arch. VIII. p. 285 IX. p. 927.) — 8. Nivnice, tři břevna a kolem štítu šestero hvězd před r. 1526. — 9. Vizovice, tři břevna v horním poli a nad štítem hlavu andělovu, před r. 1549. — 10. Dambořice na přímluvu Jana Kuny z Kunstatu od krále Ferdinanda I. r. 1534 »štít bílý a v něm svrchu na příč tři štrychy černé« (Pam. arch. IX p. 731). — 11. Jaroslavicům na žádost Viléma Kuny z Kunstatu polepšil král Ferdinand I. r. 1535 dosavadní pečeť o »štít bílý se třemi černými štrychy na příč« (Pam. arch. IX. p. 724). — 12. Běhařovice v letech 1526—1548. — 13. Jevišovice znak s městskou hradební zdí a třemi věžemi, z nichž na prostředku štítek se znakem kunstatským (*Peřinka*, Vlastivěda, Znojmo p. 256) — 14. Ždár starodávná pečet rozhojněna r. 1704 znakem kláštera ždárského, totiž černou orlicí, mající na prsou štítek kunstatský, tři černá břevna v bílém poli. — Srv. *Slavík*, Staré znaky a pečeti městské a vesnické, kdež uvedeny a popsány kuntstatské pečeti moravských osad mimo Loštice a Podštat.

[2]) Z neznalosti měla menší bývalá pečet městská ve štítě pouze dvě břevna, jež později — také z neznalosti — octla se i ve znaku. Co do barev pak jest obraz v průčelí radniční věže (dva bílé pruhy v modrém poli) vynálezem malířovým, »aby to bylo pěknější«.

[3]) Heralt — Herhart - Herart je podle církevního kalendáře vlastně Gerhart.

[4]) *Ekert*, Posv. místa král. města Prahy I. p. 120. 121. — [5]) Důkazem, že původní titul kaple byl sv. Gerhart, je dosavadní starobylé »posvícení« búzovské, které lid slaví v neděli po 24. září, na kterýžto den připadá památka sv. Gerharta.

(P. d.)

První zánik cisterciensského kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal Jan Tenora. (Č. d.)

Biskup Stanislav Pavlovský ustoupil tedy ve věci žďárské zase více. Nepokusil se dosaditi nového opata, nýbrž připouštěl volbu opatovu; tu úsilí Žďárských potkalo se pro ně s výsledkem. Biskup ustoupil, protože sám uznával, že klášter má právo na volbu opata, a že ani ze stanoviska svého není jako fundator a vrchní pán kláštera oprávněn obmezovati volbu. Takový byl zajisté také názor u císařského dvoru, na který biskup dbal, chtěje zameziti v této příčině každou další stížnost Žďárských, a uspokojiv je po této stránce, mínil tím důrazněji hájiti prava svého na klášter a domoci se jeho uznání od Žďárských ve všem ostatním.

Volba nového opata byla mnichům kláštera žďárského povolena, ale svoboda její byla přece císařem obmezena: stanovil výslovně za podmínku, že nesmějí voliti nikoho ze sebe, nýbrž cizího postulovati. Po radě visitatora Antonína Flaminga, opata zbraslavského, shodli se mnichové, aby postulovali zpovědníka v klášteře Králové v Brně Antonína Wadingra, jemuž se obyčejně říkalo Vadianus. Stalo se tak v lednu 1596. Nový opat přísahal v Kroměříži biskupu Stanislavu Pavlovskému, jako fundatoru kláštera poslušnost a věrnost a holdoval mu; od biskupa byl potvrzen a odtud vypravil se na klášter žďárský.[1]

Na klášteře byl vyhlášen za opata od visitatora řádového a u přítomnosti vyslaných biskupových. Potom vyslaní biskupští písemně poroučeli poddaným, aby na příští sobotu dostavili se do kláštera, a tam aby, přijmouce biskupa za fundatora a vrchního pána, slibovali opatu člověčenství. Ale Žďárští, kteří navedli ostatní poddané klášterské, zase postavili se, že s biskupem nic činiti nemají a nechtějí, a že v něco takového nebyli nikdy potahováni od fundatorův; novému opatovi a konventu že chtějí slíbiti poslušenství, ale ne na klášteře, nýbrž v městečku Žďáře v přítomnosti všech jiných poddaných, ale ti že tam nejsou ještě všichni přítomni a shromážděni. Vyslaných biskupových si ani nevšimli, jakoby jich nebylo, k visitatorovi vypravili však z každé obce své tři vyslané, aby se jich zastal. Ale když je káral pro jejich tvrdošíjnost, odešli od něho nespokojeně.

---

[1]) *Steinbach*, I. 244 odvolávaje se na Acta electionis abbatis Antonii.

Od nového opata žádali, aby přišel s visitatorem, ale bez vyslaných biskupských, k nim do městečka, opatovi že budou všichni poddaní rádi přísahati poddanost a člověčenství, jímž jsou po císaři povinni jen opatovi žďárskému a nikomu jinému na světě. Ale vyslaní biskupští zrazovali opata, aby chodil do městečka, kde byli Žďárští zadrželi všecky poddané z dědin, kteří chtěli jíti do kláštera. Opat tedy rozhodl, že je svým jménem obešle před sebe k stanovenému dni. Přišli hned vyslaní jejich, ale opakovali i před biskupskými vyslanými svou žádost, aby nový opat přišel k nim do městečka, a aby s sebou nebral biskupských vyslaných. Tu vyslaní nezdrželi se, aby jim příkře nevyčetli jejich svévole. Řekli jim všecko, aby pochopili, že biskup nabyl práva fundatorského, domlouval jim sám nový opat, jenž před nimi uznal biskupa za pravého fundatora, ale všecko bylo nadarmo. Jen se vymlouvali a všecko na svůj úřad svalovali, konečně však přece slíbili, že pohnou obecní starší k tomu, aby se dostavili podle rozkazu biskupských vyslaných v neděli i s poddanými z vesnic na klášter.

Přišli skutečně u velikém počtu a starší oslovili nového opata obšírnou řečí, kterou skončili ujištěním, že jsou ochotni jenom novému opatu — a nikomu jinému — slíbiti poslušnost a poddanství. Po jejich řeči odpověděli jim vyslaní biskupští místo opata, že jest jim s podivením jejich neslušné chování a že jim uvaluje na hrdlo nejtěžší odpovídání: podle smlouvy mezi biskupem a knížetem minstrberským z r. 1588, kterou císař potvrdil, že musejí uznati a míti biskupa za svého pravého fundatora a pána, a když tomu se vzpírají, že hrubou neposlušností svou a trestatelným odporem upadají do nejpřísnějších pokut a nehodnými se činí všeliké budoucí milosti. Ale svéhlavci tito nedali se ničím pohnouti a setrvali pevně na svém úmyslu, že nebudou nikomu leč jen opatu holdovati potud, pokud jim nenařídí císař sám fundatora a pána; od císaře že nedostali ještě žádných rozkazův, aby byli biskupovi zavázáni nějakými povinnostmi. Když jim však biskupští vyslaní ukázali, že s povolením císařským byly žďárské statky klášterní i s klášterem vymazány z desk zemských a zapsány do biskupských knih manských, — všichni si stěžovali do té nespravedlnosti, a při tom byl hluk toliký, že se vyslaní málem obávali, že to špatně dopadne, neboť tvrdošíjní ti lidé pořád stáli na tom, že náležejí jen královské komoře, a že biskupský soud manský nemá s nimi nic, a že rukou dání, které vyloudil biskup od některých jejich spolusousedů, neplatí před Bohem, ježto bylo vynuceno násilně při zamčených dveřích a

přiložených zbraních. Vyslaní biskupští nemohouce zhola nic pořiditi, propustili konečně neposlušné s výstrahou, aby dobře měli na paměti, co jim předkládali, a aby jim snad někdy nedávali viny, že by jim všecko byli nepřipomenuli. Na konec obrátili se odbojní poddaní i proti samému novému opatovi. Byli sice ochotni holdovati jemu, jak obyčejně, podáním ruky, opat však nechtěl toho přijati, nýbrž poukazoval, aby napřed slibovali biskupovi jako vrchnímu pánu, — a za to hrozili mu rozhořčení poddaní, že ho obžalují.[1])

A Žďárští skutečně po této příhodě zase žalovali a si stěžovali. Při času Obrácení sv. Pavla (= 25. ledna) r. 1596 poslali vyslance své do Prahy s novou svou stížností, na niž podepsali také poddané z městeček Bobrové a Vojnova Městce. Opakovali v ní zase proti biskupovi, že chtějí v ochraně císařské zustávati, a že se chtějí opatem, jako vrchností svou, říditi a spravovati, a jemu člověčenství slibiti, a žádali, aby byli zanecháni při svých výsadách a starobylých zvyklostech.

Ale také biskup Stanislav Pavlovský vypravil se osobně do Prahy. Jak výslovně píše, byl tam u císaře při času Hromnic r. 1596 a byl se Žďárskými slyšán; tak byla asi osobní konfrontací skoncována ona císařská komise dříve od Žďárských vyjednaná. Tam dostal biskup do ruky z kanceláře České novou suplikaci Žďárských a podal na ni císařovi ve spisu obšírnou a pravdivou zprávu. Žďárští vyslaní nemohli se však dovolati, aby jim byla předložena tato odpověď biskupova, a nedověděli se obsahu jejího.

Brzy pak Žďárských dosavadní úspěchy a naděje do budoucna zvrtly se rázem. Dne 20. února 1596 vyšel „z pilného a bedlivého uvážení císařských úředníkuv a soudcův zemských království Českého a rad císařských" císařský dekret, kterým se Žďárským poroučelo, aby stáli v náležité poddanosti a poslušenství biskupovi, jakožto vrchnímu pánu a dědičnému fundatoru, a knězi opatu, pánu svému, a aby z toho nikterak nevykračovali pod uvarováním skutečného trestání, dále aby se postavili k soudu manskému nejprv příštímu a tam aby odpovídali na obvinění biskupovo a očekávali spravedlivého rozeznání, a konečně bylo potvrzení Žďárských svobod z r. 1594, kteréž sobě pokoutně a nepořádně bez vědomí biskupa, jako fundatora a pána vrchního toho kláštera vyjednali, za nepořádné uznáno, vyzdvihnuto a v nic obráceno

[1]) *Steinbach* l. c. I. 254—248, dovolávaje se zprávy vyslaných biskupských, kterou podali biskupovi. Tato zpráva není zachována, ale lze za to míti, že jí Steinbach skutečně užil: částečně ji potvrzují suplikace Žďárských potom císaři podávané.

„pro tu chvalitebnou a starodávní zvyklost, která se jak v Moravě, tak i v království Českém zachovává, ano i za právo drží, že poddaní bez vědomí a přímluvy pánuv a vrchností svých žádné nadání nebo potvrzení od Císařské Milosti, jakožto krále Českého a markraběte Moravského prositi nemají.“ [1])

Pře Žďárských s biskupem vzala obrat: z vítězících stali se poražení. Měli se podrobiti a složiti zbraň, ve kterou doufali — potvrzení svých nadání. Zarazilo je to, ale ještě k poslušnosti nepřivedlo. Posavad se vymlouvali, že nedostali od císaře žádného poručení, aby biskupovi stáli v poslušenství. Teď došel rozkaz, ale houževnatý odpor jejich proti biskupovi nepominul. Z poručení biskupova byl jim císařský dekret přečten, ale Žďárští byli se již příliš vžili do svého odboje, než aby se byli vpravili do poměru svého k biskupovi, který byl jim teď císařem vymezen.

Z Kroměříže byli obesláním ze dne 2. května 1596 znova předvoláni, aby se postavili k soudu manskému, a aby tam předložili své výsady a nadání. Odpovědí jejich byla nová suplikace k císaři, datovaná taktéž z 2. května. Krotce ujišťovali, že proti dekretu císařskému nic nemluví ani se na odpor nestaví, a že ani proti směně mezi knížetem Karlem minstrberským a biskupem Stanislavem nebyli a nejsou. Svuj odboj omlouvali tím, že prý se jim dála nemalá soužení a hned vytkli své stanovisko proti biskupovi: chtěli míti opata, ale od císaře potvrzeného, čímž dávali na jevo, že neuznávají biskupa jako fundatora a vrchního pána. Biskupovi dávali vinu, že majestát královský, jímž císař pod pečetí visutou a podpisem svým potvrdil, obnovil a schválil jejich obdarování a svobody, se nynějším dekretem vyzdvihuje a ruší. A bez ohledu na to dovolávali se znova svých privilejí žádajíce, aby nebyli potahováni před jaký soud buď manský nebo jiné kterékoli právo, kde by své spravedlnosti a výsady měli předkládati. Na každém soudě má je zastati a hájiti spravedlivě jejich opat i konvent, jakož vždycky bývalo: kdyby se nyní s biskupem, jako fundatorem, též opatem, vrchností svou, v jaký soud před soudem manským měli dávati, o čemž nikdy ani žádní z předků jejich neslýchali a žádné příčiny k tomu nedávali, že by dokonce musili se živnůstkami svými zahynouti. Proto žádali, aby se nemusili ani teď postavovati k soudu manskému, a aby bylo biskupovi císařem poručeno, aby byli poddaní

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 16, fol. 323; kop. 34, fol. 123, 195, 284 až 286. Brtbch.

zůstaveni při tom, čeho dříve za předešlých opatův a ochranou fundatorův užívali, a aby mohli ujíti „dalších škod, útrat a hindrování“.

Zároveň (3. května) obrátili se zase na arcibiskupa pražského, aby se za ně přimluvil u císaře i u nejv. purkrabího [1])

Patrno, že Žďárští nikterak nechtěli rozuměti změněnému poměru poddanskému, ve kterém se ocitli směnou mezi knížetem Karlem a biskupem olomouckým, opakujíce opět a opět stejné věci úporně trvali na svém nedbajíce žádného vysvětlování, rozkladův ani rozkazů. Posilou jim bylo, že se rozkazy sice dávaly, ale že se nenaléhalo na to, aby se skutečně vyplnily.

Dekret císařský kázal, aby se Žďárští postavili k nejprv příštímu soudu manskému; byli k němu obesláni, ale nedostavili se. Postavili se tak na odpor netoliko biskupu, nýbrž i samému císaři, ale nepřikročilo se snad za to, jak jim bylo pohroženo, ke skutečnému potrestání jejich, — nýbrž naopak dostalo se jim 4. září 1596 od císaře přímluvného listu k biskupovi, aby upustil od obeslání jich k soudu manskému a od roků jim položených, když se poddaně a poslušně zachovají. Žďárští odeslali přímluvu císařskou biskupovi.

Biskup však jako již dříve, když byla Žďárskými vyjednána komise, postavil se na stanovisko zásadní, že Žďárští musejí biskupa za svého vrchního pána uznati, a že musejí se k soudu manskému, kam náležejí, postaviti. Na žádný další ústupek nechtěl a nemohl vejíti, chtěl-li ubájiti své právo i svou autoritu, proti níž si Žďárští tolik dovolovali.

V odpovědi své oznamoval biskup své podmínky, za jakých bude jim na přímluvu císařovu dána laskavá odpověď, a sliboval, že jí také užiti mají. Podmínky tyto byly: aby se dostavili k soudu manskému 19. května 1597, aby k témuž soudu, k němuž jak sami, tak i opat, pán jejich, náleží, vykonali a prokázali náležité, povinné poslušenství, aby tehda osobně hledali milosti a v poníženosti prosili o prominutí toho, čeho se jak proti biskupovi tak i soudu manskému dopustili a provinili, a aby se opravdově kořili.

S odpovědí touto nebyli Žďárští spokojeni, a proto napsali biskupovi znovu o to psaní, ale i podruhé dostali stejnou odpověď.

Jako biskup nemínili však ani Žďárští poleviti. K soudu manskému nechtěli se za nic postaviti. Zase podali novou stížnost k císaři. Opět stáli na tom, aby nebyli potahováni k soudu manskému a tam

[1]) Arcib. archiv v Praze, kopie: Recepta ab a. 1596 Brtbch.

aby nemusili odpovídati na obvinění biskupovo, znova uváděli, jakoby se jim od biskupa bezpráví a soužení dálo a jakoby byli připravováni o živnosti, znova si stěžovali, že se jim proto, že se utekli k císaři, přičítá vina, a že se k nim chce o to trestáním přistupovati.

Císař poslal 19. května 1597 stížnost Žďárských biskupovi, aby se o ní vyjádřil. Biskupovi doručena byla 2. června a odpovídal 8. června. Nazýval stížnosti a zprávy těch „urputných a neposlušných lidí", „těch sprostných, však zlobivých a schytralých lidí" omylnými a nedůvodnými, neboť „lstivě, omylně a nedůvodně" zpravili císaře, že mělo k nim trestáním přistupováno býti proto, že se utekli k císaři, a skrze to že měli býti potaženi v soudy a odpory při právě a soudě manském. Na dukaz, z čeho jsou obviněni a jaké jsou jim roky položeny, posílal biskup výpis z knih rokových manských, a osvědčoval, kdyby se byli toliko postavili a milosti hledali, že byli by jí zajisté došli. Všecko jejich dokládání, že nikdy prve nebývali potahováni k manskému ani k jinému soudu, nemůže jim nijak prospěti, neboť směnou mezi biskupem a knížetem Karlem nenáleží klášter žďárský i s poddanými jinam, než k právu a soudu manskému. Roky jejich tam a obeslání nebylo nikterak od komisařů císařem nařízených zrušeno, jak Žďárští dávají omylnou zprávu, neboť komise neměla výsledku, ježto se biskup nemohl dáti v odpovídání. Pročež prosil konečně biskup, aby císař nedůvěřoval takové omylné a nedůvodné zprávě, nýbrž Žďárským přísně poručil, aby se k soudu manskému nejprve příštímu dostavili a očekávali spravedlivého rozeznání soudu jak o tom, oč jsou obviněni, tak také o tom, nač si stěžují — zvláště že prý se jim od opata vystavováním piv do vesnic klášterských děje zkrácení a ublížení; dále prosil, aby císař nařídil, aby byli Žďárští nebo vyslaní jejich dáni do vězení a náležitě potrestáni za to, že se opovážili netoliko biskupa a soud manský, ale nad to i císařský dekret zlehčovati a znova si u císaře stěžovati, zvláště jestliže by ještě tím zaměstknávali císaře, a posléze, aby také potvrzení svých svobod, které sobě tak nepořádně vyjednali, zase bez dalších průtahů navrátili a odvedli do kanceláře císařské.[1])

Tuto svou odpověď poslal biskup zároveň s akty a výpisy od soudu manského nejvyššímu kancléři království Českého p. Jiřímu z Martinic, jemuž si také stěžoval na nepravdivou, lstivou a obmyslnou zprávu těch neposlušných a opovážlivých lidí, kteří chtějí biskupa

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 34, fol. 121—123. Brtbch.

v nelásku u císaře uvésti, a opakoval prosbu svou k císaři, jak by mělo býti zakročeno proti Žďárským. Při tom dodával, chtějí-li míti jaké milosti nebo potvrzení svých nadání, aby to pohledávali při biskupovi, jakožto fundatoru a patronu kláštera žďárského; budou-li co míti sobě pořádně od opatů nadáno z vůle a potvrzení fundatorů, že by nebyl od toho, aby se jim to nemělo stvrditi, ale požadoval, aby svá nadání předložili soudu manskému, při jehož dalším uvážení a uznání buď to pozůstaveno [1])

Prosbě biskupově bylo celkem vyhověno. Císař v srpnu 1597 poručil Žďárským, aby potvrzení svých nadání zase odeslali a složili do kanceláře císařské, aby se postavili k příštímu soudu manskému a odpovídali na roky jim složené.

Ale Žďárští znova „svými zbytečnými, spurnými a nedůvodnými zprávami u císaře stavěli se všemu na odpor a žádali slyšení. Opakovali své stížnosti, že prý se jim ubližuje, omlouvali, že nepředkládají svých nadání k soudu manskému, tím že se obávají jich ztracení nebo přesouzení od soudu, a odvolávajíce se na list knížete Viktorina minstrberského dovozovali, že náležejí toliko pod ochranu opata a konventu kláštera žďárského a biskupovi že nejsou povinni poslušenstvím.

Biskup Stanislav Pavlovský opětně psal 8. a 23. srpna a potom 3. října nejvyššímu kancléři prose o přispění, aby ty věci byly vyřízeny, aby Žďárští potvrzení svých svobod vrátili a k soudu manskému se postavili, a podával znovu 30. srpna 1597 obšírnou zprávu císaři. Uváděl, že kdyby se dálo po vůli Žďárských, že by nikdy ta věc nemohla míti svého konce, proto aby císař dal je k výstraze jiným trestati, a aby se vyptalo na ty nepokojné lidi, kteří jich v tom neslušném předsevzetí svými radami „štemflují“, pozdvihují a císaři nepokoj a zaměstknání zbytečně činí. Vypisoval pak zevrubně, „jaký základ a původ těch jejich urputností jest“, proč byli od biskupa u soudu manského obviněni, dokládal, že žádného zkrácení v jejich živnostech od biskupa ani od opata se jim nečiní, a že jsou v užívání všeho, a že přece v té své urputnosti zůstávají a postaviti se nechtějí k soudu manskému. Jest v tom jejich „obmyslnost a schytralost“, že tam nechtějí předložiti svých nadání, neboť právě nadání jejich o várkách a vystavování piv nemá mocnosti a platnosti, ježto není od

[1]) Tamže, kop. 16, fol. 321—223. Brtbch. Již tehdy byl doktor Erasmus Heidelius agentem biskupovým u kanceláře a komory České; biskup ho doporučoval kancléřovi.

fundatora potvrzeno; ukáží-li však pořádná nadání, netřeba se jim ničeho obávati, nýbrž budou při nich zanecháni a ve svých spravedlnostech náležitě ochráněni. Listu knížete Viktorina neprávem se dovolávají, neboť ten proti nim jest a právo fundatorské patrně tvrdí, neboť jím i jinými privileji se dostatečně dojišťuje, že biskupovi netoliko nad samým klášterem, nýbrž i nad poddanými jeho náleží vrchnost a právo fundatorské, a že též lidé klášterští jak opatovi, pánu svému, bezprostředně, tak biskupovi a nástupcům jeho prostředně jsou a zůstávají zavázáni poddanou povinností a náležitým poslušenstvím, a že tedy opat i poddaní ve svých stížnostech a potřebách mají míti své útočiště k biskupovi, jakožto fundatoru a pánu vrchnímu.[1])

(P. d.)

[1]) Biskup cituje tu na doklad, že má pravdu, konec listu toho, který ovšem pro Žďárské nic nedokazuje: »Než lidé všichni z městečka Žďáru i z vesnic tu povinnost a poddanost mají činiti svrchu psanému knězi opatovi i potomkom jeho, jakožto pánu svému dědičnému, a svrchu psaným knížatům (Jindřichovi staršímu a Hynkovi) J. Mtem bratřím našim, jakožto pánům svým svrchním a žádnému jinému.« (Opis v Cerroni II. 122, listina č. 258).

Z ruské literatury posledních let.

Referuje A. Vrzal.

III. Mystikové a bohohledatelé.

Počátkem tohoto století utvořil se v Petrohradě z členů intelligence i duchovenstva nábožensko-filosofický spolek, jehož účelem bylo získati od církve pravoslavné odpadlou intelligenci, přivésti ji nazpět k církvi. Mezi intelligencí našlo se dosti mysticky naladěných lidí, kteří však stavem pravoslavné církve nebyli spokojeni, i hledali nového Boha, novou víru.

Velmi vážnou úlohu mezi těmito mystiky a bohohledateli hrál Dmitrij Serg. Merežkovskij (nar. 1866), básník, romanopisec, literární kritik, muž velmi sečtelý a vzdělaný. Podle nábožensko-filosofických názorů M. náboženská evoluce člověčenstva musí projíti tři momenty. První stupeň náboženské evoluce — starý zákon — je po většině náboženství pleti, zjevení Boha Otce, jako absolutní jednoty. Druhý moment — křesťanství zničilo tuto jednotu a postavilo proti sobě ony prvky, které byly slity v prvním momentě, t. j. svět i Boha, zemi a nebe, ducha i pleť. V tomto druhém stupni zjevuje se Bůh člověku nejen v pleti, nýbrž i v duchu, ve slově; křesťanství upevnilo ducha na škodu pleti. Jeho úkolem bylo, aby na dobro odhalilo kontrasty pleti a ducha, země a nebe, světa i Boha. Třetí zákon — příští království bude spojení ducha i pleti, nebe i země, světa i Boha, splynutí ideálů pohanství a křesťanství. Toto splynutí jeví se mu pravým „dovršením“ křesťanství. Po konečné synthesi pohanství a křesťanství nastoupí království Boží na zemi, zmizí kontrast osobnosti a společnosti, bude dosaženo absolutní svobody osobnosti. Pak teprve nastane pravá církev, ne místní, ne dočasná, nýbrž věčná, všesvětová církev přicházejícího Pána, církev nerozdílné Trojice, církev Otce, Syna i Ducha sv. Z „pravdy“, kterou takto poznal, Merežkovskij odvozuje úplnou neschopnost positivní vědy, která nedovede smířiti kontrastu mezi láskou a smrtí, mění svět v nesmysl, život pak v nevyléčitelné zlo, osobu mění v nicku, ničí touhu po nebi, upevňuje ideál měšťáctví a čeká na vítězství „příštího chámа“ jako na zlatou dobu lidstva. Podobně z měšťáctví viní M. také socialní a politický boj, jenž není s to, aby zlepšil osud lidstva.

Spisy Merežkovského vyšly letos v 10 sv. a nejlepší ze všeho, co M. vytvořil, je trilogie „Kristus i Antikrist“, v níž zamýšlel

zjeviti vůli Boží prozřetelnosti, jevící se v dějinách lidstva, tajemné sblížení událostí oddělených od sebe věky, odpověděti na nejvznešenější otázky života. Ale předsevzatá tendence, „víra“ Merežkovského, zkazila trilogii, v níž ovšem nacházíme obrazy, plné dramatického hnutí. Idea trilogie souhlasí s filosoficko náboženským učením Merežkovského. Dějiny lidstva jeví se mu jako předtucha příštího království, jež spojí pohanské i křesťanské zásady. M. váží si v dějinách pouze oněch okamžiků, kdy tato předtucha budoucího spojení země s nebem jevila se zvláštní silou, kdy uprostřed vítězícího pohanstva nebo křesťanstva, vítězství jedné ze dvou polovic pravdy, objevili se hledatelé, nespokojení poloviční pravdou, ale neschopní nalézti pravdu celou. Volí ony okamžiky, které podle jeho mínění přes staletí a přes rozsáhlé prostory natahují k sobě ruce, označujíce cestu člověčenstva k pravdě, okamžiky, v nichž projevila se myšlenka harmonického splynutí starého olympského a nového galilejského principu v jednu kulturu. Tento pokus spojiti pohanství s křesťanstvím v jednu harmonii po prvé lze pozorovati ve 4. stol., po druhé v době renaissance v Italii v 15. stol. a po třetí v Rusku za Petra I., ale nikdy se nezdařil; stojímeť tam, kde dříve stáli.

Symbolickým znamením této toužené jednoty pohanství a křesťanství M. je „z pěny zrozená, chladná, bílá Afrodita v celé své nestydící se kráse.“ V 1. části, nadepsané „Smrt bohů (Julian odpadlík)“, Julian v mnišských šatech modlí se před touto hellenskou bohyní krásy a pohanství vítězí v duši jeho nad křesťanstvím. V druhé části („Vzkříšení Bohů, nebo Leonardo da Vinci“) bohyně znova se zjeví na zemi z tisíciletého hrobu s týmž jasným úsměvem, jako kdysi z pěny se vynořila, a od krásného nahého těla jejího nemůže zraku odtrhnouti Giovanni, věrný syn církve, jenž při pohledu na tuto „bílou ďáblici“ pocítil, že jakási tajná vlna vzbouřila se v hrudi jeho. Táž bohyně krásy po dvou stech letech dostala se k ruskému caru Petrovi I. V třetí části, nadepsané „Antikrist“ (Petr a Alexej), carovič Alexej, v němž stará Rus vtělila ideu o zachování pravoslaví, podobně jako Giovanni pohlíží na bílé tělo bohyně, jež mu připadá tak známým, o němž často snil.

A kdykoli křesťanství s úctou pohlíží k nesmrtelnému dílu Praxitelovu, blíží se příštímu království, království, v němž harmonicky splyne Olymp s Golgothou, pohanství s křesťanstvím.

V každé části trilogie je osoba, jež se jeví nositelkou idey příštího zlatého věku, kdy křesťanství splyne s pohanstvím v jednotu, v plnou pravdu, jíž současníci nerozumějí. V první části nositelem tím je učitel

Julianův Maxim, vidoucí budoucnost, kdy splyne dobro i zlo, pokora i pýcha, jako světlo a stín splývá v jitřním soumraku. V druhé části Kassandra mluví o příštím Bohu, kdy „světlo splyne s tmou, nebe nahoře s nebem dole, a to co bylo dvěma, bude jedno.“ V třetí části konečně stařeček Tichon přímo předpovídá blízké nastoupení třetího království a konec mukám všech, kdo „hledají příští město“, „třetí království“.

Kolem tohoto snu, této „víry“, kupí se jednající osoby i události v souměrném pořádku. V každém díle je hledající, v prvním Arsinoe, v druhém Giovanni, v třetím Tichon. Tito hledající podobají se poutníkovi, jenž prošel všecky víry, žádné však nepřijal; oni přecházejí z víry do víry, nadšeně každé se oddají, ale záhy ji opouštějí zklamáni, poznavše, že v ní není plná pravda. Trpí, protože věčně klátí se mezi Olympem a Golgothou.

Kromě nich v každém díle vidíme dvě základní skupiny, ochrance minulosti, konservativní prvky, zástupce dvou jednostranných pravd, které zdržují splynutí křesťanství s pohanstvím.

Kontrast mezi Olympem a Golgothou podle mínění Mer. musí se objeviti v celé své hlubině, než stane se možnou synthese pohanství a křesťanství, než lidstvo dospěje k třetímu království, k onomu křesťanství, v němž bude svobodná a světlá radost Řecka.

Mezi těmito dvěma zástupci jednostranných pravd, mezi fanatiky křesťanské askese, ničícími nesmrtelná díla hellenského umění a mezi pohany, již se bouří proti křesťanům, stojí tři hlavní hrdinové trilogie, tři „velicí pohané“, podle nichž pojmenovány jednotlivé části trilogie. Ti na cestě k příštímu pravému křesťanství snaží se uplatniti práva pleti, ponížené historickým křesťanstvím. „Spojení Svatého Ducha“ praví autor, „se Svatou pletí je blíže nesvatá plet mimokřesťanského lidstva, než b ztělesná svatost křesťanství“. A právě tuto „nesvatou pleť mimokřesťanského lidstva“ zosobňují Julian, Leonardo de Vinci a Petr. Jsou také nosiči poloviční pravdy, jsou to pouze pohané, kteří však jsou blíže dle skutečnosti příštímu křesťanství než tradiční křesťané. Oni prohlubují kontrast mezi Olympem a Golgothou a tím právě připravují splynutí obou, vedouce ducha lidského od chaosu k harmonii, od rozdvojení k jednotě.

Rusku podle mínění Mer. určeno velké poslání — přivésti lidi k třetímu království, ke skutečné synthesi Olympu a Golgothy. Merežkovskij vypravuje jakýmsi prorockým slohem o své mystické víře ve výlučné poslání Ruska, vyvoleného národu. Tu M. připisuje

oproti první a druhé části vyvolenému národu ruskému, pravoslavnému křesťanstvu, přednější místo než pohanstvu v utváření příštího třetího království. Tím jaksi Mer. odstupuje od původního plánu trilogie, a postava Petra Vel. jako zástupce pohanského principu následkem slavjanofilské víry autorovy v předpetrovskou Rus, jako nositelku velkého poslání, uchystaného ruskému národu, je poněkud neucelena. Úkol Petrův v základní myšlence romanové trilogie, jíž autor chtěl vyobraziti, jak obrozením pohanství lidstvo křesťanské jde k pravému křesťanství, k synthesi pohanství s křesťanstvím, je nejasný. Zdá se, že místy autor s Petrem Vel. sympathisuje, místy však vidí v něm předchůdce onoho „Příštího cháma“, kterého se tak bojí Merežkovskij, vida ho v dílech Čechova i Gorkého. Originalností tyto idey Merežkovského nevynikají. Synthese ducha i těla, třetí království, svatá pleť, splynutí země s nebem, revoluční pojímání křesťanství — vsecko to je staré. Všecko to bylo i v mystických sektách křesťanských, počínajíc od gnostikuv až k náboženským hnutím 16. a 17. století, ba v 19. věku u filosofů, mystiků (Schellinga) i romantických básníků, zvláště u pol. básníka Słowackého, i u ruských myslitelů Vl. Solovjeva a Rozanova.

Přece však cosi původního je v těchto názorech M. Mělť on na mysli cizí idey, ale stavěl budovu z vlastního materiálu, z ruské totiž literatury. Podle jeho mínění obrození začíná v ruské literatuře: tvorba Puškina, Gogola, Tolstého i Dostojevského předkládá otázky o smyslu života i odpovídá na ně. Cestou rozboru těchto spisovatelů M. vytvořil svůj světový názor. Již v článku o „Puškinovi“ postavil otázku o srážce dvou světových zásad, jež v Puškinovi byly v harmonii, a otázku tu zpracoval v knihách o Gogolovi, L. Tolstém i Dostojevském, kteréžto knihy tvoří jaksi druhou trilogii, pokračování „Krista i Antikrista“. První trilogie končí tím, jak Petr Vel. připravuje půdu příštímu náboženskému obrození. Na půdě této vyrostla ruská literatura, v níž nutno hledati zárodky náboženského obrození. V ruské literatuře podle mínění Mer. po prvé nalézáme demaskovaného antikrista. Ani Julian ani Petr nebyli antikristy, jakými je dělala legenda; antikrist je podle M. duch prostřednosti, odměřenosti, všednosti, je to Čičikov, jak nám jej předvedl Gogol, jehož Čičikov je — vtělením všednosti, samolibosti, odměřenosti, zavržením snahy po nekonečném, jež vtělilo se v Kristu. A s tímto Čičikovem ruská literatura, počínajíc od Gogola, vede ustavičný boj.

Jestliže Gogol objevil Merežkovskému Antikrista („Gogol i čort“), Tolstoj i Dostojevskij ukázali mu cestu k příštímu Kristu.

Tolstoj ve své tvorbě ukázal sílu a moc pohanství a tím nevědomky, bezděčně vede k pravému křesťanství, k němuž zve uvědoměle Dostojevskij, uče nás radostnému pojímání křesťanství, nové lásce země k nebi. Dostojevskij pouze nevyvodil důsledků z pravd, které prohlédl, a to činí Merežkovskij. Literatura ruská dala všecko, co mohla dáti, vyčerpala se, nastal nevyhnutelný „konec ruské literatury, t. j. ruského rozjímání, je počátek velikého ruského jednání“. Tak končí článek „L. Tolstoj i Dostojevskij.“

Od rozjímání ruský národ má přejíti k jednání, k činu. A tu 1909 v článku „Lermontov“ Merežkovskij vybízí k návratu k Lermontovu; s ním třeba jíti k lidu a tehdy začne náboženské lidovectví.

Celou svou prací Mer. vybízí k náboženskému obnovení; ale nemaje sám hluboké víry, nehodí se za reformatora a svým chladným rozumováním nikoho nedojme. Slova jeho nikoho nenadchnou, nerozníti, z jeho schematických obrazů, strojené řeči, neživých barev vane chlad a nedostatek lásky k lidstvu, jemuž přál, aby s jeho zmizením vymizelo. Ostatně, jak sám se podřekl bývalému svému společníkovi v mystickém blouznění, nemluví už o příštím Messiáši, o žádném třetím zákoně, a mluvil-li prý kdy dříve, „byla to jen tak slova“. A tak se zdá, že také to, co nyní zase hlásá Mer., je jen tak, je neupřímné, činí dojem bezobsažných slov a nikoho nedojme.

Jestliže Merežkovskij ve své romanové trilogii nepřetrhl úplně svazek mezi světem zjevů a světem mlhových fantasií, jeho epigoni Andrej Bělyj (n. 1880) a Vjačeslav Ivanov (n. 1866) přeřezali poslední niti, které by mohly učiniti slovo jejich přístupným sluchu lidskému. Podávají pouze mlhy, v nichž sebe bystřejší oko sotva postřehne nějaké obrysy.

Andrej Bělyj jsa si vědom, že jeho čtenáři neporozumějí, jaké idey chtěl vtěliti v „Pohár metelicí“, uznal za vhodno předeslati předmluvu. Autor chce se vznésti příliš vysoko, ale stává se ubohým; v závratné výši mizí hranice mezi moudrostí a hloupostí, mezi upřímností a šarlatánstvím, hledanou originálností a hrubou všedností. Celá tato jeho „heroická“ severní symfonie je zvláštním spojením obrovského záměru a chabého provedení. K písním ostatních modernistův o smutném osudu nadlidských snah na zemi, o předtuše budoucího zlatého věku autor ničeho nepřidal. V nejlepším prosaickém díle svém, novelle „Stříbrný holub“ (1909), plné dramatického hnutí a svérázné bytové poesie, Andrej Bělyj provádí dvě myšlenky, že Rusku náleží veliký úkol obnovení světa a že pro tato poslání Rusko uzpůsobí

spojení náboženství s revolucí. Ve svém hrdinu, intelligentním krasnikovi Darjalském, jejž to táhne k lidu, autor předvedl jednoho z hledajících, těch, již jsou naplněni předtuchou příští pravdy. Starou ideu slavjanofilův a „národníků“ (lidovců) o spojení s lidem, o přimknutí k zemi, obnovující duši intelligenta i dávající mu mohutné síly, sloučil Bělyj se zamilovanou ideou nových lidových mystikův o náboženské revoluci. Sekta „holubů“, jichž postavy podány velmi umělecky, vypoukle, je vtělení této idey: „holubi“, mající za symbol stříbrného holuba, jsou nosiči národní revoluce, ne oné revoluce intelligentů, v níž není náboženství, nýbrž oné, jež začíná hledáním náboženské pravdy. Že autor je proniknut mystickou věrou sekty holubů, synthesí revoluce a náboženství, viděti z nadšeného tónu, jímž mluví o shromáždění jejich a vůdcích. Roman Darjalského s Matrenou není prostě milostnou historií, nýbrž mystickým svazkem, který měl dáti odnož pro nábožensko-revoluční věc holubů, ale nedal. Co chtěl tím říci autor, z první části trilogie, již nadepsal „Východ i západ“, těžko souditi. Snad je to nová variace nedůvěry lidu ke vzdělancům, vzájemného zklamání lidu a intelligence, snad i hlásání hluboké víry v lid. Celkový dojem kazí podivnůstky slohu, strojenost jazyka, nedostatek umělého rozdělení stínův i světla, jakási nejasná směs lásky ke vsi, k patriarchálnímu životu vlasti s dekadentsky zvrhlými city, zrozenými v současném městě, realního politického instinktu s úplným indifferentismem, jemné psychologické kresby s nucenou strojeností snílka i mystika.

Zamilovanou myšlenku modernistův, že tvořící osobnost buduje svůj vlastní svět podle své vůle a blíží se božstvu, Vjačeslav Ivanov obléká v těžkopostižitelné obrazy, v holé abstrakce, v zapletené symboly a strojená slova, nepochopitelné zvuky. Poněvadž nové city a nálady, vzbuzené přílivem idealismu a mysticismu, jsou už vyčerpány, aby se neopakoval, autor vynalézá strojené kombinace tajemných slov a nové tvary slov, mluví slavnostně o tom, co možno říci prostě, tvoří nové mythy, vymýšlí nového boha, ale obecenstvo čím dále, tím více se od něho odvrací.

Opojující vliv velkoměstský nalezl v Rusku svého pěvce v Alexandru Al. Blokovi (nar. 1880.) Jeho poesie je vtělení oné psychiky, onoho pohlížení na svět, jež označuje současného, nervosního obyvatele stoličných měst s jejich neustávajícím ruchem, hlukem a hojností dojmů. Blok je novoromantik, jenž však nepozbyl spojení se zemí, a mystický odstín děl jeho svědčí, že autor sám je hotov věřiti v absolutní život svých vidin.

Verše jeho bývají plny nudných allegorií, těžkých symbolů, nejasných výrazů, tak že 1909 v časopise Birževyja Vědomosti vyskytla se nábidka na premii 100 rublů všem i autorovi, vysvětlil-li by kdo z nich srozumitelným jazykem, co se míní básní „Ty tak světla", uveřejněné 1909 v 3. seš. „Nového žurnala dlja vsěch". A nikdo se nepřihlásil.

Ojediněle stojí v literatuře zajímavý povídkář a básník Grigorij Iv. Čulkov (nar. 1879), jenž začal dráhu svou jako anarchistický symbolista, ale v poslední době stojí mimo strany a všeliké kroužky. Zůstávaje symbolistou svým světovým názorem, užil dovedně methody důsledných realistů, neobmezuje se ovšem povrchností vnějšího naturalismu. Sloh jeho vyniká jasností a přesností

K „bohohledatelům" v posledních dílech připojil se také M. Gorkij, jenž hlásá jakési náboženství bez osobního Boha, zavrhuje nesmrtelnost duše, zvěstuje jakousi víru v nadčlověka, v němž dokonale rozvity všecky schopnosti bez vnitřních rozporů. V povídce „Zpověď" hrdina Matvěj po smrti manželčině, trápen jsa pochybnostmi o milosrdenství Božím, myšlenkami o původu zla ve světě i o smysle života, marně hledá člověka, jenž by mu věci vysvětlil. Jde k duchovním, jež autor maluje tmavými barvami jako prostopášníky, cyniky, opilce a bezbožníky, navštíví kláštery mužské i ženské, jež vesměs představeny v nevýhodném osvětlení, hledá odpověď na otázku o smysle života u lidu, až konečně poutník Iona, kněz zbavený úřadu pro pobuřování lidu, odhalí mu smysl života i pravý pojem o Bohu, že totiž Bůh a Kristus není nikdo jiný než lid sám, čili že Bůh je smyšlenka, výplod fantasie lidu, v němž samém je hledati spásu, poněvadž lid je tvůrce, stavitel Boha i Bůh sám, že Bůh není mimo člověka, nýbrž v něm samém. „Bůh je — syn ducha lidského... Den, kdy si lid uvědomil nevyhnutelnost rovnosti lidí, byl dnem narození Kristova". Lid sám je tedy bohostrůjcem, bohotvůrcem a socialismus je process bohotvorný. V kollektivním lidstvu nalézti lze pravdu o smyslu života i Boha samého. Tak hleděl Gorkij podati mystické ospravedlnění revolučního socialismu.

Jak trpělivý čtenář z našich řádek poznal, málo potěšujícího lze nalézti v současné literatuře ruské. Buď nalézáme beznadějný pessimismus a hlásání „sebevraždy jako jediného východu z těžkých okolností života", nebo nesmyslné fantasie a hledání nové víry, nového Boha na nepravých cestách.

Z vlašského písemnictví.

Podává Alois Koudelka.

Přede všemi dlužno vzpomenouti zde † Fogazzara a jeho romanu „Leïla". Je to osobnost — upřímně řečeno dost umělkovaně sestrojená — osobnost milující a věřící. Dějištěm je Velo d'Astico, kdež — nedaleko Vicenze — měl Fogazzaro svou villu. Záměr: prokázati, že nábožnosti třeba z důvodů mravních a že také na poli mravním musí se ona popředně jeviti. Roman „Leïla" předvádí vám v pouhém rámci katolicismu nejrůznější směry a strany; setkáváte se tu s lidmi přesně — na čárku věřícími, strohými orthodoxaři, s opravdu zbožnými i s farizeji, s pobožnůstkáři a křesťanskými demokraty. Kniha zajímava pro každého, kdo se zajímá o hnutí modernistické. Obsah krátce asi tento: Massimo Alberti, „monista", propadá bezmála nevěře, zda z úcty k „Santu" (F. předchozí roman) nebo proto, že mu chtějí urvati milou, bohatou dědičku Leïlu, toť na vážkách. Rovněž není jisto, děje-li se to pro jeho „modernismus" či pro spásu L. nebo pro obohacení penězchtivých a svárlivých kněží. Zbožný farář a zbožná dáma překazí všecky pletichy a svedou dohromady mladý párek, čímž Massimo také hned pravé víry dochází. Svého úsudku se vzdávám.

Není teď kraje v Italii, jenž by neměl své lokální literatury. Kalabria toliko byla v tom až do nedávna pozadu, než hledí to teď dohnati. Luigi Sicilianiho roman „Giovanni Fráncica", po hrdinovi tak přezvaný, podává čtenáři nejenom příležitost v úchvatně nakreslených obrazech seznámiti se s krajem a přírodou, mravy a poměry kalabrijskými, nýbrž i vhled do duševního života tamějšího obyvatelstva, snášejícího s fatalismem tvrdý svůj úděl. Jakýmsi pěkně uceleným representantem hrdosti na bývalou osvětovou pověst Kalabrie, náklonnosti k filosofování a k ostrovtipné dialektice, praktického smyslu, pracovitosti a lásky k domácí hroudě je G. Fráncica, jenž se ochotně zříká požitku v Římě a Florencii, by se věnoval jako starosta blahu své chudobné, vzdálené, rodné vísky.

Adolfa Bertazziho sbírka povídek „Il zucchetto rosso e storie d'altri colori" vyniká všemi přednostmi vypravovatelské techniky, vedle nichž na místě neposledním dlužno uvésti vtip a humor. Dějištěm je dílem slunný a úrodný kraj, jímž probíhá antická Via Aemilia, dílem Bologna.

Grazia Deledda vrátila se opět svým romanem „Il nostro padrone" do Sardinie, a to ani sobě ani čtenářům na škodu. Pohybujeť

se v divé a velkolepé přírodě mezi vážnými, zamlklými a nevyzpytatelnými obyvateli své otčiny s jistotou zcela jinou než v jiných oblastech italských. Bruno Papi, uhlíř z Casentina, jest jedinou figurou nesardinskou v povídce, slouže k vyzdvižení — svým kontrastem — ostře načrtnutých hrdin domorodých, jako: ošklivé a nepěknou pověst mající Marieleny, jíž si Bruno z touhy po blahobytu a pohodlném živobytí za ženu žádá, krásné Sebastiany, jež marně se namahá pro sebe jej uloviti a k ujednanému dostaveníčku přichází, by se dověděla, že náhle skonal, atd. atd. Co se týká líčení kraje, nálady citového života svých krajanů, je i v tomto romaně spisovatelka nedostižitelnou. Možno roman ten prohlásiti za nejlepší práci její.

„Il Valdarno", sbírka povídek G. Magherini Graziani-ové, seznamuje nás s částí Toskánska, a to — jak nadpis napovídá — s údolím řeky Arna. Staré lidové zkazky, jako hrůzostrašná historie o bezbožném, bohatém zámeckém pánu, jenž posměšně v hosty k sobě zve lebku na hřbitově, střídají se s příběhy skutečně zažitými a lehkými výtvory fantasie autorčiny.

Carola Prosperi, dosud známá jenom jako autorka svazku povídek, vstoupila svým romanem „La paura di amare" do řady mnohoslibných romancierek. Třebas roman není bohat na události, přec upoutává svým jemným postřehováním a originelním pojímáním skutečnosti, jakož i technickým spracováním.

Terésah (Teresa de Ubertis), jež ve své knize, před 2lety vydané, „Libro di Titania" projevila, že lze nalézti náhradu za krutou skutečnost v pohodlné říši snů a ve fantasticky báchorkovitých zámcích, podává ve dvou knihách „Il Cuore et il Destino" důkazy, že jest schopna také skutečný svět bystrýma očima pozorovati a své vlastní nitro neohroženě probádávati a bez ostychu veřejnosti předkládati.

Jakýmsi pendantem k Fogazzarovým romanum jest Umberta Brauzziho „I Luciferi". „Světlonoši" míní se tu modernisté, třebas že v Italii jedva svíčičky dovedli rozžehnouti. Hrdina románu, Vittorio Falconieri, je „křesť. demokrat", jenž sní — dle receptu abate Murriho o vědeckém a lidu přiměřeném obnovení katol. vědomí a při tom by rád hrál skvělou úlohu vůdce. Jeho boje s klerikalismem, s malomyslností a nestálostí svých vlastních stoupenců, s protikatolickými socialisty poskytují autorovi — a o to mu hlavně běží — příležitosti k rozvinutí modernistických ideí. (Kdo tedy chceš věděti a znáti, co vlastně modernismem přívrženci jeho míní, přečti si roman ten!) O čtenáře, kteří se chtějí pobaviti, postaráno taktéž, a to hned několika

křižujícími se milostnými poměry. Kulturně historickou (zda opravdovou, bylo by nutno odborníkovi nejprve vyšetřit) cenu povídky značí prý velmi věrné líčení klerikálního světa v Římě a jezuitské a sakristánské strategie proti liberalismu a modernismu.

Zajímavými a dílem dost obratně napsanými povídkami počastoval čtenáře — hlavně milovníky alpinismu — Antonio Cattaneo svými „Chiacchiere di Montagna“.

V Lucianu Zùccoli máte vedle novellisty také skeptického filosofa a sentimentálního sociologa, jenž láme kopí pro čest žen. V předmluvě ke svým 11 povídkám „Donne e fanciulle“ mluví se Stendhalským obdivem o němém (většinou) a neznámém hrdinství žen, jimž je neustále bojovati jak proti tužbám svých vlastních smyslů a srdcí, tak i proti žádostivosti mužu, by počestnými se uchovaly. Mužský svět skládá se — dle autora — výhradně z úskočných, náruživých, podnikavých anebo svůdnických „fěrtuškářů“, pročež ženám je neustále hájiti svou ctnost proti pokušením všeho druhu: „proti něžnosti a lichocení, dotěrnosti a opovážlivosti, velebení, zastrašování a dovolávání se soucitu, a to v atmosfeře žhavé pochotnosti a smyslné chtivosti, jíž se denně bráti musí.“ Odlišně od jiných znalců obého pohlaví připisuje Zùccoli větší zodpovědnost za tragedie lásky muži nežli ženě. Lehká ironie a nevtírající se sentimentalita, s jakou svoji hlubokou zkušenost a znalost mužů a žen vykládá, sluší velice pěkně Zùccoliho povídkám.

Většinou perversního rázu jsou „Vigilie d'amore“ Romola Quaglina a výstřední „Novelle del cinematografo“ od Jarra, jenž se zdá inspirován býti Conan Doylem.

„I divoratori“ přezvala Annie Vivanti svůj nejnovější roman, v němž chce ukázati (dokázati?), že ženialní lidé snadno — nevědomky stávají se neštěstím pro nejbližší, jež ve své úporné snaze po uplatnění, ve svém hladu po moci, slávě a panství vyssávají, požírají, pohlcují, neboť „požírače“ znamená vlašský nápis romanu. Přísně však vzato, měla autorka roman nadepsati „divoratrici“, ježto její nenasytní jsou ženského pohlaví. Spisovatelka je jmenuje genialními, nám však jeví se — jde o matku a dcéru — nanejvýše nadanými, snaživými, slávychtivými. Ona, potomek souchotinářského Angličana a Italky, která z přemrštěné lásky a strachu dítě oddaluje od otce, tety a děda, a svého vlastního štěstí se zříkajíc vdovou zůstává, dociluje tím, že Nancy Avory nechává bez soucitu a žalu své nejbližší příbuzné v opuště-

nosti umírati, že se zřekne básnění jakož i napsání světem hýbající knihy, by se dobře provdala; ji zase „požírá“ její dcera Anna Maria, jež jako zázračné dítě (jako slavná houslistka) jako náš Bumbrlíček vše kolem sebe „hamá“, požírá, ničí. — I ona se zamiluje, provdá... a ostatek se zpívá od repetice. Toto ženialní požírání může si čtenář myslet in infinitum opakované. (O. p.)

První křesťané a Sokrates.

Podává Dr. Karel Hubík. — (Č. d.)

Předmětem rozčilujícího boje nebyla osoba Sokratova, nýbrž thema daleko širší. Jako do nedávna se přeli, zda filosofie řecká ve svých začátcích byla autochthonní či přejata z východu; tak tenkráte se vše točilo kolem otázky: která „filosofie“ je starší t. j. původní: řecká pohanská či křesťanská. Tehdejší svět byl ovládán myšlenkou — jež, mimochodem řečeno, i nyní hojně bují — co jest si podobno, jest i příbuzno, jedno je původní, druhé odkoukané, vypůjčené. Podařilo li se křesťanům prokázati vyšší stáří jejich „filosofie“, pak z toho plynul samo sebou důsledek, že podobnosti ve filosofii a náboženství pohanském jsou pouhým plagiátem, pouhou imitací Zjevení. A to byl podklad, na němž zbudována celá první obrana

Tu zásadu napadali protivníci, poukazovali na historickou nemožnost tohoto vývoje. O tento problém tedy rozpředl se boj. Není potíže o důkazy. Justin, jenž stál od počátku v popředí, nesložil hned zbraně. Jsouť v seznamu jeho spisů, které Eusebius měl v rukou, dva pro tuto otázku nemalé důležitosti. „Jeden z nich,“ tak jej charakterisuje Eusebius (H. E. IV, 18, 1n.), „nadepsaný „Proti Řekům“. V něm Justin široce pojednává o záhadách společných nám a řeckým filosofům a hovoří o přirozenosti démonův... Jiný spisek rovněž Řekům věnovaný měl nápis „Vyvrácení, Odpověď“ (Ἔλεγχος). Třetí jednal o jedinosti Boží. Thesi tuto dokazuje nejen z našich Písem, nýbrž i z knih Řekův.“

Mezi spisy, jež se nám zachovaly pod jménem Justinovým, jsou také Oratio ad Graecos, Cohortatio ad Graecos a De Monarchia. O authenticitě jejich panují však spory dosud nerozřešené, takže nelze jich pro otázku naši použíti. Dostačí však i to, co Eusebius zmiňuje o prvých dvou pravých spisech Justinových, abychom je správně zařadili a význam jejich ocenili, třetí je pro otázku naši bez významu.

Do očí bije nápadná shoda obsahu spisu „Proti Řekům“ s prvou Obranou. Byla-li obsahem jeho podobnost problémů u křesťanů a řeckých filosofů a jednal-li kromě toho o přirozenosti, schopnosti a činnosti démonův, pak nelze ani okamžik trvati na pochybách, že tento spis nějak souvisí s první obranou. Jakým způsobem? Každý čtenář nepříjemně pociťuje v první apologii dvojí nedostatek: Justin mluví příliš apodikticky a stručně jak o vlivu démonů na vznik kultů pohanských a heresí křesťanských, tak o závislosti filosofů pohanských na Zjevení starozákonném, mluví tak, jakoby věc byla již známa, tak

že při důkazu postačí pouze dotknouti se jí. Onen spis zabýval se týmiž otázkami, ale jenom jimi, proto lze beze všeho tvrditi, že zde bylo o nich pojednáno — jak dí i Eusebius — hodně obšírněji. Z tohoto poměru obou spisů vysvítá s jistotou, že spis „Proti Řekům“ je průpravou nebo doplňkem větší apologie, že s ní tvoří jeden ideelní celek. Justin omezil se ve své Obraně pouze na hlavní rysy, poněvadž každý, kdo se chtěl blíže informovati, ve spise „Proti Řekům“ mohl nalézti podrobnější důkazy. Dle všeho zdání vznikl před apologií. Oba však hájí jedno a totéž stanovisko.

Jinak stojí poměry u druhého a třetího spisu. Ἔλεγχος značí v terminologii rhetorické vyvrácení námitek. Náš spis je tudíž odpovědí Justinovou na nějaké nepřátelské výtky a útoky. To jest důležitý moment, z něhož vyplývá, že spis tento spadá do periody bojů náboženských t. j. již do prvních let vlády Marka Aurelia. Co zavdalo podnět protivníkům a Justinovi ku vzájemné písemné výměně názorů? Kolem čeho točily se tyto spisy? Eusebius nepřipojil k titulu knihy ani poznámečky o jeho obsahu, ač jej znal. To je nápadný zjev. Ze všech pěti apologetických spisův Justinových, které měl v rukou, necharakterisuje Eusebius pouze tento spisek. Účel a obsah všech pěti spisů proti Řekům načrtl, jenom zde učinil výjimku, ač mu obsah nebyl neznám. Příčinu této mezery bylo by lze snad hledati v té okolnosti, že obsah Elenchu byl týž jako předcházejícího spisu. Domněnka tato tím více pravděpodobna, že dílko za Elenchem následující uvedeno netoliko dle názvu, nýbrž i dle obsahu. Je-li tomu tak, jak se dohaduji, pak to dokazuje, že hledisko, s něhož Justin dříve posuzoval vznik a vývoj pohanství a jeho filosofie od harcovníků Marka Aurelia bylo napadáno, dle všeho nejen ústně, nýbrž i písemně. A snad vůbec jen písemně. Elenchus — vyvrácení námitek, tedy Justin stál ještě více méně na témže stanovisku jako v prvé apologii; v druhé je stanovisko zásadně změněno.

Druhá apologie Justinova je rázu jiného než prvá. Poměry se valně změnily a Justin sám nashromáždil plno zkušeností nových, které dávají pozdějšímu spisu jiné zabarvení. Kdežto Justin v první obraně vystupuje aggressivně s takovým sebevědomím v myšlenkách i slovech, že až z upřílišenosti bychom jej vinili, kdežto je tento spis propletený růžovými nadějemi v nejlepší výsledek zakročení a v úplný obrat, omezuje se druhá apologie na klidné vyvrácení řeči Frontonovy: stálé zuřivé útoky nedovedly křesťanského přesvědčení autorova ani v nejmenším zviklati, naopak z vroucných jeho výrazů, jichž

používá o svém obrácení, vycituje me, že se mu stalo ještě dražším, ale po naději, po očekávání, že by se mu podařilo toto přesvědčení vštípiti na strom řecko-římské kultury, nenacházíme ani stopy. Předchozí léta Justina z optimismu vyléčila. Budí-li tedy tento druhý obranný spisek jeho náš zájem svým obsahem i formou, pak zasluhuje pro stanovisko své k otázce, jíž se zaměstnáváme, zvláštní pozornosti.

Když byl Justin Frontonovy námitky proti křesťanskému dogmatu o Bohu a jeho prozřetelnosti vyvrátil, přechází k výtkám, jimiž protivník křesťanskou morálku zasypal. Ohražuje se proti bagatelisování křesťanské mravouky, protože slibuje dobrým odměnu a zlým hrozí trestem. Obojí vyplývá nutně z víry v Boha a jeho prozřetelnost, obojí jest zároveň nezbytným podkladem všelikého řádu socialního, takže ani vzorní panovníci rušitele zákonu neváhají trestati. Poukazuje-li kdo na to, že zákony a názory o tomtéž předmětě jsou v ruzných zemích a dobách po případě diametrálně protivné, tedy že není žádné absolutně platné normy, tedy Justin rozlišuje a popírá všeobecnou platnost vytčené námitky, připouští však existenci špatných zákonův a mínění, jež vznikly z návodu zlých démonu. Při křesťanství však není tohoto rozporu. Dí překrásně o tom v kap. 10.:

„Výtečnější tedy nade všelikou nauku lidskou jeví se býti nauka naše, jelikož Kristus pro nás přišlý Logem celým jest, tělem totiž, Logem a duší. Neboť cokoli kdy správného (καλῶς) pronesli nebo nalezli dřívější mudrcové nebo zákonodárcové, toho — majíce jen část Loga — zkoumáním a uvažováním s námahou vydobyli. Poněvadž však ne vše, co Logovo t. j. Kristovo jest, poznali, proto často i věci sobě odporující tvrdili. A ti, kteří před Kristem se pokusili po lidsku věci rozumem pozorovati a zkoumati, byli jako bezbožníci a nebezpeční všetečníci na soud vlečeni. A Sokrates, který z nich všech v tom ohledu byl nejdusledějším, byl z téhož zločinu obžalován jako my; pravili totiž o něm, že nová božstva zavádí a bohu státních neuznává. On pak vyloučiv Homera a ostatní básníky ze svého státu, učil sice lidi varovati se démonu zlých, kteří toho se dopustili, co básníci o nich hlásali, ale vybízel je, aby Boha jim neznámého snažili se zkoumáním rozumovým poznati, řka: ‚Otce a tvurce veškerenstva nalézti není snadno, a když jej člověk nalezl, není bezpečno všem ho hlásati.‘ (Plato, Tim. 28c.) To náš Kristus svou vlastní moci učinil; neboť Sokratovi tak dalece nikdo neuvěřil, aby za tu nauku byl zemřel. Kristovi však, jehož i Sokrates z části byl poznal, neboť Kristus byl a jest Logos, jenž v každém člověku dlí, jenž

budoucí věci i skrze proroky předpovídal, i skrze sebe samého, když se nám rovným stal a těm věcem nás učil — netoliko filosofové a učenci uvěřili, nýbrž i řemeslníci a lidé zhola neučení povrhnuvše slávou, bázní a smrtí..."

Justin přesně a jasně formuluje, jak si představoval poměr filosofů mimokřesťanských ku Kristu a jeho nauce. S určitostí, která každou pochybnost a priori vylučuje, hlásá: Vše, cokoliv kdy správného mudrcové a zákonodárcové pronesli a nalezli, toho zkoumáním a pátráním jen z části Loga majíce s námahou vydobyli. Jak daleko vyšší je toto stanovisko nad ono, na němž celou první obranu zkonstruoval! Myšlenka na odvislost od Starého Zákona, která jej na začátku jeho vědeckých bojů proti pohanům ovládala, jíž ve dvou spisech dal výraz, z jeho duchovní zbrojnice jest odstraněna, podceňování přirozených schopností lidských na poli náboženském ustoupilo upřímnému obdivu a on neváhá slavnostně prohlásiti: všecky náboženské poznatky filosofů pohanských jsou plodem namahavé duševní práce. Nejsou bez Loga, pramene vší pravdy, objeveny, ale poněvadž Logos jen z části jejich ducha osvěcoval a pronikal, proto dívajíce se jakoby mlhou jen z těžka a nejasně, druhdy i špatně, viděli a k tomu jen pravdy zvláště výrazné. (II, 13.)

Zde máme pádný důkaz Justinovy opravdové snahy dobádati se jádra věci. Když se obrátil na křesťanství, lichotilo mu býti v držení celé pravdy a v prvním nadšení přijal za své mínění v Alexandrii udomácnělé o vlivu Starého Zákona na filosofii řeckou. A držel se ho dlouho a houževnatě. Proč pak od něho na konec upustil a proč tuto změnu v apologii pohanským kruhům na několika místech, zvláště v oné 10. kapitole rozkládá? Nepochopitelným by se zdálo obojí, kdybychom již z jiných zjevů nebyli se dověděli, že v tu dobu se rozpoutal boj mezi mladým křesťanstvím a starým pohanstvím. Toto na oko podivné jednání Justinovo nachází v onom faktu své vysvětlení a samo nové paprsky vrhá do temných celkem a neznámých oněch dob. Boj se vedl nejen o víru v jednoho Boha a jeho prozřetelnost, o hřích a ctnost, o nebe a peklo, nýbrž i o poměr filosofie ku Zjevení. Zásady, jež Justin propagoval ve svém spise „Proti Řekům" a v první apologii, byly od protivníků napadány, a sice jak se zdá, se stanoviska historického. Justin se hned nepoddal; leželo to v jeho povaze zaujaté posice hájiti potud, pokud měl naději, že je ubrání. A tak, zdá se, je zmíněný jeho Elenchos odpovědí protivníkům. Jak již jméno samo naznačuje, hájí své a vyvrací mínění cizí; vyhledává nedostatky ve

výevodech protivníkových, podepírá základy svého názoru. Netvrdil bych, že Justin v tomto spisku hájil a držel vše, co napsal v letech 155—156 o této otázce, ale ani bych nepřipustil, že stanovisko jeho bylo již tak dalece ujasněné a prohloubené jako v jeho menší, druhé obraně; nebyl by onen spisek zasloužil jména Elenchos. Tedy spisek tento značí pokrok, ale ne konec. Debata se vedla dále na obou stranách. Justinovy duvody v Elenchu byly novými údaji tak dalece otřeseny, že Justin svého starého přesvědčení, jakoby Zjevení Starého Zákona přímý vliv bylo vykonávalo na velikány kultury řecké, se naprosto zřekl, a druhá apologie, tak eminentně důležitá v boji o názor světový, byla k tomu vyvolena, aby tuto palinodii v sebe pojala.

Po dlouhé oklice stanul konečně Justin tam, kde byli hned první křesťané: co dobrého a správného v náboženských poznatcích u filosofů řeckých před Kristem, toho dosáhli toliko použitím přirozených darů Božích; myšlenka na plagiát Zjevení starozákonního úplně mizí. Justin zdůrazňuje sice i v první obraně, že veškero lidstvo má účast na Logu,[1]) že každý člověk má schopnost poznati dobré a zlé a dle toho jednati,[2]) konstatuje, že také skutečně mužové někteří dle Loga a s Logem žili, jako na př. Sokrates, Herakleitos a j. u Řekův, jako Abraham, Ananiáš, Azariáš, Misael, Eliáš a jiní četní u barbarů,[3]) ale celkem stojí v prvé apologii pod neblahým tlakem theorie alexandrijské, redukuje schopnost lidskou v ohledu náboženském na minimum a připisuje Zjevení přímý, tak široký a hluboký vliv na filosofii řeckou, že se nerozpakuje své výevody zavrcholiti větou: „Výroky všech filosofů jsou napodobení učení našeho“.[4])

Po létech shledal Justin, že se dal Filonem a jeho následovníky u křesťanů zavésti na nepravé cesty. Jsa mužem celým, vyvodil z tohoto poznatku důsledky a odvolal. Žádnou pravdu nenacházíme v druhé apologii tak často v různých variacích vyslovenou jako tu, že, co lidstvo nežidovské v náboženském životě a poznání dobrého a správného vykonalo, toho jedině že přímou, sice nepatrnou, ale přece přímou účastí na Logu, zkoumáním a uvažováním dosáhlo.[5]) Řekové

[1]) Ap. I, 46, 2 (λόγον) οὗ πᾶν γένος ἀνθρώπων μετέσχε.

[2]) Ap. I, 28, 3 καὶ τὴν ἀρχὴν νοερὸν καὶ δυνάμενον αἱρεῖσθαι τἀληθῆ καὶ εὖ πράττειν τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον πεποίηκεν, ὥστ' ἀναπολόγητον εἶναι (výraz ze svatého Pavla k Řím. 1, 21) τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις παρὰ τῷ Θεῷ· λογικοὶ γὰρ καὶ θεωρητικοὶ γεγένηνται. Sr. I, 10, 4.

[3]) Ap. I, 46, 3.

[4]) Ap. I, 60, 10 οἱ πάντες τὰ ἡμέτερα μιμούμενοι λέγουσι.

[5]) Zvl. v kap. 8. 10. 13. a 14. na více místech.

a jiní národové nepapouškovali po Mojžíšovi a ostatních prorocích, čemu nerozuměli, nejsou plagiatory, ale jejich náboženské pravdy, jež se v pohanstvu nacházejí, nebyly poznány bez Loga, nýbrž jeho osvěcováním — je to ohlas čtvrtého evangelia (1, 9) „osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět.“ Poněvadž křesťanství je nejdokonalejším zjevením a sdělením Loga, proto filosofie pohanská, pokud jest správnou, nestojí v odporu s křesťanstvím, nýbrž jest jeho průpravou a předsíní; křesťanství pak je zavrcholením filosofie. Úchvatný výraz propůjčuje Justin tomuto svému přesvědčení na konci druhé apologie (kap. 13): „Toužím-li po tom a pracuji-li o to celou silou, abych byl křesťanem shledán, pak vyznávám tím, ne že nauka Platonova jest zcela jiná než učení Kristovo, nýbrž pouze tolik, že mu není ve všech kusech podobna, jako i nauky ostatních, stoiků, básníků a spisovatelů vůbec.[1]) Neboť každý z nich mluvil jenom potud správně, pokud částečně spermatickým Logem Božím věci Logu příbuzné pozoroval; kdož však ve věcech podstatných tvrdili názory sobě odporující, ti pouze ukázali, že nenabyli pevného vědění a poznání nevývratného. Tedy vše, co u kohokoliv správně je řečeno, je majetkem nás křesťanův. Neboť my Logu od Boha nezrozeného a nevýslovného vyšlému vedle tohoto Boha se klaníme a jej milujeme; onť pro nás člověkem se stal, aby i na bolestech našich podíl vezma nás uzdravil. Spisovatelé pak všichni, majíce jen částku vrozeného Loga, jí toliko nejasně mohli pravdu viděti. Něco jiného je zajisté semének Loga a jeho dle lidských sil napodobení, a něco jiného Logos sám, jenž milostí svou ono jakési účastenství a napodobení sebe dává.“ (P. d.)

[1]) Namnoze bývá tomuto místu zcela nesprávný smysl podkládán. Překladu úplně přiléhavého jsem nikde dosud, ani u Sušila nenašel. (Spisy sv. Otců apoštolských 3. vyd. str. 305., smysl však vystihly). I *Pfättisch* v posledním díle (Der Einfluß Platos auf die Theologie Justins des Märt. 1910, 107) drží se běžného sice, ale nemožného výkladu. »Er rühmt sich — dí — ein Christ zu sein und will es um jeden Preis bleiben, nicht weil die Lehren Platos und anderer von denen Christi verschieden sind, sondern weil sie nicht durchaus mit diesen übereinstimmen.« To by byl divný důvod pro křesťanské nadšení Justinovo! Chci prolíti krev — pravil by — za víru Kristovu, poněvadž učení Platonovo nesouhlasí ve všem s křesťanstvím. Ve skutečnosti prohlašuje Justin: Jsem-li křesťanem, nepravím tím, že jsem naprostým nepřítelem Platona. Nikoli! I Plato má v lecčem pravdu a pro tu já i jako křesťan si ho vážím; zavrhuji pouze to z jeho systému, co neodpovídá pravdě — křesťanství.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr. Jan Sedlák.

XIV.

V době Husova odboje proti autoritě církevní nechybí přátel jeho, skutečných neb zdánlivých, kteří se naň obracejí listy a napomínají jej k poslušnosti, poukazujíce na smutné následky rozkolu. První známý dokument toho druhu jest list Jana z Rakovníka uveřejněný mnou v Hlídce r. 1909. Následují kárné listy Maříkův (Opp. fol. 135a) a Haškův (Několik textů č. IV.). Poslední jest obšírný list Brodův. (Docum. p. 518—522.) Vedle těchto listů, Husovi poslaných, existovaly ještě zprávy, vinu Husovu objektivně líčící. V rukopise knihovny metropolitní kapitoly pražské sign. C 20, jest na fol. 76b taková zpráva ve formě básnické. Má 21 řádku, z nichž se mi podařilo přečísti úplně jen druhých 11. Text jest totiž od nějakého stoupence Husova zamazán inkoustem, tak že prvních 10 řádků nelze rozluštiti úplně.[1])

Básník vyzývá čtenáře, by pozorovali pohoršení, jaká se nyní dějí:

Scire si wltis,[2]) audite
et cordibus imprimite,
qualis fiat parabola
de Hus animadvertite
et hec aliis pandite,
quanta nunc fiunt scandala.

Hus kulhá v naukách, či spíše klamech Viklefových,[3]) jehož spisy, draze koupenými, svádí jiné. Kdyby rozkolu nebyl způsobil, vládla by v církvi poslušnost na prospěch obecný:

Si illa non presumpsisset (?)
nec illud scisma fecisset,
regnasset in ecclesia
summa obediencia,
quam multis profuisset . . .

---

[1]) Katalog (Podlaha-Patera, Praha 1910) praví v poznámce k tomuto kodexu na str. 251: In f. 76a aliquot lineae atramento illitae, ita ut legi possint solummodo haec: Tu inique contempsisti Conradum hunc et Swinconem olim fidelem pastorem . . . sordescit laus Boemorum . . . multos seduxisti.

[2]) ps. velitis.

[3]) claudicat in scienciis,
sed verius fallaciis.

Na jaké cestě se to octl Hus! Věru, lépe by mu bylo, kdyby se byl nenarodil,[1] než aby klamnou naukou ničil víru. Jeho vinou utiskován jest klerus, potírán papež, ničeny kláštery. Vzbouřil se proti Zbyňkovi a Konradovi, zavinil krveprolití v Praze a zlou pověst Čech, jež tolik byly dříve ve vážnosti. Básník jest přesvědčen, že bude Hus brzo odsouzen, a útočí naň prudce, nazývaje jej „sancte legis contemptor, servus antichristi, contradictor Jesu Christi.“

Tato druhá část básně zní[2]):

Erubesce, resipisce,
cessa tandem et desiste!
Clerus per te opprimitur,
Romanorum pontificem,
tuum sanctum opificem,
tua secta infringitur.[3])

Magister es astucie
et detractor iusticie
tu claustralium destructor,
examinabunt te, scito,
et condempnabunt cito
nec eris doli instructor,
fraudis nove adinventor,
tu sancte legis contemptor.

Ach deus, male didicisti,
excellentissimum statum,
huius regni presulatum,
tu inique contempsisti.
Conradum hunc et Swinconem,
olim fidelem pastorem,
fallaciter respuisti.

In Pragensi civitate
sangwis fundebatur per te
iustorum et impiorum.
Regni huius sanctitudo
placuit et rectitudo

---

[1]) . . . si non genuisset
te mater infelicem.

[2]) Psána jest in continuo, rozdělení textu na verše jest moje.

[3]) Tak! Patrně k vůli rýmu.

genti multorum regnorum,
sed nunc tuis temporibus
multis abusionibus
sordescit laus Boemorum.

Ó inportune tu scolaris
nunquam fuit[1]) nec est talis,
qui audeat confundere
fidem rectam,
fraternitatem perfectam
presumpsisti infringere,
virtutem magnam laicorum,
per quam verebantur clerum,
voluisti destruere.

Servus tu es antichristi,
contradictor Jesu Christi,
vere multos seduxisti!

Básník v jednotlivých verších čítá jen slabiky, zpravidla osm, přízvuku mnoho nedbaje, ale stroficky sestavuje verše velmi uměle. Rým strofy jest: a a b c c b nebo a a b c c b d d b.

Napsána jest báseň tato asi až po odchodu Husově do Kostnice. Lze tak souditi z toho, že autor očekává brzké odsouzení Husovo.[2])

---

[1]) ps. fiat.

[2]) List 76. kodexu zmíněného jest slepen ze dvou listů. Odlepil jsem je z části a shledal na zalepených dvou stranách články Viklefovy, a to na 76'b články sestavené Hübnerem, poněkud přehozené (36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 33. 34. 35.), v nichž 32. a 43. chybí, za to pak jest za 33. článkem jiný: Inducit reges, et principes seculares, ut bona clericorum insistant, spolient eos et universum laycum incitat contra eos. Tyto články mají nadpisem dva verše:

Hec Wyclepheitas produxit scismata christis,
articulis non utique veritas perstat in istis.

Na konci pak jest dodavek: Et multa alia invenietis in suo dyalogo enormia et plures alios errores in suo trialogo et sic de aliis libris suis, prout patet in sentenciis dampnatis. Snad je to koncept Hübnerových artikulů (předcházející Soltowův výklad Sentencí jest psán r. 1402). Na fol 76²a jsou londýnské články Viklefovy, ale ne všecky a v poněkud jiném pořadí, totiž: 2. 3. 5. 4. 7. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 18. (s ním 16 17.) 19. 24. 23. 20. 10.

Posudky.

Jindřich Suso. Studie. Napsal *Dr. Alois Lang.* Praha 1911. Stran 199.

Kniha u nás poněkud exotická, za to tím cennější. A týká se byť i ne minulosti naší české, přece též minulosti naší katolické, středověké, všesvětové. Nynějšímu mělkému nazírání, zvláště u nás docela vládnoucímu, jest mystika oborem nejen cizím, ale i znevažovaným, opovrženým, nemajícím ceny leda snad trochu pro psychiatra. Pan spisovatel i k tomuto předsudku prohlédá (v úvodě a častěji dále), snaže se jak dřívějšími spisy, tak i zvláště tímto seznámiti naše obecenstvo s podstatou a různými jevy mystiky vůbec, jež i v našich dějích náboženských tolikou hrála úlohu, žel že většinou na škodu náboženství. Stručně ale obsažně líčí zvláště mystiku století 13. a 14., vytýkaje hlavně kontemplaci sv. Bernarda, jež částečně působila i na theologii speculativní, snad ani ne vždy příznivě, ale především na askesi a mystiku; že tyto obě zhusta vybočily na scestí, kdož by se divil?

Život Jindřicha Suso a učení jeho jest obrazem snivé, blouznivé mystiky bolesti a odevzdanosti, bohaté výstřednostmi, ale též mravní silou, vzácnými naukami a — skutky, v něž pravá askese přece jen vyústiti musí. Dle jednotlivých stadií vývoje Susova, zřejmého v životě i spisech jeho, probírá p. spisovatel pečlivě a s vidnou láskou mnohotvárné úkazy z tohoto v pravdě nadpřirodního života, podávaje významné výňatky a výklady z jeho spisů. Sbírkou aforismů z nich končí.

Úprava knihy jest velmi úhledná, zajímavá zvláště 16 Dürerovými dřevoryty z Apokalypse.

Elementa philosophiae scholasticae. Auctor Dr. *Seb. Reinstadler.* 6. vyd. Herder, Freiburg i. Br. 1911. 2 sv. Str. 499 a 496.

Bývalý professor filosofie v semináři metském v stručném ale velmi obsažném díle tomto posluchačům filosofie podává celou soustavu filosofie scholastické (logiku, kritiku, ontologii s kosmologií v I. díle, anthropologii, theologii přir. a ethiku v II.). V novém vydání dílo jeho zkušeností již velmi dobře osvědčené všímá si i nejnovějších směrů s filosofií souvislých, takže vědychtivého nenechá ani zde snadno na rozpacích. V theoreticko-kritických statích hlavní pozornost věnuje novokantismu a jeho odrůdám, jak se zvláště na západě vyvíjejí. Logice po scholastickém zvyku dává hodně místa, ale jinak všude viděti, že nepíše jen pro školu, nýbrž pro život. Ovládáním látky a úsečným slohem umožňuje si všestranné objasňování všech důležitých otázek do filosofie náležitých, ano i z daleka příbuzných. V anthropologii na př. neprobírá jen hlavních zásad ontologických, nýbrž dosti podrobně popisuje (a výkresy znázorňuje) funkce organické atd. V druhé části ethiky, v sociologii velmi dobře seznamuje s hlavními otázkami sociologickými, i nejnovějšími (socialismus agrární, militarismus a pod.) Velmi cenné jsou údaje historické, zvláště

životopisné, takže posluchači nahradí značnou část dějin filosofie. Dle potřeby tamních posluchačů uvádí četná místa francouzsky. Slovem, je to dílo velmi cenné.

Lebens- und Gewissensfragen der Gegenwart von *Albert Maria Weiss*, O. P. 2 sv. Str. 600 a 530. Herder, Freiburg i. Br. 1911.

Bohatá tato sbírka úvah o věcech náboženských vznikla za posledních 20 let, kdy pan spis. stal se (po „příliš liberalním" Scheichrovi) církevním letopiscem linecké theologické „Quartalschrift". Nepotřebuje nás ani ujišťovati, jakoby snad teprve činnost tato mu byla zavdala příležitost sledovati pilně současné události, jelikož ohromná sčetlost jeho byla již odjinud známa, zvláště z obsáhlé Apologie křesťanství (s hlediska mravu a vzdělanosti) a dala tušiti, že není slepým a hluchým svědkem současnosti. Poplachem proti modernismu nabyly úvahy jeho jakéhosi střediska, proti reformismu a modernismu jako soustavám i proti jednotlivým jich zástupcům jsou hlavně namířeny. První svazek hlavně referuje o hrozících nebezpečích (společná „christliche Basis", pokrokový katolicismus a mysticismus, sekularismus, liberalismus, laicismus v církvi, modernismus) a příslušné nauky potírá. Druhý svazek již více kladně píše o chybném a pravém reformismu, o nejmodernejším všech dogmat (tradici), o časových úkolech katolíkův, o návratě ku Kristu.

P. spisovatel jest předbojcem proti pokrokovému a modernímu katolictví, polemikem ostré toniny, i nelze ho, tak jako jiných soubojovníků nazvati vždy spravedlivým a nestranným. (Že neuvádí tu jména katolických protivníků, počítá si snad za šetrnost, ale jest, myslím, chybou; vždyť aspoň většina těch mužů je známa a představeným udána i potrestána, není tedy třeba jich nejmenovati, naopak vědecká úplnost žádala, by jmenováni byli. Ale toť konečně vedlejší.) Jest on především a hlavně theoretickým, ba doktrinářským kritikem, a to hodně pessimistickým. Není zajisté mnoho příčin k jásotu nad naší dobou, ale pan spisovatel ví dobře, lépe než mnohý jiný z jeho spolupracovníků, že ty staré zlaté časy bývaly mnohdy též až hrůza zlé, mnohem horší než naše, a že v katolictví se přec jen stále o obnově pracuje, třeba ne vždy dle fasony, již on má za jedinou. Recept sebesprávy knězovy v soukromí jest velmi jednoduchý — jen ho užívati. Recept veřejné činnosti knězovy však už není tak snadný a pan spisovatel svou zkušeností sotva jest povolán a oprávněn takové recepty předpisovati, právě tak ne, jako mnohý jiný, sic výtečný theolog a theoretik, zvláště řeholní, jehož veřejná činnost se vyčerpává (nehledě ku spisovatelství) nějakou tou slavnostní řečí na schůzi. Mimochodem budiž podotčeno, že v Německu vážné hlasy katolické jeho kritiku z části roztrpčeně odmítly, vidouce, jak se přemrštěných úsudkův jeho v Římě zneužívá. I p. spisovatel hoví manýře, že za každý římský dekret staví hned nejvyšší hlavu církevní. Salvo meliori iudicio myslím, že by se takové nadužívání nejvyšší autority za lecjaký faux pas kongregačního referenta mělo prostě zakázati aneb aspoň od

učenců takové váhy jako jest Weiss nepěstovati. Vždyť sv. Otec je také jen člověk a považíme-li nadlidský rozsah kurialní agendy, nemůže přece o všem býti s dostatek informován. Pan spisovatel ovšem hájí venkoncem všechny předpisy nedávno vyšlé; známo však, že i nejlepší biskupové všech nejvhodnějšími neshledali. Arciť p. spisovateli se zdá, že všichni biskupové svých dozorčích povinností naproti kleru nevykonávají dosti přísně; tu však zase si leckdo as povzdechne: což toho ještě není dosť?!

K informacím nelze spisu toho dosti důtklivě doporučiti. Pan spisovatel jakožto proslulý citátolovec mnohdy vyslídí místa, jež druhým ostanou skryta. A jakožto zkušený vůdce duchovního života umí a má právo v tomto směru rozhodně promluviti. Tyto povšechně poučné i povzbudivé úvahy jsou z celého spisu nejlepší.

* * *

V Dědictví svatojanském na rok 1911 vydány m. j. **Povídky,** jež napsal *Jan Nep. Ráž* (c. 60 h.). Jsou to tři povídky mravoučné a mravokárné (Věrolomník, Ze staré myslivny na samotě, Odkaz chudé vdovy) s celými odstavci mravních naučení, s křiklavými, hustě nanášenými barvami, s mnohoobsažnými, místy prostě vypočítanými příběhy, jednostrannou charakteristikou povah a náhlými obraty, ačkoli jmenovitě druhá povídka pro zvláštní barvitost (lesníci a voraři) by stála za umělecké propracování. Na str. 3. praví se, že Rozhoňová neuměla čísti ani psáti, na str. 33. „neumělou rukou napsala...“

K. W. Hradečnického povídka **Začarován** (Zábavy večerní 178, c. 1·30) líčí venkovského stolařského chasníka snivé trpné povahy, jenž ač pilně řemeslo vykonává nemůže okolí svému se přizpůsobiti, až konečně po lecjakých o ně nárazech stane se učitelem a dostane svou Stázku, která jej dvakrát byla zanedbala. Čtenář nesdílí sympathií spisovatelových pro tyto dvě postavy, jmenovitě ne pro Stázku, která své srdce jednomu po druhém tak snadno věnuje. Episodky s uličníky, kteří jejímu Václavovi příkoří činí, nesouvisejí s dějem, neboť že takovým jeho blouznivé způsoby nejsou po chuti, není pro něj nic zvláštního. Rozumní lidé mu domlouvají všelijak, ale marně, až p. řídící po tolika trampotách krátkou domluvou najednou jej obrátí. Líčením krás přírodních, z venkova i z Prahy, tak podle nálad Václavových, je v povídce skoro až plýtváno. Některé venkovské postavy jsou zdařile podány.

Pavel List vydal několik svých drobotin (z let 1903—1908) v Beaufortově Příteli domoviny (ročník 27) pod názvem **Ztišené vlny.** Láska a vášeň i hřích pohlavní jsou jich hlavním thematem, v celku dosti jemně podávaným, ale přese vši slohovou obratnost a výraznost konečně místy unavujícím. Jakási sentimentální nálada

podzimu, zanikání a smrti vznáší se nad nimi, i když snaží se po vznésti k nadějnému jasu. Ozduší, ať venkovské ať pražské, bývá pěkně vystiženo, charakteristika osob až na dvě, tři je zdařilá.

Oldřich Novotný: **Krůpěje světla** Básně. Praha 1911. Stran 131.

Tvých slunci proudy rozvlněn, v mhách bezdna Duchu žhavý,
zpěv lásky nitrem bloudící zrál v srdce hlubinách
a přetékaje rozkoší a zářením Tvé slávy
mystické něhy plameny měl hořet bratří v snách.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jen výsměch Božích požárů se z hudby mojí šklebí,
jež květy měla hovořit a zázrakem Tvých nebí
a tančit rytmem světel Tvých z muk černých našich dní.
Zkus chudých prvotin mých číš Ty, z jehož bezdna hladi
jsem ssál proud šťastných radostí a čisté mléko mládí,
chuť krve vanout ucítíš z rozkoší jiskření.

Sbírka má oddíly Opálové ohně, Světelný chrám, Slavnost rozkoše, Cantica triumphalia.

Na běloskvoucí ručce shléd jsem vsazeny v kruh zlatý
mdlé, prosvitavé, měňavé a žhoucí opály.
Když proti zlatu paprsků vyzdvihlé zaplály,
mně žití symbolem byl jich žár sluncem rozehřátý.

— — — — — — — — — — — — — — —

Blíženci světla zříce, jak vše drží náruč měkká,
Rosteme v Boha požárem radostných nadějí —

— — — — — — — — — — — — — — —

Víš, Vševidoucí, vše že světlem žije
a proto nevzdal moje sešeření!
Plášť zapomnění svět i mne když kryje,
Jsem kořist sladká Tvojich vytržení —.

A jedno dej zřít jen, co nitro tísní,
a z něho vyvěrá a k žití vábí:
Chvil jasných sen ať v skutečnost se vysní!
Tvůj chrám.

„Slavnost rozkoše“ myšlenkami a obraty příbuznými „Písni písní“ a ekstatických mystiku slaví zasnoubení duše s Kristem. Výtku, že mnohý výraz, vyvolávající ovšem představu a obraz, nezní nám tu dosti jemně, řekněme náboženský, tím méně nábožně, odrazil by asi básník právě poukazem na mluvu světcův. Avšak nic platno, my, zvláště my seveřané, tomuto způsobu erotiky již nezvykneme, přes veškero ujišťování omnia munda mundis. Ostrými výrazy ostatně celá kniha oplývá; někde přiléhají, vyjadřujíce kruté zápasy o vytoužené ideály, někde však dopadají jako neočekávané úhozy, které z dojmu

vyrušují chtíce jej stupňovati. Nejsouce samy procítěny, nevyvolávají upřímného ohlasu.

Cantica triumphalia a celou sbírku končí básník „Tancem radosti." Dříve v „žáru bolesti" tanec „vyvolené druže" byl

nejprv drobný krok, skok pomalý a líný,
než náhle vzeplá krev výdechy žhavých růží
a tělo opilé jak ohnivými víny
se vzníti, k letu štve a biči vášní pruží.

Krev kypí vzpěněná a ostny těla bijí,
rvou, běsní, vtiskají se jako havěť zmijí,
kuplířsky líbají a pnou se, objímají.

A Duch, jenž skácet se chtěl znavený a sdraný,
bez hnutí touží v dál, kde chví se Svrchovaný
a dobré oči mu jak rubíny dva plají.

Vítězoslavný tanec jest „radosti tanec, tanec života," neboť jsou to již jen

časy lásky, radosti jsou časy,
nechť lásky tanec k nebi mihotá,
z nějž [!] slunce lásky hází zlaté vlasy.
O tančete jen světy radost žhavou,
jest každá bolest svatokrádeží . . .
tančete, duše, tanec úbělový,
lilijí tanec k slunci vypjatých,
tančete, srdce, tanec věčně nový
dvou milujících sladce objatých,
jichž rozkoš básník nevystihne slovy!

Jak již z těchto několika význačných veršů zřejmo, máme tu knihu vážnou a také — těžkou, těžkých myšlenek i těžkého slohu, zvláště v části prvé. S povděkem uvítati jest nám tu zas jednou za čas sbírku náboženských básní básníka skutečně nadaného, který vznešenému obsahu díla svého svým uměním není k necti. Studium a vniterná zkušenost, procítěná zkušenost zajisté prozáří tu a tam neprůzračný příval obrazů, zvláště obrazů nepříměrných, v nichž myšlenky se utápějí. Prostá píseň také může býti hluboká. —

Vkusná kniha proložena otisky obrazů Dante G. Rossettiho: Proserpina, Snění, Portret paní Morrisové, Veronika Veronese, Lilitha a Nevěsta.

Ze života náboženského.

Měsíc velikých katolických projevů a sjezdů! První týden srpnový počal (4. srpna) sjezd katolíků anglických v New Castle on Tyne; druhý týden (6—11.) sjezd katolíků německých (LVIII.) v Mohuči, třetí týden (12—15.) sjezd katolíků českoslov. v Olomouci.

*

Třetí sjezd unionistů na Velehradě pořádán od 27. do 29. července. Předseda minulých dvou sjezdů, lvovský metropolita sjednocených hr. Andr. Šeptycký, tentokráte zdržen sjezdu posloužiti svou obeznalostí v otázkách církve východní se týkajících, svou výmluvností a svým autoritu budícím zjevem. Na sjezdě ležela jakási stísněná nálada. Kolovaly všeliké dobrodružné pověsti. Provedena tentokráte zásada prý sjezdům unionistickým z Říma vytčená, konati je bez účasti členů pravoslavných církví nesjednocených. Ostatně i první sjezd konán bez jejich účasti, a na druhém pouze protojerej berlínský Malcev vystoupil. Tentokráte měl jeho pomocník farář Goeken referát, ale nedostavil se. Vykládáno sice, že až do Hradiště přijel, ale pořadatelstvo že jej vrátilo. A zpráva ta, ač pravdě nepodobná, nalézala víry. Z Říma přítomen byl opat z kláštera řeckého Grotta Ferrata Arsenio Pellerini, (z onoho kláštera, jenž vloni počal vydávati onu revui unionistickou „Roma e l' Oriente" a hned v prvním čísle článkem prince Maxa saského narazil na odpor sv. Stolce) a msgr. Greco z bibliotheky vatikánské. Na sjezdé opat Pellerini nijak nevystupoval v poradách a debatách, pouze v předběžné poradě žádal, aby účastníci opětovali slavnostně přísahu proti modernismu! Neshledáno to nutným a předseda sjezdu v krátkém svém úvodě pouze podotkl, že z porad vzdáleny zůstanou jakákoliv politika a panslavismus a všeliký modernismus. Což i během třídenního rokování beze všech obtíží dodrženo.

Z referátů právě ony, jež pokládány za nejdůležitější, odpadly, anebo vypracovány či přečteny jiným referentem. Tak nepřišli referenti: zmíněný už Vas. Goeken, P. Clayes Bounaert a Pl. de Meester. Polský ref. P. Urban (T. J.) sice přišel, ale svého referátu pro neshodu řádovou nečetl. Vas. Goeken aspoň svůj referát poslal. Za P. Bounaerta jej vypracoval a přednesl P. J. Špaldák. P. Palmieri rovněž svého referátu nečetl, aby času nebylo ubíráno praktickým rozhovorům. Z deseti referátů sjezd slyšel jich jen 7 a v tom 2 od nereferentů. Tedy jen polovice ohlášených referátů řádně byla absolvována.

Sjezd ovládaly dvě osoby: P. Aur. Palmieri a ruský kněz konvertita P. Fedorov, svou informovaností a zběhlostí v látce probírané. Velmi málo positivního přinesli sjezdu tentokráte sjednocení Rusíni, ač jich tam bylo dosti a mnoho mluvili. V debatu zasahovali hojně tentokráte i čeští účastníci, ač kromě dra Šulce z Hradce Králové nebylo mezi nimi theologů z povolání. Přítomní professoři bohosloví odjinud: Dr. Myszkowski ze Lvova, Dr. Grivec z Lublaně, Dr. Pázman, Dr. Šimrák a j. ze Záhřeba, Dr. Hadžega a Šuba ze sjednoc. diecese mukačovské

v Uhrách — nápadně málo se debaty súčastňovali. Dále debatovali přítomní Francouzi, jesuita P. d' Herbigny a assumptionista cařihradský P. Jugie.

Početná účast na sjezdě byla větší než minule a předminule, také účast mravní byla imposantní: pozdravy sjezdu zaslalo mnoho biskupů, kapitol, fakult bohoslovných, ústavů i jednotlivců, hlavně ovšem z Rakouska, ale i z ciziny. Přes tuto účast mravní i početnou scházelo sjezdu přece jen vlastní jádro, jaké by měli tvořiti bohoslovní učenci z povolání. Buď se nedostavili, nebo se odmlčovali. Příčinou této poslední zdrželivosti byla překotnost pořádku sjezdového: na program dáno mnoho věcí a času na to nebylo dosti popřáno, takže sjezdu bylo velikou úlevou, že se všech deset ohlášených referátů nečetlo.

Jednáno bylo jako minule ve schůzích slavnostních, kde čteny referáty beze všeliké debaty a oznamovány pozdravy sjezdu zasílané. Vedle toho rokováno v sekcích: theoretické a praktické. V těchto sekcích bylo r. 1909 jednání nejzajímavější. I letos by snad taktéž tomu bylo bývalo, kdyby sekce byly měly čas k rokování svému. V jednání sjezdu vsunuta ještě valná hromada „akademie velehradské“, jež zabrala mnoho času, ač na ní ani jednatelské ani pokladniční zprávy nepodáváno, jen aby se čas nemařil, ale přes to ničeho na ní nevyřízeno. Rokování rozbilo se o nejasnost stanov, v nichž každý paragraf, a zvláště 7., 8., 9. vyvolával velké debaty.

Z navržených pro sekce otázek velmi živě rozebírány věci, jež přednesl P. Fedorov. V theoretické byly to: vliv protestantismu na církve východní a náš poměr k svatým církví východních. Otázky tyto tvořily jádro rokování a účastníci právě z těchto debat odnášejí si asi nejvíce uspokojení. V těchto dvou bodech se sjezd povznesl na výši animovaných debat sjezdu minulého. Za to na štěstí odpadlo thema o „modernismu“ (navržené dr. Šulcem), jenž konečně podle přesné litery encykliky „Pascendi“ a přísahy protimodernistické v unionismu nemá co dělati! Debaty o zmíněných dvou otázkách nevedly k positivnímu rozhodnutí, jak z otázek samých přirozeno. A themata ona také na příštích sjezdech by zasluhovala ještě dalšího vysvětlení. Jmenovitě velmi nerozhodně vyznělo rokování o svatých východních a mluveno tu výlučně o svatých ruské církve, jež je svatými nejpožehnanější. Rozhodující vliv na posluchače měly tu názory P. Palmieriho, jenž připouštěl pravou svatost a hrdinné ctnosti v církvi východní, ač všichni ti svatí, jež jako svaté církev ruská ctí, za takové nemohou uznáni býti.

V praktické sekci velmi rozvláčně se utvořila debata o prostředcích modlitby za unii. Srazily se tu náhledy mnoho a málo žádající.

Jisto jest, že ideu unie obyčejnému lidu můžeme přiblížiti jen ve formě modlitby a pobožnosti. Zvláště mnoho způsobů této mystické cesty unionistické navrhl P. Jugie, jenž i v referátě svém mluvil o této cestě k unii, cestě modlitby.

Ale z praktických návrhů nejdůležitější je ten, který podali p. Jašek a P. Fedorov: aby totiž vymoženo bylo, by theologové, jak katoličtí tak pravoslavní z východu mohli studovati bohovědu na našich

ústavech a fakultách theologických. Zmínění navrhovatelé byli o to požádáni od ředitelů pravoslavného semináře bulharského v Cařihradě Oo. Antima a Stefana, kteří si stěžovali, že dnes musí své chovance za vyšším vzděláním posílati na fakulty protestantské a chovanci jejich vracejí se jim pak poprotestantštěni a na církevní život má to pak neblahý vliv. Studium na katolických ústavech bylo by jim milejší. Ostatně také už na sjezdu druhém vysloveno přání, aby pravoslavní theologové (a míněni hlavně ruští) nechodili stále jen na university protestantské, ale též na katolické, aby výměna vzájemná mladých lidí za účelem studia mezi církvemi: pravoslavnou a katolickou byla zavedena. Ale nestalo se nic v tom ohledu, aniž doba a poměry připustily jakousi iniciativu v tomto směru.

Znova převzato a rozšířeno usnesení minulého sjezdu, veškeré jednání sjezdové přeložiti do ruštiny a rozeslati po Rusku, kromě toho výtah z jednání sjezdového s případnými návrhy sjezdem přijatými poslati oficielně od sjezdu všem východním církvím se žádostí, aby k návrhům těm zaujaly své stanovisko.

Rokování sjezdové i tentokráte se zájmem sledoval Jeho Excel. kníže-arcibiskup olomucký. Sjezdu dodávali lesku a zajímavosti svou účastí solunský sjednocený biskup bulharský msgr Šanov a vůbec sjednocení kněží bulharští s ním došlí.

O průběhu letošího sjezdu méně se psalo v cizím tisku než o minulém Do polemiky pro něj se dostaly oba katol. deníky moravské: „Hlas" (ze dne 6. srpna) a „Našinec" (z 10. a 11. srpna). V „Hlase" vytýkána menší účast bohovědy a úroveň rokování kladena níže pod sjezd II. V „Našinci" účast bohovědy ne-li aktivním způsobem, tedy aspoň v projevech mají za stejnou a větší než minule. Od našich nynějších professorů bohosloví nemůže prý se žádati, aby se zapracovali do nové pro ně unionistické otázky. Až prý příští generace i tu vytvoří si své lidi. „Hlas" sváděl neúčast bohovědy na místo samo; že třeba, aby sjezdy pozadím měly nějakou universitu a pořádaly se tudíž ve hlavních městech našich — jen tak že se stanou sjezdy vědeckými, kdežto teď hrozí jim nebezpečí, že klesnou na úroveň poutí. — Prý sjezdy jen každý druhý rok pořádají se na Velehradě, a mezi tím usneseno pořádati je v městech universitních, ač prý myšleno tu jen na jakési místní sjezdy přípravné, velehradské pak mají zůstati všeobecnými („Našinec"). Ve zprávě (z předsednictva asi) do Köln. Volksztg. zaslané a 9. srpna uveřejněné se vypočítává účast: 200 českých, 15 rusínských, 11 charvatských, 6 slovinských, 5 bulharských, 4 němečtí, 3 italští, 3 francouzští, 2 ruští a 2 řečtí účastníci. — S ohledem na dostatečné zastoupení vědy bohoslovné praví se, že mezi účastníky bylo na 60 doktorů a professorů theologie a vys. škol.

Ježto i na minulém sjezdě velehradském prosvítala známá rozháranost slovanská a na letoším už účast polská úplně scházela (P. Urban se dvěma soudruhy — polští Jesuité — jakoby tam nebyli bývali) a z Rusínů přítomni byli především stoupenci staroruské strany (Ukrajinci, až na dva theology, rovněž absentovali), žádáno v „Hlase",

aby sjezdy přenášeny byly více na bedra západoevropské a neslovanské účasti a převážná barvitost slovanská s nich stírána byla. Duše sjezdových příprav A. Jašek v „Našinci“ přiznává, že mezi Poláky nemají sjezdy sympathií. Na dřívější sjezdy přišli někteří, nikoliv se jich činně súčastniti, ale jen pozorovati. Nezájem o postup idey unionistické a snad i osoba Palmieriho je tentokráte od Velehradu zdržely. — O panslavismus sjezdů se nejedná, ale o účast svárlivých Slovanů, zvláště z těch národů, kteří při jméně Rus a pravoslaví nemohou se opanovati. Sjezdy při širší účasti západoevropské by nalezly více ohlasu i v Evropě i na pravoslavném východě. Dr. Dorožynský, rusínský katecheta, žádal zase na sjezdě, aby sjezd neměl ve svých návrzích stále jen ruskou církev na mysli, ale vůbec všecky východní církve. Ruské církvi pravoslavné bude vždy podezřelé spojení, jež jí budou spolunavrhovati Poláci a Rusíni, jako zatím stejně Srbům bude při nabídce charvatské. Proto pravoslavní upřímněji přijmou nabídku od národů záp.-evrop. vycházející. Už i pro kulturní vliv jejich.

Mají-li Slované jakési poslání při spojení církví, pak jen to, aby vlnu unionismu přenesli mezi západní národy evropské, svým vlastním zanícením je v horlivosti pro unii udržovali. Že by západní národové potřebovali Slovanů jako prostředníků pro poznání poměrů a theologie východní, není nikterak pravdě podobno. Viděti to na Vlachu P. Palmierim, který dnes platí za nejlepšího znalce bohovědy ruské a řecké mezi katolíky — a učí v tom směru i nás Slovany! Stejně mají Francouzi i Angličané, o Němcích ani nemluvě, více a lepších znalců východních církví než my. Neznáme ani jednoho českého kněze, který by v archivech a knihovnách ruských pracoval, jako činí kněží francouzští, angličtí a němečtí.

Ale bude snad dosti pro nás, přineseme-li Evropě zanícení unionistické, třeba bychom positivního mnoho neprovedli. Jen aby i to samo zanícení naše nebylo slaměným ohněm, jak u nás často bývá!

Na sjezdě katolíků anglických všimla si veřejnost nejvíce řeči primasa anglického arcib. westminst. Dr. Bourne, jenž v zahajovací řeči, jak se za to má, splnomocněn sv. Stolicí, promluvil o poměru papežství ke státu italskému. Projev, kdyby nebyl z Říma inspirován, byl by jistě velmi odvážný. Pravilť arcibiskup Bourne: Jest povinností italské vlády dáti papeži takové záruky neodvislosti, aby nahradily dostatečně jeho světské panství, jež r. 1870 surově a drsně bylo zničeno. Papež nechová přání po světském panství. Nemá snahy ovládati nějaké území, ani přání nemá hráti roli spolu s vůdčími mocnostmi v závodění za rozšířením država světových. Je to pošetilé od těch, jimž blaho Italie na srdci leží, pomíjeti nevšímavě existenci tolika nebezpečných a podvratných živlů, jež stejně jak papežství nenávidí a je stále urážejí, i královskému domu Savojskému a skutečné idei monarchické jsou nepřátelské. Podaří li se těmto živlům revolučním někdy se nadvlády domoci, pak království italské bude ve větším nebezpečí než v jakém vůbec kdy papežství

se nalézalo. — Záruky, jichž dnes král a parlament italský papeži poskytují — jsou bezcenné.

Na sjezdu katol. německých vřelou řeč o věrnosti katolíků německých pro papežství — pronesl kníže Alois Loewenštein. Narážeje na výtky s poslední doby se strany přátel i nepřátel, pravil: „Autorita papežova“ má odůvodněný nárok na širší uznání, než pokud sahá samozřejmá poslušnost každého katolíka pro rozhodnutí ex cathedra. Musí tedy katolík ve všem poslouchati papeže i v otázkách politických? Nikoliv, ani žádný papež toho nežádal. Když papež Leo XIII. z lásky k naší vlasti a na prosby Bismarckovy požádal centrum, aby hlasovalo pro sedmiletí vojenské předlohy, centrum neuposlechlo a papež žádnému členu centra toho nevyčítal, že jeho přání nevyhověli. Když však otázky života církevního vláčí se před forum státního zákonodárství, anebo státní správy, když se z nich stávají otázky církevně-politcké, pak ovšem nikterak se nevymykají tím s okruhu vlivu církevního a z autority papežovy. Pak i bez dogmatického nucení autorita papeže má svou váhu. Katolíci se v tom ohledu nepodrobují „cizozemské instanci“, jak se jim znova a znova vytýkává. Sám kníže Bismarck pravil 21. dubna v pruské sněmovně: Kdybych byl katolíkem, myslím, že bych nepovažoval papežství za cizozemské zařízení, a já dnes se stanoviska parity, jako zástupce vládní přiznávám, že papežství jest nejen cizozemským a všesvětovým, ale i všesvětovým a německým zřízením pro německé katolíky. A s ohledem na nedávnou kampaň listu „Corrispondenza Romana“, pravil: Neberme autority papežské lehkovážně. Kde nás přímo víra nenutí, upomene nás zdravý rozum, abychom jeho slova dbali. Kde k nám slovo jeho přímo nedolétá, slyšíme je z úst našich biskupů. Jinými cestami než těmito papež k nám nemluví. Jmenovitě není papež redaktorem ani italských ani římských listů. Když tedy mluví tak či onak katolické listy římské o některé zemi, můžeme tento hlas se zájmem vyslechnouti, jej schváliti či odmítnouti, jako hlas té či oné redakce, ale více významu mu přikládati nesmíme, ani proto ne, že je to hlas katolického listu římského. Právě proto, že dáváme autoritě papežově tak vysokou váhu, musíme se rázně ohraditi proti každému pokusu, klamati svět podobnými „lžipapežskými“ výroky . . .

Sjezd olomucký katolíků československých svým nadmíru hojným účastenstvím vyvolal úžas, zlost a zlolajnost tisku, jemuž je rozmach ať katol.-politický, ať církevní a náboženský solí v očích. Ale za to velmi radostný ohlas vzbudil v tisku katolickém. Zvláště Slovinci, kteří se v hojné deputaci súčastnili, byli rozradostněni jak průběhem sjezdu, tak pozorností prokázanou. Na sjezdu dohodli se „Orli“ slovinští s „Orly“ našimi utvořiti jednotný svaz Katolických jednot tělocvičných. Na příštím sjezdu orla slovinského a spolků katol. mládeže slov.-charv. slíbili naši účast. A tak se Slovinci radují, že jejich příští sjezd kat. mládeže bude vlastně sjezdem slovanským. A katol. slovin. deník lublaňský „Slovenec“ v čísle 186. (ze dne 16. srpna) se táže: „Což by nebylo možno, aby se sjezdem katol. mládeže

slovanské z Rakouska v příštím létě spojil se ihned také sjezd slovanských katolíků rakouských?“ A dodává hned: „Ale z Lublaně šíří se moc a uvědomění katolické nejen na jih, ale i na sever slovanský!“ Slovinští katolíci jsou na své domácí úspěchy pyšni! Jsou také dnes tak dobře a pevně katol.-politicky sorganisovaný národ, jako žádný jiný na světě! Jmenovitě Krajina — je katolickou tvrzí bez úhony.

Sjezd katolíků slovanských z Rakouska byl by opravdu něčím, na co jsme dosud nikdy nepomyslili a nedoufali, že by vůbec možno bylo. Jenom jest se obávati, aby to nebyl sjezd slovanských kněží pouze! Leč že by pozadí sjezdu tvořilo nějaké město slovanské s dobrou katolickou organisací, aby s okolím dodalo lid! Sjezd by musil býti velice dobře připraven a také Poláci a Rusíni k poctivé součinnosti získáni, v té celosti a bezvýhradnosti, s jakou by Češi a Slovinci a snad i Charvaté a Slováci se súčastnili.

Pro katolíky československé navrhuje se příští sjezd r. 1913 v Brně a r. 1915 společná veliká pout na Velehrad, jako protiklad slavnostem Husovým, jež toho roku budou jubilejní při 500leté památce upálení Husa v Kostnici. Zatím se už ostatně se všech stran vyzývá, aby se katolíci na rok ten důkladně připravili literárně i organisačně.

Sjezdem olomuckým zabývala se 15. srpna pokroková mládež česká a slovácká na společném sjezdě v Hodoníně. Nejvíce vpadl v otázky církevně-náboženské prof. Masaryk. Profesor Masaryk potíral tentokráte nejen klerikalismus, ale i neklerikalismus, jak nazval politiku nedávno drem Kramářem v Prostějově hlásanou („Nár. Listy“ tvrdí ovšem, že Masaryk dru Kramářovi nerozuměl). Ale Masaryk sám shodoval se v tom s Kramářem, že kázal nerušiti náboženství a nenapadati ho a osob věřících. Ba i s církvemi že možno se dohodnouti a žíti v míru; dokonce i v náboženství katol. a v jeho projevech je jakýsi pokrok. Ale pravé náboženství, to vyšší Kristovo náboženství hlásá jedině český realismus, nikoliv papež a církve. Klerikalismus se překoná tím, když každý se stane lepším člověkem, bude pracovati pro blaho bližních, v tom je pokrokové kredo, a za to jde boj realistů. Konečně i s klerikálem může pokrokový člověk pracovati, když klerikál je ku práci ochoten, a pokrokový člověk nemusí zapírati svého přesvědčení. Možné to je především v otázkách praktických, hospodářsko-socialních. Ale i v otázkách těchto musí býti pokroková práce protiklerikální a proticírkevní. Stát a církev je u nás jedno, pomocí státu ovládá církev školu a jiné veřejné instituce, proti kteréžto nadvládé realismus bojuje. Ale jen proti církevní nadvládě, ne proti náboženství. Kdyby šlo klerikálům o náboženství, musili by prý jíti ruku v ruce s realisty.

Páni z „protiklerikálního tábora“ jsou „výteční vojevůdci“! Oni zabírají bojovnou linii šíř či níže, podle toho, jak si troufají a kolik mají bojovníků. Hned to jde proti pouhému klerikalismu, ne však církvi ani náboženství, ale jindy zase i proti církvi, a jindy dokonce

i proti náboženství; nejčastěji však proti katolicismu vůbec bez dalšího omezování a vymezování, ten bývá bez pardonu potírán, k jiným „ismům“ v církvích a konfessích už je více ohledů.

Od 24. června do 2. července slaven velikolepý eucharistický sjezd madridský, k němuž vybráno přes 300.000 lístků. Slavnost čistě náboženská mimoděk stala se i politicky významnou — s jakými následky, nutno ovšem vyčkati. Král nápadně projevil oddanost svou k Církvi, liberalní vláda i liberalní městské zastupitelstvo, 20 liberalních poslanců súčastnilo se slavností, důstojnictva bylo hojně mezi účastníky průvodu, po němž Eucharistii v trůnním sále královského sídla Španělsko zasvěceno. Španělská horoucnost všude se jevila. I španělské zvláštnosti se tu uplatnily, m. j. také jakési liturgické tance provedeny před polním oltářem hochy kathedrály sevillské. Ve schůzi ženských spolků přihlásil se také polský (a maďarský) ženský spolek za člena. Protináboženské listy zuřivě psaly proti slavnostem jakožto prý politické demonstraci. — Příští sjezd má býti ve Vídni.

*

„Academia Velehradensis“ od loňského roku už definitivně ustavená, letos počala působiti. Činnost její zatím zřejma je a bude tento rok na poli literarním. Vydala už první (dvojitý) svazek svého orgánu „Acta Academiae Velehradensis“, jenž nastupuje dědictví po příloze „Čas. kat. duch.“ „Litterae Slavorum theol.“, proto také „Acta Ac. Vel.“ označena jako VII. ročník. K „Aktům“ přikládá se, jako bylo u „L. Sl. Th.“, slovník autorů východních od Palmieriho — „Nomenclator“ zvaný, jehož letos vydán bude druhý díl prvního svazku.

Akademie ustanovila převzíti náklad velikého díla A. Palmieriho „Theologia dogmatica orthodoxa“, jehož vydán první svazek v Římě a druhý přichystán k tisku tamtéž. Dílo bude veliké, několikasvazkové. Zpráva sjezdová vydána bude jako 3. a 4. svazek „Akt vel. ak.“ Pro různé publikace přibírá akademie jako pomocníka pro náklad Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda. Vydavatelskou činnost akademie bude ochromovat asi v počátcích nedostatek členstva a odtud i nedostatek fondů. Na velehradské schůzi oznámeno jen 70 členů akademie a i s novými přihláškami počet členstva jest pouze kolem jednoho sta, to znamená asi 1000 kor. ročně důchodů.

*

„Motu proprio“ z 2. července o zrušení některých svátků, opět jedno z velmi rozumných nařízení, nadělalo více hluku, než se v Římě nadáli. V naší říši a v Německu jsou biskupové zasypáváni žádostmi, aby se v Římě zasadili o to, by svátky nebyly ani zrušeny ani překládány. V žádostech z lidu a dělnických kruhů pocházejících, jsou to zvláště druhé svátky Božích Hodů, kterých by lid nerad pozbyl. Vlastně ony to jsou, jež poesii božíhodovou, pokud se ještě udržela, představují a udržují. Na radosti božíhodové, jaké s vánocemi a velkonocemi spojeny, jeden den ani by nestačil. Lid toho druhého dne by neoželel a raději asi místo těchto dní by obětoval jiné, které mu méně k srdci přirostly — u nás aspoň, které se nevžily v poesii zvykovou.

A je to nejen soc.-demokratické dělnictvo, které protestuje proti „podpoře kapitalismu“ církví, ale i katolické dělnictvo, jak naše, tak německé. Většina městského dělnictva, zvláště ta, která jest i za svátky bez práce placena, hledí na ně ovšem jen jako na dny bez práce, o svátky jim nejde. Ba v těch odvětvích, kde se na práci ve svátek platí zvláštní přirážka (jako u knihtiskařů), jest i jen tato okolnost příčinou protestů. Budou-li protesty tyto vyslyšeny, bude jediným následkem — ještě větší znesvěcování svátků a hmotné poškozování těch, kteří je budou chtíti zachovávati. Nic nevydělají a více utratí. Jelikož občanským zákonem chráněn jest pouze klid nedělní, ne sváteční, jest přirozeno, že již nyní znesvěcování svátků nabylo ohromných rozměrů, neřku-li potom. Bylo by proto ještě lépe bývalo, provésti reformu ihned radikálně, aby bylo všude stejně, čehož teď nebude. V Německu i oba velké marianské svátky překládají na neděli už teď a budou zase tak činit, v Italii už ani dnes druhých dnů božíhodových neslavili, za to slavili sv. Josefa a sv. Jana Křtitele. Budou-li vyslyšeny z každé říše jiná přání, bude z toho ještě větší nejednota než dosud.

V Haliči ihned z věci učinili příčinu rozporu národnostního, když Rusíni označili, že je to vše na žádost pánů od polských biskupů v Římě vyžádáno. Ještě bůře pak využívá se listu pap. v ruském Polsku. Vláda ruská, jež jinak velmi se dává prositi při provádění pokynů z Říma, tentokráte bez pobídnutí ukládá biskupům, aby nařízení papežské provedli a svátky odstranili. Spoléhá na to, že zrušení svátkův odrazí lid polský od církve a od kléru a že lid nakloní se snad pak ku pravoslaví, jež má svátků hojnost, anebo aspoň k mariavitismu, jenž nynější katol. svátky i nadále slaviti bude.

V příštích biskupských konferencích rak. episkopátu jednati se bude o tomto nařízení římském a rakouský episkopát, opíraje se o množství žádostí z lidu, hodlá zažádati v Římě, aby pro Rakousko byly svátky dnešní ponechány. Žádost bude dotvrzena také zprávami farních úřadů o svěcení svátků. Zprávy tyto do polovice září mají býti odeslány a vysvětliti tři věci: jak lid chodí ve svátky na mši sv. a kázání; jak svátky světí, a zdali se práce služebné zdržuje.

Pro zrušení svátku vyslovilo se opravdu málo vrstev z praktického života. Pokud víme, jen spolek velkoobchodníků v Praze. Velkoobchodu a agentům zvláště prý by se ulevilo zrušením těchto několika svátků.

Acta S. Sedis (seš 10. a 11.) luští už některé pochybnosti, které do Říma stran svátků zaslány. Předně svátek sv. Josefa nebude se překládati, ale bude prostě zrušen (tedy i jinde to bude jako u nás dnes), ale zato svátek sv. Jana Křtitele bude se překládati na neděli nejbližší ke 24. červnu, tedy i u nás, ač byl zrušen! Konkregace Concilu mimo to rozhodla, že na zrušené svátky zůstane povinnost mši sv. sloužiti za farníky; přeložené svátky a zrušené v chrámech kathedr. a kolleg. mají se slaviti stejně slavně jako dnes; také kdyby zrušený svátek býval někde votivní, votum (záslib) přestává a přestává povinnost svátečního svěcení; konečně rozhodla kongregace Concilu, že nařízení platí ihned bez odkladu a průtahu (immediate urget).

*

O novém bohoslužebném jazyku v katolické církvi zvěstuje rusínská „Niva“ lvovská. Je to maďarský jazyk, šířící se místo staroslovanského ve sjednocené diecesi mukačovské. Pomaďaření dnes Rusíni v diecesi té (mnozí už velmi dávno, hned v minulých stoletích pomaďařeni) žádali už nejednou v Římě, aby jim bylo dovoleno opustiti staroslovanštinu, jíž nerozumějí, a zavésti maďarštinu. Ale Řím to odmítl. Navrhl jim zůstati buď při staroslovanštině nebo řečtině, anebo přestoupiti k latině a západnímu obřadu. Ale hnutí není nikterak lidové, nýbrž živeno jest agitátory. Nejedná se ani tak o ty, kdo dnes jsou Maďary, jako o ty, kdo jimi dnes ještě nejsou. A když Řím nechce přistoupiti na žádost, zavádějí kněží sami maďarštinu. Doufají, že bude-li zavedena via facti, Řím se pak shodne se stavem věcí. První zavedli ji v Pešti před 6 lety v nově zbudovaném tam unitském kostele. A po Pešti šel i venkov. Dnes už z 800 sjednocených far, jež by měly býti rusínské a staroslovanské, koná se vše po maďarsku ve 200 chrámech. Vloni vyslaní ze Lvova missionáři rusínští do Pešti zvěstovali věc tu metropolitovi Šeptyckému. Ten obrátil se na primasa uherského, ostřihomského arcibiskupa Vaszáryho a upozornil jej na nepřístojnost věci té. Ale z Ostřihomu odpověděli, že tichá část mše svaté může se dále konati po staroslovansku, ale co říká kněz a lid, že nutno konati maďarsky, poněvadž lid by jinak nemohl knězi odpovídati. A tu sami Rusíni uherští ohražují se veřejným listem poslaným všemu episkopátu uherskému proti takovému zneužívání církevní moci a správy. Nedávno zavedena také v městečku Makově maďarská liturgie. Věřící shromáždili se na sv. Štěpána (20. srpna) před farou a žádali, aby národní svátek vyvolen byl za den, v němž se jejich přání splní a maďarština místo staroslovanštiny zavede. A třebas přání to měla menšina, farář Baroš se ochotně podrobil. Je to jako na Slovensku při zavádění maďarských kázání. K vůli menšině odstrčí se většina — ale „vlastenectví“ za to se činí zadost. Zvláštní ovšem je, že bez souhlasu z Říma biskupové vydali formuláře mešní, obřadní a breviře — po maďarsku! Tedy pokoutní vydání!

*

Překvapilo vyznamenání biskupa stolnoběl. dra Ottok. Procházky, jaké mu papež udělil zasláním podobizny své s věnováním za jeho dosavadní činnost biskupskou. Vyznamenání to mu vymohl v Římě prý biskup hr. Majláth (ze Sedm. Karlovců), neboť indikování jeho tři prací bolestně se dotklo jeho přátel uherských. K této změně stanoviska v Římě podotýká prof. Mayenberg ve Schweizer. Kirchenzeitung: „Biskup Procházka dekretem kongr. indexu odsouzen a papežem na to vyznamenán! Takové postavení otázky bylo by chybné. Ale případ tento velmi případné osvětluje podstatu indexu. Index neodsuzuje osobu. On se ani netýká všech děl autora, nýbrž vybírá jen určitá místa s nesprávným míněním. Že i biskup se octne na indexu, je znamením, že kongregace ind. počíná si věcně a nehledí na osobu. Že pak papež Pius X. ihned na to poslal biskupovi svou fotografii s přívětivým dopisem, značí, že církev neubírá tím úcty a

lásky autoru jinak velmi horlivému a dobrému, když některé přestřelující názory jeho odmítá.“ Činnost biskupa Procházky tím nedotčena a Řím si tedy přeje, aby jako dosud i dále působil. Biskup sám ani po indikování ještě nevěděl a netušil, která to místa jeho spisů jesuité našli tak závadnými.

*

Pro Dalmacii listem apoštolským (z 10 června v Acta S. Sedis 16 srpna) k biskupům daným povolují se tytéž úlevy postní, které platí pro Italii. Úlevy spočívají v tom, že tak zv. „magro stretto“, strictum jejunium, čili „přísný půst“, jak se na jihu zachovává, platí už jen po 4 dni v roce: pátek suchých dní v postě, Velký Pátek, svatvečer Nanebevzetí Panny Marie a štědrý večer. Tyto dny nesmí se požívati nijakého masa a nic od živého (ani mléka, másla, vajec, ani zvířecích tuků a pod.). Méně přísný půst, kdy se mléko, máslo, vejce, tuky zvířecí dovolují (v poledne a večer), ale všecko maso zakazuje, jsou popelec, pátky postní, středy a pátky adventní, suché dni a svatvečer Petra a Pavla, Zvěst. P. Marie (v postě) a Všech Svatých. V tyto dny dovoluje se ráno též bílá káva nebo samo mléko. V pátky obyčejné dovoleno totéž, ale bez obmezení, několikráte denně. Ryby a maso spolu v dnech postu velkonočního (kdy se maso nezakazuje), není dovoleno požívati, ani v neděle postní nikoliv. — Naše posty jsou podle toho mírnější než tyto zmírněné posty dalmatsko-italské.

*

V Charvatsku domohli se pravoslavní Srbové, že úředně budou jmenováni, tak jak se sami jmenují — totiž „pravoslavná církev“, dosud je nazývali „řeckovýchodní“, což se jim nelíbilo „Pravaši“ se nad tím horší!

Bosenská pravoslavná církev má býti osamostatněna a odtržena od Cařihradu. S cařihr. patriarchou se už vyjednává (už dávno to bylo rozhodnuto). Bosna bude tvořiti zvláštní provincii, leč že by Maďaři si vymohli, aby náleželi pod patriarchu karlovického, který je vždy pod jejich vlivem. Kromě toho má býti zřízeno nové páté biskupství rozdělením banjaluckého.

Nedávno domáhaly se polské osady v Bosně, aby měly polské kněze katol. a polské modlení v kostelích svých. Ale zdá se, že mnoho nedosáhli. Ostatně kolonisté polští stěhují se z hospod. příčin domů. Tyto dny obrátili se na jistou banku haličskou, jež počne je převážeti do Haliče.

Ruská vláda ráz na ráz kruší mír a lepší naděje katolíků. Taželnikova komise zabrala se do prohlížení archivů konsistorních na Litvě i v Polsku. Jako znalci jí při tom slouží Mariavité. Hledá asi doklady k podloudnému převádění pravoslavných. Zvláště na Litvě stíhání teď už ani ne soudně, ale policejně kněží za funkce na pravoslavných vykonané, za tajné vyučování, za formalně nesprávné konverse a pod. Litvané přišli vládě asi vhod svou žádostí, aby rozdělila diecesi Vilenskou mezi sousední diecese a ji samu zrušila. Ve vilenské je totiž sporu národnostních mezi Poláky a Litvany, Poláky a Rusy

nejvíce. Petrohradský farář Okolo-Kulak suspendován pro způsob psaní ve svém polsko-ruském týdenníčku „Věra i žizň" („Wiara i życie"). Prý uveřejňoval intence apoštolátu modlidby, aniž by jich úřadům předložil, jak se musí díti se všemi papežskými nařízeními! (Jen že úmysly apošt. modlitby nepocházejí od papeže ani z Říma ne, aspoň přímo nikoliv). Potom prý listem svým schvaloval akci Jesuitů v Rusku a přijímal příspěvky od Jesuitů. Farář Okolo-Kulak už dávno se bál tohoto osudu svého. — Nedávno ostatně dala ruská vláda zatknouti i Rusa, konvertitu katol. kněze sjednoceného, Lusaleva, také pro spolky s Jesuity, právě než přešel z Polska do Rakouska. — Mniši Paulini jak v Krakově tak v Častochově budou prý docela zrušeni. Přelíčení s Macochem bude tajné, takže nic z nepěkných těch věcí nebude se směti přetřásati v tisku, v Rusku aspoň ne. Ale ani jinde nebude puvodních a pověřených zpráv. — Ruská vláda a ruská církev dělají však nyní i doma pořádek. Buřič caricynský mnich Iliodor má býti zatčen a uvězněn, neboť jeho bláznovské kousky už všem se zprotivily. Poslední dobu totiž už štve napořád proti úřednictvu, kněžstvu a biskupům. Sv. Synod, jenž v loni pověřil O. Vostorgova inspekcí církevní v Sibiři, odvolává ho zpět pro libovuli a velkou autokracii a propouští ho ze svých služeb. V Novém Vremeni causerista Meňšikov stále prudce napadá reformy seminářů, tvrdě že opravují v nich jen zcela vedlejší formality, ale ducha ponechávají starého. Meňšikovu jsou duchovní ruští vinou všeho zlého, jež je v Rusku: jsou bez povolání, leniví, sobečtí, požitkáři, buřiči, bez ducha Kristova a semináře jich nejen nenapravují, ale naopak ještě v tom všem utvrzují. — Listy reformistů stále volají po všeruském soboru církevním, od něho si vše slibují. Vláda a synod míní získati staroobřadce obnovením patriarchátu moskevského. A hned i k volbě jeho by i je povolali. Ačli budou chtíti! Je to také prostředek k zamezení aby snad nenavazovali spojení s Římem! — Nová návštěva anglikánské církve v Petrohradě domlouvala spojení a společenství s církví pravoslavnou. Takové domlouvání je účinnější než sjezdy velehradské, ale také dosud k ničemu nevedlo! Spojení a společenství to, jaké si obě církve poskytnouti mohou, není valným posílením ani pro jednu ani pro druhou.

*

Péčí rektora polské missie v Paříži dodána v Krakově zhotovená kopie obrazu Jasnohorské (Čenstochovské) Matky Boží, která bude umístěna v kostele v Montmorency, vedle něhož na tamním hřbitově pochováno mnoho Poláků, mezi nimi Bohdan Zaleski, Kněževič a Ursyna-Němcevič. Slavná installace měla se konati 21. května.

Řídkým zjevem byl v posledních dnech měsíce května křest mladé židovky Kahanové, rodilé v Oděse, která před několika roky zdědila po svých židovských příbuzných Loučeň, jeden z největších velkostatků v hostýninském okresu v království Polském, mající cenu přes dvacet milionů rublů. Hned po křtu provdala se za jednoho z úředníků svého velkostatku, při čemž věnovala 30.000 rublů na

restauraci kostelní v Hostyníně a hojně obdarovala též místní dělnictvo a chudinu. Jsouc uvědomělou dívkou, stala se nyní také upřímnou katoličkou.

Snad žádná země není tak zaplavena Židy, jako Halič a království Polské, v jichž rukou nalézá se téměř všechen obchod a průmysl. Ve Varšavě jest na 798.000 obyvatelů 443.140 katolíků a 301.270 židů, pravoslavných 31.800, luteránů 14.260, kalvínů 2860, různých jiných konfessí 1400. Velice potěšitelný jest tam návrat četných mariavitských poblouzenců ku katolické víře. K 1. lednu 1910 bylo dle policejních výkazů ve Varšavě 7002 t. zv. mariavitů čili kozlovců, 1 ledna 1911 pak vykazovala sčítací kancelář vrchního policejního ředitele celkem 2304 osoby. Za jeden rok zmenšil se tudíž počet kozlovitských odpadlíků o 4698 duší. Také na venkově jich přes všelikou přízeň ruské vlády, anebo snad právě proto — valně ubývá.

*

O tříkrálové neboli betlemské hvězdě vydal H. H. Kritzinger u známého konservativně protestantského vydavatelstva Bertelsmannova v Gütersloku astronomicko-kritickou studii „Der Stern der Weisen". Navazuje na pokyn Keplerův z r. 1604 spatřuje i on hvězdu v t. ř. královském skupení Joviše a Saturna toho roku se objevivším. Doba blízko před Kristem byla plna očekávání nových věcí a souhvězdí ryb v r. 7. před K. považováno zvláště za významné pro začátek jejich. Toho roku pak také ona skupina třikrát se objevila (28. kv., 3. října a 3 prosince), pokaždé v blízkosti hvězdy Zeta piscium. Babyloňanum byla, jak víme z klínových nápisu, skupení oběžnic velevýznamnými pro osudy lidské. Připojíme-li k těmto astrologickým důvodům, na něž spisovatel ovšem hlavní, ba skoro jedinou váhu klade, dávné podání náboženské (prorocké) a předpokládané nadpřirozené působení božské v těchto vážných byť i bloudících monotheistech, měli bychom tu cenný příspěvek k výkladu Mt 2, 2 a ku chronologii křesťanské; dle toho by narození Páně připadalo na konec listopadu neb začátek prosince r. 7. (28. května spatřena „hvězda", začátkem října podniknuta cesta, začátkem prosince přibyto do Palestiny.) Ostatní jednotlivosti onoho zjevu (zastávku nad Betlemem atd.) ovšem třeba ještě objasniti (viz Hlídku 1909 č. 2.).

*

Pastor Kranz (v Steglitz, dříve missionář v Číně) navrhuje založiti mezi protetenty Bekennerbund (B.-Kreuzler, Kreuzbekenner, Believers Union for Christ), jehož údové by veřejným odznakem (B na křížku nebo pod.) sobě navzájem i jiným hlásili se vždy a všude slovem i jednáním za učeníky a vyznavače Kristovy dle slov 2 Mojž. 32, 16. „sem ke mně, kdo náleží Pánu" a Mat. 10, 32. „kdo mne vyzná před lidmi..."

Věda a umění.

V „Mor. Slezské Revue“ v životopise prof. Ant. Vaška, buditele slezského, připomíná autor (Adolf Vašek), že Ant. Vašek byl první, který kriticky skoro týmiž důvody, jako později pražští realisté, odůvodňoval nepravost „rukopisů“. Šembera sice sám vystoupil proti ruk. zelenohorskému a zlomku evang. sv. Jana (poč. r. 1879) — ale když mu Vašek po čtyrech měsících ukazoval další důsledek jeho kritiky, totiž práci: Filologický důkaz, že rukopis královédvorský a zelenohorský, též zlomek ev. Sv. Jana jsou podvržená díla Václava Hanky“ — Šembera sám ho zapřísahal, aby jen proti Kralodvor. rukopisu nevystupoval, že tím způsobí velikou škodu v národě. Tehdy ještě i prof. Gebauer a Goll hájili rukopisy (jmenovitě proti něm. spisům Büdingra a Fejfalika).

*

U příležitosti letošího vysýchání řek českých zmiňuje se hist. archeol. badatelka Popelka Biliánová (N. Listy 221.) o tak zv. hladovém oltáři pod Vyšehradem. V suché roky z vody vystupoval zvláštní kámen šikmo o skálu vyšehradskou opřený, s křížem a nápisem vtesaným. Lid říkal mu hladový oltář, poněvadž se objevoval za takového sucha, jež pusobilo hlad po zemi. Po celá ta staletí co se oltář z vody vynořoval, nikdo v celé Praze nedal si té práce, aby byl nápis přečetl a opsal a tak pro původ hladového oltáře nějaký dokument zaznamenal. Dnes oltář je zasypán a hluboko uložen pod silnicí, která tu vede pod Vyšehradem. Autorka sama staví řadu dohadů, a ustaluje se na tom, že všecky zprávy historické a lidové nutí k názoru, že je to asi ona památná deska oltářní s kouskem kamene z oltáře samého sv. Petra v Římě. Kousek Petrova kamene dostal darem Karel IV. r. 1355 od biskupa Jana z Pisy a přines jej domu, dal zasaditi do oltářní desky, kterou daroval kostelu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Na desce této směli sloužiti tehdy mši sv. jen biskupové. Deska byla na oltáři v kapli za železnou mříží. Po dobytí Vyšehradu 1420 od Husitů oltářní deska zmizela, pravdě podobně byla s jinými věcmi z kostela toho od Husitů hozena po svahu skály do Vltavy. Biliánová má za to, že hladový oltář byl touto deskou — která nyní leží hluboko pod silnicí vyšehradskou. — Jak planý je všechen ten náš historismus! Dvě kapitoly dobře fundované jsou v Praze, množství učených společností, pak je to smutné — má-li Biliánová pravdu — že oltář svatopetrský pul tisíciletí leží ve vodě a na konec tvoří základ silnice!

Na státní náklad se má opravovat starobylá zřícenina hradu Helfštýna u Lipníka, jejž vojsko v letech 70tých při manévrech rozstřílelo!

*

O pražské letoší jarní výstavce umění výtvarných praví „Zvon“ ve svém referátě (37) případně, že umělci naši nemohou se povznésti na tu vysokou socialní úroveň ani ve svých výstavkách,

na níž vidíme umělce německé, francouzské, anglické. Všude spory a sváry, všude malicherný duch stranický a škorpivý. Nemáme žádný rok všeobecnou a přehlednou výstavku všech umělců českých, ale vždy výstavky několika frakcí, každou jindy a jinde. A ježto frakce tyto pak chtějí své malé výstavce dodati nějakého lákadla, připojí obyčejně výstavku toho či onoho umělce cizího, té či oné školy cizí. Zpravodaj se ptá: co je tím učiněno pro cizinu? cizinec nepůjde přec do Prahy studovati mnichovské umělce. Cizími výstavkami Praha přítažlivosti nezíská, a v ohledu materielním si umělci sami kazí domácí trh svůj, beztoho slabý. Výstavy souborné něm. umění v Berlíně, franc. v Paříži jsou velikou reklamou vždy pro to umění. Cizinec ví, že tu mnoho uvidí, všecko nové a pamětihodné. Proto jsou takové výstavky i výnosné. České umění se staví širšímu obecenstvu na oči doma i v cizině vždy jen rozptýleně, v ojedinělých ukázkách, jako v kočovném divadélku, nemajíc nikde svůj bezpečný velký soustřeďující stánek. Je li v tom patrný kromě rozháranosti naší obce umělecké i vliv slovanské nedby, neb naší nepřipravenosti a neagilnosti, těžko usuzovati. Snad ozývá se v tom i osud českého helotství, které se rovněž vyhýbá elegantním salonům a restaurantům, ponechávajíc jich cizotě, a ztrácí se porůznu do zapadlých, neútulných hospůdek.

*

Zvláštní odvětví českého jazykozpytu začíná pěstovati prof. P. Váša v „Časopise moravského musea zemského“, podávaje „Příspěvek k české lexigrafii“ (str. 301 dd.) z dopisu J. Helceleta uveřejněných J. Kabelíkem. Mezi „příspěvky“ těmi nalézáme věci pro český jazykozpyt zajisté velevýznamně a zcela nové, jako „dle adresu“ (m. adresy), agitace, akkomodovati se, akroamatický, allirovati, ambitionovati, budget, buršenšaft, deprècirovati, dressirovat atd. atd. Tyto a podobné vzácné příspěvky k české lexigrafii vydaly celých sedm stran. Výklad na str. 302 „z brků vyražené studentstvo“ (= prý „ze studií“) není asi správný, neboť mor. z brku vyražený znamená tolik, co splašený, „zbrklý“.

*

V 7. sešitě „Osvěty“ uveřejňuje dr. Čeněk Zíbrt básně několika spisovatelů českých sepsané k jubileu stříbrné svatby krále Ferdinanda s královnou Annou v roce 1856. Oslavné album vydalo město Praha, s titulem německým, ale zastoupeni v něm básníci němečtí i čeští. Redakci české části vedl K. J. Erben, jenž mnohé básně nejen přehlížel a pravopisně a metricky opravil, ale i celé slohy přepracoval. V rukopise od něho připraveném však „městská rada“ silno škrtala a mnoho básní nepřijala. A nepřijaty právě básně hezčí a od lidí literárně vysoko stojících: J. E. Vocela, Bož. Němcové, K. Vinařického, Bol. Jablonského, J. J. Kollara, Jakuba Malého, B. Jandy, Fr. L. Čelakovského (!), Jos. Uhlíře, E. A. Mališe, Bedř. Pešky a j. Městská kritika jako schválně vybrala věci méně podařené, prostší, některé od lidí, jichž jména na parnasse českém jsou úplně zaniklá. Jsou totiž v albu zastoupeni: Fr. Doucha, K. J. Erben, Václav Hanka, Mat.

Havelka, V. K. Klicpera, Josef Kolář, J. Košín z Freudenfeldu, Vojt. Lešetický, J. J. Melichar, Václav Pick, Fr. Rezek, Vlastimila Růžičková a J. Sl. Tomíček.

*

Snad první případ v Rakousku — velký umělec zvolen za lidového poslance. Je to prof. krak. uměl. akademie, malíř Vladimír Tetmajer a zvolen na agrárnický program. Umělci jsou milovníci venkova a není tudíž divu, že dal se Tetmajer ke straně chłopské.

*

Smetanova opera „Tajemství“ dávána 9. července v Nár. divadle po 100 (od 18. září 1878). Je to tedy čtvrtá z oper Smetanových, jež překročila stovku představení na praž. Nar. divadle. Nejoblíbenější Prodaná nevěsta překročila už ovšem několikátou stovku.

Statistika „Májem“ za rok 1900 zpracovaná z ochotnických představení udává pro jednotlivé autory takový počet večerů: F. F. Šamberk 580, J. Štolba 364, B. Plumlovská (dětská představení) 334, Oliva Ferd. 287, Al. Jirásek 242, L. Stroupežnický 225, F. X. Svoboda 181, V. Štech 165, Mrštíkové 111, K. Rožek 106, Fr. A. Šubert 104, ostatní pod sto večerů. Jednotlivé kusy dosáhly nad sto večerů: Jedenácté přikázání od Šamberka 147krát, Maryša od Mrštíku 111krát. Závět od Štolby 110krát. Jiné časté (od 50 do 100 večerů) jsou: Vojnarka (Jirásek), Třetí zvonění (Štech), Karel Havlíček Borovský, Blázinec v I. poschodí, Palackého třída (Šamberk), Vodní družstvo (Štolba), Lapený Samsonek, Směry života (Svoboda). — „Máj“ ovšem registruje jen kusy, jichž právo provozovací zadává. A ani tu nedozví se o každém představení!

*

Na mannheimském divadle dávají 30. srpna Bahrem odporučené drama charv. spis Kosora: „Požár strasti“, jež má týž den i premieru v Záhřebě. Jižní Německo zahrnuje Chorvaty zvláštní pozorností. Přejímá skoro všecka dramatická a operní díla jejich zároveň se Záhřebem!

*

„Krasoumná jednota“ v Praze svolala všecky umělecké spolky pražské, tři české (Manes, Jednota výtv. uměl., Uměl. Beseda) a dva německé, aby se společným provoláním k obecenstvu českému i německému bránili proti velmi rozšířenému obchodu s originály a kopiemi předních umělcu, jež všecky jsou pouhými padělky, po řemeslnicku pracovanými od „akademických malířů“, jména toho nezasluhujících. Obecenstvo se varuje, aby nevyhazovalo peněz za tyto bezcenné padělky, čímž kazí se vkus a ubíjá se odbytu pravým originálům a výdělku pravým umělcům. Tedy umělecko-sociální otázka, zaviněná pokročilým duchem „obchodním“!

*

Poláci mají v Rapperswylu ve Švycarech uložený svůj poklad národní spolu s museem a knihovnou, které chovají nejvzácnější

díla polská. Tam se utekli se svými poklady po r. 1863 na neutralní půdu švycarskou, nejsouce si nikde ve třech záborech jisti. O tomto pokladě už dávno trousily se různé nepěkné věci. Před několika lety penčžní fond (o nějž má se opříti někdy budoucí rozhodné povstání ku sjednocení Polska směřující) podroben kritice a výsměchu a společnost polská odřekla mu účel, jaký mu nesmířitelní přidávají. Letos pak sypaly se výtky jedna za druhou na správu musea a to veřejné a od lidí se zvučným jménem (Z. Wasilewski, Žeromski, Sokolnicki atd.), že správa musea hříšně zachází s věcmi památnými, archivalie jako starý papír prodává, staré obrazy jsou protrhané a propíchane, mědirytiny a dřevorytiny lakem pomazané a pod. Správa žádala za národní komisi vyšetřovací. Komise tedy utvořena a obviňovatelé i obviňovaní vyšetřeni. Před valnou hromadou, jež v polovici srpna konána, komise své šetření provedla a skončila a konec konců se ukázalo, že všecky výtky jsou přímo vylhány. Roztrušovali je propuštění úředníci a knihovníci ústavu. A jediné zneužití dokázáno pouze samým obviňovatelům: totiž propuštěný knihovník Karczewski svého času prodal všecky duplikáty (asi 30 skříní) p. Sokolnickému, členu a důvěrníku musea, za 500 franků, kteroužto koupi kustos Ružycki odhalil a o zmaření její se přičinil. Kampaň začali tedy sami rozkradatelé musea a knihovny a jim na lep sedla i širší veřejnost. Ubohé instituce, jichž je celý národ vlastníkem!

Skutečnou zpronevěru však objevili v novosadské Matici Srbské. Pokladník Manojlovič, účetní Marković a sluha Jaklović okrádali Matici spojenými silami po dlouhá léta. Hlavně Manojlović, jenž jak se sám přiznal, zpronevěřil na 420.000 korun. Jen malé drobty z toho dostali jeho pomocníci. Pokladník za peníze ty kupoval pole i vinohrady, stavěl si dům a nahospodařil takto malý velkostatek v ceně 460.000 korun, na němž je však 240.000 kor. dluhů. Ač zpronevěry se dály zcela prostým a nikoliv raffinovaným způsobem, a dály se po léta, slavná správa Matice srbské nic nevěděla! Rozhořčení národní se proto obrací proti ní. Nedávno objevili veliké zpronevěry v národních fondech školských a církevních, jež Srbové uherskocharvatští sami si spravují, dosud nadužití ta nejsou ani vyšetřena. Teď jiná instituce přišla na řadu. Poněvadž v Matici okrádán hlavně školní fond Karaďorděvičův, darovaný knížetem Alex. Karaďorděvičem, na podporu studentův srbských z Uher, Chorvatska a ostatních srbských zemí v Bělehradě na vysoké škole studujících, k jehož použití nesvolila maďarská vláda a jenž ležel takto jakoby zapomenut ode všech, žádá srbský tisk velmi rozhodně, aby ruská vláda se věci ujala, poněvadž ona ustanovena v testamentě jako vrchní instance. Fond dodnes narostl na půl milionu korun. Formálně prý nastaly podmínky v testamentě vytčené, kdy ruská vláda má právo žádati o vydání fondu.

*

Technikové hlásí se o četná místa v kulturním pantheonu národů. Dosud pantheony tyto obsazeny skoro samými literáty, básníky, romanopisci a dramatiky — jakoby tito znamenali nejvyšší

výkvět duše a síly národa. A čím menší národ, tím poměrně více má těchto „velikánů" a tím méně všech ostatních. V revui „Technika XX století" obrací se proti tomuto nespravedlivému uchvatitelství nějaký inženýr ve svém „dialogu" s literátem o technice a kultuře. A sází tyto národní polobohy hodně nízko! Ostatně snadno je nahlédnouti, že takové životní dílo básnické, ať Vrchlického, ať Čecha, ať Sovy, ať Březiny, či dokonce „velikého" Machara, postaveno vedle jediného technického vynálezu, na př. Resslova lodního šroubu, značí v životě národův ukrutné nic! Kdyby jich nebylo, národ by ani nezchudl ani nezhloupnul. Opravdová kultura by se neobrátila bez nich nazpět. Jejich úloha ve společnosti není o mnoho duležitější, jako bývala úloha šašků na dvoře královském. Ale děti měly tyto šašky nejraději, oni byli pro ně více, než král sám. A také dnes je to pouze dětinství národů, tento kult literátu! Je to láska k mladým lidem, přespřílišné jim ubývání, že zájem a záliba vrstvy populační do 20 let klade se na první místo v kultuře národní; je to vedle toho zženilost, či jistý druh „galantnosti" v národech, neboť krásná literatura je vesměs výplod „ženské" duše. — Zmíněný inženýr upírá literátum energii životní a mravní sílu. „U nás je následkem našeho neekonomického národnostního boje více politické kultury než kulturní politiky (ale u jiných národů to není lepší!) a národní kultura naše učí se u literátu a umělců, tvůrců nejvyššího neužitečna. Většina z nich tvoří pro nejnižší potřeby a ze zbývajících polovina tvoří z nedostatku síly k životu a teprve zbytek tvoří z nadbytku síly duševní, tvoří díla anticipující stav energického kapitálu budoucnosti, díla zjemněné a zvýšené síly, řešící těžké konflikty sil, jakožto ekonomické příklady pro život druhých, ideály ku povzbuzení následovatelů . . . Umění většiny umělců je zdáním života, náhradou za neschopnost harmonického vlastního života, zástěrou, za niž skrývají svůj strach ze života, svoji neschopnost organisace vlastních sil. Hlavní síla těchto lidí spočívá v tom, že obracejí všecky své nedostatky a slabosti ve ctnosti a uměle tyto své slabosti pěstují." Za vzor literáta silného a užitečného klade Goethea, za vzor těchto posledních slabochů, hrajících si se svou „moral insanity" (mravní nemocí) klade Heinea. Týž inženýr ovšem stejně nízko cení také náboženské proroky, vojevůdce a pod. „tvůrce neužitečna".

*

Benátky 14. července dobudovaly si znovu své Campanile od sv. Marka, zbořené podměknutím půdy 14. července 1902. Věž zbudována v dnešní podobě v letech 1511—1513 stavitelem Bart. Buonem z Bergama, stojí však na místě, kde hlavní městská věž chrámová stávala už od r. 902. Má tedy za sebou tisíciletí.

Italie ví, že je krásná a přitažlivá a ví také, čím přitahuje. Ale těchto svých půvabů si dosud nechránila. Probouzí se k této uvědomělé sebeochraně již, až ji cizinci k tomu donutili, kdy jí ničivá ruka lidská už mnoho krásy pocuchala! Spolky a zákony na ochranu starých památek jsou dávno všude, podobně i spolky na ochranu přírodních krás se zakládají — zákonu podobných už je sice méně.

Italie rovněž na ochranu památek uměleckých má zákon, ale teprve předevěma lety vydaný a dosti přísný. Ač přes tuto přísnost se stále ještě památky umělecké z Italie tajně i veřejně vyvážejí. Zákon na ochranu krásy přírodní a přírodních památek s historií spojených připraven teprve teď. Zákonem tímto budou chráněny: kraje, lesy, parky, zahrady, vody, villy a všechny ty místnosti, které svou krásou nebo historičností budí veřejný zájem. Nesmí se na nich bez povolení ministerstva vyučování nic měniti. Stát může takové objekty vykoupiti, když majitel jich nechce uchovati v původní podobě. Ministerstvu bude dána na pomoc komise skládající se z geologů, umělců, lesníků, rolníků, průmyslníků a stavitelů, a také komise pro zachování památek bude v ní míti tři členy. Přestoupení zákona trestá se pokutou 100 až 10.000 lir.

Ještě před nedávnem musil císař německý vykoupiti dubový háj u Říma, jejž obec Olevano chtěla vykáceti, ač by okolí římské ztratilo tím jeden z nejpěknějších pohledů. Umělecká obec německá v Římě marně žádala u italské vlády za ochranu památky, i obrátila se pak na německého císaře. A r. 1905 musil sám stát vykoupiti jedlový lesík u Ravenny, proslulou „Pinetu di Ravenna“, již už Dante opěvoval, sice by byl podlehl — „průmyslné“ ruce lidské.

*

Na letoší rok připadá 300letá památka objevení slunečních skvrn, zjev to, jenž velmi rozčiloval naše předky a je pohoršoval, neboť skoro svatou tradicí u nich bylo, že slunce nemá skvrn! — Skvrny objeveny třemi badateli vlašskými najednou: P. Giov. Fabriciem, Galileo Galileim a jesuitou Scheinerem. Tito pak hádali se o prvenství. Ale historie musila prvenství přisouditi Fabriciovi, poněvadž on první uveřejnil své pozorování tiskem, v březnu 1611. P. Scheinerovi uveřejnění objevu představený řádový zakázal, ježto jej měl za nemožný, protože Aristoteles o tom ničeho nepovídá. Pozorování všech tří objevitelů spadalo na podzim roku 1610. P. Scheiner po publikaci Fabriciově uveřejnil i své pozorování (v květnu 1611) a to ihned s vysvětlením. Skvrny jsou stíny letících kol slunce těles. Ale Galilei se ihned postavil proti této domněnce pravě, že skvrny se při kraji pohybují pomalu, uprostřed rychleji, tedy že se točí s povrchem slunečním a musejí býti na slunci samém. Od té doby mnoho theorií o skvrnách slunečních vymyšleno, mnoho pozorování vykonáno a přestalo se na tom, že jsou to víry v atmosféře sluneční (Fay) působené otáčením slunce a spolu jeho vnitřní činností.

*

Zemřeli: 16. června J. J. Mjasnický (Jan Iljič Baryšev), moskevský humorista a spisovatel komedií (přeložil do ruštiny Šamberkovo Jedenácté přikázání). — 21. června Jan J. Vaňha, ředitel výzk. rostlin. stanice moravské a hosp. spisovatel. — 25. června Mich. Nilovič Albcv (* 1851 v Petrohradě), romanopisec ruský, ve šlepějích Gogola a pak Dostojevského, red. „Sev. Věstníku“. — 25. června Dr. Vicko Mihaljević, starosta splitský a charvatský satyrický básník. — 6. července Kazimír Hoffmann (* 1842), polský hudební

skladatel. — 9. července Sergěj Feodorovič Šarapov (* 1855), stoupenec Aksakovského slavjanofilství, nár.-hospod. a polit. spisovatel ruský. — 16. července JUDr. August Harambašić, charvatský básník, překladatel a politik (* 14. července 1861). — 19 července Msgr. Martin Schleyer, sestavitel volapüku. — 22. července Józef Kościelski, vlastenec, šlechtic polský, tvořící střed společnosti polské v Poznaňsku. Od 1869 byl i literarně činný, jako básník, hospodář a politik. — 26. července Edm. Bogdanowicz (Božydar Deodat * 1859) žurnalista a básník polský. — 27. července Leander Čech (* 27. února 1854), literarní kritik český. — 1. srpna Ivan Leontjevič Ščeglov (Leontěv, * 1856) humorista a dramatik ruský. — 4. srpna P. J. Miller (* 1863), národohospodářský spisovatel a žurnalista ruský.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Mimo nadání rozpoutal se boj mezi Uhrami a Rakouskem o dovoz argentinského masa. Kontingent vloni povolený do 30. června sic nevyčerpán, ale jevila se potřeba dalšího dovozu. Ale k dalšímu dovozu vyhlána potřeba nového svolení vlády uherské. A Vídeň žádala tolik, že Argentina by byla ročně dovezla asi takové množství masa hovězího, jaké povoleno sousednímu Srbsku. Ovšem argentinské maso dováží se s plným clem 30 K na 2 q., srbský kontingent má clo snížené. Srbsko platí za 100 kg. živé váhy 9·40 K a poněvadž maso činí asi polovičku živé váhy, tedy připadá na metrák masa srbského a rumunského 18·80 K, kdežto argentinské maso platilo za metrák 30 kor. U vepřového dobytka srb. a rumun. platí se za metrák živé váhy 10 kor., jiného 20 kor. Sněmovna v červencovém svém zasedání, když byla otázku nedostatku masového agitačně víc než věcně probrala, usnesla se o resolucích dvou, jednou navrhuje vládě zvýšení kontingentu srbského, druhou žádá dovoz masa z Argentiny. Ve veřejných agitacích však o první eventuelně ani nejedráno. Srbsko už 17. srpna dovezlo poslední kontingentované prase do Rakouska (50.000) a kontingent volů (15.000) bude asi v září dovršen. Do konce června už bylo vyvezeno k rám na 10.000 kusu. Rumunsko zatím se svým mnohem větším kontingentem neví si rady. Stále nemůže býti hotovo s přípravami k porážení a převážení masa v chladných vagonech. Nedávno v Turu Severině přichystaná zásylka zadržena, poněvadž jí nestačilo na jednu celou partii — a zbytek nebylo možná sehnat! A Rumunsko má na letoší rok 15.000 volů, 70.000 vepřů a 120.000 ovcí povoleno

přivézti (zabité). O toto maso, které je dovoleno přivážet, se nikdo nestará v celé říši. — Vídeň sic vyslala vloni komisi do Srbska, před tím vykonán politický zájezd do Rumunska, ale obchodní a hospodářská konnexe pro zaopatřování Vídně masem rumunským zustala nedokonanou.

Rumunský kontingent masa vydá asi 15.000 tun, srbský něco kolem 10.000 tun. Argentině povoleno na půl roku 2.000 tun, teď žádáno 8.000 tun. Tedy zřejmo, že Argentina má doplniti neschopný dovoz rumunský. Srbsko by prodloužením volného dovozu za sníženého cla do konce roku bylo bývalo s to, aby žádaný argentinský dovoz nahradilo, těch 8.000 či 10.000 tun masa by bylo mohlo dovézti. Ale Vídeňáci horují jen o argentinském, které ovšem přijde laciněji, ale je o mnoho nechutnější než srbské a rumunské. Mimo to jednostranná a nehospodárná kuchyň vídeňská nechce jiného než hovězí a telecí. Tolik hovězího a telecího u porovnání s jiným masem se nikde na světě nepojí co ve Vídni. Kromě toho Vídeň nestačí si zaplatiti první kvalitu, volí nejlepší jakosti se proto vyvážejí do Němec. Pojídá jen horší kvalitu a mnoho dobytka nevykrmeného, takže si sama stále ujídá ze zítřka a pozítřka!

A r g e n t i n a sama vydržuje si asi agenty ve Vídni, kteří činí reklamu pro její maso. Jinak náhlá ta přízeň nedovedla by se vysvětliti. A ona potřebuje také nových odbytišť, neboť její vývozní produkce masná velmi rychle roste. Společností na chlazení a zamražování masa pro vývoz je sedm, z nich tři domácí ale ne z cela, a čtyry sev. americkým a anglickým kapitálem pořízené. Celkem uloženo 18 a půl mil. pesos (dolarů) ve společnostech těch. Roku 1896 vyvezeno z Argentiny ještě větší množství živého než zabitého dobytka hovězího, ale už více zamraženého skopového než živého. Tehdy živého hovězího vyvezeno 382.539 hlav, zmrzlého masa však jen 39.344 kusů. Ovec živých vyvezeno 512.016, zamražených 1,992.304. Vývoz živého dobytka zůstal tak až do r. 1899, načež nápadně se povznášel vývoz zmrzlého masa. Nejvíce zamraženého skopového vyvezeno v r. 1904, načež vývoz ten upadal, ale vývoz zmrzlého hovězího stále rostl. Vloni (1910) vyvezeno živého dobytka: 89.733 hov. a 77.180 skop., ale masa zamraženého vyvezeno 2,843.676 skopu a 2.899.622 čtvrtí hovězích. Vývoz skopového masa stojí na úrovni r. 1901, vývoz hovězího masa však nepřetržitě vzrůstá a lonské číslo je nejvyšší. Na maso převedeno, vývoz r. 1896 obnášel 1·7 mil. q. masa, lonský však 2·8 mil. q.

Sama A n g l i e strávi víc než Argentina vyvézti muže, ale zmrzlé maso do Anglie dovážejí i Spojené Státy, Kanada, Jižní Afrika a Australie. A nejnověji se objevilo již i Rusko, Polsko (ruské) a Sibiř na tržišti anglickém. Angličané sami porážky budují a vývoz i dopravu do svých rukou berou. Agitátorem pro převoz masa jsou nejen společnosti porážkové, ale i s p o l e č n o s t i d o p r a v n í. Tyto na převozu masa velmi mnoho vydělávají a proto se jim vyplatí agitovat pro rozšíření konsumu jeho. Dopravní společnosti mají v minulém a letošim století velmi mnoho zásluh o výměnu zboží — a i lidí — mezi státy.

Neboť nečekají, až nastane poptávka po nějakém zboží, ale samy napřed zboží přivážejí a konsum jeho uměle budí a množí.

*

„Économiste français“ přináší v posledním týdenníku velmi příznivé ocenění hosp. stavu Francie. V červenci letos sešlo se daní 380 mil. fr., ač podle rozpočtu čekáno jen 330 mil., a vloni tentýž měsíc přinesli jen 311 mil. fr. Toto zlepšení patří skoro celé na účet zvýšené výroby. Snad nemalou zásluhu má i letoší zvýšená sklizeň obilí. Vloni Francie měla neúrodu, letos má rok nadprostřední. Vloni sklizeno všeho obilí 140 mil. q. (pšenice právě polovici), letos se sklizeň odhaduje na 170 mil. q. (pšenice 90 mil. q.).

Edmond Théry páčí národní jmění francouské v r. 1848 na 88 miliard franku, 1859 na 153 miliard. 1892 na 242 a 1908 na 287 miliard, dnes muže býti snad už přes 300 miliard franků ceněno. Ale což pomůže dnešním Francouzum — praví Dr. J. Wilhelm, sekretář rak. obch. komory v Paříži (Handelsmus. 34) — že národní jmění se ztrojnásobilo, když životní dostatek a bezstarostnost životní se neztrojnásobila ale spíše zmenšila u porovnání s rokem 1848. Dělník pařížský i se ženou vydělávající má ročně na 3000 fr. duchodu, tedy asi jako dosti zámožná měšťanská rodina r. 1848, ale žije skoro stejně stísněně jako dělník r. 1848. Úředník se 6000 fr. naříká více než jeho dědeček r. 1848 se 3000 fr. služného. A milionář pařížský, jenž má 40.000 fr. renty a 8.000 za byt platí, nemuže už si ani automobil držeti, jeho paní je celá nešťastná, že se nemuže šatit podle stavu a že na přiměřené šperky u ní není ani pomyšlení.

Dlužno přiznati: strava je teď hojnější a rozmanitější než před 60 lety, ovšem i dražší; šatstvo hojnější a zdobnější, zábavy životní, cestování a jiné potřeby ve všech vrstvách lidu rozšířeny. Úroveň života se ve všech třídách povznesla, ale cena všech potřeb rostla spolu, nejvíce cena bytu. Bytné je dnes více než třikráte tak veliké, jako v r. 1848. A tato pozemková renta městská (zdražení pudy ve městech) pusobí na všecky ostatní ceny. Nejkrásnější hruška prodá se rolníkem na venkově za 10 centimu, jde rukama dvou neb tří překupníků a na trhu pařížském už stojí 50 centimu, v restauraci první třídy dokonce 1 frank. Litr mléka platí se venkovanu 14 až 18 centimu, v Paříži do domu se dodává za 40 centimu, v kavárnách na boulevardech stojí už 1·20 fr. Proti tomuto zdražování, jaké renta pozemková s sebou přináší, nestojí akcis. clo, rozhojnění zlata a podobné příčiny ani za řeč. Autor sám zdražení přičítá na vrub renty pozemkové, ale je v tom zahrnuta i pracovní renta — neboť velká část zdražování zpusobena je těma nesčetnýma rukama, jichž je třeba, aby zboží došlo ke svému konsumentovi.

A proti tomu všemu stojíme bezmocni. Proto že zaražení vzrustu renty pozemkové, nebo dokonce svedení její nazpět na stav před lety nedá se provésti — daň přírustková to nenapravuje, jen část přírustku rekviruje pro stát. A Alexandrovský sek, který by pomohl, vypadá příliš socialisticky.

*

Veliké stávkové hnutí, jaké se v srpnu v Anglii rozšířilo na několik odborů (přístavní a železniční) dovedností vlády ve smiřování protiv brzo zase utichlo. Na Anglii lze skutečně pozorovati, že má nejvíce zkušenosti socialní, třebas neměla ani tolik zákonů socialních co Německo a snad i Rakousko a třebas neměla socialistů! A snad právě proto. Na obou stranách stojí vždy proti sobě lidé praktičtí. Němečtí průmyslníci posmívají se zaváděnému v Anglii způsobu rozhodování sporů, jejž si totiž podnikatelé a dělníci při uzavírání kollektivních smluv pracovních ustanovují, zřizující rovnostranné rozhodčí komise z podnikatelů a zástupců odboru. Železniční zřízenci vlastně stávkovali, že nebyli spokojeni s touto rozhodčí komisí, která se neskládala jako u jiných odborů ze zástupců odborově vyškoleného a nezávislého dělnictva, ale ze zástupců jednotlivých závodů spolu se zástupci závodu samého. Stáli tu tedy odvislí dělníci oproti svým zaměstnavatelum. Komise byla změněna podle jejich přání, jak je to u jiných odboru. Stávku, která byla tak hrozivou pro Anglii, a to tím hrozivější že vedena byla s neobyčejným rozdrážděním, a že se jí účastnily vrstvy dělnické nejslaběji sorganisované, tedy nejméně disciplinované, skončila přece tak říkajíc povznášejícím, příkladným způsobem. Jmenovitě diví se noviny francouzské, neboť Francie zažila též nedávno zuřivou stávku železniční, a sobotage na drahách dosud nepřestala. Právě ta veliká disciplina a rozumnost na straně anglického lidu, a ta divokost a nedisciplinovanost ve Francii, vybízí k srovnávání a přemýšlení. A tu uvádí př. vládní „Matin" výjev ze schůze franc. železničních stávkařu. Na schůzi delegátů železn. syndikatu, ve své řeči protivník stávky Bidegarray mezi jiným pravil: „Především jsem Francouzem a když vlast zavolá, postavím se!" — Na tato slova následoval ohlušující křik odporu. „Vlast?! Čím jest nám vlast? Francie jest akciovou společností, v níž jedni vykořisťují druhé! Ať si ji brání ti, již z ní dobře se mají!" — V Anglii, praví „Matin", jedním z důvodů brzkého skončení stávky byl prý poúkaz vlády dělníkům na všeobecné národní nebezpečí. A „Matin" interpelloval v tom směru jednoho z vůdců dopravní stávky Ben Tilleta: „Kdybyste byli spozorovali, že jiní národové chtějí využiti situace, v jaké se Vaše země ocitla, a že chtějí ohroziti zájmy britské — co byste byli učinili?" — „Tu by se ve 24 hodinách byla veškera práce obnovila," — odvětil klidně Ben Tillet.

Třeba však podotknouti, že toho sebevědomí, s jakým mluví Angličané po stávce, před stávkou nikterak nebylo. Naopak panovala hrůza a nejistota, co z toho všeho bude. Sebevědomí přišlo až po klidném příznivém výsledku.

*

Počátkem roku v „České Revui" Adolf Král podrobil ostré kritice naše české bankovnictví. V srpnové „Osvětě" Václav Král ve článku „Glossy k rozvoji českého bankovnictví" vysvětluje a omlouvá tento náš překvapující rozmach. Oba praktikové bankovní shodují se

v tom, že kladou důraz na praktické zkušenosti a poctivou theorii, opřenou dobrým studiem skutečnosti. Odsuzují pak šablonovitá hesla z nezažitých theorií zrozená Ale mírnější ve své kritice V. Král zdá se paralysovat útoky A. Krále, jakož i opravovat výtky širší veřejnosti. Podle něho rozmach bankovní nepřišel náhle, ale je dobře založen v našem životě a předešlém vývoji hospodářském. Naše vyspívání hospodářské bylo automistické, každý se snažil sám o sobě. První kooperační podnět přinesly záložny, ale jen drobným výrobcům. Ale záložny samy daly vznik první české bance (Živnostenské). Naše velké závody staženy byly ve sdružení říšská a tím se nám z části z organisace národní ztratily. Ale mezi nimi a drobnými živnostmi počal se vyvíjeti střední závod, a tento počal síliti ve větší průmysl. Na sesílení drobného závodu ve střední stačila záložna a její pomoc kapitálová, ale na vyzdvižení středního závodu ve velký už nestačila. Tu musila zakročiti banka. A tak banky staly se nutným doplňkem českého hospodářského života. Naše banky a vůbec náš hospodářský život je konservativní, řídí se zásadami opatrnictví — na rozdíl od radikalismu v politice. A proto často se vytýká našim závodům a našim lidem nepodnikavost, kde je to jen opatrnost, anebo nedostatek kapitálu. Autor omlouvá i malé banky. Vznikání malobank je rovněž dobrý a nutný prostředek našeho povznášení Tyto malobanky musí vychovati drobného obchodníka a živnostníka, který pro přísný obchod ve velkobankách není dosud zralý, neboť musí se s ním zatím po sousedsku. Malobanky vychovávají takto publikum pro velkoobchodníky a sami tvoří dobrou jejich klientelu Také zakládání filiálek mimo země české neodsuzuje, ale má je za dobrou výpomoc českého kapitálu v budoucnosti.

Školství.

Nešťastná první maturita přerovského pokrokového žen. paedagogia (v Kroměříži ze 27 žákyň prošlo 6, v Král. Hradci ze 7 žákyň připuštěny jen 3 k ústní zkoušce a z těch prošly 2, tedy ze 34 chovanek prošlo 8, 4 povolena oprava, 12 propadlo a 10 odstoupilo) rozčilila ovšem českou veřejnost. „Mor. Orlice“ píše (č. 166): „Po celá tři léta na ústavě se vůbec nepracovalo. Všecko snažení, jakoby bylo řízeno jen lehkomyslnou frází: Buďte jen pokrokovými — podrobnostem učiti se netřeba.“ „Lidové Noviny“ (29 července) píší: „Příčiny (nevědomosti abiturientů vůbec) jsou hlavně dvě: nával chatrného materiálu žákovského a nedostatečná kvalifikace značné části

učitelstva“, ačkoliv „dnes na střední škole může propadnouti jen dokonalý pitomec“. Vinníci oné katastrofy ubohých děvčat ovšem hledají vinu jinde, hlavně na zemském inspektoru Ouředníčkovi! Radikál Žižka, předseda kuratoria, r. 1907 ujišťoval, že „skutečně ústav je a zůstane pokrokovým“ a „městu finančně i kulturně prospěje“. Kulturně jistě, otevrou-li se nyní aspoň obalamuceným měšťanům oči.

*

Vláda vydala nová nařízení pro Moravu k zákonu Perkovu, v tom totiž, kde judikatura vrchního spr. soudu Marchetova nařízení stále opravovala. Za pravidelné měřítko pro přijetí dítka do školy určena národnost rodičů, z čehož vznikne zase mnoho tahanic o děti takových „Němců“, kteří jimi jsou z přinucení. Ale způsob přezkoušení reklamovaných dítek před komisemi upraven a zdůrazněn tak, jak to soudně stále bylo Němcům znovu vytýkáno. Ostatně Němci a s nimi i čeští soc. demokraté volají po novém vyrovnání. Socialní demokraté doufají totiž, že při tom vynutí novou volební reformu do zem. sněmu.

*

Druhý český sjezd pro výchov slabomyslných dítek konati se bude koncem září v Brně. První konán v Praze v červnu 1909. Němci rakouští konati budou za rok už pátý sjezd podobný. První pražský sjezd měl výsledek, že v Praze zřízeny nové, tak zv. pomocné třídy pro děti slabomyslné, a podobně na Kladně, v Hradci Králové zřízen pak ústav pro děti abnormální. V několika českých městech se třídy pomocné na školách připravují. V Čechách zjištěno ve věku školou povinném 1413 těžce slabomyslných díteh, které ani do školy choditi nemohou, a 12.575 dítek, které sice do školy chodí, ale v ní pro slabost neprospívají. Na Moravě zemský výbor už v r. 1901 zjistil 2779 těžce zatížených dítek (!) a veliké tisíce slaběji zatížených sedí ve třídách a zdržují vyučování. Na Moravě v tom ohledu neučiněno dosud nijakých opatření.

*

Uherská vláda počíná novou „národnostní politiku“ — zavedlo na učitelských ústavech na Slovácku od příštího roku vyučování slováčtině, aby učitelé mohli se s lidem a dětmi domluviti. Kromě toho zavedena na učitelských ústavech němčina. — Ve slováckém memorandu vyučování slováčtině žádá se na obecných školách, učitelských ústavech, středních školách a také stolice slov. jazyka na universitě.

*

Čeští Němci stále ještě bojují o češtinu na školách svých mezi sebou. Jedni ji chtějí jako neobligatní, druzí jako obligatní předmět. A němečtí Slavisté při tom brání sebe a svou žádost, již přednesli v deputaci ministerstvu vyučování, aby oni ustanovováni byli učiteli češtiny a nikoli výpomocní čeští profesoři. Praví, že německé žactvo u českých profesorů se nic nenaučí, poněvadž nemá k nim lásky a oni si nedovedou zjednati jeho důvěry; žactvo tropí s nimi jen taška-

řiny! V našich převrácených poměrech není divu, že se opatření, všude jinde osvědčené, neosvědčuje! Jazyku nesmí vyučovati jeho rodák — tu u Němců, ale u Čechů asi také ne!

*

Velmi napínavou otázkou je dnes v Rusku reforma duchovní školy. Ani snad o reformu světské školy se tisk tolik nestaral jak o tuto reformu seminářů. Ovšem tisku levému se už napřed reforma tato nelíbí. Že o reformu bojují dva směry, projevil nedávno volyňský biskup Antonius, když nám pravil, že reforma sdělána je v duchu liberálních směrů z r. 1908 a že mnoho se při ní ještě bude musit bojovat a pomalu ji přetvořovat v duchu opravdu církevním. V duchovenstvu samém vede se boj o dvě věci: 1. o odstranění klassicismu (latiny a řečtiny) a 2. o rozdělení školy duchovní.

O latině, že ji církev pravoslavná vyhodila ze seminářů jen z odia ke katolicismu, mluveno (P. Fedorov) i na sjezdě unionistickém. Reforma seminářů v r. 1842 skutečně ubrala latiny, ale nechala jí vždy ještě tolik co na našich gymnasiích. Arcib. Nikanor z Chersonu ve Stranniku z r. 1886. vyličoval toto staré klassické studium, kdy ničemu se ve škole právě neučilo než jen latině a řečtině. Život vymohl přístup i jiným naukám a přirozeně ubráno tím klassicismu. Byla to tatáž reforma, jakou škola střední prodělala u nás. A na dnešní zbytečný klassicismus duchovních škol a seminářů stěžují si ruští duchovní posud, zvláště venkovští duchovní. Do smrti ani latiny ani řečtiny nepotřebují, a tomu, čeho potřebují, se ve škole nenaučili. Vyjdou mladí duchovní ven a nerozumějí staroslovanskému textu knih bohoslužebných — nemají průpravy pro liturgii ani pro pastoraci ani jiné potřebné vědomosti lidové. Proto nelíbí se duchovenstvu venkovskému návrh reformy, jak jej uveřejnil biskup finský Sergij (člen Synodu), kdež v pláně duchovní školy 6třídní jest 18 hodin latiny týdně v 5 třídách a 18 hodin řečtiny ve čtyrech třídách; náboženství pak 18 hod. ve všech šesti třídách a ruštiny s církevním jazykem 19 hodin ve 4 třídách. A pro 4letý seminář bohoslovný navrhuje se ještě 6 hodin latiny, po třech ve dvou nižších ročnících.

Reforma officielní, jak vidět z návrhu Sergijova ponechá i všeobecnou přípravu pro seminář — 6 třídní — jako zvláštní duchovní školu. Tak že by už od první třídy musil žák se rozhodnouti pro stav duchovní. Duchovenstvo by mělo své školy všeobecné i odborné (duchovní škola, seminář, akademie) a jen obecná škola byla by společná! Proti tomu i dosud brojeno a žádáno od ministerstva, aby dávalo seminaristům přístup na university, což ministerstvo čas od času a případ od případu povolovalo — dříve po doplňovací zkoušce. Nyní se duchovenstvo nadálo, že střední škola bude stejná se světskou. Reforma navrhuje 6 třídní školu duchovní programem skoro úplně shodnou s 6 třídami gymnasia (proto se latina a filosofie, 7. a 8. tř. gymnas., dobírá až v novém semináři). Ale škola duchovní by přece zůstala už specielní (víc než naše biskupské chlapecké semináře!). Toho, aby semináře duchovní braly své žactvo ze světských škol, jak u nás se děje,

nechce konservativní strana v Rusku připustit, ač ze všech stran právě dnešní duchovní škole ruské předhazují, že dorost kněžský kazí mravně a ničí intellektuelně, že vysílá do stavu duchovního lidi ztrativší povolání a ztrativší je právě na škole té!

Ministerstvo vyučování (Řek Kasso) v Rusku zjednalo pořádek na ženské medicínské vysoké škole v Petrohradě velmi radikálním způsobem. Od letoší zimní stávky nepřišly posluchačky do přednášek. Vyzvány, aby 18. dubna (1. kv.) přišly se dát znovu zapsat, že mimořádně započne druhý semestr a prodlužuje se až do polovice července, aby byly s látkou hotovy. Posluchačky nepřišly; ze 1200 jich přišlo a do konce semestru vydrželo jen 27, ostatních 1173 stávkovalo. Po skončení semestru, v polovici července, tedy všech 1174 vyloučeno! Nyní nastal poplach mezi professory, kteří byli spoluvinni, i mezi posluchačkami. Žádáno za odvolání drakonského opatření, ale ministerstvo zůstalo neúprosno. Ano ministerstvo dokročilo i na professory. Ti ohlásili po vánocích spolu s posluchačkami svými stávku. Ministerstvo hrozbami a prosbami donutilo několik profesorů, aby od 18. db. znovu přednášeli. Ale stávkovalo dále 6 profesorů (Levin, Tille, Chlopin, Čistovič, Vinogradov, Savaitov) a tito nyní vyzváni, aby podali žádost do pense, že od prázdnin nebudou už ustanoveni. Takové opatření na příště stávky studentské učiní aspoň opatrnějšími a rozumnějšími.

*

Spíše jaksi k tělesné výchově možno počítati i cestování studentské. V Německu r. 1877 založen studentský spolek „Wandervogel“, jenž pořádá společné cesty studentské. Roku 1903 bylo takových cest podniknuto teprve 13 se 250 účastníků, ale r. 1907 už 847 cest s 10.142 účastníky. V Rakousku t. zv. prázdninové cesty umožněny a sorganisovány asi před 15 lety a výsledky jsou velmi pěkné. R. 1897 podnikalo takové cesty 893 studentů ze 13 škol; r. 1909 už cestovalo z 59 škol 4139 studentů. Většina jich byla z českých škol: 29 škol se 2513 žáky, takže na jednu českou školu připadá 86 žáků cestujících; 28 něm. škol vykázalo 1467 cestujících, čili 52 na jednu. Cestování je jistě rozšířenější, ale není všecko zaznamenáváno, děje se bez legitimací a náhodou.

Mezinárodní kongres pro tělesný výchov v Odense v Dánsku v červenci pořádaný a mezinár. hygienická výstava v Drážďanech přivedly k platnosti tělesná cvičení seveřanů, odkudž se k nám stále šíří nové methody. Sporty vnikly k nám z Anglie, cviky tělesné přicházejí ze Švédska, které má dnes nejdokonalejší cvičitele, methody cvičné a nekonečné řady nadšených cvičenců. Čeští účastníci sjezdu a cvičení těch musí doznati, že naše gymnastika je zastaralá a neohrabaná a málo účelná u porovnání s gymnastikou švédskou. V Odense na sjezdě založen „mezinárodní spolek pro tělesný výchov“ (Association internationale de l'éducation physique), který vydávati bude

odbornou knihovnu a měsíčník a založí museum; utvořila se už kancelář mezinárodní — se sídlem v Brusselu — jež bude připravovati každý rok i mezinárodní sjezdy. Předsedou zvolen ředitel král. tělocv. ústavu ve Štokholmě, maj. Sellén.

*

Boj o „humanitní studium" rozvířil se ve Francii. Reformou školskou z r. 1902 studia humanitní zmenšena na minimum na franc. gymnasiích. A také před tím už jevila se k nim nechuť. Tímto důvodem odpovídá také nynější ministr vyučování, syn berlínského pastora (!) Steeg. Prý studium mrtvých řečí vábilo žáky rok od roku méně. A nastal čas, že učitelé filologové byli proroky na poušti. Každá generace má své náklonnosti a své skoro instinktivní schopnosti. Intelligence 17. století nacházela zálibu v theolog. kontroversích. Naše mládež má už jakousi spontanní intuici na věci ze světa mechaniky, chemie, fysiky, pro něž my, starší generace v tom věku neměli jsme ani smyslu a tím méně průpravy. Ministr tedy myslí, že nelze bojovati proti této tendenci, již sama mládež přináší s sebou. Ministr myslil, že snahy po studiu humanitním odsoudí ostatně nejradikálněji tím, když je nazve klerikalismem a zpátečnictvím. Ale pro latinu a řečtinu vyslovili se akademikové, nikterak nepodezřelí z klerikalsmu: Henri Poincaré, Emile Ollivier, Anatole France, René Bazin, René Doumic a j. Za to v „Revue des deux Mondes" Emile Faguet (tedy spíše konserv. strany) nechuť ku humanismu vysvětluje tím, že lid jej má za luxusní, vzdělání. Vyšší gymnasium člověka vzdělává ke všemu a k ničemu. Dává mu vysoké formální vyspění, ale vědomostí mu nepodává, k ničemu ho nevycvičí. Člověk se tam stává pouze samým sebou; nevede k povolání, ač umožňuje v povolání svém vyniknouti. K otázce této ozval se také vlašský dějepisec Guglielmo Ferrero, který sleduje humanismus během minulých věků a má dnešní nechuť k němu za pomíjející vybočení kultury, na niž začaly míti nebývalý vliv banky, průmysl a obchod; nazývá to zamerikanisováním naší civilisace, jež se stalo dnes modou. Ale až se tyto nové složky a vlivy kulturní ustálí, lidstvo prý se opět vrátí k těm činitelům vzdělavacím, k tomu luxusnímu vzdělání, o něž se opírala vzdělanost minulých století. A zvláštní jistě jest, že severofrancouzští továrníci obrátili se také na ministra vyučování se žádostí, aby zavedl opět latinu a humanitní studia do středních škol. Neboť inženýři, kteří bez tohoto studia vyšli, nejsou schopni nijakou zprávu vypracovati, nemají slohu a neumějí vubec francouzsky! To je tedy první známka, že praktické obory, ty nové složky kulturní — vracejí se k humanismu.

*

Naše učitelské listy s velkým gustem oblašují, jak prý ženy italské vyslovily se pro výluku náboženství ze školy. Toť přece rozumí se samo sebou, vždyť na to byly svolány! a — die Kuh ist kein Singvogel, říkají teď Vídeňáci po mele s argentinským masem. Že ohromný počet žen italských vyslovil se pro náboženství ve škole, o tom už se chytře mlčí.

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. (Nový branný zákon Č. d.) Jednoroční dobrovolníci mohou sloužiti buď u vojenských oddílů vojskového stavu, nebo jako medikové, farmaceuti, zvěrolékaři, v odborech vojenské správy, ve válečném loďstvu a dle potřeby i v jiných vojenských odvětvích. — Jednoroční dobrovolníci, sloužící ve vojskovém stavu, přeloží se po vykonání jednoroční činné služby do zálohy, v které zůstanou 11 let (dosud byli jednoroční dobrovolníci stálého vojska po 10 létech přeloženi na 2 léta do zeměbrany, což pro ně dle nového branného zákona odpadne). Skládání nynější důstojnické zkoušky odpadne a jednoroční dobrovolníci se přeloží do zálohy jen na základě svých schopností, vojenských vědomostí, chování a smýšlení, praktického vyzkoušení jich způsobilosti buď jako důstojníci, důstojničtí aspiranti nebo poddůstojníci. Slovem závisí tedy dosáhnutí nějaké šarže od posouzení praktické služby a od dobrozdání velitelů a ne od čistě theoretické zkoušky, po případě od usnesení důstojnického sboru. — Jednoroční dobrovolníci medikové slouží dosud půl roku u pěchoty nebo myslivců (tirolských střelců) se zbraní v ruce, druhého půl roku odslouží si ve vojenské nemocnici po dosažení doktorátu lékařství. Nový branný zákon předpisuje pro ně jen 3 měsíční službu se zbraní v ruce u pěchoty, myslivců (tirolských střelců) a 9 měsíců po dosažení doktorátu lékařství ve vojenské nemocnici jako jednoroční dobrovolníky—lékaře. První díl činné služby musí odsloužiti do 24. roku svého stáří (dosud do 25 roku), druhý do 28. roku (jako dosud). Za lhůtu nastoupení k činné službě buď 1. duben nebo 1. říjen, nejpozději ale 1. říjen 28. roku jich stáří (dosud 1. duben). — Jednoroční dobrovolníci-farmaceuti budou dle nového branného zákona sloužiti teprvé když se stali magistry. Pro tuto výhodu se ale vyžaduje, aby do 1. října roku, v kterém byli odvedeni, měli již absolvováno 6 gymnasijních nebo reálních tříd a složili s prospěchem tirocinální zkoušku nebo mu prokázali, že studují farmacii a do 1. října svého 26. roku stáří diplom magistra farmacie dosáhli (dosud mají stejnou výhodu posluchači farmacie s předběžným vzděláním 4 gymnasijních tříd, dosáhnou-li do 24. roku jich stáří diplom magistra farmacie). — Jednoroční dobrovolníci zvěrolékaři povolávají se dle nového branného zákona k činné službě buď u jízdy, dělostřelectva nebo vozotajstva teprvé po dosažení diplomu zvěrolékařského, nabudou-li ho nejpozději do 1. října svého 26. roku stáří (jako dosud). — Jako jednoroční dobrovolníci mohou při válečném loďstvu dle nového branného zákona jen ti branci sloužiti, kteří 1. října roku odvodu jsou námořníky z povolání, mohou se prokázati vysvědčením o závěrečné zkoušce některé tuzemské nautické školy a byli jako námořní kadeti obchodních lodí nejméně rok naloděni (pobřežní plavba vyloučena) pro plavbu zámořskou (tato ustanovení jsou obsažena též v dosavadních branných předpisech). Jednoroční dobrovolníci válečného loďstva slouží vždy na státní útraty. — Dle nového zákona přeměňuje se dosavadní jednoroční presenční služba při oboru strojním válečného

loďstva v dobrovolnou 2 letou službu. K této službě se mohou hlásiti: absolventi technických škol (strojnického oddělení), kteří složili obě státní zkoušky, absolventi mechanicko-technického nebo elektrotechnického oddělení vyšší průmyslové školy nebo vyšší odborné zámečnické školy vídeňského technologického musea, dále absolventi kursu pro stavbu lodí na státní průmyslové škole v Terstu. Poněvadž služební podmínky byly o celý rok zostřeny (2 léta místo 1 roku), budou asi absolventi těchto ústavů v budoucnosti voliti si k jednoroční dobrovolné službě voliti jiný obor, z kterého mohou již po roce býti přeloženi do zálohy. — Důležitá ustanovení jednoroční dobrovolné služby jsou: zkoušku za záložního důstojníka nemusí dle nového branného zákona jednoroční dobrovolníci skládati a žádný z nich nesmí býti (i když nevyhoví) podržen druhý rok v činné službě, což dle nynějšího branného zákona jest dosud možné.

Výhody, které nynější branný zákon poskytuje duchovním a kandidátům duchovního stavu, každé zákonem uznané církve nebo náboženské společnosti, zůstávají i v novém zákoně branném nezměněny. Tyto osoby vřaďují se do náhradní zálohy.

Do náhradní zálohy zařadí se dle nového branného zákona též následující živitelé rodin: Jediný syn výdělku neschopného otce nebo ovdovělé matky, po případě jich zeť. Jediný vnuk výdělku neschopného dědečka nebo ovdovělé babičky, není-li zde žádného, výdělku schopného jich syna. Jediný bratr nebo poloviční (nevlastní) bratr úplně osiřelých nebo bez otce jsoucích sourozenců. Tyto výhody jsou obsaženy též v nynějším branném zákonu. Výhoda brancova trvá jen po tak dlouho, dokud se opravdu stará o výživu výše uvedených příbuzných. Tuto výhodu přiřkne zákon též nemanželskému synovi, který svojí prací živí vlastní matku nebo z matčiny strany pocházejícího výdělku neschopného dědečka, ovdovělou babičku nebo úplně osiřelé sourozence (dosud jen ohledně matky dle § 34 branného zákona, ohledně sourozenců dle § 60 branných předpisů). Stejnou výhodu skýtá branný zákon též brancům, jichž ostatní bratři nebo švakři slouží v činném stavu a sice i tenkráte, když tito příbuzní jako poddůstojníci z povolání dále činně slouží (dosud se na tyto poddůstojníky v branném zákoně ohled nebere) nebo jichž bratři nebo švagři mladší jsou nežli 19 let (dosud 18 let).

Nové ustanovení v branném zákoně bude, že stejná výhoda přeložení do náhradní zálohy může býti poskytnuta brancům, kteří prokáží se zvlášť ohleduplnými poměry stejného druhu jako v předcházejícím odstavci uvedeno. Z těchto branců může býti z jedné odvodní třídy přeloženo 4% odvedenců do náhradní zálohy (dle nynějších branných předpisů § 60 I. díl mohli tito branci býti posláni jen na stálou dovolenou).

Nový branný zákon poskytuje brancům, kteří se připravují pro určité životní povolání anebo kteří se učí umění nebo živnosti a činnou službou by velkou ujmu utrpěli, též v jiných ohleduplných poměrech,

výhodu, že mohou nastoupiti činnou službu místo 1. října roku svého odvodu teprve ve 24. roce svého stáří.

Zařadění do činné služby počíná (jako dosud) 1. říjnem roku odvodu (výjimky jsou výše uvedeny). V pádu mobilisace muže na rozkaz Jeho Veličenstva císaře pána počnouti zařazení i před 1. říjnem. Povolání do činné služby muže pro brance též v tom pádu nastati, kdyby ve větším rozsahu propukly vnější a snadno léčitelné nemoci, které se lehko přenášejí s osoby na osobu, a byla oprávněná domněnka, že branci by se ve svém domově buď nedostatečně léčili nebo úmyslně léčení zdržovali. V tomto pádu muže ministerstvo války ve srozumění s ministerstvem zeměbrany povolati tyto brance a předati je k léčení do vojenských zdravotních ústavů.

Náhradní záložníci povolávají se v míru k prvnímu vojenskému výcviku na 10 neděl (dosud jen na 8 neděl).

Poddůstojníci, kteří se zavázali k další dobrovolné činné službě, obdrží od 4. roku své služby hmotné (hlavně peněžní) výhody; u válečného loďstva teprve od 5. roku své další služby. Poddůstojníkům, kteří se uvolili již po 2. roce (u válečného loďstva po uplynutí 3. roku) k 4leté (u válečného loďstva k 5leté) praesenční službě, mohou se hmotné výhody poskytnouti již od 3. (u válečného loďstva od 4.) roku jich další činné služby.

Cvičení ve zbrani jsou dle nového branného zákona následovně určeny:

Pro záložníky, kteří sloužili činně jen 2 roky, určuje tento zákon 4 cvičení ve zbrani v úhrnné době na nejvýše 14 týdnů.

Záložníci, kteří sloužili činně po 3 léta, budou povinni jen ku 3 cvičením ve zbrani v úhrnné době nanejvýše 11 týdnů. Zkrácení doby cvičení ve zbrani pro tyto záložníky o 3 týdny oproti záložníkům, kteří strávili 2 léta v činné službě, znamená za 3. rok jich činné služby poměrně velmi malou náhradu.

Náhradní záložníci jsou povinni ku 3 cvičením ve zbrani, pokaždé nejdéle na 4 neděle.

Nový branný zákon ustanovuje, že jednotlivá cvičení ve zbrani nesmí déle trvati než-li 4 týdny. Výjimku tvoří válečné zápletky. V jednom a témže roce muže býti záložník a náhradní záložník (válečné zápletky vyjímaje) povolán jen jednou ku cvičení ve zbrani. — V 11. a v 12. roce služebním nemají býti záložníci a náhradní záložníci povoláváni všeobecně ku cvičení ve zbrani; jen když mají některé z dřívějších cvičení ve zbrani hraditi, povolávají se k němu v 11. a 12. roce své služby.

Branci, kteří se mohou vykázati výcvikem ve vojenském tělocviku a ve střelbě nebo byli před svým zařaděním do vojska nejméně po 2 léta činni u výcviku mládeže ve vojenském tělocviku a ve střelbě, nemusí konati posledního cvičení ve zbrani (toto ustanovení jest nové).

Cvičením ve zbrani ve větším rozsahu jsou podrobeni jednoroční dobrovolníci. Tito jsou v záloze povinni jako důstojníci, vojenští úředníci, důstojničtí a vojenští úředničtí aspiranti ku 4 cvičením ve zbrani, na

nejdéle po 4 nedělích; ukáže-li se, že jest pro jich praktický výcvik zapotřebí, mohou býti výminečně povoláni ještě k dalším 2 cvičením ve zbrani na nejdéle po 4 nedělích. Jednoroční dobrovolníci, kteří nebyli jmenováni záložními důstojníky, vojenskými úředníky, důstojnickými a vojenskými úřednickými aspiranty, jsou povinni ku 4 cvičením ve zbrani na nejdéle po 4 nedělích.

Každé povolání záložníkovo a náhradního záložníka do činné služby v pádu mobilisace platí za jedno cvičení ve zbrani; taktéž výminečné povolání záložníkovo a náhradního záložníka do činné služby na základě zákona z 31. května r. 1888 (§ 1. tohoto zákona ustanovuje, že když toho zvláštní poměry vyžadují, může se nejmladší ročník záložníků a tři nejmladší ročníky náhradní zálohy na rozkaz Jeho Veličenstva, císaře pána, povolati do činné služby). Přesahuje-li jich činná služba 28 dní, započítá se přebytek do následujícího cvičení ve zbrani. Trvá li jich činná služba přes 2 měsíce, odpadá každé další cvičení ve zbrani (toto ustanovení jest též obsaženo v § 2. zákona z 31. května r. 1888).

Kontrolní shromáždění konají se jako dosud po žních (obyčejně v říjnu) každého roku 1 den, který se vyhláškami určí (jako dosud). Nový branný zákon ale ustanovuje, že osobní dostavení se ku kontrolnímu shromáždění může býti jednou nahraženo písemním ohlášením.

Pro příslušníky válečného loďstva, kteří sloužili činně, 4 léta odpadají všechna cvičení ve zbrani (jako dosud). Jednoroční dobrovolníci válečného loďstva jsou v záloze povinni ku 4 cvičením ve zbrani na nejdéle po čtyřech týdnech. Příslušníci válečného loďstva podléhají kontrolním shromážděním za stejných podmínek jako příslušníci pozemní ozbrojené moci.

Nejdůležitější z přechodních ustanovení nového branného zákona jsou: Osoby, které při zavedení nového branného zákona byly již odvedeny, podléhají ohledně činné i branné povinnosti ještě ustanovením nynějšího branného zákona. — Úplná ulehčení v branné službě, na základě nového branného zákona zavedené dvouleté služební činné povinnosti, vstoupí v zákonnitou platnost teprve po 3leté přechodní době. U pěchoty, u myslivců, u dělostřelectva (kromě jízdného) a u technického vojska zůstane v této 3leté přechodní době v platnosti ještě 3letá činná služba; pro tyto odvedence trvá ale branná povinnost jen 10 let. Z této přechodní 3leté činné služby jsou však ihned po zavedení nového branného zákona vyjmuti odvedenci, kteří dle tohoto zákona vůbec mohou býti zavázáni jen k 2leté činné službě. K této kategorii patří: absolventi 6 tříd školy realní nebo gymnasijní, dále rovnocenných tříd uměleckých, obchodních, živnostenských, zemědělských nebo hornických ústavů. — Důležito pro tuto přechodní dobu jest, že již nabytá práva na službu jednoročního dobrovolníka zůstávají po tato 3 přechodní léta v platnosti. To platí zejména pro aspiranty, kteří na základě složení inteligentní zkoušky mohou jako jednoroční dobrovolníci sloužiti na vlastní útraty. — Mimo to přiřkne se dodatečně právo jednoročního dobrovolníka v této přechodní době všem brancům, kteří by na ně

měli nároky, kdyby v době jich odvodu byl již býval nový branný zákon v platnosti. — Jednoroční dobrovolníci, kteří byli odvedeni před uplatněním nového branného zákona, posuzují se ohledně svých nároků k službě jednoho dobrovolníka dle nynějšího branného zákona tehda, když ustanovení tohoto jsou pro ně příznivější než-li ustanovení nového branného zákona. (P. d.)

Letos v prvé polovici měsíce září budou se konati v komitátu Zemplen v Hor. Uhrách na hranici haličskouherské velké císařské manevry. Vrchní řízení těchto manevrů spočívá v rukou generála jízdy arcivévody Františka Ferdinanda, kterému bude přidělen přednosta generálního štábu generál pěchoty svobodný pán Conrad z Hötzendorfu. Jedné z protivných armád bude veleti generál pěchoty arcivévoda Bedřich, druhou povede generál pěchoty rytíř Liborius z Franků. Oba tito vysocí hodnostáři jsou již v míru ustanoveni za armádní inspektory, ve válce by převzali velitelství armád. Armáda severní bude se skládati z 10. armádního sboru z Přemyšle (s 2. a 24. pěší vojskovou divisí stálého vojska, 45. zeměbraneckou vojskovou pěší divisí, jízdeckou vojskovou divisí Jaroslava a 10. polní dělostřeleckou brigádou) a z 11. armádního sboru ze Lvova (s 11. a 30. pěší vojskovou divisí stálého vojska, 43. zeměbraneckou pěší vojskovou divisí, jízdeckou vojskovou divisí Stanislava, 21. jízdeckou brigádou ze Lvova a 11. polní dělostřeleckou brigádou). Jižní armádu tvoří 6. armádní sbor z Košice (15. a 27. pěší vojsková divise stálého vojska, 6. jízdecká brigáda stálého vojska z Miškolce a 6. polní dělostřelecká brigáda), košická zeměbranecká pěší vojsková divise a 1. uherská zeměbranecká jízdecká brigáda. — Severní armáda bude silná 81 praporů, 78 škadron a 45 baterií, jižní armáda bude čítati 37 praporů, 30 škadron a 19 baterií. — 6. jízdecká brigáda stálého vojska a uherská zeměbranecká jízdecká brigáda sloučí se po čas manevrů v kombinovanou jízdeckou vojskovou divisi. — Severní armáda bude míti východiště z Haliče, jsouc rozdělena ve dvě daleko od sebe vzdálené skupiny, takže jižní (uherské) armádě bude dána možnost rychlými pochody využíti mezery mezi oběma skupinami severní armády a zkusiti válečného štěstí proti jedné z nich, než by jí druhá skupina přispěla na pomoc. Manevrů súčastní se asi 90.000 mužů. K oběma armádám budou přiděleny řiditelné balony a aeroplány.

Oprava. Na 66. str. pozn. *d)* naší přílohy má býti: Jest 15. čl. Viklefův, jehož Hus hájil v druhé části třetího aktu universitního.

si secundum ipsam[a] *vivat, deficit. Tunc autem recte caro vivit secundum animam, si anima vivit secundum deum. Non dico*[b] *secundum carnem, nam si secundum seipsam vivere voluerit, deficit.* Hec ille.

Ideo magis verba thematis sunt de secunda vita sc. vita gracie intelligenda, ad quam nos apostolus hortatur dicens *Si spiritu vivimus spiritu et ambulemus*, quasi diceret — si pro quia —: quia spiritu vivimus i. e. spiritu sancto duce ad vitam gracie pervenimus (Joh. IV: *Spiritus est, qui vivificat)*, spiritu sancto eciam duce ambulemus, per bona opera proficiendo et de virtute in virtutem transeundo. Vbi dicit b. Bernhardus: *Paulus ex occasione spiritualis nature, qua vivimus, ad spiritualem conversacionem nos excitat, acsi diceret: Si caro non prodest quidquam i. e. carnalis conversacio, sed spiritus est qui vivificat, ipsam separari oportet sicut preciosum a vili, ut secundum spiritum ambulemus,*[c] *non secundum carnem.* Hec ille.

Modus autem ambulandi secundum spiritum est triplex: primo enim debemus ambulare digne quoad deum, secundo caute quoad nos et tercio honeste quoad proximum. Homo enim, qui bene disponitur quoad deum, quoad seipsum et ad proximum, ambulat secundum spiritum et non secundum carnem.

Primo dixi: Volens ambulare secundum spiritum debet ambulare digne quoad deum. De quo apostolus ad Col. 1.[1]: *Non cessamus pro vobis orantes et postulantes, ut impleamini agnicione voluntatis eius in omni sapiencia et intellectu spirituali, ut ambuletis digne placentes deo per omnia.* Hoc autem faciendum est tripliciter secundum tria, que ad hoc sunt necessaria: primum est rectitudo cordis, que necessaria est contra fidei dampnacionem et pravam intencionem; secundum est veritas[d] oris, que necessaria est contra mendacium et mendosam locucionem; tercium est iusticia operis, que necessaria est contra nequiciam et simulatam religionem. Hoc triplici modo legitur ambulasse David coram domino, de quo III. Reg.[2] dicitur: *Tu fecisti cum servo tuo David misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate et in iusticia et in recto corde.* Hec est via bona,[e] quia scribitur Ys. 33.[3]: *Qui ambulat in iusticiis et loquitur veritatem, iste in excelsis habitabit.* Quod eciam propheta[4] approbans inquit: *Domine, quis habitabit in thabernaculo tuo* et subdit respondendo: *qui ingreditur sine macula et operatur iusticiam, qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingwa sua* (Ps. 14).

Hanc viam quidam non ambulant, qui pretendunt habitum sanctitatis, legem dei allegantes, sed contra legem sen-
tenciam / inpugnant veritatis. De quibus II. Pet. 2[5]: *Et* 16
fuerunt pseudoprophete in populo, sicut et in vobis erunt, magistri

[1]) v. 9. n. — [2]) III. Reg. 7, 6. — [3]) v 15. n. — [4]) Ps. 14, 1—4. — [5]) v. 1.

a) A secundum seipsam, B secundum carnem. — *b*) A de eo — *c*) B vivamus. — *d)* B utilitas. — *e*) B recta ac bona.

mendaces, qui introducent sectas perdicionis. Et hii ex multiplici causa falsariis comparantur: Primo falsariis literarum, qui falsificant literas i. e. auctoritates sacre scripture pravis et extortis exposicionibus nusquam in doctoribus repertis, sed de nowo mendacia confingendo, glosas doctorum non admittendo. Contra quos loquitur apostolus I. ad Thym. VI.[1]): *Si quis aliter docet et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Jesu Christi et ei que secundum pietatem est doctrine, superbus est nichil sciens sed langwens circa questiones et pugnas verborum.*

Secundo comparantur falsariis sigillorum, quia falsificant sigilla i. e. ecclesiastica sacramenta, per que fideles ad vitam sigillantur eternam, confessioni auriculari, baptismo secundum ritum ecclesie applicato,*a)* extreme uncciοni et ceteris sacramentis detrahentes, ymmo quasi totum ritum ecclesie pervertere laborantes, que tamen spiritus sanctus disposuit*b)* in ecclesia militante pro salute hominum. De quibus prophetavit apostolus I. ad Thym. 4[2]): *In novissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum in ypocrisi loquencium mendacium.*

Tercio comparantur falsariis clavium, quia falsificant claves ecclesie i. e. potestatem prelatorum, dicentes eos non posse ligare vel solvere, dum sunt in peccato mortali, quia*c)* **non est episcopus, non est prelatus et per consequens nec sacerdos, dum est in peccato mortali.***d)* Si autem est in gracia, non ligat nec solvit, sed ligatum vel solutum solum pronuncciat et ostendit.

Contra primos*e)* loquitur b. Bernhardus super Cantica serm. 66.,[3]) ostendens quomodo stat peccatum mortale cum officio in ministris ecclesie et sic dicit: *Peccatores, inquiunt, sunt apostolici, archiepiscopi, episcopi, prelati et sacerdotes ac per hoc nec dandis nec accipiendis ydonei sunt sacramentis. Numquid ista duo conveniunt: episcopum esse et peccatorem? Falsum est: episcopus erat Cayphas et tamen quantus peccator, qui in dominum mortis dictabat sentenciam. Si negas episcopum, arguet te Johannis testimonium, qui eum in testimonium sui pontificatus f) eciam prophetasse refert. Apostolus erat Judas et licet avarissimus et sceleratissimus electus a domino. An tu de illius apostolatu dubitas, quem dominus elegit? Nonne dominus inquit: Ego vos duodecim elegi et unus ex vobis dyabolus est? Audis electum apostolum et eundem extitisse dyabolum et negas esse posse episcopum, qui peccator est? Super cathedram Moysi sederun scribe et pharizei et qui non obedierunt eis tamquam episcopis, inobediencie rei fuerunt eciam in ipsum dominum precipientem et dicentem: que dicunt, facite.* Hec ille.

[1]) v. 3. n. — [2]) v. 1. n. — [3]) Migne P. l. 183 col. 1160.

a) B approbate. — *b)* B disponit. — *c)* B quia dicunt. — *d)* Jest 15. článek Viklefův, jehož Hus krátce hájil na konci třetího aktu universitního. — *e)* B quos. — *f)* B episcopatus.

Hic error est nimis perversus et insanus, cum tunc episcopus vel prelatus vel sacerdos existens in peccato mortali non baptisaret nec consecraret nec alia sacramenta ex officio administraret, quod est error pessimus. Contra quem loquitur b. Augustinus super Joh. dicens:[1] *Non abhorreat columba ministerium malorum, respiciat domini potestatem. Quid facit tibi minister malus, ubi bonus est dominus? Neque enim qui plantat neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat deus. Si superbus fuerit minister, cum dyabolo reputabitur. et sic si luxuriosus, adulter vel ebriosus; sed in quo contaminatur donum Christi, quod per illum fluit? Purum est: per lapideum canale transit aqua ad ariollas, in canali lapideo nichil* 161b
generatur, sed hortus fructus plurimos affert.

Contra secundos, qui dicunt sacerdotes non dimittere peccata, sed solum dimissa ostendere, loquitur Hugo de S. Victore de sacramentis parte 14.[2] sic dicens: *Potestatem remittendi peccata quidam soli deo ita ascribere conantur, ut in ea hominem participem fieri posse nullo modo concedant et ad assercionis huius confirmacionem adducunt mundacionem illius leprosi Mat. VIII, quem dominus prius per semetipsum sanitati restituit ac sic denique ad sacerdotes misit, non ut eius mundacio virtute illorum perficeretur, sed ut tantummodo testimonio illorum confirmaretur. Simili modo nunc in presenti ecclesia dicunt ministeria sacerdotum*[a] *nichil amplius habere, nisi quedam tantummodo signa esse,*[b] *ut vid. ille, qui prius per contricionem cordis intus a domino absolvitur, postmodum in confessione oris ab eis absolutus esse ostendatur.* Et solvens sic dicit: *Sed fortassis qui hec de absolucione dicunt, quomodo quisque peccato ligetur, non satis diligenter attendunt. Duobus enim modis peccator ligatus est, ligatus est obduracione mentis, ligatus est debito future dampnacionis. Quamdiu namque gracia dei cum homine est, solutus est homo et ad bene operandum expeditus; sed cum per peccatum gracia dei subtrahitur, statim ipsa sua obduracione mens intrinsecus ligatur. Ista obduracio*[c] *sive excecacio mentis interiores tenebre sunt, in quibus homo pro peccato suo in presenti obligatus tenetur et nisi ab hiis in hac vita solutus fuerit, ligatis manibus et pedibus in tenebras exteriores eicietur. Sed quia nemo sua virtute post ruinam peccati surgere valeret, nisi divina gracia gratuita preveniens eum suscitaret, ideo necesse est, ut deus per graciam suam, quam peccantibus nobis iuste subtraxerat, quando per penitenciam iustificandi sumus, sola misericordia nullis nostris meritis precedentibus reddat, quatenus ipsa gracia adveniens cor nostrum a corpore infidelitatis et a peccati morte exsuscitet, ut sc. dum primum ipsa sola operante ad penitenciam compuncti a vinculis cordis absolvimur, ipsa demum cooperante penitentes a debito dampnacionis absolvi mereamur. Hoc bene in resuscitacione Lazari signatum est, quem ipse dominus per se prius intrinsecus a vinculo*

[1]) Migne P. l. 35 col. 1419. — [2]) Migne P. l. 176 col. 564—566.

a) B sacra. — b) B causent. — c) A vynech. mens — obduracio.

mortis absolvit, vivificatum autem deforis ministerio apostolorum solvi precepit. Sic namque in s. ecclesia vere mortuos peccatis per solam graciam suam interius vivificans ad compunccionem accendit atque vivificatos per confessionem foras venire precipit ac sic demum confitentes per ministerium sacerdotum ab exteriori vinculo h. e. a debito dampnacionis solvit. Debitum dampnacionis exterius vinculum dicitur, quia pertinet ad tenebras exteriores, quas evadere dignus non est, quisquis a tenebris interioribus solvi non meretur. Sed male inquiunt: de sacerdote deum facitis, qui ei potestatem dimittendi peccata, quod soli deo competit, tribuitis. Respondeo[a] *: Non ego sacerdotes deos facio, sermo divinus, qui mentiri non potest, sacerdotes deos facit. Diis, inquit, non detrahes et principi populi tui non maledices. Isti vero contra legis preceptum diis detrahunt, qui potestatem divinitus collatam sacerdotibus auferre volunt. Neque vero ego sacerdotibus potestatem dimittendi peccata tribui; ille hominibus potestatem divinam tribuit, qui de hominibus deos facit. Sed tamen ipse sicut ex semetipso deus est, ita eciam per semetipsum quando wlt sine humana cooperacione pec-*
162a *cata dimittere potest, hii vero, qui ex semetipsis dii non sunt, / illi nisi eo, a quo sunt hoc quod sunt, in eis et per eos operante et eis cooperante peccata dimittere non possunt. Quomodo ergo solus deus bonus est, nec tamen inde sequitur bonos non esse et eos, qui deo serviunt; quomodo solus deus mirabilia facit et tamen de iusto homine dicitur: Fecit enim mirabilia in vita sua: ita et solus deus peccata dimittit, tunc quoque quando sacerdos ab eo et ipse per eum dimittit. Nec dicendum est hominem ibi nichil facere, quia per eum deus facit, ymmo vero iam multo melius et multo verius facere, quia per eum deus facit. Hinc est, quod Petro principi apostolorum dicitur Quodcunque ligaveris etc. Mat. XVI. Non dixit: „quodcunque solveris" ut illi ayunt i. e. solutum ostenderis, fuit solutum, sed erit solutum, quia senteneiam Petri non precedit sed subsequitur sentencia celi. Ne autem soli Petro concessum putes, audi quid dominus de apostolis ac per hoc omnibus apostolorum successoribus et apostolorum vice fungentibus dicat: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis et quorum retinueritis peccata, retenta sunt eis. Ubi dixit: Si ostenderitis, fiet? Nunquam hoc dixit, sed dixit: Si feceritis, erit. Audiant ergo et intelligant: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Quibus hoc dicitur? Nam prius dictum fuerat: Accipite spiritum sanctum, ne vel quod dabatur crederetur contemptibile vel quod accipientes operantur existimetur ex humana virtute procedere. Non ergo mirum est, si homines dimittere peccata possunt, quia ut hoc possint, non ex sua sed divina virtute accipiunt et hominibus deum dare nichil aliud est quam deum hoc per homines facere.* Hec ille. Ecce quomodo iste doctor plane senteneiat, quod sacerdotes non solum ostendunt solutum, sed eciam solvunt et peccata dimittunt. Ex quo illi falsarii clavium i. e.

---

a) **Kodd. respondit.**

potestatis sacerdotalis et literarum i. e. sacre scripture apertissime convincuntur.

Sunt et alii falsarii gemmarum, qui falsificant gemmas i. e. patres sanctos et doctores ecclesie, propter dotaciones ecclesie vel religionum instituciones ipsos dampnatos asserentes[a]); sancciones eciam eorum et instituciones ab ecclesia receptas et approbatas reiciunt, humanas tradiciones appellando, quibus tamen ecclesia militans veluti gemmis preciosis adornatur, eo quod ecclesia presens tribus modis regitur et gubernatur teste b. Augustino in libro de fide christiana.[1]) qui dicit: *Ecclesia katholica per orbem diffusa tribus modis probatur existere i. e. regi. Quidquid in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarum aut tradicio universalis aut certe propria et particularis instruccio. Sed auctoritate scripturarum tota ecclesia constringitur,*[b]) *universali tradicione maiorum nichilominus tota, privatis vero constitucionibus et propriis informacionibus unaqueque ecclesia pro locorum varietate, prout unicuique visum est, subsistit et regitur.* Hec ille. Ecce ex verbis b. Augustini plane patet, quomodo ecclesia regitur et gubernatur 1) auctoritate scripture, 2) constitucionibus papalibus, que vocantur tradiciones universales maiorum, 3) constitucionibus episcopalibus in suis diocesibus, quas vocat proprias et particulares instrucciones. Nec licet constitucionibus talibus contravenire, eo quod tales constituciones pro lege tenende sunt, de quo Augustinus ad Cassulanum presbiterum[2]) sic scribit: *In hiis rebus, de quibus nichil certi statuit divina scriptura, mos populi dei et instituta maiorum pro lege tenenda sunt, et sicut prevaricatores legum divinarum, ita contemptores conswetudinum ecclesiasticarum cohercendi sunt.* Ne igitur instituta patrum et conswetudines / contempnantur,[c]) canon super hiis 162b auctoritatibus b. Augustini fundatus exhortatur dist. XI.[d]) sic dicens: *Nolite errare, fratres mei karissimi, doctrinis variis et peregrinis nolite abduci. Instituta apostolorum et apostolicorum virorum, canones quos habetis, hiis fruimini, ut eis freti contra cuncta inimicorum iacula persistere valeatis.* Et subdit causam: *Satis enim indignum est quemquam vel pontificum vel ordinum subsequencium hanc regulam refutare, quam b. Petri sedem et sequi viderit et docere. Multum enim convenit, ut totum corpus ecclesie in hac sibi observacione concordet, que inde auctoritatem habet, ubi dominus ecclesie tocius posuit principatum.* Hec ille.

Igitur qui instituciones et sancciones patrum non acceptant et eas ex vilipendio transgredi non formidant, ymmo ipsas pro nichilo reputantes apocrifas appellant, a fide Jesu Christi seducentes, ut dicit unus ex articulis XLV condempnatis[e]):

[1]) Je v C. J. Can. c. 8. dist. 11. — [2]) Je v C. J. Can. c. 7. dist. 11.

---

a) Tak v 22. a 44. článku Viklefově. — *b)* A construitur. — *c)* A condempnentur. — *d)* B q. VI. Jest c. 3. d. 11. — *e)* Jest 38. ze zavržených článků Viklefových.

tales ambulant viam non bonam, non secundum spiritum, disceduntque a rectitudine cordis, attendentes spiritibus erroris, loquentes mendacium in ypocrisi, de quibus loquitur propheta [1]): *Nescierunt neque intellererunt, in tenebris ambulant, movebuntur omnia fundamenta terre* (Ps. 81). Et[a]) per tales heu mota sunt fundamenta terre i. e. ecclesie hic in terris, cum omnia fere sacramenta ecclesie, potestatem clavium, indulgencias, reliquias sanctorum, dotaciones ecclesiarum, instituciones religionum, soluciones decimarum et oblaciones, super quibus olim fuit fundata religio[b]) christiana, nituntur funditus evertere et totaliter anullare. Sed vere nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Nos autem non sic ambulemus, sed *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.* Et hoc de primo.

Secundo dixi: Volens ambulare secundum spiritum debet caute ambulare quoad seipsum secundum illud apostoli ad Ephes. V [2]): *Videte, fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes sed ut sapientes.* Hoc autem fit tripliciter secundum tria, que ad hoc sunt necessaria, ut homo possit cavere a triplici hoste: primum est prudencia ex parte intellectus, que est necessaria contra astucias dyaboli, ideo swadet sapiens [3]): *Pelinquite infanciam et vivite et ambulate per vias prudencie* (Prov. 9). Secundum est paupertas ex parte affectus, que est necessaria contra concupiscenciam mundi; et hoc significatum est Ex. XV,[4]) ubi dicitur, quod filii Israhel ambulaverunt in solitudine. Tercium est maceracio carnis, que ex parte affectus est necessaria contra delicias,[c]) et hoc signatum est Ex. XIV,[5]) ubi dicitur, quod filii Israhel ambulaverunt per siccum in medio mari — sic enim fideles precipue sacerdotes et prelati debent ambulare secundum spiritum in bonis spiritualibus proficiendo. Sicut namque reprobi in corpore antichristi dyaboli ambulantes crescunt in secularibus cumulantes inpunitam nequiciam,[d]) que est seculi leticia, se inordinate ditando, lasciviendo et superbiendo: sic e contra boni in corpore Christi et per consequens in Christo, qui est fons humilitatis, castitatis et ewangelice paupertatis, ambulantes proficiunt, se circa bona triplicia sc. honesta, delectabilia et utilia humiliando, castigando, depauperando secundum beneplacitum summi dei. Et sicut superbia, lascivia et avaricia
163a circa bona honesta, delectabilia et utilia sunt / gloria et divicie carnis et seculi false et inanes: sic humilitas, castitas et paupertas ewangelica[e]) circa bona eadem sunt vere et plene gloria et divicie spiritus, quibus vere et formaliter gloriosus et dives est et dicitur. Primi enim sc. superbi, lascivi et avari sunt gloriosi et divites in mundum, secundi vero, humiles, casti et pauperes sunt divites et gloriosi in deum. Vnde[f]) Christus, pauperrimus in mundum, fuit in deum ditissimus et anti-

[1]) Ps. 81, 5. — [2]) v. 15. n. — [3]) Prov. 9, 6. — [4]) v. 22. — [5]) v. 29.

[a]) B ideo. — [b]) B ecclesia sive religio. — [c]) A vynech. que — delicias. — [d]) B maliciam. — [e]) B ecclesiastica. — [f]) A bene.

christus, in mundum ditissimus, erit summe pauper in deum. Quanto enim quis spiritu h. e. racione et voluntate plus se humiliat circa bona honesta, quanto plus se castigat circa bona delectabilia, quanto plus se depauperat circa bona utilia, que triplicia bona sunt velut suprema, media et infima bona: tanto plus ambulat et proficit secundum spiritum et de tanto fit magis gloriosus et dives in deum. *Christus enim passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius* (I. Pet. 2).[1] Cum enim Christus nec superbiendo circa bonum honestatis nec lasciviendo circa bonum delectacionis nec ambiendo circa bonum utilitatis post sui humiliacionem gloriam, post castigacionem delicias et post depauperacionem[a] divicias regni celestis accipere in summo promeruit: hoc nobis exemplum reliquit, ut sequamur vestigia eius, si volumus regnum celeste promereri, quia quod Christus pro nobis fecit, hoc eciam a nobis fieri requirit, ut dicit b. Augustinus in serm. de nativ. Marie: *Pro nostra enim redempcione non aurum dedit, non argentum appendit, non pecuniam numeravit, sed se ipsum tradidit, sangwinem preciosum sui corporis fudit, propriam pro nobis animam posuit. Expedit igitur, ut redemptori suo semetipsum offerat, quicunque ad eius consorcium festinat pervenire; illius vestigia imitetur in via, qui cum eo gaudere anhelat in patria; illum sibi ducem faciat in itinere, qui eius particeps esse desiderat in pervencione. Nemo se fratres inaniter seducat, nemo se vane spei vanitate decipiat! Non enim possumus gaudere hic de seculo et illic regnare cum Christo.* Hec Augustinus.

Quid ad hec dicent gulosi et luxuriosi, quorum deus venter est, quorum delectacio aut in ventre aut sub ventre est, qui in luxuriis et castrimargia sua corda enutrierunt et corpora, de quibus apostolus scribit ad Phil. 3.[2]: *Multi ambulant, quos sepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico eciam inimicos crucis Christi, quorum deus venter est, quorum finis interitus.* An ignoratis, quod pingwedo carnis, delicie corporis, saturitas[b] ventris aut ante mortem eos deserent aut ipsi illa relinquent in morte? Quapropter b. Bernhardus tales alloquitur dicens: *Ó homo, cur carnem tuam inpingwas et inebrias preciosis rebus, quam post paucos dies vermes devoraturi sunt in sepulchro, et animam tuam bonis operibus non adornas, que deo et angelis eius presentanda est in iudicio? Cur ergo animam tuam vilipendis et carnem ei preponis? Dominam ancillari et ancillam dominari magna abusio est.* Hec ille.

Igitur secundum apostoli consilium ad Rom. VIII[3]) *non secundum carnem ambulemus, sed secundum spiritum. Debitores enim / sumus* 163b
non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaveritis,

[1]) v. 51. — [2]) v. 18. n. — [3]) v. 4., 12. n.

---

a) Rukk. dampnacionem. — b) B securitas.

vivetis, hic sc. vita gracie et postea vita glorie. Status enim presentis vite est status militandi, laborandi et merendi. Et quia quanto quis in hac vita se plus humiliat per obedienciam in bonis honestis, plus se mortificat per abstinenciam a bonis delectabilibus, plus se depauperat renuncciando bonis utilibus, tanto plus militat, laborat et meretur et de tanto amplius ambulat secundum spiritum: ergo necessario prout quis in statu presentis vite est humilior, castior et ewangelice pauperior, de tanto plus spiritu vivit et secundum spiritum ambulat. Econtra autem sicut aliquis est superbior, lascivior et cupidior, de tanto plus secundum carnem ambulat. Nos autem non sic ambulemus, sed *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus*. Et hoc de secundo.

Tercio dixi: Volens ambulare secundum spiritum debet honeste ambulare quoad proximum; ad quod swadet apostolus I. ad Thes. 4[1]): *Rogamus vos fratres, ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt*. Et hoc fit tribus modis: primo proximum diligendo, ad quod hortatur nos apostolus ad Eph. V[2]) dicens: *Imitatores mei estote sicut filii karissimi et ambulate in dileccione sicut Christus dilexit nos, quia qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat* (I. Joh. 2).[3])

Secundo proximum errantem ex caritate corrigendo. Hoc enim sequitur ad primum: qui enim proximum vere diligit, spinam de planta pedis conatur extrahere et alia incommoda que potest corporalia ammovere. Multo magis qui proximum diligit, debet spinam cordis i. e. peccatum mortale, quod cor gravissime pungit, de corde evellere quantum in eo est per correccionem, cum anima incomparabiliter est nobilior quam planta — igitur si beneficium operis exhibet in minori, multo magis debet vere diligens[a]) beneficium exhibere in maiori. Sed[b]) quis facile invenitur, qui velit illam spinam sibi extrahi, qui velit illam dileccionem sibi exhiberi i. e. qui velit reprehendi? Et ubi est ille sapiens, de quo dictum est: *Argue sapientem et amabit te?* (Prov. 9).[4]) Numquid tamen ideo non debemus reprehendere et corripere fratrem, ne securus tendat in mortem? Certe sic,[c]) quia *qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue, salvabit animam eius a morte et operit multitudinem peccatorum* (Jac. ult.).[5]) Nec iram eius debet attendere, qui correpcionem suscipere dedignatur, quia si uno tempore vel loco contempnit, alio tempore cum ad se venerit, forte gratus erit, ut senten-ciat[d]) b. Augustinus in ep. ad Felicem et Rusticum: *Ideo si veritas et amicus dissenciant, amicus Plato, amicus Socrates, amica magis veritas; non propter iram amici vel favorem amicus veritati sed veritas amico est preponenda*. Nec cessandum est a correpcione, si ipsum amicum senserit emendari; ubi autem intellexerit, quod correpcio sua non recipit profectum apud eum, conversacionem subtrahat,

[1]) v. 11. — [2]) v. 1. n.: imitatores dei . . . — [3]) v. 9. — [4]) v. 8. — [5]) Jac. 5, 20.

[a]) B exhibemus, debemus, diligentes. — [b]) A Si. — [c]) A non. — [d]) B má: cum ad se revertitur, forte de ea gratus sumat. Vnde b. Augustinus . . .

Ročník XXVIII. Číslo 10.

HLÍDKA.

První zánik cisterciensského kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal JAN TENORA. (Č. d.)

Ale Žďárští poslouchati nechtějí a ještě i jiné poddané klášterské jak v Moravě tak v Čechách po sobě potahují a pozdvihují, i v suplikacích k císaři podpisovati smějí a tak „tu svou zlobivost a urputnost“ jinými zakrývají. Než tím se prozrazují, neboť jako jiní poddaní a zvláště ti, kteří jsou v Čechách usedlí, nemají sobě slušně co stěžovati do biskupa ani opata, tak i biskup i opat jsou s nimi dobře spokojeni; — toliko Žďárští sami dopouštějí se toho neposlušenství a pozdvižení. Biskup tedy císaře prosil, aby poručil trestati „takové jejich nevážné a výtržné předsevzetí“ a zlehčování a opovržení soudu manského, aby nařídil, aby se k soudu manskému příštímu dostavili, jemu se kořili, o prominutí prosili a nadání svá předložili, — a tak aby biskupa i právo jeho ochránil, poddané ty přidržel k náležitému poslušenství a přísně zakázal, aby císaře „takovými svými zbytečnými a obmyslnými zprávami nabíhati a zaměstknávati více se nepokoušeli.“ [1])

Čeho se biskup dožadoval, aby Žďárští učinili a prokázali, o tom se jim ani nezdálo. Trvali již od několika let v neposlušenství, a prošlo jim to; rozkazův a obsílání biskupova si nevšímali, poručení císařská se nevykonávala. Potvrzením císařským svých privilejí se honosili a posilovali se tím ve své neposlušnosti; toho neučinili, jak císařský dekret z 20. února 1596 kázal, aby je vrátili, nýbrž opět a opět císaře žádali,

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 16, fol. 333—337, 339—341; kop. 34, fol. 195—199. Brtbch.

aby dekret ten byl odvolán a zjinačen. Všecko pozdvižení a odboj proti biskupovi vedli Žďárští, kde „několik bouřlivých osob“ všecko pobouřilo; potom k sobě potáhli i jiné poddané klášterské v Čechách i na Moravě osobujíce sobě jakožto přední toho kláštera městečko nějakou nad nimi vrchnost „s pohrůžkou, jestli by s nimi za jednoho člověka nestáli, že jich za zrádce a nepoctivé lidi míti chtějí.“ Tak se stalo, že někteří, aby se uvarovali od Žďárských takových důtek a pomluv, neosmělili se od nich se odtrhnouti, ačkoli projevili, že nemají a neměli sobě si co stěžovati do biskupa; tak také zejména osvědčovali ti, kteří byli v Čechách usedlí. Ti, kteří pobývali na pomezí českém, oznámili Žďárským dokonce, že s nimi nikterak nechtějí státi v tom pozdvižení, ale Žďárští přece ve svých suplikacích k císaři podpisovali všecky poddané jak na Moravě tak i v Čechách, jakoby spolu s nimi stáli za jednoho člověka. Doma mívali často zapověděné schůzky, a z nich vycházely jejich stížnosti a suplikace. Podávali je opatu Vadianovi, který však oznamoval je biskupovi, do Žďárských sobě stěžoval a prosil, aby jim přetrženo bylo takové jejich výtržné a nenáležité předsevzetí, vysílali s nimi některé osoby ke dvoru císařskému, kde drahný čas zůstávali a prosby přednášeli, aby byli slyšáni, a aby byl dekret císařský odvolán.

Žďárští dovolávali se své vrchnosti opata Vadiana, aby je zastal a obhájil proti biskupovi. Ale Vadian choval se k biskupovi korrektně; dokladem toho jest, že když r. 1597 Václav Hrubčický z Čechtína zapohnal k soudu zemskému půhonem zatkyně Jiříka Čechočovského z Čechočovic, jenž držel na gruntech kláštera žďárského dvůr v Kobylí, odeslal opat půhon biskupovi a žádal v té věci za ochranu a opatření, čehož se mu dostalo; biskup zástávaje se ho dovozoval, že všecky osoby na gruntech klášterních sedící náležejí jediné k soudu manskému; opat uznával také soud manský a na něm byl mu r. 1597 pokládán rok s Pavlem, dvořákem z Rojetína i jinými. [1])

---

[1]) Tamže, kop. 34, fol. 22, 43, 44, 210. Brtbch. Opat nemohl se pro nemoc dostaviti k soudu manskému a dán jest mu rok nemocný, který měl potom na posudku 6. října 1597 prokazovati. Proto psal mu biskup 19. září, aby 22. nebo 23. září přijel i se svým úředníkem Kašparem Štyslem do Kroměříže, aby se o všem rozmluvilo, rada vzala a to vše na jisté míře mohlo býti postaveno. — Pavel, dvořák v Rojetíně, pohnal u soudu manského opata, že po smrti Kunhuty, dvořky v Radešíně, tety manželky jeho, uvázal se opat v ten dvůr a ves, k němuž Pavel lepší právo a spravedlnost míti se pravil. Ale Pavel nestál k roku svému a proto dal naň opat stanné právo (Knihy rokové od letha 1591 v Kroměříži v k.-a. archivě fol. 44.)

Opat Vadian poddaných v ničem nestěžoval, a poddaní si v ničem na něho nemohli stěžovati, ale proti soudu manskému nemohl se Žďárských zastati, protože v právu nebyli. Nesl také nemile takový odboj a pozdvižení, jímž trpěli poddaní i klášter. Vida, jak Žďárští pořád proti biskupovi vyslané posílají, náklady na to vedou, své živnosti meškají a tudy na svých statečcích hynou a téměř nemožni jsou, aby spravovali berně císařské a úroky klášterní, obeslal před sebe všecky rychtáře, starší a osoby z městeček a vsí ke klášteru příslušejících. A před opatem „vyjímaje toliko některé bouřlivé osoby těm stížnostem proti biskupovi všichni téměř odepřeli,“ a vyznali, „že se jim od biskupa žádné ublížení a zkrácení nestalo“, a že „všeho jako kdy prve v užívání jsou.“ K soudu manskému však nechtěli se stavěti, protože se obávali, že by soud proti nim a jim na úkor rozhodl o nadáních jejich, kdyby je předložili; v tom všecek odpor jejich se soustřeďoval a vrcholil.

Když jednání opata Vadiana se Žďárskými bylo bezvýsledným, napsal o všem tom pozdvižení zprávu ke dvoru císařskému a dovolával se toho, aby již jednou ke konci přiveden tento nekonečný spor, ježto tak dlouhým průtahem lidé chudnou, a bude-li to ještě dále trvati, úplně zahynou, „odkudž půjde nejposléze, že klášter i sebe ti nad sebou, manželkami i dítkami zapomenutí lidé zavedou.“ [1])

Na tento přípis opatův došla ode dvora císařského odpověď, jaké se nenadáli ani opat ani biskup. Úmyslem obou bylo urychliti u dvora konečné vyřízení rozepře a v důsledcích toho donutiti Žďárské, aby se podrobili biskupovi, a zatím teď v Praze přesunuto bylo těžiště celé rozepře. Ze sporu Žďárských s biskupem udělán byl spor Žďárských s opatem, — a biskup a nároky jeho, které byly uznány již za oprávněné dekretem císařským, byly úplně stranou odstaveny.

Žďárští měli v Praze své vyslané a jim poručil císař 18 listopadu 1597 oznámiti, že spolu s nejvyššími úředníky a soudci zemskými, radami svými, v krátkých dnech vezme ještě v bedlivé a pilné uvážení své tu všecku věc a nedorozumění, oč mezi opatem žďárským a jimi poddanými činiti jest, a že na to učiní resoluci. Zatím tedy aby se vyslaní zase domů vrátili, a opatu žďárskému, jakožto vrchnosti své, v náležité poddanosti stáli, všelijaké povinnosti, jimiž jsou spravedlivě povinni, vykonávali a nižádné protimyslnosti k dalšímu zaneprázdnění císařovu nečinili. Také že je biskupu olomouckému poručeno od císaře,

---

[1]) Tamže, kop. 34, fol. 284—286, 292—295. Brtbch.

aby nařídil při opatovi, aby se k poddaným zatím, než císař rozhodne, choval všelijak náležitě a pokojně, a aby jich pod žádným způsobem v ničem mimo slušné nestěžoval ani stěžovati a jim ubližovati nedopouštěl.[1])

Přípis tohoto psaní císařského odeslali Žďárští biskupovi. Nad tímto neočekávaným obratem rozhorlil se však Stanislav Pavlovský nad míru. Tolikráte již tak zevrubně a obšírně podával zprávu do Prahy o záležitosti žďárské, vypisoval, v čem jest její podstata, a domohl se uznání svého práva, — a teď přešlo se přes jeho vrchní právo na klášter k dennímu pořádku, jakoby ho ani nebylo, jakoby Žďárští ničím povinni mu nebyli, a k němu žádného zřetele míti nemusili. Vážky rady císařské sklonily se úplně na stanovisko Žďárských. Biskup poznával v přípise císařském zase ruku svých protivníkův a závistníkův u dvora císařského, kteří opět popírali platnost směny mezi biskupem a knížetem Karlem minstrberským z toho důvodu, že díti se neměla bez vědomí stavů království Českého, protože některé grunty a vesnice v království Českém leží, které do markrabství moravského a k soudu manskému biskupství olomouckého potahovány býti neměly a nemohou. Při tom popírali také právo biskupovo fundatorské a projevovali snahu klášter komoře císařské přivlastniti. Biskup rozhorloval se nad takovými praktikami „některých nepokojných a závistlivých lidí", kteří pod způsobem ujímání se a vyhledávání jako nějakého práva císaři biskupa ošemetně osočují, a sami chtějí jakoby svou úlisnou bedlivostí a rozšafností císařovi se zakázati, milost a lásku sobě způsobiti a úřadu nějakého a vyvýšení dosáhnouti. Trpce si na takové svým přátelům stěžoval, že Žďárským „hřbet drží", toliko aby biskupovi škodili a větší neřesti a zbytečné zaměstnání stropili.

Psal hledaje zastání a podpory nejvyššímu kancléři, který se mu pak zakazoval, že nedá ublížiti biskupovi, aby ještě více „ti výtržní, nevážní a bouřliví lidé fedrunkův měli." Biskup mu za to děkoval 28. listopadu 1597 a rozhorleně prosil, aby Žďárským, kteří „jako chámové a urputné pokolení" nechtějí znáti, že náležejí k soudu manskému, nebylo to lehce váženo, nýbrž aby byli trestáni, potvrzení svých nadání aby hned odvedli a napotom podobného „zbouření a neposlušenství" se nedopouštěli. Podobně psal místokancléři 27. listopadu

[1]) Místodržitelský archiv v Praze. Kaiserliche Befehle 106, fol. 56 v. November č. 36. Brtbch.

a stěžoval si na všecku neposlušnost Zďárských, těch urputných a výtržných lidí a žádal o pomoc a přímluvu, aby jim takové neváznosti, výtržnosti a omylné, nepravé zprávy jejich nebyly prominuty, a taktéž dopsal 28. listopadu Janu Millnerovi z Milhauzu, sekretáři království Českého, jemuž také opakoval stížnosti své do Žďárských žádaje ho, aby upřímně v radě císařově přednesl, jaké má biskup celé a dokonalé vrchní právo fundatorské na tom klášteře.

V listě svém ze dne 2. prosince p. Ladislavovi Berkovi projevoval biskup svou nevoli proti Žďárským ostrými slovy, že by jinde již dávno byli „takoví padúši" ztrestáni, a že by to i těm „radlfirerům" nebylo lehce váženo, a odmítal tvrzení proti směně s Karlem minstrberským pronášená stanovením těchto fakt: 1. směna ta jest potvrzena s vědomím, radou a bedlivým uvážením nejvyšších pánův úředníkův a soudců zemských a rad jiných Českých, kteří by nepovolili, kdyby se vztahovalo něco na ujmu království Českého; 2. poddaní v Čechách, co se práva dotýče, nepotahují se ku právu manskému, tak že platy, berně a jiné povinnosti podle země České od opata tam z nich se spravují a odbývají; — neoddělují a neodtrhují se tedy od království Českého v ničem, než pozůstavují a zanechávají se při způsobu starobylém a právě, ku kterému tam náležejí; biskup jen jako prve kníže Karel minstrberský má na nich na sebe převedeno vrchní právo fundatorské. Biskup dále osvědčoval, kdyby jen věděl, co všecko se mluví a proti němu uvádí, že by odpověděl tak, že by se snad i ti zlobiví a závistliví lidé zastydnouti a zahanbiti musili. Ale poněvadž ještě ani o nich ani o jejich úkladech nemá žádné dokonalé vědomosti, poroučel to Bohu, císaři a nejv. kancliři, v kteréhož má dověrnost, a žádal p. Berku za přímluvu, aby vyvedl císaře z toho, byl-li od někoho tak postranně informován, ježto tam žádný nemá se oč ujímati ani vyhledati císaři žádného práva.

Císaři psal biskup již 29. listopadu, že Zďárští od několika let zůstávají v neposlušenství, a že jen Zďárští sami jsou původci dosavadního odboje; druzí jsou od nich zrovna donuceni, aby s nimi stáli, a někteří s nimi vůbec nechtějí státi. Zďárští tedy neoprávněně podpisují ve svých suplikacích k císaři všecky poddané klášterské. Od biskupa nestalo se jim žádného ublížení, jedinou příčinou pozdvižení Žďárských jest, že se nechtějí stavěti k soudu manskému. Biskup přivozoval pak císaři k paměti dekret z 20. února 1596, jímž rozepře se Zďárskými byla rozhodnuta, ale dekret ten posud nevykonán, a Žďárští osmělují se neustále neposlouchati, potvrzením svých svobod

se honositi, odvolání dekretu se dovolávati a císaře zaneprázdňovati. Prosil tedy, aby jim bylo přísně přikázáno, aby „ti urputní a neposlušní Zďárští“, „výtržní a svávolní lidé“ již nenabíhali císaře ani biskupa, aby byli potrestáni, aby potvrzení svých svobod do kanceláře vrátili, k soudu manskému se postavili, a napotom v náležitém poslušenství a poddanosti biskupovi, jako fundatorovi, a opatu, pánu svému, stáli, vrchností svou se spravovali a císaře zbytečně nezaměstknávali.

Toho času dostavil se na Kroměříž k soudu manskému opat žďárský Vadian. Biskup oznámil mu poručení císařské z 18. listopadu. Opat odpověděl biskupovi tak, jak si biskup přál, listem datovaným ještě na Kroměříži 6. prosince 1597, že poručení císařské, co se jeho týče, jest bezpředmětno. Opat si posavad nepokládal žádných stížností před císařem do poddaných klášterských, ani poddaní od něho jakého ublížení netrpěli a nenesli, sobě do něho nikdy nestěžovali a slušně co stěžovati nemají, pročež opatovi jest velice divné, jaké by ty věci a nedorozumění mezi opatem a poddanými byly, vždyť ničeho takového není. Kdyby byly však vznikly mezi opatem a poddanými nějaké věci a nedorozumění, že by se byl utekl podle starobylého způsobu k biskupovi, jak předešlí opatové s konventem svým činívali, utíkajíce se k fundatorům svým. Opat vyrozuměv po obeslání rychtářův a starších, kdy skoro všichni odepřeli stížnostem Žďárských proti biskupovi, jak se všecko zběhlo a stalo, psal ke dvoru císařskému, aby učiněn byl konec rozepři, při níž chudnou poddaní a trpí klášter, a aby byly provedeny císařské dekrety. Na takové psaní opatovo není potřebí žádné výpovědi císařské.

Biskup posílal odpověď opatovu císaři 7. prosince a znova poukazoval na to, že v rozepři dosavadní nejedná se o opata, nýbrž že „některé bouřlivé osoby“ z městečka Zďáru pozdvihli se proti biskupovi; prosil tedy císaře, aby pozůstavil opata při té omluvě, a aby ochrannou ruku držel nad tím, co již dekretem nařídil.

Zatím byl zvěděl biskup, že věc žďárská přišla k odkladu až k sjezdu nejvyšších úředníkův a soudců zemských království Českého, který byl o sv. Kateřině, — ale potom nebylo o ní jednáno ani do polovice prosince. Tehdy 14. prosince 1597 posílal biskup nejvyššímu kancléři psaní opatovo zároveň se svou odpovědí k císaři a vyslovil se o psaní císařském, že téměř neví, jak mu rozuměti. Předkládal, že opat není původem ani žalobníkem v té věci, než biskup, a dával na uváženou kancléři, jaká by tu pořádná výpověď mezi opatem a Zďár-

skými měla býti, „nebo pořádný a spravedlivý soud býti nemůže, kdy actorem seu accusatorem, reum et iudicem není." Takové psaní z císařské kanceláře nemělo se ani dáti; zajisté musilo se to státi z nějakého omylu, přehlídnutí nebo nedorozumění písaře, který to koncipoval. Biskup žádal pak, aby již jednou bez dalšího zaměstknání, kteréhož ti neposlušní lidé nejsou hodni, k náležitému skončení byla přivedena ta věc podle předešlých biskupových mnohých spisův a žádostí, a aby ti „zlí, svávolní lidé" byli ztrestáni a k poslušenství přivedeni. Byl-li by kdo příčinou takových dlouhých odkladů hledaje svého prospěchu a osočuje z nenávisti a nepřízně biskupa, jehož by chtěl připraviti vymyšlenými zprávami a „finantěmi" o právo fundatorské dědičné, aby to kanclíř oznámil, aby věděl biskup, jakou odpověď dáti na zprávy takových lidí, kteří neštěstí a těžkostí lidských vyhledávají, a aby mohl jejich námitky a pomluvy vyvrátiti. Doufal proti takovým pomluvačům, že pravda zvítězí. [1])

Ale vítězství toho se biskup Stanislav Pavlovský nedočkal. Pravdou-li, co Steinbach uvádí poukazuje na akta odboje měšťanů Žďárských, vyšlo ještě r. 1598 poručení císařské Žďárským, aby již dali pokoj, a vážně byli napomenuti, aby uznali biskupa olomouckého beze všeho dalšího odporu za řádně potvrzeného vrchního pána kláštera a všech klášterských poddaných. [2]) Ale v korrespondenci biskupově ničeho není o tom zaznamenáno; a bylo-li přece vydáno takové poručení, jisto jest, že Žďárští zase neposlechli. K soudu manskému se nepostavili a na obvinění biskupovo neodpovídali nikdy za života biskupova. Tak zůstala rozepře u soudu manského bez projednání a urovnání, až u obvinění, kterým biskup vinil rychtáře, starší, konšely a obec Žďárskou, poznamenáno v knihách rokových na straně: „Umřel J. M. K. pan biskup." [3])

Umřel 2. června 1598. S ním umřel i jeho půhon na Žďárské k soudu manskému. Zápas, který vedl na uznání práva svého, nebyl

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, kop. 34, fol. 274—281, 284—286, 292—295, 343 až 345. Brtbch.

[2]) *Steinbach*, l. c. I. 249 dodávaje ještě, že Žďárští teď se podrobili, slibovali poslušnost, litovali, že se tolik proti biskupu provinili, a prosili pokorně a poníženě za odpuštění; tak že se tedy biskup aspoň na sklonku svého života dočkal uznání svého práva fundatorského na klášter a vybojoval si je. Ale údaje tyto nejsou správny ani pravdivy.

[3]) Knihy rokové v k.-a. archivě kroměřížském, (od léta 1591), fol. 30; sdělil pan archivář Fr. Snopek.

dobojován, ale vkročila v boj smrt a ztupila jeho ostří. Na jedné straně vyrazila z ruky zbraň, a způsobila tak oddech a odpočinutí druhé straně, straně, která vlastně úporný onen boj zahájila.

Po smrti biskupově za administratorů biskupství Jana Strniště ze Styrnu, Lukáše Laeta a Eliáše Hovoria z Vyškova byl se Žďárskými pokoj. Nový biskup František kardinál Dietrichštejn zvolen byl teprve 26. května 1599 a na Moravu přibyl v říjnu. Za příkladem svého výtečného předchůdce brzy pomýšlel na obrod náboženského života. Prostředkem k tomu měla býti také visitace všech klášterů mužských a ženských na Moravě, i těch, které byly přímo papeži podřízeny, jež byla mu ještě koncem roku 1599 papežem Klementem VIII svěřena za tím účelem, aby z klášterů vady odstranil a kázeň zavedl.

O klášteře žďárském informoval se biskup kardinál Dietrichštejn brzy a dobře poznal, jak velikou nesnáz působí manský poměr kláštera k biskupství, proti němuž tak úporně se Žďárští postavili, a proti němuž zároveň ozývaly se hlasy také u dvora císařského. Hledal východisko ze spletité situace, a nejlepší cestou zdálo se mu býti, aby klášter žďárský připojen byl ke statkům stolním biskupství olomouckého. Tím činem nejkratčeji by byly odstraněny potíže a nesrovnalosti co do statků klášterních v Čechách, a odstaven by byl zase jeden důvod, jehož dovolávali se Žďárští utíkajíce se do ochrany císařské komory. Spolu pak bylo by připojení kláštera k biskupství ještě těsnější a bezprostřední, a vzepření se proti pravomoci biskupově bylo by již předem vyloučeno a naprosto bezvýsledno.

Na podzim r. 1600 poslán byl kardinál Dietrichštejn Rudolfem II. k papeži do Říma o pomoc peněžitou na válku proti Turkům. Této příležitosti použil, aby osobně vyžádal si u svého velikého příznivce Klementa VIII. dovolení, aby klášter žďárský připojen byl ke stolním statkům biskupství olomouckého. Písemně, jak bezpečně souditi možno, zakročil o to u papeže již spíše, udávaje za důvod, že v klášteře není dostatečný počet mnichův a že v něm jest mnoho jiných nedostatků co do reformy klášterní a zachovávání řeholní kázně. Papež dal tyto stížnosti do kláštera oznámiti generalnímu opatovi řádu cisterciensk ého, jenž ujišťoval sice, že jest hotov, zavésti zase co nejspíše v klášteře řádnou reformu a řeholní kázeň, uvésti tam větší počet řeholníkův a poskytnouti jim výživy, a všecko činiti ku prospěchu a dobrému řízení kláštera, — ale ve skutečnosti neučinil ničeho a reformu odkládal a oddaloval. Zatím však kardinál Dietrichštejn jednal osobně u papeže a poukazoval, že z nejasného poměru kláštera k biskupství hrozí ne-

bezpečí, že by mohla královská komora Česká zboží klášterní, neb alespoň nějaký jeho díl, prodati a odciziti. Těmito a jinými ještě důvody přiměl kardinál papeže, že vydal 23. prosince 1600 kardinálovi breve, jímž mu ukládal, aby kromě toho, co sám papež druhým listem svým výslovně poroučel generalnímu opatu, stanovil jemu nebo jeho řádnému prokuratorovi nebo zástupci lhůtu alespoň jednoho roku, do které byl by povinen klášter zreformovati a do něho zatím dvanáct řeholníkův uvésti, a pokud by důchody klášterní stačily, měl býti počet řeholníků ještě větší, a nikdy neměl pod 12 klesnouti. Zároveň měl kardinál oznámiti generalnímu opatu nebo jeho zástupci, nestane-li se tak od nich ve lhůtě dotčené, že papež potom klášter se vším právem a příslušenstvím připojí ke statkům stolním biskupství olomouckého dědičně, že poručí, aby biskup reformu klášterní provedl, 12 mnichů do kláštera uvedl a stále tam choval, a že všecko učiní, co bude prospěšno k zdárnému řízení a spravování kláštera a k zachování jeho zboží a práv.[1])

Ale řád cisterciensky postavil se na odpor tomu, aby kardinál Dietrichštejn sám jsa súčastněn v té věci zakročoval a rozhodoval, a agent řádový opat Vincenc Longus[2]) domohl se v Římě toho, že bullou ze 14. května 1601 poručil Klement VIII. nunciovi apoštolskému na dvoře pražském Filipu Spinellimu, aby provedl další vyšetřování o klášteře žďárském. Předmětem jeho byly údaje kardinálovy, že v klášteře již od kolika let poklesla kázeň řeholní a život řeholní byl zanedbán, tak že mnichové na počet sotva čtyři rozpustile jsou živi a stýkají se na mnohé pohoršení a k nevážnosti k řádu svému s jinověrci, jichž jest mnoho v oněch končinách. Představení řádoví, ačkoli bylo jim papežem nařízeno klášter reformovati, odkládali doposud reformu prováděti, a přece bylo potřeba, aby byl větší počet mnichů do kláštera uveden a pokleslá kázeň aby byla napravena. O klášter by mohlo býti postaráno, kdyby byl se vším svým panstvím, právem a příslušenstvím přivtělen ke statkum stolním biskupství olomouckého se závazkem, že se v něm stále bude chovati 12 mnichu, kteří by tam pod svou řeholí žili, a jimž by se přikázal na vychování, ošacení a jiné potřeby slušný a hojně postačující podíl z duchodů téhož kláštera, které se cenily ročně na 1000 dukátů. Z takového opatření sliboval si kardinál, že co nejspíše napraví se kázeň, a že se bohoslužba v klášteře nemálo povznese.

---

[1]) Zemský archiv v Brně: Žďár klášter Lit. A. čís. 190 (originál na pergameně).

[2]) Jméno jeho uvádí *Steinbach*. l. c. I. 259, — ale co dále vypráví, že vyvrátil všecky žaloby na klášter, tak že odvolán byl výrok papežský o přivtělení kláštera ke statkům biskupským, — nesrovnává se s pravdou.

Všecky tyto okolnosti měl nuncius apoštolský vyšetřiti a shledá-li, že jest tomu tak, měl přivtěliti klášter žďárský kardinálu Dietrichštejnovi jakožto biskupu olomouckému a jeho nástupcům se zmíněným závazkem chovati v klášteře 12 mnichů, kteří by žili v konventě a podle řeholy své. Bullou touto bylo tedy již papežem v zásadě dáno povolení, aby klášter byl připojen ke stolním statkům biskupským, bez ohledu na to, kdyby i představení řádoví a jiní interessovaní odpírali takovému přivtělení; při tom projevoval papež vůli svou, aby klášter v duchovních věcech nebral ujmy a v časných netrpěl škody.[1] (P. d.)

[1]) Bulla tištěna u *Steinbacha*, l. c. II. 238—243.

Vývoj a snahy české filosofie.

Napsal Dr. Jos. Kratochvil.

Hrdě můžeme se pochlubiti, že my Čechové byli jsme prvním národem střední Evropy, který počal pěstiti filosofii jazykem rodným, jazykem lidovým proti vševládnoucí latině, jazyku učenců. Již v první třetině století čtrnáctého byl do češtiny přeložen List s nebe poslaný, apokryfní to památka křesťanské mystiky. Na počátku druhé polovice tohoto století objevuje se Sborník mystický, pod názvem Ráj duše, překlad to latinského Paradisus animae od Alberta Velikého. Sborník však obsahuje i četné jiné spisy křesťanských mystiků: Požár lásky sv. Bonaventury, výbor z homilií sv. Řehoře a z knih Davida Bosáka. Mystická vroucnost a obrazotvornost charakterisují co nejlépe tyto spisy. Tedy traktaty mystické jsou první spisy filosofické v národě českém. Sklon k mystice a zbožnosti patrný jest již v této době.

Není tedy divu, že i velicí kazatelé, Konrád z Waldhúz, Milič z Kroměříže a Matěj z Janova pohybují a řeční v ovzduší těchto snah a idejí nábožensko-mystických.

Kázaní těchto mistrů rád poslouchával také praotec české filosofie Tomáš ze Štítného, jenž sám nazývá se žákem Miliče z Kroměříže. Štítný se narodil r. 1331 na malé tvrzi venkovské ve vsi Štítném, blíže Jindřichova Hradce. Útlý věk ztrávil na otcovské tvrzi. Z prvních dojmů mládí vnesl do spisů svých prostou, jadrnou mysl venkovskou, nelíčenou zbožnost, lásku ke ctnostem, k přírodě a vlasti a především k rodné své řeči české. Vysoké učení Karlovo přivábilo jej do Prahy, kde se oddal studiu svobodných umění. V Praze obzvláště rád chodíval na kázání Miliče z Kroměříže, o němž píše kterak „plápoláše silný duch z něho v boží milosti“ a kterak „mnohoj vydal ohňových slov.“ V 35. roce vstoupil ve svazek manželský, z něhož měl pět dítek. Tři z nich záhy zesnuly. Věnoval se s tím větším tedy úsilím výchovu zbylých dvou: Jana a Anežky. Jim na poučenou skládal své spisy. Zemřel r. 1401.

Nedal se povýšiti na mistra svobodných umění t. j. doktora filosofie v našem názvosloví, ale přece psal o věcech a záhadách nejhlubších. Proti odporu mistrů pražské university psal spisy své jazykem rodným, popularisoval vědu a šířil vzdělanost mezi prostým lidem venkovským.

Jeho první spisy jsou překlady různých mystiků: Davida Bosáka, Richarda a Sto Victore, Huga a Sto Victore, Bonaventury a rovněž

otců církevních sv. Augustina, Řehoře velikého a jiných. Ucelený světový svůj názor čili filosofii svou podává v knize Řeči besední. Ve formě rozhovoru otce s dětmi jedná tu o Bohu, andělích, o člověku a mravních jeho úkolech. Že jest Bůh, jest mu pravdou samozřejmou, co však jest Bůh, lze jen tušiti: Je to ideal dokonalosti lidskému rozumu jen zdaleka srozumitelný. Nejvelkolepější stopy Boží nalézá Štítný v přírodě, v kráse přírody, jež ukazuje k účelnosti všech věcí. Andělé jsou duchové rozumní, netělesní, mezi Bohem a světem stojící, prostředkující mezi Bohem a světem. Pád andělův a člověka nepříčí se ani moudrosti ani moci Boží, neboť svoboda vůle rozumného tvora dopouští, aby i zlým se mohl státi.

Filosofie Štítného je zajímavá i po stránce praktické. Jeho Knihy šestery o obecných věcech křesťanských ukazují praktickou stránku jeho rozumování a hloubání o věcech božských a lidských. Štítný hledí mravně napraviti člověka a povznésti k původnímu čistému křesťanství. Nápravu hledá v obrození všech vrstev křesťanské společnosti; ukazuje hříchy velikých i malých a napomíná je k pronikavé změně života.

Filosofické názory jeho jsou ovšem ohlasem myšlenek sv. Augustina, sv. Tomáše Akvinského a středověké scholastiky vůbec, ale jeho spracování je samostatné a nové. Bylo to filosofování ve formě ušlechtilých spisů prostonárodních. V tom jest nejvýznačnější stránka Štítného. Ne chladným rozborem scholastické logiky dokazuje své pravdy, nýbrž mystickou vroucností a ohnivým horováním rozehřívá a dojímá srdce. Ze studia mystiků přejal básnický a řečnický vzlet své mluvy. „Jeho gnosis a scholastika taje v mystiku: lyrickým vznětem, malebnou obrazností působí ne na střízlivý rozum, nýbrž na cit, kolébku to velkých činův, a vnuknutí vyšší jakési inspirace t. zv. divanie jest mu nejlepší cestou k zapuzení hříchu, k založení šlechetnosti, k počátku pravé moudrosti a pokory křesťanské.“ Nadšen do nejvyšší míry důstojností víry křesťanské píše a upravuje své spisy s láskou v pravdě apoštolskou, aby hojně čítány byly „na hradě, v kosteli, na poli i v besedě.“

Filosofické prvky nalezneme i ve spisech theologův a kazatelů z doby náboženských převratů v Čechách. Třeba jen vzpomenouti na jména: Matěj z Janova, Jan Protiva nebo Mistr Jan z Husince a Jeronym. Ale prvky ty jsou přece jen po stránce čistě filosofické málo významné. Tím významnější za to je druhý velký filosof po Tomášovi ze Štítného, zakladatel Jednoty Bratrské Petr

Chelčický (1390—1460). Narozen ve vsi Chelčicích u Vodňan, odebral se v mužných letech do Prahy, aby seznámil se s vůdci opravného směru a jejich učením, přijímaném z knih Wiclifových. Zásada Wiclifova, že Bible stačí za zákon života křesťanského, zaujala jej úplně a určila další jeho vývoj myšlenkový.

Svoje názory filosoficko-náboženské a svoje snahy socialní vyslovil v knihách: Postilla čili Kniha výkladuov spasitedlných na čtenie nedělní (1441) a zvláště v Sieti viery pravé. Základ a vzor jediný života křesťanského jest Kristus a evangelium. Vše měří dle toho: duši člověka, život veřejný i soukromý, umění i vědu. Více mravokárce než filosof jest Chelčický tvrdý, drsný, často bezohledný a vždy naprosto důsledný.

Veřejné a náboženské poměry 15. věku zdají se mu plným pohanství, přese všecky křesťanské zvyky a obřady vnější. Církev prvotní byla chudá, pokorná, plna lásky k Bohu a bližnímu, současná však nezná učení Kristova. Cílem jejím je svět, ne Kristus, bohatství, ne chudoba, ukrutenství a násilí, ne čistá a nezištná láska křesťanská, požitkářství, ne však odříkání. Kristovi stoupenci jsou jen ti, kdo zlořády těmi trpí, sami chudi jsouce a pokorni, jak Kristus kdysi. Nad životem a smrtí rozhoduje jedině Bůh, který dal lidem zákon lásky, aby milovali nejen přátele, ale i nepřátele. Proto hroznou, nekřesťanskou věcí jest válka, třeba byla podniknuta, jako války husitské, ve jménu Kristově. Křivdy a násilí nesmíme spláceti mstou a novým násilím, naopak skutky dobrými odplácejme křivdy. Kristus přišel proto, aby odvrátil nás od milování věcí pomíjitelných a naučil nás lásce k věcem božským. Sesvětštělý život kněží i věřících tupí zákon Kristův a předmětem lásky činí stvoření, nikoliv Stvořitele.

Chelčického soustava, píše Vlček, je tudíž sen, velký sen doktrinářského umu a osamělého hloubání, idealní konstrukce prostřed čtyř stěn dvorce, vzdáleného světa, politiky, státního života, vědy i umění. Je to krajní reakce spiritualistická proti krajnímu zneužívání světa. V takové úplné neodvislosti nevyskytl se myslitel v celé tehdejší Evropě. Chelčický je typ myslivé lidovosti českého člověka 15. století. Je prostý, jasný a logický, určitý, ale i drsný a příkrý. Pravý český sedlák! Se stanoviska katolické dogmatiky nauky jeho jsou bludné, jak dokázal Dr. Ant. Lenz, ale nesmí se zapomínati na mravní a společenské pozadí doby, která nutně ideje ty vyvolala.

Nutno připustiti, že Chelčický základní myšlenky své soustavy přejal z ciziny, z Viclifa, Valdenských a Táborských, ale dusledností

a podrobností svého provedení staví sny Chelčického na vrchol obrodných snah, zahájených Miličem a Tomášem ze Štítného.

Zák Chelčického, Mistr Jan z Rokycan, názory učitele svého šířil kázáními v Týně i svojí Postillou. Když pak nadšení posluchači jeho zatoužili zaříditi si život podle učení evangelia, uchýlili se z Prahy a navázali styky s Chelčickým a založili tak Jednotu Bratrskou. V pevnou jednotu sorganisoval rozptýlené členy bratr Řehoř přesně dle názorů Chelčického. Nástupce jeho bratr Lukáš Pražský († 1528) slevoval již značně ze zásad Chelčického a Řehořových, jistě vlivem šířícího se tehdy humanismu. Dílo jeho dokonává a dovršuje Jan Blahoslav. Oba myšlenkové proudy nové doby renaissanční, bratrství a humanism spojuje v ladný celek. Přesvědčuje Jednotu Bratrskou, že i nejpřísnější zásady křesťanské dají se srovnati se snahami vědeckými a uměleckými, a jeho působením zůstává Jednota věrna svému obrodnému poslání nábožensko mravnímu.

Prvým skutečným filosofem Jednoty jest Matouš Konečný (1572—1622). Jeho kniha Theatrum divinum, t. j. Divadlo boží jest prvým pokusem vševědným. Veškero tehdejší vědění o světě a jeho zřízení, o člověku a jeho povinnostech shrnouti chce v jeden celek a podati tak obecný, ucelený názor světový. Základem poznání je zjevení boží. Svět je dílo boží, moudrost Boha jeví se v účelném zřízení světa. Středem všehomíra je země, středem tvorstva člověk. Tělem souvisí s ostatními živočichy, duchem však s anděly a Bohem. Duše lidská má trojí mohutnost: rozum, vůli, pamět. Rozum nemůže odporovati víře, neboť obé je dar boží Vůle je svobodná. Pamět má se obraceti k Bohu a jeho vůli, aby se zbystřila. — Hlavní myšlenka filosofie Konečného je snaha ukázati dokonalost a harmonii stvořeného světa a dokázati, že podobný soulad je také nejvyšším cílem lidské společnosti. Filosofie na tu dobu velmi zajímavá a v pravdě křesťanská.

Na straně katolické podobné názory a snahy šířil Tomáš Bavorovský († 1562), kazatel při dvoře pana Viléma z Rožmberka. Ve své Postille české hlásá stejně jako Konečný, že evangelium jest pramenem víry i zdrojem vzdělání, že jen jím možno dojíti k názoru zcelenému, souladnému.

Pokračovatelem ve filosofii bratra Mat. Konečného a největším duchem v Jednotě vůbec jest učitel národů Jan Amos Komenský. Světový význam jeho spočívá ovšem ve snahách paedagogických, ale i filosofie jeho jest velmi významná. Komenský narodil se 1692 ve vsi

Komně u Uher. Brodu. Teprve v 16 letech dostal se na latinskou školu v Přerově, později pak studoval v Herbornu a v Heidelberku, kteréžto studium mělo na celý jeho život vliv trvalý. Ze spisů jeho pro filosofii nejdůležitějších jmenuji: Labyrint světa a ráj srdce (1631), Hlubina bezpečnosti (1633), Pansophiae diatyposis (1643) a z části i spisy paedagogické: Didaktika, Brána jazyků a Informatorium. Komenský zemřel r. 1670 v Amsterodamě.

Filosofie Komenského vychází od idealu Kristova. Soudobé hnutí humanistické přizpůsobuje svému idealu. V životním jeho názoru souladně splývají věda s vírou. „Člověk jest, píše, nejdokonalejší, nejdivnější tvor na zemi, jeho cílem jest věčné s Bohem blaženství, život na zemi má býti důstojnou průpravou k životu na nebi.“ Ve filosofii vychází z racionalistického názoru Descartova a připravuje půdu myšlenkám Leibnitzovým. Labyrint světa pohybuje se ovšem ještě ponejvíce v ovzduší středověké mystiky, ale již paedagogické práce mají podklad čistě filosofický.

Nejvyšším bodem jeho filosofie jsou snahy jeho vševědné či pansofické. Podobně jako Konečný chce shrnouti a sjednotiti veškero vědění své doby v jednotný, ladný celek na podkladě křesťanském. „Doufá pevně, píše Drtina, a po celý svůj život, že sjednocením vědění své doby, založením skutečné vědy čili pansofie zlepší se poměry společenské a politické, lidstvo si uvědomí jednotu svou a důstojnost lidskou a zařídí si bytí pozemské ve shodě se změněnými poměry, dospěje k dokonalosti, založí si zde království boží, obnoví ztracený ráj.“ Pansofie má býti filosofií, jak sám píše, „zřetelem ke krátkosti života, stručně, zřetelně podanou.“

Pansofie má podati jednotné poznání Boha, přírody a umění na základě smyslů, rozumu a víry. Praobrazy všech věcí jsou v Bohu, v přírodě jsou jen jejich nápodobeniny, v umění nápodobeniny druhého stupně, dle útvarů přírodních uměle zhotovené. Poznání lidské jest jednak přirozené, smyslové a rozumové, jednak nadpřirozené, opírající se o Bibli. Hotová vševěda bude podobná „žebříku Jakobovu, bude vyváděti člověka ze všeho viditelného k neviditelnému, ze země k velebnosti boží, abychom zde v konečném bodě svého bádání a žádání pokoj nalezli, abychom napili se z pramene původního všeho štěstí a života lidského.“

Pansofický ideal Komenského byl jeden z největších idealů lidstva, ale nedošel bohužel splnění. Bylo to dílo nad síly jediného člověka. Ale myšlenky jeho hutné a plodné tím nezanikly, do dnes působí na

lidstvo silou nezměrnou. Ve svých vznešených snahách, plných bratrské lásky a jistou měrou i snášenlivosti, jeví se Komenský vyvrcholitelem idealních snah českobratrských. Velkolepé jeho myšlenky tvoří základ pro další vývoj velké synthesy filosofické, tvoří základ zdravých snah po jednotě a míru, po souladu učení Kristova s výsledky exaktních věd.

V duchu křesťanském postupuje také filosofie česká z doby novější. Prvek náboženský jest v duši české obzvláště mocný a významný. Po hrozném úpadku literárním a vědeckém ve století osmnáctém uveřejňuje farář Vincenc Zahradník v „Hlasateli" r. 1818 první novočeskou rozpravu filosofickou „Rozjímání o některých stránkách praktické filosofie." Vedle řady menších prací filosofických pokusil se o českou logiku a psychologii. Práce Zahradníkovy vydány prof. Čádou nákladem Akademie a jsou důkazem, že novověká práce filosofická začala velmi slibně.

Základy filosofie, totiž logiku a metafysiku, vydal r. 1844 děkan v Libuni, žák a přítel Jungmanův Antonín Marek. Význam práce jeho spočívá hlavně v zakládání vědeckého názvosloví českého.

Jiní čeští filosofové této doby: Augustin Smetana, Ign. Hanuš a Fr. Klácel přiklonili se k idealismu Hegelovu, pod jehož vlivem také sestavoval svůj pokus o aestetiku Frant. Palacký v nedokončené knize Krasověda čili o kráse a umění kniby patery 1820—22.

Augustin Smetana (1814—51) snažil se o spojení filosofie Heglovy s přírodní filosofií Schellingovou. Psal však jazykem německým. Spisy: Die Katastrophe und der Ausgang der Geschichte der Philosophie 1850, Der Geist, sein Entstehen und Vergehen 1865. V „Otázkách a názorech" spisy ty nedávno přeloženy. (P. d.)

Z norského písemnictví.

Podává Alois Koudelka.

Norsko. Náklonnost k mystickému blouznění a mření, jímž se vyznačují všecky práce Knut-Hamsunovy (jenž — mimochodem řečeno — vloni v srpnu (4.) slavil svoje Abrahamoviny), doznává v poslední době silné ozvěny v norské literatuře. Tom. Krag, jenž nyní zaujímá první místo mezi norskými spisovateli, představuje se na př. v „Magistru Magius-ovi“, jako interpret okkultních dějů duševních. Základní tón knihy udávají slova titulního reka, jež zní: „Dávno již jsem si myslil, že všichni, kdož jednou v životě svém na koráb přišli, jejichž mysl neodvratnými osudy až do nejhlubších záhybů byla rozervána a setřena, slovem: že všichni, kdož tajemným způsobem přijali duchovní posvěcení k novému a hlubšímu životu, k stejnému — ať už vědomky nebo nevědomky — spějí cíli, k čistému a pravému poznání Boha, jenž určuje všecky osudy naše.“ To zní arci velmi věřícně, ale hlavní hrdina povídky nemá nic společného s hrdinou víry obyčejného rázu — neboť po skončení pozemské pouti jest mu odepřeno i pohřbení v posvěcené zemi.

V týchže stopách berou se J. Fredrik Winsnas-a „Johannes og Helena“ a „Pastor Hals“ Petra Egge-ho; oba staví v střed jednání svých prací zjev anachoretů, kteří doufají, že vysvobozeni budou z pochyb, jež zmítají badateli po pravdě, jestliže dadouce vale světu o samotě žíti budou. Wisnas je hlubší, pod jeho názorným podáním pochybnosti, dorážející na hrdinu, starořímského válečníka a bojovníka za víru, rozuzlují se v apotheosu mučednictví vůbec, kdežto E. větší důraz klade na individuální moment k náboženskému pokoji pokušeními a bouřemi propracovávajícího se zápasníka.

Nils Kjaer vyniká nade všecky mladší nor. spisovatele co do jasného postřehování a intuitivní znalosti lidí. Libuje si v nejroztodivnějších námětech a problémech. Ve své sbírce črt „Smaa Epistler“ pojednává skoro o všem, co umění milovnému cestovateli po kontinentě do očí padnouti jen může.

Knut Hamsun zklamal očekávání obecenstva svým dramatem „Livet i Vold“, po česku snad „Hříčka života“. Kromě K. Naerupa, jenž se pokusil o jakési zachránění jeho poukazem na mistrovský dialog kusu, všichni kritikové praví, že toto domnělé chef d' oeuvre H. je pochybené ve všech podstatných bodech, ano, že prý si autor při zauzlování dramatického uzlu vytknutou thési tak usnadnil, že to vypadá jako výsměch svědčící všem platným pravidlům umění.

„Ny Könsmoral“ (Nová morálka) slove společenská studie Johanny Meyerové (Dánky), jež navazujíc na knihu své krajanky Kar. Michaelisové („Nebezpečné stáří“), zdůrazňuje ostřeji a důsledněji zásadu o nezadatelnosti osobní zodpovědnosti.

Herman Bang, jenž přese všecky chyby platí za nejlepšího dánského dramaturga, podává ve své knize „Masker og Mennesker“ řadu duchaplných aperçu o moder. hercích a umění divadelním.

Joh. V. Jensen uveřejnil řadu povídek a črt, jimž dal název „Mythy“. J. pokládá se za virtuosa dánské řeči.

Z mladších upoutali pozornost Harald Tandrup svým románem „Det tabte Paradis“ (Ztracený ráj) a Knut Hjortö románem „Den fortabte Son“ (Marnotratný syn). Oba pojednávají velmi vážná themata, a to způsobem až urážlivě hrubým, neomaleným; kniha T. jedná o sexuelním problemu, a autor, jenž se jeví býti velikým idealistou, dospívá toho úsudku, že jenom úplné, bezohledné projednávání pohlavní otázky umožní dorůstající generaci rozlišovati, co že je na poli erotiky dovoleno a co jak z mravních, tak i estetických důvodů musí zakázáno a zapovězeno býti. H. podal známé bibl. podobenství v moderním zpracování; mnoho je v jeho knize cynického a působí odporně, ale svědčí o schopnosti autorově podati ostře a svědomitě, co v životě viděl.

Pod úroveň dovoleného padá K. Michaelisové „Nebezpečné stáří“ (Den farlige Alder) a Emmy Drachmannové „Ingers Aegteskab“ (I. manželství). Jistý dánský kritik nazval knihu Mich. „pohlavní hysterií“, a právem. E. D., rozvedená choť slavného, zemřelého lyrika, vypravuje ve své knize historii svého manželství a uvádí s neslýchanou dosud v literaturách nestoudností, — myslím, že to přiléhající výraz, — o erotických výstřednostech svého zesnulého muže. A nejpěknější při této ženské porkerii je, že dámy dánské v několika málo dnech první její vydání rozebraly a že vyšla nákladem téže firmy, jež vydala práce velikého lyrika. Pravdu má kritik, jenž napsal, že autorka z toho, „co zažila a vytrpěla“, uvila hodně smradlavou kytici.

Palle Rosenkrantz docílil velikého a zaslouženého úspěchu svým kusem „Betroede Midler“ (Svěřené peníze). R. je zkušený kriminalista a obratný spisovatel divadelní; používá se zálibou ve svých kusech zkušeností, jichž nabyl jako právník na venkově — a umí vám výborně jak zadrhovati dramat. uzel, tak i jeho překvapující rozuzlení připravovati, a že sem a tam pár kapek sentimentalismu vstříknutých na divadlo pro lid neuškodí, také ho tajno není; tož nelze se diviti, že je miláčkem obecenstva.

V jistých spisovatelských kruzích dánských ode dávna pozorovati bylo značnou nespokojenost s vlivem škodným, jakým působí nynější chef přední nakladatelské firmy d. (tak zv. Gyldendalske Bogh.) na literaturu. A tož aby tomuto vlivu čelili, ustavili se v novou vydavatel. společnost s obmezeným ručením. Společnost ta vydala už více knih, nejpozoruhodnější je svazek duchaplného povídkáře K. G. Bröndsteda „Tolo danske Historier" (z nichž co nejdříve několik ukázek podám) a sbírka literarních essayí prof. Paludana „Mellem Semestrene", z nichžto zvláštní pozornosti zasluhuje pojednání o franc. středověké poesii troubadourů.

Werner of Heidenstam (Švéd) podal svým ctitelům pěkný dárek na památku svou sbírkou pojednání, projevů a řečí, jimiž básník z rozličných pohnutek a za nejrozmanitějších okolností do styku s veřejností přišel. Zcela novým je v knize H. druhé oddělení nadepsané „Fantasie", v nichž autor vystupuje v póse dramatického debatéra. Oddělení to podává dvě jednoaktovky, z nichž první má nadpis: „När hämudgudinnorna vaknar" (t. j. Když se bohyně pomsty probudí). V ní dává se střetnouti — ostře kousavým dialogem — anarchisticky smýšlejícímu pastorovi s knížecí osobností — representantům to dvou protichodných názorů světových. Zábava obou končí tím, že sluhu církve zastřelí zástupce moci z boží milosti! Rovněž tak pichlavou toninou nese se i druhý div. kus „Kolovrátek". Název celé sbírky zní „Dagar och händelser" (Zažité a zkušené).

„Yttersta domen" (Poslední soud) zove se román mladého autora C. Svenson-Granera (Švéda). Je to vesnická povídka, jež se obírá hnutím nábožensko-ekstatickým, jež pojednou rozruší klidnou hladinu pokojné kdysi farnosti. Děj v užším slova významu zavírá v sobě historii lásky a utrpení dvou hodných lidiček, Pera a Eliny, již přicházejí do styku s panujícím hnutím a jím — každý svým způsobem — jest unesen. V pozadí odehrává se ponurá aféra travičská, jež dovedně odměřeným způsobem je základním akkordem dějovým. Svédská kritika chválí prostou, neumělkovanou mluvu, trefné vystižení lidu i kraje a dovedné zpracování celé látky.

První křesťané a Sokrates.

Podává DR. KAREL HUBÍK. — (Č. d.)

V těchto větách, jež působivě zakončují druhou obranu, Justin stručně formuloval své Credo. První apologie prohlásila většinu náboženských poznatkův u filosofů za majetek křesťanský, poněvadž prý byly dle jejího stanoviska převzaty ze Starého Zákona; druhá apologie prohlašuje rovněž všecky nábožensko-filosofické poznatky nežidů za poklad křesťanský, ale z jak docela různého, vznešeného důvodu. Týž Logos, který se nejdokonaleji křesťanům zjevil a sděluje, jest pramenem ovšem ne četných, a ne dosti jasně vyslovených pravd u filosofů, poněvadž se Logos mimo křesťanství jen nepatrným způsobem lidstvu sdílel. Ale on je semeništěm vší pravdy, proto nemůže pravda u filosofů státi v odporu s křesťanstvím, plným zjevením pravdy. Křesťanství je zavrcholením filosofie a filosofie stupněm, předsíní, vůdcem k celé pravdě, ku Kristu — παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν. Co Klemens Alexandrijský o nějakých čtyřicet let později šíře rozváděl,[1]) to již Justin zřetelně naznačil. A tak jako Justin v mladších letech z toho žil, co židovská filosofie alexandrijská vybudovala a co tamže mladé křesťanství od ní převzavši sobě přizpůsobilo, tak nová škola alexandrijská křesťanská žije tím a staví na výsledcích, k nimž Justin na konci svého pohnutého života úsilovným, po pravdě vždy žíznícím bádáním dospěl.

Zápasy ony o poměr mezi křesťanstvím a filosofií řeckou rozčeřily do hloubky život římských křesťanů, zvláště všech, kteří svým vzděláním stáli v popředí. Bylo mezi nimi o tom problému hovořeno, důvody pro i proti odvažovány a zkoumány, ale ne každý shledal námitky z tábora protivného tak přesvědčujícími jako Justin. Snad

---

[1]) *Geffcken* (Zwei griech. Apologeten, str. 252—256) neprávem vytýká Klementovi neujasněnost a neujednotělost v nazírání na poměr mezi filosofií a křesťanstvím. Klemens nenazývá filosofii náhradou za křesťanství, nýbrž jen průpravou, vůdkyní, nehledá v ní tudíž celé pravdy, nýbrž nachází jen částky, zlomky její, ani jí neuznává za nezbytnou průpravu na křesťanství — jak výroky jeho jasně dokazují. Proto jen povrchní člověk shledává rozpor na př. ve slově: »My křesťané nemusíme ani do Athen, ani do ostatního Řecka, ani do Ionie . . .« (Protrept. XI, 112); majíť přece křesťané celou pravdu . . . Ani toho mu nelze považovati za porok, že myslí jakoby Plato a ostatní Řekové čerpali přímo z Mojžíše (Strom. I, 25, 165; V, 14, 103; V, 1, 10 atd.). Klemens uznává výslovně možnost, že Plato vše sám vlastním přičiněním poznal (Strom. II, 19, 100); počítá-li však s faktem, že Plato znal St. Z. a z něho lecco přejímal, pak je Klemens jen dítětem své doby; neboť ten názor nebyl ani Řekům něčím cizím. Srv. nahoře 19, 1 o Numeniovi.

dokud on byl na živu, dokud on byl vůdčím obhájcem znehodnocovaného křesťanstva, nikdo na venek se nevytasil s opačnými, starými názory jsa vlivem obětavé, imponující osobnosti držen jaksi v ústraní. Sotva však Justin zavřel oči, sotva meč katův jeho apoštolská, výmluvná ústa navždy umlčel, sotva že jeho apoštolské, láskou pohanský svět pro Krista získávající srdce navždy dobilo a úloha jeho v jiné ruce přecházela, tu s novou energií a sesílenějším apparátem theorie alexandrijská domáhá se svého starého postavení a nachází mezi křesťany nemalého ohlasu. Máme o tom dva authentické dokumenty: řecký jeden a druhý latinský, ale oba z Říma. První jest řeč Tatianova Proti Řekům. Tento muž světem honěný a slavný sofista hořel obdivem pro Justina; vzpomínaje některých výroků jeho nazývá ho „svrchovaného obdivu hodným“ (ὁ θαυμασιώτατος Ἰουστῖνος or. c. 19), ale tato úcta mu nebránila, aby o důležitém onom problému neměl svého osobního mínění. Když po mučenické smrti Justinově († v březnu r. 166) vstupoval na jeho místo v kulturním boji, vydal, abych tak řekl, svou habilitační řeč, jež v očích křesťanův i pohanů měla jeho kvalifikaci pro ten důležitý úřad prokázati. Je to u starého sofisty lehce vysvětlitelno, že za thema si obral nejpalčivější tehdy otázku: význam křesťanství a jeho vztah k filosofii mimokřesťanské, řecké. Jeho řeč je zjevem pozoruhodným i se stanoviska řečnického. Je to vyvrácení známé Frontonovy invektivy provedené však tím způsobem, že vše, co již Justin proti ní uvedl, jest mlčením pominuto. Námitky Frontonovy novými důkazy, novými fakty desavouovány na celé čáře jako holá pomluva nebo špatně pochopený referát s jiné strany. Takové řeči patří mezi kabinetní kousky rhetorického umění; jsouť spojeny s nemalými těžkostmi: na jedné straně jsou všechny nejbližší a nejjasnější důvody povahou takové řeči vyloučeny — v našem případě protože jich už Justin použil — a na druhé straně má řeč býti jednolitým celkem, na němž té raffinovanosti nepozorovati. I Tatian si počíná s nemalou obratností, ač sem tam trhliny pozorovati. Než o tom všem je podrobně jednáno na jiném místě. Zde je pro nás významný fakt, že celý druhý hlavní díl této řeči jest věnován důkazu, že zjevení starozákonní jest starší než Homer a jeho předchůdci. Hned v úvodu odsuzuje celou k u l t u r u řeckou jako holé napodobení vynálezů barbarských, na filosofech jejich není nic dobrého, celý ř e c k ý svět stojí v otrocké závislosti od zlých démonů. A co se týká filosofickonáboženských poznatků, jsou Řekové dlužníky Zjevení: „Z uvedeného tedy,“ tak končí svůj chronologický důkaz v kap. 40., „je zjevno,

že Mojžíš je starší než dřevní heroové, války a božstva. Nutno tedy jemu jako staršímu více věřiti než Řekům, kteří z tohoto pramene, ale s neuznalostí a neznalostí čerpali své učení. Neboť četní jejich sofisté snažili se nauky, o nichž se dověděli z Mojžíše nebo jeho náledovníků, s podivnou přičinlivostí falšovati, nejprve proto, aby vzbudili dojem, že praví něco originelního, potom aby věci, jimž nerozuměli, vyumělkovanou jakousi řečí zahalili a tak z pravdy báji nadělali. Co řečtí mudrcové o našem náboženském životě a o náboženských dějinách našich pověděli, kolik jich bylo a kteří to byli, to ukážu v knize „Výroky spisovatelů (řeckých) o Bohu.“ [1])

Tatian tu jen něco slibuje, ničeho nedokazuje. Literarní prameny ničeho o tom nevědí, že by Tatian byl někdy svému slibu dostál a neuváději ani jména ani citátu z podobného spisu — mlčení výmluvně prokazující, že Tatian z nějakých vážných důvodů od úmyslu svého upustil a spisu slíbeného nenapsal. Dle mého mínění snadno uhodnouti vlastní příčinu. Thema slíbené nepozbylo své časovosti a důležitosti a psali o něm ještě dlouho po Tatianovi, tedy tato okolnost nerozhodovala. Ani ne nedostatek času: bylť Tatian velmi obratným a rychlým pracovníkem, tak že z péra jeho po Řeči proti Řekům vyšla dlouhá řada kratších i delších pojednání — ani tento moment nestačí k vysvětlení. Nezbývá tudíž než že Tatian své slíbené these vědecky provésti nemohl Když skládal svou řeč — brzy po svém obrácení — byl proniknut odporem a ošklivostí nad celým kulturním životem řeckým. Zdálo se mu nemožným, že by lidé ovládaní vlivem démonů byli s to bývali něco užitečného a dobrého najíti a provésti. Proto upírá Řekům veškeru původnost, jejich filosofům veškeren vážný názor na svět; zbýval poslední článek v tomto řetěze prohlásiti nábo-ženskomravní pravdy, jichž u nich nemohl neviděti, za vypůjčku, za plagiát Zjevení. Tatian tu myšlenku prohodil, ale tenkráte neměl po

[1]) Text na tomto místě nezdá se býti úplně prost vady. Ohlášený spis soudíc dle nápisu Πρὸς τοὺς ἀποφηναμένους τὰ περὶ Θεοῦ měl se zabývati spisovateli, kteří jednali a psali o Bohu. Dle znění nynějšího by však Tatian sliboval, že v něm podrobně uvede výroky všech řeckých filosofů »o našem náboženském životě a náboženských dějinách našich« περὶ μὲν οὖν τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας ἱστορίας τε τῆς κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους). Při těchto slovech nemá Tatian na mysli křesťany, jejich kult a dějiny, nýbrž předchůdce křesťanů Židy. *Puech* (Recherches sur le discours aux Grecs de Tatien str. 87 nn) domnívá se, že Tatian zanášel se touž myšlenkou, již později provedl Eusebius v IX kn. svého díla Praeparatio evangelica, v níž jménem uvádí všecky spisovatele řecké, kteří se zmiňují o Židech, jejich »filosofii« a starších dějinách jejich.

ruce materialu,[1]) aby ji na vědecký podklad postavil — proto spokojil se s pouhým slibem. Byl povinen své cti a celé jeho přesvědčení pudilo ho k tomu, aby své od Justina odlišné mínění skutečně odůvodnil. Jest nepochybno, že se do otázky zabloubal a že nešetřil ani času ani práce, ale konečně viděl, že se ukvapil. I v tomto bodě dal se strhnouti svým citem a orientální náklonností k nadsázkám a přemršťování jako v některých jiných; klidnější studium ho přesvědčilo, že jeho učitel Justin přece měl pravdu. Není však známo, že by Tatian byl následoval jeho příkladu a své unáhlené tvrzení odvolal.

Bylo toho již dotčeno a při zaujatosti Tatianově proti všemu nekřesťanskému, „řeckému" zcela přirozeno, že snahy filosofů velmi nízko cenil či lépe řečeno nic necenil. Kolující o nich, zvláště o koryfejích, anekdoty byly mu vítanou zbraní, aby je v očích čtenářstva sesměšnil. Přece však jedenkráte přerušuje proud žíravého výsměchu, aby úctu vzdal Sokratovi a ještě hrstce podobných mužů.[2]) Jak to vysvětliti? Zdá se, že i na něho působil týž komplex představ o tomto muži jako na Justina: jeho boj proti démonům a jeho odsouzení, tragická smrt vynucovaly i na zavilém odpůrci klassicismu uznání a obdiv. Bohužel vznáší se neprostupné šero nad tímto místem. Sokrates a ti někteří stojí výše životem i poznáním, odkud však toho poznání dosáhli? Vlastní silou či prostřednictvím St. Zákona? Místo toto nepodává žádného vysvětlení, ale ono všeobecné prohlášení Tatianovo, že všichni řečtí filosofové jsou žáky St. Zákona, musí býti applikováno i na ony výjimky a pak vidíme, že Tatian přejímá úplně stanovisko, jež Justin hájil před více než desíti lety. Je to význačný fakt, tento zpáteční krok v nazírání na tak důležitý problem: svědčí o velké volnosti, s jakou tato otázka ve středu křesťanského světa byla projednávána, s jakou hlasy pro i proti mezi křesťany samými se střídaly. Jestli Justin splétal užší spojení mezi rozumem a věrou, mezi filosofií a Zjevením, Tatian asi pod dojmem intransigentního pohanstva, pod dojmem mučenické smrti Justinovy a jiných křesťanů je opět spřetrhal.

---

[1]) *Puech* na uv. m. 89 se domnívá, že podnět ku zmíněnému slibu dal Tatianovi spis *Alexandra Polyhistora* (asi mezi 80—40 př. Kr.) Περὶ Ἰουδαίων, v němž byly obsaženy četné výtahy z děl Židů hellenistických o stáří kultury židovské a odvislosti filosofů řeckých od Mojžíše. Sr. o nich E. *Schürer* Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi III³ 1898, 345 nn.

[2]) Or. c. 3. »Zeno svou naukou o zničení světa ohněm (a úplném opakování událostí světových) činí počet zlých daleko větším než dobrých; neboť Sokrates byl jenom jeden i Herakles, a jim podobných bylo pouze málo a ne mnoho«.

Ale dal se, jak ukázáno, vésti více citem než důvody. V prvním návalu asi považoval pozdější hledisko Justinovo za pochybené, za zbytečný ústupek a proto obrátil se tam, kde prvotně Justin začal: v náboženských pravdách filosofové naprosto ničeho neznamenají: stojí pod knutou démonův a jejich život tomu také odpovídá; v tomto činí jenom Sokrates a hrstka jiných výjimku.

Ale vedle toho existoval v Římě ještě jiný, daleko rigorosnější směr, který neznal žádných výjimek, který ani před Sokratem a jemu podobnými muži se nezastavil. Mluvčím jeho je slavný Minucius Felix. Dialog jeho Octavius [1]) — ten jediný se zachoval z jeho spisů — vyniká více svou klassickou formou než původností myšlenek. Všeobecný věcný material čerpá z knih Ciceronových „De natura deorum", jednotlivosti z římského náboženství mu podávaly Varronovy „Antiquitates rerum divinarum", ve specielně křesťanských partiích jest až nápadně odvislý od Justinových apologií. I s Tatianem se dotýká. Samostatně však vystupuje v otázce tehdy stežejné: odkud náboženské pravdy u pohanů?

Výmluvnými slovy hlásá Minucius a zastává větu, že každý člověk bez ohledu na vzdělání může určité pravdy náboženské poznati,[2]) neznati Boha je téže zloby jako jej urážeti.[3]) Proto dokazuje rozumovými důvody základní pravdy náboženství křesťanského. Diví se, že mladíci stárnou v nevědomosti, ač pravda se téměř vnucuje ovšem hledajícímu.[4]) Příčinou nesprávných a převrácených názorů náboženských tedy není nedostatek přirozených sil, nýbrž úsilná, pronikavá činnost zlých démonů. Ti jsouce sami již zatraceni neustávají druhé do záhuby uváděti, bludy do duší vlévati a sami jsouce od Boha odloučeni bludnými kulty lidi od Boha odtrhovati.[5])

---

[1]) Spor o dobu jeho sepsání není dosud rozřešen. Proti všeobecnému téměř nyní názoru, že vznikl až kolem r. 240, kladu sepsání jeho do r. 169/170. Snad se udá příležitost četné z části dosud neznámé důvody, jež pro toto datum svědčí, obšírněji rozvésti.

[2]) C. 16, 5 »Sciat (sc. Caecilius) omnes homines, sine dilectu aetatis, sexus, dignitatis, rationis et sensus capaces et habiles procreatos nec fortuna nanctos sed natura insitos esse sapientiam«. Cituji dle vyd. *Waltzingova* 1909.

[3]) 35, 4 »cum parentem omnium et omnium dominum non minoris sceleris sit ignorare quam laedere«.

[4]) 23, 9 pueri in iisdem (t. nesprávných) opinionibus miseri consenescunt, cum sit veritas obvia, sed requirentibus.

[5]) C. 26, 8. Isti igitur spiritus — — — ad solacium calamitatis suae non desinunt perditi iam perdere et depravati errorem pravitatis infundere et alienati a Deo inductis pravis religionibus a Deo segregare.

Jest přirozeno, že při tomto zásadním stanovisku Minucius ani filosofům v hledání a nalezení pravdy nepřipisoval nějakých zvláštních samostatných zásluh. Zhoubné působení démonů bylo by úplně svedlo lidstvo na bezcestí, kdyby kromě přirozeného světla rozumu nebylo i k pohanům doniklo Zjevení. Jestli na jednom místě praví, že z podobnosti mezi naukami filosofů a křesťany by mohl někdo souditi, že buď křesťané jsou filosofy anebo že filosofové byli už tenkráte křesťany,[1]) pak na konci své řeči teprve nám své nitro, své vlastní přesvědčení odhaluje: „Pozoruješ — dí — že filosofové o tomtéž hovoří, co my tvrdíme, ne snad že bychom my jejich šlépějí byli následovali, nýbrž poněvadž oni se dali vésti stínem pravdy porušené z božských předpovědí proroků.“ [2]) Uvádí jako doklady zvláště Pythagoru a Platona. A pod vlivem těchto démonů stál i Sokrates, „jenž na pokyn a dle vůle démona jej provázejícího jedněm věcem se vyhýbal, druhé pak konával“ [3])

Sokrates ve službách zlého ducha! Kdo ještě z pohanů, z pohanských mudrců mohl činiti nároky na jakési uznání, když Sokratovo úsilí a snažení toho tak všeobecně vysloveného vysvětlení se dočkalo! Minucius — a to je pozoruhodný zjev — měl by spíše slova obdivu pro Platona,[4]) ale pro Sokrata nikoliv! Bývali křesťané a žáci Epikurovi od pohanů, zvláště za Marka Aurelia do jednoho koše házeni [5]) a jest známá věc, že Epikurovci — o Epikurovi samém nemáme žádné určité zprávy [6]) — nemluvili o Sokratovi s přílišnou uctivostí. Minucius tu jde s nimi ruku v ruce. Po epikurejci Zenonovi, učiteli Ciceronově, i on nazývá Sokrata „scurra atticus“, „attický šašek“ [7]) (38, 5) a se svého stanoviska tento posudek rozvádí směrem již naznačeným: Sokrates stojí pod vlivem démona, jenž ho stále doprovází,

---

[1]) 26, 1 ut quivis arbitretur aut nunc christianos esse philosophos aut philosophos fuisse iam tunc christianos.

[2]) 34, 5 Animadvertis philosophos eadem disputare quae dicimus, non quod nos simus eorum vestigia subsecuti, sed quod illi de divinis praedictionibus prophetarum umbram interpolatae veritatis imitati sint.

[3]) c. 26, 9 Eos spiritus daemonas esse... Socrates novit, qui ad nutum et arbitrium adsidentis sibi daemonis vel declinabat negotia vel petebat.

[4]) c. 19, 14 Platoni apertior de deo et rebus ipsis et nominibus oratio est et quae tota esset caelestis, nisi persuasionis civilis nonnumquam admixtione sordesceret.

[5]) Srv. mou stať »Kulturní boj za císaře Marka Aurela« Hlídka 1909, str. 899.

[6]) Srv. *Zeller* Geschichte der griech. Philosophie II, 1³, str. 63, 4.

[7]) Cicero De natura deorum I, 34, 93.

jest slavným, ale jenom svědectvím šalebného démona, který v Delfech jako Apollo věštby vydával.[1])

Jest v tom tvrdém úsudku kus otevřenosti. Dle všeobecného přesvědčení křesťanů byli pohanští bohové vesměs jen zakuklení démonové. Tedy i delfský Apollo. Jestliže tudíž tento prohlásil Sokrata za nejmoudřejšího ze všech tehdejších lidí, pak ovšem nemohla býti činnost Sokratova pro Minucia bojem proti řádění démonův, nemohla zájmy jejich křižovati a poškozovati, pak nemohlo ono δαιμόνιον, považoval-li je, jak i jiní činili, za zvláštní nadlidskou bytost, býti duchem dobrým, nýbrž zlým. Železná důslednost Římana, která chladnou rukou trhá nimbus, jenž Sokratovu osobnost v očích většiny povznášel. Nebyl Minucius prvním, jak už podotčeno, jenž Sokrata s vysokého piedestalu strhoval: byla tu před ním komedie, byli tu epikurejci, byly tu pamflety, byli tu z Římanů slavný Cato (Plutarch Cato c. 23) a z vrstevníků Minuciových známý satyrik Lukian, ale nápadnou jest ona nechuť, jež proti Sokratovi z celého spisu Minuciova proráží. Není pochyby, že v povšechném sporu o světový názor bylo pronášeno především i jméno tohoto zvláštního muže. Benevolentní stanovisko Justinovo a Tatianovo vůči Sokratovi se Minuciovi nezamlouvalo. Jménem svým a stejně smýšlejících se ho zříkal a ponechával ho úplně svým protivníkům, se své strany stavěl výše Pythagoru a zvláště Platona, ačkoli ani tento dle jeho názoru nemohl státi mimo vliv nepřátelských démonův. Snad jej také proti Sokratovi ponuklo jeho daimonion, to co se o něm tenkráte psalo a smýšlelo. (P. d.)

[1]) *Octavius* c. 38, 5 Socrates, scurra Atticus, ... testimonio licet fallacissimi daemonis gloriosus ...

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

3. Loštice v obhradí Búzova pod pány Haugvici z Biskupic a Podstatskými z Prusinovic.
(1494—1581.)

1. Páni Haugvicové z Biskupic, otec a syn.
(1494—1546.)

Statek lišnický roku 1494. — Součásti búzovského panství. — Osobnost Hanuše Haugvice z Biskupic. — Jevíčko, zástavní a dědičné zboží jeho. — Fara podobojí v Lošticích. — Hanuš Haugvic věřitelem královským. — Drobné črty ze života Hanuše Haugvice. — Smrt a pohřeb jeho roku 1524. — Válečné příspěvky Václava Haugvice. — Búzovský pán příznivcem Loštic. — Robotní úlevy na panství búzovském roku 1545 a na statku lišnickém. — Dávky hrnčířské, rozpuštění panského dvora a cech ševcovský v Lošticích. — Václav Haugvic prodává roku 1546 búzovské panství s Lošticemi. — Památky po pánech z Biskupic.

Od Bočka Kuny z Kunstatu koupil Hanuš Haugvic z Biskupic búzovské panství spolu se statkem lišnickým, což obojí jemu roku 1494 při sněmu tříkrálovém v Olomouci vloženo v desky zemské.[1])

Na statku lišnickém zanechaly dlouholeté války smutné stopy. Tvrz polozbořená přestala býti na vždy panským sídlem. Vsi Bošín, Úvoz a Svojanov,[2]) z něhož k Lišnici náležela polovice, byly od osadníkův opuštěny. Nově přibyla k Lišnici ves Lechovice s dvorem. Po Lechovicích psal se roku 1437 Petr Sýček,[3]) jemuž Všebor z Dubčan vložil věnným právem ve 30 hřivnách dvůr s poplužím ve Vilímově. Roku 1466 seděl tam Pavel Červenka, spoludržitel dvora s podsedkem v Oděradech, kteréžto zboží prodal roku 1481.[4]) Lechovice držel tím časem bývalý vladyka žadlovský Šebor, s nímž některý měsíc před tím soudila se Margreta z Nezpečova, že měla na Lechovicích 50 hř. věna, on pak že ji z toho bez práva vyvedl.[5]) Krátce na to připadly Lecho-

[1]) Desky zem. olom. sv. XV. fol 2. — *Volný*, Mähren V. 214. 866 při Búzově udává rok správně, ale při Lišnici nedopatřením rok 1493.

[2]) Jiná ves toho jména byla při panství búzovském.

[3]) de Zlechovicz. Desky zem. olom. X. č. 190.

[4]) Desky zem. olom. XI. č. 291. *Volný*, Mähren II. 1. p. 247.

[5]) *Brandl*, Půhony VI. 42.

vice, neznámo jakým způsobem, ke statku lišnickému.[1]) Zbýval z nich však toliko panský dvůr: ves sama ležela pusta.

Mimo městečko Lišnici[2]) s dvorem a „což po oddání rybníkův k tomu dvoru zůstalo", — patřily ostatně ke statku vsi Studená Loučka,[3]) Vyšehoř s kostelním podacím i což k té faře tamtéž příslušelo v Pavlově, ve Švábenicích a ve Vrbátkách,[4]) Podolíčko s mlýnem, Německé Podolí s dvorem a dva dvory s mlýnem v Zadlovicích,[5]) a dvůr v Újezdě. Konečně byla příslušenstvím statku lišnického část Pavlova,[6]) půl vsi Hrádnice[7]) a Veselí z většího dílu.[8]) Jelikož ostatní části těchto vsí patřily k obhradí búzovskému, jež nyní spolu s Lišnicí náleželo jedinému majiteli, zcelily se tyto tři osady a zůstaly co do pána zceleny pro další budoucno.

Meze a hranice panství búzovského při knihovním zápise roku 1494 byly tytéž jako před třiceti lety, když král Jiří vkládal hrad Búzov panu Zdeňkovi z Postupic. Přibyl jen pod hradem nový hamr, založený předešlým držitelem. Určitěji je vyjádřeno v zápise, že ve vsi Veselíčku patří k panství dva selské grunty a z Javoříčka jen část osady oproti dřívějšímu méně určitému vkladu „ves Veselíčko, ves Javoříčko". V Zadlovicích náležely k panství rybníky odloučené ode dvora lišnického, jakož i ochranné právo nade dvěma sedláky, poddanými kláštera Hradiště, kteří odváděli na búzovský zámek ospy, kury a vejce.[9]) Dřívější Lhotka, jež při prodeji roku 1481 měla název Lhota farářova, slove nyní krátce Lhotou. Jmenuje-li se při prodeji roku 1494 v Lošticích poprvé mlýn, není to nikterak důkazem, že by tu mlýna již dříve nebylo stávalo, podobně jako nezaniklo zapsané roku 1481 mýto loštické, o němž se knihovní vklad roku 1494 nezmiňuje.

[1]) nikoli k Búzovu, jak udává *Volný*, Mähren V. p. 253.

[2]) Lessnicze. Kostel tam nikdy nestával, jak *Volný*, Mähren V. p. 873 omylem udává k roku 1464.

[3]) Tamější kostel sv. Maří Magdaleny a původní obročí při něm zašlo patrně v dobách válečných, proto se kostelní podací při Studené Loučce už nepřipomíná.

[4]) ves Vyšehoř patřila r. 1447 farskému obročí celá mimo jediný grunt. Desky zem. olom. X. č. 723

[5]) v desk. zápise r. 1490: »v Žadlovicích dva dvory a mlýn i k čemuž tu právo mám« — r. 1494 jen: »v Žadlovicích, což k Lišnici přísluší«. Bezděkov nikdy nepatřil k Lišnici — oprav *Volný*, Mähren V. 866.

[6]) r. 1447 pět sedláků.

[7]) r. 1447 čtyři grunty selské a rychta.

[8]) r. 1447 »mimo jeden lán«. Desky zem. olom. X. č. 723.

[9]) Desky zem. olom. op. sv. XXVI. p. 130 k r. 1571.

Nový držitel búzovského panství byl ze starého rodu Húgviců, kteří se psali po Biskupicích v hrabství kladském.[1]) Jmenoval a psal se tehda Húgvic. Ze tří bratrů jeho byl Kašpar roku 1489 už mrtev, Hynek seděl na Sýcově[2]) a provdal později svou dceru Annu za Adama Lva z Rožmitále, se znamenitým toho času věnem na 50 tisíc zl.[3]) Petr Húgvic, rovněž bohatec,[4]) býval vojenským důstojníkem krále Matiáše.[5]) Též Hanuš Húgvic stál na straně Matiášově, jemuž konal služby diplomatické i vojenské.[6]) Zejména proslul jako vrchní velitel pěších a jízdných čet z Čech a z Moravy, které byly jádrem uherského vojska.[7])

S nimi podnikl na rozkaz Matiášův roku 1477 proti císaři Bedřichovi vítězný vpád do Rakous až k samé Vídni. Poznovu tamtéž válčil roku 1481.[8]) Byl tehda hejtmanem prvního pluku královského, jenž záležel ze samých téměř Čechů, Moravanův a Srbův, a proslavil se v souvěkých dějinách pod názvem „černé roty".[9]) Ukončiv s ní Hanuš Húgvic roku 1486 válku v Rakousích, byl dvě léta potom od krále s předními bojovníky a polními vůdci poslán proti odbojným knížatům slezským, od nichž po krvavé bitvě u Thomaswalde dobyl všech zámků hlohovských, načež počátkem roku 1489 se obrátil s Černou rotou proti markrabí braniborskému. Konečně donutiv knížete olešnického postoupiti všech svých zemí králi Matiáši, vrátil se s vojskem na Moravu.[10])

Tím zakončil Hanuš Húgvic vojenskou službu svoji. Složil asi téhož roku hejmanství Černé roty, jež svěřeno po něm příbuznému

---

[1]) buď Pischkowitz anebo nynější Bischdorf. *Sedláček:* O ustálení hranic mezi Čechami a Lužicí v Čas. česk. mus. 1892 p. 240.

[2]) panství Wartenberg ve Slezsku.

[3]) Archiv český VII. p. 130—133. VIII. p. 270. 317. — *Paprocký,* Zrcadlo f. 40. 12 6.

[4]) R. 1491 chce půjčit Janu Zajícovi z Hazemburka osm neb devět tisíc zl. Arch. český XV. p. 51.

[5]) *Pešina,* Mars moravic. f. 873. — *Palacký,* Dějiny V. p. 60. — R. 1474 octl se na čas v polském zajetí. Arch. český XVI. p- 188.

[6]) *Pešina* l. c. 857 jej k roku 1470 uvádí jako čtvrtého z moravských pánů, »kteří u obou králů stáli u veliké vážnosti« a prostředkovali příměří mezi Matiášem a Jiřím. Ale příměří zavřeno skutečně r. 1469. *Palacký,* Dějiny IV. p. 564.

[7]) *Pešina,* Mars morav. I. f. 879.

[8]) *Moravetz,* Moraviae hist. II. p. 89. 97. — *Palacký,* Dějiny V. p. 82. 84. 119.

[9]) *Bonfinii* Rerum ungar. decad. IV. lib. 6. — *Palacký,* Dějiny IV. p. 259. 260. 479.

[10]) *Pešina* l. c. p. 894. 897. — *Palacký,* l. c. V. p. 161. Joach. *Cureus,* Schlesische Generalchronica (Frankfurt nad Moh. 1585) II. p. 103. 108. 109. 110. 120.

jeho Mikuláši Húgvicovi,[1]) a usadil se na Moravě a sice v Jevíčku. Jevíčko bylo roku 1454 králem Ladislavem v 1600 hřivnách doživotně zastaveno Prockovi Opatovskému z Kunstatu,[2]) jenž se na veškeré zboží své spolčil s bratrancem Janem Heraltem z Kunstatu a na Plumlově.[3]) Když Procek nedlouho potom zemřel,[4]) stal se Jan Heralt jeho plnoprávným dědicem. Prostřednictvím bezpochyby Petra Haugvice, jemuž Jan Heralt dlužil 1100 zl.,[5]) přešlo zástavní právo po smrti Heraltově roku 1490 na Hanuše Haugvice z Biskupic.[6]) Na tvrzi jevičské pověsil pan Hanuš Haugvic válečný svůj meč k odpočinku. Koupiv roku 1494 Lišnici s panstvím búzovským, opravil důkladně i zvětšil hrad Búzov a přesídlil naň.[7])

Po nedlouhém bydlení Bočka Kuny z Kunstatu na hradě Búzově, měly Loštice opět vrchnost stále přebývající v bezprostřední blízkosti. Za padesátileté vlády pánů Haugviců z Biskupic zůstává sice městečko co do svých dějin vždy ještě jakoby v polotmě, v níž jenom hrubé obrysy příběhů jsou znatelny. Ale soudě jen i z těch obrysů byli Haugvicové vrchností dobrou a Lošticům blízké přebývání jejich mohlo jen prospěti. Za jedno nebyli osadníci co do platův a jiných povinností vydáni libovůli purkrabích, za druhé mohli se spíše dovolati pomoci v případě útisků se strany cizích sousedů šlechtických a konečně dobrá vrchnost blízko bytující mohla se účinněji starat o blahobyt obce.

Není pochyby, že v Lošticích ujalo se brzy po smrti Husově nové učení náboženské soustředěné v požadavku kalicha s přijímáním pod obojí způsobou. Zaujímaltě soudobý držitel búzovského panství — Boček

---

[1]) *Pešina* l. c. p. 903 »patruelis«.

[2]) Arch. český VII. p. 575, odkudž vysvítá, že Jevíčko měl od krále Zigmunda v zástavě Jan Brandýsský z Boskovic a po něm kdosi jiný, v listě nejmenovaný, jemuž měl Procek položit zástavní summu.

[3]) Deskový zápis o spolku teprve r. 1480, ačkoli Jan Heralt z Kunstatu hned r. 1476 vládl Jevíčkem. *Volný*, Mähren V. 645.

[4]) jmenuje se v pamětech naposled 4. března 1477. Arch. český VI. p. 511. Oprav *Volný*, Mähren V. 630.

[5]) Zemský arch. brněn. Boček. sb. č. 2596. — Půh. V. p. 119 č. 498. p. 120. 126. 132. 137. 138.

[6]) Jan ze Zvole, syn »černého rytíře« Jana, kteréhož Jevičtí proti Janu Heraltovi dne 12. června 1490 činí poručníkem půhonu, jakožto »pána našeho« (Půh. VI. p. 248 č. 1492) byl podzástavním držitelem Jevíčka z ruky Jana Heralta z Kunstatu.

[7]) Z roku 1499 zachoval se na hradě letopočet s rodinným znakem Haugvicovým a manželky jeho Kateřiny z Lomnice. Vyobrazení jeho: *Pinkava*, Hrad Búzov 1905 p. 32.

starší z Poděbrad a po něm jeho synové význačné místo ve kvasivém ruchu času. Símě tehdy v Lošticích zaseté ujalo se tím trvaleji, když přijímání podobojí bylo dovoleno prohlášením úmluv basilejských roku 1436. Jmenovitě o biskupu Pavlovi z Miličína z let 1435—1450 je známo, že velmi pečoval o dobré kněze a kazatele slova Božího, zvláště o takové, kteří podávali pod obojí způsobou.[1]) Po zrušení úmluv basilejských roku 1466 zapověděl to sice papež přes důvodné námitky olomuckého biskupa Tasa, ale za nastalých rozbrojů válečných neměla zápověď jistotně účinku tam, kde vládli přívrženci krále Jiřího. Na panství búzovském byli to páni z Postupic.

Z jejich dob připomíná se v Lošticích kolem roku 1470 jako duchovní správce podobojí kněz Jakub. Nástupcem jeho byl farář Kliment. Toho brávali také do Vranové Lhoty, kdež „lidem podáváním Těla a Krvi Páně pod obojí způsobou posluhoval.“ [2]) Ostatně v učení i v obřadech bylo vyznání podobojí dobře katolické. K zamezení hádek ustanovil v Čechách roku 1485 na popud krále Vladislava sněm kutnohorský, aby se na fary dosazovali jen kněží toho způsobu podávání, jaký je právě při kterém kostele. Pakli by který kněz umřel, měl býti na jeho místo podán jiný téhož vyznání, jako byl předešlý.[3])

Sněmovní zápis tento se podle litery vztahoval ovšem pouze na Čechy, ale duch jeho sotva zůstal bez ohlasu i na Moravě. O Lošticích aspoň ví se najisto, že Boček Kuna z Kunstatu, ačkoli katolík pod jednou způsobou, ponechal na městecké faře bez překážky kněze podobojí. Též pan Hanuš Haugvic zůstavil zprvu v pokoji zavedený tu řád náboženský, ale jenom asi tři léta od té doby, co zavládl na panství búzovském. Ženil se totiž tím časem s Kateřinou, dcerou zemského hejtmana Jana z Lomnice, pána to přísně katolického. Působením paní Kateřiny stalo se za nedlouho, že „pan Hanuš Haugvic to změnil a faráře do Loštic pod jednú způsobú podal a faráře pod obojí způsobú od tej fary vybyl.“ Byl to kněz Kliment, jenž takto roku 1497 odešel z Loštic. Loštičtí potom chodívali přijímat pod obojí způsobou do Zábřeha.[4]) Jinými svátostmi posluhoval jim dle zřízení zemského nový farář.

---

[1]) *Pilař, Moravetz* II. p. 157.

[2]) *V. Prasek*, O faru podobojí v Lošticích. Čas. mus. olom. 1897 p. 41.

[3]) Arch. český IV. p. 514. V. p. 422.

[4]) *Prasek* l. c. p. 41. Bylo to tehdy pravidlem, »aby každý kněz povinen byl, osadným svým — srovnávejte se s ním v přijímání nebo nesrovnávejte — všemi svá-

Jinak o Lošticích z panování Hanuše Haugvice není známo nic. Měšťanům jevičským vymohl roku 1497 královské potvrzení výsad a svobod městských[1]) a vítal téhož roku v červenci na búzovské půdě krále Vladislava, jenž po zastávce u pana Ladislava z Boskovic v Mor. Třebové jel přes Litovel a Olomouc do Uher.[2]) Dvě léta potom přítomen jsa bezpochyby na sněmu českém v Prešpurce, dostal od krále Vladislava „pro mnohé věrné pilné a užitečné služby“ město Jevíčko dosud jen zastavené „k pravému a svobodnému dědictví“,[3]) načež vtěleno tam 1200 zl. mor. věna pro paní Kateřinu z Lomnice. Týmže časem koupil pan Haugvic vsi Hunčovice, Březovice a část Mezic. K městu a zámku Jevíčku přidal mu král roku 1501 dědičně ves Roudku.[4]) Patrně pomáhal pan Hanuš králi v peněžních nesnázích jeho vydatnými obnosy. Za jiné půjčené jistiny zapsal mu Vladislav jakožto desetiprocentový úrok 200 zl. platu z peněz, jež měšťané olomučtí odvádívali ročně o sv. Václavě do zeměpanské komory.[5])

Zasedaje původně mezi rytířstvem s titulem vladyky,[6]) byl Hanuš Haugvic v lednu roku 1502 na žádost královu přijat i se syny svými do stavu panského[7]) a v zemském sněmě uveden do panských stolic,

---

tostmi kostelními služebnost činiti: zpovídati, křtíti, sdávati, pochovávati, olejem sv. mazati, kdož toho žádost má, krom rozdávání (velebné Svátosti totiž) ten, kdožby jiný obyčej měl než kněz farář, ten sobě toho tu hleď, kdež se obejíti může k svému spasení, tím jemu farář povinen není.« *V. Brandl*, Kniha Drnovská p. 105. Odtud padá světlo na svědeckou výpověď z roku 1550, že »Loščičští potom (totiž po roce 1497) do Zábřeha ku kněžím podobojí způsobů přijímati choditi musili« — chodili tedy ne snad úkradkem a tajně, nýbrž veřejně a s vědomím katolického faráře do Zábřeha všichni ti, kteří přijímání podobojí považovali za věc spasení. V Zábřehu byl toho času »prachudý kněz Jakub Petříkův, jenž přece měl dvě biblí, šest velikých knih a nějaká kázání, o nichž kšaftuje r. 1506, aby se buď prodala nebo někomu darmo dala.« *Winter*, Život církevní v Čechách p. 680.

[1]) dto. v Brně druhou neděli v postě.

[2]) Beckovský, Poselkyně I. p. 971. — *Šembera*, Páni z Boskovic p. 41.

[3]) Arch. český XVIII. p. 164 dto. 6. listopadu 1499. Desky zem. olom. XVI. fol. 17. k r. 1500.

[4]) Arch. český VI. p. 590.

[5]) Listy o tom v městském arch. olom. č. 332. 349. 387. 388. 405. 612. 614.

[6]) V různici mezi biskupem olom. a bratřími z Boskovic dne 11. července 1501 činí mocnou výpověď na rozkaz králův několik pánův a vladyk; mezi vladykami je Hanuš Haugvic z Biskupic na Búzově. Arch. český XVII. p. 1.

[7]) Desky zem. olom. sv. XVI. fol. 22.

kdež zasedl mezi rody mladší.[1]) Místo „statečný rytíř" mu patřil od té doby titul „urozený pán". S jinými pány strany římské i podobojí, zejména s panem Jiřím z Vlašimě na Úsově přitiskl roku 1504 svou pečet k zápisu proti českým Bratřím a byl ve čtyrčlenném poselství, jež zápis onen předložilo ke stvrzení králi v Budíně.[2]) Na jeho rozkaz činí pan Hanuš téhož roku s Ladislavem z Boskovic a na Třebové mocnou výpověď mezi Janem z Lomnice a na Mezříčí, hejtmanem markrabství moravského a klášterem žďárským ve sporné věci majetkové.[3]) K roku 1508 se o něm píše, že jel v záležitostech zemských ke králi.[4])

Potom zdá se, že už nebral účasti na veřejném životě, nýbrž klidně seděl na Búzově v pokoji se sousedy. Měrotínský farář Blažej neprávem poháněl ho roku 1517 stran desátku od poddaných z Hvozdečka, jenž patřil k farnosti búzovské. Téhož roku byl na hradě Búzově hostem slovutný učenec Rudolf Agrikola.[5]) Jakousi rozepři hraniční měl pan Hanuš na sklonku svého života s držitelem Opatovic panem Vilémem z Pernštejna.[6]) Měšťanům jevičským vymohl roku 1522 u krále Ludvíka právo, pečetit červeným voskem.[7])

Hanuš Haugvic zemřel dne 19. prosince roku 1524 na Búzově. Stalo se bezpochyby na vlastní přání jeho, že mrtvé tělo bylo převe-

---

[1]) Do rodů starožitných přijat teprve vnuk jeho Hanuš r. 1555 nebo 1568. Za přijetí do rodů starožitných žádalo se, když nový rod panský mohl prokázat troje pokolení po svém přijetí do stavu panského. *Kameníček*, Zemské sněmy a sjezdy mor. III. 39[s]. — »Veliký jest rod pánův Haugvicův v Čechách i ve Slezsku, ale ti toliko na Moravě stavu panského užívají.« *Paprocký*, Zrcadlo f. 128. Dle Arch. česk. VI. p. 542 zdálo by se, že Hanuš Haugvic byl r. 1503 podkomořím markr. mor. — ale dle správné interpunkce ve sv. XVII. p. 36 nebyl jím.

[2]) Zápis proti pikhartům, Archiv český VI. p. 294. V poselství byli: olom. biskup Stanislav, Jan z Lomnice a na Meziříčí, hejtman zemský, Ladislav z Boskovic a na Třebové, nejvyšší komorník markr. mor. a Hanuš Haugvic z Biskupic a na Bouzově.

[3]) Arch. český IX. p. 436.

[4]) Dne 28. listopadu 1508 píše Zdeněk Lev z Rožmitále, »že kněz biskup Bosák, kněz biskup Olomucký, Ladislav Třebovský a pan Hanuš Húgvic tento týden ke králi J. Mti pojedú« Arch. český VII. p. 6.

[5]) V listě adressovaném panu Ladislavovi z Boskovic a na Třebové píše o tom Agrikola: »Při tom pomíjím mlčky, kterak jste mě, když jsem odcházel, s velkým průvodem koní až na hrad pana Jana z Haugvic zavézti dáti ráčil.« *Šembera*, Páni z Boskovic p. 42.

[6]) Archiv český II. p. 168.

[7]) List v měst. arch. jevič. dto. v neděli po sv. Alžbětě 1522.

zeno do Olomouce a zde pohřbeno s okázalou nádherou v sídelním kostele, jehož byl zesnulý zvláštním příznivcem. Tamtéž zbudován mu náhrobek kamenný, s nápisem, kdy zemřel a s dodatkem: „modlete se za něho“. V pamětech kostela zaznamenáno, že byl „muž udatný a ve věcech válečných sběhlý“.[1]) Vdova po něm paní Kateřina z Lomnice usadila se v Olomouci, kdež žila ještě roku 1540.[2]) Téhož roku zemřel tam syn nebožtíkův Vladislav.[3]) Sestra jeho Aneška byla roku 1528 manželkou pana Krištofa z Tvorkova a z Kravař, za něhož ji provdal bratr Václav s věnem 8000 kop groší.[4]) (P. d.)

---

[1]) *Paprocký* píše o tom v Zrcadle p. 126: »V Olomouci na tůmě před kaplou Stanislava biskupa olomuckého na kamenu vytesána jest osoba a při ní text tento: Anno Domini MDXXVI feria secunda ante Thomae apostoli obiit generosus Dominus Hanuss Haugwicz de Biskupicz etc Orate pro eo.« Téhož kostela paměti tohoto pana Haugvice takto připomínají: »Anno MDXXVI dominus Hanuss Haugwicz, vir strenuus et in bellicis rebus exercitatus, singularis patronus ecclesiae, die sancti Thomae advectus Olomucium insigni pompa funebri in cathedrali ecclesia sepultus.« — Stejné datum úmrtí jako *Paprocký* uvádí *Středovský* (Epitaphia olomucensia v zemsk. arch. brněn. č. 776 listin musea Františkova). Dle záznamu v knize půhonů olom. sv. 47 fol. 133 byl však Hanuš Haugvic r. 1525 už mrtev, kdežto během roku 1524 ještě žil, mohl tudíž zemřít v úterý před sv. Tomášem r. 1524. — Na kterého Hanuše Haugvice vztahuje se zpráva (Brünner Wochenblatt 1827 p. 85), že byl znamenitým astrologem a hvězdářem, nelze zjistit. Byltě jiný Hanuš Haugvic kolem r. 1524 kancléřem markrabí Jiřího z Brandenburka, vévody krnovského (*Sinapius*: Schlesische Curiositäten I. p. 966.)

[2]) Půh. olom. XVIII. fol. 277.

[3]) *Paprocký* p. 126 zaznamenal o něm, že zemřel v den sv. Mořice a byl pochován v kostele sv. Františka. Za živa držel možná jako dědictví otcovské vsi Hunčovice, Březovou a Mezice s platem 200 zl. z města Olomouce — z Jevíčka pobírala věnný úrok paní Kateřina z Lomnice.

[4]) *Kapras*, Pozůstatky knih zemsk. práva kníž. opavsk. Histor. archiv č. 28 p. 217. 218. — Roku 1534 pohání Václav Haugvic z Biskupic a na Búzově biskupa olomuckého Stanislava z osmi tisíc kop groší českých, že mu slíbil spolu s jinými za pana Krištofa z Tvorkova a z Kravař za summu 8 tisíc kop gr. č. věna paní Anyžce z Biskupic, sestře jeho. Anyžka žila ještě r. 1537. Půh. olom. XVII. fol. 53.

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr Jan Sedlák.

XV.

Velikou úlohu v životě Husově měly články Viklefovy. Jsou zrovna mezníky, dle nichž lze psáti mistrův životopis. R. 1403, kdy v úplnosti své na půdě české teprve vznikly, dosaženo jest odsouzení jich hlasy německých mistrů. R. 1408 český národ na universitě odsuzuje je pouze z ohledu na krále, arcibiskupa a čest země české s dodatkem „ve smyslech jich bludných", čímž se stává odsouzení illusorním. Články Viklefovy zatím, jak z listu Jana z Rakovníka, Husovi poslaného, a z rozmluvy Jakuba z Nouviona s Husity lze souditi, již kolovaly po Čechách.[1]) R. 1410 lámou mladší mistři oštěpy pro spisy Viklefovy. R. 1412 pak, kdy theologická fakulta česká vidí v odsouzení článků Viklefových projev orthodoxie, staví se strana Husova přímo proti ní a neustoupí ani, když římská synoda na počátku r. 1413 články zavrhla, ač jest zavržení podepřeno autoritou samého papeže Jana XXIII., ba stíhá jeho bullu posměšnou glossou, jejímž původcem byl dle výpovědi Husovy mistr Jan z Jesenice. V polemikách let 1412—1414 setkáváme se pak se články Viklefovými stále.

Předem bychom tedy čekali, že i v Husově procesu v Kostnici budou články Viklefovy a jeho poměr k nim na místě prvém. Zatím však jediný referent, jehož máme, mistr Petr z Mladěnovic ani se o nich nezmiňuje.[2]) Ale že skutečně komisaři neopomenuli Husa o článcích Viklefových vyšetřovati, dotvrzuje Hus sám v listech. Tak v listě panu Chlumovi píše: postquam manu mea scripsi responsiones ad articulos Wicleff 45 et ad alios, qui michi obiciuntur.[3]) Téhož žádá, aby ony odpovědi byly opsány a aby Chlum způsobil, by si jich král Sigmund vyžádal, ježto jimi bude moci vyvrátiti konkluse mistrů pražských.[4]) A opět 4. března píše témuž:

[1]) Cf. mé články v Hlídce r. 1909.

[2]) Píše Doc. 254: Postquam igitur dictus Mgr Johannes de infirmitate illa aliqualiter convaluisset, mox dicti commissarii obtulerunt ei articulos fere 44 (jsou patrně míněny artikule Pálčovy, jichž bylo 42), quos ex libello suo de ecclesia dicebant fuisse extractos. O artikulech Viklefových nemá nic! — [3]) Doc. p. 86.

[4]) Johannes Bradačku, . . . effice, ut rex petat responsiones meas, que sunt manu mea signate, tam articulorum Wicleff adscriptorum quam michi. Rescribantur responsiones iste, sed nulli extra ostendantur . . . Si placuerit deo, rex per unum vel per duos conclusionem doctorum pragensium disrumpet . . . (Doc p. 90.)

Libenter viderem, quod dom. rex mandaret sibi dari responsiones meas ad articulos Wicleff.[1])

Není tedy pochybnosti, že Hus napsal vlastní rukou odpovědi na 45 článků Viklefových a že odpovědi ty byly takové, že mu mohly prospěti. Spolu jest jisto, že také ústně byl o článcích těch vyšetřován a že co napsal, jsou ony výpovědi jeho.[2]) Tyto odpovědi Husovy byly podnes nezvěstny. Máme odpovědi Husovy na žalobné články z r. 1408,[3]) z r. 1409,[4]) na články Michalovy z r. 1412,[5]) na výroky svědků z r. 1414,[6]) odpověď na 42 článků Pálčových[7]) a na 30 článků,[8]) jakož i na články vyňaté z procesu,[9]) ale odpovědí na 45 článků Viklefových nemáme.[10]) Mezera ta jest tím citelnější, že běží o věc v životě Husově tak důležitou, jako jsou artikule mistra anglického.

Tuto mezeru podařilo se mi vyplniti. V kodexu metropolitní kapitoly pražské E 79 objevil jsem ony pohřešované Responsiones. Kodex[11]) ten byl majetkem mistra Prokopa z Kladrub a obsahuje sbírku materialií pro kázání v pořádku abecedním. Pod titulem ‚error' jsou na fol. 53a b londýnské články Viklefovy, nejprve 10 kacířských, pak 14 bludných; za nimi následuje fol. 53b—54a všech 45 článků ve formě pražské a odsouzení jich z r. 1403 a konečně na fol. 54a—54b hledané odpovědi Husovy se subskriptem: Hus interrogatus a scindico concilii generalis in concilio generali Constanciensi respondit ut supra a. dom. MCCCCXV. Podávám je tuto poprve vědecké veřejnosti.

[Responsiones Mgri Johannis Hus ad articulos Wiclef.]

Ad 1. vid.[12]) Substancia panis materialis et similiter substancia vini manent in sacramento altaris Hus: *Nunquam tenui nec teneo, quia sanctorum sentenciam et ecclesie sequor.*

---

1) Doc. p. 99.

2) Přátelům v Kostnici píše: Scripsi supplicacionem toti concilio, quam dedi patriarche, in qua peto, ut respondeam ad quemlibet articulum, sicuti respondi in privato et manu mea scripsi (Doc. p 91).

3) Doc. p. 155—163 — 4) Doc. p. 164—169. — 5) Doc. p. 169—174. — 6) Doc. p. 174—185. — 7) Doc. p. 204—224. — 8) Doc. p 225—230. — 9) Doc. p. 230—233.

10) cf. *Flajšhans*, Lit. čin. mistra J. Husi, str. 149.

11) cf. Katalog Podlaha-Patera, Praha 1910, str. 506. Poznámka v katalogu, budiž to s díky řečeno, mne vedla na stopu. Zde nejlépe jest viděti, jak důležitou pomůckou pro vědeckou práci jest katalog, jehož autor prostuduje celý kodex. Kdo by jinak hledal ve sbírce materiálií tak cenný kus!

12) V rukopise články Viklefovy předcházejí, tento text pak se začíná: In libris

Ad 2. articulum vid. Accidencia panis non manent sine subjecto in eodem sacramento Hus: *Istum non teneo nec tenui sicut primum, sed sanctorum sentenciam et ecclesie sequor.*

Ad 3. vid. Christus non est in eodem sacramento idemptice et realiter in propria presencia corporali: *Non recordor, ubi stat; falsa est.*

Ad 4. vid. Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit nec consecrat nec baptisat: *Nescio, ubi stat. Ad istum sensum vera, ut sancti dicunt, quod non ordinat, non conficit, non consecrat digne, sed alias pessimus sacerdos illa facit, quia deus per eum facit.*

Ad 5. vid. Non est fundatum in ewangelio, quod Christus missam ordinaverit: *Nescio, ubi stat. Vera est ad istum sensum, quod officium misse Christus in ewangelio non expressit, sed sacerdotibus dedit potestatem missandi.*

Ad 6. vid. Deus debet obedire dyabolo: *Falsa est.*

Ad 7. vid. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua et inutilis: *Nescio, ubi stat. Non teneo nec tenui, sed contrarium legi in ewangelio Descendit Jesus de monte.*[1])

Ad 8. vid. Si papa sit prescitus et malus et per consequens membrum dyaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi forte a cesare: *Non teneo nec tenui sed dico: si papa esset pessimus, ipse habet potestatem tamquam minister, per quem deus operatur, iuxta illud Mat. 23: Super kathedram Moysi etc.*

Ad 9. vid. Post Urbanum VI. non est aliquis recipiendus in papam, sed vivendum est more Grecorum sub legibus propriis: *Nunquam tenui nec teneo, quia habui papas dominos Bonifacium, Innocencium, Gregorium, Alexandrum et Johannem XXIII presentem dominum papam.*

Ad 10. vid. Contra scripturam sacram est, quod viri ecclesiastici habeant possessiones: *Non tenui nec teneo, sed sto in isto ad sentenciam sanctorum Augustini, Jeronimi, Gregorii et aliorum sanctorum.*

Ad 11. vid. Nullus prelatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat ipsum excommunicatum a deo; et qui sic excommunicat, fit hereticus ex hoc vel excommunicatus: *Prima pars videtur michi*

Wicleff et compilacionibus supra scripte reperiuntur conclusiones et articuli, prima vid. Substancia . . . U ostatních pak není Wiklef uveden, jenom odpověď Husova. K vůli přehlednosti kladu všude napřed artikul Viklefův.

[1]) Patrně: Cum descendisset Jesus de monte o uzdravení malomocného, jež se čte na III. ned. po Zjev.

esse vera istius articuli ex eo, quod nullus prelatus debet excommunicare aliquem nisi propter peccatum mortale, ut patet ex canone.

Ad 12. vid. Prelatus excommunicans clericum, qui appellavit ad regem et ad consilium regni, eo ipso traditor est regis et regni: *Non tenui nec teneo nec credo esse verum.*

Ad 13. vid. Illi, qui dimittunt predicare sive verbum dei audire propter excommunicacionem hominum, sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi habebuntur: *Ista potest habere unum sensum verum. Nam michi contigit, quod propter abstraccionem obediencie / a Gregorio archiepiscopus pragensis me a predicacione et ab officio suspendit, ego tamen predicavi non obstante sua excommunicacione.*

Ad 14. vid. Licet alicui dyacono vel presbitero predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice et episcopi catholici: *Ista potest habere unum sensum verum, sic vid. quod sine speciali licencia ingruente magna necessitate liceret presbitero vel dyacono predicare.*

Ad 15. vid. Nullus est dominus civilis, nullus est prelatus, nullus episcopus, dum est in peccato mortali: *Juxta sanctorum sentenciam Augustini, Jeronimi, Ambrosii, Gregorii, Crisostomi, Remigii et Graciani ista proposicio habet sensum verum, vid. quod nullus talis est digne, quamvis secundum officium sit talis.*

Ad 16. vid. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesia et possessionatis habitualiter delinquentibus: *Nec assero nec nego, sed quia forte potest habere unum sensum verum.*

Ad 18. vid. Decime sunt pure elemosine et parochiani possunt propter peccata suorum prelatorum ad libitum suum auferre: *Primam partem non audeo negare nec affirmare, secundam partem nego.*

Ad 19. vid. Speciales oraciones applicate uni persone per prelatos vel religiosos non plus prosunt eidem quam generales ceteris paribus: *Ista proposicio est indefinita negativa, que habet examinari per eius contradictoriam affirmativam, et quia videtur michi intricata, explico sentenciam sic, quod oraciones speciales applicate uni persone per prelatos aliquando plus prosunt quam generales ceteris paribus.*

Ad 20. vid. Conferens elemosinam fratribus est excommunicatus eo facto: *Non teneo etc.; nego istam proposicionem.*

Ad 21. vid. Si aliquis ingreditur religionem privatam qualemcunque, tam possessionatorum quam mendicancium, redditur inepcior et inhabilior ad observanciam mandatorum dei: *Non teneo nec tenui.*

Ad 22. vid. Sancti instituentes religiones sic instituendo peccaverunt: *Non teneo nec tenui, quamvis estimo, quod ad istum sensum*

est vera illa proposicio, quod quando instituerunt religiones, peccaverunt saltim venialiter iuxta ewangeliste: Si dixerimus, quia peccatum non habemus etc.

Ad 23. vid. Religiosi viventes in religionibus privatis non sun de religione christiana: *Ista indefinita potest habere istum sensum verum, quod religiosi viventes criminaliter non sunt de religione christiana secundum graciam pro tunc, quamvis vocentur et sic nomine christiani.*

Ad 24. vid. Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere, non per mendicitatem: *Non tenui nec teneo, bonum tamen esset, quod interdum laborent, sicut eorum predecessores laboraverunt, ymmo dignior fratribus Paulus Christi apostolus per laborem se et alios fovit.*

Ad 25. 26. 27. vid. Omnes sunt symoniaci, qui se obligant orare pro aliis eis in temporalibus subvenientibus, Oracio presciti nulli valet, Omnia de necessitate absoluta eveniunt: *Non tenui nec teneo.*

Ad 28. vid. Confirmacio iuvenum, clericorum ordinacio, locorum consecracio sunt reservata pape et episcopis propter cupiditatem lucri temporalis et honoris: *Non teneo nec tenui, quia sancti, non papa illam causam instituerunt.*

Ad 29. vid. Universitates, studia, collegia, graduaciones et magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta et tantum prosunt ecclesie sicut dyabolus: *Non teneo nec tenui.*

Ad 30. vid. Excommunicacio pape vel cuiuscunque prelati non est curanda, quia est censura antichristi: *Non teneo nec tenui, sed dico, quod excommunicacio propter peccatum mortale indicta est sancta et iusta et maxime secundum Augustinum timenda.*

Ad 31. vid. Peccant fundantes claustra et ingredientes sunt viri dyabolici: *Non teneo nec tenui, sed habeo pro illo, quod utrique merentur, dum bona intencione observande Christi legis sic faciunt.*[1])

Ad 32. vid. Ditare clerum est contra regulam Christi: *Nec tenui nec teneo, nam possunt habere divicias clerici licite, dum eis non abutuntur.*

Ad 33. vid. Silvester papa et Constantinus imperator erraverunt ecclesiam dotando: *Nec audeo asserere nec negare, quia uterque potuit peccare venialiter, ille dando et iste suscipiendo.*

Ad 34. vid. Omnes de ordine mendicancium sunt heretici et dantes eis elemosinam sunt excommunicati: *Nec tenui nec teneo, quia spero, quod sunt boni christiani, et elemosinam sepe eis solus dedi et dare procuravi.*

---

[1]) ps. observande Christi lege sic facit.

Ad 35. vid. Ingrediens ordinem aut aliquam religionem eo ipso inhabilis est ad observandum divina precepta et per consequens perveniendi ad regnum celorum, nisi apostotaverit ab eisdem: *Nec tenui nec teneo, quamvis forte aliquibus gravius est illam religionem quam Christi legem communem observare.*

Ad 36. vid. Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus sunt heretici, eo quod possessiones habent, et omnes consencientes eis sc. domini seculares et laici ceteri: *Nec tenui nec teneo, quia solus possessionem habeo.*

Ad 37. vid. Ecclesia romana est synagoga sathane nec papa est inmediatus et proximus vicarius Christi et apostolorum: *Nec tenui nec teneo, quia oppositum scripsi in tractatu de ecclesia.*

Ad 38. vid. Decretales epistole sunt apocrife et seducunt a fide Christi et clerici sunt stulti, qui eas student: *Nec tenui nec teneo, quia decretales sunt sancte et ego eas studui, legi et in predicacionibus latinis et wlgaribus allegavi.*

Ad 39. vid. Imperator et domini seculares seducti sunt a dyabolo, ut ecclesiam dotarent de bonis temporalibus: *Nec tenui nec teneo.*[1])

Ad 40. vid. Eleccio pape a cardinalibus per dyabolum est introducta: *Nec tenui nec teneo.*

Ad 41. vid. Non est de necessitate salutis credere romanam ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias: *Nec tenui nec teneo.*

Ad 42. vid. Fatuum est credere indulgencias pape et episcoporum: *Nec tenui nec teneo.*

Ad 43. vid. Juramenta illicita sunt, que fiunt ad roborandum humanos contractus et commercia civilia: *Ista est proposicio indefinita affirmativa, cuius contradictoria est ista: Illa iuramenta sunt licita,*[2]) *que fiunt ad roborandos humanos contractus et commercia civilia, et ista videtur michi esse falsa, cum proch dolor multa sunt talia illicita iuramenta.*

Ad 44. vid. Augustinus, Benedictus et Bernhardus dampnati sunt, nisi penituerunt de hoc, quod habuerunt possessiones et instituerunt et intraverunt religiones; et sic a papa usque ad infimum religiosum omnes sunt heretici: *Nec tenui nec teneo, ymmo habeo sanctum Augustinum, Bernhardum et Benedictum pro magnis sanctis et specialiter beatum Augustinum pro magno et sancto doctore ecclesie.*

---

[1]) Písař, neuváděje článků Viklefových, spojil 4 odpovědi; píše: Ad 39. ad 40. ad 41. ad 42. nec tenui nec teneo.

[2]) ps. illicita.

Ad 45. vid. Omnes religiones indifferenter introducte sunt a dyabolo: *Nec tenui nec teneo, quia multe sunt religiones sancte.*

Item quod suprascripte conclusiones et articuli fuerunt et sunt erronei, falsi, a sacra scriptura et sanctorum patrum tradicionibus, conciliis generalibus et apostolicis constitucionibus deviantes, scandalosi, contra bonos mores, sediciosi, temerarii et heretici, et sic fuit et est verum. Hus: *Ad istum articulum responsio patet ex predictis.*

Hus interrogatus a scindico concilii generalis in concilio generali Constanciensi respondit ut supra a. dom. MCCCCXV.

Prodej věcí movitých a zvláště klenotů ze zrušených klášterů za Josefa II. na Moravě.[1])

Dr. Josef Samsour.

Veškerého movitého i nemovitého majetku ze zrušených klášterů — a na Moravě od r. 1782 až do r. 1788 bylo jich zrušeno 42, mezi nejpřednější a nejbohatší kláštery, jako: Velehradský, Hradištský, Loucký, Zábrdovický, Žďárský, řeholních kanovníků v Olomouci, Šternberku, Fulneku atd. — mělo býti dle vůle císaře Josefa II, vyslovené ve dvorních dekretech ze dne 28. února a 15. března 1782,[2]) použito ku zřízení náboženské a farní pokladny, později náboženským fondem (maticí) zvané, z něhož především měl býti vyplácen členům zrušených klášterů doživotní důchod a pak též zřizovány nové fary a lokalie, jichž potřeba hlavně v zemích českých dávno již byla pociťována.

Z té příčiny nařizoval zmíněný již dekret z 12. března 1782, aby byl prodej panství a zásob těchto zrušených klášterů, pak veškerého jmění a domu jejich v novinách v jednotlivých zemích vycházejících předběžně obecenstvu ohlášen. Spolu pak jednotlivým guberniím uloženo, aby tento rozkaz ihned provedly a v novinách připojily oznámení, že v příčině dražby těchto věcí movitých i nemovitých svou dobou další zařízení budou oznámena.

Prodej věcí movitých menší ceny, jako obrazů, nábytku, náčiní kuchyňského, vína, šatstva, prádla, vozu atd., konal se v místě zrušeného kláštera. Když byl komisí, jež zrušení klášterů provedla, sepsán podrobný inventář všech předmětu tohoto zrušeného kláštera, určil vrchní ředitel komorních statků pro Moravu a Slezsko, jímž tehdy byl gubernialní rada Antonín Valentin z Kaschnitz a Weinberku, den, kdy prodej měl býti vykonán. Spolu pak uloženo krajskému úřadu, v jehož okrese zrušený klášter se nalézal, aby dražbu ve svém kraji náležitě oznámil a k ní krajského úředníka za příčinou kontroly vyslal.[3]) Oznā-

[1]) Ponechávajíce si soustavné vylíčení provedení zrušení na dobu pozdější, uveřejňujeme tu některé příspěvky vesměs z archivu c. k. moravského místodržitelství v Brně čerpané.

[2]) Fascikl G. 157, uložený nyní v zemském archivu.

[3]) Rozkaz obyčejně zněl: »Das Kreisamt wird daher nicht nur diese Versteigerung in dem zu besorgen habenden Bezirke zu jedermann Wissenschaft gehörig kundmachen, sondern auch zu selber einen kreisämtlichen Beamten zu Führung der schon anderweitig vorgeschriebenen Kontrolle abschicken«.

mení dražby dělo se zpravidla vybubnováním[1]) a kromě toho vyhláškou v novinách, v níž všichni koupěchtiví byli vyzváni, aby k dražbě v ustanovený den a hodinu se dostavili. Přibraný k dražbě krajský úředník měl povinnost vésti o všech prodaných věcech spolehlivý protokol, v němž při každém předmětě poznamenána byla cena odhadní a cena, za niž předmět byl vydražen, jakož i kupec jeho. Ve fasciculu k. 20. 6 archivu c. k. místodržitelství moravského uloženy jsou tyto dražební protokoly z většiny zrušených klášterů moravských, jako na př. kláštera Kartusianů v Králově Poli a Cisterciaček v Předklášteří u Tišnova ze dne 19. července 1782, jenž uvádí, že za předměty prodané z kláštera kartusianského a cisterciackého v Předklášteří a z některých statků jesuitských v celku strženo bylo po srážce dražebních výloh 69 zl. 52 kr. 2592 zl. 9 kr., dále dražební protokol z kláštera Dominikanů v Brně, kde dražba stanovena byla na 16. prosinec 1784, z kláštera Augustinianů v Jevíčku, kde dražba vykonána dne 28. prosince 1784, z kláštera Pavlanů v Brtnici ze dne 20. ledna 1785, z kláštera dominikanského v Jihlavě ze dne 17. ledna 1785, kapucínského kláštera v Kyjově ze dne 3. února 1785, kláštera Všech Svatých v Olomouci ze dne 14. února 1785, z praemonstratského kláštera v Louce ze dne 17. ledna 1785, z kláštera Žďárského ze dne 20. ledna 1785 a jeho lékárny ze dne 20. dubna 1785, z kláštera praemonstratského v Hradišti ze dne 1. března 1785, z kláštera Cisterciaků na Velehradě ze dne 24. května 1785, dále lékárny téhož kláštera ze dne 29. března 1785 atd.

Z dražebních protokolu těchto vysvítá, že předměty prodávány z větší části za cenu nepatrnou, a že dražby se zejména účastnili židé, jak potvrzují četná jména židovská kupitelu v protokolech uvedená.[2])

---

[1]) Vybubnování dělo se: Es wird hiemit jedermann kundgemacht, dass morgen Nachmittags um 2 Uhr u. die folgende Täge in dem gewesten Stift Brucker Haus ob dem Petrsberg verschiedene Effekten als Stoffen, Sesseln, Spiegl, Tische, Kästen, Bilder, Zinn u. dergleichen den meisbiethenden veräussert verden sollen, die Kauflustigen belieben demnach in benannten Bruckerhause um die bestimmte Stunde Nachmitttags zu erscheinen. Brünn im Kreisamte 15. November 1784.

[2]) To vysvítá též z podání vrchního ředitele Ant. Val. Kaschnitze: In Bezug auf das Verkaufsprotokoll der Klöstereffekten von Zaschau finde ich hier nur noch gehorsamst anzumerken, es sei dem Wirtschaftsdirektor Rüger bereits am 22. des verflossenen Monats der Auftrag gemacht worden, daß er jene Geräthschaften, die bei der ersten Lizitation nicht an Mann gebracht werden konnten, mittelst gelegentlicher Führe nach Holleschau, woselbst sie unter den Juden einen besseren Absatz finden dürfen, überführen lasse. Wien 1. März 1785, fas. 20. 27.

Zajímavy jsou dražební tyto protokoly i proto, že jsou v nich uvedeny též obrazy z jednotlivých klášterů prodané. Poněvadž však obrazy tyto nejsou zevrubněji popsány a oceněny, zejména po stránce umělecké, pro kterou tehdejší doba neměla na mnoze porozumění, nelze souditi bezpečně o jejich ceně umělecké; tolik však rovněž možno tvrditi, že prodávány za ceny mnohdy směšně nízké. Tak na př.:

Obrazy z kláštera Kartusianů u Brna:

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
dva veliké obrazy představující sv. Petra a Brunona .	—	24	1	30
velký obraz sv. Brunona s obyčejným rámem	—	12	—	25
2 malované obrazy představující Jana a Václava . .	—	12	1	37
velký obraz představující Krista, Petra a Brunona v obyčejném rámu	—	12	—	38
velký obraz sv. Brunona	—	12	—	38
velké malované obrazy představující Krista a Magdalenu	—	18	—	40
Kristus Pán v pozlaceném rámci	—	24	1	1
Jan markrabě moravský a jeho manželka (2 kusy) ve vyřezávaném rámu	—	30	1	2
obraz představující Hugona a Brunona	1	30	3	—
malovaný obraz představující Krista a jeho učedníky v rámci	—	30	1	—

Obrazy z kláštera kartusianského v Olomouci:

11 velikých obrazů na plátně v rámech stukových od zedníků zhotovených, jež byly sňaty (à 1 zl. 30 kr. kus)	16	30	19	—
2 veliké obrazy bez rámu à 2 zl. 15 kr.	4	30	7	14
2 prostřední obrazy s pozlacenými rámy à 4 zl. . . .	8	—	10	6
2 menší obrazy à 3 zl. 20 kr.	6	40	7	14
1 velký obraz	5	10	22	—
1 velký obraz	1	10	4	—
1 velký obraz	—	55	4	1
6 menších kulatých obrazů	1	50	4	—
1 velký obraz	—	30	1	11
1 velký obraz	—	26	1	31
4 velké obrazy	—	40	1	—
6 velkých obrazů	—	45	2	21

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr
2 malé obrazy	—	30	—	34
4 malé obrazy	—	45	1	7
5 velkých malovaných obrazů	—	48	1	42
6 velkých malovaných obrazů	1	10	2	42
17 jemných mědirytin à 7 kr	1	52	2	40
3 na hedvábí malované obrazy	1	—	2	5

Obrazy z kláštera Žďárského:

6 velkých portraitních obrazů rakouského domu v černém rámci	12	—	26	—
dva obrazy v menším rámu oreli	—	40	1	30
2 portraitní obrazy císaře Františka, pak císařovny v černém rámu oreli	1	30	12	15
2 velké obrazy představující rodinu cisterciackou	—	40	2	1
obraz Coenae Domini	1	—	1	14
obraz přátelství Kristova	—	45	3	—
veliký obraz Magdaleny	—	45	1	41
veliký obraz sv. Bernarda	—	20	4	12
8 obrazů různých světců v černém rámu	1	20	13	—
krucifixus bez rámu	—	5	1	32
33 malovaných z části ohněm poškozených obrazů	1	39	10	2
20 starých portraitů	—	40	6	—

Obrazy z kláštera Louckého:

špatné velké obrazy	1	—	1	12
prostřední různé	—	20	3	53
velmi velké obrazy se zlaceným rámem	1	—	7	30
velký obraz večeře Páně	—	80	—	80
portrait Louckého praeláta Lambecka	6	—	10	35
obraz sv. Norberta	—	10	—	18
obraz sv. Augustina	—	4	—	7
idealní hlava	2	—	2	—
obraz Susanny	2	—	10	20
hollandská námořní města na dřevě	1	—	1	20
vodopád bez protějšku (ohne Compagnon)	1	—	1	10
Pigmalion	—	20	—	53
miniatura	—	40	2	3

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
Pallas, Herodiade, Esther, Abigail, Sv. Jiří, Nejsvětější Trojice	9	—	14	5
Minerva, sv. Josef Hermann	2	—	2	40
dvě staré ženy a 2 obrazy dánské ovoce	1	—	1	1
hlavy	—	40	1	20
velký královský portrait	—	20	—	35

Obrazy z kláštera řeholních kanovníků ve Fulneku:

veliký portraitní obraz	1	—	1	40
4 podélně malované obrazy	2	—	2	44
6 čtverhranných obrazů	1	30	2	10
9 portraitních obrazů	12	—	14	44
2 obrazy sv. Augustina	2	30	3	32
obraz květin	—	15	—	20
4 velké malované špatné obrazy	2	—	3	2
2 menší lepšího druhu	1	—	1	11
portrait	—	12	—	28
Ukřižovaný práce sochařské	—	30	—	36

Obrazy v klášteře dominikánském v Jihlavě:

velký obraz představující nalezení sv. kříže	—	10	—	10
velký obraz papeže Pia	—	15	—	23
„ „ Bolestné Panny Marie	—	15	—	16
„ „ Zvěstování Panny Marie	—	15	—	28
„ „ sv. Tomáše Akvinského	—	10	—	16
„ „ sv. Tomáše a Hiacinta	—	30	—	42
polooválně kulatý obraz sv. Vincence	—	30	—	32
„ „ „ představující papeže	—	30	1	45
velký obraz českého krále Otakara představující	—	10	—	20
obraz sv. Tomáše Akvinského	—	20	—	24
obraz představující papeže Pia	—	20	—	21
veliké obrazy sv. Hiacinta, Kateřiny Sienské, Dominika, Ludvíka a Rosy	1	20	2	7
socha sv. Jana Nepomuckého v klekátku	—	30	1	30
14 polooválních kulatých obrazů představujících dějiny řádu (à 30 kr.)	7	—	11	—

Obrazy z kláštera řeholních kanovníků ve Šternberku:

	Odhadnuty zl.	Odhadnuty kr.	Prodány zl.	Prodány kr.
velmi velký obraz sv. tří králů	10	—	17	—
obraz Matky Boží	1	—	1	45
2 obrazy sv. Augustina a sv. Jeronyma	1	—	3	30
3 velké obrazy evangelní (evangelische Bilder)	6	—	10	—
4 malé obrazy evangelní	6	—	11	2
15 ovalních obrazů různých světců	2	30	5	—
3 malé ovalní obrazy různých světců	—	18	1	3
6 velkých dřevěných soch různých světců	1	—	1	32
5 obrazů zvířata představujících (5 Vieh-Stück)	1	15	3	2
2 krajinomalby v pozlacených rámcích	2	—	3	3

Ze zámku žerotínského témuž klášteru náležejícího:

	Odhadnuty zl.	Odhadnuty kr.	Prodány zl.	Prodány kr.
obraz sv. Františka Xaverského	—	15	—	18
2 obrazy sv. Jana Nepomuckého a Sarkandra	—	12	—	28
2 velké malované obrazy	—	20	—	34
12 různých obrazů	1	24	2	15
2 obrazy zvěře (2 Wildstück)	—	20	1	—
2 portraity s pozlaceným rámcem	—	20	1	—

Obrazy z kláštera Zábrdovického:

	Odhadnuty zl.	Odhadnuty kr.	Prodány zl.	Prodány kr.
4 obrazy zakladatelek v kulatém rámci à 30 kr.	2	—	7	31
2 veliké obrazy krajin (Feldstückbilder) à 40 kr.	1	20	1	20
socha sv. Jana	—	45	—	56
socha Salvatoris mundi	—	10	—	20
obraz Matky Boží	—	6	1	30
veliký krucifix	—	45		
51 obrazů praelatů	4	15	4	22
16 velkých obrazů svatých à 6 kr.	1	36	1	40
socha Matky Boží	—	20	1	30
obraz Ukřižovaného	—	45	1	—
obrazy Sibill	—	18	1	10
obraz zakladatelky	—	6	—	—

Obrazy ze zrušeného kláštera františkánského ve Znojmě:

	Odhadnuty zl.	Odhadnuty kr.	Prodány zl.	Prodány kr.
14 obrazů řádových ovalních à 20 kr.	4	40	7	3
obraz krále Otakara	—	15	—	36

	Odhadnuto zl.	kr.	Prodáno zl.	kr.
2 obrazy v kapli v přízemí	1	—	1	15
2 špatné obrazy s pozlaceným rámem	—	30	—	52
36 obrazů řádových ovalních	10	48	11	53
27 papírových obrazů řádových à 1 kr.	—	27	—	57
1 obraz oltářní	1	—	1	—

Obrazy v augustianském klášteře v Jevíčku:

3 velké obrazy	—	—	4	48
11 malých krajin	—	—	7	8
2 malované džbány s květinami	—	—	2	—
2 špatné obrazy	—	—	1	—
velký obraz sv. Tomáše Akvinského	—	—	2	30
6 malých obrazů s černým rámem	—	—	8	—
1 obraz Panny Marie se žlutě natřeným rámem . . .	—	—	—	40
8 větších a menších obrazů s černými rámy	—	—	5	25
30 obrazů	—	—	8	45
6 starých obrazů	—	—	1	20
2 velké obrazy v refektáři	—	—	1	50

V příčině předmětů větší ceny, zejména posvátných nádob a paramentů, stanovil dvorní dekret ze dne 9. května 1782,[1]) že všechny tyto věci mají býti ze zrušených klášterů převezeny do hlavního města a zde pod vrchním dozorem komise pro zrušení klášterův ustanovené má býti šetřeno těchto předpisů:

1. Všechna vlastní vasa sacra, jako monstrance, kalichy, ciboria, které jsou zvláště cenné, mají býti pod rukou nabídnuta a přenechána zámožnějším kostelům s tou podmínkou, aby jejich cenu buď hotově nahradily nebo méně cennými pro chudé fary a lokalie vhodnými nádobami posvátnými.

2. Podobně má se státi s ornáty a ornamenty zhotovenými z látek zlatem neb stříbrem protkaných.

3. Veškeré stříbro, které by tímto způsobem nemohlo býti prodáno nebo zaměněno, má býti odesláno do c. k. mincovních úřadů za náhradu vnitřní ceny. Klenoty a jiné ozdobné předměty mají býti svěřeny bezpečným klenotníkům k prodeji za mírnou remuneraci.

---

[1]) Fascikl k 20. 15.

4. Hotovosti složené za toto kostelní stříbro a nádobí má býti použito jedině na opatření čistých, vhodných a dostatečných potřeb kostelních pro chudé fary a lokalie.

5. Podobně také oltáře, obrazy a jiné méně drahocenné předměty kostelní mají býti dle potřeby přiděleny k chudým farám a lokaliím, jež budou nově zřízeny.

Se skutečným rozdělením těchto kostelních rekvisit má se počkati, až bude záležitost rozdělení farností provedena. Zatím však ihned má býti vyžádán od Ordinariů přesný seznam, které z far a lokalií již stávajících jsou skutečně chudy, kolik je jich, a kterých paramentu a jiného kostelního nářadí specielně potřebují, kterýžto seznam po té gubernium má doprovoditi.

Další dekret c. k. dvorní komory ze dne 28. května 1782[1]) zaslaný moravsko-slezské dvorní komissi v záležitostech zrušených klášterů vysvětloval zevrubněji, že je vulí císařovou, aby zlaté nebo klenoty ozdobené nádoby posvátné, relikviáře, zlaté a stříbrné lampy, svícny, náprsní obrazy svatých, obětiny atd. a stříbrné desky k ozdobě obrazův určené a zvláště ozdoby z drahokamův a perel a vzácnější k rozdělení pro chudé fary a lokalie méně vhodné bohaté a perlami zdobené ornaty a jiné paramenty drahocenné, obrazy slavných mistrů bohatým biskupstvím, praelaturám nebo jiným bohatým chrámům přenechány za hotové nebo vyměněny za jiné méně cenné kostelní nádoby, které však svým počtem ceně prvních se rovnají.

Z té příčiny bylo moravské dvorní komisi uloženo, aby takováto pretiosa zrušených klášterů dala přísežnými znalci oceniti, pak se pokusila o zmíněný prodej resp. záměnu, avšak bez tisknuté publikace, a záměnu tak provedla, aby za tato pretiosa, jež by byla biskupstvím, praelaturám nebo jiným bohatým chrámům ponechána, vždy taková vasa sacra a církevní nádobí bylo dáno, jež by se ceně prvních rovnalo ne-li ji převyšovalo. Jestliže by však klenoty ony nemohly býti zmíněným úřadům buď prodány nebo vyměněny, musila by to komise oznámiti, pak všecky do posvátných nádob a relikvií, paramentův a ornatů vsazené klenoty, perly a podobné dáti vyloupati a spolu s pravými klenoty k ozdobě obrazů určenými nebo o sobě jsoucími dobře uschované sem (do Vídně) zaslati.

Při tom rozumí se samo sebou, že oněm biskupstvím, praelaturám a chrámům, jež takovéto klenoty nechtějí vyměniti, nýbrž za hotové koupiti, nesmějí býti přenechány klenoty tyto za cenu odhadnou, nýbrž

[1]) Fascikl k. 20. 15.

za cenu odhad značně převyšující. Také o tom musí býti v jednotlivých případech zpráva podána a nejvyšší schválení vyžádáno.

Přesné zachovávání těchto předpisů bylo c. k. mor. komisi pro zrušení klášterů — nyní již moravsko-slezskou duchovní filialní komisí zvané — znovu uloženo dekretem ze dne 10. června 1783.[1]) V dekretu především na paměť se uvádí normální předpis dekretu z 9. května 1782, že všecko stříbro, které způsobem v tomto dvorním dekretu předepsaným zámožnějšímu duchovenstvu nemohlo býti prodáno nebo zaměněno, má býti posláno do mincovních úřadů za náhradu vnitřní ceny, skvosty pak a klenoty bezpečným klenotníkům za mírnou odměnu k prodeji svěřeny, dále nejvyšší rozkaz, že drahocenné kostelní paramenty, pretiosa a vasa sacra, které nemohou býti zámožným praelátům nebo bohatým klášterům za hotové ponechány nebo za méně drahocenné nádoby zaměněny, mají býti poslány do Vídně.

„Aby se pak v této příčině nestala chyba, zvláště pak aby veřejnými dražbami, jež budou v jednotlivých zemích konány, nebyly tyto věci kterýmkoli kupcům prodány, nýbrž aby nejvyšší rozhodnutí způsobem předepsaným bylo provedeno, připomínají se tato nejvyšší nařízení guberniu znovu výslovně s poznamenáním, že od nich v nejmenším nemá se státi odchylka.“ (P. d.)

[1]) Fascikl k. 20. 15.

Posudky.

Der Schöpfungsbericht der Genesis (1, 1—2, 3) mit Berücksichtigung der neuesten Entdeckungen und Forschungen erklärt von V. Zapletal, O. P., ord. Professor der alttestamentlichen Exegese an der Universität Freiburg (Schweiz). Zweite, verbesserte Auflage. Regensburg 1911. (V. G. J. Manz) VIII. a 150 stran. Cena Mk. 3·20.

Kdo si v knize „Theologia biblica V. T.", vydané kapucínem a professorem biblického studia S. Z. římské university sv. Apollináře, Michaelem Hetzenauerem, všimnul hvězdičky, která září i u jména Zapletalova a ukazuje, že slovutný náš frýburský krajan patří mezi „liberální" biblisty, kdo docela čte ve jmenované knize, že výklad Zapletalův biblické zprávy o stvoření je nazván „interpretatio mythologica-naturalis", jehož stoupenci prý připouštějí, že inspirovaná Bible obsahuje ve věcech profanních omyly, ten podiví se snad nemálo, že tato „podezřelá kniha" došla právě již druhého vydání, které jest opatřeno trojí církevní censurou: 1. generála řádu dominikánského P. Cormiera; 2. ordinariatu, v jehož diecesi spisovatel sídlí (čehož ani církevní zákon nežádá) a 3. ordinariatu řezenského, v jehož území kniha byla vytištěna a vydána.

Širší veřejnost by asi málo poutalo, kdyby referent vypočítával do podrobností vzácné příspěvky, kterými bylo toto druhé vydání obohaceno, kdyby upozorňoval jmenovitě na nový odstavec „O metrické skladbě zprávy o stvoření" (str. 5—18), v němž Zapletal, jeden z nejlepších nynějších znatelů prosodie biblické, podává své názory o metrické stavbě jmenované perikopy; více bude zajisté zajímati, podán-li bude stručně jeho výklad, který nazývá autor sám „nejpřirozenějším", chtěje tím říci, že je nenuceným a nejlépe přiléhá k liteře, a který by autor rád nazval „literním", kdyby neměl obavy, že bude toto slovo nesprávně vykládáno.

Zapletal uznává, že v každé z theorií, které se dosud pokoušely vyložiti uspokojivě hexaemeron (a jejichž zásady na str. 84—101 líčí), vězí zrnko pravdy, že však ani jediná z nich nepodává dokonalého rozluštění záhad, o němž již celá staletí pracovala. Tomu, kdo chce celou pravdu poznati, jest přede vším míti na zřeteli náboženský obsah biblické zprávy o stvoření, který by bylo lze vysloviti asi takto: Tento svět je stvořen od Boha, a to od Boha samojediného, bez pomoci jakéhokoliv demiurga. Stvořen jest od něho pouhým slovem, t. j. nebylo mu se namahati, jako demiurgům pohanských kosmogonií. Z toho plyne, že svět odpovídá jeho vůli. Stvoření je dále anthropocentrické, t. j. člověk je cílem viditelného tvorstva, čímž ovšem není řečeno, že je cílem jeho posledním. Konečně chtěl spisovatel vložiti na srdce svým čtenářům svěcení dne sobotního. Zpráva biblická o stvoření měla však také zajisté ráz apologetický. U národů s Israelity sousedících byla vzdávána božská pocta slunci, měsíci a hvězdám; také zvířata, rostliny a jiní tvorové měli na východě svoje

ctitele. Proto dostalo se Israelitům prvou hlavou Genese poučení o tom, že všecky tyto bytosti jsou jen díla rukou Božích a že jim nepřísluší vzdávati bohopocty.

Chtěl-li však spisovatel, by mu bylo tehdejšími Israelity rozuměno, pak mu bylo nezbytně třeba, by psal populárně a užil slov za tehdejší doby běžných. Rovněž mohl postup jednotlivých tvůrčích úkonů podati v určitém pořádku (schema), který by byl snadno čtenáři pochopen a jim náhradu podával za různá jiná schemata pohanských kosmogonií, se všech stran k nim se deroucích. Nemohl jinak než navázati na dvě řady představ tehdy vládnoucích: na přírodopisné, poněvadž by jinak jeho poučení bylo čtenářům nesrozumitelným, a na mythologické již z toho důvodu, poněvadž bylo dlužno je vyvrátit.

Do prvé kategorie populárně-přírodopisného nazírání na zjevy přírodní jest zařaditi názor, který rozlišuje mezi světlem a jeho zdroji, t. j. sluncem, měsícem a hvězdami. O tento názor populárního přírodopisu opírá se tvrzení, že světlo bylo stvořeno dne prvého, kdežto slunce teprve dne čtvrtého, právě tak jako lidový názor, který rozděluje vodstvo svrchní a spodní, oddělené od sebe oblohou. Zcela správně píše na str. 32.: „In den oberen Wassern an unserer Stelle die Wolken sehen zu wollen, geht nicht an; diese hätte man jedenfalls kaum über das Firmament gesetzt, weil man auch im Orient, namentlich in den gebirgigen Gegenden, leicht konstatieren konnte, dass manche gar nicht besonders hoch schweben."

Do druhé kategorie patří slova, která byla tehdy takřka technickými terminy pro určité předměty a představy a společným majetkem tehdejší mluvy, ačkoliv měla u některých národů význam mythologický. Biblickému tehôm (תהום) (= chaos) odpovídá v babylonštině slovo Tiâmat. V babylonské zprávě jest však Tiâmat bytost ženská, se kterou jest Mardukovi, bohu světla, vésti těžký boj, kdežto tehôm v Gn. I znamená prostě chaos, pro kterýžto pojem užívá se tu i jiných slov, jako eres ארץ (země) a majim מים (voda). Tím dostalo se Israelitům poučení, že chaos není žádnou mythologickou bytostí, žádným bohem.

O pořadu, v jakém se uvádějí jednotlivé tvůrčí kony Boží, praví Zapletal asi toto:

Gn. 2, 1. jest přeložiti přesně dle hebrejského znění: Dokonána byla tedy nebesa i země a všecka vojska jejich — (sebā'ām צבאם, ne tedy „okrasa" jejich, jak dle řeckého ὁ κόσμος αὐτῶν Vulgata „ornatus eorum"). Dle toho je třeba známou formulku scholastickou „opus distinctionis et opus ornatus" opraviti v „productio regionum et exercituum" stvoření 1. říší, bojišť a 2. vojsk. V prvních třech dnech byly utvořeny říše pro vojska. Dílo prvého dne, světlo, jest jakýmsi úvodem k následujícím skutkům Božím; líčíť se Bůh anthropomorficky, kterak šest dní pracuje a sedmého dne odpočívá, člověk však nepracuje obyčejně potmě, nýbrž za světla; kromě toho mluví spisovatel o dnech, kterých si nemožno mysliti beze světla. Po světle stvořeny byly pro různá „vojska" různé říše: 1. nebe pro hvězdy,

2. vzduch na zemi pro ptactvo, 3. vody pro ryby a 4. pevnina pro zvířata pozemní a pro člověka.

Stvoření vojsk položeno do druhého trojdenní a to v postupu odpovídajícím úplně postupu „říší“ v trojdenní prvém. Rostliny nejsou vojska, poněvadž se jim nedostává pohybu, nýbrž patří k zemi, bez nichž by říše tato nebyla bývala pro své vojsko připravena.

Čtenář se tu táže, kde že Zapletal připouští, že inspirovaná Bible obsahuje ve věcech nenáboženských omyly. Tvrdí li, že Bible mluví o přírodních zjevech populárně, že je líčí ne vždy tak, jak skutečně se odehrávají, nýbrž jak se odehrávati smyslům jeví, pak vykládá úplně dle encykliky „Providentissimus“: „In consideratione sit primum, scriptores sacros seu verius Spiritum Dei, qui per ipsos loquebatur, noluisse ista (videlicet intimam aspectabilium rerum constitutionem) docere homines, nulli saluti profutura, quare eos potius quam explorationem naturae recta prosequantur, res ipsas aliquando describere et tractare aut quodam translationis modo aut sicut communis sermo per ea ferebat tempora, hodieque de multis fert rebus in vita quotidiana ipsos inter homines scientissimos. Vulgari autem sermone quum ea primo proprieque efferantur, quae cadunt sub sensus, non dissimiliter scriptor sacer (monuitque et Doctor Angelicus) ea secutus est, quae sensibiliter apparent, seu quae Deus ipse homines alloquens ad eorum captum significavit more humano.“

Jako činí Hetzenauer Zapletalovi křivdu tvrzením, že připouští v Bibli ve věcech nenáboženských omyly, tak jedná podobně, když řadí výklad Zapletalův do kategorie „mythologického výkladu“.

Připouští Zapletal skutečně mythologický ráz biblické zprávy o stvoření? „Ich bitte auf jeden Fall ausdrücklich darum, meine Erklärung nicht in jene Kategorie zu ziehen, die man den verblaßten oder verbesserten Mythismus genannt hat,“ ohražuje se hned v předmluvě k I. vydání (str. IV): „Wir dürfen jedoch wegen einiger Ausdrücke, die auch in den Mythen vorkommen, unsern Schöpfungsbericht nicht gleich für einen Mythus halten,“ zahajuje (str. 96.) polemiku proti těm, kdož tvrdí, že v Gn. 1, 1—2, 3 jest zpracován mythus pohanský. Na str. 101. připouští sice: „Der Mythismus begeht insoweit keinen Irrtum, als er in Gen. 1. Ausdrücke findet, die in den mythologischen Schöpfungserzählungen ebenfalls vorkommen,“ s tím však jest srovnati výrok svrchu již citovaný a závěr úvah na str. 113.: „Dieses Schema der Regionen und der Heere ist dem biblischen Schöpfungsberichte eigen . . . Es ist diesem Berichte charakteristisch und zugleich ein neuer Beweis, daß er keine bloße Entlehnung aus dem babylonischen Schöpfungsmythus ist.“

A kolik takovýchto slov, vyskytujících se asi ve starých pohanských kosmogoniích, nalézáme v biblické zprávě o stvoření?

Kromě již svrchu uvedeného „tehôm“ jest to slovo בֹּהוּ bōhû, „nazývati“ a zmínka, že duch Boží se vznášel nad vodami. Poslyšme, jak si Zapletal věc představuje: „Ebenso wird auch der in Mythologien vorkommende Ausdruck „bohu“ gebraucht, der aber im biblischen

Bericht keine Göttin bezeichnet, sondern den wüsten Zustand des Chaos. Das „Benennen“ kommt in der babylonischen Mythologie vor für „existieren“; der Verfasser von Gen. 1 hat das Wort ebenfalls gebraucht, aber nur um die Oberherrschaft Gottes zum Ausdruck zu bringen. Und während in den Mythologien die Rede war von einem Weltei, das von einer Göttin bebrütet wurde, spricht unser Verfasser nur von einem Schweben des Geistes Gottes, um anzudeuten, daß die Kraft Elohims von Anfang an die chaotische Masse durchdrang und sie vorbereitete auf die künftigen Schöpfungen“ (str. 106).

Ostatně Hetzenauer sám tam, kde si neví rady, jak vysvětliti místa biblická, líčící boj Boha s obry, jako byl leviathan, behemoth, rahab atd. přiznává: „Nihil nos impedit, quominus cum Nikel aliisque concedamus, hagiographos voces adhibuisse, quae in toto oriente usurpabantur, ideoque ex parte etiam in mythis gentium occurrunt“ (str. 511). Může li Hetzenauer na jiných místech biblických uznati slova společná Bibli s mythy, proč totéž nesměl by činiti s přiměřenou reservou Zapletal v Gn. 1, 1—2, 3?

Přednosti prací Zapletalových jsou již všeobecně známy, tak že není nutno je tuto zase opakovati; jen tolik budiž přece vytknuto, že Zapletal nepatří mezi ty, kdož před makavými obtížemi zavírají oči, nýbrž že má pro každou záhadu oko otevřené, že nezahaluje svých výkladů ve spousty slov vyhýbavých, neurčitých, někdy až naivních, nýbrž že náhled svůj podává mužně, poctivě a otevřeně, což bohužel nedochází vždy zaslouženého přijetí. *Hejčl.*

Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vydal *Jan Kabelík.* V Brně 1910. Nákladem Historické komise při Matici moravské. Recensovali Bohumil Navrátil a Stanislav Souček. Redigoval B. Navrátil. Str. LXXV a 661. Cena 15 K.

R. 1906 ustavila se při Matici moravské komisse na vydávání historických památek moravských, jejímiž údy jsou pp. Antonín Breitenbach, (†) Leander Čech, Rudolf Dvořák, Hertvík Jarník, Tomáš Kalina, František Kameníček, Bohumil Navrátil, František Jar. Rypáček, František Snopek, Stanislav Souček, František Šujan, Jan Tenora. Zemský výbor dává na podnik 7000, J. E. knížearcibiskup Dr. Bauer 3000 K ročně.

Pramenů k moravským dějinám politickým i kulturním vůbec leží v soukromých i veřejných archivech zajisté hojnost; zprávy k dějinám osvětovým v užším českém smyslu budou již asi velmi skrovné, jako vlastně dějiny samy. O době t. z. probuzení, zvláště o středisku jeho Brně, kromě málo současných tištěných zpráv jsme odkázáni na zápisky a dopisy soukromé, po př. spolkové. Nalezenými zápisy Mor. Nár. Jednoty, uveřejněnými dosud úryvky z korrespondence některých předáků moravských již podány zajímavé příspěvky k objasnění doby i osob v ní činných, nové pak se chystají. Souborného vydání dopisův a zápisků dostalo se nejprve Janu Helceletovi (1812—1876), doktoru lékařství, který však povolání to záhy opustil stav se professorem

hospodářství (a češtiny) na universitě olomoucké, pak na technice brněnské a na obojím působišti súčastnil se ruchu vlasteneckého, od r. 1861 jako zemský a říšský poslanec též politického. Pomníku, jejž mu prof. Kabelík tímto vydáním pořídil, mohl by mu leckterý větší výtečník náš záviděti. S ohromnou pílí shledal K. kde jaké zprávy a údaje, objasňující život a dopisy jeho, a s akribií místy až přílišnou a zbytečnou vypravil je do světa. Není ovšem vinou jeho, že obsah a význam dopisů není toliký, jak by od publikace takové mnohý as očekával, naopak vzrostla zásluha jeho tím, že hlavní cena a těžisko její je v tom, co práce jeho do ní vnesla.

Největší počet dopisů je tu se známým filosofickým spisovatelem I. J. Hanušem, dle časového pořadí (od r. 1839) předeslány listy (německé a české s něm. glossami) ke snoubence a pozdější manželce Helceletově, Marii Möllerové, z r. 1847 jest prvý dopis z olomoucké stavovské akademie A. V. Šemberovi do Brna, poslední je sl. D. Hanušové z r. 1873 o událostech r. 1848 v Olomouci, pokud se týkaly jejího otce. Připojeny zápisky cestopisné z let 1842—1847, mezi přílohami pak také část pověstného okružníku biskupa Schaffgotsche (1851), kde (m. j. pro některé trochu divoké anekdoty v kalendáři Koledě 1852) zakazuje duchovenstvu účastenství při „Mor. Nár. Jednotě“ a jejích podnicích.

P. vydavatel význam listů zde uveřejněných po stránce obsahové poněkud přeceňuje. Kořist z nich pro dějiny moravské je skrovná, pro životopis Helceletův sice značná, avšak právě vzhledem k jeho osobnímu významu co do činnosti veřejné podřízená. Jen u velikánů zajímají i nejmenší drobnůstky životopisné; zde často unavují. Souhlasím, že „nelze vynechávati Helceleta při výčtu těch nemnohých pěstitelů české literatury“, ale ještě více s J. V. (Ičkem?), jenž v Listech filologických (1911, 300[1]) trochu schlazuje překypělé nadšení p. Dra Miloslava Hýska; strana, v níž jest i p. vydavatel (třebas docela napravo), obrala si za úkol, pokáceti nepravé modly moravské, pro něž jsme v Čechách mnohý již úsměšek zažili, i nebylo by dobře místo nich neprávem stavěti nové. Pravím to zcela sine ira et studio (vzhledem totiž k poměru mezi Helceletem a stranou kněžskou neboli klerikální) a řeknu to vždy i o našem stranníku, bude-li třeba. Po mém soudě, omluviti nebo pochváliti trochu více, než právě přísná spravedlivost káže či dovoluje, zůstává vždy ještě dovoleným skutkem piety k bývalým pracovníkům, dokud se tím neubližuje jiným, kdežto bez důvodu a důkazu, ba lživě někoho z nich tupiti a snižovati, jak někteří si teď oblíbili, je prostě zločinem, nejenom nevděku, nýbrž i pomluvačství.

Takto pohlížím i na pěkný jinak a výstižný životopis H. (XV až LXXV). Pan spisovatel sám netají docela, že H. na své schopnosti, vzdělání a společenské postavení vykonal vlastně nemnoho, a naráží na jeho více passivní povahu a p zději rozptýlenost zeměstnání. Soud dějin soudí, co kdo vykonal neb čeho moha nevykonal. Co do vzdělání, ačkoli s p. spisovatelem stejně oceňuji mnohý bystrý úsudek o věcech vědeckých i politických, nemohu se ubrániti dojmu, že nebylo dosti

hluboké ani soustředěné, jmenovitě filosofické ne. Vyznal se v několika řečech — jakož tehdy vůbec mezi vzdělanci bývalo, podivným způsobem, poměrně dosti polyglottův. Přeceňoval ještě i on hellenismus, zapomínaje na neblahé jeho stránky co do úkolů životních; reminiscence jeho z antických spisovatelů třeba však vysvětlovati nejen z četby současné, nýbrž také z předchozího studia tehdejšího, kde se jemu více píle věnovalo, a to nejen právě „klassikům“, jak nyní ustáleno, nýbrž i jiným, jak z anthologií tehda zavedených vidno. Při výroku H. před sochami antickými („Ach, která převrácenost v našich krajích, že nám odučili cítit krásu těla lidského a jen ponechali chlípnost zvířecí!“) se kulturní historik arciť jen usměje; připomíná-li p. spisovatel, že „jsou to jakoby slova J. S. Machara“, tu nevím, pro koho z nich dvou to má býti větší, po př. menší kompliment.[1]) V linguistice jest prý vůči Hanušovi (str. 513) „idiota neb nedostatečen“, ale příslušné poznámky jeho nebývají vždy bez jádra. Co do jazyka ani jinak nebyl ovšem moravským separatistou, ale s pražským centralismem také nebyl docela spokojen.

Co do způsobu otisku podány listy pravopisem nynějším, až na citáty z cizích jazyků. „Několik málo míst, nejdůvěrnějšího rázu“ (jež dle Dra M. Hýska v L. filol. 301 „se vesměs týkají milostných vztahů Helceletových“) dle přání rodiny a dle stanov českého musea, kde jsou originály, neotištěno. Kdyby v otiskování korrespondence rozhodovala katolická morálka, mělo by se ze soukromých dopisů zatajovati mnohem více, neboť je to mnohdy vlastně neoprávněné rozšiřování zpráv čest pisatelovu poškozujících. Prozradí li se dnes něco ze soukromého dopisu, vytýká se to za nediskretní, ačkoliv by pisatel ještě mohl se brániti, věc vysvětliti a pod. Za několik let indiskretnost přestává! Ale praxe jest již mnohdy taková absurdní.

O jedné věci budiž dovoleno promluviti zevrubněji. Některá místa listů z let padesátých jsou zajímavá pro rozpor dvou vlasteneckých stran, vzniklý v Nár. Jednotě sv. Cyrilla a Methoda, o kterém v posledních ročnících „Časopisu Matice Moravské“ častěji psáno, a to ne vždy nestranně, ani samého p. vydavatele těchto listů nevyjímaje. 18. dubna 1850 stal se Helcelet po odstouplém Klácelovi starostou Jednoty, ačkoli dle listu jeho z 13. dubna t. r. „Jednota jest tak černá, jako noc bez hvězd, a sice ne třeba náhodou, nýbrž nutně, poněvadž to nečerné v ní, jakož vůbec v Moravě jest v takové menšině, že téměř ani není;“ Dr. Tomáš Bratránek „stal se v nejnovější době v takové míře popem, že se mne jaksi vzdaluje a já že jej nemohu hledati. Ve volební bitvě... stály sobě zarytě dvě strany naproti, ve jedné já a v druhé on stál.“ Na str. 91. mluvě o článku Hanušově (o vzdělanosti dávnověké Slovanů, Koleda 1851) podotýká p. vyd., že „Helcelet bál se jen,

[1]) Na str. 116 píše Hanušovi: »Co se týká od Tebe a mnohých prohlášené neaesthetičnosti oslepení Rastislava [obrázku v Koledě], totiž předmětu samého, mám různé mínění a onu citlivost nazývám moderní choulostivost, která nemůže krev viděti, byť se i pro ideu vylévala, a která proto potýkání s býky za nevím jakou surovost pokládá a spolky proti trápení zvířat musila zakládati. Antický svět snesl i dření Marsyáše.«

aby se jím necítili dotčeni konservativní kněží"; myslím, že by bylo stačilo přikázati Hanušovi, by nepsal než co skutečně o věci víme, a nefantasíroval. Tamtéž píše Helcelet: „vyvinula se mi jakási velmi silná idiosynkrasie proti vší té uniformě [kněžské, dodává p. vyd.], jako u mnohých při pohledu na pavouka neb na obojživelníky. Ostatně uvidíme. Než bez dobrého mělnického nejsem v stavu v takové společnosti 10 minut obstáti, aby se mi všecek žaloudek i s játrami neobrátil." Str. 97. při zmínce o jakémsi klášterním modlení za Klácela zve biskupa Schaffgotsche „tlustým beranem" a p. vyd. podotýká, že to pro vnějšek jeho, neodpovídající nijak askesi; viděti, že nynější malí i velcí uličníci nadávají nám vlastně dle osvědčených vzorů, Havlíčka, Helceleta atd. O Klácelovi klade pan vydavatel slovo „kacířský" do uvozovek; jistě projev nemístný, když pan vydavatel nechce ani přesmutných konců nešťastného Klácela, které přece nebyly bez antecedentií, v úvahu vzíti. Dle str. 110. bylo prý o valné hromadě Narodní Jednoty „černorízců" [= kněží, rusky = mnich] mnoho v Brně, ale do hromady nepřišli, „vyjma několik jednotlivců neultramontanských." Str. 105. bojí se Helcelet uveřejňovati dále článek Hanušův o Štítném [!] „nejen pro vkus obecenstva, nýbrž i pro nevkus strany černé přemohoutné"; ut supra. Str. 259 (30. pros. 1854) píše A. V. Šemberovi: „Na tuto podobnou chorobu [neodhodlanost či nechut k činnosti] ostatně veliká část našeho vrstevnictva stoná, jen na jedné straně, před kterou jsme se vždy křížem žehnávali, jeví se čilost a činnost, ač se mi to přece nechce mladistvosti podobati." Týká li se to těch černých, pak měl pravdu, až na tu mladistvost, neboť v čele černého ruchu stáli mladiství pracovníci a též o mládež brněnskou, o dělnictvo, o služebné se starali; na druhé straně ne tak! Str. 425 (30 prosince 1861) píše Hanušovi: Českému živlu na Moravě „nedostává se daleko oné říznosti a bujarosti, jaká se v Čechách nyní zvláště všude objevuje. Nejvíce ještě může a vymůže snažení kněžské, což ovšem má dvojí stránku." Str. 265 nazývá Sušila „zbožný p. sběratel", bojí se, že p. sběratel bude i censorem písní [str. 263, čímž ovšem byl, netaje se tím.] [1])

K těmto osobním narážkám buďte připojeny ještě některé povšechnější o názorech Helceletových. Str. 114. (17. listopadu 1850 Hanušovi): „nejsem theista, jehožto bůh zevně svět a světy strká . . . Nad člověka není pro mne žádného božského ideálu ani možnost."

[1]) Str. 363 (21. února 1860) píše po ukončené sbírce Sušilově: »Těmi přidanými notami cena velmi se zdražila a nevím, budou-li ty noty komu ku potřebě; obávám se, že sběratel neměl rozum s hudební stránku« Poznámky této neřadím k oněm nahoře uvedeným, z jakési jizlivosti pochozím. Ačkoli na ni snad také jakási předpojatost proti knězi Sušilovi působila, jest možno ji vyložiti prostě také z nepochopení, přes to, že H. sám byl hudebně vzdělán a o hudebním vzdělání Sušilově nemohl nevěděti. Takové křivé úsudky přiházejí se i největším znalcům, a to i v oborech jim vlastních. Úsudek Helceletův, ač i tehdy snad ojedinělý, od té doby zkušeností důkladně vyvrácen Jinak H. národní písně nepodceňoval, jen o sbírce S. mluví pokaždé s jakousi nechutí. Panu prof. Kallabovi snad i tato nepatrná okolnost leccos ve způsobu boje liberalního a ultramontanního vysvětlí.

Str. 134. (12. dubna 1851 Hanušovi): S Klácelem „dostal jsem se do bratrské polemiky o bohu a o náboženství, což se stalo tím, že mi půjčil Feuerbachovy Vorlesungen über das Wesen der Religion. Pronesl jsem se náhodou proti náboženství vůbec, jelikož dle slova vyznamenává asi tolik co theismus a jelikož považuju ‚boha' téměř za prvopočáteční hřích či ‚blud', jenžto co černá niť dosavadním dějinstvem se proplítá." Str. 236 (18. kv. 1854 Hanušovi): „Hluboce mne dojala kniha od dra Jak. Moleschotta ‚Der Kreislauf des Lebens'... Lauře [Hanušové] by se líbil Moleschott." Str. 479 (7. října 1863 Hanušovi):... „jsem četl též s velikým interessem a tuším bez škody na duši své Renanovu ‚Vie de Jesu' [tak], jejž Montalembert tuším či kdo nazval ‚le sacrilège romancier'. Vzbudil ve mně žádost čísti též Straussa, ale Ducha svatého [Klácela], jenž jej má, nechtěl jsem žádat, aby mi ho půjčil." Hanuš mu jej půjčil z universitní knihovny, jemuž pak píše (5. ún. 1864): ... „jsem si při dogmatickém závěru díla bezděčně povídal: Jsou to kosi, ti theologové všech vyznání, a protestanští asi teprv pra — kosi." Str. 95 d. (kol 15. června 1850 Hanušovi): „Mne v něm [článku Hanušově o vzdělanosti dávnověké Slovanů, Koleda 1851] nejhloub dojalo (!) dokazování dávnověké civilisaci [?] v ústavu mnohoženského manželství. Já ostatně úplně s tím souhlasím a vůbec jakoukoliv theorii manželstva si nechám říci, jen nemá-li ono déle trvati než láska a vážnost." ... „do našeho táboru, ve kterém přisámbohu! není zabráněno kochati se v krásných literaturách všech národů a modliti se s Hafisem a vzdělávati se Bokaččiem." Boccaccia (Decamerone) sám přeložil a o překladě pořízeném pí Staňkovou z Prahy podotýká (str. 131) posměšně: „nemohu se domysliti, [jak by] se takové nemravnosti mohly od [pražských] paniček jen čísti, neřkuli překládati a rozšiřovati". Str. 138 chce s Boženou Němcovou podniknouti „dekameronskou pout do Vranova neb jiného milostivého místa."

Tyto ukázky stačí, tuším, přesvědčiti každého nepředpojatého, že s člověkem takových názorů poctivému knězi bylo těžko spolupůsobiti. Jedna z příčin rozkolu v N. Jednotě byla, jak už do omrzení přemíláno a překrucováno, že kněží chtěli, aby se tam vydávaly spisy náboženské, čili, jak prudký Průdek vykřikl, „samé životy svatých." Nevíme dnes už přesně, aniž se dozvíme (neboť ani protokolly spolkové, jak známo, nezpravují vždy věrně o jednání spolkovém!), kolik jich a do jaké míry chtěli spisy náboženské, jistě ne všichni výlučně a navždy, ale i v tomto sic pravděnepodobném případě by časem bylo došlo samo sebou i na spisy jiného druhu, tak jak na ně došlo v Dědictví svatého Cyrilla a Methoda potom založeném. Kněží ovšem zastávali nejdříve to, co jich úřadu bylo nejbližší, poučení a povzbuzení náboženské, jež i tiskem šířiti pokládali za potřebno vzhledem k tisku protináboženskému. Kdož pak může za to po nich hodit kamenem? Str. 30 (28. prosince 1847) píše Helcelet (A. V. Šemberovi): „Škoda, že si místo vzorů amerických p. Ohéral [pro redigování Týdenníku] Krajinsko za vzor nevzal, jemuž co do bídné národnosti snad naše Morava ještě nejvíce se podobá. Takové [tak] děcka se musí napřed učiti kaši jísti,

až se jim dá grog a ledy", ba jedy, mohl směle dodati. Nuže tak, právě tak si to myslili také kněží. Sám Helcelet ostatně, jak vidíme, byl by lépe učinil, kdyby se byl modlil raději s nějakým tím svatým nežli s Hafisem a přečetl si raději nějaké katolické dílo nežli Boccacciovy sottisy, aby se o náboženství poněkud lépe poučil a nemyslel, že náš „bůh zevně svět a světy strká." Smějte se tomu třebas, pánové, kteří na náboženské snahy ty pohlížíte prý pokrokově jako na ultramontanismus, pravdou však přece zůstane: ti lidé se navzájem asi také znali, lépe a více snad než my dnes do nitra Helceletova a stoupenců̊v jeho nahlédnouti můžeme, znali je také tam nahoře — osvětná součinnost s nimi byla knězi při velice pravděpodobné srážce těchto dvou různých směrů za Helceleta prostě nemožná. S jinými lidmi nebo v jinakých spolcích byla snad možná, zde nikoli. Když Helceletovi i takový osvícený muž jako univ. prof. Bratránek byl příliš „popem", ba když i Klácelovo (!) usilování o náboženství bylo mu proti mysli, nedivme se, že biskup svým kněžím zakázal iugum ducere cum infidelibus (2 Kor. 6, 14), neboť nevěrci to skutečně byli, a to zásad kdovíjakých! Když se Helceletovi „žaloudek i s játrami" ve společnosti kněžské obracel, proč jim tedy zazlíval, když jej společnosti své odchodem svým zbavili, nedosáhše toho, aby odešel on?!

Nehájím všeho, co tehdy proti Národní Jednotě podniknuto, ba v zájmu věci lituji dokonce, že k rozkolu hned na úsvitě čilejšího života národního došlo, ale upevňuji pouze, že jest nevěcné, ba lživé, viniti z rozkolu tehdejšího jen stranu kněžskou a líčiti její osvětné snahy, jak i p. vyd. činí, jen jakožto náboženské; blízká budoucnost ukázala, že strana ta potřebám českého lidu zvláště v Brně lépe rozuměla a o ně pečovala, nežli ona strana s vyššími prý cíli literárními! Nepravím, že naše strana nemohla konati více než konala, ale za poměrův i jí krajně nepříznivých — ne tak od konsistoře, jako více od vlády — činnost její zaslouží více uznání. Poznámka pana vydavatele na stránce LI, že v jednotách katolických „pečováno téměř výhradně o věci nábožensko-církevní, kdežto zřetel k denním potřebám života praktického a ke stránce národní necháván stranou", jest nepřesná. Člověk k těm věcem lhostejný může sice po svém na věci názoru říci, že náboženská stránka pěstována nepoměrně více než ostatní, ale ani on nesmí říci, že tyto byly docela zanedbávány; ostatně jako dnes tak i tehdy o náboženství otřel se kde kdo, proto bylo otázkami těmi vážně se obírati. Že národnostní nesnášelivost nehlásána a neživena, je pravda; ale že stránka národní nechávána stranou, jest nepravda, která vůči známým událostem neměla býti tak lehko vyslovena. Což ostatně probírání náboženských otázek po česku nebylo již také prací českou, národní?! „Laikové v Mor. Nár. Jednotě spolu se skrovnou menšinou liberálního kněžstva toužili zvyšovati povšechné vzdělání lidu a tím zabezpečovati hmotný i národní jeho pokrok"; ano toužili, ale práce?

Tím méně hájím germanisační konservativnost konsistoře brněnské. Dějepisec však má nejen zaznamenávati události a dle nich kvapně

odsuzovati, nýbrž také prohlédati k okolnostem a pohnutkám. Hrozné bouře r. 1848 naplnily pohlaváry, ať duchovní ať světské, strachem o celý společenský řád, i není divu, že v každé skoro novotě, tedy i ve snahách vlasteneckých po těch zkušenostech hrozili se revoluce, o níž sám Helcelet píše (str. 562, ovšem až roku 1873): „já vida jed revoluce ještě dosavad v plném rozežíravém proudu a nabývati povždy ohavnější nemravnosti, kloním se — ovšem i pod břemenem let — k tomu mínění, že revoluce povždy dovedou jen ničiti; nové instituce blahobytu a humanity budovati může jen enthusiasmus čistý, mravný (i vědecký a krásný.) Každé ochmelení revoluční v zápětí nechá kočičinu a střepy i zříceniny, na jichž zoufanlivých rumech pozdě teprv úroda mravní vzchází“. Jest velice snadno a pohodlno, o chybách a přehmatech tehdejších posměšně psáti, ale vážný člověk nenechá se ani obecným posměchem donutiti k úsudku, že by na př. Havlíček, na jehož kritiky tehdejší se tolik přísahá, buda postaven v čelo veřejných záležitostí byl to tak všechno pěkně spravil, jak to psal.

Zle se kárá také to složení některých s professury (Klácel, Hanuš atd.)! Uvedu zde příkladeček panu vyd. a j. ad hominem. Kdyby neb. prof. Hattalu vláda několik, ba několiknáct let dříve byla poslala na odpočinek, zajisté by páni češtináři, zvláště směru páně vyd. ji byli za to pochválili. A když professor předmětu, jenž po výtce určuje smýšlení a směr životní, professor nauk filosofických totiž, přednáší zkrouceniny a nesmysly, ba smyšlenky přímo otravné a podvratné, má mu býti ponechána úplná zvůle, jelikož tak žádá prý svoboda učení neb dokonce svědomí, jakoby správnost těchto nauk nebyla pro život a společnost důležitější než nějaké mluvnické pravidlo.

Opravdu historické nazírání ani zřejmě chybným krokům nepodkládá hned nekalých pohnutek, nemůže-li jich dokázati. V době té pak, rozkvašené politicky, národnostně — kdož pak ví, jak dlouho ještě národnostní boje budou lidi zajímati?! — a nábožensky, i od lidí nejlepší vůle vymýšleny a předpisovány všelijaké prostředky záchranné, vhodné i nevhodné. Ve věcech náboženskopolitických na jedné straně děsila nevázanost, jež i národu v Praze 1848 dala důkladnou lekci, na druhé straně opětna nevolnost. Ve věcech literárních byly různé názory, jak národu, vlastně lidu prospěti, jež nebyly zásadně nesmířitelné, leč u jistých osob; uznával li jeden za potřebnější písemnictvo náboženské a vůbec naučné, druhý zase belletrii, pravdu měli oba, každý do jisté míry, a rozumné důvody též. Nepřátelé náboženského názoru, který byl jaksi v právním držení, nepotřebovali proti němu brojiti, nemajíce ho čím nahraditi, ani proti spisům náboženským vůbec. Počínání jejich budilo odpor a nedůvěru, bude-li činnost Nár. Jednoty vedena směrem nábožensky nezávadným, čehož Helcelet, Hanuš a pod. pramalou dávali záruku. A tolik snad přece kněžstvo v Jednotě sv. Cyrilla a Methoda žádati smělo?!

Ale o tom všem by bylo třeba mnohem více se rozepsati, než v referátě možno. Proto končím a poznamenávám již jen nějaké drobnůstky. XXIX jiskrnná, 138 poutnické místo (m. poutní), 377 ethy-

mologickém, 423 ústně vydívati. V jedné věci opravuje p. vyd. mne. Napsal jsem totiž kdysi, že Helcelet ujel z Brna před slavností cyrillomethodějskou, kdežto dle p. vyd. (LXIX) byl na léčení v Luhačovicích. Zprávu svou měl jsem od archiv. Brandla a v. úč. rady V. Chytila, již mně ji ve společnosti vypravovali. Buď je tedy v tom případě paměť zklamala aneb onen pobyt v Luhačovicích (o nichž nebyla řeč) pokládali za schválný — nevím, ale onu poznámku svoji proto ochotně opravuji. V.

Ze života náboženského.

Ve svazku od 16. září přináší římská „Civiltà Cattolica“ (organ jesuitský) u příležitosti spisku P. Franca blahopřání velehradskému sjezdu unionistů: Končíť referát: „Mezi tyto apoštoly (spojení církví) počítáme i ony, kdo se v min. červenci shromáždili na sjezd na Velehrad, k svatyni sv. apošt. slovanských Cyrilla a Methoděje, přese všecky nepříznivé kritiky a malicherná podezření. Těm posíláme svůj uctivý a přátelský souhlas, s nejlepším přáním brzkého a potěšitelného výsledku.“

P. (Mikuláš Franco, řecký kněz v Římě žijící (assistent vatikánské knihovny), jenž předloni súčastnil se též druhého sjezdu unionistů, vydal nedávno v Římě brožurku francouzskou („Anticritique de la critique de l' archimandrite Gregoire Zigavinos sur l' union les E'glises“), v níž odmítá výtky zesnulého zatím opata řeckého Zigavina, s nímž sám seznámil se v Marseilli, a s ním o spojení církví hovořil. Archimandrita do očí hovořil s ním velmi smířlivě a blahovolně, ale z dopisů, jež později zaslal zbožné nějaké řecké paní, konvertitce ke katolicismu, s celou prudkostí a snůškou všemožných výtek obrací se proti katolické církvi. Tyto výtky mezi čtyrma očima od pravoslavného k bývalé pravoslavné pronesené má P. Franco za věrný výraz běžného mínění pravoslavných církevníkův o katol. církvi. V hovoru s námi latiníky snaží se býti vlídni a smířlivi — „dá se s nimi mluvit“. Jakmile jsou sami mezi sebou — jsou už hned jiného ducha. P. Franco, jak už i předloni na Velehradě uváděl, praví, že dlužno rozeznávati tři druhy Řeků: jedni, kteří touží po jednotě — „philhenotici“ (jednotáři); druzí, kteří nejsou pro jednotu z různých důvodů politických a církevních, ale nikoliv z nenávisti proti katolictví — „antihenotici“ (nejednotáři) a třetí konečně, kteří jsou proti všeliké jednotě ze zásady, soustavně proti ní bojujíce — „mishenotici“ (protijednotáři). Třetích nepřesvědčíme, ale k vůli prvním a druhým třeba je stále znovu a znovu týmiž důvody bojovati, tytéž výtky třetích vyvraceti a pro povahu theologie řecké konečně sestupovati hodně hluboko a daleko v populární a přežitý způsob apologetický.

Sama „Civiltà Cattolica“ přidává k posudku takovouto úvahu o sjednocení. Obtíže sjednocení jsou podle ní stále veliké, ale ne tak pro rozdíly v nauce, jako pro odcizení duchů; pro neznalost a zaujatost u západních proti všemu východnímu; a ještě více pro slepou a zakořeněnou zášť východních proti všemu latinskému. Pročež marny a zbytečny jsou všecky pokusy získati pravoslavné nějakými koncessemi dogmatickými, ústupky v nauce, kompromissem, dohodováním — ba naopak takové pokusy mohou býti záhubny vlastní církvi, její nauce a konstituci, aniž by druhou církev získávaly. Lépe bude když budeme se chovati k našim bratřím východním vlídně, srdečně, uctivě a laskavě, co možná nejvíce ctnosti ty v životě společenském jim projevujíce, jdouce cestou praktickou, příkladem a přesvědčováním, beze vší jedovaté polemiky a nevlídné discusse, prstem jim zrovna ukážeme na bezdůvodnost a nespravedlivost jejich předsudků proti církvi katolické, její hlavě a jejím věřícím. Ale i tak musíme býti připraveni na zklamání, že po všem svém srdečném úsilí, přece od zatvrzelých zbloudilých bratří budeme odmítáni stejně jako před tím. Referáty ruských listů o sjezdě velehradském převzaty podle cizích zpráv, francouzských a německých listů (La Croix a Köln. Volksz.). „Kolokol“ zprávu vlastního referenta L. Verenina silně „zmírnil“ a setřel s ní obdiv jeho pro český katolicismus. „Cerkovnyj Věstnik“ nelibě nese, že velké slovo na sjezdě vedl „odstupnik“ (odpadlík) Fedorov. Na druhém sjezdě konvertitů bylo více. Oni přinášejí sjezdům právě nejvíc užitku svou znalostí církve východní — a konečně i láskou a úctou, jakou k ní mají i když od ní přešli ke katolicismu. Na takové apoštoly sjednocení se budou pravoslavní asi nejvíce horšiti, ale zcela nesprávně. Oni, zdá se, že budou vždy právě nejšetrnějšími a nejhorlivějšími sjednocovateli.

Dogmaticky volnější a stále kolísající mezi dvěma póly — protestantskou anarchií a positivním katolicismem — církev anglikánská pracuje neúnavně o sloučení všech církví, domnívajíc se, že možno je sloučiti i katolicismus i pravoslaví i evangelické církve. Třebas že nedaří se jí dílo jednoty, ani mezi samými protestantskými církvemi, ani mezi vlastními odnožemi v Anglii, přece stále snuje dílo sjednocení šíř a šíře. Tak sv. mezinárodní, světové náboženské kongresy jsou její dílo (v Americe z lůna církve episkopální vzniklé); celá její polovička a právě lepší a vyšší klerus její snaží se o navrácení všeho toho, co má katolicismus (t. zv. ritualisté), jen aby církev anglikánská mohla se katolicismu vyrovnat; a třetí skupina založila r. 1906 „mezinárodní spolek hlasatelů pro sjednocení církví.“ Spolek pokoušel se získávati členy skutečně mezi všemi národy, tedy i mezi katolíky, ale zatím jen vedle protestantů — a to většinou anglikánů — získal pouze členy v pravoslavných církvích řecké a ruské. Členstvo ruské je po anglickém nejčetnější. A spolek též vyvolil na poslední své schůzi dva předsedy — ruského biskupa (Agafangel z Vilna) a anglikánského biskupa (William z Gibraltaru). V Rusku ustaven dokonce zvláštní odbor — v Petrohradě — s bisk. chlumským

Eulogiem v čele, tímtéž, jenž tak nesmířitelně potírá polský katolicismus. Odbor tento připravuje na letoší zimu zájezd anglikánského duchovenstva s dvěma anglik. biskupy na Rus. Zájezdy duchovenstva uspořádány ve velkém slavnostně a úředně vloni a letos poprvé: napřed německých pastorů do Anglie, a pak anglického duchovenstva do Německa. Nyní tedy anglik. duchovenstvo vyjede získávat pravoslavnou Rus. Rozbor otázky a kanonické možnosti, spojiti obě církve, odpočívá klidně ve sv. Synodě ruském, a podle zpráv dosud do veřejnosti proniknutých bude záporně rozřešen. Ale duchovenstvo obou církví zatím se stýká společensky co nejsrdečněji. Nastoupilo tudíž už dávno mezi oběma církvemi co radí „Civiltà Cattolica“ pro snahy unionistické u nás, a co nemůže stále k místu přijíti pro tradiční zášť mezi katolickým duchovenstvem polským a rusínským a pravoslavným ruským. A tato tradiční nenávist leží mezi katolicismem a pravoslavím jako hluboká propast, přes niž nemohou k sobě s obou stran ti, kdož jí nijak nakaženi nejsou.

P. Ad. Jašek uveřejnil v „Našinci“ svůj karlovarský interview o sjednocení církví s metropolitou pravoslavným Mitrofanem z Černé Hory. Metropolita černohorský vydával se za přítele sjednocení, ovšem s podmínkou, že církve zůstanou jako dvě sestry vedle sebe, ale ne aby pravoslavná stala se podřízenou „dcerou“ v domě „matky“ katolické. — Černá Hora ostatně sama by dnes byla velmi blízka unii s Římem, pro své příbuzenství s královským rodem italským — kdyby Vatikán a Kvirinál samy byly za jedno. Ale takto spíše rozpory než návazky jednoty povstávají mezi Černou Horou a římskou kurií. Kníže černohorský postavil se velmi rozhodně proti nástupci zemřelého barského arcibiskupa Milinoviče, když kurie chtěla jmenovati rozeného Vlacha, a žádal si katolíka Srba.

*

Letoší léto královská Italie zdála se velmi vycházeti Vatikánu vstříc a nabízeti smíření. Sv. Otec v letním horku povážlivě ochuravěl a mluveno dokonce o nebezpečí smrtelném. Vina přikládána pobytu jeho ve Vatikáně a vyzýváno papeže i z věrných stran, aby vyjel na letní pobyt mimo Řím. Tím by bylo bývalo přerušeno tak zv. „vatikanské vězení“ a zvláště kdyžby papež byl zvolil pobyt v Castelgandolfo, zámku na horách albanských, jenž mu zákonem garančním byl ponechán kromě Vatikánu za letní sídlo. I liberalní „Tribuna“ římská přinesla v té době článek plný obdivu nad osobou papežovou a vyznamem papežství, radujíc se, že celý svět pohlíží k Vatikánu a starostlivě táže se po zdraví sv. Otce. Tisíce depeší docházelo denně na sekretariát a všecky byly výrazem úcty a lásky k Piu X. Z rakouských listů zvláště „Zeit“ v dopisech z Říma ventilovala stále otázku smíření. „Civiltà Cattolica“ v článku „Plebiscito d'amore nella malattia del Papa“ (Plebiscit lásky v nemoci papežově) ubolévá nad tím, že italští katolíci ukazují se v tomto směru vlažnými a netrpělivými, nalehajíce stále na smíření mezi Kvirinálem a Vatikánem, tvrdíce, že k vůli jednotě a síle vlasti třeba

se navždy vzdáti dávného panství světského. Zmíněný měsíčník poukazuje na projevy zahraniční, jak katolíci jiných národů nejsouce zaslepeni ohledy italské politiky mnohem správněji posuzují situaci papežství. Uvádí projev pol. sjezdu marianského v Přemyšlu, a projev arcib. primasa angl. (minule uvedený) na sjezdu katol. angl. v New Castle. Papež prý nucen je chovati se jako opravdový vězeň vatikánský, dokud Italie nenabízí mu žádnou jinou ochranu a záruku než v „legge delle guarentigie", kterýžto zákon beztoho se ani neplní. Proto prý správně žádají katolíci angličtí, aby stát italský zaručil papeži ony svobody, které náleží jeho významu a mohou nahraditi odňatá práva a výhody římského panství.

„Civiltà Cattolica" potvrzuje sama, že o rozbití jednoty italské se nejedná, neběží o to, aby se získalo zpět římské panství světské. Praví ve zmíněném článku: „Musíme tedy i v Italii býti nepohnutě pevni v myšlení a prohlašování, že dnešní poměry papežstvi nemohou nikterak zůstati, jakými jsou. Nenáleží ovšem nám určovati, jakým způsobem se mají změniti, toť je věcí samého papeže; ale proto nesmíme zůstávati lhostejni k tomu, potrvá-li i dále stav už zrovna nesnesitelný. Ale s energií, smělostí a vytrvalostí musíme ve spojení s katolíky všech zemí naléhati na to, aby bylo postaráno o svobodu a nezávislost našeho společného Otce; bylo postaráno, pravíme, effektivně, skutečně, ne illusorně, na oko, jako dnes, aby totiž Papež nejenom se nazýval, ale také byl svým panem a suverénem úplně nezávislým na každé jiné mocnosti; aby o to bylo postaráno stabilně, trvale, ne jen přechodně a dočasně, totiž za souhlasu samého papeže a se zárukou katolického světa, ne pouze rozhodnutím italské vlády změnlivé podle rozmarů. Na tom ať stojí italští katolíci: je to jejich povinnost; ať se nedají zastrašiti malichernou bázní, že se objeví jako nepřátelé velkosti a jednoty své vlasti, ježto mezi ní a nezávislostí sv. Stolice není odporu, ba naopak každý Ital už z vlastenectví musí toužiti po tom, aby důstojné vyrovnání mezi nimi pořízeno bylo" . . .

Snad z této smířlivé nálady obou stran vyplynulo i další. Sděleno, ač později dementováno, že král italský vřele blahopřál papeži k jeho uzdravení a papež králi srdečně poděkoval A 20. září — „slavnost průlomu" do zdí římských (dobytí Říma) — oslaven letos velmi zdrželivě na pokyn shora. Atheistické spolky římské chystaly veliké demonstrace před Vatikánem, ale věrní stoupenci sv. Stolice projevili, že budou státi na stráži a ozbrojenou rukou každý útok odmítnou. Aby nedošlo v „jubilejním roce" sjednocené Italie ke škandálu světovému, vláda dala pokyn pořadatelům, že nijakých demonstrací proti Vatikánu nestrpí. A slavnost odbyta klidně. Ani starosta římský Nathan nepřečnil, jako na počátku jubilea, útočně, spokojil se jen narážkou na zlomenou moc středověké temnoty, na vysvobození z pout dogmatu a pod. (žid mluví o poutech dogmatu, skutečné otroctví talmudu nechává na pokoji).

Lekce, jakou dostala sjednocená Italie při své slavnosti jubilejní, kdy vlastně celý svět ji míjel a zůstala uboze opuštěna a osamocena, bude snad pro politiky italské napomenutím k obratu.

Při této příležitosti uveřejňuje „Tribuna" listy mezi Piem IX. a Viktorem Emanuelem II. 1870—1878 psané. Po dobytí Říma poslal tento papeži svým pobočníkem list, v němž jej ujišťuje svou oddaností, 16. června 1871 o 25. výročí korunovace papežovy opět listem po pobočníkovi poslaným osvědčuje mu — dle rodinné tradice a svého přesvědčení — jakožto hlavě katolického náboženství úctu a oddanost. Státní tajemník kard. Antonelli však z diplomatických a politických příčin přijetí obou vyslanců zmařil, ačkoli papež v druhém případě zvěděv napřed o poselství je přijmouti chtěl; o druhém zvěděl až později. Za to poslal jednou sám svého důstojníka s vlastnoručním dopisem ke králi, aby zakázal pobyt jistých ženštin proti semináři, což se ihned stalo; i vůči tomuto vyslanci ujišťoval král svou oddaností k papeži a ochotou vyhověti jeho přáním, kde by osobní zakročení mohlo prospěti.

*

Čeští protestanté hostili 7. a 8. v Praze u sebe světový sjezd presbyteriánský, a zároveň jak pravili první slovanský kongres evangelický. Ze Slovanů totiž přítomni byli zástupci evangelíků ze Slovácka, Bulharska a Polska. Sjezdy žily ze vzpomínek na Husa a 500leté památky jeho smrti 1915. Slovanští delegáti podávali referáty o postavení svých církví. Na sjezdě vynikali počtem i vážností anglosaští vyslanci.

Navazování styků s Anglií vnáší do pražského života nový, nezvyklý zjev — hovory náboženské a úctu k náboženství. V polovici září dojela z Vídně do Prahy deputace londýnské obecní rady se starostou londýnským v čele. Ve Vídni mluvili hosté londýnští o výstavnosti a eleganci města a hospodářství obce; v Praze mluvili o náboženské tradici a nábož. ideálech národa.

*

Mezi slováckými listy, vlastně mezi Hlinkou a Hodžou rozpoutal se boj o klerikalismus. Při biřmování v Ružomberku farář Hlinka kázal svým farníkům vítati biskupa slavnostně a uctivě. To zazlívali nesmířitelní v Ružomberku i v Pešti p. Hlinkovi, že tak daleko vyšel vstříc biskupovi, jenž ho tolik pronásledoval, a vytýkají Hlinkovi, že je klerikálem a Párvovcem. Farář A. Hlinka však praví, že učinil jen to, co církev předpisuje věřícím vůči biskupovi, ať je jaký je. A o bisk. Párvym praví, že ze své bývalé neústupnosti vůči Slovákům povolil. „Slov. Týždenníku" a té skupině protestantů, jež za ním stojí, vytýká, že už se odchylují od pouhého bránění Slováků a zabíhají v protináboženské štvanice, stavíce se vesměs nejen proti věřícím katolíkům, ale i proti pravověrným protestantům. — Povolil poněkud tlak vládní na Slováky, a národnosti už se trhají a počínají se rozlišovati na kulturní a náboženské strany. Dokud panoval vládní útisk, byly zvláště „Slov. Ludové Noviny" a „Slovenský Týždenník"

za jedno, bojujíce stejně ostře na všecky strany. Také na valné hromadě Sv. Vojtěcha v Trnavě (31) srpna praví Slov. Týždenník že předseda spolku Martin Kollár „uznal za dobré ponosovať sa vo svojej reči na tých tak zvaných pokrokárov. To vari miesto toho, že by on sám bol hľadel vo Vojtešskom spolku preukázať trochu akého-takého pokroku. Všeobecná je v celom katolickom obecenstve nespokojnosť, že pod Kollárovým vedením sv. Vojtech zanedbával svoje úlohy a tu ešte ide pán Kollár nadávať na pokrokárov. Toto protipokrokarske špintanie začína prichodiť do módy u všetkých pánov, čo majíc najviac hriechov“ . . . Ostatně referent podotýká, že ve výborovém sezení 20. září předseda P. Martin Kollár se poděkuje. — Na shromáždění, jež je vždy jakýmsi valným sněmem katol. slovácké církve, usneseno, aby požádány byly správy seminářu, aby se ve všech seminářích na uher. Slovácku vyučovalo slováčtině. P. děkan dr. Okánik dostavil se na schůzi se skupinou asi 20 mladších kněží a stěžoval si, že pracovníků literarních mezi kněžstvem čím dále tím víc ubývá. Proto právě že neznají řeči lidu tak, aby v ní mohli psáti Farář ružomberský Andrej Hlinka navrhoval, aby spolek scházel se každý rok jinde, ne stále v Trnavě, a zval na příští rok 1912 do Ružomberku, což také přijato. V loni nových členu přistoupilo 1537, takže spolek čítá 26.189 údů. Podíly na rok 1912 se chystají: „Sv. Alžbeta — Ukrižovanie milosrdentstva“ — „O tlači“ (O tisku) — „Zábavná Čitanka“ a kalendář „Pútnik“.

Také Lúčky, ona slovácká obec, jež pro vnucení nemilého sobě faráře Smižára už přes dvě léta se vzdalovala svého chrámu, děti nekřtila, bez kněze mrtvé pochovávala, sezdávala se jen civilně, konečně usmířena. Biskup Párvy vyzval věřící, aby se smířili s církví, že jejich přání vyplní. Farář Smižár slíbil, že požádá o přesazení. Tu tedy farníci přišli do chrámu, farář před děkanem Pazúrikem a far. A. Hlinkou podepsal, že se vzdává, biskup přijel a byl vítán, v klidu biřmoval a visitoval farnost. Ale občané jsou teď netrpěliví, kdy Smižár splní svuj slib. Neboť čtyry měsíce minuly od jeho slibu a on sedí.

Komitát Hajduský nezůstal osamocen ve svém volání po secularisaci církevních statku v Uhrách. Přišly po něm i jiné, a zvláště různé spolky se jí domahaly. Zavládloť v zemi mínění, že lid stěhuje se proto do Ameriky, že není půdy, již by si zakoupiti mohl. V latifundiích uherských převládají fideikomisy. Na katolickou vysokou církev připadá 1·54 mil. jiter půdy, v tom 0·74 na biskupy, 0·478 na kapituly a 0·333 mil. jiter na kláštery. A tu aby oprávněnému volání po půdě vyhověl, uvolil se nově nastolený biskup čanádský (sídlí v Temešváru) Dr. Julius Glattfelder, pozemky biskupství svého buď rozprodati nebo pronajati okolním rolníkum. V tissko marušské n koutě rozprodány už větší lány v menších parcelkách, podle libosti rolníků. Konference biskupská, jež svolána v září, do Pešti, měla se touto otázkou zabývati a usnésti, že katoličtí biskupové svuj majetek pozemkový vůbec lidu rozprodají, lesy vyjímajíce.

Dne 12. září svolána do Haidu-dorogu konference maďarských „řecko-katolíků“ (sjednocených pravoslavných), která do-

máhala se trojí věci: utvoření zvláštní diecese maďarskosjednocené v Hajdu-dorogu, zavedení jazyka maďarského do bohoslužby a zavedení kalendáře gregorianského. Konference obeslána byla 86 legáty z 42 obcí a 11 obcí vyslovilo se vším souhlas, co se usnese. Sjezd vlastně vyslovil jen jednu žádost: zřízení nové čistě maďarské diecese sjednocené Je prý jí třeba z ohledů církevních i národních. O liturgii maďarské zvláštní petice nepodáno. Ta se sjezdu rozuměla sama sebou. V oněch 53 obcích a ve všech ostatních, jež by tvořily novou diecesi už je maďarština do liturgie uvedena — bez svolení Říma, ba proti jeho zákazu. A julianský kalendář — jenž je vlastně část obřadu a liturgie — usnesli se delegáti letos o vánocích opustit, a slaviti vánoce už spolu s katolíky, ne o 13 dní později — to vše svou vlastní mocí! Aby se pak nezdálo, že jsou neposlušnými svévolníky, vyslali pozdravy biskupu svému Juliu Fircákovi do Užhorodu, ministrovi kultu Zichymu, členu magnátské sněm. Eug. Szabóvi. Králi, sněmu, primasovi a ministru kultu pošlou ještě obsáhlé memorandum o nutnosti nové diecese. Říma se neptají a neprosí. Také po maďarsku.

Podotknouti třeba, že jižní díl sjednocené diecese mukačovské, tedy asi právě maďarská, lépe pomaďařená její část, měla už i dosud svého biskupa vikáře se sídlem v Hajdu-dorogu, Michala Jackoviče. I sídlo i vikář-biskup mají, jak vidět, slovanská — ruská jména! Není však pochybnosti, že skromné a nevinné žádosti o rozdělení diecese mukačovské, a vydělení z ní nové diecese hajdudorožské bude dříve později vyhověno. Pak budou tedy v Uhrách severních tři sjednocené diecese: v Užhorodě, v Prešově a Hajdu doroze asi pro 600.000 věřících se 569 farami. Mukačovská diecese je dnes dvakrát tak velká jak prešovská, jež z oné vyloučena r. 1810, po vyloučení Hajdu-dorogu byly by všecky tři přibližně stejné Rumuni sjednoceni mají čtyry diecese (Blaž. Velký Varadín, Lugoš a N. Město na Samoši) pro více než 1·3 mil. věřících.

*

Otázka varhanická stala se v Charvatsku aktuelní po tak zv. kulturní stávce učitelů charvatských, již si na celé společnosti (spíš než na vládě, která předlohu zákona přichystala) chtěli vynutiti zlepšené postavení. Varhanictví byla jedna z oněch kulturních prací, která postižena stávkou. Učitelé od případu k případu, nebo do vypršení závazku sic plnili úkoly varhanické, zemský svaz však vždy důtklivěji pozývá ku stávce a tak na konec nehraje se už skoro v žádném chrámu, který nemá zvláštního varhaníka, nebo nějakého jiného dobrovolníka na tu službu. Mezi lidem a učitelstvem nastala pro tuto otázku velká nevraživost a nevole, která hrozí lid učitelstvu zúplna odciziti. Učitelé podle § 116 zem. škol. zákona smějí býti varhaníky, ovšem nemusí. Zemská vláda v tom ohledu tedy nemůže ani zakročovat. Platy varhanické ujednoceny byly před 100 lety asi, a dnes tudíž nikterak poměrům neodpovídají. V tomto trapném pro obě strany — učitelstvo i kněžstvo — stavu, ozývají se už hlasy (Hrv. Pravo ze 16. září), aby církevní vrchnosti zakročily a platy

varhanické urovnaly. Mluví se o povýšení jich na 300 až 400 korun ročně. — Celé hnutí učitelské o zvýšení platů projevilo se vlastně jen tu — na zpěvu kostelním vybila se celá nevole učitelská, jinde jí nepozorovat. Nejde to ani!

*

Jako všecka města, která si z minulosti nepřinesla církevní a chrámové bohatosti, v nové době jí nedocílí, poněvadž po ní ani netouží, tak i srbský Bělehrad, dnes hlavní město království, stojí tu bez památek náboženských. Co bylo ve středověku, zkazili Turci, a novému nedali vzniknouti za 300leté nadvlády své. Bylť křesťané po ta tři sta let jen trpěni v městě, většinou mohamedánském. Bělehrad má svůj dnešní hlavní chrám — kathedralu, „saborna crkva“ — teprve z doby po osvobození. Začato jej stavěti r. 1837 a dokončeno 1845, a už za bombardování Bělehradu od Turků r. 1862 byl poškozen. Druhý chrám po r. 1862. postavený je „voznesenská crkva“ (kostel Nanebevstoupení P.), který je vlastně vojenským chrámem. Mimo to má Bělehrad několik kaplí: starou hřbitovní sv. Marka; novou hřbitovní, ale na zboření; žalářní kapli na Růžici; novou kapli na Savinci, malá a neúhledná, a školní kapli král. Natalie (při vyšší dívčí škole). Letos pak postaven předměstský nový chrám na Banjici, který vlastně, ač postaven nákladem předměstských občanů samých, jest dnes jedinou „ozdobou“ Bělehradu. Židé za to mají v Bělehradě dvě synagogy, jednu starší, druhou novou, ale krásnější než kterýkoliv z pravoslavných chrámů. Veřejnost bělehradská domáhá se tedy toho, aby obec sama nebo stát postavili chrám stolice srbské hodný — a splatili dluh sv. Savě, ochranci a patronu svému — tomu totiž má býti chrám zasvěcen. Město a stát, mladé a chudé, vyčerpané špatnými vládami, dluhy a vojskem, nestačí dohánět všecky ty kulturní úkoly, jaké po nich společnost žádá. A jak už to bývá na církevní a náboženské se nejčastěji zapomíná, moderní společnost po nich nejméně touží. A Srbsko nemá dosud finančních velmožů, kteří by svými závěťmi a dary dostačili k postavení nádherného chrámu! Jsou sice Srbové nadaní obchodníci a z obchodníků jejich tvoří se pozvolna velmi zámožná třída, jen že teprv tvoří! A v této nově se tvořící třídě už počínají, na vrchu právě, převažovat — židé.

*

„Towařstwo swjateju Cyrilla a Methoda“, hlavní spolek katolických Srbů Lužických, měl 8. září hlavní hromadu v Ralbicích. Stěžováno si na schůzi na všeobecný úpadek. Spolek jest málo činný, měl za celý rok jen dvě schůze, jednu výborovou, druhou veřejnou; členstva nepřibývá, povaha celého kraje hornolužického se mění, stará nábožnost a prostota z lidu mizí. Za stůl na př. už se nesedá po společné modlitbě jako dříve se dělávalo. Mnoho vytýkáno časopisu spolkovému „Katholski Posoł“. Viděti z něho totiž, že má málo přispěvatelův a dopisovatelů, což jest opět chybou i celé společnosti. Katoličtí Srbové Lužičtí, ač počtem nečetní, přece dodávali národu velmi mnoho pracovníků. Nyní už sami si na nedostatek stěžují. Finančně spolek vypadl

vloni dobře. Všech důchodů bylo 6672 marek, v tom 3127 marek předplatného. Zbylo na hotovosti 620 marek. Vedle „Kath. Posla“ vydává spolek ještě kalendář „Krajan“ a vydal vloni malé vydání biblické dějepravy. Dlouhá debatta vedla se o změně názvu listu: nelíbí se mnohým na něm přívlastek „Katholski“. Evangeličtí Lužičané mají „Serbské Nowiny“, a tu chtěli také, aby místo „Kath. Posoł“ vycházel „Serbski Posoł“, anebo prostě „Posoł“. Aby oba listy byly pro celý národ! Když těch 160.000 lidí dělit na dvě nerovné polovice a pro každou vydávat jiný časopis, zdá se mnohým příliš nehospodárno. A název „Katholski“ zamlouvá se jen 20.000, ale odpuzuje snad těch ostatních 140.000. Po dlouhé a pohnuté debattě o názvě listu konečně nic nerozhodnuto a necháno to při dnešním názvu „Katholski Posoł“.

*

Na II. marianském kongrese polském v Přemyšlu (I. byl roku 1904 ve Lvově) od 27. do 29. srpna rokováno skoro ve všech schůzích a sekcích na jedno thema: jak vyrvati národ a jmenovitě mládež „Volné Myšlence“ a „rozpustě“, jaká s tím je sloučena. Že už daleko zasáhla a mnoho zkazila, dovozováno nesčetnými případy a jmenovitě literaturou a uměním poslední doby, jež obě holdují perversím a výstřednostem erotickým. A brošurková i novinářská propagace bezvěrství šíří se z měst na ves polskou.

Na konec sjezdu vzpomenuto snahy z Vídně šířené po „katolické unii“ pro všecky katolíky všech národů rakouských, schváleno, aby Poláci k unii přistoupili a neodmítnuta ani myšlenka všeobecného a společného katolického sjezdu rakouského. Poláci směřují tedy výše než Slovinci a Češi, kteří zatím mluví jen o slovanském zjezdě katolickém z Rakouska. Poláci, kde není třeba, neradi vidí nějaké všeslovanství.

Boje mezi oběma směry kulturními v kněžstvu rusínském stupňují se dále a přiostřují. Společnost „Národního domu“ ve Lvově vykázala sestry Basilianky, které od 20 asi let v domě jejím bydlily, majíce tam gymnasium šestitřídní pro dívky s přípravkou a konviktem, v němž bylo na 130 děvčat. Basiliánky mají kromě domu po P. Cybikovi, jim sic propůjčeném, ale společnosti patřícím, ještě jiný dům, darovaný nebožtíkem kard. Sembratovičem, který jim kapitula také teprv na zakročení nynějšího metropolity vydala, a nový dum staví štědrostí téhož metropolity And. eptyckého. Sestry Basiliánky byly zprvu ochotně přijaty a podporovány „Společností Národního domu“, ale když čím dál více se odkláněly od jejího směru rusofilského a stávaly se Ukrajinkami a tak také vedly mládež, společnost propůjčivši jinou část domu škole a pensionátu „Obščestvu russkich dam“, spolku pusobícího v jejich směru, když „Obščestvo russkich dam“ už má teď málo místa, vykazuje sestry Basilianky a jejich dům propujčuje Obščestvu. A ježto Basilianky po dobrém uhnouti nechtěly, trvajíce na tom, že dům darován jim a že si při něm na svůj náklad kapli vystavěly, použila spol. nár. domu úřední intervence a sestry násilím dala vyvésti. Katolický a velmi dobře působící řeholní ústav vtažen takto do politiky; nyní Rusofilové mají na sobě o podezření více, že

pronásledují vše, co jest katolické (sjednocené) a podporují pravoslaví a schisma!

Obyčejná, jak každý rok, pouť rusínských venkovanů (sjednocených) do Počajova na ruském Podolí, zavdala také podnět k obžalováním — letos dokonce z vlastizrady! Za obžalobu tuto kyjevská ukrajinská „Rada" pokutována 300 rubli. — A nové vydatnější prostředky na připoutání lidu k Rusku a jeho kultuře vymýšlejí Rusofilové. Nejen že povolávají do ústavů svých učitele a učitelky z Ruska, ale i dítky do Ruska na výchov z Haliče posílají. Ruské ústavy dítkám z Haliče vyhražují obyčejně místa zdarma nebo za sníženou cenu. Posílají se na Chlumsko, na Volyň, do Kyjeva, ba až i do Moskvy. Počátkem září farář sjednocený z Borusova, Javorský, vypravoval zástup hochů ze stanice Vybranovky do Kyjeva do škol. Radikalní „Dilo" při tom volá na církev a konsistoř, jaké to má podařené kněze, kteří své jmění věnují na výchov katol. dětí v pravoslavných školách. Vlastně pronásledování směru rusofilského v Haliči zahání jeho stoupence až tak daleko!

Stanislavskému biskupu sjednocených Dr. Gregorovi Chomyšynovi vytýkají stále, že podporuje ve své diecesi celibát. Tak prý zvláště ty theology, které posílá do Říma (vloni jich v Římě bylo 5 ze stanislavské, 20 ze lvovské a 5 z přemyšelské, kromě toho ze Lvova 2 ve Vídni a 4 v Innomostí) nutí k celibátu. V kněžstvu rusínském, které po zvyku pravoslavné církve je ženato, množí se totiž stále více počet neženatých. Sjednocená církev haličská v jednom odstoupila od starého zvyku, nucení kněží ke sňatku. Východní církev své kněze k manželství nutí. Kněz před posvěcením se musí buď oženit nebo vstoupit do kláštera, jiných netrpí. V Haliči však i bez postřižin klášterních trpí kněze neženaté a snad i kandidátům k tomu radí, jako k lepšímu způsobu života, na což žalují ti, kteří stojí o zachování všeho východního v církvi sjednocené a bojí se stále jejího zlatinisování. — Podle „Dila" lvovského biskup Chomyšyn žádal od 5 bohoslovců v Římě v Collegium Ruthenum studujících, aby mu podepsali deklaraci, že přijmou celibát, jinak že je z Říma odvolá a nevysvětí a ve své diecesi neustanoví. Theologové prý nepodepsali a kněžstvo diecese stanislavské se chystá k protestu proti počínání biskupovu.

O tomto nuceném kněžském manželství mají ve východní, pravoslavné církvi ostatně také už svůj úsudek. Tak píše organ duchovní petrohradské akademie „Cerkovnyj Věstnik" v č. 35 ve stati „V čem síla katol. duchovenstva?" — uváděje jako první příčinu této síly právě celibát — o zvyku východní církve: „Pravoslavná církev klade částečně za vinu katolicismu nucené bezženství kněží, jakožto odchylku od pravého církevního názoru na kněžství. Snad je to v podstatě správné. Milost kněžství, podle podání apoštolského, ničím se neobmezovala, co nepřináší člověku mravní úhony, a s této strany je tedy katolický celibát úchylkou od tradice staré církve. Ale sotva smíme pro tuto úchylku katolicismus přísně soudit, jelikož i náš obyčej povinné ženitby duchovních právě tak nesouhlasí

s dřevní církevní praksí. I pravoslavná i katolická církev daly se vésti v zavádění těchto zákonu duvody praktických výhod.“ — A jak článek dále rozvádí, církev katolická při tom právě lépe pochodila. Má obětavé, poslušné, ke všemu ochotné, horlivé a stále více se zdokonalující kněžstvo, které se doplňuje neustále z tříd veškeré společnosti — kdežto ženaté kněžstvo pravoslavné je zavaleno starostmi o rodiny, neochotné, bojácné, stále plné úzkosti, nehybné a utvořilo se svými rodinami kastu, která se od ostatní společnosti odlučuje.

*

Zlou otázkou ruského církevního života stal se poslední dobou zákon o organisaci farní obce („příchodu“). Když r. 1905. 30 db. vydán zákon o svobodě svědomí, vidělo se, že věřící jiných vyznání tvoří solidarní dobře ustavené obce věřících a že tím jsou silnější nad pravoslavnou církev, jejíž farní obce nelnuly ani ke knězi, ani ku chrámu, ani k záležitostem církevním a náboženským. I usneseno sorganisovat věřící kolem duchovního a kolem chrámu pro všecky životní náboženské a dobročinné záležitosti. Sv. Synod 1. pros. 1905 vydal nařízení, aby farníci všech vrstev a stavu volili si ze sebe 12 člennou radu, která by spolu s farářem starala se o potřebné ve farnosti. Ale záležitostí této radě farní svěřeno celkem málo a v tehdejší nedočkavosti mysli už příští rok se zdálo, že tyto rady se neosvědčují a tak Synod znovu se zabýval otázkou farní. Komise připravující všeruský sněm církevní, v jedné ze sekcí svých připravovala pro sněm i předlohu farní autonomie. Sněm zatím odložen, ale úkazem z 30. října 1906 poručeno farní organisaci ihned vzíti do práce. Při sv. Synodě utvořena komise pod předs. rižského arcib. Agafangela, která do konce května 1908 byla s prací hotova. Předloha podána ministerské radě, ministr kultu i práv jí však mnoho vytýkali a tak vzata nazpět a znovu předělávána a 7. pros. 1910 znovu minist. radě předložena. Ale nový prokuror sv. Synodu V. K. Sabler vzal ji zase zpět a znovu předělává. O jeho elaborátu pronikají nyní do veřejnosti různé vésti a všechny nedobré. Předloze vytýkají úzkoprsost a „klerikalismus“. Už i o tom se naučily liberální listy ruské mluviti, což dříve nebývalo. Obecenstvo žádalo právo volit si duchovní své farnosti a spravovat farnost s duchovním úplně svobodně. Ale biskupi hájí zásadu, že farnost není samostatnou kanonickou organisací, nybrž diecese. Farnost může býti vedena a spravována jen pod vrchním dozorem biskupa a podle jeho vůle. Také duchovní nevybírají prý podle kanonu věřící, ale biskup sám. Biskupové však chtěli aspoň přání osady vyslechnout, ač vázat se na přání to nemínili. Už toto stanovisko episkopátu, kanonicky oprávněné, rozbořčilo veřejnost, která chtěla míti ve farnosti něco svého a nového, potřebám času odpovídajícího, ať je to podle starých kanonu nebo není. A kromě toho předloha, jak se proslýchá, obmezuje právo volební ve farní obci nejen mravní a náboženskou zachovalostí, ale i majetkovým censem! To jí zvláště i duchovenstvo bere za zlé. Obor působnosti ponechán farní obci pouze na poli osvěty a dobročinnosti a to jen na ústavy samou

farností založené a vydržované. — Na všech stranách panuje tedy všeobecné zklamání. Ale prokuror Sv. Synodu V. K. Sabler utěšoval nedávno v interviewu v Nov. Vremeni, že celá předloha je teprv návrhem a že se na ní asi ještě mnoho změní. Tedy ještě dlouho nebude hotova, po čtveré předělávce!

*

Podobenství evangelické o nespravedlivém správci (Luk. 16, 1 dd.) není dosud uspokojivě vyloženo, tak že někteří pokládali za nemožné, by z úst Kristových takto bylo proneseno, jelikož i pochvala pouhé chytrosti správcovy a podobných jemu synů tohoto světa bezděky přenáší se na podvod sám. S. Weber (v Tüb. Quartalschrift 339 dd.) pokouší se o výklad nový, jehož hlavní rysy jsou: chválený správce není líčen jakožto příklad a vzor učenníkův (a křesťanů), nýbrž jako obraz jejich, kdyby s dary (všeho druhu) od Boha svěřenými špatně hospodařili a tím ovšem proti pánu a dárci se prohřešili, činíce je tak „mamonou nepravosti“. Správce maje skládati účty pomohl si novým podvodem, aspoň potud, pokud oni dlužníci, v jejichž prospěch pána svého ošidil, se ho snad ujmou — ovšem i takto trapným tímto sebeponížením pyká za svou nevěrnost; podobně i synové světla vzhledem k účtování vždy hrozícímu mohou vinu svoji napraviti lepším užíváním svých (přirozených i nadpřirozených) hřiven (skutky lásky bliženské, kajícností vůbec), učiniti z nich, jež jim byly dosud mamonou nepravosti, přátely a podpurce na cestě ku stánkům věčným. Pochvala podvodného správce od ošizeného pána (snad ironicky, snad ze shovívavosti) vyslovená vztahuje se ovšem pouze na prozíravost onoho, nikoli na skutek sám: v mravním naučení pak doporučuje se taktéž prozíravost, ale nikoli podvodná, nýbrž taková, která s prostředky dosud špatně, vůči Bohu nevěrně spravovanými začne lépe, bohulibě hospodařiti.

Věda a umění.

Na mrtvém sněmě českém podal Dr. Luboš Jeřábek návrh na vydání zákona na ochranu památek. Návrh přináší krátké odůvodnění uváděje příklady reservací a národních parků z ciziny i z naší říše, zmiňuje se o Pradědu a jeho zahradě na Moravě. V Čechách takovou chráněnou oblastí je prý pouze Schwarzenbergův Boubín. V Čechách pak vhodnými partiemi pro reservace a ochranné oblasti a národní parky byly by: Šárka, Strahovské lomy, a místa na Šumavě,

pláně pod Boubínem, v Rudohoří, Krkonoších. Středohoří. na Milešovce, v Brdech okolí padrštských rybníků, Blaník, Železné Hory a j. Zemský výbor má prostudovati celou otázku podle příkladů ciziny a po bedlivé úradě s korporacemi a odborníky obou národností podati návrh na ochranu vhodných oblastí a zařízení příhodných národních reservací, kráse krajiny a rázu přírody svědčících.

*

U příležitosti 60tých narozenin Aloisa Jiráska kárá F. X. Šalda(!) ve feuilletonu Nár. Listů (250) velmi rozumnou úvahou subjektivismus v moderní literatuře. Individualismus nalezáme sic u velkých básníků starších dob, ale tyto rozdíly osobní nejsou zdrojem inspirace jak u moderního básníka anarchistického rázu, který nedovede nám hnedle říci nic jiného, než že se liší od ostatních, že jimi opovrhuje, že je cosi à part. Svět jakoby vznikl teprve jím a datoval se od něho, před ním leží jen něco, od čeho třeba se odlišovati. Antický tvůrce lišil se také ovšem od průměru, byl vyšší než on, stál nad ním; ale antický básník, a to je důležité — snažil se tento rozpor setříti neb umenšiti, kdežto moderní umělec jej rozšiřuje, zveličuje a žije přímo z něho. To jest pohodlný aristokratismus moderní, s nímž setkáváš se krok co krok. a který každému jemnějšímu duchu znechucuje posleze t. zv. moderní tvorbu, jak se jí rozumí u nás: aristokratism ryze záporný a tím úžasně laciný! . . . Proto klasicism ovládá (vedle sborovosti a hromadnosti citu a mysli) den ze dne patrněji nejlepší básnické vrstevníky. Klassicismus žádá, aby básník podával ve svém díle situace všeobecně lidské, typicky lidské: právem jen v nich vidí možnost, aby poesie a umění jímaly a podmaňovaly si člověka. Žádá právem, aby básník nepodplácel si pozornost obecenstva nervovými sensačnostmi a látkovými perversitami; žádá právem, aby působil jen ryzostí a velkostí a klidnou věcností obsahu; zdůrazňuje znovu základní postulát ethtiky umělecké: krotiti své já, poutati je do služeb anonymního řádu, ať sluje již láska k věci, nebo láska k dokonalosti. „Až tyto požadavky opravdového umění a opravdové poesie proniknou k širšímu vědomí, budeme snad zvolna zbavováni pseudopoesie a pseudoumění, pod nimiž se dnes dusíme. Pak záporný vnějškový aristokratism, aristokratism theatrální pósy, bude cítěn jako nepřítel pravé uměleckosti a jako usvědčovatel z parvennovské malodušnosti a chudodušnosti.“

Literární kritika polská — ta zdravější — stále si také stěžuje na lascivnost a perversitu erotickou a psychologickou v polské literatuře a umění. První „slavný“ román toho druhu Žeromského „Dzieje grzechu“ zrovna hejna následovatelů vzbudil. Pod pseudonymy i vlast. jmeny vyrojila se ta literatura a co divného hojně v ní zastoupena jsou jména ženská! V tom směru kářou tři nejnovější publikace: Bohowiyna (pseud. ženy) „Kobieta z przeszłościa“ a Rygier—Nalkasské „Narcyza“; pí. Marie Walewské (hrab. Wielopolské) sbírka „Pani El“ byla konfiskována, a to tři její novelky celé pro urážku víry a náboženství, jedna z části, a pátá novella celá pro urážku mravopočestnosti. To jest ovšem

kniha vydaná v Rakousku, ve Varšavě i to propouštějí (pod ruskou censurou), co u nás konfiskují!

*

Velká výpravná operetta od Nedbala (slova od Nováka) dávána 31. srpna v Praze. Má název „Princezna Hyacintha“ a děj i motivy jsou cizí. Proto hned také vyžádána na jedno z velkých londýnských divadel. — Dne 30. srpna v Záhřebě dáván Jos. Kosorův „Požár strasti“, drama ze slavonského selského života, věrný pendant prý Schönherrovy „Heimat und Glaube“, ovšem bez historického a náboženského pozadí; v naturalismu mnohem silnější než Mrštíkova „Maryša“, která jest proti „Požáru strasti“ dílem vysoce jemným a uměleckým. A přece „Požár strasti“ ihned přijat německou scenou a měl úspěch. „Maryša“ však zůstala na něm. jevištích nepochopena. Němci ostatně interesují se teď o jihoslovanské věci z politiky, neboť stále víc náš slovanský jih — kolonisují!

*

Nějaký historik hudební ve franc. „Revue Historique“ dokazuje, že nápěv ruské hymny „Bože carja chrani“ je starý hollandský chorál, a že onen hudební skladatel Lvov, jinak obskurní (za cara Mikuláše I.), nápěv prostě z nizozemského chorálu převzal a hymně přizpůsobil. Ale jiní zase praví, že naopak z carské hymny teprve později vnikl do hollandského lidu onen nápěv chorálový.

Hymny ostatně bývají všude sporného nebo obskurního původu. Tak nápěv anglické hymny: jedni jej připisují Henry Careyovi (1740), jiní praví, že jest nápěv ballady „Odjezd Franklina“ z r. 1669, jiní že je to škotská národní z roku 1611. Ale nejpravděpodobnější je, že je to původně francouzská píseň, složená pro chovanky v St. Cyru a oslavující krále Ludvíka XIV. Paní Maintenon si ji zamluvila u skladatele Lulli (začínala slovy: „Grand Dieu, sauvez le roi! Grand Dieu, vengez le roi! Vive le roi!...“). Händel ji slyšel, vyžádal si ji a přenesl do Anglie na dvůr krále Jiřího I., jemuž se zalíbila, a podložil jí místo francouzských anglická slova, po r. 1745 stala se píseň heslem královské strany proti revoluci a tak zdomácněla. Německá hymna „Heil dir im Siegeskranz“ má týž nápěv co angl. hymna „God save the King“.

*

Hrad a zámek Wawel v Krakově darován státem zemi a země jej počne příštím rokem co nejpečlivěji restaurovat, vrátí mu starožitnou podobu z dob králů a z první výstavby. Restaurace rozpočtena na mnoho roků. Ve Wawelu bude umístěno „Národní museum“.

*

Poláci (akad. umění a jiné instituce) vyslali loni do Švédska vědeckou expedici, aby probádala tamní archivy a knihovny a pátrala po tisku a rukopisech polských. Tak prý nalezeno v Upsale v knihovně universitní 105 knih polských, neznámých i největšímu bibliofilovi polskému Estreicherovi (na př. báseň polskou z r. 1530.). Jsou to tisky ze 16. století, nejvíce náboženské traktáty evangelíkův

a dissidentů polských. Prohlédnuto přes 10 velkých a starobylých knihoven a všude shledáno něco nového.

*

Kniha biskupa Kepplera „Mehr Freude“ i do češtiny už přeložená „Více radosti!“) vydána v obnoveném rozmnoženém vydání, rozešlo se jí za dvě léta už 75.000 exemplářů. Úspěch pro knihu katol. biskupa neobyčejný! Přeložena do mnoha jazyku a čtou ji jak katolíci tak evangelici s velikou zálibou. Mnozí kritici a čtenáři se vyslovili o ní, „že je to breviář pravé pohanské radosti životní,“ že autor je veselý pohan, snad největší od Goethovy doby.“ Tyto výrazy nejsou ujmou knize, neboť naznačují, že kniha mluví k člověku vůbec a chápe jej co nejšíře. Jest tam ostatně mnoho čistě náboženského vysoce sociálního, a mnoho ryze moderního, v ušlechtilém slova smyslu.

*

Na 83. sjezdě přírodovědců a lékařů něm. v Karlsruhe (25. září) předn. o vymřelých „sauriech“ prof. Stuttg. Dr. F. Fraas, jenž na Tendaguru, pohoří vých. něm. Afriky, vykopal a vypreparoval na 70.000 kg kostí „dinosauria“, předpotopního ještěra (trias a křídová doba), z nichž sice žádná kostra v celosti nenalezena, ale přece od různých individuí všecky části, takže bude možno celou kostru sestaviti. Také Fraas má za to, že dinosauriové byli z části masožravci, z části býložravci. Ohromné neohrabané formy s těžkými krunýři a štíty přičítá býložravcům, formy mrštnější, ke skoku schopné pak masožravcům. Ohromnost „dinosaurů“ znázorňují rozměry kostí: stehenní kost je přes dva metry dlouhá, obratel krční přes metr, celá kostra přes 30 m. dlouhá. Obtíže s vyzvednutím kostry vyličoval jako neobyčejné. Kosti v zemi nalezené jsou tak křehké, že nesmí býti ze země vybírány, ale v zemi samé preparovány a ztvrzeny, a zality do sádry pro další dopravu. Vyzdvihnutí takové kostry ze země trvá několik měsíců a váha zalité preparované kostry dinosauriovy mívá až 10.000 kg. Jedna taková kostra přijde ovšem museu až na 150.000 marek, zvláště když se musí z daleka — z Afriky na př. — dovézti. — Otázkou, byli-li tito vymřelí ještěrové obrovských forem dravci či býložravci zabývali se poslední dobou Wieland (v Americe), Tornier a Versluys. Na rybožravost poukazuje dlouhý krk a tenká malá hlava podle Versluysa, jakož i řídké špičaté zuby. Býložravou formu odkryl Wieland v amer. vrstvách Nebrara, pokrytou ohromnými krunýři a rohy v pěti řadách, jimiž se bránila proti dravcům.

*

Přede dvěma lety nalezl vlaš.-španělský anthropolog z Buenos Ayres v Argentině Fl. Ameghino kus lebky lidské v náplavě v poříčí La Platy. Určil stáří její na nejstarší dobu předpotopní (starodiluvialní) a podle úlomku lebky rozsoudil, že zde se jedná o zbytek z předka prvočlověkova — diprothomo zvaného. Měl pak o důkaz více, že jižní Amerika je tou oblastí, kde se vůbec člověk z předchozích forem živočišných rozvinul. — Ale hned se proti němu ozval krajan — vlašský anthropolog Mocchi a vytkl mu, že svůj nález

špatně posoudil, poněvadž si lebku na křivo postavil a proto dostal potom z ní podivnou nelidskou formu hlavy. Ameghino se v několika odpovědích hájil, celou theorii sestavil, jak třeba takové úlomky z lebek stavěti správně. Ale neuhájil se. V kraniologii (v nauce o lebkách) a určování předpotopního člověka dnes snad nejvíce obeznalý učenec (něm.) G. Schvalbe také Ameghinovi dokázal, že našel úlomek z lebky obyčejného člověka (dnešních tvarů) a že se z nálezu toho nedá na nic zvláštního usuzovat. Ostatně pochybují vubec i o tom, že Ameghino určil správně stáří vrstvy, v níž kost našel! — Jest to zase ukázka z výzkumů takových nadšenců pro theorii descendenční (vývojovou), jakým Ameghino jest, který nedávný mezinárodní anthropologický sjezd buenosayreský obrátil svým vlivem v hotový hold svým nedokázaným a upřílišeným theoriím. Třeba podotknouti, že všichni jeho protivníci jsou rovněž zapřisáhlí vývojovci.

Theorie Arrheniova o původu ledové doby ukázala se posledními výzkumy nemožnou. Arrhenius (švédský fysik) vysvětluje totiž veliké zalednění dnešních mírných pásem, až daleko na jih (na Balkán u nás) přes země střední Evropy sahající, tím že ovzduší plno bylo vodních par a kyseliny uhličité a v nich zadržovaly se teplé sluneční paprsky (tak zv. ultračerné ve vidmu) zmenšením teploty a velkou vlhkostí nastalo pak zalednění povrchu celé severní a střední a z části i jižní Evropy a střední Asie i severní Ameriky. Už Rubeus a Ladenburg dokázali, že pohlcení paprsků tepelných ve zmíněném ovzduší je tak nepatrné, že nemohlo způsobit oné změny. Podobně Ängström, Bahrová a posledně Hertz dokázali, že staré zákony (Beckuv) o pohlcování paprsku v plynech jsou mylny a že tedy ani theorie na tom pohlcování zbudovaná nemůže míti platnosti.

Ruský hvězdář Bělopolský z hvězdárny Pulkovské u Petrohradu už r. 1900 podle svých pozorování určil otočení planety Venuše, naší blíženky, na dobu asi našeho jednoho dne. Od let 80tých věřilo se podle vývodů Schiaparelliho, že Venuše má stejný obrat kol své osy s oběhem kolem slunce — oboje tedy 224·7 našich dnů. Proti Bělopolskému vystoupili také ihned jiní hvězdáři rozhlašujíce jeho pozorování za chybná. Bělopolský tedy pozoroval znova a svou methodu pozorovací vyzkoušel také na Marsu a shledal ji správnou. Franc. učenec Bogourdan předložil nyní konečně rozřešení z prací Bělopolského r. 1903, 1908 a 1911 vyplývající a potvrdil je jako správné. Den Venuše trvá jen 1·44 našeho dne, a rychlost otáčení kolem osy je 380 metrů za vteřinu; otočí se tedy Venuše kolem své osy asi 170krát mezi tím co oběhne jednou kolem slunce. Pozorování konána na základě spektrálního rozboru.

*

Zemřeli: 18. srpna Nik. Ivanovič Pastuchov, dovedný lidový žurnalista moskevský (zakl. Mosk. Listku). — 22 srpna JUDr. Viktor Guth, český žurnalista (Nár. Pol. a Politik), dramaturg Nár.

Divadla. — 31. srpna protojerej Nik. Konst. Smirnov, cirk. historik ruský. — 3. září Serg. Nik. Eleonskij (Milovskij) ruský belletrista (povídky z duchov. života). — 20. září Antonín Sucharda st., sochař český.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Nemáme sice dosud „máslové marseillaisy", jakou si složili ihned francouzští demonstranti proti hladu, protože naši lidé nemají tolik vtipu a intelligence co francouzští. Ale za to máme už tutéž „revoluci hladovou" a tytéž politické excessy, jaké byly ve Francii před měsícem. Ve Vídni „hladoví" demonstranti do 20 let věku 17. září demolovali školu, proto že slula po křesť. soc. starostovi Vídně Neumayerova! V Šumberku, Náchodě a okolí výtržnosti hladové byly ještě méně rozumné — ničeny venkovanům na trh přinesené potraviny, krámy s ovocem a živnosti rozbíjeny a v Čechách dělnictvo vyšlo z města do vsí vybíjet selské statky! Ale hlouposti se dělají na hoře stejně jako dole. Na zmírnění drahoty stát povoluje nižší sazby dopravní, města snižují taxy tržní a porážkové — tedy snižují drobné celkem náklady, jež při ceně zboží nemají valného vlivu; státu a obcím se těmito slevami vyhánějí miliony z důchodových položek, ale na drahotu to nemá žádného účinku. Leda se tím zvyšují zisky překupníků a obchodníků — týchže vrstev tedy, na něž sám předseda ministerský Gautsch ve schůzi předsedů klubovních 15. září sváděl hlavní vinu za zdražování všeho zboží. Výsledek může míti toto slevování podružných nákladů jen ten, že obchod bude podnícen k silnějšímu zásobování velkých míst a k intensivnějšímu shledávání zboží po venku. Ale tato zvýšená činnost obchodu povede leda ku zdražení zboží na těch místech, jimž se tento obchod vyhne. Jakož si už stěžují haličská města, Krakov zvláště, že dobytek teď od zavedení slevy jde do Vídně skoro všecek a krakovský trh zustává bez dobytka. Praha ostatně vytýká, že slevy dány jsou skoro výhradně pro Vídeň, jež má ze všech stran teď mnohem lacinší přívoz než jiná města a jmenovitě než Praha. Platí se za 100 kg. masa (při 4000 kg. zásilky) na 547 km. do Prahy 267 hal. do Vídně 211 hal.; na 871 km. do Prahy 382 hal. do Vídně 278 hal. A ze živého dobytka za čtver. metr plochy na 150 km. do Prahy 150 hal., do Vídně 137 hal. na 400 km. do Prahy 351 hal., do Vídně 309 hal.

A ježto vídeňské „hladové demonstrace" mohou býti vládě nejnepříjemnější, stará se vláda přirozené nejdříve a ba výhradně

o Vídeň. Tak smluvený s Uhrami nový kontingent srbského dobytka platí jen pro Vídeň. Srbsko smělo letos dovézti 50.000 vepřů a 15.000 volů (zabitých ovšem). S počtem určeným u vepřů bylo hotovo 15. srpna a počet volu dovrší asi 15. října. I povolen mu nový přívoz do konce roku 15 000 vepřů a 5.000 volů ale jen pro Vídeň. Ale přívoz tento platí vyšší clo, ne jako onen první kontingent clo snížené. Clo autonomní je dvojnásob tak vysoké jako smluvné clo. Počet nově povolený na 3 měsíce činí tak právě týdenní příbon hov. a vepř. dobytka do Vídně. Tím tedy postaráno pro Vídeň asi pro 10 procentní hojnější zásobení (vepři musejí býti dovezeni během 60 dnů — za dva měsíce). Uhry tedy jsou velmi skoupé při množení zásob potravinných v Rakousku, považujíce to za výhodu svého zemědělství, má li Rakousko nedostatek a musí tudíž dráže zemědělské zboží uherské platit.

Podle německé statistiky cen ze 175 měst německých zdražilo se týdenní živobytí 4 členné rodiny (počítajíc trojnásobnou porci námořnickou za stůl 4 členné rodiny) během letošího roku z 23·50 marek v lednu na 23·61 marek v únoru a kleslo v březnu na 23 60 marek, ale zase stouplo v dubnu na 23 80 a v květnu opět kleslo na 23·72, ale pak už vstoupalo i v červnu i v červenci i v srpnu na 23·97, 24·37 a 24·65 marek. Nejvyšší zdražení přinesly tedy letní měsíce červenec a srpen. Stejně jako vloni. Září podle všeho zase přinesl zmírnění malé.

*

Překvapující jsou čísla turistiky cizinecké ve Švýcařích. Podle záznamů státních drah švýcarských v srpnu přijelo do Švýcar 7,690.000 osob, vloni v srpnu jen 7,531.232 osob. Ale příjem drah byl tento rok o 80.000 fr. menší než vloni. A to prý proto, že návštěvníci Švýcar stále více jezdí třetí třídou. To pak ze dvou důvodů: buď pocházejí teď čím dál více z méně zámožných tříd čili turistika alpská se demokratisuje, nebo v letoším letním úpalu dřevěná sedadla byla pohodlnější než vycpávaná. Ale spíše první. Za to sucho a horko mělo jiný účinek. Letoší návštěvníci míjeli města a zdržovali se většinou na horách. Proto města a městské hotely švýcarské (Bern, Lucern, Curych atd.) letos naříkají, za to si pochvalují horské hotely letoší saisonu letní.

*

Podle obšírné zprávy terstské obchodní komory o vývoji přístavu terstského vyniká utěšený zjev, že Terst vyvíjí se v posledním dvacítiletí, po úpadku let 1880—1890, nadmíru rychle V průměru let 1880—1890 měl Terst roční obrat zboží 22 mil. q. v ceně 1203 mil. kor., ale vloni (1910) už 50 6 mil. q. Lodí bylo v přístavě 11.839 o prostoru 4·2 mil. tun reg. (skoro tolikéž kostk. metrů). Roku 1906 bylo jen 9462 lodí o prostoru 3·1 mil tun reg. To je za pětiletí vzrust 25 a 36%, jakého nevykazuje žádný z velkých přístavů evropských, mělyť vzrůst 10 až 20% pouze. Největší pevninný evropský přístav Hamburk jen 14·6 až 17%. V řadě západo-evropských (Anglii vyjímaje) byl vloni Terst podle prostornosti lodí na sedmém místě (za Hamburkem,

Antverpami, Rotterdamem, Marseillí, Janovem a Havrem). Co se však množství zboží týká, byl v pořadí týchže 13 největších přístavův až na 10 místě. Rjeka jest v onom pořadí na 11 místě, v tomto na posledním. Rakouské loďstvo obchodní mělo v r. 1869 objemnost 233 162 reg. tun; r. 1877 už 244.237 reg. tun, ale r. 1887 už jen 215.738 tun a r. 1894 dokonce jen 157.946 registrových tun. Zákon o podpoře plavby námořní v Rakousku z r. 1893 opět loďstvo pozdvihl. Roku 1899 už byla objemnost 196.909 tun a r. 1904 už dokonce 290.693, vloni pak už 361.654 reg. tun. Dvě společnosti rak. Lloyd a Austro-Americana mají 85 lodí (r. 1900 jen 72 lodí) s prostorem 336.000 reg. tun (r. 1900 jen 152.000 r. t.). Ostatní drobné společnosti mají 96 lodí s prostorem 225.000 reg. tun. brutto, čili netto prostor nákladů sloužící tam obnáší 211.000 reg. tun, tu 142.000 reg. tun.

Snažící se oba naše přístavy Terst i Rjeka o zlákání převozu vystěhovaleckého mají nestejný úspěch. Rjeka převezla ze 209.174 vystěhovalcův uherských v r 1907 — 47.620, a ze 131.011 v r. 1909 — 36 824 duší. Kdežto Terst ze 177.354 rak. vystěhovalců r. 1907 převezl jen 8893 a ze 143.532 v r. 1909 jen 7773 duší. Tolik asi co z Terstu převáží se našich i z Rotterdamu. Hlavní přístavy pak, kudy naši jezdí, jsou stále Bremy, Hamburk, Antverpy. Rjeku převyšují jen Bremy v počtu převezených uher. vystěhovalců. Z uherských vystěhovalců převáží Test o málo méně co z rakouských a tolik asi co francouzský přístav Havre.

Zboží v Terstu (r. 1909) naloděno jen 8 mil. q., ale vyloděno 21 mil. q. V dalmatských přístavech za to bylo naloděno 6·6 mil. q., ale vyloděny jen 3 mil., v istrijských prístavech naloděno 4·3 mil. q., a vyloděno 3·8 mil. q. Je tedy Terst přístavem valnou většinou přívozným. Přístavem naším vývozným zustává asi nadále především — Hamburk! Dráhy alpské přece jen Terstu nenahradí toho, co má Hamburk v labské laciné a pohodlné cestě.

*

Zajímavým ukazatelem socialně mravního stavu společnosti objevila se sebevražda v Rusku v posledních letech. Veliká města ruská Petrohrad, Moskva, Varšava, Oděsa od revoluce ruské 1906 začala se zrovna chorobně vraždit. Tak skončilo sebevraždou:

	v Petrohradě				ve Varšavě			
1906	612	mužů	219	žen	118	mužů	181	žen
1907	912	"	465	"	122	"	193	"
1908	1478	"	820	"	143	"	183	"
1909	1519	"	861	"	199	"	222	"
1910	2071	"	1125	"				

Pro Varšavu neudána dosud čísla za rok 1910. Ale v letech předešlých Varšava právě byla velmi klidná v ohledu sebevraždění. Roku 1898 nebylo ve Varšavě spácháno ani celé sto sebevražd mužův i žen Roku 1904 bylo sebevražd 120 u mužu a 139 u žen, r. 1905 pak 127 u mužuv a 150 u žen. Nápadno je, že ve Varšavě sebevraždy

žen jsou stále vyšší než u mužů, čehož není v jiných městech. Je to následek polské povahy, či následek židovství varšavského (poníženého postavení ženy v něm)? Přece však Varšava se svými 421 sebevraždami daleko je za Petrohradem, jenž měl týž rok 2380 sebevražd — šestkrát tolik, ač jest jen něco víc než dvakrátnější. V počtu sebevražd rostla také sebevražednost žáků — r. 1904 jen 20 případů, r. 1906 už 71, r. 1908 pak 312 a r. 1909 dokonce 449 sebevražd na školách v Rusku!

Také o sebevraždě v Uhrách v „Hist. Polit. Blätter“ ze dne 16. září sděluje Dr. H. Rost, že rozmáhá se měrou úžasnou. V letech 1881—1887 byl roční průměr sebevražd 1445, v letech 1892—1895 už 2197, 1896—1900 pak 3057, 1901—1905 3491 a 1906—1908 zas už 3684. A roku 1908 samého bylo sebevražd 3895. Od roku 1901 do roku 1908, tedy za osm let, skončilo sebevraždou 28.504 lidí. Z toho počtu bylo 3262 lidí mezi 15 až 20 rokem věku: 1791 mužských a 1471 ženských. Ženy končí sebevraždou velmi často mezi 15 až 24 rokem, méně často od 25 do 40 let. Za to relativně nejsilnější počet sebevražd připadá na věk přes 40 let („nebezpečný“!). Podle náboženství a národnosti připadalo v letech 1901—1908 sebevražd na 10.000 obyvatel: u reformovaných (protest.) 4·43, u unitářů 4·26, u evangel. augsb. vyznání 3·14, u židů 2·08, u katolíků 1·99, u řecko-východních 1·15, u řecko-západních 1·02. Podle národnosti: u Maďaru 3·21, u Němců 2·28, u Srbů 1·24, u Slováků 1·21, u Rumunů 1·01, u Charvatů 0·84, u Rusínů 0·45. Maďarští statistikové hledají vysvětlení pro vysokou sebevražednost Maďarův a Němců v jejich intelligenci, podobně i u protestantů. Dr. Rost má za to, že mravní a společenské poměry více jsou vinny než intelligence. Podle zaměstnání připadlo sebevražd na 10.000 lidi při zemědělství 1·29, hornictví 1·14, průmyslu 2·68, v obchodě 2·81, při dopravě 2·19, ve službě veřejné a svobod. zaměstnání 3·40, ve vojště 10·32, u nádenníků 2·18, u čeledi 5·01 (služky!). Ve vojště připadá mnoho sebevražd na důstojníky a poddůstojníky (tu 19·35 na 10·000), méně na obyčejné vojáky.

Školství.

Česká universita a technika pražská (a čes. technika brněnská) stiženy byly úsporným opatřením, jež finanční ministerstvo uložilo ministerstvu vyučování. Všichni profesoři venkovských škol (na dovolené) jako docenti university žijící v Praze, odvoláni na svá místa. Docenti — asi 20 lidí celkem — požádali poslance o zastání a sami

protestovali proti takovému opatření, jež zdálo se přímo namířeno proti „české vědě.“ Ministr vyučování se vymlouval, že provedl pouze, co z finančního ministerstva nařízeno.

V Praze zapsáno do škol opět méně dítek než vloni, stejně jak bylo minulá léta. Všech dítek zapsáno 20.705, vloni bylo 21 306. Praha se stále více vylidňuje — assanací a stěhováním lidí do předměstí s Prahou dosud nespojených. O proti Brnu je pražský zápis velice slabý. Tu bylo zapsáno do něm. škol 13.153, do čes. škol 3.313 dítek, celkem 16.466 dítek, jen o 4.000 méně než v Praze, ač obyvatelstva je v Brně oproti samé Praze jen velká polovice. Počet dítek brněnských zatím stále vzrůstá, jak samo obyvatelstvo Brna. V loni zapsáno bylo do něm. škol jen 12.879 a do čes. 3057, celkem jen 15.936 dítek. V Praze tedy úbytek 601 dítko, v Brně přírůstek 530 dítek, v tom 256 českých. Jest tedy vzrůst českých dítek značnější než německých. Snad přece účinek nových nařízení k Perkovu zákonu!

Bývalý inspektor zemský školní rada Ed. Kučera podává ve zprávě společnosti pro dějiny něm. školství a vzdělavatelství historický přehled vývoje středního školství na Moravě od roku 1848. Školy střední tehdy sic byly se zevnějším nátěrem německým, ale uvnitř přece jen byly vícejazyčné. Vedle latiny připuštěna i „slovanština“ nejen jak učebný předmět, ale i jako řeč obcovací a vyučovací. Výnosem mor. místodrž. ze 7. června 1861 na žádost sboru profes. zavedl se zpěv kostelní na brněnském gymnasiu 2 krát týdně německý, 2 krát týdně latinský a 2 krát týdně slovanský. Mnohá gymnasia měla přípravky, na nichž žáci čeští učili se němčině, tak zvláště uher. hradišťské, kroměřížské, hranické, třebíčské a val. mezeříčské. Dnes pouze jediné gymnasium německé musí si žáky takto připravovat — gymnas. v Břeclavě! Střední školy v letech padesátých a šedesátých velmi řídké od r. 1869 soupeřstvím mezi oběma národy začaly se množiti. Do konce let šedesátých bylo na Moravě 9 gymnasií a 4 realky (vše německé) se 2.720 gymnasisty a 1.375 realisty jeden žák na 222 mužských obyvatel. Roku 1867 přibyla 2 česká gymnasia, 2 něm. a 1 něm. reálka. Roku 1880 je už 15 něm. gym. a 5 českých, 13 něm. realek a 2 české se 3.703 něm. a 2.284 českými gymnasisty a 2.658 něm. a 552 čes. realisty. R. 1890. něm. gymnasií ubylo o 2, podobně i reálek o 1 ústav, za to čes. gymnasií přibylo o 3, reálek o 1. Žáků je celkem méně na 36. ústavech, než v r. 1880 na 35. ústavech: totiž 2.959 něm. a 2.542 čes. gymnasistů, 2.555 něm. a 733 čes realistů. R. 1900 přibylo českých škol o 14 (6 g. a 8 r.) něm. (reálek) jen 3. Čeští studující už předrůstají počtem německé ač ústavů něm. je 28, českých jen 25. Něm. žáků bylo 3.246 gym. a 3.786 real. českých bylo 4.498 g. a 2.752 real. Počet českých škol r. 1910 zase vyrůstá o 8 (3 g, a 5 r.), počet něm. škol jen o 2. Oněch je 33, těchto 30. Počet žáků čes. 4.707 g. a 4.603 real., něm. 3.418 g. a 4.111 real. Němečtí realisté už od r. 1900 převyšují počtem gymnasisty. Čeští realisté sice se do r. 1910 také velmi

rozmnožili ale zůstávají počtem ještě za gymnasisty. Jedna střední škola připadá r. 1910 na 352 čtver. kilom. a na 73 mužských obyvatelů.

Tak tedy r. 1850 připadá na 9 něm. ústavů (8 g. 1 r.) 2492 žáků (jeden ústav na 2469 kilom.?) na 339 mužských obyvatel; r. 1910 však na 63 ústavů (14 něm. 17 čes. gym., 16 něm. 16 čes. real.) připadá 16.639 žáků (v tom 8818 českých = 53·6%).

Prázdniny do r. 1854 bývaly od 1. srpna do 15. září; od r. 1855 do 1875 pak od počátku srpna do konce září a od r. 1875 od 16. července do 15. září. Se svátky vánoč., velkonoč. a svatoduš. na 90 dní, poslední dobou prodlužováním ferií na 98—100 dní. V Nizozemí mají nejméně prázdnin, jen 68 dní; nejvíce prázdna mají v klasickém Řecku — 152 dní

Privatistka objevuje se se svolením ministerstva poprvé na něm. gymnasiu v Brně 1869/70., ve školním roce 1910/11. bylo jich už 512 na všech mor. střed. školách; nejvíce na českých realkách v Olomouci (26), Kroměříži (36) a Hodoníně (44).

V roce 1848 nazývalo se brněnské a olomucké gymnasium „akademickými" až do r. 1855, kdy zrušena Františkova universita olomucká. Gymnasia brněnské, olomucké, jihlavské a znojemské vznikla z jesuitských škol v r. 1780; gymnasia kroměřížské, mikulovské, mor. třebovské a strážnické byla piaristská až do r. 1870. — Zpráva podává ještě i vývoj předmětů učebních.

*

Na čes. sněmě podán mladočeskou stranou návrh, aby na měšť. chlapeckých školách připuštěna byla hospitace dívek v těch místech, kde není dívčí měšťanky ani jiné vyšší dívčí školy.

Slovinský spolek katol. učitelů zvaný „Slomškova Zveza" má podle zprávy na valné hromadě počátkem září přednesené 8 místních organisací, v nichž sloučeno je na 300 členů.

V Čechách zavedena relativně obligatní čeština (všichni musejí chodit do češtiny. ale známka nemá vlivu na postup) na všech střed. školách německých.

Praha se opřela přijímati cizí dítky do německých škol svých, což Němci prohlásili za utlačování a ničení něm. školství v Praze.

*

Slovinský úředník v min. předs. a docent university vídeňské Dr. Ivan Žolger vydal v Lipsku (Duncker a Humblot) dílo pojednávající o rakousko-uherském vyrovnání ze státoprávního hlediska, jak tvrdí vídeňská kritika, tak dokonale, že zdá se, že pronesl tu poslední slovo o věci té. Slovinští učenci se pozvolna tedy uplatňují skoro ve všech oborech a na všech universitách. — Dobrá příprava pro vlastní slovinskou universitu, která se zdá ovšem ještě daleka. Zatím jest boj o to, zda studovati v Praze či v Krakově. Katol. lidová strana slovinská agituje pro Krakov, ježto krakovská universita jest konservativní i v žactvu i professorstvu, jak se při lonských kravalech ukázalo. Pro praž. universitu není to věru ctí, že se jí musí celé národy, a právem obávat. Neboť místa vědy mají především

slynouti nestranností. Professoři i žáci slovinští v Praze protestují však proti Krakovu a prohlašují jedině Prahu za možné připraviště budoucí university slovinské, nebo lépe jihoslovanské.

*

Polské dítky v Poznaňsku musí choditi doma do německých škol a nesmí býti posílány do škol polských za hranicemi. Jistý otec, jenž dal dítě do Krakova k příbuzným, aby tam chodilo do školy, byl odsouzen, jakoby dítě vůbec do školy neposílal, s tím odůvodněním, že pruské dítě musí chodit do pruské školy! — Tedy Perkův a Kvíčalův zákon v Prusku! Ovšem proti Slovanům!

*

V Moskvě konán I. zemský sjezd o obecném školství od 29. srpna do 9. září. Delegáti ruských zemstev projednávali tam, jakým způsobem si přejí míti sorganisovánu ruskou obecnou školu, a jak zemstva ruská o školu pečovati budou. Sjezd předně shodl se s většinou minulé dumy říšské v požadavku o rychlém zavedení všeobecné povinnosti školní, žádaje aby stát ročně věnoval na sesílení obecného školství 10 milionů rublů (fin. ministr navrhoval 8 mil.). Ale povinnost samu sjezd uznal zatím za nemožnou, a nechce, aby nuceni byli k návštěvě školy děti a rodiče tresty, dokud není škola v každé osadě, anebo aspoň v obvodě 3 kilometrů. Dnes určovat povinnost školní a trestat její nedodržení, bylo by škole škodlivo, odpuzovalo by mysli obyvatelstva od školy, ježto by se jim ukládala povinnost nemožná! S dychtivostí očekáváno v církevních kruzích, jak sjezd rozhodne o farních školách. K tomu cíli sjezd povolal i jednoho biskupa, jako zástupce církve. Po dlouhých debattách, jež vedeny o podřízení farních škol ministerstvu vyučování, sjezd přes hlavy zástupců duchovních rozhodl, aby farní školy ve všem byly na roveň postaveny ministerským školám, zvláštní organisace jejich zrušena a pravomoc nad nimi přešla na ministerstvo vyučování; také dotace (asi 15 mil. rub.), dávaná státem sv. Synodu na školy ty aby byla na příště z rozpočtu vypuštěna. Tím by ovšem podle přání zemců školy farní v Rusku byly zcela odstraněny. Jako každý „pokrok", tak i ruský miluje státní uniformitu, třeba násilnou. Stát jest všude dnes nadějí a útočištěm živlů proticírkevních — i v Rusku, kde stát a církev dosud se prohlašují za jedno!

*

V Jeně konán koncem srpna sjezd náboženské reformy školní pod vedením známého reformátora náboženského výchovu, prof. Dra Reina. Sjezd vyslovil se v tom smyslu, že náboženský výchov nesmí dítky vésti k jedné konfesi. Dítkám nechť se předloží fakta histor. vývoje nábož., ať se jim všechny systemy vysvětlí, ale duše jejich ať zůstane úplně indifferentní ku všem. To by totiž bylo vyučování náboženským systémům, ale ne výchov náboženský. Pro obecné školy sotva se však hodí takové vyučování! Ve formě pohádek je to nedůstojno, ve formě náboženské filosofie zase vysoké pro dítky.

*

Ředitel biblického ústavu římského P. Leop. Fonck (S. J.) odebral se do Palestiny, aby vyhledal v Palestině vhodné místo pro založení studijního semináře pro chovance římského ústavu. Na dovršení theoret. studií římských odebrali by se pak na samo místo dějů biblických a studovali řeč i místo i zvyky prakticky. Tak přibude k ústavům biblickým, jež už v Palestině mají Dominikáni, Františkáni a Assumptionisté, ještě nový, širší a vyšší organisace. Nebude zbytečným, neboť ústavy a podniky biblického studia v Palestině od protestantů založené jsou teprv četné a bohatě nadané a provádějí při svých velikých fondech výzkumy (vykopávky), na něž žádný katol. ústav dosud ani pomyslit nemohl.

*

Rusko má své dětské pluky „potěšných" (histor. jméno pluku). Anglie má své ohromné řady „scoutů", „harcovníků". „Potěšní" jsou v Rusku pouhou vojenskou hračkou hochů (jako u nás, v Německu a Francii), ale „scouting" je důmyslný systém všeobecné výchovy. R. 1882 založeny v Anglii na konserv. vlasteneckých a náboženských zásadách „brigády hochů", které na způsob voj. výchovu disciplinovaly mládež nábožensky a mravně. V roce 1908 bylo v brigádách 105.000 hochů. Ale toho roku generál z burské války Baden-Powell zavedl nový způsob organisace, přenesl do Anglie, co roku 1898 učinila angl. osada Mafeking v jižní Africe se svými dětmi, postavivši je do pole válečného jako pomocný sbor (výzvědný, poštovní, zpravodajský a pod.) Sbor dětský v Mafekingu se výtečně osvědčil. Tutéž organisaci a disciplinu výtečného tábora, spojenou se životem stavovým na venku a se cvičbou ve všech potřebných v poli dovednostech a pracích zavedl nyní v Anglii Baden Powell. A měl ohromný úspěch. Za tři léta sorganisoval takto 1·1 mil. takových „scoutů", harcovníků. Je to vlastně dovršení theoretické školní nauky, sloučením všech sportů a dovedností lidských — neboť scout musí umět všechno a v každé situaci si musí pomoci sám. Kniha generálova, vysvětlující tento výchovný system (přísný disciplinárně a mravně) „Scouting for Boys" rozešla se ve čtvrt milionu exemplářích.

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. (Nový branný zákon. — Č. d.) Učitelé a kandidáti učitelství (kteří dle nového branného zákona musí sloužiti v zeměbraně jako jednoroční dobrovolníci) mohou prvních 7 roků přechodní doby býti ještě, jako nyní se děje dle § 32. branného zákona zařaděni do náhradní zálohy, když toho požadují a působí-li v takovém oboru, v kterém jest nedostatek učitelských sil.

Současně s reformou branného zákona budou provedeny některé změny v organisaci armády, spojené s mírným sesílením stavu a rozmnožením vojska. Přípravné práce jsou již do podrobnosti provedeny a vojenská správa čeká jen na povolení vyššího kontingentu nováčků, aby nedostatku v moderním vývoji ozbrojené moci Rakousko Uherska odpomohla. Nynější kontigent nováčků 135. 570 mužů (pro stálé vojsko, válečné loďstvo, rakouskou i uherskou zeměbranu) jest moc nízký, aby mohl vyplniti mezery v mírovém stavu a dodal mužstvo pro nové formace potřebné; zvlášť pěchota, hlavní zbraň každé armády, trpí velice pod nedostatečným stavem mírovým. Mírový normální stav pěší setniny stálého vojska, které nejvíce nedostatkem mužstva trpí, má obnášeti i s dustojníky ve skutečnosti 97 mužů (zvýšený 133 mužů). Tento stav poklesl v posledních létech, kdy pěchota musela dodati mužstvo pro jiné důležité vojenské oddíly tak, že setniny pěchoty vytáhly ku cvičením jen se 40—50 muži. Jen když záložníci a náhradní záložníci nastoupili ku cvičením ve zbrani, mohl býti jakž takž dosažen předepsaný mírový stav. Následek těchto neutěšených poměrů byl slabý mírový kádr, takže v čas mobilisace převládal by u setnin živel záložníků a náhradních záložníků nad činným mužstvem a pěchota by za těchto poměrů obdržela nátěr miličního vojska. Dalším nepříznivým důsledkem slabých mírových stavů bylo, že jak nižší tak i vyšší dustojníci odnaučili se při slabých mírových oddílech počítati s okolnostmi a veličinami přiměřenými silnějšímu počtu mužstva s dobou nutnou k rozvinutí k boji oddílů o silném mírovém stavu a s třenicemi, které přináší s sebou disponování a taktické upotřebení větších mas vojska. Každý uzná, že lehčeji lze disponovati oddíly, jichž setniny čitají 40—50 mužů, než-li takovými, kde počet mužstva jest dvakrát tak veliký. Mimo to vyšší mírový stav blíží se vždy spíše válečnému stavu, s kterým důstojník ve válce počítati musí, než-li slabý nynější kádr mužstva. — Na papíře měly setniny pěchoty sice skoro úplný mírový stav, 15 až 25 mužů setniny bylo ale přiděleno v rozličných kancelářích, úřadech a ústavech armády, dále co řemeslníci a v podobném zaměstnání. Toto od setnin kommandované mužstvo bylo setninám jen na obtíž, nejsouc na úrovni výcviku ostatního mužstva setniny, nemajíc více pravého vojenského ducha ani držení těla, zapomínajíc výcvik v polní službě a ve střelbě, nejsouc zvyklé více na přesný pořádek a majíc uvolněnou disciplinu; proto nebyli komandovaní muži nikdy na té výši bojové pohotovosti jako mužstvo, které stále u setniny slouží. Výrok nynějšího říšského ministra války, že při těchto slabých mírových stavech armáda uvadne, platil hlavně pro pěchotu, která jak již podotknuto obdržela nátěr milice, skládajíc se ze slabých mírových kádrů velmi dobře vycvičeného mužstva, z mnoha od setnin kommandovaných a z většího počtu náhradních záložníků, vždy na 28 denní cvičení povolávaných k vyplnění slabých mírových kádrů. Tomuto nedostatku chce nyní válečná správa odpomoci a sice v prvé řadě na ten způsob, že všichni při odvodu za schopné uznaní branci se zařadí k řadové službě u setnin.

Méně schopní a jen výminkou úplně schopní budou se v budoucnosti kommandovati k služebním výkonům mimo řadovou službu. — Průměrně obnáší počet schopných branců v naší říši ročně 230.000 mužů, který jest dostatečný pro vyplnění mírových stavů i pro sestavení projektovaných nových vojenských oddílů. Odečtou li se přirozené ztráty smrtí, nemocemi, invaliditou atd. a 4% branců, jimž se poskytnou různé výhody z rodinných důvodů, zůstane ještě asi 212 000 odvedenců k disposici. Oproti nynějšímu kontingentu nováčků (135.570 mužů) mohl by v pádu nutnosti býti nový kontingent zvýšen o 76.430 mužů (135.570+76.430=212.000 m). Na tak silné zvýšení ale vojenská správa vůbec nepomýšlí, nýbrž zvýšení kontingentu nováčků po zavedení 2leté činné služby bude pro stálé vojsko a pro válečné loďstvo obnášeti 56.400 mužů. Dosud byly vždy potřebny 3 ročníky (při tříleté službě), tedy pro rok $33^1/_3$ procenta odvedenců, pro dosáhnutí mírového stavu, v budoucnosti (při dvouleté službě) bude při dvou ročníkách zapotřebí k udržení mírového stavu 50% odvedenců, tedy o $16^2/_3$% více; mimo to zařadí se do rakouské zeměbrany ročně o 8030 a do uherské zeměbrany ročně 12.500 mužů více. Kontingent nováčků bude tedy po 3leté přechodní době čítati u stálého vojska a válečného loďstva ročně místo 103.100 mušů (z nichž je 59.024 mužů z Rakouska) v budoucnosti 159.500 mužů (91.313 mužů z Rakouska). Z tohoto zvýšení kontingentu nováčkův o 56.400 mužů připadá na sanaci mírového stavu 17.750 mužů, na nové oddíly 7450 mužů, na přechod od 3leté služby k 2leté služební době 29.200 mužův a na válečné loďstvo 2000 mužů. — Jak výše uvedeno, sesílí se kontingent rakouské zeměbrany o 8030 mužů (z 19.970 mužů na 28.000 mužů), z čehož připadne 5013 mužů na zvýšeni mírového stavu a 3017 na sesílení zeměbraneckého dělostřelectva, na zřízení domobraneckých kádrů a pracovní oddělení. — Sesílení kontingentu nováčků uherské zeměbrany z 12.500 na 25.000 mužů jest potřebno k zvýšení mírového stavu setnin pěchoty ze 62 na asi 80 mužů, k zřízení oddělení strojních pušek, k sesílení mírového stavu jízdeckých škadron ze 78 na 100 jezdců a k sestavení zeměbraneckého dělostřelectva. Počet pěších pluků uherské zeměbrany zvyší se z 28 na 32 (počet jich polních praporů z 94 na 97). Počet zeměbraneckých okresních velitelství v Uhrách stoupne z 28 na 47. — Mírový stav rakouskouherské ozbrojené moci stoupne z nynějších asi 410.000 mužů (i s důstojníky, vojenskými úředníky a poddůstojníky z povolání) na skoro 480 000 mužů. Při stálém vojsku má býti zřízeno 14.000 a při obou zeměbranách dohromady asi 4000 míst pro poddůstojníky z povolání.

Sanace mírového stavu stálého vojska má býti provedena tím způsobem, že část odvedenců (hlavně méně schopných a řemeslníků) bude přidělena ku štábům, velitelstvím, úřadům, ústavům, skladištím atd. Z těchto odvedenců utvoří se pro uvedenou potřebu pracovní oddělení. Dosud musely polní setniny (škadrony, baterie) k tomuto účelu dodávati mužstvo svého mírového stavu, které následkem toho při vytrhnutích v řadách polních oddílů scházelo. Následek toho byl

jak výše uvedeno slabý skutečný mírový stav polních oddílů. Aby se tomu odpomohlo, zřídí se u všech náhradních kádrů pěších a mysliveckých pluků výše projektovaná pracovní oddělení v síle 3 poddůstojníků a 30 mužů bez šarže; pracovní oddělení náhradních kádrů praporů polních myslivců budou silna 1 poddůstojník a 10 myslivců. Dohromady zřídí se pro stálé vojsko 137 pracovních odd. (102 pro pěší pluky, 4 pro pluky tirolských císařských myslivců, 4 pro bosenskohercegovské pěší pluky a 27 pro prapory polních myslivců). Branci, kteří se zařadí ku pracovním oddílům, nejsou v kontingent nováčků započítáni, poněvadž nejsou určeni k boji, nýbrž jen pro pomocné služby v zádech polní armády. Následkem zřízení těchto pracovních oddílů zůstane normální nebo zvýšený stav polních setnin skoro úplný a tyto budou moci vždy vytrhnouti ku cvičením s 80—90 muži (nemocní, churaví a ve službě jsoucí atd. odpočítáni), kdežto nynější stav při vytrhnutí obnášel z pravidla 40—50 mužů.

Na základě zvýšeného kontingentu nováčků provede se sesílení armády a její reorganisace v následujících rozměrech: Každý myslivecký a bosenskohercegovský pěší pluk bude míti v míru 2 oddělení strojních pušek (dosud 1—2) a ve válce pro každý polní prapor 1 oddělení strojních pušek; každý prapor polních myslivců v míru i ve válce po 1 oddělení strojních pušek (dosud mnohé prapory polních myslivců toho oddělení neměly); v Bosně, v Hercegovině a v Dalmacii garnisované odloučené polní prapory pěchoty budou míti v míru i ve válce po 1 oddělení strojních pušek (jest již zavedeno); každý pluk jízdy bude míti vždy po 1 odd. stroj. pušek (dosud bylo po 1 oddělení strojních pušek u každé z jízdeckých vojskových divisí a u některých jízdeckých brigád); každá pěší a myslivecká setnina obdrží v míru pro dopravu střeliva po 1 soumaru, což se ve válce rusko-japonské osvědčilo (dosud pro tento účel pěchota a myslivci soumarů neměly; ve válce má míti každá z pěších a mysliveckých setnin 3—4 takové soumary); po způsobu cizích států zřídí se cyklistické setniny (budou buď rozloženy podél rakouskoitalských hranic nebo přiděleny jízdeckým vojskovým divisím), které se dosud co improvisace sestavovaly po čas větších cvičení; všechny 4 pluky tirolských císařských myslivců budou organisovány, místo po 4, po 3 polních praporech a od nich odloučené 4 polní prapory přetvoří se ve 4 prapory polních myslivců (tirolští císařští myslivci doplňují se jen z Tirolska a z Vorarlberku; poněvadž kontingent nováčků z těchto zemí pro 16 polních praporů tirolských císařských myslivců nevystačoval, musely ostatní korunní země scházející brance hraditi, což po přetvoření 4 praporů v polní myslivce, z jiných korunních zemí se doplňující, odpadne. Organisování tirolských císařských myslivců po 3 polních praporech znamená počátek velké reorganisace pěších pluků stálého vojska, které v dohledné budoucnosti budou též zřízeny po 3 polních praporech. Ze zbývajících 106 polních praporů pěších pluků a bosensko hercogovských pěších pluků utvoří se buď nové pěší pluky o 3 polních praporech, nebo část těchto praporů se ponechá v nynějším odloučeném stavu co posádky

v Bosně, v Hercegovině a v Dalmacii. Nynější 2 jízdecké škadrony rakousko-uherských jízdeckých pluku v Bosně a v Hercegovině přetvoří se v horskou jízdu a obdrží mužstvo i horské jezdecké koně z Bosny a z Hercegoviny. Místo těchto přetvořených škadron zřídí se u příslušných pluků naší jízdy 2 nové polní škadrony.

Značnějších změn a rozšíření lze očekávati u dělostřelectva. Následkem nynějšího malého kontingentu nováčku musela se reorganisace této důležité zbraně provésti v malém rozsahu a po většině prozatímně. Po povolení zvýšeného kontingentu nováčku bude dělostřelectvo definitivně organisováno a rozmnoženo. Každá pěší vojsková divise stálého vojska i zeměbrany bude podělena 8 bateriemi a sice 6 dělovými a 2 houfnicovými po 6 dělech nebo houfnicích (v míru po 4 dělech nebo houfnicích), které spojí se v 1 polní dělostřeleckou brigádu; dosud měla vojsková pěší divise k disposici jen 6 baterií (4 dělové a 2 houfnicové). Každá pěší vojsková divise bude se skládati ze dvou pěších brigád, z polní dělostřelecké brigády, z divisijní jízdy (3 škadron), z technických a pomocných oddílů. Jako disposiční skupina sborového velitelství bude tomuto přímo podřízena 1 těžká divise polních houfnic (kalibr 15 cm.) o 3 bateriích. Poněvadž organisace armádního sboru o 2 pěších vojskových divisích stálého vojska a o 1 pěší vojskové divisi rakouské nebo uherské zeměbrany nyní změněna nebude, počítá se 1 těžká baterie polních houfnic na 1 pěší vojskovou divisi. Dosud je zřízeno jen 9 těžkých divisí polních houfnic, z nichž ale jen 5 má plný stav, kdežto 4 jsou v kádru. Armádní sbor bude tedy míti 18 baterií polních děl, 6 baterií polních houfnic a 3 baterie těžkých polních houfnic. Hlavně polní dělostřelectvo obou zeměbran dojde značnějšího rozvoje (uherská zeměbrana nemá vůbec dosud vlastního dělostřelectva). (P. d.)

*

Překvapující cifry vykazuje odvodní statistika ve Francii. K odvodu povoláno vloni 316.200 mužův a odvedeno z nich 218.315 mužu. V roku 1909 bylo povoláno 315.452 a odvedeno 215.113 mužu. Zcela osvobozeno od služby bylo r. 1909 jen 26.826 a r. 1910 jen 25.692. Tedy pouze 8·12%! Mezi těmito zcela propuštěnými jest 4500 všeobecně tělesně slabých, 3000 má pokročilé souchotě, 1200 má tuberkulosu jinde než na plicích, 1700 nemocno na oči, 1187 slabomyslných, 512 má zkřivenou páteř, 446 zkomolené nohy, 737 je silně krátkozrakých, 470 hrbatých atd. Vlastenecké listy stěžují si na příliš veliké číslo osvobozených a žádaji zařadění hrbáčů — ať prý se jim šije zvláštní uniforma! Velmi ubolévají nad zmenšeným počtem dobrovolníků: jen 15.213 oproti 17.429 v r. 1909. Je prý to následkem antimilitaristické agitace, účinek „Hervéismu“. Počet dobrovolníků menší se přes to, že vláda zvýšila prémie kapitulantu a slíbila civilní službu vystouplým později z řad dobrovolníků.

ut apud se confundatur iuxta consilium[a] apostoli II. ad Thes. 3.[1]): *Vos autem fratres nolite deficere benefacientes: / quodsi quis non* 164a
obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate et ne commisceamini cum illo, ut confundatur, et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. Et causa[b]? Ne dicatur exprobrative illud I. Cor. 3.[2]): *Cum sit inter vos zelus et contencio, nonne adhuc carnales estis et secundum hominem ambulatis?*

Tercio debemus honeste ambulare quoad proximum neminem contristando aut scandalisando, quia *si propter cibum frater tuus contristatur* aut scandalisatur, *non secundum caritatem*[c] *ambulas; noli cibo*[d] *perdere illum, pro quo Christus mortuus est*, dicit apostolus ad Rom. 14.[3]) Hoc quod predicavit, quod aliis consuluit, in se ipso confirmavit dicens: *Quapropter si esca scandalisat fratrem meum, non manducabo carnem in eternum* (I. Cor. VIII).[4]) Si[e] ergo iuxta doctrinam apostoli a carnibus est abstinendum propter scandalum proximorum: multo magis et incomparabiliter magis ab articulis XLV est abstinendum, per tres communitates famosas sc. universitatem pragensem, nacionem Boemorum[f] et facultatem theologicam prohibitis[g] et condempnatis, quia secundum rei veritatem et facultatis theologice conclusionem nullus ex illis est catholicus, sed quilibet eorum aut est hereticus aut erroneus aut scandalosus, transcurrendoque[h] omnes et singulos episcopatus et ecclesias kathedrales, incipiendo a primo et summo episcopatu et prima in terris ecclesia metropolitana sc. romana, ubi residet summus pontifex, usque ad episcopatum ultimum et infimum, transcurrendo eciam omnes facultates theologorum in quacunque universitate, omnes se huic conclusioni conformabunt et ipsam indubie approbabunt. Actamen plures hoc non advertentes nec grave scandalum proximorum, nedum istius regni sed fere omnium circumcirca provinciarum, prefate[i] conclusioni remurmurant et in confusionem non modicam universitatis pragensis et tocius regni oppositum illorum articulorum publice practicant et private et illam practicam conclusionem universitatis appellare in voce et in scripto non verentur, cum tamen omnes et singuli professores sacre theologie huius universitatis cum maiori et saniori parte magistrorum seniorum pretense conclusioni minime assenserunt,[k] ymmo ab illo gravamine et pluribus aliis ad sedem apostolicam appellaverunt. *Hii* ut timetur *sunt murmuratores querulosi secundum desideria sua ambulantes, hii sunt*

[1]) v. 13—15. — [2]) v. 3. — [3]) v. 15. — [4]) v. 13.

---

a) B illud. — b) B ideo. — c) B iam secundum carnem. — d) B ergo. — e) Odtud až *fidelibus detestandi* na str. 74 uveřejnil Höfler SS. II. p. 142n. z kod. mnichovského 5361. — f) A Boemie. — g) B quoniam . . . prohibiti et condempnati sunt et . . . — h) A transcurrendo omnesque et . . ., B. transcurrendo quia . . . — i) B contra prefatam conclusionem. — k) B assensum prebuerunt.

qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes, ut dicitur in canonica Jude.[1]) *Qui enim spiritu dei aguntur, hii filii dei sunt* (ad Rom. VIII)[2]) ac per hoc scandalum devitant proximorum, cunctas hereses, errores et scandala detestantes, ipsaque predicta singulis christianis ex animo pronuncciant detestanda et omnino sub nomine disputacionis practice vel informacionis ipsis christicolis eadem ad tenendum non inculcant, timentes verbum illud salvatoris gravissimum Mat. XVIII[3]): *Qui scandalisaverit unum ex pusillis istis minimis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris.*

Et licet omnes articuli XLV dudum prohibiti et condempnati sint scandalosi et quilibet illorum est scandalosus, quia dictum minus
164b rectum prebens occasionem ruine in peccatum: / igitur obmissis quinque articulis, quos magister meus Stanislaus esse erroneos et scandalosos magistraliter et catholice declaravit, ad duos me convertam, qui noviter in scolis nostris publice practicati sunt. Quorum primus est iste: **Illi qui dimittunt predicare sive audire verbum dei propter excommunicacionem hominum, sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi habebuntur;** secundus articulus est: **Licet alicui dyacono vel sacerdoti predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice et episcopi catholici.***a)*

Isti articuli circa materiam catholicam doctrinalem et regulativam in accepcione secundum usum catholicum sunt erronei et sic a Christi fidelibus detestandi, in accepcione autem zophistica sunt scandalosi et sic teneri et dogmatisari prohibendi.

Accepcio secundum usum catholicum illorum articulorum circa materiam catholicam est,*b)* quando illi articuli acciperentur in predicacione per se mere indefinite et sic indifferenter, non plus vel minus sed veluti eque pro uno particulari sicut pro alio. Sic enim solent usu catholico accipi proposiciones mere indefinite circa materiam catholicam doctrinalem et regulativam, sicut patet de proposicionibus indefinitis innumeris in corpore biblie, in corpore iuris canonici et in libris sanctorum et approbatorum doctorum. Indefinita enim circa materiam catholicam doctrinalem et regulativam valet universalem, ut allegatur communiter, sed indefinita communis locucionis non sic.*c)* Et causa est, quia indefinita circa materiam catholicam doctrinalem et regulativam habetur per modum regule, que debet esse universalis, ut de hoc habetur in glosa cap. Ut circa de elect. libro VI.[4]) Notum autem est, quod articulus primus in tali accepcione est notorie erroneus, quod sic patet. Nam licitum est in casibus superiores prelatos prohibere aliquos inferiores

[1]) v. 16 a 19. — [2]) v. 14. — [3]) v. 6. — [4]) cap. 4. in VI. I, 6.

---

a) Těchto dvou článků Viklefových, jež v pořadí zavržených článků jsou 13. a 14., hájil Hus v prvním aktu universitním. — *b)* B est ista, ut . . . — *c)* A vynech. sic.

predicatores, ne predicent aut simpliciter aut quoad[a] tempus et locum vel quoad alterum eorum, cum illi duo preclari predicatores Paulus et Barnabas prohibiti sunt a spiritu sancto loqui verbum in Asia[1] et cum temptabant ire Bithiniam, non permisit eos spiritus Jesu (Act. XVI). Item licitum est eciam superioribus in casibus sub pena maioris[b] excommunicacionis prohibere inferioribus predicatoribus, ne predicent, alias minus recte diceretur de inobediente Mat. XVIII[2]: *Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus,* nisi iudex ecclesiasticus[c] existens communis persona et in hoc gerens personam ecclesie posset licite sub pena maioris excommunicacionis inter alia prohibere in casibus inferiores predicatores simpliciter vel pro loco aut tempore, ne predicent, cum utique licite possit prohibere predicare in casibus, ut dictum est superius; et si inobedientes simplici prohibicioni forent, tunc potest apponere licite[d] penam excommunicacionis ad mandatum iuxta superius allegata. Tunc in tali casu cum mandatum superioris sit licitum et racionabile, nedum est expediens sed necessarium in talibus inferioribus obedire et non spernere suos prelatos superiores in mandatis racionabilibus et licitis, cum talibus Christus dicat Luc. X[3]: *Qui vos audit, me audit et qui vos spernit, me spernit, qui autem spernit me, spernit eum qui misit me.* Igitur talis obedi/endo in eo quod obedit 165a
non peccat et per consequens non esset excommunicatus nec pro eo in die iudicii traditor Christi haberetur. Ergo dicere indefinite et indifferenter i. e. in quolibet casu et quicunque dimittit predicare verbum dei propter excommunicacionem huiusmodi, esset excommunicatus et in die iudicii traditor Christi haberetur,[e] est error.

Preterea sicut dimittere correctivam veritatem propter odium hominum est ex quid nominis dimittere predicare talem veritatem, ne odio hominum subiaceatur aut ne in ipsum incidatur: sic quoad quid nominis dimittere predicare verbum dei propter excommunicacionem hominum est dimittere predicare, ne sentencie et pene excommunicacionis ab hominibus procedenti ex vi clavium ecclesie subiaceatur aut ne illa incurratur aut incidatur, sive talis excommunicacio ab homine foret minor, que est secundum vim clavium ecclesie separacio a percepcione sacramentorum, sive foret excommunicacio maior, que est secundum eandem vim a percepcione sacramentorum et a communione fidelium. Sed quis nisi infidelis diceret, quod indefinite et indifferenter i. e. quicunque et in quocunque casu dimitterent predicare verbum dei, ne gravi et horrende isti sentencie et pene excommunicacionis sabiacerent aut eam incurrerent, essent in hoc et eo ipso rei excommunicacionis et tradicionis Jesu Christi? Cum tunc nunquam posset superioribus licere, ut in casibus inferiores prohiberent sub pena

[1]) Act. 16, 6. n. — [2]) v. 17. — [3]) v. 16.

---

[a]) A aliquo ad: B vynech. ne predicent — predicatores. — [b]) A mortis. — [c]) B ewangelicus. — [d]) B tunc licite possent et deberent apponere penam . . . — [e]) A vynech. Ergo dicere — haberetur.

excommunicacionis a predicacione, quia eo ipso quo inferiores illam prohibicionem acceptarent, essent excommunicati et haberentur traditores Jesu Christi, et per consequens illa prohibicio nunquam esset licita, quod est manifeste erroneum ex dictis.

Sic eciam homines per sentenciam excommunicacionis prohibere predicare et similiter multum pensare et reverenter ac vehementer timere sentenciam excommunicacionis ab homine in se essent[a] perverse, fatue et detestande raciones vel cause dimittendi predicare in casu prohibicionis, quod iterum est error gravis et periculosus.

Preterea non decet manswetudinem dei, ut aliquem sub reatu excommunicacionis et tradicionis Christi astringat ad predicacionem prohibitam ab homine per sentenciam maioris excommunicacionis procedentem ex vi clavium ecclesie, ubi talis ad predicacionem illam sentencie illi subiaceret aut eam incurreret. Nam tunc talis, ut predicare inciperet, esset perplexus. Nam statim ut ille predicaret, esset per sentenciam illam ligatus et obligatus, ne illum actum predicacionis ecclesiasticum exerceret, et ab alia parte teneretur[b] a deo reus excommunicacionis et tradicionis Christi, ubi illum actum dimitteret. Ecce perplexitas!

Erroneum ergo est quoad accepcionem catholicam predicti articuli, quod illi, qui dimittunt predicare propter excommunicacionem hominum, non levipendentes sed magnipendentes sentenciam excommunicacionis procedentem ab homine ex vi clavium ecclesie, quod tales in hoc ipso sunt excommunicati et habebuntur traditores Christi in die iudicii. Et idem est iudicium de dimittere audire verbum dei propter excommunicacionem hominum et similiter idem est iudicium de non dimittere i. e. admittere predicare vel audire verbum dei propter excommunicacionem hominum.

Quodsi tamen ponatur casus, quod papa teneat heresim et sit hereticus et mandet alicui episcopo, quod contra talem heresim non predicet sub pena excommunicacionis: respondetur quod in tali casu mandatum illius, qui ponitur esse papa, nullum est et sentencia excom-
165b municacionis nulla, cum talis, qui ponitur / papa esse, esset in maiori excommunicacione a iure vel a deo, sicut alii tenentes et defendentes heresim sunt a iure excommunicati maiori excommunicacione. Non ergo haberet episcopus per talem sentenciam prohibitus aliquam causam vel occasionem in tali casu dimittendi contra illam heresim predicare propter excommunicacionem hominum. Quodsi pretenderet se propter excommunicacionem dimittere et sic dimitteret predicare, stat quod incurreret excommunicacionem minorem, quia peccaret mortaliter, non ex hoc quod dimitteret predicare propter excommunicacionem hominum,[c] sed ex hoc quod dimitteret illud, ad quod tunc teneretur sub pena mortalis peccati, et pretenderet se dimittere propter excommunicacionem hominum, ubi tamen nulla fuit excommunicacio hominum, que posset eum racionabiliter obiective movere ad dimittendam illam predicacionem. Et tantum de illo articulo.

---

a) A esse, B habent. — *b*) B ab alia pretenderetur . . . — *c*) B huiusmodi.

Articulus secundus est iste: Et licet alicui dyacono vel presbitero predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice sive episcopi catholici.[a] In accepcione secundum usum catholicum est erroneus, cum tunc cuicunque in quocunque loco coram singulis, quibus posset in sermone communicare, liceret predicare dyacono vel sacerdoti verbum dei absque auctoritate sedis apostolice vel episcopi catholici. Et consimili racione liceret cuicunque sacerdoti in quacunque parrochia in quacunque dyocesi audire confessiones et alia sacramenta administrare absque auctoritate sedis apostolice, proprii episcopi vel plebani. Et consimili racione liceret uni episcopo sicut alteri in quacunque dyocesi ordines celebrare, loca consecrare et alia officia episcopalia exercere absque auctoritate sedis apostolice et episcopi loci. Et pari racione licebit uni iudici ecclesiastico sicut alteri in inferiores iudicia ecclesiastica exercere, censuras ecclesiasticas etc. absque auctoritate sedis apostolice et iudicis ecclesiastici ordinarii. Et consimili racione licebit uni principi sicut alteri in quacunque terra vel in quocunque districtu exercere officia principis et domini temporalis absque auctoritate imperiali vel principis loci. Hoc autem disturbaret et confunderet totum ecclesiasticum et totum polliticum ordinem super terram. Sic enim de gracia dei est perfecta et plena disposicio ordinis ecclesiastici, quod non est aliqua necessitas, quod liceat alicui dyacono vel sacerdoti predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice sive episcopi catholici. Et esset in ecclesia contra disposicionem illam ordinis ecclesiastici inutilitas scandalosa et erronea dogmatizare per mundum, quod hoc liceat, prebens occasionem perturbandi et confundendi ordinem ecclesiasticum, similiter et civilem, quemadmodum supra tactum est. Et spiritus sanctus, rector ecclesie, contra hoc dogma erroneum et scandalosum sic providit, ut eciam de Paulo, qui se ad Gal. 1.[1]) dicit *apostolum non ab hominibus neque per hominem, sed per Jesum Christum et deum patrem*, de illo inquam Paulo et Barnaba diceret[2]): *Segregate michi Barnabam et Paulum ad opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes et orantes inponentesque eis manus dimiserunt eos. Et ipsi quidem missi a spiritu sancto abierunt Seleuciam* — scribitur Act. XIII.

Item ille articulus / contradicit capitulo Cum ex iniuncto et capitulo 166a
Excommunicamus Extra de heret. libro V,[3]) ubi sub pena excommunicacionis mandatur, ut nullus presumat predicare absque auctoritate a sede apostolica vel ab episcopo loci suscepta. Ibi enim sic scribitur: *Cum igitur ordo doctorum* i. e. predicatorum *sit quasi precipuus in ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter predicacionis officium usurpare. Nam secundum apostolum quomodo predicabunt, nisi mittandur? Et veritas ipsa precepit apostolis rogare dominum messis, ut mittat operarios i. e. predicatores in messem suam. Sed quia nonnulli,*

[1]) v. 1. — [2]) Act. 13, 2. — [3]) cap. 12. et 13. X V, 7.

a) A tu má in marg. pozn.: Bona materia per totum.

ut dicitur in capitulo Excommunicamus, *sub specie pietatis virtutem eius, iuxta quod ait apostolus, abnegantes auctoritatem sibi vendicant predicandi, omnes qui prohibiti vel non missi preter auctoritatem ab apostolica sede vel katholico episcopo loci susceptam publice vel privatim predicacionis officium sibi usurpare presumpserint, excommunicacionis vinculo innodentur et nisi quantocius resipuerint,*[a] *alia competenti pena plectantur.* Ista autem constitucio a tempore Innocencii III. usque hodie per sanctam romanam ecclesiam tenta est firmiter et tenetur pro racionabili, iusta et sancta. Sed quis nisi infidelis diceret sanctam romanam ecclesiam per tot annorum spacia usque hodie errasse, irracionabile pro racionabili, iniustum pro iusto, execrabile pro sancto tenendo, asserendo et per patentem scripturam textus decretalium per omnes ecclesias kathedrales et per universam ecclesiam diffusam dogmatisando?

Item a tempore illo usque hodie non est repertus aliquis sanctus aut fidelis et approbatus doctor ecclesiasticus, qui huic constitucioni tamquam minus racionabili vel minus iuste fuisset ausus contradicere. Cum autem constitucio illa a tempore illo usque hodie fuit et est tenta per sanctam romanam ecclesiam pro racionabili, iusta et sancta et pro tali dogmatisata: si constitucio illa fuisset et esset irracionabilis et iniusta, dogmatisacio illa fuisset infidelis et erronea in universa ecclesia per tot spacia annorum, quod est inconveniens, eo quod in hiis que sunt fidei nunquam errare probatur ecclesia nec hereticis novitatibus depravata[b]) succubuit (XXIV q. 1. A recta igitur fide)[1]) et in glosa Jeronimi habetur super illud Mat. Et porte inferi non prevalebunt adversus eam. Quomodo enim per illa spacia porte inferi non prevaluissent contra ecclesiam Christi in terris, cum publice et sine reprehensione per illa tempora discurrisset in tota ecclesia tale dogma infidele et erroneum, nullo fideli et ecclesiastico doctore in contrarium se ponente nec ipsa universali ecclesia nec aliqua ecclesia metropolitana vel kathedrali, que sunt inconveniencia. Igitur sancta et racionabilis[c]) est constitucio et articulus ille est erroneus.

Quodsi aliquis argute diceret, se missum interna missione, que longe nobilior est missione exteriori, sicut divina missio humana missione, respondet Innocencius ubi supra,[2]) quod probet et ostendat hoc efficaciter apertis miraculis vel per scripturam sacram sibi singulariter testimonium ad hoc reddentem, qualiter fecit *dominus, cum misit*
166b *Moysen in Egiptum, ut crederent ei, quod mitteretur ab ipso, / dedit ei signum, ut virgam converteret in colubrum et virgam iterum reformaret; Johannes quoque Baptista sue missionis testimonium protulit de scriptura dicens: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini, sicut dicit Ysaias propheta.* Sic et talis, qui dicit se missum, probare

[1]) c. 9. — [2]) Totiž cap. 12, X V, 7.

a) ps. reposuerint. — *b*) A depravanda, B dampnanda. — *c*) B sancta et iusta et racionabilis.

debet coram sede apostolica aut episcopo loci et habebit consensum ad predicandum; quodsi non probaverit, sancte et racionabiliter per censuram ecclesiasticam est prohibendus. Alioquin quilibet hereticus diceret se missum interna inspiracione ad suam heresim predicandam.

Quodsi iterum diceret,[a] quod sufficit missio generalis, data in consecracione dyacono vel presbitero, tunc sicut nunquam in aliquo casu licebit[b] alicui esse dyaconum vel presbiterum absque auctoritate sedis apostolice sive episcopi catholici: sic nunquam in aliquo casu tali licebit predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice vel episcopi catholici,[c] eo quod ordini dyaconatus vel sacerdotali connexa est missio generalis. Et sic ille articulus est omnino erroneus.

Accepcio autem zophistica istorum duorum articulorum circa materiam catholicam est, ubi ipsi[d] acciperentur ad sensum quendam particularem et in casu particulari, qui forte nunquam fuit, est vel erit verus. Sicut in exemplis: Ponatur casus ad primum articulum, quod sint duo vel plures predicatores, qui sint in peccatis mortalibus et sic excommunicati saltim minori excommunicacione, qui eciam dimittant[e] predicare verbum dei ex mandato superioris, ne subiaceant sentencie excommunicacionis ab homine et tercio quod tales quodam genere tradicionis Christum tradant, ut in peccato mortali scienter ad altare accedendo, et moriantur in tali peccato. Tunc iuxta illum casum fit talis sillogismus: Isti duo sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi habebuntur et isti duo sunt illi, qui dimittunt predicare verbum dei propter excommunicacionem hominum — ergo illi, qui dimittunt predicare verbum dei propter excommunicacionem hominum, sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi habebuntur. Consequencia est bona et antecedens in tali casu esset verum, igitur et consequens. Item ad secundum articulum ponatur casus, quod nullus esset papa, nullus esset episcopus, sed solum essent duo vel plures sacerdotes, unus alteri in officio non prelatus: tunc in tali casu articulus secundus forte haberet veritatem.

Verumtamen sicut casus illi et quicunque alii non probant veritatem istorum articulorum eciam quoad talem zophisticam accepcionem: sic a forcicri non probant eos esse catholicos et non scandalosos Nam ubi aliquis illorum articulorum circa materiam catholicam teneretur et dogmatisaretur simplicibus[f] pro veritate nude indefinite in se, laqueus eis iniceretur periculosus, quia ipsi iuxta conswetum usum acci / piendi 167a
proposiciones mere indefinitas circa materiam catholicam acciperent illum articulum non particulariter in casu uno, sed indefinite pro uno particulari sicut pro alio et in uno casu sicut in alio — sic enim[g] solent usu catholico accipi proposiciones mere indefinite circa materiam catholicam, sicut dictum est superius. Igitur in tali facto articulus ille tentus et dogmatisatus pro veritate esset dictum minus rectum prebens

---

a) B dicatur. — b) B licuit nec licebit. — c) B vynech sic — catholici. — d) B quando. — e) B dubitant. — f) B simpliciter. g) B sicut.

occasionem ruine in peccatum, igitur esset scandalum et articulus scandalosus. Si autem ve est homini illi, per quem scandalum venit (Mat. XVIII et Luc. XVII) et articulus predictus in accepcione zophistica non catholicus sed scandalosus et scandalum existit: iterum[a] racionabiliter est prohibendus[b] in se teneri et dogmatisari circa materiam catholicam. Cessent ergo zophistica[c] circa materiam articulorum prohibitorum et condempnatorum, quia sicut nulli casus excogitati vel excogitabiles probabunt aliquem ex illis XLV esse verum, sic a forciori nec catholicum et non erroneum aut hereticum vel scandalosum.

Unde non sequitur: In casu potest esse, quod liceat alicui dyacono vel sacerdoti predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice vel episcopi catholici — igitur non est dogma erroneum vel scandalosum, quod licet alicui dyacono vel sacerdoti predicare verbum dei absque auctoritate sedis apostolice vel episcopi catholici[d]; sicut non sequitur: in casu poterit esse, quod non erit resurreccio generalis mortuorum — igitur non est dogma erroneum et hereticum, quod non erit resurreccio generalis hominum. Consequens enim est manifeste erroneum et antecedens verum. Nam cum non sit absolute necessarium, sed futurum contingens, quod erit generalis resurreccio hominum, igitur in casu possibili poterit esse, quod non erit[e] talis resurreccio hominum.

Ideo obmissis zophismatibus circa materiam catholicam *si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus*, virtutes et catholicas veritates sectando, vicia, hereses, errores et scandala detestando. Vita enim anime fides est, quia sicut corpus vivit ex[f] anima, ita anima ex[f] fide iuxta quod per prophetam dominus dicit: *Justus ex fide sua vivit* (Abak. 2.).[1]) Sed oportet, quod ista fides sit viva per opera bona, alias animam non vivificaret, quia *fides sine operibus mortua est* (Jac. 2).[2]) Unde in persona[g] fidei in figura dicitur Gen. XXX[3]): *Da michi liberos, alioquin moriar*. Propter hoc dicitur ei, qui fidem habet sine operibus vel qui habet fidem cum erroribus[4]): *nomen habes, quod vivas et mortuus es* (Apok. 2). Ergo iuxta consilium apostoli ad Gal. 6.[5]) *Nolite errare, deus non irridetur; que enim homo seminat, hec et metet, quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corrupcionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam eternam*. Igitur *si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus*, ut hic viventes per graciam postea in futuro vivamus per gloriam Amen.

In quibus quidem verbis taliter qualiter introductis apostolus duo
167b tangit: primo indicat officium[h] gracie respectu anime suscipientis, / cum dicit: *si spiritu vivimus*. Gracie enim est vivificare secundum illud Ez. 37[6]): *Dabo vobis spiritum et vivetis*. Secundo indicat officium

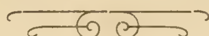
[1]) v. 4. — [2]) v. 20. — [3]) v. 1.: jsou slova Rachelina [4]) Apoc. 3, 1. — [5]) v. 7. n. — [6]) v. 14.

---

[a]) B igitur. — [b]) B prohibitus et prohibendus. — [c]) B Cesset zophisticacio. — [d]) A vynech. igitur — catholici. — [e]) B possit esse vel non esse. — [f]) A in. — [g]) A Bene ipsa. — [h]) B effectum.

Ročník XXVIII. Číslo 11.

HLÍDKA.

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. 4.)

Statek lišnický a búzovské panství s Lošticemi zdědil syn Václav Haugvic z Biskupic. Při nejbližším zasedání sněmu po smrti otcově „oznámil, kterak nebožtík pan Hanuš Haugvic otec jeho pečet jest před smrtí svou ztratil a jemu že ukradena jest, jestliže by kde k čemu přikladena byla, že tomu místa nedává.“ [1]) Bylo to ke konci panování krále Ludvíka, když se ujal správy zděděných statků. Právě se chystal ku svatbě s dcerou zemského hejtmana Jana Kuny z Kunstatu na Hodoníně a Rožnově.[2]) V ten čas roznesly se po Moravě zprávy o nešťastné bitvě pod Moháčem.[3]) Sultán Soliman s ohromnou armádou stál před branami země. V druhé polovici září sešli se stavové moravští

[1]) Půh. olom. sv. 47. fol. 133 k r. 1525. Bylo tehdy vůbec zvykem, ztratila-li se pečeť, že prohlášeny všechny listy nově pod tou pečetí vydané za neplatny a majitel dal sobě zhotoviti pečet novou, od ztracené neb odcizené rozdílnou.

[2]) a jeho manželky Doroty Zástřizlovy. Dne 16. září r. 1526 píše Zdeněk Lev z Rožmitálu »urozenému pánu panu Václavovi Húgvicovi z Biskupic a na Bouzově, panu švagru mému milému — jakož jste mi psali oznamujíce, kterak s panem Janem Kunú z Kunstatu máte v přátelství vjíti a jeho dceru k stavu manželskému pojímati: i dajž vám pán Buoh všemohoucí štastně a k vašemu potěšení atd. Arch. český X. p. 134. Švagrem nazývá pán z Rožmitálu búzovského vladaře, jelikož syn Adam měl za manželku sestřenici jeho, dceru Hynka Húgvice. Arch. český VIII. p. 317. — Které bylo křestní jméno choti Václava Haugvice, nenašel jsem v pamětech. V kostele sv. Jakuba v Brně na náhrobku Hanuše Haugvice z Biskupic vytesán jest také její kunstatský erb jakožto matky jeho s literami P. Z. K.

[3]) dne 29. srpna 1526.

na obecný sněm do Brna, kdež zvolen Jan z Pernštejna a na Helfenštejně zemským hejtmanem a domluveno, aby proti možnému vpádu tureckému každá vrchnost z poddaných přihotovila k obraně desátého člověka a vyzbrojila určitý počet jezdcu.[1]) Búzovský pán měl postavit a chovat sedm jízdných ozbrojencuv.[2]) Tehda nebezpečenství turecké minulo šťastně, ale v následujících letech hrozívalo nejednou. Postní sněm brněnský usnesl se roku 1531, aby v případě nastávající války nejvyšší sudí zemské desky a jiné důležité spisy odvezl na Karlštejn. Doprovázeti ho měli sudí práva menšího, tehdy Jan Lhotský ze Ptení, spoludržitel statku vranovského a pan Václav Haugvic.[3])

Zájmů městečka Loštic ujímal se snažně. Když biskupský man Lev Rájecký z Mírova seděním na Rájci kněze Jiříka, faráře loštického, jenž mu byl cosi povinen, „svévolně vzal a do vězení vsaditi dal a v tom vězení majíc jej v zápis sobě uvedl" — byl za to búzovským pánem roku 1528 na podzim volán před zemský soud.[4]) Na purkmistra a radu města Uničova stěžoval si pan Václav Haugvic roku 1530 při tomtéž právě, „že hrnčířom z Loštic hrnce na trhy svobodně do města Uničova voziti a prodávati dopustiti nechtí."[5]) Za něho pořízena roku 1532 první kniha městská. Panský mlýn stojící původně v místech nynějšího čísla 3. přeložen na zbořenisko bývalé tvrze panské, tam kde stojí dosavad. Pan Václav Haugvic prodal mlýn dědičně a zavázal se výsadním listem, dávati bezplatně dříví ke všem potřebám a opravám mlýna z panských lesů.[6]) Majiteli statku č. 83 dovolil roku 1533 dědičně užívati zahradního rybníčka a dílny olejné za roční dávku čtyr slepic a osmi groší. V olejně tlouklo se stupami lněné semínko, tlačil se pak olej k svícení, zbytky zvané zábој byly přímastkem pro dobytek.

Též s okolními pány se dobře snášel búzovský vladař. Jen pana Václava Bitovského ze Slavikovic a na Doubravici pohnal roku 1540 pro škodu, jež se mu děla na lukách k panskému dvoru lošti-

---

[1]) *Kameníček,* Zemské sněmy a sjezdy mor. II. p. 219.

[2]) Archiv český XI. p. 360.

[3]) *Kameníček,* l. c. II. p. 67. 231.

[4]) Půh. olom. XIV. 2. odd. fol. 11.

[5]) Půh. olom. XIV. odd. 3. fol. 7. Páni nalezli: poněvadž pan Haugvic základem v póhonu přesáhl, (t. j. žaloval na větší obnos, než obnášela škoda) že Uničovští tomu póhonu odpovídati nemají.

[6]) Zmínka o tomto závazku se strany pana Václava Haugvice čte se r. 1572 v Půh. olom. XXVII. f 424 a r. 1577 v Půh. XXIX. f. 187.

ckému příslušných podmokáním horního rybníka doubravského — ale porovnali se dobrovolně bez soudu.[1])

Rozsáhlé panství svoje zmenšil Václav Haugvic o statek jevičský, kterýž prodal Erazimovi z Bobolusk, potvrdiv krátce před tím měšťanům svobody jejich.[2]) Touže dobou ženil se poznovu s Kateřinou z Teplé vody, jíž roku 1538 věnoval na Lošticích 1500 zlatých uherských,[3]) později roku 1542 tolikéž na vsi Cholině věna jejího a nad věno z lásky manželské 200 zl. uh. ve zlatě.[4]) Patrně už tehdy zanášel se úmyslem prodat panství búzovské s Lošticemi panu Prokopovi Podstatskému z Prusinovic. Vybíraltě s ním toho léta vojenské berně v kraji olomuckém.[5]) Příštího roku byl členem poselství, jež moravští stavové vyslali na český sněm do Prahy, jednat s králem o právomoci zemských sněmů.[6])

Tímže časem uzrálo v panu Haugvicovi rozhodnutí prodat všechno zboží, co držel dosud v různém položení severně od Olomouce a koupit rozsáhlé ucelené panství Hranické. Hranický vladař Jan z Pernštejna, druhdy při velikém bohatství svém věřitel královský, byl velmi zadlužen. Koncem roku 1543 se octl v takové tísni peněžní, že si nevěděl rady a chystal se rozprodat statky svoje.[7]) Zejména dlužil značné

[1]) Půh. olom. XVIII. fol. 272.

[2]) dto na Búzově v den sv. Fabiana a Šebest. 1538. list v městském arch. jevičsk. — Erazim z Bobolusk byl r. 1539 již pánem Jevíčka: prodáváť v pátek po sv. Bartoloměji svou tvrz v městě purkmistrovi, radě a vší obci města Jevíčka za 100 zl. List. v arch. města Jev. Srv. v arch. zemském brn. B. S. č. 2347 a. Do zemských desk byl prodej Jevíčka vtělen teprv r. 1545. *Volný*, Mähren V. p. 630[25].

[3]) Desky zem. olom. op. XXV. 7. 2. — Slezský rod Seidliců z Teppelwud. měl ve znaku na stříbrném štítě tři červené ryby nad sebou ležící. Sinapius, Schlesiche Curiositäten (Leipzig 1728) I. 881. 884. 888. II 1002. 1057. Znak Kateřiny z Teplé vody — dvě ryby nad sebou — býval svého času na domě č. 20 v místech nynější měšťanské školy.

[4]) Desky zem. olom. op. XXVII. f. 67. Vsi Dubčany a Cholinu koupil Václav Haugvic nedlouho před tím. Joachim Haugvic z Biskupic, syn páně Václavův, nebyl držitelem Choliny, srv. P. *Pinkava*, Okres litovelský ve Vlastivědě p. 187 Dubčany byly ještě r. 1540 v držení bratří ze Zvole. Brünner Wochenblatt 1826 p. 24.

[5]) Zem. arch. brn. Památky sněm. I. fol. 194.

[6]) *Kameníček*, Zemské sněmy a sjezdy mor. I. 40, kdež místo Vilém Haugvic dlužno čísti Václav. Srv. *Rezek*, Sborník histor. III. p. 165.

[7]) Dne 7. listopadu 1543 píše Janu Čaplovi o své těžkosti peněžité — »netoliko abych Hrušovany prodal, než prodal bych i jiné, kdyby chtěl ode mne co kúpiti; a víte-li koho, kdo by statky kupovati chtěl, oznamte mi to, chci se slušně smluviti, neb raději v chalupě svůj chlíb jísti budu, než v malovaných pokojích cizí«. Arch. český XX. p. 218. 479. 480.

obnosy rodině Podstatských z Prusinovic,[1]) jejíž člen Prokop Podstatský jednal o koupi hradu Búzova s příslušenstvím a mohl použít té jistiny na odražení z kupní ceny. S panem Václavem Haugvicem byl Jan z Pernštejna spřátelen. To byly okolnosti, jež chystaly nového majitele búzovskému panství.

Když se o tom roznesla zpráva, pospíšili si poddaní jednotlivých statků Haugvicových vyprosit sobě rozličných úlev a svobod, jichž by od budoucích majitelů snad už nedosáhli. První v řadě byli osadníci městečka Búzova a vsí ke hradu příslušných. Robotní povinnosti jejich byly od starodávna rozličné, zejména „drva k zámku vozili, vobilí jarý ozimí s pole sváželi, orali, hnuj rozkydávali, ovoce z sadu klidili, obilí opálali, chmel oštěkávali, zelí osekávali, tenata malá i veliká na hon vozili, cesty opravovali“ a jiné mnohé roboty činili. Největší obtíž těch robot spočívala v tom, že jich jednak bylo mnoho a různého druhu, za druhé pak že poddaní byli k nim nuceni bez určitého řádu a počtu dní, jak se purkrabímu kdy vidělo. Na prosbu osadníků pan Haugvic vida, že tak časté a mnohé roboty jemu s malým jsou užitkem, jim pak na záhubu, chtěje, aby „více a více v živnostech svejch se rozmáhali a růstli“ a „památka na budoucí věčné časy aby zůstala“ — zmírnil a vymezil dosavadní roboty „tak, aby je napotom ne roztržitě než na počet dní určitých činili.“

Robotní povinnost ustanovena pro budoucno v ten způsob, že každý sedlák čili rolník měl ročně robotovat koňmi zpravidla šest dní, každý zahradník čili podsedník pěšky tolikéž, všichni pak chodívat na hon zvěře drobné i velké a opravovat tarasy dvanácti panských rybníků. Z některých osad měli mimo to hrabat a svážet seno z louky zvané „markrabství“. Mlynářům a svobodným dvořákům zmírněna robota v míru ještě nižší. Tak bylo smluveno a sepsáno bezpochyby za peněžitou náhradu, kterou jednotliví osadníci rádi skládali. A byl to jistě památný den, kdy majitel panství odevzdal fojtům, konšelům a všem obyvatelům listinu na pergameně sepsanou na Búzově v pátek před sv. Šimonem a Judou roku 1545 a stvrzenou osmi visutými pečetmi.[2])

---

[1]) l. c. p. 224. 262.

[2]) Kromě p. Václava Haugvice přivěsili k listu své pečeti páni Krištof z Boskovic a na Třebové a Václav Berka z Dubé a z Lipého a na Šternberce — a vladykové: Zdeněk Konický ze Švábenic a na Konici, Václav Záviše Bitovský ze Slavíkovic a na Doubravici, Jan z Hříště a na Skrbeni a

Přehled robotních povinností na panství búzovském od roku 1545.

Osada	Počet rolníků	Počet podsedníků	Roční povinnost robotní rolníka	Roční povinnost robotní podsedníka	Na hon malý a velký	Zvláštní povinnosti robotní
1. Městečko Búzov	11	9	koňmi 4 dny pěšky 2 „	pěšky 6 dní	všichni	Všichni dělat taras u rybníčka „Napáječky“ a pivovarného.
2. ves Podolí	16	2	koňmi 6 „	„ 6 „	„	Všichni taras u rybníčka podolského a louku slove „markrabství“ shrabati a seno na zámek svézti.
3. ves Obectov	6	1	koňmi 4 „ žiti 6 „	pěšky 4 „ žiti 3 „	—	všichni luční práci jako při č. 2.
4. ves Hvozdeček	8	2	koňmi 6 „	pěšky 6 „	„	taras u rybníčka v té vsi všichni a ječmen na dvoře búzovském vázati půl dne.
5. ves Vojtěchov	5	—	„ 6 „	—	„	Mlynář 1 den koňmi. Taras u rybníka sprááneckého všichni kromě mlynáře.
6. ves Hvozd	14	–	„ 6 „	—	„	Mlynář jeden den koňmi. Taras u rybníka sprááneckého všichni kromě mlynáře.
7. ves Ludmirov	17	1	„ 6 „	pěšky 6 „	„	Osmnáctý rolník jménem Polák koňmi 3 dny. Všichni taras u rybníka javorovského.
8. ves Milkov	11	—	koňmi 4 „ žiti 6 „	—	„	Všichni taras u rybníka javorovského.
9. ves Ospělov	4	1	koňmi 4 „ žiti 6 „	pěšky 4 „ žiti 3 „	„	Všichni taras u rybníka javorovského.
10. ves Svánov	6	—	—	—	„	Všichni taras u rybníka horního nad mlýnem.
11. Javoříčko	—	—	koňmi 6 „	—	—	Jeden dvořák koňmi jeden den.
12. ves Blážov	5	3	„ 6 „	pěšky 6 „	„	Všichni taras u rybníka Zajícova a luční práci jako při č. 2.
13. ves Kadeřín	1	2	—	„ 6 „	„	Všichni taras u rybníka Zajícova.
14. ves Veselíčko	—	2	koňmi 4 „ žiti 6 „	„ 6 „	—	—
15. ves Jeřmaň	5	1	koňmi 6 „	„ 6 „	—	Šestý rolník jménem Tomáš koňmi 4 dny a žiti 3 dny. Všichni taras u rybníčka pod hamrem
16. ves Bezděkov	7	1	„ 6 „	„ 6 „	„	Všichni taras u rybníčka mlýnského a luční práci jako při č. 2.
17. ves Kozov	6	2	„ 6 „	„ 6 „	„	Všichni taras u rybníčka mlýnského a luční práci jako při č. 2. Mlynář je bez robot.
18. ves Hrádnice	6	—	„ 6 „	—	„	Všichni taras u dolního rybníka lechovského a luční práci jako při č. 2.
19. ves Pavlov	22	2	„ 6 „	„ 6 „	„	Všichni taras u horního rybníka lechovského.
20 ves Lhota	3	1	„ 6 „	„ 6 „	—	Všichni taras u horního rybníka lechovského.

Zajímávo bylo by doložit, kterak během času, zvláště po válce třicetileté tyto robotní povinnosti vzrostly velice. Tak na příklad v Pavlově r. 1750 bylo 8 půldruhačtvrtníků povinno týdně každý tři dny dvojspřežní, 18 pak zahradníku týdně každý tři dny jednospřežní robotou. V Hrádnici 1 půldruhačtvrtnici robotovali týdně každý tři dny dvojspřežně, 7 pak zahradníků týdně každý tři dny jednospřežně. Zemsk. arch. brněn. Exequationstabelle z r. 1750 č. 286.

Podobných úlev co do roboty nabyli osadníci statku lišnického výsadním listem daným na Búzově v neděli po sv. Martině téhož roku 1545. V městečku Lišnici, kdež bylo té doby půldesáta lánuv a jedna čtvrt, měli budoucně z každého lánu robotovat koňmi osm dní do roka a mlynář jeden den. Z devíti podsedníkův měl každý do roka osm dní pěší roboty. Všichni pak lidé svobodní z téhož městečka byli povinni chodit na hon malý i velký jakož i dělat taras u rybníka lišnického. Dvaceti podsedníkům ve Studené Loučce stanoveno ročně po šesti dnech pěší roboty. Ve vsi Veselí bylo deset rolníku, jimž určeno po osmi dnech do roka robotovati koňmi a dva podsedníci s pěší robotou po šesti dnech, všichni pak: i rolníci i podsedníci měli ročně jeden den hrabat seno.[1])

Joachim Zoubek ze Zdětína a na Haňovicích. — List zachoval se pouze v opise vidimovaném od purkmistra a rady městečka Loštic dto v pátek po sv. Dorotě roku 1617. Opis se chová v hradním archivě búzovském. Přehled robotních povinností dle výsadní listiny viz na předešlé straně.

[1]) Opis vidimovaaý městskou radou v Uničově ve čtvrtek po sv. Ondřeji 1580 v zem. arch. brněn. mezi listinami musea Františk. č. 51. sv. IV. (P. d.)

Vývoj a snahy české filosofie.

Napsal Dr. Jos. Kratochvil.

Fr. Matouš Klácel narodil se 1808 v České Třebové, stal se mnichem augustiniánským v Brně a profesorem filosofie při filosofickém ústavě. Pro názory pantheistické byl r. 1844 s profesury sesazen, odešel 1869 do Ameriky, kde založil zvláštní sektu „vesmírnosti“, jejíž členové měli se cítiti částicemi vesmíru, s nímž po smrti splynou. Ode všech opuštěn zemřel tam r. 1882. Napsal Dobrovědu, filosofickou mravouku, v níž vlivy Heglovy jsou jasné. Pokusil se také o úvod k metafysice knihou Mostek, aneb sestavení skromných myšlenek o tom, na čem každému záležeti má 1842. Před svým odchodem do Ameriky vydal Encyklop. Erinnerungen an Vorträge aus Logik, Ethik, Aesthetik.

Ignác Hanuš (1812—1869) byl profesorem filosofie při universitě ve Lvově, Olomouci a Praze, posléze knihovníkem v Praze. České jeho spisy jsou: Nástin duševědy 1849, Nástin logiky na základě metafysickém 1850, Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného 1852. Byl v podstatě eklektikem. Všichni tito stoupenci absolutního idealismu přiklonili se k nejasnému pantheismu. Originálností vyniká mezi nimi obzvláště Klácel.

Podobným směrem idealistickým, ale více zbarvení Schellingovského postupovali Jan Purkyně († 1869), vynikající fisiolog, svými články „O idealnosti prostoru zrakového“ 1837 a Fysiologie snu 1857, a Karel Slavomil Amerling.“

Sklon k filosofii Herbartově patrný jest ve vývoji české filosofie hlavně v druhé polovici století devatenáctého: Ferd. Hyna píše svoji Empirickou psychologii, Jos. Dastich (1835—70) byl již Herbartovec pravověrný. Vydal spisy: Základové praktické filosofie ve smyslu všeobecné ethiky 1863, Logika 1867, Psychologie s úvodem do studia filosofie 1873. Vedle těchto čistě Herbartských knih podal velmi pěkný rozbor aestetických názorů Tómy ze Štítného ve knize „Rozbor filosofických náhledů Tómy ze Štítného o pojmu krásy a o poměru víry k rozumu“.

Rozhodný Herbartovec byl také Gustav Adolf Lindner (1828—1887) jak svědčí všecky jeho české rozpravy: Obrazy z oboru duševědy 1863, O nesmrtelnosti 1873, Hovory psychologické 1880. Ethické základy vychování 1885. Přednášky jeho na universitě vydal po jeho smrti J. Klika:

K Lindnerovi přiléhá Jan Kapras svými spisy: Psychofysické základy mluvy lidské 1884, Počátky duševního života lidského, Zkušebná duševěda, Sebrané spisy psychologické 1892, Nástin filosofie J. A. Komenského 1894, Duševní vady dětské 1899. Ve všech spisech přidržuje se postupu empirického, vzdávaje se předpokladu metafysických.

Svou studií „Forma základem krásna" hlásí se k herbartismu i Gustav Zába, gymnasijní profesor v Praze. Jiné jeho spisy: Pyrrhonismus a Pojem substance u Kanta, jakož i Logika mají ráz více informativní, ač i tu stanovisko Herbartovo probleskuje.

Skutečným zakladatelem novodobé filosofické prosy české jest Josef Durdík (1837—1903). Vyšel sice z Herbarta, ale v pracích svých počíná si samostatně. Na filosofii žádá více než pouhou kritiku pojmů a poznání, filosofie jest mu „vědou, která na základě výsledkuv ostatních věd jednotný názor světa sestrojiti hledí". Není však filosofie souhrn věd, nýbrž úkol její náleží v tom vyhledati, co jest všeobecné a zásadné, jakož i to, co jest konečným výsledkem všech duševních snah. Proto přijímá i theorie a hypothesy. Obsahuje i všechny náhledy, které člověk v ruchu života pronášeti může o věcech, o světě, o Bohu, o přírodě, o člověku a mravnosti.

Vědy dělí tudíž Durdík na zevnovědy a nitrovědy. Obě třídy pooddělují se zase na konkretní a abstraktní. Do třídy nitrověd abstraktních počítá: normatiku (elementární logiku, krasovědu a mravovědu), duševědu. vychovovědu a spolkovědu, do třídy nitrověd a konkretních vědy dějepisné, státnické a právnické, jakož i mluvozpyt Vrcholem jest metafysika. Co do rozsahu svého jest tedy filosofie souhrn abstraktních nitrověd a metafysiky. Závěrem nauk filosofických jest metafysika, již Durdík nazývá závěda. Jen ona řeší nejtěžší a nejdůležitější záhady lidstva.

Ve své Soustavě filosofie hledí vyrovnati poměr mezi filosofií a náboženstvím. Filosofií nelze náboženství nahraditi, bez náboženství zdá se mu světový názor nedocelený. „Jestliže hlubší a jemnější hlava shledá potřebu náboženství se stanoviska filosofického, tím více ji pocítí při pohledu na lidi, kterým filosofie schází nebo názor světa kazí. Z úloh filosofie, jež má konati při vzdělancích, jest ne snad jim nahraditi náboženství, nýbrž chrániti je proti polovičaté vzdělanosti a křivé osvětě, proti nevěře, která je vždy velice dogmatická."

K přesnému názoru metafysickému se Durdík nepropracoval. Není ani herbartovcem ani novokantovcem, jak bývá nazýván. Vývoj jeho nebyl přímočárný, kolísá mezi realismem a idealismem, ale na

konci života svého i filosofického vývoje stává se obrancem náboženství upřímným a přesvědčeným. Zase základní rys české filosofie: sklon k náboženství!

Ze spisů filosofických nejdůležitější jsou: Leibnitz und Newton 1869, Dějepisný nástin filosofie novověké 1870, Psychologe pro školu 1872, Všeobecná aesthetika 1876, Tóma ze Stítného 1879, O methodičnosti ve studiu filosofie 1882, O Kantově kritice čistého rozumu 1882, Dějiny filosofie nejnovější 1887, Dějepisný nástin filosofie řecké 1892 bohužel nedokončený. Z pozůstalosti jeho vydala „Filosofická jednota“ r. 1906 Sborník Durdíkův, kde vedle článků o Durdíkovi jsou spisy: Soustava filosofie a Darwin a Kant. Vedle činnosti filosofické vynikal Durdík ve své době i jako řečník i básník, a zvláště jako kritik.

Aesthetiku, kterou začali pěstovati Palacký a Durdík, přejal Otakar Hostinský (1847—1910), jehož nejvlastnějším oborem byla filosofie umění a theorie hudební. V názorech svých opíral se o Herbarta; neboť aesthetickým kriteriem jest mu zkušenost jako Herbartovi. Vznik a dějiny umění budoval na stanovisku vývojovém. Umění jest mu podstatným znakem lidskosti a důležitou součástkou civilisace. V klassifikaci umění zamítá Hostinský třídění idealistické a dělí je v umění prostorová, časová a hnutí v prostoru s jedné a v předmětná s druhé strany a tím dosahuje též charakterisování jednotlivých umění. V theorii hudební stává se přivržencem Wagnerovým a průkopníkem Smetany a Fibicha.

Spisy Hostinského nejdůležitější jsou: Šest rozprav z oboru krasovědy a umění 1877, Čtyři rozpravy 1884, O významu pratických idejí Herbartových pro všeob. aesthetiku 1881, O prvotinách umění hudebního 1881, B. Smetana a jeho boj o českou hudbu 1901, O socialisaci umění 1803, Umění a společnost 1907.

Žákem a nástupcem Hostinského na stolici aesthetiky je Zdeněk Nejedlý, pracující hlavně v theorii hudební. Aesthetikou literární zabývají se F. X. Šalda, F. V. Krejčí, Miloš Marten, Pavel Vychodil a jiní. Z nejmladších pracovníku z oboru aesthetického dlužno jmenovati Jar. Hrubana a Ot. Zicha.

Svým vlivem na dnešní intelligenci, svými pracemi sociologicko-ethickými, jakož i svým horováním pro neurčité všelidské náboženství znám jest T. G. Masaryk (nar. 1850 v Hodoníně na Moravě) pro-

fesor filosofie při české universitě v Praze. Filosofii jeho těžko dle obvyklých terminů klassifikovati. Masaryk vychází sice z Comtea a Spencera, ale uznáním metafysiky, ba omezením filosofie na metafysiku blíží se úplně ke stanovisku idealistickému. Filosofie má zbudovati jednotný názor světový na podkladě vědeckém, jest tedy vědou ze věd. Věda však muže upokojiti jen hlavu, nepostačí pro život a umírání, upokojí jen na polovic, neposkytujíc mravní opory a nemohouc vésti massy lidové. K plnému názoru na svět žádá tedy Masaryk také náboženství, ba náboženství jest mu záhadou nejdůležitější.

Idealism jeho tudíž uznává ideu osobného Boha i nesmrtelné duše [? p. r.], ježto podstata pravé lidskosti není pouze v rozumu, nýbrž i stejně ve mravnosti a zbožnosti. Harmonicky vyvinutý člověk potřebuje stejně vědy, umění a filosofie, jako náboženství a mravnosti. Věda proto neodporuje náboženství, nýbrž k náboženství vede. Náboženství jest potřebou a nutností vývoje jednotlivce i národa, jest potřebou, jež se nedá nahraditi ani indifferentismem ani potlačiti násilím. Je tedy Masaryk theista a dualista. Co je jest Mas. náboženství? „Náboženství jest řešení problemu věčnosti nejen theoricky, ale i prakticky, je životem sub specie aeternitatis, je uvědoměním našeho poměru ke světu, je uvědoměním smyslu života, je centrální a vudčí duchovní silou životní, je úsilím o život nový, o nové vyšší hodnoty.“

Názor krásný ovšem, ale neurčitý, silně citově zbarvený. Ozývá se v něm moderní pragmatism i intuicionism. Tento tím více, že Masaryk uznává také instinkt za pramen poznání. Theism jeho však jest silně zbarven pantheisticky.

S hlediska svého nejasného náboženství pozoruje Masaryk každý problem, každou otázku theoretickou a praktickou. Veškero jeho filosofování vede k humanitě; praktická stránka jeho filosofie jest tedy humanitism. A v tomto idealním humanitismu jest slovanskost jeho filosofie, patrny jsou vlivy ruských moralistů, ve sklonu k náboženství vidím zase českost jeho filosofie. Duše česká od počátku svého vývoje vždy jeví sklon k mystice a náboženství. V náboženskosti cítí se na vrcholu svých idealů. Proto také bezprostřední stoupenci filosofie Masarykovy: Drtina a Foustka projevují snahy obdobné. I jim jest humanitism a „náboženství“ cílem nejvyšším.

Ze spisů Masarykových jmenuji: O hypnotismu 1880, Der Selbstmord als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation 1881, Blaise Pascal 1883, Základové konkretní logiky

1885, Česká otázka 1895, Jan Hus. Naše obrození a naše reformace 1896, Karel Havlíček 1896, Otázka sociální, základy marxismu sociologické a filosofické 1898, Ideály humanitní 1902, V boji o náboženství 1903. Bibliografie prací Mas. vyšla v „Čes. Mysli“ 1910 s řadou článkův o Masarykovi, jeho významu a filosofii. (O. p.)

První křesťané a Sokrates.

Podává Dr. Karel Hubík. — (O.)

S těmito výsledky, jež vyplynuly z rozboru křesťanských literárních památek, shoduje se celkem ten obraz, jenž se nám podává z oněch poskrovných narážek a zjevů, s nimiž se v soudobé literatuře mimokřesťanské setkáváme. Boj o Sokrata byl pouze episodou v boji o životní názor světový; proto není s podivem, že jméno mudrce athenského jen sporadicky se vynořuje z hlubin onoho zápasu. Přirozeno, boj o zásady zatlačuje jména representantů do pozadí. Nad to dbáno, zvláště v pozdějších periodách, na obou stranách úzkostlivěji historické přesnosti. Kdežto Justin na příklad bral s jakousi — ostatně snadno pochopitelnou — povrchností výroky, jež Platon ve svých hovorech klade Sokratovi do úst, za původní myšlenky Sokratovy, bylo od této neurčitosti brzy upuštěno. Co napsal Platon, bylo přičítáno Platonovi, a nikoliv Sokratovi. A poněvadž zaručených slov Sokratových bylo poskrovnu, proto jméno jeho velmi zřídka pronášeno. I filosofické stanovisko protivníků padá tu, jak uvidíme, nemálo na váhu. Nicméně jsou i ty drobty, jichž za takových okolností možno užíti, nemalé důležitosti. Omezuji se arci jen na spisovatele, kteří na základě římských dojmů psali a mluvili pro římské poměry.

Hned první emisaři Marka Aurela, Kynici s Krescentem v čele, zahájili boj o Sokrata a jemu podobné muže, jím se oháněli proti křesťanům, jeho prohlašovali za svůj vzor a za svého patrona. Vysvítá to z polemiky Justinovy. Krescens a Sokrates! Tehdejší Kynikové a mučenník athenský! Ta parallela přímo dráždila a Justin si nedal ujíti příležitosti, aby jí v druhé apologii k Marku Aureliovi nepostavil do pravého světla. Vzpomíná své první veřejné debaty s Krescentem, v níž tohoto usvědčil, že z křesťanství ničeho nezná, anebo zná-li, že ze strachu před posluchači nechce s barvou ven. Jak jinak prý jednával Sokrates, jehož vzácnou zásadou bylo: „Člověk nemá se výše ceniti než pravda“.[1]) Ať jest pravda kdekoli, ať ji hlásá člověk sebe opovrženější třebas proti nejmocnějším, pravdu vždy třeba přijímati, nepravdy pak, byť pro ni celý svět horoval, odstoupiti. Tak jednal Sokrates. A Krescens? Sv. Justin krátce podotýká: „Pro kynika však, jenž za cíl si vytkl netečnost, nemožno znáti dobro kromě netečnosti.“ Sv. Justin dodává, jak souvislost učí, této zásadě kynické

---

[1]) *Minucius*, Oct. 13. 1. 2.

vzhledem na Krescenta zvláštní smysl. Krescens je indiferentní, netečný ku zlému a dobrému, k pravdě a lži, není milovníkem pravdy jako Sokrates, neběží mu o moudrost, baží po slávě, po potlesku mass, po osobním prospěchu.

Měl-li kdo nároky na Sokrata, pak to jistě nebyli, dle Justina, mužové, kteří v theorii i praxi tak nízko pod ním stáli. Do takové společnosti Sokrates nepatří, jeho místo jest spíše mezi křesťany. již celou pravdu nejen znají, ale i vyznávají, po níž Sokrates toužil a usiloval.

Tato odpověď byla nepřímo adressována i těm kruhům, které za Krescentem stály, méně však protivníkovi, s nímž se Justin vlastně zabývá v celé apologii, totiž M. Corneliu Frontonovi. Tomuto muži, jenž byl ve filosofii skeptikem, v životě epikurovcem lepšího zrna, Sokrates neležel tak přes příliš na srdci; nicméně však se ho nelibě dotýkalo, že si ho křesťané osobovali. Oni neučení, nevzdělaní, omezení a hrubí chtějí mluviti o filosofii! „Než, dí, ženete-li se tolik do filosofování, pak je-li někdo mezi vámi s to, ať následuje prvního mudrce na světě, Sokrata. Známa jest jeho odpověď, kdykoli byl na věci nebeské dotazován: Co nad námi, to se nás nic netýká. Proto zasloužil si z věštírny delfské dosvědčení své zvláštní moudrosti. A smysl té věštby sám pochopil, že ne proto mu dána přednost přede všemi, jako by vše byl vyzkoumal, nýbrž protože poznal, že nic neví. Vyznati svou nevědomost, jest tudíž největší moudrost.“ [1])

Smysl této poznámky netěžko vystihnouti. Největším kamenem úrazu pro Frontona bylo tvrzení křesťanů, že oni jediní mohou dáti úplnou a jistou odpověď na všecky otázky, po jichž rozřešení duch lidský touží a o něž filosofové tolik se nausilovali.[2]) Jak?, to asi praví, vy chcete býti filosofy, vy si osobujete Sokrata, největšího muže našeho? Dobrá, ale pak se také řiďte jeho zářným příkladem! Neříkejte: my víme všechno, nýbrž mluvte jako on „vím, že nic nevím“, nestrašte lidí výklady o stvoření a konci světa atd. nýbrž jednejte i tu dle zásady Sokratovy: „co nad námi, to se nás netýká.“

V r. 164, kdy tato řeč byla v senátě římském pronesena, měl boj o Sokrata a jiné mudrce svuj nemalý význam, potom však, jak

[1]) *Minucius*, Oct. 13, 1. 2.

[2]) Oct. 5, 4. Itaque indignandum omnibus, indolescendum est audere quosdam, et hos studiorum rudes, litterarum profanos, expertes artium etiam sordidarum, certum aliquid de summa rerum ac maiestate decernere, de qua tot omnibus saeculis sectarum plurimarum adhuc ipsa philosophia deliberat.

už zmíněno, boj zobecňoval, nejednalo se o osoby. Minucius Felix nechce míti nic se Sokratem činiti, zříká se ho úplně a ponechává ho protivníkům, poněvadž byl více méně nástrojem zlého démona. Minucius nemluvil pouze za sebe, hlas tento nezůstal omezený jen na společnost křesťanskou, prorazil si cestu i do kruhů intelligence pohanské a jaké rozhořčení tu vzbudil, to snadno si představíme. Máme také o tom přímý doklad, jehož význam dosud nebyl oceněn, poněvadž zustal vubec nepovšimnut: míním spis Apuleiův De deo Socratis.

V dějinách literatury římské se tento spisek prostě registruje, ale co zavdalo Apuleiovi podnět k němu, po tom se netázali ani nemohli dáti uspokojující odpovědi. O románu Apuleiově „Metamorphoses“ jsem ukázal na jiném místě, že ve své nynější úpravě jest namířen také proti křesťanům a že má na mysli specielně poměry a křesťany římské. Ten román byl sepsán po r. 168. Spisek o Sokratovi vznikl v téže době, snad o něco později. Do téhož času spadá však Minuciův dialog Octavius se svým zmíněným výkladem Sokratova daimonia jako zlého démona. Apuleius naproti tomu dokazuje, že Sokratovo daimonion byl duch dobrý, z vyšší třídy duchů, kteří jsou mezi božstvem a lidmi prostředníky.[1]) Ty dva spisky že by si byly úplně cizími? Ta shoda že by byla čirou toliko hrou náhody? I když Apuleius touže dobou křesťany persifloval a ostouzel? Nějakého bližšího vztahu mezi nimi za takových okolností nikdo by neodvážil se úplně vylučovati, i kdyby Apuleius sám pro něj nepodával potvrzení. Nejmenuje sice Minucia, — to v literárních půtkách starověkých nebývalo zvykem, zvláště když spisy byly současné — nepronáší dokonce ani jména křesťanů, ale mluvě o nepřátelích bohů rozvinuje před námi obraz, v němž každý křesťany musí poznati, zvláště kdo si vzpomene na popis křesťanů v dialogu „Octavius“ z úst Caecilia (Frontona).[2])

---

[1]) *Apuleius,* De deo Socr. c. 16, 156.

[2]) Pro snadnější přehled kladu obě místa vedle sebe:

Apuleius, De deo Socr. 3: Ceterum profana philosophiae turba inperitorum, vana sanctitudinis, priva verae rationis, inops religionis, inpos veritatis, scrupulosissimo cultu, insolentissimo spretu deos neglegit, pars in superstitione, pars in contemptu timida vel tumida.

Minucius Felix, Octavius 5, 4: Itaque indignandum omnibus, indolescendum est audere quosdam, et hoc studiorum rudes, litterarum profanos, expertes artium etiam sordidarum, certum aliquid de summa rerum ac maiestate decernere ... ib. c. 8, 3. 4 quid? homines ... deploratae, inlicitae ac desperatae factionis grassari in deos non

Není tedy pochyby, že tento spisek jest odpovědí na křesťanské výklady o Sokratově daimoniu jako duchu zlém, ba Apuleius má přímo na mysli vyvrácení útoku Minuciova. Kdyby nebyly předcházely podobné útoky se strany křesťanské, zvláště ne „Octavius". nebyl by Apuleius ani křesťanu do své řeči vměšoval, ani by se tak nevěšel na paty Minuciovi, ani by tak často nebyl stavěl Sokratovu nadlidskou ctnost do popředí. Odmítá-li Minucius a s ním druzí křesťané Sokrata od sebe, pak jej Apuleius — ostatně filosofií platonik — se zálibou jmenuje „Socrates meus." Ale ani Apuleiuv spis není vlastně obranou, jako Minucius nesložil svého dialogu, aby na Sokrata útočil. Sokrates je více jen příkladem na objasněnou pro thema daleko širšího významu. Apuleius rozkládá svým posluchačům na základě theologie Platonovy, co třeba souditi o bozích, o démonech a jejich bytnosti i činnosti a jak třeba se k nim chovati, spisek tedy, který úplně spadá do atmosféry boje o světový názor, boje mezi pohanstvím a křesťanstvím.

Boj trval i po roce 169/170 dále, vybíhal nejednou ze středu říše na periferii, ale toho období nemíním již zde sledovati; nových forem boj už nenabývá. Až po tuto dobu prošla památka Sokratova všemi u křesťanů možnými fázemi. Pozdější úsudky nacházejí už zde své předchůdce, jsou snad obšírnější, slovnatější, ale nových rysu nepřinášejí.

Počítá se za zásluhu Geffckenovi, že křesťanským názorům o Sokratovi dal zavzníti na resonanční desce současných směrů kulturních. Je to nepopiratelný pokrok proti Harnackovi, ale ani ta methoda nevede ku správnému ocenění hlasů křesťanských. Výroky křesťanu, pokud se nám zachovaly, nesmějí býti trhány od současných zjevu kulturních, tím méně od celkového názoru těch kterých křesťanských myslitelu na onen závažný problem o poměru mezi křesťanstvím a po-

---

ingemescendum est? Qui de ultima faece collectis imperitioribus et mulieribus credulis sexus sui facilitate labentibus plebem profanae coniurationis instituunt, quae nocturnis congregationibus et ieiuniis sollemnibus et inhumanis cibis non sacro quodam, sed piaculo foederatur, latebrosa et lucifuga natio, in publicum muta, in angulis garrula templa ut busta despiciunt, deos despuunt, rident sacra, miserentur miseri (si fas est) sacerdotum, honores et purpuras despiciunt, ipsi seminudi.

hanstvím. Bylo principielním pochybením Sokrata úplně isolovati: v mysli křesťanské byl on vždy jedním z nemnohých sice, ale přece četnějších vynikajících zjevů na obzoru mimokřesťanském. Neběží v první řadě o jeho seberázovitější osobnost, nýbrž o zásadní otázku, v níž Sokrates přece jen nepatrnou episodu tvoří, o otázku, již sice řešilo již hellenistické židovstvo, k níž však křesťanství již pouhou svojí existencí bylo nuceno dáti určitou odpověď. A ono ji dalo. Celých sto let po Kristu vzdělaní a nevzdělaní vystačili s tím hlediskem, jež sv. Pavel všeobecnými, ale ostrými, jasnými rysy načrtal v listě k Římanům. Když však ponenáhlý rozmach křesťanského názoru žádal bližšího vymezení pravd náboženských, jež člověk i v pohanství pohřížený mohl poznati, tu byl to sv. Justin, jenž pod vlivem alexandrijské školy židovské, a také asi křesťanské, počet pravd oněch omezil na nejmenší kvantum a ostatní všecky správné poznatky, s nimiž se u čelných mudrců setkal, označil ve shodě s onou školou za přímé výňatky z knih starozákonních. Z boje však, jenž se o tento bod rozpoutal, nabyl přesvědčení, že stanovisko alexandrijské se hájiti nedá a tak po několika obranných pokusech se ho úplně zřekl a v druhé své apologii, labutím zpěvu, abych tak řekl, své činnosti je bez podmínky odvolal a prohlásil, že všecky nábožensko-filosofické poznatky pohanův jsou plodem samostatné úsilovné duševní práce jejich koryfejův. Cenil-li již v prvé apologii Sokrata vysoko pro formální stránku jeho činnosti, cenil ho nyní daleko výše pro celou jeho práci. Ale vedle Sokrata i jiné, zvláště Platona a stoiky. Stanovisko Justinovo se však neuplatnilo všeobecně. I v kruzích mimokřesťanských bylo více méně zakořeněno přesvědčení, že řecká filosofie přejímala životní mízu z východu, najmě ze židovstva. Proto není s podivem, že Tatian a Minucius opět vynesli na povrch názor alexandrijský. Tatian sice šetřil ještě Sokrata a mužů jemu podobných — více ve slovech, než ve věci — Minucius však učinil dusledek bezohledně a prohlásil Sokrata za nástroj a chráněnce zlých démonův.

Bylo vytýkáno od Harnacka latinským spisovatelum křesťanským, že jasný zjev Sokratuv strhali. Ne úplně právem. V posuzování Sokrata nerozhodovala tolik příslušnost k Řekum či k Římanum, jako spíše povolání spisovatelovo, byl-li rhetorem či filosofem. Rhetorové ať latinští ať řečtí mezi křesťany nehoří láskou přílišnou k Sokratovi, naproti tomu filosof ať Řek ať Říman s úctou pohlíží k němu a jiným podobným mužům. V zásadě bylo nazírání na Sokrata a ostatní vynikající muže. jak samozřejmo, stejné u rhetorů i u filosofu; neměli úplného poznání

pravdy ani nebyli v životě bez hrubých omylů. Povaha obou povolání přinášela však s sebou, že tu vždy jiná stránka byla akcentována: kdežto rhetorové velebíce přednosti křesťanství upírali více svůj zrak na pohanských, řeckých filosofů nedostatky a ty pak dle zvyku řečníkův líčili barvami silnějšími, obdivoval se filosof, znající vlastní zkušeností namáhavé a spletité stezky spekulace, poznatkům řeckých mudrců, jichž se při mnohých překážkách dobádali. Nezavíral ani on svých očí před jejich chybami, ale vida na nich, jak málo přece jen člověk zmůže přirozenými silami, tím větší vděčností a láskou zahořel k Bohu, který sám přišel, aby lidi poučil a svou milostí posílil.

Znatele tohoto rozdílu mezi oběma směry nepřekvapují ostrá slova u řečníkův ani latinských ani řeckých, u Minucia, Tertulliana, Laktantia, u Theofila, Řehoře Nazianského, Cyrilla Alex. atd. a shledává naopak zcela přirozeným, že vedle řeckých myslitelů Justina, Klementa Alex., Origena, Jana Chrysostona a j. i latinští filosofové, zvláště veliký Augustin, nacházejí slova plná uznání pro práci Sokratovu. Pro spekulaci byli ovšem Římané méně zaujati než Řekové, proto se u nich řídčeji setkáváme s podobnými úsudky.

První zánik cistercienského kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal JAN TENORA. (Č. d.)

Nuncius Filip Spinelli chtěje vykonati poručení papežské přijel na klášter Žďár; jak lze souditi, stalo se tak 20. srpna 1601.[1]) S nunciem zároveň přibyl pán na Novém Městě Vilém Dubský z Třebomyslic a pán na Velkém Meziříčí Ladislav Berka z Dubé a Lippého, komorník markrabství Moravského. V klášteře však působil příchod nunciův opatu Antonínu Vadianovi nemalé rozpaky. Mnichů bylo tam skutečně málo; bývali tam tři, čtyři nebo pět, kteří přísně nezachovávali kázně řeholní, a vycházeli si časem do Žďáru „na trunk" se sousedy. Že by však neřádný život vedli, toho nebylo; chodívali sice v určité poutní dny do kláštera a do kostela od mnoha mil mužové a ženy, a dával se jim potom po bohoslužbách trunček za jejich peníze a sedávali okolo kláštera, ale nedály se žádné rozpustilosti. Ani zřejmý nepřítel mnichů Václav Těšínský neosmělil se svědčiti na více, než že časem se pouštěly do kláštera ženské osoby, k čemuž dokládal písař městečka Žďáru Řehoř Lisovský, že chodívaly do pokojů klášterských po potřebě své. Co se týče poddaných, nemohl ovšem opat zatajiti, že jsou většinou nekatolíky.[2])

Opat byl churavý a na zdraví svém nedužívý a „všecek kontrakt"; není tedy divu, že v klášteře nebylo všecko v pořádku. Nebylo řádného dohledu a nebývalo ani o nutné potřeby postaráno. Úředník žďárský Mikuláš Vodička držel s mnichy a úřadu svého bedliv nebyl. V klášteře nebylo tedy utěšeně, když přijel nuncius vyšetřovat.

Opat Vadian chtěl utajiti, že jest málo mnichů v klášteře. Připadl však na nešťastnou myšlenku a provedl ji. Dal asi tři sedláky zholiti a obléci v mnišské šaty. S nimi pak vítal nuncia a uvedl do kostela. Ale obmysl tento byl hned prozrazen; služebník nunciův, který napřed dojel na klášter, oznamoval již při příjezdu nunciově před klášterem, že jsou sedláci za mnichy oblečeni. Potom po přivítání

---

[1]) Data tohoto jako pravděpodobného dobírám se z listu nuncia Jana Štěpána Ferreria k převoru sv.-tomskému v Brně Basilovi z Karpineta z 25. února 1606. Original v archivě augustinském v Brně.

[2]) Svědomí k potřebě J. V. K. M. pana p. Františka kardinála z Dietrichštejna na právě města Brna vyslyšené . . . pondělí před sv. Janem křtitelem (= 19. června) 1606; orig. v archivě augustinském v Brně.

kázal opat jim kápě svléci a propustil je; jeden z nich byl pak u syna p. Viléma Dubského, „kde jemu v maštali sloužil,“ a druhý byl prý zaměstnán v kuchyni p. Ladislava Berky. Bylo to pak předmětem vyšetřování; kardinál Dietrichštejn dovolával se o tom svědomí p. Viléma Dubského.[1])

Nuncius Spinelli neučinil však konečného výroku o klášteře žďárském, a kardinál sám tehdy ani nenaléhal, aby výpovědí nunciovou byl statek klášterní přivtělen ke stolním statkům biskupským. V Římě nebylo sice překážky, ano tam měl Dietrichštejn za zvláštního přítele kardinála Cineliho od sv. Jiří,[2]) jehož informoval vždy agent kardinála Dietrichštejna Fabio Ursolini, jenž také jménem kardinálovým ústně podával zprávy papežovi.[3]) Jen, jak se podle všeho podobá, řád cisterciensкý trval v odporu proti snahám kardinála Dietrichštejna a nebylo možno pohnouti ho k tomu, aby svolil a bez dalšího právního jednání se spokojil.

Ale v Praze u dvora císařského nedalo se tehdy v příčině té vůbec nic dělati. Tam stále ještě nezdála se býti vyjasněnou ona stránka směny mezi knížetem Karlem minstrberským a biskupem Stanislavem Pavlovským co do poddaných klášterských v Čechách, a pořád se přetřásalo, nestalo-li se při směně něco na ujmu království Českého. Stará ona písnička ještě z doby Stanislava Pavlovského ozývala se z kanceláře České. Hledali tam zprávu o vložení oné směny do desk zemských a do desk manských, jakož i souhlas a potvrzení císařovo — a nemohli nic najíti. Potřebná akta zasílal jim tedy zase kardinál Dietrichštjn, a na základě jich chtěla kancelář rozhodnouti, platí-li směna mezi knížetem Karlem a biskupem Stanislavem, čili nic. Teprve další otázkou bylo, mají-li poddaní klášterští býti přidrženi, aby slibili poslušnost kardinálovi. Za takového stavu věcí nebylo tehdy ani pomyšlení, aby se byl kardinál domáhal u dvora císařského toho, aby žďárský statek klášterní, jehož manský poměr k biskupství se na jedné straně popíral, byl přivtělen k biskupství jako stolní statek. Kardinál ovšem při tom trval pevně na tom stanovisku jako jeho předchůdce;

---

1) Svědomí p. Viléma Dubského z Třebomyslic dto. na Novém Městě 17. června 1606; tamže. Kopiář z r. 1606 v k.-a. archivě v Kroměříži.

2) List kardinála Dietrichštejna k němu z 5. září 1601 v archivě vatikanském Borgh. III. 102 a b fol. 29; opis v zemském archivě v Praze.

3) List téhož k papeži z 5. září 1601, — tamže Borgh. III. 102 a b fol. 37; opis v zemském archivě v Praze.

že není žádné pochybnosti o tom, že je žďárský klášterní statek statkem manským.

Zustavalo tedy zatím v poměru kláštera k biskupství při starém: klášter byl pokládán za biskupský statek manský a biskup byl vrchním pánem a fundatorem klášterním. Tento poměr a právo svoje hájil také rozhodně kardinál Dietrichštejn jako biskup olomoucký. Když r. 1602 vladyka Samuel Radešínský z Radešovic na Radešíně a Mitrově vyžádal si od císaře komisaře, kteří sročili jej a poddané lidi klášterské ze vsi Bobrůvky, do nichž si Radešínský stěžoval, vytýkal kardinál 22. května 1602 takové jednání p. Radešínskému, že to měl přece napřed vznésti na kardinála jako na fundatora a vrchního pána poddaných klášterských a nikoli na císaře; jsou-li ti lidé v čem zcestni, že od opata nebyla zamezena cesta ke kardinálovi, a teprve potom, když by se u něho nemohl spravedlnosti dovolati, mohl se utéci k císaři. A stěžoval si kardinál, že tak, jak to začal p. Radešínský, zlehčil osobu kardinálovu, a znovu dodával, že vznese-li to p. Radešínský naň, má mu uděleno býti co slušného a spravedlivého. Zároveň psal kardinál 24. května 1602 místodržícímu úřadu nejv. súdství markrabství Moravského p. Smilovi Osovskému z Doubravice a na Třebíči a ostatním soudcům zemským v té příčině; poukazoval na to, že lidé klášterní náležejí k rozsouzení k biskupovi a jeho soudu manskému, žádal jich, aby takové komise k sobě nepřijali, nýbrž p. Radešínskému pořádek práva ukázali. Ve sporu tomto domluvil se konečně kardinál nezadávaje právu svému s p. Radešímským na ten zpusob, aby k té komisi byli nařízeni komisaři od kardinála. Ustanovoval tedy 1. června 1602 za komisaře kanovníky olomoucké Lukáše Laeta a Tomáše Krentia a dožádal k tomu podle nich p. Smila Osovského a Viléma Dubského, aby jim byli nápomocni, by tu rozepři, možno li, porovnali, anebo stížnosti slyšeli, to ve spis uvedli a s dobrým zdáním svým kardinálovi odeslali.

Vrchní právo svoje na klášter žďárský hájil si kardinál také proti samému císaři. Když mu oznámil opat žďárský, že dopsali opatu z císařského poručení nařízení komisaři, aby také opat jako i jiní duchovní markrabství Moravského, ježto jsou komora císařova, postavil se buď osobně nebo skrze zmocněné své 21. července 1602 v Brně, kdež mu bude další vůle císařská předložena, ozval se 17. července kardinál psaním k císařovi, že zajisté císařovi jest vědomo, kterak fundatorství a vrchní právo kláštera Žďáru jest dědičně připojeno k biskupství. Prosil tedy, aby byl při tom vrchním fundatorském právu

pozůstaven a Žďár aby již nebyl potahován ke komoře císařské. Kdyby opat se dostavil, byla by to praejudice práva biskupova, protož aby měl císař omluveno, že z těch příčin nemohl se opat dostaviti. Současně psal kardinál naučení opatu žďárskému, jak by se měl zachovati: že by nechtěl opatovi zbraňovati, aby se před komisaře stavěl, kdyby poručení císařské k opatovi bylo se stalo s vědomím kardinálovým, jakožto vrchního pána téhož kláštera. Ale poněvadž se to poroučelo opatovi bez vědomí biskupova, aby se opat u císaře omluvil a oznámil, že to prve uvede v známost kardinálovi, ale hned aby připsal, že je k tomu času krátký termin a že se nemůže vypraviti k těm komisařům pro nedostatek svého zdraví. Zmocněné své, které chtěl opat vypraviti na místě svém, aby poslal na 18. července na Mikulov ke kardinálovi, tam že jim dá kardinál další instrukci.[1])

Z listů mezi kardinálem a opatem žďárským vyměňovaných je patrno, že opat, jako se prve choval korrektně k biskupu Stanislavu Pavlovskému, rovněž potom správně si vedl ke kardinálu Dietrichštejnovi. Tak když nařízení komisaři Smil Osovský z Doubravice, Vilém Dubský z Třebomyslic a na Novém Městě a Prokop Lhotský ze Ptení a na Křižanově obesílali opata 10. února 1601 jménem zemského hejtmana Joachima Haugvice z Biskupic na Nové Město, omlouval se zemskému hejtmanu nechtěje, aby se co takového stalo „na velikou ujmu a ublížení práva a fundatorství J. V. K. M. pana kardinála z Dietrichštejna biskupa olomouckého, jakožto téhož kláštera a chudého záduší pravého a dědičného vrchního pána fundatora, k čemuž sem věrnost a závazek učinil a podle toho tak a nejináč slušně se chovati mám.“ Toto a ještě jiné své starosti oznamoval zároveň opat tehdejším od kardinála ustanoveným administratorum biskupství Melicharu Pirnusovi a Janu Jak. Wackerovi z Wackenfelsu, žádaje od nich naučení. Kardinál zase posílal r. 1602 opatovi na pomoc svého radu Lukáše Dembinského a sekretáře Kašpara Neybera z Neyperku, a ujímal se ho, když si stěžoval, že desátek ze vsi Petrovic Vilém Dubský zbraňoval svým poddaným klášteru vydávati a sám si ho chtěl přivlastniti.[2])

Jako se nezměnil poměr mezi biskupem a opatem, tak trval nezměněn mezi biskupem a poddanými. Trval starý odboj Žďárských s jedné strany, a na druhé zůstávalo usilování kardinálovo, aby přece

---

[1]) Tamže, kopiář z r. 1602.

[2]) Tamže, kopiář z r. 1602 ze dne 10. dubna, 15. dubna, 22. května; volná akta, koncept z 10. února 1601 a originál z 12. února 1601.

jednou neutuchající neposlušenství Žďárských zkroceno bylo. Žďárští vytrvale se zpečovali kardinálovi poslušnost slíbiti, soudu manského nad sebou neuznávali a potvrzení privilejí svých vrátiti nechtěli. A kardinál vznášel kolikráte na císaře o neslušné svévoli a zatvrzelosti Žďárských, a prosil, aby přece již jednou byli přivedeni přísným rozkazem císařským k poslušnosti a povinné poddanosti. O to jediné prosil, docela rozhodně nechtěje se s nimi dávati snad v nějaké právní řízení.

Za svého agenta měl kardinál roku 1602 v Praze kanovníka olomouckého Jana Jakuba Wackera z Wackefelsu. Jemu svěřil a poručil také záležitost žďárskou. Ale jako tehdy ve všech záležitostech dály se odklady a průtahy, tak i tuto. Wacker nemohl se dočkati žádného rozhodnutí. Již spřáteloval se s myšlenkou, že by pro biskupství a kardinála bylo lépe a prospěšněji, kdyby směna mezi Karlem minstrberským a Stanislavem Pavlovským byla prohlášena za neplatnou, a chtěl jen rozhodnutí, ať by bylo jakékoliv, ale neveliká trpělivost jeho musila podstoupiti ještě dlouhou zkoušku, třebas ho ujišťoval svou pomocí nejvyšší kanclíř, pan Pleský, Menzl. Teprve když se prokázalo, že žďárské klášterské zboží je do desk manských skutečně vloženo a že je to císařem jako markrabím Moravským potvrzeno, a na druhé straně že poddaní klášterští v Čechách berně do Čech platí a tedy se od království Českého neodtrhují, a že se tak na ujmu království Českého nic nedálo a neděje, mohl podávati Wacker kardinálovi zprávy o úspěchu svého jednání. Utěšoval pána svého, že další maličký průtah jest již docela jen formální, že věc ta vyřízena bude, až se vrátí nejvyšší hofmistr z teplých lázní, a až pro větší důraz a vážnost bude o tom dána vědomost většímu počtu zemských úředníků.[1])

Když pak v říjnu přibyl kardinál ve svých záležitostech do Prahy, měl již jistotu, že Žďárští se svými stížnostmi jsou již konečně odbyti. Byli obesláni na 26. listopad 1602 před komorní soud Český, kde měli býti přísně napomenuti, aby kardinálovi jako biskupu olomouckému a vrchnímu pánu svému prokazovali všechnu poslušnost. Posléze pak byl vydán císařský dekret dne 21. prosince 1602, jímž se Žďárským poroučelo, aby již nikoli k soudu zemskému markrabství Moravského, než k soudu manskému biskupství olomouckého náleželi, a týmž soudem a právem aby se řídili a spravovali pod uvarováním trestání císařem. Dále pak pod touž pokutou se nařizovalo, aby potvrzení, které sobě vyjednali na privileje své, ve

[1]) Volná akta v k.-a. archivě v Kroměříži: dopisy Wackerovy ke kardinálovi z 1., 6., 31. března, 27. května, 4. července, 7. srpna, 2., 25. září 1602.

třech nedělích pořád zběhlých složili do kanceláře České. Dekret ten dali Žďárští přečísti veškeré obci.

Ale duch neposlušnosti a odboje ještě neopouštěl Žďárských. Společně a jednomyslně všichni prosili císaře, aby přijal a uvážil jejich repliku. Dovolávali se toho, že statek klášterní leží také v Čechách, kam se táhnou meze víc než na dvě míle. Poukazovali na privilej klášteru r. 1498 danou knížaty minstrberskými, že zboží klášterního nikam neodcizí, neprodají, nesmění a nezastaví; kdyby se však přece tak stalo, že to nemá míti žádné mocnosti a pevnosti. Tuto privilej jim císař potvrdil. Neměl tedy kníže Karel minstrberský žádné moci činiti směnu s biskupem olomouckým a je lidi od kláštera dědičně v manství uvozovati; když však císař směnu tu potvrdil a schválil, že vůli císařské poddáni jsou. Ale poněvadž zboží klášterní nemalou šířkou také v Čechách leží, a směna i nynější poručení císařské na to ukazuje, aby se všichni poddaní klášterní k manství biskupskému utíkali, že nevědí zvláště ti poddaní v Čechách, dobře-li by to proti zřízení zemskému učinili, kdyby se od komory království Českého odtahovali bez povolení země; a poddaní na Moravě zase že nejsou jisti, aby se povolilo takové změně, kterou se odcizuje dědictví za manství, zvláště když statkové klášterní z desk markrabství Moravského ani z království Českého vymazáni nejsou.[1]) Kdyby poddaní neoznámili těchto takových příčin a kdyby tak pomohli klášter s nemalým dědictvím od království Českého odcizovati k manství biskupa olomouckého, že mohlo by se po časích na ně snad i od císaře nebo budoucího krále Českého a markrabí Moravského tuže dokročiti. Proto pro svou bezpečnost že prosí, aby ta směna byla dána k uvážení soudu zemskému Moravskému i Českému, neboť neměla se státi bez povolení země a soudu zemských jak Českého tak Moravského; byla učiněna „pokoutně“ a „na zlou zprávu“ od císaře potvrzena. Poddaní klášterní jsou jí velice obtíženi, neboť biskup Stanislav Pavlovský hned na ně mnohé obtížnosti uvozoval, a bezpochyby i nynější biskup kardinál také to bude chtíti proti jejich svobodám vykonati a je čím dále vždy více sužovati. — Co se týče toho potvrzení jejich privilejí a obdarování, aby je zase do kanceláře České složili, že jsou svědomím svým jisti,

---

[1]) Tvrzení toto není arciť ve všem správno, ježto klášter žďárský byl se všemi statky a poddanými vymazán z desk zemských Moravských a do desk manských biskupství olomouckého vložen. Co do statkův a poddaných klášterních z Čech byla ovšem nesnáz, jak již zmíněno.

že se nikdy v ničem císaři neprotivili; že znají, kdyby důstojenství císařské urazili, že by je císař trestati a zase to potvrzení jim odníti mohl. Dali zjevně to potvrzení přede všemi domácími i přespolními čísti a tomu se radovali, kdyby však nyní je zase měli složiti, že je budou míti okolní jejich sousedé všech tří stavů království Českého a všech čtyř stavů markrabství Moravského v domnění, že se proti císaři něčeho hrozného dopustili a mohli by to jim i budoucím jejich vyčítati. A poněvadž nikda není to shledáno na slavném domu rakouském, aby kdy komu co dali, zase vrátiti chtěli, prosili pro Boha a milosrdenství boží, poněvadž jich to mnoho stojí, aby jim císař tu milost zanechal, tak aby nebyli na posměch; vždyť bylo jim to potvrzení s bedlivým uvážením císařských rad dáno, a nic nového není jim dáno, než toliko staré privileje jejich jsou jim od císaře potvrzeny.[1]) (P. d.)

[1]) Zemský archiv v Brně, Bočkova sbírka č. 10.412.

Z anglického písemnictví.

Podává Alois Koudelka.

Anglie (a Amerika). Z celé spousty románů buďtež tu uvedeny jen nejzajímavější. Mary E. Manns vydala dost půvabný román „Astray in Arcady“ (česky snad „Zmýlená v Arkadii“). Pí. Poole-ova, známá spisovatelka, usadí se v Dulditči, vesničce to na východní straně Anglie, a líčí v řadě dopisů humoristickým způsobem obmezenost a zlomyslnost tamějších sedlákův a selek.

Eden Phillpotts podává ve svých „Tales of the Tenements“ řadu výborných, dílem tragických dílem komických, harmonicky spolu spojených povídek z Dartmooru, kterýžto kraj výtečně zná.

Henry James podal ve „The Finer Grain“ pět rozkošných, hluboce procítěných povídek, z nichž zejména zmínky zasluhují „The Deuth of Lion“ („Smrt lvova“) a „The velvet glove“. Znatelé Jamesovy Muzy dávají přednost jeho kratším povídkám před jeho romány, jež zůstávají mnohým nesrozumitelnými.

Zajímavý román je „The Return“ („Návrat“) Waltera de la Mare. Typický Angličan, jménem Lawford, usne na hřbitově na hrobě francouzského emigranta, jenž před sto lety sebevraždu spáchal. Procitnuv shledá, že se s ním stala fysická i morální metamorfosa, Francouz totiž opanoval úplně jeho duši a tělo. Prkenný, prostřední Angličan stává se pojednou zajímavým, duchaplným a živým mužem, ale poněvadž se Francouz netěšil nikterak pěkné pověsti, chce se z jeho vlivu emancipovat, ale aniž pozbyl intellektuelních výhod. Rozumí se, že tu běží o osobní illusi, jež — přese všecku svou nepravděpodobnost — velice dovedně a jemně jest provedena. Zajímavy jsou motanice, jež z problému této „dvojí přirozenosti“ v rodině hrdinově vznikají. Autor, jenž požívá pěkného jména, navnazen byl asi Poem a Hawthornem k zpracování podivného toho motivu.

William Hale White, jenž píše pod pseudonymem Marc Rutherford, podává v „More Pages from a Journal“ pokračování r. 1900 vyšlých „Pages from a J.“ Je to řada výborných povídek a črt, k nimž se druží několik kritických essayí. V povídkách, jejichž hrdiny jsou jenom obyčejní, průměrní lidé, líčí autor malé tragedie lidského života. Perlou sbírky jest „Esther“.

W. C. Norris vydal román „Not Guilty“. Autor, jehož četné knihy těší se veliké oblibě, dociluje svých úspěchů protikladností mezi látkou a formou; kdežto ona zpravidla jest melodramatického rázu,

jednají a mluví osoby klidně a hladce, aniž niterného vzrušení na jevo dávají. Opět a opět ukazuje nám Norris, jak se konvencionální, v britské reservě vychovaní lidé chovají v trapných, ožehavých a neobyčejných situacích. Týž problém zaměstnává autora i v románě shora uvedeném.

Zajímavým pro nás Čechy jest román Marie Hays-ové „The Winter Queen", v němž líčí — ve formě románu — historii anglické choti Fridricha V., kurfürsta falckého. Kromě histor. věrnosti vyniká kniha výtečnou charakteristikou hrdinky (a ostatních osob), ač se jí nepodařilo dosáhnouti cíle svého, totiž zidealisovati lásku Alžbětinu ke Kristiánovi z Brunšvicka.

„The Mc Ardle Peerage" jest práce neznámé dosud spisovatelky. Evelyny Tempestové. Je to dost obratně napsaná humoristicko-politická satyra, v níž se líčí ztroskotání pokusu jisté kommunistické ideje ve skutek uvésti.

„Cottage Pie", sbírka povídek A. Neil Lyonsa, jest krásným dokladem pro umění Angličanuv i v krátkých věcech pravé kabinetní kousky (novelistické) čtenářům podávati.

Doporučení zasluhuje také sbírka povídek a črt Pett Ridge-a „Light Refreshment". R. patří dnes k nejvzácnějším representantům angl. humoru. Jest mistrem v ovládání prostředí spodních a nejspodnějších vrstev lond. obyvatelstva. Nejsilnější stránkou jeho jest povahokresba, nejslabší fabule. Což zejména připadá na jeho román „Nine to Six-Thirty", jenž v mnohých podrobnostech na Dickensa upomíná.

Velmi se chválí „Martha Vine: A Love Story of Simple Life" od neznámého, t. j. anonymního spisovatele. Kniha svou prostotou připomíná nejlepší práce Miss Austenové a Miss Yonge-ové, je to pěkné podání citového života mladé dívky.

Nejduležitějším asi ze všech angl. nově vydaných romanů jest H. G. Wells-a „The new Macchiavelli". Jak nápis napovídá, patří kniha do oddílu politických románů, jenž nikdy — odezíráme-li od prací lorda Beaconsfielda a Anth. Trollope-a — k pravému rozkvětu v Anglii nedospěl. W. kniha jest historií života politika, Rich. Remingtena, jehož životní kariéra podává spisovateli příležitost k ostré kritice stávajících anglických poměrův a několika žijících státníků. Celek shrnouti lze v známý úsudek, že jest ledacos v státě dánském shnilého. V knize střídají se mravoučná kázání s osobní satyrou, jemná psychologická analysa s hodnou porcí rhetoriky. Pohlížíme-li na knihu jako na karikaturu dnešního politického života, pak patří k nejzda-

řilejším obrazum socialních zel, jež byl kdy W. podal. Z uměleckého hlediska arci nelze knihy vysoko stavěti.

Robert Hugh Benson, jeden ze tří bratří, již všichni známi jsou jako kritikové a romanciéři, vypravuje v „None Other Gods“ historii mladého muže, jenž svým ke katolicismu (— nota bene: autor sám, syn bývalého anglik. arcibiskupa z Canterbury, jest katolíkem —) s otcem se rozkmotří a zahájí tulácký život, jenž jest náramně realisticky podán.

Třebas s hlediska uměleckého leccos by se dalo vytýkati rom. „The Panther's Cub“, přece jenom dost pěkně se čte. Pardálem (pantherem) — podle autorů: Agn. a Egerton Castle-ových — jest Fulvia Lovinská, známá pěvkyně pode jménem La Marmora — mládětem pak její dcera Virginia neboli Fifi. Ona známá byla jako „superbe canaille“ a jako takovou líčí ji spisovatelé, kdežto dcera její jest pravým opakem matčiným, něžná, skromná, pravá „bread and butter miss“. Napovím-li, že se do ní zamiluje lord Desmond, sekretář angl. vyslanectva ve Vídni, a že matka její byla také pověstnou „amoureuse“, uhádne už čtenář sám fabuli románu. — Nedostatečně psychologicky zduvodněný kontrast mezi matkou a dcerou a příliš theatralně podané situace jsou hlavními slabinami knihy.

Arnold Beneth, známý to naturalista, nastoupil velmi úspěšně svou povídkou „The Card“ na pole humorist. povídky. O knize platí úsudek, jenž se v knize vyskytuje o hrdinovi jejím: „He is identified with the great cause of cheering us all up!“

Oliver Onions-a sbírka povídek „Widdershins“ je dostatečně karakterisována mottem: „From ghaisties, ghoulies and long-leggity beasties aud things that go bump in the night — Good Lord, deliver us!“ Jsou to nanejvýše podařené strašidelné povídky, jejichžto motivem jest vývoj a rozvoj od stavu normálního až po šílenství, jež jsou tak jemně vypracovány, že slovo „madness“ (šílenství) ani jednou v knize nepřichází.

Barry Pain-a drobné povídky v „Here and Hereafter“ jsou poněkud jiného rázu, třebas i v nich nadpřírodný živel je zastoupen, najmě v nejlepších dvou z celé sbírky „Post Mortem“ a „Four-Fingered Hand“. Autor jest výtečný znalec spodních vrstev lond. obyvatelstva a co do virtuosity a humoru v tom oboru může se směle měřit s Pett Ridgem.

Velikou a oprávněnou sensaci způsobila kniha „The Patrician“ John Galsworthy-ho, známého dramatika, a to netoliko svým

výborným stylem, nýbrž hlavně svou tendencí, jež — jak už z nadpisu vytušiti možno — nese se za ospravedlněním podnes značného vlivu šlechty v demokratické Anglii. „Spectator“ míní, že kniha jest nejpozoruhodnějším holdem vzdaným aristokratickému režimu, holdem, jenž nesměřuje — jako u Ouidy — k velebení šlechtických gardových důstojníků, nýbrž jenž byl vynucen demokratickému srdci autorovu. Lord Miltoun — hrdina knihy — zříká se milované ženy, poněvadž by ten poměr mohl na ujmu býti jeho vůdčímu postavení jako politika.

Na poli politiky pohybuje se též román R. H. Gretton-a „Ingram“. Je to výborná psychologická studie liberála nejmladší školy, jenž byl r. 1906 po velikém vítězství liberálů jmenován státním podtajemníkem, jehož však politické idealy se nemohou se skutečností smířiti. Bylo by možná nazvati ho politickým Hamletem; z jedné strany následkem rodinných tradic a historického nazírání kloní se ke konservatismu, kdežto z druhé strany jen jen hoří a plane pro socialní roformní činnost liberálů. Bohužel požitek kalí šroubovanost slohová, jež připomíná v nejednom ohledě Merenithe a H. Jamesa.

Violet Hunt-ova osvědčila se ve svých devíti povídkách „Tales of the Uneasy“ jako obratná vypravovatelká na poli „příšerného“, strašitedlného.

Neobyčejně puvabným je „The Eldest Son“ od Archibalda Marshalla. Jakkoliv prostinká to historie — jedná o poměru mezi milujícím otcem a synem, jenž chce uzavříti sňatek, jehož otec neschvaluje — tož přece její povedení je tak sympatické a humoruplné, že kritik „Athenaea“ neváhá ho nazvati „one of the most pleasantly human of living novelists.“

„Brazenhead the Great“ Maurice Hewleffa je sbírka povidek, jež jednají o středověkých věcech a vynikají svým bizzarním slohem.

Konečně zmiňuji se ještě o pěkné vesnické kronice Mrs. George Wemyssové „The Leople of Popham“.

(Amerika.) Mary D. Watts-ové „Nathan Burke“ je sice první její prací, ale vzbudila dost velikou pozornost. Hrdinou je syn farmařuv, jenž se přes všecky překážky a těžkosti dopracuje vynikajícího postavení a posléze za choť pojímá svou lásku z mládí. K tomuto hlavnímu ději pojí se množství vedlejších. Hlavní však půvab knihy vězí v autobiografickém tonu a skvostném humoru.

Harry James Smith pojednává ve své nové knize „Enchanted Grand“ oblíbené thema o mladém muži, jenž nezkažen z venkova do velkoměsta přichází a tam — klesá. Hrdina románu jest mladý architekt,

jenž je zasnouben s dívkou puritánského původu a puritánského svědomí a jehož si cizozemka dobrodružka vybere za předmět pro něho osudně dopadnuvšího flirtu. Nevěsta doví se o jeho nevěrnosti a přetrhne s ním další styky. Dochází k smíru, až když umírající otec učiní jí vyznání, z nichž vychází na jevo, že jeho mládí nebylo zcela bezúhonné. Kniha vykazuje mnoho melodramatických míst, ale také výborně podané bowery-ovské a varietní typy.

K románům, jež budí aktualní zájem, třeba přičísti L. Knappa „The Scales of Justice“ a Reginalda Wright Kauffmana „The House of Bondage“. Onen podává hrozně pravdivý obraz krutého inkvisičního jednání, jehož se užívá v soudnictví v mnohých amer. obcích, tento zase líčí mrzkost bílého obchodu.

Posmrtný svazek povídek „Little Aliens“ Myry Kelly-ové dává čtenářům příležitost nahlédnouti do duševního života dětí novoyorského ghetta, malých cizozemců, z nichž v tak zvané „Social Settlements“ vychováváni jsou více méně vyškolenými duchy — američtí občané. Jsou to drobné obrázky životní, tklivé prosté a jímavé.

(O. p.)

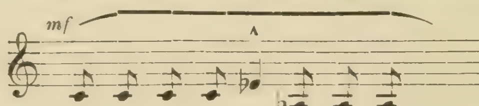
Píseň.

Píše LEOŠ JANÁČEK.

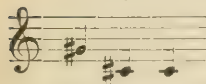

Do-bre zdra-vie! Přišla z daleka, s krajkami, s vyšíváním.

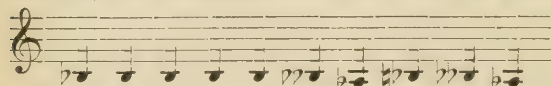
Poprvé slyším slovo p a s t o r k y ň a z úst ženy ze Slovenska.

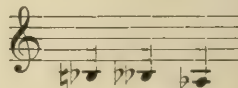
„Nejdu sama, to je mo-ja pa stor ky ňa."

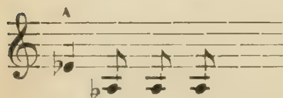
Za vdov-ca šla, měl tři děti; macocha je jim a ony pastorkyňami; kluk byl by pastorkem. Svých dětí má čtyři chlapce.

„Tu-hle ten kus je hez-ke je hez-ke." Tam v těch výšinách galerie divadelní seděly hned u zábradlí, na oněch oddělených třech sedadlech, polotmou zahaleny, samy pro sebe, dvě ženské. Pozorně poslouchají. Druhé jednání zakončilo a jedné s takovým klidem bezděčně vyklouzla ona slova, jak když v jeseni ulomí se lístek a padne beze šumu vám k nohám. Vypučel, dozrál, odlomil se a ani vánek nezavadil o něj. Poslechly, neprobraly se ještě; dojem stojí jim na mysli v síle, nesveden i duše stejně naladěna,

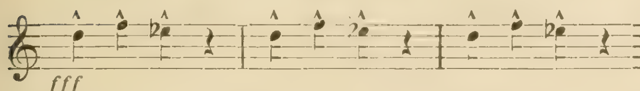
n e l z e n e ž i p o d r u h é s t e j n ý m n á p ě v k e m „je he-zke" duši vyzněti. Světla z dola zahořela; vybledne v mysli dojem a jeho výraz se nikdy nevrátí. — Kdybych tak v tom „kuse" byl vložil slovo

pa-stor-ky-ňa tak sčasované!
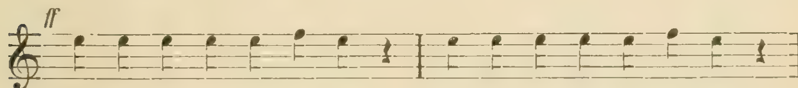
*

Klučina čtyř—pětiletý stojí u vchodu do Lužánek.

Mar-jan-ko! Mar-jan-ko! Mar-jan-ko! — Křičí, až uši zabolely. Třikrát stejně, jak do oceli ryto. Ne že by běžel za Marjankou, ne, stojí rozkročen; dívají se na sebe, nepřibližují se ani neoddalují: chtít cosi, nepřekročuje ani o nádech. — Jak skončilo to napětí normálně zladěných strun fysiologických, nevím. Stejný nápěvek z nich ale poskočil.

Vendelínek dorostl, ač jest mu 69 let, malých dvířek, jimiž vzpřímený chodí za kozami, omotá si provazy kolem levé ruky a spřežení koz hrne se za ním. U příkopy div ho neporazí. Kozy přeskakují a Vendelínek sotva nohama plete. Pro děti denně směšná podívaná. Jediná mladá kozička nemá opratí a za živým plotem se zapomněla.

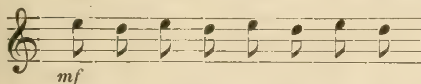
Děti sborem za ním:

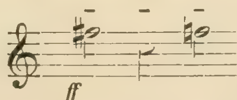
Ko-za se vám ztra-ti-la, ko-za se vám ztra-ti-la!

Okřídlená slova dotud měla stejný svůj dech, melodii stejně výsměšnou, dokud zaběhlá kozička nepřihopkala za ostatními.

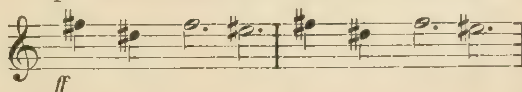
Děvčátko volá husy; na jazýčku třepotají se mu hlásky:

pi-la pi-la pi-la pi-la! jichž stejnost vlnek netřeba ani měřit. Zamlklo, až husy křídloma zatloukly a pololetmo a poloběžmo,

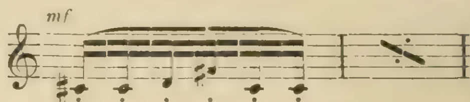

vyrážejíce trompetové tóny: ga! ga! ga! daly se za děvčátkem. Houser v předu zdvíhá se a už přelítá zahrádku naši. Anina tříletá celá

vyděšena křičí se zápraží: Tu je [h]u-sa, tu je [h]u-sa! Motiv po druhé na vlas stejný, tak jak její údiv, tak jak její rozpřažené ručky, tak jak lesk hvězdiček jejich oček, jež neodtrhla se od hejna.

Zamlklý je sousedův domek; synek, jindy samá písnička, tiše vede kravku na dílek. Čtyry husky přešlapují pod hruškou; štěbetají, že

bych pod jejich motiv napsal: „Kdy pak spad-ne jed-na?“

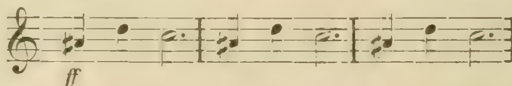
Švábenská umírá; v noci ji ošetřovala stará žena. Praví mi:

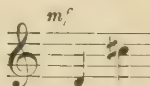
Po-řád je bez-se-be, bez-se-be. Ano. zledovatěl i motiv, když chladlo, až schladlo, líce mladé ženy.

Řekl bych, dokud nastrojení fysiologické a povel duševní se nemění, dotud mu odpovídá stejný výraz, stejný motiv.

Matka vystrčila jen hlavu ze dveří; děcko nemohlo se přece

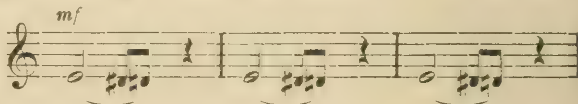

daleko zaběhnout! An-du-ló, An-du-ló, An-du-ló! No, není ho.

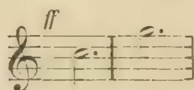
Vykročí na zápraží, hledá očima: kaj je? Rovnodušně volala, teď tak oči jen se svezly po příkopu.

Nad jiné zajímavý je následný příklad. Děvčátko tříleté napodobuje
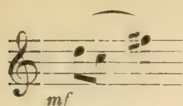

již pláč jiného děcka: He-é he-é he-é

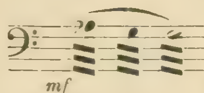
Ne vlastní, ale cizí životní, přiočkovaná nálada formuje stejné motivy. Snad na výsměchu? Snad nálada spiata themou pláče, snad nejvýznačnější themou cizího pláče? Roste v děcku virtuos. —

Slyším z dálky: Pe(p)-ku! Kluci se uviděli a tentýž hoch
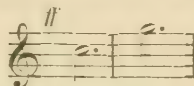

zavolal: Pep-ku! Pozměněný motiv.

Čmelák líně na slunci poletoval, bzuče:

zočí červený mák a sedaje na něj zabzučel si spokojeně houslovým klíčem: Při těchto „životních náladách“ jsem milého čmeláka překvapil dvakrát za chvíli. Nelhal, nepřetvařoval se. Mrzutě se ozýval bassovým klíčem, dokud květinky s medem nenašel, k ní usedal vždy vesele, vysoce chtivý.
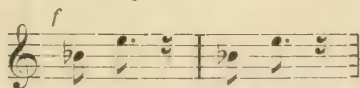
Kluci se zahlédli — toť jiná než se hledat; letět čmeláku hladovým a přisednout i když k planému máku! Kluk by nebyl

pravdivý, když by i po zočení byl křičel: Pe(p)-ku! a ani huňatý čmelák by neměl kouska pravdy v těle, když by byl i na hořící červeni nadále bzučel:

Ale i ve mně je ta pravda výrazu, i mé motivy nejsou schválné: když již čmelák! Poohledněme se pro příklady do starších zápisníků, rok 1906, rok 1903!

Vrabec sedl si na silnici, byla to Měšťanská ulice v Brně; kluk

přibatolil se a odhání ho: pu-deš, pu deš! Dokud vrabčík neodletěl, dotud nevraživost ovládala klučíka. Výrazem jejím je tak těžký intonačně stejný motiv. Pamatuji se, že se mu hrozilo jen prstem; jak stejně se třepetal!

Příklad bližší k názvu rozpravy. Hoši hrají míčem:

Hoď sem, hoď sem! Míč lítá ve hře z ruky do ruky, hoď sem! Motiv se i s tou živostí přehazuje i na Janka:

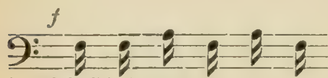

Jan-ku, hoď sem, hoď sem! Celá postava Janka je tu pod krovem onoho blesku, jakým míč přeletuje, za nímž výraz hoď sem! chvátá! Příklad, kde ztrácí se slovo ve vrchovitě vzedmuté náladě jiného slova, kde přebírá jeho motiv, cizí motiv.

Otiskuji ještě: Na - jez se, na - pij se, po - přij si!

domlouvá muž; pod krovem motivu

mohlo se vměstnat ještě tak mnohé vše, dokud jeho výčet by prýštil z prudké domluvy.

Je-li výrazem podstatné jméno, že jeho přídavné vklouzne pod krov jeho motivu, nebude již divno.

Ta - ci chla-pi mla-dí — slyšel jsem z hospody.

Přirozeno, že stejná nálada jest připiata i na stejný věcný vztah k mluvící osobě. Dokud je tento nezměněn, dotud se motiv opakuje na stejné vlnce náladové.

Stará Lichnovská volá:

O-ska - re! O-ska - re, i - deš do-mu le - bo ni? a hned na to:

Mam iť s pru-tem? Mam iť s pru-tem? Vidím dodnes starou Lichnovskou, jak čeká kostlivá, vyzáblá — postrach drobotiny mlýnské strany.

Stejný, opakovaný motiv svědčí, že jsme zaujati stejnou náladou. Přebíráme-li jej, bereme-li jej jinému z úst, tu buď je citátem, neb se i za něj schováváme; jest nám škraboškou.

Žena vykládá o jiné — prý čarodějnici:

mf 5 3 f

Ča-ro-děj-ni-ca při-běh-la: „Pro-bo-ha vas pro-sim“ —

Motiv: „Proboha vas prosim“ jest převzatým, napodobeným. Svědčí o ostrém jazýčku oné „čarodejnice“; žena vykládající nastrčila si jej na ústa.

mf f

Lidka praví: Bu-du dě-lat hu-šu, hu-šu, hu-šu dělá ze sebe chůvu: tak jak to viděla a jak slyšela.

Několik vedlejších myšlenek.

Mluviti o hereckém umění? Kdy bude věrná Maryša?

Což o motivech v opeře? Má za nimi stát Jeník, Lidunka. Jak věrně složit, aby za nimi nemohl se skrýt kdo jiný?

To je obrovské umění! Na očích mých Lidka i Vinca se naučili mluvit; i všechnu náladu životní na slovech navěšenou přebírali. Čím užší jeviště života (škola), tím hůře daří se přiučit se jazyku.

Lidka umí vyslovit těla (tele); umí slůvko ale napnout na všeliké motivy se životním přibarvením. Ona viděla krávu a jednoho dne těla leželo u ní; podstavovali ho pod střiky, uvazovali za ohradou. Poskakovalo na pastvě. Slyšela slovo s celou pravdivostí a případností. Nastokrát se ho naopakovala — po Vincovi, po matce i tvrdě nahozeno, když se řezník po teleti ptal — ne vychladlé, ale vždy ze živé nálady.

Konečně ho ovládá — a umí jím i nadávat.

* * *

Nezopakuješ mluveného nápěvku navečer z jitra, ráno z poledne; vyletěl z úst a jeho stopu zanese příští okamžik: žijeme.

Ne jeden motiv, celá řada motivů se sítí logické vazby. Na jednom jest výheň náladová, druhý ji tlumí, na jiném se jen jiskří — hle nápěvný krov myšlenky s vůní krve. Podepři jej sloupky tonickými, ať zahraje aspoň v jednom motivu úsměv taktu

— obé přídavek písně — a tradice staletí ponese tuto složku motivů — lidovou píseň!

Tonický tón — (i souzvuk) — vtlačí hned plastiku harmonickou do obrazu; probuzený takt dává jí jas a stín a záliba z toho plynoucí pohlcuje dávnější, onu pouze životní náladu, jež nesla se nad motivem (nad motivy), tak jak paprsky ranní mlhu. Cítíme krásu.

Na motivech písně lidové postřehneš i onu životní náladu; přelet je, jak by byly mluveny, a poznáváš smutek nebo veselí, vyměříš prostor jeviště, usoudíš na povahu, uhodneš osobu a situaci. Tuto pravdu mimo krásu má míti každá píseň; chci ji vidět i na každém motivu v umění hudebním.

Prostředku, jimiž jistému tónu dává se váha tonická, oné základny pro plastiku nápěvu, nelze tu plně vyčítat. (P. d.)

Prodej věcí movitých a zvláště klenotů ze zrušených klášterů za Josefa II. na Moravě.

Dr. Josef Samsour. (Č. d.)

Téhož 10. června 1783 vzhledem k tomu, že může se naskytnouti případ, že strany se hlásí, jež činí výhodné nabídky za kostelní klenoty po zrušených klášteřích, po té však, poněvadž musí o tom býti učiněn dotaz do Vídně a na schválení tamní čekáno, omrzeny průtahem od nich opět upustí, nebo jsou-li cizinci nebo cestujícími, nemohou čekati až k dosaženému potvrzení, bylo pro dobro náboženského fondu rozhodnuto, dáti zemským vládám moc, aby prodejné kostelní klenoty, jakmile se výhodná nabídka naskytne k prodeji nebo záměně, budoucně bez předchozího dotazu dle stávajících předpisů ihned mohly býti prodány a zaměněny, a jen dodatečná o tom zpráva měla býti do Vídně zaslána.

Že skutečně také zámožnější kostely tohoto dovolení koupiti si nebo zaměniti kostelní nádoby používaly, toho dokladem je summarní seznam ve fascikulu k. 20, 15 uložený, z něhož aspoň některé chrámy tu uvedeme: Tak koupil r. 1783 dóm na Petrově kostelních věcí za 1592 zl., klášter rajhradský za 1646 zl. 35 kr., klášter zábrdovský za 452 zl., fara ve Sloupě za 583 zl. 10 kr., fara v Bořitově za 350 zl. 10 kr., fara v Ivančicích za 892 zl. 30 kr., fara v Oslavanech za 326 zl., fara v Hustopeči za 428 zl. 57 kr., fara v Podivíně za 334 zl. 30 kr., fara u sv. Jakuba v Brně za 700 zl., fara v Čučicích za 18 zl., fara v Lysicích za 443 zl. 5 kr., fara v Čejkovicích za 71 zl. 30 kr., minorité v Brně za 620 zl. 22 kr. atd., farář v Moravské Třebové monstranci za 205 zl. Farář ve Ždánicích David Jan Klein naproti tomu potvrzuje dne 7. července 1783, že přijal dva vyměněné upotřebitelné kalichy, za ně pak dal dva jiné neupotřebitelné a doplatil ještě 20 zl. 54 kr.

Poněvadž však se ponenáhlu v depositoriu těchto kostelních klenotů, jež s počátku se nalézalo v bývalé praelatuře r. 1782 zrušeného kláštera kartusianů v Králově Poli, po té pak na nějaký čas v nynějším klášteře Voršilek v Brně a konečně v domě bankalním, nahromadila veliká zásoba vzácných náprsních křížů a prstenů, lamp, svícnů, kalichů, monstrancí, drahocenných paramentův atd., zvláště když roku 1784 zrušena byla nejpřednější opatství moravská, proto rozhodnuto bylo moravským guberniem prodávati tyto věci dražbou.

K dražbě této na základě nejvyššího rozhodnutí ze dne 20. listopadu 1783, v němž se nařizuje,[1]) že na zamezenou všech podvodů a k zachování kontroly prodej klenotu má býti vykonán jinými komissaři, než těmi, kteří opatřili zrušení klášterův a ocenění klenotů, zřízena byla zvláštní stavovská komisse, sestávající z hraběte Ferdinanda Troyera a Tadeáše Františka z Hermanu jako komissařů a Františka Winklera jako sekretáře. Dražba však sama vzhledem na dekrety z 9. května 1782 a 7. prosince 1784, že kostelní klenoty mají býti nabídnuty jen pod rukou zámožnějším klášterům, kostelům a praelatům, nebyla vyhlášena obecně, nýbrž jen tím způsobem, že tištěné o ní vyhlášky zaslány ordinariům moravským k dalšímu ohlášení podřízenému kléru, kapitolám a opatům řeholním, jakož i sousedním zemským vládám se žádostí, aby o ní zpravily tamní biskupy, kláštery, kostelní patrony a faráře.[2])

Vedle duchovních osob ke koupi klenotů byly připuštěny také osoby světské, které se vykázaly plnomocí od různých domácích nebo cizozemských klášterů, praelatů, proboštů a jiných duchovních vrchností. Židé naproti tomu z koupi těchto praelatských skvostů a kostelních paramentů byli vyloučeni, poněvadž tento prodej nebyl formalní veřejnou dražbou, nýbrž jen dle předpisů měl býti prodejem pod rukou, a dále také, poněvadž nebylo považováno za vhodno, aby takové posvátné nádoby a církevní věci, jakož i náprsní kříže praelatů, jež byly k těmto předmětům připojeny, dostaly se do nepravých rukou.

Ve zmíněném již fascikulu k. 20, 15 zachoval se nám dražební protokol klenotů, jež v dražbě na 13. ledna 1785 určené byly prodány. Ježto z protokolu toho vysvítá, jak vzácné klenoty měly bývalé kláštery moravské, neváháme tu v překladu seznam onen uveřejniti.

---

[1]) Fas. 20. 15. »Seine Majestät haben über ein Rathprotokoll der geistlichen Hofkommission vom 4. gegenwärtigen Monate die allerhöchste Entschließung zu schöpfen geruhet daß um allem Uuterschleife vorzukommen und die Kontrolle zu erhalten, der Verkauf der Prätiosen von anderen Kommissären als jenen, welche die Aufhebung der Klöster und die Schätzung dieser Prätiosen besorgt haben, vorzunehmen sey«. Wien 20. November 1783.

[2]) Zajímavá je tu odpověď lineckého gubernia: dem jüngsthin unter 20. Oktober anher gediehenen Verlangen gemäß ist die mitgetheilte Nachricht wegen der dortlands zu veräussernden Prätiosen und Kirchenparamenten zwar an die Stifter, Klöster Pfarrer und kirchenpatronen hinausgegeben und solche auch den hiesigen Zeitungsblättern eingeschaltet werden, da aber selbst hierlands mehrere solche Veräusserungen bereits vor sich gegangen sind, so hat man die Ehre vorläufig zu erinnern, deß auf hierländigen Absatz wenig zu rechnen seyn dürfte. Linz 10. December 1784. Fas. k. 20. 15.

Dražební protokol

nejpřednějších praelatských a kostelních klenotů ze zrušených klášterů v markrabství Moravském k prodeji určených, jaká je totiž jejich cena odhadná, a co za ně strženo bylo.

a) Skvosty:

	Odhadnuto zl.	kr.	Prodány za zl.	kr.
1. úplně brilantový na způsob hvězdy zhotovený kříž náprsní s 8 hlavními brilanty krásné velikosti a moderní zlatý řetěz, pak dva brilantové prsteny; koupil solicitator Bozian	2567	30	3712	—
2. jiný náprsní kříž se 6 drahokamy routovými a několika menšími; koupil Jung, měšť. vetešník .	180	—	201	—
3. emailovaný náprsní kříž routami zdobený se zlatým řetězem dobré façony; koupil Kašpar Hauptmann	161	—	231	—
4. náprsní kříž z českých granátů routami zdobený starší façony se zlatým řetězem; koupil Nemling	63	18¾	84	—
5. massivní zlatý náprsní kříž českými granáty posázený; koupil probošt rajhradský	46	30	55	—
6. moderní náprsní kříž ze smaragdův a brilanty ozdobený se stejným prstenem; koupil P. Galle pro expraelata zábrdovického	130	—	242	—
7. zlatý náprsní kříž se sedmi safiry, routami lemovaný se zlatým řetězem a stejným garniturovým prstenem; koupil Nemling	500	—	501	—
8. stříbrný pozl. kříž náprsní se zlatým řetězem: koupil Mercy z Vídně	204	48¾	310	—
9. náprsní kříž routami zdobený, sestávající z 10 říčních kamenů podobu ametistů majících, s moderním zlatým řetězem dobré façony; koupil Mercy z Vídně	150	—	200	—
10. pontifikalní prsten, jehož prostřední kámen je falešný safír, a jenž je routami karmasinován; koupil Mercy z Vídně	53	—	64	30
11. pontifikalní prsten karmasinovaný brilanty, prostřední kámen je však krásný granát; koupil Hauptmann z Vídně	120	—	184	—
12. brilantový náprsní kříž s osmi na způsob růže zasazenými rubíny, s garniturovým prstenem brilanty karmasinovaným; koupil Rottmeyer z Vídně .	620	—	734	—

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
13. náprsní kříž sestávající ze 7 čtverhranně broušených smaragdů, jež jsou dokola a ve spojení karmasinovány brilanty, při něm podobný garniturový prsten; koupil Kašpar Hauptmann . .	650	—	692	—
14. zlatá pamětní mince z Uher Jejímu Veličenstvu Marii Teresii věnovaná a zvláště krásného ražení z r. 1741; koupil Rottmeyer z Vídně	140	—	153	—
15. stříbrný 6 hlavními brilanty a routami zdobený náprsní kříž s brilantovým prstenem; koupil Dominik Hauptmann z Vídně	350	—	400	—
16. pontifikalní kříž routami karmasinovaný a 7 ametisty za základní kameny mající s podobným prstenem; koupil Dominik Hauptman z Vídně .	45	—	45	—
17. náprsní kříž z části zlatý, z části stříbrný a pozlacený, 5 velkými rožními routami a jinými podobnými kameny posázený, s podobným garniturovým prstenem; koupil Jung	145	—	201	—
18. naprsní kříž mající 7 rubínů routami karmasinovaných s podobným garniturovým prstenem; koupil Nemling	80	—	90	—
19. masivní zlatý naprsní kříž emailovaný a na způsob rubinů duplovaný; koupil Mercy . . .	62	30	75	—
20. hladký náprsní kříž; koupil Jos. Hauptmann z Vídně	50	—	63	—
21. stříbrný zlacený náprsní kříž 7 ametisty a 16 routami posázený, při tom zlatý řetěz a podobný pontifikalní prsten routami karmasinovaný; koupil Jung	88	—	117	—

Monstrance:

1. monstrance stříbrná zlacená, na hoře zlatým listím zdobená a rozličnými dobrými drahokamy karmasinovaná, u níž cena stříbra 450 zl. 40 kr., zlata 110 zl. a dobrých drahokamů 1082 zl. dohromady 1642 zl. 40 kr.; koupil Nemling .	1642	40	1800	—
2. monstrance stříbrná pozlacená silně routami zdobená; při tom obnáší stříbro 176 zl., 3 kr.,				

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
3 ϑ, zlato 23 zl., 22 kr., 2 ϑ, dobré drahokamy 458 zl.; koupil zlatník Richter	658	16¼	717	—
3. Stříbrná ozdobně pozlacená gotická monstrance, jejíž melchisedech je karmasinovaný drahokamy. Obsah stříbra 238 zl. 42 kr., drahokamy na melchisedechu 45 zl.; koupil Harlacher klenotník	283	42	361	—

Zlaté cestovní příbory:

	zl.	kr.	zl.	kr.
1. zlatý cestovní příbor sestávající z jednoho nože, 2 vidliček, ze lžice, pak ze schránek na pepř a sůl. Váha 98 #, # à 2 zl. 45 kr.; koupil Nemling	269	30	300	—

Kalichy:

	zl.	kr.	zl.	kr.
1. zlatý kalich s patenou tepané práce s emailovými obrazy 732 # váhy, # à 3 zl. 30 kr.; koupil Lagstamper stříbrník	2562	—	2583	30
2. zlatý kalich routami a smaragdy, pak rubiny karmasinovaný s patenou práce tepané; váha 465 #, # à 3 zl., drahokamy na něm v ceně 245 zl.; koupil Locatelli z Vídně	1640	—	1650	—
3. poněkud menší hladký zlatý kalich s patenou 340 # težký, # à 3 zl. 15 kr.; koupil Harlacher	1105	—	1110	—

Pastorální berly:

	zl.	kr.	zl.	kr.
1. pedum stříbrné zlacené, na hlavě emaily a orientalními granaty zdobené, při čemž cena stříbra 4 liber 3 lotů, lot à 1 zl. 131 zl., drahokamy 43 zl.; koupil Hauptmann	174	—	183	—

Stříbrné pastorální berly:

	zl.	kr.	zl.	kr.
1. stříbrné a falešnými kameny ozdobené pedum 7 liber 27 lotů, lot à 55 kr.; koupil Valdemaker	230	5	233	—
2. stříbrné pedum 6 liber 25 lotů, lot po 1 zl. 6 kr.; koupil Stanzl	238	42	246	—

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
3. stříbrné pedum 5 liber 17 lotů, lot à 1 zl.; koupil Jung	177	—	182	—

Stříbrné pozlacené kalichy:

1. stříbrný pozlacený zcela nový kalich překrásné façony různými dobrými barevnými a nebarevnými kameny karmanisovaný spolu s patenou; pro opavský farní chrám	183	20	200	—

Stříbrné sochy:

1. veliká ze stříbra litá socha představující sv. Františka de Paula na černém podstavci se stříbrnou ozdobou 21 liber 11 lotů, lot à 57 kr.; koupil Hauptmann	648	51	671	30
2. jiná stříbrná socha sv. Jana Nepomuckého se stříbrným andělem 32 liber 8 lotů, lot à 57 kr.; koupil Hauptmann	980	24	991	—

(P. d.)

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

DR. JAN SEDLÁK.

Vzhledem k důležitosti Husových odpovědí na články Viklefovy nutno k nim připojiti několik kritických poznámek.

Články Viklefovy nepodávají jeho nauky soustavně. Bylo vůbec zvykem k účelu církevní censury vybírati ze spisův autorových věty, jež se zdály chybnými, buď doslovně neb dle smyslu, a soustavy v nich nehledati. Proto nelze si zpravidla z odsouzených článkův učiniti jasného a přesného obrazu o učení autorově. U Vikleta jest věc ještě horší, protože články jsou dílem dvou excerptorů. Jeden, některý mistr anglický, vybral z jeho knih 24 článků, 10 jako kacířských a 14 jako pohoršlivých, a mistr pražský Hübner připojil k nim nových 21, z nichž některé jsou s anglickými články téměř slovně stejné. Tak článek 32=10, 34=20, 35=21. Jiné pak nauky Viklefovy, ač jsou mnohdy horší než ty, jež jsou pojaty ve články, zde nejsou. Tak se mohlo státi, že teprve ve článcích Husových se censurují nauky, jež jsou nezřídka z Viklefa vypsány doslova.

Chtěje posouditi poměr Husuv k Viklefovi pouze dle našich odpovědí, dělím články Viklefovy na 5 tříd.

První jedná o svátostech. Jsou to články 1. 2. 3. 5. o eucharistii, 7. o pokání, 28. o biřmování a svěcení a 4. o schopnosti udělovatele. Zde imponuje rozhodnost, s jakou se staví Hus proti Viklefovi. U 1. a 2. článku se hlásí k nauce svatých a církve, třetí prostě nazývá bludným, pátý vykládá o „officium misse“, u sedmého praví, že učil opaku, při 28. odvozuje od svatých vyhrazení biřmování a svěcení biskupum. Odpověď na první tři články shoduje se úplně s tím, co odpověděl Hus v Kostnici na žaloby svědkův a co napsal ve spisku *Sepius rogasti*. Máme tu tedy nový doklad pro orthodoxii Husovu ohledně svátosti oltářní. A nesnáz, jak vysvětliti souhlasné tvrzení svědků, zůstává.

Sedmému článku: Zpověď jest v pravdě kajícímu neužitečna a zbytečna, Hus v skutku neučil (ani u Viklefa není v té strohé formě), ale snižoval zpověď přece, uče s Viklefem, že kněz neodpouští, nýbrž jen ohlašuje, že jest kajícníku odpuštěno. Ovšem mohl se při tom dovolávati Lombarda, o němž druzí vykladatelé říkali: in hoc Magister non tenetur. Pozoruhodno jest, že ve Výkladu Sentencí při dist. XVI. a XVII. in IV. Hus. mluvě o vyznání, této nauky

neuvádí a jedná o zpovědi správně.[1]) Ale později zdůrazňuje ji jednostranně a jeho vývody „de remittere" trpí tou chybou. — Nejasno jest, co myslí Hus v odpovědi slovy „legi in evangelio" a které evangelium míní. Míní-li evangelium, jež jsem uvedl v poznámce, totiž o uzdravení malomocného, pak tím naráží za slova Kristova: ukaž se knězi. Je li slovíčko legi v plnějším smyslu slova vzato, jako o přednášce, řeči, bylo by důležito znáti tuto řeč Husovu. Jedno kázání Husovo o tomto předmětě znám, ale tam právě předkládá nauku nahoře uvedenou.

Rázná a správná jest odpověď ke článku čtvrtému: Kněz ve hříchu těžkém neuděluje svátostí hodně, ale jinak je uděluje [totiž platně] i nejhorší kněz, ježto to činí Kristus skrze něho. Stejně odpovídá Hus na svědectví Václava z Voděrad,[2]) jenž tvrdil, že častěji učil Hus čtvrtému článku Viklefovu, a v odpovědech na články, vzaté z postupu pře, dí k témuž článku krátce: Není pravda, neboť jsem kázal opak.[3]) Rovněž ve veřejném slyšení dne 7. června popírá, že by tomu byl učil a dovolává se své repliky proti Pálčovi.[4]) Tím by tedy zase byla dotvrzena pravověrnost Husova v tomto bodě a zbývá, jako při článcích o svátosti oltářní, otázka, odkud jsou nepříznivé výpovědi svědkův.

Druhá třída článků Viklefových týká se řeholí. Jsou to v logickém pořadí články 45. 22. 31. 23. 21. (=35) 34. (=20) a 24 Hus se jich opět úplně zříká. Důstojná jest odpověď na článek 45. 31. a 34. Tato poslední je zvláště přesvědčivá: Sám jsem jim almužnu dával a jiné k tomu povzbuzoval, tedy jsem neučil, že každý, kdo jim dá almužnu, jest vyloučen z církve. Správné také jest, co dí Hus ke čl. 24. Ale méně důstojná jest sofistika, s jakou odpovídá Hus na čl. 22. a 23., ač praví, že prvému neučil. Viklef totiž v urputném boji proti řeholím dává se strhnouti až k absurdním výrokům, že svatí zakládajíce řehole tím zhřešili a že řeholníci, majíce privátní náboženství, nejsou vůbec v náboženství křesťanském. A Hus chce v těchto zcela průhledných větách, jež se u Viklefa opakují stále a jichž smysl Hus znal dobře, nalézti dobrý smysl: Svatí mohli při tom zhřešiti aspoň všedním hříchem, ježto dle evangelia nikdo nemůže říci, že nemá hříchu, a řeholníci, kteří žijí zločinně, nejsou po tu dobu v náboženství křesťanském dle milosti, ač i tehdy se jmenují křesťany. Ale o to přece neběží! Toho smyslu ve článcích Viklefových

[1]) Naznačuje ji však v úvodu dist. XVIII., kde jest řeč o klíčích.

[2]) Doc. p. 184. — [3]) Doc. p. 231. — [4]) Doc. p. 279.

vubec není! Tím jich nelze omývati. A s takovou sofistikou se shledáme častěji.

Co do věci samé jest pravda, že Hus neútočil na řehole tak jako Viklef. Mluví-li proti nim, činí to z důvodů morálních, a lze jeho vývody až na nějaké přestřelky podepsati. Ale vlivu Viklefova na české hnutí reformní nelze ani po této stránce popříti. Potírati řehole bylo sice v Čechách dědictvím po Waldhauserovi, Milíčovi a Janovovi, ale výstřední prudkost Viklefova lila olej na oheň.

Třetí skupina bludů Viklefových má za předmět majetek církevní. O tom jedná 9 článků: 32. (=10) 33. (=39) 36. 44. 15. 16. 18. Zásady Viklefovy o majetku duchovenstva byly v Čechách stranou opravnou obecně přijaty. Již r. 1408 v rozmluvě z Jakubem z Nouviona ujímají se jich druhové Husovi, král Václav je potom uvádí v praxi a Hus ho za to chválí, v obraně Viklefových článků r. 1412 hájí Jakoubek článku 32. a 33. a Hus článku 15. 16 a 18. Tím zajímavější jsou pro nás odpovědi Husovy na tuto skupinu článkův. Především popírá Hus rozhodně, že by byl učil článku 32., že jest majetek kleru proti pravidlu Kristovu, či jak totožný článek 10. dí, proti Písmu svatému. Duchovenstvo může míti majetek, praví Hus správně, a dovolává se svatých otcův. Ovšem dodavek při čl. 32.: „dum eis non abutuntur" není zcela přesný. Zneužíváním majetku hřeší duchovní, ale proto ještě nemá majetek illicite. Právního titulu majetkového přece hříchem nepozbývá! Myslil-li Hus dodavkem toto, nechci rozhodovati, ale shodovalo by se to s vývody Viklefovými i jinými Husovými.

Při 33. článku se ozývá poprvé nerozhodné „*nec audeo asserere nec negare*", a důvod té nerozhodnosti je tak sofistický jako u článku 22. a 23. Mohli prý oba zhřešiti, aspoň všedně, Konstantin dávaje majetek a Silvestr přijímaje jej. Ale otázka je, zda dotace jako taková jest hříchem! U čl. 39., jenž jest obsahově s 33. shodný, popírá Hus bez výhrady.

Čtouce tyto odpovědi nemůžeme se ubrániti jedné pochybnosti: Proč Hus, neschvaloval-li těchto článků, dovolil, aby jich hájil Jakoubek tak důrazně v témže turnaji universitním, v němž bojoval Hus pro Viklefa? Nedával tím na jevo svůj souhlas nebo nebudil tím nutně aspoň zdání souhlasu?

Přijímajíce je však za pravdivé, musíme uzavírati, že Hus nebyl absolutně proti majetku kleru, což by nade vši pochybnost plynulo z

odpovědi na čl. 36. a 44., kde Hus nezavrhuje majetných světcův[1]) a poukazuje, že má sám majetek. Než Jakoubek a jiní měli také majetek a přece všecky majetné zatracovali!

Nejchoulostivější pro Husa jsou články 15. 16. a 18. Těch přece hájil v druhém a třetím aktu universitním r. 1412! Těch nebude moci popříti! Článku 15. Hus vskutku nepopírá, nýbrž omezuje jej slůvkem „digne", jako v aktu universitním a jako v odpovědi na poslední (30.) článek svůj. Tím se sice věta stává pravověrnou, ale Viklef jí v tom smyslu neučil, a Hus sám v řečích a ve zmíněné obraně na to omezení často zapomněl. — Hůře však se vede Husovi při čl. 16. a 18. Že pánové světští mohou duchovním habituálně hřešícím odníti majetek, toho nechce Hus ani tvrditi ani popírati, ježto snad může míti věta dobrý smysl. A přece v druhém aktu universitním větu tu směle tvrdil a dovozoval ji, uváděje 44 argumenty, z nichž mnohé, kdyby byly pravdivé, by dokazovaly daleko více, totiž že vůbec mohou, ba mají statky kleru býti odňaty. A nyní se neodvažuje ani tvrditi ani popříti! A zrovna tak u článku 18. Ze desátky jsou pouhé almužny dokazoval Hus v prvé části třetího aktu universitního a hněval se, že mu Páleč a Stanislav tohle nechtěli přiznati. A nyní opět neosměluje se ani tvrditi ani popříti, viklefský pak důsledek, že věřící mohou proto duchovním hřešícím desátky odníti, popírá vůbec. Zde jistě odpovědi Husovy neodpovídají pravdě, Hus tu zapírá mistra svého i sebe.

Čtvrtá třída článků Viklefových jest pro nauku Husovu nejdůležitější, ježto se obírá tím, co jest hlavním předmětem odsouzených článků Husových, totiž církví a jejím zřízení. Sem spadá čl. 40. 41. 37. 8. 9. o papežství, 30. 11. 12. o moci vylučovati z církve, 42. o odpustcích, 13. 14. o poslání církevním, 38. o zákonech církevních. Zde má Hus zrovna žhavou půdu pod nohama. V ústech jeho a jeho stoupenců se tyto věty ozývaly v nejrůznějších formách, při různých příležitostech. Jest to s otázkou saekularisační podstata jejich programu. Čtenář proto musí žasnouti, slyše od Husa stále „Nec tenui nec teneo". Pomiňme článku 40., jenž v té formě u Husa není; již u 41. nutno učiniti k Husově odpovědi otazník, u 37. nelze se dosti diviti smělosti, s jakou se dovolává traktátu „de ecclesia", v němž pro papežství nezůstalo téměř místa. U čl. 8. zní odpověď Husova zcela katolicky a odporuje tomu, čemu

[1]) Zajímavo, jak rázně se hlásí k sv. Augustinovi.

učí ve spisech z let 1412—1414. Věta, kterou nyní sám cituje „Super kathedram Moysi“, byla uváděna proti němu jeho odpůrci. Obratná jest odpověď u čl. 9.

Co se tkne klatby církevní, právem se odříká Hus Viklefova článku 30. v jeho strohosti a čl. 12., jenž se nestal v Čechách akutním; ke čl. 11. se přiznává a theoreticky jej vysvětluje správně. Že tu v praxi nebylo vše v pořádku, a to pod vlivem nauky Viklefovy, ukazuje historie.

O odpustcích neřekl sice Hus: *fatuum est credere,* ale v argumentaci proti nim užíval tolik vývodů Viklefových a byl tak málo střízlivým, že se octl až na hranici toho výroku.

Velmi choulostivé jsou články o kanonickém poslání (13. 14.). Hus snaží se pravdivost prvého dokázati příkladem ze svého života, jenž sice na členy kostnického sněmu nemohl býti bez účinku, ale jehož správnost by napřed musil dokázati. Druhý omezuje na případ nutné potřeby. To odporuje prvnímu aktu universitnímu, kde zcela bez omezení způsobem zrovna valdským žádá pouze vnitřního poslání od Boha.

Že 38. článek Hus popírá právem, budiž připuštěno. V jeho spisech se nevyskytuje, ač se mu neopatrné výroky toho smyslu vytýkají.

K těmto pěti skupinám článků Viklefových přistupuje 9 článků, jež bych nazval curiosa. Je to čl. 6., že Bůh musí poslouchati ďábla. jejž v jiné formě (Kristus poslechl ďábla) Pálčem mu vytknutý Hus vysvětlil správně[1]); čl. 17. o napomínání představených, Husem rovněž dobře omluvený, ač ani u Viklefa ani u Husa není tak nevinný; čl. 19. taktéž dobře vysvětlený, ale ne ve smyslu Viklefově; čl. 25. 26. 27. 29. a 43., jichž se Hus úplně zříká. Poslední o přísahách omlouvá sice Hus zase logickým monstrem, a mezi stoupenci jeho koloval — Jakoubek by jej byl jistě podepsal, — ale v Husových spisech ho není.

Celkem patrno z této kriticko-dogmatické úvahy: V některých bodech Hus Viklefa nenásledoval, jiným učil nebo chtěl aspoň učiti v dobrém smyslu, v němž jim Viklef neučil, leckde šli stoupenci Husovi za Viklefem dále než Hus sám. Potud jest obraz, jejž Hus odpověďmi těmito dává

[1]) Doc. p. 214.

o svém poměru k Viklefovi, správný. Ale v některých případech nelze popříti, že Hus hledí svůj poměr k Viklefovi ukázati nevinnějším, než byl ve skutečnosti. O čem jistě víme, že tomu Hus učil a jak tomu učil, toho zde „neosměluje se ani tvrditi ani popírati,“ ježto snad může míti dobrý smysl, hledá smysl ten sofisticky, nebo vůbec to popírá. Nechci viniti proto Husa ze lži. V bojovné, rozvášněné náladě roku 1412 a následujících dal se strhnout Viklefem více, než by si toho nyní přál; samota a klid ukazují mu ty nauky v jiném světle, a naděje na vyváznutí vkládá mu v ústa výpovědi, jež zobrazují jeho přítomné smýšlení a přání. Snad ho při tom svádí i vědomí, že mu sněm opaku nebude moci dokázati, ježto jeho aktů universitních a kázání nemá, a i nebezpečný spis Contra occultum adversarium jest zase skryt. Ale tolik jest jisto, že z těchto odpovědí Husových nemluví naprostá upřímnost a hrdé sebevědomí stálého a ujasněného přesvědčení. Snad proto Mladěnovic těchto výpovědí do díla svého nepojal a stoupenci jich neopisovali.

Posudky.

Dr. Phil. et Theol. *Franz Krus* S. J., Paedagogische Grundfragen. Str. 450, c. 4·60 K. — Katechetik v. Dr. Michael Gatterer, 2. vyd. Str. 389, c. 4 K. Innsbruck, Feliz. Rauch (L. Pustet).

Dle obecného zvyku roztříděny rozpravy prvého díla ve dvě části, paedagogiku povšechnou a zvláštní. V oné pojednáno o vychovatelství a výchově vůbec, o hlavních činitelích výchovu (rodina, ústav, škola), o dozoru školském. Na příslušných místech zařazeny zprávy dějepisné a kritické; novější opravné návrhy probrány se zřetelem na Rakousko a Prusko.

V druhé části věnované otázkám paedagogiky zvláštní pojednáno pod hlavním hlediskem (nábožensko-mravný charakter jest úkolem všech pravidel vychovatelských) o výchově těla i duše se všemi schopnostmi a potřebami; zvláštní statě věnovány „pracovní škole“, „výchovu uměleckému“ a náboženskému.

Dílo sestaveno z volných rozprav, založených na vysokoškolských přednáškách. Čtou se velmi pěkně, ačkoli jsou bohaty obsahem, nebovíce povídavosti, v níž si podobná díla často libují. Není však při této osnově prominuto žádné důležitější otázky, již možno tu hledati a jež se v soustavných dílech projednávají. Jak přirozeno, používá pan spisovatel daných příležitostí k obraně křesťanského výchovu a tedy také křesťanské školy, jak v minulosti tak v přítomnosti. Po našem soudě bylo by tu s obou stran třeba více upřímnosti a dobré vůle pro věc, méně neústupnosti, kde nejde vždy jen o zásadu, nýbrž o soustavu a osoby. P. spis. ovšem nechce zabíhati do didaktiky, ale zcela se jí tu, jak už Herbart řekl, vyhnouti nemožno. Nedostatky v minulé církevní škole byly, v nynější světské jsou. V čem však dlužno nynější školské správě dáti za pravdu, jest, že pohlíží na školského vychovatele jako na odborníka neboli znalce, jenž musí neb aspoň má umět vyučovati a vychovávati; proto ona školství soustavně organisuje, kdežto na naší straně se často zapomínalo a ještě zapomíná, že zdárný výchov a výuka předpokládá osobní zdatnost (zásadní schopnost + potřebnou průpravu) vychovatelovu, a proto také dozorcovu, a že školství nemůže býti ponecháno nahodilé zálibě a schopnosti toho neb onoho jednotlivce mezi učitelstvem neb dozorci, nýbrž že třeba pevného, soustavného, samostatného řádu učebního i školského a přísného provádění jeho. Nynější překotné pokrokaření a reformatorství školu a její činnost dojista poškozuje, ale neméně ji poškozovala tradiční nehybnost, v níž až dosud rozhodní činitelé namnoze trvají a novým i sebe lepším snahám nepřejí. I naše školství, in specie naše vyučování na př. náboženství, musí býti řízeno vlastními odborníky, má-li prospívati.

Pan spisovatel v díle svém snesl mnoho vzácné látky k přemýšlení a k — provádění, ať přednáší svoje názory studiem a zkoumáním

nabyté, ať dává slovo vynikajícím autoritám. Každému, kdo o předmět tento vážně se zajímá, kniha jeho dobré služby prokáže. —

Druhé dílo, katechetika, vzděláno soustavně též na základě vysokoškolských přednášek. Probrány úplně dějiny katechetického vyučování a theorií jeho, pojednáno pak obšírně o úkolech a předmětech i pomůckách jeho, podána jeho methodika jako učebného předmětu, hlavně pak probrány zásady, dle nichž vyučování to má býti prováděno, by dosáhlo vytčeného účelu, náboženského totiž výchovu životního. Ve specielní katechetice popsán postup, jak náboženství vyučovati a k náboženským úkonům připravovati.

Dílo toto doplňuje dílo předešlé jakožto zvláštní část vyučovací a vychovatelské theorie. Mezi spisy o katechetice náleží mu jistě čestné místo, i když v jednotlivostech praktikové budou tu a tam asi jiného názoru.

The date of the composition of Deuteronomy. A critical study by *Hugh Pope*, O. P., S. T. L. Rome 1911. 8° XX+198. 5. Lire.

„Vyšší kritika" vidí v Dt pestrou mosaiku, která jest výsledkem složitého literarního processu, který se odehrával v době od r. 700—400 před K. K důkazu této zásady nakupila moderní kritika spoustu „důkazů". Ukázati nicotnost jejich a nesprávnost na nich vybudovaného tvrzení; toť úkol, který si vytkl dominikán Dr. Pope, professor novozákonní exegese na „Collegio Angelico" v Římě jednak v thesi, kterou si vyvolil k dosažení doktorátu písem sv. u papežské biblické komise, jednak ve studii, kterou tuto oznamujeme. Nastíniv v I. hlavě (The Traditional View and the Modern View) dvě různa stanoviska: přísně tradicionelní a jemu přímo odporující stanovisko moderní kritiky a vytknuv pochybenou methodu kriticismu tohoto, trhá đopodrobné v následujících hlavách a se zdarem pletivo, které setkali Carpenter, Battersby, Driver, Kuenen, Wellhausen a jiní. V této polemické části tkví hlavní cena práce Pope-ovy. Svůj positivní náhled o původu Dt podává spisovatel teprve v poslední hlavě XI. (Who wrote Deuteronomy?) Připouští sice možnost, že jest Dt sbírkou řečí Mojžíšových, které byly teprv po smrti jeho neznámým vydavatelem (snad Josuem, jak se domníval již Cornelius a Lapide) sestaveny a rozmnoženy poznámkami úvodními, spojujícími a uzavírajícími, ano Pope i dokazuje (str. 191), že tento názor se nepříčí známým výrokům papežské biblické komise o původu Pentateuchu z července r. 1906, sám však se rozhoduje konečně proti tomuto poněkud volnějšímu názoru o původu Dt a má za to, že celé Dt psal Mojžíš až na hl. XXXIV a úryvky jako jsou 4, 41—49 a 10, 6—9. Nejprve prý Mojžíš řeči své napsal a pak je lidu předčítal. Slovo „dnes" tak často se v řeči Mojžíšově vyskytující není nutno vykládati tak, že Mojžíš celou řeč konal teprve v den svého úmrtí. Jinými slovy, Pope zaujímá stanovisko, na kterém katolická kritika v příčině původu Pentateuchu stála v XVII. století a jež asi nesnadno již uhájiti. O Hummelauerovi, který ve svém kommentáři

k Dt (Commentarius in Deuteronomium, Parisiis 1901) se snažil podati důkaz, že celý úryvek Dt. 12, 1—26, 15 jest „právo královské", o němž se zmiňuje 1 Sam. 10, 25, a že Dt. 26, 16—27, 26 je zlomek „slov Josuových" jmenovaných v Jos. 24, 26 — Pope se nezmiňuje ani slovem, nechtěje patrně přímo ho napadnouti, ač nepřímo svým názorem Hummelauerův pokus zavrhuje. Nelze říci ke cti autorově, že vyčerpal celou literaturu; spisovatel tento nedostatek také cítí a hledí se na straně IX. ospravedlniti kuriosní omluvou: aby netrpěla jeho samostatnost! Zvláště Němci postřehnou, že z jejich bohaté literatury jsou uvedeny jen ty knihy, které jsou přeloženy do jazyka anglického. Naproti tomu jest uznati pevnou zásadnost, znalost věci, která se odívá do plynného, lehko srozumitelného, místy řečnicky vzletného slohu.

Hejčl.

Do svaté země. Zpráva o druhé mor. lidové pouti v srpnu 1910. Napsal *Emil Procházka,* kaplan u sv. Tomáše v Brně. C. Method. Dědictví č. 63. Str. 411.

Pout 11. srpna do 1. září 1905 vzbudila v účastnících nemalé nadšení i dala m. j. popud k založení stálého poutního spolku moravského, podobného brixenskému. Spolek založen 2 dubna 1909 a již za rok zařídil skvělou pout, o níž účastník a horlivý činovník spisem uvedeným podává zprávu. Zajímavě popisuje přípravy k ní, cestu samu (z Terstu vedla na Tirolii po moři do Jaffy), památná místa, obnovuje historické vzpomínky, podává promluvy při různých pobožnostech a jiných příležitostech proslovené atd. Obsah knihy je tedy cenný po stránce cestopisné a náboženské, ale i zábavné: bude zajisté milou památkou pro účastníky pouti, ale i zajímavou četbou pro každého. Ozdobena jest více nežli 400 obrázky, většinou zcela zdařilých.

Pět a dvacet let práce. Zpráva o činnosti českých benediktinů v klášteře sv. Prokopa, Chicago Ill. od jejich příchodu do Chicaga r. 1885 do r. 1910. Dle pramenů klášterní kroniky podává *P. Prokop Neužil,* O. S. B. Stran 73.

První část slavnostního spisu tohoto seznamuje nás s dějinami českého benediktinského kláštera v Chicagu, s jeho osobnostmi a podniky. Mravním původcem byl slavný arciopat Bavorák Bonifác Wimmer, prvním opatem byl a jest Jan N. Jäger. Klášter měl r. 1910 v různých osadách 55 členů. Vedle duchovní správy mezi krajany našimi, již, jak známo, nebývají tam nejlepším „materiálem", hlavní činností jejich jest vyučování v kolleji sv. Prokopa a novinářství. Zřídili si knihtiskárnu, jež vydává čtyry časopisy, mezi nimi i denník „Národ". Rozumí se samo sebou, že jako zde, tak, a snad i ještě více tam nepřítelem Čecha největším je zase jen Čech, ten svobodomyslný a pokrokový Čech, a že naši milí benediktini mezi takovými krajany se tuze dobře neměli a nemají. Ale starosti a práce jejich se potkávají se zdarem, a to jest jim jistě hlavní věcí.

V druhé části jsou popsány slavnosti a otištěny slavnostní řeči i gratulace na památku 25letého trvání kláštera, ku kterýmžto gratulantům i my z toho srdce se přidáváme. Macte virtute!

Ze života náboženského.

Už několikrát jsme upozornili na rozsudky Sv. Ř. Roty — soudu církevního při kurii římské, jež vynáší v otázkách manželských. Zvláště pozoruhodný je případ 1. července rozhodnutý, jak jej uveřejňují Acta Ap. Sedis v seš. 14. Nějaký Josef Zwingelstein potřeboval peněz do obchodu, i usmyslil si vyženiti jich. Našel také příhodnou nevěstu, 24 letou Leonii Planchutovu z Marseille a ucházel se o ni. Pronesl se před svatbou k přátelům, že si bere peníze, ale o ženu že nestojí. A také po svatbě za čtrnáct dní, dostav peníze, posbíral co se dalo a ženě utekl. Žádala tedy opuštěná za rozsudek, aby manželství její pro nedostatek souhlasu se strany mužovy prohlášeno bylo za neplatno. A S. R. Rota skutečně též majíc materiál průkazný, že Zwingelstein neměl vážného úmyslu manželského, sňatek jeho s Planchutovou rozvázala a jeho neplatnost od počátku potvrdila.

Rovněž zajímavy jsou rozsudky Roty Římské o neplatnosti manželství, jež přináší 13. sešit Acta Apostolicae Sedis. První pro „clandestinitu", druhý pro chorobu prohlašuje manželství neplatným. Clandestinita týká se sňatku v Římě samém uzavřeného; ženich, vlastně otec jeho udal domicil syna svého v Římě, ač týž bydlil v Ravenně a jen na návštěvu do Říma dojížděl. — Druhý případ ze sev. Francie (Lille) rozhodnut už po druhé ve smyslu neplatnosti manželství (ježto z prvního rozhodnutí defensor se odvolal). Nějaký hodinář bral si obuvníkovu dceru, ale před sňatkem na ní spozoroval nosní nemoc „ozaenu" (chronický zánět sliznice s páchnoucí hnilobou spojený). Dal ji prohlednouti lékařem na klinice v Lille že by si ji nevzal, kdyby ozaenu měla. Lékař pravil, že je zdráva, a zápach že pochází od něčeho jiného. Sňatek se vykonal, ale po něm zápach neustával a manželé šli znovu k lékaři. Ten nyní konstatoval ozaenu. Muž poslal ženu k rodičům zpět, ta si vymohla rozvod občanský, ale

muž zažádal o prohlášení církevní, že sňatek jeho je neplatným. A soud církevní také neplatnost potvrdil pro podstatný omyl.

Z našich krajin málokdy se v takových věcech obracejí do Říma, jednak pro neznalost církevní judikatury, jednak už také z nevšímavosti k zákonu náboženskému vůbec. Jisto však jest, že by v četných případech prostředek tento lidem jinak hodným, ale pro nerozvážný krok nešťastným mohl navrátiti životní štěstí, kdyby jim byl poraděn, po případě za ně proveden a neoprávněné odium Církvi ušetřeno.

*

Přírodnický časopis mnichovský „Natur und Kultur“ přináší od Dr. Maxa Ettlingera článek o kejklířství ve „spiritismu“. Na jaře roku 1909 vypsali tři přátelé spiritismu (mezi nimi redaktor spiritist. „Annales des Sciences Psychiques“) cenu 2000 franků za provedení jediné věci. V Sorbonně před řadou vybraných učenců, za jasného dne mělo medium za kontroly přítomných způsobiti, aby předmět na stůl postavený se zdvihl. Tedy věc, jež patří ve spiritistických séancích k nejobyčejnějším. Přihlásilo se velmi mnoho medií, ale tázali se na zevrubné vypsání stolu, okolí a podmínek. A když dostalo se jim odpovědi, zůstalo jen pět medií, ale na konec nepřišlo žádné k tomu. Když vloni nejvěhlasnější medium dnešního spiritismu, Neapolitánka Eusapia Palladino, Paříž zase rozčilovala svými „duchovými kousky“, navrhl jí prof. Binet, ředitel psychologické laboratoře na Sorbonně, aby své sezení a své duchařství prováděla za kontroly tří nejznámějších pařížských „umělců“ v černokněžnictví. Ale Palladino odřekla, že bude vystupovati pod kontrolou učenců ze Sorbonny, ale pod kontrolou „umělců“ nikoliv. — Většina medií vyšla ostatně z cechu „jongleurův“. A jak M. Rémy, sám jongleur-umělec, v nedávno vydaném díle (Spirites et Illusionistes — Paris, Leclerc) tvrdí, jsou v Americe dokonce školy na cvičení medií v umění jongleurském. Školné v těchto ústavech jest velmi vysoké a výběr žákův a žákyň velmi přísný. Mnohá media působí ovšem i jinak než jongleurstvím na své přísedící a diváky, suggescí, a sama často v autosuggesci mnohé věci provádějí. Ostatně sám Cam. Flammarion, ač okkultista, praví, že „ze zásady nutno za to míti, že všechna media, jež řemeslně provádějí spiritismus, klamou. Ale prý neklamou vždycky.“ — Media cvičena jsou zvláště v provádění nohami všemožných kousků, proto ženy jako media nejlépe se uplatňují, ježto na nohy nejméně u nich možno pozor dávati. Mužská media pak zahalují se obyčejně ve splývající řasnatá roucha, aby zakryli, co ženský šat sám sebou zatajuje. Eusapie Palladino byla při séanci pořádané pařížským „Institut géneral psychologique“, aniž o tom věděla, posazena na váhu, když pak zdvihl se stolek, Palladino vážila o váhu stolku více. Totéž medium dopadeno při jedné séanci kontrolované, kdy ruce i nohy jí drženy, jak přece jen nohama operuje kol sebe, mezitím co kontroloři drželi nohy falešné! V roce 1907 na mezinárodním sjezdě spiritistů v Mannheimě vystoupeno také proti stálým zneužíváním séancí a podvodům medií a usneseno zavésti officielní zkoušky medií, dřív než budou připuštěna od spiritistů samých k sezením. Jen že

zkoušky měli prováděti věřící okkultisté sami! Rémy, a Ettlinger po něm žádá, aby zkoušky konaly se před dovednými jongleury a policisty. Prohlídka medií pak ať se před séancí vykonává od celních úřednic a policistů, kteří jsou v osobním prohlédání lépe cvičeni než lidé neodborní. Tak se všecky spiritistické zjevy, ať jakkoli hrozné a podivné, vysvětlí pouhým „uměním“ medií.

*

O poslední fasi, k níž došlo hnutí modernismu v Italii vypráví „Civiltà Cattolica“ ve svazku z 21. října. Došlo tam, kam že dojde se obávali Paul Sabatier, jeden z ochránců a pěstounů modernismu, i Tyrrell, jenž marně už se bránil obratu tomu — rozlilo se dnes úplně ve snahy proticelibátní. Propagandu proticelibátní zhustili modernisté vloni ve sjezd o otázce sexualní ve Florencii, a od té doby zabývají se jí intensivně i hlavní listy jejich: „Revue moderniste internationale“ v Ženevě, řízená odpadlým knězem Antonino de Stefano, „Coenobium“ v Luganu, „Cultura Moderna“ a zvláště „Battaglie d'oggi“ („Boje dneška“) v Neapoli řízené osvědčeným spisovatelem a řečníkem Gennarem Auoliem. Tento zvláště seskupil okolo sebe celou řadu bojovníků proticelibátních z kněží a řeholníkův i laiků, z mužův i žen, z katolíkův a protestantuv, a od lonského roku zaplavován jest jih italský touto propagandou. Brošury a letáky, plné anekdot, pomluv, podezřívání a starých historek ze všech minulých věků, slouží za prostředek velmi účinný. Proti takové záplavě tiskové viděli se biskupi nuceni vystoupiti stejnou zbraní — tiskem, brošurkami obhajujícími církevní zřízení. A zase se v tisku znovu s celou věrou vynořil (už jednou vyvrácený) falšovaný list papeže Lva XIII. z 1. ledna r. 1900, jímž dovoluje kněžím jižní a střední Ameriky uzavírati sňatky manželské! — Touže dobou (vloni a letos), jak už dříve jsme se zmínili, byla inscenována úsilná agitace proticelibátní po celém jižním Německu, takže biskupové také se viděli nuceni vystoupiti proti brošurám a letákům v tom směru rozšiřovaným.

„Civiltà Cattolica“ při tom se těší, že to jest poslední zastavení bloudících, jak se i všichni jejich přátelé obávali. Z toho močálu materialismu už se modernismus nevybrodí. Zhyne v něm smrtí neslavnou a všecky ty idealní cíle, jimiž se dříve pyšnil, jsou nadobro opuštěny; už si nemůže hráti na uraženou nevinu, na přísnou bezúhonnost, jako zpočátku činil.

*

Nedávno konán v Hamburku sjezd spolku „monistů“ německých. Předsedal mu fysik něm. Dr. Ostwald. Předseda velmi vřele se zmínil o snahách učitelův obecných škol, že chtějí zbaviti vyučování náboženského rázu; vůbec monismus se představil jako hlavní odpůrce všeho náboženství. Sjezdovníci navštívili pak svého „starého mistra“ Häckela v Jeně. Tento se jim sám představil už jen jako pouhý „fossilní obratlovec“, který sice s radostí vidí vzrůst hnutí, ale nerad vidí, že se monismus dělí na dva směry: jeden chce náboženství, druhý je odmítá. On sám (Häckel) že je pro uchování náboženství,

ovšem náboženství přírody a je pro uchování pojmu boha, ovšem též jen „boha přírody“. — Z počátku postavili se v čelo svazu monistického i liberalní pastoři němečtí z Brém Kalthoff a Steudel. Dnes však bez rozdílu církve a směru odvracejí se od monismu všichni křesťansky věřící; všem, i protestantským liberálům zachází příliš daleko.

*

V Římě zasedá od 14. ř. armensko-katolický sněm círk. Sněm má urovnati spor mezi biskupy a národem. Správu katolické církve armenské vede synoda biskupská, jež se ve věcech správy církve spojuje s voleným národním shromážděním z kněží a laiků v jedno zákonodárné církevní těleso. Do národního shromáždění z laiků povoláváni jen notáblové národa, ale nedávno provedena změna, a zástupci se do něho volí skoro všeobecným lidovým hlasováním. Lid sám podle zvyku staré církve volí si biskupy své, a volba nového patriarchy Terziana vykonána jednohlasně za velkého nadšení. Ale patriarcha Terzian už než byl zvolen měl podepsati nový statut církevní vypracovaný nově ustanoveným shromážděním národním. On však statutu podepsati nechtěl, že ochromuje úplně církevní správu biskupův, a raději mínil nabízené hodnosti nepřijímat. Ale delegát papežský msgre Sardi poradil mu, aby hodnost přijal a spor o statut že se později urovná. Svolení považovalo však národní shromáždění za schválení statutu a žádalo nového patriarchu, aby se jím řídil. Povstávaly z toho stálé spory mezi ním a zástupci laiků. Řím se konečně nabídl ve sporu tom sprostředkovati. Sněm církevní svolán do Říma a větší část biskupů a notáblů se naň dostavila. Pozván s právem hlasu i učený a výmluvný arcibiskup armenský ze Lvova Dr. Teodorowicz. Papež sám zatím než spor bude urovnán jmenoval několik biskupů katol.-armenských, takže pro ně v tomto případě lidová volba suspendována. — Církev tu kárá a staví se rozhodně proti přehánějícímu laicismu v církevní správě — také něco z požadavků modernistických. Laikové, demokratičtí radikálové, v tomto případě hierarchii církevní byli by prostě sesadili se všech práv a moci její, jak patriarcha Terzian a biskupové míní, zabírají dokonce i dogmatické rozhodování do obsahu kompetence národního shromáždění. Katol. Armeni se v tom ohledu chtěli řiditi podle pravoslavné armenské církve, jejíž národní sbor má takovou širokou pravomoc a rozhoduje i o vnitřních záležitostech církevních s biskupy a často i proti nim. — Tímto zlem stůňou skoro všecky východní pravoslavné církve: buď je znásilňuje stát, nebo demokracie věřících. Církve ty raději strpí ono než toto. Ruská zvláště raději trpí zasahování státu a bojí se demokratisování církve v organisaci farní a ve všeruském církevním sněmě, oboje oddalujíc anebo jen v pouhý stín svádějíc toho, čeho „lid“ a reformisté si přejí.

*

V debattách o přeložení svátku na neděli přišly jihoněmecké obchodní komory ještě s jiným návrhem. Aby prý úředně všecky „muziky“ a zábavy s nedělního večera, byly přeloženy na sobotu večer, aby dělný lid v pondělí přišel vyspalý do práce! Žádost

ovšem nenašla nikde sluchu, ježto účinek takového opatření nijak není zaručen! Též u nás nové a nové návrhy vymýšleny, vesměs ovšem z důvodů hmotných, ze kterých některá společenstva živnostnická, zvláště hostinští, vyslovují se proti každé změně, proti všemu omezení svátků; již z toho viděti, čím svátky valné části lidí jsou: dny útraty. Průmysl a výdělek sám, kterému zrušení též prospěti má, dosavadním řádem poškozován jednak výpadkem práce ve svátek, jednak, a to ještě více, nepravidelností v kalendáři, že totiž svátky nepřipadají stále na týž den v témdni. V pravidelném chodu velkých závodů, vázaných na př. smlouvami pravidelných dodávek, působí to někdy velmi rušivě. — S nábožensko-mravního hlediska se o věci málo píše; laikové se o stránku náboženskou nestarají a kněží po těch modernistických štvanicích chovají se jaksi apathicky. Naivností bylo by stavěti příliš mnoho na to, že „náš zbožný lid“ si prý žádného omezení nepřeje, spíše naopak. Nechut ke změnám ještě není přesvědčenou oddaností, v tomto případě pak zvláště ne, jelikož znesvěcování svátkův i na venkově úžasnou měrou přibývá. — Statistika, jak známo, vykazuje, že zločinnost ve svátky a po svátcích bývá největší. Nebude-li zavedena praxe stejná, bude znesvěcování svátků tím častější; zůstane-li pak povinnost svěcení sub gravi — kam pak to povede?!

Konference biskupská, jež bude v listopadu zasedati, má jako nejdůležitější bod programu svého: poradu o motu proprio zrušení svátků přikazujícího. Z obecenstva došlo více hlasů žádajících, aby svátky byly ponechány, než těch, aby byly zrušeny. Podobně bylo v Polsku, v Uhrách a již. Německu. Zde totiž všude svátků bylo ještě více než v západních zemích, zvl. ve Francii, Anglii a severní Americe. Francie má jen 4 dni, jež se světí mimo neděle (od roku 1802), totiž vánoce, Všech svatých, Nanebevstoupení a Nanebevzetí. A tento ponechán proto, že to byl den narozenin Napoleonových! Anglie má o 4 svátky víc než Francie, totiž ještě Nový rok, Tři krále, Božího těla a sv. Petra a Pavla. Amerika na Baltimorském koncilu roku 1852 chtěla zrušiti též všechny svátky a ponechati jen svátky francouzské. Ale Řím toho neschválil a tak kromě francouzských čtyr uchovány ještě dva: Nový rok a Neposkvrněné Početí. Motu proprio svátky ruší tam, kde je jich více než v něm se stanoví, ale nezavádí svátků tam, kde už je jich více zrušeno než ono dovoluje. Tak Francii a sev. Americe svátků nepřibude, Anglii ubude svátek Božího Těla, jejž slavila, ale nepřibude jí Neposkv. Početí, jehož neslavila. Kdyby zavedena byla obnova kalendáře, jak ji navrhují různá mezinárodní sdružení a sjezdy (obchodních komor), tu by beztoho odpadly samy sebou svátky vánoc, Nového roku, Nanebevzetí, Všech svatých a Nep. Početí, poněvadž by padly dle nového kalendáře na neděli. Zůstaly by z povolených v Motu proprio už jen v obyčejné dny Tří králů, sv. Petra a Pavla a Nanebevstoupení, a ve zmíněných záp. zemích jen druhý a třetí, či jen třetí jmenovaný. Tak by potom bylo odpočinku v roce jen 53 či 54—55 dnů(!) oproti asi 100 v celé řadě století od 12 (od bully Řehoře IX. 1232) až do 18., kdy svátky

rušeny. — Ruská vláda oznámila biskupům, že dekret papežský o zrušení svátků nemůže uznati za přípustný, ježto rušené svátky jsou pojaty do státních občanských zákonů ruských a nemohou tedy jednostranně cizí mocí býti odstraněny. — Jednou ruská vláda tu učinila podle přání všeho lidu i kléru polského, třebas ne formou, jakou by chtěli. Žádal lid i klerus biskupy, aby se v Římě zasadili o to, by svátky dnešní mohly zůstati i nadále. Stanovisko ruské vlády jest však mylné. Neboť motu proprio nemluví leda o závaznosti církevních přikázání, jež v některé dny přestává. Je to tedy věc zcela interní, věc svědomí. Co občané dále v ony dny dělají nebo nedělají, pracují-li či nepracují, toho církev neurčuje. Tu zákon občanský si může dále rozpořizovati po svém. A proto se motu proprio, uvolňujíc věřící pouze ve svědomí, nikde a nijak s občanskými zákony nepotýká.

*

V polemice s názory mnichovského Nietzscheana prof. Dra Korneffera, jež ve svém listě „Die Tat“ (s heslem: Die Wege zu freiem Menschentum) uplatňuje, praví P. Lippert S. J. ve „Stimmen aus Maria Laach (9. seš.) o moderním člověku: Moderní člověk je zatížen mnoha nezpůsoby. Je zevnější, rozmarný, změnlivý náladovec, je lítostně slabý ku každému dráždidlu, jež k němu s úsměvem přichází; s hloupoučkou lehkověrností jde za falešným přítelem, jenž naň kývá. Nechá se zaslepiti nápadnými hmotnými úspěchy, a jeho radost kulturní upadá snadno do blouznivosti. A pak si myslí, že jde přímo vítěznou branou. A přece je stále ohrožován skrytými konflikty a náhlými katastrofami. Lidská duše je rozpoltěna záludnými propastmi. A tu přichází křesťanství a netrpí, aby šálivý květinový koberec se rozrůstal nad propastmi: Netrpí, aby se hřích oblékal do záře, toto drsné, tvrdé křesťanství! Proto, pro toto prastaré kázaní zlobí se moderní člověk na svou matku. Ale má jí a bude jí jednou ještě děkovati, že jeho dětinskou domýšlivost do vlastní vševědy a všemoci stále ničí Tím že člověka obmezuje a svírá, dodává duši jeho teprve pravé hloubky. A Dr. Korneffer sám praví o moderním člověku: „Z pevně stavěné budovy své staré víry vyšli jsme ven. Ale na svobodě neumíme dosud žíti. Děsivé příklady tolika lidí denně ztroskotávajících nám život podává. Neobjevili jsme dosud oné zocelené zázračné síly ve své vůli, jež by vůli dala nezlomnou tvrdost, aby se stala kladivem pro všecky vášně a nikoliv kovadlinou, aby sama tvořila a vedla a nikoliv pořád ztvářena, strkána anebo potlačována a ničena bývala.“ — Proto volá Korneffer po „činu.“ Ale ozývá se mu napřed tento nářek rozbitých neustálených duší. Uschopnění a možnost činu dodává jen křesťanství. Ono bere člověka na silná ramena organisace národů, ono staví na cestu úchvatný příklad toho, jenž o sobě pravil, že je „cestou.“ V tom je právě síla katolicismu, že má stále Krista živého, přítomného, není mu pouhou historickou osobností. — Dr. Korneffer, jako mistr Nietzsche sám, nenávidí křesťanství, a se svým novonietzscheánstvím vyšel je zničit. Rozvrátí-li co novonietzscheánství, pak podaří se mu rozvrátiti

leda protestantismus, o němž sám Nietzsche říkal, že je to „křesťanství na pul těla ochromlé."

*

V Italii zakládá Dr. Celto Constantini spolek na podporu církevního umění. V dopisu svém Constantinimu napsal nedávno kard. Capecelatro, arcib. kapuánský: „Srdce mi krvácí, když vidím ten bídný stav, v němž nachází se u nás to, co nazýváme církevním uměním. Proto už od drahného času toužím, aby i mezi Italy rozkvetlo moderní umění křesťanské, neboť jsem jist, že vřelé světlo umění mnoho k tomu přispěje, aby ducha povzneslo a srdce k víře a milosrdenství roznítilo! — V zemi, kde církev může stále ještě žíti z ohromných pokladu minulosti — a takový nářek! Jakáž teprv potřeba téhož umění v zemích, jež nezdědily po minulých věcích nic nebo málo a kdež dnes není se čím nadchnouti!

*

V srpnu uspořádána výstavka církevního umění v Stuttgartě. Sneseno tam vše, co minulé věky poskytují, tak aby docílen byl aspoň obraz středověkého německého umění církevního. Z nové doby zastoupeno nejen malířství, sochařství a stavitelství ale i všecka použitá umění a umělecký prumysl pokud slouží chrámu a kultu. Nová doba nesměla by býti srovnávána se starou, neboť tato vyniká nad ni hojností, bohatství, i uměleckým provedením. Ani v Německu není umění církevní tak vysoko, jak bývávalo dříve. Ale přece i nová doba prokázala, že není úplně jalová, že i ona se hlásí k povinnosti své. Veliký význam umění beuronského vynikl tu nápadně. Moderní sloh zvláště hojně se uplatňoval při použitém umění na nářadí, nádobí a rouchách církevních. Stavitelství pak dokázalo, že také odtrhneme-li se zcela od minulých slohů, můžeme důstojného a krásného něco postaviti a snad účelnějšího a dnešním potřebám lépe vyhovujícího, než staré kostelní slohy.

V Düsseldorfském Zeitschrift für Christliche Kunst (red. Dr. Al. Schmützen) referuje Ladislav Podlacha ze Lvova o vlivu západního umění na ikonografy východní církve ruské. Vliv tento je zřetelný v 15. a 16 věku a stal se tak mocným, že v Moskvě musila býti svolána synoda 1554 o umění provedeném novgorodskými a pskovskými izografy ve chrámech vyhořelé 1547 Moskvy. Lid nechtěl toto nové umění uznati za pravověrné a bouřil se. Synoda však umělce a jich díla prohlásila za pravověrné, ale aby na příště se izografové tak příliš neodchylovali od vzoru byzantinských X. a XI. věku, vydány pro ně „podlinniki" (originály), jimiž se měli říditi, nejen v symbolech a spusobu tvářnosti osob, ale i v barvách a rozdělení látky. Ale život a nové umění z Italie z „cinquecenta" proniklé přece jen všeobecně přijato jako dobré omlazení starých forem a ponecháno. Ba v církevních kruzích ikonografové těchto nových směrů dokonce i za vzor příštím stavěni. Izografové ruští ostatně v 16. věku nestali a nemohli se státi pouhými napodobiteli italského umění; nýbrž kotvíce zcela na půdě vlastní a majíce i vlastní techniku

malířskou, oživili jen poněkud umění své církve, jež stalo se příliš jednostranné a ztrnulé stálým sebeopakováním.

*

Max Sigl z Řezna upozorňuje v passovském „Měsíčníku bohoslovném“ na tradici gregor. chorálu, obnoveného pap. Lvem XIII. a Piem X. Dnes konečně postaveno na jisto, že papež Řehoř I. není skladatelem a původcem choralových zpěvů, že není ani jich sběratelem, nýbrž sbírkám choralů dal pouze authenticitu a jednak něco vyloučil, jiné doplniti dal. Choral vyvinul se v církvi z prvních dob a převzat z prvků různých, vyvinul se v ucelený vysoko dokonalý zpěv sloužící za spojku mezi lidem a oltářem, mezi laiky a kněžími. Proto také obnovení choralu za Lva XIII. mělo účel vrátit lid opět k oltáři, zaměstnati pozornost jeho úkony liturgickými, při nichž jako chor spoluúčinkuje Solové zpěvy v choralu pak jsou hotovými zpěvnými čísly samy pro sebe, tak že celý obřad liturgický ustává a čeká se až solista svůj zpěv dokončí, kdežto za chorového (lidového) zpěvu liturgie pokračuje dále Ovšem při latinském choralu u nás tuto obnovenou účast věřících nemožno očekávati, nebylo by jí ani při českém textu, leda až později po dlouhém návyku a vžití se do zpěvu toho.

*

Zajímavý process beatifikační započat byl na žádost prof. Luigi Oliviho z modenské university, jenž přesvědčil Sv. Otce o hrdinném a svatém životě velikého právníka a soudruha svého, nedávno zemřelého prof. dra Contardo Ferrini z pavijské university, o němž Mommsen se projádřil, že XX. věk se v juridické vědě bude nazývat věkem Ferriniho. Všichni, kdož ho znali, žáci i kollegové jeho, jsou dotazováni o způsobu života Ferriniho. A všichni, i nejliberálnější z nich (sám rektor paduanské university, žid Polaccol) jsou plni chvály o zemřelém učeném právníku romanistovi a dosvědčují jeho svatý, zbožný život, hrdinných ctností plný. Až skončí po několika letech process beatifikační, dostane se ve Ferrinim modernímu světu moderního světce z nejposlednější doby.

*

Už po několik let vytýkaly něm. katol. listy, že na katolických sjezdech všecko jednání plyne ve smířlivém duchu, že se proti protestantům neštve, nikdo jich neuráží, ba naopak bratrsky se o nich mluví, kdežto sjezdy protestantské vždy se hemží útoky a urážkami katolicismu, zvláště sjezdy „evangel. Bundu“, spolku to více liberalně-politického než náboženského. Na letoším sjezdě svém v Dortmundě 10. října „Evangel. Bund“ sice nezanechal svého bojovného způsobu, ale sjezd přece přijal návrh ref. Dr. Lohmanna o podmínkách pro konfesionelní mír. Podmínek postaveno zatím šest: jedna církev nemá druhou v úředních projevech svých urážeti, na ni útočiti, hanlivě ji jmenovati, všecko, co nechvalitebná tradice snad uchovala, má se vymýtiti; také z knih učebných a z katechismu všecko urážlivé ať se vypustí; každá církev ať se podvolí, aby druhá spolu s ní ve státě byla za rovnoprávnou uznávána, ať si rovnoprávnost nedává ná-

silím vynucovati; ať se upustí od znovukřtění těch, kteří od jedné církve ke druhé přestupují; ať se upustí od schváleného obracení lidí z jedné konfese ke druhé, zvláště ne násilím společenským a hospodářským, nemocných a umírajících; ať se povolí pochovávati protestanty v řadě mezi katolíky na katol. hřbitovech.

Kdo těmto podmínkám odpírá, s tím že se nedá mluvit, kdo k nim přivolí, tomu že rádi podají ruku, neboť uznávati chtějí katol. církev jakožto oprávněnou formu křesťanství!

Předně je to divné, že mají-li se smířit dvě strany, jen jedna staví podmínky a žádá bezodmluvné jejich přijetí, ne li, nemluví! Má-li dojíti k smíru, musí podmínky smíru býti z obou stran stavěny, domluveny pak a vyváženy. A samy podmínky jsou buď zbytečny, nebo nejasny a nebo formulovány jednostranně. Vzájemné urážky a hany jistě mohou beze všeho odpadnouti; také vzájemně rovnoprávnost a svoboda vyznání se může přiznávati; ale už o znovu křtění nemožno se takto dohodovat: katol. církev křtem křtěného po protestantsku neprohlašuje naprostou neplatnost křtu protest., ale zaplašuje pouze pochybnost a dává křtěnému i sobě jistotu, že nový člen její jest křtěn tak, jak to za platné uznává. Je to křest „sub conditione,“ jaký se i u katolíků samých může opakovati, když by byla pochybnost. Také podmínka o hřbitovech by se měla a mohla stylisovati jinak. Kdo byli za živa církevně odděleni, není to přec hanou pro ně, jsou-li odděleni i po smrti na hřbitově. — Právě na tyto dvě podmínky (o křtu a hřbitově) poukazují něm. katol. listy jako na podmínky příliš daleko jdoucí a jen podle protestantského názoru koncipované.

*

Kardinál-arcib. pražský vydal pro úřednictvo svých statků nařízení o svěcení neděle a svátků a o plnění povinnosti velikonoční. Výnos tento jako dřívější výnos ze statků kníž. Karla Schwarzenberga podroben ostré kritice ve veř. tisku protináboženském. Je smutným dokladem, ale ne boje proti osobní svobodě, nýbrž stavu naší české společnosti, že se vůbec na církevním statku takové nařízení musí vydávat! A kde všude by ho ještě bylo třeba!

*

Obec Horní Einsiedl v sev. Čechách usnesla se pokutovat domácího, který pronajme byt párku nesezdanému.

*

Na Slovácku uherském boj mezi náboženským a pokrokovým křídlem národní strany trvá dále, ač už vrchní výbor strany snaží se zase stmelovati, co se chtělo rozbíti. Liberální tisk peštský už na povel výboru couvá. Nezjeveno v boji tom nic zvláštního, jen to, že různosti přesvědčení už trvaly dávno, a obě strany stěží se snášely, jen tlak vlády je udržoval při sobě; tlak ten nyní pominul a strany se rozpoltily. Jedna druhé vyčítala vrtkavost a nestálost národní, zradu, politickou bezcharakternost a pod. věci. I když se roztržka povrchu slepí — uvnitř přece jen zásadní rozdíly zůstanou. A pro pokrokovou stranu bude nadále bezcharakterností, poslechne-li kněz

svého biskupa, ale nebude pro ni ničím vykořisťování bližního, hospodaření s cizím majetkem, a utilitarismus ve všem jednání bez ohledu na národ. Dva světy nejen s různými názory rozumovými, ale i s různými zásadami mravními!

*

O poměrech v církvi katolické v Istrii spravované liberálním biskupem Flappem a liberálnímimi nebo aspoň šovinistickými přistěhovalci z Italie, přináší neutěšenou a roztrpčenou zprávu „Slovenec" lublaňský (242). Chorvatský kanovník Orlandini v Poreči dostal přísnou důtku za to, že v porečské kathedrále se opovážil kázati několik slov charvatsky, ale úplně beztrestně se trpí kazatelům z království, kteří v téže kathedrále nedávno zařídili veřejnou pobožnost za blaho krále italského. Faráři Vlachové, Cozza v Poreči a Pavano v Pulji, charvatsky nekážou, protože slova charvatského neumějí, ale nekážou ani vlašsky, že prý nemají komu! Cozza při posledních volbách vyslán byl biskupem do Rovinje, aby přemluvil tamější křesť. sociály, by dali do jednoho hlasy své vlašskému liberálovi Candussiovi, sic že zvítězí charvatský konservativec Laginja. V charvatských osadách jsou vlaští faráři neumějící ni slova charvatsky (tak ve Funtanech, Nové Vsi, Višňanu, Žbandaji). V Lobanci je sic farář charvatsky znající, ale nechtějící mluvit; a v Taně lidé k vůli faráři Vlachovi nechodí do kostela. Poměry jsou čím dále horší, protože vlaští kněží se doplňují z přistěhovalců italských, jejichž vzdělání je hluboko pod úrovní, žádanou pro kněze v Rakousku.

Ve Višnjanu nedávno při biskupské visitaci b. Flapp protestoval, že věřící zpívají v kostele charvatsky a zakazoval jim to, žádaje, aby se zpívalo latinsky. Farníci se s biskupem v kostele pohádali. Biskup je nyní žaluje a visitace skončí před soudem.

*

Poláci jsou snad nejhorlivější ze všech národů v pastorálním ohledu o svou diasporu, o své vystěhovalce. A také si je udržují u víře, v tom dobrém duchu, v jakém vyšli jako zbožní venkované polští z domova. Nebylo však vždycky tak. Až teprve poslední dobu začíná tato organisovaná missijní práce „na sasích" (jíti „na sasy" užívá se v něm. i pol. o dělnících jdoucích do ciziny po práci — „Sachsengängerei"). Poláci totiž viděli, jak se lid vrací pustý a zanedbaný, a doma pak šíří zhoubu mravní Také přesvědčili se o opuštěnosti lidu svého v cizině, chodíc i polská inteligence mnoho světem a organisace sociální i pastorální dala se dobře zařídit. Tak mají dnes takovou organisaci nejen v Rusku a Sibiři, nejen v Německu, ve východním, v Sasku, ve Vestfalsku — ale i ve Francii a Dánsku, ba i Ameriku stále vedou v evidenci. Ve Francii, kde dělníci polští slouží ojediněle na venk. statcích, vysílá polská centrála z Paříže kněze i za těmito jednotlivci. Co při tom dělníci a misionáři vystojí od liberálních a protináboženských prácedárců, vypravují obšírné zprávy těchto misionářů! V „nejkulturnější" zemi jsou dnes misie obtížnější než mezi divochy! O misii mezi horníky v záp. Německu píše „Maria

Immaculata", časopis misie Bratří „Oblatů", kteří od šesti let mají misii polskou v záp. Něm. svěřenu. Ani misionáři v Německu nemají práci svou lehkou, i tu stejně jako ve Francii je jim práce ztěžována. Ač o to je situace lepší, že polští dělníci jsou v Německu ve větších massách a vynutí si tudíž na zaměstnavatelích uznání svých misií.

*

Rozpočet sv. Synodu ruského na rok 1912 předložen ve výši 40,129.779 rublů. V roce 1907 ještě bylo rozpočítáno výdajů jen 29,763.662 rb. V tom je obsažen náklad na farní školy ve výši 16·95 mil. rublů.

Sv. Synod jal se rokovati o návrhu vypracovaném ve zvláštní komisi o zavedení služebného pro všecko zemské duchovenstvo.

Ačkoliv liberální listy mnoho psávaly o nedůstojnosti sbírek na duchovenstvo od domu k domu, přece teď, když se mluví o konkretním návrhu na zavedení služného a odstranění sbírek těch, týmže listům není vhod, že se má kněžstvu přidávat z pokladny státní. Jak u nás (stejně i v Uhrách) se na to vždy závistivě poukazuje — ať postoupí biskupové své bohaté důchody a bohaté farní obroči — a ti ať skládají přebytky do fondu na doplnění kongruy na ubožších místech. Tak „Ruské Vědomosti" moskevské vytýkají, že arcib. petrohradský má 259·000 rublů ročního důchodu, novgorodský 307.500 rb., kyjevský 84.000, moskevský 81.000. Vůbec prý biskupské fondy tvoří v Rusku 20 a půl milionu. A také mnozí faráři jmenovitě městští mají vysoké příjmy; na kurském diecesním sjezdě potvrzeno, že kurský farář má 23 krát tolik ročního důchodu, co nese selská fara v téže gubernii, 10 krát tolik, co nesou okresní města téže gubernie a 3 krát tolik, co nesou předměstí kurská.

Komise synodalní navrhuje takovouto úpravu služného pro pravoslavné duchovenstvo: Farnosti s velikým počtem duší se rozdělí, tak aby žádná farnost neměla více duší jako 2000, v městech čítajíc 2000 na jednoho kněze. Kvalifikace se žádá: pro kněze duchovní seminář, pro jáhna škola učitelská s kursem, pro zpěváka (psalomščika) škola druhého stupně (asi naše měšťanka) a zpěvácký kurs. Služné bude činit 1200 rublů u kněze, 800 rublů u jáhna a 400 rublů u zpěváka. Kněží s akademickým vzděláním budou dostávati vyšší služné, totiž 1500 rb. Kněží je 44.000, jáhnu 4000, zpěváků 40.000. Služné by tedy činilo pro kněze 58·8 mil. rb. a příplatek akademikům 3 mil rb., pro jáhny 3·2 mil. a pro zpěváky 16 mil. rb., celkem 81 mil. rublů, zatím však při neúplném počtu jen 75 mil. rublů. Na to církevní majetek sám přispěje: pozemky církevní při farách 2,075.098 desetin (2,261.857 ha.), čítáno průměrem 6 rublů z desetiny(!) dá 13 milionů; taxy za nepovinné služby a obřady (štolové poplatky) po 100 rublech průměrem na farnost dá 4·5 mil. rb. fondy církevní v obnosu 58 mil. rublů dají ročně úroku 2 mil. rb. Církev sama tedy přináší na náklad ten nejméně 19 a půl mil. rublů. Dnes už v rozpočtu bylo (na r. 1911) na služebné na státních farách a na doplňky farních důchodů vynaloženo 14·2 mil. rb.

Tedy náklad dosavadní asi 34 mil. rublů. Zbývalo by tedy nově shánět 41 mil. rb. Ty možno sehnati zvláštní daní uloženou všemu obyvatelstvu, jako náhradu za všecky ty dávky dobrovolné, jež dosud jako almužnu duchovenstvu skládalo. Dávky tyto byly by různé v různých místech, podle toho, jak hojny či chudy jsou jinak místní církevní prameny. — Také pense duchovenské stanovené v r. 1902 měly by se zvýšiti u kněží ze 300 na 600 rublů, u jáhnu ze 200 na 400 rb. a u zpěváků ze 100 na 200 rb., na polovici služného.

*

V Tüb. Theol. Quartalschrift (1911.493) prof. Dr. Rießler poukazuje na některé stopy babylonskoklínové ve St. Z., dle čehož by bylo souditi, že starší svatopisci St. Z. používali řeči a písma babylonského. Rießler srovnáním původních výrazu s hebr. chce vysvětliti některé nejasnosti v Bibli, nad nimiž si vykladači marně hlavu lámou. Na př. Gn 2, 21 utvořena Eva z Adamova žebra; babylonské TI značí žebro a život, a oním výrokem (jakož i Adamovým: kost z mých kostí atd.) vyjádřena stejná přirozenost obou prarodičů naproti zvířatům. Gn 4, 7 dd. místa o Kainovi zcela nesrozumitelná by se záměnou podobných slov babylonských vysvětlovala: budeš-li dobře činiti, budeš spokojen (vesel n. p.); pakli zle, dostaví se ihned zlý duch, jenž po tobě pase, a zmocní se tě. Gn 4, 15 dal Pán Kainovi pomocníky (m. znamení). Gn 4, 23 znamenalo by: muže dostal jsem, jenž jest bojovníkem za mne, a mladíka (syna Tubalkaina) ke své pomoci. Gn 6, 2 pověstné místo o synech božích a dcerách lidských by znamenalo: vznešení (mare bani) pohlíželi, všímali si nižších žen ských, otrokyní (marati ša ameluti), tedy mesalliance již tehdy! Gn 6, 13: hřích (hitu, m. konec, kitu) všeho těla . . . Gn 11, 4 učiňme si pásku, pojítko (nibittu, svazek a jméno), totiž stavbou věže.

Tamtéž (str. 505) prof. Gebhard Kresser Mat. 26, 32. (předejdu vás do Galileje) vykládá dle Mat. 28, 16 o pahorku Galileji nad údolím Josafat, v pravo od hory Olivné, a zdůvodňuje návrh svůj hlavně ze starých cestopisů. Tím odpadá zas jeden domnělý rozpor ze zpráv biblických, o němž nejstarší spisovatelé neměli potuchy, až teprv od stol. 4., kdy jméno Galilea mylně vztahováno i zde na krajinu severní.

Mimochodem budiž odtud ještě uveden výrok prof. Dra Belsera (str. 625): theorie o jednoroční veřejné působnosti Páně na zemi zvítězí; zde jest všecek boj marný. U nás otázkou tou málo dosud se zabýváno: výrok onoho váženého vykladače, snad rozhodnější než možno dosud dokázati, naznačuje aspoň situaci.

Věda a umění.

Česká historie jest chudá na zhodnocené, doceněné osobnosti. Mnoho osob, které v historii naší vyniklo, jež zaujímaly totéž stanovisko, měly týž význam jako „slavné osobnosti“ ciziny, zaniklo úplně v prachu kronik našich. Jakási neschopnost udržení tradice a úcty k ní táhne se celým životem národa našeho. Snad následek rebelantství, k němuž byl národ stále osudy a poměry sváděn, nebo jež už měl jako všichni, jak se zdá, Slované, v povaze své.

Jednou z takových nedohodnocených osob jest pražský biskup Ondřej s počátku 13. věku. Beneš z Veitmile jej nazývá světcem. Vybojoval církvi v Čechách právo svobody, immunity berní, soudní a služební, postavil ji na roveň církvi v okolních zemích. Nešlo to hladce; pronásledován, vypuzen z Čech, později ani po dohodě s českým králem Přemyslem I. na Stožci (v Dolních Rakousích) netroufal si vrátiti se do Čech, neboť nevole panstva i krále, že ubral jim moci ve prospěch církve, byla veliká, a zemřel r. 1224 ve vyhnanství v Cassamare v Italii.

Boj tento popisuje Jan Plešinger v letoším ročníku „Časopisu Matice Moravské“. Autor končí svou studii, jež jest pěkným příspěvkem k církevní historii české, těmito slovy: Chceme-li tedy stručně a výstižně odhadnouti bilanci úspěchů církevně politického zápasu Ondřejova, jest nutno uznati, že úspěchy ony položily bezpečný základ, na němž církev česká dospěla nejen k veliké samostatnosti, ale začasté i k vůdčímu postavení v životě státním. Ondřej a Přemysl jsou dva typy, z nichž první vhodně representuje církev, tíhnoucí bez ohledův i pomocí klatby a trestů církevních k uznání svého panství (spíše své svobody), kdežto Přemysl, v jehož jednání se obráží po této stránce česká povaha a česká duše, úporně a se značnou dávkou umění diplomatického vzpírá se této nadvládě.

*

Na nedoložené pohádky a dětinské názory na naši historii rozhorluje se p. řed. Vincenc Prasek v úvodě ke svému článku „Nejstarší Sachsenspiegel český na Moravě“, v „Časopise mor. musea zemského“. Je to Jevíčský překlad tohoto severo německého práva z roku 1481 2. „Nebylo prý dosud o tom ani uvažováno, proč vlastně v našich zemích českých vedle světové latiny rovného práva jakožto řeč úřední a jednací nebyla němčina o plné století dříve než naše řeč domácí. A proč tak pozdě řeč národa ve vlastním domově se uplatnila. A kolik je těch učenců našich, kteří by náležitě vážili, že přese všecko opozdění národ náš, když proti latině a němčině uplatňoval svou řeč jednací, tímto skutkem o celá staletí předstihl Poláky i Uhry? Jsou toho přirozené příčiny, že řeč českou počato povyšovati za jazyk úřední a jednací, zvláště u nás na Moravě již koncem 14. století, jakož i přirozené příčiny jsou, že němčina se uplatnila o sto let dříve než řeč naše domácí.“

„Pryč s takovou povrchností, která věří v samé pohádky a místo aby uvažovala, jako není v přírodě nějakých skoků, že jich nemůže

býti ani v životě našeho národa, nýbrž všecko neštěstí svaluje jednak na Bílou Horu, zapomínajíc, že hroznější byly ty následující Bílé Hory, válka třicetiletá (a sedmiletá) — jednak zase romanticky blouzní o divotvorných skutcích našich buditelů, nepamatujíc, že tito naši buditelé byli jen zahradníky, kteří v pravý čas, jakmile slunko zasvitlo a se oteplilo, začali pěstovati národní zahradu. Podobně romanticky odbývá se zjev nad jiné závažný, proč totiž němčina nabyla v našich zemích platnosti o sto let dříve než naše řeč domácí. Stýská se na krále, šlechtu a kláštery, že začali tím němčením a že k nám navodili Němcův; a vůbec se posuzují ony doby, kdy v našich zemích žila jen hrstka kolonistů německých, ale našich dob a nynějších okolností…"

Autor pak přicházeje k výkladu a rozboru otázky samé praví, že třeba rozeznávati dvě doby německé kolonisace starší od 1180 do 1280 a mladší od 1280 do 1350. Za doby starší kolonisté němečtí v řídkých osadách městských se organisují, osamostatňují a svými výsadami hospodářsky sesilují. němčina má vliv jen tím, že porůznu infikuje místní jména. Mylně se odsuzuje Přemysl Otakar II., že Němce vyhýčkal. Za něho tu sedělo už třetí německé pokolení ze starých kolonistů. Že po jeho smrti němčina najednou tak upevněna, příčinou je, že Rudolf Habsburský učinil to, čeho by se nebyl žádný tehdejší katolický král opovážil, ani český ani polský ani uherský, že totiž povýšil němčinu místo latiny za řeč soudní a úřední. A druhá příčina je, že tou dobou ustálily se oba veliké německé zákoníky právní Sachsenspiegel a Schwabenspiegel. Říše česká tehdy seslabená nemohla nemohla brániti, aby Němci ve svých osadách neužívali řízení německého a na základě výsad svých říditi se beztoho směli právem německým: a tu pro sev. a východní Moravu a pro Slezsko a pro sev. Čechy s Kladskem zaveden Sachsenspiegel se soudní vrchní instancí v Magdeburce, a pro jižní Moravu a jižní Čechy Schwabenspiegel. Stále silnější osady německé staly se jakýmisi samostatnými městskými republikami uvnitř říše české, a stará česká města vedle těchto osad (Brno, Břeclava, Olomouc, Opava) úplně zanikala a živořila pod vlivem silnějších sousedu. Ale vedle královských měst, Němci kolonisovaných, začali i velmoži zřizovati svá městečka panská a své Lhoty na témže právu německém, jakožto výhradnějším. Města nabývala s bohatstvím i váhy politické vysýlala i zástupce na sněm a tak úřední němčina uplatnila se za odvislosti království českého o sto let dříve než němčina. První mor. města s právem saským byla Bruntal (1213) Unčov, Opava, Olomouc, ale první zprávy o získání Sachsenspieglu pro ně máme až z r. 1301 u Opavy, která jej dostala s dodatkem, že jen na žalobu německou má odporník odpovídati a 1351 propůjčili Vratislavští řád ten i Olomouci s dodatkem, že jinde než ve Vratislavi poučení o něm hledati nebudou. Tím osvobozena Morava od appellace do ciziny, do Magdeburku, neboť Vratislav ležela ve Slezsku a patřila lénně k říši české. R. 1325. v Čechách pro právo saské učiněny Litoměřice, pro právo švábské Praha appelačním dvorem, na Moravě se hodnosti té domohly Brno a Olomouc. Karlem IV. pak ve zmohutnělé

už říši české počalo dosavadní nadpráví měst německých mizeti. Dříve jen Němec byl v nich přijímán do cechu a za měšťana, Karel IV. vyslovil rovnoprávnost i pro Čechy v městech těchto. Nálezy soudů vrchních ze 14. století však jsou vesměs latinské nikoliv německé, ježto soudy ty přece se považovaly za instance všeho obyvatelstva, i českého. Války husitské přinesly opět nový obrat a neli sesílení českého živlu, tedy seslabení německého. Jevíčko do r. 1463 s vrchní stolicí olomuckou jednalo po německu, když však vykoupilo fojtství dědičné po Prokopu Častovi a počalo převáděti pořádek na purkmistra a radu dalo si poříditi českou knihu právní a přeložiti a rozmnožiti Sachsenspiegel, a to už r. 1481. Jiné překlady vznikly později: litoměřický 1485, „pravá sasická“ 1499, Magdeburská práva městská 1543 a j. v.

*

Po vzoru Píčových pěti dílů monumentální práce „Čechy v době předhistorické“ počal vydávati Inž. L. Červinka (v Kojetíně) pětidílné obsáhlé dílo „Starožitnosti Moravské“. Došel k druhému dílu, svazku prvního. Rozvrh práce vychází od člověka diluvialního, přechází k dlouhé době skrčených koster z neolitu a bronzu, pak ke kultuře popelnicové, dále ke kultuře gallské a konečně k době na rozhraní pohanství a křesťanství.

*

Na špatné uplatňování vzájemnosti slovanské poukazuje v Časop. musea král českého Fr. V. Novák, hodlaje soustavně probrati, co který slovanský národ o Češích a jejich dějinách ví a odkud a jak to podává. Praví: Kdejaký bezcenný škvár mezi německými dissertacemi, kdejaký zapadlý krajinský časopis, nepatrné studie s lákavými názvy, jen když jsou francouzské, anglické, všecko učeně se cituje. Prohlížejte polské studie, kolik tam dokladů z literatury ruské a české. Prohlížejte ruské studie, kolik písmenek napočítáte z literatury polské a české. Vezměte jihoslovanské práce, nikoliv ty, jež jsou vzdáleny látkou, nýbrž takové, které mohou čerpati z výzkumů vědecké práce ruské, polské, české. Hledejte snahu po vzájemném poznání v literaturách slovanských. Směšně působí naduřelé všecky frase deklamací o slovanství, když se mezi sebou až na čestné výjimky neznáme a poznati se doopravdy ani nesnažíme. — Jako první ukázku uvádí Dějiny české od nedávno zemřelého histor. polského Justyna Fel. Gajslera (vyd 1888. Rys dziejów czeskich). Gajsler opírá se skoro výhradně z českých pramenů o jediného Palackého a toho zná jen německy a také vždy jen německy ho cituje. Také místopis jest ne sice vždy, ale velmi hojně poněmčen, anebo ve snaze po zčeštění znetvořen.

K tomu možno podotknouti, že si všichni počínáme nesystematicky, i my Čechové: jednou jména místní slovanská přečešťujeme, po druhé je jako z piety necháváme v původním znění, a když toto má odchylnou formu tvaroslovnou od české, nevíme pak co s nimi (ruská koncovka -yj, -aja, -oje, jihoslovanské výpustkové -ac, -an a

pod.). Ještě větší bezradnost jeví se v listech a spisech jiných národů slovanských, mají-li a chtějí li zachovati původní slov. formu názvu jiného národa. Tu i tehdy, má-li úplně stejný tvar jako jejich slovo, přece se k té přejaté formě slovanské chovají jako k cizímu francouzskému slovu!

Co se výtky malých výsledků opravdové vzájemnosti a opravdové znalosti vzájemné týká, tu nutno upozorniti na to, že je to proud jen u nás Čechů starý, ale u Rusů a Poláků zcela mladý a velmi slabo rozšířený. Oba národové celým vývojem svým byli zrovna strhnuti do područí západní Evropy, my pak instinktem sebezachování byli jsme zase od příliš těsného obětí německé kultury hnáni k východu, hledajíce v něm oporu. Ač i u nás opravdové znalosti jazyků a poměrů slovanských jest mnohem méně, než co naše deklamace politické napovídají.

V Bělehradě teď teprv se tvoří škola jazyků slovanských, kdež bude se pravidelně vyučovati česky, polsky a rusky. Znalost jazyková je tím více rozšířena, čím národ menší. Tak snad každý intelligent slovinský zná některou řeč slovanskou, podobně i Slováci; o českém intelligentu tak obecně to nemožno říci, ač jsme i my v tom směru velmi pokročilí! Méně než my už znají Poláci (vyjma ruské Poláky, kteří se musí učit rusky) a nejméně znají ze slovanských jazyků Rusi. A bude z nich také vždy nejméně jich znáti. To je privilej a ne hana velkého národa!

*

Z posmrtné korrespondence Světlé s Nerudou, určené sestrou Světlé, Podlipskou, ku spálení, přináší v „Osvětě“ čís. 10. A. Čermáková-Sluková, bývalá sekretářka Světlé, překvapující okolnosti, jak Světlá do roku 1862. snažila se pozdvihnouti Nerudu duševně, odváděti ho od hýření a ničení sil svých. Stýkali se i osobně častěji a Neruda nabízel častěji mladé (32leté) vdané paní svou lásku. Ale Světlá odmítala a udržovala Nerudu jen ve vzdálenosti přátelské. Když však poměr jejich stal se nápadným a na Světlou se prozradilo, že i šperk svůj prodala, aby Nerudu z dluhů vyprostila, tu rozhořčení veřejné donutilo Světlou, že z ohledů na rodinu veškerý styk osobní i písemný s Nerudou přerušila. Z dopisů vysvítá, že oba, i Neruda i Světlá byli úplni bezvěrci. Ale dopisy k Nerudovi zůstanou krásným rysem v povaze a minulosti této plodné a při všem svém bezvěří přece jen idealní spisovatelky naší.

V témže sešitě „Osvěty“ F. X. Harlas hovoří o snobismu a amerikanismu našich umělecko-sběratelských snah. Ceny uměleckým dílům nedodává dnes význam jejich a vnitřní hodnota, ale poptávka a moda sběratelská, hlavně milionářů sběratelů amerických. Tato poptávka a nerozumné přeplácení věcí uměleckých a památek činí museím skoro nemožno, aby se spolu súčastnila sbírání a doplňování sbírek svých. Pro musea se tak ztrácejí mnohé cenné kusy, jež mají skutečně jen místní význam, ale jež moda právě povyšuje ke světovému zájmu. A láska sběratelská často vede i ke zničení a zkažení předmětu (poukazuje na Monu Lisu z pař. Louvru, která

asi na vždy je vyrvána veřejnému majetku). Za to zase modou snobismu sběratelského pomíjené předměty tím snáze se pak v museích sbíhají a skýtají tak náhradu za věci, jichž si museum při své obmezené dotaci nemůže dopřáti v konkurenci s přeceňujícími obchodníky a Američany.

*

Ve „zprávách ruské akademie nauk" počíná K. F. Radčenko obsáhlou studii o Bohomilech a Katarech, sektách středověkých ze slov. Balkanu a srovnává pohádky slovanské o povstání světa s filosofií kosmogonickou u Bohomilů. Probírá ve IV. svazku hlavně „legendy" maloruské o stvoření světa a člověka a jejich stopy vybírá z bohomilské nauky o světě a Bohu.

*

Zvláštní je sklon doby k povídkám a románům kriminalistickým. Je to znamením, že omrzují se povídky milostné, sentimentální, mnohomluvné a bezobsažné. Je to jistou měrou návrat k podstatnému požadavku výpravného básnictví — k zajímavému příběhu. Vychovatelé sice na detektivní romány hubují, ale myslím, že nejsou pro mládež horší než ty milostné pletky a porkerie. Jako Jules Verne a jeho následovníci přese vši fantastiku a přemrštěné přetěžování paměti i obrazivosti aspoň z části odvedli pozornost obecenstva k objevům technickým a krajinným, tak poutají již Edgar Allan Poe, Gaboriau a po nich Conan Doyle, Maurice Leblanc a j. bohatstvím příběhův a kombinací, vynalezavostí, jež nám tak lahodí. Doyleův Sherlock Holmes, vzor detektiva, vznikl prapodivným způsobem, nikoli snad z osobních zkušeností spisovatelových ve službě policejní nebo z nějakého modelu detektivního, nýbrž na lékařské klinice edinburghské, kde Doyle poslouchal prof. Bella, který z nejmenších známek u nemocných dovedl usuzovati o jejich stavu, zaměstnání, chorobě atd. Dle Bella kreslena též postava a povaha Holmesova. Doyle sám cení své dějepisné povídky, jimž prý se teď už cele hodlá věnovati, výše než detektivní, ale obecenstvo jest asi jiného názoru.

*

V Evropě šíří se nový způsob tkaninové ozdoby, z dalekého východu přenesený, t. z. bátik. Původně hotoveny kresby ty pomocí tekutého včelího vosku, který zahřát jest amorfní, v chladě však nanesen na tkaninu jeví se jako mramorové čárkování. Tím, že barvivo tyto čáry na tkanině otiskne, a to tolikrát, kolikrát se do rozličných barev namočí, vzniká pestrá kresba na látce, jež není pravidelná, ale velmi ozdobná. Nyní ovšem vyrábějí se bátikované látky po továrnicku mnohem snadněji; vyskytují se již i padělky, proti kterým látky pravými barvami bátikované mají tu přednost, že je lze lučebně práti.

*

O výraze appercepce, běžném ze školské psychologie, jedná Fr. Lüdtke v Ztschr. für Philosophie u. philos. Kritik (1911, 41 dd.). Zavedl jej Leibniz na označení představy jasné proti nejasné, jakožto předpoklad logického myšlení. Kantovi jest už „transcendentní jednotou

vědomí. Herbart a celé jeho stoupenstvo, zvláště mezi vychovateli, jím rozumějí psychologicko-logické osvojování a zařazování nového obsahu duševního (všeho druhu) k hotové zásobě atd. Lüdtke praví, že takto jeden výraz má značiti paterý různý pojem: noetický u Leibnize, transcendentní u Kanta, psychologicko-logický s paedagogickým u Herbarta (Wundt sahá však poněkud nazpět k Leibnizovi a přiměšuje ještě dle své psychologie stránku volní), logický u Erdmanna a Lippsa (appercepce = úsudek reflexivní), anthropologicko-biologický u Jerusalema (assimilace nových dojmů v centralisované organisaci vědomí). Dodává pak, že výraz appercepce, an působí zmatek a nic lépe nevysvětluje než jiné názvy, je škodlivý a zbytečný.

*

Zemřeli: 30. září Franciszek Kostrzecki (* 1826) malíř polský. — 4. října Ig. Wurm ze staré buditelské družiny moravské, zakladatel Vlasteneckého musea olomuckého. — 6 října Dmitrij Čertelov, (* 1842) básník ruský, filosoficko-liter. spisovatel a překladatel. — 21. října Josef Pihert, český hudební skladatel (280 pův. děl, mezi nimi 12 operetek lidových). — 22. října Dr. Jos. Vošnjak, slovinský beletrista a dramatik, politický spisovatel (zakladatel liber. strany a jejího listu „Slovinski Narod"). — 23. října Stanislav Stojalowski, (* 1845) polský demokratický politik a žurnalista, který jako kněz první zdvihl boj hospod. pro lid proti nadvládě velkostatku v Haliči. — 24. října Dr. V. E. Mourek, (* 20./VIII. 1846) professor něm. a angl. literatury na universitě české, vynikl ve slovníkářství a filolog. pojednáních v oboru german. jazyků.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Počátkem podzimního zasedání říšské rady (6. října) předložila vláda rozpočet na r. 1912, ale později nedoufajíc ve včasné jeho vyřízení podala ještě i provisorium šestiměsíční. A to se počalo 26. října projednávati. (Má se letos projednati také ještě závěrka účtů za rok 1909 a 1910!) Rozpočet dosahuje obnosu 2917 milionů korun. Ale vlastně v rozpočtu ukryt je deficit asi 140 mil. korun. A na jaro chystá vláda výpůjčku 400 mil. korun, na shlazení schodku minulých i příštích! — Na rozpočtu provádějí poslanci — tentokrát skoro všech stran břitkou kritiku. Z rozpočtu vlastně zustává po odečtení všech těch položek, které se týkají podniků státních, a které by vlasně

měly býti samostatně účtovány, jen 1700 mil. K. vlastního správního nákladu státního. Tolik zůstává také i příjmů. Těchto 1700 mil. K. zatíženo je nejdříve povinnostmi vůči „třetímu“: 11 mil. civilní listy, 346 mil. společného nákladu, 506 mil. úrokového břemena a 101 mil. zemské obrany. Zbývá tedy vlastně pro stát sám, pro vlastní jeho účely jen něco přes 700 mil. korun. To je ta vlastní suma výdajů, jimiž stát může operovati ve prospěch obyvatelstva.

Ve zprávě státní přese všechno napohledné spoření přece jen panuje veliké rozhazování peněz. První je to, že počet úředníků je příliš veliký. Posl. Šusteršič pravil při úřednické předloze, že 40 proc. všech úředníků dnes je zbytečno. V roce 1874 platil stát služného úředníkům 221 mil. korun a pensí 37 a půl mil. K., r. 1911 už 587 mil. K. a ještě 120 mil. pensí! Počet úředníků vstoupl o 50%, náklad vstoupl o 274%! Je tedy z tohoto zvýšeného nákladu zbytečno na 283 mil. korun, je-li zbytečno 40% úředníků. Podle řeči posl. něm. lib. prof. Redlicha stát má úředníků jmenovitě v centrálách přes příliš. V politické ústřední správě Saska je 94 juristů, ale v místodržitelství dolnorakouském je 177 juristů! Finanční stráž rakouská stojí 30 mil. korun. A vybírání daní v Rakousku je s takovým nákladem spojeno, že ne samo placení daní, ale jejich mrhání stává se odiosním. Ve dvou posledních letech vybralo se o 160 mil. K. daní ročně více. A tato suma se rozhodila na nehospodárný byrokratismus. Proto podal posl. Redlich resoluci, aby vláda nesystemisovala nových míst úřednických, leda po usnesení celé ministerské rady. — Rozpočet r. 1910, jehož účetní závěrka předložena, překročen ve výdajích o 64 mil. K., než jak bylo rozpočteno. To prý je opovážlivost od úřednictva státního vydati ze státních peněz o 64 mil. více, než kolik jim vydati povoleno. Rok ten přinesl na daních o 90 mil. více důchodu, bylo by to zůstalo v hotovosti státní, ale úřednictvo tento přebytek daňový ihned týž rok promarnilo!

Ostrá řeč Redlichova proti byrokracii státní a proti libovůli a nekázni státního úřednictva jest jistě pamětihodna, pronáší ji poslanec té strany, která byrokratismus k vůli zaopatření a podepření Němců ve státě utvořila a úřednictvo státní také svou stranickostí národní a hospodářskou k nekázni a libovůli svedla. Dnes už strana ta sama naříká, že stát bude nutno zachraňovati před jeho vlastním úřednictvem! A přes to pořád nové úřady a odbory se tvoří. Jakmile někomu napadne, že by té neb oné záležitosti měla se věnovati větší péče, hned se musí zříditi nový odbor, ovšem s nějakým nejmíň hofrátem v čele, a poněvadž hofrát není tu na práci, nýbrž na repraesentaci, musí ihned dostati několik úředníkův, a tak, co by kolikrát jeden dva úředníci byli v původním odboru zastali, na to se platí hejno lidí, nehledě k ostatnímu plýtvání v kancelářích. Příkladů máme všude nazbyt, ve Vídni ovšem nejvíc; pensijní pojišťovny, živnostenské úřady atd.

*

Marokko a Tripolis obracejí k sobě pozornost celé Evropy a div, že nerozvadí největší a nejcivilisovanější říše a národy její! A sporným, nebo těžkým oříškem politickým pro tu onu moc byly a budou ještě — Alžír, Egypt, Arabie, Syrie, Mesopotamie, Armenie, Persie, Afganistan — o něž co chvíle zavadí ten či onen zájem toho či onoho státu. Jsou to kraje, které nemohou přijíti ke klidu a samy nedají ke klidu dojíti. Zahrnujeme je v politice a zeměpise jediným slovem Orient — východ, ač jsou více jihem pro nás než východem! Zajímavě na země tyto ukazuje se stanoviska zeměpisného Evald Banse ve víd. „D. Rundschau für Geographie". Osvětlení zeměpisné těchto krajů jest pro ně nejlepším výkladem historickým a politickým.

Autor popírá, že by země ty za paměti lidské byly kdy jinak vypadaly než dnes; že by tu byl býval nepřehledný prales, který buď zlobou lidskou nebo zhoršením poměrů podnebných byl zničen; popírá také, že by buď Arabi, buď Turci byli zavinili zpustnutí těch zemí. Přímo nikoliv. Ale tolik možno říci, že během historie byly země ty opanovány národy, kteří se v povaze jejich nevyznali, jim se přizpůsobiti neuměli a v boji s přírodou ochabli.

Poloha a jí utvořené podnebí těchto zemí jest příčinou i drsné nehostinnosti pro člověka. Ohromná plocha ta zaujímá celou severní Afriku sahající na jih, až po poříčí Nigerské, po Sudan a Habeš, zaujímá celou přední Asii (Anatolii) se Syrií, Arabií, Armenií a Podkavkazím celý Iran až po Indus, a část ruské střední Asie až po jihosibirské a středoasijské stepi. Rozsah její jest skoro třikrát tak velký jako celá Evropa. Vinou polohy krajů těchto způsobeno, že mají stále severní větry, které přicházejíce do horského pásma neochlazují, nýbrž oteplují se a tedy nemohou způsobiti žádné srážky. Jen tam, kde byly pohořím nějakým zadrženy a musí vystupovati do výše a ochlazují se, povstávají srážky. Toť všeobecná povaha tohoto ohromného komplexu zemí. Místní poměry někde utváří se příznivěji a povstává tedy výjimka z celkové povahy. A tato celková povaha je sucho a vysýchání. Nemusí se sic tvrditi, že země ty vysýchají, že stávají se suššími a suššími. Ale i to je pravdou, že podnebí samo sebe a svou povahu sesiluje dlouhým trváním. Jižní část krajů těchto má letní deště (jižní Arabie, jih Sahary), které však jen v jižní Arabii (v Jemenu) jsou významu hospodářského. Pás letních dešťů zaujímá 11% všeho prostranství Orientu. Nad ním leží silné široké pásmo bezdeští: Sahara vnitřní, Arabie, Mesopotamie, vnitřek Iranu. Je to tedy ohromná poušť, od pradávna veliká hranice mezi národy. Zaujímá 67% Orientu. K ní připíná se úzký pás zimních dešťů podél pobřeží moře. Tento pomořský pás zaujímá asi 17%. Ještě menší je pásmo jarních a podzimních dešťů (4%), vnitřek Alžíru, vnitřek Anatolie a Armenie. Deště po celý rok má jen Lasistan v Persii, krajinka asi 1% všeho prostranství zaujímající.

Deště padají v takové hojnosti a v té spůsobě, že umožňují vegetaci a zahnívání její a tedy tvoření prsti jen na 12 až 15% celého prostranství. Tu je tedy jedině možna zemědělská kultura v evropském

smyslu. A ještě i tu nepříznivě působí, že deště nepadají v první periodě vývoje rostlinného na jaře, ale až v horkém létě anebo v zimě. Člověk musí tedy v době bezdeští pomáhati a proto od pradávna nalezáme v zemích těch ohromné sítě zavodňovací (Egypt, Mesopotamie, střední Asie). Na 85% půdy nemůže se tvořiti prsť, a člověk tu odkázán je na jinou obživu. Je-li půda aspoň drobným pískem zanesena a má tolik deště, že stačí, aby se nějaká bylinka na ní zakořenila a svou vegetační periodu si odbyla, od vzklíčení až do vysemenění, pak vzniká step — pokrytá travinami, nízkým porostem keřovitým, jež část roku se zelená, ale větší část roku zasychá. V krajích úplně dešťů prázdných je holá skála, písečná pole, slané bažiny vod zastavených (bez odtoku). Na stepích možno ještě kočovné dobytkářství a stepi živí tedy aspoň nesporé obyvatelstvo. V poušti nežije nikdo a člověka tu viděti, jen když pouští prochází.

Kulturní plocha zaujímá v celém tom Orientě asi 10%, nic více. Nejvíce jest jí v Alžíru, Egyptě, Malé Asii, Armenii, Lasistaně. Jinde jest jen v malých, nepatrných pásmech. Žádný stát a žádná civilisace kraje toho nepřevrátí. Může se na některých místech sice s úspěchem bojovati proti přírodě (zavodňováním), ale i to budou pásy jen obmezené velikosti. Na ohromné většině plochy člověk nezmůže ničeho a marné jsou výtky jedněch, naděje druhých. Proto Italie z Tripolisu a Barky může udělati více, než co z ní udělali Turci, ale neudělá z ní nikdy to co představuje na př. severní a střední Italie, nebo čím jsou naše kraje. Nedokáže toho, ani kdyby sebe více práce a kapitálu na zlepšení země věnovala. Jak praveno, 85 až 90% všeho Orientu je odsouzeno býti věčně buď stepí buď pouští! Věčně? Dokud se totiž nezmění tektonická povaha kraje toho nebo okolí jeho.

*

V Berlíně zasedal poč. října II. mezinárodní kongres hotelierů (I. byl r. 1908 v Římě). Pořádá sjezdy ty mezinárodní svaz spolků hotelových z jednotlivých zemí, který trvá už čtyřicet let. Mezinárodní svaz hotelierů měl podle zprávy k minulému sjezdu vydané 1600 členů, kteří měli uloženo v závodech svých na 2000 mil. kapitálu; v hotelích přechovali ročně 9 mil. hostů, a dali 23 mil. noclehů ročně. Otázky, kterými se sjezd zabýval, byly vesměs obchodního rázu: jak zamezit podplácení personálu od hostů, zač se má a smí dávat zpropitné, k čemu smí host použít toho či onoho druhu personálu (pokojské nemusí zašívat hostům šaty, posílky vyřizovat a pod.); pokus učiněn o sestavení jednostejného řádu hotelového po všecky země; řešena otázka, smí li hotelier přirazit na cenu pokoje, když host se nestravuje v hotelu; při úmrtí hosta v hotelu je hotelier oprávněn žádati příplatek. Zpropitné usneseno dávati 10% účtu, zpropitné se při tom nahoru zaokrouhluje ale nemusí býti vyšší než 20 korun (při účtech nad 200 korun). — Jak vidět, jednalo se ne o lepší blaho publika, ale o lepší zisk hotelierů a proto usnesení dopadla podle toho. Páni sjezdovníci dělali pořízení nad kapsami cestujících, anižby se byli jich samých o souhlas dotázali.

*

Ke 30. červnu zakončená zpráva něm. soc. demokracie v Rakousku udává v politické organisace 128.800 členů a 17.823 členek. Vloni bylo členů 114.316. Důchodů měla politická organisace 131.000 kor. — V odborové organisaci bylo 400.565 členů, r. 1908 ještě i s Čechy 482 279. Po oddělení Čechů v r. 1909 už jen 415.256 a při letošího roku tedy ještě méně. Náklad odborových listů všech je 450.111 exemplářů, v čemž německých 322.300 exemplářů. Listů něm. politických je 27, z nich 6 denníků, odborových 51, v tom 7 týdenníků, (36 je měs. a půlměs.).

O nevýhodnosti pro národnostní požadavky české, je-li rakouská socialní demokracie roztříštěna uvažuje Dr. Winter (Osvěta, 10.). Soc. demokraté čeští často přesvědčili německé o spravedlivosti požadavků českých a přiměli je k tomu, aby pro ně hlasovali. Tito také často přes výtky německých stran měšťáckých stavěli se na stranu Čechů. Dnes kdy socialní demokracie je rozbita, budou něm. socialní demokraté takové otázky uvažovat jedině v stanovisku taktiky — aby si neublížili u voličů! Po poslední porážce soc. demokratů v severních Čechách, kde protivné strany právě jejich spravedlivostí národnostní je poráželi, není stanovisko to nic divného. A proto je prý škodou pro všecky zájmy utlačených tříd a národů, když socialní demokratie rakouská se štěpí a tříští na jednotlivé národnostní skupiny, z nichž každá zachovává pak svou taktiku a na druhé se neohlíží. Rozpadší se strana soc.-dem. má sic i nadále ve všech svých skupinách týž program a řídí se týmiž zásadami Ale tato shoda vystoupí nejčastěji jen ve třídních otázkách na jevo. V národnostních už bude volnější stanovisko. A Češi, jakož i ostatní Slované nemohou ve sněmovně bez některé skupiny mimoslovanské získati svým požadavkům většinu. Ze stran německých žádná se k nim nepřidá, Romani jsou slabi na to a vždy nespolehliví. Tak zbývali a zbývají jediní soc. demokraté jako pomocníci, jež bylo možno získat.

Školství.

Dr. Inocenc Bláha, professor realky v Novém Městě, z vážných důvodů věcných a pedagogických nebyl pro rok 1911—12 potvrzen za ředitele městského ústavu pro vzdělání učitelek v Litomyšli a to za souhlasu svobodomyslných mladočeských členů zemské škol. rady red. Anýže a škol. rady Metelky. Proto se rozzuřila pravá vojna v realistickém a pokrokovém lese! Ta společnost je, jak viděti, vzájem-

nou pojišťovnou míst všeho druhu, neboť každého svého chráněnce hájí až do poslední kapky krve, nestane-li se tanečním mistrem! Dr. Bláha má jakousi zkoušku z němčiny a frančiny, jimž se na ústavě, kde chtěl býti ředitelem, vůbec nevyučuje, leda nezávazně! Novinám se konečně pro jejich tón už nedivíme, ale i odborné časopisy, jako Věstník professorů(!) píší už jako nejposlednější plátky. Dr. Bláha jako suplent přispíval do „Nového života", jsa důvěrným přítelem kněží, v Novém Městě řádil pokrokářsky až hrůza.

*

Nespokojenost ozvala se mezi slovenskými akademiky, když bylo nedávno založeno šest nových 200 kor. stipendií pouze pro posluchače vysokých škol budapeštských dědici jistého kupce Polóniho z Bukareštu. Slovenští akademici tvoří tři skupiny: peštskou, prešpurskou a pražskou. Prešpuršti i pražští mají už ode dávna svá starší stipendia a podpory. Kdežto peštská skupina, ačkoliv tvoří 50% slovenské akademické mládeže, vlastního stipendia neměla. Pešt zustane však vždy střediskem slovenské mládeže, odsud vychází slovenská intelligence. Byly proto jistě úmysly intence zakladatelů stipendií nejlepší.

*

Na synodě evangelicko-lutherské církve v Dráždanech bylo usneseno, aby obecná škola nebyla zbavena náboženského rázu. Náboženství jako dosud má vyučovati světský učitel na základě Lutherova malého katechismu, úřad církevní má pak na toto náboženské vyučování dohled. Jak vidět, evangelické církve stejně jako katolická brání se laicisování školy v Německu.

*

Na brněnském sjezdu péče o dítky slabomyslné sdělil odb. uč. Fr. Mrázek, že je na Moravě 1461 dítek, které pro slabomyslnost nedostávají nijakého školního vzdělání a 677 dětí zmrzačených. Prof. Dr. Čáda kladl důraz na to, že výchov slabomyslných je možný a že dítky ty mohou dobrým výchovem býti povzneseny a zachráněny pro společnost lidskou jako platní dobří spolučinitelé její. Litoval, že není nijaké profylaxe, kterou by se počet slabomyslných obmezoval, zvláště zákonů není, jimiž by se zabraňovaly sňatky lidí abnormálních, alkoholíků a pod. Jinak bylo na sjezdě mnoho zbytečného mluvení, pořád dokola!

V Praze zahájen 9. října kurs učitelský pro vyučování dětí slabomyslných. Účastníci prvního tohoto českého kursu (dosavadní v Rakousku byly jen německé) zavítali i z Moravy i ze Slezska. Kurs je třínedělní.

*

Lvovská universita slaví letos čtvrt tisíciletí svého založení, 1661—1911. Slovenská strana katol.-lidová vyslala Dr. Lenarda, který studoval na krak. universitě, aby se na ní též habilitoval a ucházel o docenturu, a za ním vyšle i jiné, aby si takto připravila kurs schopných učitelů, kteří by jednou na nové universitě

jihoslovanské ihned mohli nastoupiti. Zvolena universita krakovská, aby za docenty slovinskými táhli se i studenti, jelikož universita krakovská zdá se straně katol.-lidové dosud nejkonservativnější. Na pražskou si Jihoslované (a také Slováci) stěžují, že jim kazí mládež, posílajíc jim nazpět samé „pokrokáře." — Také splitský „Dan" zrazuje studenty chorvatské od návštěvy university pražské, posílá je raději na záhřebskou a na krakovskou.

Na pražské universitě zapsáno letos 4155 posluchačů a to bohoslovců 119 (7 mimoř.), 1798 právníků (238 mimoř.), mediků 354 (3 mimoř.). filosofů 1384 (416 mimoř., 93 lékárníků, 67 hospitantů). Posluchaček je 162, cizinců (mimo říši) 40.

*

O lásce a chuti žáku k jednotlivým předmětům shrnuje a oceňuje dosavadní zkoušky na německých školách provedené Dr. Hoffmann v „Zeitschrift für paedagog. Psychologie". Podle těchto pokusů na příklad oblíbenost tělocviku a kreslení (u hochů) je nápadně veliká oproti oblíbenosti dějepisu. Neoblíbeny jsou gramatika a náboženství, zvláště katechismus. Ale gramatika v tom směru stojí svou neoblíbeností ještě nad katechismem. Dívky mají nejraději ruční práce a tělocvik, obliba je rozdělena u dějepisu a psaní, naprosto však nenávidí dívky gramatiku, ačkoli čtení a literatura se jim zamlouvá. Dívky jsou méně zaujaty proti náboženství než hoši. Hoši se chovají k náboženským hodinám vesměs odmítavě, dívky většinou indifferentně. Význačno jest, jak chovají se obě pohlaví k dějinám; hoši je mají rádi, děvčata jsou k nim indifferentní. Vůbec u dívek je patrna k učivu větší indifference než u hochů; tito už zaujímají k jistým předmětům své stanovisko, dívky nikoliv. To jsou městské školy. Ve venkovských se povaha obliby poněkud mění. Technické učivo ustupuje a hoši přiklánějí se k jazykovému učivu a počtům (formalní stránce učiva!). Dívky k náboženství a počtum. Také věk má vliv na různou oblibu předmětu, většinou tak, že se obliba sesiluje nebo seslabuje. Jmenovitě sesiluje se neoblíbenost katechismu u hochu, za to roste oblíbenost biblické dějepravy.

Zvláštního výsledku dodělal se pokus o vyšetření záliby žáků střední školy pro dějiny. Prohlásilo se pro oblíbenost polit. válečného dějepisu 37% žáků, pro kulturní dějiny 63% žáku. A dívky při tom jevily pro válečné dějiny větší zájem než hoši — u hochu obliba 34%, u dívek stoupla na 40%. Za to u kulturních dějin hoši vykazují 66%, dívky 60% záliby. Ale i při kulturní historii je ještě zájem zcela rozdílný. Dívky zajímá nejvíce umělecká historie řecká, méně umění rytířské doby, velmi málo jeví zájmu pro socialní vývoj. Hoši zase mají pro tento vývoj zájmu nejvíce, méně pro kulturu rytířské doby, nejméně pro řecko-římskou.

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. (Nový branný zákon. — Č. d.) Při horském dělostřelectvu bude zřízeno 5 nových plukův a 1 samostatná divise. Horské dělostřelectvo jest nyní silné 7 pluků (7. pluk byl 1. května t. r. zřízen v Dubrovníku). — Poněvadž opevnění podél říšských hranic byla rozšířena, sesílí se též pevnostní dělostřelectvo o 7 praporů pevnostních dělostřelců. Dosud skládá se pevnostní dělostřelectvo ze 6 plukův a ze 7 samostatných praporů (samostatné prapory č. 6 a č. 7 byly zřízeny 1. května t. r. v Krakově a v Komárně); dohromady z 21 praporů. Po přijetí nového branného zákona stoupne tedy počet praporů pevnostního dělostřelectva na 28. Při pevnostním dělostřelectvu zřídí se též nová oddělení elektrických osvětlovačů.

Technické vojsko, zvláště dopravní, bude značně po příkladu jiných států rozmnoženo. Již nyní schází 1 zákopnický prapor (pro 16 armádních sborů jest k disposici jen 15 zákopnických praporů). Též pro službu pevnostní zřídí se asi z nynějších 5 setnin zákopnických praporů (rozvinou se při mobilisaci v 5., 6. a 7. setninu pro pevnostní a obléhací službu, kdežto setniny č. 1—4 jsou určeny pro službu při polní armádě) prý samostatné zákopnické prapory pro pevnostní a obléhací službu. — Po zvýšení kontingentu nováčků zřídí se 1 mostařský prapor, potřebný pro stavbu těžkých silničních mostů, kterému se má přiděliti též kádr pro oddíly ku kladení říčních min. — Dopravní vojsko dojde největšího rozšíření. Zřídí se 2. železniční pluk, telegrafní kádr nynějšího železničního a telegrafního pluku se od tohoto oddělí a rozšíří se v celý telegrafní pluk. Vzduchoplavecké oddělení sesílí se ve vzduchoplavecký prapor a automobilový kádr rozšíří se v automobilové oddělení. — Následkem toho bude se dopravní brigáda skládati ze 2 železničních pluků, 1 telegrafního pluku, 1 vzduchoplaveckého praporu a 1 automobilového oddělení.

Vozotajstvo rozmnoží se o 10 polních a o 15 horských škadron, mimo to zřídí se 2 kádry pro horské škadrony. — Zdravotnictvo, zásobovací oddíly a oděvní ústavy obdrží mužstvo, scházející jim nyní na předepsaný mírový stav.

Projektováno jest zřízení armádního sborového velitelství v Celovci nebo v Lublani, možná též v Brně. Pozemní ozbrojená moc naší monarchie bude seskupena v 6 armád; v míru za armádní inspektory ustanovení vyšší generálové převezmou z pravidla ve válce velitelství armadních sborů jich armádní oblasti. Dle reorganisace vozotajstva lze souditi, že 6., 10. a 11. armádní sbor bude tvořiti jednu armádu, 1., 2. a 3. armádní sbor druhou armádu, 5. a 13. armádní sbor třetí armádu, 8., 9. a 14. armádní sbor čtvrtou armádu, 4., 7. a 12. armádní sbor pátou armádu a 15. a 16. armádní sbor šestou armádu. Když se zřídí 17. armádní sbor v Celovci nebo Lublani a 18. armádní sbor v Brně, dojde k novému seskupení v oblastech armádních inspektorátů.

(O. p.)

gracie respectu vite proficientis, cum subiungit: *spiritu ambulemus.* Gracie enim est vitam rectificare[a]) iuxta illud apostoli ad Gal. 5[1]): *Si spiritu ambuletis, desideria carnis non perficietis.* Effectus igitur gracie divine respectu anime est vivificare per inherenciam presentem, sed respectu vite proficientis est eius rectificare per efficaciam excellentem. Vivificat autem, quia est spiritualis calor; rectificat vero, quia est spiritualis splendor. Calor autem, cum sit fomentum vite, est confovendus; splendor autem, cum sit ornamentum substancie,[b]) est ostendendus. Et ideo presencia gracie respectu anime est desideranda, qua *spiritu vivimus,* sed efficacia gracie respectu vite est per bona opera manifestanda — ideo *spiritu ambulemus.* In hoc enim, quod dicit *spiritu ambulemus,* hortatur nos ad continuacionem operis, ut de virtute in virtutem procedamus, sicut de sanctis animalibus dicitur Ez. 1[2]): *Non revertebantur, cum incederent, sed unumquodque coram facie sua gradiebatur.* Vbi dicit Gregorius: *Sic a terrenis actibus ad spiritualia sancti transeunt, ut nullatenus ulterius reflectantur.* Gradus autem virtutum, per quos nobis procedendum sit, ostenduntur 2. Petr. 1[3]): *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scienciam, in sciencia autem abstinenciam, in abstinencia autem pacienciam, in paciencia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autem fraternitatis caritatem.* Per duas primas, que sunt fides et virtus i. e. obediencia, et ultimam, que est caritas, ordinamur quoad deum; per duas medias, que sunt sciencia i. e. discrecio et abstinencia, ordinamur quoad nos[c]); per reliquas, que sunt paciencia, pietas et amor fraternitatis, ordinamur quoad proximum. Fides autem omnibus preponitur, que est fundamentum spiritualis edificii, nam *quicunque wlt salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem,* ut habetur in simbolo. Per hanc enim hic vivamus per graciam et in futuro vivemus per gloriam, quam nobis concedat fidei nostre precipuus fundator Jesus[d]) in secula benedictus. Amem.[e])

[1]) v. 16: Spiritu ambulate et... — [2]) v. 9. — [3]) v. 5—7.

---

a) B vivificare. — *b*) B substanciale. — *c*) A vynech. per duas medias — quoad nos. — *d)* B Jesus Christus. — *e*) A má přípisek: Explicit sermo Mgri Stephani de Palecz, doctoris s. theol., contra Huss et suos sectatores, qui tenuit articulos Wikleff. B: Explicit sermo Mgri Stephani de Palecz contra duos articulos Wyckleff, quorum primus est: Illi qui..., secundus art.: Licet alicui...

Mgri Stanislai de Znoyma
Tractatus de romana ecclesia.

(Z víd. kod. dv. 4933 fol. 60a—67b coll. s praž. kap. C 66/1 163[1]a—168[1]b a víd. dv. 4941 19a—25a.)

Tractatus Mgri Stanislai de ecclesia. 60a

Quia misticum et ecclesiasticum compositum tocius ecclesie per orbem terre diffusum debuit sicut orbiculariter illuminare lumine fidei, qua[a] fide formaliter et recte crederetur universa materia katholica et ecclesiastica: igitur Christum, qui est lux mundi (Joh. VIII) active et obiective illuminans totum mundum ad recte credendum materiam iam pretaxatam, postquam pro consummacione sue manifeste et sensibilis conversacionis et illuminacionis exiret de hoc mundo ad patrem, oportebat ex se effundere et constituere super terram in aliquo manifesto toti orbi mistico et ecclesiastico composito officiariam fontalem lucem fidei, qua fide credimus; ubi tale misticum compositum ecclesiasticum per fontalem lucem sibi manifeste infusam officio et auctoritate ecclesiasticis totum orbem veluti orbiculariter illuminaret in recta fide.

Huiusmodi autem misticum et ecclesiasticum compositum constabat ex capite principe apostolorum Petro et collegio aliorum apostolorum Christi, quibus simul Christus dixit[1]: *Vos estis lux mundi* (Mat. V.). Et quia non solum tempore illorum apostolorum tunc[b] in terris vivencium, sed semper et continue post orbis terre est a tali fonte lucis manifeste super terra alicubi manente auctoritate eadem et potestate ecclesiastica orbiculariter illuminandus: oportet talem fontalem lucem semper et continue remanere in aliquo manifesto mistico et ecclesiastico composito ex capite et corpore[c] mistico et ecclesiastico. Quod quidem compositum manifesta in se auctoritate et poteste mistica habet illuminare sicut orbiculariter lumine recte fidei totum orbem terre. Et non potest inveniri nec dari aliud tale misticum compositum et ecclesiasticum quam compositum ex mistico ecclesiastico capite puta papa et corpore collegio cardinalium, quod certe compositum est et dicitur Romana ecclesia. Cum enim tale compositum ex capite et corpore misticis

[1]) Mat. 5, 14.

---

a) A quia. — *b)* A qui. — *c)* A vynech. et corporc.

et ecclesiasticis sit in hac quadam ecclesia, ipsum utique est et dicitur
60b Romana ecclesia, / eo quod sessione et martirio b. apostolorum Petri et Pauli in Roma ipsa Roma sit consecrata pro sede talis ecclesie, in qua papa existens caput est successor Petri in officio ecclesiastico et collegium cardinalium existens corpus est successor collegii aliorum apostolorum Christi.

Et ipsa ecclesia Romana quoad formam est eadem ecclesia, que fuit Petri capitis et corporis, collegii sc. aliorum apostolorum, ut que in occidente legis peccati erat capitalis sedes gentilitatis, fieret in oriente legis gracie capitalis sedes christianitatis.

Item quia supra dictum misticum et ecclesiasticum compositum tocius ecclesie per orbem terre diffusum debuit sicut orbiculariter dirigi et regi in universa materia catholica et ecclesiasica: igitur consimili racione sicut supra tactum est Christum, qui est per se princeps et rex regni ecclesiastici et ecclesie per orbem terre diffuse, sicut de eo patet Joh. XIX et Ps. XX et in aliis, cum iturus esset de hoc mundo ad patrem, oportebat super terram effundere in aliquod manifestum mundo compositum misticum et ecclesiasticum ex capite et corpore misticis fontalem plenitudinem potestatis et officii ecclesiastici ad regendum et dirigendum omnes parciales ecclesias et universitatem christifidelium in universa materia catholica et ecclesiastica. Hoc autem compositum misticum constabat ex capite principe apostolorum Christi, cum et illi capiti dictum est Mat. XVI.[1]): *Tibi dabo claves regni celorum et quodcunque ligaveris super terram* etc. et postea sibi cum collegio aliorum apostolorum Mat. XVIII.[2]) dictum est: *Quemcunque solveritis super terram, erit solutus et in celis.*

Et sicut in perfecto composito naturali et animali est sensus unus communis sicut totalis et universalis, quo ipsum compositum veluti totaliter et universaliter sentit, iudicat et discernit omnia per se et per
61a accidens sensibilia, / et sunt ibi plures sensus parciales et particulares, quibus compositum veluti parcialiter et particulariter sentit, iudicat et discernit particulares et parciales materias sensibilium: sic optime a Christo et spiritu sancto ordinatum est, ut post exitum Christi ex hoc mundo fuisset tale misticum et ecclesiasticum compositum ex capite Petro, in quo sicut sensus communis appropriate et formaliter existeret ecclesiastica auctoritas tota et universalis distribuendi universaliter et totaliter ac iudicandi universam materiam katholicam et ecclesiasticam. Constaret eciam illud idem compositum ab alia parte ex corpore, collegio sc. aliorum apostolorum, in quo sicut prime et precipue post communem et totam ecclesiasticam auctoritatem existerent appropriate et formaliter particulares et parciales auctoritates ecclesiastice et potestates regendi

---

[1]) v. 19. — [2]) v. 18: Quecunque solveritis super terram, erunt soluta...

ecclesias, discernendi et iudicandi materias ecclesiasticas veluti parcialiter et particulariter, ita quod totum illud ecclesiasticum compositum et ex parte capitis sui velut totaliter et universaliter et ex parte corporis velut secundum primos et precipuos sensus parciales et particulares parcialiter et particulariter haberet officio suo ecclesiastico discernere universam materiam katholicam et ecclesiasticam et in hac materia curam habere omnium aliarum ecclesiarum et universorum christifidelium.

Item quia universitas christifidelium, que est perfectum Christi regnum ecclesiasticum super terram, fide habens pergere [a] ad claram dei et divinorum visionem, propter sui magnam indigenciam ab una parte et ab alia parte propter perfeccionem obediencie et subieccionis habet recipere perfectam in fide et tota materia katholica et ecclesiastica disciplina informacionem et direccionem visibiliter in humanis factam: igitur talis universitas et tale / regnum ad hoc re- 61
quirit perfectum regitivum per visibilem in humanis conversacionem, in quo certe regitivo sit principium formale et forma mistica et ecclesiastica, complectens in se universalem ac totam potestatem ecclesiasticam regitivam et informativam et primas post illam particulares huiusmodi ecclesiasticas potestates, sicut sensum communem ab una parte et sensus particulares ex alia parte, sicut anima in corpore animalis. Tale igitur perfectum regitivum per visibilem conversacionem in humanis oportet quod sit compositum ex capite, in quo sit appropriate et non parcialis et particularis sed universalis et totalis potestas ecclesiastica, quod caput est papa, et ab alia parte sit compositum ex corpore, quod est collegium cardinalium, in quo sint appropriate prime particulares potestates sic regendi; et in toto composito sit appropriate mistica et ecclesiastica forma, complectens in se et ab una parte universalem totam potestatem et ab alia parte illas primas precipuas et particulares potestates. Sicut est in perfecto naturali et animali composito, ubi perfecta anima complectitur in se ab una parte sensum communem universaliter et totaliter senciendi et discernendi totam materiam sensibilium et ab alia parte sensus particulares senciendi particulariter parciales materias sensibilium. Et pro sensu [b] communi appropriate requirit organum caput et pro particularibus sensibus appropriate membra et corpus, ut ipsa anima mediantibus illis sensus suos illos exerceat. Sic simile est de forma illa mistica et composito mistico.

Item quod compositum misticum in tali forma mistica et duplici eius potestate sc. universali et particulari existens est sancta Romana ecclesia sepe dicta. / 62

Et quia consimili racione, sicut supra tactum est, oportet semper et continue pro regimine ecclesie per orbem terre diffuse remanere illam fontalem plenitudinem potestatis ecclesiastice super terram mani-

---

a) A spargere. — *b*) A consensu.

feste in aliquo manifesto mistico et ecclesiastico corpore ex capite et corpore ecclesiasicis constituto, quo veluti orbiculariter ecclesia per orbem diffusa officio ecclesiastico regatur et dirigatur, ad quod manifestum misticum et ecclesiasticum corpus de omnibus mundi partibus recurrerent christifideles in ambiguis et dubiis circa materiam katholicam et ecclesiasticam, que in partibus suis sufficienter expediri non posset. Talis autem est Romana ecclesia, cuius caput est papa et collegium cardinalium corpus, existentes manifesti successores in predicto officio ecclesiastico et predicta fontali plenitudine potestatis ecclesiastice super terram. Sicut hoc testantur sancti doctores Jeronimus, Augustinus, Ambrosius et Gregorius, Bernhardus, communitas sapiencium doctorum ecclesiasticorum et scolasticorum plus quam per mille annos et similiter communitas tocius cleri in mundo et tocius christianitatis; semper habentes illud ecclesiasticum et misticum compositum ex capite papa et corpore collegio cardinalium pro Romana ecclesia et talem Romanam ecclesiam in capite et corpore suo pro manifestis veris successoribus in officio ecclesiastico predicto Petri principis apostolorum et collegii aliorum apostolorum. Testantur hoc idem multa et varia scripta sacri iuris canonici.

Item sicut perfectum corpus naturale et animale continuo manet idem secundum formam, que est formale principium universaliter et totaliter ab una parte et particulariter ac parcialiter ab alia parte senciendi materiam sensibilium, secundum partes tamen materiales potest variare: sic Romana sepedicta ecclesia existens misticum et ecclesiasticum compositum, cuius partes materiales per accidens
2b ad compositum illius compositi / concurrentes sunt persone paparum et cardinalium, sibi in dicta Romana ecclesia semper in successione permanente succedencium, potest variari in talibus partibus materialibus et aliquando cum intercisione esse ad tempus acephala, pro tali tempore carens persona pape, in qua esset formaliter tota universalis potestas ecclesiastica, ipsa tamen Romana ecclesia existens huiusmodi sepedictum compositum semper manet eadem secundum formam,[a] que est formale principium in dicto composito et in dicta ecclesia universaliter et totaliter ab una parte et particulariter et parcialiter ab alia parte illuminandi auctoritative et officialiter ecclesiam per orbem terre diffusam ad recte senciendum credendum in tota materia fidei et universa materia ecclesiastica atque per duas claves ecclesie, sciencie et potestatis, cognoscendi et iudicandi in universa materia katholica et ecclesiastica et quod cognitum et iudicatum est exequendi, mandandi et faciendi.

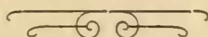
Item licet partes materiales in illa Romana ecclesia et in illo composito ecclesiastico, sc. persone paparum et cardi-

---

a) A sed forma.

Ročník XXVIII. Číslo 12.

HLÍDKA.

První zánik cistercienského kláštera ve Žďáře r. 1614.

Napsal Jan Tenora. (Č. d.)

Takovou skutečně dosti dobře složenou a poměrům se přizpůsobující prosbou obrátili se na císaře asi začátkem roku 1603 a snažili se dosíci, by byla vyslyšena. Poslali do Prahy vyslané své, aby tam zakročovali. Pobývali tam mnoho týhodnův očekávajíce vyřízení, a stálo to obec mnoho škod a útrat. Docílili sice zase průtahu a odkladu, a poručení císařské se přísně nevykonávalo, — ale byla to zase jen lhůta, která na konečném výsledku ničeho nemohla změniti.

Kardinál nemoha se dočkati, že by Žďárští učinili poručení císařskému zadost, psal 8. srpna 1603 opět císaři, že Žďárští jeho dosavadní poručení tak lehce kolem sebe pouštějí, a nikterak nechtějí uposlechnouti. Dovozoval, že taková neposlušnost a pohrdání bude na zlý příklad u znamenitějších než jsou tito ubozí Žďárští, že také do budoucna zůstanou tvrdošíjně v neposlušnosti proti své vrchnosti, a že také císaři na potupu vysmějí se jeho poručením, nebude-li se proti nim nic činiti a nebudou-li potrestáni. Proto prosil císaře, aby je ještě jednou pohnal a jim poručil, aby složili biskupovi povinnou poslušnost a poddanost, a aby zachovávali slušně poručení císařská také do budoucna, nebo aby císař kardinálovi dovolil a přikázal, aby sám Žďárské mocně donutil, aby to vykonali, že zajisté lehko by je přivedl k tomu, aby odložili svou tvrdošíjnost a šetřili rozkazů císařských. Po dobrotě svede se s nimi málo nebo nic, a to proto, že již od kolika let se

nepodniklo proti nim nic vážného, aby se báli a byli k poslušnosti přiměni.[1])

Císař učinil po žádosti kardinálově. Dne 1. prosince 1603 poroučel všem úředním osobám Žďárským, aby se ve dvou nedělích pořád zběhlých od dodání tohoto poručení postavili na hrad Pražský a s sebou v originálu přinesli potvrzení dané jim od císaře r. 1594 na jejich privileje.[2])

Žďárští však poslechli jen částečně. Dostavili se sice rychtář, starší obecní a konšelé městečka Žďáru a Horní i Dolní Bobrové na hrad Pražský, — ale nedonesli s sebou onoho potvrzení svých privileji a nesložili ho do kanceláře České. Pro tu neposlušnost byli z poručení císařova dáni do vězení na hradě Pražském. Aby jim odtud pomohli, podali Václav Hájek ze Žďáru, Martin Mašín a Lorenc z Bobrové suplikaci k císaři. Ale nadarmo; císař poručil dáti za odpověď, dokudž toho potvrzení do kanceláře České nenavrátí a v tom se poddaně a poslušně nezachovají, že uvězněni nebudou nikterak propuštěni.[3])

Zůstávali tedy ve vězení drahný čas, až tam i jeden z nich se pobodal, avšak ne životu nebezpečně.[4]) Teprve 3. června 1604 poroučel císař hejtmanu hradu Pražského Šťastnému Mošovskému z Moravčína, aby ty vězně propustil, když učiní na sebe zápis, že nechtějí z měst Pražských odjížděti, dokud by potvrzení onoho nesložili a neodeslali.[5])

Ale ani tehdy nestalo se po vůli císařově; doma ve Žďáře nechtěli o tom ani slyšeti, aby vrátili potvrzení svých privilejí. Měli také zastance a přímluvčího p. Viléma Dubského; jemu bylo císařem uloženo, aby jako soused podal zprávu o záležitosti žďárské. A p. Dubský, „člověk religii svaté velice odporný,“ postavil se Žďárským po bok proti kardinálovi, a napsal memorial ke komoře České, který byl pak odevzdán prokuratorovi císařskému a jiným radům, v němž upíral kardinálovi právo na klášter. Kardinál dověděl se o tom brzy a chtěl rozhodně proti Dubskému zakročiti. Tu p. Dubský vydal se do Prahy a podal u komory dvorské prosebný spis k císaři, v němž se omlouval

[1]) V k.-a. archivě v Kroměříži dopisy a koncepty z r. 1603-II. současná německá kopie.

[2]) Místodržitelský archiv v Praze: Missiven Bd. 111 z r. 1603, fol. 289 v.

[3]) Tamže, Bd. 113 z r. 1604, fol. 94.

[4]) K.-a. archiv v Kroměříži, volná akta z r. 1604; list Erasma Heidelia z 2. června 1604.

[5]) Místodržitelský archiv v Praze: Missiven Bd. 113 z r. 1604, fol. 115.

vzhledem k memorialu, že prý to rozkazem císařovým učinil, pročež bylo-li by z toho nějaké nebezpečí nebo nesnáz, aby ho císař bránil. Ale tato výmluva nebyla pravdiva, neboť nebylo mu nic takového poručeno, ale míchal se do věci, do které mu nic nebylo, a překročil účel rozkazu. Tak nadarmo také dělali si Žďárští naději pro zakročení p. Dubského; ani nebyl ten pán nijak oblíben a zjednal si svými urážkami mnoho nepřátel.[1])

Ale Žďárští přece jen trvali na svém a heslem jejich bylo: nepovoliti a raději úřední osoby své v Praze obětovati. Marně tam čekali, že přece snad ono potvrzení z domu zasláno bude. Nemohouce se dočekati těšili se nadějí, kdyby se domů vrátiti směli, že by své spolusousedy přiměli k tomu, aby vrátili ono potvrzení do kanceláře České dvorské, pročež prosili císaře, aby jim volno bylo navrátiti se domů. Rudolf II. svolil 28. července 1604 a propustil vězně do šesti neděl pořád zběhlých, aby v tom čase doma vyjednali vrácení toho potvrzení; kdyby se však toho od nich nestalo, měli se zase v tom čase postaviti na hradě Pražském v témž místě, odkudž propuštěni jsou.[2])

Jak konečně dopadlo neposlušenství Žďárských v této příčině, lze dobře tušiti, třebas že nelze určitě doložiti. Ještě v srpnu odporovali a nedbali na rozkazy zemského hejtmana markrabství Moravského p. Karla z Liechtenštejna.[3]) Ale bylo to poslední vzepření se Žďárských. V dalších poručeních císařských není již řeči o vrácení onoho potvrzení, není ani další stížnosti kardinálovy v tomto směru, z čehož možno jen usuzovati, že Žďárští byli přinuceni vrátiti potvrzení, které si „neslušně a pokoutně omylnými zprávami svými“ a bez vůle a vědomí svého fundatora byli vyjednali.

Kardinál Dietrichštejn dosáhl tedy, oč již předchůdce jeho tolik usiloval. Vyhrál v jedné srážce, kde tak houževnatě se mu odpíralo, a použil hned vítězství svého. Stanul pevněji v odbojném městečku a přecházel k upevnění svých posic, aby konečně zvítězil na celé čáře. Již r. 1603 počal reformaci katolickou ve Žďáře a poddaní byli k náboženství katolickému přivozováni s výsledkem, tak že v městečku katolíci nabyli většiny. Fary klášterní byly všecky již za času opata Ekharta z Swoben obsazeny katolickými faráři, ale poddaní klášterští

[1]) K.-a. archiv v Kroměříži, volná akta; listy Heidelovy ke kardinálovi z 2. června, 5. a 16. srpna 1604.

[2]) Místodržitelský archiv v Praze: Missiven Bd. 113 z r. 1604, fol. 137 v.

[3]) List Heidelův ze 16. srpna 1604.

kromě Žďáru zůstávali takměř všichni nekatolíky. Neduživý opat Vadian a mnichové v klášteře sami o reformaci nedbali a „podle vůle a libosti se všecko přehlídalo“ a dovolovalo, tak že soused žďárský Jan Krumbach osmělil se také toho, že na místě všech poddaných klášterských žádal opata, „aby jim ty dvě víry, totiž katolická a sub utraque, pasírované byly,“ a „aby je při augšpurské konfessi zanechal.“

Opat Vadian neužil v klášteře dobrých časů. Konečně odejel z kláštera; domnívaje se zase zdraví dojíti, oddal se na faru zvolskou, a tam za některé časy pozůstával. Potom zase vrátil se do kláštera. Když se však opět roznemohl, dal se zase dovézti na faru zvolskou, a tam umřel na podzim 1604. Převor v klášteře nechtěl ani dovoliti, aby byl pochován v klášteře, a tak pohřben byl v kostele zvolském. Úředník žďárský Mikuláš Vodička jel na pohřeb se svým písařem Adamem a vzal s sebou ze Žďáru Řehoře Říhu Lisovského, rektora školy se žáky. Při mrtvém těle zpívali vigilie, a jak neseno bylo, figurovali; úředník také poručil je ke hrobu doprovoditi s osmi rytířskými svícemi. Z kněží byli na pohřebě dva přespolní, z Rozsoch kněz Albrecht a kněz Krištof; okolní poddaní byli tam také.

Po smrti opatově dojel na Žďár sám kardinál Dietrichštejn, vrchní pán a fundator kláštera. Ale Žďárští a ostatní poddaní klášterští trvali ještě v oposici. Byli obesláni všichni do kláštera, ale „pranic nechtěli kardinála za vrchního pána přijati.“ Jak si kardinál stěžuje, chovali se k němu nešetrně, pronášeli proti němu protimyslné řeči a slova, ano i skutkem dopustili se dosti velikých nevážností a dávali svým jednáním příčinu k pozdvižení a vzbouření. Zase byl to Jan Krumbach, který před kardinálem promluvil, aby je při konfessi augšpurské zachovati ráčil, potom že hned slibovati chtějí. Kardinál odpověděl, „aby se do času jiného spokojili.“ Skutek Krumbachův vystihuje myšlení poddaných a hlavní příčinu odporu proti biskupům olomouckým, byť i starší z městečka Žďáru Petr Kalina tvrdil, že učinil tak Krumbach o své ujmě a bez dovolení jiných spolusousedů a že bylo mu pak od obce i úřadu domlouváno, proč to učinil, nemaje poručení žádného.[1])

Než kardinál byl odhodlán tenkráte neustoupiti. Zůstal na Žďáře sám a odtud vypravil své komisaře a vyslance k císaři do Prahy, jsa rozhodnut neodcházeti, dokud nebude těm věcem konce a dokud

---

[1]) Svědomí k potřebě J. V. K. M. p. Františka kardinála z Dietrichštejna . . . z r. 1606 v archivě augustinském v Brně.

svévole poddaných nebude uklidněna. Dočekal se odpovědi od císaře datované ze dne 9. listopadu 1604, kterou císař Žďárkým poroučel pod nemilostí svou císařskou a skutečným na hrdle trestáním, aby se ke kardinálovi jakožto k fundatoru kláštera žďárského náležitě chovali, jeho za pána vrchního a opravce měli a drželi a jemu náležitou poslušnost vykonávali. Pokud by se toho od nich nestalo, že by to císař jiným prostředky při nich opatřil a neposlušnost, všetečnost a svévolnost jejich jiným ku příkladu dal skutečně ztrestati.[1])

Komisaři vrátili se s tímto poručením císařovým, ale nechtěli jich do kláštera ani pustiti, nýbrž musili před vraty státi. Zase doklad, jak všecko bylo podníceno a popuzeno proti kardinálovi, jenž byl nucen stále dovolávati se pomoci; obrátil se i na nuncia apoštolského, který pak vyjednával s nejvyšším kancléřem.[2]) Dosáhl však přece kardinál podle všeho cíle svého a poddaní konečně jej za fundatora přijali a hold mu učinili. Když zase odjížděl, ustanovil místo sebe na Žďáře na dohled a dozor kanovníka olomouckého Jana Lobenštejna z Allenwertu.[3])

K uklidnění pobouřených myslí v samém klášteře žďárském nepřispěl ovšem ani pokus kardinálův ujati se odúmrti po opatu Vadianovi. Měl sice podle smlouvy jeho předchůdce s knížetem minstrberským na ni právo, jakož měl právo také na slušné vychování své s jistým počtem osob a koní, — ale bylo otázkou, co vlastně odúmrtí po opatech jest rozuměti. Kardinál za odúmrť tu pokládal obilí, dobytek, víno i jiné movité věci, které by se při klášteře našly, ale proti takovému výkladu postavili se mnichové, kteří zajisté prostřednictvím svého visitatora opata zbraslavského dovolávali se zakročení a ochrany císařovy. Rudolf II. zakročil skutečně a prostředkoval. V listě svém ze dne 4. února 1605 uznával, měla-li by se vždycky po smrti opatově odúmrť tím způsobem bráti, že by musil klášter velmi schudnouti, a že by bratři v něm zůstávající nemohli míti svého vychování, a že by mezi fundatory a konventem vždycky zůstávalo nějaké nedorozumění a nesrovnání. Poukazuje pak dále na okolnost, že ve smlouvě směnné z r. 1588 již jest naznačeno, aby o povinnosti kláštera k fundatoru stalo se jisté porovnání mezi funda-

[1]) Místodržitelský archiv v Praze: Missiven, Bd. 113 z r. 1604 fol. 195 v — 196.
[2]) K.-a. archiv v Kroměříži, volná akta; list Heidelův z 15. prosince 1604.
[3]) Steinbach mylně jmenuje ho z Allonsertu.

torem a opatem a konventem žďárským, chtěl, aby takové porovnání bylo uskutečněno a proto ustanovoval za komisaře císařské, jak by všemu spomoženo bylo a stálé narovnání o tyto povinnosti se stalo, p. Ladislava z Lobkovic, Krištofa Pruskovského a Jana Mošovského z Moravčína na Stražisku, podkomořího markrabství Moravského, jimž ukládal, aby se snesli o jistý den a příležité místo, sročili kardinála i visitatora zákona cistercienského Antonína Flaminga, opata zbraslavského, s konventem žďárským a smluvili a porovnali fundatorské povinnosti, pokud možno, povlovným způsobem, avšak na ratifikaci císařskou. Kdyby jich však o to nijak nemohli porovnati, aby podali o všem dostatečnou zprávu císařovi se svým dobrým zdáním.[6])

(P. d.)

[6]) Místodržitelský archiv v Praze: Missiven, Bd. 114 z r. 1605 fol. 30—31.

Vývoj a snahy české filosofie.

Napsal Dr. Jos. Kratochvil. (O.)

Frant. Drtina (nar. 1861) jest profesorem filosofie a paedagogiky při české universitě v Praze. Pracuje o dějinách filosofie řecké a zkoumá myšlenkový ráz vývoje lidstva. Podobně jako Masaryk vidí vrchol vývoje v humanitismu, prohloubeném a zvroucněném křesťanství. Humanita vzniká v životě rodinném, vyvíjí se v lásce k národu a vrcholí v lásce k lidstvu. Křesťanství Drtinovo však stejně jako náboženství Masarykovo zbarveno jest hodně citově a pantheisticky. Tedy zase náboženský sklon české filosofie!

Pravé vzdělání humanitní, učí Drtina, nemůže se omeziti na odbornou práci vědeckou, nemůže býti vyčerpáno sebe dokonalejší vyspělostí v určité dovednosti praktické, nýbrž musí především usilovati o to, by poznalo, co jest smyslem života lidského, musí vyjasniti si poměr svůj k posledním otázkám jsoucna, musí porozuměti významu filosofie, vědy, náboženství i umění. Positivism jest neucelené rozdrobení lidských vědomostí. Filosofie pravá chce býti souhrnem veškeré vědecké práce za účelem jednotného světového názoru v soustavu uvedené.

V poslední době pracuje Drtina ponejvíce v paedagogice a o reformě školství. Návrhy jeho jsou velmi rozmanité a praktické. Spisy: Třídění jevů duševních v řecké filosofii 1890, O studiu filosofie ve Francii 1893, O apperceptci a jejím významu ve vyučování 1896, Myšlenková povaha středověku 1898, Nástin dějin vyššího školství a theorií paedagogických ve Francii 1898, Myšlenkový vývoj evropského lidstva 1902, Předmět a problemy filosofie 1904, Přírodní vědy a vzdělání humanitní 1907, O základech novověkého názoru životního 1909 a jiné menší studie.

Kdežto Masaryk a Drtina zůstávají na panthesticky zbarveném stanovisku křesťanském, odmítá Fr. Krejčí (nar. 1858) jakékoliv stanovisko náboženské, ač i u něho sklon k pantheismu nedá se popříti. Krejčí hájí positivism. Poznání člověka cílí k vystižení vztahu mezi ním jakožto individuem se uvědomujícím a jeho okolím takovému, aby na základě jeho život byl možný. K tomu stačí znáti skutečnost světa smyslového, stačí znáti jsoucno, jak se našemu vědomí jeví, jak se v našem vědomí obrazí skrze smysly; stačí znáti skutečnost relativní. Život člověka jest částí života celku. Člověk

nemůže uvědomiti, jaký jest cíl světového dění, ale uvědomuje se, že život jeho k tomu přispívá. Žíti a moci žíti jest cílem člověka ve světě jevů. Vývoj mravnosti jest dokonalejší a dokonalejší si uvědomování přirozené nutnosti ovládající život člověka a řídící jej v souhlase s životem celku. Ve službě tohoto vývoje jest veškera činnost člověka duševní, všechno myšlení: tudíž i věda, náboženství a filosofie i umění. Spencer, Nietzsche a Tolstoj charakterisují mu tento názor.

Psychologii pokládá Krejčí za vědu samostatnou, na filosofii nezávislou. Tím vyplývá její empiričnost. Základní stav duševní jest počitek, cit a vůle jsou v něm již obsaženy. Hlavní dílo jeho jest Psychologie I, II, III, vycházející v knihovně „Dědictví Komenského“. Z ostatních jmenuji: Element psychologický 1895, Zákon associační 1895, Logika a psychologie pro školy 1897—98, O filosofii přítomnosti 1904, Svoboda vůle a mravnost 1907 a jiné menší studie v Naší Době a České Mysli, kterou rediguje společně s prof. Čádou.

Hluboce filosoficky založen jest universitní profesor Frant. Čáda (nar. 1865). Spisy jeho ukazují neobyčejnou kritickou schopnost v řešení problemů noetických a tím ovšem i metafysických. Noetika zkoumá pravdivost našeho poznání, jest to nauka o povaze, původu a rozsahu i hodnotě poznání lidského. Znakem jejím jest jistota, zřejmost čili stav duševní, který možno zváti věrou, přesvědčením, kterým souhlasíme s jistou výpovědí nebo jistým soudem. Všecko naše vědění a poznání jest víra jakožto vniterný, další analysi se vymykající stav přesvědčenosti. Soud tedy jest klad vztahu dvou pojmů nebo představ, anebo vztahu mezi představou a skutečnou věcí. Proti skepticismu jedinou záchranou jest probabilism.

Poznání jest jev psychický, který vždy vykazuje dvě stránky: subjektivní a objektivní. K tomuto rozlišení dospívá reflexe noetická záhy. Ne tak záhy uvědomí si však příčinu, proč úvaze o poznání vtírá se ono rozlišení. Vzniknou spory mezi nejrůznějšími odstíny „racionalismu“ a „empirismu“, jichž výsledkem jest skepse úplná nebo umírněná (agnosticism, probabilism, kriticism). Tu však mysl lidská neustane, hledá cesty nové, zdravější. Čáda projevuje tu v kritickém rozboru a osvětlení těchto nových cest obdivuhodnou prozřetelnost a hloubku filosofického nazírání.

Podobně jako záhady noetické podrobuje svému rozboru a kritickému ocenění i záhady metafysické. Čádovy Rozhledy po systémech filosofických v posledních ročnících „České Mysli“, stejně

jako odborné jeho studie o paedopsychologii svědčí o jeho píli i hloubce filosofické. Záslužná jest též jeho činnost v oboru dějin filosofie, zvláště starší české filosofie. Ze spisuv uvádím: John Stuart Mill, Pojem a obor logiky 1893, Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla 1894, Hynova psychologie 1902, Rozhledy noetické 1904, o filosofii V. Zahradníka a jiné studie v různých revuích.

Profesor fysiologie při české universitě Fr. Mareš (nar. 1857) přibližuje se názorům Kantovým, že všecky poznatky čistého rozumu a mysli a priori, jako formálné podmínky zkušenosti, tedy materialism, aetherism, energetism a pod. patří do přírodovědecko-metafysické dogmatiky. Spisy: Idealism a realism v přírodovědě 1901, Principie theoretického poznání a mravného konání dle Kanta 1902.

Menší studie filosofické napsali o nejrůznějších otázkách F. X. Procházka, Oldřich Kramář, Ot. Kádner; Ant. Krecar, Bř. Foustka, A. Heveroch, O. Fr. Vaněk, Petr Durdík, V. Tille, G. Tichý, J. Mikš, E. Rádl a četní jiní.

Filosofii křesťanskou na podkladě zásad sv. Tomáše Akvinského pěstují ponejvíce učiliště bohoslovecká. Vykonána tu řada pozoruhodných prací. Největších zásluh o thomism získali si Josef Pospíšil a Pavel Vychodil vytvořením názvosloví.

Pavel Vychodil (nar. r. 1862 v Přemyslovicích na Moravě) podal celému hnutí thomistickému nutný základ svými překlady z Aristotela: Kniha o básnictví, Knihy o duši, Etika Nikomachova, Politika. Překlad opatřen jest vhodným výkladem. Ze samostatných prací jmenuji: Důkazy jsoucnosti Boží a dějiny jejich (1889), Básnictví a mravouka (1896), Poetika (1897), Apologie křesťanství I, II (1896), dílo to v tomto oboru prvořádné. V thomismu nevidí Vychodil suchou a nehybnou doktrinu středověkou, nýbrž filosofii, kterou možno obohacovati novými zdravými myšlenkami doby moderní.

Josef Pospíšil (nar. r. 1845 ve Velkém Meziříčí) napsal důkladné dílo: Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského. Část první: Materialní logika, noetika a všeobecná metafysika vyšla r. 1883. Dvousvazková část druhá: Kosmologie se zvláštním zřetelem k moderním vědám přírodním (1897) je skutečným vzorem novothomistické methody. Pospíšil zkoumá výsledky moderních věd přírodních a srovnávaje je s naukou sv. Tomáše, dochází k výsledku, že skutečné výsledky vědecké jsou v úplném souhlasu s naukou křesťanskou. Chce-li

se tedy přírodověda vyhnouti absurdnostem materialismu, musí se říditi zásadami aristotelsko-thomistickými.

Eugen Kadeřávek (nar. r. 1840 v Něm. Brodě) podal celý systém filosofie thomistické. Logiku formální (1887), Psychologii (1894), Metafysiku obecnou (1898), Metafysiku o přírodě, Noetiku a Krasovědu (1910). Z jiných spisů jmenuji: Křesťanská filosofie srovnána s některými filosofickými soustavami nového věku (1885), O jsoucnosti a bytnosti Boží (1896), O Darwinismu (1906). Přílišné lpění na zastaralých názorech, těžkopádný sloh, neobvyklé názvosloví jsou příčinou, že spisy Kadeřávkovy nedocházejí dostatečné pozornosti.

Příspěvky ku křesťanské filosofii podali ještě: Vác. Hlavatý, Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského (1885), Ant. Podlaha, Nietzsche a jeho filosofie (1903), Fr. Nábělek, O čase a prostoru (1896), K. Statečný, Spencerovo Nepoznatelné (1904), Josef Kachník, Dějiny filosofie, Fr. Bulla, R. Neuschl, F. Kordač, A. Špaldák, V. Lankaš, K. Černocký, Al. Lang a jiní.

Stručný tento nástin dějinného vývoje české filosofie ukazuje nám zcela jasně, že duše česká od prvých počátků samostatného hloubání filosofického až po dobu dnešní byla vždy silně nábožensky založena, že duše česká až do dnes ukazuje sklon k náboženství a mystice. Výjimky, jež tvoří na př. positivistické, vl. materialistické snahy prof. Krejčího, jsou jen dotvrzením pravidla.

Ba nad míru významné jest i to faktum, že při dnešním zvroucnění náboženského citu, kdy jiní národové pouze překládají a vydávají středověké spisy mystické, my Čechové můžeme se vykázati mystickými spisovateli a umělci původními. Vzpomeňme jen na hnutí soustředěné kolem revuí „Studium" [kdysi!] a „Meditace", vzpomeňme jen na jména: Jakub Deml, Jos. Florián, Frant. Bílek, Ševčík, Stříž, Váchal, Novotný a jiná!

Tento nábožensko-mystický sklon české duše, jakož i celý dějinný vývoj české filosofie, jest mi mocným důkazem, že filosofií budoucnosti v Čechách může býti jedině novoidealism, že jiné směry filosofické mohou se sice objeviti na nějakou dobu, ale že nikdy plně neproniknou duše české. Povznesení a produševnění českého života, překonání bezvěří bude pak skvělým výsledkem snah novoidealismu. Sursum!

Z dějin města Loštic.

VÁCLAV KUBÍČEK. (Č. d.)

Též poddaným vsí Hunčovic, Březové a Mezic pan Haugvic, uznav starobylé roboty sobě „s malým užitkem a s jich záhubou bejti“, změnil tuhé povinnosti robotní v mírný úrok peněžitý a postoupil jim částečně zdarma, částečně za malý plat kus panského pole, luk a lesa.[1])

Městečku Lošticum, jehož obyvatelé nebyli povinni panskými robotami, dostalo se tehda jiných výsad. V sobotu dne 25. dubna 1545 srovnal pan Václav Haugvic mistrum hrnčířského cechu v Lošticích, k němuž patřili též hrnčíři pavlovští, dosavadní nestejnou dávku hrncu v ten způsob, že „povinni budou platiti a dávati při času sv. Jiří, sv. Václava a sv. Martina čtyřicet pět hrncú vařících dobrých.“ Dosud totiž vycházelo těch hrncú „jednoho roku víc a jiného míň, jakž kdy osazením aneb vyhostěním z gruntu“ hrnčířů přibylo neb ubylo.[2])

Téhož dne pustil pán „chtíc, aby obyvateli městečka toho se v živnostech svejch rozmáhali a ruostli,“ devatenácti sousedům loštickým od panského dvora 23 čtvrtlánů pole s lučním příslušenstvím v celkové výměře asi tři set měřic v dědičné vlastnictví, „tak aby toho dvoru i s lukami k týmuž dvoru příslušejícími jeden každej svej roli a lúky, tak jakž sou to mezi sebú rozdělili, jako svého vlastního dědictví užíval a tu roli a louku jeden každej z nich bude moc míti, kdyžbykoli grunt jeho s vuolí pána jeho k prodaji přišil, i s kruntem svejm muže prodati, změniti jako jinou vlastní dědičnú roli svú.“ Pánům loštickým budou držitelé povinni „z jedné každé čtvrti tej roli a louky k ní připojenej dědičně a stále platu ročního vydávati pšenice dva korce, rži tři korce, vovsa tři korce, ječmene jeden korec a dvě slepice.“[3])

---

[1]) List dto 1. března 1546 v měst. arch. olom. č. 1281.

[2]) *Houdek*, Loštice p. 62. Listina zachovala se mezi památkami cechu hrnčířského jen v novějším opise, jenž právě ve stati nejdůležitější není úplně jasný. Zní dotčený passus: »cechmistři a mistři všichni řemesla hrnčířského z městečka Loštic a vsi Pavlova mají a povinni budou mně Václavovi Haugvicovi a erbům, budoucím potomkům mým, při času sv. Jiří v pěti rátech platiti a dávati, při času svatého Václava totiž a při času svatého Martina čtyřiceti pět hrncův vařících dobrých, nyní a na věčné časy, budoucí a minulé.«

[3]) Podělení sousedé se jmenovali: Jiřík mlynář, Jakub Vašička, Vaněk Zaránek, Blažek Maňásků, Martin Bosák, Zigmund Mikuláš příjmí Skokan, Vaněk Fetrniklů, Faltus Valenta příjmí Vavák, Kuba Vrapáč, Matěj Hošek, Malej Jan, Jiřík Kulků, Jiřík Votka, Šimek Konina, Jan Školoud, Martin Kohútů, Jan Dofar, Crha Filipec, Martin Růhle. List na pergameně s utrženou pečetí je v měst. arch. lošt. Otištěn: *Houdek*, Loštice p. 36.

Třetí výsadu konečně dostali od pana Václava Haugvice mistři řemesla ševcovského. Chtějíce zříditi sobě cechovní řád, vyprosili si k tomu předběžné svolení a vrchnostenské schválení hlavních článků, což obojí bylo jim uděleno ve středu den sv. Matěje r. 1546.[1])

Búzovský pán byl tehdy už na odchodě. Počátkem roku 1546 prodal městečko Lišnici s Veselím a Studenou Loučkou, jakož i pusté vsi Bušín a Svánov Vratislavovi Lhotskému ze Ptení, držiteli Vranové Lhoty.[2]) Půl osma lánu ve vsi Luké, zboží to teprv před rokem deskově připsané, pustil Joachimu Zoubkovi ze Zdětína.[3]) Městu Olomouci prodal v polovici března za 8650 kop groší svůj dosavadní důchod 200 zl. městského platu, dále vsi Hunčovice s tvrzí, Březovou s mlýnem a část Mezic,[4]) konečně pak Dubčany s pustým tvrziskem a Cholinu s pustými osadami Grumpachem a Greydem.[5]) Jan, biskup olomucký, koupil od něho Vyšehoř, Podolíčko, Něm. Podolí, pustou ves Úvoz a dvůr újezdský.[6])

Současně prodal Haugvic panu Prokopovi Podstatskému z Prusinovic panství búzovské s Lošticemi, kdež už dříve kdysi jeho panské domy číslo 14 a 20 byly přešly kupem v cizí vlastnictví. O rinkovním domě č. 55 je zapsáno v městských knihách, že ho r. 1541 koupil s třemi čtvrtlány pole vladyka pan Ekhart Pommer z Ornhausu za 700 zl. Na domě zachoval se nad průčelím brány rodinný znak Haugviců, beraní hlava. Podobně v síni rinkovního domu číslo 14 a dle podání v bývalém domě č. 20, kde nyní stojí měšťanská škola. Bylať znakem Haugvicovským obrácená v pravo na červeném štítě beraní hlava černá se zlatými rohy zatočenými a červeným jazykem vyplazeným.[7])

---

[1]) List sám se nezachoval, jen zmínka o něm v artikulích cechu ševcovského z roku 1617. *Houdek*, Loštice p. 64. Ke skutečnému zřízení cechovního řádu tehdy však nedošlo hned, až teprve roku 1554.

[2]) Desky zem. olom. XXV. fol. 43 k r. 1547.

[3]) Desky zem. olom. op. XXV. fol. 91. 127 k r. 1547.

[4]) Desky zem. olom. op. XXV. fol. 128. *Dudík*, Olmützer Sammelchronik p. 14.

[5]) Kupní smlouva dto v Olomouci v úterý po sv. Řehoři (16/3) 1546 v arch. města Olom. č. 612. Na listině je pečet v červeném vosku s opisem: WACZLAW HAUGWIC Z BISKUPI: Dopisy Václava Haugvice týkající se prodeje a výmazu věna taktéž v měst. arch. olom. pod č. 784. — [6]) Desky zem. olom. op. XXV. fol. 243.

[7]) *Kolář*, v Ott. slovn. nauč. X. p. 959. — *Siebmacher*, Wappenbuch (Mährischer Adel) 1899 p. 42. vyobraz. tab. 31. Václav Haugvic podržev nedlouho panství hranické, měl od r. 1553 zástavou Litomyšl, kdež s ním, ačkoli byl katolík a panství většinou víry podobojí, dobře byli spokojeni, poněvadž jich v důležitých potřebách neopouštěl. (*Sedláček*, Hrady a zámky I. p. 21.)

2. Prokop Podstatský z Prusinovic.

(1546—1560)

Rodinné zprávy o Prokopovi Podstatském. — Dosavadní majetek jeho. — Kateřina Kropáčka z Nevědomí a její věno. — Jednání o prodej Búzova. — Obvod búzovského panství roku 1546. — Počet domů v Lošticích. — Jatky, radnice, brány a ulice městečka. — Špitál a lázeň v Lošticích. — Pozemkový majetek mésteckých obyvatelů. — Městecké trhy a obecní půda v Lošticích. — Právo k odúmrti a správa sirotků. — Poddanské povinnosti. Městecký úřad. — Měšťanské právo várečné a šenkovné. — Židé v Lošticích. — Založení židovského hřbitova roku 1554. — Páni Bitovští ze Slavikovic. — Spory búzovského pána s okolními šlechtici. — Jednání o říční stavy loštický a moravičanský. — Prokop Podstatský na sněmu zemském. — Smrt a náhrobek jeho i manželčin v loštickém kostele.

O sv. Jiří r. 1546 bylo panství búzovské s Lošticemi postoupeno Prokopu Podstatskému z Prusinovic a při nejbližším soudě zemském v Olomouci vloženo mu do zemských desk.[1]) Prokop Podstatský čili — jak se sám podpisoval — „Podštatskej z Prusenovic“[2]) byl prvorozeným z devíti synu Dětřicha z Prusinovic a na Podštatě a jeho manželky Estery z Menhartic.[3]) Otec Dětřich se psával bez přídomku Podstatský, pouze z Prusinovic a na Podštatě, kdež sídlel. Puvodně nikoli bohatý a manželku maje s přínosem toliko 400 kop groší,[4]) rozmnožil během několika let zboží své tou měrou, že se roku 1526 čítal nejbohatším ze stavu rytířského.[5]) Když po volbě Ferdinanda za krále Jan Zápolský chtěje zmocniti se Moravy hledal mezi moravskou šlechtou přívržence, byl též Dětřich z Prusinovic jedním ze 34 pánů, proti nimž jakožto účastníkům spiknutí zavedeno roku 1528 rozsáhlé vyšetřování.[6]) Za čtyři léta potom zemřel ve věku ne celých šedesáti let.

Prokop, jsa roku 1522 už zletilý, převzal brzy na to manskou ves kapitolní Střílné.[7]) Po smrti otcově uvázal se jakožto nejstarší ve

---

[1]) V pátek před sv. Jiřím 1546 píše se Prokop Podstatský na Rymicích, v pátek před sv. Žofií téhož roku (14. května) již na Búzově. Půh. olom. XIX. fol. 202. 218.

[2]) V Půhonech čte se všady Podštatský. Vlastnoruční dopis Prokopův ze dne 25. června 1558 v zem. arch. brněn. Ceron. č. 592. Podobně na mramorovém náhrobku loštickém: z Prusenovic.

[3]) Bratří Prokopovi sluli Albrecht, Žibřid, Jan, Václav starší, Hynek, Václav mladší, Tas a Mladota. V tom pořadí se uvádějí v Půh. olom. XVI. odd. 2. p. 13. a odd. 3. p. 85. 88. — R. 1535 seděl Jan Podstatský v Žeravicích, Václav st. v Buchlovicích, Hynek na Mcštěnici, Tas žil v Olomouci a Mladota spolu s Prokopem držel Podštat.

[4]) Desky zem. olom. op. XVII. 7. 19.

[5]) *Volný*, Mähren I. 83.

[6]) Půh. olom. XIV. f. 107—112.

[7]) nyní Střílná, Waltersdorf. Půh. olom. XII. p. 102. 103.

všechno pozůstalé zboží a podělil své bratry. Sám si s bratrem Mladotou společně ponechal panství podštatské, po němž se zároveň s ostatními bratry začal jmenovat Podštatský.[1]) Byl tehda sudím zemského práva menšího v Brně. Roku 1537 získal od bratra Václava mladšího pul vsi Rymic a Količina, a nedlouho potom i druhou polovici Rymic od Václava staršího.[2]) Rok na to stal se pánem vsí Osvětiman a Medlovic, jakož i městečka Žeravic s příslušenstvím.[3])

Za manželku měl Prokop Podstatský Kateřinu, dceru ivanovského pána Jindřicha Kropáče z Nevědomí a manželky jeho Johanny z Reichlinka. Otec byl už mrtev, když ji roku 1523 strýc a poručník její Krištof Kropáč z Nevědomí a na Litenčicích vdával za pana Prokopa. Věnem obdržela jak ostatních pět sester zprvu 200 kop groší českých širokých, jež měla zajištěny na statku ivanovském. K tomu slíbil jí otec ženichův Dětřich 375 hřiven groší, na něž jí vydal věnný list.[4]) Kolem roku 1536 zemřel bratr její Bohuslav, po svém starším sourozenci Albrechtovi od roku 1527 pán ivanovský, na pouti k Božímu hrobu v Jerusalemě. Statek poručil svým sestrám k podělení rovným dílem.[5]) Na paní Kateřinu připadlo z toho půl tvrze a městečka Ivanovic, druhá půle pak sestře Ludmile, vdané za Beneše Pražmu z Bilkova, jemuž prodala Kateřina svuj díl roku 1539. Stržený obnos 1875 kop groší upsal jí Prokop Podstatský na statku rymickém, současně pak 375 kop groší věna jejího na Lešné.[6]) Prodav mimo to ves Osvětimany, měl pan Prokop po ruce značné hotovosti, s nimiž mohl pomýšlet na koupi rozsáhlého panství búzovského.

---

[1]) Půh. olom. XVIII. p. 145.

[2]) Desky zem. olom. op XXV. f. 37. 38. 52.

[3]) l. c. XXV. f. 3. 12 13.

[4]) Půh. olom. XIV. odd. 3. f. 58. XVII. f. 42. odd. 2. fol. 18. odd. 3. f. 5. XIII. f. 171.: Rozrod: **Mikuláš Kropáč z Nevědomí a na Bzenci** † asi r. 1493

Jan	**Jindřich** na Ivanovicích	**Krištof**	**Václav.**
1493 kapit. děkan vratislavský.	1. m. Johanna z Reichlinka, 2. m. Kateřina z Leskovce.	na Litenčicích,	

(děti Jindřichovy:)

Albrecht.	**Bohuslav.**	**Barbora.**	**Kateřina**	**Veronika.**	**Mandalena.**	**Ludmila.**	**Anna**
† 1527.	† kol 1536.	† 1529. m. Albrecht Vojkovský z Milhostic.	m. Prokop Podstatský z Prusinovic.	m. Petr Pražma z Bilkova.	m. Znata z Vickova.	m. Beneš Pražma z Bilkova.	m. Jiří ml. ze Zástřizl.

[5]) Půh. XV. f. 9. XVII f. 37. 46. XL f 127. *Volný*, Mähren II. p 343. neuvádí ani Jindřicha ani Albrechta ani Bohuslava Kropáče mezi držiteli Ivanovic.

[6]) Desky zem. olom. op. XXV. f. 27. 54.

O prodej panství mezi panem Haugvicem a Podstatským jednalo se na zámku Bouzově. Sjeli se k tomu páni Hynek Bilík z Kornic a na Veselí, švagr Prokopův Petr Pražma z Bilkova a na Lešné, Zdeněk Konický ze Švábenic a Vratislav Lhotský ze Ptení a na Lhotě, manžel Kateřiny z Prusinovic, bezpochyby blízce spřízněné s panem Prokopem. Dosavadní majitel předložil Podstatskému — říkal mu „pane kmotře“ — registra, v nichž byly jednotlivě poznamenány důchody panské, a žádal kolem dvaceti tisíc zl. kupní ceny na minci. Podstatský podal dvanáct, smlouvčí pak, když pan Hynek Bilík „nejednou počtem přeběhl registra,“ navrhovali patnáct tisíc zl. Ačkoli pan Haugvic se zdráhal, že statku za to prodati nemůže, že „kdyby jej za patnáct tisíc dáti měl, že by jemu bylo se škodou i s posměchem před pány a přáteli jeho“ — shodli se konečně na ceně, jež bezpochyby nebyla daleko summy navržené smlouvčími.[1]) O kupu sepsána a zpečetěna smlouva, později pak vyhotoven správní list, dle něhož Búzov s příslušenstvím vešel panu Prokopovi Podstatskému v desky zemské.[2])

K obvodu panství náležely tehda mimo hrad Búzov s městečkem a s kostelním podacím vsi Podolí, Obectov, Hvozdeček, Vojtěchov, Hvozd, Lidmirov, Milkov, Ospělov, Svánov, jeden dvořák v Javoříčku, Blážov, Kadeřín, tři usedlí „člověci“ ve vsi Veselíčku, Jeřmaň, Bezděkov, Kozov, Hrádnice, Pavlov, Lhotka, část Žadlovic s ochranným právem na dvou usedlých,[3]) dále pusté vsi Olešnice a Lechovice, tato s dvorem, kterýž lidem žadlovským byl dědičně puštěn pod plat, a konečně městečko Loštice s kostelním podacím. V deskovém zápise neuvádí se ani dvůr ani hamr búzovský, ačkoli dvůr tam byl jistotně. Oproti vkladu z roku 1494 jsou ve Veseličku místo dvou člověků tři, Lhota původně farářova, roku 1494 jen Lhota, sluje nyní Lhotkou. Ves Lechovice s nově utvořeným a pod plat puštěným dvorem přirostla k panství od statku lišnického, k němuž nyní za to patří Veselí. Pustá ves Olešnice zapisuje se od roku 1382 poprvé. Pavlova, kdež bylo roku 1464 čtrnáct osadníků, přibylo během let o deset nových, za to v Hrádnici oproti desíti sedlákům roku 1464 bylo jich nyní pouze šest.

K výnosným pramenům statku mimo poddanské roboty, přírodní dávky a platy peněžité patřilo zejména dvojí hlavní mýto

[1]) Půh. olom. XX. fol. 325.

[2]) Desky zem. olom. XXV. fol. 42. k r. 1547.

[3]) »tudýž na dvú člověkú opravu, kteří z starodávna k Bouzovu přísluší.«

pod Búzovem a v Lošticích s mýty hajnými v Lidmirově a Hvozdě. Hlavní mýto búzovské bylo na dolní straně městečka směrem k Bílé Lhotě, kudy vedla „silnice starobylá jedouc od Mor. Třebové k Bouzovu a potom k Olomouci.“ [1]) Mýta se platilo pod Búzovem a v Lošticích z bečky třebovského piva po jednom groši, v Lidmirově a Hvozdě po dvou denárech. [2]) Po jednom mlýně bylo mimo Loštice ve Vojtěchově, Hvozdě, pod Svánovem, v Bezděkově a v Kozově. Panských rybníků menších a větších bylo dvanáct. Řeky Třebůvky užíval búzovský pán „rybami sám k svému vlastnímu stolu“ od Božích muk pod Kozovem až po cihelnu loštickou v místech nynější Vlčice. [3]) Pozoruhodno, že v zápisech té doby i starších nikde se řeka nejmenuje nynějším názvem, nýbrž pokaždé jenom buď „řeka búzovská“ nebo „řeka, kteráž od Loštic teče“, u Jeřmaně pak „panská říka“. V Lošticích — soudě dle názvu „Závodí“ — se říkalo za starodávna „voda“. Zároveň plyne z názvu Závodí, že původní ves Loštice stála na levém břehu řeky. [4])

Sídlem Prokopa Podstatského stal se opět Bouzov, ale městečko Loštice z celého panství vystupovalo nejvíc do popředí. Kdežto ve dvaceti ostatních osadách v obhradí búzovském bylo dohromady 189 samostatných usedlostí, měly tehda Loštice samy 130 domů. [5]) V Mohelnici, kteráž ode dávna předčila Loštice o polovici, bylo tím časem do tří set usedlých. [6]) Stavělo se zvláště na náměstí z pálených cihel

---

[1]) Půh. olom. XXXII. fol. 377.

[2]) Půh. olom. XX. fol. 256. Kolik se platilo z jiného zboží, není známo z těch dob.

[3]) Roku 1548 soudil se Podstatský s p. Haugvicem, že »díl té řeky pod těmi Božími mukami, kteréž leží pod Kozovem, pustil a pronajal pod plat stálej 15 gr. Petrovi hejnému blážovskému, kterýžto plat mi v registrech obzvláště položil a postavil, a tak mi tudy ten užitek schází.« Půh. olom. XX. fol. 230.

[4]) Ani výš u Třebové neměla řeka původně jména. R. 1406 se zapisuje Petersdorf cum fluvio fluente per villam. Desky zem. olom. VI. č. 251.

[5]) Klíčem ke stanovení počtu domů je stav města před válkou třicetiletou, kdy stálo asi 140 křesťanských čísel. Jiným klíčem může být zemská berně, jíž se roku 1545 z Loštic odvádělo 17 kop 20 groší: »Z městečka Loštic sám pan Václav (Haugvic) spravil odsud berně 16 kop gr., na dvú pohořelejch schází 1 kopa 20 groší.« Knihy městské XXXI. f. 2. Roku »1549 spraveno berně z měst. Loštic do Olomouce čtyřiceti dva zlata čtrnácte groší.«

[6]) *Houdek*, Loštice p. 35. — Biskup olom. roku 1562 hájí trhové výsady města Mohelnice proti »chaternému městečku Ausovu, v kterémž nevím, aby tři sta usedlých bylo« (jako v Mohelnici totiž). Arch. arcib. v Kroměř. kop. IV. fol 10.

a z kamene. Biskup Marek klade v té příčině Loštice Mohelničanům za vzor a napomíná své poddané, aby vzhledem k nebezpečenství od ohně na paměti měli jeho dřívější poručení a grunty své „od kamenie" opravovali a stavěli. [1])

Uprostřed náměstí stály jatky čili masné krámy. Jako v jiných městech patřily vlastně vrchnosti a masaři čili řezníci odváděli jako nájemné z nich dávku přepuštěného loje na zámek. Byly dřevěné. Též v Mohelnici měli té doby jatky jenom dřevěné. Teprv později povolil biskup Stanislav Pavlovský cechmistrům a mistrům tamnějšího řemesla řeznického „dvaceti a čtyry masné krámy, kteréž mají a jsou povinni na budoucí časy sklepem od kamene jak uvnitř zavříti tak i zevnitř štítem též od kamene a to nějakým malovaným ozdobiti na potomní časy pro jejich pochvalu a města toho vzdělání." [2])

Předním domem rinkovním byla radnice „rathous" na čís. 52. Jako v jiných městech sedávala rada a scházívala se obec původně v dědičné rychtě, jež stávala v Lošticích někde u kostela, snad na někdejším čísle 20. Nasvědčuje tomu bývalý tam znak Haugviců jakož i okolnost, že o blízce v těch místech připomínají se dvě šatlavy obecní: jedna chatrnější zvaná šerhovna s bytem obecního posla čili šerhy, druhá z kamene. Když obec někdy v letech 1532 koupila dědičné rychtářství, zjednala si k úředním potřebám vlastní dům odkoupením polovice náměstního domu číslo 51, jenž byl upraven na radnici. Poprvé děje se o ní zmínka roku 1545, kdy „Valenta přijal službu u pánů loštických, aby hodiny spravoval od vánoc do druhých vánoc a mají za to dáti 40 groší, lúčku pod strání, robotů žádných a má všecky oprávky napraviti, co potřeba." [3]) Od roku 1576 zdobily radniční vížku

[1]) Biskup Marek píše řediteli panství mírovského (v pátek před sv. Martinem 1560): »Před tebou toho tajiti nemůžeme, že vyrozumíváme, kterak by mnozí Mohelničtí a Mírovští, mohouce s to býti a domy své jakž od předkův našich dobré paměti i od nás poručení měli aby od kamenie každý rok stavěli, toho zanedbávali . . . A poněvadž v menších městečkách jako v Lošticích i jinde — lidé od kamenie grunty opravovati musí, tobě poroučíme« atd. Na ten účel dovolil biskup roku 1561 měšťanům mohelnickým, že si na farském poli za roční poplatek 1 tolaru mohou zříditi druhou cihelnu »na to zvláštní zření majíc, aby poddaní naši raději od kamení a cihel nežli od dřeva stavěli.« Arch. arcib. v Kroměř. kop. II. fol. 182. N. fol. 244.

[2]) Nadační list dto v úterý po početí P. Marie 1581. Arch. arcib. v Kroměříži. Kop C. fol. 87.

[3]) Knihy měst. XXXI.

nové hodiny s celým orlojem,[1]) větší a mocnější, než byly předešlé. Linhart, zámečník mohelnický, zhotovil je „dobrým dílem na schválení jiných mistrů, kteříž tomu rozumějí. A připověděl jest, že ty hodiny, jestliže by se v nich co zlámalo neb porušilo, až do své smrti bude opravovati a spravovati ničímž se nevymlouvajíc — bez záplaty.“ Dostal za ně 40 rýnských peněz hotových a staré hodiny se mu přidaly k tomu. „A zápis o tom do knih městských učiněn pro budoucí vědomost a pamět.“ V radniční vížce byl „zvonček“, jenž volával konšely v radu, obec k valné schůzi nebo k požáru, denně pak večer dával znamení „na pokoj.“ (P. d.)

[1]) t. j. ciferník se 24 hodinami.

Píseň.

Píše LEOŠ JANÁČEK. (O.)

Poslyšme motiv „od pa-nen-ky.“

Má největší váhu v písničce; pod jeho krov přikrčí se i slova „podkověnky“, i prázdná hříčka „cinky břinky“; ony čtyři doby, vždy stejně k sobě připiaty, nabodnuty přízvukem na počátku, ustálí se v mysli a zalíbí se na nich to, čemu říká theorie takt.

Taktem žije nejšvižněji element čistě tónový. V písni tak snadno vynikne, neboť zpěvem dává se tónu větší hutnost. Opakujte motiv několikrát; přestanete myslet na to, čím se dorozumíval (logický slovesný vztah), tón zavládne a již si i dítě hraje s taktem i se sčasovkou na něm.

Myslím, že i ojedinělé ostruvky různých tonických taktu tím způsobem byly vneseny v píseň.
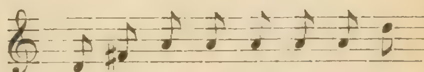
Nasvědčují tomu i varianty písně; jde z úst do úst a z úst tolikrát a čím dále od originálu vždy s větší váhou tonickou a s pregnantnějším výrazem jednotného fonického taktu.

Chyb přízvučných ani časoměrných výrazné nápěvky mluvy nemají.

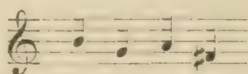
Vždyť na slově se slovem rostly, současně rostly, jediná životní nálada vytepává celý jejich tvar, jemuž ať nápěvně ať rytmicky jest konec, když je mu konec i slovesně. Takové nápěvky jsou i v písni lidové.

Teprve v onom okamžiku, když vytepává se sčasovka hudebně zvlášť, když svaz slova s nápěvem uvolněn — když bere se motiv na př. z vytrubování obecního pastuchy, motiv odjinud a slova vlastní — slova dodaná a motiv můj — libretista a skladatel — teprve v onom případě, když pod nerozborný krov písňový s prvotními slovy dělají se jiné verše — teprve v těchto případech může k tomu dojíti, že slovo se láme na vnuceném nápěvku odlišným přízvukem i nepřiléhavou sčasovkou.

* * *

Kdož by nevycítil v motivu: „Dyž sem já šel od své mi-lé“

šohaje furianta? Kdož v motivu „od pa-nen-ky“ nevycítí už změklé srdce?

Černé očko na něj pohledí, ale sotva se přiklopí, už jiný člověk. Rys povahy. Furiantský motiv nese náladu celé písně. K tónu d^1 vztahujeme všechny ostatní; a věru na vrcholku této harmonické

plastiky jest motiv „od pa-nen-ky.“

* * *

Snad dosti zřetelně jsem vedl linii, jež vine se mezi životní náladou motivu a mezi zálibou nad krásným jeho obrazem.

Kdy přiskočí k výrazu slovesnému krása? Kdy slyším prostou mluvu a kdy již i poesii? „Když jsem já šel“ jistě není ještě i poesií, a v tisících lidových písní nepostřehneme v prvním motivu svit její.

A jak se prostupuje poesie slovesně napovězená s krásou hudební v písni?

Dokud neopouští se v písni její idea, dotud stojí i na témže tonickém dnu.

Naneseno je prvním obrazem současností a spiato s ideou v průběhu písně. Všechna plastika obrazová, s kterou slovesně vyslovena je idea písně, odpovídá plastice harmonické všech dalších motivů i cítíme v nich souhlasné oddalování a přimykání k tonickému dnu: jeden vánek duševní to způsobuje. Důkazem toho jest jistý druh variantů písňových. Zachytne se variant kteréhosi známého obrazu z originalu — idejně oddaluje se v dalších a s tím zároveň změní se tonické dno; plastika harmonická zvlní se nově: na variantu postřehneme jen jediný motiv, který upomíná na original.

Snad jsem začrtl ono tajemství tvorby umělecké současné myšlenkově, slovesně a hudebně.

Tajemství obdivované stručnosti dikce a případnosti motivů, obdivované železné sevřenosti tóninové i při sebebohatší modulaci. Třetina schopnosti, buď myslitelská, buď spisovatelská, buď skladatelská ho nezmůže.

* * *

Nepřihlížím k logickému svazu (slovesné části) motivů, nepřihlížím k onomu svazu motivu, na němž zrovna jest cítiti tlukot srdce — ale což lze bořit ony stalaktity a stalagmity tonické i sčasovací, onu nádheru tvoření uměleckého v písni? Což lze bořit onu strukturu uměleckou? Což lze usuzovat o písni z motivu vytrženého po libovuli — i když je to z pravidla, a bohužel vždy počáteční motiv — o její přednosti?

Vždyť její krása vzrůstá průběhem, plastiku uměleckou lze měřit jen přehledem celku! Píseň třeba nejen celou zazpívat, ale třeba i o celé mluvit.

* * *

Umělecká struktura lidové písně je co píseň jiná. Na tomto místě nemluvím o variantech.

Kolik tu lidstva, po kolik pokolení ji budovalo! Prostředek tvorby tak složitý — zobrazená idea slovesná a hudební její vazba — určují její minimální délku. Životní síla jejích motivův a celé vazby motivické vyčerpává energii tvořivou a klade písni lidové též blízké meze. Za to příboj čistě uměleckého elementu, místa tonických a sčasovacích stalaktitův a stalagmitu, má elementární nevázanost. Typy se postřehnou, ale do vzorcu formačních píseň lidovou nesměstnáš.

Jedna otázka má na sobě již i snadnou odpověď. Kolik jest národní práce na nápěvku mluvy, oč jest jí více na typech národních písní a kolik jest jí na písni z dílny skladatele vyrostlého na světové literatuře hudební?

* * *

Píseň z dílny skladatele vyrostlého na světové literatuře hudební!

Je to staletá snaha protrhávat kdekolvěk otvor vazby písňové, náladě průtrží dopřát volnosti. A dařilo se jí. Byly a jsou umělcům po ruce i motivy bez okovu slova: pouhý instrumentalní výraz. Ony mohly přenést náladu toho neb onoho motivu písně za její přehrady počáteční. Píseň ze sebe mohla myšlenkově jednotně i po délce růsti. Obrovský význam orchestru. Tradice a dokumenty skladebné z každé epochy jejího vývoje a potřeba jádra, z něhož instrumentalně píseň by mohla vyrůstat, svázaly za to harmonickou plastiku její do vzorců:

Jistě Beethovenův duch genialně a s horečnou rychlostí dospěl orchestrální velepísně. U něho možno říci, nač pohlédl, to vzrostlo. Byla doba předbeethovenská plna zárodků formačních: bylo tu vše od dvoudílné písničky do sonátové formace. Zda-li pobeethovenští skladatelé neoctli se na mezi vývoje písňové formace?

Snad necítili již na okrajinách Scherza IXté, Allegra IXté impulsu zárodku písňového? Vlákno klíčivosti tak již tu ztenčeno, že květu i pozdějšímu, ba ani lístku nedalo vypučet? Snad proto nastala vláda pouhého výrazného motivu?

Vláda výrazného motivu. Kratší, břitší probíhá švižně dramatickou skladbou. Hromadit jich možno; stačí na psychologické i sebe hustší spletny.

Jen ať jdou i pro svou pravdu do té hloubky, z jaké noří se nápěvky mluvy. Ať nevybíhají jen ze sloje nanesené požitkem literatury hudební. Katalogy význačných motivů ukazují, že na tak mnohém motivu předních skladatelů sedí jen — licoměrný úsměv krotkého akkordu.

* *
*

Opakování silné linie svázaných motivů, výrazných motivů jest podstatou i všech umělých formací písňových. (Netřeba snad podotýkat, že tato vazba sahá do harmonické logiky, že vykrajovat melodii z její vazby harmonické nelze!)

Ve vzrůstu písně — i velepísně sonátové — vracíme se opět a opět pod krov jádra písňového (t. zv. hlavní věty) a hřejeme se jeho silným teplem náladovým.

Je to příklad stejných motivů ve velkém; hledím na ně jako na podstatu písňovou, element písňový.

Jsme tak dalece v poznání písně, že možno mluvit o Smetanově „Prodané nevěstě“ jako o díle písňového myšlení skladebného Snad přijde tato praktická stránka rozpravy vhod. Mlhy, do kterých se zamlouvá skvostné dílo, jí odvaneme.

Myslím, že neunavím, když určím formaci jednotlivých částí a částeček aspoň z I. jednání toho díla. Jsou všechny, A, B, C, D, E, Fi, G, písňové.

A) t. zv. formace velkého ronda: (Hv + G + Hv) [1]) Sbor venkovanů (klavírního výtahu Matice Hudeb. v Praze, str. 24, 25, 26, 27 a 28.) „Proč bychom se netěšili!!“

[1]) Hv = hlavní věty stejné melodie. G = gradace (provedení).

B) t. zv. píseň útvaru nejmenšího ronda: Jeník: „Nic se nestrachuj“ — a neústupná (str. 29).
(pv + st + zv)[1]

C) t. zv. dvoudílová píseň; sbor: „nechte vzdechů — nemine jich požehnání“ (str. 30).
(pv + zv)
(předvětí opakováno v jiné tonině) Stejný nápěvek předvětí snesl i jiná slova (vaše věrné milování).

Sbory „Jenom ten je v pravdě šťastný“ (Più mosso) a „Pojďte s námi“ jsou čisté kody onoho připomenutého velkého ronda („Proč bychom se netěšili“).

D) t. zv. první formace sonátová: Mařenka: „Kdybych se co takového“ (str. 35, 36, 37).
(Hv + vv na VI stup.)
(Hv + vv na I stup.)[2]

E) t. zv. hlavní věta s triem[3]: Mařenka-Jeník: „Jako matka“ (str. 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44).

F) Formace blízká druhé sonátové: Hv [rozšířena kodami] + st[4] s C na V. stup., Hv + C na I., G, Hv + C na I.; Výjev 3tí str. 45—51.

Na části „Jak vám pravím“ (str. 47) přivěšují se tyto formace.

Gradace (str. 48. od 12tého taktu, 49., 50té dva takty) dává nový harmonický a toninový lesk themě

i themě

Tercetto Ludmily, Krušiny a dohazovače spadá pod formaci *A)*. Je skvostné čistoty. Hlavní věta je třídílnou písní: („Mladík slušný . . .“ — „není na něm . . .“ — „mladík slušný . . .“ str. 52 a 53 šest taktů.)

Gradace roste Beethovensky a usedá na V. stupeň jiné toniny (j-moll). Hlavní věta beze změny po ní následnje.

Není roztomilejší kody připiaté: „Vaše chvála“ — „Není velký ani malý“ (str. 54 poslední řádek, 55 a 56).

---

[1]) pv = předvětí, st = stupňování, zv = závětí.

[2]) vv = vedlejší věta.

[3]) Trio = rozšíření písňové formace kontrastem. Hlavní věta i trio jsou formace malého ronda.

[4]) st = stupňování, modulační část. C = koda, dotvrzování konce.

Ve výjevu IV. najdeme nejdrobnější písňové útvary, minimalní délky předvětí (pv), dospívající někdy osmi taktů; někdy jich ani nedoroste, někdy je přeroste.

Zdálo by se, tu ve skladbě již vládne jen výrazný motiv, jenž lepkavě lne na psychickém processu jednající osoby, zbarven a stažen výsměchem, prosáklý slzou, ztvrdlý odhodláním.

Nikoli.

Což by bylo možno, aby šel taký motiv sám po téže harmonické osnově čtyřikrát a jiný po osnově, již nalezneme ve vší literatuře Haydnově, Beethovenské, Chopinovské, Schumanovské i již modulační tak učenlivě si osvojil i Kovařovic v „Psohlavcích"?

I v tomto výjevu jest práce písňová, ač nejživější z I. jednání.[1])

[1]) Celý průběh sedmi předvětí i s jejich harmonickými osnovami tu nastiňuji:

G) **pv. 1.** A-dur V : I ÷ ÷ ÷ ÷ ÷ ÷ ÷
»Tu ji máme«
opakuje se v D-dur pod slovy »Aj tatínku« — v G-dur pod slovy »Ptal jsem se jich«.

pv 2 (modulování) I : I : II : II | I : V : I
G-dur E-moll 6/4
na slova »Přivedu jí mladíka«.

pv 3. C-dur I : IV III II I | IV III II I
(progessivní)
pod slova »Nebudeli se ti líbit«.

pv 4. D-moll V : I ÷ ÷ ÷ ÷ ÷ ÷ ÷
na slova »To nejde«; má význam 2. dílu malého ronda.

Následné 5. pv jest progressivní struktury podobné 3.

pv. 6. Hes-dur I I VI VI | II II I V I
na slova »Tomu ještě dnes dá kvinde«. 6/4

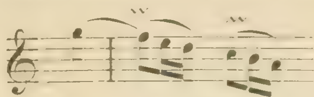
Modulační pv vycházející ze 6. *a)* I III VI II | I VI II V I
Hes d 6
na slova »Slovo své jsem«.

b) I II I : IV | I V I
d a 6 6/4
na slova »Smlouvu jsem už«.

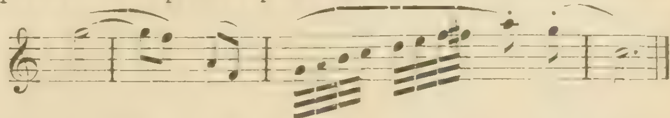
c) I V : II ♯II : I V I
a ♯ 6/4
na slova »Zkuste to« — (minimalní délky, 1/2 pv).

pv 7. C dur V : I ÷ VI : VI II ♯II IV I V I
na slova »Věřte, jenom rozum můj«. 6/4

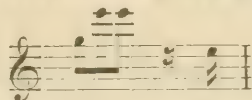
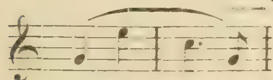
pv 8. C-dur V : I ÷ ÷ ÷ | II I V I (klamným závěrem rozšířeno)
na slova »Co nikdo nevypřede«. 6/4

Tučnějšího tisku čísla předvětí harmonicky analysovaných pod čárou) opírají se o stejný motiv:

Ukazovat jej a ne všechny na vazbě písňové, znamená svádět s písňového principu skladebného. Netřeba za doklad

toho ani motivu: „rez - um do - ve - den", již ztrnulost harmonická s vyměřeným místem pro modulační souzvuk (II. stupeň) i pro závěrovou část — I. stupeň kvartsextový — nasvědčují neklamně, že skladatel spřádal melodie po vzoru písňovém.

Dostačilo by v triu finale (Polka, eminentně písňová formace.) jen ukazovat motiv: a ne i motiv: jenž na křídlech prvého měkce se vznáší?

Proč zastírat na obrazu celý prostor, vše na něm, náladu, stíny barvy — až na jednu vlnku, která kdesi po tváři bloudí a jen nás z dáli přibližuje k porozumění díla?

Netřeba dokládat, že i finale je též písňové formace, t. zv. spojení hlavní věty s triem.

* * *

Vzorce formační ukazují, že se jejich hlavní věty (Hv) objevují dvakrát i vícekrát, t. j. melodie širokého rozpětí plna života motivického beze změny se tu vždy opakuje. Měla by sílu krýti i jiná slova, zpravidla opakují se pod ní tatáž slova.

Vkládat stejné verše libreta na místa přikázaná formací hudební, nebylo jistě prací K. Sabiny. B. Smetana tak libretto si upravoval sám: myslil už předem principem písňovým. To jest jistě nesporné.

* * *

Na fonickém taktu nasazují se jiné takty tak jak větev na větvi; kde on zavládne, narostou rytmy (sčasovky) z něho: takt plodí takt. Motivy

na něm usazené i v sebe hustší spletné polytonické najdou své omezení: z něho hlavně vyplývá periodicita (článkování) a konečná útvarnost skladby, architektonika, formace.

Silou neodolatelnou prorůstá, ba i láme rytmus z fonického taktu i slovo. Tu jest hřiště čisté hudby, lesk její i žert; najdeme je ojediněle i v lidové písni a zabírá umělou hudbu.

Ne jednou již jsem ukázal — a příklady s počátku to ukazují — že silná jediná nálada si vytepe slabiky slova do rovnosti: stejná síla nese stejnou dobu.

Tak je tomu v mluvě a v písni lidové vládne tentýž sčasovací zákon; na nuance nálady váže se ovšem i jeho nuance. Zpěvem nesený tón tyto nuance vynutí, vynutí i t. zv. ritardované sčasovky.

Rytmika na motivu prýštícím hudebně i slovesně zároveň, na motivu v pravdě výrazném, vyraženém životem, dělá se ze slov a neprolamuje se ve slově.

Rytem motivu jde buď po zákonu sčasování fonického neb po zákonu sčasování slovesného. Tam klade se slovo na sčasovku z taktu, tu určuje slovo svůj takt. Tam slovo padá pod fonicky čisté myšlení rytmické, tu slova vážou rytem. Tam najdeme mrzačení slova prodírajícím se přízvukem taktovým, odchylným od slovesného, tu těšíme se neskonalou shodou, přízvučnou na slabice a jejím tónu. Což divu, že v dramatické hudbě volá se po motivech životní pravdy?

Vyslovte slovo „hledy“ (pohledy); jak se ono cize odvrátí, když protáhnete první slabiku třikrát tak dlouze než druhou: hlé - dy.

Zkuste to tímtéž způsobem se slovem „celý“: cé - ly!

Nejen tyto dva příklady, ale počet, jehož doložiti tu nemožno, ukazuje, že motivy slovesné v „Prodané nevěstě“ nevypluly z téže hlubiny jak nápěvky mluvy, ale že vyrostly ze známých v umělé tvorbě typických spleten taktových.

* *
*

Stejné motivy nesou i svou náladu dále Lidový sloh, dosíci jimi jednotné nálady v písni, neodporuje dosavadnímu pojmu písně: i v moderní písni žádá se vystižená stálost náladová.

Jen že harmonie tu dává širokou základnu sčasování, jímž lze též dosíci oné stálosti náladové. Moderní píseň není vázána ani na opako-

vání motivův, a že v její literatuře mizejí písně jednoho nápěvu s 1ním, 2hým atd. veršem, je známo.

* * *

Začíná se veselá píseň.

Dr. Nejedlý tvrdí (Světov. knihovna, č. 665—667) na str. 6., „že B. Smetany idealem jest odstraniti všechen formalism, že nečerpá ze žádných jiných formulek" — tvrdí, že „Prodaná nevěsta" jest docela moderně deklamována od počátku do konce (str. 113) — tvrdí, že B. Smetana zachycuje melodii slova (str. 113) — tvrdí, že B. Smetana ani v „Prodané nevěstě" neužívá starých forem (str. 114) mimo jedinou arii „Kdybych se co takového".

Kdyby to vše, co tvrdí Dr. Nejedlý, bylo pravda, kdyby i ostatní řeči oné knížečky jisto jistě vztahovaly se na „Prodanou nevěstu", pak Dr. Nejedlý dává tomu nádhernému dílu pečeť lži, přetvářky a chybné konstrukce.

Dr. Nejedlý vše to tvrdí z téže příčiny, ze které zcela obyčejný trylek Lisztovy notace má za karakteristickou, „nepřipravenou dissonanci." Z téže příčiny, ze které vidí „enharmoniku"[1]) v obyčejné progresi: I : VI : IV : V v a-moll, odtud

odtud	I : VI : IV : V,	I V	I : V,	I V	I I.
	a d	6 5	5	5	6
		4 6	6	6	
		d	a	a e	d

Akkordy zastřeny volně nelibozvučnými tóny; tvary běžné u Schumanna i Chopina.

Z téže příčiny, ze které nazývá „smělou enharmonikou" (str. 123) Mendelssohnovský starý spoj akkordů: zní prodleva na tónu d; nad ní progresse sekundového spoje: — zmenšený čtyrzvuk na prvém místě, na druhém trojzvuk —; progresse proběhne toniny G, C, Hes, G, D.

Nezaleželo by na tom, kdyby za odchylným terminem stála tatáž věc; avšak za jmény trylek, nepřipravená dissonance, enharmonika, progrese leží zcela různé harmonické účiny — a těch Dr. Nejedlý nepociťuje.

Přikročme ke kodě směšné písničky. Kdyby prášek theorie padl na cestu výraznému motivu, když padá z duše bezděčně, t. t.

[1]) Z ouvertury str 10, 3 řádek, 6. taktem počínaje.

v rychlosti, jež se nezměří, přeskočí jej, ale skroutí se i na něm. Jak se mu plazit a do jaké příšery je mu růst, když by se mu v cestu postavil za vzor cizí motiv výrazný, vzatý odkudsi z ulice s jejím blátem i dýmem i v hadrech na těle.

A Dr. Nejedlý tvrdí již po druhé, že tak skládám!

Okamžik, když vím, co jest výrazný motiv, není okamžikem, když mi napadne: ty dva nikdy se nepotkají.

Motiv výrazný má v sobě zárodek: povyroste dále ve skladbě po jeho síle. Jednou rozsazuje se na záhonku času v drobných květech, jindy vypíná se hbitě a zachycuje se na podporu svými výhonky, jindy sám rozloží se a zastíní celé plochy — to vše ve sféře vycítění.

Což lze i tuto sféru, tento závoj duševní, kůlem theorie probíjet?

A což vím já dosud, co to za spoje akkordů, ba u mnohého souzvuku, co to za akkord, co to za osnovy jejich v Její pastorkyni? Jaké pásmo melodické nesou? Jaké motivy? To všecko po theoretické vědě? Vím, jen že po pravdě skladatelské myslil jsem i v této práci.

Přítel mne upozorňuje, že Dr. Nejedlý odhrnuje tuto záclonu ve sbírce „Přednášek a rozprav“ redakcí prof. Dra Drtiny, seš. 80, 81, str. 185 a dále. Čtu...

A Dr. Nejedlý má pravdu.

Na zosnovaných jím předpokladech je „Její pastorkyňa“ dílo čisté formy bezduché, jde o krok dozadu než B. Smetana. Ale pravím, že jeho předpoklady jsou smyšlenky od Balakireva do Dra Nejedlého.

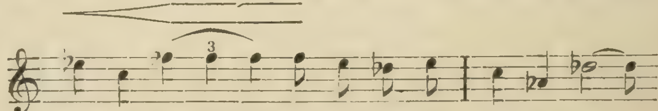
Opravuji jím citované příklady.

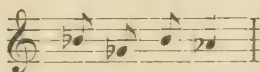
Myšlenka těžká, věčné odstrkování, dlouho Lacovi leží na mysli. Bůh ví, co mezitím mu ještě za ústrky napadají.

Proč onen dlouhý čas v celé dikci Dr. Nejedlý vynechal?

Vždyť je to 23 taktů, jimiž v nitru Lacově probírá se tato zloba. Vidět a uvěřil by i Dr. Nejedlý, že není ani tato dikce bez pravdy.

A příklad:

Co má Dr. Nejedlý proti této deklamaci?
Je nepřirozená?
A nesprávná? V čem?

* *
*

Do nápěvků mluvy nevkládám víc, než co okolo nich vidím. Do duše nelze dále nahlédnouti, než jak dvéře pootevřeny. Zaznamenávám jen bezděčné nápěvky mluvy, t. j. takové, jichž mluvící v okamžiku jich sestrojení není si vědom.

Přetvářku lze naleznouti i v nich: ale i ona má tu svou masku, které se na nápěvku nezbaví. Ničeho nedokládám nápěvky mluvy „školského přídechu“. Koho si všímám a proč, ukazuji příklady. Jistě je nejhlubšího duševního kořene výrazný nápěv slova, nejskvostnější projev lidské duše. Nese všechnu fonetiku každého jazyka. Je dokumentem osvětovým. A věda o fonetice mluvy je přec na postupu ne jen u nás.[1])

Dr. Nejedlý ji odbývá výsměškem romantismu!

Třeba, aby ze stejné hloubky životní, ze stejné pravdy — ale i tak přímo, bez napodobování — i motiv s leskem hudební krásy vyplul. Nejen aby rostl ze sloje nanesené vší literaturou hudební.

[1]) Dra Ant. Frinta »Novočeská výslovnost«.

Z anglického písemnictví.

Podává ALOIS KOUDELKA. (O.)

V „The Bird in the Box“ líčí Mary Mears-ova vývoj ženské duše od svítání, t. j. od dětství, až ke vstupu do zenithu životního. Její Rachel je zvláštní, silná povaha, jež si — aniž si toho vědoma jest — podrobuje vůle lidí kolem ní. Tak stává se ona, jež otce ani matky nepoznala a jež vychována byla od svého děda, rybáře moř. raků, učitelkou a vůdkyní starcovou, když se z venkova do Nov. Yorku přestěhují; tak následuje ji věrně jako psík její soudruh z dětskych let, když za to má, že došel splnění svých uměleckých snah, a tak se k ní přimyká mladý vynálezce, jenž se s ní kdysi středl, ale jinou k oltáři odvésti se nechal. Všichni poslouchají niterného pudu po osvobození sama sebe a po vyplnění sebe. Autorka důslednou povahokresbou a rozvíjením děje získává sympathie čtenářovy pro své osoby.

Duchaplnou povídkou ve formě dopisů jest anonymně vyšlá kniha „Letters from G. G.“, v nichž se ze známosti, uzavřené na cestě do Evropy, mezi mladou umělkyní z Novoanglicka a obchodníkem ze západu vyvine idealní přátelství. Než nedochází ke sňatku mezi nimi, jak by se dalo zcela přirozeně očekávati, poněvadž ona se zříká shledání, jehož on si přeje, z toho důvodu, že by snad neodpovídalo písemním stykům.

Edith Whartonové sbírka povídek „Tales of Men and Ghosts“ nutká k srovnání se svazkem novel H. Jamesa „The Finer Grain“, byltě James jejím učitelem a vzorem. I ona má — jako James — překvapující znalost života a podivuhodný ostovtip pro duševní problémy. Filantropický milliardář, jenž nedovoluje své pravici věděti o tom, co činí levice, a jenž si přes pochybné obchodní transakce namlouvá, že chce svět zanechati lepším, než jej našel; paní, jež v cestovní tašce svého milence nalézá svoje dopisy, o nichž on tvrdí, že jich nikdy nedostal; tyto a podobné figurky jsou ostře nakresleny.

Mabel Osgood Wright-ova, jejíž jméno od let spojeno je s literaturou přírodopisnou, píše také romány Nejnovějšímu románu jejímu jejímu jest jméno „Princess Flower Hat“. Podkladem dějovým je pokus hrdinky zaříditi si bez zkušenosti a mužské pomoci domov na venkově, do něhož — to se ví — konečně se přece nastěhuje muž, jemuž svou lásku věnuje.

K tendenčním románům patří W. T. Vatsche „The Mirage of Many“, v nichž se autor pokouší přivésti ad absurdum socialní reformní

plány, a James Oppenheima „Wild Oats", v němž se pojednává zase thema, o němž se sic jenom v hovorně lékařově mluvívá.

Jack Londonův nový svazek povídek „When God Laughs" vzbudil svými sujety veliké očekávání. Titulní povídka jedná o problému dobrovolně volené zdrženlivosti, jež má v milujících udržovat udržovati přání po úplném spojení. Ač cynik vypravuje historii ideálního párku milujících se, jenž takovým způsobem leta osudu vzdoruje, ač svou zprávu přiměřenými glossami doprovází, přece spočívá nade vším jemná nálada poetická. Ostatní povídky zůstávají pozadu za touto. Loupežná vražda pro diamant, alkoholické drama, poprava kuliho; tyto a podobné látky nasvědčují, že se L. dosud nejraději zaměstnává s lidmi brutálních pudů, že rád vyhledává v člověku bestii.

„Unknown Neighbours" zove se sbírka povídek C. G. D. Robertsa a svědčí o poetickém produševnění látky, jakož i o sympatiích jeho se zvířaty. Jsou to krátké črty: o medvědu v arktické samotě, o mořských ptácích hnízdících na nehostinných ostrovech, o létacích veverkách, „vzducholodích" to pralesů, atd.

Susam Glaspell, jež si svou prvinou „The Glory of the Conquered" před 2 lety dobyla místa mezi nejpřednějšími spisovatelkami mladši generace, splnila naděje v ni skládané svojí novou knihou „The Visioning". Je to garnisonní román, jehož hrdinové jsou vzati ze stavu vojenského. Kate Wagneworth Jones zaměstnává se právě myšlenkou na uzavření přiměřeného sňatku ve svém kroužku, když pojednou naskytne se jí příležitost nahlédnouti do onoho druhého světa, v němž veliká massa jejího, posvěcenými tradicemi nechráněného pohlaví bojuje boj o existenci. Zachrání cizí dívku od sebevraždy a komplikacemi z toho povstalými doznává naprosté změny její představa o světě. Svěřenka její je dcerou pastorovou, jež unikla úzkoprsé a mrazivé atmosféře v otcovském domě panující, jakož i nelidsky zbožné strohosti svého zploditele, by šla za romantickou svojí touhou po kráse, radosti a volnosti. Doznala však v životě zklamání a oloupena jest o své sny, i otvírá své zachránkyni oči na skutečný svět, jehož ona rovněž neznala. Z rozporu mezi zděděnými a nově nabytými názory vznikají pro děj potřebné episody. Povahy jednajících osob jsou neobyčejně dobře podány.

Pozoruhodnou je též kniha Mary Watts-ové „The Legazy." V románu tom prožíváme historii hrdinky od jejího nejútlejšího dětství až do vepluti do přístavu druhého manželství.

Ku konci upozorňuji jen na některá dramat. díla a sbírky básní. John William Mackail, professor poesie v Oxfordě, dokončil vydáním osmi posledních knih svuj překlad Odysseje. Práce jeho v mnohých a mnohých ohledech vyniká nad práce (překl.) Pope-a a Will. Morrisa, je toliko sporno, zda chváliti lze volbu těžkého metra — quatrainové — pro něž se překladatel byl rozhodl.

„A Woman's Way" zove se zábavný kus Thomasa Buchanana. Tu její děj. Alan Waldron pustí se do flirtování s vdovou, Mrs. Verney-ovou, z čehož povstanou všelijaké ve městě řeči, jež se posléze dostanou k uším jeho choti. Manželka rozhodne se místo škandálu celé věci udělati konec „in a woman's way", t. j. po žensku. Pozve rivalku ke stolu a k tomu celou řadu mužských přátel, kteří všichni znají vdovu jako „Puss", t. j. kočičku Nevěrný manžel brzo vidí, že jest se mu o přízeň zbožňované s mnoha jinými sdíleti, a tož vrátí se kajícně ke své rozumné a taktuplné choti.

Alfred Noyes vydal ve 2 svazcích své „Collected Poems", rázu veskrze lyrického a po většině již uveřejněné. Z nových vyniká „Mount Ida", — k níž inspirován byl básník zmizením mladého učence oxfordského na stejnojmenné hoře — a „A Sailor King", oda to na nynějšího krále anglického. Jako vždy jeví i tu autor velikou techni-ckou sílu, fantasii a rozumný optimismus, ale není „creative" (tvůrčím), jak soudí „Saturday Review", nýbrž „a poet of aptitudes." — Hezkou je sbírka sonetů „The Hours of Fiametta" Rachel Annand Taylor-ové, jež se pohybuje ve šlepějích Rossettiových, aniž ho — arcif — dostihovala.

G. Bernarda Shaw-a kniha „The Doctor's Dilemma, Getting Married a The Shewing-up of Blanco Posnet" obsahuje kromě právě jmenových tří dramat tři význačné předmluvy, jež více místa zaujímají a větší zájem budí než dramata. Shaw podává v předmluvách komentář k porozumění, jakož i rozvinutí v dramatech zastávaných názorův. A názory ty jsou mnohdy hodně kuriosní. Nepokládá života, jaký ve skutečnosti jest, nýbrž život, jak jej ve svých kusech líčí, za basi skutečnosti, a nesrovnává-li se praktická ethika skutečného života s ethikou Sh. dramat, nelze vinu toho jemu připisovati, nýbrž skutečnému životu, jenž jedině přidržováním se Sh. nauk může dospěti ethické zralosti. A jak vám Shaw hromuje proti těm, co jsou jiných názorů! Tak vám na jednom místě mluví: „Nejsem dramatický spisovatel v běžném slova toho významu, nýbrž specialista (!) nemravných a kacířských kusů. Obvyklé pojmy o hospodářských a po-

hlavních vztazích pokládám za naprosto falešné, a jisté nauky křesť. církve, jak se jim dnes v Anglii rozumí, budí ve mně nejhlubší ošklivost.“ Podle něho jest vše nemravným, co odporuje stávajícím mravům a obyčejům, proto nemravného úkonu neb nauky nepokládá za hřích.

William Andrew Mackenzie vyličuje v „Rowton House Rhymes“ bídu v boji o vezdejší chléb poražených a schátralých existencí. M. realismus neleká se ani ošklivých detajlů. Morálka jeho veršů je dostatečně vyjadřena v těchto verších:

In nighty Rome, when Nero ruled, (panoval)
The simple — minded plebs he fooled — (klamal)
Fooled them with royal grace and ease
By scattering bread (chléb) and circuses.

To-day (dnes), in Britain, Demos rules;
And we (my), some forty (40) million fools
With(s) pomp and Parliaments are fed: (jsme krmeni)
We've got (máme) the circus. Where's the bread? (Kde je chleba?)

Nemožno-li applikovati veršů těch i na naše poměry — na náš lidový (?) parlament?

A naposled o čtyřech publikacích katolických.

Na prvním místě stůjž zde dvousvazkové dílo (vyšlo i v Anglii v několikerém nákladě) pí. Hugh Fraser-ové „A Diplomatist's Wife in Many Lands“. Jsou to vzpomínky neboli správněji řečeno zkušenosti autorčiny, jichž nabyla za svého neobyčejně pestrého a zajímavého života na různých dvorech evropských. Vypravuje pak bez bázně, co viděla a poznala, vypravuje pravdivě, s klidnou rozvahou a zjevnými sympathiemi k věci, osobám, o nichž pojednává. Já mohu jen říci, že kdo se chce mnohému přiučiti, svoje názory v mnohém opravit na př. o Cavourovi a jeho současnících, o mexické tragedii, o dobytí Říma neb o dánské válce, nebude toho litovati, přečte-li si knihu tu.

„Non-Catholic Denominations“ zove se práce Rev. Rob. Hugh Bensona, v níž autor podává v hrubých arci obrysech, ale úplně vystižných různé nábož. systémy, teď v Anglii a Americe kvetoucí; klade důraz spíše na to, co každý ten systém má v sobě dobrého, než co jest v nich falešného a poukazuje konečně na pravé učení církve katolické.

„The Turn of the Tide“ začíná vzrušnou událostí v nepatrné vsi rybářské Poppyville — sňatkem totiž Hildy Nortonové, vesnické to

krásky, s prvním vesn. magnášem, ale bídákem, Silas Moncrieffem. Než hned po svatbě začnou pracovati utrhačné a závistivé huby, neboť Hilda pokládána byla za nevěstu Jesse Amosovou, výborného to mládce. Další děj rozvinuje se v utrpení, heroismus a konečné štěstí šlechetné dívky. Spisovatelka: Mary Agatha Gray.

„A Romance of old Jerusalem" je povídečka z doby Krista Pána. Autorem Florence Gilmore. Hlavními osobami: židovský hošík Jan a holčička Marcia, pohanka Římanka. Oba, ovšem více Jan, zamilují si Krista Pána, tehdy mládence ještě, když jim — dětem — vzkřísí zadáveného psíčka, jejich miláčka. V další seznamujeme se s dalšími života osudy jak Janovými, jenž z vypravování o zázracích Kristových i z autopsie cítí se ke Kristu tak uchvácen, že se stává Jeho učeníkem, tak i Marciinými, jež zatouží po nádhery milovném Římě, ale s hnusem se odvracejíc od jeho bestialních her amfitr. vrací se po smrti do Jerusalema právě v té době, kdy Krista Pána křižují. — A pod křížem shledávají se opět ta dvě milující srdce, by se sešla také u víře v božského Učitele.

Hodně větší prací oné jest „Andros of Ephesus", jež svým dějem — jak podnápis svědčí — spadá v první doby křesťanské, a to v biskupském sídle Miláčka Páně. Autorem jejím jest u nás už známý J. E. Copus, autor „Sirova syna". Třebas tato práce nedostupovala výše oné — a řekněme hned proč — protože C. patrně sveden úspěchy svých prací (napsal jich už celou řadu) nevěnoval náležité péče zpracování a podání látky, přece jenom — pro svůj sujet — těší se opět veliké oblibě u čtenářstva. Děj je zkrátka tento: Bohatý Andros (pohan) cítí se disgustován orgiovým kultem pověstné Diany efeské — o níž tu obsáhle pojednáno — a touží po něčem čistším a více povznášejícím. Pro nerozvážný o tom výrok, aby zachránil život svůj, dostává se do domu prvních křesťanů, stranou Efesu žijících. Stykem s nimi poznává učení křesťanské, stává se sám křesťanem a dochází odměny z rukou Matky B. a sv. Jana tím, že se dovídá, že i Lydda, kterou od dětství miloval, jest křesťankou. Povídka vyjde též česky.

Prodej věcí movitých a zvláště klenotů ze zrušených klášterů za Josefa II. na Moravě.

Dr. Josef Samsour. (Č. d.)

	Odhadnuto zl.	kr.	Prodáno zl.	kr.
Kostelní lampy:				
1. těžká stříbrná lampa s figurami a jinou tepanou prací dobré façony; váha 65 liber 29 lotů, lot à 1 zl.; koupil Hauptmann	2109	—	2115	—
2. jiná podobná stříbrná lampa, váha 40 liber 20 lotů à 1 zl. 5 kr.; koupil Hauptmann . .	1408	20	1555	30
3. stříbrná lampa 29 liber 20 lotů, lot à 55 kr.; koupil Hauptmann	869	—	870	—
4. lampa tepané práce 17 liber, lot à 57 kr.; koupil Hauptmann	516	48	524	59
Oltářní kříže:				
1. veliký stříbrný oltářní kříž na podobném podstavci 20 liber 15 lotů 2 q, lot à 1 zl. 5 kr.; koupil Hauptmann	710	7²/₄	730	30
2. jiný stříbrný kříž 18 liber 8 lotů, lot à 1 zl. 5 kr.; koupil Hauptmann	632	40	650	30
3. stříbrný kříž oltářní 15 liber 10 lotů, lot à 55 kr.; koupil Glemmer z Vídně	449	10	452	30
4. stříbrný kříž oltářní 13 liber 6 lotů 2 q, lot à 1 zl.; koupil Hauptmann	422	30	425	—
Oltářní svícny:				
1. 8 velkých oltářních svícnů 68 liber 16 lotů, lot à 1 zl. 5 kr.; koupil Jung	2375	12³/₄	2425	10
2. 6 jiných svícnů poněkud lepší façony 28 liber 25 lotů 2 q, lot à 1 zl.; koupil Nemling . .	921	30	922	30
3. 6 poněkud těžších stříbrných svícnů 42 liber 7 lotů, lot à 1 zl. 5 kr.; koupil Jung . . .	1463	35	1500	—
4. 18 na způsob mušlí zhotovených stříbrných svícnů oltářních 45 liber 18 lotů 2 q, lot à 55 kr.; koupil Jung	1336	57²/₄	1361	—
5. 6 tepaných stříbrných svícnů 46 liber 6 lotů, lot à 1 zl.; koupil Nemling	1478	—	1481	59

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány za zl.	kr.
6. 6 velkých ze stříbra tepaných svícnů 26 liber 11 lotů, lot à 1 zl.; koupil Hauptmann . . .	843	—	854	30
Kapitolní kříže:				
1, stříbrný kapitolní kříž 9 liber 20 lotů, lot à 1 zl. 5 kr.; koupil Hauptmann	333	40	353	3
2. stříbrný kapitolní kříž 9 liber 8 lotů 2 q, lot 1 zl. 5 kr.; koupil Hauptmann	321	12¾	331	30
3. stříbrný kapitolní kříž 5 liber 20 lotů, lot à 55 kr.; koupil Jung	165	—	180	—
Stříbrné tabernakly:				
1. zcela stříbrný tabernakl s podstavcem k němu příslušným, s dvěma vetšími a tolikéž menšími anděly, pak k tomu náležejícími oblaky a paprsky. Váha 288 liber 13 lotů, lot à 1 zl. 5 kr.; koupil Waldemarker	9998	20	10201	—
k tomu mosazná postříbřená deska	15	—		
Kostelní ornáty:				
1. pontifikalní ornát na drap d'argent bohatě zlatem moderně vyšívaný sestávající ze dvou mešních rouch, 4 dalmatik, 1 pluvialu se štolou s veškerým příslušenstvím; z batistové, bohatě zlatem a hedvábím vyšívané alby; zlatem vyšívané, kameny a perlami posázené infuly; z gremiale stejného jako ornát; z 2 zlatě moirovaných tunicel; z jednoho páru hedvábných, zlatem vyšívaných rukavic a podobných pontifikálních střevíců, pak stříbrné pozlacené spony; koupil Jung	291	—	1501	—
2. jiný ornát na bílém atlasu, hedvábím a bohatě zlatem krásně vyšívaný, skládající se: z mešního roucha s příslušenstvím; ze 4 dalmatik s příslušenstvím a se zlatými střapci; z dvou pluvialů se stříbrnými sponami, střapci a štolami; z bohatě zlatem vyšívané infule; z 2 bílých, zlatými krajkami olemovaných tunicel; z jednoho páru bílých hedvábných rukavic; z jednoho páru				

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
pontifikalních střevíců, oranžově žlutých hedvábných punčoch; koupil Jung	170	20	746	—
3. ornát z drap d'or se zlatými portami; k tomu náleží: 9 mešních stejných rouch, 4 dalmatiky a 2 pluvialy (s veškerým příslušenstvím), 2 bílé tunicelly gros' de Tour zlatem obšité, podobné gremiale, antipendium, velmi bohatě zlat. vyšívaná infule, dvě stříbrné pozlacené spony; koupil Jung	570	$7^2/_4$	1192	—
Summa:	44.735	52	50.041	51

V BRNĚ, dne 16. ledna 1783.

Ferdinand hrabě Troyer, jako komisař.

Tadeáš František z Hermannů, jako komisař.

František Winkler, sekretář.

Seznam

při této dražbě neprodaných klenotů ze zrušených klášterů v markrabství Moravském.

Klenoty:

Kříž náprsní se 7 krásnými do zlata zasazenými brillanty, k tomu podobný brillanty karmesovaný zlatý prsten	415	—	—	—

Stříbrné stolní náčiní:

Úplný stolní příbor skládající se ze dvou ovalních hrnců s příklopy, ze dvou velkých kulatých hrnců s příklopy, 4 malých ovalních číší s příklopy, 4 čtyrohých, 4 třírohých, 4 velkých kulatých, 12 malých mís, 4 velkých ovalních mís na pečeně, 4 malých mís, 84 stříbrných růžových talířů, 12 stříbrných vidlic na drůbež a nože na krájení a vidličky. Váha 197 ℔, 12 l., lot à 1 zl. 5 kr.	6842	20	—	—

Veliký stříbrný podnos

při čemž jedna miska na limony, nad ní stříbrný tác, dvě schránky na sůl a pepř, dvě nádobky

	Odhadnuty zl.	kr.	Prodány zl.	kr.
na hořčici se lžičkami, 2 schránky na cukr a skořici, 2 nádobky na ocet a olej, dvě nádobky na sůl. Váha 20 ℔, 23 l., lot à 1 zl. 5 kr. .	718	15	—	—

Ornáty:

Ornát drap d'or, s křížem bohatě stříbrným, pak moderními stříbrnými a zlatými portami olemovaný; při něm jsou: mešní roucho s veškerým příslušenstvím; 4 dalmatiky se všemi potřebami a zlatými závěsnými střapci; 2 pluvialy se štolami a střapci; pár červeně moirovaných, zlatými krajkami olemovaných tunicel a podobné velum	1000	—	—	—
V celku	8975	35	—	—

V BRNĚ, 15. ledna 1786.

Ferdinand hrabě Troyer, komisař.

Tadeáš František z Hermannů, komisař.

František Winkler, sekretář.

Ve svém doprovodu poznamenávají komisaři, že kříž brillantový a ornát nemohly býti prodány pro příliš vysoký odhad, stříbrné stolní nádobí se stříbrným stolním podnosem proto nebyly dražbou prodány, že bylo viděti nedostatek koupěchtivých, a že spolu bylo považováno za prospěšnější, tyto stříbrné věci ponechati pro druhou dražbu, při níž bude více věcí, jež mohou býti každému prodány.

Židé, jak již zmíněno, byli z této dražby kostelních a praelatských skvostů dne 13. ledna 1785 konané vyloučeni. Toto vyloučení těžce nesli, a proto, když se proslýchalo, že se bude v brzku konati další dražba, podalo několik vídeňských židů žádost k císaři, aby byli k tomuto nejbližšímu prodeji připuštěni. Žádost svoji podporovali hlavně čtyřmi důvody:

1. že při zdejší (t. j. ve Vídni) dražbě věcí klášterních větší obnos na prospěch nejvyššího eráru koupili.

2. že jim neodeprou páni komisaři zdejších dražeb jakož i všecky zemské vlády svědectví o uctivém se chování.

3. že největší část svého nákupu zaslali mimo zemi a hotové peníze zaň sem přinesli, a konečně

4. že jsou ochotni, budou-li některé kusy těchto klenotů v celistvosti prodány, ihned je za přítomnosti pánů komisařů rozlámati a nepoznatelnými učiniti.[1])

Vzhledem na tuto žádost, aby k další dražbě klenotu byli připuštěni, bylo dekretem ze dne 10. března 1785 král. moravsko-slezskému zemskému guberniu uloženo, aby poslalo obsáhlou zprávu, zda při přítomném prodeji postupováno bylo dle předepsaných direktivních pravidel a dle dvorních dekretů z 9. listopadu a 7. prosince m. r. zvláště v této příčině vydaných.

---

[1]) Pro zajímavost nebude snad od místa žádost tuto uvésti zde doslovně ve znění původním:

Euer Majestät!

Als durch Beylage A. die öfentliche Versteigerung der Klöster Prätiosen untern 13. Januarii 1785 zu Brünn bekannt wurde, sind unterzeichnete veranlasst worden, einige Tage vorhero sowohl bey einigen hohen Räthen dieses hohen Mittes — als auch zu Brünn die Anfrage zu machen: ob diese Versteigerung allgemein wäre, um sich dahin zu begeben: allein sie wurden auf den in der Beylage enthaltenen Ausdruck gewiesen, wo es heißt: an die lusttragenden Herren Erz- und Bischöfe, Stifte und Klöstern, Kirchenpatronen etc. Deßen ungeachtet müßen sie zu ihrem Erstaunen nachhero erfahren, daß bey gemeldeter Versteigerung nicht allein Geistliche, sondern alle Tändler, Goldarbeiter und Negozianten zugelassen worden und beträchtliche Posten an sich gebracht haben, bloß allein waren die Juden ohne Unterschied von diesem Ankauf zu ihrem Schmach und des allerhöchsten aerarii Nachtheil ausgeschlossen.

Da es nun verlautet, daß nächstens eine zweyte Versteigerung von letzten noch übrig gebliebenen Prätiosen vorgenommen werden solle, so bitten unterzeichnette Ew. Majestät geruhen der allerhöchsten befehlen zur Zulassung derselben allergnädigst ergehen zu lassen; sie können zur Unterstützung ihrer Bitte anführen, daß sie:

1. bey der hiesigen Klösterversteigerung ansehnlichen Betrag zum Vortheil des allerhöchsten aerarii gekauft haben; daß ihnen

2. sowohl die Herren Kommissarien der hiesigen Versteigerung als die sämmtliche Landes Stellen das Zeugnis ehrerbietigen Betragens nicht versagen werden; daß sie

3. den meisten Betrag ihres Ankaufes außer Lande versendeten und Baarschaften dafür hereingebracht haben: daß sie endlich

4. sich einheischig machen, wenn einige Stücke dieser Prätiosen in ganzen verkauft werden, solche alsogleich in Beyseyn der Herren Kommissarien zerbrechen zu lassen und sie unkennbar zu machen.

Euer Majestät allerunterthänigst allergehorsamste

Joseph P. Wertheimer, Bernhard Eskeles, Michael Simon, Joseph Leidesdorf, Karl Cerf Wertheimer, Aron Leidesdorfer.

Již 30. března 1785 zaslalo gubernium do Vídně obsáhlou zprávu duchovní filialní komise, kterou zde, poněvadž nám objasňuje celý postup při prodeji, v hlavních bodech uvádíme:

Má se za to, že při tomto prodeji tím více podle předepsaných direktivních pravidel a podle návodu v této příčině dne 9. listopadu a 7. prosince minulého roku dodatečně vydaného, pokud to jen praktické provádění a okolnosti dovolovaly, bylo postupováno, poněvadž:

a) pravidla direktivní a nejvyšší dekret ze 7. prosince m. r. výslovně přikazují, aby kostelní klenoty, posvátné nádoby, jako monstrance, kalichy, ciboria, „jen pod rukou nabídnuty byly k prodeji nebo k výměně zámožnějším klášterům,“ a tudíž byl tento prodej, kde více koupěchtivých se sešlo a jeden druhého přeplácel, jakousi dražbou ne však tak, aby každý, jak žid tak křesťan, k ní mohl býti připuštěn.

b) předcházeti musela před prodejem samým nutně nabídka, že klenoty a kostelní předměty budou prodány nebo zaměněny. (P. d.)

Několik textů z doby husitské. (Č. d.)

Dr Jan Sedlák.

XVI.

V albu farní knihovny u sv. Jakuba v Brně nalezl jsem mezi jinými zlomky českými a latinskými úryvek českého spisu *O panenství* z počátku XV. stol. Tyto fragmenty byly dříve na deskách nebo tvořily přídeštné listy různých rukopisů, odkudž je Dr. Gutmensch, jenž knihovnu r. 1905 znovu katalogisoval, vyňal a utvořil z nich album palaeografické, aby jím objasnil vývoj písma. Tím jsou arci některé úryvky poněkud poškozeny. Mnohdy by zajisté kodex sám přispěl k poznání doby a okolností vzniku takového úryvku, kdežto nyní není vnější opory žádné. Mimo to jest nebezpečí ztráty daleko větší než je-li zlomek v kodexu, zvláště není-li album přesně popsáno.

Zmíněný fragment *O panenství* jsou 3 listy pergamenové,[1]) uprostřed rozříznuté, velikosti 12×10. Psán jest pravopisem spřežkovým, tu a tam jsou bledším inkoustem přidány diakritické body a háčky, leckdy nevhodně. Užívá všude y. Spona a předložky jsou vždy spojeny s následujícím slovem. Mimo toto poslední otiskuji jej věrně, odděluje pouze věty.

[O panenství.]

. . . tobye dobrzye twa ſmrt dolyczyge y welmy gyſtye. dayz ſye 2a
gemu wſſeczka myla choty geho, zet ſye tobye weſſken dawa, ze gynak v gezyſſye nycz neſproſpyegeſſ, to wyeducz y zagyſte, ze czym ty ſye gemu wyecz[2]) dawaſſ drzyewe rzeczyenymy cznoſtmy, a tyemt ſye on tobye wyecz[3]) dawa poznanym proty twey wyerzye, okuſſenym ſweho ducha ſladkeho od polybenye wnytrznyeho ſwych vſt za twu myloſt A obohaczyenym ſwe moczy y ſvymy cznoſtmy za twu plnu nadyegy. Wezmy ſobye toho przyklad blyzky od mylownycz tyeleſſnych, kdyz ty koho zacznu ſylnye mylowaty,[4]) kak by / ſye gemu rady daly 2b
A gydyely nebo pyely aneb gduly lecz ſyedyely nebo ſtogye nebo czozkolywyek gyneho[5]) czynye, naywyecz A gedno o tom myſle, gehozto gych

[1]) Vlastně 4, ale prvého jsou 4/5 po délce odříznuty.

[2]) Opraveno z wyeczye. — [3]) Opraveno z wyeczye. — [4]) Ps. mylowaly.

[5]) Tu je v textu přetržené slovo nedosti čitelné. Zdá se, že písař znovu napsal syedyely.

duſſye myluge. procz by pak ty tak ſylnye nezamylowala ſweho mylytkeho
gezucryſta, Gehozto duch przyeſladky pyeſſ z geho vſt w twey duſſy
geho bozſkym polybenym, gehozto tyelo bozſke tweho wyeczneho
zyvota gyz za tye do ſmrty vmuczyeneho a gehozto[1]) krew pyeſſ z geho
ſrdczye wylytu pro twe zawynyenye, aby ty za nye netrpyela wyacznye,
Ale aby ty byla draha chotye przyedrazye gemu kupena przyecyezczye[2])
3a dobyta. A / Pomyſlyz o tom draha panno, komu podobnyegye chczeſſ
twu kraſu a mladoſt oddaty, nezly tomu, genzto gye pravye a wyernye
pozada. ſnad tebe ſu y gyny muzowe zadaly nebo geſtye zadagy nez
ne tak yako kral muoy a on geſt bwoh pan twoy. Gynyt ſnad zadagy
twe kraſy, aby gy poſkwrnyly a mladoſty twe, aby gy zuohawyly[3]) a
ztrawyly aneb ſnad zadagy tweho zbozye a twych przatel ale ne tebe
anebo zadagy tebe gedyne hrzyechu. Ne tak muoy kral twe myloſty
zada, myla panno a wdowo. Alle zadat tebe, ze on geſt horlywy
3b mylownyk duſſye, nebo ty ſu gemu ſamemu a pro nyeho ſa/meho
ſtworzyeny A on geſt gye tak kraſſne ſtworzyl, aby geho byly gyſtuczye
podobnyczye.[4]) Protoz on horzy myloſtyemy a on geſt ohen drahe myloſty
wyeczne a nebeſke. Y zada on twe kraſy, aby obnowyl twu mladoſt,
Aby wſſe[5]) zachowal w czyſtotye a we cznoſty[6]) ſobye, genzto on ſam
geſt ſtworzyl k ſobye.

O poſpyechany k myloſty gezucryſta vſtawyecznem a zye knyez kazdy muſſy ſnaznye duſſy snubyty k geſucryſtu ze gemu draho gſu vykupeny.[7])

Rozmyſl ſye o to dobrze ſwu myſly y ſwymy wyernymy rado-
ſtyemy, Ale ne ſ kazdym nez mezy tyſſycz ſ gedynym wyernym,
4a Chceſſly byty cho/tye meho krale myleho gezucryſta a nemeſkay a
newrtyz ſwu myſly y ſyem y tam. Yaty vzdy czakam gyſtye twe
czyele[8]) odpowyedy a radty czyekam, nebot kral muoy rad czeka, ze[9])
geſt pozadal twe kraſſy. A rad ztrawym netolyko tento muoy zſyſk
weſſken tohoto ſwyeta y nalozym pro twu kraſſu, draha panno y wdowo,
Ale y mu ſylu y mu hlavu y me wſyeczky ſmyſly, mluwye to tobye

1) Ps. geozto; h nadepsáno bledším inkoustem.
2) ps. przyecyeżzyeho (přetěžko?).
3) aby gy zuo ohawyly.
4) Ps. podebnycze; y nad z nadepsáno.
5) Opraveno ze wssye. — 6) Ps. wyecznoſty.
7) Nadpis je psán červeně.
8) Ps. czele; y nadepsáno. — 9) Opraveno ze zye

wezdy,[1]) wolage[2]) k tobye a ſnubye tebe memu kraly, nebo wyedye, ze on zada welmy twe kraly. A radoſty ſye radugy, kdyz ſlyſſym hlaſſ krale meho chotya tweho nebeſkeho. A proto chczy byty geho wyerny ſnubycz A rad chczy to wſſye czoz / gmam a k tomu ſye ſam nalozyty 4b ſnubye memu kraly welykemu geho chotye, nebo wyedye, ze on welyczye zada twe kraſy. Y ty muozeſſ to wyedyety ze[3]) tye ſylnye myluge, Ponyewadz geſt tobye trzyatrzydczyety let a ſlyeſt myeſyeczow ſluzyw pro tye y za tye horzczye[4]) umrzyel ſmrty krzyzye welyczye ohawnu. Zadnyt negma wyeczſſye[5]) myloſty k ſwey myley nez ten genzto za ny a pro ny vmyera a chcze[6]) vmrzyety tu ſmrty ohawnu.[7]) A potomt ya znam, ze kral muoy geſt welmy welyky y ſylny mylownyk A prawy ohen myloſty a ten geſt pozadal twe kraſſy A on geſt pan bwoh twoy A netolyko twoy, ale take wſyeho ſwyeta nebeſ y zemye y toho wſſe....

Kdo jest autorem spisu, z něhož jest tento úryvek? Je to překlad latinského díla některého mystika církevního? A čí překlad? Samé otázky, na něž zatím nelze dáti odpovědi. Ač se v literatuře patristické pídím po latinském originálu, nenalezám ho.

Či je to původní spis český? I to jest možno. A počítaje s touto možností uveřejňuji tento úryvek v Textech husitských. Tuším v něm zlomek Husova spisu O panenství. Že Mistr Jan Hus o panenství psáti chtěl, jest známo z jeho listu pannám u Betléma. Tam píše: Když mi buoh dá prázdnost a posla, napíši vám viece.[8]) Že skutečně úmysl svuj splnil, lze souditi ze seznamu spisů Husových, jejž z rukopisu Čes. Mus. uveřejnil Erben.[9]) Tam se mezi českými spisy Husovými uvádí také spis O panenství a začátek jeho *Anno, panno, choti Jezu Kristova.* Kdyby náš fragment byl začátkem spisu, bylo by lze pronésti soud naprosto jistý. Takhle však jsme odkázáni jen na kriteria vnitřní, jež nemohou dokázati více, než možnost neb pravděpodobnost Husovského původu.

A tu je především jisto, že sloh tohoto úryvku jest velmi podoben slohu listu, poslaného pannám betlemským, a slohu Dcerky.

---

[1]) Oprav. z wezde. — [2]) Oprav. z wolagy. — [3]) Opraveno ze zye. — [4]) Ps. horzczy; e připsáno. — [5]) Ps. wyeczssy; e připsáno. — [6]) Opraveno ze chczye. — [7]) ps. ohawenu. — [8]) Doc. p. 8. — [9]) III. 344.

Nápadné jest opakování slov: *panno* (nebo panno a vdovo) a *choti Jesu Kristova*, jež se shoduje se začátkem spisu Husova u Erbena. Spisem vane táž ohnivá láska ke Kristu a k lidské duši a táž, ba větší, něha jako v Dcerce. I jinak jest fraseologie podobná.

Nenalezne-li se přece jenom originál latinský a bude-li lze spis tento přiřknouti Husovi, měli bychom úryvek spisu, jenž by vedle Dcerky patřil k nejněžnějším a nejsympathičtějším pracím Husovým.

Posudky.

Svatopluk Čech. Studie jeho vývoje a díla. Napsal *Zdeněk Kobza.* Knihovna Přehledu revuí (poř. a vyd. Přemysl Plaček v Praze) č. 16. Str. 16. Cena 30 hal.

Sešitek obsahuje napřed hlavní údaje životopisné, pak stručné obsahy hlavních děl podle myšlenkových hledisk. Pozadí životopisné, poněkud podrobněji probráno, snad by leckterý rys díla básníkova ještě lépe osvětlilo. Jinak třeba uznati, že p. spis. na těch několika stránkách obsahově podal dosť. Jednotlivá díla dobře popsána a označena; posouzení se p. spis. zdržuje, jen tu a tam nějakým slovem („stále retorický“, „hyperidealisticky“ a pod.) naznačuje (správně) slabiny Čechova díla. Chce vzbuditi zájem a úctu k němu, a dobře tak; ideově vynořují se nad ním sice častěji vážné pochybnosti, jako vůbec nad směrem, jejž zastupoval (nábožensky, politicky), ale mluvčím jeho byl upřímným, byť i ne vždy básnicky šťastným. A ačkoliv nelze zjistiti, že „kulturní naše dějiny jsou bez velkého zjevu Čechova nemyslitelny“ (str. 3.), jelikož jako „poslední básník našeho národního obrození“ (tamt.) přišel vlastně pozdě, a vliv jeho, zdá se, brzy přešel, přece většina jeho děl s hlediska čistě uměleckého zůstane cennou částí literárního pokladu našeho.

Tisíc nových zrnek ku svým sedmdesátinám vydal *Fr. Vymazal.* A. Píša v Brně 1911. Str. 157.

Tedy čtvrtá hromádka zrnek. „Zrnko v širším smyslu je všecko, co zasluhuje, aby bylo pověděno, pamatováno aneb o čem by se mělo přemýšlet“ (str. 3.) Toho je zajisté mnoho, velmi mnoho, tak že by ani miliardy zrnek toho nevystihly. P. spis. ob čas hrábne do této zásoby, uložené v knihách a časopisech nebo v jeho a jiných mysli. Zrnka zde podaná jsou ze všech koncův a koutů zájmu lidského, ze všech možných oborův. I tentokrát převládá tón skepticko posměšný, jako při náboženských a národnostních otázkách; v těchto na př. vrací se častěji k naší samostatnosti v jazyku, hospodářství a pod., což při jeho pověstné zálibě v němčině, známé jeho překvapuje. Na str. 3. ptá se: „Je-li duše neviditelná, jak může v pekle hořet?“ Nehořela mu duše ještě nikdy v životě? A v pekle bude též tělo, třebas jinaké. A konečně o tom ohni řekl to sám Kristus Pán, tedy „na tom něco bude,“ jak říkají súsedi! Podobného rázu jsou i ostatní zmínky o věcech náboženských. Ale jinak mnoho poznámek tne do živého. Zrnko 1000. coronat opus: „Chceme-li umřít, jak bychom chtěli, musíme žít, jak bychom měli.“ Tak, tak!

Einführung in die Psychologie von *W. Wundt.* Leipzig 1911.

Není to vlastně uvedení do všeobecné psychologie — jak autor sám připomíná — nýbrž do psychologie experimentální. Je to první

svazek podniku redigovaného R. Schulzem, zvaného: „Psychologie und experimentelle Pädagogik in Einzeldarstellungen“.

Kromě stručného obsahu celé moderní psychologie podaného v kapitolách o vědomí a pozornosti, prvcích vědomí, associaci, apercepci, obsahuje poslední kapitola, zákony života duševního, zajímavou apologii moderní psychologie, které z jisté strany upírána oprávněnost vědecké práce a ceny, protože zneuznáno pojetí „zákonu psychologických“.

„Má se za to, že zákonitými jsou jen ty pravidelnosti v dění, které se vždy nezměněně týmž způsobem opakují. Takových zákonů vubec není ani ve vědách přírodních. Naopak platí i zde zásada: zákony určují jen potud postup zjevů, pokud jinými zákony nejsou rušeny. Jelikož pak dle složité povahy všech zjevu, každý děj mnohými zákony jest určován, stává se, že právě všeobecné zákony přírodní v jejich přesném působení nemůžeme ze zkušenosti dokázati. Tak není zákona mechaniky, který by choval větší všeobecnou platnost než zákon o setrvačnosti. A přece je zřejmo, že tento zákon ve zkušenosti nikde nenacházíme uskutečněn, poněvadž nestává případu, kde nebyl by nezávislým na jiných, změny a pohyb pusobících zákonitých silách.“

„Dusledni popírání zákonu psychologických vedlo by k tomu, že by pojem zákona vubec za něco protizákonitého byl stanoven. Neníť tento pojem ničím jiným než výsledkem oné tvorby myšlenkové, jejíž zákonitou povahu oni popírají.“

Wundt zdurazňuje princip aktuality. Všechny duševni hodnoty a jejich vývoj vznikají z bezprostředně zažitých stavu vědomí.

Spis psán spíše pro laiky. Těm, kdo se chtějí psychologií zabývati, více poslouží: „Einleitung in die Psychologie der Gegenwart“ od Quido Villa (Leipzig 1902 Teubner).

Die Willensfreiheit. *Joh. Rehmke.* Leipzig 1911.

Rozštěpení věd na přírodní a duchové, zvláště však zanedbávání stanoviska a hledisk prvějších přivodilo řadu rozporu bezvýznamných pro další postup těchto věd. K těmto náleží i domnělý rozpor mezi determinismem a indeterminismem. Hojné literatuře o tomto předmětě pojednávající přibyl nový důkladný spis.

Rehmke podává a pojednává předně jistá hlediska, ze kterých na volné jednání třeba patřiti jako: pohnutky a cíl chtění, rozšíření a vyhrazení chtění, volba a nutkání, sebeurčení vůle.

Není chtícího, které by nechtělo „něco“. Ke každému chtícímu patří chtěné. Toto jest něčím dosud nestávajícím. Činnost volní znamená tedy jakési uskutečňování vzhledem k stávajícímu se, změnu. Ve chtění obsažena jest tedy představa změny, měnění se. Tato představa provázena jest vždy představou libosti vzbuzenou představou předchozí nelibosti. Chtění jest tedy stavem vědomí i předmětem vědomí. Není chtění nevědomého. Neznáme vůle, která by nebyla rozumem a intellektem, vůbec vědomím.

Jelikož pak každé chtění, volba, volení musí míti jistý cíl, se kterým jest jakoby spojeno nerozlučně, zdá se ono nutným děním.

Kdo rozumnou činnost a vůli od sebe odlišuje, má na mysli chtění jako úkon volby.

Proto možno obojí stanovisko, determinismu i indeterminismu zároveň uznávati. První potud, pokud vůle v okamžiku chtění stávajícím protikladem jest určena; druhé potud, pokud vůle jiným něčím než tím, co vědomě za pohnutky uznáváme, nemůže býti určena. (101.)

Obě tvrzení, determinismu i indeterminismu netýkají se téhož, proto mohou bez odporu vedle sebe stávati. Protiklad determinismu i indeterminismu je nesmyslný.

Kniha jemných detajlů noetických. Jedna z těch, které hlásají zásadní smír názorů a vedou k němu, a proto zaslouží pozornosti zvláště u těch, kteří k uskutečnění tohoto smíru se cítí povoláni.

Dr. Karel Černocký.

Ze života náboženského.

Koncem října plnily se německé listy poplašnými zprávami o zrušení řádu františkánského. Zatím však vyšla z toho jen „reforma" řádu toho a vlastně ani tolik ne: nýbrž sesazení generála Němce P. Schulera a definitorské rady jeho a jmenování nové vrchní správy řádu. Generál P. Schuler povýšen na arcibiskupa titularního (in partibus infidelium) a sub oboedientia mu poručeno hodnost přijati ke cti řádu svého. V nově radě řádové zajištěna navždy většina Vlachům. Romanské národy nesly totiž trpce, že v řádech Františkánu, Kapucínů i Benefratellů ovládli Němci, a tak musil německý generál kapucínský už dříve ustoupiti a řádu poručeno zvoliti si Vlacha a ne Němce; a generál Benefratellu Gasser také sesazen brzy po volbě a nahrazen Vlachem. Toto němectví správy v jednotlivých větvích řádu františkánského prohlašují i katol. listy německé bez rozdílu za jediný důvod reformy. Další opatření reformní se však očekávají. A jak polovládní „Köln. Zeitung" praví, celá reforma Františkánů vychází od španělského kardinála kapucína P. Vives y Tuto, který zamýšlí všelikou autonomii Františkánů zrušiti a všecky větve františkánské spojiti s kapucíny, totiž sjednotiti je asi pod jednou vrchní správou.

V „Acta S. Sedis" (č. 15) příslušné dekrety praví však mnohem méně, než co denní tisk o tom usoudil. Papežské „motu proprio" odvolává se na započatou reformu řádu pod pap. Lvem XIII. a na započatou tehdy snahu po spojení všech čtyr „rodin minoritských". Spojení bylo bráno jako naprostá „fusio", slití všech odvětví františkánských a proto budilo nedůvěru a odpor. Jednotlivé provincie hájily svá práva a svou autonomii a těžce nesly, že provincie staré se ruší a nové po

větších okrscích tvoří. Proto nová reforma pap. Pia X. ponechávajíc místní autonomii provincií ustanovuje pouze jednotnou a pozměněnou vrchní správu. Ruší všecka stará osobní privilegia, jaká si osobovali bývalí představení (exguardiáni, exprovinciáli a exgeneráli) a srovnává zase všecky v řadě bratří. Jen vrchní generál a jeho zástupce podržují navždy zvláštní postavení v řádě a provinciál na tři léta po svém provincialátě. Řádu se dává takováto vrchní konstituce: vedle generálního ministra a jeho zástupce (Procurator generalis) ustanovuje se vrchní rada šesti definitorů, dva z nich musí býti Italové, po jednom Francouz, Angličan, Němec a Španěl. K Němcům se počítá Německo, Rakousko, Uhry, něm. Švýcarsko, Hollandsko — pravděpodobně i Polsko jako část Německa a Rakouska, K Angličanům celá angl. Amerika, Afrika a Australie; k Francouzům Belgie, franc. Švýcarsko a franc. kolonie, ke Španělsku i Portugalsko a špan. portug. Amerika, Afrika a Asie. Vůbec národnost bere se v nejširším smyslu — jako pouhá znalost řeči a příslušnost třebas daleká a zevnější k označené národnostní masse. Vrchní rada se volí na šest let. Generál, prokurator a dva z definitorů smí býti voleni podruhé, ale jen dvoutřetinovou většinou, mají-li býti voleni po třetí, je třeba svolení sv. Stolce. Další volba téže osoby se nepřipouští. Není-li možná volbu do třetice rozhodnouti, volí se mezi dvěma, kteří nejvíce hlasů dostali, a dostanou-li pak stejný počet hlasův oba, ten je zvolen, kdo jest v řádě starší. Provincialní rada (Minister, Custos a Definitores prov.) volí se na tři léta, rovněž Guardiáni.

Do první vrchní rady jmenován min. gen. P. Pacificus Monza a procurator gen. P. Placidus Lemos, takže s dvěma definitory vlašskými jest polovice vrchní rady vlašské národnosti, a se španělským a francouzským zástupcem mají Románi dvoutřetinovou většinu.

*

Z konference rakouských biskupů sdělila 18. listopadu „N. F. Presse" tyto povšechné věci (jednání konferencí je tajné): co do svátků byli jižní biskupové pro zrušení svátků v motu proprio uvedených; biskupové severních zemí říšských byli pro ponechání dnešního stavu. Všichni biskupové byli však pro ponechání svátku Božího Těla ve čtvrtek. Jižní kraje říše podléhají vlivu Italie a chtějí se tudíž s ní sjednotit, severní této potřeby necítí. Do Říma zaslána dobrozdání obou částí episkopátu a Římu ponecháno rozhodnutí. Vyslovuje se domněnka, že Řím přistoupí na to, aby byl ponechán svátek Božího Těla a svátek zemského patrona, ostatní svátky zrušené ponechá jakožto „poloviční svátky" (festa devotionis), budou se moci církevně slavit, ale bez závaznosti služeb božích a svátečního klidu. Jednáno na konferenci dále o zlepšení kongruy, o eucharistickém kongresu ve Vídni 1912. Rok příští bude pro Rakousko prohlášen listem všech biskupů za rok eucharistický a den kongresní bude dnem všeobecného výstavu Nejsv. Svátosti ve všech kostelích v Rakousku. — Na mezinár. kongres katechetský, jenž bude jednati především o sjednocení učebního plánu a osnov,

vyšle každá diecese svého delegáta s plnou mocí. — Konference jednala o judikatuře soudů, z nichž jedny „manželství" kněží uznávají, jiné zamítají, a žádala o přesnou interpretaci § 63. obč. zákona ve smyslu dosavadní prakse. — Proti zákonu o ochraně památek podány některé námitky, jež pravice panské sněmovny přijme za své.

*

Přes pravidelnou podporu „Piova tiskového spolku", přes stálé doplácení konsorcia a dobrovolné příspěvky konservativních vrstev, hlavní orgán konservativní v Rakousku, vídeňský „Vaterland", zaniká po 52letém trvání. První síly kolem listu roku 1860 seskupené pocházely z říše Německé. První hl. redaktor Keipp poslán z Berlína, Wagener, red. „Kreuzzeitungu", přinesl myšlenku konserv. šlecht. orgánu z Německa do Rakouska, bar. Vogelsang, duše listu a zakladatel křesť. soc. politiky v Rakousku, byl z Meklenburska, a hlavní pomocník jeho a emancipator čtvrtého stavu, Rudolf v. Meyer, rovněž z říše. Vogelsang a Meyer byli výteční lidoví pracovníci a list, třebas jako orgán šlechty, počal na tu dobu s lidovou hospodářskou politikou V boji se stranou křesť. socialní odvracely se zástupy od konservativců čím dál více k nové demokratické straně a tím také i nové listy počaly ovládati. Několikrát děly se pokusy list vnitřně obroditi, ale opět upadal. Před několika lety počal dělati i silnější nacionalní politiku německou, ale tím odpudil staré odběratele a nových nezískal. I zevně, ač prý to byl orgán „české" vysoké šlechty, bylo nápadno a uráželo, že česká jména jako jiné listy potvořil (Zacek, Prazak atd.) neuznávaje ani české podpůrce za hodny, aby si k vůli nim, když ne k vůli správnosti, opatřil několik těch písmenek. Přes to vše stál žurnalisticky přece jen výše, než mnohé deníky vídeňské, o něm. provincialním tisku ani nemluvě. Zůstává něm. katolíkům v Rakousku jediný ústřední orgán „Reichspost", který nestojí výše, nežli stával „Vaterland", a jest nacionalně zuřivější proti nám, pravý orgán „des dummen Kerl von Wien."

Pražský „Hlas národa", dnes orgán české konservativní strany, v posudku (19. list.) o schůzi českého tiskového spolku Piova, vytýká mu, že odcizil se svému účelu, že podporoval volební agitaci a tak peníze tisku určené obrátil na politiku. „Hlas Národa" vytýká mu také, že prováděl i jinak politiku, smiřuje stále obě frakce, či spíše strhuje stranu katol. národní (konservativní) do područí křesť. socialní strany, ač obě strany ve svých programech slibovaly si pouze součinnost, kladouce jinak důraz na samostatnost svou. A tak prý na konec o valné hromadě se ukázalo, že v Piově spolku jest úplný rozvrat, finance ve stavu nanejvýše zbědovaném, pokladna prázdná, takže nelze ani pokladní zprávy dáti do tisku. Piův spolek připraven o důvěru lidu i kněžstva, opuštěn jimi a blízek jest neslavného konce. — Tu tedy smiřování obou stran katolických má býti záhubou jedné i druhé a nejprve zničilo smiřovače samého! V Čechách se objevují staré rozpory mezi „pány" a „lidem". A ježto „lidu" vlastně není ani

v té ani v oné straně, tedy mezi vůdci té a oné ideové skupiny. Idey samy by ještě vedle sebe dobře obstály, ale nositelé jejich nemohou.

*

Čeští lidé liberalní dosud vedle mnohých svých nectností jedné neměli, že nebývali zednáři a na organisaci zednářskou mnoho nedrželi. Chránil je instinktivní antisemitismus a střízlivý smysl před tímto židovským tajnůstkářstvím. Vypráví se sic o jednom či druhém z osvícenců doby buditelské (Dobrovský, Jungmann a j.), že byli zapsáni do lože zednářské. To byly však řídké výjimky. Poslední dobu děje se však širší „lidová“ propaganda, není pochyby, že vlivem a pomocí „volné myšlenky“, jež jest nejen příležitostí, ale zrovna nástrojem. Dva „bratři“, professor a Dr., zatím ještě pseudonymní, vydali obranu a doporučení zednářství sepsanou A. Sluysem, předsedou učitel spolku pokrok. v Belgii. Spisek, mající za účel propagandu zednářství, vyšel však ještě nákladem překladatelů. Je to význačné.

*

Slovinský měsíčník „Čas“ (katol. věd. revue „Leonova spolku“) stává se čím dál více vážným časopisem katol filosofickým. V časopise liber. „Věda“ povstal mu totiž před rokem sok, s nímž musí se nyní častěji potýkati. V ročnících jeho uloženo už mnoho positivní práce filosoficko apologetické. V letoším posledním čísle V. ročníku redaktor jeho Dr. Aleš Ušeničnik (prof. semin. lubl.), pojednává o největší slabosti našeho století a nachází ji v positivismu vědeckém a filosofickém, v zamítání všeho metafysického, nadsmyslového, a nauka tato zplodila anarchii ve smýšlení i žití.

*

Letošímu sjezdu unionistů vyvstal dobrý obránce v římském listě „Roma e l'Oriente“, který od 8. čísla stále se jím obírá, jej brání a útoky odráží. Hlavní útok vyšel od Poláků, kteří letos k celé idei unionistické zachovali se velmi nepříchylně. Jmenovitě brošurka litevského Poláka faráře Józ. Borodzicza („Na Rusi galicyjskiej Schizma się gotuje“) musila uraziti všecky přátele veliké idey. Tak dosud ani z liberalního a z německého stanoviska nepsáno o idei cyrillomethodějské, o Velehradě a unii. Velmi ostře odbyl Borodzicza „Velegradskij Věstnik“, odbývá jej a jeho bezdůvodné podezřívání rozhodně i lvovská „Niva“ (20 a 22 č.) a také římský zmíněný list. J. Borodziczovi se vůbec nelíbí, že unie má církev východní ponechati při jejím východním obřadě On obřad ten nenávidí, jest inferiorní v jeho očích a jen naprostá latinisace východu přivede trvalé připojení. Proto nejsou Rusíni sjednocení vhodni k tomu dílu, ale latiníci Poláci! — Je vysvětlitelná ta nechuť Poláků k Rusum a všemu pravoslavnému, ale politická není a unii nepomáhá. Borodziczovy názory jsou jakousi splátkou za názor Oratoriána Vanutelliho a Augustiniána Palmieriho, že Poláci jsou vinni neúspěchem unie v Rusku.

Polské „Ateneum Kapłańskie“ („Kněžské Athenaeum“) přináší až v říjnovém svazku o sjezdě unionistů na Vele-

hradě. Nepřítomnost kněží katol. z rus. Polska a pravoslavných z Ruska vysvětluje zhoršenými poměry tohoto roku. Katolíci polští stále honěni a pronásledováni nemohou nabrati ducha k positivní práci a nadchnouti se pro unii. Stejně pravoslavní, zaražení agitací nacionalistů ruských pro Jesuitu Wiercińského, neodvážili se na unii pomysliti. O pracích sjezdu praví zpravodaj, podle všeho očitý svědek a účastník kongressu: „Vůbec o resolucích na třetím sjezdě třeba podotknouti, že bylo zápalu méně a méně též víry v možnost dovésti to k toužebnému cíli, než na sjezdech předešlých.“ Diskuse prý byla též slabá anebo dotýkala se takových věcí, které se záležitostí unie jen zdaleka souvisejí.

Ve IV. svazku mariborského bohoslov. „Voditelja“ píše o témže sjezdě Velehradském Dr. Fran Grivec, jeden z horlivých hlasatelův unie. Praví: „Letoší velehradský sjezd ještě lépe než dva předešlé sjezdy dokázal, že jsou sjezdy ty velmi vážné a potřebné. Už samo shromáždění tolika učených mužů ze všech konců světa nemůže zůstati bez vlivu na bohoslovnou nauku a na dílo církevního sjednocení.“ Po vylíčení průběhu přidává pak zpravodaj kritiku: není naprosto spokojen s tím, jak se celé jednání vedlo. Jednalo se ve dvou odborech: theoretickém a praktickém — ale oba odbory zasedaly v jedné místnosti a měly tyže členy a vše dělo se v jednom, takže všecky diskuse vlastně se konaly „in pleno“ a když se hlasovalo, rozhodovali lidé, kteří do věci nebyli zasvěceni. Většinu resolucí prý přichystali dva velmi nepraktičtí lidé J. p. a F. Většina přítomných, již tvořili Češi sami, nebyla dosti připravena a na schůzi Velehradské akademie bylo vidět, že stanov si nepřečetli a tak ustavující schůze Akademie zmařena. Také letošní sjezd byl úplně mezinárodní, zvláště dobře z neslovanských národů zastoupeni byli Francouzi a Vlaši, a všichni ti cizí hosté odcházeli s přesvědčením, že velehradské sjezdy jsou velmi významné, jen že potřeba jich lépe organisovat. Velehrad sám je po souhlasném mínění slovanských i neslovanských účastníků nejpřihodnější místo pro takové sjezdy. Ale zdá se nám, že mezi Čechy nejsou poměry pro takové sjezdy ještě příznivy. Češi mají sice veliké zásluhy o celou tu akci, ale v posledních letech v tom ohledu velmi málo pokročili, odborníků o východní církevní otázce nemají ještě dosti. Významno je, že se čeští bohoslovní professoři málo účastní velehradských sjezdů; a z druhých zemí přicházejí celé řady bohoslov. professorů na sjezdy. Češi se asi dávají tu vésti lokalním patriotismem a nemohou si zvyknouti na to, že sjezdy velehradské jsou mezinárodní (ani české ani slovanské) a že je i Vel. Akademie mezinárodním vědeckým spolkem. Ale není prý se čeho báti, že by byl budoucí sjezd velehradský tak slabo organisován, jako letoši. Už jest o vše postaráno, aby se čtvrtý sjezd velehradský rovnal druhému (z r. 1909).

Dr. Grivec na konec podotýká k této své, místy dosti ostré (ale celkem spravedlivé) kritice: „Akce na Velehradě organisovaná už tak pokročila a tak se rozšířila, že snadno snese trochu kritiky.

Kritika nezmenšuje zásluh těch duchovních českých, kteří celou akci na tu výši povznesli. Také o letoším sjezdu francouzské a italské časopisy velmi příchylně a pochvalně zprávu podávaly. A doma mezi námi smí se už i bezohlednější kritika napsati.“

*

Na XI. sjezdě katol. uherských v Pešti v polovici listopadu nevystoupil nijak biskup stolnobělehradský Dr. Ottakar Prohaszka. Jistě proto, že nedávno spisy jeho byly censurovány, aby tedy svým vystoupením nějaký projev nevyvolal. Hlavní slovo na sjezdě vedli nový biskup čanadský Dr. Jul. Glattfelder, biskup kaločský Dr. J. Csernoch, kan. a poslanec Giesswein, preláti Hornig, Grossmann, a ještě dlouhá řada lidí s německými a slovanskými jmény Z pravých Maďarů zasahovalo velmi málo do jednání; biskup Majláth a Varády, prof. Saghy, děk. Szabo a bývalý ministr kultu hr. Appónyi. Tomuto připraveny veliké ovace. Mluvil o potřebě „konfessionalismu“, kterýmžto heslem nepřátelé církve chtějí zostuditi přítulnost věřících k církvi a vzájemnou jejich solidaritu. Ale bez církve a bez solidarity věřících nedá se opravdový život náboženský u katolíků mysliti. Biskup Dr. Glattfelder hovořil o příčinách, proč se intelligence odcizuje církvi a katolicismu, proč na sjezdech katolíků účastní se sám klerus, prostý lid, něco šlechty a učitelů a z intelligence ostatní málokdo. Hlavní vinu toho shledává v systémě vzdělání a kultury. Intelligent zná starou mythologii, všímá si všech cizích kultů, jen ve svém vlastním náboženství není dostatečně vzdělán. Nepřátelé církve všemi možnými lákadly odtahují jej od církve. Proto třeba zdvojiti úsilí na získávání intelligence a věnovati co největší péči vyučování mládeže v obecné, střední i vysoké škole.

Na čtvrtém valném sjezdě katol. lidové strany („néppart“) uherské, 15. října v Pětikostelí konaném podána taková zpráva o vývoji strany. Členů je 279 320 oproti 240 942 loni. Podle národnosti dělí se členstvo: Maďarů 155.010, Němců 66.105, Slováků 52.425, Charvatů 3210, Rusínů 2570. Rusíni jsou zastoupeni ve straně poprvé. (Rumuni se dosud nedali odlákat od své národní strany!) Loni pořádáno na 10 000 schůzí. Sekretáři peštští řečnili na 725 schůzích. Časopisů rozšířeno 2,591.000 čísel, letáků kromě toho 1,210.000 čísel. Lidový spolek je dnes nejsilnějším spolkem uherským. — Jen kdyby se ještě toho svého maďarského šovinismu zbavil, mohl by jako katolický spolek opravdu lidový osvoboditi Uhry. Ale také více demokratismu a opravdové lidovosti by do něho bylo třeba vnésti. Dnes je zatím paškvilem na podobná hnutí katolická u jiných národů.

*

Oběžníkem konsistorní kongregace (kard. De Lai) sděleno italským biskupům, že v jednom semináři ital. zavedená „historie staré církve“ („Storia della Chiesa antica“) od Duchesne se zakazuje pro ducha církvi nepříznivého. Dílo však na indexu není. Tímto způsobem snad volena nová cesta censury knižní, jež by zatím pro Italii stačila.

*

Nedávný soud P. Bricarelliho s apost. Verdesim o nařčení zrazeného zpovědního tajemství vedl k vydání „motu proprio“ ze dne 9. října, jímž se zakazuje osoby církevní jakéhokoliv stupně a druhu volati před světský soud bez povolení církevní vrchnosti, ať už se jedná o kriminalní či civilní případ. Kdoby se proti tomu prohřešil ať laik ať klerik, muž či žena, podlehají exkommunikaci jednou pro vždy vyslovené, jejíž sněti zvl. způsobem papeži vyhrazeno.

Kurii římské bylo totiž velmi proti mysli, že obhájcové žalovaného Verdesiho volali si za svědky kardinály, ba samého papeže, a tak rozvířeno mnoho otázek z poměru mezi státní a církevní suverenitou v Římě. P. Bricarelli, jako člen řádu jes. ovšem musil míti k zahájeni žaloby a processu svolení svého představeného, jemu se nedá tedy nic vyčítati. Teď však se nejen pro žalobce žádá dovolení, ale i pro každého svědka zvláště.

Nějaký nepodepsaný učenec v „Neue Fr. Presse“ (z 21. listop.) nazývá Motu proprio „Quantavis diligentia“ zostřením dosavadní církevní prakse a dalším vysvětlením bully „Apostolicae Sedis“ z r. 1867. Touto bullou byla zmírněna stará bulla „In coena Domini,“ jíž se každý soudce vyobcovaval z církve, když by před světský soud poháněl osobu církevní. Bulla „Apost. Sedis“ zmírnila ji v ten smysl, že jen původcové zákonů ženoucích kleriky před právo světské jsou vyobcováni. A nový římský výnos papežský prý nezřetelné označení „původcu“ doplňuje tím, že žádá všecky, kdož pohánějí před světský soud osobu církevní, aby si k tomu napřed vymohli dovolení duchovní vrchnosti (biskupa diecesního). Kdo toho neučiní, stiženi budou exkomunikací. Zmíněný autor myslí, že všeobeným označením puvodce zákona v bulle Apost. Sedis nebyl vlastně stižen nikdo, že tedy půhon klerika před světský soud nebyl v praxi nijak stíhán. Nyní se vynáší přesné pravidlo, jehož nezachovati znamená přivoditi si exkomunikaci církevní. Autor nazývá to zase krokem církve zpět od moderní prakse soudní a zákonné: že totiž před zákonem jsou si všichni rovni. Zásada ta je na prospěch všech, a nejen nejnižších, nebo povýšených stavů. Drží-li se církev stále své staré immunity a výlučnosti z doby organisace stavovské, žádá prý něco. čím si neprospívá a čím dobrou moderní zásadu právní uráží.

Třeba však podotknouti proti tomu, že motu proprio z 9. října znamená přece jen jakési přizpůsobení modernímu životu — žádá se v něm jen o to, aby oznámil se každý půhon církevní osoby biskupovi. Vůbec se nezastávává privilej církve nedovolovat klerikům před soud světský, ba naopak všeobecná možnost a přípustnost toho se uznává — jen biskupské svolení pro každý případ se žádá.

K těmto vývodům „učence“ z N. Fr. Pr. podotýká „Vaterland“ (22. XI.) že nesprávně vykládá i bullu Apostol. Sedis i nové „motu proprio.“ Bulla Ap. S. z r. 1869 zmírnila starou praksi zavedenou bullou „In coena D.“ — Měli se nadále censurou stíhati jen ti, kdož soudce přímo či nepřímo nutí (cogentes) duchovní osoby před svůj soud poháněti, pokud to není všeobecně sv. Stolcem dovoleno, jako

v Bavorsku ve věcech civilního práva, v Rakousku ve věcech civilního i trestního práva v některých případech. Judicatura církevní (Congregatio Inquisitionis) název „cogentes“ „nutící“ vysvělovala o žalobcích soukromých i o zákonodárcích, během doby se výklad ustálil hlavně na prvních. A toto mínění nyní činí všeobecně platným „motu proprio“ 9. ř., jež se obrací totiž proti soukromým žalobcům, pohánějí-li duchovní před světský soud bez dovolení círk. vrchnosti, — Týž list podotýká, že pro tyto výjimky ze soudní kompetence netřeba se rozčilovati, dokud jsou také i pro vojsko ve státě v plnější platnosti.

*

Na sjezdu vysokoškolských profesorů něm. v Drážďanech pravil prof. vratislavský Dr. Kaufmann, že málo kdo ví, že jeden katolický panovník je z církve katol. vyobcován (exkomunikován) už po celá desítiletí. Tento podivný výrok přiměl ústřední katolické tiskové zpravodajství ve Frankfurtě n. M., že vzneslo na prof. Kaufmanna žádost, aby své tvrzení odůvodnil. Prof. Kaufman uvedl na to místo z oslovení pap. Pia IX. obsažené v Acta S. Sedis IV. 1868. Tam pap. Pius IX. v promluvě z 22. čna 1868 dotýká se státního zákl. zákona rakouského z 21. pros. 1867 a jeho doplňku, prohlašuje je za neplatny a připomíná, že původci zákona jakožto „invasores iurium ecclesiae,“ ukratitelé práv církevních už ipso fakto propadají trestům církevním. — Ale prof. Kaufmann dodává sám k této citované allokuci papežské, že by byla měla praktický účinek jen tehdy, kdyby církev to byla chtěla a byla také příslušná opatření učinila. A ústředí katol. tisku něm. k tomu podotyká, že trest exkomunikace mohl stihnouti pouze původce zákona, a tím panovník nebyl, který ani podnět k zákonu nedal, ani ho nesestavoval, ani zásad proň neformuloval, pouze jako konstituční panovník potvrdil, co mu odpovědní činitelé předložili. A také skuteční původcové zákona byli by jen tehdy exkomunikováni, kdyby byli zloby a dosahu svého činu úplně vědomi a znalí následků jeho a trestů církevních naň vynesených. Pap. stolice sama svým chováním, žijíc v přátelském poměru k panovníku onomu, dala na jevo, že ho nepovažuje za postiženého nějakým trestem církevním, a kurie římská je jako vrchní soudce v těch věcech také právoplatný vykladatel zákonův a rozsudků církevních.

*

První katolický kněz rodem Fin stal se farářem ve Finsku v městě Viborgu. Je to Dr. Adolf Karling nar 1882. Přestoupil ku katolictví už jako universitní student v Helsingforsu. Finsko je protestantské — jak Švédové tak Finové. Něco pravoslavných Finů je z poslední doby a ze sousedního Ruska přistěhovalých. Katolické fary jsou jen dvě, ve Viborgu a Helsingforsu. Dosud je musili vždy spravovati polští kněží, ježto jiných nebylo. I ten první podle jména zdá se spíše Švédem než Finem.

*

O sv. Divišovi a t. ř. spisech areopagických zjištěné výsledky stručně ale výstižně vypisuje známý odborník jesuita Bruders

v innsbrucké Ztschr. f. kath. Theologie (1911, 767 dd.), odmítaje pokusy P. Leonissy O. M. Cap. obhájiti pravost spisů oněch. Jsou v nich dokázány stopy novoplatonika Prokla (485) a syrské liturgie z 5. stol. Ještě 731 sv. Beda rozlišuje Diviše athenského a pařížského, taktéž Florus 830—838. V 9. století po bojích obrazoboreckých úcta svatých značně se u veřejnosti rozmohla a sblížila poněkud západ s východem; císař Michal Balbus poslal Ludvíku Pobožnému 827 spisy prý Dionysia Areopagity, zde přijaty s velikou úctou, ačkoliv zatím bez valného užitku, jelikož od 5. stol. byla se mezi východem a západem prohloubila nepřestupná propast také v příčině jazykové: tam neuměli latinsky, zde řecky, čímž ovšem také trpělo zkoumání spisů původních. Bývalý arcikaplan (= asi ministr kultu) Ludvíkův Hilduin, opat svatodivišský, dostal na starost spisy a životopis sv. Dionysia athenského, a tu mu přidělil také biskupství pařížské, aby politická akce byla lépe podepřena. Jak důkladně se mu to podařilo, vidno z toho, že smyšlenka jeho zachována i v novém martyrologiu za Klementa VIII. od Baronia, ačkoli Bellarmin a jiní členové komisse byli proti ní, a že až dosud nacházejí se obhájcové její, ačkoli celá falsifikace je dosti nemotorná.

*

V témž časopise P. Alois Kröß podává zprávu o spise guardiána františkánského kostela Zvěstování v Nazaretě P. Prospera Viauda (Nazareth et ses deux églises de l' Annonciation et de Saint-Joseph, Paris 1910). Obhájce „svatého domku“ loretského Kresser ze starých cestopisů domníval se míti zjištěnu zprávu, že před 1291 domek onen od poutníků vídán byl jakožto představba jeskyně v kterémsi kostele nazaretském. P. Viaud ozbrojen důkladnou znalostí místní jal se kolem kláštera a kostela bádati a kopati a výsledky úsilovné práce své podal v onom díle. Nyní skoro všechny zprávy starých cestopisů jsou jasny, i nelze z nich vyvozovati, že Daniel a Fokas viděli tu více než poutníci po r. 1291. Naproti Kresserovu „Nazareth ein Zeuge für Loretto“ praví Kröß o zprávách těch: „Einen Anhaltspunkt für Loreto bieten sie nicht. Nazaret kann also nicht mehr als Zeuge für Loreto angerufen werden.“ Velmi zajímavým jest objev u vchodu klášterního, jeskyně ve skále vytesaná, později zasypaná, jež asi byla lidským obydlím. Zdali však lze odtud něčeho se dopátrati o bydlišti Panny Marie, není jisto, jelikož nelze přesně určiti stáří jeskyně.

Věda a umění.

Listy Karoliny Světlé k Nerudovi v „Osvětě“ uveřejněné, o nichž minule jsme zprávu podali, rozvířily literární zájem a kritiku (F. X. Šalda a E. Chalupný v Nár. Listech; A. Novák v Přehledu; V. Dyk v Samostatnosti). Jsou něčím, čeho jsme netušili. Zvláště liberalní kruhy české jsou velmi rozradostněny objevem tímto, týkáť se dvou jejich zamilovaných postav literarních. A korrespondencí touto povyšují se prý obě postavy v mravním ohledu výše než tušili. F. X. Šalda praví v Nár. Listech (313.), že uveřejněná korrespondence velmi podstatně dokresluje charakter Kar. Světlé; má víc než životopisnou cenu, má význam literarně psychologický a kritický; stává se klíčem k lepšímu pochopení tvorby její, k osvětlení toho idealistického pathosu, té velikorysé, mocné dramatičnosti, jakou osoby děl jejich jsou neseny. Svou životní zkušeností s Nerudou Kar. Světlá získala mravní a dramatický typus, podle něhož mohla utvářet osudy a děje figur svých. V jejích dílech jsou dvě sfery lidí, jedna: lidí posedlých mocnou vůlí, hnaných jejím temným pudovým dravým mechanismem, lidí bezohledných, mstivých a zločinných, ničících sebe i jiné — druhá: bytostí ušlechtilých, pokorných, osvobozených od temného života pudového a osvobozujících od něho i jiné. Těmito světlými bytostmi jsou obyčejně ženy! I tyto vynikají silou vůle, až nadlidskou často, ale jest to vůle očištěná od temného rmutu pudů sobeckých, vůle mravně posvěcená, vůle odosobněná.

Vliv „George Sanda“, jenž hledán v díle Kar. Světlé, bude nyní nutno značně omeziti, co sváděno na vnější vlivy, bude nutno nyní hledati ve vnitřním životě a vnitřních zkušenostech autorčiných.

Kromě toho viděti z dopisu, že Světlá byla opravdový radikál, který se nezastavuje v půli cesty. Z jejího díla věděli jsme sice o jejím liberalismu, z dopisů Juliu Zeyerovi uveřejněných v „Ženském světě“ před několika lety vyšla na jevo její základní a radikalní nevíra v jakýkoliv posmrtný život. Těmto nápovědem dostává se nyní plného přiznání. Listy v Osvětě přinášejí úplné vyznání víry, vlastně nevěry Karoliny Světlé, v nich přiznává se k naprostému nihilismu noetickému i mravnímu nejen s otevřeností a upřímností, ale i s jasností a promyšleností. Ze svého nihilismu našla Světlá jediné východisko — činnost. Tím ovšem záhady nerozřešila, ale jen posunula. Nač činnost, není-li v ničem účelu a smyslu? Pak činnost má smysl morfia, čehosi, čím se působí dočasná necitlivost, zapomenutí na tu protimyslnost všeho.

Bude úkolem literarní kritiky, aby nám vyložila, uvědomila-li si Světlá tento rozpor později a jak jej vyrovnala. Jisto jest, že záhadami o posledních věcech člověka zabývala se Světlá až do smrti. Naléhala na Jaroslava Vrchlického, aby nechal na čas veršů a nepsal filosofickou knihu, v níž by se pokusil o řešení otázek týkajících se určení lidského ve vesmíru

A v čísle 320. E. Chalupný opíraje se o život Nerudův a spisy jeho popírá, že Světlá „spasila a zachránila“ Nerudu. On se zachránil asi sám. V jeho spisech nemáme nikde nejmenší narážky na to, že by byl býval zachráněn od někoho. Ve své celoživotní zpovědi „Zpěvech pátečních“, Neruda doznává, že nebyl „bílým květem“ a že dráha jeho byla „plná vírů“, z nichž vybředl jen pomocí svého anděla strážce, své „lásky k vlasti“. Bylo by tedy nejvýš možno přijati, že Světlá měla na Nerudu vliv v tom smyslu, že v době jeho vnitřních rozporů stavěla před oči jeho lásku k vlasti a pro ni prosila jej, aby počal jinak žíti... Je to také zásluha, ale není to pyšné proroctví „já spasím Vás...“ „mé ruce jsou dosti čisté, by smyly každou vinu.“ Světlá bezpochyby tedy Nerudu nespasila, on se nejspíše spasil sám; ale věřila ve spasitelný účinek své obětavosti, trpěla pro ni a spasila tím aspoň sebe na čas od nihilismu. Neboť její náboženský a mravní nihilismus se povaze její zcela příčil. Už Zeyer jí řekl: „Vaše rozervanost pochází z toho, že jste nábožensky založena a přece nemáte víry.“ Světlá hledala víru a nemohouc uvěřiti v nic mimo sebe, dospěla k solipsismu: uvěřila v sebe a s touto věrou ve velikou mohoucnost a sílu svou nabídla se za spasitelku jiným.

*

V Laichtrově „výběru“ počaly vycházeti dějiny nár. českého pod redakcí Václava Novotného. Professor university české nastoupivší po Kalouskovi vzal si za úkol zrevidovati, opraviti a doplniti naše dějiny, jak doposud byly zpracovány. Vyšel první díl po r. 1034. V druhém díle obsáhne se doba po rok 1420. Tuto dobu zpracovává Dr. V. Novotný sám. Dobu od válek husitských po r. 1526. zpracuje prof. Dr. Rud. Urbánek, od 1526. do 1648. mor. arch. Dr. Boh. Navrátil a od 1648. do 1848. docent Dr. Vlast. Kybal. — Dějiny takto zpracované zase už nebudou jednoho ducha. Jednotná redakce udrží snad dílo v jakési přímé linii; ale ta jednotnost osobnosti už bude přece chyběti: jiní lidé přijdou s jinými názory a předpoklady a s jiným slohem. Ale zase při dnešní specialisaci není možno žádati po jednom člověku, aby stejně obsáhl a prohloubil celou dobu od prvního šera dějin až do ostrého světla přítomnosti. Dějiny rozpočtené na 4 svazky nevelkého formátu, tedy celkem asi 3000 stránek tisku nejsou také ani po zevnějšku svém velikým monumentálním dílem. Ale i ta stará představa o nezbytné obsáhlosti dnes přestává — ježto pro obšírné líčení jsou dnes monografie dějin a jejich dob. Shrnující všeobecné dějiny národa kreslí jen hlavní rysy. — Pravda je sic jenom jedna, ale stanoviska lidí k ní jsou ruzná. Hlavní historikové naši byli dosud na štěstí buď konservativní nebo mírně liberalní, a tak práce jejich mohla býti používána celým národem. Zdá se, že i tyto nové dějiny budou umírněné.

*

Organ pokrokové mládeže slovácké „Průly“ v čís. 10. trpce vytýkají, že „Světová knihovna“ dospěje už co nevidět čísla tisícího, ale že v ní dosud nebyla ani jedna práce slovácká ani z povídek

ani z básní, a přece v obojím oboru Slováci mohou se vykázat věcmi, jež stojí za povšimnutí. Na tento poúkaz přišla redakce s omluvou ve „Zl. Praze“, že chystá už pro „Světovou knihovnu“ Vajanského práce a jiné, a že tedy i Slováci co nevidět přijdou na řadu. — Je to s tou naší vzájemností kříž! Zvláště se Slováky všecky pokusy o literární vzájemnost zůstávají na papíře. Je to už asi pravda, že o provedení vzájemnosti musí se vždy starati sám ten menší vzájemník, a nežádati toho po tom větším My to také takto vytýkáme pořád Rusům. A také neprávem. Výběr svého života a svého umění bychom jim měli podati my sami, a nežádati, aby si to oni učinili. Velký národ snadno takové drobné práce přehlédne a zanedbá. Máť jiné větší úkoly pro svůj duchovní vývoj na starosti.

*

O místních museích vážnou kritiku a návrh k nápravě podává ve Zprávách (Mitteilungen) ústřední komise památek professor Dr. Dvořák. „Vedle museí — praví — která mohou zvaná býti vzornými (Plzeňské, Liberecké na př.), jest jich mnoho, která nejsou než vetešnickým skladištěm, nebo komorou odložených podivností Vedle museí, která vedena jsou cílevědomě, jest jich většina takových, která vede jen vášeň sběratelská, anebo diletantský jednostranný zájem. Schází vůbec jednotná organisace. Náhodě a pudu napodobivosti děkuje většina místních museí svůj původ a náhoda a nesprávná tendence určuje i další jejich trvání — Je vůbec otázkou, jsou-li místní musea prospěšna, kdyžtě značí velikou roztříštěnost památkových sbírek a vyvíjí zbytečnou konkurenci sběratelskou. Ale trvají-li už, není radno je rušiti, jen třeba je omeziti na přirozený účel jejich a organisovati činnost jejich. Hlavním úkolem jejich pak musí býti: podporovati zájem a lásku pro místní kulturní a umeleckou minulost a šířiti známost o ní. Proto každé místní museum musí se obmeziti na určitý obvod a přes něj nesahati, zvláště nepíditi se po předmětech všeobecného nebo světového významu, na něž beztoho už nestačí pro nedostatečné prostředky své. Organisace museí místních (okresních) a krajských ať se zařídí takto: postaví se všem společný program rámcový; stát bude čas od času inspekci v nich konati; stát si vyhradí právo předkupu, kdyby museum bylo zrušeno. Rámcový program musejní pak by obsahoval tato ustanovení: nákupy a sbírání obmezí na vymezený místní obvod a v něm sbírati se budou věci místního původu. Předměty místního původu třeba tak voliti, aby dávaly ucelený obraz kulturní. Vybírati si nějakou dobu nebo odbor kulturní, nebudiž dovoleno, jen má-li doba ta či odbor ten v dějinách kraje toho zvláštní význam. Jako místní musea, buďtež zařízena i krajská musea. Tato mohou už se věnovati i sbírání předmětů všeobecné ceny, ale jen v malém rozměru a soustavně za účelem poučení a názoru. Hlavním úkolem i v nich nechať je sbírání v obvodu jejich. Věci umělecké všeobecného významu ze soukromého majetku jen tehdy smějí musea místní a krajská získávat, když by soukromý majitel je mínil komukoli prodati. Všecky památky

musí býti v museu dobře zapsány v inventáři. Musí býti dobře udržovány se znalostí, jak třeba je uchovati před zkázou."

U nás v Rakousku třeba kromě toho i zemím, či lépe jednotlivým národům dáti jisté právo a dohled na památky a musea na vlastním území se nacházející.

*

Anglický benediktin P. Ant. Staerk z Buckfastu (hr. Devon v Anglii) po sedmileté práci v archivu carské biblioteky v Petrohradě vydal vloni a letos dva silné svazky foliové — „Les Manuscrits Latins" — rukopisů latinských (cena 50 rublů) od 5. do 13. století, jež v carské bibliothece se přechovávají. Většina rukopisů je z archivů hr. Zaluských a Dubrovských a z knihovny veř. ve Varšavě a Plocku do Petrohradu přenesena. Přepsáno a ofotografováno 14 různých textů biblických, patristických a klassických v I díle. Díl II. obsahuje 100 snímků a rukopisů pocházejících z kláštera St. Germain-des-Prės, který v 17. a 18. století dostal se v držení rukopisného bohatství kláštera v Corbey a kláštera St. Maur-les-Fossés. Rukopisy tyto velmi ceněné po stránce palaeografické a pro své miniaturní kresby přenesl do Petrohradu r. 1781 Petr hr. Dubrovský, taj. vyslanectví rus. v Paříži. Dle doznání učeného vydavatele chová carské knihovna petrohradská nepřebrané poklady rukopisné, jež dosud v západoevropské literatuře málo doceněny a vyčerpány.

*

V malé kapličce v Lásenici u Jindř. Hradce v Čechách objevena pod zvonicí starobylá soška P. Marie s tělem Kristovým na klíně — Pietà — sahající původem svým do doby předhusitské. Staré sousoší zprvu přišlo do venkovské kapličky asi z Jindř. Hradce jako předmět v kostele hradeckém už obstarožný a nevhodný; v Lásenici opraveno, natřeno a doplněno a když i tam si postavili novou kapli, odloženo na půdu do podstřeší každý kus jinam. Lásenická Pieta prozrazuje celým svým způsobem pojetí a zpracování a nátěru křídového, že starší je konce 14. století. Příbuzna je prací svou se starými sochami jihočeskými od sv. Magdaleny (v Třeboni) a ze Suchdola. Liší se od podobných starých soch Piety v Bavořích a v Německu. Jest dnes nejstarší známou Pietou v Čechách. Pieta v Bechyni a Nesvačilech na Benešovsku jsou o něco pozdější. Pracována řezbou i malbou. Řezba je proto primitivních, hrubých rysů, neboť malba ji pak doplnila a dodala jí jemnosti. Tvary skoro groteskní jeví monumentalní vážnost středověké stylisace a hieratickou důstojnost církevní. Mezi památkami okresu jindřichohradeckého v soupisu památek nezaznamenána. Pro svou primitivnost asi. Kustodem pražského umělecko-průmyslového musea rozpoznána její cena a obec ji zase museu věnovala.

V monumentalním díle ředitele vídeňského Musea lidovědného Dra. Mich. Haberlandta: „Österreichische Volkskunst" upozorňuje autor na dvojí způsob malby na velkonočních vejcích. V německých krajích Moravy a v alpských zemích se vejce obarví jednou barvou

a pak se vyškrabávají v barvě ornamenty. Ve slovanských krajích však se vejce potáhne voskem a ve vosku se ryjí ornamenty a pak teprv barví. Tento způsob je prý totožný s japonskou „bâtikou“, barvením látek přes voskový vzorník. Dokonce prý i tímtéž způsobem vosk na vejce se nanáší; rozpuštěný se pouští mosaznými rourkami. Má tedy za to, že malířská technika slovanská přejata od Japonců už i proto, že na vejcích obyčejně se malují vzorky, jež jsou vzorky rozhodně tkaninovými.

Dřevěné kostelíky na východní Moravě popisuje v orgánu Rainerova musea Josef Ullrich. Vystavěny většinou r. 1400—1600 stojí dosud v šesti obcích (Val. Meziříčí, Hodslavice, Tichá, Velká Hrabová, Velké Karlovice a Lindava u Podštátu). A bylo jich v 18. století ještě 32, v 19. století ještě 12 a 13. přibyl r. 1875, a počátkem 20. století už jen sedm. Dřevěné kostelíky byly i v městech: Berouně, Dvorci, Příboře, Rožnově, Val. Mezeříčí. Nejstarší byl životický u Nového Jičína z r. 1448., nejmladší na Ostravici nad Frýdlantem v údolí Bílé, vystavěn r. 1873/4, vysvěcen 1875, ve slohu švédských dřevěných kostelíků. Nejpamátnější je kostelík v Tiché, postavený kolem r. 1520.

*

Vídeňská ústřední komise pro ochranu památek historických tento rok se vnitřně zreorganisovala. Převzala novou formu organisační z Německa. Má býti na dále silným vědeckým sborem umělecko historickým a své členy po venku rozsazené a v úřadech svých zaměstnané bude třídit na tři třídy: technickou, umělecko-historickou a právnickou. Všichni její úředníci (konservatoři) musí míti v těchto odborech též průkaz kvalifikace své, nejen všeobecný doktorát nebo absolutorium, ale též kvalifikaci památkovou. Dobrovolnost a ochotnictví dosavadní, založené na sebevzdělání a samouctví, odpadne a přijdou hotoví pevní lidé — znalostí i povinností svou. Z ústavu dobrovolné čestné práce stane se úřad s řadou úředníků. Čeká se však činnost od takového ústavu pronikavější a komise stane se také ústavem vědeckým, umělecko historickým, souřadná vyšším akademiím a fakultám universitním a jejich výzkumným ústavům.

*

Ve Vídni vystavoval opět jednou český „Manes“ práce členů svých; také polská malba současná vystavována ve vídeňské secessi. Po nějakou dobu bylo i pole vzájemnosti umělecké porostlo bodláčím politických vášní a nesnášelivosti. Začínají se tedy mysli opět uklidňovat.

Nová saisona divadelní přinesla řadu novinek. U nás nejvíce pozornosti zaujal Jiráskův obraz historický „Jan Hus“. Tragická postava Husova nenalezla dosud šťastného zpracovatele, ač se o ni pokoušeli dramatikové různých národů. Ohromnost dějů a všeobecnost konfliktů, jichž středem Hus se stal, každou ruku zmohla. Jirásek jako dovedný a dramatický líčitel dějin našich tyto překážky překonal. Napsal několik úchvatných ohromných obrazů — ale nenapsal přece zase tragedie. Hus je středem děje, ale ztrácí se v něm. Tragika přesouvá se z jedince na celou dobu, na celý národ. — Kritika dílo

přijala všeobecně s nadšením. Při tom i kritika katol. tisku pražského stvrdila, že Jirásek počínal si nestranně a pravdivě. Dílo není po vzoru liberalní agitace namířeno proti katolicismu, nebo proti náboženství vůbec. Nemá nábožensko politické tendence, líčí ducha doby oné a nevpašovává ducha dneška do hry 15. století. Patří to k nejlepším stránkám díla. Malá historická nedopatření, kterých licentia poetica nežádala, vytýká dílu Čech, nejsou však tendenční a dílu váhy neubírají.

Vladimir Bersa (okresní hejtman v Supetru na Brači), který už loni přijat byl charvatskou i německou veřejností sympaticky, složil novou operu „Mozartova smrt“ a jako skladatelé charvatští poslední léta skoro všichni, uchýlil se s ní do ciziny na první hru — bude se dávati v Insbrucku. Také mnozí z našich už takto „zmezinárodněli.“ Co přijme cizina, přijme pak domovina tím jistěji. Také finanční stránka je tu asi rozhodující — a konečně i rozumně pojatá.

Na záhřebském divadle dávány tři jednoaktovky Tucićovy spojené v trilogii „Kroz život“ („Skrze život“) s dobrým úspěchem. — Tolstého posmrtný kus „Živoj trup“ („Živá mrtvola“) obešel v listopadu skoro všecka hlavní jeviště světová, ale všude sklamal. Nebyl autorem dohotoven a dodělán asi cizí rukou, takže silné míchá se se slabým. V ruských listech však reklamuje autorství pro sebe dramatik Solovjev, že prý před deseti lety poslal je Tolstému k posudku a přehlédnutí a nedostal ho už nazpět.

Srbské „kniževné družstvo“ od počátku příštího roku hodlá vydávati svůj literarní organ „Naimar.“ Jelikož karlovické „Brankovo Kolo“ znovu ohlašuje, že zanikne, zůstanou Srbi i s novým sokem na staré úrovni, jinak by byli o dobrý literarní organ chudši. Zdá se, že u Srbů je to stejné jak u nás: co vychází v království, šíří se snadno a rychle po všech oblastech jazykového území. Ale co vychází mimo království, živoří a zaniká po kratši delší době (naše moravské liter. revue!)

*

Za „krvavou literaturu“ vydává se v Německu ročně na 60 milionů marek.

*

Zemřeli: 15. října Adam M-ski pseudonym Žofie Trzeszczkowské (rozené Mańkowské), jež básnila od 12 roku svého. Vydala mnoho povídek a několik svazků básní. (Ostatnie akordy, Pieśni Drohowieckie) a mnoho básn. překladů z frančiny, angličiny, provençalštiny, portugalštiny i češtiny (Macharovu „Magdalenu“). — 28. října Dr. Martin Rjenč, farář ve Wjelećině v Lužici, historický a vědecký spisovatel lužický. — 30. října Jaroslav Kamper (* 12. srpna 1870) český kritik a literát, překladatel do němčiny. — 2. listopadu Miloš Jiránek, český malíř a spisovatel i překladatel (povídkář a essayista). — 6. listopadu Wanda Podgórska z Turských, vrstevnice Konopnické, psala historie, dramata polská. — 11. listopadu Košin z Radostova (Dr. J. K. z Radostova), český pohádkář, zemřel v Praze zapomenut jako chudas.

Rozhled hospodářsko-socialní.

Drahota a nové daně zůstaly nám „zlobou dne“ od počátku do konce roku. Ta první před koncem roku aspoň „šťastně“ rozluštěna. Sněmovna poslanecká ve třech letech odbyla si třikráte drahotní debattu a kromě officielní drahotní debatty mluveno o tom i jinak při každé vhodné i nevhodné příležitosti. Koncem listopadu vyřízena aspoň otázka masa a cukru. Podáno výborem drahotním a poslanci 21 návrhů, z nichž 17 týkalo se masa a 4 týkaly se cukru. Ze všech návrhů vyplynula taková cesta k nápravě: vláda ať vymůže na Uhrách dovolení k dovozu masa z Argentiny v obmezeném množství, ať vymůže větší dovoz masa z Balkánu, ať nechá vysekávat od chovatelů samých a ať podporuje účinně domácí odchov dobytka. Toť vše, čím se má maso státi lacinším. Maso z Argentiny zůstalo letos v létě ve skladech ve Vídni ležeti, nekupovali ho, jinde si ho jen na zkoušku dali dovézti a víc už ho nechtěli. Z Balkánu vozí ze Srbska co mohou a mají, z Rumunska, ač smějí vozit, nedováželi, protože nemají, v Bulharsku, Turecku a Rusku masa není. V Rusku samém stěžují si na drahotu a nedostatek. V různých městech na odpomoc drahotě dali dovézti laciné mořské ryby. Ale obyvatelstvo jich nekupovalo, tak hned v Brně, a maso už hodně páchnoucí musilo býti pak rozdáno nebo vyhozeno. Ve Vídni spotřeba masa je ostatně tak značná, že nemusí růsti. Roku 1905 spotřebováno ve Vídni na hlavu 75·1 kg. masa, roku 1910 už 77·3 kg. přes to, že ten rok už začala Vídeň křičet o nedostatku! Působiti proti drahotě podporou domácího chovu jest velmi účinný prostředek, ale působivý až po několika letech!

A tu možno, jak z příkladu Německa viděti, a jak patrno ze vzrůstu dobytka u nás, způsobiti jen rozmnožení vepřového nikoli hovězího, aspoň ne příliš. V posledních čtyřech letech zásoba masa hovězího ve 40 největších městech německých zůstala stejna, za to přívoz vepřového dobytka velmi vstoupl. Z 72·6 mil. kg. v roce 1908 bylo hovězího 28·3 mil., vepřového 37·5 mil. (39 a 52%, všeho), v r. 1909 ze 77·7 mil. kg. bylo hovězího 31·8 mil, vepřového 38·8 mil. kg. 41 a 50%). Roku 1910 pak ze 75·2 mil. kg. bylo 31 mil. hovězího a 38·1 mil. vepřového. Roku 1911 však (už do října) bylo ze všeho přívozu 84·1 mil. kg. hovězího 30·2 mil., vepřového 47·8 mil. kg. (36 a 57%). Drahota masa už vloni na podzim nastavší dovedla za rok takto rozhojniti zásobu masa vepřového, že o čtvrtinu vzrostlo, kdežto hovězího valně nepřibývá. Vzrostlo značněji jen z r. 1902 na 1909 až o 12.5%, ale hned zase kleslo

Dá se tedy při příštím zásobování masných trhů s rychlou náhradou počítati vždy jen u vepřového masa a v tom směru nutno všechna opatření činiti.

Proti drahotě cukru přijaty všechny tři návrhy: aby vláda dohodla se s kartelem cukrovým, aby cen nepřepínal; aby dovolen byl dovoz sacharinu; aby konečně na bruselské konferenci nestavěla se proti zvýšení vývozu ruského. První návrh je ranou do vody.

Kartel nebude a nemůže dávati cukr pod cenou světového trhu, a na světový trh nemá vláda moci. Dovoz sacharinu znamená kažení a padělání všech cukrových výrobků a podvádění obecenstva, kdy místo živiny cukerní dostane se mu neživné nerostné látky. Na bruselské konferenci Rakousko a Německo jistě se chtěly postaviti a postaví proti tomu, aby Rusko smělo vyvézti 6 mil. q místo 2 mil. do Anglie. Anglie sama je rozhodnuta žádati pro Rusko zvýšení nejméně o $^1/_2$ mil. q. Bude tedy letos zvláštní poměr na cukerním tržišti, západní státy budou míti drahý cukr, poněvadž je ho málo vyrobeno. Rusko se bude v cukru topit, ale nebude moci západním zemím pomoci, protože smí vyvážet pouze do nekulturních a neřepařských zemí, které nejsou v bruselské konvenci zastoupeny. Na ostatní drahotu se sněmovna ještě dále chystá: v otázce bytové, v otázce kartelů, pomoci nouzi úřednické — to vše je teprv rozdělaná práce — ale výsledek její velmi nejistý, protože otázky jsou velmi sporné. Zvláště kartelový zákon naráží na překážky průmyslových zástupců. V otázce bytové se mnoho nedá dělat, tu také teprv po dlouhé době náprava je možná. A jak patrno — lacinější byty nebudou nežli dnes, protože práce všecka se stále zdražuje — a proti snížení této drahoty postaví se všecko dělnictvo a s ním všecko obyvatelstvo.

Že konečně stavební ruch činí poslední leta zrovna šílené pokroky viděti na všech stranách, a zvláště velká města jsou toho dukazem. V letošich 9 měsících do září postaveno ve Vídni, kde se tolik na nedostatek bytů naříká, 328 nových domů, a 99 starých přestavělo a zvětšilo, čili 65 nových staveb a 23 přestaveb provedeno více než vloni. Přibylo 6350 bytů ve Vídni, o 1569 bytů více než vloni za touž dobu. A přes to činže vstouply značně. Počet oněch nových bytů tedy nestačil. Na roční přírustek vídeňský je to ovšem málo. Místa stavební dostoupila závratné ceny: ve vnitřním městě stál čtverečný metr až 2800 korun, takže stavební místo samo 400 metrů čtverečných, což stačí na malý domeček pouze, vzrostlo už přes milíon korun; na mariahilfské ulici pak prodáván metr až za 2400 korun. Cihly vstouply na 64 korun tisíc, takže se začalo vyplácet dovážet cihly až z italských krajů do Vídně (z Uher, z Moravy od Brna i od Olomouce) a jistá banka vídeňská staví cihelnu pro Vídeň na horní Vltavě (v Týně nad Vlt.)!

Pomoc úředníkům přídavkem služného a úpravou postupu se asi uskuteční s novým rokem. Úředníci jsou mocný činitel zvláště pro německé strany. A strany ty předbíhají se v návrzích na připlatky co nejvýšší: Z hruba odhadnuto čítá Rakousko 800.000 úředníků, Uhry 400.000, Rusko 700.000, čili v Rakousku živí 34 lidí jednoho státního zaměstnance, v Uhrách 47 lidí, v Rusku až 215 lidí. Proto navrhoval nějaký vyšší úředník sám v N. Fr. Pr. (16972), aby se po úpravě platů počet úředníků pevně stanovil, kontingentoval, jako je kontingentován počet dustojníků u vojska, a kontingent tento aby se stanovil hodně níže než co obnáší dnešní počet úředníku, takže by zatím značná část úředníků se nechala vymřiti — a teprve za ně-

kolik let by se kontingent ustálil. Kromě toho navrhuje také pro úředníky kauci při ženění. Žena ať se vykáže přínosem důchodů do rodiny, jak je to u důstojníků. Tím velmi mnoho úřednických rodin bude zachráněno. — Ovšem oba návrhy zůstanou theorií, poněvadž jsou pro „lidový“ parlament nedemokratické!

Jelikož zvýšení platů úřednických je zajištěno, bude musit poslanecká sněmovna i daně zvyšovat a to podáno pět daňových předloh, se třemi staršími tedy osm nových daní nebo zvýšení daňových: zvyšují se daň důchodová, daň z dividendy, daň převodní lihová a pivní, zavádějí se nové daně z tantiém, šumivého vína a automobilů. Nové tyto daně bohatých lidí, daně „přepychové,“ vynesly by asi 2 mil. korun všeho všudy, což by asi právě stálo i jejich vybírání! Za to zvýšení daňové by přitížilo o 130 až 150 mil. korun. Stát z tohoto zvýšení chce sanovati i zemské finance. Ale s takovým sanováním země nebudou spokojeny. Neboť z Čech už se ohražují, že oni by musili státu odvésti zvýšením 54 mil. korun více, a dostali by z toho na své zemské rozhárané finance 29 mil. korun, kdežto deficit zemský býval rok od roku 30 až 40 mil. korun. Odváděly by tedy Čechy peníze na sanaci státu a jiných zemí, a sebe by mohly sanovati také zas ještě samy!

*

K drahotním debattám ozval se také v rakouském ústředí zemědělském známý čestný předseda jeho, ryt. Hohenblum, i přijaty souhlasně resoluce jím přednesené, jež praví, že drahota jest mezinárodní, zaviněná terrorismem stávek a kartelů, dále příliš složitým ano i nepoctivým zprostředkovatelstvím mezi výrobcem a spotřebníkem, a rostoucím přepychem a chtivostí zábavy. V Rakousku ještě nebylo tolikého rozmachu obchodního, jako nyní, což dokazuje správnost nynější celní politiky, za níž rolnictví a dobytkářství se vzmáhá; tak r. 1902 byl schodek hovězího dobytka 500 tisíc, r. 1910 po neúrodných letech (1904, 1008, 1909) právě následkem nového celního cenníku z r. 1906 i přes četné nemoci dobytčí byl již jen 350 tisíc kusů, kdežto chov drůbeže a vepřového dobytka značně přestoupil počet dřívější. Jako mocnářství naše za pravidelných let samo si hradí spotřebu obilí, tak si bez cizí pomoci za dosavadní ochrany stačí uhraditi spotřebu masa, jelikož i nyní, po nepříznivých letech ještě dobytek vyváží, netřeba tedy dovozu cizího; za to právě průmysl náš, ač má skoro z celého světa nejvyšší ochranná cla, je pozadu, nejsa schopen světové soutěže, a proto naše obchodní bilance jest čím dál passivnější.

Je v tom mnoho pravdy, i když trochu po agrárnicku zbarvené. Nejsou však ani rolníci docela bez viny, že se jim výroba jejich zdražuje, jelikož si jí nehledí sami tak, jak by mohli a měli, spoléhajíce i když není nutna toho potřeba na síly najaté, kdežto členové rodiny jdou — do měst, dělat pány a slečny. Agitací socialistickou pak ovšem se mzda i bez potřeby vyhání a práce zdražuje. Ze drahotou masa nejsou rolníci tolik vinni, jak se jim vyčítá, nýbrž více překupníci a řezníci, vidno také z toho, že nyní, kde není dosti píce a dobytek se

hojně, tedy lacino prodává, maso přece není lacinší; ba nedávno psali v novinách, že místy dobytek nenalézá ani odbytu!

V Brně městský úřad pokusil se přispěti nemajetným lacinými brambory a mořskými rybami. Brambory šly na odbyt, mořské ryby jen z části, tak že značná část jich přišla vůbec na zmar, ani jich nechtěli zadarmo.

Ze všech už hodně znechutnělých úvah o drahotě však vysvítá, že nehledě k příčinám světovým, v Rakousku na jedné straně mnoho zaviňuje nedostatečná výroba, jak zemědělská, tak průmyslová, zapříčiněná nedostatkem dovednosti, ale také pracovitosti, tak že je na mnohých místech více lidí než potřeba, na př. v úřadech, mezi nimi mnoho neschopných, a kde lidí třeba, tam jich není, na druhé pak nepříměrná požívavost a útratnost obecenstva, žijícího nejenom nad své poměry, nýbrž i nad slušnou potřebu.

*

Otázka vasektomie k zamezení plodnosti zaměstnává již po několik let praktiky i theoretiky americké, v neposlední řadě ovšem také po stránce ethické, zda dovolena či ne. Od března 1907 ve státě Indiana, pak v jiných státech, jako jest Connecticut, California, Utah, uzákoněno, by v ústavech pro nepolepšitelné, slabomyslné a pod. byli vedle jiných lékařů ustanovováni 2 chirurgové pro onu operaci, kde by ji uznali za prospěšnou; jinde navrhuje se totéž i pro alkoholiky, perversníky, hluchoněmé a stále chudé. Náklady na dobročinné ústavy i tam, jako u nás, hrozně narůstají, mnohdy i zbytečně, pro zbytečný přepych, a proto sociologové i hospodáři hledají prostředky, jimiž by se zamezila neb omezila zrůdnost dalších pokolení a obrovský výdaj na jejich ošetření. Innsbrucký jesuita A. Schmitt podává přehled sporu mezi anketou v Ecclesiastical Rev. (1911, 563 dd.) a svými názory v innsb. Ztschr. f. Theol. (1911, 759 dd.) a rozhoduje i proti americkým theologům, že operace, pokud přímo proti plodnosti namířena jest nedovolena, dovolena však pouze k uzdravení jednotlivce, na němž se provádí, od chorobné drážlivosti; jinak jest prý intrinsecus mala, nemůže tedy ani zamýšleným bonum publicum býti zdobřena.

Školství.

Pracnou reformu provádí česká smiřovací komise v Praze. Zvyšuje platy učitelské a návrhů podáno několik. Učitelstvo samo podalo návrh na zvýšení platu a pro celou zemi činilo by to zatížení nově 31 mil. korun čili 40% přirážky více. Poněvadž však v návrhu

se žádají i byty zemské pro učitelstvo, vzrostl by náklad tohoto návrhu asi na 40 mil. korun ročně. Zpravodaj komise posl. Moravetz (něm.) podal návrh, jímž se země zatěžuje novými 27·7 mil. korun (+ 35% přirážek). Kdyby se učitelské platy upravily tak, jak jsou placeny čtyry nejnižší třídy státního úřednictva (XI.—VIII.), byl by náklad zvýšení 21·7 mil korun čili 27% nové přirážky. Za něm. poslance podal ještě jeden návrh posl. Legler, na nějž by bylo potřebí 27·1 mil. korun (+ 34% přirážky). Konečně vypracoval i zem. výbor návrh zlepšení; jeho náklad by byl 12·76 mil. kor. čili 16% přirážek ročně více. Čeští poslanci (mladoč. a nár.-soc.) podali návrh učitelstva samého a tedy se stotožnili se ním. Je nejširší. Poslanci agrární míní jíti nejdále pro návrh Leglerův. Zatím však všecky skupiny usnesly se předložiti svoje reformní plány finanční komisi a žádati ji o návrhy, jakým způsobem by se měly zvýšené náklady hraditi. Na dobrozdání finanční komise závisí tedy osud různých těchto návrhů.

Dlouhé debatty vedeny zvláště o úpravu postavení a platů industrialních učitelek, za něž jmenovitě čeští poslanci bojovali proti německým, jimž industrialky zdají se zbytečnou institucí a nejraději by je zrušili. Němečtí poslanci většinou ze živých městských a průmyslových krajů volení ovšem o industrialky státi nemusí, jsouť ony potřebny více pro venkov, ač zase venkov náš do nedávna je odkazoval do měst, ježto prý jejich vyučování pro venkov je zbytečné. Propukají vůbec při školských otázkách vždy staré spory. Nikdo s nynějším školstvím neni spokojen (se systémem jeho), každý by je chtěl jinak, všichni je považují při tom za první kulturní úkol, a všichni se na ně zlobí a proto také s nechutí náklady rostoucí nesou. Vina jest v povýšení školy na úřad a ve zbyrokratisování a uniformování jejím. Při dnešní různotvárnosti myslí, proudův a potřeb taková škola svrchu vnucuje se všem jednak a nevyhovuje nikomu.

Boj se rovněž v komisích vedl o „celibát učitelek", proti němuž se zvláště rozhněvali městští zástupci čeští i němečtí a také v návrhu zákona provedli jeho zrušení. Tedy aspoň na papíře zatím je zrušen. Skutečně byl tímto rokem zrušen celibát učitelek ve Vídni vídeňskou městskou školní radou. Protivníci celibátu učitelek potírají tu to hledisko socialní které jinde jistě hájí. Ze totiž žena se věnuje rodině a muž úřadu a úřad je dostatečný, aby rodinu uživil. Zena sňatkem zaopatřená uhýbá s místa těm nesčetným čekatelům, kteří dosud jsou nezaopatření. Právě v učitelstvu je nyní tolik sil bez místa! Ale snad vyhlídka na podržení místa uprázdní víc míst a zaopatří více lidí než při dnešním zřeknutí se místa. Tak totiž, že vdaná učitelka v četných případech sama pak dobrovolně se vzdá. A umožněním sňatku vyhlídkou na podržení úřadu rychleji se ženská místa střídati budou nežli dnes. Zvláště když by se pro ten případ dobrovolného vzdání upravilo odbytné či pensijní nárok tak, aby sám ku vzdání se místa vybízel.

Tak zatím upravuje se věc v Čechách, pro Moravu však přes to Čechy nebudou moci býti vzorem, protože reformu sotva dříve

provedou než Morava. Dosud vždy v tom ohledu za Moravou pokulhávaly.

*

Na stálé odstrkování vysokého školství českého poukázal na schůzi vysokoškolské nedávno Dr. O. Srdínko. V rozpočtu na rok 1912 obnáší položka ministerstva vyučování 113·3 mil. korun. Z toho na záležitosti kultu odpadá 40·8 mil., na školství 72·5 mil. korun. Z toho poděleny jednotlivé stupně školství: vysoké školy 25·20 mil., střední školy 35·50 mil., obecné školy 8·70 mil. odborné školy 2·22 mil. a jiné účely 1·62 mil. korun. Vysokoškolský rozpočet se třídí mezi: university 17·18 mil., techniky 6·13 mil., zvěrolék. školy 0·38 mil., zeměděl. akademii víd. 0·70 mil., na fakulty mimouniversitní 0·31 mil. korun. Universitní podíl dává Čechům 1·99 mil. korun, Polákům 3·65 mil. korun, Němcům 11·43 mil K. Technický podíl dává Čechum 1·98 mil korun. Polákům 0·83 mil., Němcům 3·29 mil. korun. Zvěrolékařská a agrikulturní vysoká škola ve Vídni jsou německé. Dává tedy stát na vysoké školství české 3·97 mil., polské 4·64 mil., německé 16·35 mil. korun. Čili na šest slovanských vysokých škol 8·61 mil., na 10 německých 16·35 mil. K. Na jednu slovanskou připadá 1·43, na jednu německou 1·64 mil. K. Ovšem při tom jediná německá universita ve Vídni má 6·08 mil. v rozpočtu, tedy více než všecky tři slovanské university dohromady (5·64 mil.) Řádného vydání na pražské university rozpočteno: 1,868.000 korun na českou a 1,670.000 korun na německou, mimořádný výdaj je 122.00 a 98.000 korun. Na jednoho posluchače českého vydává stát v Praze 421 korun, za jednoho německého 905 K. Podle fakult připadá na filosofickou fakultu českou 773.672, na německou 602.405 korun, na lékařskou českou 765.543, německou 800.547 korun (tedy více!), na fakultu právnickou českou 184.960, německou 157.047 K, na bohoslovnou českou 101.968, německou 79.002 korun. Stojí tedy stát jeden právník český 94, německý 194 korun; filosof český 497, německý 1026 korun; theolog český 856, německý 1612 K; medik český 955, německý 2001 korun. Jsou tedy ti burši němečtí opravdu dražší páni, není proto divu, že se jim v Praze věnuje taková ochrana!

Čeští suplenti stále si stěžují na postavení své: postupu skoro žádného a kandidátů bez místa velmi mnoho. Ještě hůře však líčí postavení své suplenti haličtí. Na tisíc profesorských míst připadá prý v Haliči také 1000 suplentů. Z těch 300 mají už dávno kvalifikaci profesorskou a přece nemohou postoupiti. Jsou gymnasia i o 800 žácích, na nichž vyučování podává se většinou od suplentů. Deputace suplentů z Haliče byla také koncem listopadu ve Vídni žádati o brzkou nápravu.

*

Jak řeší se u nás socialní otázka studentská, udává Dr. Fr. Weyr. Dle něho je v Čechách 260 podpůrných spolků studentských. Souhrn všech podpor v r. 1908—1909 obnášel 438.674 K, z čehož studentům universit a technik dostalo se 209.468 K (47·75%); studujícím středních

škol 187.380 K (42.71%) a studujícím odborných škol 41.825 K (9·54%). Celkem dostalo podpor 13.239 studujících, mezi nimi 368 studentek. Počet rozdělených podpor byl: 20.005 (4285 posluchačů universit a technik, 13.867 žáků střed. škol a 1853 škol odborných); jak patrno, někdo dostal podpor i několik. Uvážíme-li, že r. 1908 až 1909 studovalo na technikách a obou universitách 8.941 a na středních školách 32.337 studentů, byl by pak podporován každý skoro druhý posluchač škol vysokých a každý třetí žák střední školy! Takže dnes už český student daleko tak bídně se nemusí „protloukat", jako generace z let 1850—1880 a ještě starší. Jiná jest ovšem, kolik těch národních peněz je takto vlastně — vyhozeno!

*

O náboženství na školách dívčích Dr. In. Arn. Bláha (!) píše v Paed. Rozhl. (č. 2.) Úkolem prý jest vychovávati ženu budoucnosti, ji co do náboženství odcírkevniti a uvésti místo poměru ke knězi v přímý poměr k Bohu. Má se vybrati jen jádro všem náboženstvím společné atd. Tedy zase hledání Boha a nového, lepšího náboženství. Známá to již a realisty dobře nacvičená píseň. Jen že po ní samé nic není.

V sev. Čechách ve Hvězdově a Vel. Veleni dítky socialismem a vol. myšlenkou podnícené odřekly jíti ke zpovědi. Farář Bremer zahájil tedy stávku se své strany a nevyzpovídal ani těch, kteří přišli, a vyučování náboženství zastavil, doufaje takto v přímé zasáhnutí úřadů.

Dne 15. listop. slavil spolek „Komenský" pro vydržování českých škol ve Vídni své 40leté trvání.

Polský „Czas" si stěžuje, že odmítli ve Vídni přijati na průmyslovou školu dva žáky proto, že jsou Poláci.

Na gymnasiu ve Hlivicích, prus. Slezsko, vyloučeno německou správou ústavu 8 gymnasistů polských za to, že navštívili Krakov z národnostních důvodů.

V Krakově zřízeny letoším rokem dvě politické školy, napřed konservativní a pak proti ní pokroková. To u nás v Praze zůstaly přece jen bez tříštění, ač realisté a pokrokáři brojili proti vysoké škole politické mladočeskou stranou zřízené. V Brně zahájeny na technice aspoň zimní vysokoškolské kursy politických nauk. Přibráni k nim přednášející ze všech stran politických. Účast se jeví v počátcích značná (od 200 do 300 žáků a žákyň). Brněnské kursy jsou naštěpovány vysokou školou pražskou.

Katolickou universitu solnohradskou hodlá spolek pro ni zřízený otevříti už příštím rokem.

Dne 1. listopadu otevřela se v Lipsku první vysoká škola ženská věnovaná vzdělání neslužebnému. Ústav zakládá a vede soukromý spolek. Předměty učebné jsou hlavně filosofické (lehké látky), literární, socialní, zdravotní a paedagogické. Tedy to, čeho žena potřebuje v životě pro sebe samu.

Německé ministerstvo vyučování pomýšlí k hrůze a zlosti všech knihtiskařův a vydavatelů knih na novou reformu pravopisu. Chce vypustiti z německé abecedy všecky cizí litery c, q, x, v, y.

Kromě toho na školách obecných chystá se reforma ve vyučování psaní: místo dnešního nucení psáti jednou formou a jedním tvarem, tak jak jest předepsán, mají se zavésti tahy individualní. Každý žák ať navyká takovému písmu, pro jaké má nejvíce schopnosti. Ať se cvičí vrozenými tahy tvořiti písmena. — I za dnešního jednostejného psaní ve škole rozrůzňuje se písmo tak, že není ho často lze se dohádat, jak pak teprve potom, bude-li každý cvičen ve svých tazích!? Ale reformatoři praví, že právě tím pomine dnešní nečitelnost rukopisná!

Velký jásot ozval se v Německu nad novým nařízením ministra vyučování, jímž se přikazuje středoškolským učitelům, nebrati „extemporale“ (školní písemné úlohy) za základ klasifikace a netrápiti jimi žáků tolik co dosud. Cvičení písemná mají se díti, ale pouze jako cvičení z probrané a procvičené látky. Jednou za 4 až 6 neděl má se sestaviti z probrané látky úhrnné cvičení ku písemce; má se žákům k ní dáti dosti času, nesmí se vybírati umělkované věty a příklady, jež těžkosti hromadí, a censurovati se má mírně. Nevyhovuje-li velká část žáků, mají se censury vůbec vypustiti a látka znovu ještě zopakovati. — Tyto úlevy dány proto, že prý žáci se stávají školními úlohami nervosní!

*

Na záhřebské universitě zvítězila při volbách do akademického úřadu mezi studentstvem „pravášská“ skupina (klerikalní, jak jí pokrokovci říkají). Předešlá léta většinu měli studenti pokrokoví. Spojili se stoupenci státoprávní (praváši) s katol. „Domagojem“ a tak svými 192 a 63 hlasy přehlasovali 172 pokrokových.

Na obchodní akademii záhřebské pokus vraždy professora a sebevražda žáka II. roč (M. Šćerbuk) přičítá se vlivu pokrokových listů mládeže. Jmenovitě list omladiny pokrokové „Val“ (Vlna) šíří prý naprostou anarchii v kruzích studentstva.

Na území charvatsko-slavonském jsou školy maďarské stále četnější, letoším školním rokem už načítáno obecných škol 60 se 130 učiteli a dvě gymnasia maďarská v Oseku a Vinkovicích. V Dalmacii zase Vlachové vydržují svým školským spolkem 9 škol v chorvatských obcích a 2 dětské zahrádky. V Zadru jest úředně jazyk vlašský vyučovacím a na 1500 charv. dítek chodí do škol vlašských v Zadru, na 500 jinde. Škol charv. srbských je 447 se 736 učiteli a dětí do školy povinných je 62 801, ale chodí jich jen dvě třetiny.

Na obchodní škole bělehradské bylo zapsáno 1261 žáků. Jediný povinný jazyk cizí na akademii jest — němčina!

Vojenství.

Rakousko-Uhersko. (Nový branný zákon. — O.) Vojenské správě nejedná se ani tak o značné zřízení nových oddílů, jako o sanaci mírového stavu, vyrovnání nynějšího nepoměru síly pěchoty a jízdy k slabému dělostřelectvu a k nedostatečnému počtu technických oddílů. Hlavní důraz klade vojenská správa na zlepšení kvality již stávajících vojsk, na ustálení vojenského ducha a na pečlivý mírový výcvik ozbrojené moci, vycházejíc z toho stanoviska, že ne počet, nýbrž vnitřní válečná hodnota vojenských oddílů rozhoduje ve válce vítězství.

Vojenské reformy a zavedení 2leté činné služby budou státi úhrnem 139·8 milionů korun. Z toho obnosu počítá se 75 milionů na první vydání a o 68·8 milionů ročně stoupne řádný počet pro válečnou správu. Na Rakousko připadne dle kvoty 48·3 milionů prvních výdajů a 41·47 milionů zvýšení stálých ročních výdajů. To jsou velké číslice s ohledem na finanční stav říše. Jak vláda tak i parlamenty budou se museti ohlížeti po nových zdrojích státních příjmů a zodpovědnost obou těchto činitelů oproti obyvatelstvu jest velikou. Proto bude přijetí nového branného zákona důležitou státní a vojenskou událostí, jak ze stanoviska parlamentárního a politického, tak i z finančního. Uskutečnění vojenských a branných reforem, které při 2leté služební vojenské povinnosti značí úlevu pro obyvatelstvo a o kterých se mluví i jedná již po celé desítiletí, se odkládati nesmí. Všechny velmoci a většina malých států provedly zavedení moderních branných zákonů, vojenských reforem a zvýšení stavu. Proto nemůže ani Rakousko-Uhersko z politického a z vojenského stanoviska zůstati pozadu, chce-li aby jeho slovo v radě národů mělo onu vážnost a váhu, které mu při řešení mezinárodních otázek přísluší. A tyto otázky, dosud nevyřízené, nutí naší staroslavnou monarchii aby napjala svoje finanční i obranné síly a nestála snad nepřipravena při možném řešení nějaké zápletky pomoci zbraní. Skoro přede dveřmi naší říše potlačuje Turecko krvavě povstání katolických albánských kmenů, stojících pod ochranou Rakousko-Uherska, Černá Hora jen s těží obmezuje přecházení svých státních příslušníku spěchajících na pomoc krevným bratřím v Albanii, v Novopazarsku propukávají nepokoje, v Makedonii zahajují zvýšenou činnost povstalecké čety podporované z Bulharska, Řecka a Srbska, poměr Bulharska, Řecka a Černé Hory k Turecku jest napjatým, též Srbsko nehodlá při možném vzplanutí války na balkánském poloostrově zůstati pouhým divákem, Rusko ujímá se křesťanů v Turecku, v Italii, syn Garibaldiho organisuje dobrovolnické čety na pomoc Albáncům, v italské sněmovně vedly se živější debatty o Albanii, Makedonii a Tripolisu, Rakousko-Uhersko dává vážnou výstrahu Turecku, v Maroku rostou třenice mezi Francií a Španělskem a ve východní Asii zuří v jižní Číně revoluce, kdežto na rusko-čínské hranici hromadí jak Čína tak i Rusko vojsko. Severní Amerika sleduje nedůvěřivě tajné válečné přípravy Japonska a Německo dosud mlčky přihlíželo akci Francouzů

v Maroku. Mlčení Německa, kde i časopisy — asi na pokyn zahraničního úřadu — píší o Maroku zdrženlivě, je tím významnějším, poněvadž i Anglie prý společně s Německem podporuje protitah Španělska proti Francii. Výbušných látek je tedy nahromaděno na politickém obzoru až moc a proto nelze se diviti, že Rakousko-Uhersko činí konečně k upevnění a sesílení své ozbrojené moci přípravy, aby v pádu potřeby mohlo dodati svým tahům na politické šachovnici důrazu ozbrojenou pěstí.

*

Vystroj poslední z panceřových lodí typu „Arcivévoda František Ferdinad“, panceřníku „Zrinyi“, pokročil již tak daleko, že tuto třetí jednotku výše uvedeného typu v krátké době námořní správa převezme a zařadí ji do zimní eskadry. Se stavbou panceřové bitevní lodě „Zrinyi“ bylo započato na jaře r. 1909 a po 29 měsíční stavbě i výstroji vstoupí nyní tato loď ve svazek válečného loďstva, tvoříc tak s panceřovými bitevními loděmi: „Arcivévodou Františkem Ferdinandem“ a „Radeckým“ naší nejsilnější divisi bitevních lodí. Každá z těchto tří lodí má nosnost 14.500 tun, stroje o 20.000 koňských silách a je vyzbrojena — mimo torpedy — dvanácti těžkými, dvaceti prostředními, osmi lehkými („Radecký“ devíti) a čtyřmi malokalibernými děly. — Divise panceřových bitevních lodí typu „Habsburg“ se přestavuje a modernisuje. Na palubě budují se nižší obrněné přístavky, aby lodě skýtaly menší cíl. „Habsburg“ jest již přestavěn, „Arpád“ skoro dohotoven a nyní pracuje se na lodi „Babenberg“. Lodě této divise jsou o nosnosti po 8.300 tunách, stroje o 15.000 koňských silách, jich dělostřelecká výzbroj bude ale změněna. Hlavně těžká děla obdrží větší kalibr. — 14. června t. r. byl spuštěn v Terstu náš první dreadnought, nazvaný „Viribus unitis“, na vodu, 2. dreadnought dostavěn v Terstu a spuštěn v říjnu na vodu, 2. staví se v Terstu a 4. počal se stavěti v listopadu ve Rjece. Tato dreadnoughtová divise jest o 4 lodích; ostatní divise panceřových bitevních lodí v Rakousku-Uhersku mají jen po třech jednotkách. „Viribus unitis“ má nosnost 20.000 tun, stroje o 26.000 koňských silách, je 152 *m* dlouhý, 16·5 *m* uprostřed široký, ponor obnáší při úplném zatížení 8·3 *m* a jest popoháněn 3 turbinovými stroji, které vyvinou rychlost 21 uzlů za hodinu. Panceřový pás na vodě jest 280 *mm* silný, pancéř dělových věží a velitelské věže 350 *mm*, ostatní pancéře jsou 180 *mm* silné. Loď vyzbrojena je 12 těžkými 30·5 *cm* děly, jichž roury jsou 16·5 *m* dlouhé. Vždy tři děla jsou umístněna v jedné dělové otáčecí věži. Mimo to vyzbrojena je tato loď dvanácti 15 *cm* rychlopalnými děly (jejich roury jsou 7 *m* dlouhé), osmnácti 7 *cm* a dvěmi 4·7 *cm* rychlopalnými děly proti útokům torpedoborců a torpedových člunů, k použití při vylodění, dvěma 8 *mm* strojními puškami a dvěma 7 *cm* rychlopalnými děly. Na každé straně lodě umístěno pod vodou po 2 rourách k vrtání torped o průměru 45 *cm*; 1 stejná torpedová roura umístěna jest pod vodou na lodní přídě. Posádka našeho prvního dreadnoughtu je 22 důstojníkuv a 950 mužů silná.

Italie. Rozpočet ministerstva války pro rok 1911/12 obnáší 396,191.200 lir (o 39,119.800 lir více než v roce 1910/11). Větší výdaje odůvodňuje válečná správa zdražením potravin, zavedením 2leté činné služby, reorganisací armády, zlepšením důstojnických a poddůstojnických platů a zvýšením mírového stavu. Mírový stav italské armády bude zvýšen ze 240 000 na 250.000 mužů. — V mimořádném rozpočtu požaduje válečná správa větší obnosy na ručnice, děla, doplnění mobilních zásob, koně, pohraniční a pobřežní opevnění (hlavně na našich hranicích a v Adriatickém moři), vojenské garnisonní stavby a bezdrátovou telegrafii. — Úhrnný rozpočet pro italskou pozemní moc a válečné loďstvo bude v roce 1912 obnášeti 588,400.000 lir proti 692,500 000 lirám Rakousko-Uherska, 1.330,500.000 lirám Německa, 1.708,500.000 lirám Anglie, 1.315,700.000 lirám Ruska a 1.247,700.000 lirám Francie.

nalium. potuerunt et possunt graviter in moribus errare et in errores circa fidem a recta fide cadere: ipsa tamen Romana ecclesia semper manens eadem quoad eius esse formale, quod supra aliqualiter expressum et nominatum est, cum certe tale eius esse formale et principale non possit nec per errores in moribus nec per errores contra fidem coinquinari: igitur sicut ipsa Romana ecclesia semper manet eadem quoad talem suam formam et suum esse formale, sic semper manet sancta et inmunis ab omni pernicioso errore morum vel circa fidem. Et cum christifideles de universo orbe terrarum ad talem Romanam ecclesiam respiciunt et recurrunt visibiliter per visibiles et sensibiles partes materiales in illa ecclesia, que partes sunt persone cardinalium: non tamen christifideles respiciunt et recurrunt principaliter ad tales personas in se humanas ut humanitus se representant, sed pocius per illas ad formam et / formale esse ipsius Romane ecclesie, que forma in illis et per illas dirigit christifideles in materia katholica et ecclesiastica. Et Christus ut anima mistica sui mistici corporis tocius ecclesie super terram, residens mistice in illa forma sicut in prima et fontali virtute et potestate officiaria sui mistici corporis super terram, illa et per illam eciam mediantibus interdum peccatricibus personis dirigit et regit suum corpus ecclesie in tota materia fidei et ecclesiastica. 63a

Item cum partes materiales sint materialiter suum totum, sicut patet I. Cor. XII, igitur sicut non sequitur: iste partes materiales constituunt illud totum ipsarum parcium demonstrando et iste partes sunt materialiter illud totum — igitur illud totum constituit illud totum; sic non sequitur: iste persone sunt materialiter ista sancta Romana ecclesia et iste persone possunt graviter errare in moribus aut circa fidem — igitur s. Romana ecclesia potest graviter errare in moribus et circa fidem. Sicut enim homini composito ex anima racionali et corpore non imputatur ex parte corporis sed ex parte anime error in moribus et circa fidem: sic Romane ecclesie resultanti formaliter ex suo formali principio, de quo supra, et ex suo materiali principio capite quod papa est et corpore quod est collegium cardinalium, ubi per accidens date persone, una pape et alie cardinalium, sunt tale caput et tale corpus, non imputandus est inquam error in moribus vel circa fidem tali Romane ecclesie ex parte materialis principii per accidens vel parcium eius materialium per accidens, cum eidem ex parte forme sue vel sui formalis principii, ex quo formaliter consistit, non possit talis error imputari — igitur etc.

Item cum katholica ecclesia idem sit quod universalis ecclesia, sicut autem in perfecto corpore animalis inter omnes sensus, communem et particulares, ipse sensus communis est solum universalis et totalis sensus et non parcialis et particularis: sic in perfecto corpore mistico Christi per orbem terrarum extenso, quod est regnum celorum, in quo

63b sunt decem / virgines, quinque prudentes et quinque fatue, quod eciam corpus est mistica sagena in mare missa, in qua sunt pisces boni et mali etc., in illo certo corpore Christi mistico inter omnes ecclesias communes et particulares *ecclesia ipsa Romana est solum universalis et non particularis ecclesia. Et sic est ecclesia katholica*, licet predictum totum corpus Christi misticum sit et dicatur katholica ecclesia, existens simul et iam dicta universalis et omnes particulares ecclesie. Et sic pulchra varietate secundum subtilem equivocacionem et ipsum predictum regnum celorum dicitur katholica et universalis ecclesia.

Item *sicut papa est et dicitur pontifex romanus, cum eciam extra Romam longe habitet: sic et ecclesia ex papa et collegio cardinalium constituta est et dicitur Romana ecclesia alibi existens.*

Item cum currit *scisma* per X vel XX aut XXX annos aut plures, ita quod iu una parte in mundo habentur quedam persone materialiter pro ecclesia Romana, una persona ex illis pro capite papa et alie simul pro corpore collegio cardinalium, et in alia parte in mundo alie persone: *certum est, quod in una parcium mundi est sedes Apostolica et Romana ecclesia et ibi tenentur omnes respicere et recurrere* in tota materia ecclesiastica et katholica. Nec excusandi sunt illi de alia parte errantes, in quem errorem aut voluntarie aut nequiciose se involvunt aut propter peccata eorum deus permittit eos in talem incidere et stare, nichilominus tenentur recurrere ad sedem apostolicam et Romanam ecclesiam et respicere in tota illa materia predicta.

Item *si ecclesia katholica esset solum iustorum et electorum* et cum nemo de seipso sciat, si odio aut amore sit dignus, quanto minus de quocunque alio adulto nisi revelacio dei specialis interveniat, quod talis sit electus: *quomodo ergo in*
64a *dubiis / circa materiam katholicam* et *ecclesiasticam ad talem ecclesiam pro certificacione per sensibilem et apertam informacionem recurrendum est*, cum de nullo in toto mundo constet alicui sine speciali revelacione dei, si iustus et electus sit? Hoc ergo *valde erroneum* est.

Item si *accipiatur ecclesia katholica* pro *universitate et multitudine christianorum et quod solius talis ecclesie katholice determinacioni in materia katholica et ecclesiastica esset standum, tunc nunquam fuisset nec fieret aliqua determinacio sancte matris ecclesie katholice*, cum nunquam talis universitas et multitudo est congregata sensibiliter ad sensibiliter et perceptibiliter aliquod in materia tali determinandum. *Stultum igitur est hoc dicere.*

Item si ad solam talem esset respiciendum et recurrendum pro certificacione per sensibilem et apertam informacionem in arduis dubiis circa materiam fidei et ecclesiasticam: tunc nunquam contingeret

aliquem vel aliquos sic per sanctam matrem ecclesiam certificari et informari in tali materia; quod est inconveniens. Et patet consequencia, cum nunquam talis universitas ad hoc convenire posset.

Item quod homines ubicunque locorum in arduis causis et dubiis circa materiam fidei et ecclesiasticam debent solum sacre scripture secundum sensus suos et sua capita inniti, accipientes scripturas sacras biblie, sanctorum doctorum et sacrorum canonum, sicut ipsi vellent aut quomodo vellent aut sicut ipsis et quomodo ipsis videretur: infinitos errores et infinitum discidium facerent in regno ecclesie, cum illi sicut experiencia docet pro una parte contradiccionis, alii pro alia parte glosarent, traherent et interpretarentur scripturas. Et si esset hominibus licitum sic trahere, glosare et interpretari contradictorie scripturas et sic errores perniciosos in mundo circa materiam katholicam seminare, nullo nec aliquibus habentibus auctoritative et iudicialiter hoc corrigere, prohibere et impedire[a]: tunc regnum celorum super terram / Christi dei esset incomparabiliter confusius quam regnum terrenum et temporale, si liceret iuxta libitum et arbitrium suum alicui res suas mobiles et inmobiles, pueros et uxores etc. aufferre vel destruere, nullo in tali regno habente auctoritatem iudicialiter et potestative hoc corrigendi, prohibendi et impediendi. 64b

Item queratur ab adversariis, quid senciant, utrum dominus rex cum regno suo in tota materia fidei et in universa materia ecclesiastica de septem sacramentis ecclesie et aliis *in congregacione cleri* nominatis debent sentire et credere sicut sepe dicta superius Romana ecclesia et non aliter, vel non debent sic sentire et credere. Si primum dixerint, igitur et ipsi manifeste pro honore eorum recognoscant se sic credere et sentire et non aliter. Si dixerint quod non, igitur secundum eos dominus rex et regnum suum debent in senciendo et credendo circa materiam fidei et ecclesiasticam discrepare a matre sua Romana ecclesia et habere illam pro errante circa talem materiam fideliter senciendam et credendam. Sed solus infidelissimus domino regi et suo regno talem infamiam et turpitudinem eis inducere quereret. Quo ergo dominus rex et suum regnum ac sui regnicole in arduis dubiis et causis ecclesiasticis et katholicis respicere haberent et recurrere in terris ad certificandum sensibiliter per certificaciones sensibiliter traditas, cum Romana ecclesia esset eis nedum suspecta, sed pro errante ab eis habenda?

Sancte igitur et iuste a Christo et a spiritu sancto ordinata est sancta katholica et apostolica Romana ecclesia semper permanens eadem quoad formam, in qua caput est papa, cuius corpus est collegium cardinalium, existentes manifesti et veri successores principis apostolorum

---

a) A impellere.

Petri et reliquorum apostolorum *a)* Christi in officio ecclesiastico ad auctoritative illuminandum veluti orbiculariter universitatem christianorum per orbem terre diffusam, illuminandum dico ad senciendum
65a et credendum recte in tota materia fidei et universa ecclesia katholica / et auctoritative cognoscendum et diffiniendum in omni tali materia et errores circa talem materiam corrigendum et purgandum et ad potestative regendum et dirigendum omnes alias ecclesias et universitatem christianorum ac curam talium habendi in tali materia. Que quidem Romana ecclesia in personis suis non per multa *b)* distancia loca communiter diffusa, sed in uno loco manifeste congregata, sensibiliter et visibiliter in eis in terra conversans, ad quam de universo orbe ecclesie Christi fideles possunt visibiliter respicere et currere in arduis dubiis et causis ecclesiasticis et katholicis et a qua in personis suis congregata in eodem loco, subministrantibus ei aliis prelatis ecclesie, sapientibus et prudentibus viris ecclesiasticis et scolasticis, hincinde de universis provinciarum ecclesiarum locis ibidem concurrentibus, Christi fideles certificacionem per sensibilem et certam informacionem recipere possunt, ab erroribus purgari et corrigi possunt. In qua eciam Romana ecclesia sit plenitudo ecclesiastice potestatis manifesta ad promovendum et dirigendum christifideles in quacunque ecclesiastica et katholica materia et prohibendi, compescendi et impediendi rebelles et contrarios circa talem materiam.

Subsecuntur testimonia sacrorum canonum pro materia supra dicta. Dist. XXI. c. Quamvis [1]) ita scribitur: *Quamvis universe per orbem katholice ecclesie constitute unus thalamus Christi sint, tamen sancta Romana ecclesia katholica et apostolica nullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis prelata est, sed evangelica voce domini et salvatoris nostri primatum obtinuit. Tu es, inquiens dominus, Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam et tibi* etc. Et infra: *Est ergo prima Petri apostoli sedes Romana ecclesia non habens maculam neque rugam nec aliquid huiusmodi. In hiis omnibus quanto celsior gradus, tanto maior auctoritas invenitur. In maioribus siquidem*
65b *est regendi et iubendi potestas, in minoribus obsequendi necessitas.* /

Item dist. XII. c. Non decet [2]) sic dicitur: *Nulli dubium est, quod apostolica ecclesia mater est omnium ecclesiarum, a cuius vos regulis convenit nullatenus deviare.* Et infra: *Implete voluntatem vestre matris, que est ecclesia, cuius caput, ut predictum est, romana existit ecclesia etc.*

Quod plenam auctoritatem rectores sedis apostolice habent: dist. XI. Consequens [3]) et c. seq. Qui dicit Romanam ecclesiam non esse caput, crimen sacrilegii incurrit, ut XVII. q. IV. Qui autem.[4])

[1]) c. 3. — [2]) c. 1. — [3]) c. 2. — [4]) Je dict. Grat. za c. 29., ale ta věta tam slovně není.

---

a) A vynech. Petri et rel. ap. *b)* A pro modo.

Quod usus sive consuetudo auctoritati maxime sedis apostolice cedere debet: dist. XI. c. 1. et 2. et cap. sequentibus. Kathedra Petri, super qua stat ecclesia, non est deserenda: dist. XCIII. Qui.[1])

Quod prelatis, qui supra kathedram Petri resident, est obediendum: I. q. 1. Non quales.[2])

Constituciones ecclesie et maxime Romane servande sunt: dist. XI. Nolite,[3]) dist. XIX. Enimvero,[4]) XXIX. Nulli.[5])

Decretales summorum pontificum sunt eiusdem auctoritatis sicut decreta, que sunt in corpore canonum digesta: dist. XIX. per totum.

Quod ecclesia Romana mater est et caput omnium ecclesiarum: dist. XII. c. 1., III. q. VI. Dudum.[6])

Item quod ipsa est prima sedes non habens maculam neque rugam: dist. XXI. Quamvis.[7])

Item quod ipsa tamquam magistra in omnibus est sequenda: dist. XI. Quis[8]) in fine et dist. XII. c. 1. et seq. et dist. XXII. Omnes.[9])

Item quod ipsa est speculum omnibus: dist. XIX. Tantum vero.[10])

Quod qui derogando ei contra ipsam loquitur, hereticus reputatur: dist. XXII. Omnes.[11])

Quod papa habet plenam potestatem, alie ecclesie vocate sunt in partem sollicitudinis: III. q. VI. Multum.[12])

Item papa a tramite apostolice tradicionis nunquam erravit: dist. XXIV. q. 1. A recta, In sede, Hec est, Cum beatissimus.[13]) / 66a

Item quod ipsa valet omnes iudicare, de ea iudicare nulli permittitur: IX. q. III Episcopo Sola.[14])

Item quod in dubiis et arduis ad ipsam recurrendum: dist XI. Palam[15]) et dist. XII. Preceptis.[16]) XXIV. q. I. Quociens.[17])

Quod cum circa fidem in aliquo dubitatur, ad sedem apostolicam tamquam ad magistram recurratur: dist. XI. et dist. XXII. Omnes.[18])

Quod Christus pro Petro oravit, ut non deficeret fides eius: Extra de baptismo Maiores.[19])

Deo principaliter est obediendum: dist. VIII.

Item Romane ecclesie diligencius post deum: dist. XII. Preceptis,[20]) dist. XIV. Obedienciam[21]); ideo Romane ecclesie

---

[1]) c. 3. — [2]) c. 86. — [3]) c. 3. — [4]) c. 4. — [5]) c. 5. — [6]) c. 9. — [7]) c. 3. — [8]) c. 11. — [9]) c. 1. [10]) Správně: Enim vero; jest c. 4. — [11]) c. 1. § 1. — [12]) c. 8. — [13]) Místo dist. má býti causa; jsou to c 9. 11. 14. 16. — [14]) Jest dict. Grat. za c. 9. — [15]) c. 9 — [16]) c. 2. — [17]) c. 12 — [18]) c. 1. — [19]) cap. 3. X III, 42. — [20]) c. 2. — [21]) Tak začínajícího kanonu není; je to Gratianův úvod k dist. 93.

magis obediendum, quia ipsa est mater et caput omnium ecclesiarum: dist. XII. Non decet et c. seq., dist. XCIII. Si inimicus.[1])

Quod preceptum pape ob reverenciam b. Petri, cuius successor est, diligenter est observandum: dist. XIX. In memoriam.[2])

Omnis ecclesia regulanda est secundum Romanam ecclesiam, ex qua habet principium: dist. XI. Consequens[3]) et c. seq.

Qui Romanam ecclesiam annichilat, ipse se hereticum insinuat: dist. XXII. Omnes.

Sedes apostolica est prima auctoritate et dignitate, licet Anthiocena sit prior tempore: dist. XXI. Nunc autem,[4]) dist. XXIV. q. 1. Rogamus,[5]) XI. q. III. Nemo[6]) et c. seq.

Constituciones huius sedis ab omnibus sunt servande: dist. XI. Consequens.

Nulli permittitur de eius iudicio iudicare: XVII. q. IV. Nemini,[7]) dist. XXI. Nunc autem.[8])

Christianus peccatum infidelitatis incurrit, qui sedi apostolice obedire contempnit: dist. LXXXI. Si qui[9]) in fine, dist XCIII. Qui kathedram.[10])

In libris et opusculis quidquid approbavit sedes apostolica, tenedum est: dist. XIX. Si Romanorum usque ad c. Ita.[11])

In dubiis et arduis ad sedem apostolicam est
66b recurrendum: dist. XVII. Non licuit.[12]) /

Nota: Quando quidquid precipitur aut prohibetur, attendendum est, si tale in forma qua precipitur aut prohibetur habet explicite in se qualitatem specificam moris plenam, secundum quam est secundum se bonum seu purum bonum aut per se malum aut purum malum. Si primum, nequaquam obmittendum est, si secundum, nequaquam admittendum est. Si autem in forma qua exprimitur non habet explicitam qualitatem specificam moris, secundum quam purum bonum aut purum malum esset in tali forma, qua exprimitur: attendat subditus, si ,in precepto aut prohibito currat aliqua qualitas specifica moris implicita, quam precipiens aut ignarus aut malivolus non expressit, secundum quam qualitatem preceptum vel prohibitum explicitum vel implicitum esset per se bonum vel purum bonum aut per se malum vel purum malum. Exprimat ille subditus illam speciem et secundum hoc regat se erga precipientem. Ut si gracia exempli prelatus preciperet subdito dicens: Accipe occulte illos centum florenos et serva pro me et pro te, ubi tamen illi floreni essent unius alterius et nec prelatus nec subditus haberent ius aliquod ad illos florenos: ecce hoc preceptum, quod in nuda forma ut est expresse propositum posset et bonum et malum esse, quia in eo currit inplicite qualitas specifica moris secundum

[1]) c. 1. — [2]) c. 3. — [3]) c. 2. — [4]) c. 7. — [5]) c. 15. — [6]) c. 31. — [7]) c. 30. — [8]) c. 7. — [9]) c. 15. — [10]) c. 3. — [11]) c. 1.—7. — [12]) c. 4. Nec licuit.

se mala sc. furacio vel furtum, debet ergo subditus exprimere qualitatem talem specificam dicens: Pater aut domine, hoc esset furtum aut furari; debeo hoc facere? Si ille prelatus non wlt ab illo precepto sic expresse qualificato desistere, cum sit purum malum, non obediat subditus. Sic si papa preciperet subdito: Da michi illud castrum, da michi mille florenos etc., ubi castrum / est subditi et non pape et sic 67a
de mille florenis: illud preceptum in forma sola qua exprimitur possit bonum et malum fieri, sed quia in precepto illo currit qualitas specifica moris implicita secundum se mala, ad quam subditus tenetur non consentire, ut vid. papa recipiat et habeat rem subditi, subdito et non pape debitam — exprimat ergo subditus talem qualitatem specificam *a)* moris ibi implicite currentem: si tunc papa non wlt desistere, sc. quod subditus in illam qualitatem specificam moris secundum se et puram malam consenciat, debet subditus non obedire. Sic si prelatus precipiat subdito dicens: Bone, virginitatem serva deo, et subditus haberet tunc vehementem timorem et suspicacionem vel credulitatem se propter carnis fragilitatem et carenciam doni spiritus sancti ad hoc non posse illud votum servare in voluntate vel in effectu nec timorem illum vel credulitatem sciret et posset de auxilio prelati tollere, ibi iam currit qualitas specifica moris secundum se mala sive purum malum, puta obligare se scienter sub pena dampnacionis eterne, ad quod non tenetur sub tali pena, vehementer timens aut credens se illud servare non posse, sed illud aut voluntate aut actu violare — non tenetur subditus obedire. Ubi vero non precipitur vel prohibetur sic purum malum vel purum bonum, sed medium, in quo nec explicite nec inplicite curreret qualitas specifica moris secundum se bona, a qua subditus retraheretur, vel qualitas specifica secundum se mala, ad quam subditus induceretur, ibi precipitur aut prohibetur medium explicite et implicite inter purum bonum et purum ma/lum et ibi universaliter subditus 67b
obedire debet, licet arduum sit et magnum, quod prohibetur aut precipitur, eo quod virtus obediencie seu obediencia plus valet quam omnes cetere virtutes morales, sicut inquit b. Augustinus sermone 86. sic dicens: *Si ieiunaveris diebus ac noctibus oracionemque feceris, si in sacco fueris vel cinere, si nil aliud feceris, nisi quod preceptum est tibi in lege et tibi ipsi visus fueris sapiens, sed obediens patri non fueris, omnes virtutes perdidisti. Vnde obediencia plus valet quam omnes cetere virtutes morales.* Hec ille. *b)*

---

a) A specificatam. — *b)* A má na konci subscriptum: Et sic est finis huius tractatus de ecclesia, editus (!) per Mgrm Stanislaum de Znoyma.

